

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

АРХИВЪ ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССИИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

КОММИССІЕЮ ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

*состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-
Губернаторѣ.*

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ,
ТОМЪ VII.

КІЕВЪ.

Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицкаго, Михайлов. ул., собств. д.
1887.

АРХИВЪ ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССИИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

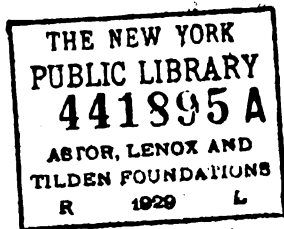
КОММИССІЕЮ ДЛѢ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

*состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-
Губернаторѣ.*

Ч. I, Т. VII.

КІЕВЪ.

Типографія Г. Т. Корчака-Новицкаго, Михайлов. ул., собств. д.
1887.

Печатано по распоряженію Предсѣдателя Кіевской Археографической Коммиссіи.

МОВ ВЕР
1929
УВАЖАЮ

ПАМЯТНИКИ
ЛИТЕРАТУРНОЙ ПОЛЕМИКИ
ПРАВОСЛАВНЫХЪ ЮЖНО-РУССЦЕВЪ
съ
ЛАТИНО-УНИТАМИ.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Извѣстно, что отличительную самую выдающуюся черту въ исторіи западно-русской церкви составляетъ борьба православныхъ южно-русцевъ съ иновѣріемъ—*протестантизмомъ*, въ особенности же *католицизмомъ* и его излюбленнымъ дѣтищемъ—уніею. Около этой борьбы очень долгое время сосредоточивались всѣ силы западно-русскаго народа, какъ нравственныя, такъ и матеріальныя. Въ этой борьбѣ и побѣдѣ, одержанной при ней надъ пропагандистами иновѣрія, заключается главная заслуга западно-русскаго народа,—заслуга не только для своей родины, но, смѣло можно сказать, и для *всей* православной церкви.

Означенная борьба съ иновѣріемъ проходитъ почти чрезъ всю исторію западно-русскаго края, но особенно принимаетъ она широкіе размѣры съ конца XVI столѣтія. Правда, съ этого времени пропаганда протестантизма, дѣлавшая большія успѣхи въ теченіи второй половины XVI столѣтія ослабѣваетъ; но за то чрезвычайно усиливается давній противникъ православія—католицизмъ, пропаганда коего со введеніемъ іезуитовъ въ литовско-русскія области получаетъ болѣе искусную организацію. Ослабивъ протестантизмъ, противникъ этотъ, располагавшій значительными умственными силами и громадными матеріальными средствами, со всею своею энергіею и настойчивостію дѣлаетъ натискъ на православіе и тѣсно соединенную съ нимъ русскую народность. Въ свою очередь увеличившаяся опасность со стороны иновѣрія пробуждаетъ

какъ-бы дремавшія доселѣ силы южно-русцевъ и вызываетъ въ средѣ ихъ усиленную дѣятельность въ видахъ охраненія православной вѣры и своей народности отъ враждебныхъ посягательствъ на оныя. Это религіозное движеніе, вызванное въ юго-западной Руси борьбою за вѣроисповѣданіе, было причиною необычайнаго распространенія сочиненій религіознаго и преимущественно религіозно-полемическаго содержанія. „У насъ,—говоритъ одинъ изъ лучшихъ знатоковъ нашего западно-русскаго края — М. О. Кояловичъ, у насъ утвердилось почти всеобщее мнѣніе, что литовская (церковная) унія введена лишь насиліемъ, преслѣдованіями православныхъ. Подъ вліяніемъ этого взгляда унія обыкновенно представляется, какъ картина страданій, мученій, казней, — что, разумѣется, дѣлаетъ исторію унії вовсе неинтересною для того, кто ищетъ въ событіи мысли, а не ужасныхъ и нерѣдко бессмысленныхъ сценъ, въ которыхъ представляется, съ одной стороны, буйство, звѣрство, а съ другой, возмутительное страданіе“. Не отрицая варварскихъ мѣръ для утвержденія унії, къ коимъ прибѣгали ревнители папства, Кояловичъ совершенно справедливо думаетъ, что видѣть при означенной пропагандѣ католическихъ идей „одно внѣшнее насиліе, одни гоненія значить слишкомъ мало понимать страданія и твердость литовско-русскихъ православныхъ во время унії и настойчивость поборниковъ унії. Рядомъ съ этими варварскими мѣрами и магометанскими гоненіями употреблялись съ той и другой стороны мѣры чисто европейскія, цивилизованныя—убѣжденія, разсужденія, рассказы въ пользу или противъ унії, въ формѣ проповѣдей, публикацій, брошюръ, посланій и цѣлыхъ сочиненій. Такимъ образомъ, подлѣ возмутительной картины гоненій и страданій развертывалась болѣе достойная изслѣдованій и болѣе важная по своимъ послѣдствіямъ картина словеснаго, ученаго спора — картина религіозной полемики. На эту обшир-

III

ную и самую заманчивую въ свое время арену выступали сотни борцовъ самыхъ разнообразныхъ званій, чиновъ, дарованій, образованія и добросовѣстности. Они вооружались самымъ разнообразнымъ оружіемъ, схватывали на лету и поражали или защищали каждое событіе, каждый случай, каждую мысль, если усматривали въ нихъ хотя малѣйшую опору для себя и пораженіе для противниковъ, а типографіи, разсѣяныя тогда по всей Литвѣ, воспроизводили и обнародовали этотъ горячій и непрерывный споръ“ (*Литов. Церков. Унія*, т. I, 1859 г. стр. 175—176). Разумѣется, далеко не всѣ сочиненія, вышедшія изъ подъ пера полемистовъ того времени, имѣютъ серьезное историческое значеніе. Но не мало между ними находится и такихъ, которыя представляютъ первостепенную важность для надлежащаго уясненія тоговременныхъ событій. Нѣкоторыя изъ сочиненій весьма важны для ознакомленія съ тогдашнимъ состояніемъ богословской науки въ юго-западной Руси, для уясненія вопроса о томъ, какъ, при полемикѣ съ противниками православія, постепенно крѣпла и получала бѣльшую научную устойчивость богословская мысль въ средѣ образованныхъ классовъ южно-русскаго общества; другія произведенія драгоцѣнны по массѣ заключающагося въ нихъ историческаго матеріала. Не говоря уже о томъ, что въ нихъ находится множество свѣдѣній о современныхъ событіяхъ, передаваемыхъ словами авторовъ, — мы встрѣчаемъ здѣсь нерѣдко историческіе документы, касающіеся тѣхъ или другихъ сторонъ политической и религіозной жизни западно-русскаго народа. Очень часто случалось (да случается и нынѣ), что какой либо историческій памятникъ, найденный труженникомъ науки въ архивѣ, считается открытіемъ, новымъ, доселѣ якобы неизвѣстнымъ даннымъ для уясненія западно-русской исторіи; при знакомствѣ же съ полемическою литературою юго-западной Руси XVI—XVII ст. оказывается,

IV

что означенный памятникъ былъ очень хорошо извѣстенъ тогочасовременнымъ полемистамъ и они неоднократно пользовались имъ для своихъ цѣлей.—Для подтвержденія сказаннаго укажемъ на фактъ, уже ранѣе замѣченный М. О. Кояловичемъ. Покойный протоіерей Григоровичъ, приступая къ изданію *Актовъ Западной Руси*, IV-й томъ которыхъ представляетъ (преимущественно) разнообразный матеріалъ для исторіи западно-русской церкви въ начальный періодъ уніи, изучилъ всю современную ему литературу по литовской церковной уніи: имъ тщательно просмотрѣны были всѣ научные труды, касающіеся ея, какъ русскихъ такъ и польскихъ писателей. Но не будучи достаточно ознакомленъ съ прежнею (XVI—XVII ст.) литературною полемикою относительно этого событія, онъ допускалъ въ своихъ сужденіяхъ объ источникахъ уніи не мало неточностей. Поименованный IV томъ *Актовъ* (какъ и предшествовавшіе) снабженъ примѣчаніями къ документамъ, помѣщеннымъ въ немъ, гдѣ почтенный редакторъ очень часто заявляетъ, что тотъ или другой издаваемый имъ памятникъ не былъ извѣстенъ ни нашимъ ни латино-уніатскимъ изслѣдователямъ (прим. 12, 40, 60, 66, 79 и друг.). Но при ознакомленіи съ тогочасовременною полемическою литературою оказывается, что всѣ, рѣшительно всѣ, по мнѣнію редактора *Актовъ*, неизвѣстные документы или событія были извѣстны православнымъ или латино-уніатскимъ полемистамъ и почти всѣ давнымъ давно напечатаны. Мало того, рядомъ съ ними напечатаны такіе документы и извѣстія о такихъ событіяхъ, которые остаются неизвѣстными доселѣ и обнародованіе которыхъ можно считать немалоцѣннымъ вкладомъ въ нашу историческую науку.—Сказаннымъ достаточно уясняется первостепенное научное значеніе полемическихъ сочиненій, выходившихъ въ юго-западной Россіи въ концѣ XVI и XVII стол., и нельзя сказать, чтобы это значеніе издавна не было

сознаваемо представителями нашей науки. Еще, кажется, въ 1860-хъ годахъ нашею Академіею Наукъ предложена была для соисканія Уваровскихъ наградъ задача: историко-литературное обозрѣніе печатныхъ полемическихъ сочиненій, статей и брошюръ, изданныхъ въ свѣтъ русскими въ сѣверо- и юго-западномъ краяхъ Россіи съ конца XVI до начала XVII столѣтій. Предлагая нашимъ ученымъ заняться разработкою означенной задачи, Академія Наукъ имѣла въ виду, что поименованныя ею сочиненія, независимо отъ богословскихъ предметовъ, въ нихъ разсматриваемыхъ, заключаютъ въ себѣ въ то же время не мало характеристическихъ чертъ и указаній для исторіи политическихъ отношеній, нравовъ и просвѣщенія помянутой эпохи. Вмѣстѣ съ тѣмъ тамъ сохранены свѣдѣнія о писателяхъ и дѣятеляхъ, въ настоящее время или забытыхъ или очень мало извѣстныхъ. Все это имѣетъ значеніе не только по отношенію къ исторіи русской литературы, но и для уразумѣнія духа и направленія умовъ въ тѣхъ краяхъ.—Но не смотря на то, что означенная задача не сходила съ бюллетеней Академіи въ теченіе многихъ лѣтъ (въ послѣдній разъ она повторена была въ прошломъ году¹⁾), рѣшенія на нее отъ нашихъ ученыхъ до настоящаго времени не послѣдовало. Даже сочиненіями, посвященными обследованію отдѣльных памятниковъ южно-русской литературной полемики разсматриваемаго времени, наша историческая литература сравнительно очень не богата. Мы имѣемъ изслѣдованія объ *Апокрисистъ* Христофора Филалета (Малышевскаго и Скабалановича), *Политодіи* Захаріи Копыстенскаго съ крат-

¹⁾ См. Отчетъ о двадцать девятомъ присужденіи наградъ графа Уварова, читан. въ публичномъ собраніи Императорской Академіи Наукъ 25 сент. 1885 г. (стр. 24—25).

кимъ очеркомъ нѣкоторыхъ предшествовавшихъ полемическихъ произведеній (Завитневича), затѣмъ нѣсколько отрывочныхъ замѣчаній о болѣе выдающихся памятникахъ полемики въ статьѣ Кояловича объ *источникахъ уніи* (въ прилож. къ I т. Литовской церков. Уніи) и нашихъ *Библиографическихъ замѣчаній о нѣкоторыхъ старопечатныхъ церковно-славянскихъ книгахъ XVI—XVIII стол.*, — и только, если не считать еще болѣе отрывочныхъ замѣчаній...

Едва ли можетъ подлежать сомнѣнію, что отсутствіе обстоятельнаго очерка нашей южно-русской полемики XVI—XVII столѣтія, а также относительная скудость изслѣдованій объ отдѣльныхъ памятникахъ этой полемики, обусловливаются чрезвычайною библиографическою рѣдкостью нашихъ старопечатныхъ южно-русскихъ книгъ и брошюръ, по крайней мѣрѣ, многихъ изъ нихъ. Одно изъ богатѣйшихъ собраній нашей старопечати — безспорно Императорская Публичная Библіотека; но и въ ней этотъ отдѣлъ заключаетъ въ себѣ крупныя пробѣлы. Поэтому, нерѣдко даже ученые, находящіеся въ наиболѣе благопріятныхъ условіяхъ, не имѣютъ возможности ознакомиться съ южно-русскими старопечатными книгами и брошюрами, необходимыми для ихъ изслѣдованій. Такъ, сколько мы знаемъ, для изслѣдователей по южно-русской церкви *Justificatia niewinności* до послѣдняго времени извѣстна была только по имени. М. О. Кояловичу, не смотря на большія хлопоты, не удалось просмотрѣть *Аполліи Аполоніи* (см. Лит. церков. Унію. II, 378). Судя, по невѣрнымъ выводамъ объ этой брошюрѣ, безъ сомнѣнія, ею не могли пользоваться также *Соловьевъ* (Истор. Россіи, т. X, гл. 6), *Мартиновъ* (Кирилло-Мееодіев. Сборникъ, имъ изданный, Лейпцигъ, 1863 г., стр. XXXVIII) и *Костомаровъ* (Рус. Истор. въ жизнеопис. вып. IV стр. 67). Пекарскій, по его словамъ, нѣсколько лѣтъ старался видѣть *Exegesis* С. Коссова; наконецъ изъ Кіева ему была достав-

VII

лена рукописная копія съ единственнаго, тамъ хранящагося, экземпляра, но и въ немъ не доставало конечныхъ, наиболѣе важныхъ листовъ (*Отч. Зап.* 1862 г. т. CXLI, стр. 368). *Поселство до папѣжа Сикста IV*, изданное въ 1605 г., въ Вильнѣ, до послѣдняго времени нашимъ библіографамъ (въ славянскомъ текстѣ) оставалось вовсе неизвѣстнымъ. Да и въ настоящее время, когда относительно изданія этого сочиненія сдѣланы нами въ *Библіографическихъ замѣчаніяхъ о старопечатныхъ книгахъ* надлежащія разъясненія (Труды Кіев. Дух. Академіи, 1876 г., № 2, стр. 387—388), Каратаевъ все-таки не внесъ его въ свое *Описаніе славяно-русскихъ книгъ, напечатанныхъ кирилловскими буквами*: очевидно библіографъ сильно сомнѣвался въ дѣйствительномъ существованіи этого изданія¹⁾. Чрезвычайная библіографическая рѣдкость нѣкоторыхъ южно-русскихъ полемическихъ сочиненій XVI—XVII стол. бываетъ причиною недоумѣній даже для большихъ знатоковъ нашей древне-русской письменности. Такъ въ 1875 году въ Цековно-археологическій музей при Кіевской Духовной Академіи поступилъ рукописный сборникъ полемическихъ сочиненій конца XVI и нач. XVII столѣтій. Въ числѣ статей, помѣщенныхъ въ сборникѣ, находится, между прочимъ, одна съ слѣдующимъ заглавіемъ: *О пресвятой Троицѣ і о иныхъ артикулахъ вѣры единое правдивое црковє Христѣ ови*. Извѣстный нашъ ученый И. И. Малышевскій, описывая этотъ сборникъ, принялъ означенную статью за *неизданную до настоящаго времени* и вошелъ въ подробное изслѣдованіе по какому поводу и когда она написана (*Новый рукописный сборникъ западно-русс. полемиче-*

¹⁾ Въ 1876 г. намъ не былъ извѣстенъ экземпляръ *Поселства до папѣжа Сикста IV* и мы утверждали объ изданіи этого сочиненія въ 1605 г., на славянскомъ языкѣ, имѣя въ виду положительныя указанія на это въ нѣкоторыхъ тогочасныхъ документахъ.

VIII

скихъ сочиненій; Труды Кіев. Дух. Акад. 1875 г., № 4, стр. 193—222). Между тѣмъ, означенная статья представляетъ дословную перепіску изъ давно извѣстной (но не описанной и составляющей величайшую библіографическую рѣдкость) *Книги о вѣрѣ* (изд. 1-е около 1602 г.).—Число подобныхъ примѣровъ можно было бы увеличить, если бы и приведенные краснорѣчиво не свидѣтельствовали о затрудненіяхъ, встрѣчаемыхъ изслѣдователями при знакомствѣ съ литературною полемикою въ юго-западной Руси за указанное нами время.

Нельзя поэтому не привѣтствовать, какъ полезнаго для науки, почина С.-Петербургской Археографической Коммисіи, начавшей удѣлять въ издаваемой ею *Русской Исторической Библіотекѣ* довольно видное мѣсто памятникамъ полемической литературы въ Западной Руси конца XVI и нач. XVII столѣтій. До настоящаго времени этою коммисіею издано двѣ книги означенныхъ памятниковъ, куда вошли: *Obroba iedności* Кревзы, *Палинодія* З. Копыстенскаго, *Вопросы и отвѣты православному зъ патъжникомъ, Уніа грековъ зъ костеломъ Римскимъ* И. Поцѣя ¹⁾, *Гармонія Восточной церкви зъ костеломъ Римскимъ*, *O iedności kościoła Bożego*, П. Скарги, *O единой истинной православной вѣрѣ*, клирика Острожскаго Василя (Суражскаго), *Берестейскій Соборъ и*

¹⁾ Сочиненіе это (полное заглавіе его: *Унія алъбо выкладъ преднейшихъ аргтыкуловъ, ку згодноченію Грековъ съ костеломъ Римскимъ належащихъ*) напечатано въ VII т. Русской Исторической Библіотеки по экземпляру, по всей вѣроятности, находящемуся въ собраніи старопечатныхъ книгъ Черткова. Этотъ экземпляръ, считаемый Коммиссіею *единственнымъ* (unicum), сохранившимся до нашего времени,—дефектный (въ немъ недостаетъ нѣсколькихъ страницъ). Поэтому и въ изданіи Коммисіи при печатаніи означеннаго сочиненія допущены пробѣлы. Между тѣмъ въ библіотекѣ Кіевской Духовной Академіи находится экземпляръ

оборона его П. Скарги, *Апокрисисъ* Христофора Филалета (въ текстахъ польскомъ и западно - русскомъ) и нѣсколько другихъ мелкихъ произведеній. Но, имѣя въ виду обширность западно - русской полемики разсматриваемаго времени, изданные доселѣ С.-Петербургскою Археографическою Коммиссіею памятники представляютъ только незначительную часть ея. Полное изданіе однихъ важнѣйшихъ полемическихъ сочиненій должно занять многіе томы и требуетъ совокупныхъ усилій многихъ лицъ. И мы думаемъ, что наша Кіевская Археографическая Коммиссія, до настоящаго времени преимущественно занимавшаяся изданіемъ архивнаго матеріала, вступаетъ не на менѣе плодотворную для науки дорогу, рѣшивши отвести въ издаваемомъ ею Архивѣ Юго-Зап. Россіи мѣсто и для полемическихъ памятниковъ, имѣющихъ отношеніе къ мѣстному краю.

Для почина Коммиссіею рѣшено издать два тома поименованныхъ памятниковъ, изъ коихъ первый, нынѣ являющийся въ свѣтъ, заключаетъ въ себѣ преимущественно полемику православныхъ съ латино-уніатами (за исключеніемъ нѣсколькихъ, въ началѣ помѣщенныхъ произведеній, имѣющихъ общій церковно-историческій интересъ въ западно-рус. краѣ). Большинство помѣщенныхъ въ семь томъ памятниковъ касается двухъ выдающихся событій въ исторіи западно-русской церкви: во 1-хъ возстановленія патріархомъ Ѳефаномъ южно - русской іерархіи, каковое событіе нанесло тяжелый ударъ надеждамъ, питаемымъ латино - уніатами относительно совершеннаго опустѣнія схизматическихъ

Унии 1595 г. *полный* и притомъ прекрасно сохранившійся. Обращаемъ на это вниманіе С.-Петербургской Археографической Коммиссіи, которой въ слѣдующей книгѣ издаваемыхъ ею памятниковъ полемической литературы въ Западной Россіи весьма умѣстно было-бы напечатать недостающія въ ея изданіи страницы этого важнаго сочиненія.

(православныхъ) кафедръ и ожидаемыхъ отсюда благопріятныхъ послѣдствій для уніи, почему и вызвало съ ихъ стороны (независимо отъ открыто воздвигнутыхъ гоненій) всевозможныя усилія подорвать значеніе новопоставленныхъ іерарховъ посредствомъ полемическихъ брошюръ—что, въ свою очередь, дало поводъ многочисленнымъ письменнымъ отвѣтамъ для православныхъ; и, во 2-хъ, возстановленія правъ православной церкви послѣ смерти Сигизмунда III. когда наступившее междуцарствіе найдено было православными самымъ благопріятнымъ временемъ для заявленія своихъ справедливыхъ требованій, дабы получить то, что „по праву принадлежало южно-русской церкви“,—какое обстоятельство тоже не обошлось безъ литературной борьбы между двумя враждебными сторонами (православной и латино-уніатской). Прочіе памятники касаются начальныхъ временъ уніи.

Второй томъ имѣетъ быть посвященъ (преимущественно) полемикѣ православныхъ съ протестантами разныхъ отгѣнковъ. Такъ какъ большинство сочиненій въ юго-зап. Руси XVI—XVII стол., вызванныхъ борьбою за вѣроисповѣданіе, направлено было противъ латино-уніатовъ (какъ болѣе опаснаго по энергіи противника), и только незначительная часть ихъ имѣла въ виду протестантизмъ,—то въ означенномъ (второмъ) томѣ оказывается возможнымъ помѣстить почти все наиболѣе цѣнное по этому предмету.

По издавна заведенному обычаю каждый томъ издаваемого нашею комиссіею Архива начинается изслѣдованіемъ, обоснованнымъ главнымъ образомъ на помѣщаемомъ въ немъ матеріалѣ. Таковое изслѣдованіе комиссія считаетъ необходимымъ присоединить и къ поименованнымъ томамъ. Но какъ по обширному объему настоящей книги, такъ и по нѣкоторымъ другимъ случайнымъ обстоятельствамъ, таковое изслѣдованіе отлагается до слѣдующаго тома. Оно имѣетъ появиться подъ общимъ заглавіемъ: очеркъ литера-

турной полемики православныхъ южно - русцевъ противъ протестантовъ и латино-уніатовъ. Въ настоящее время составитель тома считаетъ необходимымъ только сдѣлать краткія замѣчанія преимущественно о томъ, откуда имъ заимствованы ниже помѣщенные памятники:

1) *Письмо Супральскаго архимандрита къ Кіевскому митрополиту Макарію, около 1536 г.* Изъ рукописнаго сборника, писаннаго полууставомъ въ 60-хъ гг. XVI стол. Сборникъ находится въ библ. покойнаго проф. Ф. А. Терновскаго¹⁾.

¹⁾ Этотъ памятникъ, равно какъ и слѣдующій, не имѣютъ отношенія къ литературной полемикѣ православныхъ южно - русцевъ съ пропагандистами иновѣрія. Печатаются нами, какъ доселѣ неизвѣстные, по важности своего содержанія. Изъ нихъ первый (письмо супральскаго архимандрита) заслуживаетъ особеннаго вниманія нашихъ литургистовъ. Изъ него мы усматриваемъ, что то разнообразіе въ церковной богослужебной практикѣ, которое особенно рельефно обозначилось въ юго-западной Руси (подобно тому какъ и въ сѣверо - восточной) къ концу XVI и началу XVII столѣтій, а также и тѣ безпорядки въ означенной практикѣ, противъ коихъ энергично вставали восточные патріархи и нѣкоторые изъ нашихъ іерарховъ,—все это обращало на себя вниманіе со стороны лицъ, знакомыхъ съ богослуженіемъ, еще въ первой половинѣ XVI столѣтія. Уже тогда писали: „и мяса и хлѣбы у церквахъ посвящаютъ, и внутрь святого алтаря нѣціи и мясо, и сыры, и хлѣбы, и оwoщіе всякое, и медовину, и оловину вносятъ, и животная скоть во священныя храмы нѣкогда пушаютъ. А то ерѣпко въ святѣхъ правилехъ отречено и запрещено не токмо у сѣатый олтарь таковое, но и въ церковь никакоже не вносити, а ни животныхъ скотинъ упущати“... (стр. 13). Въ авторѣ оправдательнаго письма къ кіевскому митрополиту Макарію II мы видимъ предтечу тѣхъ ревнителей просвѣщенія изъ юго-зап. Руси, которые такъ много заботились объ исправленіи богослужебныхъ книгъ и обрядовъ.—Заслуживаетъ вниманія и путь, указываемый нашимъ авторомъ для таковыхъ исправленій. „А того ради, пишетъ онъ,

2) *Форма церковнаго отлученія, составленная южно-русскими іерархами въ 1544 г.* Изъ того же сборника.

3) *Неизданныя сочиненія и посланія Іоанна Вишенскаго начала XVII стол.* По рукоп. Кіев. Дух. Академіи № R. 213. Означенная рукопись есть копія съ рукописнаго сборника, принадлежавшаго Царскому (Опис. рукоп. Царскаго, № 588) Къ сожалѣнію, поименованные списки нельзя назвать безукоризненными. Сборникъ Царскаго, какъ можно думать, писалъ великороссъ, для котораго нѣкоторые западно-русскія слова были непонятны и онъ, копируя ихъ,

абы соборное правило святое церкви было не пестро, ас однолично, ведле оныхъ странъ законного въ мнишескихъ соборехъ положенія и утвержденія, не отъ Литвы, а ни отъ Москвы, но оттолъ, отколъ намъ крещеніе процвете и вѣра яже въ Отца и Сына и святого Духа, израсте, и благочестіе насадися, и святія книги на нашъ словенскій языкъ изъ грѣческаго и еллинскаго выложенія изыйдоша, и еще бы теперъ исходили, естъль бы о нихъ попеченіе было“ (14 стр.).—Въ частности изъ означеннаго документа видно, что одною изъ главныхъ причинъ *пестроты* и *неодноточія* въ богослужебной практикѣ въ юго-зап. Руси было употребленіе въ церквахъ разнообразныхъ уставовъ. Сама Супральская обитель, какъ видно, держалась Святогорскаго типика. Между тѣмъ въ другихъ церквахъ существовали иные уставы и обычаи. Такъ, напр., въ нѣкоторыхъ церквахъ даже руководствовались при отправленіи утренняго богослуженія такъ называемыхъ *тисненнымъ послѣдованіемъ* (*азматикѣ аколывіа*), одну изъ крупныхъ особенностей коего составляетъ обрядъ входа, который происходилъ на великомъ славословіи. Особенность эта,—по словамъ извѣстнаго нашего литургиста И. Д. Мансветова,—тѣмъ болѣе видная, что ее не раздѣляютъ не только позднѣйшіе, но и всѣ древнѣйшіе памятники какъ студійской такъ и іерусалимской отрасли устава (о пѣсенномъ послѣдованіи, стр. 82—83).

Второй памятникъ (форма церковнаго отлученія) не безъ интересенъ въ смыслѣ указанія на существованіе малоизвѣстнаго обычая изъ церковной практики въ юго-зап. Руси.

при перепискѣ допустилъ много ошибокъ. Такъ, напр., вмѣсто *ам* почти всегда писалъ *или*, вмѣсто *ижъ*—*иже*. Есть и болѣе грубыя ошибки: вмѣсто *множили*—*мы ожили*, вмѣсто *иныхъ*—*аназ'*, вмѣсто *вѣдай*—*мѣта*, вмѣсто *и мамы* (и матери)—*и мамы*, вмѣсто *сласти*—*власти*. При печатаніи рукописи текстъ, по возможности, былъ восстановленъ нами. Надѣемся, что болѣе насъ свѣдущіе люди увеличатъ число исправленій; но, думаемъ, что и въ настоящемъ видѣ изъ посланій Вишенскаго *историки* могутъ извлекать нужный для себя матеріалъ.

4) *Собственноручныя записки Петра Могилы*. Рукопись находится въ библіотекѣ Кіево-Софійскаго собора. Издана нами вполнѣ, за исключеніемъ не многихъ статей, писанныхъ не рукою Могилы и не представляющихъ особеннаго научнаго интереса, или же давно уже изданныхъ (напр извѣстная рѣчь Древинскаго).

5) *Грамота Кіевского митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 1476 г.* („Посельство до папежа“). Была напечатана Поцѣмъ въ 1605 г. въ Вильнѣ, въ текстѣ западно-русскомъ и польскомъ. Полные экземпляры зап.-русского текста неизвѣстны. Мы пользовались двумя дефектными экземплярами, изъ коихъ одинъ находится въ библіотекѣ Виленской Дух. Семинаріи, другой—въ библіотекѣ Перемышльскаго собора Іоанна Крестителя. Нѣкоторыя, недостающія въ обоихъ экземплярахъ, страницы напечатаны нами по изданію Петрушевича (съ рукоп. XVIII стол.). Въ настоящее время наши ученые (преосв. Макарій, проф. И. И. Малышевскій) считаютъ означенную грамоту *подлинною*. Мы въ этомъ сильно сомнѣваемся (доказательства приведемъ въ своемъ мѣстѣ) и относимъ „Посельство“ къ отдѣлу сочиненій, писанныхъ исключительно съ полемическими цѣлями.

6) *Ключъ царства небеснаго*, 1587 г Герасима Даниловича Смотрицкаго. Это малоизвѣстное нашимъ библіографамъ

сочиненіе, впервые напечатано И. И. Малышевскимъ въ приложеніяхъ (въ продажу доселѣ не поступавшихъ ¹⁾) къ приготавливаемому имъ II тому изслѣдованія: „Александрійскій патріархъ Мелетій Пигасть и его участіе въ дѣлахъ русской церкви“. Здѣсь оно ошибочно помѣчено 1584 г. и, кажется, признается произведеніемъ неизвѣстнаго автора, дошедшимъ до насъ въ полномъ видѣ. Напечатано, безъ сомнѣнія, съ единственнаго извѣстнаго *въ настоящее время* экземпляра, хранящагося въ Киев. Духов. Академіи (съ коего *безъ пропусковъ* ²⁾ перепечатано и нами). Что означенное полемическое сочиненіе вышло въ свѣтъ въ 1587 г.—объ этомъ находится прямое указаніе въ *Антопологии* Диплица (изд. 1631 г.), гдѣ на послѣдней страницѣ говорится, что первымъ русскимъ богословомъ въ юго-западной Руси былъ тотъ, кто издалъ въ 1587 году *Ключъ царства небеснаго*; имя же его (автора) легко узнаеть тотъ, кто умѣетъ читать по арабски,—при чемъ на поляхъ выставлены инициалы этого имени *Г. Д. С.* Такъ какъ въ указанномъ экземплярѣ означеннаго сочиненія (въ библіотекѣ Киев. Дух. Академіи) подписи автора нѣтъ, то, очевидно, этотъ экземпляръ есть дефектъ, безъ конечныхъ листовъ, что можно видѣть и изъ самаго содержанія сохранившейся (безъ сомнѣнія) большей части сочиненія. Въ Описаніи славяно-русскихъ книгъ напечатанныхъ кирилловскими буквами, т. 1. (изд. 1883 г.) подъ № 116 значится: „*Календарь римски новы*, изданъ Герасимомъ Смотрицкимъ въ Острогѣ, 1587 г., въ 4 д. л. 10 листовъ. Въ концѣ: написано у Академіи Острозьской и проч. *ійѣциртомс чиволнад мисаре Г.* Прибавлено: *кто знаетъ по арабски, тотъ легко*

¹⁾ Означенныхъ приложеній доселѣ сброшюровано не болѣе 15—20 экзempl.

²⁾ Въ изданіи И. И. Малышевскаго опущены почти всѣ примѣчанія, находящіяся внѣ текста (на поляхъ).

пойметъ“. Далѣе, въ примѣчаніи Каратаевъ прибавляетъ, что этого изданія онъ не видѣлъ. Свѣдѣнія о немъ заимствованы изъ *Inst. ling. Slav., Добровскаго*, гдѣ онъ добавляетъ еще, что въ его время этотъ календарь находился въ Вѣнѣ въ Импер. библіотекѣ. По наведеннымъ мною справкамъ въ этой библіотекѣ, отвѣчали, что его найти не могли“ (также безуспѣшны оказались и наши запросы относительно этого). Сопоставляя эти библіографическія извѣстія о *Римскомъ календарѣ* 1587 г. съ сообщенными нами свѣдѣніями о *Ключѣ царства небеснаго*, мы приходимъ къ несомнѣнному заключенію, что это суть не два различныя сочиненія, но одно и то же. Очевидно, что экземпляръ этого сочиненія, находившійся въ Вѣнѣ и видѣнный Добровскимъ, былъ дефектный *безъ начальныхъ листовъ* (начинался статью: *календарь римски новый*, т. е. съ 18 стр; см. стр. 250 въ настоящемъ томѣ), а экземпляръ Кіевской Академіи—дефектный, какъ мы сказали, *безъ конечныхъ листовъ*.

7) *Отписъ на листъ Виленскихъ унитовъ*, 1616. Печатается по рукописи, переплетенной вмѣстѣ съ старопечатною брошюрою („Унія албо выкладъ преднѣйшихъ артыкуловъ ку зъодноченію грековъ съ костеломъ римскимъ валежащихъ“, 1595 г. Вильно), находящеюся въ библіотекѣ Кіев. Дух. Академіи. Настоящая копія Отписа гораздо исправнѣе искаженной копіи въ архивѣ греко-уніатскихъ митрополитовъ (№ 230), по которой онъ изданъ въ Вѣст. Зап. Россіи.

8) *Verificatio niewinności*, изд. 1-е. Печатается по экземпляру Императорской Публичной Библіотеки. Было и второе изданіе этой брошюры, *дополненное* и нѣсколько измѣненное (находится въ библіотекахъ Литовской и С.-Петербургской духовныхъ семинарій). Отличія между изданіями будутъ сдѣланы въ дополненіяхъ къ слѣдующему тому полемическихъ памятниковъ.

9) *Justificatio niewinności*, 1622 г. Печатается по единственному (unic.) извѣстному экземпляру, хранящемуся въ библіотекѣ Кіевской Духовной Академіи.

Остальныя помѣщенныя въ этомъ томѣ полемическія сочиненія печатаются по экземплярамъ, хранящимся въ Императорской Публичной Библіотекѣ, за исключеніемъ *Supplementum Synopsis 1632 г.*, конечный листъ коего (съ 22 л.) печатается по экземпляру, находящемуся въ библіотекѣ Оссолинскихъ во Львовѣ (экз. въ Импер. Публ. Библіотекѣ дефектный).

С. Жолубевъ.

I.

Письмо сугральскаго архимандрита Сергія Кимбара къ кіевскому митрополиту Макарію II, около 1536 г.

Милостивый отче, святыи митрополите, и еже при твоей святини теперь сущіи благочестивыи съсѣдалници духовніи и свѣтскіи. Яко колевекъ есми по образу отъ моее братіи, але по сатанинской вражде и зависти и ненависти моихъ супостатъ вашей милости оклеветанъ и омражень; а ведже упованіе имѣя у заступленіи Богородици Пречистое, и великаго Іоанна Богослова, и у вашей святини, пастыря и учителя нашего, благоразсудіи, яко въ таковыхъ невинный,—вашей милости чоломъ бью: не для мене страстника, но для Богородици и великаго Богослова рачи, милостивый отче, прежній отеческій свой гнѣвъ милосердіемъ растворити и того то моего списочка милостиве и внятне выслухати, не на лице, по Спасителеву слову, зря, а ни съплетению многымъ словесемъ моихъ супостатъ внимая, сътворити о мнѣ не нагле, а ни понудителне, але разсудителне и смотрителне, и въ правду Божию, то есть: есть ли быхъ могъ обрѣсти благодать предъ вашею милостию, пожалуйте похотите для Бога и своего ради спасенія, якоу и въ началѣ вашей милости чоломъ билъ.

Первен угляну въ управилу святыхъ богоносныхъ отецъ, то есть, въ шестое вселенскаго втораго събора, сице глаголющее въ толкованіи. „Подобаеть лица и житія истезати клеветающаго и глаголющаго на епископа или на причетника, да не будетъ еретикъ таковой или въ пѣкоторомъ пороце знаемъ, или отвержень отъ церкви, или отъ причащенія, или о инѣхъ оклеветаемъ гресехъ и еще своя вины не оправдимъ; и аще таковыи

будеть клеветующен не прияти ихъ на оклеветаніе епископа или причетника. Аще же правовѣренъ есть и житиемъ непорочень и приобещникъ съборней церкви, иже церковную вину нанося на епископа, приять да будетъ и да повесть съгрѣшеніе его предъ всѣми сущими въ области епископъ. Аще же тѣмъ не възмогутъ исправити наносимыхъ съгрѣшеній на епископа, да приступитъ къ болшему събору, глаголя и клеветы на епископа, и да выдасть первое събору харатію, написавъ на ней, яко аще обвинень буду, клязю клеветца на епископа своего, да постражду сію или сію казнь. И тако съставится и уверень будетъ о глаголаніи его. Аще же не творя сиче, ко церкви приходя, молвы творить, глаголя на епископа, или на судище мирскихъ боярь о семъ прихода, таковый не приатень на оклеветаніе епископа. Еретики же, аще пообидень будетъ отъ епископа, невѣзбранно ему глаголати нань и оправитися“.

И въ кѣ-е вселенського четвертого събора, то-муже послѣдствующее: „Аще кто клевететь на епископа или на причетника, рекже, на прѣзвитера или діакона, подобаетъ истязати прежде житіе ихъ, а не безъ испытанія пріймати ихъ на оклеветаніе лицъ священныхъ. Аще причетники суть оклеветующен или мирьстін чловѣци, да некогда будутъ отвержены отъ церкви, или причащенія лишени, или о гресехъ нѣкихъ оклеветаеми сами, и еще и себе не оправдивше, или инако, како житіе имуще порочно, или вѣрою чюжды, рекше еретици. Мнози бо таковѣ, церковное благочиніе смясти и прѣвратити хотяще, клеветами вини съшивають на непорочныхъ и правовѣрныхъ епископы и причетники; таковѣ на оклеветаніе неприатни“.

И въ лѣ-е вселенського шестого събора, такожде вещающее: „Аще которіи причетники или мниси съвѣщаются, клятвами утверждающесе, или съвѣты творять на зло, или съвѣщавають на епископа, или на игумена, или на друга своего причетника, степени своего да отпадутъ“.

И въ рѣи-е въ Кареагане събора, тѣмъже подобная повелевающее: „Непорочну подобаетъ быти клеветущому и послушествующему. Сего ради убо ни причетникъ, ни мирьскый

человѣкъ, аще есть отлучень, на епископа или на причетника клеветати, или послушествовати, неприятень есть“.

И мнѣ зъ моимъ братомъ чернцемъ Арсениемъ исправленіе чинити въдле ихъ святого то положеніа. А потомъ, светый велебный отче, и в тни то супостаты речи рачи милостиве углянути и то разсудителне предъ ся взять, яко оный чернець на мя враждебне въ своихъ списехъ, которыи же крѣпко потасемне чотыри roky выписуя, съ мною обще мешкаючи, яко гчѣздящисъ змій, крыль; чогожъбы не мѣлъ справне крыти, але мнѣ то, яко колвекъ и худому старцу, яже о немъ ознамити, по святыхъ отецъ напихъ древнихъ мнишескихъ начальниковъ науце и преданію. Которое жъ знать его безъочивство и не одиновъ почитая обличало, понеже яко мнишествомъ по моему съгрѣшенію отъ моее худости обложенъ, яко колвекъ того за крайнюю злобу, еже къ мнѣ, и не вознавасть. Тому вже прѣидоша сего року минулого августа шесть и два надесяте лѣтъ. А болшее мѣлъ бы былъ помятовати на Избавителя нашего ученіе евангельское, емужъ еще мирскимъ неклуднымъ попомъ будучи не малое время навиче, яже Избавитель учить брата прежде два кротъ напомянути собою и съ свидѣтели, и есть ли преслушаеть, тогда власти ознамити, сиречь вашей святини. Нижи онъ то все презрѣвъ и свою страсть ненависти и зависти, еже на мя, и съ помощники своими исполняя, выписать перхливѣ. Рѣомо, быхъ я самъ отъ себе святое церковное правило нѣкое отложилъ, а иное приложилъ, якожъ и выписъ его свидѣтельствуеть. Тое, по его съплетенію, отложеное.

Первое: У тропари „Крестителю Христовъ, тобѣ бо дана бысть благодать молити за ны“—отъ себе отложилъ. И я не отъ себе отложилъ, але отписано такъ въ частослове. *Другое:* На октеніи первой утреней прѣдшествію псалмы възгласъ „яко милостивый человеколюбецъ“,—отъ себе отложилъ. И того тежъ отъ себе не отложилъ, но описано такъ въ типичехъ и въ частослове. *Третее:* На первомъ часе тропарь: „премудрости наставниче“ и Богородичень: „Преславную Христову Матерь“,—отъ себе отложилъ. И того есми отъ себе не отложилъ, написано такъ въ частослове. *Четвертое:* На девятомъ часе тропарь „посреди двою разбойнику“—отъ

себе отложилъ; и тогожь отъ себе не отложилъ: такъ стоитъ въ частослове, а тропарь оный написанъ въ почасіи. *Пятое:* На навечерницахъ всего лѣта два тропари дню и мученикомъ отъ себе отложилъ; и тѣхъ не себе отложилъ: въ частослове такъ стоитъ и въ перемышскомъ типикѣ. *Шестое:* Предъ великимъ славословіемъ „Слава явльшему свѣтъ“—отъ себе отложилъ. И того не отложилъ отъ себе: такъ стоитъ въ частослове. *Седмое:* На „сподоби Господи“ „въ день сій научи насъ оправданіемъ твоимъ“—отъ себе отложилъ, такжеже и по неделямъ на „ангельскій сборъ“ „Благословенъ еси Господи научи насъ“—отъ себе отложилъ. И того тежь отъ себе не отложилъ есми: написанъ такъ въ частослове и у въ иныхъ многихъ частословахъ по томужь. *Осмое:* На пасху и въ всю свѣтлую неделю, за стихи „Христосъ воскресъ“ по дважды отъ себе отложилъ, такжеже и стихи „день, иже сътвори Господь“, отъ себе отложилъ. Не отложилъ отъ себе: такъ въ частослове стоитъ и въ перемышскомъ типикѣ. *Девятое:* И въ вѣликий постъ канонъ ахтамчанный по вся дни пѣти и пѣсни Моисеови чести отъ себе отложилъ. И тогожь не отложилъ отъ себе, але такъ стоитъ въ тидицехъ и въ частослове. *Десятое:* Тропарь недельный по славословіи „Воскресъ отъ гроба“—отъ себе отложилъ. Не отъ себе отложилъ, але такъ описано въ перемышскомъ типикѣ и въ частослове.

Ино, милостивый святыи отче, для Бога и Богородици умиловителитесь и рачте предъ ся взяти, правдиве ли то онъ на мя написалъ. Я, милостивый отче, заступленіемъ Богородици и великого Богослова отъ себе жадного комата церковного правила не отложилъ, а ни приложилъ; низлымъ справовалъ и теперъ справую церковь Божию въ тыхъ коматахъ его выпису, водле типика и святогорскаго; и иныхъ странъ тамошнихъ честныхъ монастырей частослова, отколежь намъ Руси законъ святыи православный издавъ, и книги святыи, правилныи церковныи и вчителныи на нашъ словенскій языкъ выложены вынесены; а болшее по вашеи милости благословенію. Частословъ же онъ истый не мною въ монастырь принесенъ, а ни пакъ мною отъ кого иного дастать, яко звать оныи судостати мои на мя бають; але предокъ вашеи милости, вчитель и пастырь и епиторъ нашъ достойное помети митрополитъ Іосифъ

Солтанъ на церковь Богородици его надалъ. А панъ Солтанъ благочестивый и мудрый панъ, который же свѣта того немалую часть обышолъ, хотячи положеніе его свѣтское и духовное видѣти, и, по апостолу, лучшее отъ худшаго раздѣляя и въ себе то яко губа воду взимая. И бы былъ его милость бачилъ въ немъ што несправного и церкви святой негодного, знать бы его зъ оныхъ странъ не вынеслъ.

И тудежъ предокъ вашее милости часу живота своего на таковыя вещи былъ не небачный, але по премному разсмотрительный, и тотъ исьсѣдовалъ, ли бы былъ въ немъ што строптиваго, ни како бы церкви его святой не надалъ, а наболей той, о которой же большее попеченіе надъ вси свои инии духовныя дѣла, яко вѣторъ, имѣлъ.

А такъ похотѣли ль бы ваша милость того обыскати, тогда бысте не иначе нашли нежъ такъ, якомъ выше и въ томъ то списочку писалъ, то есть о частословѣ, отколь онъ пришолъ, и о томъ тежъ, ижъ не я самъ отъ себе, якомъ вашей милости оклеветанъ, тыи то коматы отложилъ, але описано такъ въ частословѣ и послѣдующая ему пѣкая и въ типичѣхъ.

А што, милостивый отче, еще къ тому онъ намаралъ, будси быхъ также самъ отъ себе пѣкон коматы ку правилу святныя церкви приложилъ, то есть, за повечерницу свѣтлое недѣли трижды чести тропари часовыи, такъ яко трижды и за часы,—то *первое*. Ино и того не приложилъ отъ себе, але въ типичехъ и въ частословѣ такъ стоитъ. Въ вся дни святныя чотыредесятницы, кромъ суботъ и неделъ, по полунощницахъ тропари „помилуй насъ, Господи, помилуй насъ“, а по нихъ октенью, и потомъ отпустъ—отъ себе приложилъ. И того не приложилъ отъ себе, въ частословѣ такъ описано. *Третее*: Еже на Пасху и чрезъ всю свѣтлую недѣлю по стихарахъ „пасха священная“ тропарь въскресный по гласу отъ себе чести приложилъ. Ино не приложилъ отъ себе и того, такъ въ частословѣ стоитъ. *Четвертое*: Въ всю свѣтлую недѣлю на канонѣ въскресномъ по шестой пѣсни, по тропарехъ „Въскресеніе Христово“ и по воскресны „Исусъ отъ гроба“,—„помилуй мя Боже“ отъ себе пѣти приложилъ. И въ томъ тежъ приложенія моего вѣтъ: въ частословѣ такъ написано.

А такъ, милостивый отче, и въ томъ приложеніи и въ выше-написанномъ отложеніи великую ми кривду чинить, не яко единообразный братъ, но яко лютый мой съпостать. Моего отъ себе приложенія или отложенія ку святому церковному правилу намнѣйшого комата въ тыхъ выше описаныхъ стисехъ, милостию моего Творца, нѣтъ. Все то, яко и выше реклъ, штомъ справовалъ въ церкви святой и теперъ справую—иншое въ частослове, а иншое въ типичехъ описано. Ваша милость, по единому комату розказавъ прослѣдовати, иначе, уповаю на моего Творца, не найдешь, нежъ такъ, яко вашей милости въ семь моемъ списочку овнаймую.

А што еще, милостивый отче, тотъ же мой супостать въ тому на мя припшелъ на царьскыи праздники о отложеніи „всяческая“, а на Богородицины „за молитвъ Богородица“, и на великихъ святыхъ, то есть, предтечевъ, и на апостольскія, и святительскыя, и мученическія, и преподобныхъ, имже полеелось праздновати церковь святая приняла, такъ же „за молитовъ“ отложеніе. Ино, святыи отче, нигдѣ въ типичехъ, а ни въ синаксарехъ, а ни въ минеяхъ, въ тии выше мененныя праздники, сиречь церковныя и Богородици, и святыхъ великихъ, не стоить ни „всяческая“, а ни „за молитовъ“,—одно по пятидесятомъ псалмѣ стихера. И тутъ моего отложенія по его съплетенію нѣтъ; у воскресныхъ же дни не оминено, але описано и „за молитвъ“, и стихера,—яко жъ ми Божією помощію то исполняемъ.

А што онъ написалъ о Марковой мѣ главе—ино, милостивый отче, если ли быся прилучило великомученика Георгия у свѣтлую неделю, тогда тамъ описано по полнелись пятидесятый псаломъ не чтется, одно для воскресныхъ дней положено пѣти „за молитвъ страсотрышца“, а „помилуй мя Боже“ не описано пѣти. Бо нужная въ типикѣ вся описана, да и та на нѣкоихъ мѣстыцахъ на разсужденіи предстателеве и еклисиархове положена, а ненужная оставлена и писанію не предана.

А такъ, милостивый отче, у церкви Богоматери нашего нынѣшняго мнишеского житія нигдѣ нѣтъ милостию Богородици приложенія, а ни отложенія по обычаю, кромѣ писанія. Въ церквахъ же здѣшнихъ мнишескихъ и мирьскихъ ваше милости предава не

мало есть; похочете ли вапа милость, углянувъ у то, пообмыскати, кая суть не по писанію, але по обычаю приложеная и отложеная. Перваго псалма вечерняго на Руси и здѣсе въ Литве кончаютъ по своему обычаю словомъ „благослови душе моя Господа“; а въ церкви обители Богородицины нашего мнишеского жительства кончаютъ по писанію словомъ „солнце позна западъ свой, положилъ еси тму и бысть нощь, яко възвеличашася дѣла твоя, Господи, вся премудростію сѣтворилъ еси“. Псаломъ же второй вечерный: „Господи възвахъ къ тебѣ“, чтуть здѣсе, и стихеры у вохтанку и въ минеи поють не водле типика, але по своему обычаю. А въ церквахъ Богородицины обители въ насъ на гласъ минейный, яко типикъ повелѣваетъ, поють въ начале псалма „Господи възвахъ“ два стихи, а прочее псалма на страны стихологисують до стихерь, а стихеры поють безъ охтанка, одно въ минеи водле типика. Отпустъ жъ по вся дни тутъ и въздѣ по Руси вечеренный и заутренний сѣтворяють по своему обычаю, а въ насъ по писанію типика и частослова; который же отпустъ и я приполъ въ манастирь, а онъ вже сѣдѣвается. А къ тому и каженіе, и свѣчъ вжиганіе и гашеніе, и у великое било влѣпаніе, а потомъ у звоны звоненіе, и колива празничныя и мертвыхъ, водле типика, на конци святое литургии абіе по за амбонной молитве, всегда сѣтворяемы; на навечерницахъ же и полунощницахъ помѣнникъ, на западъ обратився, священники чтуть: а то все по обыходу святыхъ горы и иныхъ тамошнихъ странъ честныхъ монастырей еще прежде мене уставлено. Чого жъ тутъ въ Литве и на Руси, яко колвекъ нѣкая и въ типикахъ написана имуть, а ведже сѣтворяти техъ не сѣтворяють; естлижъ нѣкая исъ тѣхъ и сѣтворяють, но не (по) писанію, але по своему обычаю. Вначалѣ утренъ въ насъ по вся дни святыи олтарь и церковь всю и притворы кадятъ и каноны въ всякии обѣди утрени, кромъ празничныхъ, съ пѣснями Моисеевыми поють, и на девятой пѣсни пакы также, яко и въ начале кадятъ. А тутъ кромъ недѣль и свѣсть не толико на утрени, але и прѣдъ литургиею мало кадятъ, а пѣсней пакъ Моисеевыхъ на утреняхъ ни знаютъ какъ пѣти, и въ типикахъ то описано маючи, отложили. Черезъ все годище въ вси недѣли, и въ церковныя и Богородицины прайдъ

ники, и предтечевы два, и апостолскія три, и прочихъ некихъ нарочитыхъ святыхъ памяти въ насъ, волею Богородици, въ храмахъ обители ее бдѣнія вѣдле типика безъ премены бывають, и на тыхъ бдѣніяхъ всегда шесть кротъ въ всей церкви, кромѣ олтарного, каженіе бываетъ, и пакы, аще нѣкогда полиелиость святымъ поютъся, тогда на утрени четыре кротъ въ всей церкви, кромѣ олтарного, кадило обносится. Таже въ неделяхъ по „святъ Господь Богъ нашъ“, а по праздникохъ по свѣтилохъ „всяко дыханіе“ на гласъ стихеръ хвалитныхъ поютъ, и „хвалите Господа съ небесъ“ въ начале въ дву стисехъ на тотъ же гласъ поютъ; а прочее псалма на страны стихологисають до стихеръ, такъ яко о „всякодыханіи“ въ всихъ главахъ недѣльныхъ и праздничныхъ и Марковыхъ въ типикахъ везде явлено, въ частослове жъ пакы явственное о томъ изображено. А тутъ и на Руси по монастырехъ и въ мирьскихъ церквахъ то пѣти отложено. Познають того ради, иже нѣцїи и не разумѣють о томъ „всякодыханіи“, еже на хвалите.

И противу тому отъ своего обычая приложено: въ неделныя дни по славословіи другое евангеліе чести, и царскія двери въ началехъ вечернь и утрень у праздникохъ, а часомъ знать и у посполитыхъ дни, отворяти, ихъ же безвременно никогда же не повелено отврѣзати, и еще въ типикахъ крѣпко възбранно не въ время потребы отворяти, и евангелія и апостолы мертвымъ въ всю седмицу коемуждо дню особныи чести—отъ своего обычая приложено. А въ типикахъ и въ евангеліяхъ и въ апостолахъ одно три евангелія, а три апостолы мертвымъ чести описано, яко жъ они у церквахъ обители Богородицины по описанію, а не приложенію чтуться. И въ светый олтарь, въ невходимую по писанію катапетазма, по здѣшнему обычаю, всякому посполитому челоуѣку входу съверными дверми не възбранено. А шестого собору вселеньского въ Цариграде у Труле полатномъ ѿдѣе правило, разве елица честныхъ господъ, всякому мирянину крѣпко такова възбраняеть входа; здѣ же часомъ въ олтари людей посполитыхъ и нѣвогласовъ яко въ купилищномъ дому бываетъ. А въ Богородици пречистое храмахъ у святей олтарь, кромѣ царскихъ, по дву двери суть: съверныи и свѣтлыи, и съверными одно священники входятъ, а свѣтлыми братіа и

босполитими люди, али жъ по потребе нужной. А то все въ дому Богородици устроено по онѣхъ же странъ честныхъ монастырей, положеніе, а не по здѣшнему обычаю. На литургіи предъ евангеліемъ тутъ и на Руси священники молитву „еже Богъ за молитвъ“, зъ діаволомъ служа, по обычаю половину чтятъ, а въ насъ оную молитву по писанію всю сполна съврѣшаютъ. Таже къ поклоненію честнаго креста Христова и цѣлованію святаго евангелія тутъ и на Руси не почину ходятъ, на другъ друга перевая, а въ насъ братіа и миряне ходятъ, яко типикъ повелеваетъ, по чину и по старчеству.

И пакы здѣ и на Руси нигдѣ нѣтъ притворовъ внутреннихъ по церквамъ мнишескимъ и свѣтскимъ, и съборныхъ правилъ пѣнія всякіа не по типику, але по своему обычаю въ церквахъ сѣворають. А въ насъ, милостію Богородици, въ церквахъ обители ея по изображенію типика у притворехъ внутреннихъ литіи праздничныи великіи и литіи мертвымъ поють, и павечерниці малыи, и полунощницы, и часы всего лѣта чтуть, кромѣ перваго часа, бо ся тотъ одно чтеть по утрени внутрь церкви. И освященіе водное, сиречь Богоявленское и Маккавейское, и яже нѣкогда по потребе, въ притворе же содѣвають, и понахиды мертвымъ тамъ же поють. Толико въ святую чотыредесятъницу внутрь церкви великыи павечерниці и полунощницы и часы поють, таже и въ посты апостольскія и рождественскія, егда въ кой день прилучится алилуіа и поклоны, тогда въ церкви жъ, водле типика и частослова, полунощницы иначай съ почасіемъ чтуть.

Пакы же здѣ и на Руси предъ праздникомъ Рождества и Богоявленія Спаса Христа часы преименуемъ царскія съ необычными псалмы и съ параміями, и съ апостолами, и съ евангеліемъ, и по своему обычаю приложивъ, а не водле типика, поють и чтуть. А въ Богородичне обители, яко типикъ повелеваетъ, онѣи часы одно съ пѣніемъ стихеръ, кои въ минеяхъ выписаны, и съ обычными псалмы у нутрь церкви чтуть. А къ тому въ дому Богородици гробница ку положенію умершихъ по изображенію типика змурована, въ которой же часу потребы, яко типикъ повелеваетъ, и понахиды помершимъ поють. А ку церковнымъ олтаремъ о сѣверную

страну проскумидіи, а о южную страну кадилу и некимъ священнымъ съсудомъ особныя коморы побудованы, не по издѣшнему чину, но по онѣхъ же странъ честныхъ монастырей церковному управленію. И по бдѣніемъ праздникъ царьскихъ и Богородици, и святыхъ избранныхъ, предъ иконостаснымъ праздникомъ святымъ образомъ завжды кандило масленое вжигается горитъ и, по отпусте утрени, онымъ святого кандила масломъ вся братія и миряне, кои удостоются, отъ священника помазуются. И пѣніе съборное, перемежаясь по днѣмъ на страны клиросовъ, клирики начиная поютъ и чтутъ. И въ свѣтлую святыхъ Пасхи нощи по дву годинахъ отпустивъ святую литургію, и пять хлѣбъ благословивъ, священники и братія водле типика, съ церкви не исходя, на своихъ мѣстахъ сѣдъ, по укруху умеренномъ хлеба сѣдаютъ и по чаши мерной квасу испиваютъ, и потомъ бдѣніе всю оную свѣтлую нощь въ чтеніи и пѣніи ажъ и до солнечнаго усходу сѣтворяють.

А то все за ласвою Божією въ обители Богородици сѣврѣшается,—иная, яко типики повелѣша, а другая, яко въ святой горѣ и по инымъ тамошнихъ странъ честнымъ монастыремъ обхожденію управившася; а тутъ, по обычаю своему, того и по монастыремъ ни знаютъ, аще и написана нѣкая имуть.

Въ главѣ же пятой типика описано повечеріямъ „на Господи възвахъ“ на останній стихъ, и на „славу“ і „ниѣ“, и на „стиховну“, сходяся посреда церкви обоехъ странъ клирикомъ пѣти; а тутъ того ни знаютъ и по монастыремъ, но по своему обычаю поютъ. А въ Богородичне дому то водле типика исполняютъ.

Въ четвертойнадесяте главѣ типика повелеваетъ отъ Пасхи до пянтикостіа столпъ евангеліа Іоаннова толковый на утренихъ чести, а отъ пянтикостіа до септемвриа столпъ Матеевъ толковый по утренихъ чести, а отъ септемвриа до недели сырныя Методіасъ Логофетовъ и посланія Павлова и Маргаритъ Златоустовъ на бдѣніяхъ и на утренихъ чести, а въ святую четыредесятницу шестодневникъ Златоустовъ и лапсанъ и Ефремъ на утренихъ чести, а по инымъ правиломъ Лѣствицу и Студита. Ино тутъ не толико по мирьскимъ съборнымъ церквамъ, но и по мапастыремъ головнымъ, по своему обычаю, нѣкоихъ святыхъ книгъ чести ни знаютъ. А въ

Богородичне обители то все, водле типика, въ чтеніи съвършають. На часовъ и павечерницъ по тутошнему обычаю не токмо въ окрестныхъ, но и въ съборныхъ церквахъ въ все годище водле повинности, яко типикъ повелеваетъ, кромѣ чотыредесятницы, чести не знають. А и на молебнехъ предъ „Богъ и Господь“ великую октеню не водле типика, але по своему обычаю сътворяють. И на святую Пасху крестомъ на отпусте не по писанію, але по своему обычаю, „Христось воскресѣ“ глаголя, знаменають. И мяса и хлѣбы у церквахъ посвещаютъ, и внутрь святого олтаря нѣци и мясо, и сыры, и хлѣбы, и овошїе всякое, и медовину, и оловину вносятъ, и животная скоть во освященныя храмы нѣкогда пушаютъ. А то крѣпко въ святыхъ правилехъ отречено и запрещено не токмо у святой олтарь таковая, но и въ церковь никако же не вносити, а ни животныхъ скотинъ упущати; въ святой же олтарь, кроме вина служебного и масла драваннаго и тиміана, ниѣхъ не повелено вносити подъ клятвою; а по тутошнему обычаю о томъ не радятъ, а ни того знають, а ни хотять знати. Мню толико подъ вашею милости архиепископїи предѣломъ, а ни де у православїи вездѣ такихъ отвсвеняются. И далей есть ли быхъ еще къ тому страннымъ и вжаснымъ и прочїимъ вси обычаи здѣшнии вашей милости митрополїи предѣла писати мѣлъ, постигло бы мя, по апостолу, пишуща лѣто.

А такъ, пречестный отче и преосвященный митрополите, есть ли бы ваша святини зъ Божїею помощію своего ради спасенїа и доброе славы похотѣлъ, тогда бы ваша велебность, рассудивъ тая розсужденїемъ благорозсуднымъ, не иначе и то оклеватанїе, еже на мя, нашолю, нежъ яко прощженїе, по святому евангелїю, комаровъ предъ издѣшними велбуди; понежъ, милостивый отче, якожь вышей ознакомиль, ижемы пришедъ въ монастырь дисейшого моего жилища такъ тому вже двадесать и шесть годовъ о семъ прошломъ святемъ праздниче Богоявленїи Христова прешлю, нашолю въ соборномъ правиле церкви святое отпустъ, и каженїе, и свѣчь вжиганїе и гашенїе, и клепанїе, и звоженїе, и коливъ чпенїе, и помѣнника чтенїе, водле обыходу святныя горы и тамошнихъ странъ честныхъ монастырей. Того ради есмы и прочее събор-

ное правило святое церкви не самъ отъ себе, а ни отъ своего разума, яко на мя супостати мои набаяли, але водле типиковъ и частослова, а болшее по вашею милости благословенію установилъ,— тая вся, яже суть вышней описано. А то того ради, абы съборное правило святое церкви было не пестро, але однолично, водле оныхъ странъ законного въ мнишескихъ соборехъ положеніе и утвержденіа, не отъ Литвы, а ни отъ Москвы, но оттолъ, отколь намъ крепленіе процвѣте и вѣра, яже въ Отца и Сына и святого Духа, израсте, и благочестіе насадыся, и святыя книги на нашъ словенскый языкъ изъ грѣческаго и еллинскаго выложеніа изыйдоша, и еще бы и теперъ исходили, ихъ же не имамы, естъ бы о нихъ попеченіе было.

А моему, милостивый отче, перхливому супостату пригоже бы евангельскыи собе прежде бервно изъ ока изтрѣбити и свой струпь безъочивый, еже къ Богу, въ многыя лѣта по сластолюбію, и славолюбію, и презорьству прежде сѣтворенный и нынѣ еще въ безстрашій премоногимъ сѣтворяемый, пластырь смиренія и покаянія и слезъ врачеваніемъ прилагая, исцѣлѣти,—тоже быся ему годлю ю изытію сука изъ моего ока дерзнути. Понеже правила апостольскаго осмѣдсѣть осьмого толкованіе глаголетъ о таковомъ сщце: „Епископъ, или презвитеръ, или дияконъ, изврѣженъ бывъ отъ своего сана по правдѣ и винѣ о явленныхъ прегрѣшеніихъ, и по зврѣженіи божественныя службы прикоснется, рекше службы причнетъ паны,—таковый, яко съгнѣтъ удъ, отъ нѣтъ удъ, да отсецется отъ смкви“.

Есть ли бы ваша святини жалованье хотѣлъ учинить, и водле тѣхъ правилъ святыхъ апостолъ и богоносныхъ отецъ, яко въ началѣ рекъ, мнѣ съ нимъ управу сѣтворити, тогда быхъ чаялъ, водле Божіа правды и онѣхъ святыхъ положенія, пята его, еже на мя въ высоту въздвиженная, долу снизится мѣла. А што ся допытчетъ, милостивый владыко, о евангелія, якожь о нихъ мои супостати накорнали были у своемъ клеветномъ списку въ своихъ коматехъ, то ето ихъ клеветы на мое лице приложеніе, будси быхъ я ихъ показилъ переглаживая и прилагая къ нимъ на свой разумъ; а потомъ яко предъ вашею милостію очивисто на мя свой ядъ из-

ливали,—тогда мню, иже то добрѣ памятно вашей милости и тымъ
всѣмъ честнымъ парсунамъ, кои на оный часъ при вашей милости
были, што они тую свою клевету на мя, яко устне покутомъ из-
ливаю такъ и выписанную ими, зася у свои пудыбуйды възвра-
тили. А такъ въ томъ не имамъ повинности, не токмо имъ моимъ
супостатомъ, але и саму вашей милости, моему владыце и пастырю,
въ чомъ справятися; яко коলেখъ и въ листе своемъ презнемъ не-
благословенномъ ваша милость ознамилъ ми, приказуючи оспрау,
нижли мню въ впованіи всегдашномъ о святыхъ, и святыхъ, свя-
тыхъ евангеліяхъ, възложенныхъ церквамъ обителі Богородици пре-
чистое и великого Богослова, по вере и любви ку дому Богома-
тери оного благочестивого христолюбца Григорія Жабу, иже они
предстоятельствомъ его ко Богу вышцутся въ короткомъ часе отом-
щеніемъ на тыхъ то истыхъ злоязычныхъ клеветарехъ, которые же
не обрѣтъ, вѣде своего скаредого и неистоваго нрава, на мя ямы
подобныя умислу ихъ неустыделися, и церквамъ святымъ възложе-
ному коснутися, и страха Божіа забывъ на тыхъ то святыхъ Еван-
геліяхъ пали, изривая о мнѣ въ нихъ яму потаеннымъ своего безъ-
очинства злодѣйствомъ, въ кою жъ милостію Богородици, аже о
мнѣ невинномъ, измененіемъ своею клеветы сами впали; понеже не
обдиливъ Богъ презирати яко своя отъ своихъ ему ото всердіа при-
носима, такъ и человѣческихъ напастей въ лжу и клевету нано-
симыхъ.

Форма церковнаго отлученія, составленная южно- русскими іерархами въ 1544 г.

Отлученіе отъ церкви на всякого человѣка, на мала и на велика, на епископа и архимандрита, священника и диякона, и на всякого причетника церковнаго, и на простолюдина, ижъ въ нашемъ іречестемъ законѣ не по правиломъ, ни по заповедемъ святыхъ отецъ живущаго. Сие отлученіе пребываетъ на немъ дондеже исправится отъ прѣваго своего злочинства и обычая злаго, и приидеть со усердіемъ къ пастьрю и прослезится о преже бывшемъ его паденіи, и тако за то прииметь ошителью, водлугъ его съгрешенія, и тако да пребываетъ въ первомъ своемъ чину.

Благовѣрныи князи и панове и вси православнии христіане. Буди вамъ вѣдомо: повелѣніемъ государя нашего архиепископа (имя рекъ), митрополита киевскаго и галицкаго и всея Руси, отлучень отъ церкви и отъ всехъ православныхъ христіанъ (имя рекъ) за его вступы и обиды церковнии и не послушеньства въ дѣлахъ духовныхъ, и теперь въ томъ пребываетъ, яко звѣрь зияяй, неистовствуя противу церкви Божіи и недбая о своемъ спасеніи. Таковаго непослушника мы вси съборне имеемъ отлучена и отреченна церкви Божіи и отъ всехъ васъ православныхъ. И на што бы таковой теперь тутъ въ церкви Божіи не былъ, а если будетъ, вышлите его вонъ ваша милость, або мнѣ явите, ино я его вышлю вонъ,—зань же предъ таковымъ отлученнымъ не годится божественное службы свершати, и тѣла и крови Христовы подносить. Вашей милости буди вѣдомо: хто съ отлученнымъ и неблагословен-

нимъ челоуѣкомъ есть, и пѣть, и бесядуетъ, вѣдая, або молится съ нимъ посполу, — по правиломъ святыхъ отецъ тотъ самъ себе отлучаетъ отъ церкви Божіи и отъ благословенія митрополего. Ваша милость слыште и вѣдайте, и опасно блюдитесь и стережитесь того, ажъ бы есте заповеди Божіа не преступили и въ отлученіе не впали. У правилехъ пишетъ: пятого събора святыхъ отецъ ꙗко было ихъ на соборе и, обыскавши, съборне положили на добрыхъ благословеніе, а на лихихъ, на непослушныхъ, на обидящихъ церкви Божіи, клятву. Кто будетъ церкви Божіи обидити и священныя ихъ власти, то есть дѣла духовніи и sprawy и суды, или отнимати села и випограды, или привлачити силою епископа и попа или дьякона и всякого причетника церковнаго, или отнимати отъ монастырей, што даное къ церкви, — таковіи да будутъ прокляти въ сій вѣкъ и въ будущій. А есть ли бы такіи о томъ не дбали, забывше вышній страхъ Божій, въ таковомъ безстудіи были, — повелѣли святіи отци таковыхъ самихъ огнемъ съжечи, а дома ихъ святымъ Божиимъ церквамъ дати. У Цариграде, у церкви святое Софѣи, събора светыхъ отецъ заповеди, ижъ седьмый вселенскій съборъ утвердили: хто бы коли (отъ) мирскихъ властителей преобидилъ божественная церковная повеленія и посмеялся церковнымъ уставомъ, и дерзнетъ епископа бити или насилovati, или попа, или дьякона, и всякого причетника церковнаго, или въ темници всадить, зложивши на него какую вину, або какъ безъ вины, — да будетъ проклятъ, да будетъ проклятъ, да будетъ проклятъ. А въ нашей Руси, какъ приняли святое крещеніе, вжо тому есть пятсотъ ѿ и ѿ лѣтъ, царь великій Володимиръ и по немъ сынъ его Ярославъ такъ же уставу положили съборной церкви съблюдати и судити неразрушимо никимъ и о всемъ священническомъ чину установили и утвердили, какъ же светіи отци на съборехъ положили и всимъ намъ повелели держати, и клятвами страшными утвердили и записали, и аще кто измѣнитъ сіа, тотъ вѣчной клятве осужень будетъ. То вже не одно въ греческой земли святыми отци събора уставлено и утвержено, але въ нашей руской земли нашимъ православнымъ царемъ Владимиромъ, нареченномъ въ святомъ крещеніи Василиемъ, и его сынами, и пречестнейшими архиепископи и епи-

скопы, предки нашими, и тежъ иншого православнаго христіянства родителей, прадедъ и пращоръ нашихъ, тая устава церковная и моцъ святительская ухвалена и принята и утвержена святымъ писаніемъ вѣчно на вѣки, чемуужъ мы нынѣ того не держимъ и тымъ своимъ непослушенствомъ сами на себе клятву наносимъ.—Писанъ подъ леты Божья нароженья 4444, индикта 4.

Неизданныя сочиненія и посланія Іоанна Вишенскаго, начала XVII стол.

1) Обличеніе діавола міродержца и прелестныхъ ловъ его вѣка сего, скоро погибающихъ, отъ совлещася съ хитро уплетенныхъ свѣтей его голяка и странника, во другому будущему вѣку грядущему, учиненное.

И поятъ его діаволъ на гору високу зѣло, и показа ему вся царствія мира и славу ихъ. И глагола ему: сія вся тебѣ дамъ, аще падъ поклонишися. Тогда глагола ему Іисусъ: иди за мною сатано, писано бо есть: Господу Богу твоему поклонишися и тому единому послужиши. (Евангеліе отъ Маттея, глава ̑).

Тутъ тогда, коли ся звѣтяжство надъ прелестію твоею, сыну геенскій, отъ Христа Избавителя стало и смертію конечно царство твое лукавое мира сего обнаженно и показанно, черезъ вѣру и крещеніе во имя Отца и Сына и святого Духа, всему свѣту есть,—вопрошу тя: якъ будешь тое гнѣздо миролюбія во вѣрныхъ и крещенныхъ видѣти и основанія невѣрія языческаго фундовати?

Отповѣдь міродержца прелестника діавола.

Сталоя звѣтяжство отъ Христа надъ царствомъ моимъ,—признаваю; да отъ облеченныхъ во имя его зовомыхъ христіанъ мало, и то еще отъ свѣжее памяти по вознесеніи его на небеса часть нѣкая, тою теплотою вѣры ражденная, нѣгдѣ—нѣгдѣ отъ рода христіанскаго на звѣтяжства моего обралоя. А нынѣшняго вѣку

въ клубу невѣрія перваго зовемое христіанство впало, и единымъ способомъ съ поганы некрещеными миръ любятъ, и царства и роскоши его насытитися желаютъ, и еще болше исжели поганы похоти тѣлесныя своевольного и нечистого житія своимъ злымъ житіемъ исполняютъ. А что вопрошаешь, якобы по Христовѣ звѣ-
тяжствѣ миролюбіемъ во христіанство турбоватися есми имѣлъ, о то и пытати не потреба: таковою жъ хитростію, прелестію, мечтаніемъ, и усоложеніемъ блеску и красоты свѣта того, якоже прежде пришествія Христова, ибо Христосъ образъ только побѣж-
дати хотящимъ мира даль, показалъ, научилъ, и самъ собою изобразилъ, прелести же (не уничтожилъ); а то для того учинилъ, абы самовластіе человѣческое въ томъ искусѣ, борбѣ и пробѣ вѣка того настоящаго досвѣдчалоса, очищало, и на животъ вѣчный исполъ-
ровало. Да вижу мало ихъ собирается и находить на тотъ тѣс-
ный гостинецъ хотящихъ и любящихъ ходити. Всѣ пали и поклонилися славѣ царства, красотѣ и любви вѣка того настоящаго, многовладомого. Отъ начальныхъ и до послѣднихъ, отъ духовно зовомыхъ и до простыхъ, отъ властей и до подручныхъ, всѣ полюбили тотъ мечтъ, блискъ, и пестроты красоты царства моего мирскаго, которую есми Христови на горѣ обнажилъ и показалъ, и всѣ нынѣшняго вѣка до того моего царства разумъ, мысль сердечную, и всю крѣпость тѣлесную привязали, прилѣпили и присвоили суть такъ крѣпко, ижъ ихъ толко смерть, отъ Бога послана, отъ любви моего царства разлучити можетъ, а другое ничтоже. Молвлю и показую, что и при Христѣ молвилъ и показовалъ: кто чего ищетъ у мене миродержца, — аще падъ поклонимися вся тебе дамъ.

Чтожъ ми дашъ, діаволе; именууй, да знаю напередъ?

Дамъ милости нынѣшняго вѣка, славу, роскошь и богатство. Если хочешъ преложеннымъ, духовно зовомымъ, — отъ мене ници и мнѣ угоди, а Бога занѣдбай, ибо отъ того пелѣдако таковыи достоинства дарованы бывають, а я скоро тебе дамъ. Если хочешъ бискупомъ быти, — падъ поклонимся, я тебе дамъ; если хочешъ арцибискупомъ быти, — падъ поклонимся, я тебе дамъ; если хочешъ

кардиналомъ быти,—падѣ поклонимся, я тебе дамъ; если хочешь папѣжѣмъ быти,—падѣ поклонимся, я тебе дамъ. И другимъ множайшимъ преложенствомъ, пробоществомъ, во приходѣхъ и падавшихъ не такъ гойныхъ и богатыхъ, прагнучи, падши поклонитесь, я вамъ дамъ. И до васъ, мирской власти и титулу земного моего царства прагнучимъ, тожъ молвлю: еще падше поклонитесь, я вамъ вся, сія прагненная вами, подамъ. И если хочешь воинскимъ подкоморымъ, или судією быти,—падѣ поклонимся, я тебе дамъ; и если хочешь старостою быти,—падѣ поклонимся, я тебе дамъ; и если хочешь воеводою быти,—падѣ поклонимся, я тебе дамъ; и если хочешь гетманомъ и канцлеромъ быти,—общайся мнѣ на оферу во геену вѣчную, я тебе и королевство дамъ. Другимъ всѣмъ меншимъ дигнитаромъ и преложенствомъ тое жъ молвлю: еще падши поклонитесь, и чего попрагнете отъ земныхъ и дочесныхъ, я вамъ дамъ. Также и до васъ простыхъ и неславныхъ въ моемъ царствіи молвлю: еще падши поклонитесь, знайдую по вашей мѣрѣ и простотѣ чѣмъ васъ обогащу и въ прелесть моего вѣка уплутаю. Если хочешь идолопоклонникомъ, сребролюбцемъ и лихоимцемъ быти,—я тебе мытникомъ, купцемъ и корчмаремъ учиню, тамъ твою волю и прагненіе забавлятися, доколѣ здохнешь, привяжу, и крѣпко до самого исхода, не мыслячися съ помысломъ отъ лихоимства отодрати, прикову. Если хочешь хитрецемъ, мастеромъ, ремесникомъ руководѣльнымъ быти и другихъ вымысловъ превозыти, чѣмъ бы еси и отъ сусѣдъ прославиться и деньги собрати могъ,—падѣ поклонимся, я тебе упремудрю, научу, наставлю, и въ досконалость твоего прагненія мысль твою приведу. И если хочешь похоти тѣлесныя насытитися и подарить дому, древа и земли шмата назваться,—падѣ поклонимся, я твою волю исполню, я тебе жену приведу, избу дамъ, землю дарую, то ярмо на твою шею навѣшу, и твою мысль въ бѣдѣ, неволи, скорби, мятежи, попеченіи, фрасунку и вставичномъ промыслѣ погребу; я тебе стража, слугу, неволника и вязня женѣ учиню; я тебе всю мысль у женины похоти студныя привяжу. Только пощщи, попрагни и мнѣ поклонися, вся сія азъ тебе дамъ.

Отвѣтъ странника, отъ лица всѣхъ прелщенныхъ, діаволу.

Вѣмъ, діаволе, яко ты все то реченное дашъ, если тебе поклонюся. Да пойду искати и въ зеркалѣ ученія Христова глядѣти: тая твоя данина на пожитокъ ли, или на погибель вѣчную будетъ; на славу ли, или бесчестіе вѣчное, превратитъ; на долго ли, или на малый часъ въ рукахъ пощѣтуется, а потомъ зъ даровосцемъ посполу знагла погибаетъ и исчезаетъ?

Дашъ ми, діаволе, быти папешемъ, кардиналомъ, архиепископомъ, бискупомъ и другимъ нѣкоторымъ духовного стану знаменосцемъ. Да чтожъ за пожитокъ съ того дарованія, коли отъ тебе, діавола, за гордость съ небесе на долъ сверженного, то достоинство прииму, а не отъ небеснаго Бога, который велми заслуженымъ и отъ Духа Святаго посвященнымъ, таковыи преложенства стану духовного даровати звыкъ, а не тѣмъ, которые, яко пси встеклые бѣгають и ищутъ, да станъ духовный или имѣнія оного гонять и поймають? Чтожъ за пожитокъ съ того дару, коли я самъ и отъ тебе, діавола, того прагнулъ и искалъ, а не Богъ небесный мене на то достоинство позвалъ и избралъ? Чтожъ за пожитокъ съ того достоинства духовного, коли я горшей поганца злое и нечистое житіе прохожу и въ калѣ чревной похоти и сластолюбія валяюся? Чтожъ за пожитокъ и съ того священства, коли я и имени святости не знаю и со иновѣрцы равноудростію, образомъ и житіемъ знахожу? Чтожъ за пожитокъ съ тое власти пастырское, коли я рабъ, неволникъ и визень вѣчный грѣху есмь, за который въ геену вѣчную отыду? Чтожъ за пожитокъ той дочасной славы, коли я вѣчне посромощенъ буду? Чтожъ за пожитокъ съ той малой роскоши, коли я вѣчнѣ во огни печися и смажитися буду? Чтожъ за пожитокъ съ тыхъ селъ, имѣній и богатства великого, коли я нагъ и голъ безъ всего того въ пеклѣ сидѣти буду? — Прето вѣдай о томъ, діаволе, ижъ я поповского преложенства и стану, отъ вышшего и до послѣднего стопня, отъ тебѣ дарованного, не прагну и тебе поклонитися не хочу: Господу Богу единому поклонюся и тому единому помолюся и послужу. Иди за мною сатано!— Дашъ ми, діаволе, быти кромемъ, канцлеремъ, гетманомъ, воеводою,

старостою, кашталаномъ и другимъ нѣкоторымъ дивенитаромъ и
предложеннымъ власти мирской твоего дѣвольскаго царства. Чтожъ
за пожитокъ съ того твоего дарованія поганскаго началства, коли
я христіанство трачу и живота вѣчнаго отпаду? Чтожъ за пожи-
токъ съ того твоего титулу, коли я царства небеснаго титулу по-
гублю? Чтожъ за пожитокъ съ того королевства, канцлерства, или
воеводства, коли я сыновство Божіе, безсмертный титулъ, трачу?
Чтожъ за пожитокъ съ твоей маловременной славѣ чи титулку,
гнилыхъ и суетныхъ устъ хваленія, коли я отъ Божіей вѣчной
славы отверженъ буду, титулъ помазанства Божіею погублю и по-
хвалы ангельскихъ устъ отпаду? Теды, дѣволе, таковой власти и
титулу отъ тебе не ищу, тебе поклониться не хочу: Господу Богу
единому поклонюся и тому самому послужу. Иди за мною са-
тано!—Дашъ ми, дѣволе, купцемъ и лихоимцемъ, мытникомъ и
карчмаремъ быти, да тѣмъ лихоимствомъ и упражненіемъ разумъ
свой погублю и ослѣплю. Чтожъ за пожитокъ съ того дару твоего,
коли свѣта, истинны, науки, слова Божіею видѣти не могу, и вку-
сити сладости его не сподоблюся? Прето да знаешь, дѣволе, яко
отъ тебе того идолопоклоннаго титулу и забавы житія моего въ
немъ не потребую, тебѣ не поклонюся: Господу Богу единому по-
служу. Иди за мною, сатано!—Дашъ ми, дѣволе, ремесникомъ
хитрымъ и славнымъ быти, да межѣ сосѣдъ славнѣйшимъ, годнѣй-
шимъ и честнѣйшимъ буду, деньги соберу, фолварки покупаю, до-
мокъ приоздоблю. Чтожъ за пожитокъ съ того твоего дарохитрства,
коли простоты Іисусовы навѣкнути не могу? Чтожъ за пожитокъ
и зъ славы и чести сусѣдской, коли въ лику пророкъ, патріархъ,
апостолъ, мученикъ и добръ угодившихъ славиться не буду? Чтожъ
за пожитокъ со многихъ фолварковъ и оздобнаго дому, коли крас-
ныхъ дворовъ горнего Іерусалима не узрю и ни во единомъ кутику
тому посѣдетися не сподоблю? Прето я отъ тебе, дѣволе, твоей
мастерѣи, и славы, и чести не требую, денегъ собирать, фолварки
и домки куповати не хочу и тебе не поклонюся: Господу Богу
единому поклонюся, и тому самому послужу. Иди за мною, са-
тано!—Дашъ ми, дѣволе, убогому и неславному человѣку утѣху и
похоть тѣлесную, жену дашъ ми, домовъ и землицу, смутокъ и

бѣду, да свой разумъ въ той забавѣ и фрасунку и старанія домового, земленого и женского погребу. Чтожъ за пожитокъ той утѣхи и похоти тѣлесныя, коли Утѣшителя Духа витати въ своемъ гмаху сердечномъ николи не сподоблюся? Чтожъ за пожитокъ съ той жены, коли жениха Христа во своей ложницы сердечной, припешши успокоитися и оспочинути, видѣти не могу? Чтожъ за пожитокъ съ того дожку, коли въ палацу небесного мѣста Іерусалима сидѣти не буду? Чтожъ за пожитокъ съ той малой землицы и грунтику, коли сторичное заплата, реченное Христомъ, во царствіи небесномъ за оставленіе сихъ не приму, и живота вѣчнаго наслѣдникомъ и дѣдичемъ быти не могу?—Презъ то да знаешь, діаволе, яко я отъ тебе жены, дому и земли дочасное не прагну, тебе поклонитися не хочу: Господу Богу, во Троицы славимому, поклонюся, и тому единому послужу, и нынѣ и все время житія моего и во вѣки вѣкомъ, аминь. Иди за мною, сатано, исчезни и пропади самъ съ царствомъ своимъ прелестнымъ. Приидите поклонимся Христу Спасителю нашему.

2) Посланіе ко львовскому братству и прочимъ православнымъ южно-руссамъ.

Христолюбивому братству львовскому и прочимъ братіямъ единомудреннымъ и единоплеменнымъ, купно же и всѣмъ православнымъ христіаномъ Малое Руссіи въ санѣхъ и достоинствахъ различно преимущимъ, богатымъ и убогимъ, княземъ, и паномъ, и простымъ, духовнымъ и свѣцкимъ, и еликимъ до зрака очесъ сіе писаніе приникнуть: Іоаннъ русинъ Вышенскій, скитствуя въ святѣй горѣ, отъ Христа Спаса спасенія алчетъ и вседушно молить.

Занеже устремившася отъ святыя Аѳонскія горы монастыря Ксенова братія ити въ предѣлы жительства вашего христолюбия, не здаломися задремати недбалствомъ, во еже не посѣтити васъ словомъ начертательнымъ въ хартіи, которыхъ едино якъ съ памяти выгнати (за твердость изліанія духа любовного) не могу, такъ тѣжъ

и спасенія зо всѣми ему свойственными добрами, по заповѣди Спаса Христа, (якъ и себѣ самому) зычю.— Что-жъ будетъ skutokъ, альбо ли существо всего оглавленія сего начертанія къ вашей любви? Мало пождавъ, молю потерпѣти и извѣститися о всемъ; то есть корень и глава нашего спасенія есть Христосъ Богъ, прежде вѣкъ отъ Отца рожденное Слово, въ послѣдняя же лѣта насъ ради отъ пречистыя Дѣвы Маріа вочеловѣчшееся, по богословущихъ ширѣй богопосныхъ отецъ о плотскомъ Его смотреніи, Имже озарена и явлена бысть въ троичное трепостасное Божество, Отца и Сына и Святаго Духа, православная вѣра, которою (чисто исповѣднымъ славословленіемъ) спасемъ и жизнь вѣчную (добрыхъ учинковъ заповѣди дѣльно здѣ прошедши) получить чаемъ. Прето въ семъ мечтаніи разумовъ розмаитыхъ (прелестію плевелосѣятелемъ діаволомъ умноженныхъ) съ памяти выпудивши и добръ мысль слезами выперовавши,—молю и напоминаю любовь вашу, дайте место и фундаментъ въ разумъ вашемъ православной вѣрѣ, и никакоже ни единымъ кознѣмъ и хитростѣмъ словесного баснословія, отъ духопрелѣстнаго источника отригающимъ—самомнимого разума, вѣруйтѣ. Искусь бо и досвѣдченія сему заплѣвно сами въ себѣ благодатію Христовою стяжахомъ, яко ни единою вѣрою, кромѣ нашего православія изображенною, спастися не можемъ и не спасемъ; по готову тогда (аще бы наималѣй отъ православнаго исповѣданія укрочимъ) Бога, троично славимаго, не только не прославимъ, але и въ конецъ похулимъ, заплѣвно вѣдайтѣ. Прето и порадѣ сердечной зычливую даю вамъ: будьте (передъ мнящимися мудрыми неправославными) аще и дурны, просты, нехитры, неумудренны вышнимъ наказаніемъ, яко да буйство проповѣди апостольское почіетъ на васъ, о немъ же глаголетъ Божественный Павелъ: „аще кто хочетъ быти премудръ, да будетъ буй, яко да будетъ премудръ: премудрость бо міра сего буйство есть передъ Богомъ“. Которое аще стяжете буйство тайно разумное, тое вамъ въ исповѣданіи православномъ знайтися даруетъ; и не саромѣйтеся отъ міродержца умудреннымъ сія досады терпѣти, молю васъ, то есть, яко Русь проста, глупа и ненаказанна,—только въ вѣрѣ православной да ся находите. Не скорбите о сей досадѣ и укоризнѣ нимало,

занеже постигнетъ на васъ радостно пѣснивая (противъ самохвальнымъ еретикомъ, мнящимся быти мудрыми) Григорія Богослова отвѣтная утѣха. Которые тымъ же хитроречьствомъ, славою, могутъствомъ, разширеньемъ рода и монаховъ, красно утвореныхъ (въ всѣмъ томъ православнымъ превышаючи) хвалилися,—къ нимъ-же отвѣща: „мудры есте, признаваемъ вамъ, але лживо; мы же имамы слово чисто и истинну неподозреную“. Паки къ нимъ: „славни есте,—есть такъ, але на земли; мы же зримъ свѣтло въ славу трепостнаго Божества. Можни есте, але въ землю и персть; мы же вмѣщаемъ Божество всесовершенное и богатѣйшее. Много васъ, але тѣлесное персти видимъ; мы же есмо сосудъ избранный, языкъ святыи. *И не бойся малое мое стадо, яко Отецъ мой небесный изволи въ вамъ дати царство небесное; и идьже будете собраны два, или три въ имя мое, ту обрящуся посреди ихъ.* Высокіе дома и трекровны палаты съ гору себѣ збудовали есте, и насъ сими прешааетъ; разумѣмо, але отъ нашея вѣры ничтоже выше, котороу мы чисто мысленымъ славословленемъ (небе небесъ) къ Христу преходимъ и у престола славы святыя Троица, погамъ Христовымъ касающеся, кланяемся. Которому да воздастся отъ насъ недостойныхъ достойная честь, съ Отцемъ и Святымъ Духомъ, нынѣ и присно, и въ вѣки, аминь“.

Сими стихами мы православніи тѣшимся, яко есмо на камени, а не на песцѣ самохвальныхъ видимыхъ похвалъ основани; и наша есть правда, наша истинная вѣра, наша же и по вѣрѣ жизнь вѣчная будетъ, которую да сподобитеся получитьи отъ Христа Бога желаю. Аминь.

Писася сіе писаніе въ святой Афонстѣй горѣ, монастыри Зуграфѣ.

3) Посланіе къ старицѣ Домникіи.

Честной и благоговѣйной старицы Домникіи Іоаннъ странникъ о Господѣ радоватися желаетъ и спасенія прагнетъ.

Пишетъ до мене панъ Юрій, яко отъ діавола пострадахъ, зане до Унева отъидохъ, вину же глаголетъ народную ползу, въ лучшемъ

отъ добрыхъ предразсуждающе; таже Христа приводитъ, яко милосердовалъ о народѣ и яко изводилъ его въ пустыню не ради пустынолюбія, но ради мучительныя и завистныя власти, да свободнѣ сѣя слова о животѣ вѣчномъ посѣть. Нынѣ же во градѣ, глаголетъ, проповѣдь не возбраняется, которую не отбѣгати, але множити потреба... и прочая. Показующе образъ и насъ влечетъ въ подобіе, и если глаголу не послѣдуемъ, многа зла о насъ челоувѣцы вознепшуютъ, поносятъ, оклеветаютъ и въ соблазнъ отчаятельный впадуть; и яко пустыня единому ходатайствуетъ спасеніе, проповѣдь же многимъ. До здѣ оглавленіе сихъ словесъ, и прочая.

На сія глаголы *), аще бы ми и отвѣщевати непотреба ни мало, свою совѣсть вѣдуще, да не приразимся Богу, а не челоувѣкомъ угодимъ; обаче понеже друголюбнѣ глаголетъ, друголюбнѣ и отвѣщаю, не любопреціемъ словесъ красящися, но истину поискавъ и на средѣ принесъ въ явленіе невѣдущимъ разумѣти симъ творещее. И первое убо чюдуюся сему, яко панъ Юрко, ведяще естество челоувѣческое немощно сущее, страстно, грѣшно и всѣми узами аерныхъ духовъ злобы связано, — безъ испытанія, искуса, наказанія, очищенія, просвѣщенія и совершенія, по Діонисію Ареопагиту, не въ чину недужнымъ, але заразъ въ здравыхъ, очищенныхъ, просвѣщенныхъ, челоувѣка творить и разумѣть. Ихже другій ни въ свѣ искусомъ проити не помѣчавъ, сего панъ Юрко на мѣсцы Христовѣ прежде исцѣленія страсти садить и Христову честь отдаеть, глаголющи: Христосъ тако чинилъ, и ты тако твори; и въ то страстныхъ принуждаетъ и привлечить, дабы лживую славу носили и не отъ Бога дѣло начинали, але челоувѣческому угодію (ищушіеся о освобожденію грѣха) дождали. Въ томъ панъ Юрко сопротивляется слѣдови законному святыхъ отецъ, и есть то великая ересь. Которые яко сами на дѣла, Духа святаго властію отправуючіеся, не паскаковали, такъ и по себѣ будучимъ степенѣ до того благодатного дару починили и границу законали; то есть, якимъ способомъ имѣть боголюбецъ предспѣти до истинного разума и которыми образы, дѣлы, труды и подвиги; и которые зна-

*) На поляхъ рукописи написано: *Зри и читай внимательно.*

Менія послѣдовати имѣють въ совлеченіе вѣтхаго чловѣка приходящому, изобразили; и гдѣ есть конецъ, то есть, достигшему въ предѣлахъ бестрастія, ознакомили. Таже, достигши оного безстрастнаго пристанища, ожидати повеленія отъ Бога на дѣло службы его. а не самому безъ помощи Божія выскаковати на герць, остерегли: бо если бы хто что начинати хотѣлъ, альбо и пачиналъ, а безъ Бога,—глаголять святыи: таковый не только ничтожъ не успѣеть, але еще въ прелесть и ересь самозаконную впадетъ.—Видиши ли, госпоже Домникіе, якъ панъ Юрко не вѣсть нашего слѣда, почину и степени къ Богу приводящего, але заразъ на верховный (степень) Христовъ вскочилъ и въ гордость мнѣнія (ползовати другихъ, себѣ не ополіровавшимъ и страстей мирскихъ не совлекшимъ повелѣвая), впалъ. Присмотрися, госпоже, что пользуют ихъ червильомъ хитрости (а не Духа Святаго словесы) воспитанные школы казнодѣи, которые, зъ латинской ереси себѣ способъ ухвативши, заразъ школы бають, проповѣдуютъ и учать, а полѣровнаго и безстрастнаго житія не хочють, и тотъ слѣдъ, изображенный святыми (по отправѣ шкоднаго науки), отвергли. Первое, церковному послѣдованію, въ словословію, благодаренію и молитвѣ не потребны суть, ни бо умѣють у церкви ни читаты, а ни пѣти; только яко и простѣйшіе безъ помощи церковной нуждѣ богохваленія строятъ. Съ котораго цвиченя и заживаня способомъ тымъ хитростнымъ латинскихъ наукъ не вижу въ куси ни попа, ни діакона, а ни прочаго священническаго чина служителя; только если тые байки литорскіе знаютъ, то тѣжъ къ баснямъ досконалнымъ родителемъ сихъ, то есть до латини паки возвращаются и отходятъ: свойственное къ своему духу влечется и прилепляеть. Але бымъ я радилъ нашимъ фундаторомъ благочестія во Львовѣ: въ первыхъ, церковнаго послѣдованія, славословія и благочестія узаконити дѣтемъ научити; таже утвердивши сумненія вѣры благочестивыми догматы, тогда виѣшнихъ хитростей для вѣдомости касатися не возбраняти. Не бо азъ хую грамотичное ученіе и ключъ къ познанію складовъ и речей, якоже пѣщыи мнѣть и подобно глаголютъ: занеже самъ не учился, того ради и намъ завидитъ и возбраняеть. Сей же гласъ. мню, въ первыхъ панъ Виталій, казнодѣя волынскій.

отригалъ. Но азъ о семъ ничтоже печалую, ниже о поносѣ и униженіи брегу, ниже о ложи, завистнымъ именемъ налагаемой, смущаюся; само бо существо тѣснаго пути слѣда, ведущаго въ животъ вѣчный, да извѣститъ когождо. Не бо о сромотѣ учащихъ азъ глаголю: да не отпадутъ благочестія утверждаю; еже пострадаша мнози, извѣстно вѣстѣ. Что бо быхъ завидети мѣлъ духовъ злобныхъ поднебесныхъ, аеровъ воздушныхъ ученію, въ погубель вѣкущихъ,—евангельскій разумъ Христовъ въ помыслѣ вѣры вдрузивши и тѣснымъ путемъ, вѣдущимъ въ животъ вѣчный, пошедши: сіе знаменіе, яко лгутъ отъ зависти. Мнѣ бо доверяетъ простой и нехитрый Христосъ, въ немже вся сокровища премудрости и разума. То подобно и на святаго Павла апостола нанесуть хулу клеветницы, яко отъ зависти Павелъ остерегаетъ Колосяны, да угоньзнутъ отъ тое поганское латинское науки, которые ся нынѣ въ тую сѣть духовъ злобныхъ поднебесныхъ ученіе умотали, евангеліе повергли. Апостолъ Павелъ въ Колосяномъ, тими словы глаголетъ: „братіе, блюдитесь, да никтоже васъ будетъ прелщая хитростію и тщетною лестію, по преданію чловѣческому, по стихіямъ міра сего, а не по Христѣ Иисусѣ: яко въ томъ живетъ всякое исполненіе Божества тѣлеснѣ“. Не бо мню, яко отъ завидѣнія наукъ Павелъ сіе рече, но да не увязнутъ въ прелесть, отъ Христовы любви остерегаетъ. Тако подобно да мниши и о мнѣ,—о пристрозѣ, яже глаголалъ; и не вѣдомость хую художества, але хую, што теперешніе наши новые рускіе философы не знаютъ въ церкви ничтоже читати, ни тое самое псалтыри, ни часослова. А знать, если бы хто што строхи и зналъ, якъ южъ досягнетъ стиха якого басней аристотельскихъ, тогда южъ псалтыри читати ся соромѣтъ, и прочее правило церковное ни за что не вмѣняетъ, и яко простое и дурное быти разумѣтъ. А тежъ не вижу иныхъ, толко простою наукою нашего благочестія воспитавшіеся, тые и подвигъ церковный носятъ и отправляютъ; а латинскихъ басней ученицы, зовемыи казнодѣи, трудятся въ церкви не хотятъ, толко комедіи строятъ и играютъ. И вѣдивно, приведу притчу: коли южъ хто наказанія внѣшняго страха досягль, подобенъ коневу, въ стайни хованному и на узахъ

держанному, который, часу пролетного дождавши, коли траву оцутить и выпущень будетъ, не вѣда якъ ся поймати дастъ отъ игранья, скаканья и шаленья, ради своевольное владности. Такъ власне коли хто зъ благочестія догмать до латынскаго мудрованія и хитрости выпущень будетъ, не вѣда, какъ его южъ ухватити, и обуздати, и къ благочестію привлечь; бо есть такъ сладкая латынское прелести трава, ижъ ее воли на широкомъ поли вкусивый своевольно заживати, нижи въ тайни благочестія, на привязехъ законныхъ наилепшимъ овсомъ истинное науки питатися хочеть. Тамъ бо есть у латыни своеволя, тамъ есть чистецъ по смерти мудрымъ безецникомъ, вшетечникомъ и роскошникомъ; а у насъ, дурное Руси, чистца по смерти не машъ, только въ терѣвливпомъ страданіи и покаянїи прежде умертія. И для того въ тѣснотѣ сей мало изволяютъ быти: всѣ ся на широту роскоши вергли и пастыря себѣ такого своеволники (и на широтѣ роскошій скитающіеся) имѣють, которые тайнство вѣка сего сына погибалнаго изображаютъ, по Павлу къ Солуняномъ глаголющему.—Отожъ, госноже Домникіе, не хайся папъ Юрко перво научить церковного чина и тайны его, а не заразы кого, безъ воли Христовы, на Христовомъ мѣстцѣ отъ своего мнѣнія посаждаетъ, глаголючи: Христосъ такъ чинилъ, или училъ, и ты такъ чини и учи; бо ся съ того дерзновенія всѣ ереси въ насъ породили, и церковь воздушные духи сплюндровали; ижъ такого, же бы хто уготованный на степень церковного и духовного чина восходить мѣлъ дверми. нетъ; але и тые самыя дѣролазцы, насмннцы, злодѣи, разбойницы, волци, дражежницы, пси, волхвы, чародѣе, воины, жолнѣрѣ, кровопроліицы, игрцы, скоморохи, альбо маншкаринки, всякъ видъ злобы мірское прошедшіе и естество обезчестившіе, которые нашу церковь нынѣ опановали и подъ власть себѣ мучительски покорили, не толко же бы слѣда, альбо порядку якого законного на входѣ сѣдалища власти церковное заживати мѣли; але гонятся и одинъ одного, для власти сану и позысканья имѣній, перебѣгаютъ и упережаютъ, власнѣ якъ конскіе заводницы для закладу. Что бо за чинъ въ нашей церквѣ нынѣ на припятѣ стану духовного? Не тотъ ли, присмотрися и признай, если правду глаголю: днесъ катъ.

а завтра священникъ; днесъ мучитель, а завтра учитель; днесъ
корчмаръ и танцоводецъ, а завтра богословъ и пароводецъ;
днесъ убійца, а завтра святитель и епископъ; доднесъ жертвоваль
сатанѣ все время вѣка сего, а нынѣ предъ олтаремъ предстоитъ и
непостижимому Божеству таинствуетъ, и жертву приноситъ. Пытаю
васъ, не отъ сихъ ли вашъ хитрѣйшій Потѣй, которого ты, панс
Юрку, хвалилъ и залецалъ? Розгни книги свѣстные и узриши, ижъ
во уготованныхъ чину не коснѣлъ, и не чернецъ, а ни страдаецъ
не былъ, только также днесъ еретикъ и кашталепъ, а завтра на
мѣстникъ Христовъ именемъ, а не дѣломъ, и пастырь славы и
чести вѣка сего, а не стада словесныхъ овецъ и будущего вѣка
стайникъ. Видиши ли, сестро Домникіе, куды разумѣнье неправое
низпадаетъ и благочестіе поруговаетъ. Нехай же не выкладаетъ
панъ Юрко Христовыхъ словесъ по страсти и своему угожденію,
але по правдѣ, и мою пустыню не уничтожаетъ, безъ которое и
онъ самъ (если схочетъ мира свлещися и памяти и житія страстного
свободитися, по Василия великаго писанію къ Григорію Богослову)
быти не можетъ. А еже глаголетъ панъ Юрко, яко Христосъ не
изводилъ народъ въ пустыню, развѣ нужди для власти, проповѣдь
возбраняющее. а нынѣ проповѣдь въ градѣхъ не возбраняется,—
на тое слово отповѣдь пану Юркови: яко не только я, ничтоже
сый въ очахъ людскихъ, але подобно ино самъ Христосъ съ небеси
если бы звалъ, крестъ свой залецалъ, и въ пустыню изыти (для
очищенья помысла и навывковенья брани бѣсовское) росказать.
подобно не только народа, але и самого книгочію, народонастав
ника пана Юрка зъ логовиска мирского бы вытургнути не могли;
бо ся добре напечатали смаки, юхи, шафраны, пѣрце и пирожные
сласти на помыслѣ и угожденію его. Обещую ти, что ся крестомъ
Христовымъ папъ Юрко прелстити недастъ и для него роскоши
львовское не оставитъ, кольми паче другій народъ объ пустыни
не мыслить: отъ того жъ тѣ и насъ не зовутъ никого, бо быхъ
не миренъ былъ: довѣбетъ ти свой струпъ соглядати и къ здравію
приводити, а не другихъ раздражати. А еже глаголетъ панъ
Юрко, яко пустыня только себе спасаетъ, а не другихъ,—въ томъ
словѣ познаваю, ижъ папъ Юрко на бѣглости речей толко разумъ

свой забавляетъ и вѣшаетъ, а власного разума и ведомости истинное во писаніи не достигаетъ и вѣдати не можетъ, власнѣ якъ шидерствомъ о спасеніи говорить, глаголющи: *въ пустыни себѣ спасаетъ*, яко бы власнѣ пироги, зъ ложа вставши, лапно ясти, такъ въ пустыни спастися; а того не вѣдаетъ панъ Юрко, что святіи надъ всѣ чюдотворства спасти кому себѣ (не только въ градѣ забавномъ, мятежномъ и многомолвномъ, але и въ самой пустыни, въ памяти несмутной и отлученной будучи отъ мира) подкладають. Исаакъ глаголетъ: „[труднѣ] воскресити душу свою отъ страстей, нежели воскресити умершихъ“. А если же такъ великій подвигъ на воскресеніе души отъ мирского страстного навывковенія, яко и на чюдотворную благодать ся судить: чтоже можетъ быти болшого и потребнѣйшого на свѣте, яко еже спасти себе? За которое самоособное спасеніе душевное самъ владыка Христосъ всего мира неспасаемого не равна и недостойна спасаемой (и въ царство небесное напечатаной) души чинить. Отожъ потреба пану Юркови постаратися о спасеніи, бо ему ни едина полза отъ науки другихъ, если себе презритъ и не спасетъ; и не можетъ никто никого врачевати, или бо учити, если напередъ себе не уздоровитъ и не научитъ; такъ же и въ спасеніе жаденъ привести не можетъ, если перво себе на спасаемомъ фундаментѣ не поставитъ. Отожъ я бымъ и пану Юркови радить, доколѣ дышетъ о своемъ спасеніи пилне пострадатися, на Христову науку не робити, але послушаніемъ оной пленитися и оно слово апостольское въ совѣсти своей пробовати, въ которой мѣрѣ предспѣятельного разума стоимо; „учай бо, рече, иного, себе ли не учиши“?.. Потреба бы намъ съ паномъ Юркомъ тое власное науки Духа Святаго зажити, якъ бы мучителиѣйшимъ отъ всѣхъ страстей страсти гнѣва и памятозлюбія свободитися. А не толко на томъ досыть мѣти, же бы книги проходить, и речми хвалитися, и по своему мнѣнію и страсти Писаніе толковати: тое ни на что ся не придастъ и безпотребный разумъ есть. Христосъ рече: „если не отпускаете человѣкомъ согрѣшенія ихъ, ни Отецъ небесный отпуститъ вамъ согрѣшенія ваша“. Якъ разумѣть панъ Юрко о тыхъ словѣхъ? что за вымову знайдесть, если его въ томъ гнѣвѣ смерть заско-

читъ, а съ паномъ Красовскимъ ся не поеднаеть?—Если змоветь: „еретикъ есть и отступникъ“; или если то речеть: „въ церкви благочестія ся показываетъ быти, а не съ еретики и отступники“. Былъ, але ся повратилъ; благодарити жъ Бога за повращеніе потреба, а не гнѣвомъ отмщати, бо если отпадшихъ и возвращающихся на покаяніе приимати не будетъ, то зъ Наватомъ еретикомъ въ проклятствѣ отъ святыхъ отецъ будетъ; ибо нѣсть законъ христіянину, аще и случится поползновение брату ступить отъ вѣры, на оногo гнѣватися, ярити и враждовати, но паче скорбѣти, и соболѣзновати, и молитися о немъ, просячи Бога о даръ упокоения: мнѣ бо, рече, отмщенье; азъ воздамъ, рече Господь. А еже гнѣвъ и печаль другъ на друга имѣти, тымъ мняся кривду Божію отмщати, знаменіе есть оно, глаголють святін, тщеславное души, а не боголюбное, и о кривде князей вѣка сего воздушныхъ, подьнебесныхъ, злобою мира сего владучихъ, а не Христовой (иже совлеся начала и властей, и срамотнѣ нагъ повешенъ, еще о распинающихъ молился) таковой гневъ послѣдуетъ. Прето молюся, сестро Доминіе, если хочешъ ми быти дѣломъ, а не именемъ сестра, постарайся, абы ся тые братіе смирили и простили, жебы того мучителя діавола спосредѣ себе днемъ спасительныя Пасхи воскресенія Христова упразднили и вывергли, и истинно, а не фарисейски „воскресенія день, и просвѣтимся торжествомъ“, и прочая, заспевали; а если бы который зъ нихъ упоромъ отъ сатаны связанъ былъ и проститися не хотѣлъ, такового не съ христіяны, але съ еретики вменити достойно есть, и тотъ власне съ идолопоклонники часть свою маеть, и Христа отрекся есть. Приведу подобную повесть отъ отецъ святыхъ на зразумене тое мучительное страсти и недуга, что ся некогда инымъ отъ тогожъ пострадати трафило. Двохъ братій единомысленныхъ, въ иноческій чинъ вшедшихъ, діаволь, завистникъ спасенія христіянского, погибели же ревнитель, другъ на друга разгневи; подь тымъ гнѣвомъ, глаголетъ, попущеньемъ Божіимъ идолжерцы поимали ихъ, и коли перваго дня мучени были, претерпѣли и не предали благочестія. Теды, изъ муки ихъ изведши, въ едину темницу затворили до другаго мученія, если ся не намыслятъ, и доб-

роволѣ и доломъ не пожрутъ. Видевши, глаголетъ, одинъ братъ, яко конечно смерть имъ пріяти приходится, если идоломъ не пожрутъ, хотячи въ мирѣ и прощеніи зъ братомъ къ Богу отъйти, просилъ другаго брата о прощеніи и смиреніи. Тотъ братъ проститися не хотѣлъ, такъ ся сатанѣ памятозлобіемъ связати попустилъ. Назавтріе, глаголетъ, коли на муку изведены были, оный братъ, который прощенія искалъ, мужески претерпѣлъ, благочестія не предаль и, законно скончавъ, къ Богу отъиде. Сей же, который брата простити не хотѣлъ, на первомъ вопросѣ мученія отскочилъ и Христа ся отрелъ, и идоломъ жертвовалъ. И коли юже былъ на свободе, спросилъ его, глаголетъ, мучитель тыми словы: для чего еси вчера безъ мученія такъ заразъ не учинилъ, а то еси невиннѣ мучитися далъ?—Отповѣдалъ онъ, глаголющи: для того есми вчера, глаголетъ, терпѣлъ, бо за мною Богъ былъ, а коли брата есми не простилъ, который отъ меня прощенія искалъ, тогда и Богъ меня отступилъ и ни мало терпѣти есми не могъ. Отожъ, сестро Домникіе, убоитися потреба сея притчи, жебы кто зъ нашихъ братіи въ ереси не умеръ: ничтоже есть мерзостнѣйшее Богу, якоже бо гневная и памятозлобная (духа гордого самомнимого и тщеславного ученица и угодника) страсть. На сіе ли меня зовѣте, же бымъ ся у васъ бѣсовства училъ? Перво ся бѣса свободѣте и Христа мирного посредѣ себѣ введѣте, тогда и азъ васъ посѣщати не отрицаюся; а нынѣ ниже Христосъ (за властію гнѣва мучительного) не имать гдѣ у васъ главу поклонити въ помыслѣ несмутномъ, ниже азъ безъ Христа и его мира витати, жити, или бо забавлятися на оного мѣсты ни мало могу.

А еже глаголетъ панъ Юрко о возвращеніи моемъ, которое аще укоснетъ, нещевати, злая поносити, клеветати и отчаяватися мнози будутъ; вину же глаголетъ, народное ожиданіе. Сія словеса истовыя басни суть, ниже отвѣта достойни: ни бо азъ съ народомъ завѣты завѣщевалъ, ниже отвѣты творилъ; но ниже народа знаю, ниже бесѣдою съ нимъ общихся и познаніемъ зрака. Что глаголетъ панъ Юрко, не вѣмъ; почто мя ожидаютъ: еда заимствовахъ что у кого и долгъ одати долженъ есмь? Не вѣмъ другого, развѣ странствовавшего пана Красовскаго и на препитаніе не-

что возлюжившего; сего и пана Миколая знаю, отъ прочаго же народа нибого не знаю. Что есть вина народное страсти и которого народа, доумитися не могу; не бо вещь, ниже народныхъ лицъ, отъ мене пострадавшихъ, не изобрази,—отвѣщати не вѣмъ что. О прехвальныхъ же плодахъ, въ мирскомъ житію гнѣздящихся, имиже вельможа Юрій похвалися, се есть злымъ мниманемъ, поносомъ, клеветою и отчаяніемъ; азъ о семъ ни мало брегу и попеченіе имамъ, егда совѣсть свидѣтельствуеть ми, яко вину злобную (на недугъ сими страстными уязвигися кому) отъ себе не испустихъ. Аще ли же кто чимъ отъ сихъ и постраждеть, мною отъ злого навывковенія, а не отъ моего изображенія сія постраждеть, и исполнится на немъ Христова реченія гласъ: яко злый злѣ глаголетъ, и нещуетъ, и прочая. А еже отчаяватися кому ради отшедшего въ пустыню на покаяніе, а не самому тогожде следа покаятельнаго ревновати,—сіе не христіанина, въ жизнь вѣчную нареченного, но идолопоклонника сластолюбного, ему же Богъ чрево есть; и о семъ не пекуся: да страждетъ страсть возлюбивый; „овѣмъ бо проповѣдаша въ животь, овѣмъ же въ смерть“, рече апостоль.—О семъ до здѣ.

По семъ блаженъ, свободивыйся прелестей бѣсовскихъ мнѣнныхъ, и разумѣній еретическихъ гонзувъ, въ тверднии же вѣры и благочестія помысль упованія вдрузивъ: во время исхода отъ духовъ злобныхъ поднебесныхъ не убоится, отъ нихъ же и васъ и насъ Христосъ да сохранитъ и въ книгахъ живота вѣчного напишетъ, желаю. Аминь.

Писано въ монастыри Уневѣ, въ недѣлю цвѣтоносную.

И се виждь: сего ради къ лицу вельможи Юрія не писахъ, но къ тебѣ, старице Домниіе, слышахъ бо его больна суща; тѣмъ же, бояся, да не стужу и досажду оному въ болѣзни, къ тебѣ пишу; обаче молю тя, благоговѣйнѣ оному метаніе сотворити рачь. Твоя же любовь, сіе писаніе со вниманіемъ въ безмолвіи прочетши, твори миръ и любовь Христову, да вселится Христосъ посредѣ насъ. И пакы молю, сохрани сіе писаніе, да ми его повратиши, нужда бо есть. Странникъ реченный Вышенскій писать.

4) Посланіе къ Іову Княгиницеому.

Боголюбивому брату ми, яже о Христѣ, отцу Іову, въ скитѣ, въ пустыни марковой скитствующу, Іоаннъ грѣшный спасенія алетъ.

Желаніе имѣхъ нынѣ посѣтити васъ, но судьбы Божія и нѣкія болѣзни тѣлесныя преградиша; елма же братія отъ Ксенова тамо ити устремишася, сими извѣствую тебе, яже о святой горѣ и нуждахъ ея. Вѣси, яко святая гора раю подобна, аеровоздушнымъ, чистотнымъ и утѣшительнымъ зефиромъ въ отлученію мира содержима дыхающе: сія и нынѣ никакоже оскудѣ благодать, яже отъ воздуха. А яже нужду отъ навѣта діавола миродержца, страстно владычествующего, страждетъ, въ искупѣ жизни обрѣтающимъ зде,—не подобаетъ ми время подробну изглаголати, точію прочая скративъ изглаголю: отънелиже пріидохъ, не точію на келіи, но и на пещеры двѣ погловъщизны дукатовъ влѣзлѣ, такожде и на святую гору, отъ нейже бѣ товаръ одинъ прежде соборного гарачу, нынѣ же и до четырехъ влѣзло. Аще же и тако аспринымъ нуждамъ святая гора подлегла, но благодатію Христовою миръ бѣ въ конецъ доселѣ отъ входа турковъ и еничарского, и въ благочестіи святая гора по древнему никако же оскудѣваетъ, аще и не имать аспри; изволивже жизнь, день пребывъ, благодарю тя Господи, и не пещюся о утнѣмъ: отъ милостыни хранитися можемъ. Азъ же сію жизнь не вомѣщу—отъ келія до келія и отъ монастыря до монастыря скитати; но въ сей притчи стоимъ святогорской, глаголющей: хотай, рече, во святѣй горѣ мировати и терпѣніемъ укоснути, или буди желѣзнъ, или сребренъ, еже толковати не хочу, вѣси бо сію притчу. Тѣмъ же сими двѣма, и азъ еще, коснимъ благодатію Христовою рукоделиемъ и искупомъ, доболе течетъ принесенное отъ васъ; обаче желаю наки видети и посетити васъ. Тѣмъ же извѣсти ми о своемъ мирѣ, и что глаголеши о семъ, дай ми гласъ. Аще ли и тебе нужда настоятъ отъ боренія плоти, страстей и воздушныхъ злыхъ духовъ поднебесныхъ, къ нимъ же намъ брань, гонза? И съ сими калугери, аще не мощно и Дмитра занести? Ты же свою душу и мощи занеси. Аще ли отъ

брани почиваеши и желаеши мое посѣщеніе, да вѣмъ. Болшей не имамъ что глаголати; точію пану Петру спасеніе и прочимъ благодателемъ и знаемымъ метаніе сотворити рачь. По семъ желаю, да сподобитъ насъ Господь, еще въ живыхъ совокупився, утѣшеніе друголюбное словомъ другъ другу даровати. Аминь.

Писася въ святой горѣ, въ монастырѣ Зуграфе.

5) Позорище мысленное,—сочиненіе, написанное по поводу изданной въ Львовѣ въ 1614 году книги о свѣдѣнствѣ Іоанна Златоустаго.

Честъ честнѣйшему первѣйшая отъ всѣхъ въ прочтанію сего писанія да будетъ.

Тебѣ, христіюлюбивый, благочестивый, правовѣрный христіанине, господине княже Михаиле Вишневецкій сего писанія до разсудно внимательного прочтанія посылаю; таже, одержавши вѣсть, и если будетъ благоволеніе твое, правду себѣ на подпору добраго сумнѣнія въ непорочной нашей вѣры изобразивши, или преписавши,—да идетъ до Львова; въ прилучившихъ же, во всемъ томъ краю обывателей стретенія, отъ нашей вѣры православныхъ, прегнучихъ подкрепити добраго сумнѣнія, да не боронится. Отъ Львова же, вѣсть паки о семъ почерпши, да идетъ въ подгорскую сторону. Обвестивши же всемъ православноименнымъ рода шляхецкого людемъ, да устранетъ сіе писаніе, все изображенное елико посылается, при церкви премышской. Сія имать похвалу, то есть церковь премышская,—въ Мало-глаголемой Росіи, въ захованію вѣры, непорочности, отъ всѣхъ прочихъ честнѣйшую: не бо помазася духомъ латинумудрія, ниже обесчестися ересію, но въ красотѣ апостольской проповѣди неподозрено стоить. Тѣмъ же всему сему писанію у церкви премышской остатися изволяю, и самой же, аще Христосъ изволитъ, оной дароватися прагну. Аминь.

Позорище мысленное, составленное отъ инока въ пещерѣ горѣ сѣдящаго и себѣ внимающаго преподобного и блаженнаго отца киръ Іоанна Вишенскаго отъ святаго афонскія горы съ власной рукописи его переписанное. На хулу въ приложѣхъ толку апостольскаго въ книжцѣ о Священствѣ Златоустого выдрукованной, яко бы Златоустый избранялъ инокамъ изъ града въ горы отбѣгати, але певне самъ перекладачъ отъ себѣ то написавъ и подъ титуломъ Златоустого подметъ, або поклепъ на блаженнаго сотворивъ: если то слушнѣ учинилъ до истины баснѣ прикладати и на свѣтъ вжитися выдавати,—разсуждайтѣ, разсужденію сподоблѣшиєся.

Приидите, стецѣтєся на сіе мысленное и словесное позорище, а наибольшей предобрѣйшій иноческой чинъ; васъ бо ради на осторогу позорище сіе словесное составихомъ, да не увязнетъ кто въ прелести сего бесполезнаго свѣту, во еже изъ града не избѣгати и въ мирѣ въ страстяхъ равно съ мирскими погибати.

Первое убо благодарамъ за трудолюбіе въ выданю книжки о священствѣ, яко Златоустого конечную ревность, мудрость и досконалую хитрость, довѣсть, или свойственнѣе рещи подвигъ о спасенію людскомъ, невѣдущимъ силу достоинства о священствѣ, явно всѣмъ открыти потщавшєся, благословѣнно и добро дѣло сотвористѣ и похвалы достойны есте. Егда же [похваляя] священства подвигъ, въ приложѣхъ толку апостольскаго барзо хулу на Златоустого перекладачъ писма (а наипачежъ и поклѣпъ) наложивъ и Златоустого бѣседу золотую каломъ памазавъ: сего чинити не умѣлъ, и власнѣ такъ, власнѣ бабскій богословець неосторожнѣ учинивъ, яко приповѣдають простые люди: „вариши, мовять, и проливъ“. Такъ же и то перекладачъ преплывши и прешедши подвигъ благодарный хулою запечатовавъ; а то, азъ молю, терпѣливѣ послушайте и открѣмъ вамъ. То есть, перво о сущемъ и власномъ Златоустого устроенію всеє бѣседы оглаивше, вкратцѣ гла-

голю: якобы изрекъ Златоустый, ижъ священникомъ, вождемъ и наставникомъ многихъ быти не можетъ, кто просвѣщенія и совершенія съ мудростію словесною (вѣдати, якъ кого спасати различно) не достигнетъ. Ко просвѣщенію жъ, по Дѣонисію Ареопагиту и церковному духовному подвижному слѣду, первый степѣнь очищеніе, отъ очищенія входитъ въ просвѣщеніе, отъ просвѣщенія въ совершеніе и крайнее верховнѣйшее благословіе; очищенію жъ началу иночество, отреченіе мира, бѣгство мира и отлученіе человѣкъ, гора, пещера, подвигъ съ постничествомъ на съвлеченіе ветхого человѣка и облеченіе въ нового (по исцеленію страстей), еже есть Христосъ; ижъ и самъ Златоустый пину *) проходивъ, и того ради уходивъ отъ священства и отъ градскаго сводворенья въ пещеру, неисцелный будучи еще. А когда безстрастіе ощутивъ, тогда возвратився до людей паки, паче же отъ Бога извѣщенъ бывъ, что подобаесть ему сотворити. Такожде и Григорій Богословъ утекавъ въ Понтъ, Василій великій въ пустыню на исцеленіе страстей, недовлѣючися единою словесною хитростію безъ врачеванья естества. И сїи убо единомудрено прошли слѣдъ тѣснаго пути. Глаголетъ Василій великій ко Григорію Богослову въ словѣ: „познахъ твое посланіе, оставихъ бо еже во градѣ пребываніе, яко тмамъ змѣхъ суще повинно, себе жъ и еще оставити не возмогахъ, но подобенъ есмь въ мори въ корабли плавающимъ, аже не вѣдущимъ добрѣ правити корабля, недоумѣются и о величествѣ корабля скорбятъ, яко много волненіе прираждается къ нему....“ и прочая, читай до возшествія въ лодію. И посемъ: „такъ убо, рече, и наше житіе; живущая бо страсти, насъ зъ собоюносяще вездѣ, въ таковыхъ же мятежахъ есми, яко ничтожъ велико отъ пустыни сея ползуемъ, якожъ бо творити подобаесть откуду либа“. Таже глаголетъ о началѣ подвига: „подобаше бо намъ стопамъ послѣдовати спасенію преочищеному; аще бо, рече, кто хочетъ осмыслити ити да отвержется себѣ и возметъ крестъ свой и послѣдуетъ ми; се жъ есть, въ молчаніи умъ имѣти, искуситися подобаесть; якоже бо очима обращаемома видѣти испытно предлѣжащее нѣсть

*) Пѣтуга, голодъ, алчба.

мощно, но подобаетъ утвердити зракъ глядѣщему, аще хочетъ извѣстно сотворити себѣ видѣніе: тако и уму человѣчю, отъ многихъ мирскихъ печалѣй привлекаему, неудобъ опасно възрѣти на истину“. Присмотри жъ ся ту, боголюбче всякій, хулному провѣщанію Златоустого, яжъ перекладачъ въ толку посланія апостольскаго написавъ, яко бы Златоустый, самъ чистившися и полеровавшися на богоразуміе въ безмолвіи и отлученіи отъ человѣкъ, инокомъ новѣлъ, скварою мирскою страстей отъ народженія и до самого возраста попрелымъ и смердячимъ, мясомъ и кровію гноя ровно съ мирскими преиспльненнымъ, возбранялъ имъ тое истощати и очиститися, и просвѣтитися и прозрѣти, ко Богу, и освятитися, но тако ровно и паче страстнѣйше взявши имя высокое иночества, посполу съ мирскими, не отлучаючися отъ нихъ, жити, съ ними валитися во всѣмъ калѣ страстей похотныхъ, и отчаятельно въ образѣ томъ иноческомъ пребывати, але паки конечно отпасти и пропасти (на погибель вѣчную) радивъ; яко бы Златоустый зазрель инокомъ спасенія и въ томъ чину иноческомъ при мирскихъ пропадати и погибати совѣтоваль. Тому поклепу на Златоустого, коротко молвячи, не вѣримо; бо если Златоустый о мирскихъ промышлялъ, жебы ся спасали, далеко подобно большей о иноцѣхъ, которые ужъ и во слѣдъ спасенія пошли; бо если самъ Златоустый пробоваль утѣвати отъ мирскаго огня въ горы, жебы не згорѣть огнемъ грѣха похотнымъ,—пѣвне и другимъ туюжъ по раду безъ зазрѣнія подаваль. Едино же положивши рѣченіе толку того Златоустого, и прологъ хулы его въ немъ, будемъ пробовати, и другими святыми и самимъ Златоустомъ покажемъ ихъ тотъ разумъ непотребный и гнилый и бабскимъ баснямъ, а не богословію Златоустого, свойственный, яже перекладачъ до Златоустого бесѣды прицѣпивъ, и безъ стыда на свѣтъ зъ друку выдати важився [въ словѣ толку] отъ посланія къ коринѣомъ 1-го, и нравовученія 6-го. Такъ же въ себѣ имѣеть: „Тако да просвѣтитися свѣтъ вашъ предъ человѣки“.... и прочая; послѣди наконецъ прилогъ али поклепъ, отъ себя приложенный, отъздѣ почтипается: „ибо всѣхъ немощнѣйши быхомъ, и къ настоящему привязаномъся житію. и аще обрящется кто слѣду нѣчто имѣа древ-

наа премудрости, то сей грады оставь, и торжища, и еже съ людьми жити, и инѣхъ обычая управляти, горы достигаетъ. И аще выпросить его кто о отлученіи себе отъ міра вины, обрящетъ извѣтъ прощенія не имущъ. Да же бо не пригублю себе, рече, ниже притуплю сущія въ мнѣ добродѣтели, отсвачу. И колико лучше притупленѣйшу тебѣ быти, и инѣхъ приобретати, нежели пребывающу на высотѣ горъ, презирати погибающую братію“; и прочая *). До здѣ тое хулы рѣченное.—На то отвѣщаемъ тако: сіе бо збраненіе бѣгати въ горы иноку не есть Златоустого;—то самымъ имъ покажемъ. Въ томъ же словѣ толку вышереченномъ: тако просвѣтитсѣ свѣтъ вашъ предъ чловѣки, — молвить на средѣ о учителѣхъ, апостолѣхъ, яко тако трудолюбиви были и роздѣленно проповѣдь спасительную множили: „ови убо отъ Іерусалима до Іллурика, течаху: овъ же въ Індію, овъ же, въ Мавританію: инѣ же, въ иныя страны вселенныя“. Отъ здѣзри, како укоряетъ домолѣжневъ Златоустый: „мы жъ, рече, ниже изъ отечества изыйти смѣемъ, но пищи ищемъ, и дому свѣтлаго, и всякаго инаго изобилства. Кто бо, рече, голодомъ истаанъ есть отъ насъ слова ради Божія; кто въ пустыни бысть скитаяся; кто отшествія творяше далечайшая; кто отъ учителей изъ рукъ своихъ живя, о другихъ попечеса; кто смерть подъятъ повседневною“ **), и прочая. Отъ сего познавается, ижъ оно отбѣганія въ горы Бога ради и спасенія своего взбраненіе не Златоустого есть, але бабскихъ богословцевъ и домолѣжневъ, коханковъ плотолюбныхъ; бо молвить Златоустый: мы же ниже изъ отечества изыйти смѣемъ но пищи и сласти, якоже песъ домолѣжнѣ привязаніи суть. И зась Златоустый: кто въ пустыни, или въ горахъ скитаяся Бога ради, альбо далечайшая отхожденія творить. То видишь, ижъ тая хула на отшедшихъ во пустыню, или въ горы, не Златоустого есть, истин-

*) Приводимое Іоанномъ Вишенскимъ мѣсто находится на 279 стр. *книги о священствѣ, Златоустаю*, изданной 1614 г. во Львовѣ.

**) Приведенное мѣсто находится на 278 стр. *книги о священствѣ, Златоустаю* (Львовъ, 1614 г.)

ного Богословца, але бабяка и домолѣжня, тата и мамы, и сродства разлучитися не хотящаго Христа ради. Присмотрижъ ся еще бабскимъ баснямъ, въ послѣдованію того слова хулы, боголюбный прочитателю,—что рече домолѣжный баснословецъ: коли, рече впроситъ кто вины о отбѣганію въ горы отъ чловѣкъ бѣгателя, отвѣщаетъ, глаголъ прощенія не имущъ: да не притуплю, рече, добродѣтели. Тое притупленіе ужъ и смѣху подобно; бо молвитъ Василій великій: „иже еще въ смѣшенію чловѣческомъ, не толко отъ добродѣтели не имѣтъ притупити что, ходже наибольшій верхній хитрословецъ и философъ, але еще если ся не отлучитъ въ пустыню отъ чловѣкъ, ни отъ единой страсти мирскихъ всѣхъ свободитися не можетъ; аколи ся сихъ не свободитъ, мѣста добродѣтелемъ, гдѣ бы ихъ вселити, не имѣтъ; бо страстное гнѣздо естественное и навывкое основаное въ себѣ носить“. Таже рече о томъ же въ одномъ словѣ ко Григорію Богослову: „познахъ твое посланіе“... по ономъ рѣченію: „подобаше бо намъ послѣдовати стопамъ спасенію пречищеному, се есть, еже отрещися себѣ, взяти крестъ, искуситися, въ безмолвіи умъ имѣти“; и по ономъ: „якоже бо очима обрачаема, испытно подлежащее видѣти нѣсть мощно, и подобаетъ утвердити зракъ глادущему, аще извѣстно хочеть сотворити себѣ видѣніе: тако и уму чловѣчю подобно на истину зрѣти, и отъ многихъ мирскихъ печали, мятежи и смущеніи привлачиму, нѣсть мощно“ (не познавшему себѣ, и не отлучившему, и не искусившемуся въ безмолвіи); и по семъ: „здѣ печатлѣтъ, рече, иное все; якоже бо, рече, на воску первообразно начертаномъ писати, или воображати что, не загладивши первописанныхъ образовъ, нѣсть мощно: тако и въ души божественныхъ повелѣній положити, альбо основати, аще отъ прежде бывшихъ въ ней страстей не исторгнетъ кто, нѣсть мощно“.—Посмѣй же ся самъ себѣ, баснописче, отъ сего слова взявши срамоту: то, молвишъ, коли впроситъ кто инока, чему отъ людей, или градскаго сводворенія бѣгаетъ въ горы,—отвѣщаетъ, рече, глаголъ прощенія не имущъ, да не притуплю добродѣтели. А Василій великій молвитъ: инокъ, аще не отбѣгнетъ отъ чловѣкъ и не вселится въ пустыню, не

только не имѣть что притупити отъ добродѣтелей, але еще ни единое страсти не свободенъ, и не имѣть мѣста гдѣ добродѣтель вселити, альбо напечатлѣти, яко на воску, доколѣ первыхъ страстныхъ образовъ не истргнетъ и не уладитъ. Таже паки Василій великій, по ономъ вску и напечатанію на немъ, затривши страсти добродѣтелми, показуетъ мѣсто, гдѣ все тое справовати имѣть,—рече бо: „къ сему же и сію велику ползу пустыня по-даетъ, утишаючи наши страсти и упражненіе даючи слову отнюдъ ихъ отсѣщи; якожъ бо звѣріе удобъ уловляемы суть въ студено время, тако похоти, и гнѣви, и страсти, и прочая ядовитая душевная зла, утѣшившися молчанія ради, а не свирѣпѣюще частымъ раздраженіемъ, удобнѣ побѣждаемы симъ [словомъ] бывають“.... и прочая. О семъ довольно срамотному реченію для непритупленія добродѣтели чрезъ отбѣганіе въ горы; самъ бо Василій великій и Златоустый, и оборону чинятъ и хулу попираютъ. Еще на смѣшное отрыганіе бабскаго богослова, отвѣщаемъ, альбо пытати его будемъ, что не смысло баетъ,—и чюдимся, или ума изтупилъ, или пьянъ былъ, или мнѣнно-мудро, конѣчно, слѣпо и безразсудно духомъ мирскимъ объюродѣвши, такъ отрыгалъ, коли молвилъ: воспроситъ кто бѣгателя въ горы, чему бѣгаешь отъ человекъ, отвѣщаетъ глаголь прощенія неимущъ, да не притуплю, рече, добродѣтели. Таже баснословецъ: и колико лучше тебѣ притупленѣйшу быти и инѣхъ пріобрѣтати, нежели пребывающую на высотѣ горъ, презирати погибающую братію. Пытаю тя, бабскій богословецъ: можетъ ли притупленіе кого пріобрѣсти, а паче же, по Василю великому, страстного, добродѣтелми еще не напечатлѣнаго? Не слѣпецъ ли, слѣпого водий, оба въ яму впадутъ? Не хорый ли съ хорымъ равно недугъ страждутъ? Болный болного врачевати не можетъ; страстный и злонравіемъ связанный, страстныхъ и злонравіемъ связанныхъ разрѣшати и свободжати никакожъ не можетъ; и небывалый въ брани и подвижѣ ратномъ, ниже видѣвый сплѣтающихся ратныхъ,—како ухищренія ратныхъ и кознь ихъ другихъ художества онаго научити можетъ? Рать же паче всѣхъ философъ философствениѣйшая и хитрѣйшая не ко плоти и крови, но

ко началомъ, ко властемъ, ко миродержителемъ тмы вѣка сего, ко духовомъ злобы поднебеснымъ: како притупленный и певѣдомый отъ сихъ ничтожъ, другихъ вразумляти, и приобрѣтати равно себе несмысленныхъ можетъ? Кое приобрѣтеніе отъ притупленого и неученого въ подвигъ пустыннымъ многолѣтствомъ хоцещи видѣти инока?—А паче же и Лѣтвинникъ, иже изъ мира изшедшихъ, и еще не уврачеванныхъ отъ всѣхъ мирскихъ злобъ и навывновеній остерегаетъ и напомнимаетъ, не вѣровати имъ никакъ же отъ діавола волагаемому помыслу и во миръ на посѣщеніе и ползу отъ пустыни изыйти совѣтующему, яко есть не отъ Бога, але отъ прелестника; такъ бо молвитъ: „прочее, рече, пребывай въ разумѣ твердымъ и непоколебимымъ, боголюбный иноче, въ изшествіи изъ мира въ твое тризнице, альбо борбу зъ духи лукавыми и съ самымъ собою, до уврачеванія конечного; и нижъ родительная любовь, нижъ дружная пріязнь и память, или общая польза да ты не привлечетъ и понудитъ, во еже посѣщати, или ползовати кого возвращеніемъ въ миръ“. И Исаакъ, въ словѣ о отреченіи мира, равно и единогласно о семъ глаголетъ. Многи бо покусишася ленивыхъ и разслабленныхъ и страстныхъ спасти и вздвигати, сами еще не оживотворившися и свободу отъ страстей не получивше, и съ тѣми равно, не одолѣвше злобы ихъ, впадше въ тѣхъжеде страсти и погибоша. Пытаю ты убо, кая польза кому, альбо пожитокъ, или корысть, или хвала Богу, отъ погибели и пакости со многими? Не болше ли, ижъ бы ся единъ спасъ, нежели съ многими погибъ?—Рече бо Григорій Богословъ: „лучше есть Богу единъ спасаемый нежели тма погибаемыхъ, и лучше Богу единъ оправданъ и освобожденъ, нежели тма беззаконныхъ и хульникъ, и богопротивныхъ; и лучше есть, по Господнему глаголу, да ся о покаяніи грѣшного Отецъ и Сынъ и Духъ святыи утѣшаютъ, и ангели его Божіи на небеси радуются, а бѣсы плачють, нежели отпаденію, альбо погубленію, или отчаянію бѣси да ся веселятъ, а діаволъ радуется, а Богъ оскорбленъ и похуленъ, и ангеломъ плачь сдѣянъ будетъ“. Вѣдай же, баснословче, о томъ, ижъ болший стосугубо пожитокъ церкви, хвала Богу, заступленіе сродству, и общему естеству, странѣ, роду и языку отъ оногo

избѣгшаго инока изъ мира и въ горахъ гнѣздящагося, нежели съ ними общесдворно пребывающаго. А тотъ пожитокъ явственнѣе изображати нѣсть лѣпо, доколѣ кто въ плоти и подвижѣ есть: по скончаніи и совершеніи подвига спасаемыхъ Богъ открытъ и покажетъ. Обаче и отъ самаго надворного и свѣтскаго образа и подобія пожитокъ отъ инока, избѣгшаго изъ мира и въ горѣ Бога ради сѣдѣющаго и терпящаго, познати и зразумѣти можешъ. Виждь, коли имѣетъ кто два сына или отрочища, и единъ, вжделѣнно растрѣгъ любви домашняго пребыванія узы, домѣстится на службу царскую, владѣющаго всею землею, еже быти съ нимъ, спребывати, сбесѣдовати, и заступати, и покрывати своихъ отъ всѣхъ хотящихъ быти отъ власти навѣтъ, и бѣдъ, и досадъ, отъ искушителя навождаемыхъ и наносимыхъ; а другій отрокъ, възлюбивъ домовую лежню, печь теплую, хату, сквару розныхъ снѣдей, въ ню прироженую, глупскихъ сборъ, игрцевъ корчмолюбныхъ, и друзей смѣховальцевъ, и въ прожноти всѣ часы житія изнурити любячегу, костырствы и прочими бѣснованіи и непотребствы. Не лучше ли радуешися, и веселишися, и утѣшаешися о ономъ, при цари обрѣтающимся, нежели о домолѣжнѣ, съ тобою пребыющимъ и безпожитечно валяющимся? Такъ разумѣй и о Божіихъ угожденіяхъ. Болиши есть Богъ отъ короля и царя: сіи толко властію вси родства людская превсходятъ, а плотію, и кровію, и смертію, всѣмъ равни суть; тѣмъ же безмѣстно и безсловесно есть отъ сихъ, иже у властѣхъ земныхъ забавленіе имутъ, веселитися, а о сихъ, иже при Бозѣ въ молитвѣ пребываютъ, скорбѣти и сихъ хулити, а не славити. О семъ до здѣ.

Отъ сего уже наши рускіе философи, не имѣючи мѣста на отвѣтъ, гдѣ бы повернутися и свою срамоту покрыти и хулы на бѣгльцовъ въ горы,—паки скочатъ до латинскихъ мниховъ на оборону, и оними бѣгльцемъ горскимъ очи будутъ бости и укоряти тымъ способомъ, яко латинскіе мнихи въ домахъ, во отечествахъ съ своими ся находятъ, яко съ ними въ общеніи человѣческомъ пребываютъ, яко своихъ ползуютъ, яко учать, яко костель свой боронятъ, яко въ сварахъ вѣры посполитость заступаютъ. На тое вамъ коротко отповѣмъ, и отъ искуса глаголю, а не отъ самофалки: за единого, въ горахъ и пещерахъ сѣдѣщаго

русского инока, тысячу домоуѣжныхъ и въ полатахъ упокоевающихся миролюбцевъ, мясоѣдовъ, роскошныхъ мниховъ латынскихъ не промѣнилъ бы; а о чемъ непромѣнилъ бы имъ, широко не вѣлѣрѣчимъ, только вкратцѣ явимъ: бо не суть духовные поклонники Отцеви, ихъ же Отецъ ищетъ, по Господнему гласу; но паче хулиницы, яко папину честь и славу гонять, а не Христову, и ни единъ распинается за Христа или со страстьми и естествомъ борется, и новседневную смерть страждетъ, по апостолу, да поборетъ діавола, съ похотьми въ плоти гнѣздящагося и стастьми, но всѣ себѣ угодницы и тѣлолюбцы суть, занеже алчною и жаждою истаятися не хотятъ, но паче мясомъ пресыщаются, да имъ кровь не изсякнетъ, и тѣло не увянетъ, боятся тѣлеснаго страданія. На что ся церковь восточная вооружила и благодатію Христа Бога діавола побѣдила, и въ спасаемыхъ и вѣнчаемыхъ ужъ есть прежде общаго воскресенія. А ежели латынскіе мниси учать и проповѣдуютъ, не лакомятся на тое, бо и діаволь учить и проповѣдаетъ и ангеломъ ся чинить и преобразуетъ, и лжеапостолы, и лжепророки, и лжеучители родить, по апостолу,—а все лжетъ, и всѣхъ прелщаетъ, и зводитъ, и манить, да въ козноплѣтенную пленницу всѣхъ засѣлитъ и увяжетъ; але лакомятся вы, рускій народъ, на свои мнихи, же бы ся спасали, и святили, и Богоугодницы были, по Григорію Богослову и Исааку Сиріанину, глаголющимъ: „добро есть, еже Бога ради богословите, но лучше есть еже освятити себѣ“; кому?—Богови. И паки: „возлюби празность безмолвія паче, еже насытити алчующихъ мира и привѣсти многи языки во алканіе Божіе, еже Іоасафъ сотвори и сврши, по увѣренію отца, и . . . въ горѣ Бога ради жизнь запечатлѣ“.—О семъ до здѣ.

Здѣ тебе, домашнему инокови, Василия великого, и Златоустого, и Лѣтвенника, Исаака, Симеона нового Богослова, Григорія Синаита, и прочіихъ всѣхъ, о подвижѣ иночества изобразившихъ, не слышающему и въ пустыню со начальнымъ пострыгомъ на уврачеваніе страстей не отлучающему, но тако въ мирѣ во общеніи мирскомъ и людскомъ жити и пребывати любящему, ознамену въ кратцѣ: что за пожитокъ, или корысть съ тоей пріязни

мирского сдворенія получишъ, альбо, свойственнѣе рещи, чего вѣдати самъ себе отъ тайнствъ, иночеству служащихъ и послѣдующихъ, постигнути не можешъ.

Первое. Церковнаго гласа пѣсни, во антифонахъ пѣваемого: пустыннымъ, къ животу блаженствъ възвышающимся, на первое на тебе не совершится; того первого тайнотворного, еже по образу Божію быти, не постигнешъ и никако же во общеніи людскомъ не получишъ. А за тымъ, ниже себѣ познати не можешъ; за тымъ, честь свою, отъ Давида реченную, человѣкъ въ чести сый не разумѣ, — и ты не разумѣешь; за тымъ, тому же послѣдующее реченіе Давыдово: упрізнитеся и разумѣйтѣ, якъ азъ есть Богъ, — того Богопознанія безъ отлученія и упраздненія въ молитвенную единосущую мысль, безъ всѣхъ мечтаній мирскихъ, видѣти, ниже разумѣти ся не сподобиши.

Второе. Плоти и крови ся не свлечешъ, въ которой страстей гнѣздо жилище имѣетъ, тѣмъ же и Павлову плоть и кровь царствія Божія не наслѣдишъ; рече бо: „въ томъ же и ветхій человѣкъ подвигомъ постничества, труда и плача, въ молитвѣ дѣйствуемаго, отлагается, и вново по исцелѣнію страстей одѣвается.“ Сему же наболшій ходатай бдѣніе nocturne, псалтирь и мѣтаніе.

Третье. Понеже страстей свободы подвигомъ не достигнешъ, мудрованіе Духа Святаго видити ся не сподобишъ, толко чюжимъ разумомъ казки тые, аще и внѣшнимъ наказаніемъ умудренъ еси, казати мусишъ, а Духа Святаго духомъ своимъ безъ ходатайства дыхати не можешъ.

Четвертое. Тайнство троичное въ Бога вѣры познати не можешъ, иже молнією трисіятельнаго Божества умно видити ся не сподобишъ; а за тымъ, ниже чести христіанину свойственное отъ благодати не получишъ, ниже поклонившиися Сыномъ Отцу въ Дусѣ, ниже наслѣдникомъ царства Божія нарецися для чего не имѣешъ.

Пятое. Освященія ума, отъ которого ся и тѣло свѣтитъ, видити ся не сподобишъ и не постигнешъ, за которымъ идетъ въ доспѣвшихъ неизреченная радость, утѣха, миръ, слава, ликованіе и торжество равно со ангелы. — И до здѣ подвигъ трудолюбія иноче-

сего. Сего ради тебѣ и стихъ самого Семіона, новаго Богослова, о томъ выписую, который такъ ся въ себѣ имѣеть: „Три суть, молвить, въ нихъ же согрѣшаютъ чловѣцы: мысль, глаголаніе и дѣло; сихъ же первое виновно, иже отъ двоихъ согрѣшаемымъ; потщимся убо, колико сила, освятитися смыслу нашему о Духѣ, сего бо ради бысть чловѣкъ Сый, того ради распяся, и умре и воскресе. То бо есть и воскресеніе въ нынѣшнемъ вѣцѣ, да и во будущемъ получать и телѣса душъ, сподобльшихся востати божественного воскресенія (??) которого угожденію крови и живота своего да не пощадимъ, и помалѣ, коимъ есть смыслъ неисцѣленъ, се преждѣ стяжати стяженіе да подвигнемъ ся, ни единого щадяши, иже Божію милость къ сему влекаше; то бо есть избавленіе, еже послася людямъ своимъ, и се есть великая милость, и се есть обещаніе, и се есть раздрѣшеніе великіе вражды срѣдостѣнія, и се есть нетлѣніе, и се есть вѣчный животъ, и се есть ко чловѣкомъ Божіе примиреніе, и се есть—нищъ духомъ, и чистъ сердцемъ, яко той узритъ Господа“. Сего всего, миролюбный иноче, во общеніи людскомъ безъ подвига пустынного получить не можешъ никако жъ, а коли не получишъ, то вѣдай о томъ, ижъ инокъ именемъ токмо вомѣнился еси, дѣломъ же беглецъ и пленникъ отъ сопротивлатныхъ обрящешися. Рече бо и Василій великій: „безплодно [имѣть] толко одежу сію [иноческую] на нѣже уповаютъ, яко ничто же имъ ползы отъ единого образа; не всѣмъ, рече, помышляя спастись, или во общихъ житіяхъ, или во особныхъ мѣстѣхъ нареченного иноческаго житія“. А то чемъ? „Занеже мнози, молвить, приходятъ къ добродѣтельному житію, мали жъ и зѣло мали яремъ его подъяютъ“, сирѣчь, должное исправляютъ иночество.

Собственноручныя записки Петра Могилы.

1) Сказанія Петра Могилы о чудесныхъ и замѣчательныхъ явленіяхъ въ церкви православной (южно-русской, молдо-влахійской и греческой).

|(1 не нум. л. об.) Въ Улховцахъ селѣ на Покутю за Днѣпромъ, отъ потоку миля една, въ маестности пана Стефана Потоцкаго, воеводы волынскаго, есть церковь святаго Архистратига [му] рованая, которую гды зъ мѣсца своего до села перенесено *) и поставлено, тоей жъ noci добувовавши ей, сама ся Божією силою знову на старое мѣсце перенесла. Татаре засъ гды спалили Галичъ въ року 471, гды татаринъ одинъ до цментаря конемъ впалъ, заразъ и самъ и конь, падши, здохли, а другіе, то обачивши, страхомъ обнятыи, поутекали и церковь въцалѣ зостала. Птакъ жадеть не сидить на ней ни гды. Отверчыся не даетъ **). Священникъ Потоцкій Іоаннъ церкви святаго Михаила сказалъ ми тое.

|(2 л.) Повѣда намъ нѣкто отъ благородныхъ, нарѣцаемый Янъ Циглавскій, латинскія вѣры сый, якъ въ лѣто 471 мѣсяца.... придохъ съ многи клеверѣти своими (въ печерскій монастырь), ***) видѣти хотяще сватыя пещеры и въ нихъ сватыя мощи, много бо

*) Въ подлинникѣ описка: *перенеса*.

**) Точками вездѣ обозначаются нами мѣста истлѣвшія.

***) Въ подлинникѣ поставленныя въ скобкахъ слова зачеркнуты, а вмѣсто ихъ на концѣ рукописи была сдѣлана приписка, отъ которой сохранилось только начало: *приключившуся ему быти въ печерскомъ монастырь, егда поребаху.....*

преславная о нихъ отъ многихъ слышахомъ. Вшедшимъ же намъ въ пещеру святого Антоніа, съглагодохомъ вся святые мощи и удивившись предивнымъ Божиимъ изыдохъ. Идущимъ же намъ въ градъ, еще на пути единъ юноша, нѣкто прозываемый Лементовскій, слуга Яна Молского, единого отъ клеверѣтъ моихъ, разболѣлся вельми, якъ ели възмогахомъ его донести въ градъ. Болѣзнь же его бѣше во всемъ тѣлѣ, изряднѣе же въ выи и въ плещехъ, якъ же отъ костей съкрушеніа и жилъ растрѣгненіа; мы жъ разумѣвше, якъ отъ скверного блужденіа скверный вередъ, нарѣцаемый ца превержесь ему, абіе призвахомъ врача видѣти, что ему есть и еже прилежати о немъ. Врачъ же, сглаголавъ его, рече, якъ ничтожъ ему есть, еже вы глаголете, и не могу [раз]умѣтись, что се такова болѣзнь есть. **[(2 л. об.)** Толико же въ немъ въскорѣ укрѣпнись болѣзнь, якъ и ни двигнутись възможе. Мы жъ, рече, прилѣжнѣе въпрошахомъ его и опаснѣе испытахомъ, откуда се ему приключись, видяще на немъ толикую бѣду крѣпящуюсь. Онъ же рече, не вѣмъ откуда и что есть вина бѣдованію сему и нестерпимѣй сей моей болезни, точію се вѣмъ, якъ егда съ вами внідохъ въ пещеру въ всемъ здравъ бѣхъ, егда же изыдохъ абіе напрасно обдержа мя болезнь сіа несповѣдимая. Мы убо абіе разумѣвше, якъ не иного ради чего се ему зло бысть, точію презора или наруганіа ради святыхъ тѣлъ въ пещерѣ *), въпросихомъ его: Аще, въ пещере сый, не поругался которому отъ святыхъ? Онъ же окаанный нача исповѣдати злая своя начинаніа, яже сътворѣ, въ пещерѣ сый, глаголя: вся, яже намъ іноци повѣдаху о святыхъ тѣлахъ, помыслихъ басни быти и рекохъ въ себе, якъ не святыи, нъ простыи мертвецы суть; и егда, отходя, придохъ и видѣхъ онаго, его жъ глаголють Іоанномъ святымъ многотрадальнымъ быти, рекохъ въ себѣ, не стерплю баснемъ симъ Россійскимъ, нъ обличу ихъ блядивыя повѣсти; и абіе въсхотѣхъ исторгнути главу его и на поруганіе стремъ обратити, и много повудився, не възмогахъ исторгнути, оставивже его, якъ же бѣ и прежде цѣла, изыдохъ съ вами изъ нещеры, и отътоли сіа лютаа

*) Послѣ сего слова на поляхъ рукописи полуотгннвшая выноска.

въ выи и въ плещехъ объять мя болезнь. Мы жъ, се слышавше, ужасохомся вси и разумѣше, якъ сія есть вина болѣзни его, абіе рекохомъ ему: „сѣгрѣшилъ еси, акаанне, якъ поругался еси блаженному тѣлу, нѣ кайся своего злого начинанія и моли Богу да его молитвами избавитися отъ сія болѣзни“. Онъ же абіе **[(3 ж.)** нача въспити велимъ гласомъ и съ слезами глаголя: „сѣгрѣшихъ Господи, согрѣшихъ акаанный азъ велми предъ тобою, якъ наругахся святымъ твоимъ угодникомъ, въ пещерѣ сущимъ, и тѣлу святому Іоанну многострадалному пакость хотихъ сѣтворити, ею же себѣ болѣзнь сію исхodataйствихъ. Нѣ убо, Господи, отъ всѣхъ сихъ злыхъ, ихъ же сѣтворихъ и святыхъ твоихъ похулихъ, каюсь и исповѣдаю, якъ истинными твои угодници и святыми суть, ихъ же тела въ пещерахъ святыхъ лежать. Тебе же, о святой, многострадаальный, блаженный Іоанне, свята Божія угодника быти възвѣщаю и възвѣщати, донели же въ тѣлѣ живу, не престану; нѣ убо молю, прости ми, Божій святче, еже тѣлу твоему святому отъ невѣрія, оказанный азъ, безумно ругаяся, сѣтворити понудихся, паче жъ себѣ злую и лютую болезнь сію сѣтворихъ, и молишь о мнѣ Богу, ему жъ нынѣ предстоиши, да избавить мя отъ злыя болѣзни сія, да всѣмъ проповѣдую, якъ истиннаа есть вѣра рускаа, южъ похулихъ, и истинныхъ васъ имать святыхъ, имъже поругася; нѣ нынѣ, познавъ грѣхъ и паденіе и лютую свою прелесть, похваляю вѣру русскую и истинну быти исповѣдаю, и почитаю васъ и святыя мощи вашя“. Сіа же и ина многа изрекъ, абіе облегчися ему болезнь и исцѣли внезапно отъ недуга, и абіе, вставъ, иде въ пещеру и, много помолвися и благодаривъ Бога и святыя его, отъиде здравъ, якъ же бѣ и прежде. Мы же, видѣвши сіе предивное и страшное чудо, въ ужасѣ быхомъ и прославихомъ Бога.... преславнаа святыми своими чудодѣйствующаго. Азъ же (Петръ Могила, великій Архимандритъ святыя великія чудотворныя Лавры печерскія Кіевскія) *) отъ вышеименованнаго Яна Пиглавскаго повѣствуема слышавъ, написалъ сіа въ увѣреніе всѣмъ къ святымъ пещерамъ приходящимъ на пересторогу и въ блюденіе, да не что горіе невѣрія ради

*) Въ скобахъ поставленныя слова въ рукописи зачеркнуты.

или презора вѣры православныя и святыхъ мощей постраждутъ, и да извѣстятъ ся вси, якъ истина есть православная російская вѣра и истинно въ ней спасаются вѣрныи и чудеса *)

[(3 л. об.) Въ лѣто 4174, мѣсяца генв. 11, сущимъ намъ въ веси нашей монастырстей, парѣцаемый Забилоче, повѣдаша намъ людіе села одного, якъ въ лѣто 4174 въ семптеврїи мѣсяцѣ, въ веси тогда Бутовичовой, нынѣ же Соколовской, нарицаемѣй Осовце, бѣ нѣкто урядникъ именемъ Грицко, иже многу тщету творяше въ веси оной: овця, волю, свинїа и иная животна крадя. Многу же испытанію сѣтворше мужіе веси оной и не возмогше обрѣсти, кто есть вина краденїа онаго; единою опаснѣйшаго ради испытанїа събравшася вси мужіе вкупѣ, сущу жъ и Грицку уряднику посредѣ ихъ, испытанїе творяху. Единъ же отъ нихъ, мужъ благъ и бояйся Бога, именемъ Федко грѣшникъ, посредѣ ихъ ставъ, рече: „мужіе—братіе, послушайте мене мужа грѣшника (всегда бо имѣяше обычай себе грѣшника именовати). Понежъ многаяжды събравшись, испытавшие, не възмогахъ злоторнаго тщетника нашего обрѣсти, ни жъ нынѣ можемъ, Богу вся вѣдущему отъ сердца помолимся, да онъ сердце вѣдецъ сый, вѣдый озлобленіе и тщету нашу, объявитъ и обличитъ озлобляющаго насъ; вѣрую бо ему, якъ не вѣтще оставитъ моленіе наше, нъ вскорѣ сѣтворитъ отмщеніе озлобленію нашему“. Всѣмъ же намъ изволившимъ, Федко въздѣлъ руцѣ на небо съ слезами възопи: „Боже, Боже нашъ! услыши молитву папу и обличи озлобляющаго насъ“, и нача глаголати молитву Господню, се есть, *Отче нашъ*. Людіе же по немъ вси, въздѣвши руцѣ, глаголаху весь до конца. Скончавшимъ же имъ молитву,—оле чудо!—Грицко оный урядникъ абіе, посредѣ ихъ стоя, нача стогнати и вѣпити: охъ мнѣ болѣзнь плещи мои обдрѣже,—и внезапно ниже стояти, ни сѣсти, ни ити възможе; нъ мужіе, взявше его, донесоша

*) Последнія строки, которыми заканчивается сказаніе, совершенно отгнали; съ боку видна слѣдующая приписка, сдѣланная рукою Могилы: «и благитъ и животворящимъ Духомъ нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ. Аминь. Написано же се въ лѣто 4174, мѣсяца Генваря 11 дня.»

до двора, и тако обличись злодійство его; въ болѣзни же сей лють семь днй мучись, въ седмй же злѣ скончась. **[(4 л.)** Зрите убо, братіе, аще колико можетъ простыхъ людей отъ всего сердца къ Богу молитва, коли паче іерейская, или иноческаа противъ озлобляющихъ.

Въ лѣто 4741, нѣкто благородный именемъ Василій Вороничъ, достоинствомъ писарь земскій Кіевскій, лакомствомъ проклятымъ побѣжденъ, устремись на монастырь святой общежительный, нарицаемый Межигорскій и покусился отъяти ему озеро, нарицаемое Косоръ, и себѣ присвоити; отгна же отъ стану иноки и люди монастырскія и съ сѣтми, тамо ловленія ради рыбъ супцими, своя же тамо постави и люди и сѣти. Ігумень же, тогда тамо сущій, именемъ Гедіонъ, и съ братією, много моляше его, да не отъиметь имъ озеро, еже никогда жъ бѣ его, нъ отъ древнихъ временъ монастырское, и отъ него на все голище братія рыбами питаются. Онъ же, не мало внимая моленію ихъ, паче крепляшесь въ своемъ злоначинаніи, яко и до конца отъять имъ озеро, не точію же сѣтвори, нъ и смертію претяше имъ, глаголя, якоже обрящу инока съ вашего монастыря, яко же злодія висити повелю. Видѣвъ же игумень, яко ничтожъ успѣеть моленіе ихъ, еже къ нему, устави братіямъ всѣмъ постъ и молитвы съ поклоны на всякъ день:—рано сто, въ полудне сто, вечеръ же сто,—глаголя: „понеже моленіе наше не възможе преклонити на милость лакомаго врага нашего, помолимся Вѣдѣщему озлобленіе наше и избавити насъ отъ суперника нашего Могущому“. Абіе же, наченшимъ имъ пѣти молебны съборнѣ въ церкви, съ слезами и съ вздыханіями,—оле чудо!—пріиде слуга отъ Воронича, моля игумена и братію о молитву, понеже, рекъ, веліа болѣзнь днесъ оздрѣжа господина моего, и не вѣмъ, аще, обращся, обрящу его жива. Еще же имъ моленіе поющимъ, пріиде и другій, паки игумена моля, дабы пришелъ съ братією и елей надъ нимъ освятилъ. Ігумень, же благъ мужъ сый и незлобивъ, поиде къ нему и елей ос[вяти] ему. Нъ убо болѣзнь его толико укрѣпись, якъ въ утрѣ *)

*) Прежде было написано, но зачеркнуто: *не по мнозыхъ днехъ.*

пвзнавъ свои грѣхъ и яко сего ради болѣзнь **¶**(4 л. об.) одержавъ его, съзва игумена и съ иными грѣхъ и сей исповѣда предъ нимъ и, съ плачемъ прощенія прося, възврати имъ езеро, и сѣти свои и пищу, тамо рыбарей ради привезенную, монастыреви дарова, (и тако умре)*) Слышахъ же се азъ, Петръ Могила, архимандритъ святой великой и Чудотворной Лавры Печерской Кіевской отъ многихъ достостовѣрныхъ свидѣтелей, изрядніе же отъ православнаго митрополита кіевскаго Куръ Іова Борецкого, сущаго самовидца сему чудеси, и отъ братіи святыхъ Межигорскіа обители. Написахъ же се, да увидятъ вси, озлобляющіи иночествующихъ рабъ Божіихъ, якъ скоро творитъ Богъ (по евангельскому своему неложному реченію) отмщенія избранныхъ, выпіющихъ къ нему день и ноцъ, долготерпя отъ нихъ. Въ лѣто 1674, мѣсяца ген. 15 дня.

Повѣда намъ единъ отъ воиновъ запорожскихъ, иже нарицаются козаци, именемъ Андрей Хулакъ Лагута, сынъ Черкаскаго града житель, глаголя, якъ по брани турецкой, яхъ глаголется Хотинская, идохомъ на море, по обычаю своему казацкому, прибытчества ради въ землю турецкую. Витагу же, се есть, старшину имѣхомъ нѣкоего москвитянина, именемъ Ивашу. Разграбившимъ же намъ многи села и грады, наполнихомъ великій корабль многого прибытчества и начахомъ плыти, (уже възвращемъ къ запорогамъ) и въ пучинѣ сущимъ, толикій наста вѣтръ крѣпкій и волны противны, якъ наплнитись кораблю воды и якъ нача съ нами утонати; извергохомъ все пребытчество въ море, нъ ни сице что успѣти възмогохомъ. Узрѣвши же, якъ уже погибаемъ, начахомъ съ слезами и велимъ въплемъ молити Бога,—да насъ молитвами пресвятой Богородицы Печарской и святаго Архистратига Михаи-

*) Выраженіе—и тако умре—впослѣдствіи П. Могоилою было зачеркнуто, и замѣнено болѣе пространною замѣткою о болѣзни и смерти Воронича; отъ этой замѣтки на поляхъ рукописи сохранились только слѣдующія конечныя слова: въ прѣвѣхъ бѣснованіе, и толика жука его бѣ, якъ вземъ ложку сребренну изирызе и пояде, по семъ же оневица веліа обдрѣжи его, по исповѣданіи же и причащеніи божественныхъ таинъ, ума изступивъ, умре.

ла, избавить отъ горькіа сіа смерти и обѣщахомся въ обители Матери Его время нѣкое послужити. Молящимъжесь намъ и къ Богу въшюющимъ,—оле предивному чудеси!—внезапу отъ дна корабля юноша златовиденъ, блистая на конѣ такожде златовидномъ и свѣтломъ, изъи(Б л.)де, и ставъ посреда насъ, съ ослабленнымъ лицемъ възрѣвъ, рече: „не бойтеса мужіе, нѣ прилежно молити Богу и възопійте къ нему—избавить васъ, на се бо и мене посла“. Зрящимъ же намъ и молящимся Богу съ вѣлемъ веліемъ (вси убо уже по поясъ въ води стояхомъ), юноша онъ свѣтель по ядвихлѣ корабреномъ възиде къ горѣ, и невидимъ бысть. Вѣтръ же и волны абіе престаша, и внезапу бысть тишина веліа, и корабль внутрь оста сухъ, якъ же никогда въ немъ были водѣ. Мы же, се видѣвши, прославихомъ Бога, отъ горькіа смерти избавльшаго насъ, и тако възратихомся вспять цѣлы, славяще Бога и благодаряще, и святаго архистратига Михаила, имъ же избави насъ Богъ отъ морскаго истопленія. По обѣщанію же послужихомъ кождо насъ въ обители Богоматере великіа Лавры.—Се жъ написахомъ, да увѣсте, коль милостивъ есть Богъ не точію преподобнымъ своимъ, нѣ и гришнымъ и разбойникомъ, отъ всего сердца въшюющимъ къ нему, и скоро отъ бѣды избавляетъ ихъ молитвами Пречистыа своеа Матери и Святыхъ. Въ лѣто 4774, генв. 15 дня.

Повѣдаша намъ братія святія Лавры Печерскія Киевскія, якъ при Архимандритѣ Елисеи Плетенецкомъ единою приде келарь къ нему и повѣда ему, якъ много множество хлѣбовъ издается на всякъ день; онъ же, почудився толикому ижедевенію, оскорбись и иде въ келарню видѣти, кто есть толико множество хлѣбовъ изыдаая, и видѣвъ множество нищихъ, тамо събранныхъ, паче оскорбись. (Не еже, якъ множество ихъ быше, нѣ якъ и здрави и сильни съ недужими примаху хлѣбы) и нача самъ здравыхъ изгоняти тоще (повелѣвая имъ не туне хлѣбъ ясти, нѣ дѣлати), недужнымъ же повели точію дати, се есть, слѣпымъ, хромымъ и симъ подобнымъ. Якъ же убо возвратись въ келію свою, абіе,—оле чудо!—градъ велій толикъ испаде, якъ вся жита монастырскаа, яже въ окрестъ монастыря, поби, потлѣче и съ землею смѣси, никому же иному

жита градъ онъ не потлъче, точію монастырская. Видѣвше се старецъ Архимандритъ повелѣхъ (5 л. об.) никому бранити, нъ всѣмъ просящимъ дати хлѣбы. И еще прочее кто глаголаше отъ келарь: нѣсть сего, или ового въ келарни, не имамъ отъкуду дати,— глаголаше ему старецъ: „дажь, злый рабе, требующимъ, ты бо не будещи (sic), обитель же святая никогда жъ оскудѣтъ“.

Повѣда намъ іеросхимонахъ Дороей, межигорскій намѣстникъ, якъ въ лѣто ⁴ѿѿка мѣсяца марта бѣ нѣкто іеромонахъ Макарій именемъ, кравецъ художествомъ, боленъ, его же онъ самъ въ великую схиму съ игуменомъ своимъ тогдашнимъ межигорскимъ Родіономъ постриже, имѣя златиць 40, кромѣ иныхъ пѣнязей,—иже, егда постригся, нача въ пити и молити, глаголя: възмѣте отъ мене тяготу Бога ради“. Впросившимъ же его, какова твоя есть тягота,—отвѣща, глаголя: „окаянныи пѣнязи, ихъ же молю „возмѣте отъ мене“. Вземшу же намѣстнику печерскому отъ него пѣнязи на полату монастырскую, нача старецъ онъ, благодушествующе, благодарити, глаголя: „днесъ облегчите ми съвѣсть, възлюбленныи братіе, взявше отъ мене проклятое стяжаніе, и отнелиже взясте окаянныи отъ мене петязи и болѣзнь ми облегча и ни единыи тяжести на совести моей оущаю И тако радуясь отъиде къ Богу *). Зрите, о възлюбленныи братіе мои, и внимайте, каково

*) Въ послѣдствіи П. Могила значительно дополнилъ предсмертную рѣчь іеромонаха Макарія посредствомъ приписокъ на поляхъ рукописи. Вполнѣ прочесть эти приписки, вслѣдствіе порчи рукописи, особенно пострадавшей въ оконечности, нѣтъ возможности. Помѣщаемъ здѣсь прочитанное нами: «Благодарю тя Боже мой, нехотящаго смерти грѣшника, но еже обращенну ему [я живу] быти преступленія нѣга избавивъ мя и освободивъ мя стяжанія отчужденіемъ мирскіи работы и служенія, остави ми безуміе, очисти ми беззаконія, прости ми обѣтопреступленіе и прегрѣшеніе мое и, каюся предъ Тобою, ясновѣдую неправдованіе мое Боже мой, прими мя и на кончинѣ, якъ же разбойника кающагося, и спаси мя, къ Тебѣ вопіющаго: о Іисусе, упованіе и прибежище и спасеніе грѣшнымъ, вѣрою къ Тебѣ прибѣгающимъ, не пришелъ бо еси призвати праведныхъ, нъ грѣшныи на покаяніе». — Къ братіямъ жъ, къ нему посѣщенія ради приходящимъ, глаголаше: «оставите стяжаніе проклятое и, еще кто дръжится его, престаните отселѣ, ищите отъ себе, зане веліе зло есть души иночествующей—и отъ Бога отчужденіе и второе ядолослуженіе.»

зю есть проклятое стязаніе иночествующимъ и каку тщету при-
носить душамъ ихъ. И аще бо здѣ еще тяготитъ и мучитъ душу
обличеніемъ съвистнымъ, коли паче не отряпшихся ей здѣ вол-
ною нищетою въ геени вѣчно, яко же обѣтопреступниковъ, мучити
будеть: и прилѣжно поучитесь отъ предложенныя вамъ истинныя
повѣсти, каково есть облегченіе души и обрадованіе и веселое отъ
тѣла исхожденіе здѣ, прежде смерти, Христовою истинною спаси-
тельною нищетою, отъ безъ преткновенія погибель наносящаго, іуди-
наго, отреченіемъ мира попропаннаго и поврѣженнаго проклятаго
стязанія облегчившимся и аки скверныя тины душетлѣнныя очи-
стившимся.

«(6 л.) Повѣда намъ отецъ Исаіа Трофиміусъ, іеромонахъ
вѣленскаго братства объ единомъ старцѣ своемъ Архимандритѣ
Вѣленскомъ Леонтіи Карповичи, якъ единою, егда въ общемъ съкро-
вищи сицево оскудѣніе бѣ (сей убо въ Вилнѣ первый начальникъ
общему житію бѣхъ), якъ точію единой цатѣ (полгроша) обрѣтись,
сзѣва братію всю исповѣда имъ отолицемъ оскуденію, глаголя: „мню,
братіе, якъ не иныя вины оскуденіе се общее бысть, точію двоихъ
ради, или аще кто отъ насъ стязаніе нѣкое имать себи особъ
съкровенное отъ общаго,—Богъ се сътвори, да таковаго преступника
и мръзкаго святотацу общю казною обличить и исправить, или да
ковечнымъ (аще и на время) оскудѣніемъ искуситъ насъ, аще въ
истинну нищитѣ Христовѣ ревнители быти хоцѣмъ“.

Повѣда намъ тойжде братъ о томъ же Аввѣ, якъ что
доброе когда умышляше творити. вси же съпротивляхусь, еже не
быти сему, глаголаше: „не отъ Бога вы се глаголите“, и творяше
еже умыслилъ быше доброе.—О томъ же Аввѣ повѣда намъ тойжде,
якъ единою, егда моляшесь, придоша братіа и, тлѣкнувшѣ въ две-
ри (обычай бо имаше затворити келію, егда молитву дѣлаше), повѣда
ему, якъ князь Богданъ Огинскій грядетъ и видитись съ нимъ хо-
щеть. Онъ же, понужденъ, изыде (быше бо сей князь ктиторъ и ве-
ликій благодѣтель обители ихъ), пѣ убо первѣе ревно въсплакасъ,
якъ прежде скончанія молитвы чловѣку угодити понужденъ бысть.

О томъ же Аввѣ повѣдаху намъ, якъ никогдажь ись келіа (развѣ церкви), не имѣя клеписрры въ рупѣ, исхождаше; сежъ творяше, да во памяти всегда имать, еже ни одинаго часа вѣще бездѣлне мимо ити отставляти.

Той же Авва единою, егда приключись ему изыйти въ путь (имѣяше себѣ клеверѣта именемъ Максима Смотрицкаго, мирянина), по обычаю затворивъ . . . себѣ двери келіа, молитву творяше утреню; клеверѣтъ же его, стуживси длгымъ его къснѣніемъ на молитвѣ, часто приходяше къ окну къ его и възываше: „отче, уже время есть спѣшитись въ путь“. Старець молчаше. Онъ же, паче стуживси, наустити ученика старча, именемъ Іосифа, повелити коннику запрящи кони въ колесницу, самъ же, видѣвъ, якъ старецъ къснѣтъ на молитвѣ, кромѣ благословенія, поиде въ путь. Авва же, съврѣшивъ молитву, изыйде ись келіа и, видѣвъ кони запряжены, впро[си], чимъ повелѣніемъ се бысть. Конникъ же отвѣща: „Іосифъ ми повели“. Старець же абіе повели разпрящи кони и дати имъ ясти. Іосифови же, поне безъ благослове[ніа] сѣтвори, повели вся бревна, отъ нихъ же стѣны келіа сѣставлены, лобызати, подножіе же трапезное и пещь

[(6 л. об.) съкрушись; узрѣвъ же Авву идуща издавеча, падъ, моляше и глаголя: „прости, отче, съгрѣшихъ, якъ безъ благословенія въ путь изыдохъ, се уже и плодъ имамъ моего преступленія“. Старець же рече: „Богъ да проститъ чадю, нъ убо виждь, якъ преслушаніе всегда сицевый плодъ имать, молитва же ни въ коемъ дѣлѣ замедлѣніе сѣтворитъ, нъ паче въ всемъ поспѣшествуетъ“.

Имѣяше сей Авва обычай на всякъ день Божественную съврѣшати службу; егда же глаголаху ему нѣдѣи, яко не добръ есть сице часто къ Божественнымъ приступати тайнамъ, да не частого ради дерзнувѣ въ небреженіе святая прійдутъ. Онъ же отвѣща, глаголя: „якъ же ближайше приближающіиь солнечной свѣтлости, сущія на себѣ скверны очерненіе, аще и меншее будетъ, узрять: сице и Божественнымъ тайнамъ частѣе причащающіиь своя съгрѣшенія“.

Той же Авва глаголюше, якъ же на бѣломъ платѣ, аще и меньшаа капля чернила паднетъ, абіе познавается, на черномъ же, аще и большаа, не познавается: сиче и чистую совѣсть имѣй, аще впадетъ въ меншій грѣхъ, абіе, въ чюство пришедъ, показается: вечистую же имѣй, не удобъ познаетъ паденія, сего ради и въ исправленіе неудобъ приходить.

Случившусь ми въ селѣ Мѣдѣнѣ на Полѣсѣ, (7 л.) въ предѣ[лѣ] Пинскомъ, въ лѣто 474, въ мѣсяцѣ сентябрѣ кн. Обновившю ми у священника именемъ Θεодота Бруяна, показа ми евангеліе на престольное, на мемвранахъ писаное, до церкви смѣдѣн-ской отъ великаго Володимера Олгердовича, князя руского, пода-ное. Начинаетъ же по греческому ряду не столпами, якъ же нынѣ, въ отъ св. дня пасхи по ряду дней чрезъ все годище. Есть же внемъ среди написано сичево: „Сіѣ азъ князь великій Владимѣръ Олгердовичъ. даде имя сѣому Николѣ Смѣдѣнскому едѣ жи-ви зѣман Григорѣ Борзюковича Смѣдѣнского съ вѣсѣ доходу и на сѣчѣ и на канѣ, а сѣбѣ на памѣ и на кнѣгини мои и дѣ-ти мои. А иди сѣтого жирила по колѣду мѣдѣ а полѣдѣ а по колѣдѣ, а полтора вѣсѣ даде имя сѣому Николѣ въ вѣкы. а хо-дитъ обѣмъ Григорѣмъ Пѣлинь а по его житю и дѣти его ходити а и по сѣмъ хѣто нѣ имѣть ходити, то сѣ имѣть давати сѣому Николѣ кѣ до хѣ, а не на до сѣмъ кто николѣ вѣстѣ патисѣ“. Видѣхъ же въ тоей церкви образъ старъ отъ того же времени свя-того Николы, его же глаголють чудотворнымъ быти

. (7 л. об.) [Повѣсти отъ древнихъ мужей въ томъ селе содержитсяъ, яко село то за княжения самодержецъ россій-скихъ градъ велій бѣше, въ немъ же по крещении россійского рода первая церковь во имя іерархи Христова Николы отъ князя Владимѣра создана бысть, въ ней же сѣа икона поставлена бысть, ею же многа чудеса Богъ во оная времена молитвами іерархи сво-его Николы творяше, ею же и ныни не пристая творити]*). По

*) Поставленное въ скобкахъ хѣсто писано не рукою Могилы.

плѣненіи же земли Руской отъ Батыя, нечестиваго царя, оста сей градъ пустъ, въ немъ же Божіимъ промысломъ точію едина церковь святаго Николы оста, весь бо градъ огнемъ съжженъ бысть. Запустѣнія же сицеваго ради, по времени прѣнесена бысть сіа церковь святаго Николы въ село, Выплоговъ реченное, и образъ сей съ церковію тамо взятся. Нъ убо Божіимъ промысломъ и молитвами святаго отца нашего Николы, да не останеть мѣсто отъ сице древняго времени святое, пусто хвалы Божія и чудотворца честь да не испразнится, паче жъ да не блаженнаго и равноапостольнаго князя Влодимера память устанеть,—сей образъ самъ на томъ мѣстѣ, идѣже нынѣ есть церковь, на древѣ грушевомъ прехожаще трищи. Мужіе жъ, вѣдуще его чудотворна суща, съ іереомъ искавши и, обрѣтише, взимаху паки и приношаху на мѣстѣ его обычнѣмъ въ церкви. Четвертое же, егда паки преиде на тое же древо, и не възмогша его взяти, съградиша церковь и въ ту положиша его, идеже и нынѣ многа чудеса дѣются имъ въ славу Божию и въ честь святому Николѣ.—Той же священникъ повѣда намъ, якъ въ лѣто 4744 прииде нѣкто сътникъ, прозываемый Рогущкій съ войны своими въ весь Смѣдинъ, имѣяше жъ съ собою іерея своего латинского (его жъ латинскимъ языкомъ нарицають *францъ*), человѣка сурова и немилостива, паче жъ на православныхъ; къ инымъ лукавствамъ, аже творяше тѣмъ въ оныи веси, преложи и се: вѣдый убо якъ церковь тая святаго Николы отъ древнихъ временъ есть, мняше много сребра въ ней быти и сего ради наустити двоихъ отъ воиновъ ити къ дереву и нуждею отворѣти двери; егда же придоша и въскотѣша ударити секирами въ двери; абіе,—оле чудо!—невидимая нѣкая Божественная сила внезапно сице отъ дверей церковныхъ отрину ихъ, якъ аки мертвыи падоша вспять на земли, и не мало время лежавше на земли, полни страха и ужаса всташа и всѣмъ начаша повѣдати чудо. (8 л.) Абіе же сътникъ, слыша се, изгна отъ себе безбожнаго она гоіерея, глаголя: „иди, лукавый человѣче, да не тебе ради и мы, въ гнѣвъ Божій впадше, погибнемъ, якъ же ели и сихъ двоихъ не погубилъ еси“,—и самъ абіе съ воины изыйде отъ веси, имѣеше бо ихъ страхъ и ужасъ.

Въ лѣто 477, “ егда въ Россіи попущеніемъ Божіимъ злочестивое отступство, глаголемое унія, множитися нача, по умертвіи православнаго епископа перемышского, Михаила Копыстинскаго, отступнику нѣкоему дано бысть отъ царя епископство, нарицаемому Аванасій Крупецкій, иже съ епархомъ, се есть, съ старостою перемышскимъ тогда сущимъ, нарицаемымъ Станицкимъ, насиліемъ приде взяти престолную церковь святаго Іоанна Крестителя, и егда православныи священники не всхотѣша отврѣсти отступнику церковь, повели епархъ единого желѣзковца привести, иже нуждею отврѣзе церковныя двери. И тако вдаша епископію скверному отступнику, вѣмъ православнымъ плачущимъ и рыдающимъ. Нѣ убо Богъ премилостивый, аще и грѣхъ ради нашихъ се наведе на ны, и предаде, якъ же нѣкогда кіотъ свой сквернымъ филистимлянамъ, храмъ Предтечи своего мръзкимъ отступникамъ, да не възмнѣтъ, якъ благовѣрія ради ихъ предаде имъ, абіе слюсарь онъ, отврѣзый двери церковныя, внезапно разболѣлся и до утра лютою смертію умре. Епархъ же такожде, се сѣтворити повелѣвый, разболѣлся и не по мнозѣ временѣ злѣ скончася. Егда жъ умираше, страшнымъ веліимъ гласомъ зываше: „Іоанне, не мучи мене, Іоанне, не погуби мя“,—и тако крича и вѣпія, издше.—Сеже отъ многихъ достовѣрныхъ мужей благородныхъ, самовидцевъ сему бывшихъ, слышавъ, написахъ въ плъзу правовѣрныхъ, въ посрамленіе же зловѣрныхъ, въ лѣто 477, мѣсяца окт. 4.

Въ лѣто 478, по умертвіи князя Острозскаго Ярославскаго Александра, княгиня его, латинскія вѣры сущи, отъ православной церкви іереа православнаго изгнати повели, и отступнику вручивши церковь, различно принуждаше правовѣрныя отступству совокупитися, въ темницу ихъ заключая и пѣнежныя вины отъ нихъ взимая, и иными бѣдами казни ихъ, се жъ творяше наущенна отъ своихъ [іерей], глаголемыхъ іезуити. Нѣ они, якъ же добліи воины Христови, крѣко все претръпываху, глаголющи: аще [и смерти] предаши насъ, вѣры православныя не отступимъ—якъ же и сълучися, никто же (8 л. об.) Божією помощію не отступи. Егда въ толицихъ терпеніи дванадесять лѣтъ преминуша, Богъ, не оставляя

на люди своя паче мѣры искушенія, призри на молитвы, стenanія и слезы ихъ, паче же на благодарное ихъ доброе трѣпѣніе. Въ тое жъ время, въ неже отъята бысть церковь отъ православныхъ, и въ тотъ же день, въ четвергъ великій, се есть въ святую страстную седмицу предъ свѣтлою недѣлю святыхъ пасхи, въ тоежъ время—оле Божіа промысла и чelовѣколюбіа!—единая отъ латинскихъ инокинь старѣйшая дѣвица, нарицаемая Костчанка, ужика суща княгини ярославской, въ единъ вечеръ по молитвахъ своихъ, егда ляже по обычаю въ келіи на ложѣ своемъ спати, видѣ въ видѣніи мужа благообразна, свѣтоносна,—и глагола ей: „възстани, что спиши“? Она же съ страхомъ рече: „что ми повелѣваши, Господи“? Онъ же рече ей: „въставъ, скоро иди къ сестрѣ своей княжнѣ ярославской, и рцы ей: яко видѣ Господь озлобленіе людей своихъ, Руси, еже отъ тебе трѣпять здѣ, и запустѣніе церкви своея, и кому не имать ти трѣпяти, и аще не возвратиши имъ церковь и ихъ въ мирѣ не съхраниши, смертію лютою напрасно имати умерети“. Она же, абіе въставши и никого же узрѣвши, мнѣ, яко сонъ обычный видѣ, и, помолившись, паки усне. Вторицею же, тѣмъ же образомъ, паки мужъ онъ явился ей, поношная и глагола: „не невѣруй глаголомъ моимъ, нѣ шедши рцы княгинѣ, вся, еже ти повелихъ; аще бо не възвратитъ людямъ моимъ церковь и не престанетъ озлобити ихъ, не точію она напрасною смертію умереть, нѣ и градъ весь погублю, и запустѣніемъ запустѣтъ конечнымъ“. Она же паки трепеща вѣста, и мня, якъ мечтаніе діавольское видѣнное есть, надлѣзъ помолившись, паки ляже и усне. Третицею же, яримъ образомъ, аки гнѣваяся, съ яростію явился ей тойже мужъ, глагола: „невѣруеши, о жено, глаголомъ моимъ? вѣждь убо, якъ аще не поидеши и не речеши княгинѣ, аже ти повелихъ, ты утромъ въспрѣвхъ умерти имаши лютою смертію, потомъ княгиня, и тако и весь градъ погибнетъ; нѣ вскорѣ въставъ иди къ ней и рцы ей мною ти повелѣнная“. Она же, исплѣненна страха и ужаса, абіе вѣста и повели въспрящи колесницу, и иде къ княгинѣ, и повѣда ей видѣнное. Она же на утріа призва своя іереп. нарицаемая езуиты, предъ ними же съ клятвою повѣда

[(9 л.) дѣвица она вся, яже видѣ и слыша. Они же, увѣривше

словесемъ дѣвицы (имѣють бо ю якъ же нѣкую святу), нѣ зависти ради и гнѣва, его же противъ православіа имуть, повелѣша ей никому же повѣдати видѣнное; княгини же рѣша: „лучше есть възратити Руси церковь, нежели зло нѣкое претрѣпѣти имаше ея ради; нѣ убо да не утвѣрдится русская вѣра, ничтоже отъ сихъ бывшихъ да увѣдаютъ. Сице жъ сотворимъ: призовемъ мы сами (аки тебѣ ничтоже вѣдущей) старѣйшинъ града, нашея сущихъ вѣры, и наустимъ ихъ, да они призовутъ рускія граждане, и отъ себе, аки съпоболѣзнующе ихъ вѣрѣ, якъ же своихъ ближнихъ, рекуть имъ ити къ тебѣ и просити, еже възвратити имъ церковь, хотяще и самимъ ити съ ними и пособники быти моленію ихъ, еже къ тебѣ; ты же тогда, аки побѣжденна моленіемъ ихъ, се сотвориши, и тако ничтоже отъ бывшихъ увидятъ“. И якоже рѣша, шедше наустиша своя вѣры граждане; они же, съшедшесъ по обычаю въ приторъ, съзваша къ себѣ русскихъ гражданъ, и, якоже отъ езуитъ научени быша, сице, съпоболѣзнующе бѣдѣ ихъ, бесѣдоваша къ нимъ. Православныи же, боящесъ злохитрныя нѣкія на себе казни, рѣша: „господіе, вы вѣсте, колика зла пострадахомъ отъ нашея госпожи и отъ васъ православныи ради нашея вѣры и церкви ради, юже нуждею отъясте съ великою болѣзнію сердца нашего отъ насъ, и многажды ни моленіемъ, ниже кровныя слезы проливающе, что успѣти у госпожи нашей возмогохомъ, нѣ паче, егда моляхомъ ю, на гнѣвъ и ярость подвижашесъ; тогожде и нынѣ боящесъ, не хотимъ уже прочее о семъ молити ю, да не како горшее отъ нея симъ гоненіе подвигнемъ на ся“. Они жъ рѣша: „вѣруйте намъ, ничтожъ вамъ зло будетъ, нѣ уповаемъ, яко аще днесъ съ нами пойдете и молимъ ю, исполнить прошеніе наше и съ радостию имамы отъ нея возвратитися“. Православныи жъ рѣша: „воли Господня буди! великія уже бѣды претрѣпихомъ Его ради; аще же и нынѣ хощетъ насъ что Его ради трѣпѣти, якъ же годѣ Ему есть, сице съ нами да творить; готови бо есмы и умерети вѣры ради святыя восточныя: по глаголу же възвемъ, во имя Господне, идемъ“. И тако вси вкупѣ, и ляхи и русь, идоша къ княгини. И егда предсташа ей абіе, аки ничтоже о семъ вѣдущи, по древнему своему обычаю, нѣ не съ гнѣвомъ якоже прежде, нѣ тихимъ гла-

сомъ рече къ нимъ: „что есть паны *) русь, егда уже познасте православную вѣру и свое развращеніе отринуть хотите и прійдете здѣ“? и прочая. Они же вси почаша единогласно молити ю о възвращеніи церкви и еже къ ней православнаго имѣти іерея. Она же изрече: „азъ разумихъ, якъ уже, познавши истину, прійдете съвѣкунитись вѣрѣ нашей; нѣ убо, понеже есте непокоривы, Богъ самъ, якъ же хочеть наставитьъ васъ на свою истину; се уже отсели возвращаю вамъ церковь вашу, якожъ убо хотите іерея вашей вѣры неунита имѣти въ ней отсели и о мнѣ Бога молитѣ. Они же, паче надежда се слышавше отъ нея, благодаривше Бога, возвратившаго ей сердце (бѣше бо клялася никогда же въ животѣ своемъ имѣти въ ярославскомъ градѣ церкви не въ униі сущей), и, поклонившеся ей, съ благодареніемъ и радостію возвратишася къ церкви

. ((9 л. об.) видѣніе видѣвшая бѣ тамо тогда, и еще сущимъ всѣмъ граждамомъ тамо предъ княгинею; егда же повели имъ имѣти своего православнаго іерея, она дѣвица рече къ руси: „азъ вамъ реку и іерея, его же пріймете къ вашей церкви“. Они же рѣша: „добрѣ, госпоже, точію православнаго, унита бо не хотимъ“. Она же рече: „не унита, нѣ вашей вѣры сущаго, егоже и вы добрѣ вѣсте, рѣку“,—и рече: „онѣсица именемъ Іоаннъ, въ веси нарицаемой Рыжевоа Воля, отстоящей отъ Ярополславля мила едина“. Они же, увидѣвши его православна суща, пріяха его съ радостію и, благодаривше Бога, промыслъ сицевый о своихъ вѣрныхъ творящаго, възвратишася въ свояси, и донинѣ же въ православіи мирно пребываютъ, благодатію благопромышленника Бога, Ему же слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣковъ. Слышашъ же се отъ многихъ гражданъ и благородныхъ, вѣры достойныхъ мужей, иже слыша отъ слышавшихъ отъ оной дѣвицы, егда повѣдаше княгини и езуитомъ, и своимъ некоторымъ инокинямъ; и написахъ се, да увѣсте вси: како велій есть Божій промыслъ о своихъ вѣрныхъ, не унывающихъ въ искушеніихъ и трыпѣніихъ, и якъ не оставляетъ ихъ паче силы въ искушеніихъ

*) Предъ словомъ русь написано было Могилею (по потомъ зачеркнуто)—*риазариченная*.

впадати; нѣ егда вся силы и промыслы чловѣческія уставають, тогда Онѣ свою божественную являетъ силу, по реченному: „сила бо моя въ немощи совершается“. Тѣмже, братіе, не унываемъ въ напастехъ и въ искушеніихъ, нѣ благодарно вся мужественно, именемъ ради Божіа и вѣры православныя, претръпѣмъ: „претръпѣвый бо до конца, той спасенъ будетъ“; и не мзимъ глаголати, якъже вѣщии безумно глаголютъ: „забы насъ Богъ, и отврати лице свое, да не видитъ до конца;“ нѣ твердо упованіемъ на спасеніе Его: „близъ бо есть Господь, близъ всѣмъ призывающимъ Его въ истинну, и волю боящихся Его сѣтворитъ, и молитву ихъ услышитъ, и изметъ ихъ отъ грѣшникъ, и спасетъ ихъ, якъ уповаша на нѣ“. Ему же слава во вѣки вѣковъ. Аминь.

Пис. въ лѣто 478 „*“ мѣсяца мая въ 17 день. Въ Кос..кахъ.

Въ лѣто 478 „*“ егда отъ Греціи въ рускую землю прииде Іосафъ Монемавасійскій митрополитъ и пребывавше въ мопастырѣ Уневскомъ, тогда преподобный онѣ мужъ блаженный Езекиль, скитскій старецъ, прииде отъ своего монастыря благословеніа ради къ митрополиту, и посѣщеніа ради его. Митрополитъ же съ радостію пріятъ его, баше бо вельми чловѣколюбивъ мужъ. Егда же прииде время обѣду, удръжа митрополитъ старца обѣ[дати] съ нимъ, вѣдающе бо его мужа благовѣйна и святоблива. Вѣдый же, 10 л.) якъ не ястъ старецъ масла, ни яицъ, хотя искусити его, аще благодать Божія есть въ немъ, повели вся яди съ масломъ выпрѣвухъ уготовати. Егда же принесоша, начаша, по благословеніи, митрополитъ и вси председающіи ясти, старецъ же точію хлѣбъ ядаше, яди же не прикасамесь. Митрополитъ же рече къ нему: „почто не яси старче?“ — Онѣ же, поклоншесь ему, ничто же глаголя. Митрополитъ же, поднесъ руку, благослови, глаголя: „яждь старче, благословенно есть ти.“ Старецъ же, съ великою скоростію взя ложицу и единою точію вземъ ею, яде и абіе положи ю, и прочее не вкуси. Митрополитъ же, видѣвъ, якъ прочее не вкушаетъ, рече: „благословенно есть

*) Знаки — „ “ — вездѣ обозначаются пробѣлы въ рукописи.

уже, чего ради не яси старче?“—Старець же, вставъ, поклонись ему —рече: „еже требѣ бѣше къ послушанію, исполнихъ, прочее прости мя, отче“. Слышавъ же митрополитъ мудроразсудный старчевъ отвѣтъ, рече: „въ истинну достойно нарицаешись старецъ, и отсели достоинъ еси нарицатись“. И тако безъ масла яди повели представити ему.—Виждь убо, како мудръ сей преподобный мужъ: и послушаніе исполни и воздержаніе сохранивъ, всѣхъ предсѣдающихъ пользовавъ.

Пріиде нѣкогда блаженный старецъ Езекиль Скитскій ко княгини Корецкой; она же, по обычаю своему, радостно прія старца. И якъже сѣдоша ясти, старецъ съ тѣнцаніемъ до третьей яди вкушаше (якъ дивитись предсѣдающимъ и глаголати, якъ сей старецъ объясливъ есть), по третьей же, егда прочее отъ множества ядій приносимыхъ ничтоже вкушаше, моляше его княгиня, глаголя: „яждь, отче, добрѣйша бо сіа суть прѣвыя“. Онъ же отвѣща, глаголя: „азъ не ищу доброты пища, точію да естественну нужду довольствомъ употреблю“. Всѣ жъ, удивившесь, рѣша: „въистинну сей старецъ истиненъ инокъ есть“.—Имѣяшежъ сей старецъ всегда сей обычай: болѣе двохъ, излишнее жъ нѣкогда трехъ ядій, не ясти,—и егда въпрошаше его кто, чего ради болѣе не ясть, глаголаше: „излишнее двохъ или тріехъ ядій—объяденіа, а не сытости есть дѣло“.

О обращеніи княгини Корецкой къ православной вѣрѣ блаженнымъ Езекилемъ Скитскимъ.

Княгиня Анна Корецкая Хоткевичувна, по смерти мужа своего князя Евѣимія Корецкаго „ “ отъ православныя отлучившись вѣры, въ многія ереси часто премѣняшеся: отъ калвинской въ новокрещенъскую, еже есть аріанскую, и въ иныя многія, даже и въ іудейское впаде невѣріе, якъже съ іудеи субботствовати; многа же зла творяше іереемъ, паче же инокомъ, сиеце православнымъ, якъ же и латинскимъ. Въ лѣто же „4X“, промысломъ Бога, хотящаго всѣмъ спастися и въ разумъ истины пріити, слышавши о великомъ житіи (10 л. об.) блаженнаго старца Езекиля Скитскаго,

въждель видѣти его и собесѣдовать съ нимъ; посла же къ нему вѣстники, моля его пріити къ ней; онъ же, съ любовію пріемъ вѣстники ея, обѣщася пріити, и отпустивъ вѣстники, приложи постъ къ посту, и молитвы къ молитвамъ, и слезы къ слезамъ, бдѣнія всеобщая съ всею братією сѣвръшая и моляся Богу о обращеніи ея къ православныя вѣры. По тріехъ же днехъ, уставивъ братіи постъ и молитвы всеобщія, паче обычныхъ, и божественныя безкровныя жертвы по вся дни, донелиже възвратится, о обращеніи ея приносить повеливъ,—пойде къ ней. Егда же пріиде во градъ, идежъ обиташе княгиня, повѣдала ей слуги, яко старецъ онъ, по него же послала еси, пріиде, предъ дверми стоитъ; она жъ, абіе услышавши, яко пріиде, повели отверсти двери, сама же изыде въ срѣщеніе его. Егдажъ узрѣ старца, абіе страхъ объять ею, якъ нижъ ити възможе, нѣ стоя трепеташе, слезы отъ очію, аки отъ источника, испущаа; изъ всего же тѣла ея потъ смраденъ отъ главы дажъ до ногъ нача исходити и струями на землю тепци, якъ же полчаса; старецъ же, приближся, отворзе уста своя и надлъзъ богодухновенно отъ божественныхъ писаній простре слово къ ней. Якъ же преста старецъ глаголати, княгинѣ, падши на землю, рече: „вижду, якъ днесъ Богъ, не хотая смерти грѣшника, помилова рабу свою, пославъ тебе, угодника своего, къ мнѣ; еже убо повелиши ми, сіе сѣворю, и якъ же мя научиши, сице вѣровати хошу“. Старецъ же, въздвигъ ю, рече: „Богъ, хотая всѣмъ челоукомъ спастися и въ разумъ истинный пріити, да и тебе уцѣломудритъ и въ познаніе своея истины наставитъ“. И тако, вставши, сѣдоша, и научи ю, яже о православной вѣрѣ и о добродѣтеляхъ. Попуди же старца и исповѣдатись предъ нимъ, аще и не хоташе (не іерей бо быше); нѣ убо, услышавъ исповѣданіе ея, призва іерея и свѣдѣтельствовавъ, якъ исповѣдася, раздрѣши ю іерей,—и тако старецъ, нѣкія дни тамо пребывъ, по обычаю поучаше ю, и о всѣхъ бывшихъ благодаривъ Бога, радуяся, отъиде въ обитель свою. Оттолѣ же княгинѣ сіа велми благочестива быше и въ православіи утверждена даже до дне смерти своея. Сподобижесь въ педузѣ прежде смерти и въ святой иноческій пострижись образъ и въ немъ благочестно къ Богу отъити. Отнелижъ убо къ бла-

говѣрю обратися, многи добродѣтели творяше, паче же милостиѣ прилежане; сътвори же многи страинопріемниці въ своимъ градѣ странныхъ ради и священныхъ Божіихъ слугъ, (11 л.) якъ же въ Межирѣчу, въ Бѣлиловцѣ и въ Бѣлогодцѣ, и монастыри многи съгради; сія же вся отъ сего блаженнаго старца павыче и благодарію Божією исправи: Ему жъ подобасть всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто 4782, въ мѣсяцѣ августѣ, предъ Успеніемъ пресвятой Богородици, приде пѣсто отъ благородныхъ отъ поморскія земли именемъ „ калвинскія ереси въ пещарскій монастырь видѣти преславная, яже быти въ семъ монастырѣ слыша (якъ же обычай есть многимъ всегда отъ многихъ и далекихъ странъ приходити ко святой сей Лаврѣ), и сущу ему ту, ругашесь св. иконамъ и обрядамъ церковнымъ (якъже обычай есть еретическуюющимъ), бяше бо наученъ въ латинскомъ языкѣ. Егда же повѣдаху ему и о житіяхъ преподобныхъ отецъ и о нетлѣнныхъ телѣсахъ, смѣяшесь и хуляше; нъ убо челоуколюбивый Богъ, възсати и спасти погибшаго въ миръ пришедый и сему не хотя погибнути, подаде ему въ сердце, еже внѣсти въ пещеру и видѣти святыхъ монци (не хотяше бо прежде тамо ити); и тако вышедшу ему въ святую пещеру святаго Антонія, абіе только великое умиленіе и съкрушеніе сердца съ страхомъ же и ужасомъ нападе на нь, якъ аки отъ источника слезы изливахуся отъ очію его (якъ же дивитись всѣмъ, тогда съ ними тамо сущимъ и на нь зрящимъ), и плача, поврѣже себе на землю, глаголя: „благодарю тя, Господи, отверзшаго нѣкогда отъ рожденія тѣлесна оцѣ слѣпому, нынѣ же мнѣ умныя просвѣтившаго зѣницѣ, якъ не оставилъ мя еси въ злохульной и мерзкой калвинской ереси валяся погибнути, нъ далъ ми еси познати, якъ едина токмо тая есть истинная вѣра, въ ней же спасошась сія твои угодниці, ихъ же телеса здѣ лежаща вижду, отсели уже ты мя настави на твою истину и сътвори со мною по милости твоей“. Вставъ же отъ земли, къ предстоящимъ рече: „днесъ познахъ, яко вѣра греческая, юже вы съдержите, истинна есть и отъ сего и азъ тоей вѣрѣ быти хочу“. И

обшедь всю пещеру съ многимъ благоговѣніемъ, съ многими слезами молитвы дѣя, обლობызавше мощи святыя. Изшедше изъ пещеры, иде въ святаго Михайла монастырь, парицаемый золотоверхій къ православному митрополиту Іову Борецкому и предъ нимъ, исповѣдавъ грѣхы своя, отречесь калвинскія ереси, и отъ него нау[учись] православныя вѣ[ры] и, пречтенъ святѣй събориѣй, апостольстѣй церкви, причастись божественнымъ тайнамъ и съ радостію, благодаря Бога, грѣшныя [въ] покаяніе призывающаго, възвратись въ своя. Сеже въ тожде [время?] ||(11 л. об.) повѣда ми вышереченный преосвященный митрополитъ и мнози отъ братіи святыи обители печерскія въ славу Божию, Ему же подобаеъ всякая слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто 4744, князь Курцевичъ Павелъ прииде въ печерскій монастырь посѣщенія ради матери своея, яже въ женскомъ монастырѣ иночествуетъ; вельмижъ очнымъ педугомъ*) сице одрѣжимъ бѣше, якъ не точію ничтожъ видѣти можаше, пѣ отъ великой болезни ели и ходити, ведомъ, можаше; видѣвше же его братія святыя обители толико страждуща, сжалишася о немъ (наипаче же тогда сущій намѣстникъ Кипріянь Лабунскій), рекоша ему: „господине Курцевичъ, здѣ чудотворная есть святая Лавра сіа, и многа исцѣленія вѣрою приходящии къ ней, молитвами преподобныхъ отецъ нашихъ Антонія и Θεодосія, приємлютъ, и ты убо (аще я не православныя нашае, пѣ латинскія еси вѣры) умоли іерея да утро божественную съвършитъ въ пещерѣ преподобного Антонія службу, ты же, послушавъ святую литургію, отъ креста святаго Марка пещерного, иже на радѣ мощей его лежитъ, водою священною очи съ вѣрою омывъ, исцѣленіе молитвами святаго (иже многихъ силою Христою исцѣляетъ), уповаемъ, яко приимиши“. Онъ же, слышавъ, абіе съ радостію умоли отца Кипріяна божественную въ пещерѣ съвършити службу, и на утріи, служащу сему съ благоговѣніемъ, ста, послушая святую литургію; по съвършеніи же помлявся Богу и святаго Марка призвавъ о молитву, омы очи своя съ

*) На поляхъ рукописи приписка: *единѣмъ окомъ*.

креста священною водою и, цѣловавъ моцци святого, изыде, и абіе же въ той же часѣ преста ему болѣзнь, пѣ не у еще идѣти можаше. Всѣдъ же на колесницу свою, поиде въ кіевскій градъ; идящу же ему, егда на гору възйде, Вздыхалницу рекомую, сня покровъ, имъ же очи покрываше (отъ свѣтлости бо вящшую трѣпаніе болѣзнь), и абіе, снемъ, все и предъ собою узрѣ и яже об-онъ полъ рѣки Днѣпра далече сущая. И тако отъ того часа зрѣніе възвратисъ ему и здравъ бысть. Абіе же пача славити Бога и благодарити святого Марка печерского, егожъ молитвами исцѣленіе пріятъ. Самъ же сей князь Курцевичъ въ лѣто 4778, мѣсяца августа 11 дня, въ праздики Успенія Богоматере, сущу ему въ монастырѣ печарскомъ, усты своими предъ всѣми тогда сущими повѣда ми чудо сіе, на немъ бывшее, въ славу Божию, Ему же подобаеъ всякая слава, честь и поклоненія въ вѣки. Аминь.

(12 л.) Въ лѣто 4778, мѣсяца мая дня 1, сущу лаяцкому епископу, нарицающемусь кіевскому, именемъ Богуславъ Бокша Радошевскій, въ монастырѣ печарскомъ кіевскомъ,—повѣда ми самъ, глаголя, якъ въ лѣто 4778 при Архимандритѣ печарскомъ кіевскомъ Захаріи Копыстенскомъ, сущу ми въ градѣ моемъ, нарицаемѣмъ Чорного-родка, поидохъ видѣти дѣлателей, иже земную ограду, се есть, валъ окрестъ граду дѣлаху (началабось бѣ разорати, аще и древнѣе дѣланна бяше). Стоящу же ми верху ограды оная и зрящу ми на дѣлателей, единою веліа часть земли ограды съ горы отрѣжисъ и паде въ яму, иже дѣлатели дѣлаху. Інїи же убо вси побѣгоша невредимо (мнози бо бяху), единого же отъ нихъ вся земля она покры, якъ множае пятіа локоть на немъ лежати. Видѣвъ же се азъ, вельми оскръбивъ, якъ, мнѣ зрящу, смерть сиева челоуѣку оному приключисъ, и почыхъ плакати и, окаяваяся себе, глаголати, якъ грѣхъ ради моихъ се бысть; и идохъ въ домъ, идѣже тогда обитахъ, повелихъ же прочіимъ дѣлателямъ откопати онаго, землею притлоченнаго, якъ уже умръшого. Идущу же ми и плачущу, прииде ми помысль о чудотворной Лаврѣ печарской, и абіе падохъ на лиціи своемъ на землю и начахъ съ слезами къ пресвятѣй Богородицѣ печарской молити, глаголя: „о пресвятѣйшая Дѣво, себѣ

избравшая въ сихъ странахъ въ селеніе печарскую церковь и чудеса прославившая сію на славу пречистаго ти имени! Покажи и нынѣ, якъже и всегда многимъ благодать и милость показуеши, вѣроу приходящимъ къ церкви твоей печарской и отъ сердца призывающимъ тя, мнѣ нынѣ припадающему къ тебѣ и невредимо жива съхрани челоуѣка сего, егоже земля покры, да и азъ иду и поклонюся тебѣ въ церкви печарской и благодарю о благодѣянїи семъ; нѣсть бо, нѣсть уже надежды иныя, кромѣ твоея благодати, о Царице небесная!—И тако сія рекъ и большая, и обѣщавъ самъ ити въ печарскій монастырь и благодареніе въ церкви предъ всѣми сѣтворити пресвятѣй Дѣвѣ и милостыню дати. Обѣщавъ же и челоуѣка оного на поклоненіе и благодареніе послати. Молящу же ми и вельми о семъ свѣтъбашу, (12 л. об.) прїйде отрочищъ (уже минувшимъ якъ двомъ часомъ оролойнымъ, се есть, зегаровымъ) и рекъ ми: „господине, уже до главы челоуѣка прокопаша и мнимъ, якъ живъ есть“. Азъ же, се слышавъ, паче боле начахъ молбу къ пресвятѣй Дѣвѣ простирати, и обѣщатись печарскую посѣтити церковь,—и еще ми се творящу, другїй прїйде, глаголя: „не скорби, господине, уповаемъ, якъ живъ будетъ; до главы бо его прокопаша, и очима помизаетъ, и зрїтъ“. Азъ же, се слышавъ, възрадовахся, и абїе самъ идохъ тамо, и узрѣвъ его главою покивающего (не убо бѣ весь ископанъ), благодїхъ Бога; и тако помалу ископаша его жива и здравъ и ни въ чемъ же поврежденна, точїю страхомъ обѣята и ужасна. И абїе, якъже извлекоша его, пача глаголати и въспроси пити; азъ же повелїхъ ему вина стеклянницу дати, и испи ю. И тако благодатїю Божїею и молитвами пречистой Дѣвы печарской, здравъ сый, паби съ иными клеветы своими нача дѣлати. Азъ же прїидохъ, по обѣщанїю моему, и благодареніе сѣтворїхъ, преклонъ коленъ посредѣ церкви звездешней печарской предъ всѣми Господу Богу и пресвятѣй Дѣвѣ Марїи, чудодѣющей преславне въ своей сей святой церкви, якъ отъ горкїя смерти челоуѣка преславно избави, и уже (якъ же азъ разумѣю, и всѣмъ тамо тогда бывшимъ) всякая надежды живота лишеннаго и умершаго вскръси силою Сына и Бога своего, Господа нашего Іисуса Христа, Ему жъ подобаетъ всякая слава, честь и

поклоненіе съ безначальнымъ Его Отцемъ и пресвятымъ благимъ и животворящимъ св. Духомъ во вѣки. Аминь.

Той же бискупъ кievскій, тогожде лѣта, въ тойже день въ печарскомъ монастырѣ сый, повѣда ми, якъ прежде пришествіа его тогдашняго въ печерскій монастырь тремя днями, се есть, мѣсяца мая 3, въ печерскій бо монастырь приде 1 тогожъ мѣсяца, тогожъ дня. Егда приде въ кievскій градъ въ лѣто 478, конь добрѣйшій, его жъ купилъ бяше за шесть сотъ злотыхъ, вельми разбо(13 л.)лись, якъ уже не надѣялися ему жити. Приде убо, рече, старѣйшій конникомъ и повѣда ми, рекъ: „господине, конь добрѣйшій отъ твоея колесница издыхаетъ, и уже, еже разумѣхомъ, врачевства сѣтворихомъ ему, нъ ничтоже успѣти могутъ,—уже бо отъ земля не встанетъ, и убо и врачъ конный, видивъ его, невозможно уже, глаголетъ, живу ему быти“. Азъ же, рече, оскорбився, якъ толико пѣнязей вѣще занъ дадохъ, повелѣхъ всѣмъ изыти изъ дому и, падъ ницъ па лицѣ своемъ, помолихся съ слезами къ пресвятой Дѣвѣ печерской, глаголя: „о пресвятѣйшаа Дѣво Печерскаа, всегда преславнаа чудеса въ твоей церкви печерской творящая всѣмъ, тебе отъ сердца призывающимъ, якъ же онаго человека землею притлоченнаго, горкіа и лютыа смерти избавивши, здрава неврежденно съхранила еси, и нынѣ молю тя, припадая, исцѣли коня сего, якъ да всѣмъ възвѣщу славу твою и прославлю чудотворную твою печерскую церковь“. И обѣщахся ити въ печерскую церковь и посредѣ ея, преклонъ колѣнѣ, ѿ господнихъ молитвъ, се есть, *Отче нашъ*, и ѿ—*Богородице Дѣво*—пзрещи, благодаря Бога и святую Богородицу. Абіе жъ, не минувши полчетверти часа, приде паки старѣйшій конникомъ и, толкнувъ въ двери, рече: „не скорби, господине, уже конь вста здравъ и ястъ, и ничтожъ уже зло ему есть“. Азъ же възрадовался и благодарихъ Бога и святую Дѣву печерскую, преславнаа творящую. И рече къ мнѣ: „се уже, отче архимандрите, и обѣтъ, его же пресвятѣй Дѣви обѣщахъ, въ святомъ здѣшнемъ храмѣ ея предъ всѣми вами въ славу Божию и въ честь преблагословенныа матере Его исплнихъ, яже есть благословенна во вѣки. Аминь.

Той же бискупъ въ тоѣжъ время повѣда ми, якъ сущу ему въ монастырѣ печерскомъ при архимандритѣ Плетенецкомъ, единъ отъ коморниковъ его, нарицаемый Вольскій, ввійде съ иными въ пещеру, и вшедъ, не якъ же иныи благоговѣнно съглядаше, нъ ругашеся святымъ мощемъ, за власы торзая ихъ и глаголя: „не суть сіи святіи, нъ Русь мертвыхъ изсушиша тѣлеса на лыщеніе здѣ приходящимъ“. Инокъ же, пещеру стрежай, рече ему: „не хули, человекъ, ниже ругайся святымъ, да не зло ты что постигнешь, ни единого бо, сице творящаго, казнь Божія мимоходитъ, нъ въскорѣ постигаешь; въ истину бо сіи святіи суть угодницы Божіи, ихъже сія тѣлеса суть, нъ паче чти ихъ и на молитву проси“. Онъ же ругашеся ему, глаголя: „бляди, еже хочещи, азъ твоему блядословію (13 л. об.) не вѣрую.“ Изшедшу жъ ему изъ пещеры, всяде на конь свой и поиде въ путь съ господиномъ своимъ бискупомъ; абіе же изъ монастыря изшедшимъ имъ, конь его наде съ нимъ и предніи ноги съкруши себѣ, якъ и тамо издохнути, самъ же Вольскій вельми разбихся: по семъ же многа зла приключишася ему, доведеже не по мнозѣмъ времени въ томъ лѣтѣ убіенъ бысть.—Сію жъ повѣсть бискупъ, наказуя единого своею мниха Бернардина, иже ругашеся мощемъ святымъ, и поношая ему, предъ всѣми нами повѣда, и рече ему: „не хули святыхъ, да не и ты, якъже сей, зло нѣчто постраждеши“. Ко всѣмъ же своимъ рече: „иже хочетъ въ пещеру ити, да не входитъ, аще не имать вѣру, якъ къ святымъ ввійти и честно сихъ тѣлеса посѣщати не хочетъ. Святая бо мѣста святолѣпно съ вѣрою посѣщати подобаетъ“.

Нѣкто благородный воинъ, именемъ „Гражевичъ, латинскія вѣры, съ клеврѣты своими прииде въ печарскій монастырь въ лѣто 411 „ „, и сущу ему тамо, иде и въ святую пещеру святаго Антонія, и тамо сый, много святымъ наругася тѣлесемъ и безмѣстнаа глаголя, хуляше преподобныхъ отецъ. Инокъ же, стрежай святую пещеру, моляше его, да не творить сія, и прещаше ему Божією казнію. Онъ же ему, злослова, посмѣвашеся. Изшедшу же ему изъ пещеры съ иными и пришедшу въ монастырь, иныи вси отъидоша, самъ же сей ругатель изумленъ хождение окрестъ церк-

ве, бѣ же се предъ полуднемъ. Братіа же, по свѣршеніи божественныя службы, идоша въ трапезу и, ядше, отъидоша въ келіа своя, онъ же безпрестани, аки безуменъ, хождаше; видяху же се вси братіа, нѣ пиктоже отъ нихъ, по смотрѣнію Божію, не рече ему, чего ради сице ходиши, или что ти есть, якъ сице вѣще трудиши, — да наказуется и научится, якъ зло есть хулити святыхъ Божіихъ угодниковъ: и тако по семъ приспѣ время и вечерни, онъ же единаче, не престаа, окружаше церковь; по вечерни же, егда вси мірстіи исходятъ изъ монастыря, онъ, не престаа, обходя церковь. Единъ же отъ братіи, видя его весь день сице бездѣльно блуждающаго, приде къ нему и въпроси его, глаголя: „что ты здѣ твориши, господине, весь день окружая церковь; се уже вечеръ есть и вси уже изыдоша, и вре^(14 л.)мя уже есть затворитись вратомъ монастырскимъ, иди и ты въ свое обиталище“ (собрашажесь и иніи братіа къ нему, узрѣвше брата съ нимъ бесѣдующа). Онъ же рече: „вѣмъ, како здѣ придохъ и съ кѣмъ, нѣ не вѣмъ, како и что есть, якъ не могу отсюду изыйти, и ниже путь вѣмъ, ниже врата изобрѣсти могу и, аки изумѣвся, хожду, якъ же мя видите“. Они же рѣша ему: „еда, что сѣгрѣшилъ еси, здѣ сый?“—Онъ же рече: „иное не вѣмъ, точію якъ, сущу ми въ пещерѣ, наругахся святымъ и много злѣ похулихъ ихъ. И нынѣ же вижду и разумѣю въ истину, якъ сего ради казнь сію Богъ на мнѣ попусти“. Они же рѣша ему: „въ истину виждь, якъ сея ради вины Богъ тя наказуетъ, да научишися, еже святыхъ его, ихъже самъ прослави, не хулити; нѣ убо покайся отъ всего сердца и вѣренъ есть Богъ, молитвъ ради святыхъ своихъ, еже протити ти и помиловати“. Онъ же нача съ слезами глаголати: „вижду, якъ согрѣшихъ и вельми болѣзную сердцемъ, якъ се зло сѣдѣхъ, нѣ понежъ, якъ же изуменъ сый (якъ же мя видите), не вѣмъ прочее, что имамъ сѣтворити, вы мя научите“. Они же ведоша его къ уставнику, се есть къ ексклісарху, иже, увидѣвъ вину, много наказа его и научи о семъ, якъ тяжкій есть грѣхъ наруганіе и хула на святыхъ Божіихъ, ибо якъ же кто образу царскому ругается, на царя самага наруганіе наноситъ: сице и святыхъ Божіихъ, иже образы Божіи суть, хулай, первообраза ихъ—Бога хулитъ. И тако къ умиленію

его приведе, веде его въ пещеру, рече: „идѣже сѣгрѣшилъ еси, ту и покаяніе сътвори“. Онъ же вшеде, абіе къ коємуждо отъ святыхъ моцій съ слезами припадаѣ, прощенія прошааше. И тако возвратися ему смыслъ и бѣмысленъ, якъ же и прежде, здравъ изыде, славя Бога. На утрѣ же паки приде и умоли іереа божественную въ пещерѣ свръшпити о немъ службу, и съ многымъ страхомъ и умиленіемъ стоя, послуша, и много помолився и плакавъ о своемъ сѣгрѣшеніи, поиде во свояси, предъ всѣми славя Бога и святыхъ печарскихъ угодинокъ его.—Повѣда же ми се игуменъ печерскій Сильвестръ, иже слыша самого сего Гражевича, повѣдающа сіе, на себѣ бывшее чудо, изряднѣе же отъ братіи печерскихъ: мнози [бо] самовидцѣ сему сущіи. Написахъ же се въ лѣто 4774, мѣсяца окт. 6, въ славу Богу, предивная и въ днѣхъ нашихъ святыми угодниками своими дѣющею. Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, въ вѣки. Аминь.

(14 л. об.) Іосафъ Монеувасійскій митрополитъ, вопрошенъ отъ нѣкоего старца о іереехъ, недостойнѣ служащихъ, како о нихъ разумѣть, отвѣща: „іерей, недостойнѣ служай, прежде вѣчныя муки уже здѣ мучится; душа бо его, отъ всегдашняго обличенія жегома, аки въ огнѣ горя, муки пріемлетъ, и донелиже не покается и не престанетъ священствовати, святитись не можетъ“.

При архимандритѣ печарскомъ Елисеѣ Плетенецкомъ „
 „ бѣ нѣкто старецъ „ „ въ печарскомъ
 монастырѣ въ троицкой больницѣ болѣнъ, иже имѣяше нѣчто пѣ-
 нязей своихъ. Егда же умираше, по обычаю монастырскому, архи-
 мандритъ, посѣщая его, въпроси, аще что или забвеніемъ, или сра-
 ма ради не исповѣданна отцу своему духовному остави, или аще
 вещи нѣкія особь своя имать, да исповѣсть предъ нимъ. Онъ же рече:
 „вся, еяже помнѣти возмогохъ, исповѣхъ и вещи, яже имѣхъ, от-
 дахъ духовному своему отцу“,—и се рекъ, умре. По обычаю же,
 skutавше тѣло его, несоша къ гробу, и уже проводу пѣваему, п
 архимандриту ту сущу, больничарь приде къ архимандриту, нося
 тоболу пѣнязей въ рукахъ, и рече: „отче святыи, на одрѣ умершаго

брата подъ постелею его, опретаю постель, обрѣтохъ се и принесохъ къ тебѣ; гдѣ убо повелѣваеши отдать?“—Онъ же, узрѣвъ, абіе почудися и вельми оскрѣбѣвъ, рече: „горе тебѣ, окаяннаа душе, аще не исповѣдалась еси о семъ, якъ въ святотатствѣ отышла еси на осужденіе“,—и вѣвросивъ духовника его, аще о сихъ исповѣда ему (тамо бо и духовникъ на погребѣ бѣше); увидѣвъ же отъ него, якъ не исповѣда ему, възъи рече: „уже погиблъ есть, о горе мнѣ! горе, братіе, и сему окаянному, якъ съ Ананіею и Сапфиною, съкрывъ сребрепники, осудись“. И повелѣ имъ престати отъ пѣнія, глаголя: „възмите окаянное сіе тѣло и врьзите е въ гробъ, недостойно бо есть христіанскаго погребенія“. И врьзше его въ гробъ; архимандритъ вземъ пѣнныи и съ плачемъ врьгъ я на тѣло въ гробъ, рече: „понеже якъ Ананія и Сапфира предъ апостоли съкрылъ еси е, не исповѣдавъ духовнымъ отцемъ, сребро твое буди съ тобою въ погибель“. Абіе же нападе страхъ на всѣхъ и вскорѣ разидошася кійждо, окаявающе себе и слезяще, въ своя келія, не совершивше погребного пѣнія . . . въ лѣто 4744, мѣсяца октяб. 11 дня.

[При архимандритѣ печерскомъ Елисеѣ Плетенецѣ (15 л.) комъ бѣ нѣкто старецъ именемъ Θεодосій, родомъ москвитянинъ, въ Лаврѣ печерской, подвижный вельми. Ненавидѣя же добра діаволъ, видя его постычскіи подвиги и труды, повусисъ сластолюбіемъ побѣдити его и вложивъ въ помысль, яко нѣсть грѣхъ инокомъ ясти мяса, и сиче раздеже его во мясному яденію, яко глаголати ему, яко аще мяса не ѣмъ, умрети имамъ и яко самоубійца осужденъ буду]. *) И тако, не познавъ діаволе искушеніе, нетръпѣніемъ побѣждещъ, посла своего послушника и купи ему мяса; принесъ же, повели ему испечи е. И се сътворивъ, послушникъ принесе ему; онъ же вземъ надъ пенцію, покрывъ, положи, ища время да никтожъ узритъ, егда ясти е будетъ. Минувшимъ же якъ двомъ часомъ, затвори отъ себе двери и взя съсудъ съ мясомъ, хотя уже ясти; егда же откры, велій смрадъ изыйде изъ мяса онаго. Онъ же възрѣвъ,—оле чудо!—полно бѣ червѣй; видѣвъ же се, абіе прииде въ чюство и отметнувъ отъ себе мясо, съ слезами паде ницъ на лицѣ

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

своемъ, плача своего паденія и моля Бога о прощеніе. Надлѣзъ же лежа ницъ на земли, плакасъ; вставъ, же съ многою скорбію показуя братіи смрадное мясо, исповѣданіе свое грѣхопаденіе и чудо, бывшее въ удивленіе всѣмъ.—Зрите убо, о братіе, како премилостивый Богъ старца (на преднѣя его подвиги взирая) пощади и отъ грѣхопаденія въ покааніе, преславно въздвигъ, приведе; намъ же образъ подаде и показа, якъ единою уже нами въ отверженіи міра отреченныхъ не должно къ тому въджелити или похотити, нъ аки смрада и гноенія бѣгати и ошаяватись подобаеъ. Старецъ же сый по исправленіи семъ, бывшемъ отъ Бога, приложи постъ къ посту, слезы къ слезамъ, и молитвы къ молитвамъ, день и ночь моля Бога о своемъ съгрѣшеніи, еже проститись ему, и уже въ болышій подвигъ себе, нежели прѣвѣ, вдаде. Сежъ мнози отъ братіи святыхъ Лавры печерскія, самовидцы сему бывшии, изряднѣе же Филоеѣй Кизаревичъ, намѣстникъ нашъ, повѣда ми. Въ лѣто 4744, мѣсяца сентября, дня 7.

(л. 16.) Въ лѣто 4744, мѣсяца августа 7 дня, сущу въ печарскомъ монастыри Варлааму іеромонаху, отъ Молдовлахійскія земли, отъ Мирона Берновскаго воеводы посланный къ мнѣ, повѣда, яко въ лѣто 4744, „ „, егда нечестивый царь агарянскій султанъ Османъ приде подъ Хотинъ братись съ царствомъ полскимъ (иже съ студомъ, Божіею помощію, ничтоже успѣвъ противъ христіаномъ, на свою погибель възвратись; възвращбоя отъ своихъ воинъ, абіе убіенъ бысть),—козаки запорожтїи, иже идяху противъ нечестивымъ, не просто идоша ко Хотиню, идѣже полское войско бяше, нъ устремившася на Сочавскій градъ, еже разграбити его (вси бо нарочитыи и богатыи тамо собралися бяху), и уже приближившиися имъ рѣки, нарицаемыя Сочава, увѣдѣно бысть во градъ, якъ множество козаковъ об-онъ полъ рѣки суть. Граждане и вси, тамо тогда сущїи, все, еже имяху, внесоша въ горный градъ: и жены и дѣти. Митрополитъ же тогда сущїй, Анастасїй Кримковичъ, съ іереи въсхоти по обычаю внести отъ митрополїи въ вышнїй градъ и мощи святого великомученика Іоанна новаго; и егда придоша взяти, не възмогша поднести е отъ мѣста его (сїце бо всегда чудотворить благодатію Божіею, егда въ нужди градъ избавленъ быти имать отъ враговъ належа-

щихъ ему). Познавшє по семъ избавленіє свое, не къ оружіамъ, ниъ на брань, нъ на молитву и постъ устремилася съ всѣмъ множествомъ, иже бяху въ градѣ, моляще Бога и святаго Іоанна, угодника Его, о избавленіє. Егда же придоша козаци къ рѣцѣ, уже къ граду преити хотяще,—оле чудо!—рѣка, юже и пѣше люди тогда переходяху, въ мгновеніє ока сице наводнися, якъже никогда же прежде сицевому наводненію быти. Они жъ, видивше се, устрашишася и начаша отступати; вода же велми множашеся и страшно разливашеся. Зрящимъ же имъ чудо сіє и не могущимъ более ждати, поидоша: и тако градъ избавися молитвами святаго Іоанна, новаго мученика. Отъ тогдашняго убо времени митрополитъ съ всѣмъ клиросомъ и съ епископы уставилша по всей земли Молдавлахійскои праздновати день той, въ онъ же избави ихъ Богъ отъ толикіа бѣды, сієсть мѣсяца „ „. Творятъ же въ митрополіи въ той день литію, обходяще церковь съ мощми святаго Іоанна, благодаряще Бога, преславно отъ толикіа бѣды избавишаго ихъ молитвами святаго великомученика Іоанна новаго.

(16 л. об.) Той же Варлаамъ іеромонахъ повѣда намъ, якъ въ лѣто 444 „ въ четвертокъ по сошествіи святаго Духа, егда память празднують святаго Іоанна, новаго великомученика, въ митрополіи Сочавской (непремѣнно бо въ сей день память его всегда празднуется), по обычаю людіє, приходящіи отъ многихъ и далекихъ странъ, многи дары приносятъ, и егда лобызають мощи святаго, и пѣнзѣи многи даютъ; епископъ же тогда сущій, именемъ „ „ наущенъ отъ діавола, взя отъ пѣнзѣей, па блюдѣ при рацѣ святаго сущихъ, часть и съкрывъ въ капсѣ своей. Абіє же се сътворивъ, вніде въ онъ сатана и поврже его на землю предъ ракою святаго, въпія и пѣны тѣща. Абіє же видѣвшіи, прибѣгше, повѣдаша митрополиту, иже, пришедъ и видѣвъ его отъ бѣса мучима, рече: „или отъ мощей святаго взя или отъ пѣнзѣей сихъ безъ благословенія святотатство сътворити покусися“,—и абіє повелѣ искати у него; поискавшє же, обрѣтоша немало пѣнзѣей въ капсѣ его. Ужалився же митрополитъ, видѣвъ

его отъ бѣса velmi мучима, молитвы заклипателныи нача надъ нимъ читати, и абіе изыйде изъ него духъ нечистый и, вѣставъ, припаде къ ногама архіереовѣма, исповѣдая грѣхъ свой и прощеніа прося. Онъ же, намнозѣ наказавъ его, на время отлучи и, запрѣщеніе давъ, прощеніа сподоби.—Видите убо, братіе, каково зю есть сребролюбіе и како тяжкій грѣхъ есть святотатство, якъ ни мало, якъ же Ананіи и Сампфирѣ, не стерпѣ ему Богъ, нъ абіе обличи, показавъ его въ страхъ и съблюденіе и инымъ, да не дрзнуть Богу и святымъ Его данное себѣ присвоити, или отай взяти; все бо отай безъ благословенія взимаемое, отъ еже церковное есть, святотатство проклятое осудись отъ святыхъ отецъ быти.

При Ереміи Могилѣ, воеводѣ господарѣ Молдовлахійстѣмъ, стрын моемъ, бѣ между инѣми многими благородными лѣхи, иже служяху ему, единъ сътникъ, нарицаемый Уяздовскій, латинскія вѣры, иже, егда господарь въ праздникъ памяти великаго мученика Іоанна новаго въ митрополию Сочавскую приде посѣщенія ради мощей святаго, видѣвъ множество много людій, отъ многихъ странъ събранныхъ, лобызающихъ святое нетлѣнное тѣло и дары многи дающихъ, нача хулити, глаголя къ своимъ клеветомъ: „..... зрите, како сін отступниці, мертваго отступ(17 л.)ника тѣло, миры благовонными помазавше, и изсушивше, и аки святаго многоцѣнно украсивше, толикъ народъ, прибытчества ради своего прелщающе, погубляютъ, нъ убо аки сей, его же тѣло лобызають, въ адѣ мучится, и лобызающіи таможде мучимы будутъ“.—Абіе же се изрекъ, предъ всѣмъ народомъ и господарю тамо сущу, духъ нечистый вніде вънь и velmi възопівъ, якъже всѣмъ устрашитись, и повргъ его на земли, люто мучаше. Изнесоша же его клевети его вонъ изъ церкви; нъ убо зѣльнѣе мучаше его бѣсъ въ удивленіе всему народу. Вѣдающе же клевети его, якъ лютое его отъ бѣса мученіе более крѣпится, придоша къ митрополиту тогда сущему Георгію Могилѣ, брату господарскому, иже бѣ мужъ благочестивъ и святъ, и, касающеса ногама его, моляху, да помолится о немъ Богу и святому Іоанну, якъ да избавится отъ бѣды сея, страхъ бо и трепетъ одрѣжаше ихъ. Митрополитъ же, увѣдивъ вину, еяже ради ругатель страж-

деть, рече: „оставите его мало, да накажется, еже не хулити святыхъ Божіихъ и православную нашу вѣру“.—Они же излиха моляху его, да сътворить милость съ нимъ, боящися, да сице мучимъ напрасно умреть. Егда же не хотяше, умолиша и господаря, еже молити его: и тако, пснужденъ моленіемъ ихъ, по съвършеніи божественныя службы, молебень святому Іоанну нача пѣти, ругателя жъ бѣснующагося повели, предъ ракою святаго приведше, поврещи на землю. Ели же приведше, его не можаху держати, лють бо бѣсъ вышелъ бѣ въ нь, и тако нуждею преклонше его; на конецъ молебна митрополитъ молитвы запрещающы прочесть надъ нимъ, изыйде изъ него бѣсъ и здравъ бысть, якъ же и прежде. Онъ же, пришедъ въ себе, лежа предъ ракою святаго, велегласно глаголати нача: „сѣгрѣшихъ, о святче Божій, истинный рабе и угодниче Божій, яко нахулихъ тя и вѣру святую греческую, нѣ нынѣ наказанъ исповѣдую тя истиннаго Божія мученика и свята быти и поклоняю святымъ твоимъ мощемъ, исповѣдуя, яко истинна есть вѣра греческая, еяже ради муки и смерть отъ нечестивыхъ агарянъ претрѣпѣлъ еси, яко доблій воинъ Христовъ; всякъ же, хуляй тя и вѣру святую греческую, да казнимъ отъ Бога будетъ и мучимъ, якъже азъ нынѣ безумнаго ради хуленія моего“. И со слезами молящися, глаголя: „прости мя, Боже мой, и не приложи ми ктому грѣха сего; уже бо къ тому не имамъ хулити, ниже злословити вѣру греческую, по якъ истину и праву сущую предъ всѣми исповѣдати, и ты, о святче Божій Іоанне, прости мя; отсели бо предъ всѣми и всюду якоже свята и чудо(17 л. об.)творна Божія мученика возвѣщати буду“.—Сіа же и ина многа изрекъ и много помолився, вѣста здравъ, якоже и прежде, и поклонся митрополиту, наказанъ отъ него много, еже како чтити святыхъ и вѣру православную и еже никогдаже хулити сихъ, изыйде, славя Бога. Все же людіе съ страхомъ и радостію славяху Бога, и честь въздаяху святому мученику о обличеніи и наказаніи страшномъ хульника и ругателя вѣры святыя православныя, еяже ради святыи Іоаннъ пострадавъ, вѣнецъ на небесѣхъ пріять, въ славу Бога въ троичномъ единствѣ славимаго, Отца, и Сына, и святаго Духа. Сіе же чудо и доннѣ множество людіи, самовидци бывшіи, по-

вѣствуютъ. Написано же се есть и въ книгахъ митрополіи Сочавской. Нѣ убо и азъ отъ родителей моихъ, самовидцевъ бывшихъ, се повѣдающихъ, слышахъ, и самъ же онаго Уздовскаго, аще и velmi малъ тогда быхъ, вѣдѣвъ, памятствую. Написахъ же се, да и нынѣшніи вѣры святыхъ и святыхъ Божіихъ хулници, увидѣвши истинное, бывшее чудо и убоявшеся Божіеи на себе лютейшей казни, престануть хулити, вѣдуще, якъ аще и долготрѣпѣтъ Богъ и не скоръ есть на отдаваніе отмщенія, пѣ обаче лученъ, и якъ страшно еже впасти въ руцѣ Бога живаго. Блаженъ бо есть, иже чуждею казнею къ покаянію влекомъ бываетъ.

Егда Михайлъ воевода, господарь земли Угровлахійской, изгна Батеръ Андреяша, пріятъ скипетро Семиградскаго воеводства, пріиде въ стулешній градъ, нарицаемый Белградъ, и въсхотѣ церковь православную тамо въ градѣ сздати, іерее же и граждане и вси бояре, латинскія сущіи вѣры, не сзываютъ ему сздати, глаголюще себе православныя быти вѣры, и сего ради не хотяху чуждыя вѣры церковь въ градѣ своемъ имѣти. Господарь же глаголаше: „вы нѣсте правыя вѣры исповѣдници, не имате бо благодати святаго Духа въ своей церкви, мы же, православѣри суще, дѣйствительную силу благодати святаго Духа имамы, еже и дѣломъ показати всегда готовы, Божіею помощію, есмы“. Они же прѣнѣмъ словесъ и съглаголаніемъ хотяху показати сіе. Онъ же рече: „ни, не словопрѣніемъ, но дѣломъ хощу да пока (18 л.)жете, или азъ да покажу въ увѣреніе всѣмъ“. Они же рѣша: „како убо показати имамы?—нѣсть бо мощно инако, аще не отъ божественныхъ писаній словомъ изъяснити“. Онъ же рече: „въ словопрѣніяхъ трудъ безъ конца есть, нѣ кромѣ словопрѣнія въскорѣ се, Богу поспѣшествующу, мы показати можемъ; идемъ, рече, посредѣ града и тамо воду чисту да принесутъ, и мой архіерей съ своими іереи предъ всѣми посвятить ю, такожде и ваши таможде особъ да творять, и тако посвятивше, въ вашей велицей церкви до 40 дней, запечатлѣвши и азъ и вы своими печатми и воду и церковныя двери, поставише знаменанно въ особныхъ сосудѣхъ заключимъ. Ихъ же убо нетлѣнна, пребудетъ, якъ же нынѣ отъ источника взята будетъ,

сихъ вѣра истинна есть, а ихъже растлѣется, и вѣра зла есть. Аще же убо моя вода нетлѣнна, якъ же уповаю на Бога, пребудеть, невзбранно съизволите ми церковь создати, аще же ни, то, по хотѣнію вашему, не създамъ“. Они же вси единогласно възопиша: „добрѣ, добрѣ; будѣ тако“. На утрѣ же изыде Господарь съ всѣми боляры и съ дворомъ своимъ на тръжищи, по обычаю съ литією и епископъ и іереи съ нимъ, съ кресты, со свѣщи же и съ кадилы, и на устроенномъ мѣстѣ ставше, великое освященіе водѣ сътвориша, молящесь вси съ слезами и въздыханми, да прославить Богъ православную вѣру, зловѣрныя же да постыдитъ. Латинники же такожде особѣ таможде предъ всѣми, по своему обычаю, освятиша воду и солию осолиша; и тако, освящяше, каждо въ особномъ съсудѣ влѣяша свою священную воду и обоихъ странъ печатми оба съсуда запечатлѣша и, внесше, въ великой поставиша латинской церкви и, заключивше двери, запечатлѣша и отъидоша. По вся же дни прилѣжно Господарь съ епископомъ и іереи и съ всѣми православными молящесь, поста. Такожде и латинники творяху. Минувшимъ же и пятимъ днямъ, по Божію откровенію, приде къ нему епископъ и рече: „Господарю, призови латинники и ихъ іерея, и не жди установленнаго дня четьредесятаго; идемъ къ церкви и, отпечатлѣвше, отвѣрзѣмъ двери, и узриши благодать Божію и якъ вѣрныи раби его, истинно уповающии на нѣ, не постыдятся“. Господарь же, призвавъ вся по съвѣту епископа, иде къ церкви и, отвѣрзше двери, внидоша вси, и впрѣвыхъ православный епископъ, преклонъ колѣнѣ, съ слезами помолися Богу, глаголя: „Боже, едине въ въ Троицѣ святѣй славимый и поклоняемый, якъже древле праведнаго твоего Елію въ извѣщеніе твоея истины услышалъ еси огнемъ и посрамилъ еси злочестивыхъ: (18 л. об.) сице и нынѣ услыши мя, недостойнаго раба твоего, и всѣхъ предстоящихъ вѣрныхъ рабѣ твоихъ, не ради достоинства нашего, его же не имамы, нѣ славы ради имени Твоего святаго и утверждѣнія ради истинныя, яже въ Тя, наша вѣры, яви неотъемлемую благодать святаго Духа отъ воды сея, неистлѣніемъ сея да увидятъ вси предстоящии, якъ въ единой точію восточной греческой Твоей съборной церкви истинна есть вѣра и дѣйствительная благодать святаго Духа: Ты

бо единъ еси благословяй и святѣй всяческая, Боже нашъ, и Тебѣ славу возсылаемъ Отцу, и Сыну, и Святому Духу, нынѣ и присно и въ вѣки вѣковъ, аминь“. Воставъ же, поя— „Господь, просвѣщеніе мое и Спаситель мой, когось убою,“—разпечатли съсудъ, въ немъ же вода священная бѣ, и возрѣвъ на воду, чистѣйшу и свѣтлѣйшу, нежели первѣе сущу, обрѣте, и обонявъ свойственно годное благоволеніе, аки отъ ретящаго источника вземлема бываетъ ощутивъ, възопи, глаголя: „Слава Тебѣ, Боже нашъ, не презрѣвшему моленія наша, слава Тебѣ, прославляющему церковь свою, слава Тебѣ, предивно утврѣждающему православную вѣру и не посрамившему насъ въ упованіи нашемъ“. И къ всѣмъ рече: „приидите и видите, како толико днѣй сія вода стоя, благодатію святаго Духа, не истлѣнна пребысть, и увѣряйтесь, якъ истинна есть вѣра наша православная“.—Латинници жъ, такожде помолившись и службу по своему обычаю съврѣшивше, разпечатлѣнна съсудъ, въ немъ же ихъ вода баше, и абіе же отъврѣзше, вся церковь наполнися смрада, якоже устрашитися всѣмъ латинникомъ и съ удивленіемъ възвѣстити: „истинна есть вѣра греческая, яже господарь съдрѣжитъ, да съзидеть церковь своя вѣры въ нашемъ градѣ, понеже бо якъ сего възбранихомъ, Богъ разгнѣвася на насъ и засмердисъ вода наша“. И тако посрамлени латинници съ своими іереи съ велимъ студомъ разыдошася, инѣи же отъ нихъ къ православной обратишася вѣри. Господарь же съ епископомъ своимъ, и съ іереи, и всѣми болярами и вои своими, исплнь радости и веселія, возвратисъ въ дворъ свой, слава и благодаря Бога о бывшемъ преславномъ чудеси на утврѣжденіе истинныя православныя вѣры. Сотвори жъ учрежденіе веліе въ той день всему граду и всѣмъ воємъ своимъ. Съ клятвою же изволиша вси жители земли Семиградскія создатисъ церкви и еже никогда же раззорѣти ю. Абіе же Господарь нача созидати (нѣ не въ градѣ, да не премѣненіемъ временъ разорять ю, нѣ на предградіи, близъ стѣны града, на красномъ мѣстѣ, и создавъ ю, освяти „ „ и епископію тамо принесе (на иномъ бо прежде мѣстѣ живяху епископи), идѣжъ и донинѣ, благодатію Божіею, пребываютъ. Постави же тамо перваго епископа Бѣлградѣ Іоанна, мужа бротеа, добродѣтельна и свята, иже тамо

святѣльнѣ живя, и чудесемъ благодать получить сподобись. По представленіи же его, тѣло его нетлѣнно, благовоинно доднесъ пребываетъ, чудеса многая творя вѣроу къ рацѣ его приходящимъ, въ славу Христа Бога нашего, Ему жъ подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе съ безначальнымъ Его Отцемъ, и съ пресвятымъ и животворящимъ Его Духомъ, нынѣ, и присно, и въ вѣки вѣковъ, аминь. Се же написано прочтохъ въ мултанскомъ лѣтописцѣ, и отъ многихъ самовидецъ достовѣрныхъ слышахъ, изрядніе же отъ папы Вистарника тогда бывшаго, нынѣ жъ логовѣта великаго Угровлахійскія земля сущаго, и отъ Драгомира великаго питаря тося жъ земля.

Бѣ нѣкто юноша, именемъ Стефанъ, служа у родителей моихъ, родомъ русинъ отъ Каменца Подольскаго, кравецъ художествомъ, смѣренъ, чистъ, благоговѣенъ, и никогда же правила церковнаго, якъ же инокъ, оставляше. Единоу же, по обычаю своему, въ полунощи вставъ на молитву клеветъ же ради своихъ, иже въ единомъ же дому спяху, да не ругаются ему (всегда бо, егда видяху его молящася, ругахуся ему), изыйде вонъ и внѣ моляшеся. Молящужеся ему со слезами, свѣтъ велій осія его; онъ же, пристрашенъ бывъ, възрѣвъ на небо и видѣ крестъ велій отъ звѣздъ свѣтло сіяющъ и слыша гласъ, глаголющъ къ себѣ: „человѣче, изыйди отъ мира и иди въ монастырь и тамо, потщався, обрящещи покой“. Се же видѣвъ и слышавъ, паче страшенъ паде на лице своемъ, обѣщася инокъ быти, рече: „яко же Ты, Господи, Іисусе Христе, Боже мой, хочещи, настави мя и пойду въ истинѣ твоей“. И тако наутрѣ моли родителей моихъ, да отпустятъ его; они же не хотяху, вельми бо послушливъ и добръ баше юноша. Онъ же, и нехотящимъ имъ, отъиде и въ Сочавицкій монастырь, въ Молдовлахійской земли сущій, вшедъ, отречеса мира, бысть искусенъ инокъ, и нарекоша ему имя Аѳанасіе. Се же, сущу ми въ монастырѣ Сочавицкѣмъ, въ лѣто 441, сент. мѣсяца въ 14 день, самъ сего Аѳанасія, повѣдающа се, слышахъ, егда въпрошахомъ его, чего ради отбѣже отъ родителей моихъ и вако бысть мнихъ. Написахъ же, да увѣ-

мы, како Богъ любить измлада въ чистотѣ и въ молитвахъ пребывающихъ и всегда Ему служащихъ, и якъ и самъ къ нимъ бесѣдуетъ и путь спасенія показываетъ въ честь и славу своего неприступнаго Божества, Ему же слава во вѣки, аминь.

[(19 л. об.) Нѣкто Александръ Музеля, врачъ хитростію, въ предѣлахъ Кіевского воеводства, паче же Волынскаго отъ всѣхъ знаемъ, Грекъ родомъ, парализемъ нарушенный въполъ, врачествомъ не можаше исцѣлѣти; въ лѣто же „АХК „ “ въ печарскій монастырь пришедъ и слышавъ отъ братіи, якъ мнози исцѣленія отъ мира отъ главъ святыхъ, иже суть въ пещери, исходящаго, мажущіисъ приѣмлютъ, службу божественную въ пещерѣ послушавъ, съ благогоєвнїемъ и вѣрою вземъ отъ святаго мира, помаза болѣзненную своего тѣла полъ. Изшедъ же изъ пещеры, Божією благодатію преста ему болѣзнь и исцѣли молитвами отецъ нашихъ, иже въ пещерѣ, въ славу и честь Бога, въ Троицѣ славимаго, аминь. (Roku którego Sahaydaczny umar[1], tegoż roku o środo-rościu był w Kijowie, a to się po wielkiejnocy działo).

Въ лѣто „АХК „ “ “ четыре ловцы, ихъ же нарицають севруки, отъ града „ “ изыйдоша ловитвы ради звѣрей и рыбъ въ пустынь, парицаемой орельская, идѣже севруки ходять, и тамо ходяще. Егда възратитися въсхотѣша, Божіимъ хотѣнїемъ заблудиша, и немогущимъ имъ изобрѣсти путь, имъже бы възвратили въ свой градъ, хождаху заблудъше двѣ седмици, и уже не имяху и чесо ясти, оскудѣла бо бѣ имъ пища. Скорѣбныхъ же имъ и по пустыни ходящимъ, Божіимъ произволенїемъ обрѣтоша стезю малу, новопотлаченну, и съ удивленїемъ, възрадовавшись, идоша ею, и възрѣвше видѣша кущу малу, изъ нея же куреніе дыма исходяше, и вшедше въ ню, обрѣтоша трапезу и на ней груши дивнїи въ медѣ и варенїи и пещь малу, въ землѣ ископанну, въ ней же груши на изсушенїе вметаны, и горнецъ малъ, въ немъ же сокъ вареныхъ грушъ бѣ. Видѣвше же се, ужасошася и, ничесому же прикоснувшись, скоро изыйдоша, мняще, якъ разбойническое обиталище есть. Изшедше два

отъ нихъ отъ единой стороны купци, два же отъ другія, съкрывшесь, стрежаху съ самопалы прихода разбойническаго. Стрегущимъ же имъ, видѣша отъ пустыня мужа святолѣнна, брата, власи длъги имуща, въ одежды отъ лыкъ и сплетенной, длъгота ея ниже колѣнъ, рукавы же по локтей, въ лычанныхъ обовенъ до полголеней и плетенныхъ обувицехъ, на главѣ жъ такожде лычанный, якъ же иноческій, и плетеный подкапокъ, на руцѣ жъ секиру имый —идяше; якъ же убо приближись купци, абіе духомъ позна приходъ человѣческій и нача въ пустыню въспять бѣгати. Они же, видѣвше и познавше, якъ пустынножитель есть, начаша гвати по немъ въпіюще: „не бѣгай отъ насъ, человѣче Божій, нъ пождавъ помилуй насъ, якъ христіане есмы отъ пути **[(20 л.)]** заблуждены,“—и повѣдаша, отъ коего града суть. Онъ же, слышавъ, якъ христіане суть, ста. Они же, приближшесь, поклонишась ему до земля; онъ же, цѣловавъ ихъ Христовымъ именемъ, рече: „Господь и Богъ нашъ Іисусъ Христосъ, сый благословенъ въ вѣки, да благословить и помилуетъ васъ чадца“. Они же рѣша: „аминь“. Введе ихъ въ купцу и молитву сотвори, даде имъ отъ грушъ, яже въ купци бяху, ясти. Вечеру же бывшу (поздѣ бо бѣ уже, егда прія ихъ въ кущу свою) ста на молитву, и они, по повеленію его, стапа. Повели же имъ, стояще, не взираи сѣмо и овамо, ни жъ нанъ, точію, съ благоговѣніемъ долу очи испустивше, на землю зрѣти, послушающе молитвы. Молящимъжесь имъ, единъ отъ нихъ, не стрѣпѣвъ, възрѣ нанъ, и вѣдѣ его не на земли стояща, нъ на воздусѣ, простертѣ руцѣ къ небесемъ имуща, стопы же его вышше колѣнъ ихъ на воздусѣ бѣху стояще. Надлѣзъ же помолився и скончавъ молитву, повѣли имъ спати. Мало сѣдше самъ же, изшедъ изъ купци, обънощъ, на молитвѣ стоя на воздусѣ, съ слезами моляшесь; единъ же отъ нихъ, стрежа своя клеверѣты спящая (таковъ бо они обычай имутъ), се видяше. Егда же нача свѣтати день, приде къ нимъ и, възбудивъ я, рече: „въстаните, время уже есть Богу молитись и извести васъ изъ пустыня“. И тако молящесь, паки на воздусѣ видѣша его стояща; по молитвѣ же изыдоша въ путь, изводя ихъ изъ пустыня. Идущу же ему предъ ними, въпрошаше ихъ о церквахъ православныхъ и пынѣ стоитъ, и

поучаше ихъ, еже всегда молитись, добродѣтельно жити и никого-
же обидити ни въ чесомъже, въ правовѣрїи жъ твердыми и незыб-
лемыми быти. Вопросы же ихъ и о печерскомъ и межигорскомъ
монастырѣ, како строими суть, и о архимандритѣ печерскомъ
Елисеи, аще живъ есть (еще бо тогда живъ баше). Единъ же
отъ тѣхъ козаковъ, съзиди идый, знаменіе творяше на древе-
сахъ, удуже идяху, да и по семъ познаеть путь ити къ
старцу. И по двою дню изведе ихъ изъ пустыня, показа имъ
путь правъ къ граду ихъ. И благословивъ ихъ именемъ Гос-
поднимъ, въсхвотъ возвратитись въ пустыню. Они же, поклоншесъ
ему, отъ Бога наставлени, да не сиче многоцѣнное съкровище въ
пустынь изобрѣтенно, безпамятно паки въ пустынь невѣдѣніемъ
покровенно останеть, съ слезами начаша молити старца, именемъ
Господнимъ заключающе, да скажетъ имъ, кто есть, откуда и како
приде въ пустыню сію, и много время имать, отнелижъ въ пу-
стынь живеть. Онъ же, принуждаемъ отъ нихъ, неволю нача
сказать имъ сиче: „Азъ, рече, чадца, инокъ есмь отъ Межигор-
скаго монастыря, и тамо живя, прельщенъ отъ діавола, въ грѣхъ
впадохъ, нъ Божією благодатією, нехотящаго смерти грѣшника, въ
чувство придохъ и, видѣвъ свое шаденіе, начахъ каятись и молити
Бога, да наставитъ мя на покаяніе, и молящужьмись, приде
мнѣ помыслъ въ сердцѣ, глаголя: „изыйди изъ монастыря и иди въ
пустыню, и тамо обрящени покааніе“. Приемъ же сей помыслъ
(20 л. об.) азъ, аки отъ Бога извѣщеніе, рекохъ: „Ты Господи,
хотяи всѣмъ человѣкомъ спастись, настави мя, амо же Ты Самъ
волиши, да пойду въ путь Твой. И тако, молясь, изыйдохъ; Божі-
имъ промысломъ и наставленіемъ придохъ въ пустыню сію и уже
тринадцать лѣтъ, не видя человѣка, самъ одинъ, якъ же мя види-
те, благодатію Его пребываю въ кущѣ оной, юже видѣсте, плоды
пустынными досели питаемъ“. Имя же, вопросиша, что ему есть.
Онъ же рече: „грѣшный и непотребный Божій рабъ Григорій есмь“.
Они, поклоншеся, благословеніе отъ него просиша. Онъ же рече:
„да благословитъ и помилуетъ васъ Богъ, отъ Сїона живой въ Іеру-
салимъ“,—и се рече, възвратись въ пустыню. Они же идоша въ путь
свой, славяще Бога, сподобившаго ихъ, подобнаго Павлу Фивейско-

му, своего угодника видѣти. Пришедше же въ градъ, никому же видѣнное повѣдаша, въ многу времени минувшу, въ молчаніи о семъ пребыша. По времени жъ, Божиимъ хотѣніемъ вспомянувшѣ, начаша повѣдати іереемъ и гражданамъ. Се же нѣщцы отъ іерей и отъ благочестивыхъ мужей слышавше, поревноваша и сами ити тамо и посѣщати Божіа чловѣка. И взявше иноческія ризы, хлѣбъ же и рыбы и иная отъ иноческихъ ядѣй, съ онѣмъ, знаменовавшемъ на древесяхъ путь, идоша, и обрѣтше знаменіа, идоша даже до купци оная и, вшедше, обрѣтоша въ ней вся: и груша оная оставшая и горнецъ, якъ же и прежде, нѣ уже растлѣнна и отъ птицъ позобанная, познавше, якъ по разлученіи отъ нихъ чловѣкъ Божій къ тому не възвратись въ куцу, нѣ въ дальнюю пустыню, предзрѣвъ Духомъ святымъ еже отъ чловѣкъ тщетныя похвалы, на безмлъвіе побѣже. (Бога бо прискренно възлюбивши, аки серна отъ тенета бѣгають чловѣческіа суетныя славы и тщетнаго ихъ събесѣдованія: да не чловѣческою, еже на время, славою погубять, яже отъ Бога вѣчную на небесехъ, и суетнымъ ихъ собесѣдованіемъ устранився пресладкаго всегдашняго зрѣнія и непрестаннаго Ему събесѣдованія). Возвратишася въ своя и скорбяще, якъ отщетишася толикія Божія благодати, не сподобшася Божія видѣти чловѣка. Се же они самовидцы четьры, въ оброчѣхъ суще въ монастырѣ печерскомъ въ лѣто 417,

“ повѣдаша братіи, братіа же, отъ нихъ слышавши, повѣдаша намъ, мы же написахомъ се въ славу Божию, иже и днесь, якъ же и древле, различно прославляетъ угодники своя и на ползу нашу блаженное ихъ изъясляетъ житіе, на утвержденіе православныя нашея восточныя вѣры: Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки, аминь.

(21 л.) Повѣда намъ Янъ Древецки, скарбный кіевскій, якъ чловѣкъ единъ именемъ Іоанъ, житель веси Зарубинець, юже дрѣжить самъ отъ пани виленской, бѣса люта имый, часто мучимъ люто отъ него бываше. Хотяше избавитись отъ него и исцѣлѣти, многа мѣста, на нихъ же исцѣленія бывати повѣдають отъ латин-

ниѣ держимыя, прихождаше (якожъ Сокаль, Лежанскъ, святой Крестъ, Калварію, Ченстоховъ, и Журовиче, еже увіате дръжати) и у нихъ исповѣдашесь и причащаше[сь], вѣру ихъ принимая, нѣ убо ни единыя ползы обрѣсти възможе, нѣ паче горее мучимъ бываше. Въ лѣтоже 4733 на праздникъ пресвятой Богородицы успѣнія прииде въ Печарскій чудотворный монастырь, идеже при литургіи божественной стоя, егда възгласи священникъ—„изрядно о пресвятѣй, чистѣй и преблагословеннѣй“, и проч.,—възопи велимъ гласомъ бѣсъ изъ него: „Маріе, не мучи мя, уже бо исхожду отъ него“,—и абіе изыйде. Человѣкъ же паде на земли якъ мертвъ, якъ устрашитись людемъ всѣмъ, окрестъ его стоящимъ. По окончаніи же богородичныя пѣсни, вѣста здравъ, и отъ того часа исцели и иде въ домъ свой, славя Бога и святую Богородицу и всѣмъ повѣдая исцѣленіе въ Печерской церкви, молитвами пресвятыя Богородица на немъ бывшее, въ славу Бога, въ Троицѣ славимаго, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣкомъ, аминь.

Въ лѣто 4734. Повѣда памъ Александръ Велогорскій, якъ братъ его на Волынѣ въ дому разболѣсь и, огневицею распалемъ, велии болѣзноваше, якъ не възможи ему ниже отъ одра вѣстати. Единоу же, призвавъ его, рече: „молю тя, брате, пошли въ печарскій монастырь къ архимандриту принести ми монастырскаго вина, вѣрую бо Богу моему, якъ точію вкушу его, абіе молитвами пречистыя Матере Его здравъ буду“. Онъ же абіе сътвори тако. И посланный же по колико днѣй принесе отъ архимандриты Плетенецкого Елисея вино, абіе же, съ радостію приѣмъ больной, рече: „Господи, Іисусе Христе, молитвами твоея пречистыя Матере исцѣли мя виномъ симъ“,—и испивъ единоу якъ полгорница, успе. Минувшу же якъ часу единому, вѣста и обличеса въ рѣзы и нача ходити, повелижъ себѣ дати ясти, и отъ того часа здравъ бысть, молитвами пречистыя Богородица, юже всегда славяше предъ всѣми, якъ благословенную въ вѣки, аминь.

[(21 л. об.) Повѣда намъ Ісаакій Боришковичъ, Епископъ Луцкій, глаголя: при архимандритѣ Печерскомъ Никифоръ Туръ, сущу ми панамаремъ, се есть параккелісіархомъ, въ лѣто 4413 на праздникъ святаго преподобнаго отца нашего Θεодосіа печерскаго, егда по обычаю бденіе всенощное свечера съврѣшашесь, архимандритъ отъ начала не прииде въ церковь, но, съ князы и инѣми благородными бесѣды творя, въ келіи кѣсняше. По обычаю же азъ съ іереемъ и діакономъ, видя въ архимандритскомъ сѣдалищи мужа благообразна и святолѣнна, и воческо одѣанна, стояща, лицемъ блѣдна, недолгобрана и, не домыслиая о немъ, кто есть, пѣ мняще его архимандрита быти, идохомъ и, поклоншесь ему, лобзахомъ руку его и пріяхомъ благословеніе. Всю жъ ночь на архимандритскомъ мѣстѣ бѣ, аки молясь, стоя. Подобенъ же бѣ иконѣ святаго Θεодосіа, якъ же вышъ рѣхомъ. Начинающу же діакоу на поліелеи и на 4 пѣсни кадити, по обычаю благословяше. Егда же начаша славословіе пѣти, архимандритъ съ князы и съ боляры прииде. Мы же, видѣвши архимандрита идуща, ужасни рѣхомъ къ себѣ въ олтарѣ стояще: „да еще нынѣ архимандритъ идетъ, кто убо есть всю ночь стояи на мѣстѣ его, отъ него же и благословеніе пріяхомъ?“—и възрѣвши не видѣхомъ его. Абіе же проразумѣхомъ, якъ преподобный отецъ [(22 л.) нашъ святой Θεодосій бѣ, честь своего престола съхраняя и увѣряя насъ, якъ всегда, якъ же бодрый пастырь о стадѣ своемъ къ Богу безпрестани молится и не отступаетъ отъ насъ, аще и лѣнивыхъ правителей имамы,—и прославихомъ Бога, сподобившаго насъ своего угодника, нашея же печерскія Лавры первопрестольника и учителя видѣти и благословеніе отъ него пріяти. По скончаніи же утрни, повѣдахомъ архимандриту видѣнное. Онъ же съ плачемъ рече: „мене ради, о чадца, вѣдѣніе се бысть, да навькну, якъ архимандриту прежде всѣхъ подобаетъ на церковномъ обрѣстись правилѣ, такожде и на всякомъ дѣлѣ богодухновенномъ“,—и отъ того часа нача частѣе обрѣтатись въ церкви, и себѣ опаснѣе внимати, въ славу Бога, предивно и различно путь спасенія людямъ своимъ показующему, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки вѣкомъ, аминь.

Въ лѣто 4784, мѣсяца окт. 12, приключшумись въ Туровскомъ градѣ въ епископїи быти отъ любви, яже къ пресвѣтѣй Богородици и во чудотворной иконѣ ея, яже тамо есть,—благословеніемъ епископа Авраамїа молебное акаѣистово на утрѣни съвършихъ въ столечной церкви пѣніе; по съвършенїи же идохъ и, поклонся, лобзахъ образъ чудотворный пресвѣтѣй Богородици. Оле чудо! толико благовоніе ощутихъ отъ образа исходящее благолѣпное, елико отъ всѣхъ аромать, яже суть на земли (якъ же азъ мню) быти не можетъ: не точію бо телеснѣ сего ощутивъ, неизреченно усладихся, нъ и душа моя неизглаголаннаго веселїа исплѣнись. Абїе же исповѣхъ се епископу, въпрошая его, аще ли всегда сїце икона сіа благоухаетъ. Онъ же рече: „благоуханїа николижъ ощутихъ, нъ се вѣмъ, якъ чудотворна есть“,—и повѣда ми сецеву о ней повѣсть, глаголя: „глаголють о образѣ семъ, якъ отъ Херсоня, се есть Корсуня, греческаго града, иже на черномъ морѣ, Владимѣромъ, великимъ княземъ рускимъ, егда крестись, принесенъ бысть здѣ; многа бо чудеса тамо творяше, якъ же и до нынѣ здѣ творить“,—и повѣда ми и се глаголя: „яко братъ мой, іеромонахъ Матѣей, прежде малаго времени велми разболїсь бѣ, якъ уже и къ смерти приблизитись ему; и ниже взираи, ниже глаголати добрѣ могущу, въспоманухъ себѣ чудотворный образъ, и абїе идохъ и молебенъ отпѣвъ, взяхъ едину златницу, иже на образѣ и свѣсѣхъ больни, абїе же,—оле пресвѣтѣя Богородицы благодати (22 л. об.) и глаголати добрѣ нача въ удивленіе всѣмъ тамо тогда бывшимъ. И такъ не помнозѣ здравъ бысть, житїа уже отчаянный. Мнози же, рече, и инїи, съ вѣрою приходящїи къ сей свѣтѣй иконѣ, исцѣленїа всегда получаютъ“.—Видѣте убо, братїе, како пречистаа Дѣва Богородица благовоніемъ показа, якъ любима ею велми акаѣистова пѣснь и благопрїятна есть. Сего ради потщимся частѣйше, якъ даръ пречестенъ, акаѣистово богодухновенное пѣніе той приносити, да и она, сіе прїемши, якъ же шипокъ благовоненъ Сыну и Богу своему принесетъ и милостива намъ Того сътворитъ. Все бо, якъ мати, у Сына своего испросити намъ можетъ, по достоанїю тую блажащимъ, милостива бо есть и бла-

госердаа мати и милостива имать изъ нея рождѣшагося Бога, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе съ безначальнымъ Его Отцемъ и пресвятымъ и благимъ и животворящимъ Его Духомъ, нынѣ, и присно, и вѣки вѣкомъ, аминь.

Повѣда намъ Анастасій Кримковичъ, митрополитъ Сучавскій, глаголя, якъ единою сущю ему въ монастырѣ своемъ, нарицаемѣмъ Драгоміерна, иже онъ сзда имѣніемъ Луки Строича, логоѣта вѣкаго Молдовлахійскія земля, (сей бо Строичъ, не хотя отъ человѣкъ временныя славы, ею же обыкоша людіе мзды трудовъ и добродѣтелей своихъ отъ Бога погубляти, нъ отъ Бога, вѣдущаго тайная сердець человѣческихъ; почестъ пріяти, вся имѣнія своя, никому жъ вѣдущу, колико лѣтъ прежде своей смерти сему митрополиту съ клятвою вдаде, еже своимъ именемъ сздати монастырь, никому же повѣдая, якъ имѣніемъ его зиждетъ, якъ же и сътвори: сзда бо великій и красный монастырь плче ивѣхъ монастырей, въ Молдовлахіи сущихъ, и многимъ златомъ и серебромъ и многоцѣнными священными одежды украси, и селы и винограды обогати; нъ убо Богъ, видя, еже сътвори Строичъ Его ради въ тайнѣ, въздаде ему явѣ; по смерти бо его вси, увѣдѣвши о семъ, не митрополитовъ уже монастырь онъ именуеть, нъ Строичевъ),—въ единъ отъ дній папамаръ, не по обычаю рано вѣставъ, на утреню вѣсклепа, нъ уже близъ сущю дню; пришедъ же къ церкви отворѣти двери, обрѣте я отворѣсты, и вся свѣща зажженны, посреде же церкви палой положенъ и книга отворѣста на немъ. Строича же логоѣта стояща и чтуща на книзѣ видѣ (23 л.) Вшедшу же ему отъ страха не вѣдыше что творити, нъ хотяше побѣщи; Строичъ же, стояй посреде церкви, обращся, рече къ нему аки съ гнѣвомъ: „доколѣ ми труды дѣеши, о лѣнивче, и не оставляеши мя почивати, азъ бо уже много братъ вмѣсто васъ, Господеви предстоя, утрѣнную совершаю Ему хвалословіе, и да не лѣнивства вашего ради прогнѣвается Владыка, егда время славословіа Его приходитъ, принужденъ вашимъ нерадѣніемъ, вѣставъ, пѣніе Ему приношу; нъ убо отсели, оставивше лѣнивство въ время подобно на славословіе Бога нашего встаните, къ тому

бо не възмогу умолити о васъ Владыку, аще не сами трезвитесь“. И паки рече ему: „вся, яже видѣлъ еси, и слышалъ еси иди и повѣждай митрополиту; игумену жъ и братіи рцы: „внимайте себѣ прочее и трезвитесь, аще спасеніе свое любите“. Онъ же, исполнь страха и ужаса, еще трепеща прибѣже къ митрополиту и повѣда ему вся, яже видѣ и слыша. Митрополитъ же абіе ужасенъ прииде къ церкви и никого же обрѣте, точію свѣща горяща и на налои посредь церкви книгу, въ ней же прологъ того дня, на немъ отвръзту лежащу, абіе же, не вѣруя панамару, митрополитъ повели ему на святѣй трепезѣ клятись, якъ не самъ свѣща зажже, ни жъ налои съ прологомъ постави, нъ сиче я обрѣте, и якъ и двери само отвръсты быша и Строича логоѣта, посредь церкви стояща, тогда видѣ и повѣдаемая глагола къ нему. И тако предъ всѣми клясь, якъ истинна суть повѣдаемая отъ него. И прослави митрополитъ Бога, и вси братія, поклоншесь, славу въздаша предивно спасенія путь имъ являющему Христу, и отъ того дне начаша опасно житіе свое исправляти и къ церкви утръневати и себѣ каждо ихъ внимати. Въ славу Отца и Сына и святаго Духа, Бога, въ Троицѣ единого, славимаго и покланяемаго, аминь.

[(23 л. об.) По умертвіи князя Александра Острозкого Ярославскаго, остана сыны его два въ малыхъ лѣтахъ,—единому имя Константинъ, другому жъ Іоаннъ, въ православной церкви восточнаго благочестія крещеннаа; мати жъ ихъ княгинѣ Анна Костчанка, латинскія сущи вѣры, къ своей вѣры ихъ обратити хотя, учителя ихъ православнаго іерея Лаврентія Зизанія Тустановскаго и отъ нихъ и отъ церкви Ярославскія изгна, и тако облести отрочища отврещися православныя отеческія ихъ вѣры, своей же съвѣкупи. Въ тожъ время, егда увѣщаваше ихъ православіа отврещися, Богъ пророческимъ духомъ подвиже іерея нѣкоего латинскаго, именемъ Станислава, отъ предградія ярославскаго, отъ костела, нарицаемаго святаго Якова, иже, пришедъ къ княгини, рече: „престани, княгини, отвращати своя дѣти отъ отеческія ихъ вѣры; аще бо отвратиши ихъ, конечнѣ князять Острозскихъ домъ и племя ихъ ты погубиши; въ младости бо своей сына твоя оба измрутъ, и не възрадуешись въ нихъ,

тебе жъ гнѣвъ Божій постигнетъ; аще жъ оставиши ихъ въспитатись въ своей ихъ отеческой вѣры, Богъ ихъ имать благословити, и възвеличати, и множити, якъ же прародителей ихъ и отца ихъ, и тебе съ нимъ възблагословитъ“.—Иезуити же, слышавше се, рѣша: „не подобаетъ сего безумнаго іерея послушати ти, о княгини, изумибось и не вѣстъ, что блядословитъ“,—и аки безумному ругахусь, и изгнаша отъ княжеской палаты. Не по многихъ же двехъ, не послушавши княгини Господня гласа, бывшаго къ ней о сынехъ еи іереемъ тѣмъ, увѣща сыны своя, и отвратишась отъ православія къ латинской вѣри, и егда исповѣдашась у латинскихъ іерее и въ великомъ костели, нарицаемымъ Фарра, въ Ярославѣ, причастишась и начаша по обычаю своему (благодаряще Бога о семъ) *те Деум лаудамус*, се есть Тебе Бога хвалимъ, пѣти,—іерей онъ приде къ княгинѣ, въ костели сущима и сынома еи тамо близъ ея, и рече къ ней въ услышаніе [(24 л.) всѣмъ: „радуешись нынѣ, о княгини, и поеши—*Te Deum laudamus*, якъ отвратила еси сына своя отъ отеческіа вѣры: нѣ виждь, якъ не по мнозѣмъ времени, оба сіа на носилахъ*) мертвѣ зря, горько възплачеша и възридаешись“. Сежъ глаголя, съ гнѣвомъ и жалостію рукою показоваше на княжата.—Прежде же сего всего сицево наказаніе къ княгини отъ Господа и пророчество о сынахъ еи приде. Въ лѣто 44^л мѣс. августа „ въ Ровенскій градъ приде нѣкто пелgrimъ, се есть странникъ, къ вуйту града того, Тимоою Олшевскому именемъ, и отдаде ему писаніе, лѣцкимъ писменемъ написанное, глаголя: „отдаждь сіе княгини Ярославской; азъ бо далекости ради пути не могу ити къ ней“. Вуйтъ же, взявъ, не възможаше прочести, понежъ не вѣдаше лѣцкаго писмене. Странникъ же онъ отъиде въ путь свой. Вуйтъ же, хотя увѣдѣти, что есть въ хартіи оной написано, умоли нѣкоего благороднаго, нарицаемаго Улятицкій, латинскія вѣры сущаго, писменника добраго, прочести ему сіе. Онъ же, прочетъ, не хотѣше изрещи въ немъ написанное, нѣ рече: „вуйте, или съжжи или раздери писа-

*) (верху написано: *маратъ*.)

не сіе; не добро ти будетъ, аще одаси е княгини; понежъ злое пророчество есть о погибели дому князятъ Острозскихъ“. Вуйтъ же намнози умоливъ его, да прочтетъ ему, и сли умолень, прочте ему. Сицево же писаніе бѣ ляцкимъ языкомъ и писмены:

Мілоściwa Хіężно Anno! Ja Heliasz pustelnik puszczy Narewskiej, w której puszczy mieszkałem lat siedmnaście, pokarmy mnie były ziółka y jagody suche, a s potoka ciekącą wodę piałem y to nie codzien y nie dosytości, co pod przysięgą powiadam sprawiedliwie. A gdy poczełi ludzie o życiu moim swiedzieć y mnie nawiedzać, iam umyślił yść do ziemie świętey y puściłem się wprzód do Krakowa, gdzie nawiedził grob św. Stanisława. A potym puściłem się drogą według obetnice swey, w której drodze ydąc noclegi moje zawsze miewałem w polu albo w lesie, gdzie mnie noc zastawała, a we wsi y w mieście nierad nocowałem; iałmużny nie prosiłem ni odkogo, (24 06.) a nocleg, stojąc zawsze pod drzewem, na modlitwie odprawowałem. A gdym barzo osłabiał od snu, tom trocha wsiadszy sen morzył; toć pod przysięgą prawdę powiadam. A gdym przyszedł do Lwowa [y obaczyłem cerkwie ruskie, o których wierze ledwie kiedy co słyszał, a nabożeństwa ich nigdy nie znał, y tak mi się zdarzyło być w monastyrze św. Jerzego, y coś mi się nabożeństwo podobało. Jednak drogi swojej oney zwyczajney nie zaniechawszy, przyszedłem do miasta Ostroga, gdzie przyszli mi na pamięć oni wielcy xiążęta Ruscy Ostrozcy, chcąc tedy więcej ich nabożeństwu się przypatrzeć, poszedłem do cerkwie, gdzie mu się przypatrzwszy, barzo mi się podobało, y tam bywszy wspomniiałem, że kiedyś słyszał o Kiiowie, y o pieczarach y w nich o ciałach świętych, y tak puściłem się do Kioiwa, tak iako y pierwey drogę odprawuiąc. Bywszy tedy w Kiiowie y pieczarach, puściłem się znowu w drogę do ziemie świętey, a gdym przyszedł trzeciego noclegu od Kioiwa pod iedno drzewo, y poczałem według zwyczaju mego modlitwy odprawować, ukazał mi się anioł Pański z nieba z gołym ognistym mieczem, grożąc mi y rokazując, abym szedł do ciebie, хіężно Anno, a opowiedział ci gniew Boży, y to tobie oznaymił, abyś ty synów swoich Konstantyna y Iwana od ich wiary nie odwodził;

gdy oni przy wierze swoiey oycowskiey zachowani będą, wywyższy Konstantyna, iako onego wielkiego ich przodka Konstantyna; a Iwana iako onego ich przodka Iwana: y będą długo wieczni y szczęśliwi, y ciebie Pan Bóg błogosławić będzie. A ieśli ich odwiedziesz od ich wiary, tedy, państwa swego nie doczekawszy, w iednym roku pomrą, a ciebie żywą robacy ziedzą, y do piekła oddana będziesz; (25 л.) co pod przysięgą powiadam a nietęgę. A iż sam do ciebie za pilną tą moią drogą iść nie mogę, posyłam ci przez pielgrzyma iednego to moje pisanie, któremu we wszystkim wiarę day, boć prawdę powiadam a nietęgę, Panu Bogu cię oddaіę. Napisan pod drzewem, gdzie mi się Anioł Pański ukazał]*).

Слышавъ же се вуйтъ чтомое, рече: „не хочу азъ господіемъ моимъ навѣтникъ быти, нъ аки рабъ вѣрный и всѣхъ благъ приискренно имъ желательный не раздери, ниждъ съжгу, нъ по повелѣнію страннаго онаго, давшего ми се, княгини пошлю; азъ бо разумѣю, якъ отъ Бога наказаніе се въ истинну есть, она же, якъ же въсхопетъ, сице сътворитъ;“ боюбось, да не отданіа ради сего казнь Божая не постигнетъ мене“,—и взя писаніе отъ Улятицкаго“. Сей же Улятицкій повѣда сему вуйтови о пустынницѣ ономъ, глаголя: „азъ мну, якъ пустынникъ сей Илія есть Шоментевскі, его же азъ добръ вѣмъ; бѣ бо воинъ прежде въ Литвѣ, и пришедъ единою къ мнихомъ въ костели „
сѣвлече одежда воинская, и облекоша его въ страническая, и, изшедше, иде въ пустыню оную“.—Прчтошажъ сіе писаніе мнози отъ благородныхъ и отъ гражданъ ровенскихъ, вѣдущихъ ляцкаго писанія, изряднѣ жъ Янъ Бондзынскій, мечникъ земли волинской, Іоаннъ Левковскій и Іоаннъ Немилскій, иніи же мнози, невѣдущіи чести, отъ прочетшихъ слышавше и доннѣ сіа повѣтствуютъ. Вуйтъ же писаніе сіе посла къ княгинѣ нѣкіимъ Петромъ, десятиникомъ предѣла ровенскаго. Княгиня же, прочетши е, и ничтожъ разсудивши, ниже приѣмши се, якъ Божій сѣвѣтъ, нъ наущенна отъ езуитовъ, вуйта онаго повели огнемъ съжещи, глаголя, якъ

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою П. Могилы.

онъ се, русинъ сый, смысли и сицевая хулепіа написати дързну. Прежде убо многу испытанію бывшу въ градѣ ровенскомъ о семъ, аще онъ сіа написа, и егда мнози свидѣтели быша, иже страннаго онаго, егда даде ему писаніе, видѣша, и якъ самъ вуйтъ ниже писати поляцку вѣсть, и проста его быти челоувѣка, сицевая смышляти не могуща, вѣдаху (25 л. об.) огневи не предаша. Нъ,—оле безчеловѣчнаго немилосердіа и неправеднаго оужденія!—ни въ чесомъ же повинна старца изъ града отъ жены и отъ дѣтей, и отъ всего имѣнія его (бѣ бо богатъ), въ единомъ токмо рубици, изгнаша. По семъ же и жену и дѣти его такожде отъ всего въ ину страну изгнаша, вся же имѣнія ихъ разграбиша. Минувшимъ же дѣлѣтомъ по семъ, егда възвратишась отъ влоскихъ и иныхъ чужихъ странъ юнаа два княжата, пророчество онаго іереа и сего пустынника,—увы, увь!—на нихъ исплѣнись: оба бо въ единомъ лѣтѣ окааннѣ умоша, се есть, въ лѣто 4411 старшій Константинъ, егожъ по ляцкому Адамъ злополучнѣ нарекоша, первѣе въ любельскомъ градѣ въ дворѣ Стадницкаго мѣсяца .

“напрасно мало поболѣвъ, люто умре; потомъ же въ лѣто 4411, тогожъ мѣсяца и дня и часа, въ томъ же градѣ и въ томъ же дому, исполнившусь единому лѣту, Іоаннъ—юнѣишій, его же нарекоша Адамомъ по ляцкому (оле праведнаго суда Божіа и неизмѣннаго и неложнаго его общанія!), скорою смертію скончась. И тако на сихъ двохъ, съ велією жалостію всѣхъ, конецъ пріять славный и великій благочестивый родъ Острозкихъ князятъ отступления ради отъ правыхъ греческіа вѣры и догматъ вѣсточныа святыхъ церкви; ибо небо и земля мимоидеть, словеса же Божія не мимоидуть, глаголющаго: *аще възхощете и послушаете Мене, блазая земли снѣте; аще жъ не възхощете и не послушаете Мене, оружіе васъ поястъ, уста бо Господня глаголаше сіа*. Внимайте убо, о благородіа Россійскаго православнаго рода оставшіа отрасли, и не прелщайтесь отъ истинныхъ отпасті вѣры, нъ тврѣдо и непозыблемо въ ней стояще утврждайтесь; елици жъ отступите отъ правовѣрія, обратитесь паки и пріиметь вы Богъ; не отмените Господня отъ себе наказанія, да не когда прогнѣвается на васъ, и не точію отъ пути его праведнаго погибнете, нъ и па-

мѣть ваша отъ земли потребится, ибо въ Левитику глаголетъ: *аще въ повеленіи[ихъ] Моихъ ходите и заповѣди Моя съхраните и сѣтворите я, призрю на вы, и благословлю васъ, и възрашу вы, и умножу васъ, и проч.* „аще жъ не послушаете Мене, ни сѣтворите повелѣній Моихъ, нъ ниже покоритесь имъ, и судьбы Моихъ възнегодуетъ душа ваша, якъже вамъ не творити всѣхъ заповѣдей“(26 л.) *дей Моихъ, и якъ разорити завѣтъ Мой, и Азъ сѣтворю вамъ сице: умалены сотворю васъ, и погубитъ вы находяй мечъ, и будетъ земля ваша пуста, и дворы ваши будутъ пусты; яко вы ходите къ Мнѣ лукавствомъ, и Азъ пойду къ вамъ въ ярости страною, глаголетъ Господь Богъ святой Израилевъ.* Въспомните убо себѣ, о преславный благочестивый роде россійскій, колико множество князей и благородныхъ домовъ имѣ Малая Россія, и како донелиже въ правовѣрїи греческомъ, не преступающе предѣлы, ихъже Богоносны положиша отцы наши, пребыша, — възвеличени, славни и умножени быша; благословяше бо ихъ десница Вышняго, ей же покоряхуся. Егдаже отъ православїа отступиша, абіе въскорѣ съ шумомъ погибоша, и память ихъ ищезе, богатства же, грады, села и множество подданныхъ, въ нихъ же не надѣяхусь, чуждыхъ впадоша руки. О благовѣрнаго рода исчадіе! не зрите маловременную мира сего и скоро погибающую славу, нъ на небесное издовѣданіе взрающе, въ правовѣрїи крѣпитесь; ниже прельщайтесь почестми вѣка сего, якъ сѣнь мимоходящими, отъ вѣры отступить, почести и небесныя вѣнца поминающе. Не мзѣмъ временныхъ ради вѣчныхъ честїи погубляти. Не ревнуимъ лукавымъ, ни завидимъ творящимъ законопреступленіе; зане (якъ же видимъ) якъ трава скоро иссыхаютъ, и якъ зеліе злака скоро отпадаютъ. Нъ мужайтесь и да крѣпится сердце ваше, и потрѣпите Господа, и той изведетъ якъ свѣтъ правду вашу, и судьбу вашу, якъ полудне; повинуйтесь Господеву и умолите и, и сѣмѣя ваше въ благословенїи будетъ, будѣте вѣрни до смерти, и дастъ вамъ вѣнецъ живота, здѣ же на земли благословитъ васъ, и якъ звѣзды небесныя умножитъ, и якъ песокъ въскрайній моря сѣмѣя ваше распространитъ; отъ Того бо милость и много отъ Него избавленій, и Той избавитъ вы отъ всѣхъ скорбїй вашихъ. Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

(26 л. об.) Въ лѣто 4478, мѣсяца „ „, въ градѣ Бѣлоцерковскомъ Яну Пикгловскому родись дщи. По обычаю же баба, въспріемши отрока, лупокъ урѣза, нѣ не добръ связа. Не внемшижъ се бабѣ, положи отрока въ корытцѣ, обѣ ночь же кровь изъ отрочатѣ течаше пупкомъ; кровію же исплѣвъ, умираше. Жены же, сущія при матери отроцати (православныя), видѣвши отрока умирающе, пришедше къ матери его, рѣша: „общій сына своего и сама себѣ къ церкви святой пречистой Богородицы монастыря печарского и вѣруемъ Богу и пречистой его матери, аще и уже умираетъ, якъ исцѣлѣетъ и здраво будетъ“. Она жъ (аще и латинскія вѣры сущи) съ усердіемъ общася и съ отрочатемъ посѣтити святую церковь печерскую. Абіе же се сътвориши ей, въ той же часъ,— оме благодати и милосердіа Божіа и преблагословенныя Матере его скорого заступленія и помощи!—преста токъ крѣве и исцѣлѣ отрока и зраво и донинѣ есть. Мати же его устрабившись съ отрочатемъ и мужемъ своимъ Яномъ Пикгловскимъ придоша пообщанію въ монастырь печерскій на поклоненіе и благодареніе Богу и пресвятѣй Богородици о преславномъ исцѣленіи отрочатѣ. И повѣдаху всѣмъ сіе чудо, славяще Бога и благодаряще пресвятую Богородицу. Отъ нихъже и азъ, слышавъ се, написахъ въ славу Божию и въ честь преблагословенной Владычицы нашей Богородицы и приснодѣвы Маріи, всегда въ преславной церкви своей печарской чудодѣйствующей и усердно съ вѣрою къ ней притекающимъ изобильно благодать въ ней изливающей. Та бо есть благословенна отъ всѣхъ родовъ во вѣки аминь. Въ лѣто 4478, мѣсяца августа 13 день.

(27 л.) Въ лѣто 4478, бѣ пѣкая жена благородна въ градѣ Бѣлоцерковскомъ, именемъ Марина Пашкудская, латинскія вѣры, болѣзнію очною одържима, и полгода ничтоже видѣти можаше. Слышавшижъ отъ многихъ, якъ мнози миромъ, отъ главъ святыхъ въ монастырѣ печерскомъ исходящимъ, вѣрою мажущіися, приѣмлютъ очесемъ здравіе, посла зятя своего Яна Пигловскаго къ мпѣ Архимандриту Петру Могилѣ, моля еже сподобитися мало мира, отъ главъ святыхъ въ пещерѣ исходящаго, глаголя: „якъ абіе святымъ симъ миромъ оцѣ мои помазавши, вѣрую молитвами святыхъ

печерскихъ изцѣленія пріяти.“ Азъ же дахъ ей. Пріемши же жена святое миро, помаза оцѣ свои, абіе же,—оле Божія благодѣанія и чудеси!—отврьзошася оцѣ ея и прозри, и донынѣ молитвами преподобныхъ отецъ нашихъ печерскихъ, болѣзни избывши, цѣло видить очима.

Въ томъ же градѣ другая жена, прозываемая Шченютинская, такожде очима болѣзнуя, услышавши, якъ святымъ миромъ отъ главъ святыхъ печерскихъ Пашкудская, помазавши оцѣ, изцѣли, пріиде къ ней, моля ю, да миромъ тѣмъ и ей оцѣ помажетъ; не имѣючи же е уже, точію съсудецъ, въ немъже бѣ миро (понежъ мало велми далось бѣ ей) рече: „поне съсудецъ даждь ми, да измывши его, водою сею помажу оцѣ мои, вѣрую бо Богу, якъ молитвами святыхъ печерскихъ и еже мало прилиппенно къ сосудцу оста, будетъ довольно на исцѣленіе очесемъ моимъ.“ И тако водою омывши съсудецъ, измы жена оцѣ свои, и абіе божественною благодатію, молитвъ ради преподобныхъ отецъ нашихъ печерскихъ, преста болѣзнь очная ей и донынѣ здраво и цѣло видить въ славу Бога, въ Троицѣ славимаго, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, нынѣ, и присно, и въ вѣки вѣкомъ, аминь.

[(28 л.) Въ лѣто 4743, нѣкто отъ благородныхъ, имене Александръ Сосницкій, въ очный сицевый великій впаде недугъ, якъ отнюдъ тринадцать седмицъ ничтожъ видѣти възможе, но якъ слѣпъ водимъ бываше. Слышавъ же о чудотворной Лаврѣ Печерской Кіевской, съ тицаніемъ изъ отечества своего пріиде, идѣ же въ велицей церкви въ день Успенія Пресвятѣй Богородицы молитву творя, абіе благодатію Божіею и молитвами пречистыя Богородицы и преподобныхъ отецъ нашихъ Антонія и Θεодосія печерскихъ прозрѣ, и болезнь велія, обдръжащая очи его, преста. И донынѣ убо здоровъ сый, въ печарскій монастырь съ многими клеветы своими войны, бывшими сомовидци сему чудеси, въ лѣто 4744, мѣсяца ап. 31 дня, пришедъ, самъ повѣда ми сіе, бывшее на немъ чудо, слава и благодаря Бога и пречистую Богородицу, ея же молитвами многаа въ сей святой Лаврѣ всегда съдѣваются преславная чудеса, и ему даровася прозрѣніе, въ славу единосущной

и нераздѣлѣмой Троицы Отца, и Сына, и святаго Духа, Бога единого, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, нынѣ, и присно и въ вѣки вѣкомъ, аминь.

Симеонъ Байбуза, ротмистръ крота его милости, многа лѣта живя съ женою своею, латинскія вѣры сущей, не имѣяше чада, понеже жена его мертвыя рождала дѣти, и сего ради и многу печаль и скръбь имѣяше; слышавши же отъ многихъ великая чудеса, яже въ святѣй Лаврѣ печерской съ вѣрою приходящимъ всегда съдѣваются, самъ, браанныхъ ради тогдашнихъ сущихъ крамоль, не възмогши пріити, въ лѣто 4778 жену свою посѣтити Божіа Матере чудотворную церковь и святыя пещеры и ту молитвы творити и обѣты своя въздати Господеву посла, еже сътворши по желанію его, даде ему Богъ сына, его же именова Адамъ, иже и донинѣ живъ есть. Самъ же сей Симеонъ Байбуза въ лѣто 4778 мѣсяца апрѣля 31 дня, въ монастырѣ печарскомъ сый, повѣда ми сіе Божіе, на немъ бывшее благодѣяніе, славя и благодаря Бога, преславная во обители Матере своея творящаго.

(28 л. об.) Въ лѣто 4778, мѣсяца мая, егда ляцкое воинство съ козаки брасъ, все воинство оно мимо Лавры печерскія кіевскія на онъ—полъ Днѣпра прехождася и множество ихъ на всякъ день прихождася видити святыя пещеры и удирляхусь о толицѣй благодати Божіей, въ нихъ сущей, видяще толь много множество нетлінныхъ святыхъ тѣлесъ. Единъ же отъ слугъ нѣкоего сотника, именемъ Павла Павловского (егожъ вождь ляцкаго воинства Станиславъ Конецпольскій провожденіа ради промовъ . . . кіевскихъ и монастырскихъ къ стайкамъ послалъ бѣше) вшедъ въ святую пещеру святаго отца нашего Θεодосіа, хуля святая тѣлеса ругашесъ и плюваше на ня; изшедшу же ему и абіе на поромъ всѣдшу,—оле чудеса!—аки изумѣвся, възпіаше: „о пещеры, пещеры; васъ дѣля умираю“. Глаголаху же ему сущіи съ нимъ: „не бойся, ничтоже ти есть, ниже будетъ“. Онъ же глаголаше: „уже азъ умираю и жити не могу, понежъ убиваютъ мя святыи пещерстіи.“ И тако 3 дній, ни ядый ни піяй, и день и ноць възпѣ-

яше съ стѣнаніемъ, въ удивленіе всему воинству; во осьмый же день на перевозѣ въ стайкахъ, идѣжъ на онъ—полъ Днѣпра провождахуся, издше. Се же чудо вси воины, тамо бывшіи, вѣдѣша и, възвратшесъ отъ заднѣпріа, нѣцци отъ нихъ (съ ними же бѣ самовидецъ и Казимиръ Тишкевичъ, воеводитчъ минскій,) повѣдаху намъ. Еже въ съблюденіе всѣмъ, къ святымъ пещерамъ приходящимъ, и въ увѣрѣніе, якъ истинныи святыи суть, ихъ же телѣса въ пещерахъ нетлѣнна пребываютъ, въ славу же Божію, предивно святыхъ своихъ прославляющаго, написахомъ: Тому бо подобаетъ слава, честь и поклоненіе во вѣки, аминь.

Въ лѣто 478, Быковска, нѣкая вдова, въ предѣлѣ Премыскомъ село, Торки нарицаемое, арендою дръжаше. Сущи жъ ей аріанскія ереси, въ день Господня преображенія повели всѣмъ людемъ жати на полѣ жито. Онижъ моляху ю, да не сѣтворитъ насиліе Господнему празднику. Она же, не послушая ихъ, изгна всѣхъ на дѣло. Изшедшижъ и сама на поле, и, егда начаша жати вси, смѣяшеся къ предстоящимъ ей, глаголя: „зрите, како въсхотиша ми Русь день той съ своимъ спасомъ украсти, — *ихъже спасъ свѣтъ насъ*“. Се же ей глаголющи (тѣшинѣ и велику ведру сущу) — оле чудеси! — абіе мѣтніе и громъ страшень бысть, якъже пасти ей на земли и всѣмъ сущимъ близъ ея, нъ ничтоже вреди ихъ, точію вся жита ея и на (29 л.) нивахъ и въ снопахъ пожже и въ пещель обрати. Онажъ, веліимъ страхомъ одържима, вставши, съ клятвою обещася не къ тому въ рускіа святыя праздники дѣлати, нъ съ всякою честію тѣхъ праздновати. Людіе же вси, падше, славу въздаша Христу Богу, честь святаго своего праздника съхраншему и еретичествующую посрамившему. И въздвѣюще руки на небо и благодаряще Бога, възвращахусъ въ дома своя, ересь злочестивую аріанскую проклинаяще. Жена же она по семъ въ вся лѣта въпрашааше, когда Спасово преображеніе будетъ, да ничтожъ въ дому ея что дѣлаеть въ день той. Мнози же отъ самовидецъ бывшихъ чудесе сего повѣдаша намъ, — еже написахомъ въ славу и честь Христа Бога нашего, Ему же слава и держава, честь и поклоненіе съ Отцемъ и съ святымъ Духомъ, во вѣки, аминь.

Въ Подольскомъ Каменцѣ во внутреномъ градѣ есть церковь деревянная Покрова пресвятой Богородици, отъ князятъ Куріатовичовыхъ създанная, ихъже и тѣлеса тамо лежатъ, яжъ и доннѣ стоятъ. Единъ же убо епархъ или староста, именень „ “ Брезкій, лютеранскія ереси сый, не точію іереемъ службу съвршати не попускаше, нъ на поруганіе православныя вѣры и кони въ церкви поставити повели. Въ второй же или въ третій день повели по обычаю извести кони, еже видѣти ихъ. Изведеннымъ же имъ, вся обрѣтопашъ слѣпы суще. Видѣвъ же се, разгнѣвася зѣло и, неразумѣвъ силы Божіа,—оле безуміа!—въсхотѣ и церковь разорити; нъ Богъ, не трушій храму своея Матере обиды, и его оцѣ слѣпотоу помрачи. Видѣвъ же епархъ и на себе казнь Божію, въ чювство прииде и, очистивъ церковь, съзва іерея православныя и отдаде имъ ю, да въ ней по прежнему славословію Богу приносятъ,— еже сътвори, абіе прозрѣ. Законъ же сицевый іереемъ постави (его же и королевскимъ письменемъ утврди): да въ всякъ святой праздиць, изряднѣ же въ всяку недѣлю единъ отъ градскихъ іерей божественную съвршить службу, на негожъ убо рядъ приидеть; аще Божію не съвршить службу, епархъ двѣ яловицѣ отъ градскія череды взяти иматъ поповы ради вины, іерей же заплатити ихъ долженъ будетъ абіе.—Зрите убо, како Богъ преблагій и мѣсто славы своея отъ безчестія преславно свободи, и да не іерейскимъ лѣнивствомъ и нерадѣніемъ паки въ запустѣніе не приидеть, царскимъ закономъ укрѣпи.

(29 л. об.) Въ лѣто 4771 въ Белзкомъ предѣлѣ, въ селѣ Крышинѣ, Василія нѣкоего земледѣльца жена въ день Преображенія Господа нашего Іисуса Христа поиде на поле жати, и якъже дѣлати нача, абіе вихрь вѣтрный, изъ поля пришедши, ввійде подъ въскрилія ризъ ея и абіе удари ю и, надши, издше. Оле нестерпимому Божію праведному суду! како въскорѣ насильнику божественнаго Его праздица, ни мало претерпивши, постижъ, да убоятся убо вси, дни святаго насилствующіи не токмо дѣлеса, но и объяденіемъ и піанствомъ, плясаніи же и кощуну и иными безмѣстїи: ибо аще чистыхъ ради дѣлъ, яже въ простыя дѣлающе дни Бога не

прогнѣвають, сицевый судъ въ святыхъ дни дѣлающихъ постигается; коли паче безмѣстныхъ ради, ими же Богъ всегда гнушается, гнѣвъ Божій постигнетъ, аще не здѣ напрасно (долготрѣпчивъ бо есть Богъ, обращенія ожидая грѣшныхъ), то въ геенѣ вѣчная мука,—отъ нея же всѣхъ вѣрныхъ своихъ да съхранитъ Богъ, молитвами святыхъ своихъ, аминь. Повѣда же ми се Станиславъ Хоменцкій, послѣдникъ села того и господинъ той жены, самовидецъ сый тому чудеси, въ лѣто 444, мѣсяца сен. 3 дня.

Въ лѣто „ “ въ предѣлѣ Перемыскомъ благородный нѣкто, именемъ Еразмъ Гербортъ, въ постъ предъ Рождествомъ Христовомъ, колико днѣй предъ своимъ латинскимъ Христорожденнымъ праздникомъ, свѣтомъ своихъ іерей латинскихъ и слугъ, тоя же вѣры сущихъ (младъ сый), вся іерея православныя съ протопопомъ ихъ, числомъ яко дванадцать, отъ всѣхъ селъ своихъ (богатъ бо баше) събра и повелѣ имъ по новораствѣнному ихъ календару латинскому вкупѣ съ ними Рождество праздновати и мясаясти. Они же абіе вси отрекошася не творити се, и паче смерти нежели постъ разорѣти и Богоносными отцы преданный календаръ измѣняти изволѣти господину своему обѣщашася. Онъ же, разтѣвася, обезчести ихъ, и ругаясь православной вѣрѣ безбожно.... въ темницу затворити повели. Онижъ, плачуще и стеньяще, вѣпяху къ Господу, радуясь духомъ, якъ сподобишася правыя ради вѣры безчестіе и темничное заключеніе пріяти, и свѣтомъ православнаго своего епископа, тогда сущаго, Михайла Копыстенскаго, еже не съизволяти прецненію [(30 л.)] господина ихъ, нѣ пострадати съ людьми Божиими, нежели сласти временнѣй, съ иновѣрными съобщившесь, вѣчную погибель себѣ снискати изволити, вси единодушно (якъ же иногда апостоли) въ темници гласъ и руцѣ къ Богу, вѣдущему благочестивыя отъ напасти избавляти, съ слезами и съ стенаніи отъ седца въздвигоша, моляшесь, да не оставитъ вѣру святую православную въ смѣхъ и поруганіе мръзкому отступнику, нѣ въскорѣ да отмститъ озлобленіе ихъ. Молящимъ же имъ и къ Богу вѣпющимъ (се же предъ рождественнымъ латинскимъ праздникомъ двѣма днями бысть), — оле Божіаго суда и скорого отмщенія!—въ той часъ напрасно онъ Гербортъ разболисъ;

абіе же служи его, се видѣвше, разумѣна, якъ озлобленія ради Божіихъ слугъ се господину ихъ приключись, скоро испустити ихъ темница іерея побѣгоша; нѣ убо донелиже они къ темници прибѣгоша, господинъ ихъ злѣ испровръже злую свою душу. И тако Божіи раби и служители тайнамъ Его отъ узилища, добраго ради трытѣнія и тврѣдаго въ вѣрѣ стоянія, пречудно свободишась: не оставляетъ бо Богъ жезла грѣшныхъ на жребіи праведныхъ; вѣсть бо благочестивыя отъ смерти избавляти, нечестивыя же въ день гнева своего мучити. Елико бо есть милостивъ и длготръпеливъ, толико праведенъ и скоровѣздательнъ излиха творящимъ гърдыню. Ему жѣ подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто „ “ въ селѣ Мунинѣ, въ предѣлѣ Перемыскомъ, отъ Ярославскаго града поприще едино отстоящемъ, къ нему же и прислушаетъ, бѣ чловѣкъ нѣкій земледѣлецъ, ляхъ, именемъ Войчехъ, Душа прозываемый, имяше жену, именемъ Анну. По смерти же жены его не по многѣмъ времени, бѣсъ, хотя не точію прелщенныхъ латинникъ въ заблужденіи чистительнаго огня утвердити, нѣ правовѣрныхъ къ ихъ заблужденію, своимъ злохитріемъ прелстивъ, привести, влѣзши подъ пещію, гласомъ жены его невидимо възва мужа своего именемъ, глаголя: „Войчехъ!“ Онъ же, слышавъ, пристрашенъ въскочи, хотя вонъ избѣжи. Бѣсъ же къ нему: „не бѣгай, рече, Войчехъ, нѣ послушайся моего гласа; азъ бо есмь душа жены твоея Анны и грѣхъ ради моихъ стражду въ пещи сей; пѣ убо молю тя, умилосердись, помози ми и, шедъ, моли іереевъ, да молятся и службы да сѣтворять о мнѣ, паче же да здѣ приидуть и въ дому семъ службы и моленія да сѣтворять о мнѣ дондеже избавлюся отъ чистительнаго сего мученія, уповаю бо скоро спасена быти ихъ молитвами. До сего бо време́не ты не брегъ еси о мнѣ милостинами и службами помощи и съкратити ми чистительныя муки; нѣ въ забвеніи, отнелиже отъ тѣла изыдохъ, у тебе быхъ“. Мужъ же, прелесть бѣсовскую не разумѣвъ, увѣрѣся, якъ душа жены его есть, абіе тече скоро въ градъ Ярославль и повѣда езуитомъ и оарскимъ іереемъ

вся слышанная; они жъ извѣстнѣйшаго ради увѣренія, аще истинно есть повѣствуемое, послаша два въ домъ человѣка онаго вѣдѣти. Пришедшими же има и съ нима бѣсъ, якъ же и съ человѣкомъ, аки душа бесѣдова, о молитву ихъ моля. Възвращашимажесь има и повѣдавшими, увѣрѣшась вси іерее латинстїи съ езуиты, якъ истинна есть душа жены оной. Абїе же молбы и моленія начаша о ней творити и службы съвершати. Людѣмъ же всѣмъ заповѣдаша постъ и прилично молиться о ней повелиша, на поученїи же велегласно злословяху православнымъ, се есть Руси, глаголюще, яко не насъ ради вѣрующихъ о чистителномъ огнѣ, нъ васъ дѣля схизматиковъ, не хотящихъ истинному ученію нашему вѣровати, самымъ дѣломъ, да пове сїце къ познанію истинны обратитесь, святую сію душу Богъ показа (уже бо святою Анною,—оле прелести!—нарицаху бѣса). Идоша же съ литїею вси іерее и езуите и народъ многъ пѣшъ до веси Мунина въ домъ человѣка онаго, поюще и молящесь о ослабѣ души оной. Вшедшимъ же іереємъ въ домъ, начаша призывать душу ону; бѣсъ же, аки душа, гласомъ жены оной отвѣщеваше имъ и моляше, да помолятся [(л. 31.) о ней; они жъ, прелщени, аки истинною увѣрившесь, въ дому ономъ начаша службы съвершати и молитвы творити о ней; бѣсъ же, да во прелщенїи томъ прелщенныхъ утвѣдитъ и множайшихъ привлечетъ, благодараше имъ и повѣдая, якъ молитвою ихъ облегченіе прїемлетъ, и моляще, да священною водою покропятъ мѣсто, идѣже повѣдаше себе быти,—овогда бо глаголаше себе подъ пещїю, иногда подъ лавою, оовогда же подъ окриномъ, въ немъ же свинїя питаху; они же прилично абїе, еже имъ бѣсъ глаголаше, творяху, мняще облегченіе души творити. Изыйде же слово по всей странѣ той, якъ душа святаа въ Мунинѣ явися, и людїе отвсюду не точїю латинскїа вѣры, нъ и православныи много множество прихождаху видѣти и слышати гласъ души оной и, прелщени, увѣряхуса, якъ истинно душа есть, моляхужесь о ней и милостыня творяху. Пребысть же прелестъ сїа въ латинникахъ, еже о бѣсѣ молитися, якъ бї недѣль: по вся дни творяще молитвы въ дому ономъ и во всѣхъ костелахъ своихъ и службы съвршающе. Богъ же, да не въ прелести сей и отъ православныхъ прелстятся, (мнози бо уже

начинаху и отъ вѣрныхъ отпадати), вложи въ сердце единому правовѣрному отъ благородныхъ, именемъ Мартину Грабковичу, княжати Василя Острозкаго служѣ, еже пойти и видѣти прелесть ону, тогда бо отъ Краковскія земля пришелъ быше въ Ярославскій градъ. Егда приключись всѣмъ іереемъ и народу многу ити съ литією къ души оной въ весь Мунинъ, шедъ же и видивъ, абіе прелесть бѣсовскую позна,—донелиже бо онъ еще въ домъ не ввійде, душа глаголаше іереомъ, да не оставятъ Русь и иновѣрныхъ внѣсти въ домъ, понеже егда они, рече, входятъ прилагаемься мука и злѣ стражду, и сего ради не могу глаголати съ вами, егда мя въпрошаете. Изгоняху же изъ дому всѣхъ правовѣрныхъ. Пришедъ же Грабковичъ, ввійде (не возмогоша бо ему, якъ князевому служѣ, възбранити) и абіе нача въпрашати іереевъ о души, гдѣ есть (вспедшу бо ему преста абіе глаголати); они же показоваху ему мѣсто, отнюдуже гласъ слышанъ; [(31 л. об) онъ же на мнозѣ зваше, глаголя: „аще еси душа или бѣсъ, глаголи съ мною.“ Егда же не бысть гласа ни отвѣщанія, рече къ іереемъ: „не прелщайтесь, господіе мои, пѣ вѣру ми имѣйте, якъ не душа есть, нѣ прелесть бѣсовская, и самъ бѣсъ есть глаголай съ вами, прелщая васъ и толикъ народъ людей вами.“ Іерее жѣ глаголаху: „ты, схизматикъ сый, сицевая глаголеши и хулиши святую душу сію, пѣ убо виждь, якъ не насъ ради, но васъ дѣля схизматиковъ, да обратитесь къ святому востелови римскому и да увѣритесь, якъ въ истинну есть огонь очистительный душамъ по смерти, показа ю Богъ.“ Многа же и ина, подобная симъ, глаголаху, поношающе ему. Онъ же рече: „аще въ истинну есть святая душа, а не бѣсъ, яко же вы глаголете, — чесо ради не глаголетъ съ мною?“ Они же рѣша: „понеже нѣси каѳоликъ нашея вѣры“. Онъ же рече: „съ вами поне да глаголетъ, точію да гласъ ея слышу“. Они же начаша звати ю и молити, да глаголетъ съ ними, нѣ нижѣ имъ отвѣщаваше; на мнози же умолима, въпрашаху ю, глаголюще: „чесо ради, святаа Анно, не отвѣщаваша намъ?“ Бѣсъ же, ели умоляемъ, нача стогнати и аки боленъ отвѣщавая: „понежѣ здѣ чуждѣ, не нашъ вшелъ есть человекъ (быше бо сей Грабковичъ мужъ благъ и боясь Бога, и велми благочестивъ, мудръ же и въ Божественныхъ

Писаніяхъ искусень)“. Слышавъ же гласъ, абіе рече: „о ксіенжа! аще, якъ же глаголете, истинную вѣру имате и правы каѳолици есте, чесо ради не познасте лєсть бѣсовскую, нѣ аки нечествующи и Бога незнающіи, отъ него прелщени, свята бѣса нарицаете, молитвы и моленіа и—что вящшее—службы о немъ творите, и толикъ народъ, якъ прелщени, въ погибелную прелести пропасть съ собою привлечите? Не слышите ли и не познаваете, якъ истинный діаволскій есть гласъ слышанный?“—и абіе рече къ бѣсу: „во имя Отца и Сына, и святаго Духа, Бога единого, во святѣй Троицѣ слави (л. 32)маго, Творца и Създателя всея видимыя и невидимыя твари, запрещаю ти, глаголавшему нынѣ, да речеши ми, аще ты еси душа свята, или бѣсъ проклятый, прелщай люди?“—Бѣсъ же абіе нача стогнати; онъ же паче прилежаше именемъ святаго Троица и выпльценіемъ Сына Божіа, заприщяя ему, да отвѣщаетъ. Припуждегъ же, рече: „о злый человекъ, мучаши мя.“ Онъ же паче заприщаше ему; съ нуждею же отвѣща, глаголя: якъ пѣс мѣ душа. Абіе же вси видѣша и познаша, якъ бѣсъ есть прелщай ихъ. Грабковичъ же рече къ іереємъ: „зрите, како прелщени суще отъ бѣса, множество людей прелщаете и въ погибель ведете; нѣ убо покайтесь и къ тому не лстите и себе и люди; видите бо како предаде васъ Богъ въ перазумень умъ, учащихъ умышленіа и преданіа басней человѣческихъ о чистителномъ огни, о немже ниже Богоносныи отци учать, творити неподобная, се есть, бѣса свята нарицати и о немъ молитись. Нѣ убо вѣдайте, якъ се къ ползѣ вашей діаволу творити попусти, якъ да познавше свое злое ученіе о чистителной муцѣ, престанете прелщати окаянно народъ, ихъже лстяще злаго ради прибытчества вашего вмѣсто очищеніа съ собою въ геену вводите“.—Они же, посрамлени, съ великимъ стыдомъ възвратишася въсвоа си. И въ костелахъ на поученіяхъ всѣмъ велегласно запрѣщяху, да никтоже уже тамо ходитъ уже, понеже прелщеніе бѣсовское бѣ явившеся, а не душа. Грабковичъ же, еще тамо имъ сущимъ, абіе нача испытати крѣпко господина дому, глаголя: якъ или ты или кто отъ твоихъ чародѣяніемъ упрождаетесь и бѣса сего имате. Человѣкъ убо самъ пи въ чесомъ же бысть въ семъ виновный обрѣтєся, добръ

бо и простъ бѣше; нѣ поварица его, се есть кухарка, въ истязаніи крѣпкомъ исповѣда предъ всѣми сего бѣса со собою зъ Великой Полскои имѣти (бѣ бо ляхавица); нѣ рече, якъ не азъ се ему повелихъ творити, еже бо хощетъ онъ и кромѣ мене творить. Вземше же кухарку ону, всадиша въ темницу, хотяще ю съжести, нѣ убо срама ради іерее латинстіи повелиша ю ноцію пустити, да не болшимъ испытаніемъ всюду на болшее ихъ посрамленіе промчится слово о лести бѣсовской.

[(43 л. об.) Въ лѣто 4185, мѣсяца „
егда Димитръ рострига съ ляхи на царство Московское пойде, нѣкій церульникъ, се есть хирургъ, нѣмецъ родомъ, прииде съ многими многими воины въ печерскій монастырь и, вшедъ въ пещеру святаго Антоніа съгляданіа ради мощей святыхъ, единому отъ святыхъ ногу отглезну истръже и, съкрывши у себе, изыйде, и иде съ нею въ кievскій градъ въ свое обиталище и тамо положи ю на полицѣ, никому жъ вѣдущу. Пришедши жъ ноци, егда вси възлѣгоша спати, свѣтъ велій отъ полицы оной вѣсія въ храминѣ; госпожа же дому, възбнувши, видѣ свѣтъ и, възмнѣвши, якъ храмина огнемъ възжесъ, отъ страха нача веліимъ вѣпити гласомъ: „встаните, храмина възжесъ“. Господинъ же ея и домочадци вси, вставше и видѣвши свѣта полну храмину, ужасни вѣскочиша и изыйдоша вонъ видѣти, отъ которя страны распались огнь; и изыйде же съ ними и хирургъ онъ. Изшедше же и ничтоже видѣвши внѣ, възвратишася паки въ домъ и уже и въ дому свѣта онаго не видѣша и, мнѣвши мечтаніе нѣкое быти, възлегоша и спяху. Предъ полуноцію же единъ отъ нихъ паки възбнуса и, видѣвъ свѣтъ, възопи подобно, якъ же и прежде госпожа дому. Вставше же паки и свѣтъ видѣвши вси, изшедше вонъ, обыдоша домъ и, всюду оглядавши, ничтоже видѣша, страхомъ же и ужасомъ одръжими, паки възвратишася въ домъ и чюдящася видѣнію, ибо, възвращшася, не узѣрша свѣтъ; възлегоша же паки третицею, спати, и еще имъ не уснувшимъ, отъ полицы оной изыйде свѣтъ, аки молніи, якъ же велми всѣмъ устрашитесь и вѣскочити къ оной полицѣ, и, пришедше, обрѣтоша ногу человѣчу суху отглезну

истръгненну, и наипаче ужасошась. **[(44 л.)** Обрѣтше же ногу, свѣта уже не вѣдѣша ктому являшагося. Абіе же начаша испытанія творити, кто есть принесый ногу ону. Хирургъ же онъ, страхомъ одѣржимъ, припаде къ нимъ, глаголя: „азъ есмь сътворивый се и вѣмъ, якъ съгрѣшихъ предъ Господомъ Богомъ и сего ради откровеніе сіе бысть“. И нача повѣдати имъ, како въ пещери единому отъ святыхъ исторже ногу, ругаясь и не вѣруя, яко святыи суть, и якъ сего ради исторже, да и инымъ, показуя сію, наругается російскимъ святымъ. Дому же владыка съ женою своею и съ домашними своими всѣми, услышавше сія, съ великою честію взяли святую ногу ону, постлавше обрусъ на трапезѣ и свѣщу вжешше, положиша, донелиже день свѣтати нача. Бывшиже дни, шедше възвѣстиша старѣйшинамъ граду; они же, се видѣвше и съ клятвою извѣстившеся и отъ владыки дому и отъ хирурга онаго, взяли святыя мощи, съ честію поидоша, носяще ихъ въ печерскій монастырь. Архимандритъ же тогда сущій Елисей Плетенецкій, съ клиросомъ и съ всѣми иноки, зъ свѣщи и кадила, изыйде въ стрѣтеніе имъ, и взяли отъ нихъ святыя мощи, внесе я въ святую пещеру и положи, привязавъ къ уду святаго телесе, отъ него же истръжены быша, благодаря и славя Бога о преславномъ чудеси, имъже прослави угодниковъ своихъ печерскихъ. Хирургъ же онъ отъ того времени не обрѣтесе въ Кіевѣ, понеже отъ великаго страха и ужаса, иже напалъ бѣ на нь, побѣже. Поискаша же его клеветы его много и не обрѣтоша. Се же все бысть Божиимъ произволеніемъ, да пространнѣе прославятся святыи угодницы печерстїи, ихъ же Самъ нетлѣніемъ и чудеси прослави въ славу пресвятаго Своего имене, еже прославленно и благословенно есть въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

[(44 л. об.) Въ лѣто 4741, мѣсяца нояврія „
въ четвертокъ „
“ Потоцки, подкоморій Каме-
нецкій, полковникомъ, се есть стратилатомъ тогда сый, егда возвра-
тись отъ брани*), тогда бывшей съ козаки на Коруковѣ, приде
въ Печерскій монастырь; приѣмъ же его архимандритъ тогда су-

*) Сверху надписано: *комисіи*.

щій Захаріа Копыстенскій [и] съ честію учреди его. Сущіи же съ нимъ воины и слуги его идоша въ пещеру святаго Антоніа съглядати святаыя моци, и удивившесь Божіей толицей благодати, славяще Бога и чудясь, изыйдоша. Единъ же отрокъ подкоморого, нимецъ родомъ, именемъ Генрикъ Мансвелъ, съ иными въ пещерѣ тогда сый, отаи всѣхъ единому отъ святыхъ тѣлъ отъ руки персть истръже и съкры у себе. Поидоша же съ подкоморымъ вси въ кіевскій градъ, и отрокъ онъ поиде лѣшъ съзади. Егда же бѣ прямо монастыря святаго Николы Пустыннаго, мракъ темень нападе на нѣ, и, аки изумився, хождаше и крѣпляшеся ити къ Кіеву и не можаше*). Видѣвше же его нѣціи сице, аки безумна ходяща, пришедше, рѣша къ нему: „что ти есть, и чесо ради, якъ безуменъ, сице ходиши?“ Онъ же рече: „мракъ нападе на мя и ниже путь видѣти, ниже ити могу“.—Рѣша же ему: „что есть се, и откуда ти се бысть?“—Онъ же рече: „ино не вѣмъ, точію мню, якъ грѣхъ мой, иже сътворихъ, постиже мя“. Они же въпросиша его: „что еси сицево сътворилъ?“—Онъ же нача повѣдати имъ, како въ пещерѣ истръже персть единому отъ святыхъ тѣлъ и съкры у себе, и како абіе изпешу ему ись пещеры, мракъ нача нападати на нѣ; „нѣ убо, рече, азъ сему не внимая, дождѣ еле придохъ, оттуду же более ниже видѣти, ниже ити могу, и аки безуменъ есмь, якъ же мя видите, и не вѣмъ прочее что съворю“. Они же рѣша ему: „злѣ створилъ еси, окаянне, нѣ аще нмаши у себе персть, иди и положи его [(45 л.)] отнюду же еси взялъ“. Онъ же, предъ ними персть показуя, моли ихъ, да идутъ съ нимъ, полнѣ бо страха и ужаса баше. Они же, видѣвше персть, и сами ужасошася и възвратишася съ нимъ къ монастырю, абіе же отрокъ,—оле чудеси!—нача самъ ити и помалу мракъ отъ очію его отступати. Пришедъ же въ пещеру, положи персть у тѣла, отъ него же взя; абіе же се сътвори, възвратися ему смыслъ и мракъ до конца отступи отъ очію его, и изыйде здравъ, славя и благодаря Бо-

*) На поляхъ рукописи противъ этого мѣста приписано: *видѣвъ и се притисъ ему идутъ мужіе ниции, скрежещуще зубы на нѣ и прещаютъ ему, да възратится и взятое да възратить.*

га и величая святыхъ Божіихъ угодниковъ печерскихъ, и иде въ градъ Кіевъ къ господину своему, повѣдая всѣмъ бывшее о немъ преславное чудо, въ славу Отцу и Сыну, и святому Духу, Богу единому, въ Троицѣ славимому: Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе отъ всея твари во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Се же повѣда ми самъ сей Станиславъ Потоцки, подкоморый тогда бывший, нынѣ же каштелянъ Каменецкій сунцій, въ лѣто 4411, мѣсяца апреля 14 дня, въ градѣ Пѣтоку, на погребеніи Стефана Потоцкаго, восводи Брацлавскаго.

Въ лѣто 4411 мѣсяца „ „ нѣкоего отъ благородныхъ Миколая Скарескаго сынъ „ „*) въ воинствѣ сый подъ знаменіемъ Одриволскаго, егда воинство ляцкое на козаки идяше на Коруковъ, преходя подъ Бѣлоцерковскимъ градомъ рѣку, нарицаемую Росъ, истопе; донелиже убо съзваша знаменіи его отъ града рыбарей и донелиже его остіями за ребро отъ воды извлекоша, более два часа минуша; извлекоша же его аки мертвѣ, и два часа ниже дыша пребысть, на делѣхъ жъ (по обычаю истопленныхъ) тачаху его, нѣ ни едина же бысть надежда ожитія его. Ниціи же отъ сѣродниа его, вѣдуще, яко многа чудеса Богъ творить вѣроу обѣщающимся къ чудотворной Лавры Печерской Кіевской, молитвами Богородица и преподобныхъ отецъ нашихъ Антонія и Феодосіа,—падше ницъ на земли съ слезами, обѣщаша его къ святѣй церкви печерской и себе самыхъ пѣши ити и нѣкое время тамо послужити, и пресвятой Богородицѣ и преподобнымъ отцемъ, ихъ же мощи въ пещерахъ суть, поклонитись; абіе же въ той часъ,—оле превеликому Божію милосердію и преславному Божіа матере чудеси!—житія отчаянный юноша и уже аки въ мертвыхъ сый оживе и, вѣставъ, глаголати нача. Все же, видѣвшій чудо сіе предивное, великими гласы славляху Бога и благодаряху пречистую (45 л. об.) Богородицу, и по обѣщанію и юноша самъ и сѣродниа его пѣши приидоша въ монастырь печерскій и, благодаряще Бога и пресвятую Богородицу о благодарѣ-

*) Противъ этого мѣста на поляхъ рукописи написано: *цмъ пытати*.

ніи, еже пріясія, и, исплняюще обѣтъ свой, всѣмъ сіе чудо повѣдаху. Самовидецъ же сего преславнаго чудесе Янъ Пикгловскій повѣда намъ се, и мнози отъ слышавшихъ повѣствующихъ, въ оброчѣ бывшихъ, онѣхъ мужей и юношу—повѣдаша намъ. Еже написахомъ въ славу и честь Богу единому, въ святѣй Троицѣ славимому, преславная чудеса, молитвами Богородица и преподобныхъ отецъ нашихъ, въ нашей святой печерской обители творящаго: Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе отъ всея твари въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто 4744, мѣсяца юля ѿ, въ день святаго равноапостольнаго великаго князя Россійскаго Владимира, приключимся въ весѣ моеи монастырстей, нарицаемѣй Рубежовка, у слуги моего Станислава Третьяка быти и тамо новыи домъ посвятити, иже онъ сзда; по обычаю же, сътвори малое освященіе водѣ, посвятихъ домъ. Третьякова же жена, взявши оставшую священную воду, съхранно на особнѣмъ мѣстѣ въ стекляномъ съсудѣ съкры. Мѣнувшижъ лѣту единому, егда съглядаша воду ону, обрѣтоша ю въ вино преложшусь: и тако, велми удивившесь, прославиша Бога. Приключившужемись въ лѣто 4744, тогоже мѣсяца въ 11 день, въ томъ же селѣ быти, придоша къ мнѣ оба—Третьакъ и жена его, носяща съсудецъ съ водою и повѣдающа ми, якъ вода она, юже минувшаго лѣта на освященіе дому освятихъ, въ вино претворись; азъ же, удивився, взяхъ съсудецъ и обонявъ, ощутихъ винну воню, вкусихъ же, и се—вкусъ, аки волоскаго вина; рѣхъ же къ нимъ (паче удивився): „аще въ истинну вода преложись въ вино, азъ бо не вѣрую водѣ быти, нѣ волоское вино быти мнѣ“. Они жъ начаша съ клятвою [(46 л.) глаголати: „якъ сего лѣта ниже видѣхомъ въ дому наю вина, и въ семъ съсудѣ николиже вино бѣ, и се нѣсть вино, нѣ вода, юже ты освятилъ еси минувшаго лѣта“. Азъ же извѣстнѣйшія ради вѣры многимъ людемъ, тамо сущимъ, и братіямъ, рекохъ къ нима паки подѣ неблагословеніемъ и клятвою святыхъ отецъ: „рцыта ми истинну о семъ, аще не нѣкіа ради вини се, сиче смысливше, не сущу сиче, глаголете“. Она же начаша великими клятвы клятись, якъ въ истинну вода она есть,

а не вино. Слышавъ же азъ ихъ клятву, увѣрихся и прославихъ Бога. Воду же взяхъ, яже и донинѣ у мене есть сице неистлѣнна, воню и вкусъ вина имущу, якъ же и тогда; ниже въ оцетъ прелagается—нижъ воня, ниже вкусъ ея. Написахъ же се, да увѣмы, якъ многообразнѣ и нынѣ показуетъ Богъ въ сія послѣдняя времена дѣйствительную своего пресвятаго Духа силу быти въ нашей вѣсточной съборной греческой церкви; отнюду же и вѣра быти истинна является, ейже на утврѣженіе и извѣщеніе сія Божіею благодатию съдѣваются преславная и надѣстественная чудеса, на посрамленіе же и искорененіе всякаго зловерія и отступства.

Въ лѣто 44 „ „ мѣсяца „ „ егда Божиимъ попушеніемъ грѣхъ ради нашихъ вся епископскія престолы, разве единого Твовскаго, душепагубное отступство, нарицаемое уніа, посяде, и по всему тѣлу Россійскія церкви, якоже гаггрена (или капцеръ), распространитись сей геенскаго огня недугъ нача: по умертвіи прѣлага отступника Діонисіа Збируйскаго, епископа Холмскаго, посадиша отступники нѣкоего Аванасіа, прозываемаго Покость, на тойже престолѣ, родомъ отъ Виленскаго града (иже, укравши единому отъ бурмистровъ виленскихъ Лукашу Бандиковичу, кармазинъ, аще бы, не избѣгши къ уніаѣ, въ мнишескій не постригся чинъ, въ истину бы якъ же татъ обѣщанъ былъ). Приемъ же престолъ сей вышереченный Пакость, по имени его бысть и житіе его; сый бо человекъ суровъ и немилостивъ, веліе гоненіе въздвиже на православную церковь, якъ же по всей епископіи [(46 л. об.) Хелмской священниковъ, нецокоряющихъ отступству его, вязаше и различно муча, отъ домовъ, отъ имѣній, и отъ церквей ихъ изгоняше, и насиліемъ церкви, инныя сѣкирами двери разбивая, отврѣзаше и своихъ богомерзкихъ іерей представляше, инныя жъ, запечатлѣвъ, пусты хвалы Божіа быти творяше. Егда же къ граду, нарицаемому Красный Ставъ, приде, многа за гражданоми сотвори, и съ войны пришедъ, съ трубы и тимпаны па церковь найде, и насиліемъ разби двери церковныя, и взя каменную церковь; при каменной же церкви есть церковь деревяна святой великомученицы Параскевіи; приде же и къ тоей, и такожъ

де насиліємъ отворѣзъ двери, ввійде, и вшедъ къ алтарь, ставъ предъ святою трапезою, въсхоти молитву творити; абіе же невидимаа божественнаа сила отрину его. Онъ же ни въ чтожъ се вмѣнивъ, паки ввійде и нача молитву творити,—паки же отрину его. Онъ же, мѣвъ, якъ граждане нѣкое чародѣаніе сътворища (такъ бо обыкоша окамененныи сердцемъ невѣрници, егда Богъ чудодѣйствіємъ обличаетъ ихъ суровство и безбожіе, чародѣаніямъ сіе приписуютъ и наипаче суровѣйшіи бывають и немилостившіи), и третицею вшедъ, разъярився, молитись нача: пѣ,—оле предивному чудеси!—абіе божественнаа сила не точію отъ святыя трапезы, нѣ и изъ алтаря сие отрину его, якъ же пасти ему предъ амбономъ въ знакъ якъ же мертвъ, въ зрѣніе всѣмъ, тамо тогда бывшимъ, и удивленіе. Извѣстѣ жъ его слуги его вѣѣ церкве, ели оживе, бѣше бо яко мертвъ, и отъ того часа обѣять его болѣзнь. Нѣ убо, яко же Фараонъ, видя Божіа чудеса, паче ожесточаше сердце свое озлобити люди Егѣ: сие и сей, аще и казнимъ отъ Бога и наказуемъ бѣ, въ чувство не приде, нѣ болѣе озлобляше правовѣрныя христіаны и гоняше церковь Божію; въ церкви же оной отъ того часа, ниже онъ, ниже инъ отступникъ ввійти дрѣзну, нѣ запечатлѣша ю. Многа жъ зла, живя, святымъ Божіимъ іереємъ и правовѣрнымъ инокомъ и бѣцемъ—узами, [(47 л.) бѣнми и темницами, и многими муками,—творяше, принуждая ихъ къ своему отступству. Къ инымъ же злобамъ и суровствамъ немилостивыи мучительскія своя душа и суроваго сердца надъ всѣми, при кончинѣ окаяннаго своего житія, приложи и се сътворити. Въ конечномъ недузѣ, въ немже и злѣ нечестивую свою испроверже душу, (по совѣту чародѣевъ) повара своего, юношу млада, именемъ „

“ предъ собою жива ножемъ чрево его разрѣзати повели, якъ и каплями отъ него истекающими окроплѣну быти,—оле милосердіа!—и сердце его, еще движущееся сторгнути, и испекши е, самъ аки звѣрь изыде; глаголаху бо ему влѣшебници: „якъ, аще теплыми человѣческими крѣвми окропиши и сердце человѣческое, испекъ, изыси, здравъ будеши“. Нѣ убо ложное ихъ бысть обѣщаніе; по тріехъ бо или четырехъ днѣхъ, по житію его и кончина его люта и немилостива бысть: егда бо испроверзаше скверную и немилостивую

душу свою, страшно и немилостивно бѣсы хулную его главу съ выею отъ нечистаго и богомерзкаго тѣла его насиліемъ невидимо исторгоша, якъ же предъ всѣми предстоящими на землю отъ тѣла и отъ одра испасти, во удивленіе всѣмъ и въ обличеніе беззаконнаго ихъ отступства. Смерть бо грѣшникомъ люта. Служи же его и иніи мнози, самовидци бывшіи сему, повѣдаша памѣ, изряднѣе же Стефанъ Иляковскій (братъ единоутробный Елисея монаха, протопсалта великія Лавры Печерскія Кіевскія), бывший у окаянаго сего отступника домовымъ отрочищемъ, иже бѣ при немъ до издыханія его, и сія вся очима своими видѣ, и повѣда намъ. Написашажеся сія, да вси православныи увѣдаютъ, каковъ плодъ имать отступство; ибо, по глаголу Господню, не можетъ древо зло творити плодъ добръ, и отъ плодъ ихъ, познавше ихъ, да блюдемся душегубныи ихъ прелести: яковъ бо есть отецъ ихъ, злобы и всякой прелести изобрѣтатель, таковы и еговѣ сынове суть, имже копчина погибель, имже Богъ чрево и слава въ студѣ ихъ, иже земная мудрствуютъ,... по апостолу, (къ Филип. гл. 3)

[(47 л. об.) Въ лѣто аѣки, поущеніемъ Божиимъ бысть моръ великій въ градѣ Виленскомъ, якъ многу народу измрѣти: между инѣми же и отступнической протопопъ Михаилъ Котлубай умре. Преставшу же мору избѣгшіи вси придоша каждо въ свояси; придошажъ и отступничестіи мниси, рекомыи уніате, въ свой монастырь, нарицаемый св. Троицы, по обычаю начаша памѣть умрѣшему протопопѣ съврѣшати. На пръвой же службѣ по обычаю вліяша въ потиръ вино и воду (служаху же съборомъ іеромонаси Рафаиль Карсакъ и Валеріанъ Калнофойскій и иніи). Егда же приде время причащенія, вино, еже въ потирѣ, приложися въ воду, якъ точію самой единой водѣ быти въ потирѣ; ощутивъ же, якъ вода точію бѣ, абіе възмутишася велми, и веліе испытаніе сътвориша, и обрѣтоша, яко проскомисавый іерей вино влія и мало по обычаю отъ воды, и діаконъ, подавый іерею, исповѣда, якъ самъ винопъ въ съсудцѣ влія и подаде іерею, и симъ убо извѣстіе бѣ, якъ вино въ истинну вліяно бѣ въ потиръ, ибо въ сосудцѣ ономъ, имже вливается вино, отъ вліяннаго вина оставалось бѣ. Нъ убо хотяще извѣстнѣе іерей они увѣдѣти бывшую вещь, и къ винопродав-

ца (у него же вино оно купили быша) послаша, съ клятвою въпрошающе его, аще въ той день купиша у него вино и аще истинное вино продаде имъ; онъ же съ клятвою исповѣда, якъ въ той день взяша у него вино и якъ истинно вино даде имъ. Они жъ, взявши и вкушивше, якъ единое бѣ съ оставшемъ въ сосудѣ обрѣтше, иное вино влѣявши въ потиръ, съвършиша службу. Запретиша же всѣмъ, вѣдущимъ о семъ, да никому же повѣдать се, нѣ да рекутъ, якъ священникъ проскомисавый погрѣши, не влѣявъ вина, точію воду, да не увѣдѣвъ (48 л.)ше православнии поругаются. Оле овамененіа и слѣпоты волныя! видяще не хотятъ видѣти, и разумѣти могуще, не хотятъ внимати. Ибо ради обращенія отъ всепагубнаго отступства къ правовѣрію, сътвори Богъ вино въ воду претворитися, и на обличеніе безбожнаго съ римскими отступники единства мръзку и непріятну ихъ жертву предъ собою быти показа. Якъ же и въ началѣ отступства въ Грубѣшовѣ градѣ въ лѣто „

егда Ипатій Потій съ иными схизмархи епископы своими (по совѣтованіи и богоборномъ съгласіи своемъ къ отступленію отъ вѣсточныя церкви, еже къ западному костелу), съборомъ службу совершаху въ церкви святаго Николая, вино въ потиръ въ воду приложися, и егда такожде погрѣшенію проскомисавшаго причитаеша, влѣяша на нѣ вино въ потиръ,—Богъ же, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастись и въ разумъ истинный пріити, показа богомръзко быти ихъ соединеніе, отнюду же и жертву ихъ скверну и непріятну быти изяви: абіе бо,—оле страшнаго чудеси!—потиръ разсядесь и вино истече, якъ же възопити единому отъ священникъ, се есть протопопъ Грубешовскому Симеонъ Чаика, велѣмъ гласомъ къ народу, повѣдая имъ бывшее, и глаголя, яко еретици епископи наши суть, не послушайте ихъ; и бывшу въ народѣ великому смятенію и мѣлѣвъ, не скончавше службу, отступники розыйдошась. Такожде въ лѣто 1473, на соборѣ Берестейскомъ, на первой литургіи, егда унію свою или съединеніе съ латинскимъ костеломъ тыжде отступники всѣмъ огласяху, и правовѣрныхъ, святому апостольскому престолу константиноградскому поваряющихся, проклинаху, въ вѣчный студъ отступства ихъ и въ явное клятвопреступнаго ихъ лщенія уничтоженіе и посрамленіе, [вся къ благоугожденію и къ спасенію

душъ человѣческихъ творяй Богъ, вино въ воду въ безкровной жертвѣ претвори, да сѣмъ единѣмъ покажетъ, яко елико далечайшій вкусъ водный отъ вкуса виннаго, сие далече отстоитъ честіе, (sic) кромѣ согласія всей восточной церкви и кромѣ вижества въ святомъ Дусѣ отца и пастыря нашего вселенскаго патріархи, повомушленной уніи отъ старовѣчнаго нашего благочестія; и аще никто отъ латинскихъ церквей іерей езуитскаго чина, именемъ Петръ Скарга, своего времени мужъ презыщентъ, [(48 л. об.) сие чудо погрѣшеніемъ вліянія двократного воды во вина мѣсто оглаголуеть, но убо како сие оглаголаніе безчестіе отъ апостать нашихъ истребляетъ, имъ же погрѣшеніе сие не иного часа изволи Богъ подъяти, точію во время приношенія первой безъкровной въ уніи жертвы, книждо ясно видити можетъ, яко ихъ праведный Богъ самымъ тѣмъ погрѣшеніемъ недостойныхъ быти осуди, еже Ему отъ времеи онаго отступленія ихъ отъ естественнаго своего пастыря сію безкровную жертву приносить, юже Онъ себѣ въ винѣ и въ водѣ, а не въ самой единой водѣ принесенную быти изволи. Но убо, яко же сихъ отступства начальниковъ сиево великое и страшное и ясное, отступство ихъ обличающее, знаменіе, въ Рубежовѣ и въ Берестю Литовскомъ бывшее, окамененную и жестоковѣдную душу въ чувство отъ отступства къ правовѣрію обращенія привести не возможе, но паче ожесточи:]**) сие и тѣхъ, еже въ Вилнѣ. Ибо мірскими суетствіи ослабѣшиа очи свои, еже не видѣти и ушима тяжко слышати, и сердцемъ разумѣти, да не когда познавше свою прелесть и обратятся къ правовѣрію и исцѣленія воспріимуть. [Сему же чудеси, въ Вилнѣ бывшему, самовидецъ бѣ Елисей Илковскій, монахъ тогда при отступниковъ (sic) бывшій, нынѣ же въ великой Печерской Кіевской Лаврѣ протопсалтъ сущій, иже и со клятвою повѣда, яко самъ очима своими сие видѣ, еже вышше писавъ, чудо. Въ Грубешовѣ же и въ Берестю бывшая отъ многихъ самовидецъ, достовѣрныхъ мужей, слышавъ: нѣ убо и въ книгахъ, типомъ изданныхъ, аще кто восхощетъ извѣстнѣе увѣсти, прочтетъ, иряднѣ же въ *Оборонѣ собору Бере-*

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могили.

стейскаго вышъреченнаго всендза Скарги пригодныхъ реченныхъ на страници Ѡд, и въ книгѣ реченной, *Верификация невинности*, повторе выданой, на конечномъ листѣ] *). Повѣда же се и Гавриль Хоменецкій, бывшій тогда подстаростѣмъ Грубешовскимъ.

(49 л.) Нѣкто Александеръ Музеля, родомъ Грекъ, хитростію же врачъ, въ предѣлѣхъ кievскаго воеводства, паче же волынскаго отъ всѣхъ знаемъ, въ Городку, монастыра Печерскаго веси, у мене архимандрита Петра Могилы посѣщенія ради, въ лѣто 447, мѣсяца ноября 14 дня, сый,—повѣда ми, глаголя: якъ многого времени слышащу ми отъ многихъ о множествѣ тѣлъ святыхъ негнѣнныхъ, въ пещерахъ сущихъ, усумнивахся, невѣруя истинно се быти, паче же, егда о сухыхъ костехъ, се есть о главахъ святыхъ, отъ нихъ же миро пречудно исходитъ, повѣствоваху, никакоже сему вѣровати хотѣхъ, нъ паче блядословіямъ вѣровахъ, глаголющимъ, якъ на лщеніе приходящимъ елей нѣкій хитростію нѣкою влагаютъ или главы оны мажутъ, и показываютъ аки отъ костей исходяща. Желалъ и самъ очесы своими видѣти сіа, аще истинна суть повѣствуема, или хитростію на лщеніе творима. Божіимъ же провзволеніемъ, въ лѣто 448, въ святую великую четыредесятицу въ монастырь печерскій пришедшу ми, благословеніемъ отца архимандрита тогда сущаго Елисея Плетенецкаго, взыйдохъ въ пещеру святаго отца нашего Антоніа и, послушавъ тамо въ церкви Въведенія Пресвятой Богородицы съврѣшаемую божественную службу, съ велимъ удивленіемъ съглядахъ вся святыхъ тѣлеса. Моляхъ же тогда сущаго пещеропачалника іеромонаха Исаію, нынѣ сущаго архіепископа Смоленскаго, да ми главы, отъ нихъ же миро истѣкаетъ, покажетъ: показа же ми на единомъ мѣстѣ двѣ главы сухы, на стеклянныхъ блюдѣхъ стоящихъ. Рекохъ же къ нему (сущимъ и инымъ отцемъ тамо): „сіа ли мироточивая суть?“ Онъ же рече: „сіа суть“

(49 л. об.) рукою моею отъ блюда главу и хотя видѣти, аще коея хитрости въ ней пѣсть, отвсюду обращая, оглядахъ. Дръжашу

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

же ми въ рукахъ главу и съглядающе,—оле предивному чудеси!—отъ сухыя кости абіе врѣхомъ главы, ни единныя дыры сущи, аки отъ источника высоко кипящи нача исходити святое миро, не помалу, нѣ вельми, якъ же не точію мнѣ, нѣ и всѣмъ предстоящимъ въ ужасѣ быти и недоумѣніи. Не минувши же и полчетверти часа, наполнись блюдо мира, и преста же вельми и истекати, нѣ аки роса точію помалу изъ врѣха исхождаше. Благодарихъ же Бога, сице преславно мое сѣмнѣніе и о семъ невѣрствіе въ увѣреніе приведшаго, и наполнихъ три немалы съсудцѣ святого мира, взяхъ я себѣ, славля Бога сице премирно кости преподобныхъ своихъ хранящаго, и сіа источникъ благодатей творящаго. Въпросихъ же, аще часто сице истекаетъ святое миро отъ главъ онѣхъ. Пещероначальный же и предстоящій отцы рѣша, якъ николиже сице изобильно истекаетъ, нѣ точію аки роса, и се убо не всегда исходитъ; нынѣ же не обычно се бысть въ удивленіе всѣхъ насъ. Мнимъ убо, якъ тебе ради Богъ се сътвори и показа ти сіе придивное чудо. Азъ же рѣхъ: „простите ми отцы святыи, азъ донелиже сіе чудо видѣхъ, не вѣровахъ истинно быти се, еже нынѣ вижду, нѣ мнѣхъ хитростію вашею съдѣловатись сему, якъ же противници церкви нашей оглаголють васъ; нѣ убо нынѣ вижду и исповѣдую, якъ истинно есть не человѣческаа хитрость, нѣ Бога, прославляющаго святыхъ своихъ чрезъестественное есть дарованіе, и прославляю Того, мене увѣрившаго и неправедная на **50** л.) святыхъ его глаголющихъ обличившаго“. Три же съсудци полны мира вземъ и изыдохъ изъ пещеры, славя и благодаря Бога. Пребывшу же ми въ монастырѣ дни нѣкія, изыдохъ въсвоися. По въскресеніи же Христовѣ четвертой недѣли, сущу ми у пана кіевскаго Гавріила Хойскаго, въ градѣ его Хонщи, тогожъ лѣта **477** разболѣхся вельми, якъ же въ смерти приблизитись ми; болѣзнь же ми баше огневица, юже одрною нарицають, и утробная, юже дисентеріею именуютъ. Отчаялъ же ся быхъ своего живота и видѣвъ же себе уже близъ смерти суща, съзвахъ іерея и молихъ, да освятятъ ми елей по обычаю, вмѣсто же елея мира онаго отъ святыхъ главъ истекаша положихъ. Егда же обычно миромъ онѣмъ въ елея мѣсто помазаша мя,—оле великаго Божіа милосердіа и святымъ его да-

рованнаго исцѣленіямъ отъ него дара!—абіе въ той часъ вся болѣзнь уста, и въ всемъ здравъ и цѣлъ быхъ и абіе вѣстахъ, и донынѣ, благодатію Божією и молитвами святыхъ Его печерскихъ, здравствую. Се же на мнѣ бывшее отъ мира святаго, иже отъ главъ святыхъ печерскихъ, благодатію Божією исцѣленіе мнози отъ благородныхъ волинскаго воеводства видѣша, и самъ вышепереченный панъ Кіевскій, въ свидѣтельство Божіаго на мнѣ бывшаго великаго благодѣянія: Ему же подобаеъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто 4411, въ неже благочестивый родъ и племя княжатъ Острозскихъ скончася, мѣсяца декевріа въ 3 день, сичево знаменіе въ городѣ Острозѣ съ небесе бысть: егда по утрѣнемъ пѣніи людіе исхождаху изъ церкви, вѣдѣша вси надъ среднею трулою церковною руку, мечъ дръжашу, отъ конца же рукояти меча онаго кровь течаше. Се же видѣвши повѣдаша князю Григорію Четвертескому; князь же мнѣ се повѣда въ лѣто 4411 мѣс. ген. 1, въ Городку.

(50 л. об.) На Покутю за Галичомъ три поприща, надъ градомъ Тисяницею, на горѣ, бѣ церковъ сзданна отъ тесанаго камене (якъ же повѣсть сдрѣжится) двѣма братама отъ русскихъ велможъ. Егда же единъ отъ обою брату юнѣйшій вѣры православныя отврѣгся, латинскому зломудрію съвѣкупись, абіе—оле чудеси!—полцеркве тоя, юже онъ сздалъ бѣ, до основанія паде и разсыпая; полже старѣйшаго брата цѣла неразорима пребысть, даже до лѣта 4411. Того убо лѣта, егда Янушъ Потоцкій, воевода брацлавскій, Езупольскій наслѣдникъ, на сзданіе пирга, се есть башни, въ градъ своемъ Езуполи, тую оставшую полцеркве рязорити или разбирати повели, идущу ему съ женою своею на колесниці видити, како дѣлателіе рязорюють, вѣтръ великій взя ихъ съ колесницею и съ конми, и ели въ рѣку, подъ градомъ текущую, не вверже ихъ. Нѣ убо онъ ни въ чтоже се вмѣнивъ, не преста рязоряти церковнаго зданія, дондеже, по хотѣнію своему, сзда пиргъ. Сздавши же, егда первіе

*) На поляхъ рукописи приписано: *Подъ Езуполемъ подъ селомъ Ганусовкою.*

изъ пирга онаго отъ бомбардъ стрѣляти повелѣ, абіе пиргъ съ верха весь даже до основанія, падъ, раздрунись. Оле праведнаго Божія и скорого суда! Игъ же бо отступство юнѣйшаго брата разореніемъ отъ него ползданнѣя церкви обличи и отриновенна отъ себе и мръзка быти не точію его, но и яже отъ него Ему припесевая, показа; стояніемъ же и неразореніемъ другія полцеркве старѣйшаго брата, въ правовѣрїи пребывающаго, приношенная Ему отъ него прїятна быти свидѣтельствова: сице и нынѣ разореніемъ пирга яспѣ пѣзьявѣ, яко единою Богу въ честь и славу, или мѣста, или дѣла, или инѣя кія вещи освященнѣя, не благоволятъ Богъ пакн на человѣческую употреблятися потребу, и паче изволяетъ праздно, пли пусто стоять, нежели, ежекъ благоугожденію его освященно и отдапно есть, къ человѣкоугодію употребленно быти.

(51 л.) На святой горѣ Ло[онской] монастырь Діонисіатскій нарицаемый, иже имать обычай въ нѣкіа нарочитѣя праздники приходящимъ нищимъ милостыню отъ хлѣба даяти. Въ лѣто же 474, мало пшеницы имуще и боящеся глада, не давши хлѣба нищимъ, тѣе възвратиша ихъ кленущихъ. На утрїи же възгорѣся монастырь и вся житница съгорѣша и монастырь весь. Познавше же братія, яко скупости ради ихъ отъ Бога сіа казнь имъ бысть (ибо не възвергоша на Господа печаль свою, да Той ихъ прештаетъ, ниже помянувши Господне слово, глаголющее: непецѣтесь душою вашею, что ясте, или что піете,—якъже единъ отъ старецъ монастырскихъ имъ глаголаше тогда, нѣ не послушаша его, и сего ради, сице пострадавши, покаянась); и отъ того времени, аще и велии мало на свое употребленіе имуть хлѣба, всѣмъ приходящимъ нещадитъ подавають, и николи же благодатію Христовою оскудѣваетъ имъ хлѣба; ибо милуяй нищаго Богу взаемъ даетъ, и рука дающаа николиже оскудѣваетъ.

На тойже святѣй горѣ есть другій монастырь, нарицаемый Симопетра, тойже обычай имущій; нѣ убо, не помянувши казни Божію на Діонисіатскій монастырь бывшую скупости ради, въ лѣто 474, мало имуще пшеницы, не даша по обычаю милостыню

приходящимъ, нѣ тще възвратиша ихъ ротящихъ и кленущихъ. Се же бысть въ субботу предъ святою пятидесятною недѣлею; на утрѣ же въ день ѿ-тый отъ хлѣбныхъ печи разгорись огнь и вся житница сѣже и храмы, въ нихъ же, яже на пищу, съкриваютъ. Тако бо о себѣ точію, а не о искрещемъ некущихъ всегда страждутъ. Нѣ убо оттолѣ уставивша съ клятвою николи же удържати милостивю, нѣ всегда, аще бы и единъ точію хлѣбъ въ монастырѣ обрѣтался, даяти нищимъ не възбранно.

(51 л. об.) Въ лѣто 441 марта кѣ, въ день Благовѣщенія пресвятыя Богородица, въ веси папа Замойскаго, нарицаемой Пискуровице, въ предѣлѣхъ Вѣлкомъ лежащей, единъ отъ земледѣльцевъ наемнику своему, сущему вѣры православной, пиву, на ней же бѣ жито на зиму сѣялъ (понеже ничтожѣ бѣ вѣдѣти прозябшее на ней, не уповаясь уже прозябнути), изорати повели; наемникъ же рече: „господине мой, двесь у насъ, у Руси, праздниекъ есть великій Господскій святой, вѣнь же не достоинъ дѣлати, сего же ради и орати не могу, къ сему же, и идеже посѣялъ еси жито, уповая на Бога, нѣсть лѣпо отчаяватись Божіей благодати, не убо прежде время прозябанія, и сѣмъ убо Бога прогнѣвати не подобаетъ. Принуди же его господинъ его въспряжи волю и изыйти на поле; изшедъ же съ сыномъ господина своего, никако же дерзну орати Господскаго ради праздника. Господинъ же его изыйде видѣти, аще оретъ, и узрѣвъ его праздно стояща, нача словесы злыми клясти наемника и глаголаше: „нѣсть се святой день, уже минулъ есть день Благовѣщенія, блядиши ты съ своимъ Русскимъ праздникомъ; иди, ори, более же не блядослови.“ Послушный же церковный сынъ, паче изволи временнаго господина повелѣнію ослушаться, нежели Божіаго закона преступникъ быти (ибо рабъ всякій донелѣи же не съпротивъ Божіему повелѣнію господинъ его повелѣваетъ, долженъ есть все, еже повелѣваетъ, по силѣ своей сѣтворити; сгда же что съпротивѣ Божіему и церковному повелѣнію дрзнетъ господинъ повелѣти, нисть дѣлженъ послушати ни въ чемъ же), и рече господину своему: „аще хочени и убити мя, изволяю, дѣлати же никако же въ сицевый святой день буду“. Госпо-

динъ же его, злословивъ ему много, нача съ сыномъ своимъ орати. Наемникъ же възвратися въ весь. Идущу же ему, видѣ исъ поля вихрь темень, аки мракъ идущъ къ господину его; егда же прииде, надъ нимъ възкрутився мало, невидимъ бысть. Въззрѣвъ же наемникъ, ниже господина, ниже сына его, ниже воли, ниже ора-ло видѣ, и пристрашенъ бывъ, побѣже въ весь и повѣда всѣмъ бывшее. Людіе же, изшедше на поле, никого же обрѣтоша, и даже до дне сего не обрѣтается, ибо погуби его Богъ, якъ ругателя и презирателя ||(ж. 52) благочестія и повелѣній его преступника.

Мученіе преподобнаго отца нашего Аввакума скитника святой горы, бывшее отъ нечестивыхъ турковъ въ Солунскомъ градѣ, въ лѣто 4771, мѣсяца ок...

Сей преподобный отецъ нашъ Аввакумъ, измлада Бога възлюбивъ, миръ възненавидѣ, и шедъ въ святую гору аѳонскую бысть мнихъ, и велми во подвигъ себе великій вдаде, якъ и отъ монастыра устранился и особъ на скити отшелническо жити, богомыслиемъ и себѣ вниманіемъ упражняся. Вѣда же многу бѣду и скорби, юже по вся дни нечестивыи Агаряне христіаномъ творятъ, и насилствуютъ имъ, и лютое ихъ, еже на Христову вѣру хуленіе, разгоривъ духомъ, якъже другій ревнивый Ілія, и положи на сердци своемъ, еже поити къ граду и Божественную Христову проповѣдати вѣру, нечестивая же безбожнаго и безумнаго Махомета ученія и преданія обличати. Се же утвѣдивъ въ себѣ, поиде къ духовнику, тогда сущему болгарскому, Θεодосію именемъ, въ Ксеновскомъ скитѣ живущему, еже благословитись отъ него (ни что же бо николи же, яко же истинный инокъ, навывкъ баше кромѣ благословенія творити), и извѣститись хотя, аще есть Божіе на се произволеніе. Слышавъ же се духовникъ отъ него, рече ему: „не требѣ ти есть мученичества, само бо то иночество, аще до конца добрѣ съхранимъ, аще и безкровнѣ въ мученичество вмѣнится, потъ бо и трудъ вмѣсто крове будетъ: и запрѣтивъ, не благослови его.“ Онъ же, послушавъ, поклонися и поиде въ кушу свою, молясь Богу усердно, да извѣститъ его самъ о семъ. По тріехъ же

двехъ извѣщеніе пріемъ отъ ангѣла не поиде прочее къ духовнику, нѣ иде просто въ градъ Солунскій, и нача проповѣдати Христа, нечестіе же турецкое обличати; нечестивыи же агаряне, емше его, велми биша и ведоша его ко своему судіи, его же нарицають кадія. Ставъ же преподобный воинъ Христовъ на судищи съдрзновеніемъ Христа проповѣда, глаголя: „уже время есть уклонитись вамъ отъ зловѣрія лживаго вашего пророка, проклятаго Махомета, и познати истинну, яже есть Христосъ Богъ и Спасъ нашъ, иже прииде въ миръ, да свободитъ насъ отъ діаволскіа прелести, въ ней же нынѣ есте вы, прелщенни отъ прелщенного діаволомъ безумнаго Махомета, ибо кромѣ Христовыя вѣры нѣсть мощно человѣку спастись, ниже съ Богомъ ||(л. 52 об.) съединитись, нѣ вѣчно погибнути, и съ діаволомъ въ огненѣй геенѣ мучитись, идеже и вашъ лживый учитель Махометъ есть съ всѣми, невѣровавшими Христу. Тѣмъ же покайтесь и пріймѣте вѣру Христову спасительную и креститесь водою въ имя Отца, и Сына, и святаго Духа, да будете сынове Божіи и наслѣдники царствія небснаго съ Христомъ Богомъ нашимъ, и съ всѣми святыми Его, ибо царство мира сего, имъ же вы хвалитеся, дрѣжаще, тлѣнное есть и временно, и ниже спасти можетъ, но паче въ погибель въводитъ всѣхъ любящихъ его. Тѣмъ же, якъ же рѣхъ, уже время есть оттрясти мракъ прелести отъ очію свою и видѣти свѣтъ истинный Божій, и отложить лжу и пріяти истинну Христову. Судіа же, не трѣпя прочее слышати хулима своего лжепророка, Христа же проповѣдаема и славима, повели велми палицами бити преподобнаго мученика, яко же не точію рубищу, еже на немъ, нѣ и земли обогрѣтись святыми его крѣвми, и уста ему потлѣчи повели, еже не мощи глаголати; нѣ убо Христовъ воинъ, доблественнѣ трѣпя, радовашесь, яко сподобись раны за Христово имя пріяти, и не престая ясно проповѣдаше Христа Бога. Надлѣзъ же, бывше его и мучивше, увѣщаваху, еже хулити Христа, Махомета же славити; онъ же никако же покориса, нѣ паче славяше Христа велегласно, глаголя: „вамъ достоятъ отъ лжи и погибельныя прелести, къ истиннѣи и къ животу възвратитись. Мнѣ бо, аще и тысящами сугубо приложите муки, отъ любви Христовы не отлучуся, животъ бо мой есть Хри-

стость, а еже страдати и умрѣти Его ради пріобрѣтеніе ми есть. Вашъ же нечестивый животъ дѣлательница есть погибели, смерть же—самая погибель“. Много же поелику глаголаше имъ истинну, потолику лютіе біаху его, и ели жива въ темницу вѣврѣгоша. На утрѣ же, сѣдшу кадіи на судищи, приведоша Христова страсотерпца; и рече ему: „по толицѣмъ вчерашнѣмъ наказаніи еда умудрился еси, еже не хулити нашего великаго пророка и святой его законъ“. Святой же отвѣщаѣ, рече: „азъ паче, о судіе, дивлюся, яко ты челоуѣка блудника, скверна же и всякаго беззаконія исполнена, паче же безумна пророка, и блядивая и смѣху паче достойная, отъ діавола сущая, его погибелная преданія, свята прѣрѣцаеши.“ Разгнѣваѣжесь кадіа, рече: „не долѣють ти вчерашняя раны, нѣ паче [(53 л.)] болшая себѣ пріобрѣтаеши, яже, аще не увѣриши пророку нашему, не мимоидуть ты; нѣ убо (ласканіемъ пача) азъ ти съвѣтую, пріими нашу вѣру и буде у царя и у всѣхъ насъ честенъ и славенъ, и богата ты сътворимъ, и смерти гонзвещи; аще ли же ни, то по многихъ мукахъ лютою скончишися смертію.“ Рече же, преподобный: „слава твоя, честь твоя и царя твоего, и богатство ваше съ вами, о безумне, да будетъ въ погибель, тлѣнна бо и привременна сіа суть. Слава же моя—христіанская, честь и богатство—Христосъ есть вѣчный мой царь и Богъ, Ему служу и покланяюся, мукъ же твоихъ не боюся, ни трепещу о укрѣпляющимъ мя Христѣ, ибо телесныя муки веселіе суть рабомъ Христовымъ, вѣнецъ бо тѣмъ и царство вѣчное изходатайствуютъ.“ Разирѣваѣжесь велми, повели люто бити его, дондеже весь изнеможе и бысть якъ мертвъ, и пакы вѣврѣгоша его въ темницу. Сице же до третіаго дне томяху святаго, различно рапами мучающе его отрещися Христа; нѣ убо доблѣй, яко же твердъ адамантъ, вся мужескіи трѣпяше, и поелику лютіе томимъ бываше, потолику свѣтліе проповѣдаше Христа Бога, беззаконіе же ихъ зѣлѣе обличааше. Въ четвертый же день изведенъ бысть предъ беззаконнымъ судіемъ преподобный страдалецъ Христовъ, и възрѣвъ на нѣ, аки звѣрь люте нечестивый, съ яростію рече: „едипаче, о окаинне, пребываеши непреклоненъ отъ злыя своия и гнѣурскія вѣры и хулиши святой нашъ законъ, нѣ убо престани хулити и пріими нашъ

законъ великаго пророка нашего Махомета, яко аще не покориниши и не приимиши нашу вѣру, днесь лютою умреша смертію.“ Блаженный же, въсклабився, рече: „ты наче, беззаконниче окаянецъ еси, въ тинѣ прелести бѣсовстѣй пребывая, видѣти не хотя свѣта и истинны Христовы, и правдѣ Божіей противляся; твой законъ, скажу ти, чесо ради не приѣмлю: ибо, отъ сквернаго учителя преданный, учительница есть всякая нечистоты и порока, и всякая злобы, ими же Богъ гнушается, и блядивыя вась басни и смѣху достойныя о Богу непостижимомъ, невидимомъ, и умомъ необъемлемомъ, точию вѣрою отъ христіанъ познаваемомъ, и о будущемъ вѣцѣ блядсловить и учить, и иная подобная сими, и сего ради законъ вашъ ничто же ино естъ, развѣ пространный и широкій путь, въводяй въ погибель. Христіанскій же законъ отъ Христа Бога, насъ ради въплощеннаго, отъ чистаго и добр. . . . чистоты всякою душевныя и телесныя, и всѣхъ добродѣтелей естъ учитель, ими же Богъ улаждается. Вѣра же христіанская истиннаго, непрѣннаго, не създаннаго, превѣчнаго, въ трехъ лицахъ единаго, (53 л. об.) нераздѣльнаго Бога познати и славити, и Тому единому служити и поклонятися учить, се естъ Отцу, и Сыну, и Святому Духу. И сей естъ путь, аще тѣсный и прискрѣбный чистаго и добраго ради житія видится, пѣ въводяй въ вѣчный животъ. Тѣмъже молю и вась отвргните прелесть и съ мною Христови поклонитесь, да и съ Нимъ въ вѣки поживете.“ Разъярися, яко же звѣрь суровъ, нечестивый судія, и въскочи отъ сѣдалища своего, аки безумный, и яко левъ рыкая, къ предстоящимъ възопи: „возмите хулника сего и на части разсѣците, да не более хулить нашъ законъ“. Предстоящіи же воины, глаголемыи яничаре, яко дивныи звѣрие устремившася на святаго и, поемше, ведяху на трѣжище, иніи же руками біаху по лапатома, друзіи же тростіемъ морскимъ по главѣ, иніи же ножи рѣзаху тѣло его и метаху по стогнамъ; блаженный же преподобномученикъ, радуясь, идяше и пояше, глаголя: „обыдоша мя пси мнози, юнци тучныи одрѣжаша мя, отвѣрзоша на мя уста своя, яко лви, въсхищающе и рыкающе: нѣ Ты, Господи, Іисусе Христе, Боже мой, изми и избави душу мою отъ неправедныхъ устенъ ихъ и съ миромъ приими ю въ животъ вѣчный.“

Приведше же его немилостивыи христоненавидцы на средѣ торжища. увѣщаваху его отрещись Христа. Святый же плюваше на лица ихъ, проклиная Махмета и законъ его, Христа же, яко Бога, славяше и величаше; они же, извлекше оружія своя (не терпяще слышати Христа хвалима) и начаша сѣщи его, благодаряща Бога и глаголюща: „Господи, Іисусе, приими духъ мой,“—дондеже на малы части разсѣкоша святое и многострадалное тѣло его. И тако предавъ святую и блаженную душу свою въ руцѣ Господевы, его же желаше, октовріа въ тридесятый день. Святое же тѣло его раздробленно даже до нощи лежаше на позорищи ономъ, нощію же отъ благочестивыхъ христіанъ нициѣ, отай пришедше, събраша и взяша е въ дома своя, и (54 л.)деже многа чудеса съдѣваша въ славу Христу Богу. Егда же прииде вѣсть къ святой горѣ о мученіи его, духовникъ его онъ Ѳеодосій рече: „понеже се безъ моего благословенія сътвори, не имамъ его, якъ мученика, дондеже узру мощи его нетлѣнны и благовонія имущихъ“. Въ тоежь убо лѣто въ четыредесятницу принесены быша нѣкіа отъ частей стятыхъ его мощей въ святую гору, отъ онѣхъ благочестивыхъ мужей; духовникъ же, слышавъ, поиде видѣти, и видѣвъ я цѣлы и велие благовоніе имущихъ, паде на землю съ слезами, славя и благодаря Бога о семъ и прощенія прося за невѣріе, — паче же егда слыша отъ христіанъ онѣхъ, яко въ Солунѣ мнози отъ недужныхъ исцѣленія прикосновеніемъ святыхъ его мощей пріяша. Іъ лѣто же 474, въ святуюжъ четыредесятницу, въ святую седмицу святыхъ страстей, единъ отъ поганныхъ агарянъ, видѣвъ мощи святаго, исцѣленія многа творящихъ, прииде въ себе, и раскаявся, яко отступникъ быше отъ христіанскіа вѣры, съ дерзновеніемъ иде въ преторъ предъ кадією и, ставъ предъ нимъ, сня кидаръ (иже глаголется завои) съ главы своєї и поврѣже его на землю, и ногама ступати по нѣмъ нача, глаголя: „познахъ, о судіе, яко вѣра ваша мусульманская зла есть, и нѣтъ въ ней Божія истинны, сего ради предъ тобою и предъ всѣми предстоящими отмѣщуся ея днесъ, яко злыя севръныя же и богопротивныя, и поплюваю, и ногама попираю ю, и проклиная, къ христіанстѣй же, якъ къ святѣй и истиннѣй и непорочной вѣрѣ (отъ ней же діаволскимъ наважденіемъ отпалъ бѣ)

възвращаюсь и приѣмлю ю“ (и персты крестообразно зложивъ, лобыза) рекъ: „и сердцемъ и усты лобызаю, и Христа Иисуса съ Отцемъ и Духомъ въ единомъ существѣ неразлучна и единого истиннаго Бога быти вѣрую и Господа всѣмъ его исповѣдую, вашего же лжепророка Махомета отрицаюся, яко блядива и слугы діаволя.“ Судіа же бити его и, якоже безумна, изринуті повелѣ, мня его бѣснующася. Онъ же възываше: „нѣсть азъ безумецъ, нѣ нынѣ въ разумъ истинны пріидохъ, силою **(54 л. об.)** Христа Бога моего, хотящаго всѣмъ спастись, и молитвами святаго мученика Аввакума, его же вы за имя Его умучисте.“ Бивше же его, изгнаша вошь изъ своего судилища; онъ же, ходя по граду, повѣдаша себе христіанина быти и свѣтоваша всѣмъ вѣру Христову пріяти. Махмета же, якъ лжива пророка, отрещисъ; біаху же его вси агаране и плюваху на нь, онъ же трѣпеливнѣ пріимаше раны Христа ради, и славяше Его, моля, да имени ради Его, подъяти сподобится. Въ утрѣи же пакы пріиде на судищи, и исповѣда себе христіанина; нечестивыи же, лютѣ бивше, изъ града изгнаша его. Онъ же въ третій день третицею въ преторъ пріиде, и рече судіи: „не мни мя безумна, нѣ благоразумна быти, о судіе! терпеливнѣ точію, молю тя, послушай, и повѣмъ ти, что у тебе хочу, третицею къ тебѣ приходя,—азъ бѣхъ христіанинъ, и прелщенъ отъ миролюбіа, отвергохся Христа, и пріяхъ вашу Мехметскую вѣру, и донелиже Богъ свѣтомъ своего благоразуміа просвѣти мя въ тмѣ, сей пребывахъ, егда же минувшаго лѣта видѣхъ доблественнаго онаго и крѣпкодушнаго блаженнаго Христова мученика Аввакума, толики муки отъ васъ Христова ради исповѣданія, наконецъ же и толику немилостивую и лютую смерть съ радостію приѣмлюща, рѣхъ въ себѣ: аще бы сей человѣкъ не имѣлъ доброе и извѣстное упованіе своего спасенія, и вѣчнаго на небесехъ вздаанія, не бы сицевыя муки радостно и вседушно претерпѣлъ,—нѣ убо ожидахъ, да вижу, аще тѣло его неистлѣнно пребудеть и благовонно, и сей мужъ аще чудо нѣкое сътворить, якъ же отъ христіанъ о мученикахъ Христовыхъ чтומая слышахъ, и сего ради и азъ, егда разсѣкоша его, нощи оная взяхъ едину часть тѣла святаго онаго и съерыхъ ю у нѣбоого христіанина; единою же единъ отъ домоча-

дець моихъ разболѣсь велими, (55 л.) въспоманухъ же себѣ о сокровенной части тѣла онаго, и рекохъ въ себѣ: аще истинна есть вѣра христіанская, о ней же мученъ бысть человекъ опъ, то и ни съгни оная тѣла его часть, и егда прикоснуся ею болящему, исцѣлѣтъ,—и поидохъ къ оному христіанину и обрѣтохъ мощи ѡпы нетлѣны и благовоіе имущи, и взяхъ я, и абіе, егда възложилъ на болнаго, преста болезнь его и исцѣли и вѣста здоровъ. и нынѣ въ дому моемъ есть, аще убо хочещи призови его и увѣжди истинну. Се же азъ видѣвъ, прославихъ Христа Бога, даровавшаго своимъ угодникомъ по смерти сщцевую благодать и силу имити, и отъ того часа вѣровахъ ему и христіанинъ есмь. И сего ради молю тя—или даждь ми писаніе свое къ христіаномъ, да якъ христіанина пріимуть мя къ святому своему събранію, или повели мя исповѣданіа ради имени Христа Бога моего, по беззаконному твоему закону, огнемъ съжещи. Законъ бо твой проклиная, и вѣры твоея отрицаюсь лживаго вашего Махомета, Христу же, Богу моему, кланяюсь, и Тому вѣрую, Того славлю и величаю.“—Разгнѣважеся мучитель и бити повели его велими, и на утрѣ на смерть осуди его и предаде мучителемъ. На торжищи же у стлѣпа привязаша блаженнаго мученика, смолою обвивше его, потомъ же окрестъ хвастіе сухое възложивша и възжгоша, молящуся святому Господеву. Абіе же, егда разгорись все хвастіе и самая смола, яже на немъ,—але чудеси!—вѣтръ вѣтій подвижеся и трусь, якъ же всему граду трястись и всѣмъ на позори сущимъ бѣгати и самымъ мучителемъ, мняще, якъ и градъ весь испровержется; егда же преста вѣтръ и трусь, обрѣтеся Христовъ мученикъ единъ стоя при столпѣ развязанъ и весь цѣлъ, и здоровъ, ниже смолы, ниже дрова, нѣ ниже пепелу сущу . . . Егда же преминулъ страхъ онъ вихрюпный, начаша събиратися нечестивыи и вѣдѣти, что бысть ему, и обрѣтше его здрава и ни отъ огня и вѣхра отнюдь неврежденна, овии дивляхуся и славяху Бога, инии же хуляху, злословя ему, яко же чародѣю. Онъ же глаголаше къ нимъ: „о безумнии и безстуднии невѣрницы! чесо ради силу Христа, Бога моего, великую и крѣпкую чарованіемъ быти оглаголите?.. Той есть Богъ, иже и при Новоходоносорѣ пречудно не покорившихся нечестивому (55 л.

об.) безбожному вѣлѣнію отъ печи огненнѣй избавивый трехъ отроковъ и Даниїла отъ устъ львовыхъ цѣла, въ ровѣ заключеннаго, съхранивый, иже и мене нынѣ, не покоряющагося вашему скверному и нечистому ученію, отъ огня, яко служителя своего, и истинѣ его поклоняющагося, неприкосновенна стѣблюде, не мене ради, изволяющаго отъ сердца и желающа скорѣе имени ради Его умрети, и съ Нимъ абіе жити,—нѣ васъ дѣля окаменныхъ сердца и ушесы, да вѣдѣвше чудеса его, обратитесь къ Нему и вѣруете въ Него, и съ мною прославите“.—Нечестивыи же, не приѣмше наказанія святаго, ниже чудеса увѣрившесь, нѣ яко звѣріе дивныя зубы скрежещуще на нѣ, біюще и оплевающе лице его, взяша его и ведоша и въ долную темницу всадиша его. Въ пощѣ же, да не чудеса прочее удививъ люди къ вѣрѣ приведетъ, христіанъ же въ вѣрѣ да не утвердитъ, нечестивый епархъ повели главу святаго усѣщи, тѣло же его, къ каменю привязавъ, въ море вѣврещи,—и тако, теченіе добрѣ скончавъ, къ желаемому Христу на небеса вѣстече, и съ мученическими лики, тамо вѣдваряясь, славить побѣду на враги ему даващаго.

(93 л.) Въ лѣто 44ки мучень бысть святой преподобный мученикъ Аѳанасій, родомъ, грекъ сынъ чауша потурнака за вѣру Христову навожденіемъ отца его, иже его на вѣру Христову намовлялъ на вернутися. Тотъ святой преподобный зъ молоду въ двенадцати лѣтахъ отъ тур[ецкой] поганой вѣры до Святой горы отъ отца и матери утѣкъ и въ Іевер[скомъ] монастыри чернцемъ зосталъ, и въ монастыри осмь лѣтъ змешкавши, отца своего и матку до хана вернути пошолъ, который отъ отца, срогого поганина и богатаго, розманте былъ и лагодостю и срогостю и черзъ его самага, яко и черзъ ученыхъ емировъ, до заприняся Христа и правды Его былъ намовяный и притяганный до прянята блуду погибели махометанской; але гдыся о вѣру святаго, якъ о твардый и нескрушоныи діамантъ, ударили и неотминной сталости въ немъ въ Христѣ обачили,—незбожнныи от[ецъ] самъ его до кадіи оскаржилъ и абы караныи былъ просилъ и исти-

говаль. Взятый до тяжкаго вязеня и чрезъ три дни отъ емировъ и отъ иныхъ зводителовъ поганскихъ былъ намовляемый, абыся Христа заприлъ, але и тые гды духодвижимыми усты его словеси, яко острымъ мечемъ Христовы вѣры, звѣтяжными составляли, срого въ темници бити слугу Христового казали, и розмантими муками страшили, еднакъ онъ имъ далѣй, тымъ статечнѣйшимъ быти показоваль. По всѣхъ страхахъ и мукахъ третего дня самого застеннаго недвижимаго, гды въ темницу темничный зъ сторожами смотрили што бы самъ чинилъ, обачили при немъ сидящихъ двоухъ молодцевъ, въ свѣтлыхъ шатахъ оболоченыхъ и з нимъ розмовляющихъ, и разумѣвши, же христіане потай пришли и умоцняють его въ вѣрѣ, побѣгли и дали знать отцу его, который, якъ шаленный песь розъярившись, прибѣгъ до темници, и гды му двери отворе, еще при немъ сидящихъ святыхъ Христовыхъ ангеловъ обачилъ, и разумѣючи, же люде суть зъ фурією кинуса ихъ полапати, але зближившись до него, самого толко знашелъ. И такъ зъ яду сына, катовско порвавши, ||(92 л. об.) зъ темници выволокъ, якъ на чаровника волаючи, и такъ за его инстигованіемъ, а за беззаконныхъ судіи декретомъ, самъ его, срого біючи и мордуючи, на рынокъ выволокъ, где дрова и иншіе приправы наготованые были и до столпа привязанный (sic) немилостиво палили, молячогось и мовячогось: „Господи, пріими духъ мой!“ А ижъ, гды отдалъ духъ свой Пану и Богу своему, котораго вызналъ, буря наступивши велика и страшна на мѣсто бургу, весь людъ пострашила и незбожнѣй отецъ и кадіа, албо несправедливый судіа, зе страху бурѣ оное тогожъ дня и тоенжъ години злѣ заразъ здохлѣ. А matka того преподобнаго мученика, обачивши тое, до себе пришла, и покинувши прелесть турецкую и всю маетность, потаежне зъ мѣста того, дорого купивши голову сына своего у единого янчарина, пришла до Солуня и ченицею въ монастырѣ, называсомъ святой Параскевы *) zostала и Афанасією названо. Въ славу Христу Богу нашему въ монастыру Іверскомъ на святой горѣ того преподобнаго мученика рука правая есть цѣлая, благовонія и чудеса точащая. Самовидецъ Прохоръ Коблянскій, схимонахъ монастыря Іверскаго.

*) Прежде было написано (но зачеркнуто): Пресвятой Богородицы Успенія.

1) **Каноны и другія церковныя пѣснопѣнія, составленныя Петромъ Могилою.**

*а) канонъ къ причащенію священникомъ *).*

(32 л. об.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Поимъ Господеви, Израиля древле отъ работы видимаго Фараона Моисеомъ сквозѣ Чермное море избавившему, насъ же отъ мысленнаго врага лести крѣвію своею спасшему честною, якъ прославись **).

Вѣрою несуменною, обаче съ страхомъ, надѣясь словесемъ твоимъ реченнымъ: грядущаго ко мнѣ не изждену вонъ,—дерзаю приблизиться, и святому ти Жертвнику служити: нѣ аще и не достоинъ есмь, ты мя самъ святымъ твоимъ достойна служити яви Тайнамъ.

Никтоже достоинъ нарещись можетъ предъ твоимъ величествомъ, (вся бо правда наша якоже рубище привѣржено есть предъ тобою) аще не твоя благодать туне оправдитъ насъ. Самъ ѹбо, человеколюбче, по благоутробію твоему, достойна мя сѣтвори святымъ твоимъ служити Тайнамъ.

Священникъ сый въ вѣки, по чину Мелхиседекову, Христе Спасе мой: жертву себе единою о насъ Отцу своему, на Крестномъ Жертвенницѣ принесть еси, иже и нами всегда приношенъ безкрѣвнѣ хотя быти въ спасеніе вѣрнымъ, уставишь еси насъ

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

**) Противъ этого мѣста на поляхъ рукописи написано: *Помощникъ и покровитель былъ еси намъ въ спасеніе отъ Отца прежде денница всѣавый и на земли съ плѣти явивыйся, якъ прославись.*

служити святымъ твоимъ Тайнамъ, имъ же и нынѣ служи[ти] достойно сътвори.

Дѣво Пречистаа, Маріе Богородице, Бога Слова плѣтію рождшіа на спасеніе вѣрнымъ, того моли, достойно мя сподобити святымъ своимъ служити Тайнамъ.

Пѣснь ѿ Ірмосъ.

Да утвердится сердце мое о тебѣ, Христе Спасе, и да разширяются уста моя, на пѣніе твоея хвалы: якъ нѣсть свята, ниже праведна, паче тебе Господи, Боже мой.

Не на достоинство свое взирая, еже не имамъ, нѣ на пучину твоего благоутробіа, дрѣзаю приблизитись къ святому ти Жертовнику, и служити святымъ твоимъ Тайнамъ. Ты убо, Спасе, сътвори мя достойно безъкровную ти принести жертву.

Аще всякъ живой не оправдится предъ тобою, Владыко челолюбче: како азъ недостойный, идеже аггели приникнути желаютъ, внити дрѣзну и служити страшному ти Жертовнику; нѣ ты мя яви достойно безъкровную ти и всесвятую принести жертву.

Не по моему достоинству, нѣ по твоему благоутробію, яко же сподобилъ мя еси въ чину священныхъ твоихъ слугъ вчислитись: сице и святому ти предстати Жертовнику сподоби: и о своихъ съгрѣшеніихъ и о людскихъ невѣжествѣихъ, словесную и безъкровную [(33 л.)] ти принести жертву.

Въ утробѣ своей носившіа Творца твари, Богородице Пречистаа, и плѣтію неизреченно родившая, того моли, еже неосужденно ми священнодѣйствовати священнаа его таинства, и достойно принести безъкровную ему жертву.

Пѣснь ѿ Ірмосъ.

Услышавъ пророкъ приходъ твой, Христе, убояся: азъ же вѣрою пречудная твоя разумѣвъ дѣла, тренетно удивляюсь, и прославляя твое Божество въпію: слава силъ твоей, Господи.

Не въ хлѣбѣ, ни съ хлѣбомъ, ни подъ хлѣбомъ Тѣло: ни въ винѣ, ни съ виномъ, ни подъ виномъ Кровь быти: нѣ существо хлѣба въ самое твое Тѣло, Спасе, и существо вина въ самую пре-

чистую, истинную твою Кровь премѣнитись вѣрую; и подѣ обоихъ видѣ, единого тя цѣла Богочеловѣка исповѣдуя, молю достойно служити и причаститись сподоби мя.

Не образъ тѣла, ниже образъ крове, нѣ самое истинное, одушевленное и обоженное тѣло, и Божественную изъ ребрь истекшую ти, Спасе мой, кровь, въ пречистыхъ твоихъ Евхаристіи Тайнахъ быти вѣрую, и твердо исповѣдую: имже молюся, достойно мя служити и причаститись, Христе мой, сподоби.

Не тѣло съ небесъ спедши, нѣ хлѣба существо, въ оное на небеси сущее, и вина въ Пребожественную твою, Христе мой, кровь, Божественными ти словесы, дѣйствомъ же Пресвятаго Духа, премѣнитись исповѣдую: имъ же служити и достойно причаститись, Спасе, сподоби.

Тогожде единого, нераздѣлнѣ цѣлаго въ Тайнахъ на престолѣ, подѣ видимыми видѣ невидимо крыющагося Христа Бога вълощеннаго, иже и на небеси съ Отцемъ сѣдящаго, твердо быти вѣрую, ему же теплыми ти молитвами, служити, пречистаа Дѣво, мати щедротъ и милосердіа, и достойно причаститись сподоби.

Пѣснь ѿ Ирмосъ.

Отъ нощи Духомъ утренюю Боже, и молю тя, росю яже отъ тебе испѣли душу мою, и страхъ твой всади въ сердце мое, да прииму духъ спасенія, его же сътворилъ еси на земли, кромѣ бо тебе иного Бога не знаю.

(33 л. об.) Якъ Бога всесила, на небеси и на земли, и всюду тя Христе суща исповѣдую: якоже Бога и человекѣа на небеси точію и на земли въ Тайнахъ причащенія, быти вѣрую, имъ же мя недостойнаго, достойно яко благъ служити сътвори, и причаститись неосужденно сподоби, великія ради твоя милости.

Вѣрую твердо увѣщаваюся, подѣ видимыми хлѣба и вина видѣ, истинное быти Тѣло твое, и истинная спасительная ти Кровь, еже сподоби мя неосужденно въ жертву благопріятну Отцу твоему принести о нашихъ сѣгрѣшеніихъ, и о людскихъ невѣждствіихъ, великія ради твоя милости.

Пресуществєніа божественныхъ ти Таинъ, образъ не свѣмъ Господи, ниже како преминєніе сихъ бываетъ испытую: Образъ бо есть неисповѣдимъ: нъ якъ словесы твоими, и наитіємъ святаго Духа, отъ иже въ Дѣвѣ таинственнаго твоего воплощенія навъкъ, твѣрдо увѣряюсь, якъ ты еси въ Тайнахъ Причащенія, вещественнѣ Христосъ Богъ и человѣкъ, пришедый въ міръ спасти насъ, великіа ради твоея милости.

Плоть, юже отъ Дѣвы пріялъ еси, и на смерть въдалъ еси, и на небеса възнесъ, одеспую Отца посадилъ еси, тую едину и подъ видомъ хлѣба на престолѣ, и отъ пяти Пречистыхъ ти ранъ истекшую животворящую кровь, подъ видомъ вина въ Божественной чашѣ, по изреченіи Божественныхъ ти словесъ, дѣйствомъ Пресвятаго Духа быти вѣрую, ихже достойно священнодѣйствовать, и тѣмъ неосужденно причаститись, молитвами ты родніа сподоби, великіа ради твоея милости.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Изъ чрева ада грѣховнаго, отъ глубины сердца, якъ отъ кита Іона, възпю ти, Христе: отъ тля животъ мой възведи, да приложи, еже видити церковь твою святую.

Аще и пресуществуется хлѣбъ и вино, нъ существа своего не оничтоживаютъ, ниже погубляютъ, ниже иное приѣмлютъ: нъ свое существо въ Тѣло Христово, и честную его Кровь, неизреченно премѣняютъ, нъ въ обоихъ единъ Христосъ цѣлый, точію виды Хлѣба и Вина (яже непреминны пребываютъ) покровенныи въ снѣдъ и спасєніе вѣрнымъ предлежитъ.

Аще и всегда раздрабляется: нъ цѣлъ и единъ Христосъ въ Тайнахъ, по всей вселенной на Престолѣхъ нераздѣлимъ пребываетъ: и всегда ядомъ, никогдажъ истощевается: нъ освящаетъ вѣрою ему причащающихся. На снѣдъ бо и спасєніе вѣрнымъ предлежитъ.

(34 л.) Якоже тѣломъ Божество свое, Спасе, чловѣка себѣ съвъкупляя, покрылъ еси: сице и нынѣ въ Тайнахъ, да насъ плоть отъ плетей, и кость отъ костей твоихъ сътвориши, истинную плоть

и Кровь свою спасительную, видимыми хлѣба и вина виды покрывъ, въ спасительную снѣдь и питіе вѣрнымъ (имѣже и мене достойно причаститися сподоби) предлагаеши.

Богородице, Мати живота, хлѣбъ живота вѣчнаго, Тѣло Христа Бога моего, и чашу безсмертіа, Крѣвь его Божественную, твоими Матерними прилежными молбами, достойно въ оставленіе грѣховъ и въ приобретіе жизни вѣчныя пріяти сподоби, на се бо въ пищу вѣрнымъ предлежитъ.

Пѣснь 3. Ірмосъ.

Тріехъ отрокъ вѣра въ пещи огнь на хладъ преложи и невредженно, аки въ свѣтѣ ликоствующа, единными усты съгласно пѣти научи: отецъ нашихъ Боже благословенъ еси.

Брашно есмь великихъ (Христе въ Тайнахъ вѣрному въпиеси), вѣруй и снѣси мя: не бо азъ въ тя, якъ тлѣннаа твоего тѣла, преложуся пища, нѣ ты въ мя претворишися, и обожиишия Причащеніемъ; тѣмъ же и азъ достойно молю тя: рукама коснутися и усты примати Тѣло твое сподоби и Крѣвь Божественную, и тебе славити, Отцемъ Бога въ вѣки.

Нераздѣльнаго ради съединенія Бога и человѣка, якъ же на небеси, сице и въ Божественныхъ Тайнахъ, истинно вѣрую тя быти Христе мой: просвѣщающаго и освящающаго, и себѣ съвокупающаго, вирую и чистымъ сердцемъ тѣмъ причащающихся: имѣже и мене въ приобретіе вѣчныя жизни и царствія небеснаго причаститися сподоби, и тебе славити Отцемъ Бога въ вѣки.

Богородиченъ.

Хлѣбъ, иже въ Божественныхъ ямы Тайнахъ,*) хлѣбъ есть рукою Духа святаго въ чревѣ Дѣвы изображенный, и огнемъ страстей на олтарѣ испеченный крестномъ. Хлѣбъ Ангельскій въ снѣдь вѣрнымъ дается: его же мя достойно сподоби ясти, и Кровь твою испити, Христе, спасительную, и славити тя Отцемъ Бога въ вѣки.

*) Противъ этого мѣста на поляхъ рукописи написано: *Амвросій о Тайнахъ.*

Хлѣбъ живота вѣчнаго, Тѣло твое, подѣ видимымъ видомъ хлѣба вещественнаго: и чашу безсмертіа, Кровь твою спасительную, подѣ видомъ вина естественнаго, сподоби мя, Христе Спасе, достойно пріяти въ остановленіе моихъ прегрѣшеній, и славити тя Отцемъ Бога въ вѣки.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Въ пещь огненую иногда съшедшаго Слова къ дѣтемъ еврейскимъ, и пламень на хладъ преложшаго, въ послѣдняя же лѣта въ чрево Дѣсѣлы вселшагося Бога, и насъ отъ работы вражіа плѣтію своею сводобившаго, пойте вся дѣла, и превозносите его въ вѣки.

Подѣ видомъ пшеничнаго въ квасѣ хлѣба, самое Тѣло твое, якъ же реклъ еси, Христе, подѣ видомъ же отъ плода лознаго вина, самую Пречистую ти Кровь: подѣ обоихъ же одинаго тя Богочеловѣка цѣла въ нераздѣльныхъ [видахъ] вѣрнымъ въ спасеніе быти вѣрую, и пою: Господа въспѣвайте людіе и превозносите въ вѣки.

Хлѣбъ пріимъ Христосъ естественный, пречистыма своими руками, и отъ плода лознаго вино, словеса жъ своими Божественными преестественно въ Тѣло и Кровь свою претворивъ, ученикомъ подаде вѣліа: Ядите и пійте, въ оставленіе прегрѣшеніемъ, еже и нынѣ на престолѣ творить, всегда священнослужители своими: Его же благословятъ людіе и превозносятъ въ вся вѣки.

[(34 л. об.) Слово Божіе понеже истинно и дѣйственно есть, и всемоцно, образъ же непостижимъ: безъ испытанія вѣрую, якъ хлѣбъ, вино и воду премѣняетъ въ Тѣло свое Христосъ Богъ, Духомъ Пресвятымъ, имъ же и отъ святыхъ Богородица, самъ собою, и въ самомъ себѣ плоть сѣстави, Его же благословятъ людіе и превозносятъ въ вся вѣки.

Родила еси, Пречистаа Дѣво, не челоуѣка проста, нъ Бога истиннаго: низъ Бога нага, нъ воплощенна отъ Пречистыхъ твоихъ кровій. Того убо якъ Сына и Бога моли, да мя нынѣ достойно, въ оставленіе грѣховъ и въ жизнь вѣчную, сподобитъ Тѣло свое пріяти и Кровь Божественную испити. Его же благословятъ людіе и превозносятъ въ вся вѣки.

Пѣснь Ѧ Ирмосъ.

Евву отъ ребра Адама первозданнаго сздавый, и того безъ вреда цѣла съхранивый: отъ тебе въ послѣдняя лѣта, Дѣво всечистаа, плоть себѣ заимствовавъ и ключа дѣвства невредивъ, неизреченно родись: Его же величающе, тебе, Богородице, благочестно ублажаемъ.

Якъ же по естеству чрезъ яденіе хлѣбъ, чрезъ питіе вино и вода въ плоть и крѣвь ядушаго и піющаго прелгается, и не бываетъ иная, точію таяжде первая его плоть: сице и на Престо-лѣ хлѣбъ, вино и вода призываніемъ и нашествіемъ святаго Духа, вышше естества, въ Тѣло и Кровь Христову прелгается, и не два, нъ единъ и тойжде есть Христосъ Богъ въ вѣки благословенный и препрославленный.

Сице вѣрую, и сице несумѣнно, якъ же предресохъ о Тайнахъ Божественнаго ти Причащенія, о Христе мой, исповѣдую: имже мя достойно, въ истребленіе многихъ ми съгрѣшеній, въ очищеніе и освященіе, въ стѣну и помощь, въ възраженіе съпротивныхъ, и въ обрученіе будущаго живота и царствія, сподоби причаститись: въ вѣки бо еси Богъ благословенный и препрославленный.

Причастіе Пречистаго ти Тѣла, Господи, да будетъ ми углъ, страстнаа души поपालющъ движенія и очищающъ сердце мое, общеніе же честныя ти Крѣве веселія да исполнить сердце мое, и умъ твоимъ радованіемъ, и твоему пребыванію въ мнѣ да сътворитъ достойное жилище: да съ Отцемъ и Духомъ пришедъ въ мнѣ неразлучнѣ до кончины моего живота пребудеть: въ вѣки бо благословенъ Богъ еси и препрославленъ.

Пренепорочнаа Дѣво, Мати Царя вышнихъ силъ, стѣно и помощь и заступленіе къ тебѣ вѣрно притѣкающимъ, молюсь усердно, недостойный рабъ твой, съсудъ мя избраненъ, твоими молитвами, причастію Божественныхъ Тайнъ твоего Сына и Бога покажи: Той бо въ вѣки есть благословенъ и препрославленъ.

б) Канонъ на исходъ души.

[(35 л.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.]

По твоему Божественному хотѣнію уставивый, Господи, человѣку единою умрѣти, душу раба твоего, нынѣ отъ тѣла разлучающуюсь, пощади, молимъ тя, Спасе, и презрѣвъ ей вся съгрѣшенія, въ селѣхъ праведныхъ, волныхъ ти ради страстей, якъ благъ прійми.

Еще въ тѣлѣ сущую раба твоего душу, нами нынѣ тебѣ молящагосъ, отъ грѣхъ раздрѣши, человеколюбче, и отъ тѣла разлучающуюсь кротко безъ смущенія, святыхъ ти ради страстей, Владыко Христе, якъ благъ прійми.

С л а в а:

Трепещетъ и боится убогаа отъ тѣла разлучающись душа, предвидящи дѣла своя: нѣ на щедроты твоя надѣясь (нами къ тебѣ припадаетъ въпѣючи), якъ щедръ пощади, Спасе, и святыхъ ти ради страстей, въ вѣчную жизнь якъ благъ прійми.

И н ы н ѣ:

Родшаа творца твари, Маріе Богородице, отъ тѣла разлучающенся души, въ часъ сей нынѣ ужасный предстани и бѣсовскія мрачныя плѣки отжени, Сына и Бога своего усердно молящи, да отъ грѣховъ ту очистишь, въ селеніихъ святыхъ своихъ якъ благъ прійметь.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Молимъ тя, человеколюбче, съ слезами раби твои, помилуй раба своего, нынѣ отъ житія сего представляющагосъ временаго, и презрѣвъ ему вся, въ немъ злѣ сѣдѣающая, въ вѣчную ти жизнь туне, пречистыхъ ти ради ранъ и кровей Божественныхъ изліанія, якъ благъ прійми и съ праведными милосерде причти.

Окрестъ престола твоего отъ предстоящихъ святыхъ ти аггелъ, Владыко человеколюбче, пошли молимъ тя, Христе Царю, съ ми-

ромъ кротно пріати душу, нынѣ разлучающуюсь отъ тѣла, смѣреннаго раба нашего, и въ вѣчную ти въвести жизнь повели, святыхъ ти ради ребръ прободенія, и съ праведными якъ благъ, Іисусе, причти.

С л а в а:

Грѣшнаа душа, нынѣ отъ тѣла разлучающись, суда твоего неумытнаго боится: нѣ ты, безсмертный Царю, милостивъ и чело вѣколюбивъ сый, отъ всѣхъ сквернъ ея туне, молимъ тя, оцѣсти, и пятѣхъ ти ради святыхъ ранъ, и душечистительныя крѣве, и жизни твоей, якъ благъ, съ праведными причти.

И н ы н ѣ:

Изъ глубины сердца съ слезами въпіемъ ти, Пречистаа Бого-родице, предстани въскорѣ нынѣ, и отъ суетнаго житія и тѣлес-нои храмины, бѣднѣ разлучающенся души, и помощь ей подаждь твоими молитвами, бѣсовскія плѣки далече отъ нея отгоняя, и цар-ствію небесному, якъ благосърдаа съ праведными причти.

Сѣд[ална,] гласъ 4, под.: *Удивися Іосифъ.*

Приидѣте видимъ, братіе, како всеу мятется всякъ челоувѣкъ живой, вчера бо и днесь въ своей красотѣ съ нами пребывавая, нынѣ отъ тѣла бѣднѣ разлучается, и по разлученіи абіе смрад-ный снѣдь червіемъ безъ дыханія тѣло предлежимо явится: вѣстинну суета есть челоувѣческое житіе, и все еже не пребываетъ по смер-ти: нѣ въскорѣ аки отъ сна отъ злыхъ въспрянимъ дѣль, и въ покааніи, съ слезами припадающе, вопіемъ Христови: пощади и помилуй, Спасе, душу, нынѣ отъ тѣла исходящую, яко единъ че-ловѣколюбець.

С л а в а: и н ы н ѣ:

Маріе Богоневѣсто, Мати щедротъ и милосердіа, предстани нынѣ въскорѣ, и молбу теплу къ Владыцѣ сотвори Христу о рабѣ твоємъ, съ тѣломъ нынѣ разлучающимся, да вся, яже въ вѣдѣніи и

невѣдѣніи съгрѣшенная имъ, проститъ, и отъ всѣхъ сквернъ очистивъ, чисту въ царство свое въведетъ, велие бо, якъ Мати, имаши къ нему дерзновеніе, едина въ вѣки благословенная.

|| (35 л. об.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Лѣность нынѣ, братіе, всякую отложше, припадемъ съ слезами къ Христу, въпiously усердно: ослаби, остави и отпусти, Спасе, вся, въ житіи съдѣланная, души нынѣ съ тѣломъ разлучающейся, и волнаго ради твоего на крестѣ распятія, съ всѣми святыми въ дворѣхъ твоихъ, якъ благъ всели.

Ангела свѣтоносна послѣ нынѣ, Спасе, душу раба твоего, отъ насъ къ тебѣ представляющуюсь, свѣтомъ твоего человѣколюбія просвѣти, тму же ту отъ грѣховъ одрѣжающую отъ нея отгнати, молимъ тя, человѣколюбче, и волнаго ради твоего на крестѣ пригвожденія съ всѣми святыми въ дворѣхъ твоихъ вселити.

Слава:

Аще и яко человѣкъ съгрѣши тебѣ, Спасе, нынѣ отъ суетнаго представляйся житія рабъ твой, Христе, нъ не отступи отъ тебе Бога нашего: тѣмже молимъ тя, вся ему, яко человѣколюбецъ, отпусти, и волныхъ ради на крестѣ твоихъ страстей, съ всѣми святыми въ дворѣхъ своихъ, яко благосердъ, всели.

И нынѣ:

Радость міру родшаа, Маріе Богородице, предстани нынѣ, якъ благаа, въскорѣ рабу твоему, отъ житія представляющемуся, страхъ же и печаль смертную молитвами ти отъ него отжени: и твоимъ предстательствомъ въ дворѣхъ Сына твоего съ всѣми святыми, яко благосердаа, всели.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Храмину нерукотворенную угодникомъ твоимъ вѣчную давай на небесѣхъ, нынѣ, Христе Царю, аще и недостойному, подаждь, молимъ тя, и рабу твоему, отъ тѣла исходящему, прощая ему рся

сыгрѣшенія, боготѣлесныя ти ради смерти и волнаго погребенія, Владыко человѣколюбче.

Изъ гроба тридневно въскресый, да мертвыя грѣхомъ вѣрою яже въ тебѣ оживиши, изъ гроба нынѣ тѣлеснаго исходящую раба твоего душу пощади, Спасе, и небесному ти селенію причти, животворныя ти ради смерти и волнаго погребенія, Владыко человѣколюбче.

С л а в а :

Моря житейскаго брега стремнину, бѣдную и грозную, и житія человѣческаго скоро исчезающую красоту въ братѣ, нынѣ представляющимся, якъ въ зеркалѣ вси видяще, смерть всегда поминамъ, въ показаніи Христу зовуще: помилуй, спаси и вѣчному ти селенію причастника сего сътвори, животворнаго ти ради погребенія, Владыко человѣколюбче.

И нынѣ:

Ангела ходотая въ Божественномъ спитіи къ человѣческому роду, ходотайце міру Пречистая имѣвшая, ходотайствомъ ти **[(36 л.)** (Ангела свѣтоносна, вѣрна хранителя, отъ Сына снзиспосли душу нынѣ отъ тѣла исходящую, отъ всѣхъ бѣдъ изъяти*), и въ вѣчныя въвести кровы, Владычице человѣколюбивая].**))

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

На тя надежду, на тя упованіе, въ тя всю вѣру, Христе, рабъ твой възложи, аще убо и яко человѣкъ сыгрѣши, ты яко Богъ щедрый сего помилуй, и отъ всѣхъ бѣдъ, нынѣ нанѣ находящихъ, якъ человѣколюбецъ изми, и въ вѣчныхъ селеніихъ въведи, да ты съ всѣми святыми въ вѣки славить.

*) Прежде было написано: *изъемъ*, но потомъ поправлено рукою Могилы, какъ напечатано въ текстѣ.

**) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

День уже житія преклонись, и солнце привременнаго мечтанія заходитъ рабу твоему, нынѣ отъ тѣла исходящему, тѣмъ же молимъ тя, солнце праведное—Христе, день невечернаго ти свѣта възсіай ему, и вся въ житіи съгрѣшенная имъ презрѣвъ, въ селеніихъ твоихъ въведи, да ты съ святыми въ вѣки славить.

С л а в а:

Рая мысленнаго вѣчное селеніе подаждь, молимъ тя, рабу твоему, Христе Царю, нынѣ отъ временнаго исходящему житіа, и яко благъ, прости въ ему вся съгрѣшенія, волная и неволная, съ всѣми святыми упокой, да съ ними ты въ вѣки славить.

И н ы н ѣ:

Извѣстнаа помощнице, крѣпкая предстательнице, предстани нынѣ въ помощь въ часъ сей, Богородице, отъ житія исходящему, и отъ всѣхъ бѣдъ, сего обдержавшихъ, заступленіемъ твоимъ изми, и въ вѣчный покой въведи, да въ вѣки съ святыми Христа славить.

Пѣ с н ь 3. І р м о с ь.

Тлѣннаго и временнаго житія, суетнаго же мечтанія мира сего образъ, прійдѣте, братіе, нынѣ въ представляющемъ братѣ видяще, съ слезами въ покааніи Христу възопіимъ: пощади, Спасе, душу, отъ тѣла исходящую, и въ ограду небесную съ святыми ти покой.

[(36 л. об.) Мечтаніе сонное, пара же и дымъ, трава и цвѣтъ сельный, быти зряще житіе наше, отвержѣмъ житейскую, братіе, печаль, къ небесному възнесешь житію, въ покааніи Христу възопіимъ: помилуй и пощади, Спасе, душу, отъ тѣла исходящую, и съ святыми покой.

Окрестъ нынѣ стоящій братіе, зряще, како все мятется всякъ человекъ, оставимъ еже о временныхъ печаль, и предложешь мыслью къ небеснымъ, въ покааніи Христу възопіемъ: помилуй и пощади, Спасе, душу, отъ тѣла исходящую, и съ святыми покой.

Лѣянiемъ слезъ потщимся, братіе, на молитву подвигнути Пречистую Божію Матерь, съ въздыханіемъ къ ней въпiюще: помощнице Христіаномъ, потщись въскорѣ душу, отъ тѣла исходящую, отъ бѣдъ избавити и съ святыми въ мирѣ поконити.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Буря грѣховнаго страха и отчаательнаго истопленiа, Христови, братіе, нынѣ усердно помолимся, душу, отъ житiа сего исходящую, избавити, и въ небесныя кровы вселити, съ ангелы тому выпѣти: Господа въспѣвайте дѣла и превъносите его въ вѣки.

Приносимъ ти молбу, Царю, и слезное рыданіе раби твои, и припадающе усердно просимъ, прости въ житiи сыгрѣшенная души, нынѣ отъ тѣла исходящей, и чисту Божественному ти престолу представи, съ ангелы тебѣ выпити: Господа въспѣвайте дѣла и превъносите его въ вѣки.

Ты нынѣ, человеколюбче, услышавъ моленіе наше, прiйми въ мирѣ душу, отъ тѣла исходящую, и всели ю съ всѣми святыми въ дворѣхъ твоихъ, якоже есть писано, призирая ей вся сыгрѣшенiа, да тебѣ всегда поетъ: Господа въспѣвайте дѣла и превъносите его въ вѣки.

Владыци молбу принеси, Владычице чистаа: съ архангелы и ангелы, и съ всѣми святыми о рабѣ твоємъ, отъ временныхъ нынѣ къ вѣчнымъ представляющемся, еже въ мирѣ душу его прiяти, и съ святыми вселити, да съ тѣми непрестанно въшiетъ: Господа въспѣвайте дѣла и превъносите его въ вѣки.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Вся небесныя силы, съ апостолы и мученики, съ святители и праведными, съ преподобными и дѣвственныхъ лики, и съ всѣми въ небесной оградѣ сущими, молитесь прилѣжно Владыцѣ и Богу, да помилуетъ душу, отъ тѣла исходящую, и презрѣвъ ей вся сыгрѣшенiа, съгражданина вамъ въ вѣчныхъ селеніихъ сію, яко милостивъ, сътворитъ.

[(37 л.) Сѣнь житейская мимоходитъ и храмина тѣлесная раздрушается, яко же видимъ, братіе: сего ради отъ сна злыхъ дѣлъ въспрянимъ въскорѣ, и къ Спасу въ покаятельномъ умиленіи прилежно възопѣимъ: милостивъ буди намъ, Спасе, и души, отъ тѣла нынѣ исходящей, молитвами всѣхъ святыхъ, и презрѣвъ ей вся сѣгрѣшенія, вѣчныхъ ти благъ причастницу сътвори.

Христе, Царю вѣковъ, творче и зиждителю, аще и сѣгрѣши тебѣ сздание твое, нѣ не отступи отъ тебе, Бога нашего, и сего ради въ молбу ти всѣхъ святыхъ и Богородицу приносимъ, съ слезами припадающе и вѣпюще: пощади и помилуй отъ насъ представляющагося раба твоего, и призрѣвъ ему вся сѣгрѣшенія, небесному царствію причастника сътвори.

Творцу и Богу Мати бывшаа, Маріе Богоневѣсто, якъ имущая дрзновеніе къ нему, молися усердно съ всѣми святыми, помилovati нынѣ душу, отъ насъ представляющуюся, и презрѣвъ ей вся сѣгрѣшенія, небесному царствію своему и вѣчной славѣ причастницу да сътворить.

в) Канонъ о умиреніи православной церкви).*

Вѣры яже въ тя истинный камень, основаніе незблимое церкви твоей положивый, Христе Царю, и еже адовыми вратами не одолѣтишь ей обѣщаніе, неложное давый: отъ нынѣшнихъ еретическихъ бѣдъ и обстояній отступническихъ, избави въскорѣ, съ слезами молимъ тя, юже честною си искупилъ еси крѣвію.

Разверзошася адова врата, уста богохульная, нещадно церковь твою святую поглотити; нѣ ты истинный тоя, Христе, царю женише, божественною ти силою тѣхъ загради, сердцемъ съкрушеннымъ молимъ тя, и въскорѣ отъ всѣхъ обстояній сію свободну покажи, юже честною си искупилъ еси крѣвію.

Угльнаго края камень и глава сый, Христе царю, тѣлу церкви твоея, псовъ, ту безбожнѣ на уды растерзающихъ, въскорѣ жез-

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

ломъ креста твоего разждени, и отъ нихъ възмущенную божественною ти силою умири, юже честною си искупилъ еси кръвію.

Утроба, Бога носившаа, Мати благословеннаа, предстательнице и покрове рода нашего, стадо Сына твоего, отъ влѣкъ хищныхъ възмущенное, покрый и отъ душевреднаго ихъ наважденія избави, молимъ тя усердно. Сынъ бо твой и Богъ нашъ, честною своею то искупилъ есть кръвію.

Пѣснь ҃. Ірмосъ.

Ты, человѣколюбче Спасе, вѣдый озлобленіе церкви своея, отъ противныхъ навѣтовъ суще, умилосердися, призрѣвъ на моленіе наше, и въскорѣ, якъ благосердъ, изми ю отъ всѣхъ бѣдъ и скръбей, и въ мирѣ глубоцѣ на камени истиннаго исповѣданія утверди, да вси въ единомысліи съ Отцемъ и Духомъ, въ единомъ существѣ, славимъ тя нераздѣльнаго Бога.

Въстапа влѣци тяжци, нещаднѣ расхищающе и распушающе словесныхъ ти овецъ церковное стадо, безбожнѣ прелестію поглотити тщащесь; нѣ ты, Христе, пастырю добрый, думу свою о насъ положивый, отъ сихъ свободи и скоро избави, да вси въ единомысліи съ Отцемъ и Духомъ, въ единомъ существѣ, славимъ тя единого Бога.

Единодушно съгласишась на разореніе твоея церкви, Христе, безбожныи отступници прелестми своего суемудрія; нѣ ты сихъ свѣиты божественною ти силою, якъ же древле стлѣпотворное съединеніе языковъ, разори и размѣси, съ слезами молимъ тя, да вси въ единомысліи, съ Отцемъ и Духомъ, въ единомъ существѣ, славимъ тя единого Бога.

Рождшаа Спаса и Избавителя миру, Маріе Богородице, избави молитвами ти отъ всѣхъ скръбей, бѣдъ и навитовъ схизматическихкихъ церковь Сына твоего, да вси единодушно въ нераздѣльномъ существѣ, съ Отцемъ того и Духомъ славимъ единого Бога.

[(37 л. об.) Пѣснь ҃. Ірмосъ.

Да отъ лести вражіа церковь свою избавиши, нещадно кровь свою изліялъ еси, Владыко Христе: и нынѣ тѣхъ ради и изліанія,

отъ всѣхъ новоплетенныхъ ересей и прелестей схизматическихъ избави молимся, и невреждѣну съблюди, якъ единъ человеколюбецъ.

Изостриша зубы немилостивно, разшириша уста звѣроподобѣ отступниці, расторгнути и поглыти[ти] Церковь твою, Христе Царю; нѣ ты въ устѣхъ ихъ съкруши лестныя зубы ихъ, невредно отъ сихъ стадо свое съблюдая, якъ единъ человеколюбецъ.

Божественною ти, Спасе, премудростію, на посрамленіе противныхъ лестій, правителей церковныхъ сердца умудри, молимъ тя усердно, и свѣтомъ твоего благоразумія на утвержденіе истинныя въ тя вѣры, языкъ ихъ уясни и разумъ просвѣти, якъ единъ человеколюбецъ.

Жестокосердѣнныхъ отступниковъ развращенный разумъ, церкви православной силою бодрыхъ ти молитвъ покори, Владычице чистаа, и мракъ прелести отъ сердецъ ихъ скоро отжени, да съ нами правовѣрно единократно Христа славятъ, единого человеколюбца.

Пѣснь ѿ Іермосъ.

Право правити слово твоея истины, даждь благодать Іерархомъ твоимъ, Христе человеколюбче, и всѣмъ правителямъ церкви твоея, Спасе, ереси же вся и отступства искорени, благодѣтелю многомилостиве.

Славити тя, Христе, въ православіи мирно церкви твоей даруй, молимся, человеколюбче, и отъ озлобленій и пагубныхъ обстояній скоро изимая, отъ всѣхъ нуждъ, нынѣ отъ отступникъ ейлежащихъ, спаси, благодѣтелю многомилостиве.

Нуждею раздирають отступниці лестныя ризу церкви твоея, Христе, отъ вышняго твоего истцающую Богословіа; нѣ ты, якъ благъ, Божественную ти силою скоро предваришь, изми и отъ душепагубныхъ ихъ рукъ избави, благодѣтелю многомилостиве.

Юнци тучныи обидоша церковь сына твоего, Богородице, и якъ лви рыкающе, хульная своя, на поглощеніе ея, развергоша устна; нѣ ты нынѣ предстани, крѣпкаа въ бѣдахъ христіаномъ помощнице, и сихъ въскорѣ раждени, Христа о насъ прилѣжно молящи, благодѣтеля многомилостиваго.

(38 л.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Моря прелестнаго вълны, паче мѣры на истопленіе въздвигашась церкви твоея, Христе; нѣ ты нынѣ въскорѣ, якъ же ипогда чювственному [мору], отъ сна вѣставъ, задрѣти и отъ истопленія душегубнаго избави, молбами всѣхъ святыхъ твоихъ.

Дукъ свой напрягоша отступници и оружіе извълекоша състрѣляти и заклати нищихъ и убогихъ рабъ твоихъ, право въ ты вѣрующихъ; нѣ оружіе ихъ, Христе, сътвори вѣнйти въ сердца ихъ, и луди ихъ да съкрушатся, ничтоже вреждающе насъ, молитвами всѣхъ святыхъ твоихъ.

Изъ глубины сердца съ слезами припадаемъ ти, Христе Царю, прилѣжно молящесь: отъ настоящія съпротивныхъ бѣды и тяжкаго наважденія Церковь свою избави, и въ мирѣ глубоцѣ сію невредну отъ нихъ съхрани, ереси вся и отступства скоро потребляя, молитвами всѣхъ святыхъ твоихъ.

Треокаанное отступство лестный въздвигоша, Пречистаа, ковь: Церковь сына твоего, честною искупленную кровію, разорити отъ основанія хотяще; нѣ ты, христіанское прилѣжище, скоро Христови молися сего разорити, сію же умирити,—матернихъ ти ради молитвъ и всѣхъ святыхъ своихъ.

Кондакъ Гласъ ѿ

Скоро предвари, да же не поработимся: врази бо хулять ты и прѣтять намъ, Христе Боже; нѣ порази Крестомъ своимъ, борущихся съ нами и съвѣты ихъ въскорѣ разори, да разумѣють вси, являющіи рабомъ твоимъ злая, и явѣ познають, koliko можетъ православныхъ вѣра,—молитвами Богородица, единае чловеколюбче.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Тя, Бога Спаса, и искупителя, и жениха Церкви, усердно призываемъ, Христе, невѣсту сею изъ руки законопреступныхъ, умертвити ту имущихъ, мыща лести ихъ съкрушая, избави, да поемъ ти непрестанно: отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

Пеструю пленницу лести, еюже запята лстивый Церкви твоей тщится змій, скоро разторгни, Господи, и сѣти его съруши; да отъ сихъ избавлени бывше, единогласно тебѣ въпіемъ: отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

Тръпѣніе въ напастехъ намъ мужественное, спасеніе съдѣлавающее, подаждь, Спасе, въ искушеніихъ паче силы не вводя, нѣ избави отъ всѣхъ лукавыхъ, на насъ отступническихъ лестей нападающихъ, да въ православіи всегда тебѣ въпіемъ: отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

(38 л. об.) Молбу сътвори къ сыну си и Богу нашему, Маріе Богоневѣсто, да въздвигъ силу божественную свою, отъ бѣдъ отступническихъ и отъ ересей безбожныхъ, пришедъ, Церковь свою спасетъ, и отъ прелестей избавитъ правовѣрно ему поющихъ: отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Гибнущихъ насъ и на всякъ день прелестію умаляющихся отступства, Христе челоѡколюбче, якъ Петра въ морѣ утапающаго спаси, на камени истиннаго ти исповеданія крѣпко утверждая вѣрно поющихъ: дѣла вся Господня пойте и превъзнесите въ вѣки.

Даютъ, рыкающе хулно, якъ лви лютыи, на Церковь твою, Христе, въ лестной оградѣ своей отступничестіи дѣти, немилостивно въсхитити ту хотяще; нѣ ты, Владыко, кровь свою тоя ради изліавый, не предаждь до конца въ руки врагъ нашихъ насъ, вѣрно поющихъ ти: дѣла вся Господня Господа пойте и превъзнесите его въ вѣки.

Архіерею вѣчный, Христе, Іерархію свою, на земли сущую, Православіемъ утверди, Церковь неодоѡему адовыми враты, по своему ти обѣщанію, Владыко, въ вѣки съхрани, и насъ отъ настоящихъ бѣдъ избави, вѣрно тебѣ поющихъ: дѣла вся Господня Господа пойте и превъзнесите его въ вѣки.

Маниемъ Богодѣтельнымъ създавши всяческаа, изъ тебе плоть заимствовавъ, родись, Пречистаа, да насъ отъ лести избавитъ вражіа. Того моли, Пречистаа, молимся усердно, и нынѣ отъ настоящихъ бѣдъ Церковь свою избавити и спасти вѣрно тому поющихъ: дѣла вся Господня Господа пойте и превъзнесите его въ вѣки.

Пѣснь ѿ Ирмосъ.

Дряхлое и отъ влѣкъ хищныхъ возмущенное словесное ти, Христе, стадо въплемъ крѣпкимъ въпіеть: ущедри, помилуй и избави насъ въскорѣ отъ сѣти ловящихъ, да не до конца погибнемъ, нѣ да ты, намъ вѣрнымъ едину сущую главу, въ вѣки величаемъ.

И Трепещуще и боящися, съ страхомъ многимъ, вѣдуще своя безмерная сѣгрѣшенія, Владыко Христе, къ тебѣ припадаемъ и тебѣся молимъ: вѣру утверди, Церковь умири и отъ прелестей отступства скоро избави, да ты, намъ едину сущую главу, правовѣрно въ вѣки величаемъ.

Лествя жестокою всѣхъ ересей, и хулнаго отступства пагубу раздруши и до конца искорени, Спасе; раздиранія церковныя утѣши, растаченная же събери и святому ти стаду съвѣкупи, и насъ ва Православіи умири, молимъ тя, Христе Боже: да ты, едину намъ сущую главу, въ вѣки величаемъ.

[(39 л.) Погубити лествныя потоки вся и скоро иссушити, молись, Пречистаа, сыну и Богу твоему, заблужденныхъ къ познанію истинны обрати, Церковь свою умирить, и насъ всѣхъ православно въ вѣрѣ утвердить, молимъ тя, Владычице Дѣво, да ты, истинно сущую Богородицу, въ вѣки правовѣрно величаемъ.

1) *Плачь изманныхъ изъ рая прародителей* *).

(63 л. об.) Съдѣтель мой и Богъ, весь сый благодѣиѣ, своя благодѣиѣ дѣйство изъявити хотя, прѣвѣ невещественныхъ умовъ существо отъ небытіа, въ познаніе себе творца и всегдашнее себѣ служеніе, въ еже быти приведе. Потомъ же своимъ божественнымъ троичнымъ свѣтомъ самъ, прѣстъ въземъ, отъ земля, тоя же ради благодѣиѣ, сѣзда, и божественнымъ въдохновеніемъ душу ми гложи, и подобіемъ и образомъ своя благодѣиѣ, правды, трыненія, кротости, чистоты и милосердіа почте, да вся сія имый съ нимъ съцарствую въ вѣки, царя же и обладателя и рави жителя съ-

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

твори мя и заповѣдь ми, яко Владыка, предаде—отъ древа не спѣсти; нѣ врагъ лествый, завистию разжизася органомъ змѣинымъ въображся, прелести мя и ядохъ, и отпадохъ Божіа благодати, и нагъ изъ рая изгнанъ быхъ,—оле паденія и горькаго обнаженія! Нѣ, о милостиве Владыко, презри мое сѣгрѣшеніе и помилуй мя, яко милосердѣ, падшаго.

Въ соврѣшенствѣ, и святинѣ, и непорочнѣмъ житіи отъ Бога сзванный, и безсмертіемъ огражденный, въ чести сый разумѣти не въсхотѣхъ,—о окаанный азъ!—нѣ прелщенную змѣю вселукавымъ жену послушахъ, и яденіемъ отъ плода запрещенія скотомъ приложихся несмысленнымъ и уподобихся имъ, и абіе нагъ славы и Божіа благодати явихся, студомъ же и боязнію обдрѣжимъ, крыхся; нѣ всевидячій Творецъ (64 л.) грозно възопи: „понеже се сѣтворилъ еси, смертію ты умрети, и въ землю, отъ нея же взятъ еси, възвратишися.“ Въ тлѣніе же облеченнаго изъ рая изгна мя окааннаго, плачуща и рыдающа, и въплемъ въпіюща: сѣхрѣшихъ ти, Спасе щедрый, помилуй мя падшаго.

Изгнанный изъ рая Адамъ, прямо того сѣдай, горко рыдая, плакаше, и лютѣ сѣтуя, въ перси біася, въпіаше: о коликіа славы, преступленія ради единныя заповѣди, лишихся, и благодати, и премудрости, и величіа чести, ея же отпадохъ; о преславнаго Божіа вѣденія и съ нимъ сѣбесѣдованія, его же отчуждихся, о любви Божіа, и безсмертныя жизни, и сладкаго райскаго наслажденія, его же отлучихся! Оле паденія, оле нищеты, оле окаанства моего! Како прелстихся, како Творца прогнѣвахъ, како заповѣдь не сѣблюдохъ сздаващаго мя! Кто не умилился, кто не всплачетъ, или кто не сѣвзрыдаетъ паденію моему?... Нѣ ты, о создателю мой и творче, милостивымъ си окомъ призри на мя и помилуй мя падшаго.

Внѣ рая изгнанный сѣдя Адамъ обнаженный, въ лице біася, горко плакаше: горе мнѣ невѣздрѣжному, горе мнѣ непослушливому, горе мнѣ чревообязистому! въпіаше: како Божіа не сѣблюдохъ единныя легкіа заповѣди, нѣ врага завѣстна сѣвѣтъ приахъ и всѣхъ благихъ абіе лишихся; вмѣсто чести, студа исплъненъ, вмѣсто славы безчестія, вмѣсто нетлѣнія, ризы тлѣніемъ обложенъ, и вмѣсто обоженія клятвы въспріятіемъ изгнанъ есмь

отъ рая и отъ того сладкаго причастія. О горе мнѣ окаанному и врагомъ плѣненному! Кто умолитъ ми владыку, кто молитвами того сѣтворитъ и на милость привлечетъ? Но ты самъ, сѣздателю мой, призри на мое смѣреніе и горкую нищету, и помилуй мя падшаго.

[(64 л. об.) Слава, гласъ ѿ.

Сѣдя Адамъ прямо рая, и своя нищеты и обнаженія рыдаше, и въ лице біася, съ слезами въпіаше: о раю, пресладкій раю! Како отпадохъ твоего сладка причастія и краснаго вѣдѣнія, како отчюждихся еже въ тебе любезнаго пребыванія! Не трплю еже красоты твоея не вѣдѣти и Божія славы лишитись, нѣ не вѣмъ къ кому прибѣгну, и что сѣворю не доумѣваюся, херувимъ бо предстоитъ, врата твоего въхода пламеннымъ стража оружіемъ; не смѣю къ тебѣ приступити, да не опаленъ буду; владыку прогнѣвахъ и того призвати трепещу и боюся. Нѣ ты, о сладкій раю, шумомъ листвій твоихъ умоли зиждителя, тебе насадившаго и мене сѣздавшаго, да не до конца враждуетъ, ниже отринетъ мя отъ своего лица, нѣ милостиво пріиметъ мое покааніе и помилуетъ мя падшаго.

На стиховнахъ, слава, гласъ ѿ.

Изгнанная Ева изъ рая, зря свое паденіе, горко въсклицаше и, власы терзая, болѣзненно въпіаше: горе мнѣ, горе, и паки реку горе! Како и сама прелстихся, и съпужника прелстатись привлекохъ! Оле, проклятый змію, злоначальниче, враже и завистниче, гордости ради отпадый славы Божія! Не терпя мя въ чести вѣдѣти, преступити Божія за[(65 л.) повѣдѣлъ жнымъ ти обѣтомъ привлеклъ мя еси. О враже вселукавый, проклятый и лживый! что ти сѣворю, или како ты проклиню? Въмѣсто бо еже Богу сравнитись, смерти припрегль мя еси, и скотомъ уподобихся, познахъ же, яко добро бѣ въ рай съ Богомъ быти, зло же въ проклятіи и изганіи Божія благодати лишитись. Нѣ, о владыко и творче, по нелужному ти обѣщанію, скоро женское сѣмя на сѣтреніе вселукаваго

змѣ главы, умилосердився, пошли: той бо есть чааніе наше, той съ тобою ны смирить, той раздрушить клятву напу, той отъ ада възведеть осужденныхъ и помилуетъ мя падшую.

д) *Канонъ покаяненъ о созданіи мира, и о изнаніи Адама изъ рая, и о избавленіи.*

Пѣснь ѿ. Ірмось.

Помощникъ и покровитель бысть мнѣ въ спасеніе, сей ми есть Богъ, и прославлю и, Богъ отца моего, и възнесу и, славно бо прославися.

Откуда начну твою благодѣль, творче мой преблагій, славить, своего же отпаденія плакати! нѣ ты даждь ми слово, Боже преблагій.

Благостыня твоя, Господи, пръвое дѣйство, не вещественныя суть умы; второе же пръвая вещь, отъ нея же вся видимая сздасть еси, Боже преблагій.

Реклъ еси, да будетъ свѣтъ, его же нареклъ еси день, и отъ тмы разлучилъ еси, ея же нареклъ еси ношъ, и слово абіе дѣлю бысть, вся бо ти възможна суть, Боже преблагій.

Богородице Дѣво, умоли зиждителя, творца и Бога подати ми ума просвѣщеніе, еже възспѣти достойно его дръжаву и славить его благостыню.

[(65 л. об.) Пѣснь ѿ. Ірмось.]

Утверди, Господи, на камени заповѣдей ти подвигнуеся сердце мое, яко единъ святъ еси и праведенъ.

Реклъ еси, да будетъ твердь, егоже нареклъ еси небо, и различіе посреди водъ и водъ въ второй день положилъ еси; Боже, слава тебѣ.

Сбравъ еси воды въ стѣмъ единъ и нареклъ еси море, сущу же землю именовать еси, вся словомъ сздасть еси; Боже, слава тебѣ.

Повелѣлъ еси, творче, быліе травное земли прозябати и древо плодоносно въ третій день, и повелѣніе абіе исплѣнись; Боже, слава тебѣ.

Дѣво Богородице, умоли благосердаго Бога подати ми разумъ въ дѣлехъ руку его поучатись и тому въпити съ удивленіемъ: Боже, слава тебѣ.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Услышавъ же пророкъ приходъ твой, Господи, и убояся, яко щещи отъ дѣвы родитися и человѣкомъ явитись, и въпіаше: слава силѣ твоей.

Свѣтилъ велицѣ словомъ сѣтворилъ еси двѣ и звѣзды на твердѣ небеснѣй яко силенъ, Боже, въ четвертый день, тѣмъ же ти въпію: слава силѣ твоей.

О силы Божіа и всемоція! Водамъ повелѣваетъ бездушнымъ гады душъ живыхъ, киты и птицы пернаты извести, и абіе бываетъ, слава силѣ твоей.

Благословляетъ Богъ расти и множитись гадомъ и великимъ битомъ въ водахъ, птицамъ же на земли, се же въ пятый день, яко творецъ и сѣдѣтель, творить; слава силѣ твоей.

Благословеннаа Дѣво причистаа, испроси у Сына си и Бога отпушеніе сѣгрѣшеніи нашимъ и напастемъ свободженіе, да свѣтло въпію: слава, Господи, силѣ твоей.

(66 л.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Изъ нощи утренююще, человѣколюбче, просвѣти, молюся, и настави насъ на повелѣнія твоя, и научи мя, Спасе, творити волю твою.

Земли бездушнѣй, душа живы, четвероногы и гады, и звѣри по роду извести Богъ въ шестый день повелѣваетъ, и абіе творить повелѣнное.

Небо и землю Отецъ безначальный съ Сыномъ и Духомъ Святымъ вкупѣ сѣздавши, свѣтуя, рече: сѣтворимъ человѣка по образу и по подобию нашему.

Персть вземъ отъ земля, съдѣтель человѣка създа, и вду ну въ лице его дыханіе жизни, и абіе бысть человѣкъ въ душѣ жи- ву, словесну же и умну.

Обладателя и повелителя рыбамъ морскимъ, птицамъ, звѣ- ремъ и всѣмъ на земли сущимъ, славою и честію человѣка вѣн- чавъ, постави его.

е) *Канонъ о второмъ пришествіи Спасителя на землю и послѣд- немъ судѣ*)*.

(41 л. об.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Въскресенія общаго день поминающе, людіе, убоимся неумыт- наго суда Господня, грѣшныхъ бо въ муку, праведныхъ же на небо Христосъ Богъ нашъ превести грядетъ, побѣдную поющихъ.

Очистимъ душу и тѣло покаяніемъ, да узримъ непреступ- нымъ свѣтомъ второе пришествіе Христова блистающесь, и възра- дуемся ясно, съ апостолы побѣдную поюще.

Небеса убо съ шумомъ минуютъ, земля же и яже на ней дѣла сгорятъ, мертвіи же отъ вѣка вси встанутъ, Господь же съ славою на облацехъ грядущъ явится, и вси апостолы и святіи съ нимъ, побѣдную поюще.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Приидѣте, праведный речетъ судіа, благословеніи Отца въ цар- ство небесное—праведнымъ, грѣшнымъ же—въ огонь отидѣте вѣчный, діаволу уготованный и аггеломъ его.

На Божіимъ судѣ богоглаголивый Даніилъ предстоя, трепет- но убоясь и възпаше: Богъ на судѣ сядетъ и книги разгнутся и тайная человѣкъ обличатся. О кій страхъ тогда! Покайся убо ду- ше, да помилуетъ тя Христосъ, якъ всесильнъ.

Вчера въ житіи семъ съпогребимся Христу, да съвѣстаемъ днесь въ вѣчную жизнь, егда приидетъ судити живымъ и мерт- вымъ, и самъ насъ прославить, Спасъ, въ царствіи своемъ.

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

Тогда вся исполнится страха, небо и земля и преисподняя, егда мертвіи отъ гробовъ встануть, Христось же съ славою приидеть судити живымъ и мертвымъ.

Пѣснь ѿ Ірмосъ.

Мужескій убо полъ и женскій, младенческій же и дѣвствен-ный, вси въ единомъ възрасти встанемъ, егда приидеть Христось, Богъ же и человекъ, агнецъ, креста ради нареченный; непорочный же въ животъ, скверный же въ огнь пойдуть; бѣда грѣшнымъ, яко Богъ истинный судъ въздастъ.

Яко единого тѣла удовъ, благословенныхъ вѣнчаетъ Христось совершенными вѣнцы въ царствіи своемъ, грѣшныхъ же муцѣ предасть; ты жъ, видѣщи се, душе, нынѣ прежде конца покайся.

Пѣснь ѿ Ірмосъ.

Утряньюще утренюемъ нынѣ, постомъ и молитвами въ покаяніи припадающе къ Владыци, да узримъ праведнаго солнца, всѣхъ судити грядущаго.

Безчисленное твое милосердіе (л. 42) намъ грѣшнымъ и осужденнымъ подай, Владыко Боже, егда приидеши судити, Христе, да веселящесь, узримъ твою славу вѣчную.

Приступать съ страхомъ вся колѣна земная предстати судищу Христову, и разлучени будутъ яко же овца отъ козлищъ, праведници отъ грѣшныхъ.

Пѣснь ѿ Ірмосъ.

Сънидеши съ славою на земли съкрушити до конца силу вражію, Христе, и вѣчному того огню съ грѣшники предати, въ отмщеніе крѣве рабъ своихъ.

Съхранивши цѣло вѣру Христови и богоугодно пожизніи въ житіи своемъ, въскресе отъ гробовъ, внидуть въ небесныя дворы.

Спасенныхъ въ животъ вѣчный Отцу своему, яко воню благоуханія, самъ Христось приведетъ, съвѣсривъ съ ними и грѣшныхъ, въ муку пошлетъ отъ гробовъ.

Пѣснь 3. Ірмось.

Отроки якъ отъ печи избави, и вѣрнихъ всѣхъ воскресивъ, мученія всякаго свободить, и въ нетлѣнія облечетъ благолѣпіе, единъ благословенъ Богъ отецъ нашихъ.

Жены и мужіе богомудрыи, въ слѣдъ Христа шедшіи, отъ мертвыхъ вставше, поклоняются, радуящесь, живому Богу, грѣшныи же, мучими, възрыдають въ вѣки.

(л. 42 об.) Якъ вѣистинну страшный и грозный день онъ будетъ всѣмъ отъ вѣка грѣшнымъ, свѣтоносный же и радостный всѣмъ праведнымъ, въ немъ же вѣчный свѣтъ изъ гробовъ вставшимъ възсіяетъ.

Тогда будетъ смерти умерщвленіе и адово съ грѣшники убіеніе, праведнымъ же съвършенства вѣчнаго начало, въ немъ же, радуящесь, вспоють виновнаго отцемъ Бога и препрославленнаго.

Пѣснь ѥ. Ірмось.

Сей убо нареченный страшный день всѣхъ дѣла обличить и открытъ праведныхъ и грѣшныхъ, и отдастъ комуждо по дѣломъ его, въ немъ же възблагословятъ Христа святыи въ вѣки.

Приидѣте праведнии, речетъ судія благословенный, Отца моего наслѣдуйте небесное царство, и божественнаго веселія насладитесь, и съ ангелами мя въспойте, отцевъ Бога въ вѣки.

Възведутъ очи свои грѣшници и узрятъ праведныхъ въ животъ идущихъ, себе же въ огнь отсылаемыхъ, и възрыдають нещадно въ вѣки.

Отче Вседержителю, и Слове и Душе, Боже въ Троици единый, ты насъ вѣрныхъ съхрани въ твоей святынѣ и геены избави въ часъ страшнаго ти суда, да славимъ тя въ вѣки.

Пѣснь 4. Ірмось.

Свѣтло, просвѣтитсѣ свѣтло] новый Іерусалимъ тогда, егда слава Господня въ немъ всѣхъ святыхъ осіаетъ; ликъ сотворятъ ангели, съ чловѣки веселящесь, и вспоють Христа, съвършенными вѣнцы тѣхъ вѣчно прославившаго.

О, Божественнаго, о любезнаго, о сладчайшаго ти гласа! Прийдѣте бо праведнымъ, съ мною, глаголеши, быти безъ конца, Христе; его же праведницы слышавше, безпрестани радуются.

|(л. 43.) О славы великіа, о просвѣщеніа, Христе, о веселію и благодати словеси Божіи, ея же подаваеши вѣрнымъ твоимъ причащаться въ невечернемъ дни царствіа твоего.

Свѣтила.

Плотію яко уснувший Христосъ, Царь и Богъ, тридневно въскресе, въ второе свое пришествіе и всѣхъ отъ гробовъ въздвиженъ, и нетлѣніемъ даровавъ, вѣрныхъ убо съ собою, грѣшныхъ же въ муку вѣчно вселить.

На хвалитехъ стихиры, глас. ѿ, стихъ: *Да възкреснетъ Богъ.*

День пресвѣтлый праведнымъ покажется въ второе Господне пришествіе, день новый, святой, день таинственный, день пречестный, день Христа избавителя, день невечерный, день великій, день вѣчный, день двери вѣчнаго живота вѣрнымъ отверзающей, день всѣхъ просвѣщающей праведныхъ.

Стихъ: *Якъ исчезаетъ дымъ, да исчезнутъ.*

Прийдѣте отъ добродѣтельнаго елеа въ житіи семъ свѣща души просвѣтимъ, и съ мудрими дѣвама, въ вышній Сионъ внідемъ, Христови зовуще: пріими отъ насъ воню благоуханіа, труды рабъ своихъ, и всели насъ въ вышній твой Іерусалимъ, егда пріидеши отъ гробовъ на судъ всѣхъ воскресити.

Стихъ: *Тако да погибнутъ.*

Миро добродѣтелей зѣло рано въ житіи семъ суще, въ гробѣ телеснѣмъ живодавцу принесѣмъ, и узрящемъ тогда того на облацѣхъ грядуща и къ намъ, провѣщавающе, глаголюща: прийдѣте благословенніи Отца моего, не плачесь прочее, шедше паслѣдуйте царство небесное.

Стихъ: *Сей день его же сътвори Господь.*

День прекрасный, възопіють праведныи, день, Господень день; глаголюще: день всечестный намъ всѣя, день, въ немъ же радостию възрадуемся, о день избавленія отъ скорби, ибо изъ гроба днесъ, яко отъ чертога, въздвиже насъ Христосъ, и радости всѣхъ испильни, глаголя: вніидите въ царство небесное.

Слава и нынѣ, гласъ ѿ.

Въскресенія общаго день, видѣти хотяще торжество, другъ къ другу рецѣмъ: въспрянимъ братіе отъ злыхъ дѣлъ и прилѣжно Христови рцѣмъ: „прости, Спасе, прегрѣшенія наша, и помилуй тебѣ възпѣющихъ, въскреси насъ отъ мертвыхъ, и въздвигъ отъ гроба животъ даруй“.

*ж) Благодарственныя пѣснопѣнія въ честь пресвятой Богородицы по случаю чудеснаго избавленія ея Печерской обители отъ нашествія лютцаго войска *)*

(57 л. об.) 1) *На Господи воззвахъ на малый вечерни стихиры заступленію Пресвятыя Богородица.*

Наста день радостенъ, вѣрныи приидѣте съшедшеся празднуимъ свѣтло, Христа Бога нашего славяще, пречистую Матерь свою въ покровъ и извѣстное прибѣжище обители нашей**) даровавшаго, и молитвами тоя отъ пужднаго обстоянія преславно насъ свободившаго.

Обитель твою всегда ты чтущую и тебе, Богородице, подѣлгу славящую, якъ же огненнымъ дѣждемъ отъ тяжкаго обстоянія преславно избави еси, и всегда, молимъ тя, отъ глада и губительства, труса же и всякой смертоносныя раны, и отъ всякаго нахожденія противныхъ избави, Владычице, и невредиму съблуди, Дѣво чистая.

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

**) Прежде было написано (но потомъ зачеркнуто): *народу нашему.*

Яко же твоимъ общала еси угодникомъ, Дѣво, Антонію и
Евдокію Печерскимъ до скончанія вѣка въ храмѣ семъ пребывать,
и нынѣ, молимъ тя, неотступно пребуди, Пречистаа, съхраняя
въ немъ тебе чтущія отъ всякаго злаго обстоянія невредимыхъ:
ты бо прибѣжище и заступница еси роду нашему.

Слава и нынѣ. Гласъ.

Придѣте благочестивыхъ съборы, придѣте, и ликъ съставимъ
въ преславный день праздника нашего, Пречистую Дѣву пѣснми
чтуще, въ той бо пречудно отъ огня и меча огненоснымъ дож-
демъ обитель свою избави и враги, на ны находящая, явленіемъ
множества ангель на стѣнахъ, въ студъ обрати, и благодарно къ
ней възопіимъ: покрый насъ, Дѣво, твоимъ честнымъ омофоромъ,
молящи Сына и Бога своего избавити насъ отъ всякаго зла и спа-
сти душа наша.

На стиховнахъ стихирь, гласъ 6, подъ: *Доме Ефрав.*

Огненосный дождь молитвами ти испутивши, Дѣво, Печерскую
обитель избавляеши преславно нынѣ отъ воинскаго нахожденія.
Стих

Множества воинъ небесныхъ явленіемъ, плѣки безбожныхъ
воинъ въ бѣгство всемогій Христосъ претвори, предстательствомъ
ти, Дѣво. *Стих.*

Егда человѣческаа изнеможе сила, тогда Божія въ немощи
сѣврѣшисъ; дождевиднымъ бо съ небесе огнемъ молитвами Богоро-
дица Христосъ враги отогоняетъ.

[(58 л.) Слава и нынѣ (*тойже подъ тожъ*).

Блажимъ тя, Богородице Дѣво, и благодаряще молимъ: стадо
свое избавляй всегда отъ всякаго зла и враговъ обстоянія.

[(59 л.) 2) Канонъ благодарственъ къ Пресвятѣй Богородици, ему же краегранніе сицево: «Пѣснь благодарственную Печерская твоя великая Лавра тебѣ, Богородице, приноситъ и Петръ Могила Архимандритъ велечаемъ заступленіе твое».

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Отвѣрзу уста моя, и напълнятся духа, и слово отрыгну Царици Матери, и явлюся свѣтло тръжествуя, и въспою, радуясь, твоя чудеса.

Пѣснь достойную принести твоему заступленію, силу подаждь твоимъ рабомъ, молимъ тя, Владычице, и воспѣвати, радующеся, твоя чудеса.

Благодарственную нынѣ пѣснь въ твоємъ, Богородице, храмѣ, ликъ съставше, воспѣваемъ, твое бывшее заступленіе славяще, и, радующеся, велечаемъ твоя чудеса.

Печерская твоя, Богомати, славная ограда, отъ воинскаго днесъ нахожденія преславно твоимъ заступленіемъ избавляема, славить, радующися, твоя чудеса.

Твоя благодѣянія подѣлгу твоимъ рабомъ славить подаждь, Владычице, и по достоянію присно радующимся възвеличати твоя чудеса.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Твоя пѣснословца, Богородице, живой петлѣный источниче, ликъ себѣ съзкупльшіа, духовно утврди и въ божественной ти славѣ вѣнцемъ славѣ сподоби.

Великая твоя, Богородице, сила отъ нахожденія безбожныхъ воинъ преславно твою обитель избави, юже, молимъ тя, невредиму и отнынѣ съблуди, и насъ въ божественной ти славѣ вѣнцемъ славѣ сподоби.

[(59 л. об.) **Лавра** нынѣ Печерская, Богородице, яко же царскій иногда градъ, тобою отъ нужднаго обстоянія избавляема, славить помощь твою, Дѣво, и въпіетъ: вѣнцемъ насъ славѣ сподоби.

Тебѣ, Богомати чистаа, пѣснь побѣдную приносяще, въпіемъ: покрый обитель твою божественнымъ си покровомъ, избавляющи насъ отъ насилія враговъ, и вѣнцемъ славѣ сподоби.

Богородице Дѣво, ты еси прибѣжище, ты покровъ, ты заступленіе наше всегда, ты насъ отъ всѣхъ бѣдъ и обстояній избави, и въ царствіи Сына твоего вѣнцемъ славѣ сподоби.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ

Сѣдай въ славѣ, на престолѣ божественнѣ, на облацѣхъ легцѣхъ, прійде Иисусъ пребожественный отъ Пречистыя Дѣвы, и спасе вошіющія: слава, Христе, силѣ твоей.

Приноситъ ти, Дѣво, благодарственную твою Лавра пѣснь о преславномъ своемъ тобою избавленіи Сыну твоему, вѣрно зовущи: слава, Христе, силѣ твоей.

Испустила еси съ небесе, Дѣво, на молитву рабъ твоихъ дождь, яже огонь, враги попадающъ и отъ твоея обители отражающъ; тѣмъ Сыну твоему въпіемъ: слава, Христе, силѣ твоей.

Пещный пламень иногда въ росу благочестивымъ предложися; яниѣ же твоимъ, Богомати, ходатайствомъ роса въ огонь претворись и враги попали не поющія: слава, Христе, силѣ твоей.

Трици покусившихся твоей обители насилствовать воинъ, явленіемъ множества въоруженныхъ ангелъ, въ бѣгство претворила еси, пѣти не хотящихъ: слава, Христе, силѣ твоей.

(60 л.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Удивишася всяческая о божественнѣй славѣ твоей; ты бо, неискусобрачная Дѣво, пріять въ утробѣхъ надъ всѣми сущаго Бога, и родила еси безлѣтнаго Сына, всѣмъ, воспѣвающимъ тя, миръ подающая.

Могущества и крѣпость сильныхъ разорая Христосъ, твоимъ ходатайствомъ, Дѣво, насилія воинъ, погубити твою обитель хотящихъ, преславно свободи, и воспѣвающимъ тебе миръ подаде.

Гибнущихъ насъ отъ враговъ находенія, дождевиднымъ пламенемъ невидимо тѣхъ попадающихъ, свободила еси пречудно, Владычице; тѣмъ благодаряще тя, молимъ: всѣмъ воспѣвающимъ тебе миръ подаждь.

Даянія враговъ, окрестъ твоея оплѣчившихся обители, огненоснымъ уставила еси, Богородице, дождемъ; насъ же силою Сына твоего отъ огня и меча ихъ невреждимо съблюла еси, всѣмъ, въспѣвающимъ тебе, миръ подавающи.

Архистратига, Дѣво, своего послати твоей обители, Христа всегда моли, отъ бѣдъ и враговъ нашествія избавити и всякаго злаго обстоянія, и всѣмъ, вѣрно поющимъ тебѣ, миръ даровати.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Божественное сіе и всечестное съвършающе праздиество, богомудрыи, Божія Матере приидѣте рукама въсплещемъ, отъ нея рождагося вѣрою славяще.

Маниемъ, Богомати, Сына твоего отъ враговъ палимыя храмы огонь невреди, ниже прикоснуса; нѣ дождь въ огонь преложься и тѣхъ дръзость въ бѣгство претвори, да вѣрою славимъ тя.

Древеса палимая, — о чудо! — смолу испущающе, аки росою огненную угашаютъ силу, маниемъ ти, Дѣво; облаци, же дождь точаще, враги поपालютъ на избавленіе вѣрою славящихъ тя.

(60 л. об.) **И** твою обитель отъ огня и меча, и чудотворныя преподобныхъ пещеры отъ раскопанія безбожныхъ воинъ, дождевнымъ огнемъ избавила еси, Богородице, плачь въ радость притворяющи вѣрно славящихъ тя.

Величаемъ, Дѣво, и славимъ, еже о насъ твое чудное промышленіе, и, поюще, възываемъ: непрестанно Сына и Бога своего моли ущедрити и спасти вѣрно славящихъ тя.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Не послужиша твари богомудріи паче зиждителя, нѣ огненное прещеніе мужески поправше, радовалуса, поюще: препѣтый отцемъ, Господи и Боже, благословенъ еси.

Тебе стяжавше вѣрныи къ Богу молитвенницу, Дѣво, къ тебѣ прибѣгаемъ, въпiously: отъ всякаго озлобленія обитель твою и насъ избави, Сыну твоему зовущихъ: Боже, благословенъ еси.

Запустѣнія всякаго и враговъ нахожденія всегда избавляй

обитель твою, Богородице, Сына твоего присно молящи миръ даровати вѣрно тому поющимъ: Боже, благословенъ еси.

Сътворила еси дръжаву мышцею Сына твоего, Дѣво, отъ нахожденія враговъ обитель свою избавляючи; тѣмъ нынѣ молимъ тя: отъ всякаго обстоянія избави рабы твоя, Христу поющыя: Боже, благословенъ еси.

Твое заступленіе стяжавше, Пречистаа Дѣво, молимъ тя прилжно: отъ бѣдъ, скръбей и отъ врагъ нашествія обитель твою избави, Христови присно поющую: Боже, благословенъ еси.

[(61 л.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Отроки благочестивыя въ пещи рождество Богородично спасло есть, тогда убо образуемое, нынѣ же дѣйствуемое, вселенную всю въздвиже поющую: Господа воспѣвайте дѣла и превъзнесите въ вся вѣки.

Устави, молимъ тя, Дѣво, весь гнѣвъ Сына твоего, праведно на ны движимый, матерными ти молбами, миромъ ограждаючи жизнь нашу и избавляючи всякаго зла тому поющихъ: дѣла вся Господня Господа превъзнесите въ вѣки.

Прещенія враговъ и ересей нахожденія присно, молимъ тя, избави обитель твою, Богородице, всегда тѣхъ разоряючи злохитрыя събѣты, да вѣрно Сыну твоему въпіемъ: Господа воспѣвайте дѣла и превъзнесите его въ вѣки.

Дѣстная ученія всѣхъ еретикъ и враговъ оплченія въ вѣки обитель нашу избавити Христа моли, Богородице, и всѣхъ насъ въ мирѣ съхранити, вѣрно тому поющихъ: Господа воспѣвайте дѣла и превъзнесите его въ вѣки.

Не оставляй насъ, Богородице, въ руки врагъ нашихъ, въ твоимъ омофоромъ всегда покрываючи свою обитель, невредиму отъ тѣхъ нахожденія съблуди, да Сыну твоему вѣрно зовемъ: людіе, превъзнесите Господа въ вѣки.

Пѣснь ѿ.

Всякъ земнородный да възиграется Духомъ просвѣщаемъ, да ликоствуетъ же безплътныхъ умовъ естество, почитающее священ-

ное трѣзство Богоматере, и да въпіеть: радуйся, преблаженная Богородице, чистаа Приснодѣво.

Іерея, и іноки, и вся вѣрныя люди въ правовѣріи утверди, отъ бѣдъ всякихъ избави ихъ, и обитель твою миромъ глубокимъ оградити Сына твоего прилѣжно молящи, да тебѣ всегда въпіемъ: радуйся, чистаа Приснодѣво.

¶ (61 л. об.) Твердое и извѣстное прибѣжище, твое заступленіе раби твои стяжавше, Богородице, въ нуждныхъ бѣдахъ къ тебѣ прибѣгаемъ, спасеніе улучшить просяще, еже и богато улучивше, тебе въпіемъ: радуйся, частаа Приснодѣво.

Огня и меча, нашествія же иноплеменикъ, и междусобныхъ рати, губительныя и всякія смертоносныя раны обитель твою избави, Богородице, и вражіа плѣненія, да вѣрно тебѣ въпіемъ: радуйся, чистаа Приснодѣво.

Едина въ женахъ благословеннаа, Богородице Маріе, прими отъ насъ благодарное сіе пѣніе и моли Сына своего и Бога даровати церквамъ единомысліе, миръ обители твоей и благоустроеніе, да вси въпіемъ ти: радуйся, чистаа Приснодѣво.

Свѣтилень, гласъ той же. Под.: *Еже отъ вѣка.*

Яко же на молитву рабъ твоихъ представши, Дѣво, отъ воинскаго обстоянія избавила еси обитель свою: сице и нынѣ отъ всякаго зла свободи, да вси въпіемъ ти: радуйся, мати Господня.

(62 л.) На хвал. стихиры, гласъ ѿ. Под: *Яко добля.*

Славнымъ заступленіемъ ти Печерскаа радуется Лавра, и іночестіи въздоровашася лица, вся же російская земля веселится, пѣснь ти похвалную приносяще, матери всѣми царствующаго, неискусобрачнаа пресвятаа Дѣво, обитель свою избавляшаа отъ воинскаго обстоянія.

Отвсюду сътецѣтесь, іночестіи съборы, благодатнымъ пѣніемъ почести Богородицу и заступницу нашу, и огонь съ высоты враги попадающе зряще, гласъ Гавріиловъ радостію въпіемъ ей: радуй-

ся, всепреизрядный Воеводо, радуйся отъ горкіа смерти обитель свою вrechудно избавившаа.

з) *Благодарственное пѣснопѣіе печерскимъ угодникамъ Антонію и Θεодосію по случаю чудеснаго избавленія печерской обители отъ нашествія лязкаго войска *)*.

Гласъ ѿ. [подоб. егда отъ дрѣва] **).

Днесъ, братіе, усрѣдно съшедшеся, благодарное пѣіе преподобнымъ отцемъ нашимъ, Антонію и Θεодосію, принесемъ, глаголюще: радуйтася заступника наша и теплаа къ Богу молитвенника, предстательствомъ своимъ избавившаа насъ отъ пахожденія воискаго и обитель невредиму съблюднаа отъ конечнаго разоренія; радуйтася и о насъ къ Богу всегда ходатайствуйта, еже всегда отъ бѣдъ и всякаго озлобленія избавитися обители ваю святаа.

и) *Молебное пѣснопѣіе о умирѣніи православной церкви, составленное по случаю возшествія на престолъ Владислава I V ***).*

[(22 л.) ****) Помилуй насъ, Боже, по велицей милости твоей, молимътеся, усл[ыши] гласъ молитвы насъ грѣшныхъ и недостовныхъ рабъ твоихъ, молящихътеся и помилуй.

Боже, Боже пашъ, призи съ высоты святаго жилища твоего и виждь озлобленіе, еже отъ сопротивныхъ церкви твоей подлежащее, умилосердись на пицету ея и изми ю воскорѣ отъ рукъ ихъ и съвршениѣ умири ю, молимъ ти, услыши и помилуй.

*) Этого заглавіа въ рукописи нѣтъ.

**) Поставленные въ скобахъ слова въ рукописи зачеркнуты.

***) Этого заглавіа въ рукописи нѣтъ. Все ниже помѣщенное пѣснопѣіе писано не рукою Могилы.

****) Курсивомъ вездѣ обозначаются ласты *второй пагинаціи* рукописи, неправильно переплетенной (см. описаніе рукописи, въ концѣ предисловія).

Царю превѣчный, женише и главо церкви твоея святѣя, Господи Иисусе Христе, Боже нашъ, изліянiя ради пречистыхъ ти кровей, ими же искупилъ еси насъ отъ работы вражія, помяни щедроты твоя и милости твоя древняя, и загради уста всѣхъ, глаголющихъ лукавая и развращенная и сопротивная на церковь твою святую, и невредиму и непоколѣбиму ю съблуди отъ всякаго злаго обстоянiя ихъ, и умири ю съвршенѣ,—помолимътись, Господи, услыши и помилуй.

Царю праведный и Господи господствующихъ, волныхъ ти ради страстей и живоносная смерти и погребенiя, и животворнаго въскресенiя твоего, совѣтъ благъ о вѣрѣ православнѣ[й] и о святѣй твоей соборнѣй церкви въ сердце цареви и всѣхъ предстоящихъ ему въ полатѣ всади, и мирная и благая о ней всегда глаголати устрой, и еже воскорѣ съвршеннѣ ю умирить совѣтуй,—прилѣжно молимътись, услыши и помилуй.

Боже и Творче и Содѣтелю нашъ, не помяни нашихъ без[з]аковій первыхъ, аще бо и согрѣшихомъ, но не отступихомъ отъ тебе, Бога нашего, не воздѣхомъ руки наша ко Богу чуждему, тебе молимъ и тебе мизся дѣемъ, призри на рабъ твоихъ, труждающихся о умирениіи церкви твоея святѣя, и прости въ имъ и намъ всякое согрѣшеніе волное и неволное, ниспосли на нихъ благодать и даръ пресвятаго ти Духа, въ еже подати имъ силу и крѣпость и слово во устѣхъ, еже мощи сопротивитись всѣмъ сопротивляющимся церкви его святѣй, и благополучнѣ побѣдити ихъ,—рцемъ вси: Господи, услыши и воскорѣ помилуй.

Еще молимся о благочестивыхъ рабѣхъ Божіихъ (имя рекъ) о еже Господу нашему укрѣпити и утвердити ихъ во службѣ своей и подати имъ силу и крѣпость Духа своего пресвятаго во побѣду на вся противящiяся церкви его святѣй и во потребленіе злочестiя ихъ.

[(22 л. об.) Со умиленіемъ отъ всея души и отъ всего помышленiя нашего, колѣна преклонше, благодарственно Господу помолимся.

Молитва благодарственная.

Хвалимъ тя, Боже преблагій, благословимъ тя, Царю пресвятѣй, и славимъ тя, Вседержителю милостивѣй, яко не возгнушалъ

ся еси надъ нами недостойными, грѣшными и оскверненными рабы твоими, но, услышавше молитву нашу, всѣхъ сердца во едино согласити и едиными усты съгласно на царство сіе избрати и нарицати маніемъ ти Божественнымъ повѣлѣлъ еси. отъ царскихъ бедръ изшедшую, всесвѣтлую отрасль, мужа кротка, монарха блага, церковь твою и людей твоихъ, во благочестіи сущихъ, любяща, царя Владислава, его же, молимъ тя, яко же Давида благослови и царство его утверди, яко же Соломона мудростію и праведнымъ судомъ и любовію ко всѣмъ подручнымъ своимъ и ко страннымъ украси, церковь твою и люди твоя любить и мирная о ней глаголати и тѣмъ благотворити всегда сотвори, дѣтлѣннымъ здравіемъ, многолѣтнимъ пребываніемъ, силою и крѣпостію и побѣдою на вся враги и супостаты огради его. Молимъ, Господи, услыши и помилуй.

Паки и паки, преклонше колѣна, отъ всея души и отъ всего помышленія нашего Господу помолимся.

Господи Боже, Вседержителю, благословяй и святѣй іерея и вѣчай царя, великаго царя нашего Владислава благослови и, вѣпецъ царскій положивъ на главѣ его, славою и честію вѣчай его, и царство его утвердивъ, во долгоденствіи здравіемъ оградивъ, мирно и многолѣтно царствовать сътвори; речемъ всѣ: многа лѣта, Господи, даждь великому государю нашему Владиславу.

Господи, Боже нашъ, Царю всемогущій, новоизбраннаго великаго короля нашего Владислава силою твоею свыше утверди и мышцу его укрепи, грозна же и страшна*) всѣмъ врагомъ всегда сего яви, кротка же и мирна ко всѣмъ благочестивымъ рабамъ твоимъ присно покажи,—речемъ вси.

Господи Боже, Спаситель нашъ. упованіе всѣхъ концевъ земли и сущимъ на морѣхъ далѣ (sic), молимъ: утверди, помилуй и благослови новоизбраннаго царя нашего Владислава, и въ сердцѣхъ его мирная и благая о церкви твоей и всѣхъ людяхъ твоихъ всегда глаголати и съвершеннѣю умерити и во прѣвое благолѣпіе и благочиніе украсити сътвори, (23 л.) во днѣхъ его всему царству благочиніе, миръ и благоденствіе подаждь, людямъ

*) Въ рукописи описка: и *странна*.

твоимъ здравіе, воздуховъ благораствореніе, плодовъ земныхъ умноженіе (sic) и времена мирная даруй. Рецемъ вси: подай, Господи, и долгоденствіе, и во здравіи мислѣтъ и благополучнѣ царствовать великого короля нашего Владислава, ему же подай, Господи, многа лѣта, многа лѣта, многа лѣта.

Псаломъ 31 — „Боже судъ твой царице даждь“, — іерей чтеть — По скончанію псалма — „Тебе Бога хвалимъ“, все до конца. По семъ: „Достойно есть“. — Тажъ ектенія — „Помилуй насъ, Боже. Еще молимся о великомъ королѣ нашемъ Владиславъ, дръжавѣ, побѣдѣ, пребываніи.“ — и отпустъ.

Помилуй насъ, Боже, по велицей милости твоей.

Не хотай смерти грѣшнику, но ожидая обращенія и покаянія нашего, услыши насъ грѣшныхъ, въ покаяніи со умиленіемъ къ тебѣ вопіющихъ, и помилуй.

Изліявый кровь свою многимъ милованіемъ спасенія нашего ради, умиосердись, Царю святыи, и даждь миръ церкви своей святой, молимъ ти, услыши и помилуй.

Обручивый себѣ невѣсту церковь, возмущенную нынѣ отъ врагомъ отступныхъ, причистыхъ ти ради страстей, яже того ради челоуколюбнѣ претерпѣлъ еси, отъ озлобленія ихъ избави и вскорѣ умири, — молимтисъ, услыши и помилуй.

Раны, заушенія, оплеванія и поносная униженія церкви ради своей волею претерпѣвый, отъ вольковъ хищныхъ нынѣ возмущенную и отъ безбожныхъ отступникъ гонимую, тую нынѣ отъ сихъ злодѣйства избави и воскрѣ умири, — молимтисъ, Владыко святыи, услыши и помилуй.

Смерть волею пашъ ради на крестѣ претерпѣвый, да отъ лести злохульныхъ апостать и отъ всѣхъ блудъ обдержавшихъ церковь свою святую нынѣ избави и воскрѣ и умири, — молимтисъ, Господи, услыши и помилуй.

Изъ мертвыхъ воскресый, да собою и насъ воздвигнеша, церковь твою святую, въ говенія сущую, твоимъ благоутробіемъ воздвигни и воскрѣ умири, — молимтисъ, услыши, и помилуй.

Вознесыйся на небеса и сѣдый одесную Бога Отца, воздвигни...

3) Разсужденія Петра Могилы о высокомъ значеніи иноческой жизни.*)

(2 л.) Нестяженіе отъ всѣхъ дѣлъ бездѣльныхъ всегдашнее убоженіе, отъ мятѣжъ, мольбъ и попеченій житейскихъ работы свободженіе, и Маріи Дѣвы благія и благословенныя части Христовыхъ ногъ присѣданіа избраніе. Симъ бо безмѣвіа Духа святого крѣпчю имущіи зиждется корабль. Симъ Христова послушанія утврждается степенъ. Симъ смѣренія протяжеса Богопостижимаа высота. Симъ нескрѣбное посничаствующихъ исправляется равноангельное житіе. Симъ пустынныхъ непрестанное поощряется божественное желаніе. Симъ дѣвства цѣлость съхраняется невредна. Симъ мѣчаниа непобѣдимый зиждется градъ. Симъ храбраго удивенія гласно творится тризнице. Симъ младенческое безстрашное въ души рождается незлобіе. [Сіе есть безстрастнаго житія основаніе и начало.**] Симъ вся тѣлнная и привременная презираются и уметы быти въмняются. Сею всегдашняя память смертнаа, ею же страхъ Божій притягается, zaczynaеть и плодится. Симъ въсходнаго Боговидѣнія любви превысокаго съвършеннаго Христова възраста возводится лѣствица. Нестяжаніе бо бестрастнаго, съвършеннаго іноческаго житія есть начало и основаніе. Безъ него же исправить добродѣтель нудайся інокъ, вѣтце труждается и все на пѣсць хранину зиждеть, мирскими бо суетствіи и попеченіи, аки вѣтромъ и воднымъ устремленіемъ, въскори разорится и погибнетъ.

Іноческое житіе христіанскаго житія есть съвършенство, съвършенство же христіанское Христова житія есть подражаніе. Христось же съвършенство не въ иномъ положи, развѣ въ нестя-

*) Этого заглавіа въ рукописи нѣтъ.

**) Поставленныя въ скобкахъ слова въ рукописи зачеркнуты.

жанин: вся бо заповѣди юноша совершилъ бѣ, развѣ точію еди-
ноя сея, еже рече ему Христосъ: „иди, продаждь вся имѣнія твоя
и раздай пищимъ, и гряди во слѣдъ мене“. Нестяжаніемъ бо и
свѣршенное свѣршенство или любовь свѣршенная свѣршится
можетъ, идеже бо мое и твое, нѣсть тамо миръ и вседружество

.....
[(2 л. об.)] Иноческое истинное житіе на нестяжаніи оснс-
вается, дѣвствомъ и послушаніемъ состоится, любовію же свѣр-
шается: вся же добродѣтели отъ сихъ четырехъ, якъ отъ источника,
истекають, и въ разумъ Божій свѣршенный чловѣка исправ-
ляютъ и свѣршаютъ, и еще на земли, въ тѣлѣ суща, небес-
наго наслажденія творять причастника, таинъ божественныхъ са-
мовидца, божественныя славы наслѣдника и ангеломъ съжителя
и събесѣдника.

Нестяжаніе есть, еже самага себе познати, истинное зеркало,
мира и вся, яже въ мирѣ, презрѣнія и сихъ истиннаго отрицанія
извѣстѣйшій и истиннѣйшій путь; еже себе внимати неблазнен-
ный руководитель; Христова божественнаго свѣта, еже оставить
и раздати вся и въ слѣдъ его ити, скорый исполнитель; любов-
наго союза нерѣшимая пленница; страстей всѣхъ острое отсѣченіе,
всѣхъ же добродѣтелей некрадомое съкровище и неистощимый
источникъ. Смѣренія степень, послушанія вождь, дѣвства другъ,
молитвѣ нераздранная риза, постничества вѣрный хранитель, ум-
наго очищенія предверіе.

Инокъ стяжательный, аще и мнитсѣ добродѣтели исправляти,
себе лститъ: понежъ основанія ихъ не имать, еже есть вольная
Христова нищета, юже пріять въ свѣщеніи мирскихъ ризъ, и
облеченіи власныя срачицы, и въ отреченіи мира и яже въ мирѣ.
Аще же и будетъ каа въ немъ добродѣтель, или многія, не на длѣзѣ
пребыти могутъ, ниже въ немъ вкорелятисѣ, понеже безъ основа-
нія на песцѣ любвиимѣнія сихъ пазидаеть, яже мятежами и мол-
вами житейскими и попеченіемъ, о еже что имѣти, или о събран-
ныхъ съхраненіемъ, еже сихъ не погубити или умалити, разоряются
и яко воскъ отъ огня растаются, и помалу, временемъ изсыхая,
искореняются и погибають.

|| (З .л.) .Любовь двойственная есть, Христова и мирская, духовная и плотская, къ Богу и къ вѣщамъ, сія же обоя въ едино съвокуплятися не могутъ, по глаголу Господню: „никто же можетъ двѣма господинома работати, ибо или единого възлюбить, о друзѣмъ же нерадѣти начнетъ:“ и по Апостолу: „любовь плотская вражда есть на Бога.“ Тѣмъ же інокъ, имѣяй любовь къ вѣщамъ, духовную, яже къ Богу, имѣти не можетъ; любовь же къ вѣщамъ есть еже стяжаніе имѣти и съхранити, никто же бо, еже ненавидѣть, себѣ съблюждаетъ и хранитъ, или снискаетъ; любовь же къ вѣщамъ исходитъ отъ плотскіа любви, яже есть вражда (якъ же рѣхомъ) на Бога. Вражда же на Бога глаголется плотская любовь, зане плотолюбци плотскою любовію Бога ненавидѣтъ, идеже убо ненависть есть тамо вражда пребываетъ; къ Богу же любовь ничимъ же познавается, точію исполненіемъ его заповѣдей, плоть же любяй заповѣдей Божіихъ удаляется. Сего же убо ради, понеже любويمѣніе или стяжаніе отъ плотскіа любви исходитъ, яже есть вражда на Бога, всякъ стяжательный інокъ враждебникъ есть Божій. Сего же ради інокъ стяжательный, стяжаніа ради, врагъ есть Божій, зане любви ради Божіа отречесь единою мира и яже въ мирѣ невзвратно, паки же аки пещь на своя блевотины, якъже ругаясь Богу, къ плотолюбію стяжаніемъ възвращается, не възпомыная на се, якъ іноку ничтоже ипо въ мысли, и сердци, и въ умѣ, и предъ очима быти имать, точію Христосъ Іисусъ распятый насъ ради, да навѣ всегда възирая, потщится и себе сраснати ему и съпострадати, да съ нимъ воцарится: въ немъ бо есть животъ нашъ, онъ есть похвала наша, онъ слава наша; въ немъ еже жити добро, а еже умрети пріобрѣтеніе. Аще бо здѣ уподобимся нищетѣ, смѣренію, послушанію, трпѣнію и злостраданію его: по отшествіи отъ мира сего, и славѣ и царствію его будемъ причастници. Аще же ни, всяко не възможно есть работати Богу и мамонѣ, и имъ же кто побѣждается, сему и работень бываетъ. Аще любовію, яже къ Богу, побѣждаемы есмы, Богу работни есмы, отъ него же и мзду примемъ въ вѣчнѣй жизни; аще же проклятому стяжанію, то [есть] плоти, плоть же страстемъ, страсти же злоначальнику врагу, съ нимъ же и мзда вѣчная въ геенѣ работающимъ ему.

(3 л. об.) Любовь истинная въ іноцѣ, яже къ Богу, въ самомъ единомъ Бозѣ творить имѣти упованіе и надежду, самымъ точію и единѣмъ услаждатись Богомъ, и того единого вмѣсто всего себѣ имѣти, и развѣ того единого все ничтоже вмѣнати, и кромѣ Бога единого ничтоже желати, ниже что имѣти вождѣлѣти, и безъ него ниже жити, ни умрѣти хотѣти; тому единому послужити и тѣмъ единѣмъ поработитись; къ тому единому взирати и кромѣ того единого ниже самъ что быти хотѣти, все же ему единому, еже единъ Богъ быти, и самъ единъ единому Богу,—кромѣ же единого Бога миръ и вся, яже въ мирѣ, смрадъ и гной и уметы быти вмѣнати. Сею бо любовію мученицы раждегшесь, плѣти небрегоша, и на муки мужески устремившесь, вѣвцы побѣды пріяша; сею исповѣдницы распалаемы, мучителемъ обличина безбожнаа велѣнія. Сею постници и пустыножители препоясавшесь, плоть изнуриша и безплѣтнаго врага побѣдиша и вторыи страстности въ мирѣ явишась; сею слабощное женское естество вооружившесь, видимыя и невидимыя борца мужески побѣдѣша. Сею отъ вѣка всѣ святыи добродѣтели исправиша лѣствица, ея же и въ небесныя въздоша селенія и Христу съцарствовать сподобившась.

[Любовь есть съвършенство христіанскаго союза, всѣхъ добродѣтелей съкровище и верхъ, и христоподрожательнаго житія печать. Сія растеть и множится и пребывалище имать, идеже нѣсть мое и твое; а идеже сію два еста, она пребывалища имѣти не можетъ, аще же и вселится тамо, или онѣхъ ижденеть, или сама вмалѣ, малѣти и ищезати начиная, изгонится. Любовь бо, съ ненавистію дружба не имѣя, всегда борется; ненависть же, отъ еже мое и твое, раждается].*)

Вся добродѣтели на явѣ, еже видимы быти отъ человѣкъ створенныя, здѣ похвалою, яже отъ нихъ, пріимуть мзду свою; а яже въ затворенномъ клѣти сердца, еже есть не похвалъ ради человѣческихъ, аще и на явѣ творимыя, отъ единого сердцевица Бога на небеси възмездіе възимають.

*) Поставленныя въ скобахъ строки писаны не рукою П. Могилы.

[(4. л.) Грѣшникъ, поелику есть грѣшникъ, не можетъ отъ Бога оставленія себѣ испросити, нѣ поелику покаательный. Понеже поелику есть грѣшникъ, врагъ есть Божій; поелику же покаательный, другъ начинаетъ быти Его. Грѣшай бо, имъ же Богъ гнѣшается творить, каяйжесь, имъ же Богъ услаждается и умолимъ бываетъ. Якъ же мытарь, поелику бѣ грѣшникъ, не смѣаше ни очію възвести на небо: поелику же, познавъ грѣхъ свой, въ показаніе прииде, глаголаше: „Боже, очисти мя грѣшнаго,“—тѣмъ же и оправданъ изыде паче, нежели велерѣчивый фарисей.

Христіанинъ, донелиже мирови не умреть, спасенія получить не можетъ, любовь бо мирская вражда есть на Бога: донелиже убо миръ любитъ, мирови живеть; мирови же живай, любви Божіей въ себѣ имѣти не можетъ; въ немъ же убо Божіей любви нѣтъ, мертвъ есть Богови, умерый же Богови погибельный есть сынъ, донелиже презрѣніемъ мира и преобѣдѣніемъ всѣхъ, яже въ мирѣ, не възкресеть.

Інокъ, аще не отречется всего конечнымъ отреченіемъ, не точію інокъ быти, но ниже спастися можетъ. Понеже, якъ же лотова жена еще зрѣтъ въспять, и якъ же она, аще и отъ Содомомы изыде, по Божіему повелѣнію, но понеже не въ всемъ повелѣніе Его съхрани, въспять зрѣніемъ, и кромѣ онѣхъ погибѣ, не отъ всего бо сердца отреклася бѣ мръзкихъ онѣхъ грѣшникъ, нѣ любовь въ себѣ нѣкую къ нимъ, аще и отъ среди ихъ изыде, оставила бѣ, въспять зрѣвши, въ столпъ сланъ обратись. Конечное же и истинное всего отреченіе есть не точію мира и яже въ мирѣ всѣхъ отрещись, и ничтожъ своего имѣти, и отъ всѣхъ стяжаній обнажити себе, нѣ къ симъ еже и самаго себѣ и воли своей отрещись, и аки мертвъ себѣ сый, ничтожъ по своему хотѣнію (аще и отъ меншихъ) сѣтворити, и своей воли ни въ чемъ угаждати, точію повелѣнію пастоятеля во всемъ, аки самому Христу, тѣхаться, никогда же себѣ жити помышляя, но по Павлу всегда себѣ рещи: „не къ тому азъ себѣ живу, но живеть во мнѣ Христосъ;“ и пакы: „азъ закономъ иноческаго житія и отврѣженіемъ мира, закону естества и воли моей умрохъ, да Богови живъ буду.“

(4. л. об.) Якъ же невѣзможно въ суровѣмъ дрѣвѣ възгнѣсти огонь, мокроты и воды испльненнѣмъ, въ сусѣмъ же абіе мощно: сице и огонь любви въ приуготованномъ сердци, и отъ телесныхъ и земнихъ мятелей якъ же изсохшемъ, надежду въ своей силѣ, попеченіи и разумѣ невѣзлагающемъ, разгорается.

Истинный Інокъ никогдажъ о утрешнемъ печется, нѣ на всякъ часъ смерть предъ собою зря, поучается добрѣ умирѣти, и николижъ утру сущу помышляетъ себе вечера доспѣти, вечеру же сущу утра постигнути, нѣ всегда днесь умирѣти живеть. Сего же ради сицевый николиже стѣснѣнъ (по премудрому) изволить, ниже къ чесому любо отъ мирскихъ пристрастїи или прилипнѣти сердцу свое, нѣ „и день и ночь въ законѣ Господни, по пророку, поучается;“ все бо ему мирское и временное мерзость предъ очима, и смрадь, и гнушеніе: точию единъ Христосъ Іисусъ услажденіе, желаніе, любовь и вѣдѣніе его безъ сытости всегда есть. Сему еже жити Христосъ, и еже умирѣти приобрѣтеніе, понеже донелиже въ плѣти живеть, ничтоже ино помышляетъ, ничтоже мудрствуетъ, ничтоже желаетъ, развѣ еже Христа получитьи и съ нимъ жити; и вся презрѣвъ, ничтоже всяческая быти вмѣняеть, развѣ единого Христа, въ немъ же всяческая и всяческая тѣмъ, и сего ради еже жити ему Христосъ, а еже умирѣти приобрѣтеніе, понеже тогда, еже желаше, лицемъ къ лицу постигнути сподобится и еже съ нимъ жити уже приобрѣтаетъ. Сей и съ пророкомъ всегда вѣщати можетъ: „предзрихъ Господа предъ мною выну, якъ одесную мене есть, да ся не постыжду.“

(5. л.) Человѣкъ, донелиже въ грѣсѣ смертномъ не исповѣдуясь, безъ покаанія пребываетъ, еще въ тѣлѣ сый, въ адѣ есть, и съвѣстію, аки въ геенѣ всегда постригаемъ, уже мучится. По исповѣданіи же, покааніе творя, въ истязаніи аки на воздушныхъ мытарствахъ есть: покааніе бо очистительница грѣховъ, ею же очищаются и умываются вси, въ немъ пребывающіи, отъ сквернъ грѣховныхъ. Покааніе же исполнимый и отъ грѣховъ тимѣніа (sic) очистившійся, егда достойнѣ причащеніемъ божественныхъ таинъ Христу съвѣкупляется, на небеси со Христомъ царствуетъ. Зри убо, якъ человекъ, еще въ тѣлѣ сый, и въ адѣ, и на воздушнѣмъ истяз-

занія, и на небеси быти аки въ зеркалѣ можетъ, по смерти же лицемъ къ лицу.

Иноческое житіе Боговѣдѣнія въсходнаа есть умомъ богозрительнаа патріархи лѣсвица, ей же верхъ досязаетъ небесъ и утверждается на ней; якъ же лѣсвица всяка чувствевнаа отъ двоихъ съоружается долгихъ и правыхъ деревьевъ, тая же два дерева множествомъ съвязуется и утверждается степеней, и тако лѣсвица съвършенна съставляется: сице и духовнаа отъ двоихъ добродѣтелей въпръвыхъ състоится—отъ дѣвства и отъ послушанія; два же сіа различнымъ въ добродѣтеляхъ повседневымъ предспѣніемъ съставляета и съвязуется, възносится смѣреніемъ и поставляется на твердомъ, неизблемомъ камени нестяжанія, верхъ же ея есть любовь, ею же інокъ досязаетъ небеснаа врата и къ Богу възносится; Ангели Божіи, восходящіи по ней, суть духовнаго разума мысли къ небеснаго дѣтельнаго вѣдѣнія въсходъ и всегдашнее о горнихъ божественныхъ вещей размышленіе; низходящіи жъ, къ еже себѣ внимати мысли обращеніе, еже есть размышляти суетство мира сего, тлѣніе, временнаго житія мечтаніе, и еже кабо все мятется всякъ человекъ живой, смерть, второе Христово пришествіе, судъ страшный, геену вѣчную, и подобная симъ, ими же человекъ въ презрѣніе всѣхъ тлѣнныхъ и въ теплое вождѣніе горнихъ благъ взводится и съвършенному страху Божию пригвождается. Богъ же утверждается на сей лѣсвици, благодатію пресвятаго Духа въ предспѣніи вседневномъ въ добродѣтельныхъ дѣлахъ поспѣшествуя, немощъ человѣческа естества укрѣпляя и силу къ дѣтельному Боговѣдѣнію всегда по мѣрѣ тѣнания и достоинства подавая, безъ его [всесильныя] помощи и заступленія петочію кончати, нъ ниже начивати что доброе можетъ ||(5 л. об.)

Подобаеть ему съ богозрительнымъ умомъ единому отъ студенца измыти клятвеннаго, се есть отъ мирскихъ отлучитись молвъ, и мятелей, и дружествъ, идѣже аки въ рвеницѣ долу поницати всегда привлекаеть житейскихъ сластей вода,—и ити въ Харранъ, се есть въ безмолвіи обрѣсти же мѣсто себѣ вниманія. Камень же присѣдѣнія въ взглавіе себѣ, се есть въ началѣ всѣхъ трудовъ іно-

ческихъ положить, и тако постомъ, бдѣніемъ и стояніемъ всенощнымъ, низу лежаніемъ, коленимъ преклоненіемъ, всегдашними молитвами, конечнымъ послушаніемъ и глубокимъ смѣреніемъ тѣло умръщвляя, спасти: сонъ бо подобіе имать смерти, іноку же, спастись хотящему, подобаетъ умерети и аки безчувственну ко всѣмъ житейскимъ похотемъ и страstemъ быти, Христови же трезвенно жити, и въ предспѣваніи житія и разума духовнаго скорымъ и тщательнымъ обрѣтись, якъ же боговидный Іаковъ, спя, лѣствицу видѣ и Богу събесѣдовати сподобися.

Присѣданіе іноку въ послушаніи монастырстѣмъ есть изобрѣтательница и извѣстная хранительница всѣхъ добродѣтелей, отсѣцательница страstemъ, себѣ вниманію приспѣй другъ, послушанія бодеецъ, съвѣсти всегдашняя истязательница, опаснаго и частѣйшаго исповѣданія вина и правльнаго исполненія неусыпная поспѣшница. Інокъ длѣгимъ временемъ и многимъ трудомъ богатство добродѣтелей въ безмѣлвіи, въ монастырстѣмъ присѣдѣніи събранное, въ маломъ времени неприсѣдѣніемъ расточити и погубити можетъ.

Отвръсійся мира донелиже воли своей угаждаетъ, неточію інокъ есть, нѣ ниже иночествовати нача. Понежъ, по Павлу, челоуѣку угождая, Христовъ нѣсть рабъ. Ащежъ истиненъ інокъ быти хотеть, да тщится въ образѣ началствующаго послушаніемъ Христу во всемъ угодити. Егдажъ воля его самоугодіемъ принуждаеть его себѣ поработити, да глаголетъ къ себѣ: „елици отвръгохомся мира, мiрови и себѣ умрохомъ, и сѣногребохомся [Христу] отврженіемъ мира и отсѣченіемъ своея воли, да уже не ктому себѣ живу, нѣ распятшемусь и умершему о насъ Христу. Іако же убо мертвый нечувственъ и бездушень сый, ничтоже дѣлати можетъ: сице и азъ умеръ единою себѣ и похотнемъ страstemъ, уже къ тому не могу плотнугодіа въ похотехъ творити, а еже нынѣ въ плоти живу не азъ, нѣ живеть во мнѣ Христосъ, иже всегда въ своему угожденію обѣты, ими же ему волею сраспяхся, принуждаеть“.

Інокъ, хотяи искренно свою отсѣци волю и въ послушаніи всегда обрѣтись (6. л.) всегда Христови своему угождати (аще и по нужди) тщится. Інокъ да понуждаеть себе самохотнѣ и нуждею въ послушаніи (а не своея

воля исплняа) всегда обрѣтись, и сие по малу—малу, Христу споспѣшествующу, въскорѣ конечнымъ навѣкъ свою отсѣщи волю, отсѣченіемъ въ послушаніи сый не на земли челоуку, нѣ на небеси посреда ликостояній ангелскихъ и святыхъ Божіихъ сый, Богу самому сладостно служити себе мнѣть, и съ страхомъ и трепетомъ вся повелѣнная въ многомъ благоговѣши исполнити усердно всегда тѣится. Егда же въ послушаніи не обрѣтается, аще и въ маломъ времени, аки отриповенъ отъ [Божія] службы, отъ сердца скорбя, и аки толикіа великіа почести лишена себе . . . рыдаетъ и плачетъ. Въистинну бо нѣсть большія почести, якъ еже Богови прискрьно всегда работати.

Інокъ бездѣленъ дѣлательница ссть злыхъ помысловъ, отъ нихъ же вся душетлѣнная раждаются страсти и безмѣстныя похоти. Аще же сихъ освинятись и отъ себя отсѣщи хоцетъ, никогда же празденъ да обрѣтается, нѣ всегда дѣлательнъ. Праздность бо, якъ же нѣкто отъ премудрыхъ рече, раждаетъ грѣхъ.

Інокъ, хотяй страхъ Божій притяжати, всегда паче всѣхъ грѣшнѣйша и оказннѣйша себе быти да помышляетъ, сего же притяжавъ, аще хоцетъ его въ себѣ всегда имѣти, выну, съ про-рокомъ Господа предъ собою да предзритъ. Сежъ твоя, выну всегда неподвижимъ вражими лѣстми пребудеть.

Інокъ, трыпѣнія не стяжая, спастись не можетъ; глаголетъ бо Господь: „претръпѣвый до когда, той спасенъ будетъ;“ и паки: „въ трыпѣніи вашемъ стяжете душа [ваши].“ Аще жъ хоцетъ трыпѣнія стяжати, всегда Христа распятаго предъ собою да зрѣть и [его] страсти, поруганія, раны, оплеванія, заушенія, досады, поносная уничиженія и лютую его смерть, яжъ вся волею нашего ради спасенія пре[терпѣлъ], въ умѣ своемъ пріемля, всегда да размышляетъ и опасно елико силъ [по]дражати сіа да тѣится, по Павлу глаголющу: „трыпѣніемъ да тецѣмъ на пред[лежа]щій намъ подвигъ, възвращающе на начальника вѣрѣ и съвършителя Іисуса“. Емужъ бо въдружится крестъ Христовъ и уладятся медоточная его страданія. Аще лютѣйшія напасти насъ нападуть, яжеже въ чуждемъ тѣлѣ, съ радостію претерпѣти и . . . яжъ отъ нихъ сладости ради Христовыхъ мукъ, ими же всегда улаждается, не оц[утити]; вкусивый бо

небесныя сладости, [тѣлесныя муки] ни въ чтоже вмѣняеть, нѣ аки
нечувственъ сладосно претрѣпѣваетъ . . . (6 л. обор.) . . .

пугвицы на ризахъ носятъ или петлицы: гордому діаволу всходъ
къ устамъ своимъ твореніе. Інокъ гордый бѣсовское есть игра-
лище, миряномъ наруганіе и смѣхъ, Богу же съпротивная мръзость.

Інокъ донелиже не въ всемъ повинуется наставнику своему
не можетъ рещи, якъ свою отсѣче волю. Отсѣченіе бо своя воля
есть еже ничтоже по своему хотѣнію, нѣ по повелѣнію и благо-
словенію начальника творити, все бо еже отъ своя воля творимое,
аще [и] добро, зло проклято есть, а еже по повелѣнію и благосло-
венію, аще и мнится зло быти, добро и свято есть.

Інокъ, хотяй Христа въ сердци своемъ распятаго всегда имѣти,
въ первыхъ да тѣдится имя его въ молитвѣ Иисусовой безпре-
станн въ устахъ имѣти, отнюду же въ умѣ и въ помыслѣ его вко-
ренился, и тако крестомъ своимъ въдружится къ сердцу его, и лю-
бовію своею уязвитъ его, и болѣзнь въ не[мъ] непрестаннаго своего
желанія сѣтворитъ. Се же постигый, ничтоже ино предъ очима
своима зреть точію Христа распятаго, се же имѣяй, вся тлѣнная
и временная, уметы и смрадъ быти вмѣняеть. Таковъ убо близъ
свършенія есть и Боговидѣнія степеню.

4. Замѣтки П. Могилы о пожертвованіяхъ на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора и Десятинной церкви.

I.

|| (73 л.) Лѣта 4746, мѣсяца іюля 7 дня.

Каталогъ вапна до святой Софіи отъ ихъ милостей обывателей оршанскихъ обѣщаного.

А Его милость панъ Богданъ Стеткевичъ, подкоморій Мстиславскій, бочокъ двѣстѣ, albo ортовъ двѣстѣ.

Б Его милость панъ Іоанъ Максимовичъ Ломскій, бочокъ триста, albo ортовъ триста.

Г) Его милость панъ Михаилъ Максимовичъ Ломскій, бочекъ двѣстѣ, albo ортовъ двѣстѣ.

Д) Его (sic) милость пани Елена Максимовичова Ломска, матка вышреченыхъ, бочокъ двѣстѣ, albo золотыхъ сто.

Е) Его милость панъ Іосифъ Нешика, *) бочокъ ѥ, albo ортовъ ѥ.

З) Его милость панъ Сефанъ Тобіашъ Подберезкій бочекъ ѥ, albo ортовъ ѥ.

Евдокія Подберезка бочокъ ѥ. **)

И) Его милость панъ Криштофъ Швейковскій бочокъ ѥ, albo золотыхъ ѥ.

Й) Ея милость пани Анна Огинска Стеткевичова, подкоморина Брацлавскаа, судно напенного каменя и золотыхъ ѥ.

Д) Панъ Данило, бурмистръ и мещанинъ Оршанскій, бочокъ сто.

*) Въ рукописи сверху рукою П. Могилы написано — ляхъ.

**) Это имя вписано рукою П. Могилы впоследствии.

ї) Панъ Іоанъ Семаико, ланвойтъ Оршанскій, подписокъ
городскій, обѣщаль своимъ стругомъ що Богъ до сердца ему подасть
послати.

їі) Панове Оршанскіи бурмистрове бочокъ сто.

їіі) Его милость панъ Криштофъ Григорій Лядинскій бо-
чекъ сто.

[(л 73. об.) З Могилева:]

а) Панъ Богданъ *) Ребровичъ, бурмистръ Могилевскій, бочокъ
двѣстѣ.

б) Панъ Андрій Ребровичъ, бурмистръ, бочокъ р̃.

в) Панъ Василій Азаровичъ, бурмистръ, ортовъ к̃.

г) Панъ Захарій Сидоровичъ ортовъ к̃.

д) Панъ Алексій Азаровичъ копъ ї.

Панъ Макарій Филиповичъ Козель, бурмистръ, бочокъ двѣстѣ.

Панъ Романъ Ребровичъ бочокъ р̃.

Ихъ мил. панове сотникове Пертъ, Иванъ и Оеодоръ, ваина
обѣщали послать судно, албо и болшъ, што ласка ихъ милостей.

Панъ Оеодоръ Выголка есы великіе мосязовыи два даровалъ до
церки святой Софіи.

Панъ Оеодоръ Претинскій ортовъ л̃.

Аѳанасій Матѳіевичъ Шкловянинъ бочокъ ї, албо зол. р̃.

Гавріиль **) Оеодоровичъ Свиридовичъ бочокъ сто.

Александръ и Іоанъ Ірчакове зъ Головчина бочокъ двѣстѣ.

Иванъ Парѳеновичъ и другій братъ Иванъ бочокъ р̃іі.

Иванъ Онуфріевичъ (до того писати.)

II.

[(75 л.) Въ Пмя Отца и Сына и святаго Духа, аминь.

Въ лѣто 4888, мѣсяца октовріа 4 дня, складанка на
реставрованіе церкви святой Пречистой Десятинной.

Его мил. Отецъ митрополить зл. ѣ даль.

*) На поляхъ рукописи рукою Могилы написано: *имя крестное Миронъ.*

**) На поляхъ рукописи рукою Могилы написано: *крещенное имя Ермолай.*

Отець Константинъ Негребецки зл. $\tilde{\kappa}$ е даль.

Отець Θεодосій Оранскій зл. $\tilde{\kappa}$ е даль.

Отець Варлаамъ Дижковскій зл. $\tilde{\kappa}$ е даль.

Отець Макарій Гончовскій зъ Василкова зл. $\tilde{\lambda}$ отдалъ.

Отець Іосифъ ікономъ зл. $\tilde{\Gamma}$ даль.

П. Иванъ Предримирскій зл. $\tilde{\kappa}$ е.

Отець Ілія Горскій зл. $\tilde{\kappa}$

Димитрій Конюцій зл. $\tilde{\eta}$.

Василій Сербистый зл. \tilde{S} .

Панъ Даніель Суботовичъ зл. $\tilde{\kappa}$ е даль заразъ.

П. Θεодоръ Кокбудскій зл. $\tilde{\Gamma}$.

Олховиць інокъ зл. $\tilde{\rho}$.

Его милость панъ Филонъ Богушевичъ, чашникъ черниговскій,
зл. $\tilde{\eta}$ и лѣгумина.

П. Василій Орлицкій, староста радомыскій, зл. $\tilde{\eta}$.

П. Матей Мачеха, бурмистръ кievскій, зл. $\tilde{\kappa}$ е.

П. Василій Комошецкій золотыхъ $\tilde{\kappa}$ е даль.

П. Стефанъ Мацовка, мец. кievскій, зл. $\tilde{\Gamma}$.

Іерей Іоанъ, протопопъ бѣлоцерковскій, злот. $\tilde{\Gamma}$.

П. Кирилъ Мехедовичъ зл. $\tilde{\Gamma}$.

Проконъ Ложондъ зл. $\tilde{\Gamma}$.

(75 л. об.) Нвашко кухмистръ зл. $\tilde{\Gamma}$.

[Отець Иванъ Богушъ зол. $\tilde{\kappa}$ е]

[Отець Исакій*] Печарный зол. $\tilde{\kappa}$ е.

Іоаникій Предриморскій зл. $\tilde{\eta}$.

Отець Іовъ старецъ даль зл. $\tilde{\Gamma}$.

Отець Паисій общаль зл. \tilde{S} .

*) Поставленные въ скобахъ имена вписаны не рукою П. Могилы.

5. Хозяйственные и некоторые другие заметки Петра Могила.

[(74. л.) Roku tysiąc sześć set dwudziestego dziewiątego, dnia iedenastego maia. Pamięć złota, które się dało panu Henrykowi złotnikowi na robotę.

Węgierskiego złota dobrego czerwonych złotych 55 $\frac{1}{2}$.

Złota koronnego według próby czerwonych złotych 218 $\frac{1}{2}$.

Srebra grzywien sześć y łotow sześć y poł.

Szafirow cztery.

Diamentow cztery.

Balas rubin ieden.

Szmaragd ieden.

Rubinow wielkich trzy.

Rubinow roznych dziewiętnaście.

Perł wielkich kartowych cztery.

Pod temi srednich perł dwadzieścia y cztery.

Mniejszych trzydzieści y dziewięć.

Sześć czerwonych złotych na pozłotę szapki srebrney.

Pamięć co wydał Jego M. za kamienie y perły we Lwowie.

Za cztery perły wielkie y ieden szafir o trzech rogach zł. 68.

Za ieden szmaragd y szafir co naymnieyszy, y za rubin co naypodlejszy złotych 45

Jeden szafir większy zł. 36.

Jeden Balas zł. 46.

Item ieden szafir zł. 45.

|| (87 ж.) Roku 1633, miesiąca aprila, 16 dnia.

Dałem panu Stanisławowi złotnikowi złota spuszczonego na łań-
cuch, czerwonych złotych sto trzydzieście dwa.

Dwie parze lichtarzow ważą grzywien srebra 16 . . . , ktore
robił pan Mikołaj złotnik.

[На одной из обложек рукоп.] Въ лѣто 4ѣѣка, Павелъ Курцевичъ, очнымъ недугомъ [одръжимый], въ пещерѣ святаго Антоніа божественную [службу] слышавъ, отъ креста святаго Марка священнаго испѣли. *)

Діонисіацки монастырь лѣтъ 11 якъ згорилъ за за милостынѣ. **)

А́хка въ день ѿ-ый згорилъ отъ пекарни ся заявжи, монастырь Симопетра зато ежъ ***).

Въ лѣто 1944 г. декабря 31, презъ Максима на работу послалъ до Яна Газы:

Лихтаровъ серебряныхъ двѣ пары.

Рыпидъ двои.

Чарочка мала.

Штука отливнаго сребра една; вагы по осми гривны без . .

Пупка една що на тайны бывала. Тыє зась всѣ кромѣ шит[уки]
важат гривень дї и лотовъ ї.

*) СРАВ. СТР. 69—70.

****)** СРАВ. СТР. 122.

***) СРАВ. СТР. 122—123.

**6) Каталоги книгъ, купленныхъ Петромъ Могилою въ
Варшавѣ и Краковѣ въ 1632—1633 гг.**

||(19 л. об.) A) *Elenchus librorum emptorum (ad Bibliothecam
Illustrissimi M. D. K.) Varsaviae, Anno 1632, in electione
S. Regis Vladislai.*

	Fl.	Gr.
Stemmata principum Christianorum	—	18
Clementis Alexandrini opera	—	17
Samachai Summa Theologica	—	35
Oecumenii opera	—	34
S. Hilarii opera.	—	11
Gregorii Thaumaturgi opera	—	18
S. Bernardi opera	—	21
[Nicephori Historia Ecclesiastica]*)	—	35
S. Iustini Martyris opera	—	16
[Justinianus in epistolas ecclesiasticas canonicas].	—	—
Romaei effigies Calvini	—	15
Ru . . . De praedestinatione	—	19
Cordieri Cathena Graecorum patrum in Joannem	—	13
Synesii Cyrenaei opera.	—	14
Hovarini electa sacra.	—	11
Juliani imperatoris opera.	8	15
[Higroni Regulae societatis Iesu et tractatus ascetici]	—	—
Argoli Ephemerides	—	13
. Conciones.	—	11

*) Книги, поставленные въ скобкахъ, въ рукописи зачеркнуты.

	Fl.	Gr.
[(20 a.) [Silvius Jtalicus]	—	—
Antonius	18	—
Plautus	5	2
Prudentius	29	—
[Juvenalis]	29	—
Senecae Tragediæ	29	—
Constantinopolis.	10	5
Lipsii Politica	1	25
Bardani De prudentia	2	25
Sarbieri Lyrica.	1	10
Biblia sacra priscorum patrum.	22	—
[Solvii Vita Mariæ]	—	—
Lucii Dextri Chronicon	12	—
Alexander ab Alexandro.	10	3
[Petavii Orationes]	—	—
[Lypsii Epistolæ posthumæ]	1	10
Epistolæ obscurorum virorum	1	10
Conciones Cathechicæ	9	—
[Lypsii Manuductio]	—	—
[H. Philippi Quaestiones chronologicæ].	—	—
Historia Sarracenica	9	—
Bibliotheca ss. patrum	3	20
[Jgnatii Balsamonis instructio].	—	—
[Hortulus Rosarum]	1	5
[Machiavelli De republica]	—	—
Pitisci Trygonometria	5	15
Eblemata	—	15
[(20 a. ob.) [Mascardi Sylvae].	—	—
Castellani de Festis Graecorum	1	10
[Causini de Eloquentia]	10	—
Tertuliani opera compacta	10	—
[Causini Tragediæ]	2	15
[Bucleri Thesaurus]	1	10
Bibliotheca concionatorum	13	—

	Fl.	Gr.
Mastrilli conciones	8	—
Hamerii conciones	6	—
Corderii Commentar: Genesi:	5	16
Bessei Novi conceptus	6	—
[Coreni Quadragesimale]	9	—
Gori Quadragesimale	7	—
[Conciones adventales]	3	10
Centum compendiosi Sermones.	9	—
[Chrisologi Sermones]	3	—
[Conciones de Christo, duæ partes]	5	—
Tuba novissima.	2	—
Bodenii Conciones de septem sacramentis	2	—
Thesavrus sapientiæ divinæ	—	—

||(21 .a. o6.) B) *Index librorum emptorum Cracoviæ in coronatione eiusdem Serenissimi Regis Vladislai IV, Anno 1633.*

	Fl.	Gr.
1) Monotessaron Evangelicum, in folio, duo exemplaria, Severini Lubomilii Roxol:	5	—
2) Avicennae opera	9	—
3) Jacobi Pontani progymnasmata	1	15
4) Jacobi Pontani Poeticae institutiones	1	—
5) Roberti Turneri orationes duo volumina	1	15
6) Roberti Turneri epistolarum volumen unum	1	15
7) Didaci Massii Methaphysica	2	—
8) Thesauri linguæ latinæ Cnapii, tomus 2	5	—
9) Causini Eloquentia	5	—
10) [Cnapii Thesavri tomus secundus]	5	—
11) [Ejusdem tomus 2-dus].	5	—
12) Ejusdem tomus tertius	8	—
13) Logica Massii	6	15
14) Pontanus in Ovidium metamorphosis	12	—
15) De Strictibus et de Ponto.	9	—

	Fl.	Gr.
16) Horatius cum comento Lambini	10	—
[(20 a.) 17) Martialis cum scholiis	1	—
18) Raderus in Martialem	11	—
19) Commentarii in orationes Ciceronis, 3. volumina .	5	—
20) Aliud eiusdem exemplar	5	—
21) Manutius in epistolas ad Atticum	3	—
22) Eiusdem in epistolas Familiares.	5	—
23) Eiusdem in Officia Ciceronis	4	—
24) Aliud eiusdem modi exemplar in Officia	4	—
25)	2	—
26) Perpiniani orationes.	1	9
27) Ambrosii opera	26	—
28) Hieronimi opera ,	45	—
29) Manutii antiquitatum Romanarum	2	—
30) [Methaphysica Massii]	2	—
31) Thesavrus Cnapii, tomus 3—tius.	8	—

II.

**Грамота кievскаго митрополита Мисаила къ папѣ
Сиксту IV, 1476 г.,—обнародованная Ипатіемъ По-
цѣмъ въ 1605 г.**

До читателя.

|| (1 л. нѣнум.) Нѣтъ ничего чителнику милый такъ таемнаго
жебы ся зачасомъ открыти не мело, яко самъ сынъ Божій Ісусъ
Христосъ панъ и збавитель нашъ посвѣтчаетъ. што если же в ре-
чахъ злыхъ и Богу противныхъ звыкло бывати, коли людей зброивъ-
ши што, потаемене злости свое покрывати усилиють. а предъся ихъ
утаити не могутъ, жебы люде за часомъ доведатися не мели. чого
много прикладовъ маемо. о яко далеко болшей правѣда святая
тую силу маеть, имъ ее хто болшей губить и топить, тымъ она
яснейшая бываеть. а праве яко олива поверху воды плаваеть. а
яко одинъ мудрый написалъ, ижъ правѣда хотя подъчасъ допу-
щаетъ топиться, але до конца утопити не даеться. власне ото и въ
той справе единости светое и згоды съ церковью рымскою гре-
комъ и руси. яко много незличонныхъ штукъ и фортелевъ дiаволь
непріятель правѣды Божое, черезъ начинья свое, черезъ люди зло-
стивые заживалъ, подъ пр[ет]екъстомъ рекомо благовѣрья. волаючи
на сеймикахъ на сеймехъ на з'ездахъ посполитыхъ, же ся кгвалтъ
дѣють вѣры, кгвалтъ правамъ и вольностямъ, кгвалтъ церемоніямъ
и стародавнымъ уставомъ. зачимъ и письма не малые виданы были.
оныя филиалеты, оныя соборы подѣметные флорень (1 л. нѣнум. об.) ✓
тейскіе листрикейскіе. нужъ выдиранья с книгъ церковныхъ правѣ-
дивыхъ соборовъ, губечи правду божую. о чомъ ужъ писалося и
явно показано. не вспоминаю розмантыхъ потварей которыми насъ

до людей гидили, и теперь гидити не переставаютъ. и то все ни пречъ иного только же ихъ до зыгоды до любви христіанское, до стародавнихъ правъ привилеѣвъ и до вольностей тягнемо. которыхъ предъкове наши пароду руского за тоею зыгодою и соединіемъ с церквю рымскою доступили, а зъ неволи такъ душевное яко и телесное вызволены сталися. Ино волности милы, а того зачимъ есмо тое волности доступили, яко пекла бегаемъ. волаютъ на насъ яко бысьми права и волности ламати, новые и неслыханные рѣчи до панѣства тутешнего въцроважти мели. а того глухи коли ихъ упоминаемъ, абы до перъшое зыгоды и милости христіанское, для которое тѣхъ правъ и вольностей доступили вернулись. а сами своихъ правъ и привилеѣвъ не ламали. Поводаютъ же вѣру православную и церемоніи светое восточное церкви ламлемъ, а мы просили абы пры вѣре своей стародавней которое насъ светѣе богоносные отцы светое восточное церкви научили моцне стояли. зыгodu и единость которую они с церквю рымскою держали, абы и они въ томъ ихъ наслѣдовали. присеги предъковъ своихъ не ламали, которую неразъ отновляючи тую единость святую чынили. а штося дотычетъ **[(2 л. нонум.)** церемоней и обрядковъ светое восточное церкви. и тыхъ, альбо слепи же не хотятъ видѣти якося отправають, в которыхъ жадная одѣмна не сталася, и на вѣки не будетъ, только нехъ потварей занежаютъ, а очима смотреть. Але вѣмъ о што имъ гра идетъ, о послушенство и зъверхность папѣжскую, нехай же собе светыхъ богоносныхъ отецъ восточное церкви чытаютъ. яко о зъверхости светое столицы рымское архіереовъ наслѣдниковъ Петровыхъ завѣжды розумели. Нехай зъ предъками своими митрополитами владыками княжаты папами рускими, и зо всимъ народомъ рускимъ мовять, слушѣне ли то учили, же насъ въ томъ упредили, а еще далеко болшей а нишли мы папѣжомъ рымскимъ признали. Але рекутъ, гдежъ о томъ, чымъ того доводишь. о то привилѣя господарей нашихъ отъ пултораста лѣтъ выданные. Владиславовъ, Александровъ, Жикгимонтовъ светѣчатъ, ото соборъники рускіе велми старые въ которыхъ соборъ вселенскій флорентейскій уписаный, отъ лѣтъ ста шестидесять и далей показываютъ, ото листъ на парѣга-

мине с печатью завесиасто Исидора митрополита кievьского, подъ тоєюжъ немаль датою тогожъ посветъчаетъ. Наконецъ ото теперь недавно знаплися книжки баръзо старые въ церъкви крeвъской, въ которыхъ и тотъ соборъ флорентейскій, такъ же яко и въ соборъникахъ виленскихъ уписанный. а надъ (2 л. нeнум. об.) то листь митрополита кievьскаго Мисаила, и иныхъ духовныхъ, такъже княжатъ великихъ пановъ сенаторовъ, и иныхъ зацныхъ становъ руского народу, который писали до папежа Сикъста четвертого, въ року 1455. за датою у Вильни. съ которымъ листомъ и двоухъ особъ зацныхъ в посельстве до Риму посылали. подивися якие ему титулы даютъ, яко зверъхность его величаютъ, послушенство чинятъ, о благословеніе и о розъгръшеніе просятъ, единость и зъгуду припоминають, собору флорентейского моцъне въдержатся. А коли то прочитаешъ, обачищъ же тые далеко болшей учинили а нижъли мы. што на насъ врачете. Але речеть еще упорный, же то речи ново зъмышленные. ино забегаячи и тому, ото тые книжки покладаны были на въяре буръмистровскомъ места виленьского, пры собранью множества людей годъныхъ. такъ набоженства рымьского яко и руского, ба и самыхъ тыхъ противниковъ которыхъ книжекъ самъ въярь огледалъ, подъписалъ, и сведецтво свое на писме выдалъ. которое для лепъшого въяры и тутъ до тыхъ книжокъ въписати есмо рассказали. Просимо теды и с повинности пастырства нашего напминаемъ всѣхъ благоверныхъ хрестіанъ, для милого Бога утишитесь, успокоитесь, дайте мечьце правде, не затверъжайте сердець вапихъ, прыимите наказаніе да некогда прогневається на васъ Господь, и погубитъ васъ яко (3 л. нeнум.) и другихъ. о чомъ напъ же патріарха власный, мужъ светобливый и вельце учоный пишеть. если намъ не верыте, ино своимъ патріархомъ верыте. которые прычину казни Божое надъ греками ясне описали. а теперешнiе не только намъ своимъ овѣчкамъ, але и собе ничого помочи не могутъ. и о вѣшемъ отъ тогожъ отъ котораго и мы помочи потребуячи просятъ, и до згуды светое берутся. Але ихъ же овечъки а радъшей козлове смердячыє имъ до того перешкажаютъ, и в небесеченство великое своихъ же пастырей прыводятъ. чого прыкладъ на Іереміи што

туть былъ. и на Неоѡите теперешньемъ патріарсе видити можемъ. Протожъ и мы недивуемося тому жеся и напи такъ з нами обходятъ, бося тогожъ смроду напили. Дай имъ пане Боже упаметанье. А ты читателю милый, прійми з упреймостію таковою, зъ яковою и мы тебе то оферуемо.

(3 л. нenum. об.) Лѣта Божего нароженя 1476. В середу.
мѣсяца, июня, 61, дня.

Бурмистры и радцы места ею королевское милости виленского, обоей стороны рымьское и руское. чинимъ явню всимъ вовецъ и кажждому зособъна кому о томъ ведати належитъ. ижъ пришедши до уряду местского виленского на ратушъ въ Бозе велебный велможный, Ею Милость отецъ Ипатей Потей, Митрополитъ Киевскій, Галицкій и всея Росии, Владыка Володимѣрскій и Берестейскій. оказалъ естъ книгу найденую въ церквѣ Кривъской. старосвецкимъ писмомъ уставнымъ словенскимъ езыкомъ писаную, инъ кварто инътроликованую, вельми старую, в которой естъ написанъ соборъ осмый Флорентейскій, и листъ до святѣйшого отца Сикста четвертого, папы Рымьскою. писанный отъ митрополита Ки(4 л.)евъского Мисаила и отъ архимандритовъ Печеръского и Виленскаго, такъ же и отъ великихъ княжатъ, и пановъ рускихъ. року по рожестве Христо-вомъ тисеча чотыриста семьдесятъ шостомъ. который листъ, абы всимъ ку ведомости пришолъ, бачечы того быти потребу ею милость умыслилъ з друку. на светъ по словенску и по польску выдати. А якобы никто с противныхъ не моѣ и не смѣлъ того мовити, и удавати в людехъ, жебы той листъ не с тою поменное, вельми старое книги, але з новыхъ якихъ екземплярвъ з друку на свѣтъ выданъ мѣлъ быти. жодати ею милость рачилъ, абы въ тои книзе ихъ милость панове бурмистрове и радцы и

писары местъскіе руки свои подписали, и жебы оказанье тое книги на вряде до книгъ местъскихъ радецкихъ записано было. Въ чомъ урядъ видечы быти жоданье его милости служзное и потребное, въ той книзе два панове буръмистры, а два панове радцы, и ||(4 л. нѣнум. об.) два писары места Виленскаго радецкіе руки свои подписали, и оказанье на вряде тоеи книги, до книгъ местъскихъ записати позволили. С которыхъ и сесь выписъ подъ печатью местъскою радецкою его милости естъ выданъ.

Выпись с книгъ шляхетныхъ пановъ буръмистровъ и радецъ места виленскаго.

(1 л.) Поселство до папежа рымського Сиеста ^д. Отъ духовенства и отъ княжатъ, ипановъ рускихъ, зъ Вилни року 4408 мѣсяца марта ^д дня черезъ пословъ въ томъ же листе ниже менованыхъ.

Пречестный въ Бозѣ отецъ, освященный епископъ смоленской, Мисаилъ. выбранный алектъ на митрополию, кievского престола и всяя росіи.

Честный въ законѣ отецъ Иоан, архимандритъ славныхъ лагерь печерьскіа въ Кіевѣ въ обители святыхъ ^д(1 л. об.) богоносныхъ отецъ Антоніа и Θεодосіа.

Достойный въ благочестіи сіающий честный, отецъ Макарий, архимандритъ вилепьскіи обители светыхъ живоначальныхъ Троица.

Великославное княжа, ясно врожденый Михаилъ, братъ по плоти пресвѣтлаго Короля полского, князя Казимира литовского и руского пана.

Благовѣрный князъ Θεодоръ зъ Бѣлое братъ во крове великого князя Андрѣя.

Благовѣрный князъ Дмитръ Вяземскій сынъ князя Константиновъ зъ бѣлое Руси.

Благородный, и великонарочитый в полате, Иоан Ходковичъ наместникъ витебскій, и маршалокъ земли великого князства литовскаго въ войскахъ гетманъ найвышшій.

Благородный братъ его панъ Па^д(2 л.)вель Каменецкій.

Благородный панъ Евстафій Василевичъ с Полоцка, преболшій в боярехъ.

Благородный панъ Романъ с Кіева, староста путивльскій.

Благородный братъ его, панъ Иоан с Кіева строитель градъ-скій троецкое власти, и посолъ мирный къ поганом о утврженіи міра хрестіанскихъ сыновъ.

Благоразумный во законѣ Божиємъ, панъ Якубъ, навѣщій писаръ великого князства литовского, и ключаръ виленскій послуживый въ посланіи семъ.

Благородный панъ Михайлъ Александровичъ зъ Загорова, честный в боярехъ земли волыньское.

Благородный братъ его панъ Андрей с Попортеи, сынъ папа Александра подскарбего.

|(2 л. об.) Благородный мужъ, панъ Салтанъ Александръ, великославный рыцеръ божіа гробу, и ушъпанскій, златаго стрыха носитель, подъскарбій великославного двору пресвѣтлаго короля Казимера.

Благочестый свѣтлый въ божественныхъ писаніи книголюбецъ, киръ Иоан братъ ихъ юнѣйшій. выбранный нынѣ подскарбимъ найвышшимъ земскимъ великого князства литовского. Послуживый вѣрнѣ духомъ в посланіи семъ.

|(3 л.) Все во святыхъ и всесвятого, великого Бога произволеніемъ, дышуще, сію епистолію послахомъ вашей святости.

Вселенскому папе, великому солнцу, всемирному свѣтильнику, церковному свѣту, всесвятому и всенасветѣйшому, отцу отцемъ, и всеначальнѣйшому пастыру пастыремъ, блаженному Сиксту, святыя вселенскія соборныя апостольскія церкви, викарію надостоинѣйшому*) во перьвыхъ, священныхъ чыноначанія свѣтлосіяющему просвѣщеніемъ, небеснаго разума озаренія, священноначальнѣйшаго великаго свѣта, паче ясно зрительныхъ херувимовъ**), блистая оумновиднымъ просвѣщеніемъ |(3 л. об.) великаго ума, всенапресвѣтлѣйшаго, в себѣ чынообразно пося, единому точен от серафимовъ, пламъноблистаемыхъ свѣтовъ, чудноумному, и все

*) Зры якіе похвалы и тытулы папе римскому подають.

**) Не антыхристомъ а ин противникомъ церкви Хрiстовой яко геретыкове его, называютъ.

свѣтлому серафиму, огнемъ божественнымъ разгарасму, и многорачытелнымъ желаніемъ, всегда палимъ отъ божественныя любви, и пакы во божественную любовь, у престола сущи, славы великаго Бога, трызсвѣтую ему пѣснь, приносяще о всѣхъ и за вся, и отъ него просвѣщаемъ и освѣщаемъ, во духовную благодать, свершеннымъ, просвещеніемъ всесвѣтлаго свѣта. на освященіе душамъ всѣхъ, привлекая желаніемъ любви, яже къ нему в чудный его свѣтъ, еже есть непостижимъ всякому уму. и тако отъ него много просвѣщенъ бывъ все(4 л.)напресвѣтлейшимъ блистаніемъ свѣта. паче всѣхъ священночипоначалій церковныхъ и прочымъ преподобная, и сущымъ подаваше свято, божественною священносною святынею, комуждо по мѣре раздѣляя духовная дарованія, овымъ просвѣщеніе, купноже всѣмъ конечное прощеніе, и совершенное благословеніе, во вся на вся церковныя чыны, начала же и власти, черезъ нѣхъ же и во всяческія человеческія духы, и умы, изливая в нѣхъ изобилно, свѣтъ богоразумія къ просвѣщенію ихъ душамъ. юже ти подастъ многоразличная премудрость Божія, совершенію святымъ, пасти свою церковь. и избранное стадо своихъ словесныхъ овецъ, яже ти Господь самъ уручы а не чловѣкъ. Великій пастыру пастыремъ начальнику, и всѣхъ священно(4 л. об.)началій. первенейшему свѣту, церковному свѣтильнику. всемирному солнцю, всѣхъ ходотая израднѣ предположивъ, къ ходотаяю новаго завета Христова, избравшаго тя в сій рядъ и чынь, по благоволенію хотѣнія своего, во образъ свой божественный и светлый. и посаждей тя на престолѣ великаго Рима, на сѣдалищѣ святыхъ верховныхъ своихъ апостолѣ. просвѣща слово истинное истиннаго Бога. возвыщаящи во всю вселенную и в концы ея спасеніе Божіе, во свидѣтельство всѣмъ хотящимъ вѣровать истинному Сыну Божію. подаея всемъ миръ и здравіе и все спасенное благословеніе. силою подавъ ти отъ всемогущаго Бога, на спасеніе всѣмъ душамъ. тако бо угоденъ есть, во всѣмъ первосвятитель, по писанію, преподобенъ, незлобивъ, безскверненъ, (5 л.) благоугоденъ, всѣмъ милостивъ, и отлученъ отъ грѣшниковъ, нравомъ и житіемъ. егоже порожденіемъ, ни отъ плоти ни отъ крови, ни отъ похоти мужскія, но отъ самаго Бога духомъ свыше породивъ, отъ просвѣщенія славы

великаго свѣта. иже просвѣщаетъ всякаго человѣка градущаго в мирѣ, и выше небесъ избранъ бывъ отъ самого того серафимскаго лика. иже всегда предстояй, у престола славы великаго Бога, и пресвѣтлому величеству на небесехъ, по образу сущему, указаннаго ему на горѣ святѣй. святымъ служитель, и сѣни истинней юже самъ Господь водрузи а не человѣкъ. иже можетъ приносить всегда, жертву живу, святу и благоугодну Богу. нетокмо о собѣ, но и о людскихъ невѣждственныхъ и грѣховъ. яко да **(5 л. об.)** будетъ приношеніе, еже о словесныхъ овцахъ пріятно Богу и освещенно Духомъ святымъ и истинною.

О великоначальнѣйшій всѣхъ святыхъ отцемъ отче, тако великъ и толико многоблажен еси, неизреченною достоинстію Бога. да кто отъ человѣкъ возможетъ изглаголати, или изрещи, предивный достоинства и величества святыхъ твоихъ, или ублажити по достоянію святительство твое изрядное. имже ты Господь Богъ самъ ублажилъ паче всѣхъ земныхъ сыновъ человѣческихъ. и самъ хотѣхъ сыновъ свѣта, славою и честію вѣнчавъши ты. Мню убо тако много ублаженный святителю божій, великій пастыру, вселенскій учителю, законоположенный вторымъ Мойсею. паче Арона прославленный отъ Бога архіерею, **(6 л.)** самого того превышшій чуднаго Самоила. новаго завѣта Христова совершенный уме, недремлющее церковное око. правителю поваго ковчеза завѣта Христова, въ немъже лежатъ не скрижали каменны, но самое тое слово Божіе живо написано и позлащено Духомъ светлымъ во сердцы твоёмъ святомъ вкорененно отъ Духа свята. манною небесною, и воспитанно всесвятѣйшою и пречистою плотію и кровію агнца непорочнаго Христа избавителя всего мира.

Да что еще о семъ продолжая время много глаголемъ. о воистинну яко ни едино есть слово тако возможно быти, еже отъ насъ достойно или возможно ко похваленію, чудныхъ и предивныхъ святыхъ твоихъ. которое бо благое похваленіе мы земнороди **(6 л. об.)** и непаученіи припесемъ ти, ублаженному, сущу отъ самого вышшняго Бога богоносне всеблаженне отче, не можетъ бо отъ человѣкъ отъ Бога данныя ти милости, или почести словомъ изрещи. аще кто и всѣхъ премудростей разумъ языкъ иматъ, но ток-

мо еже от усердія теплыя вѣры, и палимыя любве юже имамы
к тобѣ. всенасвятѣйшій Божий святой мужу, поелику возможно
еже от насъ, сіе ти приносим малое гранесловіе. ублажаници ты
Господень великій святителю, от Бога бо праотецъ всѣмъ христі-
янскимъ душамъ. прежде лѣтъ вѣчныхъ прознаменанъ еси, и Духа
святаго свыше порождениемъ. Папа вселенскій нарсковся сватыя
великія вселенскія соборныя апостольскія церкви, сопрестолъникъ
и причастъ (7 л.)никъ, и всеначальнѣйшій викарій, исправленіе
вѣры, столпъ крепокъ от лица вражыя. храбрый воинъ цара не-
бснаго, ьторый Ісусъ Навѣвинъ. на иноплеменныя полъкы побѣж-
даа и, и секущи ихъ нещадно глаголомъ Божиємъ мечемъ духов-
нымъ враги креста Христова. купножъ вся видимыя и невидимыя
ратники и противники Христовы. Авраамовъ образъ на себе възмъ,
пленники отплѣнивъ от лъсти вражыя, и враги со царъми ихъ, по-
разив ихъ, гонивъ даже до Даоана. пачеже удобее рещы, прого-
нивъ от человеческихъ душъ святыми твоими молѣтвами, даже и до
ада присподняго. сего ради пребольшыи еси во архъхиереохъ, яко
другъ Божій наречеса, о много блаженныхъ даровъ свыше да (7
л. об.) рованыхъ ти силою великого Бога, вѣры ради твоея юже
к нему, вменилося ти есть въ правду въ род и род до вѣка. о
всенасвятій избранный Божій.

Вселенскій пастырю, пастырю великаго пастыря Христа. въистин-
ну истинный ты еси священникъ Бога вышнего, приносящи ему жертву
святую безкровную, о мирѣ всего мира, и о благостояніи святыхъ бо-
жѣихъ церквахъ, и о совокупленіи ихъ. паки во едино. дондеже достіг-
нут вси въ единеніе вѣры и в разумъ любве Сына Божіа, въ мужа со-
вершена, въ мѣру возраста исполненія Христова. не по закону Аро-
нову но по чыну Мелхиседекову, вознося честные дары с похвалами,
к Богу Отцу въ волю благоуханія, пречыстое тѣло и кровь, сына его
возлюбленнаго Господа нашего Ісусъ Христа. за спасеніе всего мира,
и о о (8 л.)святеніи душъ купнож и о всехъ и за вся. пачеже
о заблудшихъ и погибшихъ овцахъ дому Христова. да много мило-
сердый Богъ премногимъ своимъ челоѣколюбіемъ снм умоленъ
бывъ, расточенныя паки собереть, и совокупить я во едино стадо,
и аггелъ и челоѣкъ, во церковь перъворожденныхъ, написаномъ

на небесехъ, милосердія ради милости своея богатія. неизреченнаго человеколюбнаго ради благоутробія. юже всѣмъ имать яко щедрый человеколюбецъ твоимъ поистинни. о многоблаженный отче предстательствомъ священной службѣ, и пречистыхъ жертвовъ приношение, съ богопріятыми твоими молитвами, и моленіемъ паки всѣмъ намъ милостиваго содѣлай, претворя его гнѣва на кротость (8 л. об.) милосердіа. яко да от него обратятъ вси милост во день судный. ибо Господне есть благословеніе на людехъ твоихъ, и благословеніе твое отъ нынѣ и до вѣка. Но о семъ о всѣмъ твоимъ таковымъ премудромъ промыслѣніи, и попеченіи божественныхъ овецъ. Мы вси сущи зде на странѣ далече словесныя овцы тогожъ стада Христова отъ двору его святаго, святыхъ соборныхъ тояжъ апостольскія церкви отъ четырехъ евангелистъ вселенскихъ пресветѣйшихъ патриархъ греческихъ*) отъ устава ихъ обычая и предапія наученіемъ ихъ греческимъ церковнымъ, сущи порождены отъ купели святыхъ и живоначальныхъ Троица, обновлены банею паки бытія свыше благодатію святаго Духа добре пасущеся ими, по истинномъ благовѣріи на пажитехъ (9 л.) живопоспыхъ, на благоцвѣтущихъ горахъ свѣдѣнныхъ страны. а страны яже суть ребра свѣрова, градъ самого царя великого. поспе же бо Богъ въ тяжестяхъ его знаемъ ест, егда заступае и отъ всякаго насилія вражія, супостата стараго змія діавола. воздушнаго князя тмѣ, злобы поднебеснаго. еже восхотѣ престолъ свой поставити на нашихъ свѣрныхъ странахъ, и быти подобенъ Вышнему. сего ради Богъ и опроверже намъ сію страну дарова, самъ насъ насъ во мѣстехъ сихъ паственѣхъ, ту насъ и на водахъ покойныхъ насъ воспита. душа наша обратилъ естъ къ собѣ, наставляя насъ на стезя правды заповѣдей своихъ святыхъ имени своего ради, въ крестихомъся. (9 л. об.) пріемъ печать святаго мира имуща написано на челехъ нашихъ благодатію свыше святаго Духа. сего ради аще и ходимъ подъ свѣнію свѣни смертныя князя сего прежде реченнаго. власти воздушныя. и не убоимъ зла, яко самъ Господь съ нами

*) Сѣ патриархъ принявши веру и крещеніе святое о зверхности папы римскаго ялъ розумѣл.

есть, жезломъ и палицею своею отгопя и бѣя мысленныя волки, яко да ни едина от овецъ его погибнетъ, и стадо все цѣло соблюдено пребудет. сѣю палицею и жезломъ утешаетъ душа наша, и пасеть якъ милосердый пастырь, и щедрый овчелюбець, милостію своею поганяна съ. и нехотящихъ приблизитися к нему яже не сѣуть от двора сего, и оноу его, и тыя подобно сим хочеть привести, въстѣгивая браздами и узъдами челюсти ихъ, **(10 л.)** да будутъ вси едино стадо подъ единымъ пастыремъ Христовымъ.*)

По семъ же вашей светыни всимъ порученныхъ от Христа пастыремъ, старейшаго пастыра, нѣсть бо на лице зрѣнія у Бога, якоже о семъ вещаетъ начальнейшій пастырь по Христѣ верный Петръ по Христѣ, яко во всякомъ языце отецъ бояся Бога и делая правду приятенъ ему есть. къ симъ же великій Павелъ, серафимскій надутой языкъ глаголет. всякъ иже аще призоветъ имя Господне спасетъся, той бо есть Богъ всѣмъ богатый въ всѣхъ, якоже кому хочеть раздѣляетъ мѣру дарованія вѣры по своей ему воли, воли бо его кто противится. и сего ради затворилъ Богъ вся въ сопротивленіе да помилуетъ всихъ. **(10 л. об.)** понеже бо едина глава Христа, все тѣло хрестіанскихъ всихъ душъ составленіе истѣменно крещеніемъ водѣи и святаго Духа. о немъже всяко созданіе составляется растетъ, въ церковь святую о Господи о немъже и мы съзидахомъся, во жилище сіе Божиимъ духомъ, яко да веселимся купно вси въ домъ Господень во долготу. дни вѣка. нѣсть бо разньствія о Христѣ грекомъ и рымлянѣмъ, и намъ сущимъ роуспійскимъ славяномъ, вси едино тожъ сѣуть. в немъже кто званъ бытъ, в томъ да пребываетъ, каждо во своемъ чыну**), всимъ же намъ начатокъ Христосъ. потомъже Христовиимъ елицы во Христа крещени, во Христа облекошася. ни едини бо послушники закона оправдаются. якоже нѣбци мнятъ, по творцы за¹⁾**(11 л.)**кона сѣи сѣуть праведни у Бога, естествомъ законная творяще, имуще за-

*) Присмотрися и з воли Божой есть абы были вси едино стадо подъ единымъ пастыремъ Христовымъ ведомымъ.

**) Тое бо в собѣ единасть замыкаетъ абы каждый во своемъ чыну и въ единой вѣре Бога хвалилъ.

конъ написанъ во 'сердцахъ своихъ. сего ради сія написахомъ, к вашей и всенасвятѣйшей святости. Слышахомъ некіи о насъ, предъ вашею святынею, исповѣдающе глаголы ложныя хулящая насъ и глаголюща. яко нѣсмы съвершены истинѣнии хрестіане святыя православныя вѣры Христовы.*) и иная таковая много на насъ хулящая бляденіемъ дышуща, завистию опаляема. въ коле рождества своего. языкомъ клеветующа ражженнымъ. от огня геонскаго ради лѣпоты, неправдѣ исполнѣ суща яда смертоносна. имъже обыкоша Бога Отца благословити, симъже паки клеветуютъ на вѣрныя челоуѣки, благовѣрно жы' (11 л. об.) вущимъ созданнымъ Духомъ святымъ по образу Божію и по подобію, званымъ же прежде лѣтъ вѣчныхъ во благодать сію, и по прозрѣнію великаго Бога. егда еще миръ не бысть. яко да внидутъ во вѣру сію святую, надѣжду и любовь в собѣ имуща ко Господу. чающе оноу божественнаго упованія и просвѣщенія, славы великаго Бога Господа нашего Ісусъ Христа. сіиже елика убо невѣдятъ, хулятъ. еликаже по естеству, яко безсловесна, животна видятъ, разумѣюще собѣ душевно а не духовно сими прельщающася глаголютъ, клеветующа на ны. воистинну сіи суть облаци безводни отъ вѣтръ преносими. древета безплодна есенна. волны сверепыя, мора въспеняюще своя сгрюя. звѣзды прелестныя, имъ же (12 л.) мракъ тмы въ вѣки блюдется. о нихъ же пророчествова седмый от Адама, Енохъ сія глагола. якоже свидѣтельствуеть, о семъ Іюда Іаковль во соборъномъ своемъ посланіи пиша о сихъ пространѣй, таковии не хотятъ, да быхомъ были вси едино тѣло о Христѣ. не слышатъ самого Христа, заповѣдающа и глаголюща. сія заповѣдаю вамъ, да любите другъ друга, якоже и азъ возлюбихъ вы. о семъ познають васъ вси яко мой ученицы есте, аще любовь имѣти будете между собою. а идѣже нѣсть любви тамъ Богъ не пребываетъ. такова премудрость нѣсть свыше низходящая, по земна душевная бѣсовская,**) идѣже бо зависть и рвенія, ту нестроеніе всяка

*) Выговляють ся какъ ихъ неслущше однесено до панежа якобы не были совершенное вѣры хрестіанское.

**) Таковая есть премудрость тыхъ, которые се згоде и еднѣсти святой спротивляють.

злая вѣщъ. Мы же вѣруемъ на¹(12 л. об.) святѣйшей вашей всей и многоразумной, во благоразсужденіи, велико глубинной премудрости, яко не имѣте вѣры симъ. и тако к тому подобнымъ и инымъ прочимъ вѣщемъ, еже на нас клеветуютъ не поистиннѣ хотяще раздражити твое незлобивое благосердіе еже ко намъ, но аки премудръ вселеннѣй пастырь, и учительный отецъ, мѣсто придаси своему всесвѣтлomu уму, въ разсужденіи святыхъ истинныхъ писаній идеже обратится незазорна правда къ намъ, и ко всѣмъ требующимъ благословенія твоего святаго, послѣдующу тобѣ своего первоначальнѣйшаго пастыра Христа. яко градущихъ къ нему не изгоняетъ вон, но всѣхъ равнокупно милостиве къ собѣ приемлетъ от востока и запад, севера моря. (13 л.) яко да о немъ возблагословятся вся колѣна земная, и вси языци ублажатъ его. Мы бо вси вѣруемъ и исповѣдуемъ быти тебѣ всенасвятѣйшаго пастыра и вселенскаго всеначальнѣйшаго, старѣйшину*) всимъ сущимъ священнымъ отцемъ, и православнымъ патриархомъ верховнаго праотца. и подкланяемъ главы наша со всякимъ послушаніемъ благовоннымъ, не от нужда, ни от скорби, но от вѣры желаемаыя любви благоволеннаго сердца. требующихъ от твоея святости всенасвятѣйшаго твоего благословенія. въпѣрившій умъ во глубины божественныхъ словесъ святаго писанія и оттуду извлекше многоцѣнный бисеръ разума, аки пчелны сотъ, от много цвѣтущихъ цвѣтовъ собравше [(13 л. об.) ищуще принести духовный меч. во многочисленныхъ и дивнѣи пѣкако устроєнныхъ во воскооставныхъ пчелныхъ сосудехъ, со многою честію и похвалами. сложивъши от сладкоточныхъ словесъ принесемъ къ похвалѣнію всенасвятѣйшихъ святыхъ твоихъ. якоже и выше о сихъ писаніяхъ от сѣверныхъ страпъ, мы словесніи суще овцы. аще убо Аарон древній онъ, законныя сѣни ветхаго заветъа священникъ жертвами безсловесныхъ, и кровію юнчею и козлею и понелом юница кропя осекверненныя освящаше, к плотней чистоте, и отсюду памяти сподобляемъ с похвалами въ слугахъ божіихъ поминают имя его въ законныхъ псаломскихъ книгахъ. не много ли и колѣ-

*) Признавають его быти старшаго надъ вселенною и надъ патриархами, не отъ нужда ни отъ скорби але з вѣры.

ми паче новаго заѣта Христова преболшій великій архіерею, много бла(14 л.)женный отче, и всенадостойнейшій Сиксте похвалами высочайшими быти достойнъ еси яко священникъ Бога вышнего. Второй Мелхиседекъ таиникъ, педоуменныхъ тайнствъ, великія оныя жертвы небесныя,*) священникъ и служитель. внюже желаютъ аггели приникнути. еюже очищаеши и освящаеши не токмо къ плотней чистотѣ, но от совести мертвыхъ дѣлъ, всихъ душа спасаеши. а тако много боши оного достойнъ быти похвалами, и памяти въ сыновъ христіанскихъ всегда прославлятися имя твое всепресветѣйшее. въ соборехъ, и в службахъ поминаючи.***) яки отца начальнойшаго всего събора христіанскаго. но къ таковому великому святому которая ти достойныя похвалы словомъ представимъ. ниже (14 л. об.) паче славы достоинство, вѣтія любославныя, молчаніемъ вмѣсто слова добродитель похваляти наказуютъ, и самого естества превозшедшему мѣры, а всего виденіемъ горьныхъ восхищеннаго. и не инако ниже въ тѣлы вѣвѣряюща жизнь, развей богословнаго языка ученіемъ. емуже и пѣвецъ съклада и слова глаголаше, языкъ мой трость книжника скорописца. Чтожъ къ симъ, дерзнемъ ли убо къ похваламъ вашей святости, дерзнемъ вся къ усердію любовному насъ влекуще, къ вашей всенасветѣйшой отческой святости ниже бо безбѣдно намъ молчати такова отца всего христіанства нарекшимся чадомъ, не яко да ваша прославленная святости напиши похвалами лучшии будете. како(15 л.)бо ниже со апостолы во дворающійся, и тѣхъ возвращающіи число самого образа Ісуса на собѣнося, се откуда явлено, понеже бо прежде апостольское житіе от самое юности изволи. Петру поровнивалъ апостольскому верху, и Зеведеовымъ сыномъ. и не оставь ли вся про ницету возненавидѣвъ евангельскіи послѣдова. ниже ницету возлюбьшему и научивъшему тебѣ владыце Христу, высокое бо истинное любомудріе иноческое, еже ест и миншеское глаголю житіе избравъ, и благо

*) Правдивую жертву признавають, хотяжъ ихъ на тотъ часъ въ прісномъ хлебе тапы тѣла и крѣве Христовы совершалъ.

**) Въ службѣ Божей и во всѣхъ молитвахъ соборныхъ наипервей яко отца начальнойшаго поціяли.

все во всемъ присвоаяся. еже есть не возможно инако, развѣ иже от усердія стяжати любовь и быти с ними едино. возлюбивъ законъ много лѣтъ пребывая, уставъ рекгулы святаго отца Франциска, *) в немъже много лѣтъ пребылъ, и (15 л. об.) достойно ходивъ. житіе жестокое искусивъ, дондеже призрѣ Господь на смиреніе твое, видяи многій трудъ и терпеніе удрученіе тѣла твоего, зря в немъ сіяющую твою душу паче солнца к нему палящую любовью, ко любимому любви любителю. сего ради посетилъ ты есть востокъ свыше, направилъ ноги твоѣ на путь свѣтительства рымъскаго престола. да упасеши люди его хрестіанъское стадо, вся приводи во единеніе и совокупленіе прежняя славы и любви. любовью паче пастырскою, нежели палицею желѣзною вышняго Бога Слова. научишася от мене яко кроток есмь и смиренъ сердцемъ. подобаетъ бо премудростію любовною, кротостію растваряти яко не требовати (16 л.) оружія ярости отнюдъ къ исправленію таковыя паствы, многихъ бо в нашихъ странахъ видим од части западныхъ церкви обычаи той содержащихъ, отъ нарицающихся пастырей, яростію мняще снабдевати стадо**), болши погубляютъ той, и предавшему суды отдають достойныя, вѣжуще и мучаще, а иныхъ силою влекуще изъ благочестія во благочестіе, и союзъ мира любви, завистнымъ гнѣвомъ разтерзающе, ово бо кричаніемъ преротивъ неумѣный пастырь напрасно и скоро низверже и от числа отпусти, ово бо жезлъ пустивъ пристрашая врази, въ главу и мертвости абіе узрѣ пред собою. другое стремленіемъ обюродень ногою пхнувъ, и хребетное составленіе преломи, или ребренныя кости имиже внутренняя защищаются. но милосердый пастырь всихъ сихъ чуждъ вне обретається, кротко убо зря на свое стадо, тихо устнѣ движа. и воплемъ духа оглашая стадо во едино собиратися сътворяетъ, да и прочее не расходно будетъ, и хрома на раму нося соделоват не оставляти. ибо яко въ обычаи извѣстѣ овца сладкаго оного пастырева гласа во следъ течаху, чужаго же обѣгающе, и тако предъ ними радостныма сту-

*) Тотъ пана Смыкъ былъ мнихъ рекгулы святаго Франциска.

**) Знать же якую прыкrostъ терпѣли отъ предложеныхъ церкви рымское.

пая истамъ, апостолская и пророцкая пося евангелскихъ путе-
темъ наставляеть, и часто обращаея, и зря сихъ благочиніе, во
еже шествовати, во еже раждатися, во еже тучне ясти весе-
ляшеся. яко не токмо мзду совершену пріяти отъ господи-
на [(17 л.)*)] стаду, чести чая сподобленъ быти. Таже и
зноу наставшу отъ солънечнаго вара, и хладу велику пот-
ребну сущу, на Евангельскихъ горъ высоту сия возводитъ и сво-
боду всяку подаваетъ примати, такоже отъ туду на небеса пред-
посылаеть. Сия вся и инная множая такова обретаются и дѣй-
ствуютъ ся во сердцы твоємъ все святомъ деиствомъ пресвятого
Духа деиствующаго въ тобѣ. Видимъ бо и инную премудрость
пастырства Вашей Святости яко инныя овца яже не суть отъ двора
сего любовию укротевающу и привсовокупленіе единому сотво-
рая ихъ да будутъ вси едино о Христе каждо еже во своемъ чы-
ну да пребываетъ, якоже изволилъ и звыклъ бѣ из млада своимъ
накормѣмъ растимо отъ тояжъ росы небесныя, яко да уже ктому
ни зверие ни татие ни разбойницы ни дивни мысленныя воли
держнуть ко стаду приступити, не стрелами бо ни працею, ни
песнемъ лаяниемъ отъгоними бывають по силною молитвою, и не
соннымъ бдениемъ того боящыся они, и гласа вашего наисвятѣй-
шаго пастырскаго яко грома трепещуще далече отъ стада отъбе-
гаютъ, яко да стадо цѣло и не врежденно пребудеть твоими свя-
тыми молитвами, и ходатаиствомъ и заступлениемъ. Отъ таковыхъ
и толикихъ твоихъ чудныхъ промышленіи и попеченіи овецъ тебе
таковая и толико великаго пастыря все наисвятѣйшыи отче откуда ты
похвалимъ, каколи ты прославимъ, конемъ ли ты словомъ ублажимъ, ты бо
владеешь вся вселенныя христіанствомъ и державою морскою и
деже отъ нихъ пребываютъ, возмущение еже волнъ грѣховныхъ
отъ вѣтръ вражыхъ ты укротеваша. Ты смирылъ еси яко язвѣн-
на гордаго денницу мышцею силы твоея данныя ти свыше отъ
Бога твоя суть небесная дарованія, и твоя есть змяля всенасвя-
тѣйшая благословенія вселеную всю и концы ея благословляеши

*) Съ 17 л. по 21 л. об. включительно примѣта печатается по изданію Петрушевскаго. — Ред.

и просвещаеши конечнымъ разрушеніемъ отъ всѣхъ грѣховъ ихъ. Попеже бо тобѣ уручены суть ключи царства небеснаго вязати и решати отъ самаго Бога область пріемъ, сего ради и мы ти отселе припадаемъ и молимъ твое человеколюбие о владыко милостивъ буди намъ живущимъ далече на северныхъ страпахъ во граде свѣтле російскія чреды, подъ уставомъ и ряду восточныя церкви содержащія святыхъ седми вселенскихъ соборовъ, к нимъ же купно и осмы флорентіискии ухваляющы, и яже на нихъ уставленная святыми отцы, сихъ всихъ держащесе крепко и цело во вѣры святой, истинны соблюдающе держимъ, да того ради бедимъ и умоляемъ милостивное твое милосердіе обычнаго ти нѣрава ходатайствуи милостивне и о насъ ко Богу да спасеть тебе ради душа наша, яко благословеніемъ твоимъ, и всеконечнымъ прощеніемъ разришеніе пріемлемъ, всемъ грехомъ нашимъ, въ семъ нынѣшнемъ вѣсѣ, и опомъ будущемъ, а нашея вѣры великое желаніе, еже имамы къ тобѣ, прими зъ любовно, всепаче свѣтлыи отче, вмѣсто много священныхъ даровъ, и наше прошеніе и хотеніе исполни яко милосердынъ пастыръ. Попеже бо доходить насъ слухъ сеи в наше страны яко настоитъ нынѣ годъ пятидесятины, во православномъ Римѣ, имея в себе милостивное лѣто, на отпущеніе всемъ грехомъ, на оставленіе всемъ долготъ на спасеніе душамъ нашимъ, на освященіе смысломъ, на просвѣщеніе умомъ, на избавленіе отъ муки, на оправданіе жизни, на порожденіе наикыбѣ въ прежнее сыновство, аки непорочныи младенцы изшедшии изъ чрева матери своей, отъ матери святыя церкви: вси купно просвѣщаются освященіемъ душъ, вси купно просвѣщаются, вси ново порождаются освященіемъ душъ свыше милосердіемъ Божиимъ: вси купно нескверныи и безгрѣшныи паки являються, и оправдани настоящаго ради лѣта милостиваго сего преданнаго отъ вѣка Богомъ во книгахъ левитскихъ древняго завета, о немъ же Исаія велаславно проповѣда: Духъ Господень на мнѣ, сего же ради помаза мя благовѣстити ницымъ посла мя исцѣлѣти сокрушенныи сердцемъ проповѣдати пленникомъ отпущеніе и слѣпымъ прозрѣніе призвати лѣто Господне благоприятно еже есть сие нынѣ настоящее лѣто, милосердынъ бо-

жественнаго безчисленно многомилостиве, съмилование исполненное, егоже и мы вѣруемъ отоменути отсюду ключамъ небеснымъ, богодуховеннымъ свѣще. ѿ. псалм. духомъ сокрушеннымъ и сердцемъ смиреннымъ, и к тому пяти ранами Христовыми, отворити двери милосердія небеснаго Бога Отца аще къ тому намъ да поможетъ сего ваша святая воля всенаисвятѣишы отче. Вѣруемъ бо вашей много убоженной Святѣни, яко да сего намъ не возбранѣишы, но милостивне намъ все купно подаси и зычѣти намъ синовомъ светло росніскія чредѣ, яко да на семъ знаемъ милосердіе твое любовное, аще имашѣ къ намъ некое благоволеніе аки милосердный отецъ; сего ради молимъ ти ся много яко да не возбранѣишы намъ сего прещедраго и общаго всимъ великаго и многомилостивнаго лѣта, вмѣстѣ лежать сокровища безчѣсла, обилно милосердія безчисленнаго Божья полно падаема тобою, всимъ убогимъ грѣшникомъ вѣрою желающимъ его яко да обогатятся паки вси купно помизованіемъ его святымъ.

Буди же уже к тому наисвятѣишы отче намъ всемилостивъ и щедръ, якоже и самъ той отецъ небесный милосердъ есть ко всимъ осиевая солнце свое на злыя и благія, такожде и одождѣвая дождь на праведныя и грѣшныя, нехотѣи никогоже отъ нихъ погубити, но всимъ спастися, и въ разумъ истины приити, праведники любѣи и грѣшники милуѣи, и всѣхъ зовѣть ко спасенію за обещанія будущихъ своихъ благъ, яко щедрин милостивы чловѣколюбець. Тако Богъ Отецъ возлюбилъ есть міра, иже Сына своего не пощади, но за всѣхъ насъ предать его на смерть, да мы спасемъ имъ отъ гнева и будетъ правда Божья о немъ, то како убо уже къ тому, не все ли намъ всимъ, съ нимъ намъ подастъ Богу самъ оправдая и то кто есть осуждая. Нѣсть бо разнѣства, вси бо согрѣшаемъ и лишаемъ славы Божья, оправдающеся туне тою благодатию и избавленіемъ еже о Христе Иисусе, его же предложѣ Богъ очищѣніе вѣрою и кровію его во явленіе правды его за отпушченіе прежде бывшыхъ грѣховъ, во удержаніи Божьи во явленіи правды его во нынѣшнѣе время даровавъ намъ вся прегрѣшенія омывъ кровію его, распятіемъ Сына своего имже смиривъ к собе весь міръ, не вменивъ темъ

всѣхъ согрѣшеніихъ, не посла бо Богъ Сына своего да судить мнрови, но да спасеть ся имъ миръ. Всемъ познаваемъ великое милосердіе Божье бывшее ко всимъ грѣшникомъ и нынѣ еще тоже есть и будетъ, и пребудетъ даже до скончанія вѣка. Сия писаномъ не яко не ведущей вашей святости о семъ, но яко да тымъ милостивнѣе и милосерднѣе будешы къ намъ, яко да явится и на насъ милость Божья спасительная всимъ человекомъ, наченъ отъ вашей павсвѣтѣеи святости преславнаго Рима, даже и до послѣднихъ земли, и дожде идеже мы пребывамъ, чающе отъ вашей всенасвѣтѣеи святости прияти посланіе булныхъ епископѣи святыхъ написанныхъ къ намъ. Ваше всесвятое благословеніе, и совершенное прощеніе и всеконечное отъ всѣхъ грѣховъ разрѣшеніе егоже вѣрою и любовію чающе блаженнымъ упованіемъ сие получить.

О всепренасвѣтѣиши отче помяни, еже оное слово глаголющее великаго овцамъ пастыра Христа ко первоначальнишому всѣмъ прежде пастыру верховному Петру емуже самъ уручилъ **|| (22 л.)** бѣ пасти своя овца и агнѣца, повелевая ему не токмо седми крѣтъ на день человекѣмъ отпущати грехи, но седми крѣтъ седмицею. являя свое человекѣлюбіе грѣшникомъ. яко да не отчаваются спасенія своего, имуще толико обещаніе на оставленіе долгомъ. аще некако врѣмя поразгневается но не до конца, тогда посещаетъ жезломъ безаконія ихъ, и ранами неправды ихъ. милость же свою никогда же не разоряетъ отъ нихъ. не по безаконіи нашемъ сотворилъ есть намъ, ни по грехомъ нашимъ воздалъ есть намъ, но яко по высоте небеснѣи отъ земля, утвердиль есть Господь милость свою на боящихся его, и елико отстоять востоцы отъ западовъ, тако далеко удалилъ есть отъ насъ безаконія нашихъ. а якоже ущедряетъ и милуетъ отецъ сыны **|| (22 л. об.)** тако ущедряетъ и милуетъ Господь всихъ боящихся его и уповающихъ на милость его, ибо той самъ знаетъ созданія наша, яко отъ единой черсти вси создани есмы человекѣи, въдохновеніемъ Божиимъ оживлени быхомъ на образъ его и на подобіе божественное, воспріемше отъ существа его, умъ слово и духъ, яко да симъ разумеваемъ превышнее бытіе горнѣеи существа, просвѣщеніе славы великаго

Бога три єдино пречечно безначалную силу святаго Троица, єю же содержатся всяческая, маіємъ державы благоволеніемъ ея, яко да в насъ не будутъ бози мнози, но намъ всемъ купно да будетъ єдинъ Богъ Отець всемогый, вся мы у него, и єдинъ Господь нашъ Ісусъ Христосъ, имже вся и мы тѣмъ, и єдинъ Духъ святы в немже всяческая, и мы в немъ. тре (23 л.) святий Богъ єдин, от негожъ и имже и въ немъ всяческая, тому слава въ вѣки.

Тако вѣруемъ, тако исповѣдуемъ *) Бога быти Отца самого от себе, не от инаго суща, безначалнаго суща, и нерождена. Сына же от Отца рожденаго прежде всѣхъ вѣкъ, Бога прavaго с прavaго во всемъ равно существомъ, и хотенія вромѣ рожденія. Духа же святаго равна купно исходяща от Отца прежде, таже и Сына єдиномъ духновеніемъ **); и подаемъ и изливаемъ на всяку плоть обильно, Господемъ нашимъ Ісусъ Христомъ. все бо елико Отчеє Сынъовнѣ развѣ неродства. внемже елико Сынъовнѣ Духова родства, все же елико Духово Отче, и Сынъовне, развѣ схождение. и сего ради Отець и Сынъ и Духъ не рожденіемъ, рожденіе нехождение ***). вся бо елика имать Отець, тожъ имать и Сынъ, раз (23 л. об.) вѣ не рожденія. яко же выше о семъ рекохомъ. вся елика намы имать Сынъ. Духа суть, развѣ рожденія. вся же елика суть Духа, Отче, и Сынъовне, разве нехождение. понеже бо Духъ не рождень, но нехождение от Отца. а тако сїи имена нерожденіе и рожденіе, и исходящее имутъ. въ тріехъ лицѣхъ єдино божество, єдина сила, єдино существо, єдино хотеніе, равно себе во всемъ, равно дѣйствующее во всехъ. якоже кому хоцетъ тако и творить. Сїя єсть вѣра наша, и тако исповѣдаемъ святую Тройцу быти. да уже к тому заградыся уста глаголющихъ на насъ неправду. предъ вашимъ ****) светителскимъ и всенасветѣйшимъ лицемъ, повѣдающе яко быхомъ

*) Исповѣданіе вѣры.

**) Тymi словы исповѣдуютъ пакъ Духъ Святыи походятъ отъ Отца и Сына вечно.

***) Тутъ штоє не до речи бо чоєє не доставаетъ, муселє писарь помысли.

****) Въ подлинникѣ опечатка: *предъ еарышимъ.* — Ред.

инако вѣроваѣи и исповѣдоваѣи святую и живоначалную нераздел-
(24 л.)* ную Троицу, еже несть инако, разве точно якоже науче-
ни быхомъ отъ святыхъ Апостолъ и святыхъ божественныхъ отецъ
Нишнскаго собора изложившихъ православную вѣру еже есть:
Вѣрую во единого Бога, имуще в себе кѣ членовъ святыхъ со-
борныхъ апостолскихъ церкви. Мы же симъ последующе, тако и вѣ-
руемъ, тако исповедуемъ единому крещению быти во оставление
грѣховъ, а не двема, якоже нецыи творять в нашихъ странахъ
зде сущиѣи некихъ и силою влекуще отъ нашеѣи церкви и паки
второе крещеніе на ны воскладающе и глаголюще, яко тако намъ
повелѣваетъ всенасвятѣиши отецъ папа творити: разсмотри раз-
суди сие о всенасвятѣиши отче премудры, аще есть сему тако
лепо быти: и сѣя тако угодно творити. Единая главы сущѣи Хри-
ста, всѣ тѣло едино будущиѣи вси мы, еже тѣло и уды имать
мнози в себе, вси же уди единого тѣла мнози сущѣи разнствомъ,
едино суть о Христѣ тѣло и во единомъ духу мы вси, во едино
тѣло крестихомся: аще ли иудеѣи, аще ли елиѣи, аще рабы, аще
свободны аще и мы в тожъ росіѣи сѣи сыны и всеѣи нашъ ве-
ликородныѣи и мнози словенскѣи языкъ и вси единымъ пи-
вомъ духовнымъ напоихомся. Ибо все тѣло несть единъ удъ, но мно-
зи, аще речеть нога яко не сѣи рука не сѣи отъ тѣла, не отъ сего
несть отъ тѣла? и аще речеть ухо, яко не сѣи око не сѣи отъ тѣла? и
аще бы было все тѣло око, где слухъ? аще все слухъ, где уханіе?
ныне же положи Богъ уды еди (25 л.)наго кождо въ телеси яко
же восхоте, аще ли бы были вси едио уды, где тѣло. нынѣ же
мнози убо удове, едино же тѣло. не можетъ же око рещи руцѣ,
не требѣи ми еси. или паки глава ногама не требѣи ми есте. по
много паче мнѣи сѣи уды тѣла немощнейши быти, потребнейши
быти суть. яже мнѣи, нечестивѣиши быти тѣла, сими честь мно-
жайшую облагаемъ, и ни благообразіѣи наши, благообразіе мно-
жайше имуть, а благообразіѣи наши не требѣи имуть. по Богъ
распорѣи тѣло, лишаемусѣи болюю даѣи чест да не будетъ распря
въ телеси, но тожде некутся в себе вси уды. и аще стражеть

* 24 л. грамоты печатается по изданію Гетрушевѣи.—Ред.

едінъ удъ, то с нимъ страждутъ вси уди. аще ли ж славится едінъ удъ, то с нимъ радуются вси уди. Вси же ||(25 л. об.) есмы тѣло Христово, уди его отчасти. да почто сіа нестроєнія, распрія, и расколы въ едіномъ тѣлѣ деются. Суди и се все насветѣйши отче праведно. аще Богъ повелеваетъ сему тако быти нестроєнію и зависти, яже деются в тело Христово. а не паче любви, яже есть союзъ всякому совершенію. без неяже никтоже ввійдетъ къ Господу, аще мнит се и ты благихъ дѣлъ имѣти в собѣ. яко и оны буйя дѣвы, ихже есть, ѿ числомъ. Потребно убо есть zelo потребно всенасвятейшой отческой святости о семъ помыслити добре, и благоразумно и благолюбно, о такомъ дѣлѣ прилежно попещися. яко да не будетъ распрія во единомъ тѣлѣ Христовѣ. противящесе другъ другу, и завидяще собе противленіемъ законнымъ, едінъ ||(26 л.) другаго хуляще о вѣрѣ Христовѣ. не возможна же сима инако быти, въ союзъ мира и въ любовь Христовѣ, развѣ аще не пошлетъ ваша всенасвятейшая много ублаженная святыни, въ наше страны здѣ дву нѣкую парочку доблоразумныхъ мужей, добре законъ сведущихъ*), и обычая обоа церкви уставленіе, и флорентійскаго собора не зазорно хранящихъ, яко же тогда уставлено и ухвалено премудрыми обоа страны бысть. сеже глаголемъ едіно дабы далъ самъ сущымъ гречину восточныя церкви греческія, весь законъ и уставъ самъ хранящи, и вся уставы ея не лицемерно соблюдаючи. а другій такожде западныя церкви римскій законъ свой хранящи. обои же сіи да будутъ светители премудріи, учительны, не ||(26 л. об) зазорны, не лицемерны, не славолюбivi, не челоуѣкоугодницы, не мздоимци не сребролюбъци, не злосбиратели не страшливи, не стыдливи лицъ челоуѣческихъ, правды ради Божіа. но правдиви, и законолюбители, миролюбъци, миротворци, смиренномудри, кротъци, не гневливи. не вилчави, милосерди, милостиви, боголюбъци, любящи миръ и любовь, и братско пребываніе въ покою имущимъ, о съвершеную от вашей всенасвятейшей святыни имъ поданое въ

*) Просятъ папежа жобы до нихъ прислать двоихъ мужей, которые бы добры свѣдожи были о Божіи церкви обычая и установленія п собора флорентейскаго.

миротвореніи любовь их пакы приводити, по тако яко да кождый ихъ своея церъкви обычай и устав не порушимо съблюденіе да имуть, каждо их во своемъ да стоить, а тако средостеніе огради. вражды ихъ еже есть межн нами, разорено будетъ. ||(27 л.) и будемъ смірени обои въ єдину любовь Христову, якоже о семъ писано есть, блажени миротворцы яко тіи сынове Божіи нарекутся, якоже и Христос сам сущи истинный Сынъ Божій смиритель бысть, между Богомъ Отцем и челоувѣкомъ. подавая началнейшимъ пастыремъ образомъ да последуютъ стопама егo. Сего ради долженъ еси всенасвятейшій отче о такихъ вѣщахъ промысли и трудитися, акы началнейши пастырь о овцахъ Христова стада, да не разыйдутся по горама спѣдени будутъ отъ дивіихъ вольковъ, или отъ татій и разбойниковъ, и расхищени во своя имѣ двoры. сеже глаголемъ о туръцехъ и татарехъ, и оныхъ прочихъ поганыхъ. видяци они наше нестроеніе. и не мирную промежду нами нелюбовь, многія страны хрестіанскія |(27 л. об.) поседоша, и въ свой законъ махметовъ многихъ отъ нихъ обратиша. уже бо и самехъ насъ близу они нынѣ сущи. а яже прелючъшаяся отъ нихъ близу, о нихъ не вема Богъ єдинъ вѣсть. на такихъ подобаетъ вражду имѣти купно всему роду хрестіанскому, на враги креста Христова, и Христовы вѣры. а сами хрестіане на себе востаюци прещенія гнѣва, яростію дышуще, раздоровъ и хуленія на противу себе плъни сущи, а єдинъ другаго о вѣрѣ уничижающе, егoже не подобаетъ хрестіаномъ творити*). писано бо есть яко вси предстанемъ судищу Христову, и тогда комуждо будетъ похвала отъ Бога. а прежде времени не повелено намъ естъ судити ничтоже. а ни пакы тежъ винити кого дондеже прійдетъ Господь, иже просветитъ |(28 л.) тайная тмы и явитъ совести серъдечныя. и тогда похвала будетъ комуждо отъ своего благочестія ему, и тако бо не возможно никомуже прійти въ сіе похваленіе отъ Бога. развѣ аще не будетъ кто имѣти въ себѣ сего мирнаго милосердаго милованія и милостивнаго любленія прежде ко Богу. потомже ко всимъ равно челоувѣкомъ ближнимъ своимъ, созданныхъ по образу Божію бывши

*) Знать же въ тотъ часъ жадное геретичество не было въ краєхъ нашихъ.

и по подобію его. разумѣмъ же се отъ святаго писанія. яко симъ милосерднымъ и милостивнымъ милованіемъ вси оправдятся благо-
честіи въ день судный по глаголу Господню. симъ же паки осу-
дятся вси немилосердіи, челоѣконенавистницы и нелюбящии Бога.
но довольно намъ уже о семъ буди. бесѣдовати къ вашей всена-
свѣтѣйшой святости, ||(28 л. об.) да не продолженіемъ многихъ
словесъ некое стуженіе подамы слуху вашему всесвятому. ино зде
сія оставивши на прежнюю пучину духовныхъ словесъ, къ вашей
всенасвѣтѣйшой пастырской благоутробной милости. паки возвра-
щаемся вѣдуще яко в тобѣ лежатъ сокровища Божія премудрости
и Божіяго смилованія, милосердыхъ и многихъ его щедрость. яже
суть шестеры милосердые болшіи добродѣтели преданы самымъ
Господомъ *). яже суть сія. Алчнаго накормити. жажднаго напо-
ити. страннаго въвести въ домъ. нагого приодѣти. больнаго посе-
тити, в темницы сѣдѣщаго пришедъ к нему его утѣшити. сія вся
знаменія суть милосердія Божіяго бывшаго къ всѣмъ челоѣкомъ
и паки отъ всихъ ||(29 л.) **) насъ того же требуетъ повѣливая къ всимъ
купно и равнѣо подавати, всимъ неимущимъ и требующимъ того.
Паче же вамъ всенаисвѣтѣйшимъ отцемъ, и высоконачальнымъ
пастыремъ повелено есть духовно подавати всимъ требующимъ
отъ вашихъ святыхъ того.

Нынѣ же и мы того ради желаемъ всихъ сихъ шестерыхъ
добродѣтельныхъ даровъ отъ Вашей Всенаисвѣтѣйшой милосердной
Святости аки отъ пастыря милостиваго, и утишителя душъ, да
подаши намъ обилное се въ наслажденіе и насыщеніе на спасе-
ніе душамъ нашимъ къ вѣчному животу. Понежебо алчны есмы
небеснаго дару милости Божия сего ради молимъ твое челоѣко-
любие алчущихъ насъ накорми, и насыти симъ небеснымъ хлебомъ
духовною пищею ангелскимъ брашномъ божественною манною. Насы-
щеніемъ святаго Духа отъ поученія святыхъ божественныхъ Хри-
стовыхъ словесъ, его же брашна желаемъ евангелскихъ, не сего
брашна гибнущаго, но пребывающаго въ животъ вѣчны: оная тра-

*) Шестерыхъ добродѣтельныхъ даровъ просятъ.

**) 29 л. печатается по изданію Петрушевича.—Ред.

пезы небесныя идеже вси ближнии снѣдять обѣдъ онъ во царствіи Божии. Поданиже намъ всѣмъ всенаисветѣиши Отче отъ плода пше- ници сея небесныя и вина и елея своего егоже умножилъ ти есть Богъ подати, да и прочимъ подаси требующимъ того отъ тебе, яко да отъ тука пшеничнаго напитаемы ны, и отъ камене ду- ховнаго насыщены будемъ всякодоволно, в собе сего имуще не- беснаго яденія насытившеся сего небеснаго хлѣба немамы взал- кати во вѣки: понежебо вкусихомъ и увидихомъ яко благъ и зѣ- ло сладокъ есть Господь, сего ради алчемъ и желаемъ его на вся- ко ||(30 л.) время, да насыщени будемъ, дондеже явится нам сла- ва Господня по глаголющему пророку. жажущих нас напои *) ду- ховнаго пива отъ источникъ спасенных, ибо зѣло желаемъ на воду сію, аки желаетъ елень на источники водныя. тако желаетъ душа наша къ источникъ симъ спасеннымъ воды живы, от нея- же пивше не возжаждемъся к тому въ вѣки. Мы убо вѣруемъ быти тебе всенасвятейшій отче, такого самого источника спасенію, сего ради съ благочестіемъ вѣры притекаемъ прилежно къ источ- никомъ симъ спасеннымъ пречистымъ теченія спасеннаго словомъ смятрающе, да сърадостію почерплемъ отсюду нетленный утѣ- шенія потокъ, приносяще жажду божественную съ твоимъ всесвя- тымъ благословеніемъ, всему миру пребывающу, ||(30 л. об.) охлаж- дая душа от нежадна недуга, яко да в сытость напаяемся вси мы от обилія дому твоего, и от потока пища твоея напоишы ны же- лаемых сихъ небесныхъ даровъ. ибо отъ тебе истекаетъ всимъ источникъ животу **), и источникъ присно текуція живыя воды, по средѣ рая, божественною же благодатію безпрестани кипящи. и от него истекаютъ чотыре реки напаяющи всяку тварь на ожив- леніе евангельскимъ благовествованіемъ, чрезъ чотыре вселенскія патріархи утвержденныхъ святыхъ столпы восточныя церкви. от нихъ же рекъ, сія точащія благодатныя воды мы вси напояхомся, сущи зде на стране северной прилежающей к востокомъ, имущи

*) Жажущіи напоенія пражнуть.

**) Пожежа источникъ а чотырохъ патріарховъ реками отъ него истекаю- щихъ благодати Божія называютъ.

въ ней всякъ доволъ изъобиль во ||(31 л.) всѣмъ къ насыщенію душамъ нашимъ, и къ прохлажденію сердечнымъ жаждамъ на всяку потребу собе черплюще отъ нея еюже омываемся и крещеніемъ святымъ *) очищаемся и освещаемся и просвещаемся чающе одного блаженнаго упованія, и просвещенія славы великаго Бога и спаса нашего Иисусъ Христа. еяже воды еще измлада суще обыкохомъ пити во вся дни живота нашего, и мы и отцы наши и отцы отцовъ нашихъ, даже и до днешняго дня. А прочихъ иныхъ водъ не обыкохомъ вкушати сумнящися къ ней, яко противна суть естествомъ нашимъ. сего ради молимъ тя о владыко ону воду первую, пошли намъ четвероструйныхъ сихъ быстрень **). яко да насыщающися отъ нея не возжадаемъ во вѣ ||(31 л. об.)ки, воззирающе на тебе на источника жизни, присно текущаго прежде всихъ сего живыхъ воды, возвращающаго всихъ въ наслажденіе живота одного вѣчнаго. Странныхъ насъ въ домъ Господень въведи ***), великоначальнейшій патрархъше. благословенный Аврааме, странно милостивый пріемниче, друже возлюбленный Божій. ибо странни есмь пришельцы на земли чуждей, и не имамы зде града пребывающаго. но лучшаго чаемъ одного небеснаго ему же хитрей самъ Богъ. и сего ради изволихомъ пребывать въ дому Бога нашего паче нежели жити намъ сезде въ селехъ грѣшничехъ. яко лучши день единъ во дворехъ его паче тысячъ, да того ради возлюбихомъ благолюбіе дому его, и место вселеніе славы его. яко да не по||(32 л.) ****) губить со нечестивыми душа наша, и единого сего просимъ всегда отъ Господа, и того возыскаемъ даже живемъ въ дому Господни вся дни живота нашего и зримъ неизреченную красоту Господню его посещающаго всегда церковь святую его, церкви же лукавнующихъ возненавидехомъ со совершенною ненавистію, и сего ради допомози намъ, о отче всенасвятѣйшии внити въ домъ сей Го-

*) Знать же якоєсь пасіоване в обрядѣхъ своихъ мели.

**) До которыхъ и мы ѿсе отзывали, гдѣ бы в той ||(31 л. об.) же святой единности яко предъ тымъ первымъ.

***) Странствующіе въ домъ Господень введены быти пражнутъ.

****) 32 л. печатается по изданію Петрушевича. — Ред.

сподень, яко да въ немъ ходяще узримъ свѣтъ неприкосновения славы его, идеже есть всѣхъ веселящихся жилище, у него многа бо у Отца небеснаго обители суть по мере дарованія комуждо разделени. А тобѣ сия вся отъ вишняго Бога небеснаго дарованія комуждо разделены уручепа суть, сего ради молимъ тя богатаго щедродавца сего возлюбленнаго дому, благолѣпне раздѣлити и намъ корысть, яко да и мы блажени будемъ живуще въ домѣ его во вѣки.

Аще неимамы одеянія брачна да достойни быхомъ были внити всеи небесны чертогъ, но твоими святыми молитвами и благословеннемъ вся сия возможна намъ будутъ, ибо оснежихомъ въ Силуамлей купели святыхъ Троицы, облеченни свыше благодатию святаго Духа чающе взыти на гору сию святую Божию в домъ небесны гору в нейже самъ Богъ благоволи жити до конца, ибо колесница Божия тьмами темъ тысяща гобзующихъ всегда предъ нимъ есть, яко да и мы его восхищени будемъ во многочисленное се число избранныхъ проходяще сквозе мѣста крова дивна ||(33 л.) до дому Божія во гласе радованія и исповѣданія шума празднующаго, идеже есть гласъ непрестанный великаго дарованія в селехъ праведник. простѣри к намъ страннымъ руку твою десную милостивый страннолюбче, и сподоби насъ недостойныхъ ввійти в домъ сей Господень. самъ отворяя намъ двери небеснаго царствія ключару небесный*), воводя насъ страннолюбно странныхъ пришелцовъ отъ далекихъ странъ, верою к тобѣ пришедшихъ, яко ввійдемъ радостію в домъ Божій небесный въ градъ царя великаго во горный Ерусалимъ. и узримъ славу Бога нашего, и поклонимся на престоле сидящему великому Богу вышнему царю, и агньцеви вземлющему грѣхи всего мира. и тако всегда со Господемъ будемъ, с нимъ ||(33 л. об.) царствующе мы въ дому его въ вѣки. и поспешествующими твоими святыми молитвами о насъ къ Господу. нагихъ насъ приодени**) яко нази есмы, понеже мы во Христа кре-

*) Зря яко просятъ абы имъ двери небесныя отворилъ яко ключаръ небесный.

**) Нагіе одєнія просятъ.

стихомся. сего ради и во Христа облекохомся. но яко одежду первую окаляхомъ многими грѣхи, и обнажени быхом на врѣмя от враговъ. сего ради молимъ тя умилосердися паки над нами отче святыи и приодей насъ одеждою спасенія, и ризою благословеннаго прощенія облеци насъ *). яко да наготу нашу сим паки покріеши своимъ всесвятымъ отческимъ милосердіемъ. и тако съгрѣеши душа наша теплотою святаго Духа, от студени мраза грѣховнаго померзаемаго люте, дондеже не пристигнетъ онъ лютейшій ледъ, скрегтанія зубнаго, никогда ||(34 л.) растаемый великомразный лютый тартаръ. от негоже да избавит ны Господь твоими святыми молитвами милостивый пастыру. понежебо въ крове крылу твоего надеемся, да покріеши ны на месте озлобленія от лица вражія и от лица всихъ ненавидящихъ насъ. яко да узревши насъ облеченыхъ во одежду отмищія, вратници адовы устрашышася видящи насъ Христовыхъ въоруженныхъ въ вся оружія Божія. могущимъ намъ уже ктому стати противу всимъ кознемъ діавольскимъ. имущи на себе броня вѣры святыя церкви Христовы щитающихся крестомъ святаго животворящего креста. имже возможемъ вся силы неприязненны, раждеженны на насъ угасити благословеніемъ твоимъ святымъ. ||(34 л. об.) и племъ спасенный на главахъ нашихъ восприемиши и к тому еще меч обоюду остръ в рукахъ нашихъ имуще, иже естъ глаголь Божій, острое копіе Иисусово имя. дондеже прійдетъ именовъ лютаго князя, того воздушнаго и темныя власти, и всихъ духовъ поднебесныхъ злобначальниковъ. а тако не возбранно предстанемъ лицу Христову хваляще и благодаряще всемогущаго Бога и тебе во милосердіи милостиваго отца, яко пройдохомъ сквозе воду непостоянную. душа наша яко птица избавися отъ сетей ловящихъ, сеть сокрушися и мы избавлены быхомъ именовъ Господнимъ, и покровомъ одѣянія твоихъ святыхъ молитвъ придѣвшихъ нашу наготу, и представиши насъ непорочныхъ и неизмеръ ||(35 л.)заемыхъ мразомъ грѣховнымъ праведному солнцу Христу твоимъ помилованіемъ всесветейшій отче пречестный. болящихъ

*) Одежа прощенія грѣховъ.

нас посѣти и исцѣли*) многими недугами обтягченныхъ и болез-
ными различными тяжкими грехи стягнутыхъ и вошіющихъ ко те-
бѣ из глубины душа. о врачу душамъ**) потщися умилосердив-
шися на ны, и помози намъ яко изгибаемъ от греховныхъ недуговъ
люте, тебе бо токова премудра врача вѣдуща, могуща исцелити и
спасти всякъ недугъ греховный и всяку язву въ людехъ к тебѣ
прибегаемъ вѣрою одного сотъника, Центурія именемъ, смиреніемъ ✓
припадающа любовію прося((35 л. об.)ща, несмѣюще ты ни по-
мышлениемъ двигнути, толикаго и таковаго учителя и врача да к
намъ приидеши, и ѿсмы бо того достойни, да ни под кровъ от
предѣлъ иѣбихъ домовъ страны наша вѣнийдеши, а то ни от-
нюдъ возможно есть, не токмо намъ, но и всѣмъ странамъ, но
то токмо рци о насъ слово къ Богу тогда исцелѣють душа наша
и тако спасени будемъ от всѣхъ болѣзней нашихъ и немощей на-
шихъ, или оно милостивное и любовное слово изрици нам глаголя.
отпускаются вам грехи ваши и по вѣре ваю якоже хотите буди вам
от Бога милость, здравіе и спасеніе во всемъ, вси бо свѣмы се.
и яко самъ многомилостивый Богъ великій врачъ душамъ и тѣ-
ломъ слово се рекъ есть самъ ((36 л.) глаголя. яко не требуютъ
здравіи врача, но болящія во грѣсехъ, той бо повелѣваетъ намъ
ищите рече и обрящете, просите и дастьсе вамъ, тольците и от-
верзется вамъ. и сего ради помени сія о всенасветѣйшій милости-
вый отче, како самъ Богъ слезы Манасіины и Ниневитянъ покаянія. и
Давыдово сокрушеніе. и Езекиино воздыханіе. Маріинъ Магдалининъ
плачь. Петровы слезы. Хаанеины Суранки жоны веръную молитву.
разбойническо исповѣданіе, Павлово обращеніе, и иныхъ безчислен-
но многихъ въ гресехъ, и лютыхъ недуговъ сълежащихъ, всѣхъ
сихъ милостивѣне въспріемъ, и въскоре вся помилова спасъ. та-
коже и ты всенасветѣйшій отче прійми ныне наша молитвы,
((36 л. об.) и подаждь нам здравіе болящимъ, о немже ты мо-
лимъ. Христосъ сынъ Божій сына вдовича и тщерь Аирову, умер-
шую яко Богъ въскресилъ есть. тыже яко добрый врач от него

*) Болящія прошенія просятъ.

*) Лекаремъ душевнымъ попечя называютъ.

наученный ныне насъ възведи от греховъ смертныхъ болящихъ, живи и исцели. ты бо еси путь и животъ всѣмъ хрестіанскимъ душамъ *). не токмо бо Богъ самъ сіа творя, но Тавиѳу, тобѣ равно сопрестолнымъ Петромъ възкресивый, Енію с Павломъ исцеливый Еутихіа юношу оживи падшаго съ высоты от трикровника долу, иже нынѣ тобою болящихъ насъ уздравить и умершихъ грехи оживить, послушавъ тебе своего церковнаго, възсенапріемнѣйшаго молебника, всѣ бо съвѣмы яко умре (37 л.) ти ны есть, Богу тако изволившу по на малое се время милостивне в насъ Богъ, да пождетъ еще въ благо, да не оклеветаютъ насъ гордіи. и дондеже не приспѣетъ вечерній часъ смертный насъ неготовы сунца, и сего ради просимъ здравіе. пособствуй и помагай нашему сиротству всему насветѣйшій отче и милостивый пастыру и врачу, ты бо вѣси время и часъ егда умолити всемилостиваго Бога, да подастъ намъ здравіе тобою, и прощеніе от всякаго греха, и свое многомилосердное смилованіе, на спасеніе душамъ нашимъ, отче милостивый врачу твоя преславная чудеса, да и насъ достигнутъ нынѣ. бесы прожени, недуги погуби, немощи уздрави, раны исцели, безелзны уврачуи от всякія язвы спаси || (37 л. об) ны, печаль нашу преложи на радост, и всѣмъ тяжкимъ недугомъ, бедамъ же и печалемъ и скорбемъ запрети, страшнымъ и великимъ именемъ Господнимъ, яко да к тому уже отселя ни коснутися нас дерзнутъ дондеже есмы въ животъ нашемъ, по евангелскому вѣрующе гласу от твоея святости ищемъ милости, якоже и выше сего писахом, просите бо рече и дасться вамъ, аще не за прошеніе, но за достуженіе чаемъ пріяти, аки она вдовица от судіи, тако и мы предстояще ныне вѣроу тебе молимъ, ищемъ от тебе отвѣта милостиваго да речеши къ намъ оно слово глаголющее встанѣте и ходѣте, се оздрависте яко уже от васъ отбеже болезнь и печаль, и воздыханіе, и отягъ Господь || (38 л.) вся слезы от лица вашего и благословеніе Господне к тому на васъ отныне и до вѣка, и въ веки векомъ животъ вѣчный вамъ даровалъ есть Богъ. въ темници телесъ нашихъ душа сѣдящая, и въ темныхъ сѣни смертнаго мира сего

*) Сопрестолнымъ Петрови его быти именуется.

сдержимыя пришедъ къ намъ духомъ посети*), и въ печали нашея
окованныхъ нищетою и желѣзомъ духовно утеши. ибо самъ Господь
якоже вещаетъ великій Петръ духомъ съшедъ а не плотію, и су-
щимъ въ темниці проповеда, престаившемся иногда. егда ожи-
даше Божіе долготерпеніе во дни Ноевы егда суд пріймутъ по чо-
ловѣку плотію. но живутъ же по Бозѣ духомъ, тайна си есть ве-
лика. мы же своя словеса къ тобѣ всенасветѣйшій отче да пошле-
ши къ намъ нѣкая [(38 л. об.)] утешительная словеса отъ светыхъ
книгъ божественнаго писанія, сими утешая насъ глаголя. иже въ
узѣхъ изыйдѣте, и иже въ тмѣ открытеся и не просто тако но и
просвѣтитеся, яко лица ваша уже къ тому не постыдятся. сію
намъ благовестуй радость въ темниці сядицимъ, да паки прійдемъ
на первое блаженство своего достоянія райскаго, наслаждаются бо-
жественныя чести, еуже умалени быхомъ ничимъ отъ аггелъ, а славою
и честію уже венчанныхъ. бывшихъ сія вся погубихомъ преступленія
ради праотцемъ нашимъ Адамомъ, и сего ради изгнани быхомъ, во тлю
сѣни сія смертныя въ мѣсто озлобленія во удолю плачевну, на мѣ-
сте семъ идеже положени есмы нынѣ, осужденою облечени смер-
тною кожею, [(39 л.)] яже есть темница горко душамъ нашимъ.
въ нейже вси слезимъ, изгнани сынове Еввины, алчуще и жаждуще
и слезами ся обливающе изъ глубины душа тяжко въздыхающи къ
милосердному Богу кричащи. Господи изведи ис темниці сія душа
наша, исповѣдатися имени твоему святому. ожидаютъ бо сего пра-
ведницы, дондеже воздаси намъ, не по грѣхомъ нашимъ а ни по
безаконіемъ, но по милости твоей богатой. а ты всемилостивый отче до-
помози сего намъ твоими светлыми молитвами о насъ къ Богу, буди мило-
сердый ходатай между Богомъ и нами чловѣкъ **). умирая миръ, укро-
тивая вражду, яко да показная показнѣтъ насъ Господь смерти же не
предастъ насъ до конца. Помени вели[(39 л. об.)]каго чудотворца Ни-
колая, еще въ житіи сый како въ темниці три мужи избавилъ отъ
смерти. не токмо се временныя, но оныя вечныя умоливъ у Господа
спасеніе и животъ вѣчный. и многимъ инымъ въ печалехъ и во

*) В темниці сядиціе посещенія прагнутъ.

**) Ходатаемъ межи Богомъ и чловѣки его называютъ.

бедахъ сущимъ утешительный отецъ бысть. егоже преславная чудеса и в нашей стране нынѣ обильно дѣются на многихъ мѣstechъ, въ святыхъ церквахъ нашихъ русскихъ подавая всимъ исцѣленія, и здравіе комуждо на потребу его. слепымъ прозрѣніе, хромымъ хоженіе, болящимъ здравіе, недужнымъ исцѣленіе, раслабленнымъ исправленіе, парализемъ забитыхъ конечное прощеніе, мерътвымъ воскресеніе, и всимъ купно радость и веселіе, не токмо сіе телесное **[(40 л.)]** но духовное спасеніе. сей намъ милостивый отецъ всегда даруетъ, не срамляется нами а ни церковей нашихъ гнушается в нихъ пребывати. аще и рускія суть уставъ греческій держащи. ибо и онъ гречин бѣ родомъ, и сего ради знаетъ своя и свои ему познаютъ его вся. Сего ради насветѣйшій отче милостивъ и ты буди намъ, и помощникъ въ скорѣбехъ увѣтливъ буди намъ яко къ тобѣ прибѣгаемъ, на четвероносной Божіей носящися, не отврати рабъ своихъ тощъ, тебе бо вѣруемъ, великаго помощника имѣти и ходотая изрядна о насъ къ Господу, яко да избавиши насъ отъ тмы и сѣни смертныя, и направиши ноги наша на путь смиренъ, въводя насъ паки въ чудный его свѣтъ немерцающій и въ незаходимый, но присно сіяющій и блистаемый не **[(40 л. об.)]** изреченною красотою, и просвѣщеніемъ славы божественнаго наслажденія идеже всѣ праведныи веселятся отъ века радованіемъ вечнымъ, яко избавленіе, и благословеніе Господне на нихъ и веселіе вѣчное надъ главою ихъ, хвала и радованіе и веселіе постигло ихъ, яко къ тому уже не умрутъ, и смерть имъ не удовѣтъ, отбѣже бо отъ нихъ всяка печаль и болезнь, и въздыханіе, тамо желаетъ и душа наша вникнути, идеже всѣ сїи праведници почиваютъ, у Авраама, и Исаака, и Якова на лоне, ихъ же око не видѣ, ни ухо не слыша, ни на сердце чловѣку не възыде, яже Богъ уготова любящимъ его, сегоже да буди и намъ получитьи благодатію и чловѣколюбіемъ Господа нашего Ісусъ Христа, твоимъ **[(41 л.)]** всесвятымъ благословеніемъ и молитвами, и нынѣ и до века, въ неищетныя превѣчныя безконечныя вѣки аминь. Въ всѣхъ сихъ шестерыхъ добродѣтельныхъ блгословенныхъ духовныхъ даровъ великихъ, щедрый подавца и милостивый дарователь буди намъ, отче всечестный и

всенасвѣтѣйшій Сиксте, четвероблаженный *) тезоименитый онимъ прежде тебе бывшимъ тремъ, самъ четвертое число сего имени на собѣ нынѣ образъ нося четвероносная херувимская колесница Божія еже Езекиель видѣ на нейже ношашеся и опочиваетъ Духъ Божій всегда, ты бо кый всенасвѣтѣйшій милостивый отче о всѣхъ сихъ церковныхъ даровъ раздаватель **), алчущимъ питатель, жаждущимъ ((41 л. об.) напоятель, въводитель милостивый въ домъ, нагимъ покрыватель многоценными рызами, болящимъ врач искусный истинный, въ темници и въ узахъ утешитель и отецъ милосердый, страннымъ всѣмъ всякъ въ всемъ бывая, да вся утѣшиши да всѣхъ помилуеши да ущедриши да всѣхъ обдариши сихъ духовныхъ дѣяній небеснаго дарованія, якоже писаніе глаголетъ, блаженнѣе есть паче даяти, нежели пріймати, того ради свойственно есть се, вашей всенасвѣтѣйшей святости, вся сія духовная подаяти а намъ аки от отца утѣшительнаго милостивне усердіемъ любовнымъ пріймати, понеже убо нищи есмы духомъ, яко да наше царствіе небесное будетъ, и сего съ всякою крото(42 л.)стію ищемъ, да наслѣдимъ землю ону благую, плачущеся въ ней да тамо утѣшени будемъ, алчуще и жаждуще правды Божіа, яко да ея наситимся. милостию милости ищемъ да помиловани будемъ, вѣрующимъ чыстымъ сердцемъ Бога видети. сего ради и пишемъ о мире и любви всенасвѣтѣйшимъ епистолиіа яко да сынове Божіи наречемся. терпя нѣкое отчасти изгнаніе правды ради Божей, да царство небесное получимъ, и тако всегда стояще на сихъ осмерыхъ святыхъ блаженныхъ степенехъ, чаемъ получить осмого вѣка будущаго блаженное упованіе. въспоминающе въ себѣ всегда онъ гласъ блаженный глаголющій. блаженни есте егда поносятъ вамъ, и ижденуть вы и рекутъ вамъ ((42 л. об.) всякъ золь глаголь на вы лъжуще имени моего ради, радуйтеся и веселитесь, яко мзда ваша многа естъ на небесехъ. сіа вся духовная словеса пишемъ къ вашей всепренасвѣтѣйшей святости, вѣдуще добръ яко вся премудрости и

*) Знати же былъ четвертымъ.

**) Всякъ церковныхъ духовныхъ даровъ раздавъ ((41 л. об.) телемъ его быти изымать.

разума глубокихъ философскихъ ученій, и святая священная божественная писанія богодуховныхъ богословныхъ книгъ, вся сія вашей великоразумной и всенасветѣйшой премудрости явѣ благо-разумна суть и всѣхъ всегда пребывающи умомъ твоимъ ясно зримъ телеснымъ и остроумнымъ разумомъ зріши не изреченная, ихъже умолчить умъ человѣчъ постигнути не можетъ ибо еси царское священіе языкъ святъ святительство блаженное каменъ *) же живой ((43 л.) от Бога избранъ честенъ на немъ же каменіи основалъ естъ Христосъ церковь свою, ейже врата адава никогда одолѣти не могутъ. того ради одѣяніе твое червленное от винограда восорьска **), прообразуетъ явѣ царскую баграницу. отмищеніе побѣду Христова плѣненія сбразъ. витязный на собѣ нося трьчастными корунами венчанъ на главе твоей всесветой окруженный царскою діадимомъ ***) пресвятаго Духа прообразующе трисоставныи чины оныхъ небесныхъ умовъ, ограждаемыхъ ясно сіятельнымъ божественнымъ свѣтомъ вся сія твоя всенапресвятѣйшая окрашенія святительства твоего израдного, от небесъ свыше истъканна суть весь чинъ и образъ в себе нося серафимскимъ лицемъ присно блистая, и пламенно виднымъ ((43 л. об.) огнемъ Духа святаго всихъ съгревая ученіемъ твоимъ святымъ, всихъ умекчевая души аки воск. яко да примутъ въображеніе печати, и надписаніе царское параклитова, дару утешительнаго духа имущи имена написана на небесехъ въ книгахъ животныхъ. о всепрена-светѣйшій велико много премудрый святоблаженный отче, и намъ нѣкое утѣшеніе милосердія щедротъ подаждь. и неленостенъ буди къ намъ отписати на сѣи слова ****). яко да и мы видяще твоя всена-святѣйшая нѣкая сладкая и утешительная слова къ намъ писаная. купно възрадуемся и возвеслимъся душами получивши желаніе сво-

*) Зря Каменемъ его называютъ на которомъ Христосъ церковь свою збу-
довал.

**) Гледи яко одежі егѣ червеной в которой ходять розумѣють не такъ якъ
наши блюзвають.

***) О коронѣ трьчатой.

****) Просять о отпись.

его хотѣнія въ благодати сей духовной. обачеже удивляемся сему велико, и зѣло много ¹(44 л.) тому чудимся. яко прежде сего малу времени минувшу, послаша къ вашей всенасвятѣйшой святости от нашихъ странъ наши святіи отцы. освященный епископи. тажъ и пренаяснейшыя великославныя князата и велможніи и многочисельніи благородніи панове и вси благочестивіи нарочитіи мужіе *), написаніе нѣкое благопотребно вашимъ леггатосомъ Аньтоніемъ именемъ, мужемъ честнымъ и достойнымъ в святости. егоже ваша пренасвятѣйшая святость посласте къ великому князю московскому, дщеръ цареву в бракъ ему съчътавъши. и сію ему от себе честно пославши и подавши аки милостивный законолюбный отецъ. но не вѣмы что в томъ есть, донесены ли будутъ тая писанія наша предъ ваше свети ²(44 л. об.) телское всепренасвятѣйшее лице или ни. да того ради много опечалихомся, на время се помышляюще в собѣ. егда како не пріятна будутъ писанія наша предъ вашею священносною святинею, или узгорѣжена наша усердная чистая любовь, юже исключихом от чиста сердца, къ вашей къ насвятѣйшей святости, чаючи нѣкое утешительное отписаніе видѣти ващего святительскаго благосердія еже к намъ. узави намъ се всенасвятѣйшій отче, коея ради вины быстъ се такового замедленія дѣло яко неполучити намъ желасмаго хотѣнія отъ вашей святости. вѣруемъ бо мы вашей великой премудрости, яко ни едино отъ сихъ ваше нераденіе нѣкое на семъ познано будетъ в насъ, но вся намъ сія любовно отпишеша ³(45 л.) **) кы милостивыи Отецъ наше смиреніе и мирное желаніе во всемъ наполнити, а не опечалиши нашихъ сердць уже къ тому болѣе, ибо милосердыи еси учитель и всеразумныи Отецъ, веси како премудростию своею паки оскорбленныхъ утѣшиши и печаль нашу на радость преложиши, яко да паки купно вси возрадуемъся и возвеселимся о утѣшеніи твоємъ и ни единого сумненія въ совестныхъ нашихъ въ семъ постраждемъ къ вашей всенасвятѣйшой великомилостивой святости. О отче пречестныи.

*) Знать ижъ было посольство ⁴А отъ всихъ епископовъ князятъ і пановъ і отъ всихъ становъ до него.

**) 45 л. печатается по изданію Петрушевича. — Ред.

Но о семъ о всемъ слава уже буде во вышнихъ Богу, яко на земли миръ и благословение намъ чловѣкомъ тобою даровася, показуя во чловецехъ благословение своея благодати, яко да вси спасутся, и познають его сущаго истиннаго Бога даваго тобѣ тайную власть въ чловѣцѣхъ предивная и великая творить. Сего рады мы о толикихъ и тако великихъ твоихъ небесныхъ даровъ хвалимъ хвалимаго отъ всѣхъ чловѣкъ, благословимъ благословеннаго отъ вышняго Бога, кланяемъ ты ся, покланяемому отъ всего собора Христианскаго, славословимъ разными словеси божественными ублажающия, благодаримъ ты великия ради славы твоея, юже имашь свыше отъ Бога велики архiereю Мелхиседече небесныи Отче духовныи, даровъ вседержителю. Сына едиnorodнаго Господа Исуса Христа, единоправныи ему служитель святый, святаго Духа всесвятая душе, отпуцаи грѣхъ миру помилуй насъ. Прощаи грѣ(46 л.)хи всему миру, прійми сія молитвы наша, сядя одесную престола славы величествію въ церкви святѣй. акі на небесехъ. паки глаголемъ помилуй насъ, и милостивъ буди намъ, яко ты еси единъ святъ, ты единъ Господь, начальный Отецъ, всепресвятѣйшій и многоблаженный Сикъсте, славою и честію от Бога Отца многопочтенъ сый, паче всехъ земнородныхъ сыновъ чловѣческихъ. сего ради хвалимъ и благословимъ имя твое во вѣки хваляще и благодаряще великаго Бога о несказанномъ его даре таковѣм сущимъ на тобѣ. имже ты ублажил самъ великій мудрый зиждитель един блаженный сильный Царь царствующихъ и Господь господствующихъ. единъ имѣяй бесмертіе, живый во неприступномъ свѣте трисвѣтлаго Божества блистаемаго [(46 л. об.) сіянія главы своея всегда въ премудрости, единосущныи и неразделимыи Троица и отнюдь никогда никимъ недовѣдомыи и неудобъ въ тому недомыслимыи. токмо от оныхъ силъ небесныхъ умовъ, в нихже и ты самъ всенасвятѣйшій серафиме живещи, и комуждо ихъ по мѣре просвѣщеніе божественное подавается. в нихже онъ непрестанно воспеваемый и славимый и хвалимый ест Богъ, и от всехъ земнородныхъ родовъ величаемый и покланяемый и благодаримый от всякаго дыханія дивно удивляемый и воспеваемый и славимый. яко того естъ единого превѣчная слава, и честное веленіе и область и держава. яже еще прежде

всѣхъ вѣкъ бѣ и нынѣ есть, и еще будетъ, и пребудетъ, и преиз-
будетъ [(47 л.) во безконечныя и неисчетныя превѣчныя вѣки
аминь. Будиже к тому благословеніе на насъ тобою всенасвятѣй-
шій отче всегда нынѣ и присно и въ вѣки вѣкомъ аминь. Яко яви
намъ сію милость свою, и спасеніе твое даждь намъ отнынѣ и до
вѣка, паки трикратный аминь. Честь святѣй Троицы яко да въ
всѣмъ славиться три едино превѣчный Богъ.

Писано у Вилни Въ лѣто ̅҃҃҃҃. ̅҃҃. ̅҃҃. ̅҃҃. отъ перьво сътворенаго
Адама. Подъ лѣты рождества Христова ̅҃҃҃҃. ̅҃҃. ̅҃҃. ̅҃҃. шостое. Мѣсяця марта
̅҃҃. два. Индикта ̅҃҃.

„Ключъ царства небеснаго“, западно-русское полемическое сочиненіе 1587 г.

(Посвятительная предмова князю А. К. Острожскому*).).

¶(1 стр. нenum.) Ясне освещеному, и вельможному, княжати а пану. пану Александрови Константиновичови, Божию милостию княжати Острожскому, воеводичови киевскому. и прочая, и далей, и еще.

Ясне освещеное, вельможное, а милостивое княжа.

Ижъ мало не всѣ рѣчи створенны отъ початку свѣта. за предивнымъ устроениемъ ихъ Творца. преходити едины по другихъ и пременяться и гинути мусятъ. Едины въ единомъ округу лѣта, другіе въ колку, иные въ колку десять ажъ и до ста, и далей. Ачъ естество или натура ихъ не гинетъ. кгдажъ прошлому подобное вырастаетъ и родится едино зъ другого. Также и народъ людскій, которому всѣ тые рѣчи суть подручны, и поданы. высоколетающіе птицы, глубоко плавающіе рыбы, быстро скачущіе звѣри, и все иное подъ ноги ему есть покорено. а вжды и той также менится только не гинути муситъ едины коротколи долголи на свѣте побывавши, до общей матере своею вочаються а иные на мѣстца ихъ наступать. и такъ в томъ воля Божіа дѣется и дѣятися будетъ ажъ до скончанія свѣта. А ведъже вѣрные а добродѣльные, только смертію зъ дочаснаго на вѣчное премѣняются. а иные пакъ якобы и не умирають, бо мудрецъ такъ

*) Этого заглавія въ подлинникѣ нѣтъ.

(2 стр. **нѣнум.**) написалъ, родивый чада не умераетъ, кгдажъ собѣ подобногъ отъ сѣмени и церкви своей наслѣдникомъ, то есть дѣдичемъ по собѣ оставлять, и наболшое благословество и ласку на свѣтѣ у Бога а Творца своего относить тые, въ которыхъ, отчествѣ, и добрахъ по нихъ не дѣдичить общій, и не убѣгаютъ, а ни забиваются ото чужие.

Таковымъ благословениемъ почтилъ и увелбилъ Богъ оного великого Владимира. преславно, и много чудно крестившаго землю рускую. которого церква и роду, зацная линѣя и донанѣ неусталя. въ нейже истинный наслѣдникъ, и властный потомокъ, ваша княж: милость, есть еси. и на мѣсте оныхъ великосановныхъ, и многославныхъ предковъ своихъ наступаетъ. а яко новотѣный на томъ житейскомъ мори, дивнымъ, и прошлымъ, и настоящимъ рѣчамъ с полностю присмотруватися, ваша княж: милость маешь беручи за початокъ всякой мудрости страхъ Божій. а маючи завжды такъ же предъ очима страхъ и взоръ, яснѣ родившаго и свѣтлопитающаго, и наказующаго со богоразумиемъ юность твою. и многимъ по многихъ сторонахъ свѣта добрый прикладъ дающаго. а правѣ по вселенной у правовѣрїи изрядно сіающаго неотступно, ани измѣнно.

Ревнуй же прилѣжно сему и ваша княж: милость, а послѣдїи неизмѣнно святому прикладу у свѣтловитущей молодости своей и справуй храмъ свой телесный яко бы былъ прибыткомъ Духу Святому. тогда оный же благословенный Богъ Отецъ по обычной добротѣ своей и тобѣ тое даровати можетъ яко и начальникомъ твоимъ, а не толко тое але и на столицѣ ихъ перъвой посадити можетъ.

Прето потреба вашей княж: милости мѣти всегдашнее (3 стр. **нѣнум.**) полное бачене на зацный станъ, и на новый вѣкъ свой. въ которомъ не толко часу якого долгого, але и дня и години единое стравити дармо, а безпотребне шкода. Кгдажъ и телесныя силы и душевныя также смыслы въ такомъ юнотскомъ возростѣ, што далѣй то болше растутъ множатся, и ку горѣ поступють. и якъ хто въ таковыхъ лѣтахъ управитъ, а накеруетъ тую свыше сопряженую колесницу свою, котораа нивгды не стоитъ, але

до кресу пазначоного точитсе. на которой и самъ Богъ рад пребываетъ, хто ему годѣне ее устроить, также и на дальшіе часы трѣвается, и поступаетъ. и до вѣчныхъ прибытковъ, которыхъ око, ухо, и сердце человѣчее дознати не можетъ, въсѣдждаеть. Чого и вашу княж: мил: Господи получить сподоби. а колебана у вѣре не установичного или пременена Господи сохрани. егдажъ з Богомъ жартовати, у вѣрѣ о немъ отмѣняючися, зле, а еще горше соблазнѣ инымъ злѣща слабымъ подавати. але в чомъ хто светымъ крещеніемъ разъ отъ него есть везванъ, и отъ родичовъ правовѣрныхъ избранъ, въ томъ по апостолу нехай и пребываетъ и прочая.

А хтобы хотѣлъ вѣдати, и розезнавати лѣпшес отъ горшаго ведле тогожъ апостола, вся искушающе добрее содержати, нехайже не будетъ такимъ подлымъ а плохуумнымъ, рѣчей судею, же едину толку сторону выслушавши, похваливши, з нею пересталъ. але якъ на мудрого, ростропного а боячогося Бога узнавцу пристойтъ, обомъ сторонамъ с пилностью, а не спрудка прислухатися, присмотрувати, и пилне уважати и если же тому можетъ спростати, тожъ теперь с тыхъ лѣпшую, не обзираючися на зацность, возможность, и телесную мудрость того свѣта, але на самую истинную правду Божию. нелегкомысльне узнати, обрати, и з нею переставати безпечне маеть. Ачбы подобно еще лѣпше, ||(4 стр. **нѣнум.**) коли бы тымъ не всѣ што не кождому належитъ шафовали, толку с тымъ што церковь свѣтаа духовно уставида законно утвердила, и неотмѣнно держитъ переставали. але ижъ теперь свѣтъ на томъ, радися пытаются а иные и отменяють, в новыа або перемѣнныа вѣры. а дѣла бы на горѣшныа хотъ старыа, хотъ новыа не дбають, к тому не толку мужчизны, але изъ бѣлыхъ головъ нѣкоторыа хотятъ вѣдати глубокости писма таемницы догматъ церковныхъ которымъ призвонѣша бы куделя з веретеномъ, а вижѣли тоа што писано перомъ. к тому лихитыа змѣе образныа шепталци, которымъ наши Евѣвы волно пахилиють ухо. показують имъ сличныа в поставкахъ и словкахъ яблущка, а при нихъ возможность и славу свѣта того, зачимъ южъ и Адамовѣ даются зводити, сирѣчь, за молодыми и старыа починають блудити. не хотятъ бачити штоса за таковую несталоу предковъ всѣхъ придадо.

Прето якъся выше ознаймило, рачь вапа княж: милость тымъ певнымъ, а истиннымъ прикладомъ поступовати, и што да-лей написано не рачь леноватися прочитати и тамъ можется што до тогожъ нездоровное показати. А ижся важило тую троха писаня вапей княж: милости пану своему милостивому припи-сати и под можную оборону поддати, не розумѣлося кому бы слушнѣй и власнѣй. Кгдыжъ по Бозѣ всѣхъ содѣтели и по его княж: милости нашимъ милостивымъ пану, а отцу, вапа княж: милость иного не знаемъ, и все церковное отвсюду на младый возрастъ вапее княж: мил. умилено зрѣть ово, слезы испу-щаючи, всѣхъ Творцу молячися, да не до конца лишена будетъ начальника своего наслѣдіа. у православіи **¶(5 стр. нѣнум.)** пре-свѣтло сіающаго.

Прето здалося за рѣчь небезпотребную тое ваш: княж: мил: предложити, бо хто не хочеть похлѣбовати, тому годится правду указовати. звапца хто есть хлѣбомъ и иными добродѣй-ства отъ кого удоволентъ.

Остатокъ и початокъ ачь младому але мудрому баченю вашей княж: милости поручается, кгдыжъ за сѣдины мудрость, а за лѣта старости животъ побожный Соломонъ положилъ.

Плютархусъ.

Такіе нехай у тебе мѣстце мѣвають.

Которые не ради на все зезволяютъ.

А которымъ милша роскошъ нижъ цюта.

Предъ такими кажи замыкать ворота.

**(1 стр.) До народовъ рускихъ, короткая а пилная пред-
мовѣа.**

З напоминачиѣмъ и молениѣмъ прилѣжнымъ.

Учителеве костела римьского, тыхъ звлаща часовъ многіе такъ словне с казалницъ костелныхъ, яко и писмомъ з варстатовъ друкарскихъ, и многими дѣйственными skutками з великою пилностью, а потужнымъ старанемъ, минаючи своихъ, которые отъ костела ихъ познавши в немъ штоś непристойное отступили. удаются до васъ народове рускіе розличными кшталты и способы, выносячи зацность, святобливость, можность и надъ всѣми подъ небомъ звирхность своихъ папѣжовъ римьскихъ и отъ нихъ уставленныя законы и вѣры также, а вашихъ патріарховъ егрецькихъ, и отъ нихъ держаную вѣру и законъ, и з вами посполу, з недовѣрствомъ глупствомъ, и отщепенствомъ змешавши, предъ очима вашими явне топчуть ногами, а призываютъ васъ въ едність.

Вы не вѣдати чи такъ на тоє долгося розмышляете если призволити албо нѣтъ, чи такъ тоє згола мимо себе пушчаєте. А в томъ вѣра ваша и законъ, а напередъ вѣры вашея подателя Бога отъ нихъ хулятся у васъ пресвятое имя спросне, и поносне.*) изводятся многіе, а отступають отъ вѣры што вѣдати, за таковое недбалство ваше не будете ли колись чинить личбы ведле талантовъ каждому з васъ свыше повѣренныхъ. и многыхъ различ^(2 стр.)ными властями, и достоенствы отъ толже почтенныхъ. Вжды то есть людскій обычай и повинность на пытане чинити отповедь, а па

*) З добрыхъ дѣлъ христіанскихъ у поганехъ имя Божіе славиться а тутъ з недбалства вашего у христіанехъ хулятся.

писане такое другое чого еще отъ васъ не видати, а ни слыхати и донинѣ. Во што ачъ вдаватись а заходити в речъ далеко шкода, але тежъ вкортце а правдиве отпавити, и своихъ у вѣре покрепити не вадить, о чомъ и Петръ святой радить мовачи. *) Готови будте завжды ку отповѣди каждому пытаючому васъ, и прочая. Бо чимъ далей будете молчати, тымъ ся тыхъ шкодливыхъ новинъ болше будетъ являти. В чомъ единъ с таковыхъ учителей выше помененыхъ пытаючи, подобнося на васъ за тое южъ и розгнѣвать, кдыжъ васъ тымъ почилъ што ему самому власнѣй и слушнѣй причтено быти могло бы. Поневажъ у книжце своей такъ рокозъ во Львове твореной выехалъ на пляцъ з выводами вѣры костела римского **) и доложилъ того для руси навроценъ за старшихъ своихъ позволенемъ. тамъже и календаря новаго не занежалъ похваляти, якъ естъ потребне поправлянъ. и васъ до него с пилностью толко не велми учтиве наминаеть. А по томъ початку писалъ шлося ему подобало едножъ с правдою далекоса минало. И не ждучи на тое жадное отповеди или отпису, за разомъ писалъ и декретъ учинилъ на остатку. Богъ кгрекомъ и руси все отнялъ, ***) не мають ани памяти, абы умѣти Отче нашъ и вѣру въ Бога. а ни розуму, абы збавленне рѣчи бачити, а ни доброе воли, жебы добре жити. и далей писалъ, якъ ему шатанъ казаль. А на краю доложилъ руское глупство и блуды. Якожъ тыхъ новинъ, ачъ неправдивыхъ але шкодливыхъ. о васъ теперь полны уши всюды. ||(3 стр.) Годилися вамъ тое на собѣ такъ долго за молчаньемъ носити, баченю вашему поручается. Кдыжъ молчане с часомъ слушнымъ за мудрость почитано бываеть и з пожиткомъ, а с часомъ тежъ за глупство и з шкодою. ****) а то не в таковыхъ

*) А Петр. глав. Г зачало Ё.

**) Тамъ выводовъ потреба где ся што часто пременяеть я поправляеть. А што въ своей клюбѣ не отиѣнно стоять. выводовъ жадныхъ не требуеть.

***) И тутъ не вѣдати што бы то было за навроцене. Коли хто самъ блудить. да иншихъ за собою лудить. плохое хвалячи доброе гудить.

****) Кто на речъ пытаюу или ущипливѣ задапу молчить. здаеться яко бы позволяеть или вицеиъ ся подаваеть.

речахъ Божіихъ законныхъ великихъ а общихъ але у власныхъ каждого. А в таковыхъ и жидове, и еретикове, и бусурмани, молчанемъ не терпятъ якъ вы. Невѣдати чи у вѣре вочѣтпите чи о Бога избавлене мало дбаете про што на предки свои не паметаєте, о которыхъ полнѣ увесь поднебесный свѣтъ великое славы и дивное справы же и небеса проникала, и предъ престолѣ Божій ставала, такъ у вѣре истинной цѣлое а крѣпкое сталости, яко и въ рыцерскихъ справахъ можное а потужное дѣлности, на чомъ и теперь противъ сопостатовъ телесныхъ вамъ не сходить. Зешло бы ся еще болше противъ духовныхъ пилную чуйность и подвигъ мѣти. бо кого невидимые боятся, тому и видимые постояти не могутъ. С чого и слава болшая, и заплата вѣчная. А ижъ в тое писане за великимъ мушенемъ, а на болше за росказанемъ нѣкто отъ худыхъ простаковъ вдался отъ васъ о богохвалныя великое славы и правое вѣры народовъ рускіе не безъ великого жалю и сумненя, власне якъ плохий а голый за збройного рыцера воевати, а простака неучоный за мудрого оратора отповедати. штожъ дѣлати коли сами не дбаєте, на простака не дивуйте. Такъ ся написало, якъ ся разумѣло. Што вжды з васъ годныхъ до того порушити и подвигнути могло бы. Взявши бронь духовную отъ недужого и неумѣлого, сами по вѣре крѣпко дѣйствовати, и сопостатомъ истинный ответъ давати.*) |(4 стр.) Толко Бога дѣля, и отъ него царства небесного, вамъ наготованого дѣля.**)

Повстанте. почуйтеса, и поднесѣте очи душъ вашихъ, а обачте с пилностью якъ спротивникъ вашъ дияволъ не спитъ. и не толко якъ левъ рыкаючи ищеть кого пожерети, але явне сами в пащенки ему розными способы многие отъ крѣви и повинныхъ вашихъ впадаютъ а звлаца отъ единое матере вашея невѣсты непорочнои, царя небеснаго, роженые братя и сестры. О чемъ она яко мати ваша***) болезно васъ породивши водою святого крещенія омывши, дары Духа святого

*) Ревнителемъ речей добрыхъ с того вымовляти и лепеватися не годятся.

*) Тыя слова христіанина побожного в сердечныя двери торкнути могли бы.

*) Церковь святая мати вѣрныхъ общаая.

просвѣтивши, и хлѣбомъ животнымъ учениемъ евангельскимъ вскармливши, жениху своему, кровию пречестною васъ откупившему, яко сыны свои за слуги и дворяны отдати з радостю, яко родителей и прародителей вашихъ надѣялася, и с ними, и с вами вѣчно царствовати певна была. теперъ вмѣсто надѣи, радости, и потѣхи, жалостно нарекаеть и много слезно плачетъ, единыхъ. же отъ нее отступаютъ. другихъ же о тое не дбають. и вси вобецъ на повинность свою мало памятають, колеблущися дивными способами у вѣре. единъ з другого болшую слабость и згоршене беручи. Гдѣ бы есте болшую крѣпость брали, а тому ся забурнею не дивовали. Кгдажъ родивый васъ благовѣствованиемъ о Христѣ упоминаеть и простерегаеть мовячи. Братие должни есмы мы силни немощи немощныхъ носити и не собѣ угрожать, *) то есть нетвердыхъ у вѣре вѣрою подпирати. Але в насъ теперъ кгда ся слабые опирають подобно вмѣсто покрепленья и поднесенья, ниже нахилны бывають. А инде тойже апостолъ, Подобаеть и ересемъ во васъ бывати абы искусные бывали познаваны. **) еще ли мало ересей, еще ли мало противовѣрства и отступленья. А праве мечъ вѣры вашея духовный обложенъ есть з obu сторонъ многими брусамы, или осламы бысте толко хотѣли сами ржу недбалства вашего отерти и прояснити. а хутю палающею науки вѣры вашея наострити, лацно бысте могли своихъ покрепити, и сопостатомъ одолѣти. поневажъ правда сама являетъ истинну, и обличаетъ крѣпко противниковъ своихъ маючи поборника з неба.

Прето Бога ради и правды его дѣля и за ваше спасеніе, и повторе поволный писатель молится вамъ прилѣжно***) с пилнотю прочитати, и добре зразумѣти тое малое составлене не поленуйтеся обачите ачъ вкортце але правдѣе о своей православной вѣре непорочное церкви, и ее строитеলেখъ истинныхъ. такъ тежъ о костелѣ рымскомъ, и о его многихъ законодавцахъ достаткомъ, а о новомъ паки календару и с придаткомъ. И такъ ра-

*) Къ Римл. гл. кѣ, зач. ῥῆσι.

**) Къ Римл. гл. аѣ, зач. ῥῆμι.

***) Кто самъ не могаеть помочи отъ иншихъ жадаеть. И годится ратовати Бдыжъ не о влатное почаль працовати.

зумѣю же писанья сего причины податель и з своими старшими позволителями за зле мѣти не будетъ. а хотя бы хотѣлъ, слушне не можеть. Кгдыжъ такъ исбачне спросне и вшетечне, на зацные особы и великие станы обоого достоенства. и на всю вобецъ речъ посполитую обоихъ народовъ кгрецкихъ и рускихъ и иныхъ всѣхъ имъ единовѣрныхъ,*) по многихъ и далекихъ краехъ свѣта, широко и славно розширенныхъ. бы намнѣй баченья мѣти не хотѣлъ. Але всѣхъ ровно и посполу безрозумствомъ блудами и глупствомъ почтилъ. толко абы его такъ Богъ и люди добрые чтили и важили, чого есть годенъ. кгдыжъ ани у Бога ани в людей мѣстца имъ не оставилъ, нехай жѣ тежъ не дивуетъ если ся што ему и его позволителемъ непомыслное предъ очи приточить.

А ижъ тутъ толко самый початокъ и конецъ книжокъ [(6 стр.) предъписаныхъ в коротце ся припомануло, а што в средку писано тое ся запехало. Вѣдайте, же не прето абы тое отповеди или отпису слушного а правдивого мѣти не могло. толко оказуючи его в томъ чортоподобную гордость и буйство. Же не ждучи ани мѣстца даючи на тое отповеди или отпису. яко бы южъ и людей и правды на свѣте не было. а яко бы в пустый домъ хто вполъ где кгосподара немашь чинить што хочеть. за разомъ осудилъ и сказалъ, же не мають розуму, памяти и доброе воли глупство и блуды до того придавши.

Не явна ли речъ якимъ духомъ и якою милостью тое чинить, кгдыжъ на початку якобы указываетъ выводы, и притягасть до згоды, а на остатку яду аспидного под устнами задержати не могъ, што сердце з мыслью тайно укувало, тое перо з рукою явно указало.

А ижъ нѣкоторые слова Христовы, и апостоловъ его святыхъ на свой млынъ римский криво опачиною натягалъ, право поставивши ему самому безстыдные очи колоти будутъ, кгдыжъ превѣчную Божиственную власть и силы безъ баченя и страху зъ Христа дереть да на своего папу кладеть, а иныхъ всѣхъ достоенства и власти

*) Не было ту баченя не только на зацные станы и на роды але и на самого всѣхъ Творца. который мовилъ. иже речеть брату свосму раза или уроче чого есть повиненъ.

имъ свѣше поданое отлучаетъ. А што з многихъ историковъ, и каноновъ соборныхъ писма приводилъ. ачъ и тое далеко с правдою рочно папешовъ усѣхъ подъ небо выносячи, а с патріарховъ многихъ еретиками указуючи ино и тутъ зрозумѣти и обачити того учителя и его костела правду не трудно. Кгдыжъ якъ з васни а ненависти, выткнулъ на пляцъ еретиковъ вгречкихъ и с тыми теперъ всѣхъ правовѣрныхъ при грекахъ у вѣре стоячихъ зровнати и змѣшати радъ бы. и церковь всю вѣсходную зъ еретиками осудити хо^{||}(7 стр.)гѣль бы, запомнелъ Бога и правды его и оныхъ свѣтильниковъ, великихъ и незыблемыхъ столповъ церковныхъ учителей вгречкихъ.*) Василиа Великого, Григоріа Богослова, Іоанна Златоустаго, Аѳанасіа, Кирила, Дамаскина, и иныхъ многихъ. А кому на свѣте може быти тайно, же зъ грековъ философы, з грековъ богословцы увесь свѣтъ маеть, без которыхъ и его Римъ ничого не знаетъ. При которыхъ преданю наукахъ и уставахъ церковь святая восточная стоитъ крѣпко и неотступно. штожъ правдивей судити. тое ли што было злое на время и откинено, чи ли тое што есть доброе и вѣчно. А хочемъ ли правдиве судити, отпустѣмъ же собѣ а идѣмъ далей. Бо если же с патріаршескихъ столицъ находилися еретики, теды такъ тежъ ихъ и отправляно якъ были годны. што мало дивно вгдыжъ Богъ самъ только безгрѣшенъ и неотмѣненъ. В чомъ створене на небесѣ и на земли ему ровно быти не можетъ. Якожъ и межи самими ангелы нашолся былъ отступный и взялъ заплату свою, иные ангелове святіи не были винни, и небо змазы за тое не взяло. При бытности Христовей телесней на земли нашолся былъ межи апостолы тому подобный, взялъ заплату свою.***) такъ и потомъ при всѣхъ апостолѣхъ Николай, Димасъ, Фиггесъ, и Ермогенъ, апостолѣми и епископами бывши отступили от вѣры, с невѣрными суть причтени.***) апостолове святые не были винни, и ихъ достоинство за тое змазана не была. такъ власне и межи намѣстниками апостольскими же ся находили еретики, брали заплаты свои. И иные патріархове святіи, и увесь

*) Учителе или докторы з народу и церкві греческое.

*) Тим. А, гл. А, зач. сѣа.

*) Тим. А, гл. А, зач. сѣд.

духовный станъ за то винни не были и церковъ святая въсходная змазы на собѣ не отпесла и нынѣ ||(8 стр) есть чыста и непорочна.

Тутъ же еще зрозумѣти потреба, если бы речено але с папезовъ римскихъ жаденъ заплаты своее такое не взять, тымъ еще горше и прегорше. Кгдыжъ межи десяти чиновъ ангельскихъ нашося злый. межи дванадесять особъ апостоловъ нашося недобрый. а межи колко сотъ папезовъ римскихъ жебы не мѣлъ быти жаденъ злый и еретикъ, то речъ неподобная. кгдыжъ ся и трули, и дѣти родили, и многіе ереси плодили. штося можетъ показати доводне на иномъ мѣстцы а то нагоршая, же ересь и злость оная никгды с костела римского оттипана, и пречъ выметывана не бывала мусѣла внутрь зоставати, а ку смерти ся ровнати. Бо и на тѣле чловѣчемъ бываючие розные вроды, струпы, и коросты, кгдыся на верхъ укажутъ, выстоятъ и выплывуть с тѣла пречъ. а часомъ и с чловкомъ оттипаны бывають, тѣло здорово зоставаетъ. а кгды ся указавши розпаливши внутрь уступають къ смерти ся ровнаеть. такова власне справа церкви заходное, которая всѣ змазы вроды струпы и коросты в собѣ тантъ, и рнутрь свой приймаеть. *) Прето есть у вѣчномъ животѣ смертелна и с послѣдователями своими. А то маеться розумѣти от того часу, якъ ся от едности соборной церковной оторвала. а зваща отъ оного Формоса, за которого стался костель римскій якъ лице без носа. да коли бы хто от тыхъ часовъ ажъ допынѣ оныхъ самотворныхъ намѣстниковъ Божіихъ также перомъ оборочати, и подмѣшовати хотѣлъ. Показало бы ся дивовъ и страховъ много. да не такъ якъ кгречкихъ заразомъ оттивано и пречъ от тѣла церковнаго отметано |(9 стр.) але тамъ все посполу и допынѣ врить, подобно остатокъ ажъ у пеклѣ ся доварить.

Ачъ ся речъ порозширила, але для лѣпшого зрозумѣня мусѣло тое быти. Прето правовѣрные народове руские, тое што есть с пилностью рачте прочитати и зразумѣти. Зыйдетлися также за старшихъ срохъ позволенемъ, кажѣте на иное отписати. не зыйдетъ ли ся. сами не рачте не дбати. Бо якъ причины до того не годится давати, такъ тежъ за даною не зыйдется молчати.

*) Справа костела римского.

(10 стр.) Ключъ царства небесного, и нашее христианское духовное власти нерешимый узелъ.

За правды поведаю вамъ, што бысте колвекъ связали на земли, будетъ связано и на небѣсѣхъ. А што бы есте розвязали на земли, будетъ розвязано и на небесехъ*). Енче заправды поведаю вамъ. Ижъ кды бы ся з вась два зезволили на земли о всякую речъ которое бы просили, станется имъ отъ отца моего который есть на небесѣхъ або вѣмъ где суть два або три собрани во имя мое, тамъ естемъ в посредку ихъ **).

Тутъ потреба обачувати пилю якова того чернила духовная сила. про што тутъ спасъ нашъ, тужъ заразомъ при отданю всѣмъ ровное моцы вязаня и розвязаня, двомъ зезволившиися о всякую речъ кажетъ просити отца своего небесного, и будетъ имъ дано. и такъ же з двома або с трема где бы ся въ имя его собрали, и самъ бывати обещаеся. А в писме святомъ везде много находимъ же и отецъ его небесный многихъ по единому выслушавалъ. И онъ самъ яко сынъ его единородный так же чинилъ. и бывати зъ единымъ обещаеся не толко самъ зле и зъ отцемъ своимъ небеснымъ, Гдѣ такъ мовити рачилъ. Если кто будетъ миловати мене а словъ моихъ пилю слухати, теды и отецъ мой певне ся его тежъ розмилуетъ, а до него приидемо и меншкане собѣ у него учинимо ***).

А тутъ ажъ двоухъ выслухати, а з двома або с трема бывати обещаеся.

*) Матѣ. гл. ѿи, зач. ѿз.

**) Иоанн. к.

***) Иоан. гл. ѿи, зач. ѿи.

Неледаякъ бы тые единоустныя слова Христовы уважати ((11 стр.) собѣ противны. Поневажъ самъ же Христосъ неотмѣняный у словахъ своихъ. первѣй тымъ же апостоломъ розказалъ молитися по единому и на единѣ такъ мовачи. ты коли ся молишь, войди в кѣтъ свою, и затворивши двери твоя, помолися отцу твоему втайне. а отецъ твой видѣй втайне, отдасть тобѣ явне*). зри, зри и пилно гледи.

Тутъ же теперъ отворивши обое очи, и очистивши всѣ смыслы. з добрымъ сумненемъ, а з боязнию Божею присмотримся пилно. для чого то Христосъ мовилъ апостоломъ.

Кгды бы ся з васъ два зезволіли на земли о всякую речъ которое бы просили, станется имъ отъ отца моего который есть на небесѣхъ. Перво велитъ самому наединѣ, молитися томужъ отцу своему небесному. А потомъ радить или розказуетъ, абы ся два зезволивши о всякую речъ просили, тожъ будутъ выслухани. А далей з двома або с трема и самъ бывати обещался.

Што то есть, чи слова Христовы не згожаются. чи евангелистове пишучи помылілися. Нѣ. И евангелистове ся не помыліли, и словамъ Христовымъ отмѣны нѣтъ. кгдажъ самъ есть истинная а неотмѣнная правда, снаднѣй небу и земли отменитися. толко подобно мусѣло оную старую приповѣсть рушити**). Бывши около сука вдарити в сукъ.

Тые то слова Божіе живые явне колють обѣ двѣ оцѣ тымъ всѣмъ которые такъ великую а важную справу его на единой особѣ противъ воли его завешають. Которого единого отецъ его выслуhati не маеть, и онъ самъ з нимъ бывати не обещался. К тому еще и тое пилно' обачати и добре зразумѣти потреба. про што того слова Христова початокъ ((12 стр.) с концемъ показуется розно кгдажъ самъ мовити рачилъ обещне до всѣхъ апостоловъ, коли бы ся з васъ два зезволіли на земли о всякую речъ которое бы просили. зри и разумѣй мовилъ з васъ, а не рекъ станется вамъ. але рекъ станется имъ отъ отца моего который есть на небесѣхъ. а потомъ

*) Матѣ. гл. ̑, зач. ̑̑.

**) Приповѣсть старая и простая о новую хитрую опирается.

не рекъ ни вамъ ни имъ, толко где суть два или три собрани во имя мое, тамъ естемъ в посредку ихъ.

Што бы ся кому здадо суди.

Я яко всѣхъ подлѣйшему а крайнему належитъ, напередъ вотумъ свой положу. А кого Богъ с преднихъ почтилъ правымъ а. доконалымъ вырозуменемъ. *) крайнему за зле мѣти не маеть. толко нехай ся якъ повиненъ не ленуетъ. Кгдажъ речъ подлейшая глпшой завжды уступаетъ. А меншее ся от болшого кромъ всякого спору благословляетъ **). Мнѣ ся такъ видить, тые слова кгда быся зезволили з васъ, а станется имъ. злучили мощно, и звязали крѣпко нераздѣльную силу власть и едность. якъ у апостолехъ обещне, где мовить з васъ, такъ и въ ихъ намѣстникахъ напотомъ где мовить имъ. А што при томже яко бы кромъ апостоловъ рекъ, где суть два або трі собрани во имя мое, тамъ естемъ в посредку ихъ.

Тутъ не телесно толко и временно, але вѣчно и божественно до скончания свѣта бывати обещался завжды со всѣми вѣрными где быся колвекъ во имя его собрали. а с пастырми пакъ вѣрными вѣрныхъ и о вшемъ.

А ижъ самъ пастырь нашъ небесный не хотѣлъ мѣти межи апостолы и ихъ истинными намѣстниками розности, и единого [(13 стр.) вмѣсто себе старшого, а всѣмъ головою. толко во всемъ ровною братею якъ были апостолове ***). Где жъ ся теперь тая надъ всѣми голова в Римѣ взяла.

Бы хто учоный ростроине тые слова острѣйшие надъ всякій мечъ з обу сторонъ острый ростряснути хотѣлъ. мало бы объ той змышленной всего свѣта головѣ доводовъ инѣшихъ потреба. А ведъже

*) Не о неверныхъ. ани противѣрныхъ. толко о правовѣрныхъ тое ся розумѣти маеть.

**) Ко Евр. гл. 3, зач. тѣл.

***) Апостолове быля въ своемъ уряде ровною братею. Также бы и нѣкыи намѣстникомъ ся годило.

и такъ вѣрному; а хотячому правду узнати не есть трудно зрозумѣти.

Претожъ церковь святая соборная вселенская, розумѣючи добре оныя слова живые пастыра своего вѣчного. не единому але пятемъ уставила, и узаконила тою духовною властью а свыше даннымъ пастырствомъ, по преданию апостолскому падъ собою рядити, и справовати.

Што трывало и стояло святоблिवе и побожне в доброй справе и порядку лѣтъ сотъ не мало. А если ся што нарушало и казило рознымъ еретичествомъ оного пекелного волка и райского зміа справою такъ з стороны яко и посредку ихъ. они збираючися соборпо *) з оноюжъ церквою многочисленно святыхъ преподобныхъ и богопосныхъ отцевъ. с которыми и самъ пастырь небесный бывалъ, якъ ся обещалъ. и оныя волки и зміи отгоняли, съ престоловъ змѣтовали, и анаоемѣ предавали и якъ добрыя пастыреве при овцахъ и души свои покладали.

А ижъ Христось паменилъ два и опять два или три **). И тутъ личбы замѣренное не указалъ абы ся и вси не подносили намѣсниками Божиими менячися, же отъ самого Бога суть поставлени. толко абы вѣдали же отъ церкви. которая за годность ставити и чтити можетъ, а за выстуокъ карати и змѣтовати можетъ. А ведъже яко бы не отступаючи в томъ и словъ Христовыхъ, двоухъ а трехъ обрали намѣсть (14 стр.)никами апостолскими, и учинили пять сообразно пятерочюственной десницы Божой правячи всю поднебесную.

Отчого потомъ пятый, который засѣдалъ мѣстце первое гордостю и лакомствомъ и многою славою свѣта того за наданемъ великихъ панствъ и богатствъ зведеный, отступилъ дороги правое, и оного товаришества и братства собѣ ровнаго, где могъ единъ другого простерегати, и направляти. Захотѣлося ему самому поднести столицу свою на заходѣ солнца, и ровнатися Богу вышнему. Где южъ теперь у волной кузниці своей куеть собѣ што хо-

*) Соборы вселенскіе противъ еретиковъ.

**) Иоан. гл. I, зач. 15.

четь, ни на кого ся не обзираючи а ни о чню ласку и ратунокъ
дѣлючи. всего много з стороны свѣта маючи. а гордость всякая
умножается от презобилныхъ рѣчей за которую и похлѣбство
не оменкуеть сѣдшачися у приданныхъ.

Ачѣ и тыхъ четырехъ различными фортелми и дивными шту-
ками черезъ розманные начини духа своего непрестанно усилюеть
тягнучи до себе. Але южѣ не на оную правую толко на свою
змышленную дорогу. и южѣ не в братство и ровную почесть, але
в подданство и в мушеное послушенство. самъ толко падѣ
всѣмъ, и передѣ всѣмъ, всего свѣта головою, единымъ найвыш-
шимъ, пастыремъ камениемъ вѣры фундаментомъ церковнымъ кня-
земъ апостольскимъ, намѣспикомъ не толко Петровымъ, але и
Божіимъ без встыду и страху зватися смѣеть, и инымъ доцу-
щать и кажетъ *).

Што южѣ нынѣшнихъ многомятежныхъ, и богопротивныхъ
часовъ, на томъ схилку свѣта. ажѣ и до скарговъ и гербестовъ
пришло **). тожѣ пакъ тые вже по своему почали тую катедру
нести ажѣ подѣ небеса. да и рускіе народы напередѣ блудами,
гнѣствомъ, и отищенствомъ почтивши, и з жидами зро(15 стр.)
вавши. тожѣ тесерь указують имъ тую столицу якъ хороша, а на
ней пакъ сядячого снать и в поги целуютъ, а онѣ не гнѣбастся,
та и нашимъ кажутъ ано не хочется. Чого ихъ Боже уховай, и
всѣхъ насъ до конца Господи соблюди такового богопротивного
человѣкобоженья, или идолопоклонения. Кгдыжѣ Христосъ Господь
всѣхъ творецъ и откупитель, подаваючи з себе всякое тихости и
покры прикладѣ божественные и пречестные всетворительные руки
свои простіраеть, поги умывати ученикомъ творецъ твари прек-
лапаетъ колѣна умываетъ руками и служить раболепно ***). Онѣ
же мнящийся памѣсникъ ученика его протягаетъ тленные, и не
нскверные ноги в целоване гордостное всѣмъ приходячимъ к нему.

*) Превозлесе напежовъ богопротивное.

**) Скарга оскаржаетъ Гербестъ осужаетъ бо той писмомъ своимъ страшитъ
а сей декретомъ не тѣшитъ.

***) Іоан. гл. ГІ, зач. МД.

Петръ блаженный, Корнилія сотника поклонившагося ему подноситъ мовячи, встань кгдажъ и я чоловѣкъ естемъ *). показуючи то же Богу належачихъ поклоновъ предъ человекомъ чинити не годится. А предъ намѣсникомъ его мниманымъ и цесаромъ не пропускають. А иныхъ посполитыхъ подобно и быють не покланяющихся ему со страхомъ и трепетомъ. І иного безчинства и противозаконства за поступкомъ лѣтъ и часовъ много.

А оныи четыре столпы церковнии, намѣсникове апостольские, патріархове кгрецкие, пастыреве и богомолцы наші. За милостию Божею и за молитвами ихъ, и иныхъ христианъ богобоянныхъ, и правовѣрныхъ въ своемъ заволаю, порученю, и предъсвзятю стоять мощно и непоколебимо, апостольскихъ преданій, и отческихъ правилъ соборныхъ ни в чомъ не нарушаючи, а ижъ суть в убожествѣ. и подъ росказованемъ поганскимъ тому ся дивовати не маемо, а ни ся тымъ горшѣмо. изводитися инымъ не даваемо, поручаючи то недовѣдо^(16 стр.)мымъ судбамъ и справамъ Бога вседержителя, который за грѣхи караетъ, а за терпимость милуетъ. и дочасную утрату вѣчными нагорождаетъ дары. Якоже рече сосудомъ своимъ избраннымъ. аще наказане трѣпите, яко сыномъ обрѣтается вамъ Богъ **). Его же бо отецъ любитъ сына сего и наказуетъ, не трѣпачаго же наказаня, и двомъ господиномъ работающаго презираетъ, и мимо пушаетъ, и учинилъ декретъ черезъ праотца и патріарха нашего Авраама. межи таковыми сынами мовячи, чадо. ты въсприять еси благая своя в животѣ своемъ, Лазарь же злая сего ради сей утѣшается, ты же страждещи ***). такъ и теперъ разумѣймо, кого дочасне Богъ караетъ, вѣчно з собою мѣти хочеть. А кого по воли пушаетъ, тутъ его дочасне отправляетъ.

Претожъ радоватися в караню достоить лѣпше, а низли горштити. Кгдажъ то не новый обычай Божій, чинювалъ то и давно з выбранными своими. каралъ ихъ Египтомъ, каралъ Вавило-

*) Дѣян. гл. І, зач. кї.

**) Ко Евр. гл. Ё, зач. тїа.

***) Лук. гл. Ёі, зач. пї.

номъ окрутно и немилостивно. авжды отъ нихъ промысломъ дивнымъ и милосердіемъ отцовскимъ не отступовалъ. А дивными и страшными справами своими, з ними и з оными ся обходилъ. А потомъ ихъ до ласки и милосердія своего чудовне приводилъ. В чомъ и намъ вонътпшти непотреба кгдажъ у Бога лѣтъ тысяча якъ день единъ, и не есть ему николи не можно ничего.

А ижъ и тое намъ задають, же крестовъ на церквахъ не мають, звоновъ мѣти не волно, и на томъ велми мало. кгдажъ крестъ волный маемо на цервахъ своихъ телесныхъ всюды и завжды а безъ звоновъ и органовъ Бога хвалити, и еμούа молити можемъ. Кгдажъ болше смотреть на сердца, нижли на тые гуки. не все было волно ведле уставъ Божіихъ израилтяномъ **|(17 стр.)** онымъ справовати в неволи. авжды ихъ лѣпше выслушавалъ нижли на свободѣ. тамъ же пророки и священники старцѣ и дѣвицѣ не в великой повазе и учтивости были. што скромне с покорою терпачи, Богу ся подобали.

А што сяткнеть о свободѣ роскоши можности богатстве и славе свѣта того, тое все якъ за старыхъ давныхъ вѣковъ такъ и теперъ болше межы поганы бывало, нижли межы вѣрными. Кгдажъ нашъ откупитель не звался царемъ свѣта того, такъ бачу и вѣрныхъ своихъ мѣти хочеть. наготовавши имъ што лѣпшее болшее и вѣчное. І Павелъ апостолъ указуетъ же не маемъ здѣ пребывающаго града, но грядущаго взыскуемъ*). А якъ то рядить и для чо-го што справуетъ, замкнулъ то в недостігненыхъ своихъ судьбахъ. Которыхъ ткнутіся розумы людскими такъ безпечно, якъ созомѣ огня.

*) Ко Евр. гл. г҃і, зач. ч҃л҃д.

(18 стр.) **Календарь Римский новый.**

О которомъ князь Венедиктъ Гербестъ у книжце своей новотвореной во Львовѣ, в листе до читателя чинить пытанье такое.

А за годиться единому людови христьянскому не еднако и велку ноць и Боже нарощене. и иньшыя свята презъ цалый рокъ тримати.*)

Вчора самъ отъ едности церковное в томъ оторвался а нынѣ южъ намъ тое задаеть, заразомъ и притѣся и потваряеть. самъ же мовить же ся негодить, самъ же и отъ едности церковное отскочилъ или отщепилъ. И што ся дѣеть явне предъ очима и ушима нетолко всѣхъ насъ але праве всего свѣта. Штожъ разумѣти маемъ о тыхъ речахъ давныхъ. в которыхъ такъ же отъ едности отступаючи, насъ невинныхъ потваряють. Чимъ простаковъ некрѣпкихъ у вѣре зводятъ страшачи ихъ, же безъ воли ихъ папы жадеи збавенъ быти не можетъ. а той волѣ таковымъ способомъ никгда конца не будетъ. Кгдажъ каждый з нихъ можнейшимъ, мудрейшимъ, и зацнейшимъ единъ на другого хочеть быти на свѣте. Которую таковую мудрость Павелъ апостолъ глупствомъ именуеть, и мовить.**)

Мудрость телесная ворожество есть на Бога, и Божему закону не покарается. Не телесная ли то мудрость противо-

*) Смѣшная мудрость Гербестова. або о нныхъ плохо розумѣеть. або ся самъ мало чуетъ.

**) Въ Рим. гл. Ѳ, зач. чѣ.

законная, же явне самомнителною гордостью надъ всѣхъ превознесися. Едины новины уставляютъ, а другіе старины поправляютъ. И якъ отступилі ((19 стр.) дороги правой завжды ся мешаютъ да чиннихъ до того примушаютъ и страшатъ же имъ тогожъ не помагають. Ано бы в добромъ баченю болший то мѣлъ быти пострахъ где апостолове и ихъ послѣдователе святыя богонссныя отцеве, укрепляючи и увѣняючи уставы и порядки церковныя безъ нарушенія анаеомоу страшно загрозили того ся стеречи и бояти лѣпше бы потреба, а нижъ ли ихъ папы, и с тымъ новымъ календаремъ. О которомъ тамже пишеть, же за великими причинами южъ ото маеть свое потребное поправлене.*) Съ которыхъ причинъ великихъ, и едное наменное не указалъ. а хотя бы хотѣлъ подобно слушное не мѣлъ. ачъ многіе дають до того тую зашевную причину. Ижъ кгда бы насвятший папезъ яко найвышній намѣсникъ Божій а всего свѣта голова такъ мудре а потужене в часъ тому не забежалъ, теды за небаченемъ и глупствомъ посполитого люду вошло бы было Боже нарощене у весну, а велка ноцъ в лѣто. Якожъ за правды за такъ пилнымъ а преважнымъ промысломъ и стараньемъ, звлаци такъ зацное особы, которая ключѣ носитъ отъ неба, досыть ся значне погамовало. же не толко Боже нарощене у весну не вошло, але и велка ноцъ не смѣла.**). Хто былъ на той часъ в костелѣ у худой одежи лѣпшей повѣдти можетъ.

Ачъ хотя бы былъ и не помыкалъ тыхъ неделъ чотырехъ напередъ, не велми бы ся с тымъ опознилъ. Не вѣдати чи звѣздный бѣгъ его в томъ омылилъ, с которымъ законныя sprawy свое посполу скориеговати хотѣлъ.

Чи пакъ звездамъ творецъ спротивилъ оному своволному корикгователеви, абы в тое ся што ему не поручено не въдавалъ, кдыжъ на томъ яко видимъ и назбытъ шванковалъ. ((20 стр.) Ачъ яко небалый коштовалъ, яко бы было ведле его зданя лѣпше. ридивши на земли хотѣлъ поправити и на небѣ и прозрѣвши напередъ

*) Причыны великіе календарного поправленія.

**) Свята Божего нарощенія у весну не впушено.

якимсь невѣдати если не валаамъскимъ духомъ, тому такъ пилю въ часть забегалъ вѣдаючи же по шкодѣ разумъ мало потребенъ бываетъ. Бо и лѣкаръ довѣщный кгда обачить який шкодливый вродъ, або якъ они зовуть пекелный огонь. не жалуетъ напередъ здороваго члонка урѣзати, абы все тѣло отъ того ся не псовало. Такъ же тежъ ростропный строитель в мѣсте, гдѣ бы ся загорѣлъ, а моцъ великую взялъ и печелный огонь, бо и той лихъ где свою волю возметъ. *) перебегаеть напередъ колко домовъ цѣлыхъ, и единъ бы налешного будована, а хотя бы и великого папа. одираеть, рубаетъ, ломить, и розметуетъ. мало ся в томъ кого радить. на будованье и кгосподара домового ничего ся не обзираючи. А кгда ся тое погамуетъ и угасить за зле ему не меваютъ. але по старому ведле волѣ или можности своее знову будують, где што кому належить.

Такъ тежъ подобно насвятший онъ третейнадесать Грігоръ папежъ,**) кгда обачилъ же календаръ предковъ его старый дороги правое далеко зблудилъ. солнце днювъ причинило, мѣсяцъ имена свои помешалъ, звезды бѣгъ свой потерялі. заразомъ яко довщпный лѣкаръ и ростропный строитель, отрѣзалъ члонки здоровые, которые еще стояли нѣшто при тѣле церковномъ.

Домъ тежъ законъный на семи столпехъ мощныхъ оныхъ святыхъ соборовъ вселеньскихъ добре угрунтованый, и вѣчно убудованый. перебѣгши недѣль четьри напередъ ободралъ, порубалъ, поламалъ и розметалъ, мало ся кого ||(21 стр.) в томъ радилъ, на будоване и кгосподара или папа ничего ся не обзираючи, все давное погамовалъ, и огонь Духа святаго до конца погасилъ. нетолко Божего нароженья, але и велкое ночи у весну не впустилъ, же ся ледве и святки уминули. Мѣсяцы иначей покрестилъ, христьянскую пасху з жидовскою далеко отменилъ, и опаекъ посадилъ, и своему предъсвятю яко видимъ досыть учинилъ, толко ся после того борзо и самъ схоронилъ. што вѣдати если в пеклѣ чого поправляти не казано. Бо то речъ еще старшаа нижъ календаръ.

*) Коли в печи горить велии добръ и потребенъ. Але коли вышше печи шкодливъ и страшень.

**) Гі Григоръ папежъ.

А такъ зешло бы ся южъ опять по старому на ономъ давномъ фундаментѣ будовати. Гдѣ были трамы стѣны окна и двери за недбалыми кгосподарами, а с насъ наемниками покрѣвились, и понадгивали. знову все ведле старого фундаменту, надъ которого иного жаденъ заложити не можетъ кромѣ заложенного побудовати.*) тамъ же бы южъ и о едностъ не трудно ся згодити, до которое не лацно прийти поколь ся такъ будетъ блудити. Бо если панове земные за таковыя кгвалтовные рѣчи за зле не мѣвають. але небесный не вѣмъ если ся не розгнѣвалъ. Бо якось тые новоперемѣнныя кѣтки и маи вмѣсто зеленое барвы все бѣлою намъ зверху при-трясають. што видичи и розмышляючи сердце ся лякаеть, и единъ Богъ вѣдаеть если што далей горшсе насъ не поткаеть. Кгдыжъ то суть его самого sprawy и уставы законная пасха старая, которую самъ установилъ самъ и докончилъ и повую учнемъ своимъ и намъ всѣмъ вѣрнымъ подаль, все тое пошло опакъ. што завжды законная шла напередъ, теперъ мусѣла колко и двадцать днювъ зостати назадъ. И мовять нѣкоторые же жидове поблудили, |(22 стр.) а мы добре порядили, или поправили.

С которого то поправленя яко видимъ заправды мало што доброе дѣется. толко великий а дивный розрухъ стался по всемъ правѣ свѣте. Не толко у дѣйствахъ законныхъ церковныхъ. але и во всѣхъ справахъ. и поступкахъ светскихъ, и великая васнь и ненависть межи людьми с того поправленя всчалася. тягнучи за собою много трудностей и утратъ безпотребныхъ невинне.***) Человѣкъ бѣдный убогий который отъ працы рукъ своихъ****) и въ потѣ лица мусить ясти хлѣбъ свой. и с тоежъ працы и поту мусить досить чинити и давати пану што ему роскажуть. Звыклъ былъ отъ предковъ своихъ отдавати, што належало Богу, и што належало пану. теперъ южъ в тое жаднымъ способомъ гараздъ потрафити не можетъ. панъ ему кажеть у дни святые Богу ку чти и хвалѣ ведле звычайу церковного давного належачие робити. Боятся

*) А. Корянов., гл. Г. зач. кн.

**) Первое.

***) Поправы календарное пожитки.

и Бова боится и пана, мусить большого опустити, а меншему служить. Бо о ономъ слыхають, же есть долготерпеливъ и многомилостивъ. а сего вѣдають же есть коротко терпеливъ, и троха милостивъ. Если не его тѣло поведутъ, теды воловое пѣвнѣ. Панъское тежъ свято приидеть радъ бы бѣдный убожество свое роботою подпомогъ, боится пана мусить лишити. а часомъ за тыми бедами не толко панского нового свята не памятають, але и своего старого забываютъ. в чомъ и Богу и пану несправъ бываетъ. а собѣ пакъ рѣдко або николи. Зверху пенѣдза доедають, а внутрь сумнене грызеть. Чого инъшимъ способомъ ратовати не могучи, мусить нареканемъ вздыханьемъ, и слезами часто бѣду свою нагороджати. и не вѣдати если в таковой своей роскоши и одного ||(23 стр.) календарного поправителя часомъ злиха не проклинають в чомъ хотя не в шарлатѣ, и не ораторъ, потурати не треба. кгдажъ тотъ панъ до котораго то чинить в горкости сердца подчасъ и шарлаты и орлаты изъ ораторми бывають у него якъ сметье. поневажъ толко на чистое покорное и сокрушеное сердце гледить, и таковыхъ выслухають. а сильныхъ и незбожныхъ со престоловъ зметываютъ, да на мѣстца ихъ отъ гною беручи сажаютъ.

*) Такъ тежъ в мѣстехъ затвористыхъ, нашихъ на свое новые свята збронъ не пуцають. в роботахъ заказують забирають и сажаютъ, они тежъ якъ христiane правовѣрные, будучи повинни свята свои церковные давные обходити и святити мусять, в чомъ не малые забавы трудности и утраты в своихъ справахъ и господамъ подарствахъ домовыхъ и полныхъ и дорогахъ гостинныхъ, невинтъ не мусять относить и тые не мають за што оногожъ благословити. **) такъ тежъ въ ярмаркахъ, и у справахъ купецкихъ великихъ, въ записехъ, в цырографехъ. ***) Едны по старому другие по новому мѣшались; и великихъ трудностей и безнотребныхъ забавъ наклады и утраты. А часомъ и завасненя уживати мусять. и с тыхъ подобно не всѣ мовять, бодай здоровъ поправлять, якожъ не много ся тутъ после того забавлять.

*) Второе.

**) Третее.

***) О ярмаркахъ и записехъ.

*) Жтому-еще мужъ и зѣженою, которыхъ самъ Богъ напередъ прозираетъ здалека. а потомъ словомъ своимъ всетворительнымъ, черезъ слуги церковные излучаетъ въ одно тѣло, межи которыми в доброй згодѣ и порядку, якъ тѣло едино, такъ воля и мысль быть едина. первому розказовати и рядити, второму слухати и повиноватися. такъ тежъ въ молитвахъ до Бога, въ учинкахъ ии (24 стр.) лосердныхъ, въ постехъ и святыхъ мають быть якъ едино сердце и уста, такъ едина и рука. теперъ тотъ календаръ новыи, вшолъ и тамъ свутки свое новыи. В тыхъ мовлю где з релии грецкое и римское станъ малженский приняи.**) якожъ то бывало, не только межи посполитыми. але и межи задными станы. Кгдыжъ единому бываетъ средопусте, а другому мясопусты. потомъ единому жалостное роспаматоване Христовыхъ страстей, а другому веселые роспусты: также тежъ и всѣ свята дорочныи, што прывѣи з радостью, з дѣтками и с челядкою хвалу даючи Богу обходили сполечне. теперъ мусять далеко розно. С чого подобно часомъ единому бываетъ маркотно а другому немилу. Кгдыжъ перый все ся дѣяло яснѣ, а теперъ якобы ся снило.

В чомъ насъ же невинныхъ укоряють възгоржають и ненавидять. и безмала не слушней бы тоє покрывленемъ назвати, а нижи поправленемъ. кгдыжъ болше вадить нижи помагать. И якъ не певныи а новотныи уставы не всѣ тежъ однако держать, а звлаща в томъ року.

Едини по старому мясопусты отправили, другие по ному. але по старому велку поць з нами обходити позволили. А иные пакъ з нами запустивши, з ними ся отговѣли. и постъ святыи великий, самымъ Спасителемъ нашимъ проображенный, апостолыи его святыи установленый. и святыи преподобными отцы соборно по всемъ правѣ свѣте где едно имя христіанское слыхати мощно утвержденый. теперъ у нихъ за тымъ поламаныи календаремъ и постъ ламатися мусить. ***) Бо едины постили недель одинадесять,

*) Четвертое.

*) Згода вѣчная въ малженствѣ ляхови з рускою. также якъ русинови з ляховкою.

*) Статечность посту новокалендарного.

другие седмъ. а третіе только три недѣли спостивши, а з старого календара на новый [(25 стр.) переступивши, фортеземъ остатокъ отправіли. А далей пакъ што ся будетъ дѣяти, Богъ то лѣпше вѣдаетъ, страшно помышляти. если тая мѣшанина далей будетъ трѣвати. не вѣдати па што было речъ такъ певную а вѣчную поправовати. бо якъ здоровому лѣкарства такъ речи цѣлой поправленя не потреба.

А хто противъ того чинитъ, болше казѣтъ нижъ рядѣтъ. А ведже хотя бы южъ и такъ было. же то собѣ ку воли, або кому на упоръ, тыхъ десять дновъ вывергши нехай будто поправѣли. што предъ ся пошло яко бы своимъ коломъ кромѣ тыхъ днѣвъ десяти. *) Але сее пакъ другое коло, которое отъ воскресения Христова ажъ до вознесенія точится. и презъ цалый годъ бѣгъ свой справуетъ. Про што замѣреного кресу также ведле первого бѣгу своего не одрѣжало.

Подобно тымъ если бы также десять днѣвъ выкинули. то бы в середу велку ноцъ мусѣли святѣти. Але ижъ тое ся не зешло, тыжъ днемъ тежъ напередъ десети дновъ. личбы не дошло. а двома недѣлами засъ перешло. а такъ южъ тое коло снатъ кому на упоръ пустили якимъ дикимъ гостинцемъ, никгды нетоптаннымъ, а праве стропетнымъ. Пръвого року недель три, другого двѣ, а третего едину. а теперешнего пакъ сполна недель четири.

Што если же теперъ твердятъ. и визнавають же в томъ право ходятъ.***) теды нѣлзе едно мусѣтъ признати же ихъ папезове отъ початку ажъ до того часу за всѣми своими наследовниками блудили. а если же оны не блудили, ино теперешніи блудятъ. Якожъ и великое подобенство, кгдажъ не только противъ уставъ законныхъ церковныхъ давныхъ, и оныхъ великихъ соборовъ славныхъ. Але и противъ самого законодавца, творца и откупителя [(26 стр.) всего света. Который водлугъ воли Бога отца своего небесного справуючи спасене наше. а выпольняючи всѣ писма о себе пророческие действомъ доконъчилиъ закону старого. в четвертокъ великий отправилъ пасху законъную. і нового завета великую тайну апостоломъ своимъ подаль.

*) Кела церковные.

**) Судѣи хто хочетъ только мѣй бачене на судѣи правдівого и страшного.

у пятокъ муки и смерть подъялъ для збавенья всего света. В субботу лежать у гробѣ, в которую была объхожена жидовская пасха. Икъ евангелистове свѣдчать. А въ неделю з мертвыхъ воскресеньемъ своимъ небо и землю, и преисподняя просветилъ. што есть наша хрестиянская истинная пасха.

Зъ якоужъ то смѣлостью и баченьемъ, хрестиянскую пасху свою, передъ жидовскою напередъ дновъ двадесять и пять внесли. А нѣ с хрестияны, а нѣ зъ жидами сгожаючи штось велми дивно. А не только апостольскимъ преданнемъ, и отеческимъ уставамъ. але и самому Христови много спротивно. Который яко сѣтворитель откупитель и законодавецъ не пришолъ закона казити, але выполнити. якожъ собою все выполнивъши, и новый уставивъши вѣрнымъ своимъ подалъ. Чого Павель апостолъ посведчаючи написалъ, старое мимо пошло, а ото все ся стало ново. Якожъ вѣрнымъ певне ново, але тымъ мѣшанымъ не вѣмъ яково.

То южъ тые два законы вѣдаемо гараздъ отъ кого суть поданы. Первый старый отъ Бога отца, черезъ Мойсея жидомъ подалъ былъ до часу. Вторый повый отъ тогожъ отца небесного черезъ сына его единородного вамъ поданъ есть вѣчно.

|(27 стр.) А сей пакъ теперъ третій законъ отъ кого подавъ хто вѣдаетъ якъ сего законодавца называти, кгдажъ не отъ Мойсея, а ни отъ Христа. Безмала не на тое пошло до второго имене придавши, триста, шестьдесятъ единъ. или ꙗ. ѿ. ѿ. д. личба розъна, сила едина*). Кгдажъ южъ яко видимъ и само небо, або на немъ сѣдячий противится явне ихъ такъ небачному упорови, большее зимно в томъ ихъ квѣтню показуючи, а нежли въ иныхъ мѣсяцехъ прошлыхъ было. А звѣща ихъ недели бѣлое, где и чорному муселю быти подъ носомъ бѣло. А хто бы тому вѣрити не хотель, нехай бы безъ футра и теплое изъбы потриваль хотя зъ годину, бачитьмися ктому не былъ бы невѣренъ, но вѣренъ.

У пятокъ великий кгда Иудаша хлопята страшили тыми крѣотками, в которого была не голосна, мусель зубами треску докладати. а звѣща тые которе отъ пауперибусъ латину починають

*) Титуль третего законодавца.

учить, такъ тежъ и на самую велку, ночь дивное знаменіе*) Богъ показати рачилъ, такъ бурливое і страшное зимно, з великимъ снегомъ. Же не каждому волю было и колачи до костела святити отослати, хто былъ в мили або далей отъ костела, кгдажъ не то-ко санями, или пѣшому, але и на кони не можно где потреба доехати. І много быдла розъмаитого на тотъ день отъ зимна вѣтру, і кгвалтовного снегу поздыхало. што и з людей мало ся комусь не придало. А вжды нѣкоторый казньодея, который прѣво былъ прокуратодѣя такову штuku в обмовѣ учинилъ до своихъ. Видячи же ихъ мало въ костелѣ на такъ (28 стр.) великое свято было. не противѣтсея тому, ато насъ панъ Богъ кареть для небачное упорное а крнубръное Руси, жеса не хотять узнати**). А до найвышшого намѣсника Божего пристати.

А нися тому дивуйте, же жидовская велка ноцъ по нашей припадаеть, бо мають рокъ преступный, і тымъ своихъ вонтьпенъе покрепи-лъ, а по другихъ и в домы посылалъ. Бо многіе были умыслили по семи неделяхъ и тые четири постити. В чомъ ихъ пишно простерегъши, повидель. Потымъ текго дню кто хде можетъ постити, тылко теразъ каждый мусить законови святому досыть чинити.

А бы такъ на простака пришло, трудно бы въ тое могъ потрафити.

А вжды твердятъ, опираючися якъ на леду же право ходять, а иные всѣ блудять. С чого можемъ снадне обачити, и властне зрозумети. же не безъ великихъ явныхъ а слушныхъ причинъ***), всѣхъ всходныхъ и цолуденныхъ сторопъ, или церквей па-стыреве мусели опустити заходного костела вожа. Который ачъ будучи з нами въ едности и зъгоде, прѣвое мѣстѣце заседа-лъ. але потомъ утылъ утолѣстѣлъ и разыширѣлъ, и забылъ Бога Спаса своего, и закона отъ него поданого. Важилъся кромъ соборовъ вселеньскихъ. противъ письма святого приложити Духу Святому исхо-дити ровно и отъ Сына яко отъ Отца, два початки единому отъ

*) Знакъ отъ Бога противный новорямской великой ночи.

**) Обмова учителя не глупая.

***) Причины грецкихъ патріарховъ и римского папежа незгоды.

Тройца лицу въводечи, што есть богоборно и законопротивно. Кдыжъ святыи вселенскый коньстанътиноградскый соборъ вторий, яко пайбольший артыкулъ вѣры, противъ духоборца [(29 стр.) Македоніа еретика единомудрьно и согласно, оногожъ всеутѣшительного Параклита силою, противника победивши, и проклятию вдавши вызналъ, ижъ Духъ Святыи отъ Отца исходитъ, яко и Сынъ предъ всѣми вѣки отъ негожъ есть роженъ. и есть единовластенъ и сопрестоленъ Отцу и Сыну, яко же и Сынъ Отцу и святому Духу.

Што вызнавши установивши и вѣчно утвердивши, до того ни приложити ни отъяти подъ анаѣмою крѣпко загрозилъ. Опрѣснокъ тежъ жидовскый мерътвый, речъ дочасъную а прошлую установилъ вмѣсто хлѣба повседневногo doskonaлого, въ сакраментѣ збавленомъ тѣла Христова справовати, и всѣмъ за отпуцение грѣховъ подавати. I то единое части сакраменту подъ особою не doskonaлою, а другое части подъ особою doskonaлою вина, народове всѣ которые по той еднoсти розеръваню вѣру християнъскую отъ костела римьского приняли. подобно кромъ ихъ духовныхъ жаденъ з нихъ не скоштовалъ оной откупительной и пречестной крѣви вылитое за животь всего свѣта. о чемъ тойже святыи вылигыца рекъ. Хто не будетъ поживати тѣла Сына человеческого, и не будетъ пити крови его, живота в собѣ не будетъ мети, то есть вѣчного. Давъ великъ, якъ тые народове того ся не боятъ, подобно не мыслять о животѣ вѣчномъ, толко на земныхъ имена свои нарекли. Чи пакъ болше вѣрятъ мерътвымъ языкомъ своихъ духовныхъ, а вѣжли живому слову Божему.

А ведже то еще болший дивъ, же тые которые были познали дорогу правды, вернулись отъ преданья имъ [(30 стр.) святыя заповѣди, лѣпше было имъ не познати, а вѣжли познавши въспакъ обернутися*). Кдыжъ будучи цѣлыми участниками doskonaлое вечерѣ Христовы поживали пречистое тѣло его подъ особою свершеногo хлѣба. И пили животворящую кровь его подъ особою вина, на отпуцение грѣховъ, и просвещеніе душамъ своимъ и тѣломъ. Теперъ не ведати для чого произволили подъ

*) ѿ. Петр. гл. ѿ, зач. 25.

едною особою прѣснаго оплатѣка. а кровъ спасительную за нихъ всѣхъ ихъ духовныя испиваютъ. а онѣмъ вѣроу чогось досегати кажутъ, и такъ чинятъ. Великое речѣ заправды ся имъ зверяють. если такъ і в животѣ вѣчномъ, не вѣмъ если не утеряють. Но яко бы рекъ, южъ ты можешъ умерети, але не фрасуйся я за тебе буду живъ, не вемъ бы паубожный і на простейшіи и нахворший отъ лѣкара телесного завдячѣе тое принялъ. Хотя смерть дочасная каждому певна. а они всѣ духовную вечную смерть отъ своихъ лѣкаровъ принимаютъ безъпечѣе, подобно и вдячѣе. Поневажъ тое слово Христово у нихъ мѣстѣца не масть, где мовить. Иже не ясть тѣла Сына человѣческаго, и не пьетъ крови его живота в собѣ мати не можетъ. Идыи мою плоть, и пийи мою кровь, во мнѣ пребываетъ а я вѣмъ *). А хто иначей, певная речъ живота в собѣ не масть. а где живота не достаеъ, тамъ смерть мѣстѣе оседаеъ. Тутъ бы ся мелъ ткнути в совѣсть, князь Гербестъ если зъ стороны сакраментовъ не только дѣтокъ малыхъ. але всего вобецъ посполства незличного множества душъ не забиваютъ. и тое розезналъ, што естъ болшее, бискупняи бирмоване, чили всехъ откупителя, пречестной крѣви розълиане. |(31 стр.) Кдыжъ ихъ в томъ такъ нелютостиве ласки Божее и живота вѣчного отлучаютъ. тамъ указуютъ страхъ, идеже на естъ страха **). але тутъ дѣло страшно и предивно, и на всемъ Богу самому и збавленю ихъ велми противно. Кдыжъ самъ откупитель рекъ. Приимете ядите то естъ тело мое пийте отъ нея вси то естъ кровь моя, которая за васъ и за многихъ. то естъ за всехъ вѣрныхъ. естъ выливана на отпушене грѣховъ ***). тыхъ словъ живыхъ и животворящихъ, евангелістове, апостолове, и вси истиннии учители, нѣкды не розделяли и ни отменяли. але якъ пришло до римского законодавца, нетолько слова, але и самый ихъ skutokъ мусиль ся меняти. што вси его наслѣдовницы мощно твер-

*) Иоан. гл. 5, зач. кѣ.

**) Пс. гл. нѣ.

***) Мѣ. гл. кѣ, зач. рѣ. Мрк. гл. дѣ, зач. 2дѣ. Лук. гл. кѣ, зач. рѣ. а Коринѣ. гл. дѣ, зач. рѣдѣ.

дѣть, же то ему якъ всѣхъ голове, што хочет волно чинити, а они тежъ мусять яко Божее росказане приимати, и такъ се дѣветъ.

Але если оная голова такъ стѣпо противъ правды Божое брѣдучи вдоль впадетъ члонъки за нею не мусятъ ли. Подобно хотя бы не ради. Кгдажъ пачине Духа Святого выбраное всѣхъ простерегаючи в томъ такъ ушевниль, мовячи, хотя быхмо и мы сами, или ангель з неба научать васъ болше, или иначе нижли отъ насъ есте прияли, анаемому в нагородъ указаль *). ато барзо долъ злый в котормъ единъ другому южъ не поможетъ ничего **).

Которого Духа Святаго силою и дѣйствомъ, святые отцы на седми соборехъ становячи, нѣ придати нѣ отъяти. подъ тоужъ анаемому заложили.

Такъ тежъ жоны законныи, отъ самого Бога презренныи, и поданыи и отъ апостолъ святыхъ, такъ skutkomъ (32 стр.) яко и писмомъ подтверженныи, духовнымъ своимъ поотыймвали, да на ихъ мѣстца блудницы поподъставляли, а хотя не подставляли, ино на дурное и сами ся домышляють, кгдажъ ихъ посполу зъ собою многіе явне ховаютъ. и особинъ юрькелтъ у пановъ своихъ имъ вымовляють. Если же ваша милость опатрилъ каплана, потреба еще и на прачку. а ты бѣдныи попе руский мусишь и зъ законною нѣндзу кленати неборачьку.

Надѣто, хотя кому можется здати речъ малая, але не вѣмъ не есть ли и то противозаконная, кгдажъ самое подобіе Христова, пророковъ его древнихъ, и апостоловъ святыхъ показали, борода и усы поголивши мужский образъ в женский премяняючи. Не оному ли то к воли папѣ который малого папѣжа былъ уродилъ, бо тамъ борода и усы не мусели быти, и розумѣли же то з великого набоженства Богъ его тымъ почтилъ, же ангелу подобный образъ ему подалъ, зверху ся имъ такъ здало, а на долѣ не вѣдали што ся дѣяло, ачъ единъ мусель вѣдати, але не сказалъ никому, и на сповѣди не смѣлъ ся того звѣрити жадному. Боячися

*) Гал. гл. ѡ, зач. ѣд.

**) Вѣдалъ апостолъ, яко исполненный Духа святаго, же не мѣлъ иначе учити; и ангель зъ неба также телько прѣстерегаль же и самъ сатана прѣмѣялся въ ангела свѣтла. За его же сиравую мѣли быти лже апостоли.

клятвы якъ намѣстника Божого, а ключника высокихъ воротъ, бо бы его не пустилъ до неба. о не малую шло заправды. И такъ тое было не значно и тихо, ажъ ся выполънили дни, тожъ пакъ всѣмъ было явно и лихо.

А предъся волѣли тое зельживости мѣститися на Богу, или на истинныхъ уставахъ его церковныхъ, а нижли на уставахъ панѣжскихъ, бо и донынѣ многие ся голятъ, подобно и самъ папа. але южъ ихъ тымъ жаденъ не **[(33 стр.)** ошукасть, пригода учить розуму, доглядають тою с пилностью которимъ то повѣрено. Смотривши в вочи, смотреть изъ другого конца ку горѣ подносячи столца. Вѣдають южъ гараздъ чимъ были ошукани. аэгды тое добре обачать, и намацають южъ за тымъ всю годность познавають. а господского великого и пресветлого праздника безъмала не за тую неформную процесію отступили, и с костела выкинути, тройческаго явленія Божества на Ирдани. Отцу повелевающу, Сыну крещающуся, Духу Святому свѣдѣтельствующу. с которого велебного праздника и свята церковь свою злуцилі да на тое мѣстце и в той день трехъ вѣщковъ пертскихъ посадили, и великую имъ учтивость чинят Бога занехавши. або не вѣрять же Христосъ Спасъ нашъ такъ чудовне крестился въ Ирдани. або для вышеписаное нетрефное процессии тое опустили. Кгдыжъ а ни в старомъ а ни в новомъ календару того свята не видати, такъ тежъ и в костелѣ не слыхати, не Божіе ли то, и церкви его святое соборное апостолское истинныне уставы опустивши, панежскіе и донынѣ многие на лицахъ своихъ явне носить *). ачъ и то якъ не певныне, не вси не завжды и не однако держать, едины поапостольску ростать, другіе показакку голятъ, толко в томъ ихъ чинъ превышають, же и усомъ не отпущають, а третие подѣворску обрезають. такъ же и инши церемонии и уставы меншиє за болшими артыкулами вѣры, вси помешали и поницовали. толко еще и тое ажъ до тыхъ нашихъ часовъ въ единности трѣвало и стояло, **[(34 стр.)** свята праздниковъ господськихъ,

*) Тутъ князь Гербестъ коли бы тотъ венецъ отъ него улетѣный глупствомъ и блуды, вложилъ тежъ на свою голову; кому б.л в немъ власнѣй при- стало не хайбыжъ присмотрели люди.

вромъ Богдавленя, и парочитыхъ святыхъ. И имена мѣсцевъ небесныхъ, чому до коньца и тому стерпети не могли. што очима видимъ, ушима слышимъ, и сердцемъ розумѣймо. и выстерегатися таковыхъ богомръзскихъ блудовъ умѣймо. што и сами бачать, и многіе не хвалятъ. А вжды по старому вольчую приповестъ з бараномъ о воду выполняючи. якъ давно такъ и теперъ недовѣрѣбани и отщепенцами насъ же венеруютъ, и многіе досады задають. што всѣ зъ стороны свѣта, зешლობыся з молчаньемъ скромне трѣпети. Кгдыжъ Спасъ нашъ блаженствомъ тыхъ почтілъ, которые невинные правды его дѣля, поношенія и розныя досады и и укоризны трѣпять. Але зъ стороны истинное вѣры, непорочное церквы, терпѣти и молчать злѣ хулу на вѣру приимати. А то еще горше, же не крепкіе у вѣре, да еще оныхъ великихъ вѣры правое начальниковъ сынове и внукове безъ всякое осторожности даются зводити, за которыми южъ и старіе к воли свѣту и тѣлу, замруживши око духовное за телеснымъ починають блудити. В чомъ сробое личбы пастыреве, и учителиве ихъ въ день судный не вѣмъ будутъ ли волні, же молчать, а ни языкомъ а ні перомъ о тое ся старають.

Часть бы ся южъ за правды почювати и давно. бы потомъ коли будетъ труднѣй, и помочи будетъ не лачней, и прочая. Што жъ было чинити оныхъ часовъ, въсходныхъ и полуденныхъ церквей пастыремъ, и начальникомъ, и всему вовецъ хрестіанству, за первыми единымъ блудити. чіли имъ чотыремъ же **[(35 стр.)** всѣми своими подвластными прі правде стояти. маючи по собѣ писмъ святыхъ яко оболокъ, к тому изъ самого неба прикладъ великій. Же тежъ первый ангелъ подѣнесиися в гордость а хотячи ровенъ быти вышнему. зверженъ есть зо всимъ почтомъ з высоты. А иные чинове ангельскіе со страхомъ и трепетомъ стали въ своемъ везваню, или чину, крѣпко и неотступно, и нынѣ суть, и вѣчно будутъ. Также и наши начальници православное вѣры добре ся розмысливши, ач не безъ великого жалю мусѣли то вчинити, за што ихъ и насъ менять отщепенцами в чомъ безмала не своимъ титуломъ, иныхъ подписують. Претожъ тутъ хто боится Господа Бога, и святую правду его знаетъ,

нехай тому добре ся присмотрить очима верхніми и внутрѣнными *) а нехай не боятся тыхъ плоньныхъ страховъ которими грозять, же без того папы, и его календара жаденъ збавленъ быти не можетъ.

Подобнѣй бы тому лаятися, который отступивши правое старожитное спасающее вѣры, и своего исправленья церковного, и пристаѣ до тыхъ многозмышленныхъ блудовъ, которіхъ чимъ будутъ болше поправляти, тымъ тое горше будетъ валяти **). и смѣлъ в томъ южъ не насъ толко, але и самого Христа потварити, мовячи. Же до тое едноти и тєразъ значне насъ рачить вести през костелный календаръ ***) самъ змысливши, и написавши, прівлащаєтъ Христа або своего папежа Христомъ именуєтъ.

Надѣто еще все, южъ не тылко дни и свята празнікомъ господскимъ и нарочитыхъ святыхъ угодииковъ Божіихъ (36 стр.) отменили на земли, але и на небѣ лунного бѣгу дорочного дванадєсѣтихъ мѣсяцамъ имена отъ начала свѣта ведле временъ и часовъ имъ даные, поотменяли, подобно у римскую вѣру ихъ покрестили, хотячи и тыхъ под послушенство папы своего привести, абы и они без волѣ его нѣчого справовати не смѣли. февралѣ называли мартомъ, а марта кветнемъ. бачітмися и май у нихъ змѣнить своего имене скутокъ. такъ и всѣ дванадєсѣть мусѣтсѣ меніти. штожъ дѣлати, коли то ихъ папѣ волно чинити. толко тое на него яко бы полихо. же имя отменити можетъ. але прироженья и skutku свѣше поданого трудно. Зимна в тепло, снѣгу в дождь пременити. то не римского Бога сила и справа. хотя бы и всѣ кардиналы собраѣ, до того не помогутъ нѣчого.

Къ тому еще жидове, ачѣ Мєсѣяша правдивого не познали, але въ законныхъ уставахъ и церемоніяхъ, а зваща в той наболшой, переходу израилского зъ Египта ****), где Моисеови Богъ самъ явне указалъ и мѣсяцъ на имя, и день мѣсяцєви также. в чомъ розумѣю жадному увѣстисѣ не дадутъ. а вжды и тамсѣ кушено, праве

*) Судя хто рачить; толко мѣй бачене на оного судію отъ которого декрету делиберовати и апеловати не можно.

**) И акція якобы о его кривду властную точитсѣя.

***) Гербєсть глаголетъ.

****) О жидовской пасце.

у весь свѣтъ хотячи подурити, передъ своею великою ночью ихъ жиловскую пасху вполни марта поставили, сполна недель чотыри напредъ, хотячи ихъ отменою мѣсяца подманути. што нигды отмены отъ часовъ Мойсеовыхъ ажъ до нынѣ не мѣло. Якожъ предся ихъ в томъ нѣкоторіе винують же поблудили. в чомъ бы менши дивъ хотя бы тые и поблудили. Але если всего свѣта голова заблудила, на целый дивъ походило. ||(37 стр.) А ведже тое знати гараздъ, и не естъ тайно хотячому правду познати нѣ троха, же не идетъ имъ такъ о жидахъ, якъ о правовѣрныхъ. Розными а дивными штутами, лавки подѣставляючи, на которыхъ скоро бы хто усель, заразомъ бы ся на суши охинулъ по уши.

Бо зле и небезпечно королевскіе и княжацкіе уставы и декрета нарушати и ламати, а о Божихъ пакъ якъ маемъ розумети, о которыхъ нарушенью в добромъ баченю страшно бы и помышляти.

А то все справа тыхъ новоименныхъ законниківъ, котрымъ упрікрилося звати християны, прозвалися езусіяны, или езуитаны. ни на чомъ старомъ не хотячи переставати. А достатокъ великий на всемъ зъ стороны свѣта маючи, робити чого потребного не хотять, такъ они старое поруть, да опять пошивають, але южъ у первый шевъ где духовное око смотріло, телеснымъ далеко не трафляють. Кгдыжъ тое с тымъ такъ близко, якъ востокъ отъ запада. А ижъ сами мало видять, мнимають же южъ на свѣтѣ вси слепи, и южъ з оного своевольного буйства, не маючи што далей чинити. Которий ся з нихъ улезъ в одежу имене пастырского, оного святого і богоразумного мужа Генадія патріярха константиноградского, власные щиріе новые вымыслы свои подъ именемъ его святымъ и подъ именемъ зацного дому великое фамилии княжати. В чомъ обадва не суть винны, намъ показываютъ, и за особливый упоминокъ быти мнімаеть. розумѣючи же заразомъ похвалять и скоро увѣрять

Отпись на листъ виленскихъ унитовъ, 1616 г.

Отпись на листъ унитовъ Виленскихъ, которые усилывали свое лестное отступленіе отъ Восточное Церкви къ Западному Костелу слухное показати, которымъ къ воли сесь листъ зъ Слуцка стался худшимъ во презвитерохъ Андреемъ.

Униты якъ ужъ лещъ жалою воюють,
Манѣю моцнѣть, благочестіе псують.
Косою лукавствомъ вытинають квѣты.
Ослою наострены Богу не пѣты.

Сынови моему Яну отъ Господа Бога всего добра
зичу.

Знову з материнскимъ упомнѣнемъ ставлюсь предъ тебе сына, а то въ зламаны вѣры Православия старожитного Греческого ку нынешнимъ нашимъ вѣкомъ памяти, послушенства спрофонованого костела римского отъпалесь; якожь не меншую потѣху оттуль одержаламъ, же тмачы слова мои в листѣ першомъ надъ слонце яснѣйшы даремно працовалесь. Моцнѣйшее бовѣмъ едино слово материнское, а нижи сыновскихъ прожнихъ словъ без личбы; то, мовлю, видечы, же се платитъ хотѣло матце напоминающей, але ся не заплаатило, зачимъ розумѣю неладаяко зъ упадку повъстанье. Гдѣ ку зрозумѣнню повторившы мое першыя слова, нынѣ знову указать неотмѣнную старожитность нашего Православия, а вашего кривославия; тутѣжъ и на иншы вѣтры и оболочи лѣто ясно променистое, мовлю, в манѣй потварый, неправдъ, легкомыслностей, ча-

чоекъ отъ пустопапныхъ дѣтей сталои матери указующихъ: распорыть, указать такъ, яко ты ся въ своемъ писанью бадаешъ, постановиламъ; и того чогось хотѣлъ зъ азбуки, азбуки ты научить, кдыжъ зъ псевдологии не бачу, neque humanarum, neque divinarum rerum cognitio, то есть: „ани Божескихъ, ани чловѣческихъ речей розуму.“ Але толко она вытрыснула манѣю, а тая *vanitas vanitatum* засмаковала, а прожне, бо за тымъ то укаже, же имя ваше манѣя, а прозвище *vanitas* оно мѣнуеть, а сее вашу правду указываетъ. Оба теды ты тытулы сталости вашей належныя и мы зъ святое памяти Мелетиемъ, Патрархоу Александрыйскимъ, даруемъ и умоцяемъ.

На оныя слова в листѣ моемъ, не уныацеемъ, але православнымъ крещениемъ тебесмо обдарыли.

Спомянулесь проклятыхъ нурковъ намъ брыдеихъ, а вамъ розуменьемъ о ходотайствѣ Збавителя нашего близкихъ, неналежне. Бо ани тое, ани оное мѣлесь быль указати, але довести, же нашихъ святое крещение иновѣрцомъ помощно. Если же помощно и добро, а чему жъ той матце, которая нимъ тебя облекла, ты ся сталъ непотребнымъ. А то фундаментъ спасения нашего вѣра и крещение, а хтожъ ты нимъ прыоболокъ, аза не отъ небесе Богъ, яко свѣдчытъ Авѣгустинъ: *Baptisandi potestatem Dominus sibi tenuit, servis ministerium dedit**)—то есть: „силу крещения Господь собѣ удержа, а слугамъ услугованье далъ.“ Отожъ ведлугъ того розуменья, вѣроу, крещениемъ нашего православия погордѣвши, Богомъ гордишь, и не отъ насъ еси отпалъ, але отъ Бога. А не мѣлесь быль того учинить, бо и за то на крещении шлюбовано, жесь мѣлъ одного шлюбу до смерти живота своего додержать, яко научаетъ Грыгорый: *Tunc enim veraciter fideles sumus si, quod verbis promittimus, operibus complemus***)—то есть: „в той часъ бовѣмъ правдивое вѣры естесмо, если што словы обещуемъ, дѣлами исполняемъ“. Але и жесь

*) *Evang. Ioan. tract. 5.*

**) *Homil. 29.*

того Богу не додержалъ и шлюбуючимъ за тя, zostалесь пусть Церкви Божое, в которой его то былъ взятъ. Вѣдаю, же речешъ: крещениемъ не горжу, а тое церкви не слухаю; добре речешъ, бо такъ есть, што Августинъ такъ тую тму розъяснилъ: *Non omnes, qui tenent Baptismum, tenent Ecclesiam*,*)—то есть: „не вси, которые держатъ крещение, держаться церкви“. Хлюбъжесе ты крещениемъ матки наше, але она о тобѣ знать не хочеть. За тымъ ты держышь крещение, а въ церкви не естесь, прето а ни ты оно ползуешь. Мы зась, окрестившыся во Троицу Единосущную, естесмо в той церкви, отъ которое той даръ маемъ, то есть от своихъ свѣтѣйшихъ восточныхъ пастырей. Ты зась нынѣшнее манѣи не естесь сынъ презъ ее крещение, але нашимъ есься к ней прыдурь. Прето въ церкви нашей не естесь, а въ своей теперешней не окрещенъ презъ тотъ способъ, яко слышишь. Розважай же якъ хочешъ: албо зостать пры матеры правдивой, которая тобою болѣла, поруганье, уплевание, бичованье и распяtie.... и нагость твою крещениемъ приодѣла, албо пры сей улюбеной, которая, одершы ты зъ святое шаты, вывѣвши за лобъ с того соборного дому в нерядный, яко услышышь, домъ упровадила; где облупившы ты з цноть, мовлю, лупѣжца зъ облупленнымъ гражданину (по Богословцехъ) на странѣ далекой службы очекивають. Отожь маешь силу слова, штомъ писала въ першомъ паракграфѣ листу моего до тебе.

Противно есть становенье Папезское святымъ Отцемъ, бывшимъ на седми соборахъ вселенскихъ.

Православная Каеодическая вѣра Духомъ Святымъ на Никейскомъ первомъ и Константинопольскомъ четвертомъ соборахъ достаточне есть укгунътована и запечатана, а то въ постановеню гасла. Але потомные папезы тымъ соборомъ святымъ се спротивили, кгунтъ нарушыли, печати поламали; прето папезы суть противниками соборомъ святымъ и справѣ Духа Святого.

Хотай едно поровнати першыхъ святыхъ соборовъ науку, мовлю Никейского первого и Константинопольского четвертого енерал-

*) Contra Dion. lib. 5.

ныхъ, с твоимъ осмымъ Трыденскимъ зборыщемъ, обачымъ если тогожъ Духа овая послѣдняя сынагюкга до запечатанья артыкуловъ вѣры мѣла, яко оныя першыя святыя отцы. Они бовѣмъ по Никейскомъ соборѣ собравшыся до Константинополя contra Macedonium, первый канонъ написали: Custodiendam esse fidem 318 Patrum, qui apud Nicaeam Bithiniae convenerunt ad anathematisandam omnem haerezim,—то есть: „иже въ Никеи Батиней святыхъ отецъ триста и осемънадесятъ вѣра твердо да держаться, сошедшихся на проклятие всѣхъ еретикъ.“ Тужъ достаточне написавшы Синволонъ безъ онаго словка на Духа святого и отъ Сына сходящюю, на увесь свѣтъ за ненарушную печать и тасло подали: Credimus in Spiritum Sanctum Dominum et Vivificantem, ex Patre procedentem,—то есть: „вѣруемъ и въ Духа Святого, Господа животворящаго, изъ Отца исходящаго.“ Где по нынешний день, збывшы многихъ геретыковъ, претрвавши многихъ тырановъ, тое святое печати вцале церковь вгрецкая доховала, а римская спровофовала. Et subscripserunt 150 Episcopi, qui in eodem concilio convenerunt,—то есть: „и подписали рѣи Епископовъ, которые на той соборъ собрались.“ Варовали, мовлю, свои святыя уставы единостью зъ соборомъ Никейскимъ. Откуль двѣ причынѣ быть повѣдаю: первая, иже той же Духъ Святыи на томъ Константинопольскомъ соборѣ справовалъ, што и на Никейскомъ; вторая, же противъ онаго Македония геретыка духоборца, тую печать албо гасло вгрунтовне и не недостаточне зложили и всему свѣту передали. Ото маешъ оныхъ святыхъ отцовъ зъездъ и вѣру. Чытай же знову Флоренский синодъ, если ся обычаемъ оныхъ святыхъ отецъ починаль, вырозумѣй. Approbante hac sancto synodo Florentina definimus, ut haec fidei veritas ab omnibus christianis credatur et suscipiatur, quia Spiritus Sanctus a Patre et Filio aeternaliter est,—то есть: „похваляемъ и той святой соборъ Флоренский, уставуемъ, абы тая правдивая вѣра

*) Vide Garan. summ. consil. fol. 87.

отъ всѣхъ христіанъ вѣрныи принята была, иже Духъ Святый отъ Отца и отъ Сына вѣчно есть.“ Двѣ тутъ справѣ противныхъ святому собору четвертому Константинопольскому повиновеніе бачити: первая, же отъпадаетъ сей сидонъ еднѣности зъ Никейскимъ и Константинопольскимъ соборами, не перестерегаючи и не наслѣдующи ихъ вѣры; вторая, значная противность у вызнанію вѣры о святомъ Духѣ. Тамъ мовить: отъ единого Отца исходячаго, а тутъ: отъ Отца и Сына, *quia Spiritus S. a Patre et Filio aeternaliter est*,—то есть: „поневажъ Духъ святый отъ Отца и отъ Сына вѣчно есть.“ Ото не *aeternaliter*, не вѣчно, бо тамъ тѣе святые отцы противъ духоборца того не писали, а затымъ а ни вѣрыли. Тужъ ми дошѣро полыкай свои глыбокіе розумы албо слова, которые мовишь в листѣ: не маешь у братчиковъ Духа Святого. Тамъ то, лукавѣче, Духъ святый пребываетъ, где его уставы цѣло и ненарушено ховають. А хтожъ зъ святыхъ вѣды вамъ о то примовлялъ, чытай Теофилакта, колюмну церкви святое греческое: *Sane latini male habent exponentes et minus recte intelligentes dicunt, quod Spiritus etiam ex Filio procedat*,—то есть: „венць латинницы зле тое выкладываютъ и недобре розумѣють, повѣдаючи, якобы Духъ Святый мѣлъ походити и отъ Сына.“ А што на то мовишь, же ревоковалъ знову Теофилактъ святый тыхъ словъ, гдесъ еси знашолъ листъ его на Вытыканѣ в Римѣ. А хтожъ неправдѣ кажетъ вѣрнѣи, ото у меня, якось слышалъ, соборъ Константинопольскій кгрунтъ вѣры, а не Вытыканѣ. А Дамаскинову ревокацію где знайдешъ, который ясне написалъ: *Ex Filio autem Spiritum Sanctum non dicimus*,—то есть: „отъ Сына бовѣмъ Духа Святого не мовимъ“. Але чему кгрецькими слупами церковными подпираю такъ валный соборъ, такъ ясную всего свѣта вѣру, приглядишь .Леоновѣ, чотырнадцатому папѣжовѣ римскому, чему онъ вышелъ с костела въ Кгаллией, вгды спѣвано Символонъ съ прыдаткомъ слова и отъ Сына? Чему онъ то вызналъ, же того оны святые отцы не вложили, а чему жъ треклятыи прыложили? Речешъ, же объяснили для герезыи. А хтожъ, пытаю, мѣлъ перво вѣдать о герезыи, аза не онъ сторожъ церковный .Лео? К чемуужъ се то онъ противилъ тому

словьку? Поневажъ потребу повѣдаешъ,—чему декретъ по долгой диспутации учынилъ, абы того словка и отъ Сына до Кредо не прикладали? Чему таблицы двѣ серебряныя вырывти, Кредо безъ придадку, зъ анафемою хто бы иначе учылъ, в костеле прибить росказалъ? Аза не забѣгаючи объясненю тому, онъ то чынилъ? Аза не видѣло его внутренее око, якие противники по отходѣ его Духу Святому мѣли повстати? (Хочай Борониушъ все на умоцнене столыцы Римское, але несправедливе писалъ, еднакъ правду, не хотечы, режъ в тымъ мѣстцу.) Отожъ твое объясненье. И то што усилуешъ показати, же для герезыи, правда же зъ герезыи. А которую жъ новую тарчъ еще противъ того острого кроту, слонячы той ясный блудъ римскихъ вашихъ пастырей, изнесешъ? Аза не покрушила matka безъ личбы заслоны с паучыны зробленныя, ляментуючы васъ сыновъ выродныхъ? Штожъ она доказала повторать я не хочу, але для короткости тымъ той аргументъ мой замыкаю: Нимашъ у унитовъ нынешнихъ Духа Святого, бо се згодили зъ герезею о Духу Святомъ, дваи початки ему даючи; за тымъ сакраментовъ святыхъ не мають, и не могутъ ся познати правдыми христьянами, выдыжъ гасло вѣры превиркнули. Нимашъ ни поровнаня въ ихъ зборыщахъ становенью и науце зъ святыми соборами оными на увесь свѣтъ ясными; бо тамъ Духъ Святой хотѣлъ такъ, а тутъ противникъ Папа такъ росказалъ. Прето противникомъ се Духа святого называетъ. Нимашъ леитиме (legitime) вѣдучыхъ старшихъ у нихъ, толко вдираючыся квалтомъ на тые уряды вступують; не рядить таковыми всѣми Духъ Святой, котрые замлють sprawy его, якожъ мѣлъ в заданью речи моей и въ поровналю соборовъ святыхъ зъ вашими Флоренскими, Трыденскими статутами. То маешъ перъшый нерядный домъ, въ которомъ чистости Духа Святого немашъ, до которого ты манѣя запроходила. Але ты предсе слухай далей.

Герсть манѣи мовить: все у васъ добре, сакраменты добрыя, вѣра добрая,—едно послушенство не отдаете единой главѣ всего свѣта римской, бо Кирылъ, Флавиякъ, Афанасій, Златоустый, пастыры крещенные, до оногось утѣкали, и его за голову мѣли. А чы свѣтитись, чы ли такъ зъ зламаныя вѣры Господь Богъ розумъ твой

роздѣлили? А чымъ же ты того подопрешъ, чы канонами, которые бы тыхъ филировъ научали до Риму ся о помочь и на справу утѣкати? Але тамъ я тебѣ укажу што иншого, а тымись то бы мѣлъ найслушне указати; положылся на доводъ Пеладия, Созомена, але и тые не инакъшую причину бытъя тыхъ свѣтилниковъ в Римѣ быти кладуть, толко *fortuito casu*; для герезый на своихъ столицахъ жыть не могли, бѣгали по разныхъ сторонахъ. А же папѣжъ цесара за Златоустаго клялъ, теды то чынилъ яко споль истинный братъ, яко листъ его свѣдчытъ: Гласъ крве брата моего Иоанна вопиеть ко Богу. Бо на онъ часъ не такая едность по всѣмъ свѣтѣ трвала, якуются вы склѣтили: не противна была соборомъ святымъ и Духу Святому, яко нынѣ тая ваша; не вѣдали отцы святыя оныя на онъ часъ Духа Святого быти отъ Сына, не вѣдали о пуркгацыи вашой, але за такового тые святыя отцы бытъ розумѣли Папежа, чымъ сами были, братомъ, а не паномъ оный имъ былъ, а за тымъ не отцемъ. Милость братерская Папежовъ побужала до писанья листовъ добродѣйствъ, клятвъ, а не звѣрхности. Мѣли они свое *diocesie* такъ, яко и онъ свою водлугъ канону святого Никейскаго. Александрийскій ровную моць мѣлъ такъ яко и Римскій. Мовить канонъ шестый святого собору первого Никейскаго: *mos antiquus perdurat in Egypto vel Libia et Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habet potestatem, quoniam quidem et Episcopo Romano parilis mos est*,—то есть: „давніе обычаи нехайся заховують, абы во всѣхъ краинахъ тыхъ, которые суть около Египту, Ливией и Пентаполю, Александрийскій Патріарха ровную моць во всемъ мѣлъ, яко и Епископъ Римскій.“ Поштожъ тамъ Афанасей утѣкалъ, чы по листъ заклиналный? але онъ такую жъ моць мѣлъ, яко и папежъ. Затымъ повинни бы идучыя отцы восточныя не до Римскаго, але до Александрийскаго Патрарха в потребахъ своихъ утѣкаться, яко той же канонъ учытъ, але тое тамъ быстые ихъ сталося *fortuito casu*, такъ, яко слышалъ. А стороны нынѣшнихъ святѣйшихъ Патрарховъ нашихъ, жесь ты з ними въ згодѣ, хочай то *litteretu patule*; але дай то, чогожъ болшъ хочешъ, то и з нами. Кдыжъ мы вси

сталимъ сердцемъ въ сполечности Святого Духа вѣры естесмо. Зевлюхъ то, зъ западу, гнилый вѣтеръ тую новину принѣсь. Ражу а ни ты, а ни я, тыхъ басней ку замыдленью правды приймаъ нехотѣмъ. Штожъ и ся отступило речы, давши той покой, на оную першую такъ отповѣдаю.

А ижъ болшыхъ рацый на подпоръ своее манѣи не маєте, толко тые, прето южъ то вамъ не разъ, не два, але безъ личбы презъ другъ отъ покорныхъ правдивыхъ сыновъ церкви Божое указано. А ни бовѣмъ бисте тыхъ святыхъ отцовъ в Рымѣ звѣрхность папешскую умоцняеть, бо того с каноновъ не укажешъ, а ни тежъ ниѣ годиться с противниками Духа Святого товаришыть. Если тамъ было братство безъ блудовъ въ вѣрѣ, безъ вынеслости пыхи, а нынѣшнее ваше въ вышпоценю догматъ розно яко небо отъ земли, толко бы имъ за носы васъ водить, а вамъ ихъ слушать. До такое уѣи они васъ довели, абысте сполковали зъ беззаконными церемонияты, абысте ихъ видечы, брыдкие злости хитрости, штуки, волчы покоры, на нихъ не волали, то для того они васъ потребу-ють до манѣи. Южъ певне не для порады, бо по старомусте прож-ные трутни; а если который извясливый противъ вѣрныхъ знай-деться, ихъ же то инструментъ, мѣхи пекелного ковала. Отожъ маєшъ другую господу своее утечки.

Babylon aut confusio, sicut inquit Divus Chrisostomus.
Вавилонъ албо затворжене розуму от злости и страсти,
яко мовить святыи Златоустъ.

Confusio enim vocatus est id quod Babylon so-
pat,*)—то есть „затворжене бовѣмъ названо естъ тосжъ, што Вавилонъ
брмать.“ До того то ты дому вавилонского, албо закаляного перя-
дами упроваженъ, якомъ тобѣ писала; але ты, бачу, оттоль Богу
дякуешъ, же ты в тое замѣшанье управилъ, яко слышишъ святого
Хризостома о Вавилонѣ. Вышолесъ зъ Ерусалиму до Вавилону, албо
такъ попросту зъ обѣту царствия небесного до замѣшанья непри-

*) Homil. XXX.

ителя душъ людскихъ. А хочешъ ли вѣдать што тамъ в той конфузии за кгосподыни? Ово я тобѣ snadне укажу. И видѣлемъ, мовить, невѣсту прыоболочоную в порпуру и кармазынъ, и узолочена золотомъ еси, маючы кубокъ в руцѣ своей полный брыдливости и плюгавства; а на чолѣ ея имя написано Вавилонъ, матка вшетеченства.*) Але то о старомъ болвохвалскомъ Римѣ албо Вавилонѣ мовить. А южъ ми ту не перескочышъ, ово дамъ тобѣ интерпретатора, то есть выкладача тыхъ словъ, доктора. А доктора такового, на которомъ ты увесь естесь мовою, а не вѣрою, Геронима, мовлю, святого, который пишеть: *Cum in Babilone versarer, et purpuratae meretricis essem colonus et iure quiritem vivere*,**)—то есть: „егдажъ мешкалъ въ Вавилонѣ, то есть в Римѣ и шарлатное нерядницы былемъ обывателемъ и права римского заживалемъ“. Отожъ маешъ святого Еронима, розумѣючого невѣсту не старый Римъ, ани цесарей поганскихъ, але нынѣшний костель и старшого твоего в немъ. Бо южъ цесары на тотъ часъ христіянские были, и подъ правомъ духовнымъ, але не ряднымъ былъ в Римѣ той святой мужъ, бо Дамасъ папезъ южъ былъ умеръ, насталь якийсь вѣрутный збродень, же ажъ мусѣлъ Еронимъ святой до Ерусалиму з Вавилону, албо затрвоженья, утѣкать. Отожъ правда, же южъ вырозумѣешъ, же не зе злости бачу ты в томъ плюгавомъ дому з мерзеного кубка пѣючого, але с такого розумѣня, яко слышышъ Гипполита, которого тежъ привелъ будьто собѣ на помочъ. Але и того не инакшое розумѣне о той конфузии было, и иныхъ безъ личбы святыхъ. Я и теперъ ревностью материнскою страпена, знаючыся в томъ, жемъ ты поцтиве сплodiла, в домахъ зацныхъ святыхъ выховала, бачачы ты одешлого в той мизерной домъ, слезне упоминаю: вернися до церкви святое. А хтожъ не утекаетъ з Вавилону, а хтожъ отъ тыхъ окрутныхъ напоевъ здоровъ быть може?

*) Апокалипс. гл. 3ї.

**) Tom. 7. fol. 39...

А на плоныя казьи то маешъ.

Пишешъ в листѣ разъ Потѣевъ, предводителя вашего, который мѣлъ зъ гайдукомъ в рынку Виленскомъ. Не такъ, якъ ты мовишъ, абы за вѣдомостью братскою то ся тамъ стало, але напominанье то Божое было, яко Сосипатръ философъ пишетъ: *admonitionum duo sunt genera, alterum acriter objurgans, alterum leniter curans*,—то есть: „напominанью двой есть рожай, иншое остро карающее, иншое лядаяко albo легко фрасующое.“ Хотѣлъ Богъ тымъ напominенемъ обернуть отъ его прелукавое дороги. Але онъ улюбилъ пространный путь сребрный, злотый, перловый, ланцуговый, ублажытельный отъ всѣхъ гинучыхъ. Вшакъ не знѣслъ того напominеня Божого скромне и безъ помсты; але на всѣхъ мукъ мученый не повѣдилъ того, што ты на братство кажешъ. О томъ покой, бо южъ тамъ оба, где имъ зготовано. И вы мало за што маєте тому предводителеви своему дяковать, кгдажъ той васъ в тачкахъ *do confusii* отвѣзъ, той васъ нерядницы приказалъ, иже сталые гонители правды будете, за васъ присягъ, и вымѣтачами, пецухами, прокураторами, секутниками, того дому нерядного кгосподарни зоставилъ. За чымъ не святое памяти нехай будетъ, але треклятое.

Дыспутацыя ваша теперешняя виленская.

Пишешъ ми, же вызываеъ на споры страдалцевъ синовъ церкви святое мое вѣрне любимое братии, и мовишъ, же ся мое псевдо-ложки глыбокое боячы не становили. А с кимжесь то ты диспутовалъ, поневажъ нашы тамъ не были, а штожъ то ты тамъ за триумфъ звыйграное строилъ? Чы не сталъ то ты на тотъ часъ чеха, чы не змѣрылесь то ты былъ локтемъ вѣтру, и чы не с те-нѣмъся то ты потыкалъ, што есть найшаленшая на томъ свѣтѣ? Давши тому троха покой, повѣмъ ти о томъ (хочъ его лѣпѣй а нижи я знаешъ) когось то вызывалъ на тую брань. *Incircumcisis qui blasphemasti castram Domini*,—то есть: „не-обризаный который хулишъ наметы Господня.“ То належить вызывающему. Але што кроткій Давидъ: *Nec pertimescam, inquit, corporis proceritatem cum insipientem noverim*

mentem tuam, quem sciam te esse adversarium Dei,— то есть: „не боюсь, говорить, великости тѣла твоего, когдажъ вьглупствѣ неласкавость мысли твоя, котораго вѣдаю быть противникомъ Божиимъ.“ Еднимъ словомъ, яко онъ воинъ, каменемъ даль бысть въ сердце, мусѣль бысь пасти. Але што штуки ваши та суть стрѣлы добре вѣдоми. Албо ся южъ о правду Божую не просѣдѣль в той безднѣ, которуюсь ко мнѣ писалъ? А кому есте вы коли слова додержали? Але не дивъ Богу невѣрнымъ бывшимъ людемъ и овшемъ. А до того вѣдали добре, же не на диспутацию ихъ взываете, але на посмѣвисто, што ся указало з баламутни ваше вь концѣ, когда есте переперли шести. Отожъ есь выгралъ, на томъ соборѣ вашомъ. Когось то переперъ? Своихъ же бехуровъ дурный лейзеръ. А штожъ тамъ за доводы и одводы лихне з недобрыми, непевны з несправедливими? О тожъ есь выгралъ курва на костелѣ. А чогожъ хочешъ? Скаржышся, же с тобою не диспутуютъ; я тебѣ скажу: сумнѣнье не кажетъ. Але ты чому и для чого диспутовать хочешъ? Диспутуй же о то з Ляментомъ, который вѣрный сынъ церкви Божое его (а не іеретыцы) писалъ. З ним ся то тамъ было стерти, не зъ своими бахурами. Отгуль то мой писарь вашу унѣю манѣю назваль. Впакъ умѣемъ по латынѣ; мания significat шаленство, албо отступлене розуму.

Убожество папежа теперешнего.

Задивоваламсе тежъ, когда пишешъ о убожствѣ твоего папежа. Правда же есть убогий, але в цноты убогий, але в повинности; стороны зась дочасное намъ марное маестности зъ едное шкортацны выборные обѣды и вечеру зъ своими дворяны мѣти бы могъ. Еднакъ есть и в то убогий, бо болше еще маеть тоое сѣрки зобрати на поджогу въ день страшный воздаяния; южъ бысь ты зъ своимъ богатствомъ не дотиснулъ до его убоства. А онъ южъ за золотомъ и Бога не знаетъ, за золотомъ самъ ся Богомъ учынилъ. О чомъ говорить: *Nihil miserius est, quam propter nummos Deum continere*,*)—то есть: „немажъ ничего нендзнѣйшого, яко для сребролюбля Бога пребачыти.“

*) Heronim. ad quen.

О Митрополитѣ.

А о своемъ митрополитѣ esavite што намъ скажешъ?—Законникъ, увесь ся выдалъ, абы законъ Василія помнажалъ. Правда же законникъ онъ той фарысей, што искушалъ Христа, и Василя якогось новотного законъ множить, в чомъ Богъ ему судия, въ якуось гипокризыю удалъ. А чему тоее покоры не зажилъ, ено надъ попомъ, покинувшимъ манью за Потѣя, кгда борода вырвалъ? А ты его такъ барзо покору залецаешъ, снать то о васъ Господь нашъ Иисусъ Христосъ рекъ: *Vos estis qui iustificatis vos contra hominibus, Deus autem novit corda vestra*,*)—то есть: „вы есте, которые ся оправдаете предъ людьми, але Богъ зрмъ сердца ваша.“

И о той дорогѣ вашей што и ляхомъ и русиномъ ся указовать мовить: *Ingreiens duas vias, non habebit successus*, то есть: „ходяй двома дорогами, не одержыть дѣдичтва“. И тое тежъ подобенство належное не zostавлю: *Argentum cum sit candidum, nigras tamen ducis lineas ut stamnum, ita quondam alia species est, alia facta*,—то есть: „сребро хотяйже есть бѣлое, еднакъ черную тѣнь пуцаеть, за едно тежъ и цына, такъ кгда иная есть тварь, а инакшые учынки.“

Учоные в манѣи.

А кого то тамъ маєте в манѣи?—Повѣдаешъ, же людей зацныхъ, учоныхъ, неволочасыхся отъ панства до панства з баламутвею. А якожъ есте набыли манѣи, если не презъ волокиту панства? Кого ми з насъ укажешъ, хто такъ бѣгаетъ, какъ ваши? Не далеко имъ Вавилонъ албо конфузя; недалеко бискупы, недалеко Киевъ, недалеко Минскъ, Бѣлая Русь, о околичныхъ мѣстечкахъ, селахъ немовлю. А добре чинять, кгдажъ такъ о нихъ розумѣмъ: *coelum non animum mutant, qui trans mare currunt*,—то есть: „небо не умыслъ пробѣгаютъ, которые моремъ бѣгаютъ“. О наукахъ ихъ маєшъ певность, же ся завше учать, а николи в

*) Luca, XVI cap

розумъ истинный прийти не могутъ. То маешь о манитахъ сынахъ Вавилонскихъ, а о сынахъ Сионскихъ, которыхъ баламутами и волоцугами зовешъ, чинишъ то с таемное зазрости, противъ цнотѣ воюючи. Зазрость бовѣмъ цнотѣ нероздѣльный товаришъ. Мусять-се преходити отъ града во градъ, кгда ихъ ваши выпихаютъ. Потужна есть Вавилония, яко самъ сынъ Божий мовить: Аще мене изгнаша и васъ изженуть, не можетъ быти ученикъ надъ учителя. Стеснены суть сыны Сионские, чекають оного слова: паде, паде Вавилонъ, градъ великий, и бысть жыльце бѣсомъ.

Отожъ маешь на аргумента пробацы, або рачей снѣданье, а на обѣдъ ся в короткомъ часѣ полѣпшымъ, в чомъ ти ся не догодило. Приймуй вdachне.

Отожъ маешь и часки дѣтинные, сталои матеры указующие, где южъ тыхъ твоихъ заволаanychъ листовъ не зычала бымъ собѣ, а звлаща такихъ далей чытать. Еднакъ замкнувши жалосною печатю смутное сердце, нарекшы такъ Богу: се азъ и дѣти, яже ми еси далъ Господи.—Навернися сыну мой, молю тя до православия нашего. Кгдажъ даремно вѣкъ той жыти будешъ, если той путь не знайдешъ, которыйсь стратилъ. Штобымъ розумѣла о твоємъ сердцу, же похочешъ ярость преломити, до чого и я молитвою моею въспомогати ты не престану. Мѣйся добре. Зъ Слуцка августа 14 дня не по попованому, року х'с'и.*)

*) Въ копiи, хранящейся въ архивѣ греко-унiатскихъ митрополитовъ (№ 239), помѣщенный документъ заканчивается слѣдующими словами: *зычу всею добра тобѣ матка Пелайя Киприяновна Гегевичевна.*

Verificatia niewinności,—сочинение, изданное виленскимъ православнымъ братствомъ въ защиту возстановленной іерусалимскимъ патриархомъ Теофаномъ западно-русской іерархіи.

(Изданіе первое, 1621 года.)

||(1 л. загл.) **Verificatia niewinności:**

Y omylnych po wszytkiey Litwie y Białey Rusi rozsianych, żywot y uczciwe cnego Narodu Ruskiego o upad przyprawić zrzadzonych nowin, pod miłościwą Pańską y Oycowską nawyższej y pierwszej po Panu Bogu narodu tego zacnego zwierzchności, y brzegu wszelkiey sprawiedliwości obronę, poddane chrześcianskie uprzątnienie.

Lipsius.

Nihil quidquam tam probè aut provide dici potest, quod non vellicare malignitas possit.

Nie nigdy tak ostrożnie y cale wyrzeć się nie może, czego by złość szypać nie mogła.

(1 л. загл. об.) *Leuit. cap. 19.*

Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum.

Nie będziesz potwarzy kładł na bliźniego swego, ani go gwałtownie utiskać będziesz.

Tamże:

Non eris criminator, nec susurro in populo.

Nie będziesz potwarcą, a ni podszechuwaczem między ludzmi.

Hierem. cap. 22.

Haec dicit Dominus: Facite iudicium et justitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris.

To mowi Pan: Czyńcie sąd y sprawiedliwość, y wyzwolaycie gwałtownie uciśnionego z ręki potwarce.

D. Chrisost. Hom. 43. in Matth.

Non iniuriam pati, sed iniuriam facere, malum est.

Nie cierpieć krzywdy, ale czynić krzywdę, zła rzecz iest.

[(2 II.) *Czytelniku Miłościwy y Łaskawy.*

Potwarz, która iest fałszywe z nienawiści, poszłe zaoczne udanie, ponieważ tey własności iest, iż y dobremu a niwczym niepo-deyzzranemu człowiekowi na uczciwym uymę czyni, y do ludzi fałsz za prawdę udawszy, tak ie a nie inaczey o spotrwarzonym (nie dając mu do okazania swey niewinności mieysca y czasu powinnego) rozumieć upewnia. To też ma z natury, że y najmędrszego y naynie-winniejszego trwożyć zwykła; za czym by też naobludniejsza była, lekce ważona być niema: Ponieważ nic iadowitszego nimasz coby nad nie uczciwe ludzkie bardziey łżyło, sromociło y mazało, a co by większą nienawiść w ludziach y naprzeciw niwczym niewinnemu pobudzało. *) Kamieniem uderzony, mowi Athanazyusz S., szuka lekarza: **) lecz potwarz szkodliwsze niż kamienie rany zadaie. Iest abowiem potwarz iakoby strzałą zadany raz, nieuleczony. Ale temu

*) Eccl. 4.

**) Apol. 1.

wsztykiemu sama prawda zabieć może, y rany te zaleczyć, która gdy bywa zaniedbywana, rany im daley tym bardziey się szerzą, y bolesnieysze stawiaią się. Potwarce abowiem, którzy ią udawać y szerzyć umieią, nad wszelką ią prawdę wynoszą, y mimo Boga, który być temu dopuszcza, oycowi kłamstwa y z wiekow męzoboycy, ktoremu imie Diabeł, to iest potwarca,*) nad niewinnością z umysłu bestwić się dopuszczaią. Dla czego z powinności czucia o sobie, każdy naobludniey, iakośmy rzekli, spo[2 π. 06.]trwarzony, radzić o niewinności swey iest powinien, aby w oczy postawiona niewinność, przynamniey baczonych ludzi po sobie pociągszy, intetowanemu przez nie złemu wstręt uczynić mogła. Bywać abowiem to niegdy zwykło, że y prawdę po sobie maiący a milczący, przegrywa: a wielomowny y iawnym fałszem wygrywa.

Y acześmy rzecz tę, iako iawne fałszywą, niechcąc iey z naszej strony głosić, mimo się puścić byli umyślili: Gdyż y pod czas Moskiewskiey Expediciey toż nas od tych że ninać dobre niepamiętnych ludzi fałszywie potykało, y zamilczanie iak niebyłe znikło. Wiedząc to dobrze, że nie cierpieć potwarz iest rzecz zła, ale czynić, y też cierpieć iey nie umieć, według Złotoustego św.**) Bo iak gdyby kto ubogiego człowieka bogatym nazwał, y chwalił go z tego, chwala ta bynamniey nie należy, tylko śmiech stroi: równie y gdy omylnie potwarzany kto bywa, do siebie tę potwarz należeć rozumieć niema.

Ale iż się iuż aż nazbyt szeroko, y nadder wysoko na wszystkich zacny narod nasz Rusky to złe rozlało y wyniosło, tu zwłascza w Wilnie, gdzie iuż z starożytney religiey Rusią y obcować, y handlować, y gadać przełożeni ratuszni y apostatsey z swych mieysc y kathedr zakazuia: a co trzecie słowko, to nas zdraycami oyczyzny y szpiegami Tureckimi szkaluia, y bezecnia, y iuż kilkunastu uczciwych teyż starożytney religiey mieszczan Wileńskich, ludzi nigdy niwczym niepodeyzzranych, bez żadnego Delatora, (gdyż

*) Joan. cap. 8.

**) Homi. 43. in Matth. Homi. 12. in Joan.

kożda potwarz to troie mieć z potrzeby powinna, delatorem, delatum et auditorem, to iest potwarcę, spotrwarzonego y słuchacza) bez żadney prawney obrony, a bez żadnego dowodu, za surową, nagłą, y niesłychaną inquisitią ie^{ll} (3 π.)dnych na Ratuszu posadzonych, drugich pod Ratusz do okrutnego więzienia ciemnego podziemnego wrzucono. Panow rady ratuszney od ławice suspendowano, a drugim z Ratusza schodzić niekazano. Rzemieśnikom klucze od ich przywileiow y składanek poodbierano, a ktorzy dawać ich nie chcieli, ciągnieniem ich na kole wymęczono, y z schadzek cechowych iak zdrajcow wyłączono. Że się mowimy, tak iuż nazbyt to złe wyniosło y roziały, mimo się milczeniem puścić godnie zdało się nam: nie dla tego się iemu, iako mowi Bazylusz W., *) mową naszą sprzeciwiając, abyśmy się nad potwarczą mścić chcieli, ale żebyśmy kłamstwu, na niewinne ludzie omylnie narzuconemu, szerzyć się, ile na nas, niedopuscili, y tych, ktorzy udanemu temu kłamstwu uwierzyli, abyśmy od zatracenia dusznego odwiedli, (potwarca abo wiem iednym y tymże zachodom troiakim osobam szkodzi,—spotwarzonych krzywdzi, słuchaczow oszukawa, sumienie swe obraża:**) wkrótce do wiadomości donieść każdemu Państw Krola Iego M., Pana naszego miłościwego, obywatelowi zdało się nam to, co się niżej pokłada.

Zapomniawszy ktoś boiaźni Bożej, (ktosiem go zowiemy, bo się tai) ktora mowi:***) Non facies calumniā proximo tuo, nec vi opprimes eum: Nie będziesz kładł potwarzy na bliźniego twego, ani go gwałtownie utyskować będziesz. Mimo dobre sumnienie, z samey lekkości umysłu, na zamieszanie wewnętrznego Rzeczypospolitey pokoju, pod czas wojenney expediciei z nieprzyjacielem chreścianiskim, poganinem cesarzem Tureckim, do Krola Iego M., Pana naszego M., do ktorego poważnych uszu, mowi mądrzec, nic fałszywego donoszono być niema, około dnia siedmego lutego, w roku te-

*) Epist. 65.

**) Eccl. 4.

***) Levit cap. 29., Ezech. cap. 18., Luc. 3. 1 Cor. cap. 9., Zach. cap. 7., Prou. cap. 24.

rażniey (3 x. 06.)szym 1621 (tak bowiem Jego Kr. M. za opacznym y zaocznym udaniem w prywatnych listach swych do urzędow y do osob niektorych, pod datą pomienionego roku, miesiąca y dnia, pisać raczy, doszło nas wiedzieć) donieść y udać nie wstydał się, ani się obawiał: iakoby Przewielebny Ociec Patryarcha Ierozolimski, który w państwach Kr. Jego M. przez cały niemal przeszły 1620 rok był, y za wiadomością Jego Kr. M. w nich mieszkał y wyiachał, miał być impostorem na szpiegi do państw Jego Kr. M. od cesarza Tureckiego wysłanym: a Borecky y Smotrzisky, przez tegoż impostora Patryarchę Ierorozolimskiego z cesarzem Tureckim zrozumiawszy się, pod praetextem religiey y nabożeństwa, bunt y rostyрки między ludźmi szkodliwe czynili y rozszerzali; za którym takim do K. I. M. opacznym udaniem, Jego K. M. z zwierzchności y powinności swey krolewskiej w czas temu złemu zabiegając, iako w tak nagłych zapalach dźiać się zwykło, chce mieć y rozkazuie aby urzędy, do których było od Krola Jego M. pisano, o takich zdraycach, buntownikach, z ramienia impostora Tureckiego wysłanych, wiedząc, iako zdraycow łapali y do urzędow grodzkich y magdeburskich, miast państw Jego Kr. M., odsyłali. A to to iest opaczne udanie, omylna y fałszywa na ludzi niewinne potwarz.

Na przeciw ktorey, co się wszytkich trzech za impostory, szpiegi, zdraocy do Krola Jego M., Pana naszego M., niesprawiedliwie y niesłusznie udanych osob dotyczy, czytelniku miłościwy y łaskawy, do wiadomości twey krotce a prawdziwie donosimy: iż Szlachta Rycerstwo, Obwyatele Korony Polskiej y W. X. Litewskiego y Ruskiego, oboięgo stanu Duchownego y Świetskiego ||(4 x.) religiey starożytney Greckiey, pod błogosławieństwem Nayświętszego Oycy Patryarchy Konstantynopolskiego stale y nieodstępnie trwające, wzięwszy wiadomość o przybyciu do państw Jego K. M. męża nieiakiego duchownego, imieniem Theophana, który patryarchą Ierozolimskim być głoszony był: z ktorego głoszenia niesłychaney tey w kraiach naszych sławy, z zawitania tak dalekiego y znamienitego, a wszytkiemu chrześcijaństwu, względem mieysc tych świętych, na których się zbawienie nasze stało, których on iest z łaski Bożej strażnikiem y przełożonym chrześcijańskim, y w ktorego rękę ży-

wotdaiący Iezu Chrysta Pana naszego y Boga grob, na każdy rok z uciechą wszystkiego chrześcijaństwa, a z podziwieniem pogan tamieyszych, przez schodzący z nieba w każdą wielką sobotę ogień cudodziei: a nam y z samey w wierze iednomysłności lubego y wdzięcznego gościa zadziwowani, chociażeśmy o nim, iak o tak znamienitey świętey Apostolskiej Stolicy tytułuiącym się Patryarsze, nić złego w podeyrzeniu mieć nie mogli; dla samego iednak, pod czas nieprzyjaźni y zaciągu wojennego z cesarzem Bisurmańskim poroku, postanowiliśmy u siebie samych byli, nie widzieć się z nim, ni pisać do niego, aż by się o nim, coby zacz był, stąd wiedzieć dało, skąd o ludziach takowych z cudzych ziem do państw Koronnych y Wiel. X. Lit. przybywaiących, uznanie w oyczyźnie naszey wychodzić zwykło. Y tak się działo: począwszy niemal od śrzodościa w roku przeszłym tysiąc sześćsetnym dwudziestym, o którym czasie ten mąż do państw Iego Kr. M. przybył, aż niemal do święta Zaśnienia Panny najsświętszey, w tym że roku, to przedsięwzięte postanowienie w swym zawarciu u nas zostawało. Przed którym mało co cza||(4 x. 06.)sem, naprzod dwa listy były pisane o tym, Patryarchą Ierolimskim ogłoszonym mężu, od godney pamięci Iaśnie Wielmożnego Stanisława Żółkiewskiego, kanclerza y hetmana Koronnego: ieden do wszech w obec obywatelów ukraiennych, drugi do woyta, burmistrzów y radców miasta Kiiowskiego; w których obudwu listach, czyniąc wzmiankę o przybyciu do państw Kr. Iego M. pomienionego męża tego, mianuie go być Patryarchą Ierolimskim, człowiekiem wielkim, gościem zacnym, uczciwym, swiebodnym, y bezpiecznego przejazdu przez państwa Iego Krol. M. godnym. A wrychle potym pisane były dwa listy od samego Krola Iego M., pana naszego miłościwego: ieden prywatny, do samego tego przerzeczonego męża, a drugi uniwersalny do wszystkich obywatelów woiewodztwa Wołyńskiego y Ukraińskiego, w których obudwu listach Krol Iego M. z poważnym, y oboiey osoby godnym poszanowaniem, pomienionego męża tego Wielebnym w Chrystusie Oycem y pobożnie miłym, Patryarchą Ierolimskim y wszystkiey Palestyny, mianować, na zawitanie do dworu Maiestatu swego (ieśliby się to iemu za słuszną rzecz być zdało) invitować go, a wszystkich

przerzeczonych wojewodztw Dignitarzom, Urzędnikom, Starostam, y wszystkim w obec obywatelom rozkazywać raczy, aby tego męża, iak człowieka zacnego y niepodayrzanego, w przystoynym poszanowaniu, bez żadnego naprzykrzenia się, bezpiecznie przez państwa Iego Kr. M. przeprowadzali, pod łaską to swoją po nich mieć chcąc. Przy ktorych Kr. Iego Mości y Hetmanskich listach, wyszły listy y inszych ludzi zacnych do tegoż męża poważnie, z wielkim poszanowaniem pisane: Wielebnego w Bogu Iego M. Xiędza Biskupa Łuskiego, podkanclerzego, na ten czas [(5 X.) kanclerza koronnego Andrzeia Lipskiego, y od Xiążęcia Iego Mści Zbaraskiego Krzystopha, kasztellana Krakowskiego, na on czas koniuszego koronnego, starosty Krzemienieckiego.

Z tych tedy, mowiemy, wszystkich listow wzięwszy my pewną wiadomość, że Krol Iego M. y pomienieni Ich M. Panowie Senatorowie, męża tego człowiekiem mianują być zacnym, uczciwym, niepodeyrzanym, wielkiego poszanowania y czci godnym, a przytym zaraz wielebnym y pobożnie miłym Oycem w Chrystusie, y przewielebnym z łaski Bożej Patryarchą Ierolimskim y wszystkim Palestyny tytułują go: pisania nam do niego, iak do Patryarchy Jerozolimskiego, posyłania y iazdy, iak do męża zacnego, z świętej ziemie Ierolimskiej, od grobu Bożego, y strażnika świętych mieysc do nas zawitałego, nauczyciela prawosławnego, y Najswiętszemu naszemu Patryarsie Konstantynopolskiemu w Duchu brata, społ Pasterza y społ Patryarchy, iak z otwartych nam do niego przez listy Iego Kr. M., y Ich M. PP. Senatorow drzwi przyczynę wzięliśmy. Do ktorego z przyczyny tey, wiele z nas sami osobami swemi bezpiecznie ziechawszy, wiele przez listy y posłańce swoje iego iak zacnego y uczciwego męża y Patryarchę Ierolimskiego nawiedziwszy, gdyśmy przytomni z listow iego świadecznych obaczyli, a odlegli wiadomość pewną wzięli, że iakim był od wielu głoszony, y iakim od K. Iego M. y Ich M. PP. Senatorow był tytułowany, takim się naydował, y prawdziwym Patryarchą Ierolimskim był, za takiego my y uznaliśmy go, y iak naszej wiary Pasterzowi błogosławionego Iakuba brata Pańskiego według ciała, pierwszego od samego Chrysta Pana na Episkopstwo Ierolimskie poświęco-

nego ((5 x. 06.) Archiereea successorowi,*) pokłon nasz duchowny oddaliśmy, y o Oycowskie iego y Pastyrskie błogosławieństwo prosiliśmy iego: ktore z danney iemu od Ducha Św. władzy, y z walney na niego od żywotdającego Grobu Pana Chrystusowego łaski, przez mnogie iego do wielu z nas osob, bratstw, y miast pisane błogosławione listy odzierzeliśmy.

A że tegdyż zaraz y o tym pewną wiadomość wzięliśmy, że y list od Naświetszego Oyca T i m o t h e a, Patriarchi naszego Konstantinopolskiego, poważny, z podpisem przy ręce iego samego kilkunastu Metropolitow, był iemu dany, na zupełny dozor y sporządzenie w iego dioecesiach wszelkich spraw y niedostatkow duchownych. w których kolwiek by się iemu tym przeizdem być zdarzyło, y iż przytym tak wysokiego dostoięństwa zacnym Patryarsie był, od tegoż Oyca naszego Patriarchi Konstantinopolskiego, Legat albo Exarcha. mąż wielkich cnót y dostoięństwa Arsenius, wielki Archymandrita Wielkiey Cerkwie: Za łaską y nałhnięciem prześwietego a ożywiającego Ducha, u niego, iak Boskim zezwoleniem w czas pogodny do krain naszych zawitałego, starać się zezwoliliśmy o to, na czym nam duchownym w świętey Cerkwi naszej Rossyskiey schodziło: y co on nam canonicę, za zezwalającym na to przez list swoy, y przez Exarchę, y przytomnym Oyca Patryarchi Konstantinopolskiego Duchem dać mógł, mająć iuż zaszłą na to Kroła Jego M. Pana naszego M. obietnicę w roku 1607, na seymie walnym uczynioną. a na tym blisko przeszłym rownie walnym seymie reassumowaną, stwierdzoną, y do konstitucij na obodwu tych seymach włożoną. że nam według praw y wolności naszych Metropolita y Władyki. pod posłuszeństwem duchownym, nam zwy(6 x.)kłym Patriarszym mieć pozwolić, y wszystkie dobra na te dostoięństwa przynależące, im przywrocić miłościwie przyobiecać raczył. A widząc iż to nam Pan Bog sam swym Boskim przemysłem w dom bez żadnych naszych zabiegow, nakładow, y trudności posłać raczył, czegobyśmy za granicą z trudnością nabywać mieli: to iest, o podniesienie upadłej przez Metropolita y niektore Episkopy. od zwykłego im

*) Chryst. Hom. 38. in Epist. 1 ad. Cor.

świętej Konstantinopolskiej stolice posłuszeństwa odstępniki: od której y porodzeni w Duchu, y wychowani, y wszelkim duszewnym dobrem przyozdobieni byli: O podniesinie, mowiemy, upadłej w świętej Cerkwi naszej Rossyiskiej hierarchii starać się zezwoliłiśmy. Iżeby nam Metropolita według praw, swobod, y przywileiow, nam y przodkom naszym od świętej pamięci Krolow Polskich przodkow Jego Kr. M. nadanych, przysięgą y nowemi przywileiami od Krola Jego M., Pana nam szczęśliwie panującego, stwierdzonych, rownie y według wiecznych praw cerkiewnych, władzą Ducha Ś., któremu tak się stać podobało, przez wielu lat na świętych powszechnych synodach namowionych, y do wiecznego nieporuszonego zachowania wszytkiemu po wszem świecie prawosławnego chrześcianstwa, wszytkiej, mowieny, S. Katolickiej Apostolskiej Cerkwi podanych, y wyłączeniem od Cerkwie y przekleństvom napraw tych, przestępcy y gwałtowniki obwarowanych: Aby, mowiemy, nam, według tych praw poważności, Metropolitę y Episkopy na miejsce odpadłych od Ś. Cerkwie naszej Rossiyskiej chirotonizował y poświęcił, pomienioną Krola Jego M., Pana naszego M., obietnicą ubezpieczeni, prosić go oto u siebie samych postanowiliśmy, z tym iednak sprawy sporządzeniem y obwarowaniem, iż ile (6 x. 06.) do investitury duchowney, która, iako prawa duchowne o niey uczą, z prawa Boskiego Episkopa stanowi, te, na znamienice, wysokie, y święte metropolitańskie y episkopskie przełożenstwa, prośby naszej do Naświętszego Oycy Patryarchi Jerozolimskiego doniesenie, tym zacnym oboygu stanu, Duchownym y Swietskim wszelakiego dostoięstwa y powołania mężom w zupełney władzy, wszytkich nas imieniem, y duchem naszym z niemi przytomnym zleciliśmy, dali, y zostawili, ktorzy by się pod ten czas przy Oycu Patryarsze Jerozolimskim naydowali; ktorych na ten czas wielu być rozumieliśmy z dwu przyczyn: częścią, z occasii bytności tam na ten czas tego ś. męża, częścią zaś z occasii pod ten samy czas przypadłej znamienitey uroczystości Zaśnienia Przenayświetszey Panny, przebłogosławionej Matki Bożey, na której uroczysty obchod wiele wiary y nabożenstwa naszego oboiego stanu duchownego y swietskiego ludzi, z starodawnego pobożnego zwyczaiu monasterz Piecherski w Kiiowie,

y cerkiew w nim Panny Naswietszey Zasnienia ex voto nawiedzać zwykli. Ile zaś do investitury, która, iako też Duchowne prawa uczą, z prawa ludzkiego Episkopa podaje, broni, y karmi: te wszystkich osob do podniesienia tej Świątnice należących względem, to iest. względem Electorow, Plectow y Duchownego Investitora, całą, zupełną, namniey niwczym nienaruszoną we władzy Krola Iego M., P. naszego M., iako podawcy y obrońcy własnego, zostawiliśmy: chcąc wszyscy, iak po wszystkie przeszłe, od lat dwudziestu sześciu, tak y na tym blisko przeszłym seymie Kr. M. prosić, aby nas przy prawach, swobodach y przywileiach naszych, nam od Iego Kr. M. samego, y od przodkow Jego K. M. nadanych, y przy (7 x.) sięgą stwierdzonych, zachowawszy, miłościwą obietnicę swoją pańską na wszystkich seymach czynioną, a w roku tysiąc sześćsetnym siedmym przyrzeczoną, warowaną, y ogłoszoną, y w roku przeszłym 1620 reassumowaną, odnowioną y stwierdzoną, w tych na pomienione dostoinstwa poświęconych osobach ziścić y wykonać miłościwie raczył: aby za tym miłościwym Krola Iego M. w uczynionej nam obietnicy z narodem naszym obeścieni się, wszystkie wewnętrzne, ile do religiey naszej Ruskiej, nieprzyjaźni y niepokoje, niesnaski y ciężary prawne, ustąpiły, seymy zatrudniane bywać przestały, y sam Krol Iego M., Pan nasz miłościwy, w sprawie tej molestowan daley nie był.

Te tedy naprzeciw tej potwarzy obmowę przełożywszy, abyśmy co się powiedziało istotnie każdemu wiedzieć chcącemu, a osobliwie komu by wiedzieć o tym należało pokazali, listy Krola Iego M. y Ich MM. PP. Senatorow do tego świętego męża, Oyca Theophana Patryarchi Ierolimskiego pisane, słowo w słowo przekładamy: a przy nich y listy Ich MM. PP. Senatorow. Pokładamy przy tym list przenaywielebniejszego Patryarchi Timothea Konstantynopolskiego, z ktorego się wyraźnie wiedzieć daie, iż ten święty Patryarcha Ierolimski, prawdziwy iest Patryarcha, a nie zmyślony, y że temu świętemu Patryarsze Ierolimskiemu od Oyca Patryarchi naszego Konstantynopolskiego, na używanie zupełney iurisdictioney w sprawach duchownych, po wszystkich Diocesiach stolicy Konstantynopolskiej podległych, władza iest pozwolona. Na-

koniec pokładamy y obmowę Bogiem umiłowanego Oycę Melecysza, Archiepiskopa Połockiego y Archimandryta naszego Wileńskiego, uczynioną do Iego M. [(7 X. 06.) K. Ogińskiego, podkomorzego Trockiego, za occasiā listow od Kr. Iego M. y Iego M. P. Kanclerza W. X. Lit. do niego pisanych. Z czego wszytkiego łącno każdy zdrowego rozsądku człowiek obaczyć może, iak sprawiedliwie ci pomienieni, zacni, uczciwi, y niwczym niepodeyzzrani mężowie za szpiegi y zdrayce Tureckie do Krola Iego M. udani, na uczciwym swoim zmacę ponoszą.

A że pierwszy (iakom wyszey pomienił), były do tego świętego męża Patryarchi Ierozolimskiego pisane listy od godney pamięci Iego M. Pana Kanclerza y Hetmana Koronnego, Stanisława Żółkiewskiego, niż od Krola Iego M.,—te naprzod pokładamy.

Kopia listu godney pamięci Jaśnie Wielmożnego P. Stanisława Żółkiewskiego, Kanclerza y Hetmana W. Koronnego, do P. P. mieszczan Kiiowskich pisanego.

Stawetny Runie Wojcie y Runowie Raycy Kiiowscy!

„Pisałem do Iego Kr. Mści, Pana naszego mściwego, o czem dałem wam przed tym znać, oznaymując o przyjeździe Ś. Patryarchi Ierozolimskiego do Kiiowa: dobrzeście uczynili, żeście tak wielkiego człowieka y zacnego gościa z przystoyną uczciwością przyjęli. A to Iego Kr. M. dla tym przespieczniejszego przejazdu Iego, aby był na każdym miejscu tym więcej szanowany w drodze, posyłać raczy P. Poczanowskiego, Komornika swego, iż by go na Kamieniec do Chocinia przeprowadził, y W. M. możecie kogokolwiek postać coby przy nim iachał do granicy Wołoskiej. Zalecam się za tym łaskawey dawney przyiaźni W. M.—Z Żółkwie dnia 5 Maia, Roku 1620.“

W. M. wszego dobra zyczliwy przyjaciel

*Stanisław Żółkiewsky,
Kanclerz y Hetman Koronny.*

Kopia listu tegoż Iego M. Pana Hetmana otwartego
do Ich M. PP. obywatelów Ukrainnych Wołyńskich
y Podolskich pisanego.

„Stanisław Żółkiewski, Kanclerz y Hetman W. Koronny: Barski,
„Iaworowski, Kamieniecki & c. Starosta.

„Oznaymuie komu wiedzieć należy, iż Iego Kr. M. posyłać
„raczy P. Poczanowskiego, Komornika swego, dla przeprowadzenia
„Patryarchi Jerozolimskiego, żeby go do Kamieńca albo gdziekolwiek
„przeprowadził. Przeto wiedząc o tym, kiedykolwiek by Patryarchę
„tego prześcignął, żebyście W. M. pomocnemi byli do ||(8 X. 06.)
„wczesnego przeprowadzenia onego, y iako uczciwego y zacnego
„człowieka, w poszanowaniu przystoynym wszędzie mieli, gdyż nie
„mało na tym Rzeczyp: pod tym zwłaszcza czasem, kiedy ktorey
„woynę przeciw Państwom Rzeczyp: obracają, należy, aby Patry-
„archa ten, zacny człowiek, swobodny y przepieczny przez Państwa
„Rzeczypospolitey miał przejazd. Data w Żółkwie, dnia 5 Maia.
„Roku 1620.“

Kopia listu Krola Iego M., do świętego Oyca Patri-
archi Ierozolimskiego pisanego.

„Sigismundus III, Dei gratia Rex Poloniae, magnus Dux Litu-
„aniae, Russiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniae, nec non Svecorum,
„Gottorum Vandalorumque haereditarius Rex.“

„Venerabilis in Christo Pater devotè nobis dilecte. Postquam
„nuncium de adventu Rev: Vestrae in Regni nostri ditones accepi-
„mus, non alio proposito Rev: Vestram huc advenisse existimavimus,
„nisi ut pacatè tranquilleque ea, quae erant ipsius propositi, pera-
„geret. Etsi vero diversae di|| (9 X.) versorum voces de eo adventu
„Rev: V: ad nos perferentur, ea tamen tanti momenti apud nos non
„fuère, ut aliquam de Rev: Vestra suspicionem sinistram apud nos
„possent parere, potiusque expectandum tam diu censuimus, donec
„certius aliquid de instituto Rev: V: cognosceremus. Quod cum nunc
„ex literis Rev: V: Nobis, uti arbitrabamur, haud obscurè pateat, non

„egre patimur Rev: V: in ditionibus nostris huc usque commorata-
„esse. Existimamus autem omnia Rev: V: acta, quod ipsius quoque
„professio requirere videtur, nihil aliud nisi pacem, tranquillitatemque
„spectare. Quamobrem ea omnia, quae a nobis Rev: V: petit, benignè
„illi concedimus, cubicularioque nostro per literas mandamus, ut
„Rev: V: per ea loca, quo iter suum susceptura est, securitatis causa
„deducat. Quanquam non abs re factura Rev: V: videretur, si in
„anlam quoque nostram defluceret, suique nobis copiam faceret: sed
„num id rationes ipsius permittant secum ipsa accuratius conside-
„rabit. Quod reliquum est, bene feliciterque valeat Rev: V. Data
„Varsaviae, die 1 mensis Augusti. Anno D-ni MDCXX. Regnorum
„nostrorum Poloniae XXXIII. Sveciae XXVII. anno.“

SIGISMUNDUS REX.

Inscriptio:

*Venerabili in Christo Patri Thephano, Hierosolymitano totiusque Pa-
lestinae Patriarchae, devote nobis dilecto.*

Ktory na ięzyk Polski przelożony tak się w so-
bie ma:

„(9 X. 06.) Zygmunt III, z łaski Bożey Krol Polski, Wielkie
„Xsiaże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Liflantskie: y Swed-
„ski, Gottski, Wandalski dziedziczny Krol, & caet.

„Wielebny w Chrystusie Oycze, pobożnie nam miły. Gdyśmy
„wzięli wiadomość o przybyciu Wiel. Waszey do Państw Krolestwa
„naszego, nie innym przedsięwzięciem przybyłą owdzie Wiel. Waszę
„rozumieliśmy, tylko aby skromnie y spokojnie to co było iey przed-
„sięwzięcia odprawowała. Aczkolwiek roznych rozne głosy o tym
„Wiel. Waszey przybyciu do Nas donoszone były, te iednak wagi
„takiey u nas nie były, aby iakie o Wiel. Waszey podeyrzenia prze-
„ciwne u Nas mogli urodzić, ale raczey tak długo czekać postano-
„wiliśmy, ażbyśmy co pewnieyszego o przedsięwzięciu Wiel. Waszey
„poznali. To iż iuż z listu Wiel. Waszey, iakośmy y mniemali,
„iawno wiedzieć się daie, łagodnie to znosimy, że Wiel. Wasza
„pod ten czas w Państwach nszych mieszkała. A rozumiemy, że
„wszystkie Wiel. Waszey sprawy, co też y samie iey powołanie wy-

„ciągać zda się, do niczego się inszego, tylko do spokojności y po-
„|(10 x.)koiu ściągają. Dla czego wszystko to, o co Nas Wiel. Wa-
„sza prosi, łaskawie iey pozwalamy, y komornikowi naszemu przez
„list roskazujemy, aby Wiel. Wasza przez te mieysca, ktoremi ona
„drogę zawziąć ma, dla bezpieczeństwa prowadził. Aczkolwiek nie
„od rzeczy Wiel. Wasza uczynić zdałaby się, ieśliby też do dworu
„naszego stąpiła y Nas przytomnością swą nawiedziła. Ale ieśli
„się to Wiel. Waszey uczynić będzie zdało, sama to pilniey niech
„uważy. Zatym dobrze y szczęśliwie niech się ma Wiel. Wasza. Dan
„z Warszawy dnia 1. miesiąca Augusta, Roku 1620. Krolestw na-
„szych Polskiego 33. Szwedskiego 27.“

SIGISMUNDUS REX.

Nadpis listu tego:

*Wielebnemu w Chrystusie Oycu Theophanowi Jerozolimskiemu
y wszytkiey Palestyny Patryarsze, pobożnie Nam milemu, et caet.*

Kopia listu drugiego Kr. Iego M., pisanego do P. Pa-
czanowskiego, Komornika K. Iego M., dla przepro-
wadzenia S. Oyca Patryarchi zesłanego.

||(10 x. 06.) „Zygmunt III, z Bożey łaski Krol Polski, Wielkie
„Xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudskie, In-
„flantskie: y Szwedski, Gottski, Wandalski dziedziczny Krol, et caet.

„Posyłamy do rąk Wierności twej otwarty uniwersał, abo pas-
„port, dla tym bezpieszniejszego przeprowadzenia Patyarchi tego
„Ierozolimskiego, ktoregośmy Wier: twej z Kiiowa do Kamieńca, a z
„tamtąd daley gdzie będzie potrzeba przeprowadzić rozkazali. Prze-
„to pilnie napominamy Wier: twoie, abyś Wier: twoia pomienio-
„nego Patryarchę Ierozolimskiego, niemieszkale z Kiiowa do Ka-
„mienca przeprowadził, potrafiając w to pilnie, iakoby żadney przy-
„krości przy Wier: twej w drodze nie odniósł, y owszem wszędzie
„przystoynne poszanowanie iako człowiek zaeniy miał. Co uczynisz
„Wier: twoia dogadzając woli naszej. Dan w Warszawie dnia 1
„Lipca, Roku pańskiego M. DC. XX. Panowania naszego Polskiego
„33. Szwedskiego 27 roku.“

SIGISMUNDUS REX.

(II X.) Kopia listu trzeciego, albo uniwersał otwarty
Krola Iego M., do obywatelow Ukrainnych y Wołyń-
skich pisanego.

„Zygmunt III, z Bożey łaski Krol Polski, Wielkie Xiążę Li-
tewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudskie, Inflantskie: y
Szwedski, Gottski, Wandalski dziedziczny Krol.“

„Wszem w obec y każdemu z osobna komu to wiedzieć należy,
a mianowicie Dygnitarzom, Starostom, Urzędnikom y wszystkim
województw Wołyńskich y Ukrainskich obywatelom. Oznaymujemy,
iż posyłamy szlachetnego Szczęsnego Poczanowskiego, komornika
naszego, aby Patryarchę Ierozolimskiego y Palestyńskiego Wieleb-
nego Theophana z Kiiowa do Kamieńca, a z tamtąd gdzie będzie
potrzeba, daley zaprowadził: dla czego napominamy pilnie, uprzej:
y wier: wasze, żebyście pomienionemu komornikowi naszemu, dla prę-
szego y sposobnego przeprowadzenia pomienionego Wiel: Patryarchy
pomocnemi byli. Samego zaś iak człeka zacnego w poszanowaniu
przystoynym mieli, y żadney mu przykrości w drodze czynić nie
dopuszcili. Należy bowiem na tym siła ((II X. 06.) Rzeczyposp: zwła-
szcza pod ten czas niebezpieczeństw, od pogaństwa następujących;
aby ten Patryarcha, człowiek zacny, przez Państwa nasze był prze-
prowadzony. Co uczynią uprzej: y wier: wasze dla łaski naszej
y z powinności swej. Dan w Warszawie dnia trzydziestego mie-
siąca Lipca, roku Pańskiego 1620. Panowania naszego Polskiego
33. Szedskiego 27 roku.“

SIGISMUNDUS REX.

Petrus Gembicki secret:

Kopia listu przewielebnego Iego M. Xiędza Biskupa
Łuckiego, podkanclerzego Koronnego, do Św. Oycy
Patryarchi pisanego.

Przewielebny w Bogu Oycze Patryarcho Ierozolimski!

„Wziąwszy wiadomość z pisania, do mnie danego, o bytności
Wielebności Waszey w Państwach Iego K. M. cieszę się z tego,

„życząc aby to było ku dobremu wszystkiego chrześcijaństwa. Czern-
„cow, ktoryches Wielebność Wasza do Krola Iego M. wyprowadził,
„y miłościwy przy(12 x.)stęp y prędką u Iego K. M. ziednałem
„odprawę, iako to Wielebność Wasza z nichże samych wyrozumiesz.
„A iż w tey mierze Komornikowi Iego Kr M. P. Poczanowskiemu
„dana iest dostateczna od Iego Kr. M. informatia, dla tego na ten
„czas referuiąc się, zalecam się modlitwom Wielebności Waszey y chę-
„ciom przyjacielskim, Pana Boga przy tym prosząc, aby on sam
„łaską y błogosławieństwem swym wspierał pias intentiones Wiel.
„Waszey, y dobrym zdrowiem posilał. Z Warszawy, dnia 1 Augu-
„sta, 1620 roku.“

Wielebności Waszey przyjaciel zyczliwy.

Adreas Lipski,

Episc. Luceoriensis, Vicecancellarius Regni, d. c.

Nadpis tego listu taki:

*Przewielebniejszemu w Bogu, Oycu Theophanowi Patryarsze Ierozo-
linskiemu y wszytkiej Palestyny należy.*

(12 x. 06.) Kopia listu, pisanego do Św. Oycy Patryar-
chi Ierolimskiego od X. Iego M. Zbaraskiego, na
ten czas kasztellana Krakowskiego, starostę Krze-
mienieckiego, Sokalskiego, et caet.

Illustrissime et Reverendissime Domine!

„To coś mi Wm., moy Mściwy Pan, w liscie swym roszakać
„raczył przez posłanniki swoje, uczyniłem rad. Ieśli od Iego Kr. M.
„dozwoleń wezmą na odiażd Wm., a przyszlą kogo do mnie, dam
„do urzędników swoich listy, aby Wm. dobrowolnie wszędy puścili,
„y poszanowanie wszelakie uczynili. Oddaie przy tym moje posługi
„łascie Wm., mego miłościwego pana. Dan w Końskiey Woley, &
„caet., 22 Iulii.“

Wm. mego M. Pana zyczliwy przyjaciel

Krzysztof Zbaraski, koniuszy

Nadpis tego listu taki:

*Illustrissimo et Reverendissimo Domino Theophano, Dei Gratia Pa-
triarchae Hierosolimitano, Domino et amico observantissimo.*

(13 π.) Obmowa, którą czynił Wielebny w Bogu Oyciec Meletius Archiepiskop Połocky, et caet., do Iego M. P. podkomorzego Trockiego, na list Krola Iego Mości.

„Ia cale wiernym, y namniey ni w tym w czym iestem trądukowany, ni w inszym czym y namnieyszym niepodeyrzanym być, poddanym Iego Kr. Młości przed Bogiem oświadczywszy się, powiadam, że gdzieby nas list Krola Iego Mści dość pocześnie do tego męża, według dostojenstwa, którym on się tytułował, pisany był nie zaszedł, widzieć się nam z nim nie przyszło by było. Ale za tego, y przytym drugiego do obywatelow Wołyńskich y Ukrainnych pisanego, do nas przesłaniem y ubezpieczeniem, od starszego mego, iako posłusznik w nawiedzenie iego zesłany byłem: za takiego gi mając y rozumiejąc, iakim go Iego Kr. M. w listach swych mianować y tytułować raczy. A żeśmy nie my tylko dwa, ale y insi kraioy Wołyńskich y Ruskich poświęcenie od niego wziąć, obrazę Maiestatu Krola Iego Mści być nie rozumieli, upewniało nas wielu inszych postronnych Episkopow y Archiepiskopow w Państwach Iego Kr. Mści swobodne mieszkanie y w: Cerkwi (13 π. 06.) naszey po wszystkie te czasy usługowanie, którym y namnieyszą literą to, coby się z obrazą o maiestat Iego Kr. Mści opierało, nie było nigdy zadano,—ni im samym, ani tym, którzy sie w majątnościach swych mieli y mają. Gdyżemy nuda officia oddzierzawszy, na łaskę Kr. Iego Mści, ktoremu ius patronatus należy, we wszystkim inszym, iak na obrońcę y podawcę tych stolic y dobr, ieśliby na to wola Boża y wola Iego Kr. Mści była, czekać w pokoju z sobą postanowili pierwey, niżejmy się poświęcić pozwolili. Zaczyn aby się od osob naszych, na co z pomienionego złego zanosić miało, nie nayduie.“

Obmowa druga tegoż na list Iaśnie Wielmożnego Iego M. P. Kanclerza, do tegoż Iego M. P. Podkomorzego Trockiego pisany.

„Starszy naszego monasterza, pobożnie zeszyły przodek moy, Archimandrit Wileński, z nami bracią swą w zawartey radzie to

„miał, nie do tego męża, który Patryarchą Ierolimskim był gło-
szony nie pisać, a ni się komu z naszych z nim widzieć, aż by
„się o nim, coby zacz był, stąd wiedzieć (14 π.) dało, zkład
„o ludziach takich uznanie w oyczyźnie naszej pochodzić zwykło:
„y tak się działo, że od śrzodopósia roku przeszłego, o którym
„czasie ten mąż do Państw Kr. Iego M. przybył, aż do Panny
„Mariey Zielney niemal, namowiona rzecz w swym zawarciu zosta-
„wała; o którym czasie listy Krola Iego M. do tego męża y do
„obywatelów Wołyńskich y Ukrainnych pisane, aktikowane nas do-
„szły, ktore nam iako poszanowne z wyraźnym Ierolimskiego Pa-
„triarchowstwa otitulowaniem, iazdy do niego bezpiecznie otworzyły
„y przyczynę dały. (Ktorych autographa przy Oycu Boreckim y teraz
„zostawać rozumiem.) Gdzieżeśmy y o poświęcenie za wielką wielu
„duchownych y swietskich, na znamienitą Zasnenia Panny Nayświęt-
„szej uroczystość do Kiiowa zewsząd przybyłych ludzi, instantią
„wazyli się. Ile do osoby iego, za takiegośmy rozumiejąc, iakim go
„Kr. Iego M., Pan nasz M., y insi wielcy Senatorowie Koronni, du-
„chowni y swietscy, rozumieć przez listy swe nam podali, uczyni-
„liśmy to; ile zaś do osob naszych, upewniała nas na pogładanie na
„osoby duchowne, Episkopy y Archiepiskopy, ktorzy z cudzych
„(14 π. 06.) stron do Państw Krola Iego M. przybyli, w Cerkwi naszej
„to, co ich dostojenstwo nosiło, obchodzili po wszystkie te czasy
„bezpiecznie, bez żadnych głosów obrazy Maiestatu Krola Iego M.,
„tak od nich, iak y od tych, w czyich maiętnościach żyli y po dziś
„dzień żyją. Gdyżeśmy y my od Oyca Patryarchy to tylko wzięli,
„co on nam dać mógł, na ius patronatus, podawania stolic y dobr,
„ktore w zupełney Krola Iego M. władzy zostaią, nie tylko dziełem,
„ale y myślą targnąć się nie wazyć się z sobą postanowiwszy y
„przrzekszy: Czekać chcąc cierpliwie na łaskę Boga Wszechmo-
„gącego y na Miłościwą łaskę y obietnicę Kr. Iego M., na seymie
„roku 1607 uczynioną y na tym przeszłym reassumowaną, w pokoju
„bez żadnych buntów y sedycij, na iawinie pokątnie w Państwach
„Iego Kr. M. żyjąc. A co się tknie praw cerkiewnych, y te są
„w swej całości zachowane, ktore tegdy gwałt y łamaninę w tey
„sprawie odnosiłyby, gdyby się to nad wiadomość y wolę zwierzch-

„niego pasterza Patryarchy Konstantynopolskiego było uczyniło. Ale ten, umyślnie iemu w tym zupełną władzę swą zleciwszy, y Legata swego albo Erarchę, męża [(15 π.) wielkiego, przy nim zesłał, aby z osoby jego w tej tu jego Rossijskiej z kanonow cerkiewnych (iako to y Wm., moy Mściwy Pan, w liście swym do mnie „przyznawać raczysz) y z starożytnych praw y przywileiow, od „Krolow Ich Mści Polskich, przodkow Jego Kr. M., y od samego „szczęśliwie nam teraz panującego Krola Pana naszego nadanych, „iemu należący dioeciesiey bezpieczniey, ile do praw duchownych, „y swiebodniy, y z większym od nas temu wiary daniem sprawo- „wał to, coby na urząd jego należało. Co że się za takim Konstan- „tynopolskiego Patryarchy zezwoleniem przez Paryarchę Ierozolim- „skiego prawidłnie stać mogło, poświęcenie terazniejszego Wielebnego „w Bogu Oyca Władyki Lwowskiego świeżym przykładem, który „za zezwoleniem Patryarchy Konstantynopolskiego, od Metropolity „Wołoskiego (ktory do Państw tutejszych tak wiele prawa ma, „iako y Patryarcha Ierozolimsky) poświęcenie wzięwszy, zakonnie „postanowionym Episkopem zostawa.“

(15 π. 06.) List Przewielebnego Oyca Patryarchy Konstantynopolskiego, dany Przewielebnemu Patryarsie Ierozolimskiemu, gdy do Moskwy iachał.

Τιμοθέος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
νέας Ρώμης καὶ οἰκουμένης Πατριάρχης.

Ἐρωτάτοι Μητροπολίται καὶ ὑπερτίμοι, θεοφιλεστάτοι Ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀδελφοὶ καὶ σὺλλειτουργοὶ τῆς ἡμῶν Μετρούπολεως, οἱ ἐντενδόμενοι τῷ παρόντι γράμματι, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ εὐεχία ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος.

Ὁ μακαριώτατος καὶ ἁγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων κύριος Θεοφάνης ὁ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ποθεινόςτατος ἀδελφός καὶ σὺλλειτουργός τῆς ἡμῶν Μετρούπολεως ἀνάγκην ἔχει παραγενέσθαι ἄχρι τῶν ὁρίων Μοσχοβίας, καὶ οἱ κατὰ πάροδον εὐσεβεῖς, ὅπο εὐλαβεῖας πάντως μετακαλέσαι ἔχουσιν αὐτὸν λειτουργήσαι, καὶ πάντα τὰ Ἀρχιερατικὰ ἐκτελέσαι, εἰς τὸ εὐλογῆσαι καὶ ἱγνίσαι αὐτόν. Διὰ τοῦτο ὀφείλετε μετὰ [(16 π.) τιμῆς καὶ εὐνόιας ἀποδεχθῆναι αὐτόν, καὶ ἀδελφὴν παρασχέιν ἀπαραιτήτως, ὥς κληρονομοῦντες καὶ δίκαιον ἱερωρεῖν καὶ πάντα τὰ Ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν ἐν ταῖς ἐπάρχιας ἡμῶν. Ἐἶδε

τις ἄλλως ποιήσει, καὶ παραήκοος φανῇ ὅπωςδὴποτε, οὐκ ἀμέτοχος ἔσται τῆς προσηκούσης ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς. Οὕτως οὖν δηλοποιούμεν ὑμῖν, καὶ μὴ ἄλλως γένοιτο ἐξαπίντως. Ἡ χάρις δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μεθ' ὑμῶν, ἀμήν. Ἐν ἔτῃ ἀπὸ κτίσεως κόσμου 726. Ἰνδικτιόνο; α. μηνὶ ἀπριλίῳ.

Który polskim ięzykiem tak się w sobie ma:

„Thimotheus z miłosierdzia Bożego Archiepiskop Konstantynopola, nowego Rzymu, y Oecumenicus Patriarcha.“

„Przeoświeconym Metropolitom y Hypertimom, Boga miłującym Archiepiskopom y Episkopom, w Duchu świętym umiłowaney Braci y których ten list nasz doydzie, łaska wam, pokoy y miłość od Boga wszechmogącego.“

„Przebłogosławieński y naświetszy Patryarcha Ierozolimski Kyr Theophan, w [(16 X. 06.) świętym Duchu miły brat y społeczeństwo pokorności naszej, mając potrzebę, iedzie do ziemi Moskiewskiej, zaczym do ktoregokolwiek z was błahocestiwych przeiazdem tym przybędzie, wzywać Wielebność iego y używać będziecie do odprawowania Boskiej liturgiey, do błogosławienia was y oświęcenia: powinni będąc z wszelką chucią y uczciwością Wieliego przyjmować y wszelakimi dostatkami opatrywać nieodmownie, iak tego, ktoremu, iako po nas kanony cirkiewne y sama przystoynność mieć chciała, świętości cerkiewne y wszelkie Archiereyskie sprawy w naszych eparchiach odprawować pozwoliliśmy, y gdzieby się kto przeciwnym y nieposłusznym temu okazał, iakim że kolkick sposobem, każdy takowy pod należne karanie cerkiewne podpada. Co aby się inaczey nie działo, oznaymuiemy wam. Zatym łaska Pana naszego Iezu Chrysta niech będzie z wami. Amen. Z Konstantynopola, roku od stworzenia świata 7126, Indicta 1, miesiąca Kwietnia.“

[(17 X.) Przeczetszy tedy to wszystko a uważywszy, miłościwy y łaskawy czytelniku, rozumiemy, że się łączno sprawić możesz, iak dobrym sumnieniem ten zaoczny a opaczny Delator obżałowanych tych osob uczciwe, przed Pomazańcem Bożym, ktorego, iakośmy rzekli, poważnych uszu nie fałszywego dochodzić niema, zmazał y obezecznił. Ktożby się z tym, z cudzych kraioy do nas zawitałym

mężem, widzieć uchylał, nierzkąc żadnego zakazu niemiawszy, ale takie Krola Iego Mości y wielu oświeconych Senatorow poważne do niego pisane listy widziawszy? Krol Iego M. y prześwietny iego Senat ma go za człowieka zacnego, uczciwego, niepodeyzzanego, wszelkiew czci y poszanowania godnego, za Oycę w Chrystusie pobożnie miłego, y za Przewielebnego w Bogu Patryarchę Ierozolimskiego y wszyskiew Palestyny, y do dworu swego na zawitanie wzywago; który pewnie uczyniłby to był, by się był na bisurmiańskie pod ten zaciągowy czas podeyzzrenie oglądać nie był powinien, gdzie nie sprawiedliwości y miłosierdzia, tylko samy gwałt y okrucieństwo, gdzie samawola prawem. Na co snąć y Krol Iego M. poglądając, y męża tak wielkiego przez te do dworu Iego Kr. M. zawitanie w podeyzzrenie okrutnikowi popaść szcędząc, przy tym swym inuitowaniu baczne y chrześciańskiego pana godne w liscie swym do niego słowa pokładać raczy owe: sed num id rationes ipsius permittant, secum ipsa accuratiūs considerabit: „ale ieśli się to Wiel. Waszey uczynić będzie zdało, sama to pilnie niech uważy.“ Krol tedy Iego M., iakośmy rzekli, y przeoświeceni iego Senatorowie, za zacnego y wielkiego, niepodeyzzanego y wszelkiew czci godnego człowieka mają, a my go mieć mieli za szpiega y zdraycę? Pewnie sami takimi y według Bożego y według ludzkiego (17 x. 06.) prawa, zostawać musielibyśmy, iako y ten niewstydlivy Delator. Ieśliż wszyscy, ktorzy za takimi Krola Iego Młści y Ich M. PP. Senatorow listami tego świętego męża sami osobami swemi, lub przez listy y posłańce swoje nawiedzali, iemu pokłon swoy duchowny oddawali, y o błogosławieństwo prosili, mieli być szpiegami y zdraycami Turreckimi,—nietylko wszytka Ruś musiałaby być tą bezecną zmasą pokropieni, ale y wiele zacnych ludzi z Polsky y z Litwy. Iasnie Oświecone Xiąże Zbaraskie, Kasztelan Krakowsky, y Przewielebny w Bogu Iego M. Xiądz Biskup Kiiowski, iuż w przeiezdzie tego świętego męża z Państw Krola Iego M. za granicy, wielkimi com meaty suppeditowali y sustentowali, y w maiętnościach swych łaskawie, iak człowieka wielkiego y zacnego, przyjmowali, czcili y szanowali, y wiele inney zacney y znamenitey szlachty to czynili. Coż o tych, wszelkiew czci godnych Senatorach y o inszych uczciwych

ludziach, ten niewstydlivy Delator rzecze? Jedno, że tylko Borecky y Smotrzysky, mimo niezliczone inšze duchowne y świeckie osoby, z conversaciey tego uczciwego y niepodeyżzanego męża na nieuczciwe y podeyżrzane zadziałali? Ieśli on uczciwy y niepodeyżrzany, za iakiego gi ma Krol Iego M y Ich PP. Senatorowie, w czym ich nieuczciwemi y podeyżżzanemi mógł uczynić? Zaż takimi wysokimi tytułami ten święty mąż na Borekiego y Smotrzyskiego oszukanie był zdobiony, który by przez nie zmanieni, za zdraycy sądzeni y karani być mogli? By był ten ś. mąż choć iedną literą, od tego komu należało, takim, za iakiego gi teraz udaia, notowany, lub conversatia z nim zakazana, ktoby się nad ten zakaz, lub nad to ozechowanie z nim conversować ważył? Ale widzi sam Pan Bog y obwi! (18 π.)nionych niewinne sumnienie y tego niewstydliwego Delatora potwarzliwy umył, na co zmierzając y świętego męża Patryarchę Jerozolimskiego, te przy nim zacne osoby nad boiażń Boga tak sromotnie zmazać śmiał. Ono się to, co się w pospolitey fabułce obnosi, z tey tak przykrej gory toczy: baran wilkowi wodę mąci, choć wniz rzeki stoi. Ieśliż co swego przez tę potwarz wesprzeć chciał, iakoż tak iest, tym samym oświadczy, że sprawiedliwiey niema: prawdy abowiem fałszem nikt dobry nie broni, y potwarzą rzeczy sprawiedliwych nikt uczciwy nie wspiera. Ieśli Bożey sprawy broni, czemu obronę iey nie od Pana Boga począł, ale od przeciwnika Bożego, ktoremu imie diabeł, to est potwarca?*) Ieśli uffa swey sprawiedliwości, czemu potwarzą oczy sędziom proszy? Co bowiem ciemności z światłością, y Beliałowi z Chrystusem? Wy, mowi, Chrystus Pan, z oycy diabła iesteście, — a to by dla czego? Dla tego, mowi, iż żądzę oycy waszego chcecie czynić: on mężo-boyca był od początku, a w prawdzie nie stał, bo kłamca iest y oyciec kławstwa.***) Ieśli się mu tey trochę krwi Boreckiego y Smotrzyskiego zapragneło, czemu się iey brudem potwarzy zameconey, nie raczey czystey napić postąpił? Niechciał mieć na tym dosyć, zabić niewinnego na ciełe, ieśli nie zaraz y na uczciwym: kusiłby się snać złośliwiec y o duszę, by do niey mógł mieć przystęp y namniey-

*) Joan. 8.

**) Ibid.

szy. Ale Bog, niewinności obrońca, *) między nim y temi niewinnemi rozsądzi, a sam sprawę tę rozegna: Od mężow krwi wybawi, którzy zmyślili nieprawość w sercach swych, zastrzyli języki swe iako węzowie, a pod wargami ich iad zmiłowy. **) Da sąd swoy Krolowi, a sprawiedliwość (18 ps. 66.) swoje synowi Krolewskiemu, aby sądził lud iego w sprawiedliwości, a ubóstwo iego w sądzie. ***)

O Dostojenstwach y Beneficiach Cerkiewnych.

Ale głos się nosi, bez podania Krola Iego M., podawcy tych dostojenstw, y bez błogosławienia Metropolity, mianować się ważą, ow Metropolitem, a drugi Archiepiskopem, y na takie dostojenstwa nastąpili, ktore mają żywe pasterze, z porządnego na to poświęcenia y z podania Krola Iego M., zaczym w nieuszanowanie Maiestatu Krola Iego M. popadli.

Ieśli tak iest: czemuż, lekkomyślny człowiek, potwarz do tego przyszywa? Czemu uczciwe ludzie przed swoim dowodem, a sędziego wyrokiem, na dobrej ich sławie y na uczciwym lży? Zaż na samym, iako powiada, nieuszanowaniu Maiestatu Krola Iego M. z pomienionych przyczyn, bez opacznie zmyślonej zdrady nie dosyć? Nie to zaiste, czytelniku miłościwy, co w słowach praetenduie, na umyśle ten calumniator knuie, iż z pomienionych od niego przyczyn intetowane Maiestatu Krola Iego M. nieuszanowanie stanąć nie mogło, przyszył do nich potwarz, aby iednego o drugiego uderzeniem skry zmyślonego przez się w oyczyźnie pożogu wykrzesił ludzi niewinnych, łapaniem, więzieniem y morderstwem podżarzył, po wszystkich Koronnych y Litewskich Państwach y Ruskich rospłomienił, a potym krwią niewinną tuszył y gasił.

W sprawie abowiem tey, co słusznie Krola Iego M. zachodzić miało, nic się z łaski Bożey nie stało. Wiedzieli to iako indigenae, iako obywatele Koronni, praw y duchownych y świejskich, ktoremi się oyczyzna nasza rządzi y sprawuie, dobre świadomi, co w tey

*) Psal. 63.

**) Psal. 42.

***) Psal. 71.

sprawie nieporuszne y niwczym nietknione przy władzy Kr. Iego M., iako ||(10 π) podawcy beneficiorum y praelatury cerkiewney, względem iuris Patronatus Regii, zostawić, a co od duchowney władzy bez nieuszanowania Maiestatu Kr. Iego M. wziąć mogli.

Dwie rzeczy w sprawie tey na osoby swoje brane być naydowali: pierwszą y przodkuiącą rzecz, dostoięństwo duchowne; drugą y za tą z potrzeby następującą, beneficia tych dostoięństw. Nie dostoięństwo abowiem dla beneficii, ale beneficia dla dostoięństwa są uczynione, nadane y sporządzone. Dostoięństwo, ktore w sprawie tey naydowali, było Metropolitańskie, Archiepiskopskie y Episkopskie; Beneficia, ktore tym dostoięństwom należały, były maiętności, z ktorych Metropolit, Archiepiskop y Episkopowie żyją, y z swoim się klerem sustentują. Rzecz sprawy tey pierwszą: to iest, dostoięństwo te, według oboiego prawa duchownego y swietskiego, widzieli być w ręku przełożonych duchownych: mianowicie, Metropolitowi w ręku Patryarchy Konstantynopolskiego, Episkopom w ręku tegoż Patryarchy y w ręku Metropolity wszytkiey Rossii. Rzecz teyże sprawy drugą: to iest, beneficia te, według prawa swietskiego Koronnego y Litewskiego, widzieli być w ręku Krola Iego M., iako własnego beneficij tych podawcy y obrońcy. Że dostoięństwo Metropolitańskie y Episkopskie w Państwach Krola Pana naszego iest w ręku przełożonych duchownych, to iest: Metropolitańskie w ręku, iakośmy rzekli, Patryarchy Konstantynopolskiego, a Episkopskie w ręku tegoż Patryarchy y w ręku Metropolity wszytkiey Rossii, widzieli to z kanonu 28 praw duchownych czwartego powszechnego synodu,*) ktory Thracię, Pont, Asię y Barbarię, pod rząd y władzę Konstantynopolskiemu Patryarsze przysądza, y z kanonu osmego trzeciego powszechnego synodu,**) ktory temu Patryar- ||(10 π. 06.)sze w tey krainie rząd duchowny y władzę zostawuie, przez ktorego do wiary Pana Chrystusowey iest przywiedziona y ochrzczona. Z praw swietskich widzieli samy ustawiczny zwyczaj y przywileia Krolow Ich M. Polskich, ktorzy rząd y władzę du-

*) 4 powszech. syn. canon 28.

**) 3 powszech. synod. can. 8.

chowną w Państwach swych w narodzie naszym Ruskim Patryarsze Konstantynopolskiemu przyznawaią y pozwalaią. A że beneficia cerkiewne są w ręku y we władzy Krola Iego M., widzieli to z prawa iuris Patronatus, właśnie Krolowi Iego M. należącego. Ktore dwie rzeczy, to iest, dostojenstwo y beneficia, kanonistowie pospolicie nazywać zwykli investiturą duchowną y świecką: Investitury duchowney własność być, powiadaia, Biskupa z prawa Bożego stanowić; investitury zaś świeckiey własność Biskupa z prawa świeckiego karmić. *) Insza, mowia, investitura iest, ktora Episkopa czyni, a insza, ktora Episkopa karmi: ona z Boskiego prawa nabywana bywa, a ona z prawa ludzkiego. Uymi prawo Bozkie, duchownie Episkop nie staie się; uymi prawo ludzkie, maiętności traci, przez ktore cielesnie karmiony bywa. Nie miała by maiętności cerkiew, by nie były iey od Krolow darowane, od ktorych acz nie Bozkimi tajemnicami, ale ziemskimi maiętnościami nadarzona.**)

Z ktorych przełożonych dwu rzeczy, pierwszą: to iest, prawo o dostojenstwach duchownych, tych słow poważnością Ich M. Krolowie Polscy, Panowie naszy, w przysiędze swey stwierdzać zwykli: obiecuiemy y powinni będziemy dostojenstw duchownych wielkich y małych, Graeckiego zakonu będących, nieumnieyszać, ani zatłumiać, y owszem wcalezać hować.—Rzecz zaś drugą: to iest, beneficia, tym dostojenstwom [(20 ж.) należące, owych słow poważnością w teyże przysiędze swey confirmuią: Beneficia iuris Patronatus Regii praelaturarum Ecclesiasticarum w kościołach Graeckich, ludziom Greckiej wiary dawać mamy.

Z ktorych praw owo na oko wiedzieć się daie, że Ich Mściwi Krolowie Polscy dostojenstwa duchowne nie umnieyszać y nie zatłumiać, y owszem w cale zachować przyrzekaią: Beneficia zaś tych dostojenstw iure Patronatus, we władzy swey maiąc, ludziom religiej Graeckiej dawać ie obiecuią. Skąd iako y ze wszystkiego prze-

*) Juret. ad Juonem Carn. Epist. 239.

**) Z przywileiu K. Jego M. Zyg. Aug., na seymie walnym Lubelskim w r. 1569 danego; z confederacji w r. 1575, na seymie walnym Warszawskim, pod czas Interregni, uczynioney.

łożonego wiedzieć się rzeczywiście daie, że wyżej pomienione osoby, iedna Metropolitańskie, a druga Archiepiskopskie dostojenstwo od należnego sobie duchownego przełożonego, według praw starodawnych cerkiewnych wzięwszy, na beneficia, które iure Patronatus są w ręku Krola Iego Młści, z rąk Krola Iego Młści czekać są powinne.

Obtruduią wątpliwość praesentacy, ktora, mowią, poświęcenie uprzedzać zwykła: y ta aby przed poświęceniem necessario w naszej religiey Graeckiey być miała nie nayduimy, y owszem w kilkudziesiu, ieśli nie we wszystkich Metropolitach to prawo zostawione w przekładzie mamy, że pierwey za wieku swego Xiążęta Ruscy (ktorych duchowne zwyczaje y prawa narodowi naszemu Ruskiemu są poprzysiężone), potem sami Ich M. Krolowie Polscy, W. Xiążęta Litewscy, od Patryarchy posłane iuż poświęcone Metropolity, bez żadney przed poświęceniem ich praesentacy, łaskawie przyimowali, y beneficia im, iakoby z potrzeby, miłosciwie conferowali, żadney w tym Maiestatu swego nieuszanowania, nierzkąc obrazy, nie nayduiąc.

||(20 x. o6.) Mowią y w tey sprawie kanonistowie: z prawa ludzkiego tak wiele Krolom duchowni winni zostaią, iak wiele majątności miłuią, ktoremi od nich albo od rodzicow ich cerkiew obo-gacona y przyozdobiona bywa znana.*) Mogą, tedy Krolowie bez obrazy swey po electey prawidlney, y po wolnym poświęceniu, przez investiturę Krolewską w dobrach cerkiewnych pozwolenie, pomoc, y obronę Episkopowi podać. Ktorego zwykłego starożytnego duchowney investitury sposobu zwyczajem y teraznieyszą razą dzisieyszy błahocześciwy Metropolit poświęcony iest pierwszey, niżeli Krolowi Iego M. praesentowany, y inszy Episkopowie. Na co iednak ciż Ich M. Krolowie Polscy w Rzymskich Arcybiskupach y Biskupach, mimo wiadomość y wolę ich poświęconych, nie pozwalali, a to z tey przyczyny, iż Biskupowie Rzymskiey Religiey w Państwach Krolow Ich M. Polskich nie tylko Biskupi, ale y Senatorski stolec zasia-daią, z ktorych na ieden pierwszy, to iest, na Biskupi, wsadzany

*) Juret. ibid.

bywa władzą Biskupa Rzymskiego, y dostojenstwa swego nie traci, by dobrze Krol Iego M. beneficij conferować mu nie zezwolił. Privatione iednak bonorum, to iest, niepodaniem dobr y niepozwo- leniem rozpościerania Biskupiey władzy, skarany być może. Stolca zaś Senatorskiego, mimo wiadomość y wolę Krola Iego M., nigdy żaden Biskup osieść y beneficij obiać nie może. Ono bowiem pierw- sze, to iest poświęcenie, ma Rzymski Biskup w zupełney władzy swey, iako absolutus investitor duchowny. Owo zaś drugie, to iest podniesienie na Senatorstwo y beneficij conferowanie, ma Krol Polski w zupełney władzy swey, iako absolutus investitor świetsky. Zaczym (ponieważ Graeckiey Religiey Metropolit y Episkopowie (21 x.) Se- natorskiego stolca nie zasiadają) y bez praesentacy, przed poświę- czeniem uczynioney, iuż poświęceni y praesentowani przez Patriarchy Konstantynopolskie Metropolitowie, iako ab absoluto ich investitore spi- rituali Patriarchy Konstantynopolskiego na Metropolitaństwo poświę- ceni, od Krolow Ich M. łaskawie przyjmowani y do beneficij mi- łościwie przypuszczani bywać zwykli.

Z tey to dostojenstw y beneficij różnosc idzie, że w niekto- rych wojewodstwach wolność obierania sobie duchownych przeło- żonych przywilejem iest warowana: y że beneficia, ktore iuris Pat- ronatus Regii nie są, odjęte od tych dostojenstw być mogą, iakowe są te beneficia, ktore Xiążęta, Panowie y Szlachta z własnych swych dobr pod swoją y potomkow swych opieką czynią. Stąd się to stać mogło, że po odstępstwie duchownych Ruskich, od Xiążąt nadane majątności są im odjęte. Względow takowych beneficij Xią- żąt, Paniąt y Szlachty, Krole Ich Mśc y dostojenstw w pomnoża- niu, lub umniejszaniu ich, władzy używać nie zwykli, ale to przy władzy tych beneficij Fundatorów y Panow, iak Patronow, zostaje. Stąd Archimandrytstwa w majątnościach Xiążąt Słuckich y Ostro- skich, także w majątnościach inszych Xiążąt, Paniąt y Szlachty, iakowe iest y Archimandrytstwo Wileńskie Bratstwa Cerkiewnego Wileńskiego, y tym podobne, od Xiążąt, Paniąt y Szlachty na swych beneficiach, za błogosławieństwem władzy duchowney Metropolitańskiey, lub Patriarszey, ufundowane, Krolowie Ich Mśc w poda- waniu Fundatorów duchownych y świeckich zostawiają. Stąd y to

Xiążęta, Panięta y Szlachta we władzy swej, bez żadnego nieuszanowania Maiestatu Krola Iego M. mają, że na swych dobrach, które się beneficia zowią, Episko.(21 X. 06.)py y Metropolity chowaią y sustentuią: co po wszystkie czasy odstępstwa duchownych naszych Ruskich czynili Xiążęta Ostrożscy, Wiszniowieccy, Koreccy, y inszy Panięta y Szlachta, y teraz czynią. Zaczyn y terazniejszy przez Przewielebnego Oycę Patryarchę Ierozolimskiego legitime y canonicè poświęceni przełożeni duchowni, Metropolit y Episkopowie, wiedząc, iż Krol Iego M. tych beneficij, które ich dostojenstwom w Ruskiej Cerkwi prawnie należą, iest podawcą, nie wrywaią się do nich, nie rzucaią się do żadnego gwałtu, iako ie niezbożnie potwarcy udaia; nie wydzieraią tych majątności, terazniejszych possessorow z tych beneficij mocą nie wypychaią, ale na beneficiach Szlachty, Paniąt y Xiążąt żyia, a na łaskę y na obietnicę Krola Iego M. w pokoju czekaią. A obywatele tak Koronni iako y Wiel. X. Lit., ludzie mere Religiey Graeckiej, za niemi y za sobą Krola Iego M., iako podawcy beneficij tych y naywyższego po panu Bogu praw y swiebod naszych obrońcy, proszą y z skwierkiem zebrzą, aby według przywileiow, narodowi Ruskiemu y Litewskiemu zdawna od przodkow K. I. M. nadanych, a od Iego Kr. M. samego przysięgą y przywilejmi stwierdzonych, te beneficia dostojenstw cerkwie Ruskiej, od iawnych apostatow naszych im nicnależące wzięwszy, tym podać raczył. Przez co wszystko nie tylko przeciw zwierzchności Krola Iego M., Pana swego M., nic nie czynimy, ale raczey z należną przystoynością Maiestatu Iego K. M. takie, iakie wiernym y Pana miłuiącym poddanym przystoi, zachowuiemy.

Ieśliby też kto na nas tę winę wkładał, iakoby wprzod, nim prośba o tym do Krola Iego M. była uczyniona y doniesiona, dostojenstwa na te beneficia były wzięte: tedy niestusznie by nas y w tym winował, iako się mało wyszey pokazało. Bo, że po wszystkie lata odstępstwa duchownych naszych Krola Iego M. o to prosiliśmy, a iakośmy rzekli, skwierkiem zebrzemy, świadkiem iest solemnis owa Krola Iego M. obietnica, za instantią prośby naszej o tym, na seymie w roku 1607 za zgodną wszystkich stanow uchwałą uczyniona, a na terazniejszym, blisko przeszłym seymie, re-

assumowana y ponowiona, że nam Krol Iego M. obiecować raczy, wedle fundacij y dawnego zwyczaju, od przodkow swych nam podanych, naszego nabożeństwa merè Relligiey Graeckiey ludziom dostoiénstwa y beneficia dostoiénstw tych conferować y dawać. Ktorą to Krola Iego M. obietnicą, iako Boskiemu wyrokowi podobnym słowem, upewnieni y ubezpieczeni, osoby na dostoiénstwa te y beneficia godne, za occasiá przybycia Przewielebnego Oyca Patryarchy Ierozolimskiego, wybrane y poświęcone, Krolowi Iego M. na tym że seymie przeszłym przez list do koła poselskiego od nas pisany, podany, y publice z roskazania Iego M. P. Marszałka koła tego w głos czytany, praeséntowaliśmy y o podanie im beneficij, dostoiénstwu ich właśnie należących, prosiliśmy y teraz prosimy. Bo ieśli za tą K. Iego M. pewną obietnicą za granicy te osoby dla wzięcia poświęcenia wysyłać nam przychogziło: nierowno słuszniey, doma to mieć mogąc, starać się nam o to należało. Y ieśli K. Iego M. obietnicę swoię Krolewską nam wypełniając, za granicy do Patryarchy naszego dla otrzymania poświęcenia osobom pozwolić wolę miał (inaczey abowiem obietnica K. Iego M. ziscić się y stanąć nie mogła:) przec by to w granicach Państw Iego K. M. otrzymane, y zupełnie na wła(22 π. 06.)dzy y na łasce K. Iego M. zawieszone, ostać się nie mogło.

Lecz y nagwałtowney naszej y duszezbawienney potrzebie, y na tey pewney u nas y nieodmienney, a iakośmy rzekli, w pewności Bozskiemu wyrokowi podobney Krola Iego M. obietnicy bezpiecznie polegszy, da y to, iak mowicie, że narod nasz Rusky na to, aby Metropolit y Episkopowie pod poszluszeństwem Oyca Patryarchy Konstantynopolskiego w Ruskiey cerkwi poświęceni byli, zezwoliwszy, wystąpił: niebarziesy iednak, kto szczerym sercem według Boga sądzić będzie, wystąpił nad Dawyda, który gdy łaknął, y ci wszyscy krorzy przy nim byli, wszedł do domu Bożego y iadł chleby pokładne, ktorych mu się ieść nie godziło, a ni onym, ktorzy przy nim byli, iedno tylko samym Kapłanom.*) Wystąpili y te osoby, ktore od Przewielebnego Patryarchy Ierozolimskiego poświęcenia

*) Reg. cap. 21. Matth. cap. 12.

błogosławieństwo wzięły: mniey iednak, według wyroku prawdy, niż wystąpił wielki ony Patryarcha Iakob u oycy y brata swego starszego błogosławieństwo podchwyciwszy. *) Tam aczkolwiek zrzządzenie Boskie było, ale woli oycowskiey, nierzkąc obietnicy, nie było. Tu zaś y zrzządzenie iest Poże, bo tak się Duchowi świętemu y świętym Synodom powszechnym podobało. Iest y wola Krola Iego M. y obietnica, po dwa walne seymy solenniter uczyniona y ogłoszona.

Ufaiąc tedy świętey sprawiedliwości y oycowskiego K. Iego M. do wiernych poddanych swych miłosierdzin, cale widzimy, że y poświęcone osoby przed pomazancem Bożym, Krolem Panem swym Młściwym, nie wystąpiły, nie wystąpił y wszytek narod nasz Rusky, który to po nich zgodnie, iak iedynym sercem y iedynemi ustami mieć chciał. Coż więc? Wszyscy oraz duchowni y świetscy Koronni y Wielkiego X: Lit: y Ruskiego obywatele, [(23 x.) Szlachta, Rycerstwo, y wszytek lud pospolity, pod prześwietne Krola Iego M. Pana swego Młściwego nogi siebie służebniczo podesałwszy, łzami ie naszemi oblewamy, a iak świętey sprawiedliwości, praw naszych y swiebod opiekuna, stroża y obrońce uniżonym sercem, w słowach wszelkiej powolności, wierności y poddaństwa prosimy: aby według Krolewskiey swey, uczynioney nam, obietnicy, Pańsko y Oycowsko, miłosciwie y łaskawie z nami obszedszy się, formę duchowieństwa naszego, w przełożonych duchownych Cerkwie naszej Ruskiey, tę nam zachować raczył, krorą w Państwach tych swoich, pod czas szczęśliwey swey Koronaciey zastał, wolą swą Pańską y przysięgą stwierdził. Pod tego przełożonego duchownym błogosławieństwem y posłuszeństwem Metropolity y Episkopy aby nam mieć pozwolić raczył, ktoremu sami za szczęśliwego Panowania swego przez uniwersalny list swoy, według starożytnych praw y swiebod naszych, w osobie świętey pamięci Ieremiasza, Patryarchy Konstantynopolskiego, w roku 1589 tu w Wilnie byłego, władzę y dozór w duchowieństwie od dawnych czasow iemu należący, przyznawszy, wszelkie sprawy cerkiewne, duchowieństwu iego przysłuszające, odprawo-

*) Genes. cap. 27.

wać, sądzić, rządzić, sprawować, występne karać, y wszystkie duchowne zakonu Graeckiego od nastarszego aż do naniższego stanu, w władzy y w posłuszeństwie swym mieć mu pozwalać raczy. To uspokojenie w religiey naszej Graeckiey postanowić y do skutku przywieść aby raczył, które w rozdawaniu dostoięństw y dobr duchownych, według naszej fundaciey y dawnego zwyczaju od przodków swoich przodkom naszym y nam nadanych, przyrzekać, y już to po dwa walne seymy obietnicą swą Pańską, (23 x. 06.) niechcąc nam praeiudicium w summieniu y w prawach naszych czynić, upiewniać nas raczy.

Mówić też tego nikt słusznie nie może, że się to nad prawo cerkiewne od Patryarchy stało, który pod żywym Metropolitem y Władykami, z porządnego na to poświęcenia podniesionemi, insze na te dostoięstwa osoby podniósł y poświęcił. Ktoż abowiem inszy za godne tego dostoięstwa sądzić może, lub kto inszy na Ruską Metropolię y Episkopstwa duchowne przełożone podnosić y poświęcać prawo ma, procz samego Patryarchy Konstantynopolskiego, który w krajach naszych Ruskich od czasu okrzeczenia się wszystkier Rusi, z starożytnych zwyczajów, prawem duchownym y swiętskim od Krolow Ich Miści Polskich y Wiel: Xiążąt Lit: przywilejami obwarowanych y przysięgami stwierdzonych, jest absolutus duchowny investor? On ie osądził za niegodne tych dostoięstw, on ie wykłął: y ma ie cerkiew święta Wschodnia, ktorey oni iako synowie od niey z wody y Ducha odrodzeni, posłusznemi być powinni byli; ma ie, mowiemy, przez złość ich apostasiey, za apostaty, za wykłete y za nieżywe. Ktoż o tym mimo własnego ich Pasterza, mimo Patryarchę, mowiemy, Konstantynopolskiego o ich godności y niegodności zdanie ma ferować? Ten ie, a nie kto inszy, za godne y za niegodne tego dostoięstwa uznawać ma; ten, a nie kto inszy, na te dostoięstwa podnieść ie miał y poświęcić; on o ich porządnym na te stolicy y nieporządnym wstąpieniu wyrok dawać zupełną władzę ma, a nie kto inszy. Iakąby poważność miał w Rzymskim Kościele Arcybiskup Gnieźnieński, lub Biskup Wileński, y inszy, od Patryarchi Konstantynopolskiego mimo wiadomość y wolę Papieża Rzymskiego poświęceni: taką zaiste, a nie inakszą poważność w (24 x.) cer-

kwi Wschodniej ma Metropolit Rusky y wszyscy inszy Władykowie, od Biskupa Rzymskiego, mimo wiadomość y wolę Patryarchy Konstantynopolskiego, poświęceni. Tak bowiem wiele prawa ma Biskup Rzymski do święcenia Ruskiego Metropolity y Władyk, iak wiele prawa ma Patryarcha Konstantynopolski do święcenia Arcybiskupa Gnieźnieńskiego y inszych Biskupow. Niech kto co chce z pokątnych latopiscow wýdziera y na oszukanie niewiadomych podać: my samy ustawiczny zwyczaj, prawa przytym, przywileie, listy Krolow Ich M. Polskich y Wiel: Xiążąt Lit: uniwersalne y prywatne, y kroniki, nie z podławia wydarte, ale pisma ludzi w urodzeniu zacnych, w nauce biegłych, w dostoięństwie poważnych, pokazuiemy, y przekładamy: ktorzy przy wszytkim pomienionym wyraznymi słowy wiedzieć dają y o tym, że Ruś od samego czasu okrzeczenia się od Patryarchy Konstantynopolskiego nigdy ni pod czym inszym posłuszeństwem duchownym nie była, tylko pod tegoż władzą, iurisdiccją, y rządem duchownym po wszytkie przeszle chrześciaństwa swego wieki zostawała, y zostawa; od nich, a nie od kogo inszego, przełożone swoje Metropolity, a przez nie Episkopy miewała y miewa.*) Ten tedy własny przyrodny duchownym y świeckim prawem uznany nasz Pasterz Patryarcha Konstantynopolski, począwszy od Michała Rahozy, pierwszego odstępcy Metropolity, osądził iego samego y wszytkie tak nasładowce iego w apostassiey, iak y successory, za apostaty, za wyklęte, y za nieżywe. Za czym y terazniejszego Metropolita y wszytkich odstępných Władkow za inaksze mieć nie mogszy, tylko za iakie nam są od zwierzchnego Pasterza naszego w Duchu ogłoszeni, za własnego nam Metropolitę nie znaliśmy go |(24 II. 06.) y nie znamy. Przetoż za pozwoleniem praw duchownych przełożonego od Patryarchy Ierozolimskiego duchowne osoby, na owdowiałe dioecesie nastąpiły, zaczym żadnego z tey miary gwałtu duchownego nie uczyniły, y legitime na dioecesij tych dostoięństwa a legitimo Pastore et Investitore są podniesione y poświęcone.

*) Strykowski, pag. 141. Gwagnin, Rerum Polonic: Tom. I., pag. 213, Krom. de Rebus Polonorum, lib. 3. pag. 31.

Coż by to była za poważność prawa duchownego, gdyby Rzymskiego w Polsce y w Wielkim Xięstwie Lit: kościoła Arcybiskupowi y Biskupowi swego zwykłego pasterza Biskupa Rzymskiego, od którego są ochrzczeni y któremu prawem przyrodnym, iak nasz Rusky Metropolit y Episkopowie Konstantynopolskiemu pod rząd y władzę, iak synowie oycowi, podlegać powinni, wolno było impunè odstąpić? A tych, którzy by ich w tym ich odstępstwie nie nasladowali, musen za sobą ciągnąć, y bezprawnie turbować y opprymować?

Żadnego zaiste pod słońcem drugiego takiego narodu niemasz, iakowy naszi apostołowie chcą mieć narod nasz Rusky, aby w wierze był za niewolnika. Co u człowieka baczego ma być naswiebodnieysze, to oni u nas chcą mieć za zniewolensze. Nie tak wierzysz iakoć rozkazuje odstępcą Metropolit, toś buntownik, turbator pokoju pospolitego, obrazca Maiestatu Krola Iego M., zdrayca oyczyzny, byś był naskromnieyszy, naspokoynieyszy, nawiernieyszy y nauczciwszy. A pokłoniszli się Xiędzu Ruskiemu, toś nie zdrayca.

Prawo duchowne, które nam odstępcy Metropolita y Władyk nie pozwalają mieć za duchowne.

Powiedzieliśmy mało wyszey, że my odstępcow naszych, Metropolita y iego nasladowcow Władyk, za Episkopy nigdy nie ziali y nie mieli, mieć y znać nie mo(25 π.)gli, po onych wiźszej położonych przyczynach, y temi o to świętych powszechnych Synodow y błogosławionych Oycow uchwałami y wyrokami upewnieni, nauczeni y od świętych naszych Pasterzow, Patryarchow Konstantynopolskich ostrzeżeni czyniliśmy, to y czynimy, które przekładamy.

Mowią błogosławieni Apostołowie w kanonie praw swych trzydziestym szostym, iż w cudzey diocessii, mimo wiadomość własnego iey Episkopa, poświęcający Episkop, y sam dostojenstwa odpada y ci, których poświęca, poświęcenia nie dostępują. Zaczym, według poważności tego błogosławionych Apostołow kanonu, odstępcy naszi za Episkopy zwani od nas być nie mogą. *)

*) Kanon. Apost. 36.

Pierwszego powszechnego Synodu święci Oycowie w szóstym swym kanonie mówią, iż ieśliby kto, nad wiadomość swego Patryarchy, od inszego Patryarchy był poświęcon, aby każdy takowy za Episkopa nie był miany.*) Dla czego my naszych apostatów, według poważności tego świętego Synodu, którzy nad wiadomość własnego swego Patryarchy Konstantynopolskiego od inszego, diocessii Ruskiej nie należnego, Episkopa są poświęceni, za Episkopy nie mieli, nie mamy, y mieć nie możemy.

Wtorego powszechnego Synodu święci Oycowie w kanonie wtorym y czwartym, reassumując szosty pierwszego powszechnego Synodu kanon, mówią, aby żaden Episkop w nienależną sobie diocesię, pod drugim Episkopem będącą, nie wstępował, granic sobie założonych aby nie przechodził, cerkiewi, mimo uchwalone prawa, aby nie mieszał y nie turbował.**)

Iż tedy apostatowie nasi nie należnemu Episkopowi posłuszeństwo oddawszy, y założone granicy przeszli y cerkwie mimo (25 п. 06.) uchwały synodalne pomieszczyli y poturbowali, za Episkopy od nas miani nie byli y być nie mogą.

Trzeciego powszechnego Synodu święci Oycowie w kanonie swym mówią, iż ieśliby który Episkop (lub Metropolit, lub Patryarcha) krnąbrną pychę nadęty, w cudzej diocessii poświęcenia odprawował, każdego takiego poświęcenie nie ma być ważne. A że takim postępkiem nasi odstępcy w cerkiew naszą są wtrąceni, poświęcenie ich u nas ważne nie było y być nie mogło.

Daley ciż trzeciego powszechnego Synodu święci Oycowie w tymże osmym kanonie mówią, aby każdej krainy prawa nieporuszone zachowane były, a ieśliby kto inszą praw formę wprowadzał, ważną być nie ma.***)

A że Apostatowie nasi y prawa krainy naszej Ruskiej naruszyli, y inszą duchownych praw narodowi naszemu niezwykłą formę do Cerkwie Ruskiej wprowadzili; zaczym y oni sami y niezwykła ta forma u nas ważna nie była y być nie może.

Tegoż trzeciego powszechnego Synodu święci Oycowie w tymże kanonie y to stanowią, aby te krainy, ktoreby przez krzest y

*) 1. Syn. powsz. Kan. 6.

**) 2. Syn. powsz. Kan. 2 y 4.

***) 3. Syn. powsz. Kan. 8.

przepowiedniki od ktorego patryarchy do wiary chrześcijańskiej przywiedzione były, przy nim wiecznie zostawały, a od inszego ktorego Biskupa, aby następu żadnego nie cierpiały. A ieśliby który y nastąpił y gwałtownie ie pod władzę swoją podbił, ma ich koniecznie ustąpić, aby się przez to uchwałam Oycow świętych gwałt nie dział, y żeby w postaci cerkiewnego rządu potężności nadętość nie panowała. *)

Nad to, czwartego powszechnego Synodu święci Oycowie w kanonie swym 28 Thracię, Pont, Asię, y Barbarię, w ktorej części nasze się kraie Ruskie zamy(26 π.)kaią, Patryarsze Konstantynopolskiemu pod rząd duchowny y władzę poddali,**) z ktorej władzy y rządu duchowni nasi, iż upornie ustąpili y od tego Pasterza y Oyca, który ie w przodkach ich przez antecessory swoje do wiary chrześcijańskiej przywiodł y ochrzcił, apostatowali, słusznie od nas iak apostatowie opuszczeni zostali y zostawać muszą, iako nie nasi, ale cudzi, przez gwałt na rząd cerkwie Ruskiej wtrąceni.

Dla czego błogosławiony Cyrillus trzeciego powszechnego Synodu praeses, w którym praw swoich, szostym y siódmym powszechnymi Synodami przyjętych kanonie, ieśliby, mowi, kto z tych uchwał, ktore Bogonosni Oycowie uchwalili y postanowili, znieważył y naruszył, nie ma to dispensatią być nazywano, ale raczy praevaricatią, zgwałceniem uchwał y niebożnością na Boga.***) Y u nas przeto smiana od duchownych naszych na przeciw uchwałam Bogonosnych Oycow sprawa, według błog: tego nauczyciela zdania, praevaricatią iest, iest zakonoprzestępstwo, gwałt uchwał y niebożność na Boga.

Przytym y samego Rzymskiego kościoła Biskup Zosemus, na przeciw uchwałam, mowi, świętych Oycow stanowić co, albo odmieniać, y Stolicie Rzymskiej poważność nie może,****) y my przeto na

*) Ibid.

**) 4. Syn. powsz. kan. 28.

***) S. Cyril. Alex. can. 2.

****) Zosem. Episc. Rom. Tom. Concil. 1. pag. 811. Epist. 95.

przeciw Oyców świętych uchwałam, przez duchowne nasze sprawiony postępek, za nieprzystoyny mając, poważności iemu nie dajemy, y dać nie możemy. A z Zosemem y błogosławiony Lew, pierwszy Biskup Rzymski, żadnym, mowi, sposobem za Biskupy poczytani być ci nie mogą, którzy nie są od cleru wybrani, od narodu pożądati. Y zaś, ci, którzy naprzeciw kanonów świętych Oyców poświęcenia dostępuią, kto to im przywłaszczyć zachce czego oni nie dostąpili? Naszi tedy apostatowie y od cleru cerk. (26 π. 06.) wie naszey Wschodney nie byli wybierani y od pospolitego ludu Ruskiego nie są pożądati, a przeciw kanonom poświęcenia dostąpili, przetoż my ich za Episkopy nie mieli y mieć nie mogli: y tego, czego oni dostąpić nie mogli, przyznawać y przywłaszczać im nie możemy.

A to wszystko przełożone, iest uchwała y kanony tych czterech powszechnych Synodów, ktore błogoś: Gregorz W., Biskup Rzymski, przyjmuie iak cztery Ewangelia. *) Y my tedy męża tego świętego przykładem, cztery powszechne, od inszych trzech po nich obchodzonych pochwalone y przyjęte concilia, iak cztery Ewangelia przyjmując, apostatów naszych za Episkopy mieć nie mogliśmy, y po-ki prawa cerkiewne stoją mieć nie możemy.

Błogosławiony nakoniec Złotousty, zwykłego kanonnego porządku poświęcania Episkopów, tak postrzegać y bronić radzi y naucza, iako y samey wiary; inaczey bowiem, ieśli każdemu, mowi, Episkopowi w nienależney sobie dioecessii rząd y sprawowanie porywać wolno będzie, y ieśli każdemu inszego sobie zagranicami dioecesij poświęciciela szukać nie będzie bronno, wszystko się mieszać będzie. Naprasno y ołtarz podnoszony bywa, nadaremne iest y zupełne cerkiewnego ciała postanowienie; próżna y świeszczenikow liczba. **) Co ieśli kto z prawosławnych za rzecz lekką być poważy y mimo siebie puści, on uyrzy: ia lekce nie ważę, ale czuć o tym y dbać chcę.

*) S. Greg.

*) Homil. 11. in. cap. 4. Epistol. ad. Eph.

Na ktore to prawa cerkiewne, a przy nich na prawa swiebod y wolności narodu naszego Ruskiego, przeszli Ich M. Krolowie Polscy poglądając, wyroki o nas dawać zwykli, że Ruś bez przyzwolenia starszego [(27 ж.) swego, Patryarchy Konstantynopolskiego, w sprawach duchownych nie stanowić nie mogą; dla czego, mimo wiadomość iego, do żadnych takowych praw ni od kogo w Państwach naszych pociągani być nie mają. *) A że się do tychże duchownych naszych nieporusznych wiecznych spraw y do praw przodków swoich Krolow Polskich, y Krol Iego M., Pan nasz terazniejszy, wolą swoią y wyrokami przychyłając, y nas przy nich na wieczne potomne czasy nieporuszenie zachowując, (abyśmy od tych przełożonych duchownych, ktorzy od posłuszeństwa Patryarchy Konstantynopolskiego odstąpili, wolnemi byli y żadnym ich nad nami rządow, iurisdictioni, prawom, sądom y dekretem podlegać nie byli powinni,) wyiąć nas według oboich pomienionych praw naszych, duchownych y świejskich, y wolnymi od nich uczynić raczył: przekładamy przywileie y dekreta Trybunalskie y Constitucie, z ktorych łąco każdy praw, swiebod y wolności postrożca bacznym obaczyć może, iakim prawem starsi nasi od apostatow naszych zapozwami turbowani bywają: ktory, by się na swoje nagość obeyrzeć chcieli, a obaczyć, w iakim są w cerkwi naszej położeniu, za prawidłowym Ruskim diocezie Metropolitowi należnego Konstantynopolskiego Patryarchy wyrokiem, widzieli by to na oko, że iak wiele umarli, tak wiele y oni w sprawach cerkwi Ruskiej mogą, od należnego sobie Pana w Duchu Pasterza y Oyca z cerkwi Ruskiej elimitowani zostawszy.

Rzeczże snąć kto, zaż od Rzymskiego Biskupa poświęceni Biskupowie Biskupskiego dostoięstwa y władzy nie dostępią? Mówimy: nam na ten czas nie o tym rzecz, abyśmy uważali, ięśliż od Rzymskiego Biskupa w własnej iego diocezie poświęceni Biskupowie, (27 ж. 06.) są zupełnej władzy Biskupowie, ale o tym, ięśliż nad wiadomość y wolę własnego naszego Episkopa, to iest, Patryarchy Konstantynopolskiego wtrąceni od Biskupa Rzymskiego

*) Kr. Jego Miłość w liscie swym uniwersalnym, w r. 1584.

w iego dioceesję rękopoleńcy, są zupełney władzy Biskupowie. Takowych my, (iakowi są y naszi przez mus y gwałt, pace ejus dixerimus, na karki nasze od niego wsadzeni, y do cerkwie naszej Ruskiej mimo prawa cerkiewne wtrąceni) poważnością przełożonych praw duchownych upewnieni, za Episkopy nie znamy, y znać nie możemy.

A skąd by Patriarcha Konstantynolsky należny nam był Pasterz y Oyciec w Duchu, byśmy nic innego na to nie mieli, tylko owo, że on nas odrodził w Chrystusie Panie, że on przodki nasze przez Wielkiego Włodzimierza do poznania prawdziwego Boga z pogaństwa przywiódł, okrzyk y wszystkim dobrem duchownym opatrzył, xiegami rozmaitey psalmodiey hymnow całorocznych y codziennych, liturgią świętą, postillami y wszelkim inszym zbawiennym sporządzeniem ccerkiewnym opatrzył y przyozdobił: dosyć by nam na pokazanie należności iego do nas było. Ale mamy na to prawa Synodow powszechnych, mamy prawa Panow naszych Krolow Polskich,—one przeklęstwem na przestępniki obwarowane, a owe przysięgą na gwałtowniki stwierdzone. Duchowne prawa, ktoreby były, acz w krotce, prawdziwie iednak y dowodnie iuż się przełożyły, a żeby y świeckie temu, komu by o nich wiedzieć należało, prawa nasze niektore, narodowi Ruskiemu względem wolności religiey pod posłuszeństwem Patryarchy Konstantynopolskiego od Krolow Polskich nadane, wiadome były, y tych summariusz przekładamy.

**[(28 .x.) Prawa świeckie, ktore nas z władzy odstępcy
Metropolita y Władyk wyymuią.]**

Pierwszy przywilej.

Świętey pamięci Krola Stephana, pod datą 1585 roku, iż bez pozwolenia Patryarchy Konstantynopolskiego do żadney w kalendarzu ceremoniach y nabożeństwie swym odmiany, ludzie starożytney religiey Graeckiey przystąpić nie mogą.

Drugi.

Przywilej tegoż św. pamięci Krola Stephana, pod datą 1586 roku, o wolnym świąt Ruskich używaniu y nieuciężeniu, ani przy-

muszaniu nas do posłuszeństwa Rzymskiego kościoła, nad staro-
weczne nasze prawa y zwyczaje.

Trzeci.

Przywilej terazniejszego Krola Pana naszego, pod datą 1589 r.,
dany Patryarsze Konstantynopolskiemu, przewielebnemu Hieremia-
szowi, na wolne w Państwach Iego K. M. rządy duchowne, sądy,
y nieposłusznych karanie, z gruntownym iurisdictioney iego potwier-
dzeniem.

(28 II, 06.) Czwarty.

Tegoż Krola Iego M., Pana naszego M., przywilej, pod
datą tegoż 1589 roku, dany temuż s. Oycu Patryarsze Konstanty-
nopolskiemu na porządki bractwa naszego cerkiewnego Wileńskiego,
ktorem y grunty brackie z iurisdictioney, płatow, podatkow y powin-
ności mieyskich wymować raczy.

Piąty.

Przywilej seymowy tegoż szczęśliwie nam panującego Krola
Pana, pod datą 1592 roku, ktorem Iego Kr. M., Pan nasz Miło-
ściwy, wszystkie poradki brackie, od Patryarchy Konstantynopolskiego
postanowione, stwierdza, pozwalając cerkiew na grunciech naszych
murem y drzewem budować, domy skupować, szkoły y drukarnie
mieć, ludzi duchownych dla nauki narodu chrześcijańskiego y innych
spraw cerkiewnych odprawowania, według potrzeby, chować, wymu-
jąc od podatkow y iurisdictioney mieyskich, tak te już kupione domy
y placzy, iako y ktoreby się na potym przykupili.

**(29 II.) Constitutia roku Pańskiego 1607 o Religiey
Graeckiey.**

„Uspokajając Religiey Grecką, która zdawna ma swoje prawa,
„warujemy: iż dostoięństw y dobr duchownych inakszym prawem
„nie mamy rozdawać, iedno wedle ich fundaciey y dawnego zwy-
„czaju przodkow naszych im nadanych: to iest, ludziom szlacheckim
„narodu Ruskiego y merè Religiey Graeckiey, nie czyniąc im prac-
„iudicium w sumnieniu y prawie ich, ani wolnego odprawowania

„nabożeństw, według dawnych obrzędów ich zabraniając y przeszkadzając: beneficj też cerkiewnych dwoyga osobie iedney conferować nie mamy. Ale Metropolia Metropolitowi, Władcytwa Władynom, Archimandrytstwa Archimandritom, y tak subsequenter o drugich rozumieć się ma, iako szerzey o tym przywilej, od nas na tym seymie dany, obmawia. A ktoby dwoye beneficyia na ten czas trzymał, takowy naydaley do roku iedno puścić ma, pod zapłaceniem winy tysiąca grzywien delatorowi, o co forum na seymie ad instantiam Posłów Ziemskich. A dobr cerkiewnych od cerkwi alienowanych, według constitucyey anni 88 o tym opisaney, [(29 X. 06.) którą teraz reassumuiemy, dochodzić mają. Dzierżawcy iednak Kwasowa, Tarnkow, Janiewicz, Liplan, Buremca, Woderady, Teremne, przy prawie swym zostać mają. Bractwa też cerkiewne Religiey Graeckiey przy prawach y przywilejach ich zostawuiemy. A napisami przy Ewangeliach dobr ziemskich szlacheckich dochodzić y pozyskiwać nie mają te cerkwie, ktore teraz nie mają w tych dobrach possesiey. Processy przy tym y postęпки prawne y bannicze, ktore na osobach duchownych w ktorymkolwiek sądzie zaszyły y otrzymane są, tak w Koronie iako y w Wielkim X. Litewskim, kassuiemy y pozwanych od nich wolnemi czynimy.“

Na tymże zaraz seymie na uspokoienia naszego w religiey upewnienie warownieysze, taki narodowi naszemu Ruskemu, ludziom meré religiey Graeckiey, Kr. Iego M., Pan nasz M., przywilej dać raczył.

„Zygmunt III, z łaski Bożey Krol Polski, Wielkie Xiążę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Inflantskie, a Szwedski, Gottski, Wandalski, dziedziczny Krol.“

[(30 X.) „Oznaymuiemy tym listem naszym wszem w obec y każdemu z osobna, komu ieno o tym wiedzieć należało, niniejszym y na potym będącym: iż donosili nam na seymie terazniejszym walnym Warszawskim posłowie ziemie Kijowskiey, Wołyńskiey y Bractawskiey, imieniem braci swey ludzi Religiey Graeckiey, iakoby na starodawne prawa, przywileia, od przodków naszych

„świętobliwey pamięci Krolow Ich Mści Polskich, Wielkich Xiążąt Litewskich y Ruskich, przodkom ich, obywatelom Państw naszych, wszem stanom Religiey Graeckiey Ruskiey nadane, ubliżenie y bezprawie w wolnym używaniu wiary swey ponosić: Cerkwie Ruskie bez porządnych pasterzow na chwale Bożey y na zwykłym porządku swym schodzić y umnieyszenie brać, ślubow małżeńskich, krzczenia dzieci y innych chrześciańskich sakramentow y nabożeństwa, według zwyczaiu, porządku y obrzędow Graeckich, a kanonow Oycow świętych, na Synodach postanowionych, mieć nie mieli, prosząc nas, abyśmy w tym im krzywdy y ucisku y ubliżenia ponosić nie dopuścili, ale przy dawnych zwyczajach, prawach y (30 п. 06.) wolności cerkwi zakonu Graeckiego, y ludzie tey wiary w Państwach naszych zachowali. Pasterzow y przełożonych ich duchownych Archiepiskopa, Metropolite, Władkow y Archimandrytow y innych świeszczenikow, według tychże praw y przywileiow, na potym zawždy podawali. A w tey wiary starożytney chrześciańskiej Graeckiey, we wszem wolnie, cale, spokojnie y bezpiecznie im używać dopuścili, warowali y upewnili.—My prośby ich w tym wysłuchawszy, a chcąc, aby pod szczęśliwym panowaniem naszym, iako każdy weselił się z wolności, swiebod y prawa swego, tak osobliwie wszystkie stany y ludzie tych Państw naszych, którzy są Religiey chrześciańskiej Katolickiey Graeckiey, aby żadnego ubliżenia, krzywdy y bezprawia nie ponosili, ale spokojnie, wolnie y bezpiecznie wiary y nabożeństwa, według zakonu Graeckiego y obrzędow swych, używali, wszech ludzi tey wiary obywatelow Państw naszych cerkwiam y wierze Graeckiey, także stanom y ludziom tey Religiey, duchownym y świeckim, z dawna nadanych, we wszem cale y zupełnie zachowawszy, (31 п.) tym listem przywileiem terazniejszym waruiemy, iż wszelakie stany y osoby ludzie Religiey Graeckiey, duchowne y świeckie, wiary swey, według starodawnego zwyczaiu, porządkow, obrzędow y ceremonij cerkwie Graeckiey Orientalney, wolnie, bezpiecznie y spokojnie używać y nabożeństwa swe opravawać mają y wolni będą. A iako zdawna ta wiara y starodawne porządki cerkiewne nauki y pisma od Oycow świętych na Synodach podane mając, przez długie lata trwała: tak

„y teraz niwczym nienaruszenie trwać y zachowana być ma. Pasterzów też abo przełożonych duchownych: Władyków, Archimandrytów, Ihumenów i innych cerkiewnych nauczycielów y przełożonych, według tychże praw, przywilejów y wolności, zdawna nadanych, podawać y przekładać mamy y do żadney odmiany obrzędów przymuszać ich nie każemy, ale iak zdawana bywało, y iako stare kanony y przywileje ich opisują, gwałtu w tym y przymuszenia żadnego mieć nie mają y owszem wolności y dobrej woli swej w tym wszystkim zażywać mają według kanonów śś Oyców, dawnych praw, przywilejów, [(31 II. 06.) swiebod, wolności y zwyczajów swych. Y na to daliśmy ten przywilej z podpisem ręki naszej Krolewskiej y pieczęcią Koronną. Pisan w Warszawie na seymie walnym Koronnym, roku 1607, miesiąca Iunia 18 dnia. Panowania Krolestw naszych Polskiego dwudziestego, a Szwedzkiego 14 roku.

SIGISMUNDUS REX.

Zachariasz Ielowski, sekretarz y pisarz.

O teyże Graeckiey Relligiey Constitutia roku 1609.

„Iż ludzie Relligiey Graeckiey gruntowniejszego uspokojenia Relligiey swej y objaśnienia artykułu, na przeszłym seymie o tym uczynionego, potrzebowali: Tedy teraz prze nawalność spaw przysć do tego nie mogąc, odkładamy to w teyże mocy do drugiego seymu blisko przyszłego. A interim zachowawszy wcale Constitucyą przeszłego seymu, warujemy, aby ci prsełożeni duchowni, którzy unią z kościołem Rzymskim przyięli, tym, którzy przestawać z niemi nie chcą, wzajem z drugiey strony tym, co w niej są, żadnym sposobem y praetextem oppressiey y przenagabania jeden drugiemu nie czynili; ale w pokoiu we [(32 II.) Władictwach, Monasterzach, Cerkwiach y dobrach cerkiewnych, tak w Koronie iako y w Wiel. Xięstwie Litew., zachowani być mają, pod winą dziesięci tysięcy złotych, ktoby co na potym przeciw temu uczynił, o co forum na Trybunał, nie wkładając w to sędziów duchownych, ukazujemy“.—Tak a była namowiona Constitutia. Lecz po tym seymie owy punct wyrzuciwszy: „nie wkładając w to sędziów duchownych,“—włożono na to miejsce iest:

„Tego dokładaiać, iż ieśliby co która strona gwałtem, albo iakim-
kolwiek sposobem od seymu przeszłego drugiey stronie odieła: tedy
o to wolne prawem czynienie przed Trybunałem compositi iudicii
zostawuiemy.“ Przeciw ktorey odmianie uchwały sey-
mowej, zaraz tegdysz protestacie zaszły.

O teyże Religiey Graeckiey Constitucia roku 1618.

„Iż dla nawalnych spraw Rzeczypospolitey nie przyszło do
uspokoienia doskonałego Religiey Graeckiey na teraznieyszym sey-
mie, tedy to odkładamy do przyszłego bliższego seymu: pod który
czas ludzie Religiey Graeckiey, duchowne y świeckie, zachowuiemy
w pokoju y w wolnym y zwykłym nabożeństwie, do którego nie
maia być przymuszani, ani prawem pociągani.“

[(32 x. o6.) O teyże Religiey Graeckiey Constitucia roku 1620.

„Uspokaiaiać Religię Graecką, Constitucję roku 1607 reas-
sumuiemy y według niey w rozdawaniu beneficij cerkiewnych in
futurum zachować się mamy.“

**Decreta Trybunalskie, zmacniaiaće degradatię odstępnego
Metropolita y Władkow, od S. pamięci Meletiusza Patri-
archy Alexandryskiego, Topotyrite Patriarchiey Konstan-
tinopolskiej, przez listowne Decreta wydaną.**

Pierwszy decret roku 1605, w którym sąd główny Trybunal-
sky Pocieia, Metropolitę odstępnego, za starszego w rościąganiu iuris-
distiey nad ludzmi Religiey Graeckiey, pod błogosławieństwem Pat-
ryarchy Konstantynopolskiego trwaiącemi, nie uznawa y Metropoliey
go (accomoduiąc się decretu Exarszynemu) Kijowskiej y wszytkiey
Rossii oddała.

Drugi tegoż roku, w którym tenże sąd główny Trybunalsky
Bractwo nasze, duchownych y świeckich, wolne czyni od odstępcy
Metropolita wiecznymi czasy, za zwierzchniego nam nie uznawa go
y od przysądu iego nas wyłącza, a nakazuie mu ukrzywdzenia swego

u Pa~~ni~~(33 ~~z~~.)tryarchy Konstantynopolskiego, przyrodnegu w tym Państwie Pasterza Ruskiej Cerkwie, lub u Exarchy iego, na nas dochodzić.

Trzeci roku 1609, w którym forum sąd główny Trybunalsky przed sobą uznawa Pocielowi, odstępnemu Metropolicie, y to słowko: „compositi iudicii“ odcina; do tego monasterz S. Troycy Bractwu naszemu na wieczne czasy przysądza.

Czwarty tegoż roku, w którym tenże główny sąd Trybunalsky także forum przed sobą temuż uznawa, a Decreta koła duchownego kassuie y wszystkie zadworne processa znosi.

Piąty tegoż roku, w którym tenże główny sąd Trybunalsky także forum przed sobą odstępcy Metropolitowi Pocielowi uznawa, samego na upad w rzeczy zdawa, cerkwie wszystkie Wileńskie protopie, popom, lawicy Ruskiej y wszystkiemu Bractwu cerkiewnemu, ludziom religiey Graeckiey, przysądza, a pozwy do koła duchownego zapozywające wyniesione, kassuie y annihiluie.

||(33 ~~z~~ o6.) Krzywdy y dolegliwości, ktore nas od odstępcow naszych obchodzą.

Te tedy są prawa duchowne y świeckie, swiebody y przywilegia (dawniejszych przywileiow na ten czas w teyże materii nie przywiodszy), narodowi naszemu Ruskiemu w nabożeństwie iego ludziom merè Religiey Graeckiey służące. Ktore, młściwy y łaskawy czytelniku, przeczytawszy, uważać racz, iak nas słusnie apostatowie nasi pod iarzmo posłuszeństwa swego, nam niezwykle y nieznosne, zaciągają y zaprząć usiłują, iak nas słusnie mandatami y swemi zapozwy turbują, uniwersałami czci odsądzaią, fałszywie zmyśloney zdrady Tureckiey potwarzają, uczciwe zacne y niwczym niepodeybrane osoby mażą, lżą, bezecnią. Nas, zakonniki duchowne, y wszystkie pospolity miasta Wileńskiego nabożeństwa naszego lud, słowami uszczypliwiemi po domach, na ratuszu, z kathedr, na rynku y po ulicach, iak naśmiewcy, sromocą y łaią; iak dziki iaki zwierz curają się nami y ubiegają, rozmow z nami, y wszystkiey zwykłej przed tym conversaciey, iakoby nie chrześciane, z nami zakazują. Przykrości iakie największe mogą słowem y dziełem wyrządzaią; na monasterz

nasz kamieniami z proc rzucaią; strzały z łukow na grunty y domy, a na Cerkiew z knotem siarczystym zapalonym napuszczają; na placu tegoż monasterza zapalone głównie przez mur wrzucają, między węgły scian cerkiewnych ogniem zatleione sukna uwoszczone z inszemi, ogień żarzącemi przyprawami y knotami, wtykają; na Ratuszu y po wielu grodach protestacji od nas nie przyjmują; z xiąg spraw, nam do prawa potrzebnych, nie wydają; woznym w sprawach naszych służyć zakazują, ||(34 п.) a ktorzy by służyli, poenują y więzją; listy nasze po drogach u cursorow odeymują, a insze pod naszym imieniem na oszukanie ludzi niewiadomych zmyślają, piszą y przesyłają; insze zaś podstępne, fałszu y kłamstwa z poprząsianiem się pełne, po miejskach podmiatają.

A żeby tak czyste zacności naszej złoto zaćmiwszy y piękną dobrej sławy wszytkiego narodu naszego barwę odmieniwszy, owszeki nas wnetrney uciechy naszej pozbawili, wiarę naszą świętą z piersi wyrwali, y od zwykłego nam zbawiennego posłuszeństwa Wschodniego oderwali: zmyślili y udają, iakoby trzy Patriarchowie Wschodni przysłali rozgrzeszenie Moskwie na podniesienie wojny z Litwą, udając przytym y to, iż przez te nowonaświęcone duchowne wszytkę wiadomość z Państw Iego Kr. M. miewa poganim. Nad to udają y to, iakoby przewielebny nasz Ociec Archimandrit dla zbuntowania y zamieszania w ludziach przez rozne praktiki, to, że iest Archiepiskopem Połockim, w Wilnie y kraiu Połockim rozszerzać y udawać miał, iakoby się to z wolą Krola Iego M. dziać miało. O nie wstydlivości! Iako na wszelkie y czci y uszanowania godne męże, krzyż sobie od Chrystusa Pana zadany w pokorze y w pokoju nosić lubujące, Krolestwu temu, iako chrześciańskiemu, zawżdy sprzyiazliwe, po ktorym iakoby z chrematizmu iakiego, za pomocą Bożą, wyzwolenia swego z tej ciężkiej niewoli oczekiwają, mimo wszelki wstyd sromotnie się rzucasz? Iako się na sługi Boże wierne, na grzech nikogo rozgrzeszać niezwykłe y z pokoju chrześciańskich Państw cieszące się, mimo wszelką boiazń Bożą złośliwie targasz? Przez te wszytkie te świętych Patryarchow naszych niewoli lata, zaś kiedy y namniejsze ku oyczynie naszej niezyczliwości, ||(34 п. 06.) nierzkąc zdrady, podęyrzenie pokazało się? Iak y na te nowopoświęcone dobrego sum-

nienia duchowne osoby, oyczyznę swoją miłą, iak duszę swoją miłującą, rodzice, bracia, siostry y insze krewne y powinowate w tamtych temu nieprzyjacielowi bliższych krainach, na Wołyniu, na Ukrainie, na Podolu y na Podgorzu mające, mimo wszelką prawdę, niebacznie się mieczesz? Aby się też udana osoba, woła na to Krola Iego Mści dla zbuntowania ludzi szczycić miała, opacznie y w tym, iak we wszem innym, iest udana: y owszem przeciwna rzecz na widoku. Zaś spi na takie calumniatory bystra nieusypiającego oka we mściwym ramieniu Bożym pomsty zrzenica? Taka to twoia prawda, iaka y owa, którąście wszystkie Litewskie niemal iuż y Koronne Państwa zadusili, udając, że się tu w Wilnie mieszczenie, o zdradę przekonani, po domach y po więzieniach sami truią. Że we Lwowie o też zdradę przekonanych kilkudziesiętu mieszczan stracono. Że ludziom wielkim, zacnym y rodowitym w zaciągu tym terazniejszym oyczyźnie y Krolowi Iego M., Panu swemu miłociwemu, służącym, Rotmistrzom y Połkownikom, chorągwie prze teyż zdrady pokazanie się poodbierano y samych na gardle pokarano. O złości! Gdzież tu sumnienie? Gdzie zbożność? Gdyby kto twoim codziennym piekielney kuznie nowinam wiarę dawać chciał, żywo duszę puścić by się musiał. Iuż listy zdradzieckie przeięte; iuż ciągnieni przyznali się; iuż wielu z Rusi na szpiegierstwie połapano.

Ale troiakię, mowią, kłamstwo (bo iak się strofowani z tey złości Teologowie apostatscy obmawiaią): officiosum, locosum, perniciosum. *) Zaż na uczciwe y na krew bliźniego kłamać, ktore z tych trzech pozwala? Zaż żartowne y przyiazliwe kłamstwo, tey są **[(35 II.)** własności, aby szkodziły? Szkodliwę to iest kłamstwo, o którym Bog mowi: nie będziesz kłamał.**) Zaż nie z każdego próżnego, nierzkąc kłamliwego y na krew stojącego słowa, liczbę oddamy w dzień sądny Panu? ***) Od kaźdey rzeczy złemu podobney, mowi błogosławiony Apostoł Paweł, wściągaycie się.****) Krol zaś y Prorok Dawid o Bogu,

*) Dxo. 23. Iob. 13.

**) Leu. 19.

***) Matth. Cap. 12.

****) Rom. 3. I. The. cap. 5.

ktory nienawidzi kłamstwa, świadectwa wydając: nienawidzisz, mowi, wszystkich, ktorzy nieprawość płodzą; wytracisz wszystkie, ktorzy mówią kłamstwo. Człowiekiem krwawym y zdrażliwym będzie się brzydził Pan.*) Niechże na zasługę nienawiści Bożej mierziązki y wytracenia mówią kłamstwo (czego my im nie życzymy, ale raczey upamiętania się), ponieważ im Teologia ich tego pozwala: my y Cerkiew Boża tego zwyczajui nie mamy.

Ale zaż tylko tego złego z tey przepastney kuzni na nas y na wszystkich narod nasz? Na papieru zaiste pierwey by nam, niż na codziennych nieznosnych, ktore od apostatow naszych ponosimy, y uszczypliwych przykrości przekładaniu zeszło. Co trzecie abowiem słowko, na ohydę niepokalaney wiary naszej schizmatikami, a na hańbę czystey narodu naszego sławy Nalewaykami nas lżą y sromocą; w czym się nam wielka od nich niesprawiedliwość dzieie. Nas Krolowie Ich Mśc Polsey, Panowie naszi, świętey pamięci przodkowie Krola Iego M., Pana naszego Miłościwego, y sam Iego Kr. M. we wszystkich prawach naszych, warunkach, przysięgach, statutach, konstituciach, w przywileiach, uniwersałach y w prywatnych swych listach nie inaczey nazywać raczą, tylko ludzmi Graeckiey Religiey, a to ad differentiam ludzi Religiey Rzymskiey. Względem zaś apostatow naszych nazywać nas raczy Krol Iego M., ||(35 x. 06.) Pan nasz Miłościwy, w przełożoney roku 1607 constituciey ludzmi merè Religiey Graeckiey, a w przełożonym przywileiu, pod tenże czas nam danym, mianować nas raczy ludzmi Religiey chrześciańskiej katolickiey Graeckiey. Lud iednak ten bezimenny, mimo wszelką sprawiedliwość y słusznosc, odszczepieńcami nas potrząsywa, nie chcąc swey Hermaphroditkiey sromoty widzieć, że to y owo są, albo ni to ni owo: ni ptak ni zwierze iest, to iest, ni Graeckiey Religiey ludzie, ni Rzymskiey. My Ruś Wschodniego posłuszeństwa y wyznania iesteśmy ludzie merè Religiey Greckiey Katolickiey: Panowie Polacy y Litwa Zachodniego posłuszeństwa y wyznania są merè Religiey Rzymskiey Katolickiey. Oni miedzy nami y Rzymiany coś non merum, nieszczere coś, ale fictum, coś zmysłone, ni to, ni owo. Ich to tedy raczey na-

*) Psal. 5.

zwisko własne, nie nasze: którzy apostotowawszy od zwykłego y przyrodniego sobie pasterza, Patryarchy Konstantynopolskiego, apostatow imienia nabyli: odszczepiwszy się od świętej Catolickiey Apostolskiej, która na Wschodzie, cerkwie, nabyli nazwiska odszczepieńców.

Ale ieśliże y Nalewaykowskie nazwisko nie im właśnie służy, miłościwy y łaskawy czytelniku, uważyć racz, który własnemu swemu w Duchu Panu Patryarsze, mowiemy, Konstantynopolskiemu, (ktorego Ruskiey naszey Cerkwie przełożeni, y z duchownego y z świeckiego prawa poważności znać powinni są za Pana w Duchu y Pasterza) wierności nie dotrzymawszy, przysięgę mimo wszelką słusność, nierzkąc mimo wszelkie prawo, złamali, poddaństwo duchowne wypowiedzieli, inszemu się w Duchu Panu poddali, a naprzeciw pierwszemu woynę podnioszy, w Duchu poddane iego gnąbią, utił(36 п.)skuia, biedzą y wszelako na upad prześladuią, samego też tego pierwszego przyrodniego Pana swego lżą, sromocą, czci y wiary odsądzaią: zaż nie tym takowym raczey to Naliwaykowskie nazwisko służy? My przy zwykłym naszym, od przodkow naszych przy wzięciu chrześciaństwa nabytym y nam potomkom ich zostawionym Panie w Duchu y pasterzu zostaiąc, z iakiey słusności tym nazwiskiem lżeni bywamy? Gdyby woiewoda, który swemu własnemu Krolowi przysięgę złamawszy, poddaństwo mu wykazał, a inszemu się pogranicznemu Krolowi poddał, woynę przeciw pierwszemu podniósł y lud ten, który w iego woiewodstwie iemu prawem dozoru, a Krolowi prawem przyrzonym należał, musen y gwałtem przez rozmaite przykrości y utiskowania od Krola oddalał y gwałtem odwoził,—co rozumieć mamy? Niewiernikiem Krolewskim, że własnieny nie rzeczem, tenli lud znany y zwany miał być, który opuściwszy woiewodę, wiernie przy zwykłym przyrodnym sobie Krolu y Panie stoi, czy też woiewoda y ci, którzy by go w tym naśladowali? Toż y tu sądz: Metropolita w ziemi Ruskiey iest na kształt woiewody, a panem iego w Duchu y na kształt Krola iest Patryarcha Konstantynopolsky. Ktoż tu winniejszy? Kto Nalewayka? My, którzy Patryarchy Pana swego w Duchu przyrodniego, wierność mu całą zachowuiąc, nie odstępuiemy,—czyli Metropolita, który mu wiary nie dotrzymawszy, y samego odstąpił y w Duchu poddane iego niektore za sobą odwoił,

a niektóre, odwieść usiłując, gnąbi, utiskując, krzywdzi y rozmaitemi przykrościami ubiedza, aby własnego swego w Duchu Pana odstąpili, a temu, do którego się on mimo wszelkie prawo krzywoprzysiężnie sprzedał, posłuszeństwo oddali?

[(36 π. 06.) Uważay przeto, miłościwy y łaskawy czytelniku, a sądz iakoć Bog twoy y sumnienie miłe iest, prosimy, komu to oboje y odszczepieńcem zwanym być y Nalewaykiem słusznie y sprawiedliwie należy.

Tragedia, która się działa w mieście Wileńskim nad wiernymi za instantią apostatów.

To, mowiemy, z nami pod ten y po wszystkie insze czasy apostatowie naszi czynili y czynią, za dziwowisko nas świata y na urąganie podając, nie obawiając się w tym ni boiazni Bożey, ni na wstyd ludzki nie oglądając się, ni na samego nawet przyrodzenia, nierzkając na ludzkości powinność, srogości prawa pospolitego niespominaemy, nie respectując. Ktorzy (że wam żalosną terazniejszą tragedię, która się z nami w Wilnie toczyła w krotce przełożymy) pod ten prawie samy czas, gdy wszystkiemu chrześcijaństwu zbawienna krzyżowej Chrysta Pana naszego śmierci pamiątkę obchodzić przypadło, pod tydzień, który my Strastnym, to iest Habdomadam Passionis, męki Pańskiej tygodniem nazwamy, w który Iudasza, Kaiphasza y Annasza z swemi iednomysłnymi zdrady knując, potwarz zmyślali, ktoraby niewinnego Chrysta Pana spotwarzonego o śmierć byli przyprawili,— pod ten, mowiemy, tydzień, w który nabożeństwa naszego w mieście Wileńskim ludzi pobożni, serca swe przed Panem Bogiem korząc, do gorętszey pokuty y płaczliwego męki Pana Chrystusowej rozpamiętywania gotowali się, a sumnienie swe prostując, do spowiedzi grzechow swoich sporządzali się, na przyięcie żywot dających ciała y kwie Syna Bożego tajemnic sposobnymi się stać zamysłali: Alić w sobotę kwietną wszyt[(37 π.)kie się te ich pobożne zamysły pomieszały. Gdzie abowiem ktorego z nich słudzy mieyscy potkali, tam mu stawiana się na ratuszu nagły zakaz dali: gdzie bez żadnego delatora za instygatią rzecznika mieyskiego do żadnych obmow y dobrodzieystw prawnych niodopuszczeni, a ostatniey condiciei pro-

kuratorowi w obronę podani, wodzeni byli z sądu gaynego do sądu radzieckiego; potym zaraz o iednym y tymże dniu po iedynkiem z postrachem katownie na inquisiciey pytani, do więzienia ratusznego byli podani. Z między ktorych w poniedziałek wielki wyłączeni trzey do podziemney ciemnice, poodbierawszy im pasy y noże, sprowadzeni byli, do ktorey nabezecnieyszy iawni złoczyńcy podawani bywaią. Drudzy w pierwszym więzieniu zostali. We szrodę tegoż tydnia z ratusza schodzić nie kazano raycy tegoż miasta Wileńskiego za to, że prosił pisarza mieyskiego o wypisy z xiąg sprawy tej. *) We czwartek zakazano y z ratusza schodzić nie kazano drugiemu tegoż miasta Wileńskiego raycy za to, że był na pogrzebie kolegi swego burmistrza Wileńskiego, w cerkwi naszej chowanego. **) Tychże dni szewca iednego posadzono do ciemnice ***) za to, że pod czas święta Zaśnienia Panny Najsświętszey do Kiiowa w obroce chodził; inszych za insze pobożne winy zakazowano, łapano y pod ratusz bez żadnego prawa y sądu przez wszytek ten męki Pańskiej tydzień y przez dni święte wielkodzielne trapieno y mor-
[37 л. 06.]dowano; pod tenże czas rzemieśnikom od wolności ich cechowej klucze poodbierano. ****)

Taki to gorący y nagły opał był, tak nawalnie szumiący wichەر, tak straszliwa burza, iakoby pod dzień ony straszny, ani w nayokrutniejszym iakim obleżeniu y iuż tuż nad szyią wiszącego zwycięstwa szturmie. Biedny lud zdumiały, a coby się z nim działo niewiadomy, to sam to tam, iak nieprzyszty biega, a co by to było pyta, skądby takie niesłychane głosy, skąd niebywała ta zniewaga, skąd te niezwykle naśmiewiska y urągania prawie nieprzyjacielskie?

*) P. Ierzemu Chocieiwiczu.

**) P. Philippu Siencyłowiczu.

***) P. Łukasza Sobola.

****) *Na ratuszu posadzeni*: PP. Semen Iwanowicz, Ian Kotowicz, Fedor Kuszelicz, Bogdan Borisowicz, Wasyły Baranowicz, Wasyły Kułakowsky, Wasyły Druhowina, Krzysztofh Wasylewicz, Stephan Zahorsky. *Pod ratuszem posadzeni*: PP. Semen Krasowsky, Bogdan Symonowicz, Isaak Wołkowicz.

Od sąsiadow, od spółkupcow y spółrzemieśnikow tak nagłe a surowe ścisnienie y nie chrześcijańskie opprimowanie, że słusznie o sobie w te swoje ciężkie dni w gorzkości serca swego owe prorockie słowa głosić byli mogli.

Uciecha niewinności zacnego narodu Ruskiego.

Płacząc płaczemy, a łzy nasze na policzkach naszych: niemasz boleści, iako jest boleść nasza, a nie mamy pocieszyciela. Bracia nasi wzgardzili nami, a stali się nam rozbracia y iarzmo nieprawości swych stoczyć y włożyć chęć na szyje nasze. Mieszkamy między chrześcijany, a nie naydujemy odpoczynku dla wielkiego na cieie utrapienia y dla ciężkiej w sumnieniu niewoli. Łkamy ścisnieni gorzkością od odstępney braci, ktorzy odieśli nam wszelką ochędożność naszą. Wywrocili serce nasze w nas, y pełni iesteśmy od nich gorzkości, wzdychamy, a niemasz, ktoby nas cieszył. Płacemy, a niemasz, ktoby łzy oczy naszych otarł. Mnogie są wzdychania nasze, a serce nasze żalosne, bo zapalili się odstępcy nasi, iako ogień pałaiący y pożyrający, wyciągneli zdradliwe łuki swoje, a postavili nas sobie iako cel przeciw||**(38 π.)**ko strzale. Wyciągneli y umocnili prawice swoje, aby pobili wszystko, coby iedno pięknego na poyzrzeniu w św. cerkwie naszej Ruskiej widzieli; otworzyli na nas potwarliwe usta swoje, wydali rzeczy fałeszne, a głupie; karmią nas popiołem złey sławy, a poią nas piołunem martwey zdrady; kłaskają nad nami rękoma, pogwizdają a kiwają głową swoją; kszykają na nas y zgrzytają zębami, a mówią: połkniemy ie, pozrzemy ie. Oto dziś już ten dzień, ktoregośmy czekali, otośmy go już znaleźli, obaczyliśmy go; uczyniliśmy, cośmy myśleli; wypełniliśmy, cośmy w sercach naszych uknowali. Przetoż skazimy ie, a nie przepuścimy dobremu ich; uweselimy się ze złego ich, na głowy ich od nas rzuconego, a podwyższymy rog dumy naszej y wykrzykuiemy w mocy fałszu naszego: hoy, już panuiemy!

Przez co rażone od nich serce nasze woła do Pana, wywodzi łzy iako rzekę, nie daie sobie odpoczynku, y nie przestawa zrzenica oczu naszych. Wylewamy iak wodę serce swe przed oblicznością Pańską, podnosimy kniemu ręce nasze y w gorzkości serca naszego

wołamy: Wspomni, Panie, na to, co się nam przydało, weyrzy a ogląday zelżywość naszą; dziedzictwo nasze apostatowie nasi obrocić chcą do obcych, cerkwie nasze do cudzych, chleb nasz własny iemy u nich za naiem, wodę naszą własną pić musimy za pieniądze; więzią nas, usiłuią y żeną za sobą na zabłądzenie; spracowanym nie dają odpoczynku. Sami zgrzeszili, a nam swoje nieprawości znosić kaza, z niebiesbiecznością dusz naszych panować chcą nad nami, rozumiejąc, że nie masz ktoby nas z ręki ich wyzwolił.

Obacz przeto Panie, obacz prosimy pilnie, a przypatrz się boleści naszej; przypatrz się, iak odstępcy nasi przyzwali iak na uroczysty dzień tych, kto (38 p. 06.) rzyby nas straszili w koło, aby się ktory im wydał, lub to uczynił, co więc y niewinnego winnym czynić zwykło; iak buduią około nas, obtaczaią nas żołącią swoją. Stali się nam niedzwiedziami na zdradzie leżącemi, lwami w miejscach skrytych, zmiiami w rozpadlinach ziemie, padalcami na drodze, smokami po scieszkach, a iadem zapalczywości swey złamać nas y spustoszonemi uczynić usiłuią. Co my nędzni od nich zadane czuiąc, a w sercach naszych rozpominając, w tobie Bogu naszym mamy nadzieję, ktoremu zlitowania nie ustały y miłosierdzia są całe. Ty częstka nasza, na ciebe samego strapiona dusza nasza czeka. Abo wiem dobry iesteś tym, ktorzy w tobie nadzieję maią, dobry iesteś duszy tey, która cię szuka; syciśmy iuż urągania, ale się zlitujesz, Panie, według mnostwa litości swoich. Chylą ludzi złośliwi sąd podług swey żądze, aby przewrocili ludzie niewinne na sądzie swym. Ale któż iest takowym, ktorzyby rzekł, aby się stało, gdy Bog nie rozkazuje? Rozdarlić na nas usta swoje odstępcy nasi strachem, y sidłem, y cogodzinnemi fałszywemi nowinkami. Ale da się P. Bog nasz uprosić: poyrzy y obaczi z nieba, a obłakiem zastawi nas, aby do nas sidła ich y strachy nie doszły. Łowiąc, łowią nas iako ptaki, iamy na żywot nasz kopaia, y kamienie, ktoremi by nas przyłożyli, gotuią, y wołaią: „iuż zgineli, iuż zgineli.“

Ale ty, nieba y ziemie Panie, ktorego my święte ime wzywamy, wysłuchay głos nasz, nie odwracay ucha swego od wzdychania y wołania naszego, weyrzy na utrapienie nasze, bo się zbestwili nieprzyjaciele nasi. Weyrzy na wszytek lud wzdychaiący y pokoiu

szukający, przybliż się w dzień, w który cię wzywamy. Rzekni do nas: nie boycie się. Sam osądz rzecz dusze naszej, Odkupicielu żywota naszego. Obacz nieprawa (39 π.) wość przeciwników naszych na przeciwko nam, a osądz sąd nasz. Bacz ich wszystkie zapalczywość, wszystkie myśli ich przeciwko nam obacz. Słyszysz, Panie, urągania ich, y wszystkie myśli ich przeciwko nam widzisz; piosnką ich iesteśmy, którym ty oddasz wzajem, Panie, według uczynków ust y serc ich.

Słusznie, mowiemy, o sobie w te swoje ciężkie dni w gorzkości serca swego te pror: Bożego słowa głosić byli mogli, iakoż y głosili: ryczeli w boleści smutney dusze swojey.

O byś był mógł zacny narodzie Rusky tej nędzney, a bezlitosney naszej tragaediey spectatorem być przytomnym, obaczył byś był uczciwe matrony ledwie co żywe z dziećmi po rynku biegające, a co by się z miłymi ich małżonkami tak niespodzianie działo y z nagłą stało, nie wiedzące: matki się o synach, żony o mężach, dzieci o ojcach pytaią, a gdzieby się naidowali, y coby się z nimi stało, wywiadują się. Płacz, wrzask, narzekanie, lamenty serdeczne niebiosą przerażają, wzdychania ciężkie obłoki ochmurzają; łzy krwią ociekłych oczu iak deszcz twarzy y piersi oblewają. Wszędzie abowiem po domach, po ulicach y na rynku, ieden owy nie chrześcijański głos: „zdraycy, zdraycy; Ruś niezbożnicy zdraycy, spiegierte.“

O zacny, że y powtore rzekę, narodzie Rusky, do iakieys za twe wierne y krwawe Krolom, Pomazancom Bożym, Panom swoim miłościwym, pokazowane y dziś pokazujące się przez cię posługi, do iakieys, mowiemy, zniewagi pod te nieszczęsney, a naucziwe y pobożne twe stojącey apostasiey ciężkie na cię czasy przyszedł? że cię już lekkiey condiciey lud mieyski, sąd ratuszy nieuważny, bez żadnego prawa y dowodu, bez żadnego sądu y wyroku, za instancją surowiejącego apostaty, zdraycą być publicè głosi y wyrokuje. Wszystko to y słyszałyś (39 π. 06.) był y obaczył sam przez się, byś przez te niedziel kilka w Wilnie był nam przytomny.

W cerkwi Bożej himny o męce szłyszał byś Pana Chrystusowey, a w domach ludzi pobożnych łkania z mordów wybranych Pana Chrystusowych. W cerkwi Bożej śpiewano: dziś czuie Iudas, iakby wydał Pana,—a na ratuszu gaiono, iakby y sładzy iego byli

wydani. Cały ten ostatni wielkiego postu tydzień od wszelkich sądów wolny y ratusz zamknięty bywać zwykł, teraz y temu nie ufolgowano: o czuł ci aż y nadder czuł, iakby był wydał Pana. Czuł aby w domie Bożym kamień na kamieniu nie został, aby z niego y starsi y młodzi byli rozpłoszeni. Tentował o gwałt, odważał na to wielu żywot. Ale skim Bog, człowiek co temu uczynić może?*) Co oczy ludskie przeciwko słońcu?

Tak nam w smutku smutny męki Pańskiej tydzień przeminął. Przyszedł dzień chwalebny Wielkodzienny. Co za uciecha biednym więźniom, którzy po wszystkie przeszłe lata, iak na insze, tak osobliwie na ten znamienity Zmartwychwstania Pańskiego dzień, żywot dającymi ciału y krwie Pana Chrystusowej tajemnicami dusze swoje karmić w zwyczaju miawszy, na ten czas tego y za wielkimi, do rady mieyskiej czynionymi prośbami dostąpić nie mogli; którzy na tę ludzkość, nie rzeczemy na pobożność, w sercu swym sposobie się nie mogli, aby tym uczciwym y Boga się bojącym mężom tego byli nie bronili, czego żadnemu w swej religiej człowiekowi od żadnego sądu broniono nie bywa: nie puścili im tey duchowney uciechi na tey znamienity dzień zażyć.

Byli tacy, którzy matki, żony y dziatki w zakład na swe mieysca do więzienia dawali, byle im tylko na [(40 π.) kilka godzin do cerkwie stąpić pozwolono było, aby się w sumnieniu swym przez świętą spowiedź, pod takie chwalebne święto, przed P. Bogiem sprawiwszy, żywot dających ciału y krwie Syna Bożego tajemnic uczestnikami godni stać się byli mogli: ni tak dopuszczeni byli. O zbożności! Coż tam ciału za uciecha, gdzie duch smutny?

Tak ci błogosławieni, fałszywym zdrady płaszczem od złośliwych potwarców pokryci dla religiej swej starożytney, y od cielesnych y od duchownych uciech prze ociętność nielitościwych sędziów oddaleni stradalcy, dni chwalebne w smutku ducha swego w tym okrutnym więzieniu przeprowadzili, w którym ciemniczne niewzasy cierpliwie w lubey wdzięczności znoszac, P. Boga, że ie dla

*) Rom. 8.

prawdy swej ś., według zdolności sił ich, cokolwiek ucierpieć godnemi uczynić raczył, chwałą.

Ktore y same wyzwolenie ich, wszelki młściwy y łaskawy czytelniku, modlitwie twej do' Pana Boga y pieczołowaniu, ile człowiek o człowieku pieczołować może, polecamy. Twej iednak społwyznawco osobliwym sposobem, abyśmy tak ieden drugiego ciężary nosząc zakon Pana Chrystusow wypełnili. *)

Krotkie do swoich napomnienie.

A przy modlitwie za niemi y za nami, y o owo dwoie ciebie, umiłowany Bogu społwyznawco, zacny narodzie Rusky, prosimy, abyś na P. Boga, stwórciela twego, pomniąc ustawicznie, pamiętał y na wiarę twoię świętą y na sławę twoię zasną: Panu Bogu twemu służ, miłując go ze wszystkich sił dusze twoiej, a wiary strzeż pilniey, niż zdrowia y niż żywota twego. Tey abowiem świętey wiary iesteś naśladowcą y miłośnikiem, "(40 л. оѢ.) która w tobie znamenitemi od Boga cudami, prawdziwą y prawosławną być oświadczona iest. Tę to twoię wiarę przez wrzucone w ogień Ewangelium za przodkow twoich, a nie zgorzałe, Pan Bog prawdziwą y duszezbawienną być oświadczył; tę wiarę twoię tenże wszechmogący Bog y w olśnętym Wiel. Włodzimierzu, iak w drugim Pawle Apostole, przez otworzenie oczu iego y wzroku przywrocenie, pod czas przyjmowania w świętey cerkwi twoiej krztu świętego, niepokalaną y prawdziwą być okazał.**)

Tę twoię wiarę być wiarę P. Chrystusową, przez Apostoły święte przepowiadaną, y nieskazitelnie ciała y mirotoczywe kości w świętych monasterzach Kijowskich wyswiadczaia. Może się kto cudzym takowym dobrem chlubić, albo y tym, czego niema: a ty wszystko to u siebe w domu masz. Kto uszyna o tym wszystkim wiadomość chce wziąć, niech kroniki wiary godne czyta, a kto oczyma widzieć pragnie, do Pieczur Kijowskich niech wstąpi, a tam wiernym sercem na oko obaczy uwielbionego w świętych swoich P. Boga naszego.

*) Gála. 6.

**) Zon: lib. 3. in. Imper. Bas. Maced: Dług. lib. 2. in. An. 990.

Krola też, Pana twego M., Pomazańca Bożego, do ktorego Maiestatu żółczem na cię ociekłe serca y nie pohamowane wychelznionych paszczek ięzyki udaia cię za niezyczliwego, za niewiernego, za zdraycę y za nieprzyziaciela, według zwyczaiu twego ustawicznego y przyrodneho, czci iako Krola, szanuy iako Pomazańca Bożego, boysię iako Pana, wierność zachoway iako obrońcy, poddaństwo oddaway iako przełożonemu, Pana Boga prosz iako o strożu pokoju twego. A na sławę zacnych przodkow twoich poŹniąc, y tą teraznieyszą razą chciey okazać, żeś iest potomek ich dzielności y wierności ku Panom swoim.

Niech się zawstydzą nieprzyziaciele twoi, niech fałszy(41 x.)we swoje usta zatamuią y potwarliwe słowa zaś w się niech połykaia, ktorzy cię bezecnie przed Panem twoim Młściwym, Krolem iego M., pod ktorego prześwietny Maiestat ty powolną twoię szyię we wszelkicy wierności, pokorności y zyczliwości zawždy skłaniałeś, skłaniasz y skłaniać chcesz, potwarzą traducią.

Znaczne za łaską Bożą y okazałe w tey terazniejszey szczęśliwey, da Bog, naprzeciw przysięgłemu nieprzyziacielowi chrześciańskiemu bisurmianinowi expediciei, skrzydło być cię może w porucznikach, w rotmistrzach, w pułkownikach, w towarzystwie, we wszystkich całych rotach y pułkach, y w zupełnym woysku Zaporozskim. Stawie ci się przeto należy, iako narodowi dobrej sławy, całej wierności, uprzejmey zyczliwości, powolnego poddaństwa we wszelkim pokoju, w zgodzie y miłości, w boiaźni Bożej y winnym posłuszeństwie najwyższej zwierzchności, y zwierzchnemu regimentowi: a Bog wszechmogący niech ci błogosławi, niech cię prowadzi, niech ci pomaga: nieprzyziaciela tego chrześciańskiego w hardym karku iego y we wszystkich iego, łupieżem nabytych chrześciańskich włościach, przez społramienne tobie zacnych narodow Polskiego y Litewskiego y twoie siły pod prześwietne nogi Krola, Pana naszego M., niech rzuci y pościele,—ktoremu racz, Panie, błogosławić z Syonu.

Epilog do potwarcy.

Ale iuż pod skończenie tey przedsięwziętey niewinności naszej, pytalibyśmy nielitościwie nad nami surowieiącego sprawcy tey złości:

w iaki się koniec z tak grubą potwarzą na uczciwy nasz naród rzucił? W iaki umysł tą brzydką zmażą czyste w sławie oblicze nasze ||(41 π. o6.) natrzeć usiłując? Rzez zaiste niedoznana, aby co na człowieka dobrego cięższe być mogło, nad gwałt w sumnieniu, a zmażę w uczciwym. Iedno abowiem z tych, docześnie żyć niedopuszcza, drugie żywot wieczny wydiera, y by to rzecz można, wielą raz nacięższą śmiercią umrzeć takowy zezwoliłby raczey, niż iednym z tych być lub zniewolonym, lub zmazanym. Co znać ten tylko może, który w uczciwym lepiej, niż w zdrowiu, w sumnieniu miley, niż w żywocie, lubuie y kocha się. Tak wiele męczenników narodziło sumnienie dobre, że każdy niemal w roku dzień pięćdziesiątych za wiarę położonych dusz obfituje. Uczciwego postroga, zdrowiu y samemu żywotowi zfolgować częstokroć nie postąpiwszy, znamienite po sobie przykłady y w pogańskich narodach y w ludu Bożym zostawiła. Miecze, ognie, bestye, piły, koła y tym podobne do mordow instrumenta rozmaite, za nic by się zdały, byle tylko sumnienie czyste, a uczciwe niezmazane było zostawało. Nie równo abowiem dobremu miłsza iest rzecz dobrze umrzeć, niżeli złe żyć, lub złe słynąć. Stąd błogosławiony Apostoł, chwala, mowi, nasza ta iest, świadectwo sumnienia naszego, y zaś lepiej mi iest daleko umrzeć, niżliby kto chwałę moję miał wyniszczyć.*) Coż tedy na sumnienie cięższego być może nad owo: tak wierz, iako ia chce,—a na uczciwe, nad potwarz co szkaradszego?

Pytalibyśmy tedy tego, potwarzą dyszącego y śmiercią grożącego złości sprawcy: w iaki to koniec czyni? Ieśli pod praetextem calumniey swe złe rozszerzyć, a nasze dobre zatłumić, y iakoby w Rusi być nie miało Rusi uczynić. Możeć zamysł taki w ręku być iego, ale skutek przy woli Bożej. Ieśliż y Ruś zostawiać w Rusi, y Ruskie ze Wschodu z przezyrzenia Bo|| (42 π.)żego zawitałe dobro wystawiać, przec taką złością? Lecz iuż to rok dwudziesty szosty, nic iednak ni cerkwi Bożej dobrego, ni narodowi naszemu pożytecznego, nierzkąc duszom ludzkim zbawiennego.

*) 2 Cor: cap. 1. 1 Cor: cap. 9.

Co za pożytek nam duchowny z nieporządnego tego wielce szkodliwego przedsięwzięcia? Cerkwie Ruskie po majątnościach PP. Rzymian na kościoły; Unitowie w Rzymiany; miejsca ołtarzowe po miastach na kuchnie, na karczmy y na bisurmiańskie meczyty; nierząd sromoty w obrzędach cerkiewnych, duchowieństwo w hrubiańskie prostocie; szkoły zaniedbane; język sławieński wzgardzony, Rusky naśmiany; ostrość zakonnicza znieważona; prawa duchowne podeptane; wiara ohaeretyczona; sumnienie zdumiane; miłość winiszczona; nienawiść gorę wyniosła; fałsz panuje; przyszła do rządu potwarz; zbywa niewinna krew do rozlania. Co to takie za dziwne dobro duchowne? Umie to zaiste w sprawach wiekuistych Bożskich nierozumny postępek. Diu delibera, cito fac, radzi ktoś: mniej ci, co to stroili deliberowali, niż rychło czynią. Deliberowali ledwie rok, a już to dwudziesty szosty robią, a jednak tak oto wewnętrznego z roboty ich dobra wiele.

Nuż do incommod zewnętrznych: stąd seymiki w hałasach y zawieruchach; sądy wszelkie w zawikłach y gomonach; seymy w zatrudnieniu; Pomazaniec Boży w molestowaniu; ludzie niewinni w prawnych pociągach, w banniciach, w poenowaniu, w więzieniu, w mordach, w potwarzy. Stąd cerkwi pieczętowanie, nabożeństwa zabrona, dziatek bez krztu, doszłych bez zbawiennej ciała y krwi Syna Bożego świętości z tego świata ześcia; stąd excessa niesłycha (42 x. 06.)ne; stąd mowy y scripta uszczypliwe,—a że iednym słowem rzeczemy: stąd Ruska nasza cerkiew zewnątrz y wewnątrz, by nie Pan miłosierdzia wspierał, w naupad goniącym opale: nas gubić usiłują sami też giną.

By nie to mniej uważane niż robiące się przedsięwzięcie, zażby były na świecie takie Apologii, Parigorii, Przestrogi, Zmartwychwstałe Nalewayki; takie Kreriki, Apocrisy, Antigraffiti, Lamenta y tym podobne? W których ile do słów, to się dzieć często musiało, co primi w człowieku, iako mówią, motus czynić zwykły, czego w ludziach iednego wedle Ducha zrodzenia, z obrazą sumnienia, żal się Boże.

Zaż by y terazniejszy podniesienia świętyni mus, a mus tak gwałtowny, żeśmy już dłużej bez niey żywi w Duchu zostawać nie mogli, w występki był criminalny podawany, by się o tym dłużej

temu mało uważnemu złych dzisiejszych rzeczy sprawcy było pomysliło, niż rychło uczyniło? Bezecniącym publicatiam, nienależnym zapozwom, bezzakonnym wyklinaniam, mordom okrutnym, co w tey sprawie za mieysce? Zaś Boskie dzieło świata podległo? Y służebnicy Pana Chrystusowi o świata tego zniewagę y o potwarz zaś co trwać maią? Samaritan iest, diabelstwo w sobie ma, Krolem siebie czyni, kościół Salomonow chce zepsować, Arcykapłanowie Chrysta Pana bezecnią y potwarzaią, a zatym y o śmierć gi przyprawuią. *) W czym ma li co sługa mieć nad Pana? Zniozszy oyca Smotrzyskiego (czego mu Bog, uffamy, y władza w sprawiedliwości świętey Pomazańca Bożego, Pana naszego M., rownie y nam iako y onym miłosierdnego, nad prawo y prawdę nie pozwoli,) rozumie, że zaraz wszystkiej Rusi? Nic z tego: postaremu też unitskiej garstki. [(43 x.) Oyciec Smotrzysky w cerkwi Bożej, z przeyzrzenia iego świętego, sługa acz niepogardzony, ale miedzy wybranymi Bożemi pośledni, mieysce iego y dostoięństwo wakować nie będzie: Nie ieden w Izraelu Heliasz. **) Nie przezskodcą tedy, ieśli rzecz widzi, sprawy tey zbawiennej być mu należało: ieśli tym legitimę u nas słynąć chciał, czym słynie illegitimę, ale promotorem, miała tu priuata publicae ustąpić. O tytuły nic, ktore y w tey świętey nowopodniesionej świątyni nie na upad, za łaską Bożą, gonią: byle tylko powinność tytułow, zdarzył by to Bog, zostawała w zwykłej duchownych y świeckich ś. cerkwie Ruskiej praw poważności. Ma przystoyny cerkiew ś. sposob z szesnastu dla pokoju wydzielić w potrzebę osmiu.

Zda się nam zaiste, że się to y w gwałt naturze iego dzieie, co się dziś surowie, z nagłej a nieuważnej iego instanciey, w dostoięństwa iego, którym się słyszy, zniewagę y w niemającą pospolitego naszego duchownego dobra szkodę dzieie. Nie będziesz potwarzał y nie będziesz stał o gardło bliżniemu twemu, mowi zakon Boży. ***) Z tey zwłaszcza przyczyny, ktora ku dobremu z Boga y od wszystkich chrześciańskich wszystkiego świata cerkwi matki podaną

*) Mar. 14. Ioan. 8. Mat. 26. Luc. 22. Ioan. 15.

**) 3 Reg. cap. 19. Rom. cap. 11.

***) Lev. 19. Eph. 4.

być nayduie się. W czym ieśli żądy swey nieporządney y radzie, mimo zdrową, nie uważney dosyć czynić w przedsięwzięciu? Mowie-
my: ta święta z woli y przezrzenia Bozskiego podniesiona świątyni
[z którą oni mimo boiaźń Bożą y mimo wszelkę sprawiedliwość,
iako y ze wszystkim narodem naszym to czynić usiłuie, co czasu
swego Haman z Mardocheem y ze wszystkim narodem żydowskim
uczynić był postąpił,*) a Achitophel z Dawidem y ze wszystkim
ludem Bożym.**)] nowopodniesiona, mowiemy, świątyni y my wszyscy,
za po||**(43 x. 06.)** mocą łaski Bożey, cierpliwie y wdzięcznie znosić
gotowi iesteśmy to, co nas dla prawdy swey świętey, z obrzydłey
iego potwarzy, Chrystus Pan znosić godnemi być zezwoli.

Baczyć mu należy, y terazniejszym nieuważnym, bo nagłym po-
stępkem swym, do iakiego zamieszania wszystką oyczyznę przywiódł,
po ktorey wszystkich kątach zmyślona przezeń potwarz rozsiana,
wszędzie niebo z ziemią miesza, iakoby iuż nie było Poga Zuzanni-
nego, Dawidowego, trzech młodzieńcow, Mardocheuszowego, Danie-
lowego, y tym podobnych. W czym, iak y w samey od należnego iemu
Pasterza apostasiey (co nas w osobie iego niepoiednanie obraża),
zdarz mu, święty Panie, wczesne obaczenie się. Znała by zatym iego
takowym postępkem święta cerkiew Wschodnia, a w niey nasza
Ruska, otchłań tak wielu wieków, która Wschodem y Zachodem
dzieli, iakiego nieprzystępu y wagi. *Vexatio dat intellectum*,
mowi prorok Boży. Y sam nie iakim teraz od nas, z żalem nas sa-
mych, według musu na nas oboich praw naszych, ale iakim się od
swoich słyszy, słyszany byłby: *Qui intrat per ostium, pastor
est ovium, et oves vocem eius audiunt*, syn Boży, Pan
nasz y Pasterz mowi.***)

Ale zaż y to przystoyna, co przez swe udaie, iakoby prześwietny
Krola, P. naszego M., Maiestat ku nam słusnie obrażać miało to,
że starszy nasz w Duchu Pasterz, Patryarcha, mowiemy, Konstanty-
nopolsky, pod okrutnym Otomancykiem iest w niewoli? Nie rozu-

*) Ester. cap. 7.

**) Reg. cap. 17.

***) Ioan. 10.

mieny. Co abowiem nie obraża Boga, iak to chrześcijańskiego Krola ma obrażać? Pod srogimi okrutnikami pogańskimi przez całe pierwsze trzysta lat wszystko chrześcijaństwo było: nie obrażało to, z części chrześcijańskiej, P. Boga. Przez ca|(44 π.)łe drugie lat trzysta, w rychle potym, wszytka Zachodnia cerkiew w srogiey okrutnych Gottow, Gelurow y Longobardow niewoli ięczała: nie obrażało y to do chrześcian pobożnych cesarzow chrześcijańskich, w Konstantynopolu maiestuiących.

Oskarzony Sylverius, Biskup Rzym sky, o podeyzrzenie wydania miasta Rzymu Gottom, owy iednak łagodny od Iustiniana cesarza wyrok odnosi: ieśli się pokaże, że ten list Sylverius pisał, stolice swej niech odpada, a inszego ktorego miasta Episkopem niech zostaje; ieśli się nie pokaże, przy swej stolicy Rzym skiej niech zostwa.

Patryarchowie Konstantynopolscy zaś kiedy są w niezyczliwości iakiej ku Państwam Krola Iego M., Pana naszego M., poszlakowani, aby owszeki własney swej, sprawą y władzą Ducha św. im daney y przysądzoney dioesiesey, wyrokiem Krola Iego M., Pana naszego M., odsądzani y oddaleni być mieli? Nigdy za łaską Bożą. Zaczym iasne oko y wolny przyiazd do Państw Krola Iego M. wszyscy Patryarchowie nasi Wschodni mając, w Roku 1586 był w Koronie Polskiej y Wielkim Xięstwie Lit. Ioachim, Patriarcha Antiocheński; w roku 1589 był Ieremiasz, Patryarcha Konstantynopolsky; w roku 1596 był Patryarcha dzisiejszy Aleksandriysky Cyrillus, na on czas teyże s. Apostolskiej stolice Exarcha; w roku przeszłym 1620 był Theophan, Patryarcha Ierozolimsky. Za tą to swoją cale uprzemą ku Państwam tym zyczliwość y szczyrego ku Iego K. M., Panu naszemu Miłościwemu, serca, s. panięci Patryarcha Aleksandriysky Melecius w listach swych synem w Duchu umiłowanym Iego K. M. mianuie. Krol też Iego M., z chrześcijańskiej swej ku nim|(44 π. 06.) skłonności, Przewielebnego Theophana, Patryarchę Ierozolimskiego, Oycem w Chrystusie Wielebnym nazywać raczy. Zaż tak zle? Nie-rzecz te go żadna Boga miłująca dusza. Wszyscy czterech Wschodnich świętych Apostolskich Stolic Patryarchowie są przyjaciela serdeczni Państwu Kr. Iego M., Pana naszego M., y ustawiczni Bogomodley; a wysłuchywa ich Pan Bog: są abowiem sładzy iego

y uczniowie iego w okowach. Nie są schizmatycy (za iakie ie marni ludzie marnie udają) mniey haeretycy, ale są katolicy, świętey katolickiey cerkwie pasterze, ktorzi dniem y nocą błogostawiają krolewstwowi chrześciańskiemu, a osobliwie temu naszemu, do ktorego we wszystkich swych, od okrutnika napadłych im biedach, bezpieczna ucieczka. Liepiey nierowno zyczą wszelkiey szczęśliwości temu Państwu, oyczyźnie naszej, niż własney swey oyczyźnie, pod tyranem biedującey. Zawzdy milsze im wojenne successy tego Państwa nad ich własnym tyranem, ktoremu hołdują, niż kiedy ten okrutnik zwyciężoną odchodzi.

Z iakim serdecznym stękaniem y tą razą święty Patryarcha Ierolimsky P. Boga o szczęśliwe successy temu Państwu prosił, kiedy pod czas przybycia swego do Państw Krola Iego M., Pana naszego M., woysku Zaporozkiemu na tego okrutnika błogostawił, przed którym gdy w kilku tyciącach hetman na ten czas woyska Zaporozkiego Piotr Kunaszewicz Saydaczny stanął, a imieniem wszystkiego woyska o absolutią z wyznanego grzechu rozlaney krwi chrześciańskiej w Moskwie prosił, odpowiedział oycowsko z oblaną łzami twarzą: cokolwiek w tey expedicyi Moskiewskiej prawem poddaństwa za roskazaniem Krola Pana swego czyniliście, czynić to z powinności posłuszeństwa musieliście, ktore(45 π.)go uczynku waszego słusznosc y niesłusznosc nie była w waszey władzy, ale w tey, ktoreyście są z woli Bożey pod rząd poddani; zaczym występek ten, ieśli ktory iest, mniey was obchodzi. Lecz w czymbyściekolwiek z roziątrzonego (co więc iakoby z nieiakięgo nałogu w żołnierzu bywać zwykło) a na krew chciwego serca nad roskazanie y nad przystoynosc w mordzie ludzi, y w bestwieniu się nad białą pcią y działkami surowieli y pastwili się, wasze to iest własne złe. Dla czego Pana Boga, ktorego miłosierdzie y nacięższe wszystkie grzechy przewysza, prosząc, załuycie, korzcie się przed nim, w łasce iego iednak nie unywaycie y zbawienia swego nie odczaiwajcie; a broń tę, którą oyczyźnie swey z przodkow swych wierni (iakośmy słyszeli) y potężnie służycie, na Bisurmianina, przysięgłego chrześciańskiego nieprzyziaciela obroćcie: w czym ku skuteczney usłudze przeznacznemu y przeniainieyszemu Krolowi, P. waszemu, wszechmocna

prawica Boża niech was wspomoga, y mey pokorności od cudotwor-
nego grobu Bożego błogosławieństwo y modlitwy wam niech pośpie-
szają, aby nasze, pogańską mocą zniewolone oczy przeoświęconą
iego przeświętność na wielkiew wielkiego Konstantyna stolicy maiestuią-
cą wiedzieć godne się stały.—Tak, mowiemy, święci Patryarchowie
Wschodni zacney Koronie Polskiej, oyczyźnie naszej, są dobrze affecti.

Ale pytalibyśmy na tym mieyscu wierni społwyznawcy naszi,
złością ociekłego ku nam serca apostatow naszych: za oddaleniem
od nas Patryarchy Konstantynopolskiego duchowney władzy y na-
szego ku niemu posłuszeństwa, coby nam w prawach naszych y świe-
bodach, constituciami y przywilejami od Ich M. Krolow Polskich
y Wiel. X. Lit. y Ruskich, PP. naszych Młściwych, [(45 π. 06.)] nada-
nych, warowanych y poprzysiężonych, zostawać widzieli? My nie
zgola zostawać nie naydujemy, ale wszystko oraz upadać widzimy.
Gdzie abowiem choć iedno prawo, choć iedna constitucya, choć ieden
przywiley, ktory narodowi Ruskiemu na posłuszeństwo Zachodnie y
ku obronie w nas religiey Rzymiskiey służył? Ni iedno,—ale wszyst-
kie służą ludziom religiey Graeckiey posłuszeństwa Wschodniego.
Dla czego za odmianą religiey Graeckiey w Rzymską, a posłuszeń-
stwa Wshodniego w Zachodnie, nie tylko duchownych praw y wol-
ności, ale y świejskich pozbyć musielibyśmy. Y słuszenie: bo za od-
mianą religiey y posłuszeństwa, y prawa nasze odmianie podlec mu-
siałyby. Zaczyn praw y wolności naszych sami gwałtownikami
zostać musielibyśmy, gdybyśmy Wschodniego posłuszeństwa odsąpili.
Gdybyśmy to, co Krolowie Ich Młśc, PP. naszy M., pod przysięgą
nam swoją stwierdzaia, sami gwałcili, zostalibyśmy owszeki ni przy-
czym, samibyśmy się ze wszystkich wolności naszych wyzuli.

Bywają nam ukazowane nieiakie listy Patryarsze, pozwolenia
do zgody y miłości z pp. Rzymiany, ale na odmiane religiey Graec-
kiey w Rzymską y posłuszeństwa Wschodniego w Zachodnie nigdy
żaden list pokazany być nie może. Wiary naszej Wschodniey y swe-
go posłuszeństwa odstąpić żaden Patryarcha nam, Ruskiemu naro-
dowi, nie pozwalał, y poki praw synodalnych y naszych świejskich
y duchownych będzie postrożcą, (iakoż z łaski Bożey iest wiecznym)
pozwolić nie może: wiedząc, iż zgoda y miłość w tych dwu albo

trzech narodach y bez odmiany religiey y posłuszeństwa przystoynie y poważnie doskonała zachować się może. Ktorzy sami, że się na nich więcej, niż im prawa ich du[(46 π.)]chowne pozwalają, w niejakimś posłuszeństwie wyciąga, chylić się w uraz wiecznych praw cerkiewnych, w zniewagę dostojenstwa, które noszą, y mimo powinność poważności swey nie zezwalają. Ale żeby miłości chrześcijańskiej katolickiey do wszystkich katolików, iako katolicy, y świętey katolickiey cerkwie pasterze, nie mieli,—każdy, ktoby o nich tak rozumiał, krzywdę by im wielką z obrazą dusze swey czynił.

Prośmy tedy, zacny narodzie Ruski, Pana swego Miłościwego, Krola Pomazańca Bożego, aby w tych panowania swego nad nami latach y w dalszych miłościwie a oycowsko w nas znosić to raczył, co miłościwie y oycowsko w pierwszych po szczęściwym na te Państwa nastąpieniu swym, przez lat ośm, znosić zezwolił, y co przodkowie Iego Kr. M., Krolowie Polscy, PP. nasi Miłościwi, narodowi naszemu Ruskiemu bez żadney swey obrazy, już to przez lat pułtorasta, y coś w niewoli będącym kraiom Wschodnim y Patryarsze Konstantynopolskiemu nietylko znosić łagodne, ale y przy obranych na Metropolią Ruską osobach dworzany swe, z przyczynnemi swemi na poświęcenie ich listami, do Konstantynopola posyłać raczyli. On narodu naszego Ruskiego w Państwach Iego Kr. M., Pana naszego M., iest Oycem, który nas z wody odrodził y Ducha: cnotliwemu synowi zaż Oycę odbiegać godzi się? On iest y dobrodzieiem, który nas wszelkim dobrem duchownym nadarzył: zaż na uczciwego człowieka należy, dobrodzieiowi swemu złe za dobre oddawać? Oboie to wyrodkowie czynić zwykli y niewdzięcznicy.

Stąd naród nasz Rusky starożytney religiey tytułem od wszystkich sect chrześcijańskich y od Krolow Ich M., Panow naszych Miłościwych, w prawach, nam od [(46 π. 06.)] Ich M. nadanych, zdobieni bywamy: że y najmniejszą stopą uchwał cerkiewnych y wiary artykułów świętey starożytności ustąpić, grzech być sędzimy. Ten nasz starowieczny kleynot y w pospolitey dziś rozmowie dzieli nas od apostatow naszych. Co abowiem inszego religiey starożytności iest, tylko wiary P. Chrystusowej, od Apostołów przepowiadaney, nieodmienność. Nad który nieoszacowany narodu naszego kleynot, co może być na świecie znamienitsze, okazalsze y zacniejsze?

Daley pod ten takowy czas y raz, coby nam czynić należało, nie naydujemy: tylko z dobr naszych wewnętrznych, ktorými zaś dobrotliwy Pan Bog za podniesieniem świątyni nadarzyć raczył, ze wszystkich dusze naszej sił dzięki iemu y chwałę codzienną y cogo-dzinną czynić, a ieśli y nie pozwierzchuym, w samym przynaymniey wewnętrznym pożądanym pokoju z dobra tego duchownego ciesząc się, Krola Iego M., Pana naszego Miłościwego, wszyscy iednostaynie prosić winni zostaiemy, aby nad biednym naszym, od apostatów naszych bez litości utrapionym narodem zmiłować się y tak długiego niepokoju naszego wewnętrznego y zewnętrznego ulitować się raczył, a podniesionej, według praw naszych cerkiewnych, świątyni, z władzy y iurisdictioni dostoięstwa iey, cieszyć się iey dopuścił, procz samey abowiem tey naywyższej naszej po P. Bogu zwierzchości, ni do kogo inszego udawać się w tym z płaczliwą prośbą naszą nie zостаie nam. Prosimy od lat dwudziestu sześciu, y obietnicę za łaską Bożą od Iego Kr. M. w roku 1607 uczynioną, a przeszłym seymem powtorzoną, otrzymaliśmy, która aby do skutku szczęśliwie przywie-dziona była, prosić nam należy. Maią apostatowie nasi wielu fauor, za ktorym tak długo nas biedzą, wszyt(47 x.)kę Rzeczp. turbią y molestuią, ale my mamy, za łaską Bożą, sprawiedliwą. Widzi to sam Pomazaniec Boży, zaczym y przywrocenie, niesprawiedliwie z rąk naszych przez apostaty nasze wydartego dobra naszego, obiecować nam raczy y ze wszystkiemi stany, Senatem y Rzeczyp. przywrocic to nam chcąc, upewnia nas. Niezbywało Państwu temu zacnemu na świętey sprawiedliwości, pewni iesteśmy, że y w tey naszej, iak słońce iasney sprawie, nie zbędzie. To zaś koniec iest św. sprawie-dliwości, aby się każdy z swey własności cieszył. A że my swey własności dochodzimy, wszytek Koronny y Litewski świat widzi, wszystkie seymy walne y wszelkie sądy główne uznawaią. Krol Iego M., Pan nasz M., przywrocenie obiecuię, — y tego po Iego Kr. M., iak słowa Krolewskiego, pewni. Żyliśmy y przodkowie nasi w tych naszych prawach y swiebodach za przodkow Kr. Iego M. przez lat kilka set; ufamy, że y za swego szczęśliwego nad nami panowa-nia Krol Iego M., Pan nasz Miłościwy, iak y w pierwszych ośmiu pa-nowania swego nad nami latach, praeiudicium w nich nam uczynić

nie dopuści,—a to, co iest nasze własne, według starożytnych praw naszych przywrócić nam rozkaże. Co aby się wrychle stać mogło płaczącą instancją, po miłosierdziu Bożym, miłosierdzie nad nami Krola Iego M., Pana naszego Miłościwego, ubiedzaymy. A Pan Bog, w którym wszytka uffność nasza, który, iak rozdziały wod, tak y serce Krolewskie w ręku swoich ma, y gdzie chce tam ie skłania, sprawi to w sercu Pomazańca swego, że się on y nam utrapionym łaskawą oycowską twarzą postawi. Ktoemu aby Pan Bog dać raczył wieloletne, szczęśliwe, bezbolestne y we wszem pomyślne nad nami panowanie, nowopodniesiona cerkwie naszej ||(47 п. 06.) świątyni ze wszytkim Ruskim narodem prosi, modli, zyczy y winszuie. Amen. W Wilnie, roku 1621, kwietnia dnia 5.

Wmściam, swym miłościwym y łaskawym Panom,
wszego dobra zyczliwi słudzy y bogomodley,

*Zakonnicy Monasterza Bratskiego Wileńskiego,
Cerkwie Zeyścia Świętego Ducha.*

**Obrona verificaciey,—сочинение изданное Виленскимъ
православнымъ братствомъ въ 1621 г.**

(1 стр. загл.) Obrona Verificaciey, od obrazy Maiestatu
Krola Iego Miłości czystey: honor y reputacię ludzi zacnych,
Duchownych y Swietskich zachowuiącey, przez script
„Sowita wina“ nazwany,

od zgromadzenia cerkwie Sw. Troyce wydany, o obrazie
Maiestatu Krola Iego Młści honoru y reputaciey ludzi
zacnych, Duchownych y Swietskich, pomowionej.

~~~~~
Wydana przez zakonniki monasterza Bratstwa Wileńskiego cerkwie S. Ducha,
w Wilnie, roku Pańskiego 1621.

—————
"(2 стр.) *Miłościwy y łaskawy czytelniku!*

Przed kilka niedziel przez Verificację naszą o niesłychanym
obelżeniu y o niežnośney krzywdzie swej, z potwarzy y oppressiey
na nas y na wszytek narod nasz Rusky, przez apostaty nasze, przed
kilkanaścą niedziel wzniesionych y koionych, wkrótce, ile pod tak
skąpi y ciasny czas być mogło, pewną wiadomość miłości twej daw-
szy y w zadanym nam criminie przed wszytką Rz: Pospolitą, a oso-
bliwie przed Krolem Iego Młścią, Panem naszym Miłościwym, ile
gwałtowny y ten nagły apostatow naszych na nas następ dopuścił,
niewinność naszą verificowawszy: od dalszych w tym trudności y prac,
ieśli praca iest niewinności swej bronić, supersedować zamysł był.
Ale niespokoiny człowiek, który y w pustkach (iako mówią) zwady
szuka, pobiwszy nas, płakać nam nie daie; obwiniwszy, usprawie-

dliwić się nie dopuszcza; spotwarzywszy, verificować się broni; obelżywszy, dać sprawy o sobie y znieść potwarz y obelgę nie pozwala. Co więtsze? we wszech tych swoich ku nam nieprawościach praw być usiłuje. Tacy są apostatowie naszi (choć się oto nazwisko niesłusznie gniewaią), którzy mimo świeckie y duchowne prawo, dobro nasze duchowne u nas wydarszy, w sumnieniu naszym ciężko praciudicowawszy, w wolnościach naszych luto nas opprimowawszy, uczciwe nasze sromotnie dishonorowawszy,—aby nas dalej ieszcze wedle zwykłości swey krzywdzili y ciemiężyli, kogoś mało w sprawie tey uważnego, praw y zwy(3 0тп.)czaiow ś. Wschodniey cerkwie namniey niewiadomego zażyli, któryby imieniem ich Redargutorem agens (zaczym scribenta tego w tey Obronie naszej tak nazywać będziemy) afflictionem afflicto dodając, rzeczy prawe opacznie udał. Co on przed się wzięwszy, script pełny fałszu, cavilacij, illusij, y tym podobnych sarcasmow y capcy sophistickich, który in re seria zażywać iest człowieka marnego, wydał. Ktoemu, ile czas znieść mógł, aby się komu niezdał prawdę w tym swym scripcie powiadać, w oczy stać z potrzeby mysiawszy, tę o to naszą Verificatiew Obronę do przeczytania miłości twej na porywczu podaiemy.

Pierwszego rozdziału Redargutorowego nadpis: Że się narusza prawo podawania, gdy się kto święci, nie odzierżawszy praesentaciew.

Odpowiedź na rozdział 1.

Iż według praw Św. Wschodniey cerkwie duchownych, nam od Krolow Ich M. Polskich prawom, przywilejami y constituciami warowanych y przysięgą stwierdzonych, nie narusza się prawo podawania, gdy się kto canonicè święci, nie odzierżawszy praesentaciew.

Aby się ta nasza Verificatiew Obrona porządnie, za pomocą łaski Bożej, począć y skończyć mogła y żeby na wszelkie Redargutorowe zarzuty odpowiedź dowodna stanęła, należy, miłościwy y łaskawy czytelniku, abyśmy miłości twej w przedsięwziętey między nami a odstępcami naszymi sprawie, wprzod prawo nasze ||(4 0тп.) duchowne, św. Wschodniey cerkwi z uchwał Synodalnych zwyczajne,

po wszystkie czasy w niej za prawosławnych cesarzów trwałe y teraz we wszystkich czterech na Wschodzie Patryarchiach trwające, przełożyli: aby ie y miłość twa przeczetszy, porozumiał, iaki ten Redargutor iest Rusin, który Wschodniej św. cerkwie prawa y zwyczajnie depce y wiedzieć o nich nie chce, bo się ich w tym swoim scripcie y iedną literą tknąć nie raczył. Kanon Apostolski trzydziesty: „Si quis Episcopus secularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur et segregetur, omnesque qui illi communicant,“ *)—to iest: „ieśli który Episkop, używszy do tego zwierzchności świejskiej, cerkiew przez nią otrzyma, niech będzie z dostoięństwa zrzucony y z cerkwie wyłączony, y ci wszyscy, którzy z nim spółkują.“—Kanon zaś św. powszechnego siódmego Synodu trzeci: „Omne electionem, quae fit a magistratibus Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, irritam manere ex canone dicente: si quis Episcopus magistratibus secularibus usus, per eos Ecclesiam obtinuerit, deponatur et segregetur, et omnes qui cum eo communicant. Oportet enim eum, qui est promovendus ad Episcopatum, ab Episcopis eligi, quemadmodum a sanctis Patribus Niceae decretum est canone quarto,“ **)—to iest: „wszelka electia Biskupa, lub Presbytera, albo Diacona, która się dzieie z władzy przełożonych świejskich, ma zostawać nie ważna z kanonu mówiącego: ieśli który Episkop, za użyciem na to zwierzchności świejskiej, cerkiew przez nią otrzy(5 стр.)ma, z dostoięństwa zrzucony niech będzie y z cerkwie wyłączony, y wszyscy z nim spółkujący. Ten abowiem, który na Episkopstwo ma być podniesiony, potrzeba, aby od Episkopów był obrany, iak o tym św. Oycowie na pierwszym powszechnym synodzie Niceńskim przez kanon czwarty postanowili.“—A co by ci świętego Synodu święci Oycowie przez electię rozumieli, ten, do ktorego odsyłaia, pierwszego synodu kanon czwarty wyraźnie wiedzieć daie, który iest taki: „Episcopum oportet ab omnibus Episcopis (si fieri potest), qui sunt in provincia eius, ordinari: si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua urgente necessitate, vel itineris longitudine, certè tres Episcopi debent

---

*) Canon. Apostol. 30.

**) Synod. univers. 7. can. 3.

in unum esse congregati, ita ut etiam caeterorum, qui absentes sunt, consensum literis teneant, et ita faciant ordinationem. Potestas sanè, vel confirmatio pertinebit per singulas provincias ad Metropolitanum Episcopum, *)—to iest: „Episkop ma być poświęcany od wszystkich Episkopow tey krainy, a ieśli to być nie może, albo z potrzeby iakiey gwałtowney, albo przez odległość mieysca, tedy trzy Episkopowie, na to przybyli, mają poświęcenie iego odprawić, tak iednak, aby wszystkich nieprzytomnych zezwolenie na to listowne mieli. A potwierdzenie každy krainy Episkopow, należeć ma Metropolitanowi“.

Z tych tedy dwu powszechnych Synodow kanonną uchwałę tę mamy, że y obierania na dostoięństwo E(6 crp.)piskopskie władza, y władza poświęcania przy zwierzchności duchowney ma zostawać.

A że też y z Zachodniey cerkwie naprawie w tey materiei nam nie schodzi, przekładamy osmego generalnego (iako ona udae) w Konstantinopolu obchodzonego Synodu canon dwudziesty wtory,—oto ten: „Sancta et universalis Synodus definivit, neminem laicorum principum vel potentum semet inferere electioni vel promotioni Patriarchae, vel Metropolitanae, aut cuiuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc et incongrua fiat confusio vel contentio: praesertim cū nullam in talibus potestatem quenquam potestativorum vel caeterorum laicorum habere conveniat, sed potius silere, ac attendere sibi usque quo regulariter à Collegio Ecclesiae suscipiat finem electio futuri Pontificis. Quisquis autem secularium Principum et Potentum, vel alterius dignitatis laicae, adversus ac consentaneam atque canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentaverit,—anathema sit.“ **) To iest: „Święty y powszechny Synod postanowił, aby się żaden z świejskich xiążąt lub wielmoż nie wtrącał do electiei lub promociei Patryarchy, lub Metropolit, albo ktoregożkolwiek Episkopa: aby ztąd niedziała się iaka nieporządna mieszanina lub spor, zwłaszcza iż w takich sprawach żadnemu z przełożonych y z inszych świejskich władzy mieć nie należy, ale raczey milczeć y być

---

*) Syn. univers. 1. can. 4.

**) Concil. gener. Const. can. 22.

cierpliwym, aż będzie prawidłnie od zebrania cerkiewnego skończony akt elektiey przyszłego Prałata. A ktobykolwiek z swiet'(7 стр.) skich przełożonych y wielmoż, lub inszey iakiey dostojności, przeciwko pospolitey y zgodney a prawidłney electiey cerkiewnego dostojństwa czynić co ważył się, niech będzie anathema.“

Te są prawa duchowne świętey Wschodniey cerkwie naszej, które do wiadomości miłości twej, miłościwy y łaskawy czytelniku, donieść y sobie fundament na dowod y poparcie przed się wziętey sprawy wziąć należało nam. Na którym process mowie naszej y dowodom założywszy, te, z iakichsi nam y ś. cerkwi naszej niewiadomych praw, zadane nam próżnych słow plewy, za pomocą Bożą, po powietrzu nie szczerego ich z nami obeyscia się rozwieimy. Co gdy czynimy, to miłość twoię na ustawicznej pamięci mieć chcemy, że tu nam y cerkwie naszej Ruskiey o sposob electiey y poświęcenia przełożonych duchownych Metropolity y Episkopow idzie ten, który zwykła mieć y ma Wschodnia ś. cerkiew, który prawa y zwyczajom nam są przy krzcie ze Wschodu z wiarą zaraz podane od Xiążąt Ruskich pierwey, potym od Wiel. X. Lith. y od Krolow Ich Młści Polskich pozwolone, przyznane, stwierdzone y poprzysiężone. Zaczym po nieprzebytych canonistow catarractach walesać się nie myślimy: z prawami abowiem, z zwyczajami y wolnościami naszymi, tak światskimi iako osobliwie duchownymi, Ruskie narody Ich Młśc Krolowie Polscy Koronie y Wiel. X. Litewskiemu incorporowali. Ktorzy w przywileiach tey swej incorporaciey, narodowi Ruskiemu nadanych, rzekszy pierwey to, „że Ruska ziemia wszytka z dawnych czasow od przodkow naszych Krolow Polskich miedzy innemi ||(8 стр.) przednieyszemi członki do Korony Polskiej iest przyłączona, ktorey my obywatelow zaraz wszytkich y każdego z osobna ku Krolestwu Polskiemu, iako rownych do rownych, wolnych do wolnych ludzi, iako własny a prawdziwy członek ku własnemu ciału y głowie w społeczność, w cześć, w własność, przywracamy y złączamy,“—*) mówić raczą daley: „A iżby ciż przerzeczoney Ruskiey ziemie obywatele, rady nasze duchowne y światskie, Xiążęta, Panięta, Szlachta, Ry-

---

*) W Konstitucyi pag. 163—164.

cerstwo, także y duchowne stany Rzymskiego y Graeckiego zakonu, obfitą łaskę naszą poznali, postanawiamy, *et caet.*, — tak iż w tey mierze ich z innemi Koronnemi obywatelmi porównywamy y one we wszystkich wolności swobod y zawołania Korony Polskiej uczestnikami czyniemy y być znaydujemy.“*)

To oboie generaliter o wszystkich Ruskiej ziemie obywatelach przerzekszy, o Xiążętach specialiter mowić raczą: „Ku temu obiecuiemy y powinni będziemy, wszech Xiążąt ziemie Ruskiej obywatelów y potomków ich, tak Rzymskiego iako y Graeckiego zakonu będących, w ich starodawney czci y dostojności, iako z przodków swoich y do tego czasu byli, zachować, y one wedle cnoty y godności każdego a upodobania naszego na ||(9 стр.) urzędy zamków, dzierżaw y dworów naszych przekładać y do ławice Rad naszych, iako y inne szlacheckie narodu Ruskiego ludzie, przypuszczać.“**)

Rownie specialiter mało niżej y o dostojenstwach duchownych: „takim że sposobem obiecuiemy y powinni będziemy, dostojenstw y dignitarstw y urzędów ziemie Ruskiej duchownych y świejskich, wielkich y małych, tak Rzymskiego iako y Graeckiego zakonu będących, nie umnieyszać ani zatłumiać y owszem w cale zachować.“***)

Co wszystko przerzekszy concludować raczą: „Na ostatek ustawuiemy, że tym wszystkim wyszey napisanym rzeczom, artykułom, swobodom y wolnościom, które się w tym przywileiu pozwoleniem wszech rad naszych napisały, żadne wynaydowania, żadne przywileie ziemskie albo osobne czyiekolwiek, żadne statuta, ani constitucie seymowe nie będą, nie mogły, ani mogą szkodzić y niwczym ubliżać wiecznymi czasy. Y owszem my sami one niwczym nienaruszone pod pzzysięgą naszą pilnie strzec y dzierżeć obiecuiemy y powinni będziemy, y potomki nasze, Krole Polskie, to wszystko także niwczym nienaruszenie trzymać ||(10 стр.) y przestrzegać, tym listem y przywileiem naszym obiecuiemy wiecznymi czasy.“— ****) To oboie du-

---

*) Pag. 165.

**) Pag. 167.

***) Pag. 167.

****) Pag. 168.

chowne y świeckie narodowi naszemu oboiego stanu duchownemu y świeckiemu nadane, do przed się wziętej materiei należące prawo przełożywszy, do zniesienia tych cerkwi świętej Wschodniej, a za- tym y naszej Ruskiej, niesłychannych praw od Redargutora na redargutowanie naszej Verificaciey zażytych, za pomocą Bożą przystępujemy, a tego co Redargutor burzy bronimy.

Mowi Verificator: „Dwie rzeczy są w Episkopstwie: dostoięństwo y beneficium. Dostoięństwo y nominacia na nie iest w ręku samych duchownych, beneficium zaś y podawanie na nie w ręku Krolewskich. Przez poświęcenie swoje wzięli nowopoświęceni nasi duchowni pierwsze, które według oboiego prawa wiedzieli być w ręku zwierzchności duchowney, to iest we władzy Patryarchi, a drugiego brać nie chcą, które według prawa świeckiego Koronnego y Litewskiego wiedzieli być w ręku zwierzchności świeckiej, to iest we władzy Krola Iego Miłości.“

Assertia ta Verificatorowa, że iest prawdziwa, o pierwszej iey części wydaie niemylnie świadectwo, naprzód przełożone prawo duchowne, które electię y poświęcenie Episkopskie, Metropolitańskie y Patryarsze y insze mnieysze od wszelkiej zwierzchności świeckiej wymuie, a samey zwierzchności duchowney przywłaszcza. Wydaie potym równie nie mylnie świadectwo o teyże pierwszej części y samy od tamtych dawnych wiekow y po teraznieysze czasy w świętej Wschodniej cerkwi według przełożonych praw trwający zwyczaj, który aczkolwiek od niektórych cesarzow nienależnym sobie prawem porywany był, a od inszych tyrańsko, iako y sam Redargutor (11 **отр.**)nieżey w rozdziele wtorym przypomina, gwałcony: zniesiony iednak być nie mógł, y nie iest. Zwyczaj, mowiemy, oto ten, iż po zeysciu z tego świata iakieykolwiek duchowney zwierzchności, Patriarchi, Metropolity, Episkopa y inszych dostoięństw cerkiewnych przełożonego, obierania y poświęcania władza, według przełożonych synodalnych uchwał, przy samych duchownych zostawała y zostawa.

Że zostawała, wydaie o tym iasne y niepodeyzzane świadectwo Nicephorus Gregoras o tamtych czasiech pożyty historyk, gdzie o podniesieniu na stolicę Patriarchiej Konstantinopolskiej Arsieniusza wzmiankę czyniąc, mowi: „Ten (to iest Nicephorus Blemmides),

gdy ofiarowanemu sobie dostojenstwu Patriarchowstwa odmowił, mimo wszystkie insze Arsenius mnich, który w monasterzu, nieopodal od Apolloniei, ostry zakonniczy żywot prowadził, dostojenstwa tego godnym uznany iest. Zaczem pierwey kapłanem, a potym Patriarchą communi pontificum sententia et suffragio creatus est, za zgodnym duchowienstwa zdaniem y zezwoleniem postanowiony iest: Imperatore maxime apporobante, et pontificum illud suffragium, uti moris est, confirmante: moris est, confirmante: ktore poświęcenie cesarz approbował y tę prałatow sprawę, iako tego zwyczaj nioś, stwierdził. *) Daie się tedy wyraźnie z tego swiadcetwa wiedzieć, że duchowni y obrali y poświęcili Patriarchę, a Cesarz, według zwyczaiu, approbował y stwierdził. A iako stwierdzać zwykli byli cesarzowie, powie się mało nizey. Daie się toż wiedzieć y z drugiego [(12 ctp.) przed Gregorasem pożyłego historyka Iana Zonary, który, dawszy o tym wiedzieć, iż Patriarcha Konstantynopolski Bazilius Scamandrenus przez duchowne przełożone z stolice dla nieiakiey winy był złożon, a Antonius Studites na iego miejsce od tychże był postanowiony,**) powiada tamże nizey, iż Ian Trzebieniec, cesarza Michała Paphlagona brat, chciwoscią dostojenstwa Patriarchalnego pałaiący, niektore z przednieyszych duchownych na to namowił, że mu obiecowali Alexiusza Patriarchę z stolice zrzucić, a iego na niey posadzić, przyczynę zrzucenia tę iemu zadawszy, że naprzeciw kanonom nie za obraniem y zezwoleniem duchowienstwa na tę stolicę podniesiony iest, ale za mocą cesarską.***) Powiada tenże y owo, iż za czasow Patriarchi Konstantinopolskiego Polyevcta, Nicephorus Phocas cesarz, odiawszy ze władzy duchownych ten starodawny, prawami cerciewnymi uchwalony y samym ustawicznym używaniem stwierdzony electiey y assignaciey przełożonych duchownych zwyczaj, sobie to przywłaszczył y taki przeciwokanonny edict uczynił, aby mimo roskazanie iego nict do żadney cerkwi naznaczan y posyłań nie był.****) Czemu Polyevct

---

*) Nice. Grego: Histor. Roma. lib. 3, cap. 2.

**) Ann. tom. 3. in imper. Ioan. Zimiscae.

***) Libro eodem, in Imper. Michael Paphlagonis.

****) Ann. tom. 3. Imper. Ntceph. Phocae.

Patriarcha y ze wszystkim duchowieństwem, nie bez wielkiej trudności na gorący zapal wprzeciw isć nie chciawszy, Panu Bogu y szczęśliwшему czasowi to poruczył: aż gdy po zeyściu z tego swiata Cesarza tego Nicephora Phoky przyszło temuż Patryarsie koronować na cesarstwo Iana Zimiskę, który nie pierwey był koronowany, aż wprzod y Biskupy, na wygnanie zasłane od Phokasa za to, iż się do tego przeciwko zakonnego edictu iego podpisać nie chcieli, do stolic swych przywrocil, y edict ten, iako niesłuszny, poszarpał. Co oboje na tych miast obrany Cesarz uczynił, y był koronowany.*) Te tedy są pewne godnych wiary historykow **[(13 стр.)** świadectwa, które wiedzieć nam iasnie dają, że prawo y zwyczaj electiey y podnoszenia na dostoięństwo Patryarchow, Metropolitow, Episkopow y inszych przełożonych duchownych w św. cerkwi Wschodniej, we władzy samego dostoięństwa, wyjąwszy gwałtowne rozpustnych Cesarzow bezprawia, po wszystkie czasy zostawało.

A że y teraz toż prawo y tenże zwyczaj y pod poganinem cały został y zostawa, bliższy latom naszym historykowie y o tym wiedzieć nam dają. Pisze abowiem w historiei swoiey Emmanuel Malaxa, że po nieszczęsnym wzięciu Konstantinopola Cesarz Turecki Mahomet, gdy w mieście przemieszkiwał, dziwował się, a zaraz się y gniewał y pytał chrześcian, co by w tym było, że się mu do pokłonu y do oddania poddaństwa Patryarcha ich nie stawil (mieszkaiać abowiem w młodszyim wieku swoim ten Mahomet przy dworze Cesarskim, przypatrzyl się y przysłuchał, co iest Patriarcha, y co za poważność iego u chrześcian,) ktoremu gdy było odpowiedziano, że ten, który iest, wstąpił do klasztoru: inszego na ten czas nie mamy. Co uszłyszawszy Mahomet, gniewu poniechał y pozwolił chrześcianom, aby sobie, według praw swey wiary, postanowili Patryarchę, kogo by chcieli. Co oni zaraz, synodek duchowny zebrawszy, uczynili: obrali y postanowili sobie Patryarchę wysoce znamienitego męża onego Gennadium Scholarium. Który po odzierzeniu dostoięństwa, gdy do pokłonu Cesarskiego ze wszystkim swym przełożęnszym duchowieństwem przyszedł, pytał Cesarz klerikow, co by za uczciwość

---

*) Ann. tom 3. in Imper. Ioannis Zimiscae.

Cesarze chrześcianscy Patriarsze wyrządzać w zwyczaju mieli, a wzięwszy od nich wiadomość, że każdemu uowopodniesionemu Patriarsze Cesarz zwykł darować kosztowny kapelusz z kosztowną pod nim, z dwu stron wiszącą bindą, mantię albo płaszcz z strumieniami, **[(14 ctp.)** biały koń y posoch pastersi. Co Machomet na tych miast wykonać rozkazał, a posoch pasterski sam z rąk swych Patriarsze podał. *) Ktory podawania pasrerskiego posocha, miasto potwierdzenia, zwyczaj y po dziś dzień zostawa. Stąd się tedy o to iawnie wiedzieć daie y prawo starodawne y zwyczaj, tak obieraria y podnoszenia duchownych przełożonych w ś. cerkwi Wschodney przez duchowne, iako y confirmaciy ich przez Cesarze, która się zwykła wypełniać przez podanie pedi pastoralis, to iest, posocha pasterskiego.

O drugiey zaś teyże Verificatorowey asserciey części, że iest nad słońce iasnieysza, co y sam Redargutor przyznawa, y prawa Koronne tak to mieć chcą, gdzie do beneficiis iuris patronatus Regii praelaturarum Ecclesiasticarum stanowią. Cudzoziemskich y Zachodniego kościoła przywatnych praw nie przywodziemy, ponieważ nam Rusi iak one są nienależne, tak nasze Koronne y ś. Wschodney cerkwie prawa y zwyczaje są nam w tey sprawie, iaky w każdej, dostateczne. A ktoreby to prawa y zwyczaje były, przyłożyliśmy z kanonow Synodu Apostolskiego y trzech inszych Synodow: dwu universalnych, trzeciego generalnego. Te, że są nam od Krolow Ich Młści Polskich, przed niemi od wielkich Xiążąt Lithew., a przed tymi od Xiążąt Ruskich pozwolone, przyznane, w używaniu zostawione, y przysięgą na wieczne czasy stwierdzone, świadczą przywileie narodowi naszemu Ruskiemu na używanie praw ś. Wschodney cerkwie na siedmiu powczechnych conciliach uchwalonych, przodkom naszym y nam od roznych Krolow Ich M. Polskich, Wiel. Xiążąt Lith. y Xiążąt Ruskich nadane, poczawszy od Iarosława, syna Włodzimierza Wielkiego, Xiążęcia Ruskiego, od Witolda, Wiel. Xiążęcia Lith., **[(15 ctp.)** y od Kazimierza W. Krola y od Władysława Jagiełła, Krola Polskiego y Wiel. X. Lith., aż y po teraz nam szczęśliwie panującego Krola Iego M., P. naszego M.

---

*) Emman. Malaxa na początku swey Historyi, która się w Turco-Graecyi, pagin. 107.

Z ktorego przełożonego duchownego y świeckiego ś. Wschodniej cerkwi prawa y zwyczaju, miłościwy y łaskawy czytelniku, na oko widzieć się daie, że się ne narusza prawo podawania, gdy się kto w Ruskiej cerkwi święci, nie odzierżawszy od zwierzchności świeckiej praesentaciej, ponieważ sprawa poświęcenia iest merè sprawa duchowna: y ten iey zwyczaj iest prawny y zwykły. A co Redargutor o praesentaciej wyprawić, on sam wie ktorey to cerkwi należy: naszej Ruskiej (iesli y on iest Rusin) tak to należy, iak należy iey być pod posłuszeństwem Rzymskiego Biskupa, pod którym nigdy nie była, y poki prawa cerkiewne y ś. powszechnych Synodow uchwały w swej klubie zostawać będą, być nie może. Co się od Verifikatora iasnie y dowodnie pokazało y od nas, da Bog, za occasiami pokazować będzie.

Słusznie tedy przy zamknięciu tej naszej na pierwszy rozdział odpowiedzi z Baroniuszem, w tej takowej sprawie mówiącym temu, od kogoś a nie Wschodniej cerkwi prokuriącemu, Redargutorowi odpowiadamy: „Scabrosiora planè haec esse noscuntur, cum de investituris vetitis nimis obiecte loquatur Ivo: imo despectè multa ingerat, quae nisi corrigerentur ab aliis eiusdem authoris epistolis, famam suam et nomen gloriosum, quod ex defensione Apostolicae sedis et catholicae veritatis sibi dignissimè comparaverat, in discrimen maximum induxisset.“*) „Parszywe to być bardzo daie się widzieć, co o investiturach zabronionych nieostroźnie mówi Ivo, y wiele nieuważnie podaje: co gdyby z inszych tegoż authora listow poprawione nie było, na sławie swej y dobrym imieniu, ktorego z obrony Apostolskiej stolice y katolickiej praw, (16 стр.) dy sobie godnie przynabył, wielce szkodować by musiał.“ Iesli tak Baroniusz do Iwona, męża w kościele Rzymskim, iako sam mówi, wielkiego y stolicy Apostolskiej zasłużonego, w tej własnej o investiturach przełożonym świeckim Krolem, Xiążętom y Wielmożom zabronionych sprawie mówi: co by nie rzekł do tego marnego Iwana, nierządcy stolicy apostolskiej niezasłużonego, ale w kościele Rzymskim, albo mało, albo owszeki nieznaomego? Krostawie przeto te rzeczy są,

---

*) Tom. II. Ann. 1099. num. 7 et 8.

o których w tym pierwszym rozdziale ten Redargutor, względem świętej Wschodniej cerkwi zwyczajów y praw, wyprawuie.

Wtorego rozdziału Redargutorowego nadpis: Władcytwa Ruskie nie są wyięte od podawania Krolow Ich Miłości Polskich.

Odpowiedź na rozdział II.

Beneficia Władcytw Ruskich nie są wyięte od podawania Krolow Ich Młści Polskich, y narusza się prawo podawania, gdy kto beneficia cerkiewne zabiera, nie uczyniwszy praesentacyey.

Straszny y nieprzystępny ten wtory Redargutorow rozdział być zda się z owych iego słów, gdy mowi: „Y to nie zaleci Verificatora u Krola Iego Młści y Rzeczypospolitey, że nikt dotąd nie mowił, dopiero ziawił się nowy reformator, który wielką y głupią śmiałością chce uczyć Krolow Polskich, do czego mają prawa swe Krolewskie, do czego nie mają.“ Straszny, mowiemy, y nieprzystępny z tych Redargutoronych słów ten wtory iego rozdział być zda się, ale temu, (17 strp.) kto na wielką y głupią Redargutora tego nieuważność patrzy, a nie na rzecz przed się wziętę sprawę. Nie uczy Verificator Krola Iego Młści, Pana swego miłościwego, prawa, ale się Krola Iego Młści y przodków Iego Krolewskiej Młści prawy y przywilejmi broni.

Y toż iest, miłościwy y łaskawy czytelniku, prawa Krola Iego Młści uczyć, co ten Redargutor z Verificatora w fundament temu wtoremu rozdziałowi zakłada, mowiąc: „mowi Verificator, że niemal we wszystkich Metropolitach to prawo zostawione w przykładzie, że iuż po poświęceniu Metropolitowie od Patriarchi, bez praesentacyey Krolow Polskich, posyłani y od nich przyimowani bywali. Lub owo drugie co w tymże roydziale przywodzi. Dwie rzeczy w tey sprawie naydujemy: dostoięństwo y beneficium; pierwsze iest w ręku przełożonych duchownych, — Metropolitowi w ręku Patriarchi, Episkopom w ręku tegoż Patyarchi y Metropolity. Drugie iest w ręku przełożonych świejskich,—w Państwach naszych w ręku Krola Iego Młści.“ Y toż to iest Krola Iego Młści prawa uczyć? Nie dosyć zaiste mają ci zaszkodecy naszy na tym, że się sami na przyjaźń ku nam, niwczynym

im niewinnym, sposobić nie mogą, ale oto y na tego łasce zaszkodzić nam zabiegaia, o ktorego po Bogu, y o ktorego po łasce Bożej ni ocz pierwey nie stoimy. Nie reformuie Verificator w tey swey Verificathey żadnych praw, nierzkąc Krolowi Iego Młści, Panu naszemu miłościwemu, należących, ale y nayniższej condiciey człowiekowi. Tego zyczy y oto prosi, aby nakrzywione przez te apostaty nasze, nam należne prawa były reformowane, to iest, do kluby swey przywiedzione, aby się z nich my cieszyli, którym one właśnie, według świętey sprawiedliwości, należą, ktora z swey własności temu, co czyie iest, weselić się decretuie. My winni, co się **[(18 ctp.)]** swego własnego domawiamy, a apostatowie naszy chcą być prawi, ktorzy, nasze własne nam odiąwszy, ieszcze oto tym swym opacznyim udawaniem o niełaskę Krola Iego Młści, Pana naszego miłościwego, przypawić nas usiłuią. Ktorego serce, w ręku Boskich będące, ufamy, ze się ku tey ich płonności namniey nie skłoni, choć mogą się naleść takiey lekkości ludzie, ktorzy te plotki za prawdę udawać będą. Stultorum enim plena sunt omnia: pełen świat głupich; ale o tych cavillacie y insulsy dbać, iakoby też calcitranti asino recalcitrare. Tollatur causa, tolectur effectus: niech ustąpią tego praeiudicium apostatowie naszy, którym iuż to dwudziesty szosty rok nam praeiudiciuą, ustąpią y nasze na nich skargi: y te oto nasze Verificatie y Obrony ich.

Nie stanowi Verificator y tego za prawo takie, iakie ten Redargutor rozumie, aby z zwyczaju nastąpienia bez praesentaciey poświęconych kilkudziesiąt Metropolitow Ruskich, y dziś toż się dziać miało, to iest, aby w podnoszeniu Metropolity żadna praesentacia do zwierzchności świeatskiey czyniona być nie miała, ale tego dowodzi y to stanowi, że to Metropolitow, do Ruskiey ziemi przysłanych, przez listy Patriarsze Xiążątom praesentowanie, iest praesentatia prawom y zwyczajom cerkwi Wschodniey własne y przyrodne.

Nie iest sobie nieprzytomny Verificator, gdy oto mowi, że w kilkudziestu ieśli nie we wszystkich Metropolitach to prawo zostawione w przykładzie mamy, iż y bez praesentaciey, przed poświęceniem uczynioney, iuż poświęceni przez Patryarchi Konstantynopolskie Metropolitowie od Krolow Ich Miłości Polskich łaskawie przyjmowani

y do beneficij miłościwie przypuszczani byli. Y gdy owo, że przy obranych na metropolią Ruską osobach Krolowie Ich Miłość Polscy **[(19 стр.)]** dworzany swe z przyczynnemi swemi na poświęcenie ich listami do Kostantynopola posyłać raczyli. Ale ten to Redargutor gdzieś był od siebie na ten czas odszedł, gdy to w Verificatorze czytał, który Verificatorową mowę owak opacznie cituie. Mowi Verificator, że „niemal we wszystkich Metropolitach to prawo zostawione w przykładzie, że już poświęceni Metropolitowie od Patriarchy bez praesentacyi Krolow Polskich posyłani, y od nich przyjmowani bywali.“ Verificator mowi o praesentacyi osoby poświęconey Krolowi Iego Miłości dla otrzymania od niego beneficij, które są w podawaniu Krolewskim, praesentowanej; a Redargutor swoje prawi o praesentacyi od Krola dziać się mianey do Patriarchi, osoby Patriarsie dla dostąpienia od niego dostojenstwa, które iest w podawaniu Patryarszym, praesentowanej.

A to rzekszy: „aczei, mowi, nie wiem, iako zapomniawszy się ku końcowi tego skryptu prawi, iakoby Krolowie Polscy dworzany swe z przyczynnemi listami na poświęcenie Metropolitow do Konstantinopola posyłali“ y nawodzi: „mogło by się rzec Verificatorem (drudzy więc mowią Mendacem) oportet esse memorem.“ Coż tu, miłoscimy y łaskawy czytelniku, Redargutorowym słowam do Verificatorowych? Iak ciemność do światłości, iak fałszu do prawdy, iak obłudzie do szczerości. Zaczym convicium, na Verificatora rzucone, słuszniej iemu samemu należy: turpe enim est Redargutori (drudzy więc mowią Calumniatori), dum culpa redarguit ipsum. Cokolwiek abowiem Verificator mowi, przy wszystkim się za pomocą Bożą ostoi, y ni od kogo we wszech słowach swych dextre interpretowany, sinistre rozumiany być nie może, tylko od tego, który tę iego Verificatię oscitanter czyta, albo livore ociekłe na prawdę oczyma. **[(20 стр.)]** Iakowych oczu iest y ten Redargutor, gdy po tak uszczypliwych conviciach niemniej do tej sprawy nienależne dzieie iakieś przywodzi, że w Graeciei aż strach wspomnieć iak handluiał temi rzeczami (dostojenstwa duchowne rozumie): kto więcej da, choć drugi żyw, zostaje Patryarchą. Toż dziać się, powiada, w Bulgarskiej, w Serbskiej, w Wołoskiej ziemi, y w Moskwie. Nam teraz w prawdzie nie o tym rzecz y po próżnicy

to Redargutor ten z iadowitego ku nam serca prawi: płochy to Rusin, Wschodniwy wiary wyznawca obłądny. Wspomnieć by miał na czasy Gottow, Gerułow y Longobardow, na Zachodzie panujących, w które Zachodnie strony Rzymskie, iak dziś Wschodnie Turco-Graecią, Gotto-Romanią zwane były, na te czasy miał być wspomnieć, gdy to o Graeciey miał wyrzec. Ale to rzeką nie dziw (bo też tak od nas sobie ten Redargutor odpowiada) pod pogany y sprośnym heretyctwem. Lecz by był wspomniął y napośledsze za PP. chrześciańskich Cesarzow katolickich, na które wspomniawszy Bel-larmin zadziwowany zawołał: „Non ignoratis, quas tragaedias in Ecclesia Henricus quartus, Henricus 5, Otto quartus, Fridericus secundus, alique, non nulli diversis temporibus excitarint. Et quasi haec parva fuissent, permisit ad extremum Deus, ut etiam quidam parum probi Pontifices aliquando hanc sedem tenerent et regerent.“*) „Wiecie, mowi, dobrze takie tragedie w kościele Rzymskim Cesarze roznyimi czasy stroili, a iakoby to rzecz mała była, dopuścił Pan Bog, że tak mało dobrzy Papierze niegdy te stolice trzymali y nią sprawowali.“

(21 ctp.) A co mowi, że w Graeckiey handluia duchownymi rzeczami, niech by był sobie przywiodł na pamięć co o Zachodnym onych czasow kościele Baroniusz mowi: „Plena sunt illa tempora ordinationibus, Papparum exordinationibus et superordinationibus“. „Czasy one pełne są papieskich Ordinacij, Exordinacij y Superordinacij.“**) Co zaś mowi: kto więcey da, choć drugi żyw, zostaie Patriarchą,— miał wspomnieć na drugie tegóż Baroniusza słowa, gdzie mowi: „Quae tunc facies Ecclesiae Romanae? quam saedissima?“***) (ale nam nie z Rzymskim kościołem, który by nie wy w przyczynie, nigdy by inaczey, tylko dobrze wspominany od nas był. Czego, po wszystkie przed tą wielebną waszą unią lata, po przodkach naszych, w pokoiu pożytych doznawał, dozna w pokoiu naszym y po nas). Wspomnieć, mowiemy, ten Redargutor na te y na bliższe czasy miał, y jeśli nie oboiey cerkwi iednako, nie gorzey przynamniety, z

---

*) In Pro. .... controver. Rom. Pont.

**) Tom. 10, Anno 908. num. 3.

***) Ibidem. Anno 912. num. 8.

ktorey się rodził, niż ktorey przynabył stawić się był powinien, co gdyby był uczynił, wierzamy, że by był wspomniął y na stul pysk: *compesceret labella*, pomniąc na owo Pańskie: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.**) Co przypomina (nie-rządowi Patryarchow chcąc naganić) czterech Metropolitow w Rusi iedną razą, y temu by się nie tak barzo był dziwował, gdy by był wspomniął na czterech Biskupow iedną razą na Stolicy Rzym., około r. 1044 siedzących.***) Nie przypominałby y złości, iesli była, iaka Photia Metropolity Ruskiego, gdyby był wspomniel na takąż zbrodnie kogoś wyższego. Ale co to prze Bog za baczenie tego Redargutora, dzieie, namniey do tey sprawy nienależne, z umysłu naciągać y wtrącać? Ktoż by tego nie pragnął, aby familie swoje miał bez nagany? Ale to *rara avis in terris*.

To tak extravaganter na hańbę duchowieństwa [(22 стр.) naszego Redargutor przypomniawszy, patrz, miłościwy y łaskawy czytelniku, iak iuż daley *cavilluie*, to się tu mowi: „*Verificator* stał *falsificatorem*.“ A w czym że? w tym co powiada „iż w religiey Graeckiey zwyczaj był, że się święcili bez żadney przed poświęceniem *praesentaciey*: ukazało się bowiem, że ledwo kilko y dwadzieścia Metropolitow było, ktorzy posłani byli iuż poświęconemi od Patryarchi.“ Ktoż tu (na tve się uważne zdanie, bacznym czytelniku, puszczamy) kto, mowiemy, zmiedzy tych dwu powiadaczow *falsificator*? *Verificator*, ktoremu sam oto ten Redargutor *suffraguie*, przyznawszy kilku nad dwadzieścia Metropolitow bez *praesentaciey* poświęconych y do Państw Puskich przysłanych, lub też Redargutor, ktory sam libere to przyznawa, czego *Verificator* dowodzi, iż w religiey Graeckiey zwyczaj był ten, że się święcili Metropolitowie bez żadney przed poświęceniem *praesentaciey*? O niezyczliwa zazdrości, ninacz baczenia nie mająca złości! to ty y mądrym (iesli mądrym jest co to tak inepte *argutuie*) oczy zaciekać umiesz. Iesliś swoię *assercię* prawdziwą mieć chciał, pokazaciś miał, że ni ieden Metropolit bez

---

*) Ioan. cap. 8.

**) Baron. tom. 11. Anno 1041. num. 2. Conc. Remen. et Antonin. lib. 16, cap. 1.

praesentaciey, przed poświęceniem uczynionej, nie był: ale dobro-
wolnie kilku nad dwudzieścia przyznawszy, falsificację Verificatorowi
w prawdziwej jego, którą sam twierdzisz, powieści przypisujesz, sam
przeto w niej zostaiesz.

Ale drogiego czasu na tych tego Redargutora marnych cavilla-
ciach, ktoremi światłości Verificacji officere usiluje, po próżnicy nie
tracąc, uważeniu twemu, miłościwy y łaskawy czytelniku, dalsze jego
tscze commenta podaiemy, w których y oto się na Verificatora ob-
raża, że lepszą wiarę daie pewnym znamienitym y wiary godnym
zaczynego imienia y dobrej sławy kronikarzom, niż spodławia wydar-
tym bezimennym nieiakimś la|(23 ctp.)topiscom. Obraża się y za
to, że się w Verificaciey według bliższego ku nam czasu pierwiej
położył Strykowski niż Kromer: potym przez całą niemal kartę to,
co mu lubo prawiwszy, nie bez cavillacij iednak, bo y tam to w
Verificatorze oppugnuie, czego on y myślą, nierzkąc kanonami iakie-
mi w ten cel, w który ten Redargutor zmierza, nie asseruje, wtory
rozdział kończy, y my też kończymy: to za pewne prawa cerkiewne
położywszy, że podawanie beneficij iest sprawa merè świejska, że
Ruskich władctw beneficia od podawania Krolow Ich Młśc Polskich
nie są wyięte, y kto bez praesentaciey beneficia cerkiewne zabiera,
prawo podawania narusza. Podawanie zasie beneficij w Państwach
Koronnych przez danie od Krola Iego M. przywileiu dziać się y
obchodzić powiadamy, w którym wolę podania swego Krol Iego M.
oznawować raczy, y władzy iurisdictioney w tey dioecesy, ile do
spraw duchownych, według praw cerkiewnych, pozwala. Krol abowiem
nie duchownego w takim razie poddanemu swemu dać nie mogąc,
aby iednak, chociaż iest duchowny, znał go sobie za Pana, daie świet-
skie, to, co we władzy swej ma, y co z potrzeby za duchownym isć
zwykło. Bo kto by chciał w dostąpieniu beneficij, iako mowi Augu-
stin ś. rzec: Quid mihi et Regi,—usłyszał by od Krola: Quid tibi
et possessioni. [Krolowi zaś oboie za iedno, iak przed poświęceniem
naznaczać osobę do poświęcenia (ieśli iest takie o tym prawo du-
chowne), tak poświęconą confirmować, iak prawa y zwyczaje ś. Wschod-
niey cerkwie uczą. Y to to iest co mowi Verificator: assens lub re-
pulsę praesentaciey poświęcenia, y przed poświęceniem, y po poświę-

ceniu, pod prześwietne nogi maiestatu Iego Kr. M., Pana naszego Młściwego, oraz rzucić radziwszy, wiedząc, że iak przed poświęceniem praesentowana osoba, (24 ctp.) y z otrzymanym przywileiem bez otrzymanego poświęcenia, tak y po poświęceniu praesentowana, z otrzymanym poświęceniem bez otrzymanego przywileiu w dioecesiey, dostoięństwa swego nie iuridicue.

Po proźnicy tedy, że y powtore rzeczemy, ten Redargutor na Verificatora woła, że go to u Krola Iego M. niema zalecić, zupełney abowiem w tym władzy Krola Iego M., pro sacrosancto ią mając, Verificator nie tyka się: y ten iest cerkwie Bożey zwyczaj, ten y prawny tak duchowny, iako y świecki postępek. Ztąd Goffrodus, abbas Vindocinensis: „possunt, inquit, sine offensione Reges post electionem canonicam et liberam consecrationem, per investituram Regalem in ecclesiasticis possessionibus concessionem, auxilium, et defensionem Episcopo dare: quod quolibet signo factum extiterit, Regi, vel Pontifici, seu Catholicae fidei non nocebit.“ *) „Moga, mowi, bez obrazy swey Krolowie, po electiey canonney y po wolnym poświęceniu, przez investiturę Krolewską w cerkiewnych dać Episkopowi pozwolenie, pomoc, y obronę. Co przez iakikżkolwiek znak stani się, Krolowi, lub Papieżowi, albo wierze Katholickiey to nie zaszkodzi.“ U nas tedy znak ten, przez ktory Krol Iego Młść investiturę swoię Krolewską przełożonym duchownym podawać raczy, iest przywilej, ktory bez obrazy swey Krolowie Ich M. iuż poświęconym osobam dawać zwykli.

A co na zamknienie tego swego rozdziału z Chomateną ten Redargutor przywodzi, obłudnie się y z nami y z tym wielkim mężem obchodzi. Chomaten abowiem nie o electiey ani o poświęceniu, ale o przeniesieniu Episkopa z Episkopiey na drugą zapytany, we władzy to być Cesarskiey odpowiada. A żeby poważnemi słowami Chomatenowemi nas ten przechiry Redargutor ułowił owemi: et ut uno verbo dicam, solo sacrificandi exce(25 ctp.)pto pro mysterio, reliqua Pontificalia privilegia Imperator repraesentat: żeby mowiemy te słowa Chomatenowe sobie należeć pokazał, a nas chytry ten zmy-

---

*) Apud. Iurretum ad Ivonem Epist. 236.

slony Rusin przez nie oszukał, owych dalszych tamże zaraz słów zaniechał: „quando legitime canoniceque facit.“ O obłudniku! zaz tu miejsce oszukania? Y tu to zaiste przyznawamy, że cokolwiek Cesarze lub Krole *вопиуѡс заі хзѡвѡзѡс*, iako ten wielki Archiepiskop Bulgarski mowi, w cerkwi Bożej czynią, wszystkie pontificalne przywileia wyiąwszy, same tajemnice sacrificandi repraesentuią. Lecz obierać y poświęcać Cesarzowi legitime canoniceque nie należy, iako się to w odpowiedzi pierwszy dowodnie pokazało. Otoż mamy szczyrość ku nam Rusi tego obłudnego Rusina. Przypatrzymy, się da Bog, co dalej będzie.

Rozdziału Redargutorowego trzeciego nadpis: Że na dostoięństwa duchowne głoownieyszym sposobem podaje Krol niż na beneficia.

Odpowiedź na rozdział III.

Iż na beneficia duchowne głoownieyszym sposobem Krol podaje niż na dostoięństwa, tak że chociaż z potrzeby beneficia idą za dostoięstwem, bez podania iednak Krolewskiego używane być nie mogą.

Pokazaliśmy to z praw y uchwał Synodow powszechnych w odpowiedzi na pierwszy rozdział Redargutorow dostatecznie, że electia y poświęcenie przełożonych duchownych iest merè sprawa duchowna, do kto:(26 стр.)rey ni Cesarze, ni Krole, ni Xiążęta, ni żadni Wielmoże nie należą. Co canonistowie, iako mowi Verificator, nazywać zwykli investiturą duchowną. W odpowiedzi zaś na rozdział wtory tośmy pokazali, że podawanie beneficij cerkiewnych iest sprawa merè świejska, do ktorey ni Patriarchowie, ni Metropolitowie, ni inszy przełożeni duchowni, nie należą. Co ciż canonistowie nazywać zwykli investiturą świejską. Miedzy ktoremi investiturami ta iest rozność, że świejska z potrzeby za duchowną iść ma, a nie w sposob przeciwny, ponieważ nie dostoięństwa dla beneficij, ale beneficya dla dostoięństw. Teraz za pomocą Bożą pokazujemy, że nie na dostoięństwa, iako Redargutor bezrozumnie twierdzi, ale na beneficia duchowne głoownieyszym sposobem podaje Krol. Pokazawszy abowiem z kanonow cerkiewnych, że do electiey duchownych świejska zwierzch-

ność nie należy, pogotowiu do poświęcenia: co zbywa Redargutorowi do pokazania tej swej nadprawnej, w cerkwi Bożej niesłychanej asserciey, aby główniejszym sposobem Krol podawał na dostojenstwo duchowne niż na beneficia? Zbywa to, że y electia y poświęcenie iest sprawa merè duchowna y samym duchownym należy. Co w odpowiedzi na pierwszy rozdział, y prawy duchownymi y przykładami świejskimi pokazaliśmy dowodnie. Bo cokolwiek w tym trzecim rozdziele na dowod w swej tej asserciey Redargutor prawi, nie z praw świętej cerkwi Wschodniej, ale z praw iakichsie iey nigdy nieznanym y niesłychanym; y tak się ten malowany Rusin ze swoją cerkwią Ruską obchodzi, iak gdyby nas przed sąd ziemski zapozawawszy, prawem konać chciał Maydeburskim, albo Moskiewskim. A co ab aetymo beneficij argumentuie, głupie argumentuie, nie z natury słowka tu dowod, ale z **[(27 ctp.)]** fundamentu władzy. Cerkiew obiera, cerkiew przeto y podaie; a cerkiew obiera primario na dostojenstwo, choć z potrzeby, iakośmy rzekli, za nim idą y beneficia, iak za szukaniem Krolestwa Bożego, według nauki Pana Chrystusowej, idą insze wszystkie doczesne potrzeby.*) Nie ołtarz abowiem dla dobr, ale dobra dla ołtarza, aby żył z ołtarza ten, ktory ołtarzowi służy.

Uczy Verificatora, aby wiedział, że ktory się święci, zawsze się święci do pewnego beneficium. Nie chciał tego z Verificatora sam się nauczyć y wiedzieć, gdzie on mowi, iż żaden Episkop bez pewnej dioecessii poświęcenia dostępować nie ma, y dostąpić nie może. A chcąc daley tę przełożoną swoją assercieę wspierać, zadawszy fałsz y omyłkę Verificatorowi w tym, że investiturę na beneficia od Krola być powiada, y że, mowi, privatione honorum skarać Biskupa Krol może,—nawodzi: „zapomniawszy się podobno, Verificator przyznawa, że podawanie beneficij ma być przed poświęceniem,“ y przywodzi: „z niego Biskup dostojenstwa swego nie traci, by dobrze Krol beneficium conferować mu nie zezwolił, niepodaniem dobr y niepozwoleniem rozpościerania Biskupiey władzy skarany być może.“ Słuchay, prosimy cię miłościwy y łaskawy czytelniku, iak ten nieczuły człowiek do rzeczy mowi, że investiturę na beneficia z dowodu canonistów Verificator

---

*) Luc, cap. 12. 1 ad Corin. cap. 9.

od Krola być powiedział, omyłkę mu w tym zadawszy, wspiera ią tym, że maiętności biskupich nie podaje Krol, ale dostoięństwo. Zapomniał ten Rusin, że z Rusią y o Ruską cerkiew sprawa. Coś nie swego baie, nie chcąc wiedzieć, że Ruskich cerkwi beneficia Krol Iego Młśc, a nie kto inszy przez przywilej swoy podaje, przez który Biskupa y maiętności panem y iuridicowania władcą czyni. A że privatione honorum Biskupa od Krola moc być skarany powiedział, fałsz [(28 ctp.) w tym Verificatorowi zadawszy, mowi, że beneficium od dostoięństwa odjęte być nie może, ani przez Krola. Ktoż tu z nas fałsz powiedział, samego ci, miły Redargutorze, compelluiemy. Verificator mowi, że privatione honorum, to iest, nie podaniem dobr skarać Biskupa Krol może, a ty z tych iego słow coś inszego prawisz, że beneficium od dostoięństwa odjęte być nie może, ani przez Krola: „Hic de cepis, tu de alliis, a iak naszi mowią: on o Pawle, a ty o Sawle.“ Całym sercem y Verificator to przyznawa, że beneficium od dostoięństw odjęte być nie może, ani przez Krole; ty tego miałeś dowieść, czego nigdy nie dowiedziesz, aby Krol skarać Biskupa niepozwoleniem beneficij nie mógł. My tego, co Verificator mowi, dowodzimy Iakubem Sienieńskim, Biskupem Krakowskim, którego Krol Kazimierz niepozwoleniem Beneficij pokarał.*) To iuż zaraz wszystkie twoie długie w tym rozdziale dowody o ziemię, y sam abowiem nie wiesz co w Verificatorze ganisz: fallis aut falleris. Tego dowodzisz, czego on nie przy y owszem libere przyznawa, gdzie z prawa koronnego mowi, że „Ich M. Krolowie Polscy przysięgą swą tę obietnicę stwierdzać zwykli, dostoięństw duchownych wielkich y małych nie umnieyszać, ani zatłumiać y owszem wcale zachować.“ Przez ktore słowa: nie umnieyszać, nie zatłumiać, ale wcale zachować,—nie same duchowieństwo, ale y należące do niego beneficia rozumie, y gdzie wyraźnie y to przyznawa, że beneficia cerkiewne za dostoięństwem duchownym z potrzeby idą. Coż po tych twych długich wywodach, ktore tak się z prawdą zgadzaią, iako y owo, coś powiedział: zapomniawszy się podobno, Verificator przyznawa, że podawanie beneficij ma być przed poświęceniem. Gdzież

---

*) Crom. Rerum Polon. lib. 15.

to, miły Redargutorze, Verificator przyznawa? ukazuiesz do paginy ||(29 ctp.) Verificacy 38, ale tam o tym ne gry. Twoie to sny, a nie Verificatorowa powieść. Jeśli z owych jego słów to bierzesz, które z niego przywozisz: „Biskup dostojenstwa swego nie traci, by dobrze Krol beneficium conferować mu nie zazwolił; niepodaniem dobr y niepozwoleniem rozpościerania Biskupiey władze skarany być może.“ Jeśli, mowiemy, z tych Verificatorowych słów to, co twierdzisz, bierzesz, iakoż z tych, bo te na dowod przywozisz: czynisz to, co więc zwykł czynić paiać, y na pożyteczniejszym kwiateczku w wodzie ognia szukasz; gdzie abowiem y jedną literą tu, y indziej wszędzie, Verificator o praesentacy przed poświęceniem? Nie mowi on, że electa albo nominata Biskupa, ale Biskupa, iako iest Biskup, niepodaniem dobr skarać Krol może. Otoż na swej głowie to masz, coś sądził na Verificatora, że się y mylisz y fałszywie rozumiesz.

Aż nas wstydy szczyrze, mowiemy, tey twej prostoty. Jeśli nie nas domowych obcych ludzi uważnych y bacnych, których rękę ten twój skrypt doysć rozumiałeś, miałeś się być wstydać te tak marne rzeczy przez druk na świat wydawać. Abo was praesumptia nieiaka, wysokie o sobie rozumienie tak marnymi światu podać, albo Boskie na was skaranie przez odstępstwo padło, że nigdy nic do rzeczy y prawdziwie nie wydać. Cokolwiek przez skrypta w tey naszej z wami sprawie wydać, zawsze y marnie, y obłudnie, y fałszywie, y podstępnie. Jeśli się też za mądre rozumiecie prze społeczność z kollegiaty, patrzcie, co czynicie: pochlubił się chrzan, że z miodem smaczny, ale posłyszał ia y bez ciebie smerde smaczny. Lepiej się tedy uczyć potrzeba, chcecie li y swoją y cudzą rzecz poymować: stulti enim est dicere putaram. Poymuyże a rozumiey, jeśli możesz, co y od kogo Verificator mowi: od św. ||(30 ctp.) cerkwi mowi, a mowi prawa y zwyczaj cerkwi Wschodniej, która iest Ruskiej z Boga podaną matką. Że Krol ma władzę niepodaniem dobr skarać Biskupa, to my już y prawy y przykładem pokazali tobie, pokazać zbywa co consequenter ztąd przychodzić deducujesz, a obaczysz nieboże (że twych łagodniejszych, jednak ku tobie, słów zażyjemy) iak się z tey iamy, którąś na bliźniego kopał, wygrabo

lisz. Ale iuż cię poniechamy, z bacznyim a rozumnyim w tey naszey y twey sprawie mówić wolemy.

Tak te rzeczy inconcinne, miłościwy y łaskawy czytelniku, ten Redargutor popłotszy, racie Vericatorowe na examen swoy bierze, kotremi on dowodzi, że dostoięństwa duchownego iest podawcą zwierzchność duchowna, a beneficij cerkiewnych iest podawcą zwierzchność świeńska, y iedna do drugiey nie prawa niema, wyiawszy, że z samey dla Boga w pobożności uczynioney connivenciey Cesarze y Krolowie zwyczajem prawa stać pozwolili, aby beneficia za dostoięństwem z potrzeby chodziły. Pierwsza tey asserciey Vericatorowa racia iest ta: z tey to dostoięństw y beneficij rozności idzie, że w niektorych wojewodstwach wolność obrania sobie duchownych przełożonych przywileiem iest warowana. Druga: iż beneficia, kotre iuris patronatus Regii nie są, odięte od tych dostoięństw być mogą. Trzecia: stąd to idzie, że Szlachta na swych dobrach, kotre się beneficia zową, bez żadnego nieuszanowania maiestatu Krola Iego Miłości Episkopy y Metropolita chowaią.

Z tych pierwszą Redargutor examinuiąc y burząc, uczy Vericatora znać rozność miedzy electią, consecratią y missiā. Y prawi consecratią y missiā być w ręku samych duchownych, a electię, rozdzieliwszy na postulate y na approbacie, owe przy samym Rzymskim Biskupie zostawuie, a one przy Krolach. O toż mamy znać tego dzieciątka po iego nosku. Daie się znać ten Rusin y tak prawdziwie ś. Wschodniey cerkwie praw broni, kotryc a to ni literą, tylko coś swego bez żadnych dowodow, buduie. Myśmy iuż dowodnie za pomocą Bogą w odpowiedzi na pierwszy iego rozdział pokazali, że electia y consecratia y missia zostaię przy samey zwierzchności duchowney, a consensus, kotry się suo modo confirmacią zowie, przez kotry im beneficia conferowane być zwykły, zostaię przy zwierzchności świeńskiej. A pokazaliśmy to y prawy cerkiewnymi Synodow powszechnych y przykładami znamienitemi niegołosownie, iako oto ten Redargutor swoje opienie lekkimi raciami bez żadnych z praw cerkiewnych dowodow stroi. By w ten czas kiedy Rzymem Gotowie panowali, takie racie temu Redargutorowi mozgować przychodziło, y mówić, iako tu teraz mowi: „Słusznie Krolowie, gdzie

są te owczarnie, zażywaią tego prawa, żeby nie był pasterzem ich żaden, iedno ten kogo by oni podali".—Nigdzie zaiste, iak na tym mieyscu, aż nadder nieuważny iest Redargutor y świętych mężow zdaniu wielce przeciwny. Coż bowiem Krolom do wiary poddanych? Czasu swego wielkiey powagi w cerkwi Bożej mąż Theodorus Studites do Michaela III, Cesarza, w sprawy cerkiewne wtrącaiącego się, pisząc, mowi:*) „Cerkiew swoię Pan Bog rządzić przykazał Apostołom, Prorokom, Ewangelistom, Pasterzom y Nauczycielom, a nie Krolom. Żołnierze tobie, Krolu, y stan świecki poruczon iest, nie cerkiew. Patrz swego urzędu, a nam cerkwie zostawuy. A ieśli nie chcesz, wiedz o tym: by y Anioł z nieba zstąpił, a nam inaczey powiadał, niż co iuż w cerkwi Bożej powiedziano iest, nie usłuchaymy go;**) ((32 стр.) daleko mniey ciebie pana świeckiego.“—Coż tu za zgoda słow tego ś. męża z słowy marnego Redargutora? Rownie o tymże y Błog. Saba, Opat Ierozolimski, do Cesarza Anastasiusza: „my, mowi, w tym mieście, w którym się wiara święta zaczęła, to iest w Ieruzalem, nowey wiary uczyć się y przyimować nie możemy, iedno tę, którą my wzięli od Apostołow y Oycow ś., która iest przez cztery święte Synody wyłożona; o tę gotowiśmy zdrowie nasze położyć, by na nas y co cięższego y srogiego przypaść miało, pierwszego podawania wiary nie odstapiemy, ale oney aż do krwi, ieśli tego potrzeba będzie, bronić gotowiśmy. Prosimy ciebie tedy, Cesarzu, abyś nas do inszey wiary nie przymuszał, a pokoy cerkwi przywrócił.“***) Coż w tych słowach za zgoda hrubemu Redargutorowi z tym świętym mężem? Z ktorego się to wyraźnie wiedzieć daie, że pobożni Cesarze w sprawy cerkiewne wtrącać się nie zezwalali, ś.ś. też Oycowie im tego nie dopuszczali: by tedy w ten czas, mowiemy, kiedy Rzymem Gottowie panowali, te racie iemu mozgować przychodziło, nie bardzo by mu za to kościół Rzymski był powinien, ba y papieżowie. Nie bardzo zaiste y Krolowie: bo panuiąc rozney religiey narodami, a narodom ieśli w czym, iako w religiey poprzysiężoną wolność obwarowanym, iakby to z zachowaniem praw pełnili, a bez krzywo-

*) Baron. in. An. 828.

**) Galat. cap. 1.

***) Niceph. lib. 16. cap. 21. Baron. in. An. 513.

przysięstwa y nagniewania poddanych swych, iak by to naruszyli? Za czym na Państwa ich niepokoje domowe, wojny wewnętrzne, extrema infortunia y praesentanea excidia następować musiałyby. Ieśli abowiem rzeczono iest: czci oyca twego y matkę twoię, — pod czym się rozumieią y przełożeni;*) rzeczono też iest y owo: wy też oycowie nie pobudzaycie do gniewu synow swoich.**)

Ale y iedney y teyż religiey ze wszytkiem i poddane[(33 стр.)mi swoiem i, Krolom, co ztąd za pożytek? Wyjętemu na rząd świecki, łączyć się y do rządu duchownego, co za korzyść? Zaż im mało na kłopotach władzy świeckiey? Zaż y z tey małą liczbę czynić przydzie? Potrafią oni za kim postulować? Ale mowi Redargutor: „pospolity lud Krola w tym upewnia, że może on bezpiecznie za tym postulować, za kim oni świadectwo wydaia.“ Y szczęśliważ to głowa, która za zdaniem nie swym, ale członkow swych, chodzi? Zaż ia członki zastapia przed Maiestatem Naywyższego? Vulgus bestia est multorum capitum. Czego y sam on z Chryzostoma ś. nie chwali.***) Y sam lud w takim razie w niebezpieczeństwie, y Krolowie w gorszym: ponieważ pospolitemu ludowi do spraw duchownych godnego obierać człowieka y Krolowi go zalecać, iak ślepemu sądzić o farbach. Kontentuią się tym katoliccy Krolowie, za uchwałą św. powszechney cerkwie, na powszechnych synodach uczynioną, stwierdzić to władzę swoją świecką, co duchowna wynalazła; a na pospolitego ludu zdaniu Krolom polegać, rzecz iest na dusze niebezpieczna. Samym dobrowolnie tego szukać, od czego błogosławiony Apostoł wystrzegać się upomina: nie być uczestnikiem cudzego grzechu.****)

Drugą ratię Redargutor examinuie y burzy owę, że beneficia, ktore panowie y szlachta z dobr swych pod podawaniem swym y potomkow swych czynią, odjęte być od tych cerkwi, albo dostoięstw, na ktore były nadane, mogą. Którą cytowawszy dekretuie: „Głupi to, mowi, error y wymowiony być nie może.“ A po kilku wierszach:

---

*) Exod. cap. 20.

**) Ephes. cap. 6.

***) Lib. 3. de Sacerdotio.

****) 1 Tim. cap. 5.

„co każdy, mowi, z fundatorow y ich potomkow dobrowolnie przyznawa, to ten zły człowiek, czyniąc się nieprzyjacielem fundacyi cerkiewnych y niegodnym stanu duchownego, ieśli w nim iest, neguie.“ Concludując zaś ten swoy ratii tey examen, „do takiches ||(34 ctp.) mowi, absurd, na nogi stawiać tę wielebną distinctię swoię, przyszedł.“ Iuż tu iadowistym iest Redargutor, a y słuszenie, bo ma przyczynę, choć nie wyrozumianą. Ale tego iadu my nieco uymuiemy, gdy mu intent Verificatorow w podaniu tey ratiey wyrazimy, który non simpliciter tey swey ratiey wagę daie, ale conditionaliter, zgadzając się z intentem fundatorow, lub testatorow, y ich potomkom. Bez liczby ukazalibyśmy w Rzymskim kościele Ewangelickich zborow, na fundacjach kościołow Rzymskich pobudowanych y z mieysc y z fundacij znie-sionych: a to by iakim prawem? Fundatoris lub testatoris intentią, który tę swoię fundację w Rzymskim kościele, a nie we zborze Ewangelickim mieć chciał. Toż z Verificatorem y my mowiemy: po-deymowali Xiążęta y insza szlachta swoie y przodkow swych od cerkwi Apostolskich fundacie, y słuszenie: a iakim by prawem? Fundatoris lub testatoris intentią, który tę swoię fundację w Wschod-niej cerkwi mieć chciał, a nie w Zachodniej, mniey w apostatskiey. Ieśliż to wolno panom Rzymianom z temi, którzy Rzymski kościół opuścili: czemu nam, Graeckiey wiary ludzior, nie wolno z owemi, którzy Graecką cerkwią pogardzili? Albo ieśli wolno unitom brać szlacheckie fundacie od Ruskich cerkwi z pod posłuszeństwa Wschod-niego pod posłuszeństwo Zachodnie: co bronić będzie y panem Rzy-mianom toż czynić, a wszystkie maiętności od naszych cerkwi ode-brać y swym kościołem przywłaszczyć? Unitskie abowiem cerkwie, iaka teraz iest unia, z posłuszeństwa Patryarszego wyiętey y iey fundaciey: co rozność od kościoła Rzymskiego y iey fundaciey? Ieśli owa, że to Ruś, a owo Polacy lub Litwa, to nic do rozności. Z tey tedy fundatoris albo testatoris intentiey tę swoię racię Verificator pokłada. Ktorey poważ(35 ctp.)nością, iako słuszney, sprawiedliwey y prawney narod nasz Ruski Krola Iego M., Pana swego Miłości-wego, o pozwolenie duchownych dostwoieństw y o przywrocenie im beneficij fundatorum vel testatorum intentione, cerkwiom, pod po-słuszeństwem Wschodnim będącym, należących, po wszytek czas

tey obłudney apostasiey, prośbami swoiemi płacziwie sollicituie. Coż tu Redargutor? Ieśli z niepostrogi nie smysli, venia; ieśli z umysłu, duruie: qua mensura mensus est, remetitur illi. Głupiuchny zaiste iest, że tak miałkich rzeczy nie poiąwszy, rzuca się nieostroźnie na kapłana Bożego y nieiakieś mu absurda absurdus convolvit. Zna Verificator wielką być niezbożność od cerkwi Bożey to, iakimkolwiek sposobem ku szkodzie iey alienować, co przodkowie czyie, lub oni sami iey conferowali; y ktorzykolwiek tacy się nayduią, ktorzy na Pana Chystusowe dziedzictwo drapieżne swe ręce podnieśli, za świętokradce ie Verificator sądzi. Zaczym y constitucję tę o odyskowniu dobr, od władcytw alienowanych, iak wyrok Bożey czci y waży.

Trzeciey Verificatorowey raciey owey, że panowie y szlachta chowaią na maiętnościach swych Metropolitow y Władyków, mało co Redargutor wprzeciw idzie, bo przeciw osobliwemu przemysłowi Bożemu trudno: mało co y zdrożnie mowi; oszczędził się na conclusię tego trzeciego rozdziału, który po nieczym iadowitym tak concluduie: „Verificator, mowi, nie chce, aby tak podło o nowopodniesionej światyni osobach rozumiano,“ aby one nie uważyły tych rzeczy, ktore oto tu w tych trzech rozdziałach są opisane; albo aby nie radziły się o drugich, gdy tę poświęcenia swego sprawę kończyli, „tak bowiem ich zamawia: wiedzieli to iako indigenae, iako obywatele Koronni, praw duchownych y świejskich, ktorymi się oyczyna nasza rządzi y sprawuie, dobrze **[(36 стр.)]** świadomi. Toć już na dekrete sprawa zawisła, który ex allegatis et probatis nie może być inakszy, iedno ten rei: sunt criminis laesae Maiestatis.“ Tak oto ten swoy trzeci rozdział Redargutor concluduie, do czego nim przyszedł przywodzi „dobrego Pasterza, mowiącego o pasterzach, nie wchodzących drzwiami do owczarnie, ale łążących dziurą, że są złodzieie y rozboynicy, ktorzy oboi są szkodnicy, ale ieden gorszy drugiego: tam ten potaiemnie porwawszy, ucieka, a gdy okrzykną, choć nie uderzą, y to porzuca, co był porwał. Ale rozboynik bierze iawnie y przez gwałt, choć nań wołaią, nic niedba, dzierzy co wziął, y broni tego: ten, pokąd zniesiony nie będzie, szkodliwy bywa. Złodziejmi są tam ci [cudzoziemcow Episkopow rozumie] dekretem Pańskim, ale ci [rozumie nowopoświęconych Episkopow] rozboyni-

kami. Tam tym się pobłąża do swego czasu, ale owych cierpieć nie-
lza.“ To Redargutor przed tą przełożoną conclusią.

Iuż tu, miłościwy y łaskawy czytelniku, sam ten dobry Pasterz wie, kto praw, kto krzyw; wiedzą y ludzie pobożni, wie y ten sam Redargutor; ale on tai, ludzie pobożni wyznawaią. Pasterz on dobry przez wiele znakow te w ś. iego Ruskiey owczarni złodzieie y roz-boyniki iawnie ukazuje. Łacnać ta illacia Redargutorowi do wymo-wienia: rei sunt criminis laesae Maiestatis, ale trudna do dowodu! Y ieśli chciał być baczny, miał to być uważć, ieśli też mu nie miano w tym zadać: reus est Redargutor mendacii. Pokazaliśmy, za pomocą Bożą, w odpowiedzi na pierwszy y wtory iego rozdział y z świeckiego naszego prawa y z duchownego (ktorych nowopo-święceni, mowi Verificator, iako indiginae, iako obywatele Koronni byli dobrze świadomi), że to uczynili, co im prawo duchowne ś. Wschod-niey cerkwie sine ullo crimine pozwalało, a tego nieczył(37 стр.) nili, czego im prawo cum crimine broniło. Łacno y za razboyniki nasze duchowne rozumieć Redargutorowi, ale trudno tego dowieść. Bo tu tę invectivę czyni, iakoby iuż przewiodł y wygrał, a ono ieszcze lis sub iudice veritate. By tego był przed tym sędzim do-wiodł, niezaby przeciwu niemu. Ale ponieważ on w dowodzie tej invectiwy ustał, my ią odstępcom naszym, a nie naszym duchownym, należeć dowodzimy prawy cerkiewnymi,—oto tymi. Pokazał to Ve-rificator, gdzie prawa przywodzi duchowne, ktore nam odstępcy Me-tropolit y Władyk nie pozwalaią mieć za duchowne: iż żaden Epis-kop zamierzonych sobie granic przechodzić nie może, y iż żaden Epis-kop w drugiego Episkopa dioecessii Presbyterow, Diakonow y inszych Klerikow, poświęcać ważyć się nie ma, ani Metropolit Episkopow w cudziej Metropolii, ani Patryarcha Metropolitow lub Episkopow w nienależney sobie Patryarchii. Y iż co ktory Episkop, lub Me-tropolit, albo Patryarcha, z starodawna w władzy duchownego rządu ma, albo którą by kolwiek crainę przez posłane od siebie Ewange-liey przepowiedniki pozyskał y okrzcił, cała y nieporuszna władza iego tam zostawać ma. Y iż ktory by kolwiek Episkop, lub Metro-polit, lub Patryarcha (we wszystkich tych cerkiewnych prawach pod imieniem Patryarchy, wszystkich pięciu nawyższych Apostolskich Sto-

lic Episkopy rozumieny: Rzymskiego, Konstantynopolskiego, Alexandryjskiego y Hierosolimskiego), przeciw czemukolwiek z tych pomienionych przeciwnym sobie stawiał, takowy y sam dostojęństwa swego odpadać ma, y ten, który by od niego na iakiekolwiek duchowne dostojęństwo był rękopolożon, dostojęństwa tego nie dostępuie. W co wszystko ponieważ odstępcy naszy popadaia, ktorzy wiecznym zwyczajem y prawem, prze krzest przyro^{||}(38 стр.)dnym, należnego Ruskiej cerkwi Episkopa, Patriarchy Konstantynopolskiego, krzywoprzysiężnie odstępiłi, granicy diocesisy Konstantynopolskiej przeskoczyli, formę praw nową y nienależnego narodowi Ruskiemu pasterza w cerkiew Ruską wprowadzili: Toć oni dziurą w owczarnie cerkwie Ruskiej weszli, toć na nich Redargutor tę investię czyni, gdzie przywodzi dobrego Pasterza, mówiącego o pasterzach, nie wchodzących drzwiami do owczarnie, ale łączących dziurą, że są złodzieie y rozboynicy. Toć iuż takim sposobem iudice veritate na dekrete sprawa zawisła, który ex allegatis et probatis nie może być inakszy, iedno ten: pellantur fures et latrones, et in ovile Domini intromittantur pastores.

Rozdziału czwartego Redargutorowego nadpis: Że się nie mogli bezpiecznie święcić u cudzoziemca, obaczwszy listy Krolewskie y Senatorskie do niego.

Odpowiedź.

Iż obaczwszy listy Krolewskie y Senatorskie mogli bezpiecznie iachać do Patriarchi Ierozolimskiego, a według praw ś. cerkwie Wschodniej y święcić się u niego mogli.

Dziw nas za prawdę y niemały, że ni na rzeczy poważność, ni na okoliczności słusność żadnego uważenia nie miewszy, bezpiecznie wyroki czynisz, niesprawiedliwy Redargutorze, y te sprawy exaggerujesz w naszą stronę, ktore się tobie y twej spółbraci raczey przypisać mają. Przekładasz y ganisz to nam, żeśmy listy Krola Iego M., Pana swego Miłościwego, y Ich M. P.P. Senatorow niektorych privatne przez ^{||}(39 стр.) druk wydali y do wiadomości ludzkiej przez nie to podali, co podane być sprawa y muś potrzebowały,—y zaraz decretuiesz, żeśmy są winni in foro exteriori et interiori.

O nieszczyry człowiecze! czemużeś na nasz mały występек, ieśli iest występек, ostrowidź, a na swoię złość, która iest pewna złość y niemala, kret. Wspomni ieno na one dni wszystkie, począwszy od Bożego narodzenia, aż do Zmartwychwstania Pańskiego y daley, coście o nas y o wszystkim narodzie naszym Ruskim z kathedr waszych głosili, iakoście nas zdraycami oyczyzny potrząsawali, a my, rozumiejąc, że te wasze marne głosy szkodzić nam nie miały, bo to iuż nam od was nie w nowinę—y pod czas expediciei Moskiewskiej znosiliśmy ie cierpliwie: niczym inszym siebie, tylko czystym summieniem, a niewinnością przed Bogiem, który wszystko widzi, ciesząc, y przed ludźmi, których te takowe wasze o nas private y publiczne głosy dochodziły, przez wszytek ten pomieniony czas wymawiając.

Ale gdyśmy obaczyli, że te wasze niezbożnie y kłamliwe głosy to sprawiły, żeśmy tu iuż w monasteru naszym iak w agrze, iakoby od poganina iakiego obleżeni, zdrowia bezpiecznie być nie mogli; gdyście iuż to stroili, że iednym grożono, drugich zakazywano, inszych łapano na Ratusz y pod Ratusz sadzano, na kołach wyciągano, klucze cechom od wolności odeymowano, do cerkwi naszej według zwykłości ludziom nabożeństwa naszego chodźć zakazywano, popisowano takowych, niektórych za to samo y poenowano, iako się o tym w Vereficatiei naszej obszynieysza dała wiadomość. Zapytani od nas: przecz by się to z nami od was działo? Przeto odpowiadaliście, żeśmy z Patriarchą Ierolimskim conversowali, żeśmy do niego, do szpiega Tureckiego y do zdraycy Krola Iego M. y wszystkiey Rzeczypospolitey, pol'(40 стр.)syłali, y iakobyśmy między sobą takiegoż zdraycę przechowywali. Odmowialiśmy tym, którzy nam to z was powiadali, że Patriarcha Ierolimski, ktoremu y szpiegierstwo y zdradziectwo zadaiecie, nie był y nie iest za takiego rozumiany od Krola Iego M., Pana naszego M., y od wielu Ich Mści P.P. Senatorow, tak świetskich, iako y duchownych, od których iako y od samego Kr. Iego M. były do niego listy pisane poważne, pocziwe, poszanowne y wielce poczestne, w których, nierzknąc o szpiegierstwie y zdradzie nic ani Krol Iego M., ani Ich M. P.P. Senatorowie, y owszem wielką mu przez nie uczciwość wy-

rządzią, y ten mu własny tytuł Patriarchi Ierozolimskiego y wszytkiey Palestyny daią.

Coż wy na to? Nie tylko prywatnie mowam naszym fałsz zadawaliście, ale y z kathedr publicè to udawaliście, że żadne listy, nierzkąc od Krola Iego M., ale ani od żadnego Senatora do Oycy Patriarchi Ierozolimskiego nie były pisane. My tym, którzy nas oto pytali, tak naszej religiey ludziom, iako y obcym, przepisy, a inszym y authentyki tych listow pokazowaliśmy, którzy ie widziawszy, fałsz was na nas y potwarz uznawali y dobrze o nas, a nie tak iak wy udali, rozumieli. Lecz gdyście wy przed się wziętych głosow nie tylko nie przestawali, aleście ie z kathedr cerkiewnych y na pułpita ratuszne puscili, y tam ie publicować rozkazali: my ten taki nagły y niebezpieczny opał nad sobą widząc, tośmy uczynili, co nam y prawo przyrodzone y sumnienie uczynić pozwalało: wydaliśmy listy Krola Iego M. y Ich M. PP. Senatorow. przez druk nie w inszy iaki koniec, tylko na obronę naszej niewinności. A uczyniliśmy to takim nagłym musiem przymuszeni, iak gdyby kto z mieczem Krolewskim przed Krolem Iego M. stojąc y żadney inszey w ręku swych broni nie mając, obaczył miecz od (41 ctp.) nawaśnika swego na głowę swoje sprawiony, miecza Krolewskiego dobył y nieprzyjacielowi swojemu raz odbił. Występek zaiste według vigoru prawa niemały, ale mus vigorowi temu surowość odeymnie, y tak bywa, że ten, który mieczem się Krolewskim, przed Krolem dobytym, obronił, zostawa bez karania, a owy nawaśnik tego nie uchodzi, ba y srogiego.

Zaż nie wiesz, nieuważnego rozsądku człowiecze, co mus umie? Który y z praw pospolitych iest wyjęty y nadeń natura niema nic silniejszego. Nie musze to, gdy kto umiera z głodu, a porwie się za chleb? Gdy sił zbywa z pragnienia, a porwie się za wodę? Bywał za to taki winiony y karany? Wielkiey powagi mąż powiedział: „Necessitate quod fit, nec virtus, nec vitium est.*) Ty mały powagi człowiek, iak to śmiesz za vitium udawać? Ale ty nieprzyjaciela, mowisz, iako mogę, choć przez nogę. Tak wy z nami zawzdy:

---

*) Nicet: Comme: Greg: Naz: super orat. 150.

nigdy prawdą, tylko oto taką nieszczyrością. Rozlałeś się morzem w słowach na exaggeratią tego występkę naszego, ieśli iest występpek, iako się pokazało, ale w rozumie ni kroplą. My listow Kroła Iego M. y Ich Miści PP. Senatorow nie odpieczętowali: od tego, komu należały odpieczętowanych, do obrony swey musum oto tym, któryśmy przełożyli, ubiedzeni zażyliśmy. Universałow, o ktore nam przymawiasz, żeśmy ich przez script swoy nie publikowali, publikować nie była nam potrzeba: dobrzeście wy ie po wszytkiej Litwie, Rusi, Wołyniu y Ukrainie publikowali, a w każdym mieście, według podobania swego, inaksze,—skąd sobie raczey, niż uam, to słowko, figlarze, w tym razie zadaiecie. Ale iuż cię, nieszczyrego człowieka, opuszczam.

Tak tedy z nami na początku tego czwartego rozdziału ten Redargutor, miłościwy y łaskawy czytelniku, **¶(42 стр.)** postąpiwszy, dwu rzeczy dowodzi: pierwszy, że listy Krolewskie y Senatorskie, do Oyca Patriarchi pisane, occazyey żadney do oszukania nie dały. Drugiey, że univesały potrzebnie są wydane. Pierwszey dowodząc, drwi trzy potrzy, iak w zachwyceniu. Niemądrym, że nie rzeczemy głupim, u nas tego zową, co to subdio w poszrzod białego dnia z zapalonym kagancem chodząc, większego niż sam, y tego na pozornym mieyscu stojącego, choć on nogi ociera, pnia szuka, a ieszcze pracowito. Owego zaś niesprawiedliwym, ktory nad tym co się ominąć niemogłym musum, a niemal fatali, iako mowią necesitate ubiedzony, wystąpił, summum ius exequovane być contenduie, a ieszcze usilno. Iak bowiem in manifestis coecutire, postremae simplicitatis, tak necessario de linquentibus summum ius intendere, summae est iniuriae. Zaż nie prostota, burzyć to, co się samo dobrowolnie ku woli iego podaie? Nie krzywdaż, mus za dobrowolny występpek udawać? Czego oboiego w tym swym rozdziale ten Redargutor nie uchodzi, gdy to na Verificatora przewodzi, co on zarowno z nim przyznawa, y w co on nie popada. Ktoż tego nie przyznawa, że te listy occasiey do oszukania nie dały? Kto y przeciwko temu mowi, że univesały potrzebnie są wydane? Zaczym okazować to, co iest samo przez się okazałe, y dowodzić tego, co iest samo przez się concessum, oscitanciey raczey nieiakiey iest ku niewinności dzieło,

y dówcipku na vendetę prostytutcey, a nie obrony prawdy y pokazowania winy sposob.

Ale w iaki to koniec czyni Redargutor, pokazuje się. Dowodząc abowiem pierwszy rzeczy owey, że listy te occazyey żadney do oszukania nie dały, nadział ią czymś nieforemnym y brzydkim, gdy sobie tak od nas argumentuie: „Pisał Krol Iego M. y Ich M. PP. Senatorowie listy do Patriarchi Ierozolimskiego, iak do człon-
|(43 стр.)wieka wielkiego, zacnego, niepodeyzzanego, et caet: ergo bezpiecznie się nam było święcić u niego na Metropolię y na Władictwa, a tych, ktorzy są żywemi y na kathedrach swych siedzą, degradować.“ Nie to, podstępny człowiecze, miałeś inferować, coć się podobало, ale coś był powinien, y co my dobrą consequentią inferujemy: ergo tego tak znamienitego, wielkiego y niepodeyzzanego męża, Patriarchę Ierozolimskiego y wszytkiey Palestyny, nawiedzić bezpiecznie było. Co bowiem my samo na tym naszym antecedensie funduemy, y to samo stąd recte sequi deducuiemy. Sprawy poświęcenia na tym nie sadzimy, ktorey fundamenta głębokie y szerokie, bo wieczne; w odpowiedzi naszej na pierwszy twoy rozdział dostatecznie tobie y każdemu, o tym wiedzieć chcącemu, przełożyliśmy, y ukazali. A żebyśmy insze miasta (iako udaiesz) po Białey, Czarney y Czerwoney Rusi do tego podszczuwali, aby legacie swe do Oyca Patriarchi wyprawowali dla sedicii y dla zaburzenia pokoju w miłey oyczyźnie, krzywdę nam na tym czynisz.

Lecz na co by ten chytry zwierek z tą swoją imieniem naszym sobie opaczną uczynioną consequentią czyhał, z tey oto wylanej przezeń chytrostki, miłościwy y łaskawy czytelniku, na oko obaczysz, gdzie z podobieństwa takiego rzeczy swey dowodzi. „Pytam, mowi, kiedy by poddani Xiążenia Iego Mści Zbaraskiego z roznym maiętności, bliższych y dalszych, y z tych, ktoreby daleko z drogi temu człowiekowi byli, częścią sami przyiachali, częścią posłów wysłali, skarżąc się na urzędnikow xiążących, a ten miły gość byłby tak niebaczny, że za taką skargą z tegoż chłopstwa do tey maiętności na urząd podał iednego, do drugiey drugiego, pierwszych od Xiążenia podanych degradowawszy, za czymby y poddani posłuszeństwo oddawać urzędnikom, od Pana podanym, |(44 стр.) prze-

stali. Czy nie winni tu byli poddani Xiążęcy? Czy nie słuszne każdy by ich nazwał buntownikami? Czy nie słusznie by ich karano iako rebelles?“ To Redargutor. Gładkieć wprawdzie podobieństwo, y z pierwszego weyrzenia sprawie tey przyliczne być się zda. Lecz skoro mu maskarę z twarzy zedrzymy, obaczysz, miłościwy y łaskawy czytelniku, z tego Redargutora y z tym iego podobieństwem simiam owę sprosna. Takieś miał pytać, przechyry Redargutorze, kiedy by popi Xiążęcia Iego Mści Zbaraskiego z roznych maiętności, bliższych y dalszych, ci, którzy w uniey nigdy nie byli, ale ustawicznie pod posłuszeństwem Patriarszym za pozwoleniem Xiążęcia Iego Mści zostawali, częścią sami przyjaciachali, częścią posłów wysłali, skarżąc się na protopopy miast xiążęcych, a ten miły gość, to iest Patriarcha, gdyby tak postąpił, że za taką skargą z między tychże popow do tego miasta na protopopstwo podał iednego, do drugiego miasta drugiego, pierwszych, od Episkopow podanych, degradowawszy,—zaczyn by popowie posłuszeństwo oddawać protopopom, od Władyk podanym, przestali, a tych, od gościa, to iest od Patriarchi naznaczonych y podanych, słuchali: czy winni by tu byli popi Xiążęcy? Czy słusznie by ie kto zwać mogł buntownikami? Czy słusznie by ich karano iako rebelles? Takieś miał przewrotny Redargutorze pytanie uczynić, a bylibyśmy doma. Miscuisti sacra profanis, zaczyn oto stałeś się światu śmiesznym pozorem. Tak oto, miłościwy y łaskawy czytelniku, y ten, y wszyscy inszy apostatowie naszymy, z nami się w tey naszej z niemi sprawie obchodzą, ludziom prostym oto takimi maskar podobieństwa mydlą oczy, a tym, którzy na twarz rzeczom patrzeć zwykli, stają się baśnią.

Coż ieszcze daley w tey pierwszej do pokazania wziętej rzeczy Redargutor? „Daymy, mowi, to wam, czego nie **[(45 ctp.)]** pozwalamy, że za taką z listow Krolewskich y Senatorskich o oycu Patriarsze wziętą wiadomością mogliście do niego posyłać, y iezdzić do niego w nawiedzenie, ale nie consecrować się od niego, nie nową formę urzędow duchownych wprowadzać do oyczyzny z naruszeniem pokoju pospolitego.“ Słyszysz, miłościwy y łaskawy czytelniku, co ten Redargutor mowi, iak w ięzyku swym onemu dawnemu przysłowiu dosyć czyni: saepe lingua aberrans vera loguitur, niechcąc zaiste prawdę

wymowił. Forma, mowi, urzędow duchownych nowa wprowadzona do oyczyzny narusza pokoy pospolity. Po wszytkie te cztery rozdziały mowy twej, nigdzieś prawdziwiey nie rzekł, miły Redargutorze. Bo skoroście urzędow duchownych nową formę do oyczyzny wprowadzili, natychmiast pokoy się pospolity naruszył; a że wy, apostatowie naszy, nowey formy urzędow duchowni, pokazał to wam dowodnie Vereficator, y my w odpowiedzi na trzeci wasz rozdział, za pomocą Bożą, pokazaliśmy. Lecz y bez dowodow ieden głos, nierzkąc naszey Graeckiey religiey ludzi, ale y wszytkich inszych, że wy nowa Ruś, nową duchowieństwa formę, w oyczyźnie naszey nigdy nie słyhaną, do cerkwi Ruskiey wprowadziliście, przez którą pokoy pospolity naruszywszy, iuż to o dwudziesty szosty rok miłą oyczynę ustawicznym niepokoim karmicie, y poki was, karmić nie przestaniecie. Zaż y dzisieyszego niepokoju nie ta wasza nowa duchowieństwa forma przyczyną? Byście wy przy posłuszeństwie zwykłej wam zwierzchości duchowney zostawali, w ktorey aż po samych was trwali przodkowie waszy, byłże by ten teraznieyszy w oyczyźnie niepokoy? Nigdy. Ta nowa forma powstaniem swym niepokoy ten w oyczyźnie porodziła, ta go upadkiem swym y znieśie. Poki abowiem przyczyna tego niepo||**(46 стр.)**koiu trwać będzie, poty y effecta iey zostawać muszą, y co dzień nowe, a iako doznawamy gorsze, bo iest, iako się widzieć daie, aż nazbyt płodowita.

Ale iuż postąpiemy do rzeczy drugiey, na pokazanie od Redargutora wziętey, owey, że uniwarsały potrzebnie są wydane. Tu zaś Redaragutor skokocze, a y surowie, a nie sprawiedliwie. Bo mowi: „by się pseudopatriarcha wasz (tak mianuie nie tylko dla schismy, ale że żyw Patriarcha Ierozolimski Sophroni, y iest w Ieruzalem tymże, czym y pred tym był) zachował w tym Krolestwie, iako przed tym, niż listy pisał do Krola Iego M., y byście się wy nie wazyli rzeczy takich, iakich się dotąd nikt, iako Polska Polską, a Ruś Rusią, nie wazył: y on by był człowiekiem uczciwym, y wy, obcuiący z nim, wolni od podeyzrzenia,“ et caet. Słuchayże y tu, miłościwy y łaskawy czytelniku, a uważay, co ten nieprzytomny sobie Redargutor prawi. Tu, mowi, by się ten wasz Patriarcha zachował w tym Krolestwie iako przed tym, niż listy pisał do Krola Iego M., był

by człowiekiem uczciwym; a mało niżej mowi, że ten Patriarcha był wysłany umyślnie na rozerwanie przymierza z Moskwą. Iak to zgodne rzeczy ten Redargutor stosuie, kronikarzem by mu być przystało, bo by większego nadeń — — świat nie miał. Ociec Patriarcha listy swe do Krola Iego M. iuż w rok y daley po zawartym przymierzu z Moskwą pisał: iednak by się był tak zachował w tym Krolestwie, mowi Redargutor, iako przed tym, niżli listy do Krola Iego M. pisał, był by człowiekiem uczciwym. Iesli był człowiekiem uczciwym aż do pisania listow swoich do Krola Iego M., to on nie był wysłany umyślnie na rozerwanie przymierza z Moskwą. A że nie był wysłany y opacznie w tym ||(47 ctp.) do Krola Iego M. iest udany, wyświadcza go ta evidens demonstracja, że pierwey niż to przymierze z Moskwą stanęło, iuż Oyciec Patriarcha był w Moskwie dobrze przed tym. Da w tym niewinności iego wierne świadectwo samo żołnierstwo Koronne y Litewskie, ktore z Krolewiczem Iego M. w Moskwie służyło, y w Tule o nim słyszało.

A że tego świętego męża ten brudny prostak pseudopatriarchą z tych przyczyn nazywa, iakoby był schismatikiem, y że żyw Patriarcha Ierozolimski Sophronii. A by był ten święty Ociec Patriarcha Ierozolimski schismatikiem, nieprawda z tych słow w ustach Redargutorowych: iest abowiem w iedności drugih trzech Patriarchow, napelnia swoią osobą czwartą ś. Apostolską stolicę Patriarchalną, ma wiarę ś. prawosławną, iest w cerkwi iedney ś. Katholickiey y Apostolskiey, iest ieden z pięciu nawyższych Apostolskich stolic Pasterz y Patriarcha, ze trzema poblizniami w przytomney miłości bratskiey, z czwartym odalnym w pożądaney całym sercem przyiaźni y miłości, na iaką od niego wzajemną z otwartym sercem ochotnie on, y inszy trzey, czekaia y Pana Boga o to proszą.

A że żyw przodek iego Sophroni, żał mie tego nieostrożnego Redargutora, że z tey przyczyny pseudopatriarchą go nazywa, bo smiertelnie grzeszy. Pytamy cię, miły Redargutorze: Augustyna ś. iak nazowiesz, ktory żywy z Valeriuszem żywym, oba Biskupi pod ieden y tenże czas, na iedney y teyże Biskupiey stolicy Hipponiskiey?*) Iak y ś. Grzegorza Theologa, ktory żywy z żywym Grze-

*) Possidonius de vita Augustini. cap. 8.

gorzem, oycem swoim, na iedney stolicy Biskupiey Naziańskiej? A dawszy wielu inszym stronę, iak nazowiesz, pytamy, Liberiusza y Felixa, oba na iedney y teyże stolicy, iednego y tegoż czasu Biskupy Rzymskie? Iak y ś. **[(48 ctp.)** Alexandra Patriarchę, który z przestarzałym Narkissem Patriarchą, żywy z żywym, o ieden czas iedney y teyże Ierolimskiej stolice Patriarchami byli?*) Y ciż u ciebie pseudoepiscopi y pseudopatriarchae? Mylisz się, nieboże Redargutorze, y barzo mylisz: prawdziwi są Biskupowie, prawdziwi Patriarchowie y święci. Prawdziwy zaiste y ś. Theophan, Patriarch Ierolimski, który przy przestarzałym Sophroniuszu Patriarsie, który mu stolice swey Ierolimskiej, przre zesłał lat swych (bo iuż ma lat wieku swego kilkanaście nad sto) y prze niesposobność zdrowia, od lat cztyrnastu ustąpił; na ś. Apostolskiej stolicy Ierolimskiej godnie siedzi, y tą pobożnie sprawuie.

A co mowisz, iako Ruś Rusią, nikt się rzeczy takich dotąd nie ważył. Y my to przyznawamy, że iako Ruś Rusią, nigdy tego nie było, aby Rusi Rzymski Biskup Metropolita poświęcał y podawał: a Patriarcha Ieremiasz, nierzkąc iako Ruś Rusią, ale oto za wieku naszego, za szczęśliwego panowania Krola Iego M., Pana naszego terazniejszego, tu w Wilnie będąc, Metropolita Onesiphora Dziewoczkę zrzucił, a Michayła Rahożę na Metropolstwo poświęcił, y nam Rusi podał. Przecz tedy, mowisz, iako Ruś Rusią? Iakobyś też rzekł, iako Ruś Rusią, żaden Metropolita Ruski od Patriarchi Konstantynopolskiego posłuszeństwa dotąd apostatować nie ważył się: pierwszy dopiero Michael Rahoza. Coż daley? „Wam, mowi Redargutor, lada buzie wolno na maiestat Krola Iego M. następować, a Krol Iego M. przez spary miał patrzeć na to? Wam by wolno cudze brać, a possessorowi bronić się nie wolno? O bezrozumne głowy!“—Tak oto Redargutor: bez convicij nic, sarcasmy tuż, ale tuż zaraz y potwarz. Nad dobrego człowieka zwyczaj, ten zły człowiek nas buzuie, **[(49 ctp.)** ale że nieuważnie, tym mało oto dbamy, a że potwarnie, tym ieszcze mniej. Aby kto z nas na maiestat Krola Iego M., Pana swego M., następował, mowisz to omylnie y

---

*) Naz. in Carm. de vita sua. Euseb. lib. 6. cap. 9.

nigdy, da Bog, nie dowiedziesz: zostanie ten otęchły kąs nie połknięty w prześmiardłym waszym gardle. Łykacie, krztusacie się z tym swym iadowitym vomitem na zacny naród nasz Ruski, Panom swoim, Krolom Ich M. Polskim, wierny y szczyry, ale go nie pierwey wyrzyniecie aż się im podusicie. Dawnożeście takiemiz zdraycami, ktorzyby na maiestat Krola Iego M. następowali, poczynili byli ludzi zacnych, nigdy w żadney winie, lub do oyczyzny, lub do Krola Iego M., Pana swego M., niepodeyzzranych: Michaela Kopysteńskiego, Episkopa Przemyskiego, y Gedeona Bałabana, Episkopa Lwowskiego. Zaziescie ich za takie przez unwersały do ksiąg nie wniesli? O niezbożne głowy, z tym waszym piekielney racii postępkiem!

A co mowisz, potrzebn było Kr. Iego M. rozkazać urzędowi, żeby takich karano, iako obrazicielow Maiestatu Iego Kr. M. Obrazicielmi Maiestatu Kr. Iego M. ludzie niewinne nazywaiąc, toż a toż krwie żądliwy kruku, krakasza. Tać to wasza bałamutnia tego tumultu w Wilnie y po wszystkich Lith. y Ruskiey ziemie miastach narodziła, ktorysie y po dziś dzień ieszcze koi, y po dziś dzień ludzie uczciwi iedni za poręką y w sequestrze, drudzy na ratuszu. Udaliście bez stydu y fałszywie do Pomazańca Bożego Kr. Iego M., Pana naszego M., iakoby ociec Borecki z kozakami iuż około Wilna w kilku stu koni leżał po maiętnościach Iego M. kniazia Ogińskiego, podkomorzego Trockiego, chcąc przez gwałt na metropolią naiachać, a ociec Smotrzycki toż czyni około Połocka. O czym się im obudwu ani przez sen widzieć kiedy dało,—nierzkąc, aby na myśl kiedy przychodziło. Zaczyn Krol **[(50 стр.)** Iego M., Pan nasz M., iako stroż w Państwach swych pokoiu pospolitego te takowe za waszym udaniem, dla pohamowania swawoleństw y tumultow w państwach swych, unwersały wydać roskazać raczył y do pewnych person pisać, aby tego hultajstwa, ktoreby było około Boreckiego y Smotrzyckiego, y ich samych nie przechowywali, ale iak buntownikow y zdraycow z ich pomocnikami łapali y do więzieni, tak grodowych, iako y mieyskich, dawali. To to wasza rozumna głowa (boście iuż nasze bezrozumnemi poczynili) sprawiła. Takimeście oto waszym opacznym udaniem wszytką Rzeczposp. w zadumienie nieiakieś byli przywiedli, że ledwie do siebie przychodzi, gdy iuż oto te wasze nie chrześciańskie z nami postęпки na oko widzi.

Co o obietnicach, nam od Krola Iego M. uczynionych y walnymi seymami stwierdzonych, prawisz, po próżnicy teraz z tobą o tym gadka, okaże to sprawiedliwość święta, ieśli gwałtu sobie uczynić nie dopuści, ale y teraz cię suchą nogą nie przeminę. Mowisz do nas: „o szalbierzowie przewrotni, inszego wam nazwiska nieprzybiore, iako to śmiecie tak bezpiecznie wmawiać, a mianowicie podane w Pana. Gdzież to wam obiecano? W constituciey powiadacie 1607 y seymu blisko przeszłego. A iest że tam wzmianka posłuszeństwa Patriarszego? A iest że tam wzmianka o odebraniu dostoięństw y dobr, na te dostoięstwa przynależących? Y Krol Iego M. niezna się do takiej obietnice, y litera tey constytuciey nie ma tego w sobie, y owszem ukaże się, coś właśnie przeciwnego tey asserciey.“ — Tak do nas Redargutor, ktoremu my odpowiadamy, że nie wmawiamy my tego w Pana, ale Pan dobrowolnie tę nam obietnicę Pańską uczynić raczył, y zna się do niey: bo te **[(51 стр.)]** obie constitucie na własne Krola Iego M. rozkazanie są wydane y przywileiem, od Krola Iego M. przy pierwszej constytuciey nam danym, stwierdzone, przeciwu ktorym mowić iest, tykać się Pomazańca Bożego, ktorego słowo — słowo. Pytasz: ieśli iest w tey constituciey wzmianka posłuszeństwa Patriarszego? Powiadamy: iest. Naprzod, gdzie Krol Iego M. mowić raczy: uspakaiając relligie Graecką, która zdawna ma swoje prawa. Prawo tedy miedzy naszymi prawy pierwsze y przyrodzone ma relligia Graecka posłuszeństwo Patriarsze, od św. powszechnych synodow sobie nadane, iako o tym dowodnie Verificator. Powtore, gdzie raczy mowić: iż dostoięństw y dobr duchownych inakszym prawem nie mamy rozdawać, iedno wedle ich fundaciey y dawnego zwyczaiu przodkow naszych, im nadanych. A coby to za prawo fundaciey było y coby to był za zwyczaj dawny, tamże zaraz wyraża, mowiąc: rozdawać dostoięstwa y dobra duchowne ludziom szlacheckim narodu Ruskiego,—to pierwsze prawo fundaciey y zwyczaj dawny. Mowi daley: y merè relligiey Graeckiey,—a to drugie prawo fundaciey y zwyczaj dawny. Prawo zaś fundaciey relligiey Ruskiey nie insze iest tylko mieć Rusi relligią od Patriarchi Konstantynopolskiego y iemu być posłuszney: wieczny abowiem to Rusi zwyczaj być pod posłuszeństwem

Patriarszym. A co mówić raczy: zwyczaj dawny,—toż wyraża, bo chociaż się to pokazać może, że dla wielkiego zamieszania w oyczyźnie był który Metropolit Ruski na stolicę mimo wiadomość Patriarchi Konstantynopolskiego podniesiony, iak był podniesiony Hilarion Metropolit około roku Pańskiego 1051 dla wojny, którą na ten czas Ruś z Graekami wiodła, o czym Paterik Kiiowski Piczer-ski, ale wyrazniey Zonaras historik Graecki.*) Y iak był podniesiony (52 crp.) około roku Pańskiego 1146 Kliment Metropolit dla wewnętrzney wojny Xiążąt Ruskich między sobą, Izasława, Xiążęcia Kiiowskiego y Pereasławskiego, z inszemi Xiążętami, naprzeciwko którym użyty był od Izasława y Krol Polski Bolesław Kędzierzawy y Henryk brat krolewski, Xiążę Sendomirskie,—o czym Miechowiusz,**) Kromer***) y Strykowski.****) Chociaz bowiem, mowiemy, to pokazać się może, że dla wielce ważnych przyczyn był który Metropolit, mimo wiadomość Patriarchi Konstantynopolskiego podniesiony, ale to się nigdy pokazać nie może, aby który pod jego posłuszeństwem nie był, albo żeby który mimo Patriarchę posłuszeństwo oddawał Biskupowi Rzymskiemu, iak płonnie, bez żadnego dowodu, ze snów swych Kreuza prawi. Czemu poświadcza to samo, że y po Hilarionie byli Graekowie Metropolitowie od Patryarchow posyłani, iako zaraz po nim Heorhi, Ioan wtory, Efrem, o którym coś Kreuza stolide coniectuie, bo y po nim zaraz Graekowie: Mikołaj, Nikiphor, Nikita y Michaił, po którym nastąpił wyszey pomieniony Kliment: ci wszyscy od Patryarchi byli posyłani.*****) Ktoż wątpić będzie, że iemu byli y posłuszni? Rownie po Klimentim nastąpił Theodor Graek, od Patriarchi posłany, Ioan trzeci, Konstantin, Nikiphor wtory, Matfiej, y inszi. Zaczym co y o Kirille Rusinie, który po tym Matfieu nastąpił Kreuza baie, sen baie; po którym zaraz przez Kiriłła, wtorego Rusina, nastąpił Iosiph Graek, od Patriarchi posłany, y po nim inszy, tak, aż do naszych wieków, przed których

---

*) Serm. 7. tom. 3. fol. 169. col. 4. in imp. Const. Monomachi.

**) Lib. 3. cap. 21. fol. 96.

***) Lib. 6. fol. 99.

****) Lib. 6. pag. 221.

*****) Stryk. lib. 5. pag. 179.

oczyna św. pamięci ociec Ieremiasz, Patriarcha Konstantinopolski, Onisiphora Dziewoczkę Metropolita zrzucił, ktorego też był y poświęcił, a poświęcił na miejsce iego Michaela Rahożę. Poświadcza y owo, że żaden z historikow Polskich, ludzi wielkich, wszystkich (53 стр.) relligiey Rzymskiey, iako Kadłubek, Długosz, Miechowita, Wapowski, Kromer, Herbort y Strykowski, który, swoię kronikę pisząc, zbierał ią wiernie ze wszystkich przed sobą pożytych historykow, y wiedzieć o sobie daie, że przy pomienionych historykach y inszych, ktore on sam wylicza, miał historię Iana Tarnowskiego, Zygmunta Herbesteyna, Bielskiego, Cesarzow Konstantinopolskich dzieiow kroniki dwie, Ruskie kroniki stare, kroniki Sławiańskie, Moskiewskie dzieie, Kiiowskie kroniki stare cztery, Litewskich latopiscow dwanaście. Żaden iednak ze wszystkich tych pomienionych nie pisze o tym, aby kiedy Metropolitowie Ruscy byli pod posłuszeństwem Biskupa Rzymskiego, albo żeby ktorego Metropolite Ruskiego Papież miał poświęcić y Ruskiej cerkwi podać. A że Ruś od samego tego czasu, iako krzest św. od Patriarchi Konstantinopolskiego przyjęła, nigdy Metropolitow ni od kogo inszego, tylko od Patriarchi, nie miała, y nigdy nikomu inszemu posłuszeństwa Metropolitowie Ruscy nie oddawali, tylko Konstantinopolskiemu Patriarsze,—to wyraźnymi słowy twierdzą po wszystkich inszych Kromer Biskup, a Strykowski kanonik, pilny Ruskich dzieiow historyk, y Gwagnin; ieden Kreuza, człowiek wartny, skądys nam wywartował Hrehora, nieiakięgoś Metropolite, ihumena Carogrodskiego, od Piusa wtorego Papieża poświęconego y Rusi podanego. A miał ten nierozsądny człowiek uważać to, że ieśli Ruś Isidora, który od Patriarchi Iosipha był poświęcony, statecznie pod posłuszeństwem Patriarszym zostawał, dla samey tylko uniey wygnana, iak by oto tego Hrehora, przez tegoż Isidora z unią y z poświęceniem Papieskim do Ruskiej ziemie [iako prawi Kreuza] przyprowadzonego y na stolicy Metropolii Kiewskiej posadzonego, cierpia (54 стр.) ła? Opuściwszy tak zacnych y starodawnych historykow, wiary godnych, Kreuzie wiary w tym namniey niegodnemu, iako bezdowodnemu, wiare dać zachce kto? Iemu podobny.

To tedy istotnie, iako się ma rzecz, powiedziawszy, gdzie Krol Iego M. w konstytuciey obiecować raczy dostojenstwa y dobra duchowne rozdawać, wedle naszej fundaciey y wedle dawnego zwyczaiu,—tę fundację y ten dawny zwyczaj daie rozumieć. Co się y temi tamże zaraz następującemi słowy wyraża: ludziom merè relligiey Graeckiey. A kogoby Krol Iego M. ludzmi merè rellgiey Graeckiey być rozumieć raczył, tamże zaraz pomienia być tych, którzy proszą Iego Krol. M., aby im nie było czynione praeiudicium w sumnieniu y prawiech ich, to iest, aby nie byli od was przez gwałt zaciągani y przymuszani do posłuszeństwa Biskupa Rzymskiego, y nie było bronione y przeszkadzane wolne odprawowanie nabożeństwa, według dawnych obrzędow ich, to iest, aby zostawali przy zwykłym sobie posłuszeństwie duchownym Patriarchi Konstantynopolskiego. Co im Krol Iego M. obiecować raczy. Ci zaś, którzy oto Kr. Iego M. prosili y którzy byli y są uciśnieni: my iesteśmy, którym się od was apostatow naszych prze odstępstwo od Patriarchi Konstantinopolskiego iuż od lat dwudziestu sześciu nieznosne praeiudicium w sumnieniu y w prawiech dzieie, y którzy nam wolnego odprawowania nabożeństwa pod posłuszeństwem Patriarszym bronicie y przeszkadzacie. Ktorą tę obietnicę swoją Krolewską przywileiem swoim Pańskim, tedyż zaraz na tymże seymie nam danym y w tey samey constituciey przypomnianym, Krol Iego M., Pan nasz M., warować y stwierdzić raczył y upewnić, żeśmy iuż od onego czasu w pokoiu wiary swey, według starodawnego zwy-^(55 ctp.)czaiu cerkwie Graeckie Orientalney, wolnie, bezpiecznie y spokojnie używać y nabożeństwo swe odprawować mieli; a to wiary naszej starożytney zwyczaj być nam pod pysłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego. Na co wy niedbając, y po dziś dzień niepokoie w cerkwi naszej Ruskiey, pod posłuszeństwem Patriarszym będącey, za to samo, że pod tym iest, czynicie, w sumnieniu naszym praeiudiciecie, nabożeństwa nam zwykłego zażywać bronicie. Czego wszystkiego świadkiem są widocznym po wielu miastach cerkwie popieczętowane od lat dwu, a indzie od trzech, iako w Orszy y w Mohilewie, gdzie ludzie chrześcianscy żyją od tak wielu lat bez żadnego nabożeństwa, dziatki umierają beze chrztu, starszy bez zbawiennych

Eucharistiey tajemnic, ciała chrześcijańskie bez pogrzebow, chrześcianom zwykłych. To tedy na twoie pytanie odpowiadamy, w którym nas pytasz: ieśliż wzmianka w constituciey, roku 1607 ferowaney, posłuszeństwa Patriarszego iest uczyniona.

A co daley zaraz pytasz: a iestże tam wzmianka o odebraniu dostoięństw y dobr, na te dostoięstwa przynależących? Odpowiadamy: i e s t. Pytasz gdzie? A to tam, gdzie Krol Iego M., Pan nasz M., w tey constituciey mowić raczy: „Waruiemy, iż dostoięstw y dobr duchownych inakszym prawem nie mamy rozdawać, iedno wedle ich fundaciey y dawnego zwyczaiu.“ Coż inszego z słow K. Iego M., ieśli nie to wiedzieć się daie, że wy, apostatowie naszy, te dostoięstwa duchowne inakszym prawem, nie wedle fundaciey naszej y nie według dawnego zwyczaiu, trzymacie. Co wyraźniej w przywileiu swym, tą konstytucją stwierdzonym, nam danym, objaśniać raczy, (56 стр.) gdzie tak mowi: „prosil nas na seymie teraznieyszym wolnym Warszawskim posłowie ziemie Kiiowskiey y Bracławskiey, imieniem braci swey, ludzi relligiey Graeckiey, abyśmy im krzywdy, y ucisku, y ubliżenia ponosić nie dopuścili, ale przy dawnych zwyczaiach, prawach y wolnościach cerkwi zakonu Graeckiego y ludzie tey wiary w Państwach naszych zachowali; pasterzow y przełożonych ich duchownych, Archiepiskopa, Metropolitę, Władkow, Archimandritow y inszych świaszczennikow, według tychże praw y przywileiow, napotym zawždy podawali. My prośby ich w tym wysłuchawszy, ze wszech ludzi tey wiary obywatelow Państw naszych, według praw ich, przywileiow y wolności .. *et caet*... we wszem cale y zupełnie zachowuiemy....“ *et caet*.

Otworżże ucha, Redargutorze, ze wszytkiemi twemi complicami, a słuchay K. Iego M., co mowić raczy: „wysłuchawszy miłościwie prośby ludzi relligiey Graeckiey, przy dawnych ich zwyczaiach, prawach y wolnościach zachowuiemy; pasterzow y przełożonych ich duchownych, według tychże praw y przywileiow, napotym zewždy podawać im obiecuiemy.“ Ieśli napotym, według praw naszych, przywileiow y wolności, przełożonych duchownych podawać nam Krol Iego M. obiecować raczy, tedy wy pod ten czas nie według praw na(57 стр.)szych, zwyczaiow y wolności, iesteście przełożeni du-

chowni, a po was, albo raczey po przed wami pożyłych mieli być nam dani przełożeni duchowni, według zwyczajów praw y wolności naszych.

Ale ieczczcie iaśniey constitucya seymu przeszłego, w ktorey Krol Iego M., reassumuiąc tę roku 1607 constitucyę, mowić raczy: „uspokaiając relligię Graecką, constitucyę roku 1607 reassumuiemy, y według niey w rozdawaniu beneficij cerkiewnych in futurum zachować się mamy.“ Ieśli według praw, przywileiów y wolności naszych, iako constitucya roku 1607 opiewa, w podawaniu beneficij cerkiewnych Krol Iego Młśc zachować się in futurum obiecować raczy, tedy wy in praesens nie według praw, przywileiów y wolności naszych constitucyą roku 1607 y przywileiem, tegdyż danym, pomienionych beneficij cerkiewnych zażywacie, a za tym bezprawnie y stolicy Episkopskie y Metropolitańską sobą zasadzacie. A tożesmy tobie za łaską Bożą, czegoś chciał y o coś pytał, Redargutorze, pokazali y powiedzieli, że Krol Iego M., według praw, przywileiów y wolności naszych, Metropolita y Władyki pod posłuszeństwem duchownym nam zwykłym Patriarszym mieć pozwolić y wszystkie dobra, na te dostojenstwa przynależące, im przywrócić miłościwie przyobiecąć raczył. Nie wmawiamy my tego w Pana naszego, ale sam on iak dobrowolnie, prawem upomniony, za prośbą naszą, na to pozwolić raczył, tak y zna się do tego. Pokazaliśmy przy tym, że iest wzmianka y o posłuszeństwie Patriarszym y o odobraniu dostojenstw y dobr, na te dostojenstwa przynależących. Coż? Ieszcze do convicij y illusij? Ieszcze my szalbierze przewro^(58 ctp.)tni? Bo toście, mowisz, sobie imię przybrali. Ale y to lada przekupka umie.

Co z institucij o beneficiach y z praw o expectatiwach przypominasz, nie czekamy na wasze śmierci, bo y swemu żywotowi zamiary uczynić nie możemy. Życie choć do stu lat, tylko nas w pożądanym nam pokoju, poki nam Bog żywota przedłuża, zaniechaycie. Potomkowie naszy o sobie y o cerkwi Bożej mowić będą, a to co sprawiedliwość święta ukaże, rozumiemy, stanie. Pokazał to wam z praw cerkiewnych Verificator dowodnie, że niesprawiedliwie tych dobr, bo nienależnie zażywacie: ufamy, że ich sprawiedliwym wyrokiem lub Bożym, lub Pańskim, ustąpicie. My ich wam z rąk

nie wydzieramy: wezmie ten, który władze ma. Bo kto co niesłusznie y nad prawa otrzymawa, słusznie to ten według prawa traci. Co gwałt przypominasz: prawem świeckim y Bożym my począwszy, żadnego do sprawy tej gwałtu nie przemieszywamy, bo iak na Boski wyrok na pewną Miłościwą Krola Iego M. obietnicę niewątpliwie czekamy, y o skutek iej prosimy. „Ale y prośba wasza, mowi Redargutor, własną groźbą, tak bowiem mowice: Coż więc? wszyscy oraz duchowni y świętscy Koronni y W. X. Lith. y Ruskiego obywatele, Szlachta, Rycerstwo y wszytek lud pospolity pod prześwieatne Krola Iego M. nogi siebie podesławszy, łzami ie naszemi oblewamy, a iak ś. sprawiedliwości praw naszych y swobod opiekuna, stroża y obroncę, uniżonym sercem w słowach wszelkiej powolności, wierności y poddaństwa prosimy, aby według Krolewskiej swej uczynionej nam obietnicy pańsko y oycowsko, młściwie y łaskawie, z nami obszedszy się, formę duchowieństwa naszego, w przełożonych duchownych cerkwie naszej Ruskiej, tę nam zachować raczył, którą w tych pań(59 стр.)stwach swoich pod czas szczęśliwej swej Koronaciej zastał, wołał swą Pańską y przysięga stwierdził.“ To z Verificatora Redargutor przełożywszy, sens tego taki być wykłada: „Słowa zdadzą się być przyjemne, ale iad w nich gorzki; sens ich taki, iaki od was samych slychamy, że się spiszecie, wszytkich pobuntuiecie w Państwie y na Ukraine, na Pana y na Rzeczposp. nastąpicie, y uprosić myślicie, właśnie iakoby na kark nastąpiwszy, w czym wam Pan Bog nie pomoże y rady wasze niecnotliwe pomiesza.“ To wyrzekszy, y mowę swoją y ten czwarty rozdział owemi słowy concluduje: „że ten, co mienił się być Patriarchą, wysłany iest od Cesarza Tureckiego umyslnie na rozerwanie przymierza z Moskwą y na uczynienie turbacyi w tym Krolestwie, et caet..., macie wy temu bezzakonni zakonnicy Monastera Bratskiego wierzyć, bo grzech mowieć: potwarz to.“ Na te słowa twe, Redargutorze, skromnemi być nie możemy, aleć z nich fałsz zadajemy, z których poki się nie wyprawisz, poty u nas y u każdego, młściwego y łaskawego tych naszych skriptow czytelnika, kłamcą zostawać będziesz, a nie wyprawisz się pewnie, pokiś żyw, bo z szczyrych naszych w Verificacie y słow nigdy tego, coś tu przełożył, aż pęknieysz, nie wyzsiesz,

byś y naiadowitszym pańkiem być chciał. Nie wykładać to, ale przykładać swoje złe do cudzego dobrego; iak tedy sens twoy fałszywy, tak y udanie twoie o nim fałsz, abyś go kiedy od nas miał słyseć, iakżeć prze takie twoie fałsze nie mamy mowić—potwarz to? A że nas łysz, abyś tego daley nie czynił, nie drażnimy cię, bo to sztuka na iadowitego nie rzucać nań, ani się oglądać: y sam warczec przestanie.

O Patriarsze ś. z siebie sǎdzimy: bo ieśli on taki zdrayca, iakie my, summienie nasze o nim inaczey rozumieć ||(60 ctp.) nie dopuszcza, tylko iak o nas samych, iak o człowieku uczciwym, zacnym y niepodeyzrzanym. Ma w tey sprawie, ile do tego świętego męża, każde bogoboynę serce Pana Boga prosić, aby mu nie dopuścił mowić na niewinnego niesprawiedliwości. Bog wszechmogący sam świadkiem iest, ktory wszystkie skrytości ludzkie wie, że grzechu każdy ten nie uchodzi, y smiertelnego, ktory tego zacnego męża, w żadney zdradzie niepodeyzrzanego, za zdraycę do Kroła Iego Młści udał. Poczuie każdy takowy sprawiedliwą pomstę z nieba na ten czas, skoro się ten święty mąż grobu Bożego, ktorego iest strożem, według zwyczaju swego w cudownych sprawach Boskich, dotknie. Ktorego, iuż w drodze będącego, ś. modlitwam przewielebny w Bogu Iego Mość Xiǎdz Biskup Kiiowski*) siebie poruczając, miedzy innymi tak do niego w liście swym pisać raczy: „Divinae Maiestati indignus supplico, ut tuam Illustrissimam et Reverendissimam Celsitudinem, Angelico septam praesidio, ad locum destinatum incolumem reducere dignetur, id quoque à tua Celsitudine in locis sanguine Redemptoris nostri irrigatis et consecratis, mihi vicissim rependi peto.“ „Pana Boga niegodny ze wszystkiego serca mego proszę, aby on twoię Oświęconą y Przewielebną wyniosłość, Anielskim zastępom otoczoną, do mieysca naznaczonego doprowadzić raczył, wyniosłości też twoiey proszę, aby mi to od niey na mieyscach, krwią Odkupiciela naszego oblaných y poświęconých, wzajem oddano było.“ Błogosławić raczey y ty, Redargutorze, temu świętemu mężowi chciey, y iego o wzajemne u grobu Bożego za tobą błogosławieństwo prosić,—w czym ci day Christe Panie upamiętanie.

---

*) Boguslaus Radoszewski Boksza, Episcopus Kiioviensis, et caet.

(61 стр.) Rozdziału Redargutorowego piątego nadpis: Przywileie, constitucye y dekreta Trybunalskie, ktore oni przywodzą, nie były takie, żeby się bezpiecznie mogli święcić bez praesentacley Krola Iego Miłości.

Odpowiedź.

Przywileie, constitucye y dekreta Trybunalskie, przez Verificatora przywiedzione, wiedzieć daia, że do nas wszytych, ktorzy iesteśmy pod posłuszeństwem Patriarszym, żadnego prawa apostatowie nie maia.

W odpowiedzi na ten piąty rozdział niedługo cię, miłościwy y łaskawy czytelniku, zatrzymamy. Z samego abowiem tego rozdziału nadpisu z nadpisem o tey rzeczy, od Verificatora uczynionym zniesionego, obaczyć możesz, iako ten fałeszny naśmiewca oszukiwa. Redargutorow nadpis taki iest, widzisz, a Verificatorow w tey rzeczy nadpis taki iest: Prawa świeatskie, to iest przywileie, constitucye y dekreta Trybunalskie, ktore nas z władzy odstępcy Metropolita y władyk wyimuią. Coż tu, miłościwy y łaskawy czytelniku, tym nadpisom, a w iedney y teyże rzeczy, iednemu do drugiego? Nie iest zaiste tak przeciwna zimność gorącości, iak nadpis Redargutorow przeciwny iest Verificatorowemu. A iednak chce się zdać, że directe w Verificacley opisane sprawy redarguie. Mowią popolicie: „mow wilku pacierz, a on mowi baran.“ Verificator przekłada, że apostatowie naszymy do nas, duchownych y świeatskich, y do cerkwi naszymy, pod posłuszeństwem oyca Patriarchi będących, żadnego prawa y żadney władcy nie maia,—czego oto [(62 стр.) temi prawy, przywileymi y constituciami dowodzi, ktore tak dawne są, iak dawna iest y ta apostasia. A Redargutor prawi, prawa te wam nie pozwalali święcić się: rei estis criminis. Ktoż tak marny, aby wolności religiey naszej praw y przywileiow dopiero od św. pamięci Krola Iego M. Stephana początku szukał, iako ten Redargutor mieć chce y czyni? Ktora ma swoje prawa tak dawne, iako iest sama dawna w Ruskiey ziemi, oyczyźnie naszej. Gdyby kto zapytał

duchownych Rzymskich: iak dawne mają prawo duchowne? Posłyszał by pewnie od nich: w Rzymie tak dawne, iak dawna iest tam wiara chrześcijańska, y iak ktore dawno są ferowane; a w Polszcze też a nie insze duchowne są prawa tak dawne, iak dawno Polska wiarę w Chrystusa Pana y krzest św. przyięła. Toż każdy sobie y od Rusi odpowiedziane być niech rozumie: w Graecyey tak dawne być prawa duchowne, iak dawna iest tam wiara chrześcijańska, y iak ktore w niej dawne są ferowane; a w Rusi też a nie insze duchowne prawa tak być dawne, iak dawno Ruś wiarę w Christa Pana y krzest św. przyięła. Y ztąd iak Polskie prawa duchowne nazywane bywaią prawy religiey Rzymskiej, tak nasze duchowue prawa Ruskie nazywaią się prawy religiey Graeckiej. Iak tedy głupia rzecz iest pytać o nowotninie praw Polskich, iakoby w Polszcze ferowanych duchownych, tak iest rzecz głupia pytać y Rusi o nowotninie praw ich duchownych, iako w Rusi ferowanych, wyiawszy oboich swobody, przywileymi warowane.

To wkrótce przełożywszy, mowiemy: prawa w oyczyzuie naszey narodowi Ruskiemu ieszcze zaraz od początku wiary w nas chrześcijańskiej zostały dwoiakie—świetskie y duchowne. Świetskie były od Xiążąt Ich Młści ferowane y na piśmie podawa[!](63 стр.)ne, iako od samego Włodzimierza, od syna iego Iarostawa, y od inszych. Duchowne wszystkie ogułem od ś. Wschodniej cerkwie z wiarą zaraz przyięte są y do używania cerkwi Ruskiej podane. Więc gdy narod Ruski pierwey od części był przyłączony do Wiel. X. Lith. y Korony, a potym y zupełnie stał się incorporowany Krolestwu Polskiemu: przypuszczony iest na tych miast zupełnie do wszystkich praw, swobod y wolności świetkich Koronnych y Lithewskich, ktorych miał zażywać, iako y zażywa, swoich praw świetkich, od Xiążąt Ich M. Ruskich iemu podanych, owszeki zaniechawszy; ale przy prawach duchownych swoich, a nie inszych wszystkich iest cale y zupełnie zostawiony, tych, ktore miał zaraz przy chrzcie sobie od św. Wschodniej cerkwie podane, z tym od Krolow Ich Młści uwarowaniem, że Ruś takiey wolności w swoich prawach zażywać miała, iakiey wolności w swoich prawach zażywa w Państwach Koronnych kościoł Rzymski. Co się widzieć daie z przy-

wileiow, narodowi Ruskiemu przy incorporowaniu iego do Korony nadanych, y inszych wielu rozuemi czasy danych, z którychśmy nieco w odpowiedzi naszej na pierwszy Redargutorow rozdział przypomnieli.

A iż to prawo duchowne Ruskie iest wieczne, kanonami synodow powszechnych uchwalone, od Wschodniej cerkwie Rusi przy chrzcie podane, a od Rusi tegdyż zaraz przyjęte y od Krolow Ich M. Polskich pozwolone, przywilejami y przysięgą stwierdzone, być nam pod tego pasterza duchownego posłuszeństwem, od ktorego wiary chrześcijańskiej iesteśmy nauczeni y ochrzczeni: coż tedy nas o tym pytać, iakie prawo na to mamy, abyśmy zostawali pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego? Co samy zwyczaj wyświadcza, (64 стр.) cza, gdyż y pod ten samy czas, w który się to incorporowanie działo, Ruskiej cerkwie duchowni y wszytka Ruś byli pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego, iako y sami adwersarze nasi w Kreuzie przyznawali. Coż nas bezpotrzebnie o prawa nasze duchowne pytaią? Lub na co y o świeckie? Za św. abowiem pamięci Krola Zygmunta pierwszego, ktorego wolą y staraniem ta się państw Ruskich incorporacja do Korony stała, Metropolitom wszytkiej Rosii był Iona Protasowicz, od Metrophana, Patriarchi Konstantinopolskiego; po nim nastąpił Ilia Kucza; oba y po nich wszyscy aż po Rahoze, pod posłuszeństwem Patriarszym. Rahoza pierwszy, y ten od Patryarchi poświęcon, zmienić.

A że nasz narod przy prawach duchownych świętey Wschodniej cerkwie zwykłych zostawiono: po pomienionym zwyczaju, który iakoby iest prawem przyrodnym, po przywiedzionych od Verificatora y od nas w odpowiedzi na rozdział trzeci, prawach synodalnych y po przypominanych przywileiach, pod czas incorporacyi nam danych,—y to samo rzeczywiście wyświadcza, że się cerkiew nasza prawy duchownymi Rzymskiego kościoła nigdy nie rządziła, ani sądziła, y że wielą przywileiow y po incorporacyi y przed incorporacją Xięstw Ruskich do Korony, prawa duchowne religiiy Graeckiey są stwierdzone. Ktore prawa mając w sobie powszechnych Synodow uchwały y kanony opisane, mają ten kanon, aby każdej krainy prawa nieporuszne zachowane były. Ma y tę uchwałę, aby temi naro-

dani ten Patriarcha iuridicował y duchownie władnął, który ie do wiary chrześcijańskiej przywiódł y ochrzczył. Co oboie że w narodzie naszym Ruskim, za wolą Bożą y przeyzrzeniem iego św., cudownie Konstantynopolski Patryarcha sprawił: iego przeto du^(65 ctp.)chow-
ney władzy y iurisdictioney narod nasz Ruski Boskim y ludzkim prawem należy. Krole tedy Ich M. Graeckiey religiey prawa duchowne Rusi przyznając, stwierdzać y poprzysięgać raczą. W których po przysiędze wyjątek taki czynić, bez krzywoprzysięstwa stać się nie może. Iakoż y nie dział się żaden, y nie dzieie, ponieważ Krol Iego M. narodowi naszemu Ruskemu pod zwykłym nam Patriarchi Konstantynopolskiego posłuszeństwem y teraz zostawać, bronić nie raczy, y owszem, wedle dawnych naszych zwyczajow y fundacij, praw, przywileiow, y wam apostatow naszym praeiudicować nad nami nie-dopuszczać, przyobiecać raczy. Co się z przełożonych od Verificatora przywileiow, constitucij y dekretow Trybunalskich na oko widzieć daie, w których się rzeczywiście wyraża posłuszeństwo nasze duchowne, Patriarsie Konstantinopolskiemu należące, bez ktorego my woli y pozwolenia w sprawach duchownych nie zostawić nie możemy, y wszyscy naszej Ruskiey cerkwi przełożeni duchowni.

To tak się mieć przełożywszy, do obrony przywileiow świętey pamięci Krola Iego M. Stephana, narodowi naszemu Ruskemu danych, przystępujemy. Mowi Redargutor: „w przywileiach, iako y w każdej sprawie prawney, iuristowie dwie rzeczy upatrują: principale et accessorium, to iest, rzecz główną y rzecz przypadkową, bez ktorey rzecz główna może być. Pierwszą utwierdza przywiley, y dowód na taką rzecz iest dodry z przywileiu. Druga do przywileiu właśnie nie należy, y nie może się dowodzić z przywileiu: przyczyna tego ta, że nie była intentia Krolewska, iedno to dawać, o co na on czas proszono.“—Radzi to słyszimy y pozwalamy na to, co z iuristow powiadasz. Uffamy za pomocą Bożą, że te^(66 ctp.)go Redargutora przez to prawdę być po nas przyznać vel invitum uczynimy: w tym, że te przywileie prawa naszego duchownego wielce strzegą, y wielce ie stwierdzają, y że iurisdictionę w cerkwi Ruskiey Patriarsie Konstantinopolskiemu wyraźnie przyznawają.

Pytamy cię, Redargutorze: w przywileiach tych, od ś. pamięci Krola Iego M. Stephana nam danych, co ty rozumiesz principale, a co accessorium? Accessorium być powiadasz kalendarz, aby do niego Ruś nie była przymuszana; principale nie pokładasz: ieśli z niewiadomości, znosna rzecz, ieśliż z umysłu, karania od Boga prze nieszczyrość twoię nie uydziecz. Abyś tedy y ty wiedział y ten, komu należy, my pokładamy. Pryncipale tych przywileiow iest prawo nasze duchowne wieczne, od ś. Wschodniey cerkwie (iakośmy wyszey powiedzieli) nam przy krzcie ś. podane, od Krolow Ich M. pozwolone, przywileiami y przysięgą stwierdzone; a accessorium to, co ty być powiadasz, krore się fundue na tym principalnym y stwierdza ie. Krol tedy Iego M. ś. pamięci Stephan, poglądaiąc na prawo nasze wieczne owe, że mamy prawa swoje duchowne, ś. cerkwie Wschodniey własne od nawyższej zwierzchości stolice Konstantinopolskiej nam podane, stwierdzać to raczy, a przez nie y to accessorium znosi, abyśmy do nowego kalendarza nie byli przymuszani, y daie tego przyczynę taką: bo tego, mowi, oni bez wiadomości nawyższego duchownych praw swoich postrożce, Patriarchi Konstantinopolskiego, uczynić nie mogą. Zaczyn szlusznie my tych Krola Iego M. Stephana przywileiow na dowod iurisdictioniey w cerkwi naszej Ruskiey Patriarchi Konstantinopolskiego używamy. Czego tymże samym, przez cię zażytym przykładem, tak stać maiącym dowodzimy. Roku 1582 stała się odmiana kalendarza za roskaza||(67 отр.)niem Grzegorza 13, Papieża Rzymskiego, przyięta iest po niektorych Krolestwach chrześciańskich, przyięta y w Krolestwie Polskim, y za roskazaniem Krola Stephana wszędzie obwołana. Ludzie nabożeństwa Graeckiego, ktorzy prawam y uchwałam priwatnym Papieskim podlegać niepowinni, przyimować iey nie chcieli. Urzędy zaś nabożeństwa Rzymskiego przymuszali ich do niey. Uciekła się Ruś do Krola Iego M., przekładaiąc, że prawo ich duchowne, od Krolow Ich M. Polskich y od niego samego przysięgą stwierdzone, ktore mają ze Wschodniey cerkwie, nie pozwala im tego, aby mimo wiadomość pasterza swego, Patriarchi Konstantinopolskiego, w ktorego ręku postroga praw ich duchownych, kalendarz przyiąć mogli: y zaraz prosząc, żeby do kalendarza nowo odmienionego, y do odprawowania

święt wedle niego, mimo wiadomość Patriarszą, przymuszani nie byli. Krol na to pozwala y przywileiem utwierdza, oznaymując przezeń, że Ruś takie prawo duchowne wieczne ma, od nas y od przodków naszych poprzysiężone, ktore im mimo wiadomość Pasterza ich najwyższego, Patriarchi Konstantinopolskiego, kalendarza przyjmować nie pozwala. Zaczym z zdania iuristow y principale y accessorium tego przywileiu to mieć chce, aby Graeckiey religiey ludzie w wiecznych duchownych prawach swych bezprawia nie ponosili, y żeby prze poważność y stałość praw swoich własnych, ktorych strzec powinni, do żadnych oboich praw przymuszani nie byli: boby się przez to wielkie im bezprawie y naruszenie praw ich działo, ieśliby to, mimo wiadomość y pozwolenie Patriarchi swego, uczynić przymuszeni byli, czego im on, iako stroż praw ich, nie pozwala.

Masz tedy to z tych przywileiow, czegoś nie chciał y co rad nie rad przyznać musisz. Za czym y to, co na(68 стр.)wodzisz, inaczey się, niż ty prawisz, nayduie. Pokazuje się abowiem to widocznie, że Krol Iego M. na to imiennie w przywileiach swych Patriarchę wyraża, aby go okazał y determinował być y starszym duchownym naszym y pierwszym strożem praw naszych duchownych: za takimi naszymi, ktorzyśmy Krola Iego M. o to prosili, raciami, że my Ruś mamy swoię duchowną iurisdictionę własną, cudzych praw szukać y nienależney iurisdictioney podlegać nie iesteśmy powinni, y prosimy, aby się nam w tych prawach naszych bezprawie nie działo,—y ta była własna controversia. Zaczym Krol Iego M. temi przywileiami swemi determinować y umocniać raczy, aby my Ruś nad starożytnie wieczne nasze prawa y zwyczaje duchowne, mimo posłuszeństwo Patriarsze, do Rzymskiego posłuszeństwa y do kalendarza nie byli przymuszani, gdyż tego, bez naruszenia praw swych y bez wiadomości swego Patriarchi, uczynić nie mogą. Wiedzieć tedy masz, vel invitus iakośmy rzekli, Redargutorze, że te przywileia z własney intenciey ś. pamięci Krola Iego M. Stephana iurisdictionę Patriarchi Konstantinopolskiego stwierdzają, y słusznie od Verificatora na dowod są przywiedzione, nie tego, co ty z umysłu opacznie nadpisujesz, „że te przywileie nie były takie, aby bezpiecznie się mogli święcić;“ ale owo, co nadpisuie Verificator, „że te przywileia nas z władze

odstępcy Metropolita y Władyk wymiują,“ a za tym y to, „że te przywileia są takie, iż się według wiecznych duchownych praw swych bezpiecznie mogli święcić.“

Co się dotczyce universału (ktory stoi nam za przywilej) Krola Iego M. Pana, teraz nam szczęśliwie panującego, chce go Redargutor nieważnym do wieczney w cerkwi Ruskiey iurisdictioney Patriarszey uczynić z o[(69 стр.)wych w nim położonych słów: „prosił nas Hospodara, abyśmy iemu tego (to iest rządu duchownego) w Państwach naszych pozwolili,“—co przełożywszy dalsze po woli swey rozpościera proporce, połączwszy to wszystko, co mu usta zawierało y zawrzeć miało. Prawi tedy, „że ten, będąc sam Patriarchą Konstantinopolskim, nie ważył się nic zaczynać w tym Krolestwie, aż uprosiwszy u Krola Iego M. pozwolenie.“ Zaż ci to, Redargutorze, z tego przywileju pokazać należało, co pokazuiesz, że się nie ważył poczynać bez pozwolenia iuridicować? Oszukać y tu chcesz? Ale cię przechyństwo twe, którym zamydlasz głupich ludzi oczy, nie wspomże. Toś miał pokazać, że nie miał żadnego prawa do iurisdictioney y do rozpościerania władzy swey duchowney w tych państwach. Bo to, co o pozwolenie bezpiecznego zażywania wiecznych praw swych w cerkwi Ruskiey Patriarcha Krola Iego M. prosi, humanitatis est: ludzkości y poszanowania powinności dosyć czyni,—co y Krol Iego M. przez to niebronienie iuridicowania wzajemnie iemu oddawać raczy. Niedaie abowiem Krol Iego M. nowego iakiego prawa Patriarsie Ieremiaszowi nad Rusią, ale starożytnego, przez antecessory iego nań spadłego, używać mu, y niegoło używać, ale bezpiecznie używać, pozwalać raczy. Ieśli bowiem władzę wszelką duchowną tenże Ieremiasz Patriarcha rozpościerać mógł, za pozwoleniem iemu tego wiecznych iego praw duchownych, przez Exarchi swoje, lub przez listy: iakoż nie mógł mieć tey władzy sam przytomny w tych Państwach? Ieśli miał władzę nieprzytomny poświęcić na Metropolię Kiowską y wszytkiey Rusi Ilię Kuczę, a po nim Onisiphora Dziewoczkę: co nie miał władzy przytomny tegoż Dziewoczkę zrzucić, a na miejsce iego Michaiła Rahożę poświęcić? Pocześ tedy to tylko iest, którą czyni [(70 стр.) Krolowi Iego Miłości, iako nawyższy zwierzchnośli Państw tych, a nie nowe prawo. Zaczym y Krol Iego

Młść, dając mu ten universał, mowić w nim raczy: iż co Prze-
oświęcony Ieremiasz, Patriacha Konstantinopolski,
(o święte czasy! w które tak Krol Iego Miłość, Pan nasz Miłościwy,
o Patriarsie Konstantinopolskim rozumieć y pisać raczy) z stolicy
swey przyiachał umyślnie do tych kraioy Państw
naszych, chcąc cerkwie zakonu Graeckiego y służą-
cych w nich, to iest, Archiepiskopow, Episkopow,
Archimandritow, Ihumenow, Popow, Diakonow y in-
szych sług cerkiewnych, pod władzą (otworz tu, Redargu-
torze, uszy, a słuchay co Krol Iego M. o oycu Patriarsie Konstan-
tinopolskim mowić raczy: *pod władzą*) Iego M. będących, (nie
nowe prawa daie, ale przy wiecznym go zostawać raczy, gdy mowi:
będących pod władzą Iego M.) z powinności swey nawiedzić
y duchowieństwa ich doyrzeć, iakobysie wszelakie
sprawy cerkiewne, według zakonu ich chrześciań-
skiego posłuszeństwa Graeckiego... (słuchay y tu, Re-
dargutorze, Krola Iego M., mowiącego: *według posłuszeństwa*, mowi,
Graeckiego, to nie inszego iakiego posłuszeństwa, ale Graeckiego)
Y mało niżej: A tak my tego Iego M. pozwolili, według
władzy (słuchay y ieszcze, Redargutorze, słow Krola Iego M.,
a nie bądź im niewiernikiem, ale wierzay: *według władzy*, mowi)
y zakonu swego ||(71 стр.) Graeckiego, wszystkie spra-
wy cerkiewne duchowieństwa Iego Młści, z dawnych
czasow (słyszysz, że *z dawnych czasow*, a nie teraz świeżo) du-
chowieństwu Iego M. w Państwach naszych należące,
odprawować... et caet. Y ten tedy Krola Iego M., Pana naszego
M., teraz nam szczęśliwie panującego, universał wieczne rządu y
iurisdictioney duchowney prawo Konstantinopolskiemu Patriarsze w
Państwach Iego Kr. M. przyznawa y znacnia. W którym choć się
successorowie iego nie wspominają, ale się wspomina władza iuris-
dicowania, powinność nawiedzania, posłuszeństwo Graeckie: a to
wszystko troie z dawnych czasow iemu służące y należące. Dawne
te czasy—tak antecessorow Ieremiaszowych, iako y successorow iego,
w nim samym być ukazują. Nieuplotleś tedy y z tego przywielein
tey swey nieszczerości, którąś plotł. Toż się mowi y w obronie dru-

giego przywileiu, od Krola Iego M., Pana naszego M., temuż błog. pamięci Oycu Ieremiaszowi Patriarsie na porządki Bratstwa naszego cerkiewnego Wileńskiego nadanego. Toż y w obronie przywileiu trzeciego od Krola Iego M., Pana naszego M., Bratstwu cerkiewnemu Wileńskiemu danego, w którym Iego Kr. M. wszystkie porządki brackie, od Patriarchi Konstantinopolskiego błog. pamięci Ieremiasza postanowione, stwierdzać raczy.

A co dziwując się prawisz, Redargutorze, że się tak śmieie z tymi przywileiami wyrrywamy, ktore, mowisz, że nas więcey confundować niż wesprzeć mogą,—a to z tey przyczyny, że ten przywilej na Bractwo św. Troyce iest nadany, a nie na św. Ducha. Prożno się dziwuiesz y marnie; słychałżeś kiedy u swoich owe y słuszną regułkę: ubi Papa, ibi Roma? Tam ten przy(72 стр.)wilej, miły Redargutorze, należeć y zostawać ma, gdzie zostawa y komu należy błogosławieństwo Patriarsze y posłuszeństwo kµ niemu. A co przypominasz Verificatorowi, aby się u swoich dowiedział, że te obadwa przywileie brackie iuż są pokasowane decretami Krola Iego M. roku 1600 y 1609: wie to dobrze Verificator, że bezprawnym postępkim od was apostatow naszych były ruszone, ale iż bezprawnie: zaś te dekreta wolą Krola Iego M. y prawnym wyrokiem są cassowane, a przy mocy swey zupełney zostawione. Decret roku 1600 cassowany iest constitucią roku 1607. Decret zaś roku 1609, ieśli iaki w tey sprawie ferowany był, zniesiony y cassowany iest constitucią, w roku przeszłym 1620 reassumowaną. Otoż masz upewnienie, że Verificator lepiej o żywocie y całości praw swoich wie, niżeli ty, Redargutorze, który martwe rzeczy za żywe udaiesz.

W tych pięciu pomienionych przywileiach tak wiele Redargutor korzyści nabywszy, porwał się za szosty aż nader iadowito, y nie bez przyczyny: bo go też on wziął za żywe, zaczym inaczey go zbyć nie mogszy, iuż bez wstydu ważył się gwałtem na nas rzucić, a z niego nas obnażyć y wydrzeć pokusić się, sobie go przywłaszczyć y swoje nagość nim przyodzić. Ale go to barzo omyli, bo go zbyć musi y sprosna swoię nagość świata okazać: z cudzego wozu (pospolicie mowią) y wposrzod błota zsiadaia, a z chwataney sukmanki y w kościele rozbieraia. Ale mowi Redargutor: „nasz to

wozek y nasza sukmanka, myśmy są katolicy, nas to w tym przywileiu Krol Iego Miłość rozumieć raczy, choć wam przywilej daie, gdzie w nim mowi: wszystkie stany y ludzie Państw naszych, którzy są religiey chrześciańskiej katolickiey Graeckiey, aby żadnego ubliżenia krzyw||(73 стр.)dy y bezprawia nie ponosili.“... et caet. Niewstydże cię, niebaczny Redargutorze, tak nieostroźnie, a rzec śmieie możemy, żwawie zwierzchność nawyższą w nieszczerość do ludzi, przez oto te swoje niebaczne commenta, podawać? Zaż to na wyniosłość tak wysokiey dostojności paść może, insze mówić, a insze myśleć; insze zaś mówić, a insze czynić? Iakiemuż to człowiekowi należy? Czuy się, niebaczniku, co mowisz: dobrze w takich raziech mieć ięzyk za zębami. Byś miał w oczu wstyd, a w ięzyku powściągliwość, nigdy tego mówić nie ważył byś się. Słuchay co ieden a mądrych mężow mowi: „Non debet Rex erga subditos suos alius, quam verax esse; neque quisquam subditorum aliter affectus esse debet, quam ut Regem veracem esse credat.“*) „Niema być Krol ku poddanym swoim inakszy, tylko prawdosłowny, y żaden z poddanych inakszego rozumienia być niema, tylko że Krol iest prawdosłowny.“ Nie iest przeto zaiste Krol Iego M., Pan nasz Miłościwy, we wszystkich słowach swoich inakszy, tylko prawdziwy, y żaden z nas poddanych iego innaczey o nim nie rozumie, tylko że iest w słowach swych prawdziwy. Z tym mądrego męża mądrym wyrokiem my trzymany, a tey o Iego Krol. M. wiary iesteśmy, że my przekładali krzywdy nasze, ktore od was apostatow naszych ponosimy: myśmy się na was przez Ich M. PP. posłow ziemie Kiiowskiey, y Wołynskiey, y Bractławskiey przed Krolem Iego M. skarżyli, że nam cerkwi pieczętuiecie, swiaszczenniki, pod posłuszeństwem Patriarszym będące, więzicie, morduiecie y z miast wyganiacie,— zazym wiele dziatek po miastach umiera beze chrztu św., wiele dorosłych y starych bez żywotdaiących tajemnic Ciała y Krwie Syna Bożego, wiele bez zwykłych chrześciańskich pogrzebow na mieyscach niezwykłych grzebione bywaią, y ||(74 стр.) tym podobne nam od was dziejące się oppressie y praeiudicia myśmy przekładali; myśmy

---

*) Arrian. Histor. lib. 6.

też zarazem przez tychże PP. posłów y oto Krola Iego M. prosili, aby nas przywileiem swoim Pańskim od waszych persecucij ochronić raczył, co Iego Kr. M. od nas przełożone, za ukrzywdzenie nasze miłościwie przyjąwszy, tym nas przywileiem od was ochronić zezwolić raczył, który nam do rąk iest podany, tey stronie, która tego potrzebowała. W którym Krola Iego M. postępku inaczey my nie rozumiemy, tylko że Krol Iego M. z nami poddanymi szczyrze obeyść się raczył. A że nam y to rzeczywiście wspiera, iż w nim cerkiew naszą Ruską zostawować raczy przy wierze chrześciańskiej Graeckiej starożytney, przy prawach, przywileiach y wolnościach, zdawna nadanych, y do żadney odmiany obrzędow przymuszać nas niekazać, ale zachować nas, iako stare kanony y przywileia nasze opisnią, według kanonow śś. Oycow y dawnych praw, przywileiow, swobod, wolności y zwyczajow naszych. Y tym ten swoy przywilej kończyć raczy.

Coż wy, do ktorey z pomienionych rzeczy w tym przywileiu macie? Ukażcie nam choć iedno prawo świeckie lub duchowne, które was, apostatow naszych, od posłuszeństwa Patriarchi Konstantynopolskiego wolnymi czyni, lub pod posłuszeństwo Rzymskiego Biskupa poddaie. Ukażcie nam choć ieden przywilej, ktoremu Metropolicie, przed tą dzisiejszą apostasią, pod posłuszeństwo Biskupa Rzymskiego dany: a my pod posłuszeństwo Patriarsze (chociaście ich y inszych listow y przywileiow dobrą częśćkę, wiecie sami gdzie y przez kogo, bo są na to protesta, popalili) pokażemy. Co większa? Czego iuż wy nie połkniecie: bo iest na gardło wa||**(75 стр.)**sze kością, to, co Krol Iego M. w tym przywileiu przy starych kanonach ś. Oycow zachowywać y zostawować nas raczy, iak wam należy: ponieważ w tych to starych kanonach iest naszej cerkwi Ruskiej podano, aby się w iey diacesię mimo własnego ich Episkopa inszy Episkop nie wtrącał, y ieśliby kto mimo wiadomość swego Patriarchi od inszego Patriarchi był poświęcony, aby każdy takowy za Episkopa nie był mianu. Żeby żaden Episkop w nienależną sobie diacesię, pod drugim Episkopom będąca, nie wstępował; granic, sobie przełożonych, aby nie przechodził; cerkwiem mimo uchwalone prawa, aby nie mieszał y nie turbował, pod niewagą poświęcenia iego y pod samego

degradacją. Y żeby každy krainy prawa nieporuszone zachowane były, a ieśliby kto inszą praw formę wprowadzał, ważna być niema. Y żeby te krainy, ktoreby przez krzesz ś. y przepowiedniki od ktorego Patriarchi do wiary chrześciańskiej przywiedzione były, przy nim wiecznie zostawały, a od inszego ktorego Biskupa, aby następu żadnego nie cierpiały. A ieśliby ktory y nastąpił y gwałtownie ie pod władzę swoję podbił, ma ich koniecznie ustąpić, aby się przez to uchwałam ś.ś. Oycow gwałt nie dział y żeby w postaci cerkiewnego rządu potężności nadętość nie panowała. *) To tedy, mowimy, w tych starych świętych Oycow kanonach synodalnych y przy ktorych nas ten przywilej zostawuie, iest wszystko wyraźnymi słowy opisano: iakim że sposobem wam, ktorzyście to wszystko połamali y pogwałcili, należeć może? Ponieważ ie nie na łamanine, ani na gwałt, ale na zachowanie y używanie ten przywilej cerkwi naszej Ruskiej zostawuie. Przychodzi tedy wam, albo przywileiu tego w ręku naszych odbieć, albo tego dworu, w ktorzyście się mimo wszystkie te pomienione y insze ś.ś. Oycow kanony przenieśli, zrzec się. Zaczym po||**(76 стр.)**proźnicy się na ten cudzy wozeczek wsadzacie: każą wam z niego y wpośród błota, wydzieią was z tey cudzey szatki y wpośród kościoła.

Ale Redargutor daley coś, pochutnywaiąc sobie, argutuie: „y ktoż by, mowi, tak mało uważny był, co by to twierdzić śmiał, żeby Krol Iego M., Pan katolicki, miał przyznawać tym, ktorzy Papierza Rzymskiego nie mają za głowę wszytkiego crześciaństwa, że oni są wiary katolickiey: boby tym samym sobie samego odsądzał wiary katolickiey.“ O nasz miły Redargutorze, tożes marny. Czemuś to domowego wychowania człowiek? Zdasz się iakobyś nieba głową swoią sięgał, a ty iak ieden z nich. Wiedźże o tym, że w lepszey opatrności swey, serce krolewskie P. Bog mieć zwykł, nierzkąc niż twoie prostackie, ale niż y nymędrszych w iego Państwie. Y że osobliwszą łaską Bożą duch iego rządzony bywa, niż y naypracowitszych, nierzkąc ciebie, marnego szpargalisty, xięga-

---

*) Canon Apos. 32. 1 Syn. powszechny. can. 6. 2 Syn. powszechny, can. 2 y 4. 3 Syn. can. 8.

rzow y w piśmie uczonych ludzi. Torem przodkow swych, Krola Iego M., Pana naszego, Duch Boży, który w nim y przy nim iest prowadząc, tak iemu nas nazywać ukazuje, iak nas nazywali przodkowie iego y iak właśnie nazywani być mamy. Weyzrzy we wszystkie prawa y przywileie, ile ich od Krolow Ich Młści mamy, przed waszą apostasią, pod posłuszeństwem Patriarszym będącym, nam y przodkom naszym nadane,—a doznasz, że gdzie ieno kolwiek Rzymskiej y Graeckiej religiey ludzi wzmianka się dzieie, wszędzie iednako oboich wspominać raczą: ludzie religiey Rzymskiej; ludzie religiey Graeckiej; kościoły zakonu Rzymskiego; cerkwie zakonu Graeckiego; sprawy kościelne zakonu chrześcijańskiego posłuszeństwa Rzymskiego; sprawy cerkiewne zakonu chrześcijańskiego posłuszeństwa Graeckiego; my zwierzchny obroń||**(77 стр.)**ca kościołów y cerkwi Bożych. Słyszac Krole Ich M. o naszej cerkwi Bożej, pod posłuszeństwem Patriarszym będącey, tak iako y o kościele Bożym, pod posłuszeństwem Patriarszym będącym, mówiące,—co się dziwujesz, Regargutorze, że Krol Iego M., nazywając ludzi religiey Rzymskiej chrześcijany y katolikami, nas ludzi religiey Graeckiej, zarówno tymże tytułem zdobiąc, chrześcijany y katolikami nazywają? Żaż cerkiew Bożą nie iest imie cerkwie chrześcijańskiej katolickiej? Przec nie możesz. Lecz Krol Iego M., Pan nasz M., w universale, Oycu Patriarsze Ieremiaszowi (o którym tu wzmiankę czyniliśmy) danym, cerkwi nasze Ruskie, pod posłuszeństwem Patriarszym będące, cerkwiami Bożymi nazywa: coż ci za dziw, że y w tym swoim nam danym przywileiu ludźmi nas religiey chrześcijańskiej katolickiej mianować raczy? Boby tak, mowisz, siebie samego odsądzał wiary katolickiej. Mylisz się, panie Redargutorze. Rzekłbym: lepiej Krol Iego M. umie, co iest iedyna ś. Katholicka y Apostolska cerkiew definiować, niżli ty, ale tępości twej tak wysokiemu rozumowi comparować nieważę się. Wiedzieć Krol Iego M. raczy, że nas oboią stronę, y Wschodnią, mowiemy, cerkiew pomiestną y Zachodnią, cerkiew ś. Katholicka, która iest iedyna w wnętrznościach swoich, w których się one zaczęły, nosi, do ktorey iedno y toż prawo obie mają: a iednością miłości wzajemnie będąc ziednoczone, Pana Boga o to z oboiej strony prosząc, aby on to, co ie dzieli,

to iest, co się kolwiek non per defectum, ale per excessum w roz-nice miedzy nie podało, oycowsko uprzatnął y zniósł. A iż defectus, iako mówią, fide non utitur, excessu fide abutitur. Nie nayduie przeto Krol Iego M. defectu w świętey wierze naszej Graeckiey, nie nayduie y w swey Rzym^[(78 ctp.)]skiej: zaczym gdy nas ludźmi relligiey chrześciańskiej katholickiey Graeckiey nazywać raszy, siebie samego tegoż tytułu chrześciańskiego katholickiego nie odsądza, w czym się Redargutor, rzecz przeciwną stanowiąc, bardzo myli, nie chcąc wiedzieć, że neque in excessu, neque in defectu (ieśli y o swey toż rzec może) ś. cerkiew Wschodnia z katholilickiey nie wystąpiła. A toż widzisz, miły Redargutorze, żeśmy wiedzili za łaską Bożą, cośmy sobie wyprawili. Rozum, który wam apostasia ta odjęła, został przy cerkwi Bożej, że wy tego pojąć nie możecie: trafiać się wam musi, iako tonącemu chwytać się y zawysz. Nie strasz nas y tym, że Krol Iego M. przywileiow swych zostaię wierny interpres: taki nam iest Pan Krol Iego M., P. nasz M., iaki y wam: taki nasz obrońca, iaki y wasz; ufamy my Panu naszemu M. y na ś. iego wyrok puszczamy.

Ale iuż do constitucii, ktore Redargutor znosząc, mowi: „Co się tknie constitucyi seymowych śmieie się każdy bezumstwu waszemu, iako się wykładaczami ich czynicie, ciągnąc choć przez gwałt na swoją stronę y rozumiecie, że intencja Krola Iego M. y wszytkiego Senatu ta była, znosić unię, co iest przeciwko sumnieniu ich, mieliby na to pozwalać y uchwalać gwoili wam: wielką im zaiste krzywdę w tym czynicie.“ — Przyznawamy y my, Redargutorze, że każdy z nas się śmieie, ale tobie podobny bezumnik, który tryumphy zwykł obchodzić przed zwycięstwem. Z czegoż się naśmiewasz, ożuwny naśmiewco? Z tego, iakobyśmy nie ku intenty Krola Iego M. y prześwietnego oboiego Iego K. M. Senatu y wszytkiego Rycerstwa te constitucye wykładali, y iakobyśmy ie przez gwałt na swoją stronę naciągali? Y śmiechem zaiste swoim, y tą mowę swoją krzywdę nam w oboim tym czynisz: intency Krola Iego Mości, Pana ^[(79 ctp.)] naszego M., w ferowaniu tych constitucii nie tykamy się, w tym ią położeniu zostawuiemy, w którym y w podawaniu przywileiow mało wyszey zostawiliśmy. Co się zaś wykładu na-

szezo tych constitucyi y gwałtownego ich od nas ku stronie naszej naciągania dotyczy, odsyłamy cię y łaskawego czytelnika do odpowiedzi naszej na artykuł twoy czwarty. Gdzieśmy o tych constituciach y obietnicach, nam przez nie od Krola Iego M. uczynionych, przełożyli dowodnie z własnym ich wyłożeniem, bez żadnego ku stronie naszej gwałtownego ich naciągania,—co y sam rad nie rad przyznać musisz.

Ale się ty natrętując dziwuiesz się, y za rzecz przeciwko sumnieniu podajesz, znosić unię. Ia się zaś mowie tey twey nie dziwue: każdy abowiem, który niepokoju oyczyźnie życzy, to mowi. Już to przez dwadzieścia sześć lat tę unię stroicie: powiedzcież nam, prosimy, iakoście ią barzo y pozwami, y mandatami, y panowaniem rozmaitym, y biciem, y więzieniem, y morderstwą, y baniowaniem, y cerkwi pieczętowaniem, y nabożeństwa zabranianiem, (bo to wasza w uniey przepowiedź, tym ią y szyrzycie),—iakoście ią, mowiemy, barzo rozszerzyli? Porównasz wasza kilkunastu osob unia, z tak wielkimi z niey pochodzącemi oyczyzny kłopotami, biedami, turbaciami y niebezpieczeństwą? Ieśli zbawienia szukasz, ukazujesz na unię: czemu nie idziesz prosto raczey na wszystkie nabożeństwo Rzymskie? A niż tak między panem y poddanemi niesnaski y zawieruchi stroić? Byś chciał tę swoją wielebną unię porównać z szkodami y kłopotami oyczyzny, których ona iest przyczyną, y nalazszy, na śmieciu ią odszedłbyś. Co nas Ruś z Rzymianą barzief poiątrzyło, ieśli nie ta obłudna unia,—że oni naszych cerkwi ubiegają, a my ich kościołow, że oni nasze nabożeństwo ganią, a my ich, choć **[(80 стр.)]** niemal toż iest y iedno? Co tych między nami a Rzymianą na wewnętrzną mało potrzebną wasń scriptow uszczypliwych narodziło, ieśli nie unia? Co Krola Iego M. częścief molestuię, co Rzeczp. barzief turbuie, co więtsze skwierki y płacze w oyczyźnie czyni, ieśli nie unia? Co przyczyną y niesłychanym excessom, y niebýwałym odwagam, iakie się dziś w oyczyźnie dzieią, ieśli nie unia? Ieśliż w ten koniec przeciwko sumnieniu być pozwalać unię znosić, prawisz, że idzie o duszy ludzkie,—wiedzieć masz, że nie zginie tylko syn zatracenia. *) Ieśliż też tę unię ogniem przepowia-

*) Ioan. cap. 17.

dać y mieczem szyrzyć—czego Chryste Panie racz uchować—wyidzie to iuż z własności Ewangelickiey przepowiedzi: iakoż baczymy na tym iesteście. Mowisz tedy, pozwalac y uchwalac znosić unię jest to przeciw sumnieniu Krola Iego M. y wszytkiego Senatu duchownego y świeckiego y stanu rycerskiego. My o to nie stoimy, ani iesteśmy na tym tak barzo, aby unia znoszona była, ponieważ w państwach tych wolno każdemu iako chcę wierzyć. Oto narod nasz Ruski Krola Iego M., Pana swego M., prosi, aby Iego Krolewska M. przy prawach naszych y wolnościach, tak świeckich, iako y duchownych, nas zostawić raczył: aby nam były przywroczone dostoięstwa dnuhowne z należacemi do nich beneficiami, żeby nam oddane były cerkwie, abyśmy zostawali pod zwykłym nam posłuszeństwem, aby nam wolne było nabożeństwo; oto narod nasz Ruski Krola Iego M. prosi, a wy sobie iak raczycie. Ustąpiwszy nam własnych naszych duchownych y świeckich dobr, by was było tysiącami, zayzrzec nie będziemy.

Prosimy cię, miły Redargutorze, iakie to wam, apostatom naszym, prawo pozwala ięździć by y do Charonta na duszach naszych? Skąd my u was narod tak [(81 стр.)] barzo pogardzony, że nas iak woły do pługu wole waszey zaprząć usiłuiecie? Dziwuiecie się naszym musowym postępkom, a niechciecie się temu zadziwić, ieśliżemy powinni tak nieznośne oppressie od was ponosić? Y nacięższemu nieprzyjacielowi naszemu cierpieć tego, nigdybyśmy na sobie nie przewiedli, co wam cierpiemy, czekaiąc lub na wasze obaczenie się, lub raczey na miłościwą łaskę Krola Iego, M. Pana naszego M., że wzdam kiedy nas z niewoli waszey ciężkiey wyrokiem swym Pańskim ratować będzie raczył. Macie zaiste uważyc, co to czynicie? Ieślisie o podobną rzecz kusicie, albo nie? Nam się zda o niepodobną, bo ieślisie przez te tak wiele lat, łagonie idąc, nic nie sprawili, zaczetą tyranią ieszcze mniey. Gdzie abowiem tu, prze Bog, słusznosc: kwoli apostacie, który się dziś ślebizować po Rusku uczy, mamy wiary naszej, przed wszytkim światem cudami znamieniem ogłoszoney, odstąpić? Gdzie tu baczenie? Gdzie tu rozum? Rozleiesz krew y rozumiesz, że przez to miłości u narodu Ruskiego nabędziesz, aby cię miał za Metropolitę lub za Biskupa? Nie tu-

szymy. Jeśli tedy, iako prawisz Redargutorze, summienie nie pozwala Krolowi Iego M. pozwalać unie znosić: a wam nad nami zbyt kować dopuszczać, pozwala summienie? Wola tedy Krola Iego Młści, Pana naszego M., w zniesieniu tey naszej unii niech się dzieie: my Krola Iego M., Pana naszego M., o doskonale uspokojenie nas w religiey naszej prosimy.

Ale iuż ku obronie decretow Tribunalskich, ktore Redargutor burząc, oszczernie postępuje: rozumie, że gdy się naśmiej, to iuż zaraz z potrzeby wygra,—ano tak się stać musi, iako święta prawda mieć chce. Naśmiewa się wprzod z nadpisu, nad tymi decretami położonego, owego: decreta Tribunalskie, zmacnia^(82 ctp.) iące degradacją odstępnego Metropolita y Władysławow, et caet. Nie mając Redargutor, czymby karty tego wielbego swego scriptu napemnił, nie mając za co by się słusznie w Verificacy wzięć, chwyta się za słówka y w nich zażywa rybałskich cavilacij. Lecz sprawi to św. prawda, że y na tym mieyscu ten cavillator confuso stanie. Porwał przed się słowo owe zmacniające, z ktorego tak argutuie: zmacnia Tribunal degradację, to y degradować może; to wyrzekszy, rostopił się na naśmiewiska. „Iakież to, mowi, przebog absurdum, w ktore wpadaia za sprawiedliwym sądem Bożym in poenam tak wielkiego grzechu odszczepieństwa,“ y daley to, co mu się podoba, drwi. Verificatora nazywa ludificatorem, a tribunalisty ubiera w iufuły, decreta ich szacuje, y Tureckiego cesarza w takich swych decretach favorizantami ie czyni. Ale o absurde Redargutor, o marny naśmiewco: nieraz ci iuż to mowie, że in rebus seriis, w rzeczach poważnych, żarty mieysca nie mają. Zaż w tym winien Verificator, że zwykłego sądom słowa w takim razie zażył? Lub ty winniejszy, że w nim z umysłu dla naczosania uszu tobie podobnych cavillatorow ludificujesz? Jeśli ten twoy argument ważny: zmacnia Tribunal degradację—ergo y degradować może. Tedy ważny będzie y owy: zmacnia Trybunał tę daninę Krolewską—ergo y dać może; zmacnia Trybunał ten przywilej—ergo Trybunał y przywileie dawać może; stwierdził Trybunał to prawo kościelne—ergo Trybunał prawa kościelne stanowić może. Taki tedy ten twoy pierwszy argument; absurde cavillator, jeśli się

Boga nie boisz (iakoż nie boisz się, coć mało niżej rzeczywiście pokaże), ludzi się wstyday; ale y wstydać pusto: płocha dziecina, y ta się tey twoiey nieszczeroci dziwować ||(**83 ctp.**) musi. A iakoby iuż ten pierwszy wygrał, drugi z niego deducnie taki: ieśli może Trybunał degradować, to może consecrować: y wykrzyknął,—o szaleństwo, o niezbożności,—iakby też kto deducował: może Trybunał przywileię dawać, to może y szlachtę creować. O marny człowiecze! na siebie to ty exklamacie te czynisz, na swoię nieszczeroci wykrzykasz, która y szaleństwo popada y niezbożności pokupuie. „Mogłbyś tu zaprawdę od nas mieć swoy sarcasmik y słuszny, boś nań oto temi twoiemi marnymi cavillaciami zasłużył, ale calcitranti asino recalcitrare nie myślimy. A to iest twoy niewstyd. Co zaś daley prawisz: „Patriarsie Konstantinopolskiemu daie Trybunał decretom swym iurisdictionię nad wszystkim duchowieństwem Ruskim, po wszystkich państwach Korony Polskiej y Wiel. X. Lith. By o takich decretach wiedział cesarz Turecki, pewnieby przysłał umyślnie czausa swego podziękować za to, że mu sędziowie nawyższy Wiel. X. Lith. w osobie poddanego iego, ktoremu on sprawiedliwości dowodzić iako Pan powinien, ieśliby kto przeszkodę w tey iurisdictionie przysądzony czynić chciał, wstęp do tych państw publica autoritate dali. Zaiste error to nieladaiaiki.“ — A to iest twa, Redargutorze, niezbożności. To iest com ci rzeczywiście miał pokazać, że się Boga nie boisz. Zaż to boiażń Boża w sereu twym sprawuie, z biednych y nędznych poymańcow chrześcian naśmiewać się? Zaż boiażń Boża niewolnikom braci swey, chrześcianom, Boga w Troycy iedynego prawosławnie chwylącym, uragać? Pana chrześciańskiego na nie do gniewu pobudzać. a bisurmianowi serce ku nim zaiątrzać? Za mnieysze naśmiewiska przeklął Elisoeusz dziatki y stali się karmią niedzwiedziow.*) O serce przekłete! Coż ci zawinił Patriarcha Konstantinopolski, Ociec twoy wła||(**84 ctp.**) sny, który cię in lumbis przodkow twoich porodził, że tak na niego, y przed okrutnikiem pogańskim y przed chrześciańskim panom, surowie instiguiesz? Coć zawiniła y ś. Wschodnia cerkiew, matka twoia własna, która cię z wody y Ducha odrodziła, że ią y pod pogań-

---

*) 4. Reg. cap. 2.

skie y pod chrześcijańskie nogi w podert podściełasz? Y my z iednego oycy y z iedney matki rodzieni bracia twoi, cośmy tobie zawinili, że nas y z cielesnych y z duchownych dobr wyzuć usiłujesz? Coż Turczyn ma do naszych zakonow cerkiewnych y kanonow synodalnych, aby tu do oycyzny naszej czauszy swoje posyłać miał? Co y do Patriarchi w sprawach iego duchownych, choć iego niewolnikiem iest według ciała? Morzu założył Pan Bog granicy piasek, ktorych by ono nie przechodziło:*) temu koniowi y mułowi, który rozumu Boskiego niema, ogłowią a uzdą czeluści iego nie zewrze? Iuż to lat nad półtorasta Patriarchowie naszy w tey poganina tego niewoli: coż on w sprawach duchownych lub do Patriarchi, lub przez Patriarchę do nas? O rad byś ty to widział, nieszczesny człowiecze, żebyś co był mógł na przykład podać, aleś się sposobić nie mógł. Byś był chciał na żałobne w srzednich onych wiekach cerkwie Zachodney oblicze weyrzeć, nie uragałbyś dziś ożałobione lice mającey cerkwie Wschodney. Byś był wspomniął na one Rzym burzące, władzące im y chrześciany tameysze y przełożone ich duchowne trapiące y morguiące okrutniki, Gottskie, Herulskie y Wandalskie, Alariki, Ataulphy, Odoakry, Theodoryki y tym podobne: nie uragałbyś braci naszej, przez podobnego tym okrutnika zniewoloney, y na Patriarchi nasze y swoje insulsow nie stroiłbyś. Byś był, mowiemy, na to wspomniął, obaczyłbyś co umie niewola, co umie okrutnik, y co umie z zniewolo⁸⁵ (85 ^{срп.}) nemi y z okrutnikami Pan Bog; zaczym rozumiemy, żebyś tych nie chrześcijańskiego serca exaggeracij na przełożonego naszego y swego, y na cerkiewne nasze prawa, y na nas bracią swą zaniechał był. Ieśli nie macie baczenia na wnetrznosci, ktore nas y was iedne nosiły, ieśli wam zbywa na politowaniu krwie, ktora się w nas y was iedna rozlewa, ieśli y na tę, ktora nas y was iednego ciała członki zachodzi, condolencję sposobić się nie możecie: communi naturae condescenduycie; a trapić y mordować nas, iak inszemi tak oto y tymi niezbożnymi exaggeraciami, lub wstyd, lub grzech być osądzie. Zydziżesmy wam, lub bisurmianie, czyli co gorszego, że mimo te, nas iednych wszelako utyskuiecie, nas samych gnąbiecie, nam samym nie-

*) Psal. 31.

znosne praeiudicia czynicie; samym nam y na uczciwe y na pobożne następuiecie; samych nas, bracią swoją, uczciwy naród Ruski, zdrady zmaż bezecnice, y o niełaskę pomazańca Bożego, Krola Iego M., Pana naszego M., przyprawić staracie się; samym nam, Boga w Troycy iednego prawosławnie wyznawaiącym chrześcianom, wiarę wydzieracie. Miawszy wiedzieć zapewne, że nam serce nasze z piersi naszych rychley wyrwiecie, niżli z dusze naszej ś. wiarę naszą wydrzeć zmożecie. Nie iuż to y nad duszą przemoga, ieśli nad ciała w tym wolnym chrześciańskim państwie nad wolnym, prawy y swobodami obwarowanym chrześciańskim narodem, krwawo pastwić się dopuszczono wam będzie. Na co wy dniem y nocą, iawnie y kryiomo, opacznie y bezprawnie, oto takimi y tym podobnemi exaggeraciami, y columniami, y krwią woniającemi instancjami czyhacie. W czym nadzieia nasza Bog wszechmogący, w którym samym tylko wszytka ufność nasza, nadzieia nasza y Pomazaniec Boży, Krol Iego M., Pan nasz M., pierwsza nasza, po **[(86 стр.)** Panu Bogu, od szkodliwego na całość praw y swobod naszych zapędu waszego obrona. Nadzieia y sama nasza niewinność, która y ze dna morza ratować zwykła. Nadzieia y sprawiedliwość święta, ktorey własność każdemu z swego się cieszyć dopuszczać. Że swego bronimy, że swego własnego z rąk naszych wydrzeć nie dopuszczamy: za niezbożne y za zdrayce od was udawani bywamy. Którą sprawę naszą sam wszytko widzący Bog nasz niech rozsądzi. Amen.

Rozdziału Redargutorowego szostego nadpis: Że nie na wakuiące Władystwa ci nowopoświęceni nastąpić usiłowali, y że Patriarcha Konstantinopolski do krajow Ruskich prawa niema.

Odpowiedź.

Że nowopoświęceni Metropolit y Episkopowie na wakuiące stolicy Metropoliey y Episkopstw poświęcić się dali, y że patriarcha Konstantinopolski do krajow Ruskich prawo przyrodne, kanonami synodow powszechnych stwierdzone ma.

W rozdziale tym szostym Redargutor trzy Verificatorowe paragraphy burzyć przed się bierze: który na iaką się poiedynkową

woienną armatę do burzenia ich sposobił, przed oczyma twemi, miłciwy y łaskawy czytelniku, postawię, z ktorey łącno obaczysz, iak iest sposobny, nierzkac do burzenia, ale do boiu. Pierwszy paragraph Verificatorow, iż Patriarcha Konstantinopolski iest w krajach Ruskich prawem duchownym y świeckim, y zwyczajem, Pasterz przyrodny. Drugi **|(87 ctp.)** paragraph, iż Patriarcha Konstantinopolski apostatę metropolita Rahożę y iego nasladowce episkopy osądził, degradował y wykłął. Trzeci paragraph, iż za tym takowym degradowaniem, stolicy Episkopskie wakowały, na ktore owdowiałe nowopoświęceni są podniesieni.

Burząc tedy y znosząc Redargutor paragraph pierwszy, na kanonach powszechnych synodow założony y umocniony, od dwudziestego osmego kanonu synodu powszechnego czwartego poczyna, przez który naznaczone bywaią do rządu duchownego Patriarsie Konstantinopolskiemu Pont, Asia, Thracia, y narody barbarzkie,—gdzie o narodach barbarzskich wyprawuiąc, całą katrę naprasno poterał. My iemu z Balsomonem, kanonow tych wykładczem, w wykładzie tego 28 kanonu ten intent śś. oycow być powiadamy, że się przezeń wszystkie barbarzkie narody, iako Bulgarskie, Sławackie, Serbskie, Rackie, Bośmienskie, Karwatskie, Dalmatskie, Illirickie, Multanskie, Wołoskie, Węgierskie, Czeskie, Polskie, Ruskie, Moskiewskie, y insze tego barbariey nazwiska, tak względem ich na on czas hrubiaństwa, iako y względem pogaństwa, barbarami nazwani, w rząd y sprawowanie podaią. A podaią iemu pogańskie te narody na taki rząd: aby poświęcaiąc Episkopy, posyłał ie w te narody na przepowiedź Ewangeliey ś. A czemu by iemu, a nie inszemu? Nie dla inszey iakiey przyczyny iemu, tylko dla samey przyległości. Zaczym tu nic nieważy, co ten Redargutor baie, że prawa się nie piszą, tylko na podległe. W ten sposob abowiem podane mu były te narody od tego synodu, aby on ie pozyskiwał Panu Christusowi, y posyłaąc do nich przepowiedniki Episkopy, czynił ie sobie podległe, ktorym by potym prawa te należały. Marny tedy to argutent Regargutorow, gdzie mowi: „iесли **|(88 ctp.)** w krajach Ruskich onych czasow y początkow wiary chrześcijańskiej nie było, to Konstantinopolski nie miał kogo święcić.“ Tak miał inferować, to Konstantinopolski miał tam prze-

powiedniki Ewangeliey posłać, a za posłaniem ich przez nie do wiary chrześcijańskiej miał im Episkopy poświęcić y prawo cerkiewne podać.

Marna y owa powieść, co prawi, że było by to prawo niesprawiedliwe: przyczynę tego daie, „iż za occazią tego kanonu dusz ludzkich wielkie mnozstwo ginąć musiało by, gdyby z Konstantinopola przez zamieszanie iakie, albo prze iaką z inszey miary niesposobność przepowiedniki Ewangeliey posłani być nie mogli, a drugim by nie wolno było.“ Mowiemy, że na te zamieszania oycowie śś. nie poglądali, bo temu wszystkie państwa iednakowo podległy, ale poglądali częścią na to, żeby dobrze y zamieszania były: słowo Boże y wieszeniu y zamieszaniu nie pogleda; częścią y większą, iż do tych narodow, prze ich do Konstantynopolskiej stolicy przyległość, nikt rychley przepowiedników Ewangeliey posłać nie mógł y nikt sposobniey y zręczniey nimi duchownie rządzić nie mógł, iako Patriarcha Konstantynopolski, iako wszystkim tym narodom nablížszy. Który temu kanonowi dosyć czyniąc, wszystkie te wyszey pomienione barbarzkie narody Panu Chrystusowi pozyskał.

A gdy mowię wszystkie, żadnego nie wyimue. Ale rzeczce Regargutor: damy mieysce przepowiedzi Ewangelskiej od Patriarchi Konstantynopolskiego w tych narodach, w których y teraz wiara Wschodniey cerkwie y posłuszeństwo Konstantynopolskiej stolicy zostawa, iako w Bulgarskim, w Serbskim, w Słowackim, w Ruskim, w Moskiewskim, y w inszych; lecz gdzie w Polsce od Patriarchi Konstantynopolskiego Ewangielska przepowiedź? Gdzie w Węgrzech? Gdzie w Czechach? ||(89 ctp.) Gdzie w Litwie? Ponieważ y to narody były barbarzkie pogańskie. Niechże wie o tym Regargutor y iego complices, że we wszystkich tych narodach była Ewangelska przepowiedź od Patriarchi Konstantynopolskiego ś. Wschodniey cerkwie: są munimenta pewne y okazałe, przeciwko którym nikt słusznie mowić nie może. Są y przepowiadacze Ewangeliey Methodiusz y Cyrillus Episkopowie, od Patriarchi Konstantynopolskiego Methodiusza, męża św., na przepowiedź do tych narodow posłani, iako iest czytać o Methodiusie mai 11, a o Cyrille 14 februarii, żywotow świętych ięzyka Sławieńskiego. Ztąd Strykowski: a nawięcey, mowi, około

ćwiczenia y nauczania w nowey wierze tych to narodow Sławieńskich, świeżo ochrzczonych, Cyrillus y Methodius biskupowie święci pracowali.*)

Ci tedy śś. biscopowie miedzy innemi narodami Sławieńskimi przywiedli do wiary chrześcijańskiej roku Pańskiego ośm set ośmdziesiąt piątego Świętopługa, albo raczey Światopołka, Krola Morawskiego, iako pisze z Cromera y z Wenceslausa Hageka, kronikarza Czeskiego, Strykowski.**)

Skąd nasze Menologia Sławieńskie Methodiusza tego Episkopom Morawskim tytułuią. Krol Morawski Świętopług w lat po swym krzcie pięć, to iest roku dziewięćsetnego do teyż wiary, którą od tych świętych Episkopow przyjął, przywiódł Boriwoia, Xiążęcia Czeskiego, y żonę iego Ludmiłę. W lat potym sześćdziesiąt y pięć, też ze Wschodu do Morawy, z Morawy do Czech zawitała wiarę chrześcijańską dla Xiężny Czeskiej Dąbrowski, siostry Wacława y Bolesława, xiążąt Czeskich, gdy ią za żonę sobie poszlubić chciał, przyjął Mieczysław Xiąże Polskie roku dziewięć set sześćdziesiątego piątego. Dowod tego, że ten Świętopług, albo Światopołk, Krol Morawski, ze Wschodu ((90 ctp.) od Graekow wiarę chrześcijańską przyjął, ten iest pierwszy z Długosza, który o nim y o inszych dwu narodu Sławieńskiego Xiążętach tak mowi:***)

Troie Xiążąt Sławieńskich Rościsław, Światopołk y Roczel, od Graekow wiarę chrześcijańską y ceremonię przyjęli. Dowod tego drugi ztąd, że cerkiew Wschodnia y nasza Ruska Ludmiłę Krolową Morawską, żonę Światopołka Krola Morawskiego, pierwszego chrześcijanina, ma za świętą y pamiątkę iey męczeńską obchodzi dnia 16 septembra; także y Wacława (po Rusku Wiaczesława), brata rodzonnego Dąbrowki Xiężny, żony Mieczesława Xiążęcia Polskiego, dla ktorey on wiarę też chrześcijańską, ktorey ona była, przyjął, cerkiew Wschodnia y nasza Ruska ma za świętego, dzień pamiątce iego 29 septembra poświęciwszy. Te tego iasne dwa dowody położwszy, induciuemy, że xiąże Polskie Mieczesław tę wiarę przyjął,

---

*) Lib. 4, pag. 148.

**) Ibidem.

***) Lib. 1, tom. 1.

ktorey była Dąbrowka. Dąbrowka była wiary tey, ktorey była babka iey Ludmiła. Ludmiła tey była wiary, ktorey był Światopołk Krol Morawski. Światopołk wiary był tey, ktorey się nauczył od Methodiusza y Cyrilla. Methodiusz y Cyrillus tey wiary nauczyl Światopołka, ktorey byli nauczeni od Methodiusza Patriarchi Konstantinopolskiego, ktory ie posłał. Polacy tedy, też wiarę przyjąwszy, ktorey był Mieczsław, Xiążę Polskie, y Dąbrowka Xiężna, żona iego, Graecką ze Wschodu od św. Stolicy Apostolskiej Konstantinopolskiej szczęśliwie zawitała wiarę chrześciańską przyjęli.

A że y Węgrowie od Konstantinopolskiego Patriarchi wiarę chrześciańską przyjęli, daie o tym wiedzieć Zonaras historik Graeck, ktory pisze, że Xiążę Węgierskie Bologudes, y części niektorey tegoż państwa drugie Xiążę Gylas, wiarę chrześciańską przyjęli za cesarza Konstantinopolskiego Konstantina, syna Leono(91 ctp.)wego, a za Patriarchi Theophylacta w Konstantinopolu ochrzczeni, ktorzy wzięli z sobą y Episkopa na przepowiedź nauki Ewangielskiej do Węgier od tegoż Theophylacta Patriarchi podanego. *)

O Litwie żadney wątpliwości niemasz, że napierwey wiarę chrześciańską ze Wschodu od Konstantinopolskiej Stolicy przyjęli za tą okazją: Olgierd Xiążę Litewskie, miewszy dwie żenie iedne po drugiej, pierwszą Xiężnę Ulianę, corkę Xiążęcia Witepskiego, drugą Xiężnę Marię, corkę Xiążęcia Twierskiego, oboie religiey Graeckiej: gwoli ktorym y sam Olgierd wiarę Graecką przyjął y w Witepsku dwie cerkwie kosztowne w niżnim zamku iedną, a drugą za Ruczaiem zmurował, y syny swoje wszystkie, ktorych miał z Iuliany sześciu, z Marię drugich sześciu, w Graecką wiarę pokrzyżcił. **) Zapyta snąc zdumiały Redargutor: skądże Rzymska w tych państwach teraz wiara? Chcećli wiedzieć, odsyłamy go do trzeciech xiąg Kromerowych y do xięgi dwunastey Strykowskiego. Otożemy, za pomocą Bożą, pokazali to Redargutorowi, że y w Morawie, y w Czechach, y w Węgrzech, y w Polsce, y w Litwie, ze Wschodniey św. cerkwie od Konstantynopolskiej stolicy, ktorey do nauki,

---

*) Zon. Tom. 3. fol. 158. In Im. Constantin. filii Leonis.

**) Stryk. lib. 12. pag. 424, 46, 33, 461.

według przerzeczonego kanonu, przepowiedź Ewangeliey św. zasiewek hoyny swoy wzięła, chociaż dziś inszy kto wnie sierp swoy posyła,—iakim prawem, inszym to do uważania puszczam. Na to tedy tym dwudziestym osmym kanonem św. oycowie czwartego powszechnego synodu te narody Konstantynopolskiemu Patriarsze pod rząd duchowny podali; y to, co się pokazało, on w nich za postępkem czasu szczęśliwie sprawował.

Iuż do kanonu osmego synodu powszechnego trzeciego, w którym długo się zabawić nie przyidzie: ale ||(92 ctp.) pokazawszy to, co Verificator o nim prawdziwie verificuie, a co Redargutor fałszywie redarguie, to na nim przewidziemy, że nie iest to comment niepotrzebny Verificatorow, iako on baie, od niego samego zmyszony, ale iest comment istotny synodu pomiestnego za cesarza Zenona Konstantinopolskiego, a za Patriarchi Akaciusza w Konstantinopolu obchodzonego. Niech czyta ieśli mu się podoba w Suriusie żywot błog. Barnaby Apostoła, dnia 11 iunii; niech czyta w historię Baroniuszową w roku 485, w liczbie szostey, — a obaczy, że w tey swey około osmego kanonu ś. powszechnego synodu trzeciego powieści Verificator prawdziwie verificuie, a on fałszywie redarguie. Tak się tedy ta rzecz ma Piotr Fullo, Patriarcha Antiocheński, chcąc pod władzę swoją cerkwie wyspy Cypru zaciągnąć, usiłował im Biskupy poświęcać. Ktoremu gdy się sprzeciwił Episkop Salaminy Anthemius, pozwolić mu tego nie chcąc, sprawa ta, według 9 y 17 kanonu synodu powszechnego Chalcedońskiego, przed Akaciusza, Patriarchę Konstantinopolskiego, za pozwem wytoczyła się, gdzie Piotr Fullo sprawę tę producuiąc, tym prawem sobie y wszystkim Antiocheńskim Patriarcham do Episkopow krolewstwa Kyperskiego władzy dowodził, że do tey wyspy Cypru od Patriarchi Antiocheńskiego, przez przepowiedniki od niego posłane, wiara chrześcijańska iest zaniesiona y rozkrzewiona. Y mowi historia, by tego był Fullo dowiódł, tego, naczym był, pewnieby był dokazał. Ale Anthemius pokazał mu to z objawienia sobie od błog. Apostoła Barnaby, że krolestwo Cyprskie od niego iest wiary chrześcijańskiej nauczone, a nie od inszego kogo, dla czego iak Patriarcha Antiocheński, tak żaden inszy pod rząd swoy y władzę zaciągać Epi-

skopow krolestwa te||**(93 ctp.)**go nie może. A dowiodł tey swey powieści pod ten samy czas, y dla tey samey sprawy, od tegoż samego błog. Barnaby Apostoła za zrządzeniem Boskim cudownie objawionym ciałem iego, y Ewangielią, na piersiach iego znaną, na deskach z Thyenu drzewa pisaną. Zaczyn decret po sobie otrzymał. Otoż ma Redargutor to przed oczyma, o czym nie wstydał się mówić, że tego nigdzie w żadnym kanonie y w żadnym concilium nie masz.

To zaś, co mowi, że ich katholicy Patriarchowie chrzcili, a teraz schismatykom podlegać nie powinni,—fałsz, mowi: nigdy tego ze wszystką swoją apostatską ordą niepokaże, aby y terazniejszy który ze czterech naszych Patriarchow od świętey iedyney Katholickiey y Apostolskiey cerkwie był w schismie. Y to drugie teyże iest ceny, co tamże zaraz mowi, żeśmy chrześciane, cerkiew ma do nas prawo, nie ta, nie owa, ale cerkiew powszechna, która w sobie zawiera tę y owę. Ta bowiem powszechna cerkiew, która zawiera y tę y owę, tobie rozkazała, abyś podlegał władzy Konstantinopolskiego Patriarchi, ponieważ synod powszechny iest powszechney cerkwi lice. Przykład też Redargutorow z parafy popowskich do parafy Episkopskich y Patriarchalnych od niego uczyniony, iest wielka plec na Redargutora y niezbytą. Wolność, miły Redargutorze, okrzywszy się w iedney porafiey przenieść się na ustawiczne mieszkanie do drugiej, y tam podlegać nie temu presbyterowi, ani temu Episkopowi, gdzie się chrzcili, ale temu, gdzie mieszkać będziesz. Wolność, że y potwore rzeczymy, przenieść się, ale w tegoż presbytera parafy mieszkającemu, od ktoregoś się ochrzcili, drugiego presbytera władzy mimo niego podlegać niewolno, nierząd by to był w cerkwi Bożej, Redargutorze, a nie rząd. Wynieś się y ty z ||**(94 ctp.)** parafy Patriarchi Konstantinopolskiego, wolność będzie w czyiey raczysz parafiey y pod czyią lubuiesz władzą mieszkać, ale poki w parafii iego trwasz, iego posłusznym być, iemu podlegać, y iego nad sobą władzę znać musisz. Cożes z tego przykładu odniósł? To, coć y w drugim następującym przykładzie pokażemy. Gdzie z przykładu od heretykow, albo od schizmatykw ochrzczonego nawodząc, mowisz, że gdyby ochrzczoneму schizmatyka, albo heretyka odstąpić niewolno było, prawo

takie niezbożne być musiałoby: iest iedney z pierwszym ceny. Nie chcesz tyranowi w niezbożnych jego sprawach być powolnym, wynieś się z jego państwa. Nie chcesz schizmatykowi, albo heretykowi, który cię ochrzcił, podlegać, ustąp z jego parafij: inaczej władzy tyrańskiej nie zbędziesz; w jego państwie mieszkając, powoli jego być musisz. Alemci już na to mało wyższej resolute odpowiedział, aby nasz Patriarcha Konstantinopolski co przez ten twój przykład intendujesz, był heretykiem, albo schizmatykiem, fałsz iest.

Idźmyż ieszcze do tej Redargutorowej powieści, którą za dziwną Verifcatorowi udać chce. Dziwowiskość zaiste, ale Verifcatorowi nie tak bardzo dziwne, iak marne. Coż takowe? „Ia, mowi, Redargutor z kanonu pierwszego Epheskiego ukaże, że Patriarcha Konstantinopolski niema władzy Patriarszey.“ O marny głupniu! Coż daley? „A co, mowi, będzie się Verifcatorowi widziało dziwniejsze, ma Patriarcha Konstantinopolski podlegać Metropolicie Kiiowskiemu.“ To już wyszło zaiste z dziwnego. Słuchayże, miłościwy y łaskawy czytelniku, tego kanonu, którym tych swych assercij ten Redargutor dowodzi. Ktory taki iest: „Ieśliby, który Metropolita (że ten od niego cito||(95 стр.)wany kanon z Graeckiego położymy) od świętego wselenńskiego soboru odstąpił y do haeresiey się iakiey przyłączył, albo z Caelestiuszem trzymał, takowy przeciwko prowinciey tej przełożonym y Episkopom nic czynić nie może, odiyety przez ten sobor od wszelkiego cerkiewnego społkowania y do żadnego urzędu odprawowania mocy niema, y owszem samym tej prowinciey Episkopom y bliskim Metropolitom, prawosławną wiarę wyznawaiącym, zgoła podległym być ma, y zgodności Episkopskiey zrzucony.“

Ten kanon Redargutor przełożywszy, tak argumentuie: „Ieśli Patriarcha Konstantinopolski (iako go ludzie udaią) nie przyimuie soboru Elorientskiego,—a sobor Florentski iest prawdziwym powszechnym soborem,—przez to samo traci władzę swoię y podlegać Metropolitom tym, ktorzy ten sobor przyimuią, powinien,—iaki iest Metropolit Kiiowski.“ Otoż mamy y skargę, y dowod, y decret zaraz, że Oyciec Patriarcha Konstantinopolski y Patriarchą nie iest, y Metropolity Ruskiego słuchać powinien. Czymże tego dowodzi? Kanonem, fałszywie citowanym, który z natury swey iest dicti secundum

quid, a on go przeformował w naturę dicti simpliciter: co się z specificowania Caelestiusza heretyka, na przeciwko ktoremu y Nestoriuszowi ten synod był obchodzony, iaśnie wiedzieć daie. Alias, na wszystkich synodach żadney inszey heresiey strzec się nikt powinien nie był, by tylko Caelestiuszowey, y żadnego insze^{go} (96 стр.)go heretyka tylko Caelestiusza. Kanonu tego coby za cel był, commentator iego tamże zaraz wiedzieć daie, mówiąc: „ponieważ od Synodu Epheskiego odstąpiło do trzydziestu przełożonych duchownych, którzy iednomysłnymi Nestoriuszowi naydzeni byli, y uszli od synodu, nie chcąc wespoł z inszymi oycami Nestoriusza potępić, przeto synod ten od wszelkiey społeczności odłączył ich y kapłańskie im dostojenstwo odiał,—y ten, mowi, cel iest tego kanonu.“ Ktorego celu Redargutor, że nic nie wiedział, dochodzimy stąd, iż od tego przeznaczonego celu ku swey woli y potrzebie, gwałtem go naciągając, musiał go zfałszować w tym miejscu, gdzie mowi: „y do heresiey się iakiey przyłączył, albo z Caelestiuszem trzymał;“ uczynił go specjalnego generalnym, miawszy tak rzec: „Jeśliby który Metropolit od ś. tego soboru odstąpił y do Apostolskiego się zgromadzenia, lub napotym przyłączył y z Caelestiuszem teraz, lub na potym, trzymał...“ y daley. Aby go, mowiemy, ku swey potrzebie sprawił, uczynił z niego specjalnego generalnym, przydawszy owe dwie słowka: iakiey y albo, a miasto Apostolskiego zgromadzenia — heresię przyłożywszy. Z ktorego kanonu tak był powinien argumentować: ponieważ Patriarcha Konstantinopolski pierwszego powszechnego świętego synodu trzeciego Epheskiego odstąpił, y do apostatskiego zgromadzenia przyłączył się, y z Caelestiuszem trzyma: przeto przeciwko dioecesiey swey przełożonym Metropolitanom y Episkopom nic czynić nie może, y do żadnego urzędu odprawowania mocy niema, y owszem samym swey dioecesiey Episkopom y bliskim Metropolitanom, prawosławną wiarę (97 стр.) wyznawaiącym, zgoła podległym być ma. Tobys iuż mogli słusznie inferować: przeto Patriarcha Konstantinopolski nie iest Patriarchą, y Metropolitowi Ruskemu ma podlegać. Ale poki Patriarcha przyimie trzeci powszechny synod, do gromady apostatskiey nie łączy się, herezyę na nim potępioną potępia, y Caelestiusza przeklętego

przeklina,—poty zostawa Patryarchą, y Metropolit Ruski poty podlegać mu musi. Tak in forma miałeś być argumentować, Redargutorze, a nie łapaczki stroić, co dobrym ludziom nie iest przyzwoito.

Ale daymy (czego iednak nie pozwalamy) temu kanonowi y tak stać, iako gi prophanator iego stać chce. Wszakże, poki tego nie pokaże, czego wiecznymi czasy nie uczyni, aby synod Florentski Wschodniej cerkwie miał być synodem powszechnym, która nad siedm powszechnych synodow niezna więcej, poty y Patriarcha Konstantinopolski Patriarchą, y Metropolit Ruski podlegać mu winien.

Okolo szostego kanonu pierwszego powszechnego synodu Redargutor kręcąc się, dziury w nim szuka, z ktorey by go szpocić począć mógł; a nie nalazszy, za słowko się uiał, ktore radby rozkaśił—nie może, połknąć go też—nie śmie. Nie przeszedł dziesięciu wierszow kanonu tak znamienitego wielkiego synodu, sacrilege zprofanowawszy,—Verificatora z tego strofuie, że miasto Metropolity położył imię Patriarchi, „a to mowi z umysłu na to uczynił, aby nie był swymże biczem uchlustan, że bez woli Metropolity Ruskiego święcili się na Władystwa Ruskie.“ By Metropolita był z swych zamierzonych iemu granic nie wystąpił, czynić by się oni tego byli nie wazyli; ale zły Metropolitow postępek wolność im do tego taką dał, iakiey sobie Redargutor z pierwszego kanonu synodu powszechnego mało wyszey dowodził. **[(98 ctp.)** A co pierwszey tego kanonu części Redargutor dowodząc, wykrzyknął: iużeż mi się więcej nie nawiiay z tymi kanonami, zabraniającemi iednemu Episkopowi wstępować się w drugą Episkopię. Rozumiał by kto, że to on uczynił dobrze, sobie tuszając, ano z wielkiego strachu, bo tę swą płonną powieść czymby wsparł, y iedney tityry w sprawach cerkiewnych naleść nie mógł, y nie naydzie, zaczym głosem, ponieważ słownitu, Verificatora bideń odstrasza.

Ten paragraph Verificatorow pierwszy Redargutor tak pomyślnie odprawiwszy, do wtorego przystępuje owego, iż Patriarcha Metropolitę apostatę y iedynomysłnych iego Episkopow osądził, degradował y wykłął. Który znosząc, długi zawod rospuścił, wywodząc, iakim sposobem zwykli się sądy odprawować, y nie przyznawa, aby kiedy apostatowie do sądu byli citowani, nie przyznawa należnych

sędziów, y tego nawet nie przyznawa, aby byli sądzeni. Ale o tym szkoda poproźnicy słów płodzić, co wszytkiemu światu naiawi: świeża abowiem ta sprawa, z pamięci ludzkiej tak rychło wysliznąć nie mogła. My ią za pewną mamy: y nikt iey nam za podeyzrzaną udać nie może.

Co prawi z kanonu trzeciego synodu Sardiceńskiego pomiestnego (choć go mimo prawdę powszechnym Redargutor tytułuię), niech wspomni na synod Karthaginski szosty, wspomni zaraz z iaką kobiałką ten pomieniony kanon od tak zacnego synodu, na którym był y Augustyn ś., iest nazad odesłan. Mamy też my przeciwko temu coś znamienitsze, y na prawdziwie powszechnym synodzie ferowane y prawdziwemi powszechnymi synodami stwierdzone, co się tak w sobie ma: „Ieśli ktory kleryk będzie miał sprawę z drugim klerikiem, Episkopa swego niech nie odstępuiā, y do świat-skich sędziów niech się nie udaiā, ale niech się pierwey przed swoim własnym Episkopem, albo pred kim oni za pozwoleniem Episkopim zachcā, sprawa toczy; a ktoby nad to uczynił kanonnym paenam podlega. A ieśli klerik z swoim, albo z drugim Episkopem sprawę będzie miał, do Exarchi dioecesiey oney, albo do stolice Konstantinopolskiey kroluiącego miasta niech idzie, a przed nią niech się sądsi.“—To powszechnego Chalcedońskiego synodu kanon dziewiąty. Ieśli tedy pomiestny synod Sardiceński appellację namienił do Iuliusza Papierza, Chalcedoński powszechny synod nie osobie, ale stolicy Konstantinopolskiey iā przysądza. Z tego też kanonu ma się nauczyć Redargutor, co za powaga Exarchi stolic Patriarchalnych, że przeciwko osnowi wierzgać poniecha.

Trzeci paragraph Verificatorow ow, „że za degradacją y klatwą od Patriarchi na apostaty wniesioną wakowały stolice, y iako na wakuiące podniesieni są nowopoświęceni,“—znosi dwiema rzeczami: iedną podłā, druga ładaiakā. Podłā iest, którą przywodzi z tegoż pomiestnego synodu Sardiceńskiego. Podłā nazywamy, iż iā znosimy rzeczą znamienitā synodu powszechnego. Kanonom abowiem synodu pomiestnego ci tylko podlegać powinni, ktorzy w tey pro-

---

*) Ошибка пагинаціи въ подлинникѣ.

winciei lub pomiestności żyją: kanony zaś synodow powszechnych wszytką powszechną cerkiew zachodzą. Y temu tedy czwartemu Sardiceńskiemu synodu kanonowi w twarz przełożony dziewiąty Chalcedońskiego synodu kanon ||(100 oтp.) stawiewy. Ladaiaika zasie rzecz iest, co mowi, że apostatowie są w possessiey beneficiy cerkiewnych: ergo nie są degradowani y wyklęci. Tak to consequentia dobra, iak gdyby kto o umarłym człowieku, w ręku chustkę mającym, rzekł: ma w ręku chustkę—ergo żyw iest. Y na tym tę naszą na szosty rozdział odpowiedź kończymy, pokazawszy to za pomocą Bożą dowodnie, że y Patriarcha Konstantinopolski iest Patriarchą y Metropolit Ruski podlegać mu powinien.

Rozdziałow Redargutorowych 7 y 8 nadpisy:
O krzywdach, ktore mieni mieć Verificator od nas
w słowiech y w samey rzeczy.

Rozdziałow Redargutorowych 9 y 10 nadpisy:
O krzywdach, ktore my ponosimy od was w słowiech
y w samey rzeczy.

Przeszedzsy te sześć pierwsze rozdziały, miłościwy y łaskawy czytelniku, w drugich poslednich sześciu na czymbyś my się bawili nie mamy: te abowiem od odstępcow naszych zachodzące nas krzywdy, ktore się już po dostatku w Verificaciey położyły, powtore przekładać było by wrzod nieiaako pod żyły refricować; w tym też co się za wolą Krola Iego M., Pana naszego M., w Państwach Iego K. M. dzieie, nie nasza rzecz prawney y bezprawney słuszności y niesłuszności szukać. Rownie y na rzeczach, od sprawy terazniejszey odległych, bawić się tą razą pracę zdrozną być sądziliśmy, dla czego na te sześć Redargutorowych rozdziałow dwiema naszemi, y temi krotkiemi, zupełnie za pomocą Bożą odpowiemy,—w tym zwłaszcza, co ku tey sprawie potrzebnie należeć widzimy. Bo co prawi Redargutor w siódmym rozdziele o schiśmie, rzecz ta nie tey iest krotkości y ||(101 oтp.) nie takich przykładow, iakiey y iakich zażywszy Redargutor, rozumie, że y sobie y nam y czytelnikowi dosyć uczynił y wygrał. Dłuższe są prawa o tym cerkiewne, niż to iedno z Błog. Chryzostoma y to opacznie, nie w własnym sensie

intentiey Złotoustego przywiedzione, co się za inszą occasiã Redargutorowi pokazać może, albo y sam to przyzna, gdy się bliżey tego świadectwa sensowi z contextu y z samey własności Graeckiego ięzyka przypatrzy. Gdzie Błog. Złotousty Basiliusza, świeżo na Episkopstwo poświęconego, pocieszając iemu to, iak iednemu z successorow Błog. Apostoła Piotra, przywłaszcza, co o miłości do Chrystusa Pana y od Pana Chrystusowym o cerkwi swey ś. przemyśle uważał. Podobieństwa też te starozakonne nie do rzeczy: ieden abowiem w starym Zakonie Aaron kapłan y potomkowie iego, a w nowym Zakonie dwunastu mamy y ich potomki. Co z Hieronima *) o Vitalisie, Meleciuszu y Pawlinie przywodzi, y to nie ku rzeczy, bo ci trzy iedną stolicę Antiocheńską, iednego y tegoż czasu osiadszy (co z umysłu Redargutor tłumiąc, iakoby się to pod czas pokoju cerkiewnego działo, mowi: Patriarchowie to byli Orientalni) y skodliwą schismę w cerkwi Antiocheńskiej uczyniwszy, dali mowienia occasië Hieronimowi do Damasa, przy którym on pierwey przez długi czas mieszkał, iako owcy do pastersza, ponieważ w Rzymie Hieronim ś. był ochrzczony, y aby owego Apostolskiego uszedł: iam iest Pawłow, ia Apollow, ia Cephin, **)—z żadnym z tych trzech Antiocheńskich Episkopow pod czas tej schismy przedstawać nie chcąc, przestaie z Episkopem Rzymskim Damasem. Ale y o tym obszurna mowa nie tego iest mieysca.

W tymże siódmym rozdziale obrazę maiestatu Krola Iego M., Pana naszego M., na nas przewodząc, ||(102 ctp.) tak argumentuie: „Regalia brać na siebie, iest crimen laesae maiestatis; ale wy Regalia wzięli na siebie, świeciwszy się bez podawania tego, komu to należy: ergo Rei estis laesae maiestatis.“ My neguiemy minorem y zniesliśmy ią w odpowiedzi na rozdział pierwszy y drugi, do kto-rey cię, miłościwy y łaskawy czytelniku, odsyłamy. Co się dotyczy zdrady po wszystkich Państwach Iego Kr. M. na pewne osoby, a względem ich na wszytek narod nasz Ruski rozsianey, ieśli sprawiedliwość św. w swey wadze zostawać będzie, Delator ma być;

---

*) Hieron. Epist. 77.

**) Cor. cap. 1.

mowy publiczne. Oyca Patriarchi Ierozolimskiego do kozaków Redargutor fałszywie udaie: przełożył ie, iako się miały, prawdziwie Verificator w Verificatiey, do ktorey się odzywamy.

Mowi ku końcu tego siódmego rozdziału o Verificatorze, ale hytra to bestia pod płaszczykiem ktosia: wszystkie te invectiwy czyni na Kr. Iego M. Na to nic więcej mówić prze nieznośny nasz od niego uraz nie możemy, bo już te słowa iego wyszły z zmozi sił naszych. Płakać może człowiek poty y łzy toczyć, poki go żal lub ból znośny dotyka; ale gdy go ktore z tych nad siły iego imię, ztrętwie raczey, niż płacze. Bogiem się samym, który skrytości serdeczne wie, Verificator oświadcza y temi pobożnymi ludźmi, którzy sana mente Verificatię czytają, że Pomazańca Bożego, Krola Iego M., Pana swego M., żadnym płaszczem (iako ten zły człowiek udawać śmie) ku iakiemu na prześwietny Iego Kr. M. Maiestat rzucaniu się nie przyodziewa. Zle go a niezbożnie ten Redargutor podae. Delator iest Verificatorowi ktoś: chociaż bowiem longas esse Regibus aures powiada, musi iednak być sonus, musi być głos, vox significativa, ktoreby uszu dochodził, musi być y ten, który go wypuszcza. Cy my samemu Panu Bogu w obronę poruczymy, którym się iednym w tych naszych biedach y cieszymy.

[(103 стр.) Mowi w ósmym rozdziale Redargutor o mieszczanach Wileńskich, że który się z inquisiciey Hiszpańskiej naleźli być winnemi, zadzierzeni są: iedni na ratuszu, drudzy pod ratuszem. By ci inquisitorowie choć w tym byli nie wydali y na nie sprawiedliwszego sędziego, bo ten wzdram tytuł winy napisał, a oni y na wielką instancją ludzi wielkich tey swey inquisiciey z xiąg wydać nie pozwalają. Wstyd ich tey, niesłychaney w oyczyźnie naszey, skwapliwey niesprawiedliwości. Ktorzyże na ludzkie własne głosy, iako mowi Redargutor, niedbają: coż w tym nad Terenciuszonego Trasona mają? Pospolita powieść: „Bog wysoko, Krol daleko;“ ale ten magistrat tym uczciwym ludziom, sąsiadom y społmieszkańcom swym, był barzo blisko. Wiedzieli co za ludzie, iakiego urodzenia, iakiey sławetności, iakiego zachowania y obeyścia, których w tym wszystkim nikt w mieście Wileńskim nie uprzedza: zażby nie mogli bezpiecznie sami o ich uczciwym y niepodeyzzranym zachowaniu się

w tym mieście Krolowi Iego M. świadectwa dać? Nie mogliż y bez tak okrutnego więzienia, za poręką ich do dania o sobie sprawy, zatrzymać? Nie toyto w tym, co gmatwasz, Redargutorze, ale ich nie ostrożna, iako ludzi młodych lekkość, a was apostatow naszych, iako ludzi niespokojnych, iadowite podszczuwanie. Żeście y świętym dniom nie folgowali, nie wyciągaliście to w ten święty Szabat wołu z studnie,*) aleś cię go topili; niegasiliście domu w święto, aleś cię go palili. Zabijał Dawid, ale grzeszniki ziemi,**) a wyście na gardło stali ludziom niewinnym. A Konstantinus, cesarz Konstantinopolski, co tu ma za mieysce, który poterał swoje sprawiedliwie, nabywając cudzego niesprawiedliwie?***) Mowisz na to, że mora w takich rzeczach nociva, a przyczynę tey noxy podaiesz tę nagłownieyszą, że mie(104 стр.)szczanie Wileńscy Oyca Boreckiego do miasta Wileńskiego na Metropolię wprowadzać mieli. O płochi rozumie z twoią przyczyną! Podobnaż to twa powieść do wierzenia? Nie wstydź cię udawać to do ludzi za szczyrą prawdę, co się oycu Boreckiemu ni przez sen nie widziało? Mielście wszak y oycu Smotrzyckiego w Wilnie przed oczyma w monasterzu, iednak y tegoście udali, iakoby z kupą ludzi swowolnych kilkosetną Archiepiskopię Połocką zajeżdżał. Niemielście inszego przewrotnicy do niewinności Boreckiego y Smotrzyckiego przystępu, a żeście ie oto tym swoim złym pokropili. Prożno tedy tey swey złości noxę, ktoreybyście zabiegając ludzi trapić y mordować mieli w przyczynę bierzecie.

Zawieruchow tych, mowisz, wszystkich zły człowiek Smotrzycki był przyczyną y mieszczan Wileńskich do takich trundności przywiodł y do więtszych ieszcze przywiedzie. Ale to, miły Redargutorze, tszcze słowa y fałszywe: Smotrzycki nie z woyskiem siedzi w monasterzu Wileńskim Bratskim, ale z kilkanastą tylko braci zakonników, nie z armatą iaką, tylko z posochem. Coż z niego za zawieruchy? Mowisz czytay dziewiąty rozdział, a dowiesz się przez co ia tych zawieruchow na Smotrzyckiego dowodzą. Na to tobie

---

*) Luc. cap. 14.

**) Psal. 100.

***) Zon. in Imp: Constan. Filiii Leonis.

ociec Smotrzyski tak odpowiada: gdybyś był między prawdę fałszu nie zamieszał, wszystko by to ogułem, czymś o nim ten dziewiąty twój rozdział natkał, przyznał. Ale że jest nieco od ciebie tak zdrożnie pawiedziane, że gdyby przystoyną odpowiedzią nie było zniesione reputacye iego dobrej, u tych zwłaszcza, których sława tylko uczciwych iego postępkuw y zbawiennych iego w cerkwi Bożey prac, a nie y poważna w sprawach stałość zachodzi, szkodzić by mogło. Dla czego tych samych względem, taką na tę twoię powieść my za niego donosimy. Ociec |(105 стр.) Smotrzyski, który młode lata swe, aż do lat męża, y tu w oyczyźnie y w cudzoziemskich kraich na naukach wyzwolonych uczciwie przewiodł, gdy mu po kilorocznych dwornych zabawach miasto nieiakiiego odetchu po prochu szkolnym przeżytych, żywot postanowić y przez tak wiele lat zbieranego studiorum sprzętu w pożytek swoy y bliźnich przychodziło,—miał to w ustawicznym przedsięwzięciu, aby nie pierwey do zakonu mniskiego (do ktorego od lat niemal dziecinnych ochotną duszę miał) wstąpił, ażby o namierzonym w rozroznionej braci (bo go to wielce po wszystkie czasy trapiło) obudwu stron celu wziął wiadomość pewną: swej strony takowego celu niewiadom nie był; drugiey strony był niewiadom, y gdy mu już to święte przedsięwzięcie stanu zakonniczego skutkiem wypełnić do zamysłu przychodziło, do Wilna przyjechał y do monasteru naszego Wileńskiego wstąpił, aby się w nim y swej do zakonu tego sposobności y naszemu pożyciu przytomy przez iaki czas (iako to zwyczaj monasterski niesie) bez przyodzienia przypatrzył. Gdzie od wszelkich tegoświatnich zabaw uwolniony mieszkając, do wzięcia wiadomości od przeciwey strony namierzonego w ich przedsięwzięciu celu, umysł skłonił; zaczął takowych sposobow szukać, aby y im do niego, y iemu do nich chodzenie y z sobą rozmowa od starszego (ktorego woli y władzy iako posłusznik podlegał) była pozwolona. Co łatwo otrzymawszy, tak wiele razow był nawiedzany od strony przeciwey z młodszych, wiedząc to sami dobrze: gdzie y z nim y z błogosł. pamięci przodkiem iego, Archimandritem naszym, bywała im rozmowa duchowna częsta. A że mu nie do młodzieży w tym przedsięwzięciu był intent, która go w tym, w czym on potrzebował,

pewnym uwiadomieniem sprawić nie mogła. Widział się z xiedzem Ruckim dwa ra||(106 стр.)zy, z trzeciego conductaminu, że się x. Rucki nie stawił, widział się z x. Iosaphatem y Kreuzą. Po ktore trzykrotnie z tymi osobami widanie się, znosił się z niemi, nie iakoby sam, iako udaie Redargutor, przyść y gromadę swoją mógł przywieść do zgody z niemi, ale coby za cel był uniey, y iak się w niey wiara wyznania naszego Wschodniego, ieśliby do zupełney wszytkiemu narodowi naszemu Ruskiemu przyszło, cało ostać może: ponieważ bez Patriarchi, ktorędysiękolwiek ta unia obroci, wszelako hakiem się ku nam stawi. A z iakich przyczyn, pomnieć mogą. Okazywał im zniewagę y od swych y od naszych, okazywał niszczenie przez nie y przez ich unię wyznawcow ich, że się całemi domami z uniey do Rzymskiego kościoła unitowie przenoszą; że cerkwie po maiętnościach PP. Rzymian na kościoły się przemieniaią; że z Ruskiej religiey do Rzymskiej przystępować wolno, a z Rzymskiej do Ruskiej zakazano; że was z Ruskich miast wyciskają, tam szkoły swoje zakładając, gdzieby wasze unickie mieć miały, y tym podobne. O tym było oycu Smotrzyjskiemu z niemi za po trzykrotnym tym z starszymi widaniem się rozmowa. A co się zbawienia dotycze wyznawcow wiary Rzymskiej, mógł to bezpiecznie rzec, że defectus fidei non excessus condemnat; a zatym, kto to od niego słyssał, to co się iemu podobało, według swego požądania inferować mógł. Ile zaś do disputaciey, o tę publiczną wszytkiey naszej stronie z stroną przeciwną, bez żadnego przymieszania się PP. Rzymian była namowa, ale gdy przyszło do sędziego tey disputaciey y miedzy samymi sobą rada zdrowa nie była naleziona, o którą gdy przed się instantia była czyniona, taki respons od nas na piśmie im był podany.

||(107 стр.) Przyczyny, dla ktorych w Disputację na ten czas udawać nie możemy.

Pierwsza, ktorey zażył in simili causa św. Ambroży, iż sędziow z swey strony należnych y sposobnych niewidzimy. Bo co się tknie świeckich, ci, iako tamże św. Ambroży pisze, o tajemnicach wiary sądzić y duchownych ludzi mistrzami być nie mogą. A co się tknie

przełożonych duchownych, to iest Metropolity y Władykow, o tych nie tylko my, ale y wszytka Rzeczpospolita Krola Iego M. y stanow seymowi należących od lat dwudziestu prosi, abyśmy ich według praw, y swiebod, y zwyczaiov starodawnych, otrzymać mogli.

Druga, iż końca tej mowy szczęśliwego upatrzeć nie możemy, a to nie prze defect prawdy z naszej strony, iedno częścią prze większą w rzeczach świejskich strony przeciwney potęgę, na którą czasow swych prawosławni poglądając, do cesarza Konstantinopolskiego Leona Armena pisząc, mówią: „My o tym disputować y tego za wątpliwość mieć nie chcemy, co z podania cerkwie mamy y co na soborach powszechnych iest stwierdzono, y też wiemy cesarzu, że ci, ktorych z nami zwieść chcesz, wygrają, gdy im ty pomagasz, a nas mocą przyciskać będziesz. Bo nam, iak zechcesz, milczeć rozkaziesz.“ *) Częścią też prze zwykły ich z nami obchodzenia się w takim razie sposob, ktorym nie tylko do przyięcia pokazowaney sobie prawdy niepochopnemiesie stawia, ale y do większey nienawiści y niesnasek powód ztąd brać zwyli.

Nad to: chociażby y tych, ktore się wspomniaty, consyderacji nie było, tedy iednak byśmy tego uczynić nie mogli bez wiadomości y pozwolenia starszych w du||**(108 стр.)** chowieństwie naszych, to iest Patriarchow, tak się bowiem y przed laty święci przodkowie naszy w takich instancjach strony przeciwney wymawiać byli zwykli, iako o tym Theodorus Studita do cesarza Michayła III., ktory stronę prawosławnych z inowiercami na disputacyę zwieść usiłował, pisząc, mowi: „Cerkiew swoją Pan Bog rządzić kazał Apostołom, Prorokom, Ewangelistom, pasterzom, y uczycielom, a nie Krolom.“ **) Taki tedy ile do disputacye respons stronie przeciwney był od nas podany.

Co się dotyczy Theses o pochodzeniu Ducha S. były, y są exercitium oyca Smotrzyskiego scholasticum,—nie na disputacyę, ale na uważenie ich zebrane y napisane: ma on tego z ustawicznych swych lucubracij wiele. Z ktorych że y przeciwna strona użyła co, wolno to iey było. Widział ie abowiem ociec Smotrzyski być potężne, a

---

*) Bar: in anno 513. Nice: lib. 15. cap. 3.

**) Bar: in anno 823.

przeciwny strony własne; widział ie też zaraz y barzo corrupte zażyte, mimo wole y sens doktorow świętych, indzie w słowiesch, indzie w punktach, indzie w przekładzie z Graeckiego na Laciński: aby stąd iasniey prawda okazała stanęła, gdyby y te Theses w swey corrupteli były poznane y zniesione. Niech się przypatrzy Redargutor iak wra trzecia propositia u Kreuzy corruptelami, gdzie miasto Graeckiego τὸ ἐκπέμπειν położono spiratio z Athanaziusza ś. A co z Grzegorza Nisseńskiego przywodzi się distinctio personarum ratione originis, Filii ad Patrem, Spiritus S. ad Filium: punktem tego ś. sententiae porwawszy, który tę distinctią kładzie ratione originis Filii et Spiritus S. ad Patrem, huius ratione processioneis, illius ratione generationis. Toż widzieć mają y w Damascenie, tamże przywiedzionym, gdzie ten ś. doctor rzekszy: **¶(109 стр.)** διαφορὰν κατὰ τὸ αἶμα καὶ αἰτιατὸν, nawodzi mało niżej: εἰς ἐν αἰτιατὸν οὗτοῦ καὶ πνεύματος ἀναφερομένων. Niech obaczy skąd y owa propositia piąta, spiratio activa tam Patri quam Filio advenit, iam constitutis in esse personae, którą ś. Athanaziuszowi omylnie przypisano. Położylibyśmy tego więcej, ale y czas y occazyja nam tego nie pozwala. Niech się sami bliżej temu przypatrzają. Co od oycja Smotrzyckiego podane mają, a obaczają, w iaki koniec im są od niego podane. To tedy y początek y koniec znoszenia się z niemi oycja Smotrzyckiego. Skądże mu ten mędrała iak mało wyszey rozruchy, tak tu teraz apostazyę przypisuje? Stąd, że z iego starszymi o tym namowę czynił y pokazywał, iż bez Patriarchi naszego Konstantinopolskiego unia żadnym sposobem poważnie stanąć trwałą y nam pożyteczną cerkwi Ruskiej być nie może? iakoż tak iest.

A co przypominając uczciwe męża narodu naszego Ruskiego, którzy munimenta miłości swey ku Bogu y wierze iego ś. w cerkwi naszej Ruskiej po sile swey na wsparcie różnych sektarzow zostawili: przypominasz Gerasima Popa y mienisz go być oycem Smotrzyckiego. O licemirny Rusinie! rozumiesz, żeś to miał zawstydzic y obelżyć Smotrzyckiego, synem go Popowskim być powiedziasz, gdy przez to raczej małżeństwu Presbyterskiemu przymawiasz. Za iedno dobro, miedzy inszemi uczciwego urodzenia swego dobry ważył by to sobie ociec Smotrzycki, by się był z męża na służbę

Bożą wydzielonego urodził. Ale ponieważś ty to ku wzgardzie iego powiedział, niewadzi, żeć w tym od prawdy omyłkę zadamy. W lochu kto siedząc, możesz słusznie rzec: słońce nie świeci, że on go nie widzi? że tobie pokątnemu człowiekowi wysokich cnot mąż ten niewiadomy? mąż na swej szla (110 ctp.) checkiey poważności co szkodować? Znało Gerasima Daniłowicza Smotrzyskiego Podole, ktore y rodziło go, y wychowało, y grodskim pisarzem Kamienieckim za trzech starostow Kamienieckich miało. Znała Wołyń, gdzie od ś. pamięci Iasnie oświeconego Xiążęcia Ostrożskiego, Woiewody Kiiowskiego, przy swym ziemianskim na Podolu szpłachciku niepogardzoną maietnością w Konstantynowskim trakcie opatrzoną mieszkał. Ten wielki swego czasu w Ruskim narodzie mąż, widząc nachyloną do upadku cerkiew naszą Ruską prze prostotę y hrubiaństwo tych, którym mądrym być należało y uchonym, zostawił muniment swoy wieczney pamięci godny: przełożonym go Ruskiey cerkwie wszystkim samą rzeczą, choć iednemu z nich imiennie dedicowawszy, potym y drugi, y trzeci. Nic za łaską Bożą haeretice, tylko pie, orthodoxe, catholice. To na tym mieyscu za occasiā, od Redargutora podaną, o Smotrzyskim naszym.

A co, chcąc zbyć Redargutor szłusznie nabytego apostaty imienia, wyprawuie się, iak skurat na ogniu. „Odstępstwo, mowi, od wiary nam przypisano być nie może, bo my publice et privatim zawsze declaruiemy się z tym, że święte sobory powszechnie y pomiestne przyjmuiemy, oycow śś. Graeckich nauki słuchamy, y tak wierzymy, iako oni uczyli“, et caet.—Syn marnotrawny, poki się wałęsał po swej woli, był oycu swemu synem, ale marnotrawnym. Przyimuiecie wy y sobory, ale poki wam są pomysli. Zaż się przeciw powszechnym wtoremu, czwartemu y szostemu nie protestuiecie? Ieśli nie, tedy iesteśmy za łaską Bożą swoi, y naprasno się roznimy. Ieśliż się protestuiecie, to obłudnie mowicie, abyście wszystkie sobory przyjmowali, y iesteście stąd apostaty; oycow śś. Wschodnich nauki słuchacie, ale ie na swe kopyto przez expurgatorios indices przerobiwszy. (111 ctp.) Tak wierzycie, iako oni uczyli, ale z czystey y iedynotney ich wiary dziwowisk niesłychanych nadziaławszy, inaczey publice wyznawacie, używacie y uczycie, a inaczey prīvatim. Publice abo wiem przy każdej liturgiey wyznawacie, że Duch Ś. pochodzi od

Oyca, a privatim y od Syna. Publice sami używacie w sakramencie Eucharystiey ś. kwaśnego chleba, a privatim używacie przasnika. Publice tajemnice ciała y krwi Pańskiej pod dwiema osobami żywacie, a privatim pod iedną osobą. Publice na on czas duszam zeszlým pocieszenia prosicie, gdy przyidzie Pan sądzić żywych y umarłych, a privatim przez ogień ie in instanti czyściecie. Publice tegdy oddać się mieć każdemu według uczynkow zupełnie, gdy przyidzie Syn człowieczy w sławie Oyca swojego z Aniołami świętymi wyznawacie, a privatim iuż zaraz oddane być pobożnym Krolestwo niebieskie, a grzesznym piekło. Publice troiakim w wodzie pogrążeniem chrzciecie, a privatim iednym. Publice Chrismę ś. zaraz po crzcie obchodzicie, a privatim ią na dorosłe lata odkładacie. Publice wy czerncy mięsa nieiadacie, a privatim *ho, ho!* Publice kalendarz stary obchodzicie, a privatim nowy. Publice „Wesel się Syonie, ś. Matko cerkwiam,” śpiewacie, a privatim Rzym Matką cerkwiam być wyznawacie. Tak tedy wy oycow śś. Wschodnich nauki słuchacie, tych y tym podobnych cerkwi swey dziwowisk nadziaławszy. Na ktore poglądaiąc, nie naszy, iako Redargutor udaie, ale waszy unitowie tyle wiar sobie narobili, ile głów. Wiele takich iest, co u Rzymian się spowiadaia, a sakramentem ich Eucharystiey, za nie zupełny go maiąc, pogardzaia. Niektory wszystko Rzymskie chwałą, a pochodzenia Ducha Ś. y od Syna nie przyjmia. Niektorzy u Rzymian wszystką duszą; a w uniey tylko pro forma ciałem. Są y tacy, ktorzy wszystko |(112 *crp.*) Rzymskie gania, iedno posłuszeństwo chwałą. Zapytacieli nas kto taki, palcem ie wam ukazemy. Szlusznie tedy z tych y z tym podobnych monstr, w cerkwi Ruskiej nigdy niesłychanych, prze odstępstwo od ś. Konstantinopolskiej stolice wami wyległych, apostasia wam bywa przywłaszczona, szlusznie y wy słyniecie apostatami.

Co o religiey merè Graeckiey Redargutor w dziewiątym rozdziele tym wyprawuie ciebie, miłościwy y łaskawy czytelniku, do odpowiedzi naszej na czwarty y piąty iego rozdział odsyłamy, gdzie za pomocą Bożą pokazaliśmy, że to merè nas wyraża, ktorym się ni przez wywody nazwisk ritus Graeckiego, religiey Graeckiey, nabożeństwa Wschodniego okazować nie potrzeba. Bo maiąc to wszystko

wcale, skoro ukazemy apostatom naszym, że te nazwiska y przed odstępstwem ich od Krolow Ich M. Polskich nam Rusi były przypisowane. Natychmiast y to stanie, że te nazwiska nie im świeżo wynikłym, ale nam, którzy się od samego chrztu y praw naszych początku ludzmi relligiey Graeckiey tytułujemy, kiedy ieszcze tey takiej uniey było pusto.

A co w dziewiątym ku końcu, a w dziesiątym na początku ten Redargutor o rozsiewaniu od nas kłamliwych nowin wyprawuje: y my ie zaiste kłamliwemi nazywamy, bo kłamliwie się nam przypisuią. Nigdy tego Redargutor nie dowiedzie, aby przyjazd do Wilna oycy Boreckiego przez nas z kathedry głoszony był. Umiecie wy y sami złe nowiny knować y bez nas, choć to wrzкомо nam pocieszne, aby tym bardziej napotym nam szkodziły, takieście wy y to zmyśliłi y udali, iakoby ociec Borecki do Wilna na Metropolię, a ociec Smotrzycki do Połocka na Archiepiskopię przysposobiwszy sobie gultaystwa naiezdziac mieli, a tości **(113 ctp.)** rzкомо naszemu ludowi prostemu rzecz wdzieczną czynili, ale osobam tym bardzo szkodliwą: bo za tym waszym kłamliwey nowiny tey rozsianiem y udaniem y do takich na nie uniwersałow przyszło. Toż czynicie y teraz, gdy iuż nie tylko słownie, ale y na piśmie oto tym przez druk kłamliwie nas udaiecie, iakobys my concens Krola Iego M. na Episkopstwa, na piśmie nam dany, głosić mieli: nigdy y tego nie dowiedziecie, wasze to są płonne commenta; a to w ten koniec, abyście nam na łasce Krola Iego M., Pana naszego M., bardziej zaszkodzili. Ktoż tych waszych złośliwych przebiegow nie wie? Wybornie tu sobie przypisać możesz: ile chytrkow, tyle mędrkow. Zmyslacie y to opacznie na nas, aby od nas miało się roznieść, iesli się kiedy roznosiło, co o rozposażeniu przełożonych waszych po przeszłym seymie y o zamysle przeniesienia się do Rzymskiego nabożeństwa wielkiej cześci swoich piszecie. Niech tak będzie, że te nowiny, iako prawicie (niech od nas iednak rozniesione iesli były), wielka cześć waszych do przeniesienia się od was poruszyli byli; pytamy teraz: gdy iuż wasza gora, wasza wygrana, wasze triumphy, co w tym, że iak pław od was ich płynie? Zeście się iuż niemal tylko z Mazurami y z Prusakami, ktorycieście naczernczyli zostali? Y terazże ich na-

sze nowiny od was wystraszą? Miłość cerkwie Wschodniej, miłość nabożeństwa porządnego, miłość przyrodnego im poszłuszeństwa, to w sercach ich sprawuie, że się zaś tam, skąd wyszli byli, przenoszą, nigdy wolnego sumnienia między wami mieć nie mogszy, gdzie ni o czym inszym pilniejsze rady, iako abyście nas ciemnęzyli, a starożytność wywrocili.

Piszecie w dziesiątym swym rozdziele (że iuż przy Redargutorze y ze wszytkiem wami mowić nam lubo), „iż w Połocku za łaską Bożą, a staraniem się paⁿⁱ (114 ctp.) sterzą tameyszego, do takiej doskonałości zewnętrżney y wnątrżney rzeczy były przyszły, że iuż ni naczym nie schodziło... et caet. Ale że Smotrzycki rozesłał uniersały swe po wszytkiej tamtey dioeciesey pełne iadu ku nam, pełne buntow przeciwko przełożonym naszym, przydawszy y czerncow, ktorzy te uniwersały roznosili; a sam osiadwszy w Wilnie w monasterzu Brackim, tak hardzie sobie poczynął, iakoby Boga w niebie, krola y żadney zwierzchności duchowney y świetney na ziemi nie było. Publikował siebie Władyką, drugiego Metropolitą... et caet. Popy, diakony nietylko do władcytwia Połockiego, ale y do metropoliey, iako universalis Pastor, święcił... et caet. Iuż po publicaciey uniersałow Smotrzycki przed się omnia Episcopalia odprawował, iako y przed tym... et caet. A w Kiiowie co wasz mniemany Metropolita Borecki kłócił? Urząd Krola Iego M. po miastach przybiia uniersały Krola Iego Miłości, aby go łapano, a on tamże przybiia swoje grozne, żeby popi do niego na sobor iachali. Iuż ieden sobor odprawował na popy w Kiiowie, drugi na szlachtę w Żytomierzu. A nie rebellia to?“—To wy albo ty, Redargutorze. Co się tedy oycy Boreckiego dotyczy, odpowiadać nie możemy: odlegli iesteśmy, coby się w Kiiowie działo o tych czasiech, nie wiemy; to iednak wiemy, że ten wysokiego baczenia mąż nic, coby nierzkąc (iako ty pionnie udaiesz) na rebellie pochodziło, ale a ni na naymnieysze w oyczyźnie zamieszanie nie czyni. Mamy za to iest go, za łaską Bożą, że sam da o sobie przed kim będzie należało sprawę. Ile do pokoju, a potym niepokoju Połockiego, z ktorych ony przypisujesz pasterzowi tameyszemu, a nie pokoy Smotrzykiemu: o tym nie z nami rozmowa: PP. Połoczanie mają lata, sami za siebie

odpowiedzą. Mieli pokoy za Hiermana, ||(115 стр.) bo był tylko cie-
niem w uniey: popow ni do czego nie przymuszał y owszem, gdy
się im na unię podpisować kazał, a protopopa miasta tego, Sołomon
imeniem, y drugi z nim uczynić tego niechcieli, poszarpał to, gdzie
się byli inszi podpisali, łzy puścił, tych popow, którzy się na unię
podpisali byli, strofował; a tych dwu stateczność pochwaliwszy,
protopopę sobie wziął za spowiednika, y tak trwał, iako wiadomi
powiadaia, aż do śmierci. Są listy, iak był od wielu napominan, aby
w uniey zostawał; on iednak z tym się zawzdy przed ludźmi decla-
rował, że tego, co uczynił, żałował. Mieli pokoy y za Gedeona Brol-
nickiego: ten publice to głosił, że mu mierziła unia, y listownie
miastom dioecesiey swoiey pod posłuszeństwem Patriarszym być po-
zwalał.

Co zaś za pokoy mieli, który ty tak bardzo wynosisz za tego
twego świętobliwego, iako gi mianujesz, pasterza, daia znać słowa,
ktoremi go P. P. Połoczenie witali, gdy do niego, miedzy inszemi,
to wgłos mowili: Ieśli do nas nie z unią, iak Anioła Bo-
żego ciebie przyimuemy; ieśli z unią, iak przepast-
nika czuramy się. Taki pokoiu tego był początek, który trwał
po wszystkie te trzy lata, nie inakszy, w ustawicznych od mieszczan
przymowkach y niesnaskach, z którą się on po wszystkie te czasy
przed niemi taił, y posłuszeństwa Patriarszego iawnie nie zrzekał
się, aż gdy przyszło temu twemu złotu ad lydium lapidem otrzeć
się, tegdy go miedzią być P. P. Połoczenie doznali, nie z udania
uniwersałow iakichsi niebyłych, od Smotrzyskiego rozesłanych, iako
Redargutor fałszywie udaie, ale z oney przyczyny: po częstych roz-
mowach y wybadaniach z Władyką swoim P. P. mieszczanom Po-
łockim, gdy go zapiewne wyrozumieć nie mogli, coby zacz był—
unit, lub prawosławny, — occasie do doświadczenia iego, przybycie
Oy(116 стр.)ca Patriarchy Ierozolimskiego podało im, o którym oni
posłyszawszy co przednieyszy, nie tylko P. P. Połoczenie, ale y
P. P. Mohilewcy, do Władyki sli, oznaymili mu o przybyciu Patri-
arszim, prosili go, ieśli iest prawosławnym ich Biskupem, za iakiego
się udaie, aby z niemi na ich koszcie Oyca Patriarcha nawiedził:
pozwolił, przyrzekł, rękę im na tym dał. Ucieszył ich przez tę swoie

obietnicę wszytkich: rozniósł się wyiadz Władyczy do Oyca Patriarchi po wszytkim mieście, lud pospolity wszytek w radości, że się nie oszukał na Pasterzu prawosławnym. Ci, którzy mieli z nim iachać, o strugach (ho Dnieprem ku Kiiowu puścić się z namowy stanoło było) y o podróżnych potrzebach myśleli. O hoy! gdy przysto do skutku ręki daniem stwierdzonego słowa, aż moy Władyka przerzeczony dumy w niech: zaleciały go skądys inąd muchy, że mu głowę rozbrzukały y przedsięwzięcie rozdmuchały. Nie Smotrzhyski tedy przez swoje iakie Uniwersały (iako ty niebylicę iakąś powiadasz) do ohydy y do iawnego okazania się tym, czym iest, Pasterza (iako gi ty mienisz) Połockiego P. P. Połoczanom y wszytkiey iego dioceśiey podał, ale oto ten iego podstępny postępек. Żywe sobie wszytko miasto, żywi y ci, którym to on był przyrzekł y ręki daniem stwierdził, przyznawaią y zaznaią. Nie wrzucaycież swoich nieostrożnych postępков (że nie rzecemy podstępков) na ludzie niewinnych y na łasce im Pańskiej przez swe fałszywe commenta niechcieycie szkodzić. Sami zbrodnuiecie, a potom niewinnych domowiacie. Uniwersałow swych Ociec Smotrzhyski żadnych nie rozsyłał. Pisał do P. P. Połoczana, ale resalutował, nie salutował. Był ten Oyca Smotrzhyskiego list pokazowany Iego M. Panu Woiewodzie Połockiemu, był wożony dla pokazania y daley, w którym nic z tego za ła(117 ctp.) ską Bożą, co ty, Redargutorze, omylnie udaiesz. Pisywano z mieysca tego, na którym on Przełożonym iest, y przed tymi listy do szlachty y do mieszczan we wszytkie powiaty, którzy się im z listami swoimi pierwey praesentowali, a o rade y nauce, iaką duchowną prosili: niechrzczono iednak listow ich uniwersałami, ani rady nauki ich turbaczą. O czernce co przypominasz rozesełane: męczyliście wszak aż niemal do śmierci, w tegoż dioceśiey iednego czernca, zaż się przyznał od Oyca Smotrzhyskiego być zesłanym? Ktorey krwi z rąk waszych Pan Bog poiskiwać będzie. A co udaiesz o oycu Smotrzhyskim, iakoby Popy nie tylko do Władetwa Połockiego, ale y do Metropoliey poświęcał: wyiawszy, którzy na gruntach Brackich są, y zakonników, fałsz udaiesz.

Na to, że już po publicacyi uniwersałow Krola Iego Miłości ociec Smotrzhyski służby Boże y insze Episcopalia odprawował: to,

a szczyrze iako nam summienie nasze iest miłe, powiadamy, żeśmy wiary tym uniwersałom nie dodawali, a to z tych przyczyn, że ich żaden prawny postępek nie uprzedził y namnieyszą literą o tym nam znać ni skąd nie dano. Y że co miasto, to inszey formy były: bo chociaż byli Ich Młści P.P. Senatorowie (iako mowi Redargutor) od Kroła Iego Młści Pana naszego M. na to zesłani? My słyszeliśmy o bytności Ich Młści w Wilnie, ale w iaki by koniec, wiedziecieśmy nie mogli. Co więtsze? Prawie pod samy ten czas oddany był do monastera naszego list, imię y tytuł Iaśnie Wielmożnego Iego M. Kanclerza Lith. na samym wierzchu we wnątrz noszący, na kształt uniwersału do oycy Smotrzyckiego pisany o tym, aby się po dzierzawach y maietnościach Iego M. Popow poświęcać nie ważył, ktoremu gdyś my się z wielą na **(117 ctp.)** ten czas na Trybunał przybyłych ludzi zacnych przypatrowali, postrzegliśmy świeże pisanie, postrzegli stylum y rapturę czerncow od Ś. Troycy. Co trzeciego, pieczęć Iego M. od inszego listu oddartą y we wnątrz quadratem przyklepioną postrzegliśmy. Staliśmy z tym listem do Gospodarza Kamienicy Iego M. Pana Cancierzowey, przez ktorego był ten list do monastera naszego w ręce presbyterowi iednemu podany: przyznał przed woznym y szlachtą, żeś ia przysłany do mnie od Iego M. Pana Kanclerza, P. mego M., fastykuł listow odniósł do morastera Ś. Troycy, gdzie y należał, skąd potym do mnie ten list był przysłany y abym go do monastera Ś. Ducha oddał roskazany byłem, com ia y uczynił. Te tedy wasze apostatow naszych, pod ten strapionych nas cięższy czas, igruszki sprawiły, żeśmy y uniwersałom Kr. Iego M., Pana naszego M., wiary nie dodawali. Maiąc przeto was y lewem y prawem per fas et nefas na nas surowie następujących głównych nieprzyjacioł, ktorzyście nam wszelką pociechę oraz byli odzieli, y strachi aż ku śmierci zadali, byśmy się ieszcze duchowney w służbie Bożey, ktorey nam zayzrzycie, uciechy byli puścili, żywobyśmy się pogrześć dać musieli.

Nimes tedy to Redargutorze miał był o mężach uczciwych w ohydę na świat podać, miałeś był owo Phalerii pierwey przeczytać: *Mendaces tantum lucri habere, quod eis ne vera quidem dicentibus deinceps fides abhibeatur.* Niemać zatym wiara być dana y w tym,

co ku końcu dziesiątego rozdziału mówisz, że „dziatki beze chrztu, a dorośli bez świętości Ciała y Krwie Pańskiej umierają, że bez małżeństwa żyją: wasz Smotrzycki tak rozkazał w Połocku,“ et caet. Potwarz to na Smotrzyckiego czynią, to P.P. Połoczanie przykładem innych miast, które od waszych Popow sacramentow za(119 ctp.) żywać nie chcą przy obywatelach Państw tych stanu szlacheckiego Krola Iego M. zdawna o to proszą, abo to im czynić według Religii ich wolno było: y w roku 1607 Constitucją warowane w tym upewnienie od Krola Iego M., Pana swego M., odnieśli. Temu podobne y owo, co tamże mówisz, że żadne miasto bez cerkwi otworzonych y nabożeństwa nie iest. Sąć w tych miastach y kościoły otrworzone, ale my o otworzenie naszego nabożeństwa cerkwi prosimy, które w Mohilewie y w Orszy od lat trzech stoją y podziśdzeń popieczętowane.

Rodziałow Redargutorowych 11 y 12 nadpisy: Apostrophe do narodu ruskiego, że zły terazniejszy postępek Smotrzyckiego, a dobry iest postępek unitow.

Odpowiedź.

Apostrophe do Narodu Ruskiego, że dobry starożytności iego. postępek, a zły postępek unitow.

Ciebie, zacny narodzie Ruski, lub Redargutora w tej apostrophie collocatora obrać mamy uważamy: do ciebie iest nadpis. zaczym mowa nasza do ciebie też być miałyby, ale ponieważ w twej osobie z Redargutorem nam rozmowa, słuchaczem cię raczej zostawiamy, a s kimeśmy poczęli rozmawiać z tym y kończyć sądzimy. Dziw nas, Redargutorze, że tę sprawę, która się dziś toczy, Smotrzyckiemu, iakoby nad ludzie co między nami y starszemi naszymi mającemu przypisawszy, tak się aż nadder wielkim hrubianem popokazuiesz, iako byś ni praw w oyczyźnie nie świadom, ni powinności człowieka dobrego niewiadom, ni władzy naywyższej (120 ctp.) zwierzchności nad nami y wami nie czuł. Vix enim, aut ne vix quidem vel nobile, vel honestum w tym rozdziale sapis. Wiedzieć

masz o tym pewnie, że co się dziś w cerkwi naszego narodu Ruskiego posłuszeństwa Wchodniego dzieje, nie ludzkiemu przemysłowi być przypisowano, tylko samego Boga. Ktoż tu Patriarchę z Ieruzalem zwiódł, ieśli nie Bog? ktoremu zdarzył naleść łaskę poki tu był przed oblicznością Pomazańca Bożego, Krola Iego M., Pana naszego M., y u Przeoświeconego Iego Krol. Miłości Senatu, a osobliwie duchownego, iedno sam Pan Bog? Ieszcze Smotrzycki był w Wilnie y nie słyszał jeszcze o przybyciu Patriarszym (bo ledwie dziesiątey niedzieli po przybyciu iego pewną wiadomość wziął), a iuż głos ludzki, a zatym y głos Boży, Metropolita nominował y Władyk: Smotrzycki tam ni na myśli. Aż gdy mu z roskazania starszego (ktoremu samemu obłożna choroba nie dopuściła) nawiedzić Oycy Patriarcha przyszło, to, co z roskazania musiał, uczynił. Bogu tedy raczey to wszystko, iakośmy powiedzieli, ma być przypisano, nie Smotrzyckiemu, nie człowiekowi. Ten gdzie chce, ustępuje tam porządek przyrodzony, ustępują rady ludzkie, nie przeszkodzi temu żadna złość ni ludzka, ni szatańska. Sprawić raczył ten sam nie doścignionym nami przemysłem swoim rzecz zbawienną, bez ktorey my iuż daley żyć nie mogli: nie ku zaturbowaniu oyczyzny naszej, ale ku wniesieniu w nie pożądanego pokoju, a świętym y poważnym szrodkiem tym, przez ktory ten miły pokoy stał w oyczyźnie naszej przez lat sześć set. Do uspokojenia religiey Graeckiey nigdy poważniejszy szodek dać się nie mógł, iako mieć duchowne przełożenstwo religiey Graeckiey. Gdakać kapłan na piskłęta, gdy ie wodząc ziarnko naydzie, ale ich pod się zagarnywać y skrzydłami obeymować nie u! (121 стр.)mie: bo ich nad niemi nie rozpościerał, tak więc kokosz wylegając ie czynić zwykła; zaczym one na wodze swe skacząc, na grzbiecie ich pokoiu y bezpieczeństwa szukają. Duchownemie wy Ruskiemi, iako się mienicie, ale piskłęty tymi duszami ludzkimi, ktore wodzicie, nie boleliście, zaczym gdy wy skrzydłami swemi ich nie ogarnywacie, one na grzbiety wasze skaczą y stają się ptastwu podniebiesnemu połowem.

Tumultow z sprawy tey Boskiey my się nie spodziewamy, skoro sprawiedliwość święta każdemu z swego się cieszyć wyrok uczyni. Iedne prawo oboi mamy, iedney władzy podlegamy; nie pozwolili to

naszym duchownych nastąpić, znosimy cierpliwie: każe wam też ustąpić, y nieradzi musicie, bez żadnego tumultu, bez żadnego krwie rozlania, którym grozisz. O gwałcie strona nasza nie myśli, Panu Bogu to y sprawiedliwemu Krola Iego M., Pana swego M., dekretowi porucza. Nauczyliśmy się my w cerkwi Bożej cierpieć gwałt, a nie czynić.

Lwiąt y lwow waszych nie lękamy się, mamy na nie za łaską Bożą Daniele: zauszczą ie; mamy y mieszkańce Iordanu, którzy im te od was zabite za paznokty głogowe oście powyбираią, a powolnemi ie sobie y do pastwy osiołkow naszych sposobnemi, za pomocą Bożą, uczynią.

Rugowania naszych od Rady mieyskiej, y z cechow, y od wolści,—prawo nie dopuści. Niemasz abowiem tak rozumieć, że za upadłą waszą unią y prawa w oyczyźnie naszej y sprawiedliwość świętą upaść mają. Terenciuszow dureń Thraso tak to rozumiał, że za upadłym im y niebo upaść miało. Weyrzy ieno w prawa miasta tu-teyszego Wileńskiego, ieśli nie zarowno ludziom relligiey Greckiey y Rzymiskiey we wszyt (122 **срп.**)kim, iak do magistratu tak do wolności kupieckich y cechowych, służą: a tegdy nadane, kiedy wszytka Ruś pod postuszeństwem Patriarszym była. Y gdzie by się stać miało, iak ty prawisz, nie byłoby to uspokoić Ruś, ale rospokoić, banitami ją y wygnaćcami z oyczyzny uczynić. Oddałaby to Litwa Ruskemu narodowi tak czyścić, a Polska Graeckiemu (od których za łaską Bożą wiary chrześcijańskiej śwattością napierwey oświecone są, iako się dowodnie w odpowiedzi na rozdział szesty pokazało) iak zły syn dobrej matce za uczciwe wychowanie noż w serce iej wraziwszy. Zaczym słuszenie się tu na tym mieyscu przypomnieć to może, coś powiedział: „non sunt facienda mala, ut eveniat bona,” bo y my z Pawłem św. tak rozumiemy. Płocheby to uspokojenie Rusi: przywrocić im według praw ich relligię, a potym prawa odiać. A kżby się tak marnego poradcy usłuchał? Zaż w senacie rozumiesz, iako w convencie? Praw tam y wolności postrzegają, rzekłbym iako oka, ale iako dusze swoiey. Zaż to nie Ruskie prawo, gdzie Krol Polski mówić raczy: „przyimuemy narody Ruskie, iakie rownych do rownych, wolnych do wolnych ludzi,

wszystkich stanów każdego według zawołania swego, stanu, dostojenstwa y obęscia, wszelkich przywileiów, wolności, swobod Krolestwa Polskiego, tak iako inni wszyscy obywatele Korony Polskiej, zarówno używać znaydujemy y czynimy.“ *) To nasze Ruskie prawo, a nadane tegdy, kiedy wszytka ogółem Ruś pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego była, kiedyśmy mieli Metropolite Ione Protasowicza, od Metrophana, Patriarchi Konstantinopolskiego, poświęconego. Komuż ta ławica Ratuszna właśnie należy? Ukażcie wam należeć choć iednym słowem; a my ukazuiemy, gdzie Krol Polski y Wielkie Xiążę Lithew. tak mowi: „My Hospodar, Krol (123 ctp.) Polski y Wielkie Xiążę Lith. ustanawiamy w mieście naszym Wileńskim dwadzieścia y cztery Radziec, a dwunastu Burmistrzow: połowina tych Radziec y Burmistrzow zakonu Rzymskiego, a połowina zakonu Graeckiego, tak iako obudwum zakonom prawo Magdeburskie iest dane. A na każdy rok dwa Burmistrzzy: ieden Rzymskiego zakonu, a drugi Graeckiego; a cztery Radcy, dwa Graeckiego, a dwa Rzymskiego siedzącymi maią być.“ — A to iest prawo nasze Ruskie mieyskie, ktore naszym być dowodzimy, iż tegdy iest Rusi nadane, kiedy wszytka Ruś pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego była. Ukażcież wy swoje, za ktorym narol nasz Ruski, pod posłuszeństwem Patriarszym będący, od prawa tego oddalony mog być rozumiecie? Przez gwał? to nie prawo; tego też wam ta zwierzchność nie dopuści, ktora iest strożem praw, swobod y wolności naszych. Zaczym diu deliberowana ta u narodu naszego sprawa y cito wykonana: pomnieć na wieczność praw swoich y ich swobodnie używać tak świejskich, iako y duchownych, ktore, komu degradacia ukazuią, prożno się pnie: ieśli wam w potęgę nadzieia, nam w sprawiedliwą. Miała by się też to nie degradacia (bo hrubie tak) rozumieć, ale dobrowolne ustąpienie.

Dwunasty rozdział, w ktorym o dobrym swym postępku prawicie, na dwie części rozdzieliwszy: pierwszą znosić było by nie in-sze, tylko zapasy z Rzymskim kościołem chodzić, ktory nam albo mało, albo nie niewinen. O ktorym radziłyśmy nic, nad dobre słowo.

---

*) Przywilej Zyg. I. w Constit. pag. 64.

W drugiey części, cobyśmy w was ganili, nie naydujemy, wyiawszy, że to, na czym kolwiek siły swe ronicie, ku zniszczeniu nazwiska y sławy narodu Ruzkiego czynicie. Mowiemy iednak, czym na poważniejszym tę sprawę naszą konczyć rozumiemy, że y długo antecessorowie waszi deliberowali **[(124 стр.)]** by byli, y cito byliby uczynili, by do tey swey deliberacley tego byli wezwali, który sprawiedliwym wyrokiem, według Boskiego y ludzkiego prawa, excludowany z niey nie miał być. By y najlepszy synowie naygorszego oycy, w złości go iakiey posoczywszy, nie napomniawszy go pierwey pokornie synowsko, nie oznaymiwszy mu o tym, że cie zaniechamy, ieśli tego nie poprzestaniesz, bo nam wstyd czynisz, ieśli go ty nie widzisz, lub on niedbasz, my y widzimy y dbamy: prosto tak opuścili, a ku większey iego zniewadze y wzgardzie naśmiewali by się z niego, występki iego głosili y urągali,—zażby z powinności dobrych synow nie wystąpili? Nierzecz tego inaczey dobry nikt. Daliż antecessorowie waszi choć iedną literą oycu swemu, Patriarsie Konstantinopolskiemu, o tey swey trzyletney, iako mowicie, deliberacley wiedzieć? Wzywali go synowsko ku niey? Przełożyli mu przyszyne, dla ktorey przy nim być nie mogli? Prosili, aby złości tey, którą by w niem widzieli, poniechał? Oznaymili mu, że go za Oycy mieć nie chcieli, ieśliby on tego złego, ktoreby się w nim ganiło, nie przestał, że go mieli zaniechać, opuścić y za Oycy nie znać? Nie z tego. Zaczym, choć długo deliberowali y rychło uczynili, złe deliberowali y złe uczynili.

Wiemy to, że y Bulgarski, y Serbski, y Illiricki, y Iberski sui iuris są Patriarchowie, y Moskiewski piąty: ale tamci cztery specjalne swe prawa zdawna mają; a Moskiewskiemu być takim Ieremiasz, ś. pamięci Patriarcha Konstantinopolski, pozwolił y prawo dał. Co żeby się stać nie mogło, nie przemy; ale cum licentia, cum venia, z poczczeniem oycy, z poszanowaniem dobrodzieia, ktoremu aequivalens, nigdybyście poważniejszego naprzystoyniey oddać nie mogli, iako gdybyście od siebie go nie oddaliwszy, przez siebie **[(125 стр.)]** y temu iego złączyli, komubyście go złączonym być rzecz zbawienną upatrywali. Że on by na to nie pozwolił, mowić nie możecie: boście y namnieyszym zachodem tego nie tentowali. Klery-

kowie świątscy tam ważą tegdy, gdy o rzecz prywatną iaką idzie: publiczne idą swym torem. Wielkie nasze Państwo, szerokie Episkopstwa; ma się uważny człowiek na co oglądać, nie uważnymi pogardzić w naszej zostaje władzy. A zatym, nie zawarłyby się były wrota ucieczki do miłej oyczyzny naszej zniewolonemu naszemu miłemu Oycowi, iak nie są zawarte do Moskwy, choć im swego Patriarchę mieć pozwolił. Ritus nasze Graeckie iakoby naturaliter tego po was potrzebuia, abyście się od Graekow byli nie odłączali.

Co gdybysię tak było stało, byście y nakrotcey deliberowali, długo byście byli deliberowali, y dobrze, choć nierychło uczynili. Nie byłoby w miłej oyczyźnie naszej tych zawieruchow, nie byłoby w iednym y tymże narodzie Ruskim takowych niesnasek, nabożeństwa zostawałyby iednakie, chwała Boża w cerkwiach naszych Ruskich mnożyłaby się, szkołyby kwitnely, księgi cerkiewne zostałyby sprawione, Hirmologia ad concinnitatem textus simul et vocis byłyby przywiedzione, mielibyśmy swoy własny Kathechism, mielibyśmy swoje własne y Postille. Nie iak dziś się z różnych nie naszych biedny narod nasz Ruski potruł y truie. Coenobia z własności swej wyrodzone, byłyby do swej kluby przywiedzione. Teraz wszystko to w prochu y w wielkim zaniedbaniu, y musi być: my przed wami, wy nie możecie przed nami. W ten czas obie ręce czyste z doświadczenia być obaczamy, gdy iedna drugą omywa, gdy duchowni świątskim, a świątscy duchownym w rozszerzeniu chwały imienia Bożego pomagają. Możeć (126 стр.) się z nich każda w wodzie omoczyć y ogrążyć, ale się nie omyje, y owszem barzey się zabrudzi: czemu strzeż, Chryste Panie, nie stać się y z nami. Bo co przypominacie o swej setnicy, ktorych na nas, lub raczey na swoy narod wychowywacie: nie iuż to amen. Z dziesiątek ich umrze, niż przydą do roboty; z dziesiątek mogą być niestatkami, ktorzy wam barzey szkodzić będą, niż pomagać; z dziesiątek do uczenia inszych niesposobnymi; z dziesiątek rozpustnemi: co wiecie, ieśli się iaki dziesiątek y nam nie dostanie. Owo zgoła wszystko te ieszcze słoma, nie chleb; a narod nasz Ruski iuż zdycha od głodu, iuż się truie, chwytając się miasto karmi za truciznę. Tam to się nierychło stanie, a owego narod nasz Ruski dziś potrzebuie.

Co wietsza potrzeba nam y na Christa Pana, który w słowiec swoich iest prawdziwy, z wielką pilnością w tym razie poglądać mowiącego: „omnis domus divisa contra se non stabit.“ *) „Każdy dom, rozdwoiony przeciw sobie, nie ostoi się.“ Potrzeba, mowiemy, y na to poglądać, abyśmy rozdwoionego y rozroznionego przeciw sobie domu naszego do upadku nie przywiedli. Świecić ci się здаiemy, ale kto się temu bliżej umie przypatrzeć, dogorywamy: y bać się potrzeba, aby te kaganczyki oba razem nie zgasły, abyśmy z obu stron, z wielką hańbą y z ostatnią dusze swej szkodą, o upadek ze wszystkim domem nie przyszli. Uważajcie teraz, serdeczny nasz Redargutorze, y Smotrzyckiego (ponieważci się iemu to przypisać podobało) postępek y swoy, a obaczysz, że wy swoim postępkem takim, iakim idziecie, rychły do upadku zacny nasz y wasz naród Ruski przywiedziecie, niż do powstania. Gwałt y mus, uniey nierządek nie sprawi, ale ani pomnoży. A że pokoju cerkwi Pana Chrystusowej uprzeymie życzymy, miłości braterskiej **¶(127 стр.)** z wami serdecznie pragniemy, na znak tego iedynymi y tymiż słowy, ktoremiście wy swoją **Sowitą Winę** skończyli, my tę naszą **Verificatney Obronę** kończymy. Racz do tego, czego uprzeymie życzymy y czego serdecznie żądamy, oboiey nas stronie dopomoc Christe Iezu, Odkupicielu nasz, kroluiący z Oycem y Duchem Świętym w wieczney y doskonałej iedności na wieki wieków. Amen.

Wmściam, swym miłościwym y łaskawym panom,
wszego dobra życzliwi słudzy y bogomodley.

*Zakonnicy monastera Bratskiego Wileńskiego, cerkwi Zeyścia
Świętego Ducha.*

Μία ζωή, ἡμῶν ἐλπίς Ἰησοῦς ὁ Χριστός.

---

*) Matth. cap. 12.

„Sowita wina,“ — сочинение изданное латино-уніятами

ВЪ 1621 ГОДУ. *)

Sowita wina, to iest odpis na script, Maiestat Krola Iego Mości, honor y reputatią ludzi zacnych, duchownych y świeckich obrażaiący, nazwany „Verificatia Niewinności,“ wydany od Zgromadzenia nowey cerkwie, nazwaney Ś. Ducha, przez oycę monastyrza Wileńskiego Ś. Troycy, zakonu św. Basilego.

W druk podany w Wilnie, roku Pańskiego 1621.

PRZEDMOWA DO CZYTELNIKA.

|(Об. загл. л.) Zła iest grzeszyć, ale w grzechu trwać, bronić go, ukazować, że grzechem nie iest,—sowita iest wina. Tak czynią odszczepieńcy, na episkopstwa żywych episkopow, bez wiadomości y woli Krola I. M., przeciwko prawom y zwyczajom tey oyczyny, poświęciwszy się od tego, ktorego K. I. M. mianować raczy zdraycą R. P. y szpiegiem Cesarza Tureckiego, podczas niebezpieczney wojny od poganina na to Krolestwo podniesionej. A przecię wszystko to sobie maią za nic, y owszem chcą wmówić w ludzie, że się to od nich dobrze stało, y że winni co to ganią, a winniejszy, ktorzy Krolu I. M. donosili, zaczym K. I. M. nie tylko niema ich karać, ale powinien czynić dla nich to, co iest przeciw sumnieniu iego, przeciwko słuszności y prawu pisanemu, to iest, degradować Metropolitę, Władyki, a im dać w ręce te beneficia. To wszystko że tak iest, dowodzić niepotrzeba; bo sami się znaią do tego, nie tylko w mowach prywatnych, ale w protestacjach publicznych, w

*) Предшествующее сочинение Obrona Verificatiey написано было православными въ опровержение этого сочинения.

pismach w "(2-й нѣхъ. л.) druk podanych, a mianowicie w tym ostatnym, ktoremu tytuł dali **Verificatia niewinności**. Że się złe stało, dowodnie za pomocą Bożą ukażemy w tych rozdziałach po sobie idących, tym porządkiem:

1) Że się podawanie Krolewskie narusza, gdy się kto wprzod poświęci niż presentatią odzierzy

2) Że we Władystwach Ruskich zachowało się to, żeby przed poświęceniem presentatią brali.

3) Że na dostoienswa duchowne, główniejszym sposobem podać Krol niż na beneficia.

4) Że się nie mogli bezpiecznie święcić u cudzoziemca, obaczywszy listy Krolewskie y Senatorskie do niego.

5) Że Prawa y Constitucie wymowić ich nie mogą, iż się święcili od takiego.

6) Że się święcili na Władystwa niewakujące, a iż Patryarcha Constantin: do krajow Ruskich prawa niema, a Biskup Rzymski, prawem Bożym, pasterzem iest powszechnym wszystkiego chrześciaństwa, a zatym y Rusi.

7) Krzywdy swoje przekładaia, ktore "(2 нѣхъ. л. об.) mienia mieć od nas w słowach.

8) Krzywdy, ktore mienia wrzkomo w rzeczy.

9) My też wypiszemy krzywdy, ktore ponosimy od nich w słowach.

10) Krzywdy, ktore ponosimy od nich w rzeczy samey.

11) Że Smotrzyckiego postępek niedobry.

12) Że unitow postępek dobry.

A iako oni swemu scriptowi taki dali tytuł, taki my authorowi iego: gdy się przypomnieć przydzie, nie będziemy zwać odszczepieńcami, abo Nalewaykami (bo się dziś o prawdę gniewaią), ale **Verificatormi**. A wskoro to ukażemy co obiecuiemy, to iuż przy nich zostanie **sowita wina**, y dla tego temu scriptowi ten tytuł daiemy **Sowita Wina**; a iż spodziewali się podobno, że na ten script ich odpisać niemiano, nie położyli liczby, ani rozdziałow, ani listow, zaczym trudno było ichże samych cytować. Podpisaliśmy tedy sami liczbę z obu kart w książce ich dla snadniejszego nalezienia temu, ktoby

czytając ten respons chciałby wiedzieć miejsca w samym scripcie ich; dla tego każdy dla siebie uczynić to może, który taką książkę z tą naszą będzie chciał stosować.

¶(1 ctp.) R O Z D Z I A Ł I.

Że się narusza prawo podawania, gdy się kto święci nie odzierżawszy praesentacyey.

Fundament, na którym Verificator wszystkie swe obrony, że nie obraził Maiestatu, święciwszy się u tamtego cudzoziemca bez praesentacyey Iego K. M. zasada, ten iest: „dwie rzeczy są w episkopstwie: dostojenstwo y beneficium. Dostojenstwo y nominacia na nie, iest w ręku samych duchownych; beneficium zasię y podawanie na nie w ręku Krolewskich. Przez poświęcenie swoje wzięli oni pierwsze, do czego Krol Iego Mość nie miał nic; a drugiego brać nie chcą, aży im od Krola Iego Mości dano było, u którego to w ręku iest.“ Tak dyskuruie Verificator.*) — Zburzywszy ten fundament, wszystko to co na nim klecił, walić się musi, który zburzemy, gdy pokażemy, że praesentacia ma uprzedzać poświęcenie a nie za nim iść, a ukażemy z ograniczenia nazwisk juris patronatus; nazwiska bowiem, ile takie, które dane bywają od ludzi mądrych, wyrażają istotność rzeczy; powtore z ograniczenia istności rzeczy, która się zowie takimi; trzecia, iakie iest używanie tey rzeczy w tym krolestwie, tak w nabożeństwie Łacińskim, |(2 ctp.) iako y Greckim; potym inszemi racyami tak z rzeczy samey, iako y z dobrowolnego przyznania Verificatorowego idącemi, dowodnie za Bożą pomocą to wywieziemy.

Jus patronatus, to iest, władza podawania urzędów duchownych, od Krolow w Krolestwach ich, zowie się tymi nazwiskami: Praesentacya, Nominacya, Podawanie; to wszystko z natury tych nazwisk uprzedzać ma poświęcenie: stawić bowiem trzeba wprzod osobę przed tym, który ją ma święcić (a to iest Nominacya): tego podawam, na ten urząd poświęć go; a to się zowie podawanie. A po poświęceniu już po tym wszystkim nic: bo sam go święciiciel stawił przed sobą, sam mianował y sam go sobie samemu podawał, abo kto inszy, który do tego nie należał. Zaczynam ten, co prawo do

---

*) Pag. 34 et 35.

tęgo miał tym samym iest znieważony, prawo ięgo podeptane. To, co się tknie nazwisk. — Co się zaś tknie istności rzeczy, tak ię ograniczaię canonistowie, ponieważ bowiem on sam ożywa się do nich, potrzeba mu polegać na nich. *) „Praesentatio est personae per Patronum Episcopo legitime facta exhibitio.“ (Panorm: cap: Ea noscitur de his quae fiunt a praelatis). „Presentacya iest persony przez podawcę Biskupowi słuszne wystawienie. „Iakoż Biskup ma święcić, kiedy mu do poświęcenia nie podano nikogo? a podać siebie samego nikt nie może, którego prawa y Biskup łamać nie może.

[(3 ctp.) Juris Patronatus taka iest definitio: „Jus Patronatus, est potestas praesentandi instituendum ad beneficium vacans.“**) To słowo (instituendum) est participium temporis futuri (iako uczą w grammaticae.) Iawna tedy y stąd, że wprzod ma być presentacya, niż institutio, która właśnie do person się ścięga, a nie do beneficja. Tak uczą Canonistowie.***) Co się zaś t'nie używania, cancellaria Krola Ięgo Mości strożem iest praw duchownych y świeckich, iest też strożem iurium Regalium. Strzeże praw duchownych, bo po więtszey części dozorcami iey są duchowni, bać się Verificatorowi nietrzeba, żeby się canonom cerkiewnym, które nam Grękom z Łacinnikami spolne są, praejudicium iakie przez nie nie stało. Strzeże też praw Krolewskich, które Krolowie, Panowie naszymy, mieli zawsze w tym krolestwie. Ta wydaię representacye na episkopstwa, co my przywilejami zowiemy, tak pisze: „Iż ta stolica wakuie przez śmierć tego (dostoieństwo to znaczy, nie dochod), żeby owce bez pasterza nie były (mowi tu de officio, et non beneficio, o urzędzie, a nie o maiętnościach), według prawa naszego, podaiemy na tę episcopią tego,“ et caet. A iż usus iest interpres legum, używanie iest tłumaczeniem prawa, a pospolite iest używanie takie; za tym idzie, że jus Patronatus Regalis zawiera w sobie podawanie, iako więc mowiemy, primo et per se, dostoięństwa [(4 ctp.) duchownego, a fundacyi duchownych secundario et per accidens, to

---

*) Pag. 36 et 37.

**) Lib. 1. Istit. tit. 23.

***) Goffr. ibidem

jest, względem dostojenstwa. Wszystko to, cośmy wyższy mówili, nieladaiaako utwierdza się zstąd, że Krolowie Ich Mość Polscy, panowie naszy, używają tego prawa we wszystkich dignitarstwach kościoła Rzymskiego, bez których podawania y nawyższy wszystkiego chrześciaństwa pasterz nie święci nikogo. Nie następuje na to prawo Krolow Ich Mości, a pogotowiu nie odeymuie go, chociaż mu quo ad reliqua omnia Krolowie Ich Mości, iako synowie oycu, podlegają, y głosu iego, iako owce własnego pasterza, słuchają. Cożby nie mieli używać tego prawa w dostojenstwach nabożeństwa Greckiego? Y ieśli tego prawa odeymować Krol Iego M. sobieby nie dopuścić napierwszemu w tym Krolestwie prałatowi, który by mimo padanie iego na dostojenstwo duchowne następować chciał, iakożby miał dopuścić ludziom lekkim następować na swoje Regalia?

Ale replikę czyni Verficator,*) że Biskupow nabożeństwa Rzymskiego Krol Iego M. ma w podawaniu swoim zstąd, że nie tylko są Biskupami, ale y Senatormi; lecz ma wiedzieć, że w presentathey, którą z cancellariey wydają na Biskupstwa, nie czynią żadney wzmianki dostojenstwa Senatorskiego, iedno Biskupiego, y inaksza iest przysięga na Biskupstwo, inaksza na urząd Senatorski, więc nie same tylko Biskupstwa są w podawaniu Krolewskim, ale y insze dostojenstwa mnieysze, iako opactwa y niektore proboszczstwa, y insze głównieysze prała(5 ерр.)ctwa, ci iuż nie są Senatorami. Coż tu rzecze Verficator? Więć po inszych Krolestwach iest wiele Biskupow, ktorzy mają diocessie swoje w tamtych Krolestwach, a Senatorami nie są, a przecie ich podają Krolowie, to iuż nie względem Biskupstwa. Coż bez pochyby y w naszym Krolestwie. A iż y w nabożeństwie Graeckim w tych państwach Krolowie Ich M. tegoż zażywają prawa, wyświadczą wszyscy przełożeni naszy, a nie tylko naszy, ale schiswatycy. Władyka Łwowski, ktorego mianuie samże Verficator, że iezdził do Metropolity iakiegoś Wołoskiego po swoje (jake ma) poświęcenie, ten nie ważył się wstępować ani się święcić na to dostojenstwo, aż wprzod, niż po swoje poświęcenie iezdził, nominacją Krola Iego Mści na piśmie odzierał. Niech się dowiedzą

---

*) Pag. 39.

od niego, wszak ich iest brat, dowiedzą się y w kancelarierzy Krola Iego Mości, gdzie te nominacie wpisują: o czym szerzey w rozdziale wtorym następującym.

ROZDZIAŁ II.

Władcytwa Ruskie nie są wyjęte od podania Krolow Ich Mościow Polskich.

Mowi Verificator, „że niemal we wszystkich metropolitach to prawo zostawione w przykładzie, że iuż po poświęceniu Metropolitowie od Pratriarchi bez presentacy Kro(6 ctp.)low Polskich posyłani, y od nich przyimowani bywali.“ Aczci nie wiem, iako zapomniawszy się ku końcowi tego skryptu prawi, iakoby Krolowie Polscy dworzany swe z przyczynnymi listami na poświęcenie Metropolitow do Constantinopola posyłali; mogłyby się rzec: Verificatorem (drudzy więc mowią mendacem) oportet esse memorem.

Dowiedzmy się wprzod, co się dzieie we wszystkich inszych kraiach, gdzie iest nabożeństwo Graeckie: w Graeciei, aż strach wspomnieć, gdzie handluia temi rzeczami, kto więcej da, choć drugi żyw, zostaje Patryarcha; rzekną nie dziw to, iako w niewoli, a w niewoli nieprzyjaciół chrześcijaństwa. Więc w Bulgariei, w Serbskiej ziemi, w Wołoszech, gdzie wszędzie, iako to iest wszystkim wiadomo, duchowni z dostoięstw y z beneficiami swoimi podlegaią panom swoim, zkad idzie, że iednych zrzucaią, drugich wsadzią sami hospodarzowie ich. Rzekną, że y ci są w tymże położeniu: niechże tak będzie. Przynajmniej w Moskwie ta wolność duchowna ma się zachować, gdzie wszyscy są iedney wiary y nabożeństwa, iako sam pan, tak y poddani; niechże by się tam kto ważył na iakiekolwiek władcytwo wstępować bez woley y pozwolenia hospodara swego, ieśliby zaraz poznowany nie był in bonis, vita et honore. A w tym krolestwie, cobyśmy sobie my Ruś pretendowali wolności tey, ktorey nigdzie indzey nie mamy, y tam, gdzie właśnie kwitnie nabożeństwo Ruskie? Ieszcze więcej byśmy chcieli zażyć dobrodzieystwa, niż ma w tym Krolestwie kościół Rzymski, który iest dosyć (7 ctp.) silny w potęgę, w naukę y świątobliwość żywota, ktorego Krol Iego M. iest synem y wychowancem? Zaiste nie spełna rozum w tey głowie,

ktora dyktowała taką assertią, że w nabożeństwie Rzymskim Krolowie Polscy mają podawać dostojenstwa Biskupie, w Graeckim nie mają. Ale daie przyczynę, że się to przed tym nie zachowało, a przeto toż ma być y teraz. Ia zaś rzekę: neco antecedens, y zaraz przydam, dato et non concessio antecedente, nego consequentiam. To iest: y za xiążąt Ruskich nie tak bywało, żeby w przykłdzie prawo zostawione, iako prawi Verificator, mianowicie, żeby był taki zwyczaj, któryby był nieprzerwany (że opuszczę insze okoliczności, których potrzeba do tego, aby zwyczaj był prawem). Powtorę choć by to y było za xiążąt Ruskish, teraz to nie ma bydź y nie może bydź. Co się tknie pierwszego: znamy to, że na początku posyłali Patryarchowie w kraie Ruskie iuż poświęconych metropolitow, iako y na początku wiary chrześciańskiej w Polsce nie Polacy byli Arcybiskupami Gnieźnieńskimi, y bez presentacye Krolow Polskich święceni; ale zaraz czwarty w porządku Metropolita nie był w Carogrodu, ale Rusin z monastera Berestowskiego, imieniem Hilaryon; a to było przedko po Władzimierzu, pierwszym chrześcianine, gdy świeża pamięć była chrztu przyiętego od Graekow, za Iaroslawa syna iego, który po smierci Theopempta, Metropolity Greczyna, zezwawszy z ziemi Ruskich Episkopow do Kiiowa, oświęcić dał na Metropolią Hilariona (tak mowi ||(8 сrp.) kronika Moskiewska), nie posyłając do Konstantynopola, a właśnie to było pod rozerwanie, ktore koło tego czasu nieszczęsny Cerulary Patryarcha Carogr: uczynił. Po nim w lat 10, wnuk iego Izesław, spowinowaciwszy się z Krol'em Polskim, y ten nie słał do Konstantinop.; poświęcony iest Kliment Rusin na Metropolią w Kiiowie przeciwko woli Patryarszey. W lat kilka 20, posłany iest potym od Patryarchy na Metropolią Ioan: nie przyiął go Roscisław Xiążę. Lecz potym cesarz Graeckie (mowi kronika Ruska) przysłał mu wiele darow y tak go przyiął. Ztąd to mamy, że xiążęta Ruscy kiedy chcieli przyjmowali Metropolity z Konstantynopola, kiedy nie chcieli—nie przyjęli, a przymuszać ich do tego nikt nie mógł, chociaż tego nabożeństwa byli, ktorego Graekowie, y ten Ioan starał się o iedność z Alexandrem Papięzem Rzymskim. W 30 lat potym, gdy Łatinnicy wzięli Konstantinopol, Ruś wszystko Metropolitami była y do Patriarchow

Konstant., którzy na on czas mieszkali w Nicaei za Czarnym morzem, nie posyłali, y trwało to potąd, aż Graekowie odyskali Konstantinopol; to iest Michael Palaeolog cesarz, który uczynił iedność z kościołem Rzymskim na concilium Lugduńskim, y był do śmierci swej w iedności z Patryarchą Konstant. Ioannem Wiekien. Po śmierci tego pobożnego cesarza, nastąpił niezbożny syn Andronik, który iedność, przez oycę już rozkrzewioną y kwitnącą, wykorzenił, Patriarchow y inszych przełożonych duchownych powypędał. Pod takie zamieszanie w Graecyey Ruskie xiążęta poświęcić dali Rusina Pio|(9 ctp.)tra, Ihumena Ratnieńskiego, nieszląc do Konstant.; który światobliwie żył, y dosyć długo. Po nim w lat 30, znouu Alexy Rusin, człowiek także żywota pobożnego. Pod tym podkupił się Kiprian, Graeczyn, dawszy podarki cesarzowi; pod Kiprianem podkupił się Pimin czerniec, Moskwicin, dawszy podarki cesarzowi Ianowi Cantakuzynowi, y tak byli dway Mitropolitowie w Rusi, obadwa z Konstantinopola posłani y wielkie zamieszania czynili. Naostatek drugi Patriarcha, po śmierci pierwszego, posłał iakoby na usmierzanie tych nieznasek do tych dwu—trzeciego, Dionizia Graeczyna, który pomógł do zatrudnienia tey sprawy, y tak czterzey Metropolitow Kiiowskich żywych było. Co widząc Włodzimierz Olgierdowicz, gdy się już Kiiow przeniósł od xiążąt Ruskich do xiążąt Litewskich, pozwał Dionisego y do śmierci go w więzieniu miał. Od tego czasu xiążęta więcej już nie przyimowali z Carogradu posłanych Metropolitow, bo chociaż y po tym Dionisym werwał się był od Manuela Paleologa posłany Photius na Metropolią do Kiiowa, który wszystkie ozdoby cerkwie katedralney Kiiowskiej ś. Zophiey zebrał y zaniósł do Konstantinopola, ale Episkopowie Ruscy, zachawchy się do Nowogrodu Litewskiego z wielkim xiążęciem Witołdem, roku 1415, kazali przecz Photyowi, a obrali między sobą Hrehoria Cemiulaka, y poświęcili na Metropolią przeciwko woli Patriarszey, który potym y do Papieża iezdził od Witołda, staraiąc się o iedność, y do concilium Constantiuskiego list pisał, prosząc, żeby się namowili o ziezdzie, na którym by mogła się zawrzeć iedność. Iest declaratia Epi|(10 ctp.)skopow Ruskich y uniwersał W. X. Witołda, że iego za Metropolitę mieć nie każe. Iest ta wszytka sprawa szeroce opi-

sana w iednych xiegach cerkiewnych dawnych. Potym, a to przez 200 lat, żadnego nam z Carogrodu Metropolitę nie posyłało, skoro xiążęta Lithewscy państwa Ruskie obięli.

Iawna tedy iest, że y xiążęta Ruscy postrzegali iura patronatus, day tożę praesentatie in forma nie wychodziły z kancellarięy, o czym iednak iako my, tak y adversarze wiedziec nie mogą, chyba z tey generalney racięy, że się dawnych wiekow mało piśmem bawili y kancellarye nie były sporządzone, dość na tym, że w rzeczy samey, y ci xiążęta strzegli praw swoich, a docyć wyraźnie trzye pomienieni—Iarostaw, Izesław y Rościsław. A wielcy zaś xiążęta Lith., począwszy od Włodzimierza Olgierdowicza, aż do Krola I. M. teraz nam szczęśliwie panującego, ściśle strzegli w tym praw swoich, żeby bez podania ich żaden nie był Metropolitą, iakoż od więzienia Dyonizego y od wygnania Photia z Metropoliey więcey 200 lat żaden nie był. To się tu iuż Verificator stał falsificatorem, gdy mowi, „że w relligiey Graeckiey zwyczaj był, że się święcili bez żadney przed poświęceniem praezentaciey;“ ukazało się bowiem, że ledwie kilka dwadzieścia Metropolitow było, ktorzy posłani byli iuż poświęconemi od Patriarchy, y to podobno za prośbą samych xiążąt (co stoi za podanie), abo za pobłażaniem z iakich pewnych przyczyn, im na ten czas wiadomych, co szkodzić nie może prawu powszechnemu podawania. Czego wszytkiego goto(11 стр.)wiśmy dowieść nie tylko kronikami Ruskimi, ale y Moskiewskimi; zkąd się ukaże łacno prawda, że pisarze dwoch nacyi, z sobą więc niezgodnych y zdawna w nieprzyjaźni będących, zgadzaią się na iedno. Wiem, że się to niepodoba Verificatorowi y dla tego ich znieważa, mowiąc: „Niech kto co chce z pokątnych latopiscow wydziera y na oszukanie niewiadomych podaie“ *) (wie bowiem, co latopiscy Ruscy o tym piszą), y kęś niżej przydaie—„y kroniki nie z podławia wydarte, ale piśma ludzi w urodzeniu zacnych, w nauce biegłych, w dostoięństwie poważnych pokazuiemy,“ a mianuie Strykowskię, Gwagnina, a na końcu Kromera; aboć mu musiał w czym nie wygodzić Biskup tak zacny y laty dawniejszy, że go na końcu położył. Ale my na to tak powia-

---

*) Pag. 45.

damy, że oni sami, a na przykład Strykowski, ktorego wprzod położył, z latopiscow Ruskich kronikę swą pisał, co y sam w tey kronice przyznawa. Et ratio à priori. Kronikarze dzisieysze, pisząc o rzeczach dawnych, muszą ie brać z piśm dawnych, ktore choć w druku nie są (bo y druk na świecie niedawno), mają iednak z kąd inąd to zalecenie, żeby im wiara była dana taka (ieśli nie doskonalsza), iako y drukowanym. Niech się dowie Verificator, iaka w bibliothekach wielka cena iest xiąg starych pisanych? Bez porównania więtsza, niż drukowanych; ale y doma u siebie niech spyrzy, czy wielie xiąg Ruskich (ile tych, z ktorych byśmy mogli dosiagać wiadomości w rzeczach dawnych) drukowanych? Pisane są, a wierzo im dołgo; teraz to tylko on, y to gdzie iemu nie na rękę, "(12 стр.) w wątpliwosc przywodzić pocyna.

Tak mowiwszy de antecedente, przypomnieć kilka słow przyidzie de consequentia. To iest, choć by za xiążąt Ruskich dostoiństwa religiey Graeckiey w podawaniu tych xiążąt nie były, teraz bydź mają z tych miar. Naywiętsza to rzecz, którą Krolowie Ich Mość Polscy w krolestwie swym mają (wszytko insze dobrowolnie puściwszy y darowawszy R. P., to tylko sobie niemał iedno zostawwszy), że podają na dostoiństwa duchowne y świeckie tych, ktorych oni rozumieją. Wziąwszy ten ostatek im z ręku, co za powaga Pańska będzie? Y to nie zaleci Verificatora u Krola Iego M. y Rzeczypospolitey, że nikt dotąd o tem nie mowił, dopiero ziawił się nowy reformator, ktory wielką a głupią smiałością chce wczyc Krolow Polskich do czego mają prawa swe krolewskie, do czego nie mają, mowiąc: „Dwie rzeczy w tey sprawie nayduiemy—dostoiństwo y beneficium. Ostatnie iest w ręku krolewskich, pierwsze nie iest.“ *) A to do tych czasow z tak wiela ludzi uczonych y miłujących wolność duchowną nikt tego nie widział, że to przeciwna była canonom, iako on twierdzi y dowodzi z nich, iedno ten ieden ostrowidz. Powtore — w wolney Rzeczyposp., gdzie wszyscy zażywaią iednego prawa, zarowno weselą się z praw y swobod swoich, wszelka nierownosc szkodliwa iest, a ile w rzeczy główney: insza

---

*) Pag. 36.

bowiem w rzeczach mniejszych, że ieden ma nad drugiego. A ta rzecz iest główna. Do tego, gdy państwa Ruskie incorporowane są do Korony, tym samym obowiązane są tymi prawami y zwyczajami, kto¹(13 ctp.)re na on czas były w Koronie: zawsze to, powtarzam, w rzeczach główniejszych, iaka ta iest. A ieśliby rozumieli, że w czym nie podlegają, potrzeba, żeby to ukazali w przywileiach swych, że są wyraźnie wyjęci z podawania, czego ukazać nie mogą, a pokąd nie ukażą ius commune musi zostawać w mocy swej. Nakoniec, iest prawo duchowne, gdy od czasu, iako pamięć ludzka zasiąć nie może, zażywa kto podawania, ten iuż ma prawo do podawania y iuż mu następować na nie nikt nie może. Ale Krol Iego Mość z przodków swoich iuż od lat 200, iako się ukazało, iest w spokojnym używaniu podawania dostoięństw Ruskich (że wyższej sięgać nie będę).*) Ergo, kto go z tego rugować chce, potrzeba, żeby się doma porachował, ieśli w napaść nie wpadnie. Y to przydać nie zawadzi, że dobrze większą władzą cesarze Konstant. rościągali nad stanem duchownym swoim, będąc tegoż nabożeństwa, niż Krolowie Ich Mość Polscy nad naszym duchowieństwem Ruskim, choć sami nie są nabożeństwa Ruskiego. Czytay Gregoram o Androniku, synu Michała Paleologa, y wielu inszych cesarzów, ktorzy w schyzmie byli, iako absolutum dominium nad duchownymi rościągali. To co się nie tak łącno naydzie tu położyć: Demetry Nomaten, Archiepiskop Bułgarski, odpisując do Konstantina Kabasilla, Archiepiskopa Dirrhachiey, powiedziawszy o Eustatym, ktoty był elektem do Metropoliey Myrreńskiey y Likaońskiey, y iuż był gotow do poświęcenia, przyszło roskazanie Emmanuela Comanena Porfirogenita cesarza, żeby Eustatius na metropolią Tes²(14 ctp.)salonicenską był poświęcony, y iest poświęcony, chociaż electia duchowieństwa inaksza była; takie są słowa iego przełożone z Greckiego po Łacinie (In iure Graeco Romano lib. 5. Responsionum pag. 317. „Sola enim Imperatoris iussio mutandi atque innovandi potestatem habet, Imperator enim ut communis Ecclesiarum Christi Monarcha existens et nominatus, synodalibus praeest sententiis et robur tribuit: Ecclesiasticos ordines componit et

---

*) Less. 1, 2. Cap. 24, de iustitia et iure.

legem dat vitae politiaeque eorum, qui altari serviunt.“ Y niżej: „et ut uno verbo dicam solo sacrificandi excepto mysterio reliqua pontificalia privilegia Imperator repraesentat.

ROZDZIAŁ III.

Że na dostojęństwa duchowne gównieyszym sposobem podaje Krol, niż na beneficia.

Beneficium, iako słowo łacińskie brzmi według znaczący swoięy, tak wiele ściągac się może na dostojęństwo Biskupie, iako y na dochody iego, y owszem tym bardziey iey ściągac na dostojęństwo, im uczciwe, iest **[(15 стр.)]** więtszym dobrym, niż pożyteczne. Ale niech tak będzie, że beneficium znaczy tylko provisją Biskupią, przecie odjęte bydz nie może od dostojęństwa, ani przez Krola, nie tak, iako fałszywie rozumie Verificator. *) Co y ztąd łacno poznano być może, że maiętności biskupie nie podaje Krol, ale duchowięństwo, w czym się znowu myli Verificator, rozumiejąc że investitura na maiętności duchowne iest od Krola. **) Iawna tedy iest, ieśliby Krolowie Polscy nie mieli w mocy swey nominatęy na dostojęństwa duchowne, nie by nie mieli.

Do tego, wiedziec to ma Verificator, że ktory się święci do pewnego beneficium y wedle starego prawa, by się inaczeý święcił, nieważne by było poświęcenie iego, a beneficia są w ręku Krolewskich, iako sam twierdzi; to tedy podawanie ma być przed poświęceniem. Iakoż y sama strona przeciwna, zapomniawszy się podobno, to przyznawa. Diskuruiąc bowiem subtelnie (a iako się Verificatorowi zda z canonistow) o tym, co w teý sprawie Krolowi należy, co nie należy, tak mowi o Biskupie, ktory by się święcił bez praesentacy Krolewskiej: „Biskup dostojęństwa swego nie traci, by dobrze Krol Iego Mość beneficium conferować mu nie zezwolił, nie podaniem dobr y niepozwoleniem rozpościerania biskupiey władzy skarany bydz może.“ ***) Tak Verificator. Rospościerac władzą Biskupią na-

---

*) Pag. 38.

**) Ibidem.

***) Pag. 38.

leży to do dostojenstwa Biskupskiego, nie do intrat abo fundacyey Biskupstwa, bo y świeccy tym zawiadować mogą, y owszem pospolicie przez świeckich [(16 ctp.) się to odprawuie; ale rospościerać władzy Biskupiey świeccy nie mogą, iedno sami Biskupi, abo mnieyszy duchowni za zleceniem Biskupow, a ieśli to iest w ręku Krolewskich nie dopuścić rościagać władze Biskupiey (quod tu affirmas), toć y dostojenstwo Biskupie, quod tu negas, ecce angustiae tibi undique, wplątałeś się nieboże, iako kokosz w zgrzebie, która im się więcej graboli z nich, tym się barziej pląta. Potwierdzić to może samże władyka Lwowski, który, nie mając żadney fundacyey (gdyż to nie było osobnym władystwem, ale 60 lat temu, iako Metropolit Makary władykę swego nadwornego tam zesłał dla odległego od tamtych kraiow mieszkania swego), nie śmiał iednak wstępować na to szczegolne dostojenstwo bez nominacyey Krola Iego Mości, wprzod na piśmie odzierżaney. Ale trzy racie prowadzi, któremi rozumie, że tego swego dyskursu wesprzeć może, gdy tak mowi: „Z tey to dostojenstw y beneficij różności idzie, że w niektórych wojewodztwach wolność obierania sobie duchownych przełożonych przywileiom iest warowana — iż beneficia, które juris patronatus regii nie są, odjęte od tych dostojenstw bydz mogą.“ Y niżej: „Ztąd y to idzie, że szlachta na swych dobrach, które się beneficią zowią, bez żadnego uszanowania Maiestatu Krola Iego Mości, Episkopy y Metropolity chowaią.“ *)— Co się tknie pierwszej: rozumie Verificator, tam Krolewskiej praesentacyey nie trzeba, gdzie iest wolna electia. W czym pomogę Verificatowi po części, że nie w niektórych wojewodztwach, ale w wielu te(17 ctp.)go krolestwa biskupstwach, w wielu opactwach, iest taka electia, a przecie iest y Krolewska praesentatia. W Lithwie, gdzie to piszemy, mamy te przykłady: Biskupa Wileńskiego obiera kapituła, a Krol Iego Mość praesentuie; nie następuią na praesentatią Krolewską, y owszem zawsze skłaniaią się do niey. Masz przykłady y w niektórych dostojenstwach świeckich. Starostę Żmudzkiego y wojewodę Połockiego obieraią obywatele tamtych ziem, a iednakże komu Krol Iego M. conferuie, ten tym będzie. Co żebyś doskonaley

---

*) Pag. 39.

zrozumiał, trzy rzeczy w tej sprawie uważać masz: Electią, Consecratją, abo poświęcenie, y Missją, to iest posłanie. Wszystko to troje iest wyrażono w piśmie św. Obieranie uprzedzać ma, a poświęcenie y posłanie za nim iść. O poświęceniu y o wysłaniu, że iest w rękę samych duchownych, wątpliwości między nami (chyba byś chciał być luteranem abo kalwinem) niemasz, bo iako nie święci, iedno poświęcony, a to iest poświęcenie, tak nie daie władze duchowney nad owcami, iedno ten, który ią ma, a to iest posłanie: idzie o same obieranie. Obiera pasterzow y naznacza P. Bog, abo sam przez siebie, iako Aarona w starym, *) a Piotra w nowym zakonie, **) abo nie sam przez się, ale przez dwa insze sposoby, przez rodzenie się iednego z drugiego, y tak w starym zakonie, w pokoleniu Lewitskim, syn na miejsce oycowskie następował; abo przez wolne obieranie. To obieranie abo ma bydź od iednego, a taki iest naywyższy pasterz, ktoremu rzeczono—paś owce moje ***)—to iest lubo to sam przez się, gdzie możesz, lubo przez inszych, [(18 ctp.) gdzie nie możesz; abo to obieranie za iego poruczeniem wyraźnym abo niewyraźnym pozwoleniem ma bydź od wielu; to wiele,—abo pospolstwa, abo duchowieństwa, abo obojga tych stanów. W dawnym kościele za pobłażaniem (co my zowiemy pozwoleniem, choć nie wyraźnym) wprowadziło się obieranie od pospolstwa, tak iż przy ktorej stronie więcej głosow było, ten Episkopem zostawał. Uskarża się na to św. Chryzostom, za ktorego taki sposób obierania był y długo trwał; ****) iednoż iż miał wiele niesposobności w sobie, których choćby więcej nie było, tego dosyć, że więtsza część w każdym mieście zle żyjących y niemądrych, niż pobożnych y mądrych; a electia zostawała przy więtszey części, zaczym częstokroć taki był obrany, iacy y oni. Przytym za taką electją przychodziło często do tumultow, tak, iż iako pisze Hieronim, przy obieraniu Damasa Papieża, gdy się sparły z sobą strony, w iednym kościele zabito

---

*) Exod. 29.

**) Lucae 6.

***) Joan. 21.

****) Lub. 3. De sacerdotis.

137 osob; y tak zwierzchność duchowna polekku to im z ręku brać poczęła, zostawiwszy przy nich tylko postulatią, to iest żądanie tego, kogo by oni potrzebnym sobie być rozumieli, a przy sobie zostawiwszy electią, to iest, approbatią oney postulathey. Ale y to często turbatją czyniło. Została tedy ta postulatia przy samey zwierzchności świeckiey naywyższej, to iest, przy krolach, przy xiążętach, a ludowi pospolitemu dano to, żeby świadectwo dawali o życiu y uczciwym zachowaniu tego, który się ma święcić, co się y do tego czasu zachowuie; y iuż naywyższy pasterze przez wiele wiekow zostawowali tę władzą postulowania przy krolach w każdym krolestwie, a żaden inszy im tego odiać nie może, ktorego **[(19 ctp.)]** pozwolenia ieślibys wiedzieć chciał przyczyny, te są.

Dostoięństwo Episkopskie zawiera w sobie pasterstwo pewnych owiec, ktore iż są poddanemi pewnego pana y powinni mu poddaństwo, wierność y posłuszenstwo, — słusznie krolowie, gdzie są te owczarnie, zażywaią tego prawa, żeby nie był pasterzem ich żaden, iedno ten, kogo by oni podali. Tak bowiem łączno się z sobą wiązać będą członki w iednym cieie ku pożytkowi wszytkiego ciała; łączney się zgadzać będzie oboia władza na iedno ku chwale Bożey y dobru wszytkiego krolestwa. Przytym pozwolono tego prawa krolom w krolestwach ich, tak względem wdzięczności, że przodkowie ich, abo oni, abo poddani ich są fundatorami; iako y względem obrony cerkwie, osob, dostoięństw y dobr cerkiewnych. — Co się tknie drugiey iego raciey, że te beneficia, ktore panowie y szlachta z dobr swoich pod podawaniem swym y potomkow swych czynią, odiete bydź od tych cerkwi, abo dostoięństw, na ktore były nadane, mogą. Głupi to iest error iego y wymowiony bydź nie może; pewna bowiem dotąd u xiążąt, panow y szlachty tego krolestwa było, że im wolno było fundować, ale fundowawszy nie wolno iuż nic odiać, a pogotowiu fundathey pobożnych przodkow swych odbierać. Co każdy z nich (chyba chciał by bydź iawnie niezbożnym) dobrowolnie przyznawa, to ten zły człowiek, czyniąc się nieprzyjacielem fundacyi cerkiewnych y niegodnym stanu duchownego, ieśli w nim iest, neguie. Iest wiadomo, żeśmy niemało takich fundacyi w tych niedawnych leciech poodyskiwali, ktore **[(20 ctp.)]** były w podawaniu

szlacheckim, tak w Koronie iako y w W. X. A że po odnowieniu uniey od panow niektorych nadane maiętności odjęte są y ieszcze do tych, ktorych były, nie wrocily się: małoż tego bywa, że kto komu przez gwałt bierze, co potym wrocić powinien! y nie będzieli chciał, prawo go do tego przymusi. 'A iesli ukrzywdzony prawem nie czyni, abo z niedbalstwa to pochodzi, w czym słuszenie upomniony bydź ma, abo że ma wzgląd na potęgę osob, a na słabość swoją. widząc, że tego zaraz doisc nie może,—na inszy szczęśliwszy czas odkłada. Toż się dzieie y w nabożeństwie Rzym skim, a przecie żaden dotąd nie rzekł, że panom wolno odeymować to, co fundowali przodkowie ich w maiętnościach swych. Do iakiches absurda, na nogi stawiać tę wielebną distinctiā swoją, przyszedł! Więc y constitucya iest lat niedawno przeszłych o odyskiwaniu dobr od władctw alienowanych. Co się tknie trzeciey raciey, to iest, że panowie y szlachta chowaiā na maiętnościach swych Metropolitow y Władytow—odpowiadam. Naprzod: iesli to czyniā ex hospititate, udzielaiāc cudzoziemcowi chleba, który im dał Pan Bog, dobrze czyniā. Ale iesli dla tego, aby oni rozciągali władzę Biskupią w dioecesiey nie swoiey, w tym krolestwie, źle czyniā, y są prawa przeciwko temu duchowne y świeckie; ale y sam Verificator przyznawa, gdy mowi: „niepozwoleniem rospościerania biskupiey władzy, skarany takowy od Krola bydź może.“*) *Errores ergo non sunt allegandi*. Powtore, że się dotąd to działo, za pobłażaniem starszych naszych to (21 *срп.*) było; bo abo z nimi znosili się y mieli od nich pozwolenie, abo że mało co szkodzili. Mowi dobry pasterz o niektorych pasterzach, nie wchodzących drzwiami do owczarnie, ale łążących dziurā, że są złodzieie y rozboynicy. Oboie są szkodnicy, ale ieden gorszy drugiego, tamten potaiemnie porwawszy—ucieka, a gdy krzyknā, choć nie uderza, y to porzuca, co był porwał. Ale rozboynik bierze iawnie y przez gwałt, choć nań wołaiā—nie niedba, dzierży co wziął y broni tego; ten pokąd nie będzie zniesiony, szkodliwy bywa. Złodzieyni są tamci decretem Pańskim, ale ci rozboynikami; tamtym się pobłaża do swego czasu, acz ieden z oycow Episkopow

---

*) Pag. 34.

naszych postraszył iednego y wyiachał z dioecessii iego, dawszy iemu przytym kożubalec; ale owych cierpieć nielzia. Z tych wszystkich consideracyi, zdało mi się, że ci wielebni świadkowie, nie wielebni świadkowie, nie uważali tych rzeczy, ani radzili się u drugich, iedno zprędką bez rosmysłania cię sklecili tę sprawę; za czym sam bym się śmiał przyczynić za nimi: „Domine, ne statuas hoc ipsis in peccatum, quia nesciverunt quod fecerunt.“ Ale Verificator nie chce, aby tak podło o nich rozumiano, tak bowiem ich zamawia: „Wiedzieli to iako indigenae, iako obywatele Koronni, praw duchownych y świeckich, ktorymi się oyczyzna nasza rządzi y sprawuie, dobrze świadomi.“ Toć iuż na deczecie sprawa zawisła, który ex allegatis et probatis nie może byđz inakszy, iedno ten: „Rei sunt criminis laesae majestatis.“

[(22 ctp.) ROZDZIAŁ IV.

Że się nie mogli bezpiecznie święcić u cudzoziemca obaczywszy listy Krolewskie y Senatorskie do niego.

Wprzod mi się zadziwować przychodzi nieuważnemu rozsądkowi waszemu y głupiej śmiałości listy prywatne Kr. I. M. y Ich Mościow PP. Senatorow publikować y na świat w druk podawać: iakoście nie uważali, że to musi obrażać maiestat Iego Kr. Mości y dostoięństwo Ich M. PP. Senatorow z tych miar. Obraża się przyiaciel do przyjaciela, rowny do rownego, gdy scripta iego, ktore, chociaż on sam chce w druk podać, poda kto inszy mimo wiadomość iego, y owszem w porządney R. P. y sam autor swoich własnych lucubracyi wydać nie może, aż *authoritas publica* przystąpi, o czym słyčaliśmy, samiśmy widali, a snadź y czyniwali. Nie tylko rzeczy prywatne drukować *privata auctoritate* nie wolno więc bywa, ale y publiczne, chociaż są w wiadomości wszystkich: bo drukować Statuty, Constitutucie, Uniwersały seymowe nie wazą się drukarze, aż za pozwoleniem tych, ktorym to wiedzieć należy. Ieśli w wydawaniu rzeczy swoich własnych y publicznych iest tak ocyrkłowana w porządney R. P. wolność dobrego iey syna, coż kiedy co bę(23 ctp.)dzie tajemnego, a drugi to wyiawi? Winien iest in foro

exteriori et interiori. Wszelka bowiem tajemnica obowiązue wiedzącego o niej, żeby nie wywił, zwłaszcza na wszytek świat, co się dzieie przez druk. Każdy list zawarty iest tajemnicą y znakiem tego iest, że go pieczętują y piszą na wierzchu napisy komu należy: kiedy by wszystkim a nie iednemu należał, na cożby pieczętowanie y takie napisy? Co y ztąd znać, że więc ludzie, kiedy kto otworzy list do drugiego pisany, gniewają się, podczas y bardzo. Dla czego? Dla tego, że nie miało by to bydź wiadomo, co w liście pisano, iedno temu, do ktorego pisano, y w prawie duchownym iest na to karanie takie, ktore iest naycięższe, to iest excommunicatio na tych, ktorzy by listy cudze otwierali, a tym większa wina, im iest większa osoba, ktora pisała. A to y ty, Verificatorze, będąc podłą osobą, ganisz, że listy, ktorychsi z waszych ktoś otwierał, chociaż pewnie w ręku żadnego z naszych nie bywały, a nasze y teraz są w ręku waszych pisane od starszych naszych do iednego przedniego Senatora, y wiemy u kogo są, o czym się swego czasu pytać będzie ten, komu to należy. Ieśli ty, marny człowiecze, tak poważasz listy swoje, że to sobie za krzywdę poczytasz: a niemasz się o to słusznie obrażać Kr. I. M., gdy listy iego prywatne nie tylko latają po ręku wielu, ale po rynkach y ulicach w głos ie czytają, wedle zdania swego wykładają, a co naywiększa, do wiadomości wszytkiego swiata przez druk przewodzą? Więc iacy figlarze! Listy Kr. I. M. drukowali, w ktorych Kr. I. M. tego Greczyna, nie wiedząc **[(24 ctp.)** na on czas nie złego o nim, zowie dobrym człowiekiem; a uniwersałow, w ktorych wziąwszy doskonalszą wiadomość, że iest zdraycą Rzeczypospolitey, takim go mianować raczy, nie drukowali. Ieszczeż by łżeysza, kiedy by z samego głupstwa pochodziło, listy Kr. I. M. drukować (acz y o głupstwo karanie bywa), ale kiedy pochodzi ze złości, to inż y niecznośna. Niech bowiem kto uważa intencją tych ludzi, dla czego te listy drukowali, tylko dla tego, żeby ukazali, że uniwersały Kr. I. M., ktore wyszły przeciwko tym turbatorom pokoju wewnętrznego, gdzie Krol Iego Mość opowiadać raczy za iakich ie ludzie mieć mają, są przeciwne tym listom; za tym, abo tymi listami oni są oszukani y tak nie są winni spółkuiąc z tym cudzoziemcem, abo te uniwersały nieuważnie są

wydane, że w listach prywatnych mianuje się człowiekiem zacnym, uczciwym, wszelkiego poszanowania godnym, a w uniwersałach— impostorem, szpiegiem y zdrajcą Rzeczyposp.—To tedy dwoie ukazać chce: 1) Że listy te okaziey żadney do oszukania nie dały; 2) że uniwersały potrzebnie są wydane. Co się tćnie pierwszego, co to wam nadzieię czyniło, żeście się wazyli w tym krolestwie rzeczy nigdy niebywałych ani słychanych: abo to, że Krol I. M. do tego człowieka pisał, abo że tak pisał. Że na list iego odpisał, dobrotliwości to Pańskiey przeczytać, która nie pogardziła człowiekiem, acz sobie niewiadomym, nie tylko z osoby, ale ani z urzędu, który on sobie przywłaszczał. Cudzoziemcem w krolestwie naszym, tak Krolowie Ich M., Panowie naszymy, iako y Ichmość PP. Seⁿⁱ (25 ctp.) natorowie zawsze zwykli ukazować ludzkość pokąd oni w swoich terminach stali. Nie mieli ztąd trucizny brać ci paiańkowie, że tak pisał. Listy naylepiey rozumieć od literam, non sensu allegorico, non analogico, et caet. Litera to ma w sobie: „Żeś dotąd był za złe nie miany,“ et caet. „Komornikowi naszemu roskazniemy, aby wielbność waszę dla bezpieczeństwa prowadził.“ —Iaśniej do p. Paczanowskiego: „Żebyś niemieszkale z Kiiowa do Kamieńca, a ztamtąd daley prowadził;“ a w uniwersale racyą tego daie. „Należy bowiem na tym siła Rzeczyp., zwłaszcza pod ten czas niebezpieczeństw od pogaństwa następujących“... et caet. Toż y w liście hetmańskim. Coż ztąd concluduią? Ergo bezpiecznie się nam było święcić u niego na metropolią y na władycтва, a tych, którzy są żywemi y na kathedrach swych siedzą, degradować. Zła consequentia. Czemu? Plus est in conclusionem, quam fuit in praemissis. Iakaż ma bydź? Ergo, pomoc do tego, żeby był przeprowadzony bezpiecznie, szanować go w drodze, y to tym, mimo których poiedzie, bo to tylko w listach iest; nie wyprawować umyślnie legaciei z Wilna y nie podszczuwać insze miasta po Białey, Czarney y Czerwoney Rusi, żeby toż czynili. Bo niemasz tego w listach krolewskich, w których, iako powiadacie, nadzieię pokładaliście. Czynić było y do końca, coście z początku czynili, a byłoby wam zdrowo. Te są słowa wasze: „Począwszy niemal od śrzodopostu w roku przeszłym 1620, o którym czasie ten mąż do państw Iego Kr. M. przybył, aż niemal do święta Zaśnie-

nia Panny Przeczył(26 ctp.)stey w tymże roku to przedsięwzięte postanowienie (to iest, nie widzieć się z nim, ni pisać do niego) w swoim zawarciu u nas zostawało.“ *) Abo więc ieśliście nie mieli tak czynić (iako teraz na oko widzimy), o inakszy się list u Kr. I. M. postarać było, to iest, żeby mu wolno dłużej tu mieszkać y ordynacyą czynić między wami, żebyście mogli mówić: „w nadzieię takiego listu czyniliśmy.“ Toż się rozumieć ma o inszych listach, tak IM. X. Biskupa Łuckiego, iako y IM. pana Koniuszego Koronnego. A żebyś zrozumiał, że wszystkie te listy nie mogły być tobie powodem do zbrodnie twoiey, ale zła do sediciei, y do zaburzenia pokoju w miły oyczyźnie skłonna wola twoia, ztąd poznasz: Iest w liście X. IM. Zbaraskiego to: „Ieśli od Iego Kr. M. na odiazd dozwole nie wezmiesz, dam list do urzędników swoich, aby ciebie wszędzie dobrowolnie przepuścili y poszanowali.“ Pytam: kiedy by poddani X. IM. z różnych majątności, bliższych y dalszych y z tych, które by daleko z drogi temu człowiekowi były, częścią sami przyiechali, częścią posłów wysłali, skarżąc się na urzędników xiążęcych, a ten miły gość byłby tak niebaczny, że za taką skargą, z tegoż chłopstwa do tey majątności na urząd podał iednego, do drugiey drugiego, pierwszych od xiążęcia podanych degradowawszy, zaczymy y poddani posłuszeństwo oddawać urzędnikom, od pana podanym, przestali: czy nie winni by tu byli poddani xiążęcy? Czy niesłusznie by ich każdy nazwał buntownikami? Czy niesłusznie by ich karano iako rebelles? Rzekną podobno: „Żeśmy mieli list xiążęcia pana naszego.“ — Odpowiedzą (27 ctp.) im: „List ale nie na to, coście wy zrobili.“ — Piszecie: „postanowiliśmy byli nie widzieć się z nim, nie pisać do niego, aźby się o nim, coby zacz był, ztąd wiedzieć dało, zskąd o ludziach takowych, z cudzych ziemi do państw Koronnych y W. X. Lith. przybywających, uznanie w oyczyźnie naszej wychodzić zwykło.“ **) Tak sami twierdzicie. Cożeście wzięli za wiadomość o tym Greczynie z listow pomienionych? — Tę powiadacie, że „męża tego mianuią być człowiekiem zacnym, ucz-

---

*) Pag. 5.

**) Pag. 5.

ciwym, niepodeyrzanym wielkiego poszanowania y czci godnym, nakoniec Patriarchą Ierozolimskim.“ Daymyż to wam, czego nie pozwa-
lamy, że za taką wiadomością mogliście posyłać y iezdzić do
niego w nawiedzenie, ale nie konsekrować się od niego, nie nowę
formę urzędow duchownych wprowadzać do oyczyzny z naruszenie-
niem pokoju pospolitego, bo oprócz tego, cośmy w inszych rozdzia-
łach mówili, do takiej sprawy więcej było potrzeba, czego on u
dworu nie ukazywał, ani wyście ode dworu wiadomości inszey żad-
ney nie mieli, abo tedy nieprawdę mówicie, żeście postanowili byli
nie mieć obcowania z nim inszego, iedno według wiadomości wzię-
tey ode dworu, abo to nie prawda, żeście w nadzieję tych listow,
te swoje wielebne chirotonie przyjmowali. Cokolwiek rzeczenie, winni
będziecie. Ale większa wina pomawiać listy Kr. I. M. y Ich Mości
PP. Senatorow, żeby wam powodem były dō tak wielkiej swey
woli.—Że uniwersały uważnie y potężnie są wydane,—dowodzę. By
się pseudopatriarcha wasz (tak go mianuję nie tylko dla schismy, ale że
żyw Patriarcha Ierozolimski Sophroni y jest w Ieruzalem [(28 ctp.)
tymże czym y przed tym był) zachował w tym krolewstwie iako przed
tym niż listy pisał do Kr. I. M., y byście się nie ważyli rzeczy
takich, iakich się dotąd nikt iako Polska Polską, a Ruś Rusią,
nie ważył, y on by był człowiekiem uczciwym, y wy obcuiący z
nim wolni od podezrzania; ale kiedyście granice, iako on gościa, tak
y wy dobrych oyczicow przeszli, kiedy wiadomość o nim Kr. I. M.
czym był doszła, że szpiegiem, że zdraycą, wy też ogłosiliście się
z waszemi wielebnymi tytułami, a ieszcze w druk podawszy na iaw-
ną zniewagę tych, ktorych dokładać się wprzod, niż to robić, było
potrzeba, rozesłaliście iuż uniwersały na wszystkie strony: sądząc co
miało bydź, y miano to wam cierpieć? Wam by lada buzie, wolno
na maiestat Kr. Iego Mości następować, a Krol Iego Mość miał
przez spary potrzeć na to? Wam by wolno cudze brać, a possessor-
rowi bronić się nie wolno? O bezrozumny głowy! Potrzebno było
tedy Kr. Iego Mości, iako podawcy metropoliey y władctw, ozwać
się z tym, że ci, ktorzy mianują się być Metropolitem y Włady-
kami, nie są tymi, y rozkazać urzędow, żeby takich karono, iako
obrazicielow maiestatu Iego Kr. M. A tym bardziej grzeszycie, że

niewstydliwie mowicie y w druk kłamliwie podawać smiecie, iako-
by was Kr. I. M. obietnicami swemi upewnił. Tak bowiem mowicie:
„Maiąc iuż zaszłą na to Krola I. M., Pana naszego miłościwego, obiet-
nicę, w roku 1607 na seymie walnym uczynioną, a na tym blisko
przeszłym rowno walnym seymie reassumowaną, stwierdzoną y do
Konstytucyi na obydwu tych seymach włożoną, że nam według praw
y wolności naszych |(29 ctp.) Metropolita y Władyki, pod posłu-
szeństwem duchownym, nam zwykłym Patriarszym, mieć pozwolić
y wszystkie dobra, na te dostoięństwa przynależące, im przywrócić
miłościwie przyobiegać raczył.“ O szalbierzowie przewrotni! inszego
wam nazwiska nie przybiorę, iako to smiecie tak bezpiecznie wma-
wiać, a mianowicie poddani w Pana? Gdzież to wam obiecano?—
W Konstytucyi powiadacie 1607 y seymu blisko przeszłego. A iest
że tam wzmianka posłuszeństwa Patriarszego? A iest że tam wzmian-
ka o odebraniu dostoięństw y dobr, na te dostoięństwa przynależą-
cych, od starszych naszych porządnie od Kr. I. M. podanych y
porządkiem starożytnym cerkiewnym poświęconych? Y Krol I. M.
nie zna się do takiej obietnicy, y litera tey Konstytuciey nie ma
tego w sobie, y owszem ukaże się coś właśnie przeciwnego tey asser-
ciey, bo małoż po tey Konstytuciey drugich było o religiey Graec-
kiej? a mianowicie roku 1609, gdzie prawo chce mieć, żeby każdy
we władcytwach, monasterach y cerkwach swych w pokoju zosta-
wał, a gdyby ieden drugiego opprimował iest poena na to et forum;
to iuż nietrzeba następować schismatykom na dostoięństwa y bene-
ficia unitow. Konstytucia to także iest, ale y tym ciebie na czas po-
daruiemy. Niech tak będzie, choć nie iest tak, że to wam od Kr.
I. M. y Rzeczypospolitey obiecano: to czekać było, ażby wam dano,
a nie samym brać. Mowicie, żeście w nadzieię przyszłego pozwole-
nia, będąc go pewni, uczynili to. Ale expectatiwy w prawie naszym
zakazane są: ieśli nie wiecie, dowiedziecie się u prokuratorow swo-
ich; a ieszcze wam |(30 ctp.) racyą przydam ex iure canonico, kto-
rym wy chcecie nam bydź grozni. Certum tamen est et expressum,
priusquam beneficium vacet, acceptare nulles poterit, ne captandae
alienae mortis, occasio ex benignitate gratiarum tribuatur. (Lib. 1.
Instit. tit. 27.) Widzicie, iako to posito uno absurdo, sequuntur plura.

Słychaliżeście y o tym, kiedy kto prawem zacznie y już ma wygraną, a gwałtu przymiesza: wszystko traci. Także y wybyście mieli takie, iakie mienicie, prawa y obietnice, abo nadzieję uproszenia: wszystkoście oraz takim postępkim swym stracili. Ale y proźba wasza iest własna groźba. Tak bowiem mowicie: „Coż więcej? Wszyscy oraz duchowni y świeccy, Koronni y W. X. Lith. y Ruskiego, obywatele, szlachta, rycerstwo y wszytek lud pospolity, pod przświetnie Kr. I. Mości, Pana swego M., nogi, siebie służebniczo podesałszy... et c. Prosiemy, aby według Krolewskiej swey uczynionej nam obietnicy, formę duchowieństwa naszego w przełożonych duchownych cerkwie naszej Ruskiej, tę nam zachować raczył, którą w Państwie swoim... et c., et c., zastał.“ *)—Słowa zdadzą się być przyjemne, ale iad w nich gorzki. Sens ich taki, iaki od was samych słychamy, że się spiszecie, wszystkich pobuntuiecie w Państwie y na Ukrainie, na Pana y na Rzeczpospolitą nastąpicie, y uprosić myślicie, właśnie iakoby na kark nastąpiwszy, w czym wam Pan Bog nie pomoże y rady wasze niecnotliwe pomiesza. Y to wielkie zuchwalstwo wasze: już wyszły uniwer^{sa}l^{ne} (31 ctp.)sały, że ten, co mienił się bydz Patriarchą, wysłany iest od cesarza Tureckiego umysłnie na rozerwanie przymierza z Moskwą y na uczynienie turbacyi w tym krolewstwie; a przecie ci bezzakonni zakonnicy monastera Brackiego wyraźnie drukują, że to potwarz. Komuż to zadaia?—Autorowi uniwersałow, Kr. I. M., Pamazańcowi Bożemu! Rzekną: ale to iemu doniesiono. Prawda. Ale wy temu wierzyć macie, co z tamtąd powiedzą, skąd uznanie o ludziach takowych wychodzić zwykło: sami tak mowicie, y dobrze mowicie; **) lepiej tam rozsądzić umieia, czy pewne te wieści, czy niepewne, niż wy w swym monasterzu,—y niepewnych za pewne udawać nie będą. Zatym grzech macie mowić: „potwarz to.“

*) Pag. 47.

**) Pag. 5.

ROZDZIAŁ V.

Przywileie, Constitutie y Decreta Tribunałskie, ktore oni przywodzą, nie były takie, że bezpiecznie mogli święcić bez presentacye Krola Iego Mości.

Pisze Verificator, „że obietnicą I. K. M., na seymie roku 1607 uczynioną, upewnieni y ubezpieczeni święcili się u tamtego cudzoziemca, mając y dawniejsze na to prawa swoje.“*) Przywileiow mianują sześć: dwa Krola ś. pamięci Stephana, cztery K. I. M., szczególnie nam teraz panującego. Na ktore tak ||(32 ctp.) odpowiadamy,—wprzod na przywileie Krola Stephana: w przywileiach, iako y w każdej sprawie prawney, juristowie dwie rzeczy upatrują—principale et accessorium, to iest, rzecz główną, o którą idzie, y rzecz przypadkową, bez ktorey rzecz główna może byǳ. Pierwsza utwierdza przywilej y dowod na taką rzecz iest dobry z przywileiu. Druga do przywileiu własnie nie należy y nie może się dowodzić z przywileiu; przyczyna tego ta, że nie była intencja krolewska, iedno to dawać, o co na on czas proszono. Roku 1582 stała się poprawa kalendarza, za roskazaniem Grzegorza XIII, Papierza Rzymskiego; przyjęta iest po wszystkich krolestwach chrześciańskich, przyjęta y w krolestwie Polskim, y za roskazaniem Krola Stephana wszędzie obwołana. Ludzie nabożeństwa Graeckiego przyjmować iey nie chcieli,—urzędy zaś nabożeństwa Rzymskiego przymuszali ich do niey. Uciekła się Ruś do Krola Iego Mości, prosząc, żeby do kalendarza nowopoprawionego y do odprawowania świąt wedle niego przymuszani nie byli. Krol na to pozwala y piśmem utwierdza. Co się zawiera, tak w uniwersale Krola Stephana pierwszym, iako y w przywileiu poslednym. Ale rzeczesz, gdzie podzieiesz te słowa: „iż bez pozwolenia Patriarchy Konstantinopolskiego do żadney w kalendarzu odmiany przystąpić nie mogą?“ Odpowiadam: racją tę podali ci, ktory prosili o wolność od kalendarza, a ta w przywileiu iest położona nie dla tego, żeby taka krolewska determinacya była, bo nie o to kontrowersowano, ale proponując w przywileiu o co prosili, położone są y racye, ktore oni ||(33 ctp.) mianowali. Tam to, o co

---

*) Pag. 41.

prosil — iest principale, owo zaś iest accessorium. Nie iest tedy przywilej na iurisdictionę Patriarchy Konstantinopolskiego, iako Verificator udaie, ale na stary kalendarz; y owszem, y o kalendarz, nie-pierwiey Krol IM. Stephan na taki przywilej pozwolił, aż się stro-ny pogodziły z sobą, to iest. X. Solikowski, Arcybiskup Lwowski, z Bałabanem, Władyką Lwowskim, a ten Arcybiskup nie o posłu-szeństwo Patriarsze następował na Ruś Lwowską, ale tylko o świę-čenje świąt, wedle poprawionego kalendarza; a szrodek ugody od Rusi ten był podany, że się wprzod mieli porozumieć z Patryarchą swoim, a od Arcybiskupa ten szrodek acceptowany y do przywileiu Krolewskiego wpisany. Wyraża się to dostatecznie w przywileiu łacińskim,*) bo pierwszy iest uniwersał, a nie przywilej. Co się zaś tkanie przywileiów od Krola I. Mości, Pana naszego terazniejszego, danych: na pierwszym mieyscu kładą uniwersał (chociaż to oni mianną przywileiem, mieszaiąc ieden z drugim), dany Ieremiaszowi Patryarsze na wolne rządy w państwach Iego Kr. Mści; tak powia-dam: że ten, będąc sam Patryarchą Konstant., nie ważył się nic zaczynać w tym krolestwie, aż uprosiwszy u Kr. I. M. takie pozwo-lenie. Tak bowiem w tym uniwersale stoi: „Prosił nas Hospodara, abyśmy iemu tego (to iest rządu duchownego) w państwach naszych pozwolili.“ To ieszcze barziey ten, który mienił się być Patriarchą Ierolimskim, tak miał uczynić; a pogotowiu ci powinni byli pytać się o tym, iesli miał takie po(34 стр.)zwolenie, którzy powiadają o sobie, że iako indigenae wiedzieli o prawach y zwyczajach tej Rzeczypospolitey. A to chudzięta bicz sami podali na siebie; lepiej było nie wspominać przywileiu Ieremiaszowego. Beneficium to było, tej samey personie służące, y owszem na ten ieden zaiazd, tak, iż iesliby drugi raz przyiachał, drugiego by pozwolenia potrzeba było. Co znaczą te słowa w tym liście: „iż przyiachał tu umyślnie do tych krajów państw naszych,“ et caet. A iż tej iedney personie, tym się dowodzi, że nie wspomina nic successorow iego, iako zwyczaj iest, gdy się daie przywilej wiekuisty. Umarła persona—ustało y to be-neficium, dane tej personie. To już nic wam po tym, iako go zo-

*) Pag. 53.

wiecie, przywileiu. Toż się rozumie y o drugim, temuż Ieremiaszowi, abo raczey Bractwu Ś. Troyce danym na porządku Brackie,*) to iest, nie wiekuistą iego iurisdictionią funduie, ale doczesną, która na osobie zostaje, a na następcie nie chodzi; ale y doczesney w tym przywileiu nie daie władzy, iedno przypomina słowa tego Bractwa, że mają błogosławieństwo od swego Patriarchy na to Bractwo, y nie to iest principale tego przywileiu, iako się wyższej mowiło.—Piąty przywilej, który zowiecie seymowym, iest Bractwu Ś. Troycy służący, do ktorego wy z Bractwem, ktoreście sami privata autoritate sklečili, nazwawszy go Bractwem Ś. Ducha, nie macie nic. Dziwna, że się tak śmieie z tymi przywilejami wyrwacie, które was więcey confundować niż wesprzeć mogą. A dany ten przywilej, iako y pierwszy, na Bractwo cerkiewne Ś. Troycy, nie na ||(35 стр.) jurisdictionią Patriarszą. Co ieśli się w nim wzmianka dzieie Patryarchy, to się ma rozumieć wedle soluciey, wyższej położoney, że się wszystko to, co iest w przywileiu, potwierdza mocą przywileyną. Nadto ma się u swoich o tym dowiedzieć Verificator, że te obadwa przywileie Brackie iuż są pokassowane decretami Krola I. M. roku 1600 y 1609, y po wielkiey części do executiey przywiedzione, o czym się dowie, będzieli się pytał. Iuż teraz do przywileiu, roku 1607 na seymie danego, który strona przeciwna ma za naygłownieyszą obronę,**) przystępuje,—o którym powiadam: że y iedney litery w nim niemasz, która by była ku zniesieniu abo wzruszeniu iedności ś. y owszem nayduie to wyraźnie, co iest ku utwierdzeniu iey, et quidem in principali. Po narraciey bowiem, którą wolno czynić każdemu, iako kto chce, za którą otrzymać w kancelariercy wolno ad male narrata. A tey narraciey niemal połowica iest tego przywileiu. To iest, że krzczenia dziatek, ślubow małżeńskich y inszych sacramentow, przytym y porządnych w cerkwiach pasterzow nie mają, że im nabożeństwa zażywać, wedle obrzędow Graeckich, nie wolno, że prawa, przywileia, et caet., et caet., naruszają się. Po takiey narraciey (o ktorey sam Verificator nie rzecze, że iest przywileiem, ale iest powieścią

---

*) Pag. 54.

**) Pag. 57.

tych, którzy wyprawowali przywileie,) tak mowi w samym przywileiu: „Wszystkie stany y ludzie tych Państw naszych, którzy są religiey chrześciańskiej katholickeiy, Grae (36 **срп.**)ckieiy, aby żadnego ubliżenia, krzywdy y bezprawia nie ponosili...” et caet... Ktoraż iest wiara katholiccka Graecka, iedno tych Graekow abo Rusi, którzy są ziednoczeni w iedną wiarę Katholicką z kościołem Rzymskim? Verificator zaś z swoją hordą nie iest tey wiary. Y ktoż by tak mało uważny był, coby to twierdzić śmiał, żeby Krol I. M., Pan katholiccki, miał przyznawać tym, którzy Papierza Rzymskiego nie mają za głowę wszystkiego chrześciaństwa, że oni są wiary katholickeiy? Tymby samym siebie samego odsądzał wiary katholickeiy. Nie wiedzieliście mili mędrkowie, coście wyprawowali, tak wam P. Bog y rozum odeymuie, y rady wasze miesza, żeście nie postrzegli tego słowa, ktore wyraźnie znaczy, że nie wam, ale unitom służy ten przywilej. A co w tym przywileiu przypomina Kr. I. M., że wszystkie stare prawa y przywileie potwierdza, wedle nich y dostoićstwa duchowne rozdawać y ich zachować chce, do tych praw y my się ozywamy y chcemy, żeby Krol I. M. wszytek narod nasz Ruski wedle nich zachował: ale niech wiedzą, że te tylko służą unitom, iako się to ukaże na mieyscu swoim. Nakoniec tak powiadam: że przywileiow swoich Kr. I. M. sam, ktory ie dawał, tłumaczem iest, sic ratio docet, tak prawo każe, y wam niezlia mowić inaczey. Co się tkanie constitucyi seymowych, smieie każdy bezumstwu waszemu, iako się wykład sami ich czynicie, ciągnąc ie choć przez gwałt na swoją stronę, y rozumiecie, że intentia Kr. I. M., abo Senatu Krola I. M. duchownego y (37 **срп.**) świeckiego, więc y stanu rycerskiego, ta była—znosić unią, co iest przeciwko sumnieniu ich, mieliby na to pozwalac y uchwalac gwoli wam; wielką im krzywdą zaiste w tym czynicie,—y starszy naszy, którzy niemal na każdym seymie dla tego umyślnie, a pogotowiu przy czytaniu constitucyi bywają, aza nie postrzegliby, by nam co było szkodliwego. Ale we wszystkich tych constituciach, od Verificatora mianowanych, nie, coby nam właśnie szkodziło, niemasz. Za fundament sobie bierze 1607,*) nay-

*) Pag. 55.

więcey ztąd, że tam iest słowo,—„ludziom mere religiey Graeckiey;“ to słowo powiadacie, że wam służy. My powiadamy, że nam. Ktoż nas rozsądzi? Stoy, da haday.—Na insze wszystkie puncta, które się zawieraią w tych Constituciach, o religiey Graeckiey napisanych, powiedziało się inż wyższy, mówiąc o przywileiach. A co się tknie ostatniey Constitutiey seymu blisko przeszłego, w którey częstokroć mawiacie, że iest reassumowana Constitucia roku 1607,*) weyzzrzenie jedno w nią dobrze, że w iednym tylko paragrafie iest reassumowana, to iest, w rozdawaniu beneficij cerkiewnych, et non in toto. Co znaczy ono słowko—„y według niey.“ Ale wy ludzie mądrzy, nie trzeba wam ukazować, widzicie to sami dobrze.

Dekreta Trybunalskie iakie były posłuchay: tytuł, który daie Verificator dectetom tym, każdemu baczemu będzie w podziwieniu, taki bowiem iest: „decreta trybunalskie, zmacniające degradacją odstępnego Metropolita y Władyków, od ś. pamięci Meletiusa... et caet... wydane.“**) Zmacnia trybunał degra (38 ctp.)dacją, to y degradować może. Więsza bowiem władza ma ten sędzia, który confirmuie dekret, niż ten, co go feruie. Ale nam na ten czas dosyć, że ma władzę równą. Iakież to przebog absurdum, w które wpadaiają za sprawiedliwym sądem Bożym in poenam tak wielkiego grzechu odszczepieństwa od cerkwie Chrystusowej adwersarze, że ludziom świeckim pod rząd, sądy, dekretowania, zatym pod executią, poddaiają stan duchowny, prawami tak Bożemi, iako y ludzkimi od sądów świeckich wyięty. Więsze ieszcze absurdum, że degradacja tego wielbego Meletiusza nie była mocna, aż była zmocniona przez dekret trybunału Wileńskiego. O szaleństwo! O niezbożności! A może trybunał degradować, to może y konsekrować; to bowiem oboie iedney władzy należy. Biskupami poczynił trybunalisty, marny ludificator, bo dla tego samego niegodzien, żebym go (tu przynajmniej) Verificatorem zwał; insułyż włożyć na nie przynajmniej w ten czas, kiedy osob duchownych degradauią dostoięństwa ich. Aleć nie trzeba mu tak dalece mieć za złe, bo to w tych dekretach wyczytał, y iako

---

*) Pag. 62.

**) Pag. 62.

prawa niewiadomy rozumiał, że może trybunał biskupów sądzić y degradować, tak bowiem argumentował: „Nie rozumiem, żeby ci sędziowie, których bracia obierają na to, żeby stróżami byli praw y sprawiedliwości, mieli być iey skazicielami, y bydź tak niebaczniemi, brać na się czego im prawo Boże y ludzkie nie dało, czego y Kr. I. M., nad ktorego pewnie więszey władzy nie mają, niema w ręku swych, co y rozumowi samemu przeciwno.“ Takci się stało roku 1605 we dwu dekretach (39 ctp.) trybunału świeckiego: w pierwszym oycy ś. pamięci Pocieia, człowieka y z dostojenstwa iego archie-reyskiego y z urodzenia zacnego y z zasług w tey Rzeczypospolitey wszelkiego poszanowania godnego, odsądza metropoliey. We wtorym na popy swoje każe mu sprawiedliwości prosić u Patriarchy Konstantinopolskiego, ktoremu tym dekretem daie trybunał jurisdycją zupełną nad wszytkiem duchowienstwem Ruskim, po wszytkich państwach Korony Polskiej y W. X. Lith. By o takich dekretach widział cesarz Turecki, pewnie by przysłał umyslnie czausa swego podziękować za to, że mu sędziowie naywyższy W. X. Lith. w osobie poddanego iego, ktoremu on sprawiedliwości dowodzić iako pan powinien, ieśliby kto przeszkodę w tey jurisdyciey iemu przysądzoney czynić chciał, wstęp do tych państw publica autoritate dali. Zaiste error to nieladaiaiki. Coż się stało za tymi dekretami? Metropolita, iako u sądu sobie nienależnego, nie stawiał się, aktorów, to iest stárostów mniemanego Bractwa pozwał za dworem y prawo przewiodł; czemu zabiegając aktorowie pozwali Metropolitę na seym; na seymie sami się nie stanowili, y sprawy nie pilnowali; Metropolita sam wpisał się w registr za ich pozvem, przywołać dał po cztery razy, y dekret seymowy odzierał. To z tego processu tak wiele, iako aktorowie, tak y sędziowie odniesli, że się Kr. I. M. z senatem swym nasmiáli. Na drugie dekreta, roku 1609, taki respons. W niestaniu strony przewodzić prawo barzo łacno, strona się zaś stanowić nie może przed świeckimi, postrze(40 ctp.) gając stanu swego duchownego y praw, ktore ma. Deputaci duchowni upominali collegów swych świeckich, żeby tey sprawy, iako sobie nienależney, nie sądzili, ukazując im prawo z statutu y z constituciey; gdy przecię upornie sądzić zaczęli, duchowni tegoż dnia, teyże go-

dziu, odszedszy do izby swej tęż sprawę sądzili, a iż assessorow ich świeckich do nich nie puszczono, chociaż prosili o nie y protestowali się soleniter o taką oppressią, sądzili sami; a iż ich collegowie z nimi się nie zgadzali, odesłali to na cognitią Kr. I. M.,— y tak padły w tym roku 1609 wszystkie trzy dekreta od Verificatora mianowane. Krol I. M. sądził, approbował decreta trybunału duchownego, a świeckiego kassował.—Taki pożytek y taką uczciwość macie z dekretow swoich.

ROZDZIAŁ VI.

Że nie na wakujące Władictwa ci nowoświęceni nastąpić usiłowali, y że Patryarcha Constant. do kraiow Ruskich prawa nie ma.

Niewyraźnie to twierdzi Verificator, y owszem, gdzie o fundacjach cerkiewnych mowi,*) przyznawa że starszy nasz są w possessiey, ale colliguię się to z assercyi iego, sam y tam w tym scripcie rozrzucających, które, (41 стр.) do porządku przywołując, na te paragrafy rozdzielam. 1) Że Patryarcha Const. iest w kraiach Ruskich prawem duchownym y świeckim y zwyczajem pasterzem (iako on zowie) przyrodzonym. 2) Ten oycę Metropolitę naszego y Episkopow wszystkich osądził, degradował y wyklął. 3) Zatym wakowały stolicy, na które już owdowiałe, ci poświęconemi są. Na każdy z tych paragrafow tymże porządkiem odpowiadamy: O świeckich prawach y o zwyczajach mowić się tu już nic nie będzie, bo się mowiło, w rozdziele piątym y wtorym,—tylko o duchownych. To prawo iest —canon 28 soboru Calcedońskiego, na które odpowiedziało się dostatecznie w rozdziale 4, części trzeciej, Obrony iedności, roku 1617 od nas w Wilnie wydanej. Nie odsyłając tam iednak czytelnika, ten respons, nic do niego więcej nie przykładając, iako tam stoi tu wpiszemy. „Canon ten w prawach słowińskich, iest taki, że Pontyficy, Barbarscy od Constant. mają bydz stawieni. Pod tym słowem—Barbarscy—powiadaia, że się kraie Ruskie zawieraią. Na co tak odpowiadam. Imie Barbaria iest ogulne żadnemu narodowi nie

---

*) Pag. 40.

jest własne, a za tym ten, który to słowo wykłada o kraiach Ruskich, abo to rozumie względem języka, że cokolwiek nie jest po Graecku jest barbarum, iako więc Graekowie mawiać zwykli; to takim sposobem wszystkie północne, zachodnie y południowe kraie, y na wschodzie, oprócz ludzi języka Graeckiego—Barbary są, a kraie ich są Barbarią. Abo też to słowo B a r b a r y a rozumie się względem wiary chrześcijańskiej, że ci nazywają się Barbary, który nie są chrześcijanami. **[(42 ctp.)** Ale tym sposobem Polskie, Węgierskie, Czeskie krolestwo, kraie Niemieckie, Dania, Anglia, et caet., wszystko to było onych czasów pogaństwo—za czym Barbary. To się ten canon o wszystkich rozumie, zkąd się wnasza, że iakim kolwiek sposobem z tych dwu będą chcieli ten canon Rusi naszej przywłaszczać, tedy nie na iedne, ale na wszystkie, którzy się pomienili, muszą go rościagać; a przecię Patryarcha Carogrodzki nigdy sobie władzę w tamtych kraiach nie przypisował; a jeśliż do nich za takim canonem prawa nie ma, to ani do nas. Nad to prawa się nie piszą tylko na podległe, bo prawa nikt stanowić temu nie może, którego nie ma w mocy swoiey. Jeśli w kraiach Ruskich onych czasów y początków wiary chrześcijańskiej nie było, to Constantinopolski nie miał kogo święcić, y inszey władzy swey duchowney nad kim rościagać nie miał, świeckiey też władzy nie mógł mieć, bo byli swoi książęta. Jeśli by zaś kto rozumiał tak, że w tamte kraie wiary chrześcijańskiej nie wolno wnosić nikomu, tylko Patryarsze Constant., było by takie prawo niesprawiedliwe, zagradzające drugim do nawrócenia ludzi w pogaństwie będących, bo mogło by być zamieszanie iakie w Constantinopolu, abo z inszey miary niesposobność, żeby nie mogło się do tamtych krajów posyłać tak prędko na przepowiadanie Ewangeliey, a drugimby nie wolno było, za czym dusz ludzkich wielkie mnostwo za ckazyą tego canonu ginąć by musiało. Zaiste było by takie prawo z wielką krzywdą y bliźniego. Rozumie się tedy ten canon o kraiach pogańskich, w ktore już **[(43 ctp.)** za tego soboru wniesiona była światłość Ewangeliey; ale iż jeszcze nie równo większa część tam pogaństwa, niż chrześcijaństwa była, dla tego nazywają ich takim nazwiskiem, iaki chrześcijanie zwykli zwać pogany.“—Przy tym za naygłównieyszą ten Verificator racyą kładzie prawa Pat-

ryarchy Constant. do nas, że nas Graeccy Patryarchowie chrzcili. Na to tak powiadamy: Katholiccy Patryarchowie nas chrzcili, y dla tego, choćbyśmy na tę racyą pozwolili, przecię na to nigdy nie pozwolimy, żeby schyzmatyccy Patryarchowie, to iest ci, którzy nie podlegają naywyższemu wszytkiego chrześciaństwa Pasterzowi, mieli takie prawo do nas. Powtore ztąd, żeśmy chrześcianie, cerkiew do nas ma prawo, nie ta, nie owa, ale cerkiew powszechna, która w sobie zawiera tę y owę. Że nie ta, abo owa cerkiew, ztąd znać, bo za tym by szło, aby y ten, który się chrzcił w parafey iedney, przy tym popie został, spowiadał się iemu, sakramenta przyjmował y we wszytkich sprawach duchownych podlegał mu, do inszey parafey przechodzić by mu nie wolno; a toż się rozumieć ma o Biskupstwach y o Patryarchiach; ale to nie iest tak wolno: ochrzcivszy się w iedney parafey, przenieść się na ustawiczne mieszkanie do drugiej, y tam podlegać nie temu presbiterowi, ani temu Episkopowi, gdzie chrzcił, ale temu, gdzie mieszkać będzie. Co wszytko iaśniej się pokaże w tym: któryby ochrzczony od heretykow abo schizmatykw, rozumiał, iż mu nie wolno ich odstąpić. Niezbożne by takie było prawo, za którym czasu obrazoborstwa, które trwało lat 70, a każdy niemal Patryarcha był [(44 стр.) obrazoborcą, musieli by Graecowie podlegać pasterzom heretyckim. A co podpiera tego Verificator canonem 8 soboru trzeciego powszechnego, iakoby tam napisano było: „ktoraby prowincja, od ktorego Patryarchy okrzczona była, żeby drugi w nią żadnego wstępu nie czynił.“ W tym się iawnie falsificatorem uczynił, bo tego nie tylko w tym, ale nigdzie w żadnym canonie y w żadnym concilium niemasz: bezpiecznie się to mówi z tych miar, że iest w monasterzu Wileńskim xiąg sobornych pięć, iedna po graecku, dwakroć tomy conciliorum po łacinie dość szeroko opisane, we dwu tomach, roznych drukow; słowieńskich zaś prawit dwoie, a iedne z nich wielkiey powagi, posłane od Draho-sława, Serbskiego despota, Kyrilowi Metropolicie Kiiowskiemu, przed trzemasty lat, dosyć porządnie spisane, a tam krociuchno y canon napisany y tłumaczenie Balzamonowe, a w oboich tych, to iest, tak w textcie, iako y tłumaczeniu, nie nayduie się. W xieggach łacińskich szerzey ta sprawa opisana, nie w canonach, ale w

dzieciach soborowych. Tam tak pisze: „Episkopowie Cypru Zenon y Ewagrius na tym soborze przełożyli Oycom ś., że Episkop Antiocheński w Cyprze jurisdycją duchowną rozciąga przeciwko dawnym zwyczajom.“ Uchwala ś. sobor canony śś. Oycow y zwyczajnie ich dawne, żeby w Cyprze sami przez się odprawowali poświęcenia Episkopow swoich. Za tą okazyją przydaie concilium: „toż y w inszych dioceciach y prowincjach wszytkich ma być zachowano, aby żaden z pobożnych Episkopow nie wstępował się w prowincją drugiego, ktoraby zdawna |(45 ctp.) y z początku nie była pod mocą abo iego, abo tych, ktorzy przed nim byli, ale choćby kto osiadł y przez gwałt pod władzę swoją podbił, aby do pierwszego prawa przywrocił, aby starszych canony naruszane nie były, y żeby pod pokrywką ś. usługowania pycha y swawola nie wkrađła się, y żebyśmy przez nieostrożność swobodę, którą nam przez własną krew swoją darował Pan nasz Jezus Chrystus, który iest wszytkich Odkupicielem, nie utracili.“ Y potym na końcu: „a ieśliby kto inszą, abo przeciwną, niż teraz postanowiono iest, formę wprowadzał, podobało się powszechnemu soborowi, że to nie będzie ważno.“ W tych tu położonych, a daleko mniej w inszych tego decretu słowach, ktore iako mniej potrzebne opuściliśmy, niemasz żadney wzmianki chrztu. Iest to tedy comment niepotrzebny Verificatorow, od niego samego zmyślony (coby się nie godziło dobremu człowiekowi, bo to zowią fałszem.) A ieśli był starożytny zwyczaj necessario podlegać kraiom Ruskim Patriarsze Constantinopolskiemu, mówiło się wyższy w rozdziale wtorym, y owszem my z tegoż soboru Epheskiego z canonu pierwszego ukażemy, że Patriarcha Constantinopolski niema władzy Patryarszey, a co będzie się Verificatorowi widziało dziwniejsza—ma podlegać Metropolicie Kiiowskiemu. W tym prawile tak mowi, iako iest w textcie graeckim y łacińskim, chociaż słowy troszkę inakszemi w iednym niż drugim. My z graeckiego przywodzimy, z druku Paryskiego, roku 1610 wydanego. A iest taki: „Ieśliby ktory Metropolita (toż się rozumieć ma o Patriarsze) od ś. y wsielenśkiego soboru odstąpił y do heresiey się |(46 ctp.) iakiey przyłączył, abo z Celestiuszem (ktorego przez wielką omyłkę w słowieńskich prawilah nazywaią Kielestynem,

Papierzem Rzymskim,—mówię przez wielką omyłkę, bo Celestyn był Papierzem, który ten sobor potwierdził, y od ktorego Cyrillus św. był legatem, a Celestynus był przeciwny temu soborowi z Nestoryuszem Patriarchą) trzymał, takowy przeciwko prowinciei tej przełożonym y Episkopom, nie czynić nie może, odcięty przez ten sobor od wszelkiego cerkiewnego spółkowania, y do żadnego urzędu odprawowania mocy niema, a owszem, samym tej prowinciei Episkopom y bliskim Metropolitom, prawosławną wiarę wyznawiającym, zgoła podległym bydz ma, y z godności Episkopskiej zrzucony.“—Jeśli tedy Patriarcha Constantinopolski (iako go ludzie udują) nie przyimnie soboru Florentskiego, a sobor Florentski iest prawdziwym powszechnym soborem, przez to samo traci władzę swoią y podlegać Metropolitom tym, który ten sobor przyimują, powinien,—iaki iest Metropolit Kiiowski. Tąż wolnością Verificator przywodzi szosty canon soboru Niceńskiego, iakoby w nim było, ieśliby kto nad wiadomość swego Patriarchy, od inszego Patriarchy był poświęcon, aby każdy takowy za Biskupa nie był miany; a tam żadney wzmianki o Patriarsze niemasz. Ale rzecze, że iest tam, ieśliby Episkop bez woli Metropolity się swego święcił, że nie iest Episkopem; dla czegoż tak nie położył, iako tam stoi? Rzecze, że iednoż to. Odpowiadam: niech tak będzie, iedno chceszli bydz Verificatorem, przywodzi text, iaki iest. Bałeś się podobno, byś nam [(47 стр.)] bicza nie podał na uchlustanie swoich świadkow,—atolić za przypomnienie dziękuiemy, przypomni to im, kiedy ową mitrę solenniter na głowę kładą, że Episkopami nie są mocą tego szostego canonu soboru Niceńskiego, bo bez woli Metropolita Ruskiego święcili się na władctwa Ruskie. Co się zaś tknie pierwszej części tego canonu ś., gdzie mianuie pewne rozdziały Patryarsze Alexan., Antiocheń. y Papieżowi Rzymskiemu, za czym snadź chce koncludować Verificator, że w tamtych udziałach nie ma władze Biskup Rzymski. Na to tak powiadam: może wiedzieć Verificator, że Metropolita Kiiowski ma swoię dioceesią, ma Połocki, Włodzimierski, et c... swoię, y nie może Włodzimierski, ani Połocki, ani ieden w drugiego dioceesyi ordynaciei czynić, ani w Metropoliei, tylko każdy w swoiei, a Metropolita może y w swoiei y w ich dioceesiach wszystko to czynić, co

oni sami czynią; toż rozumiey o Biskupie Rzymskim: ma on swoy udział, iako Biskup, ale niema udziału, iako pasterz powszechny wszystkiego chrześcijaństwa, bo wszytek świat podlega iurisdictioney iego. Iużesz mi więcey się nie nawiaay z tymi canonami, zabraniającami iednemu Episkopowi wstępować się w drugą Episkopią, bo to ma wagę tylko między takimi Episkopami, którzy sobie we władzy rowni są, nie względem takich Episkopow, ktorych władza iest powszechna. To iuż pracować było szkoda y Gozyna, Leona y Grzegorza, Biskupow Rzymskich przywodząc, także św. Iana Chryzostoma. A ta władza Episkopow Rzymskich nie iest z prawa ludzkiego, lubo to duchownego, lub świeckiego, choć (48 стр.) y tymi prawami dosyć iest objaśniona, ale Bożym prawem, ktorego żadne insze prawo, ani zwyczaj by naydłuższy znieść y nikt dispensować nie może, ktoremu wszyscy podlegać powinni, refundowana. Tak uczyła y wierzyła wszystka starożytność, zażywał tey władze Episkop Rzymski czasu wszystkich siedmiu soborow wsieleńskich y po nich appellacie bywały do niego, nie tylko od Patriarchow, ale od soborow; bez iego potwierdzenia sobory nie były soborami; on Patriarchę sądził, zrzucał, wyklinał, y insze stany duchowne y świeckie w kraiach wschodnich; on Patriarchi stanowił, zrzucane przywracał, y w samym Constantinopolu ordinacie czynił, że iednego Patriarchę zrzucił, drugiego wsadził, chociaż cesarz, a baziey sama cesarzowa przeciwni temu byli; żaden mu potem tey władze nie wziął, y adversarze mianować nie mogą żadnego soboru, ktorby papieżow Rzymskich tey powszechney władze odsadził. Toć przy niey y teraz iest. . . . . . Wszystkiego tego wielą rozdziałow we wtorey części Obrony iedności dowiedliśmy: tam odsyłamy czytelnika. A teraz do drugiego paragraphu Verificatorowego postępie, w którym powiada, że Patriarcha Metropolitę naszego y Episkopow wszystkich osądził, degradował, wyklął. Nie masz takiego sądu, nie tylko w porządney Rzeczypospolitey, w wolnym narodzie, między ludźmi rozsądek przyrodzony y naukę mającemi, ale y w grubych y pogańskich narodach, gdzie y światło przyrodzone zaćmione y nauki mało, — żeby kto miał być osądzonym, nie będąc sądzonym; żeby kto był sądzony, a niemiał wie-

dzieć ten, ktorego sądzą, [(49 ctp.) o co go sądzić mają. Potrzeba do sądu porządnego, żeby był własny sędzia, żeby była propositia przez zapozew do wiadomości przywiedziona obżałowanemu, żeby były probacie prawne, żeby też obwinionemu wolno bronić się prawem, y ieśli iakie uciążenie bydź sobie rozumie, appelować do wyższego sędziego, a tym barzief, ieśliby do degradaciey, a naybarzief, ieśliby do wyklęcia przychodziło. Trzeba troyga upomnienia prawnego, y insz: solennitates juris, iako się z twoim comedyalnym od Iego Mości oycy Metropolitę naszego postępowało. Nie postępowano tymi sposobami z żadnym z Metropolitow unitow, nie z dzisieyszym, nie z oycem Pociem, iako y sami adversarze przyznają, ani też z oycem Rahożą; pozwu bowiem o to, ktory iest początkiem wszelakiey sprawy, żaden z nich nie miał, a ieśli przypomnisz postępек soboru Brzeskiego, ten was więcey confundować będzie. Cożeście bowiem tam za sędziego mieli?—Nikiphora podobno; a ten iakim prawem, diakonom tylko będąc, (iako się nam przyznał, gdy się sprawował przed Ich Mościami pany Senatory na seymie za roszkaniem Kr. IM.) miał sądzić y degradować Metropolitę y Episkopy? Rzeczecie, że za poruczeniem Patriarszym to czynił. Podobno za takim poruczeniem, iako ieden pustelnik wasz słuchał spowiedzi iednego zacnego człowieka, będąc y do tego czasu diakonem, a powiadając, że to czyni za pozwoleniem Patriarszym. Takie się to monstra u was rodzą. Ia zaśię tak powiadam, że w mnieyszych sprawach zwykli byli zsyłać [(50 ctp.) Patriarchowie Metropolitow, o których nie skąpo w Gracciey, y ochoczych na takie dzieła; a na tak ważną sprawę, do takiego krolestwa, w którym niema mieysca ono tureckie prawo: sic volo, sic jubeo, stet pro ratione voluntas; do takich ludzi, którzy concilia y Oycow św. lepiej czytają (wszak się o prawdę gniewać nie będą),—miał by wysyłać tak podłą osobę. Rzeczysz podobno, że był Protosingelem, ktore iest dostoięństwo przedniego kleru Patriarszego. Przyznawam, że iest dostoięństwo, ale nie takie, ktoreby w rzeczach duchownych iurisdictionią iaką miało. Do tego między przednieyszemi prałatami cleru Patryarszego, których iest 6, Protosingela niemasz; iest bowiem Oekonom wielki, wielki Sacellan, Scevofilax, Chartofi-

lax, Saccellari mniejszy, Protekdik, iako pisze Europalates o urządach pałacu cesarskiego y cerkwi Constantinopolskiej Patryarszey. Ale choćby był y nappierwszym prałatem, co miał za władzę na Metropolitę y Episkopow Ruskich? Od Patriarchy icy pewno nie miał, bo tak był zadziałał dobrze nie tylko Patriarsze, ale y wszytkiemu chrześcijaństwu Constantinopolskiemu, nawłokszy wielkie długi na Patriarchę y straciwszy cerkiew naprzednieyszą Pandokratora, do Turkow, w niebytności Hieremiasza Patryarchy. Między inszemi zbrodniami swemi, uczynił y to, mając łaskę u soltanowey, był przyczyną, że Hieremiasz, hospodar Wołoski, był zrzucony, a na miejsce iego Stephan wojewodą był uczyniony, y iuż on w Wołoszech mieszkał, pożegnawszy się z Constant., y za tę zdradę poimany, y w Chociniu osądzony, y z tamtąd uciekł do Ostroga y tam nabył tytułu exar^(51 ctp.)chi Patriarszego; takiegoście sędziego w tej sprawie mieli. O czym dowie się łącno każdy, wszak są pamiętnicy iako o zdradę Rzeczypospolitey właśnie, w Wołoszech a nie w naszych kraiach, ieszcze wprzod niż do nas przyjechał, y iakośmy rzekli osądzony. To wam uczciwość, panowie mili, y waszemu soborowi. A Patriarcha o tym nie nie wiedział. W czym, iako baczę, postrzegł się Verificator, ktory, mówiąc o dekretach trybunalskich, pisze, że klątwa na Metropolitę Rahożę wydana iest od Meletiusza Patriarchy Alexandryiskiego, ktory był topotiritem, to iest, namiestnikiem Patriarchy Constantinopolskiego, ale o tym processie Meletiuszowym nigdy żaden Metropolita nie słyszał, y dopiero teraz od Verificatora dowiadujemy się, za czym wszytek ten process nic nie waży. A choć by y miał takie poruczenie Patriarsze, lubo Nikiphor, lubo Meletius namiestnik Patriarszy, ale choć by był y sam Patriarcha osobą swoją,—condemnować by Metropolity nie mógł, gdy appelle Metropolita do tego, ktory iest starszym Patriarchy samego. Canon 3 Sardyceniskiego powszechnego synodu iest taki: „Episkop z Episkopem ieśli ma spor, obcego Episkopa niech nie przyzywa, a inaczey niechay sądzi Rzymiski, gdzie mogą bydź y obcy.“ Tu text iest ciemny (w łacińskim jaśnieyszy), ale tłumacz iego Balzamon, tak objaśnia: „Ieśliby się Episkopowi nie upodobał sąd, ma Metropolitę (a to się ma rozumieć o Patryarsze, iako się

nizey okaże), który go sądził, oznaymić papieżowi Rzymskiemu przez list rzecz y sąd, iako go osadzili, a on sam ma do y (52 ctp.) rzec sąd, ieśli sprawiedliwie sądzony iest, y ma oznaymić przez listy, ieśli zaś inaczey będzie mu się widziało, w bliższy prowincyey będącym Episkopom rozkaże, aby, uczyniwszy sobor, powtore go sądzili.“ Słowa te wszystkie Balzamowane są w dzieiach soborow łacińskich. Że się Metropolita Kiiowsky uciekł do Papieża Rzymskiego, pasterza powszechnego, miał nie tylko prawa, które mu tego pozwalały, ale y przykłady w starożytności. Athanasius Patryarcha Alexandryiski, będąc odsadzony od całego soboryszczu Syrmieńskiego, uciekł się do Iuliusza Papieża; Fławian, Patryarcha Constantinopolski, także od soboru, który był zebrał Dioskor — do Leona Papieża; Ian Złotoust — do Innocentiusza; Maxim z wielą innych — do Marcina; Ignatius — do Mikołaja. A wszystkich tych pomienionych soborami osadzili byli drudzy Patryarchowie, a gdy się uciekli do Papieżow, podnieciony są tamte sądy ich, chociaż przy wielu ich cesarze zostanawiali się, a iednak nie przemogli. Znali w ten czas dobrze powszechną władzę naywyższego Pasterza. Wszystko się to dowodnie ukazało w książeczce naszej o Obronie iedności, wszystko z ksiąg słowiańskich, mało co z łacińskich. Niestusne tedy od kogo kolwiek uczynione to osądzenie Metropolity y Władkow naszych, zaczym y skutku dotąd nie miało y mieć nie będzie, pokąd prawa duchowne y świeckie tego krolestwa chowane będą. Wspominać mi iuż nie trzeba, co za sposob soborowania ich był w Brześciu: wprzod miejsce tego zgromadzenia ich był zbor heretycki, directorem był nowokrzecieniec, sami świeccy odprawowali! (53 ctp.) wszystko, a duchowni byli pro forma; wszak macie pamiętnikow, iako y my mamy, pytaycie się ich. Inszych dowodow nietrzeba. Z strony zaś naszej Metropolita z pięcią Władkow porządnie odprawował sobor w cerkwi soborney, w ubiorach archiereyskich, przy przytomności posłów papieżskich y krolewskich.—Treci paragraph był taki: „Że za taką degradacyą y kłatwą wakowały stolicy, y iako na wakujące poświęceni są ci nowozmamieni.“ Odpowiadając na wtory paragraph, odpowiedziało się iuż y na trzeci. Gdy bowiem nie miał sędzia władzy sądzić, a pogołowiu osądzić, degradować y wyklinąć

przełożonych naszych, to nie wakowały stolicy. Ale dla większey confusiey twoiey, powiem ci dwie rzeczy. Iednę z soborow, a drugą z scriptu twego. Soboru Sardyceńskiego prawilo 4 tak mowi: „Ieśli by Episkop degradowany, abo z dostoięństwa swego złożony był, a przeczył by y mowił, że iest niesprawiedliwie sądzony,—ieśli Rzym-ski nie roskaże niema bydź postawiony inszy; ten bowiem ma rozsądzić złożenie abo przez posła, abo przez listy.“ A w wykładzie, który tołkiem zowiemy, ieszcze iaśniej. Za tym szło, że się waszy święcić nie mogli, chociażby pewni byli, że starszy nasz sę porządnie sądzeni y ważnie, według prawil, osądzeni y degradowani. Ieśli się oni uciekli do tego, do ktorego prawila nasze Graeckie drogę im ukazują, y iuż tę drogę przetorowało tak wiele duchownych przed nimi: czekać było rozsądku z Rzymu abo przez posła, abo przez listy. Wszak się sam otzywasz do starych zwyczaiov y chcesz, żeby się tak teraz zachowało, iako przed tym. Zwyczaie da|(54 ctp.) wne takie były, iako słyszecie. Winni zatym y ci, co się święcili, y ten, co ich święcił. W scripcie zaś twoim tak stoi: „że nasz star-szy byli w possessiey beneficij cerkiewnych.“—To nie wakowały, y nikt się na takie beneficia święcić nie miał. Słyszeliście definitią iuris patronatus, że iest potestas praesentandi instituendum ad beneficium vacans, gdzie to słowo *vacans* nie bez przyczyny do definiciey przyłożone. Bo w definiciey dobrej cokolwiek iest, do istności tey rzeczy, ktorey iest definicia, należy. Dla tego y wam nie trzeba było przez gwałt, ani przez takie figli, ktore nikomu nie zaszkodzą, iedno wam samym, ale przez prawo, zsadzać ich z tey possessiey.

ROZDZIAŁ VII.

O krzywdach, ktore mieni mieć Verificator od nas.

Żebyśmy porządnie wam odpowiadali, confusum chaos, wrzкомо krzywd waszych, rozdzielamy na dwa paragraphy. Pierwsze—w słowach, drugie—w samey rzeczy zawierają. Co się tknie słow—obraża się Verificator, że gromadą iego ludzie nazywają *Schizmatykami*, *Nalewaykami*, *Obrażicielmi* maiestatu Krola Iego Mości y winnemi Rzeczypospolitey.

[(55 стр.) Na pierwszy tak powiadamy: słowo graeckie schizma ma znaczy rozerwanie, a w rzeczach duchownych, iako rozumiano dotąd w cerkwi Bożey y iako używają tego słowa authorewie, znaczy oderwanie się członkow od głowy nieiakiękolwiek; bo każde zgromadzenie ma głowę, abo głowy swoje, nie od głowy powszechney, od samego Boga postanowioney. Że od głowy: pisze Paweł św., który nadęty próżną dumą cielesności swey, głowy się nie trzyma, z ktorey wszystko ciało, po żyłach y wiązaniu sprawując się y budując, roście na pomnożenie Boże. *) Że nie od każdej głowy: oderwało się 250 przełożonych synagogi żydowskiej, ludzi głownych, którzy czasu concilium imiony byli mianowani, iako mowi Piśmo ś., a mieli głowy swoje, y nie iednę, ale cztery: Chore, Dathan, Abyron, Hon, y mieli sequakow swoich (że Polszczyzny bractwa naszego na ten czas zażyję) liczbą 14,700. Sobor ci to był silny, dwieście pięćdziesiąt przełożonych, nad nimi cztery głowy,—ci wszyscy, iż odstąpili od iedney głowy Aarona, naywyższego kapłana, ktorego sam Pan Bog na ten urząd postanowił y chciał, aby on sam y potomkowie iego ten urząd odprawowali, nie chcąc mu podlegać, y owszem urząd iego biorąc na siebie: pokarał ich Pan Bog tak ciężko, że te głowy ziemia żywo pożarła z żonami y dziećmi, y wszystką rodziną ich; ogień zasię, wyszedszy od Pana, popalił 250 mężow, którzy ofiarowali kadzidło. A gdy ieszcze tumult uczynili między ludźmi sequakowie ich, tak, iż Moyżesz sam y Aaron uciekli do przybytku przymierza, spadł ogień na winnych y popalił 14, 700. Po [(56 стр.)] palił by był y więcej, by Aaron Pana Boga nie ubłagał. **) Tak ciężko Pana Boga obraża schizma.

Drugie schizma. Dziesięć pokolenia odszczepiło się od mniejszey ci gromady (to iest od dwoyga pokolenia), ale od takiej, w ktorey był naywyższy kapłan, gdzie naywięcey Pismo ś. strofuie Ieroboama, nie dla tego, że odstąpił krola swego Roboama, ale dla tego, że opuściwszy kapłanstwo, od Pana Boga samego postanowione, y ofiary, w kościele Salomonowym czynić roskazanie, insze sobie po-

---

*) Col. 2.

**) Num. 16.

stanowił. *) Wzruszony tym odszczepieństwem Pan Bog, wszystko to dziesięcioro pokolenia dosyć ludnych y walecznych, z których każde mogło mieć do sta tysięcy ludzi w sobie, opuścił y podał na rozszarpanie poganom, tak, że y sami napotym za pogany byli policzeni, do których y Chrystus Pan, gdy ucznie swe na rozsiewanie słowa swego posyłał, karząc authorow schizmy w potomkach ich, chodźć zakazał, mówiąc: „do miast Samarytańskich nie wschodzicie.“ Iawna tedy z tych dwóch przykładow, że schizma iest odstępstwo od takiego przełożonego, który by był od Pana Boga postanowionym. Za tym nie poydzie ta racya schizmatykom, że raczey Papież ieden odstąpił od 4-ch Patryarchow, niż 4 Patryarchowie od iednego: nie w wielkości bowiem, iako się powiedziało, ta sprawa należy. Za podobieństwo krola y woiewody dziękuiemy wam, a przeciwko wasze samych barzo sposobnie, co y sami przyznacie, zażyiemy. Biskup bowiem Rzymski tym samym, że iest pasterzem powszechnym, słusznie krolew nazwany bydź może; Patryarchowie zaś woiewodami, abo ieśli wolicie po **[(57 ctp.)** graecku tetrarchami, a Metropolitowie y Episkopi urzędnikami mniejszemi, na podobieństwo dostoięństw, ktore są w każdym krolestwie. Ten, który opuszcza woiewodę, opuszczającego krola, a zostaje przy krolu, nie iest odstępca; ale kto zostaje przy woiewodzie odstepnym, y on iest odstepcą y nie może się tym wymawiać, że prawo każe słuchać woiewody, podlegać sądom y rządowi iego, bo się to rozumie potąd, pokąd on słucha krola, który iest naywyższym przełożonym w krolestwie swym, od Pana Boga postanowionym. Ten tedy iest właśnie schyzmatykiem, y owcą Chrystusową nie iest, który za pasterza swego własnego nie przyznawa tego, ktoremu w antecessorze iego poruczono iest od naywyższego pasterza: „paś owce moje.“ Tak rozumie Złotousty to miejsce,**) a iego usta są Chrystusowe usta. Mało na tym: choć by się kto odzywał do drugich pasterzow partikularnych, iemu nie podległych; z drugiey zaś strony, gdy kto odstepuie od pasterzow partikularnych, tylko by przy naywyższym zostawał, schyzmatykiem

---

*) Reg. 12.

**) Lib. 2. De sacer.

zwany bydź nie może. Tak mowi Hieronim, uczyciel wielki y powszechny, nie tylko Laciński ale y Graecki, obywatel Betlehemski, pod Patryarchą Ierozolimskim żyjący, w liście do Damasa Papieża: „Nie znam Witaliego, Meletym gardzę, nie wiem o Paulinie (Patryarchowie to byli Orientalni), kto kolwiek z tobą (do Damasa mowi) nie zbiera, rospasza, to iest, kto Chrystusow nie iest—antychrystow iest.“ Sens iego słow nie iest, żeby on Patryarchow Orientalnych odrzucał, sam mieszkając między [(58 ctp.) nimi y pod nimi, ale że potąd wiązał się z nimi, pokąd oni społecznością wiązali się z stolicą Piotrową. Od Theophila Patryarchy Alixandr: odstąpiła część niemała duchowieństwa iego w Egipcie, wszakże historie cerkiewne tych odstępných schizmatykami nie zowią, bo się uciekli do tego, który y nad samym Theophilem pasterzem był. Ś. Grzegorz Dialog: Papież wykłął Ioanna Metropolitę pierwszey Iustyniany, ktorego my teraz Archidońskim zowiemy, iż sądzić śmiał Episkopa Tebańskiego, acz sobie według dyoceciesy swej partikularney podległego, iedno, że iuż był apelował do Papieża. Za tym y nam unitom nigdy służyć nie może to nazwisko dla tego, żeśmy pasterza swego (ieśli pasterzem był, lubo przez canony cerkiewne, lubo przez prawa świeckie, abo zwyczaj nierozzerwany) opuściwszy, uciekli się do tego, który iako iest powszechnym wszego świata pasterzem, tak y naszym. Waszym nakoniec własnym świadectwem dowodzimy, żeście wy, a nie my schyzmatykami: bo nas zowiecie unitami, samie zasię tym nazwiskiem brzydzicie się. My wdzięcznie od was przyjmuiemy to słowo. Ale za tym mowiemy, iż schyzma z natury swej przeciwna iest unii. Unia przy nas, to schyzma przy was.

W nazwisku Nalewaykow niceśmy wam nie winni. Nie od nas poszło: vox populi, za tym podobno vox Dei; u nich się pytaycie. My to wiemy, że nas tak nie zwano y napotym zwać pewnie nie będą, [(59 ctp.) lubo to Verificator nas tak nazywać każe, ale nie będzie miał takie y ludzi powagi, żeby go słuchali.

Teraz iuż przystępuie do inszych przeciwko Maiestatowi Krola I. M. y przeciwko Rzeczypospolitey występkow waszych. Regalia brać na siebie iest crimen laesae Maiestatis. Ale wy Regalia wzięli na siebie, święciwszy się bez podawania tego, komu to należy: ergo,

iesteście rei laesae Maiestatis. Maior nie tylko ex jure civili, ale y z naszego domowego prawa łącno dowieść się może; minore do-
wiedliśmy w rozdz: I. To iuż nie potwarz na was, którą nam za
każdym trzecim niemal słowem zadacie. O zdradzie wiemy stąd,
zkaż wiadomość o takich rzeczach wychodzić zwykła (że w tym re-
gule od Verificatora podaną przyjmę): z uniwersałow Iego Kr. M.
to wiemy. A Kr. I. M. zkaż to wie?—spytasz mię. Odpowiem, że się
u mnie o tym pytać nie trzeba. To wiem, że regibus longae sunt
aures: słyszą y to, co się na Ukrainie y co w Constant. dzieie, a
wiedzą to nie z Wilną, ani od osob takich, które o tym wiedzieć
nie staraią się y, choćby się starali, nie mogą; ale wiedzą to przez
różne szrodki, ktorých monarchowie zażywać zwykli, nie tylko do-
mowe, ale y postronne. Byli ci, co w uszy swe słyszeli, iako tamten
Graeczyn ganił po prostu kozakom, że na Moskwę chodzili, powia-
dając, że dla tego w kłatwą wpadli, dając tę racją, że Moskwa są
chrześcianie; nie widział tego ten nowy Teolog, że chrześcianom z
chrześcian y może być woyna sprawiedliwa, gdy ieden drugiemu wez-
mie co, a wrocić nie chce: a iż poddani obowiązani są sumnieniem
słuchać panow swoich, gdy im każą iachać na taką woynę.
Ale cożby wiedzieć nie mógł ten mąż, ktoremu tak wiele tytułow
daie Verificator, co poymie człowiek nayprostszy, snadź nie z pro-
stoty to poszło, ale ta iego była intentia, żeby się Moskwie zachow-
wał; a pod płaszczykiem pobożności ten człowiek uczył rycerstwo
Kr. I. M. niezbożności, to iest nieposłuszeństwa przeciwko panu
swemu, a to większy grzech iest niż bałwochwalstwo, wyrokiem Boga
samego;*) zapomniat y owego Apostolskiego: „wszelka dusza zwierzch-
ności naywyższej niech będzie poddana;“ (Rom. 18) „Boga się boycie,
Krołow szanuycie.“ (1 Petr. 2.) A Krolowie w ten czas poganie
byli. Y to co za absurdum: żeby Moskwie zabrać nam to wszystko,
co by chciała, wolno było, a nam upominać się swego (nie mogli
bydź inaczej to woyną) nie wolno, dla tego, że oni są chrześcianie;
wielka by to była niesprawiedliwość, y sam by ten mąż uznał, kie-
dyby ktory chrześcianin chciał wytrząsnąć tłumoczki iego, które

---

*) Reg. 15.

w tym państwie dobrze sobie był naładował; podobno by to nie wdziecznie przyjmował y od chrześcianina, y dochodził by swego iako mógł, chociaż policzono by mu to było za doskonałość, gdyby nie bronił y spodniey suknie, kiedy kto bierze wierzchnią. Ieśli on, będąc osobą prywatną, duchowną y zakonną (za iaką go oni udują) strzeże tłumoczkw swoich, a coż Rzeczpospolita, gdzie powinni panowie strzedz całości iey y przysięgaia na to, tego, coby przeszłych czasow odeszło, dochodzić? Y o wojnie, ieśli ona sprawiedliwa abo nie, komu y gdzie należy **[(61 стр.)]** rozsądek czynić,—pewnie nie starszemu woyska kozackiego na Zaporozu, daleko mniej w Constant., ale Krolowie Iego Mości na walnym wszech stanow seymie; gdzie kiedy uchwała o podniesieniu wojny zaydzie, nie ma iuż więcey od żadnego y nigdziey być controwertowano, ale każdy dobry oyczyc y wierny poddany pana swego słuchać powinien. To się iuż pytać nie trzeba o ktosiu (iako go Verificator mianuie), gdy iest głos pospolity, a iedenże po wszystkich stronach, że ten Graecyzn tak uczył woysko Zaporozskie. Y to iest głos pospolity, że pobudzał Moskwę do wzruszenia przymierza zawartego y poprzysiężonego z nami. Ale chytra to bestya, pod płaszczyki ktosi a wszystkie te inwektywy czyni na Krola I. M., ktory takie uniwersały, za wzięciem takiey wiadomości, na przestrogę wszech stanow wydać rozkazał, dając w tym winę, iakoby tę wiadomość wziawszy od iedney szczegolney osoby, nie dowiaduiąc się zkąd inąd, tak łącno miał uwierzyć y publikować to po wszystkim krolestwie nieuważnie rozkazał. Procuratorowie ich tego nauczyl, ktorych więcey maią w bractwie swym, niż studiosos canonum. Ci bowiem chcąc burzyć dekret przeszłego trybunału, kiedy się im niepodoba, przed terazniejszym nie mowia, że trybunał złe sądził (iest bowiem poena na to), ale że strona złe, a ieśli chcą uczciwiey mowić, subtelnie uduła, a przecię trybunał, rozumiejąc dobrze te żarty, winę na takich skazuje. Także y ci panowie niech wiedzą, że te figle ich zrozumieia. Ile chytrkow, tyle mędrkow.

[(62 стр.) ROZDZIAŁ VIII.

O krzywdach w rzeczy samey, ktore mienia mieć od nas.

W processie przeciwko wam tak duchownym, iako y świeckim, y o inszych niepokoiach, ktore sobie mienicie być od naszych, mówić będziemy: Postępki prawne przeciwko wam były czynione z wielkim uważeniem. Nie zaraz bowiem czynić poczęto, aż od tych, którym to właśnie należało, Kr. I. M., qui est viva Dei in terris imago, oznaymiono, o pomoc proszono, iako tego, krory jest naywyższym obroncą cerkwi Bożej y sług iego; w tym winy żadney nie było, y owszem wielki był by grzech, by milczano: padło by na nich; co mowi Chrystus Pan o złym pasterzu: „widzi wilka przychodzącego y ucieka.“ Krol też I. M. (choćby się nie zawiodł y tak uczyniwszy) nie zaraz cognitią czynił, aż wysłać raczył kilku z ich mościow pp. Senatorow y urzędnikow swoich, żeby się wywiedziali co się dzieie, y sposob nalezli, którymby się zabezpieczyć mogło. Wiedziało Wilno o tym, kiedy ich mość pp. Senatorowie, za rozkazaniem Kr. I. M., ziechdzali się die 4 martii tego roku 1621, była sessia przez trzy dni, gdzie ich mość, wezwawszy do siebie wielu ludzi przednich, ktorych rozumieli należących do tej sprawy, mianowicie urząd duchowny y świecki w tym [(63 стр.) mieście, przy tym urząd ziemski y grodzki, cznaymili Kr. I. M. to, co na on czas w Wilnie nalezli, że nieiakiś Smotrycki uczynił się Władyką Połockim, święcił popy, nie tylko do władcytwia Połockiego, ale y do metropoliey y wszystkie insze sprawy, Episcopom należące, odprawował, celebrując publice pontificaliter w Wilnie, uniwersały y posłańce swoje rozsyłał po różnych stronach w W. X. Lith., oznaymując, że Metropolita y Władykowie terazniejszy są wyklętymi, a oni są na mieyscach ich postanowionemi; y z tym wysłali do Kr. I. M. Takie to tam osoby byli, a nie k t o ś, iako to ty piszesz, marny człowiecze, ktorzy o tych turbaciach y zbrodniach waszych dali wiedzieć Kr. I. M. A tym czasem oyciec Władyka Połocki pozwał tego pseudoepiscopa, ktory się wdzierać na stolicę iego usiłował, przed oycą Metropolitę Kiiowskiego, iako przed tego, ktoremu władcytwa Połockie zawsze podlegało; oyciec Metropolita, według

praw duchownych, uznał tego Smotrzyńskiego nie byź tym, czym się byź mienić, a zatym byź niesłuszne poświęcenie jego, ieśli było poświęcenie; oycu Władycy, od Kr. I. M. podanemu y porządnie poświęconemu, przysądził, a onego natręta od tego władcytwa odsądził y wedle praw duchownych (co się swego czasu ukaże) degradował y wyklął. Tym czasem od I. Kr. M. przyszło rozkazanie do urzędu mieyskiego Wileńskiego, żeby nie tylko tego zbrodnia łapano, ale y przeciwko tym mieszczanom Wileńskim, którzy by się z inquisiciey od nich uczynionej nalezli byź complices sprawy tey ie||**(64 стр.)**go, ostrze postąpili y winnych pokarali. Urząd mieyski, z powinności poddaństwa swego y wiary poprzysiężoney panom swym, uczynił to, że ich zezwał, examinował, confessią ich urzędownie napisał y do Kr. I. M., wyprawiwszy w tym iednego z rady mieyskiej, po dalszą informatią posłał, zadzierżawszy częścią na ratuszu, częścią pod ratuszem, którzy z inquisiciey urzędowney nalezli się byź winnemi. Wyszyli też y uniwersały Kr. I. M., ktore są publikowane. Zwrocił się za tym, który był wysłany z miasta do Kr. I. M. z tym na piśmie, na czym zasiadali, za rozkazaniem K. I. M., ich mość pp. Senatorowie, przy boku Kr. I. M. na on czas będący,—że Kr. I. M. uchwała process ich, commissarzow szęściu y niektórych stanu rycerskiego na pokaranie ich mianuie. To tu ganić nie mogą ani postępku Kr. I. M., ieśli iuż na to przyszło, żeby Kr. I. M. tym marnym ludziom sprawował się; ani oycu Metropolicie, że bronił oycy Władykę Połockiego y siebie samego y inszych coepiskopow swoich od tych niezbożnych naiazdzikow, a bronił mieczem duchownym—klątwą, którą wedle canonow zasłużył. Sądził iako sędzia należy, bo iako w nabożeństwie Rzymskim x. biskup iest sędzią, tak w nabożeństwie Greckim, tu w tych kraiach, ociec Metropolita, y używa tey władze, sądząc o małżeństwa wielu osob, chociaż te osoby schismatykami byli, sądom iednak jego bez przeciwenstwa podlegali, iako y we Gdańsku Sasowie sądzą się przed officiałem iego m. x. biskupa Kiiowskiego; tymże sposobem y gdzie indziej. Niemasz bowiem w tey oyczyźnie inszych sędziow spraw **|(65 стр.)** duchownych, ktorychby dekreta u każdego prawa ważne były, a ludzie iakieyby kolwiek confessiey byli tym sądom podlegać maia. Czego

są przykłady dawniejsze y świeższe między stany nie tylko mniejszymi, ale y większymi w tym krolestwie in utroque ritu: dowie się kto będzie chciał. W druk podawać imion ich nie godzi się nam, nie tak, iako wam wolno iest wszystko. A mianowicie o władcytvo Połockie, ktore zawsze od odnowienia iedności podlegało Metropolitom,—da y to, że personsy ich schismatyckie nie podlegaia metropolicie unitowi, y w prawie pospolitym tey oyczyzny naszey iest to napisano, że kto uszyni exces w powiecie moim, ma się sprawować przed urzędem powiatu mego, chociaż on sam będzie z powiatu in-szego.

Urząd też mieyski winowany bydz nie może, czynił to bowiem, cokolwiek czynił, za rozkazaniem Krola I. Mości, a takim, w którym pogrozka była niełaski Pańskiej y karania. Ale mówią, że to było w dni takie, w ktore sądy nie bywaią. Aza w sabat dobrze się czynić nie godzi, mili Pharyzeuszowie? Aza gdy woł wpadnie w studnią w sobotę nie wyciągaliby? Gdyby się dom zapalił w święto, aza by nie trzeba gasić? Dawid Krol ś. o sobie mowi: „rano zabiiałem wszystkie grzeszniki ziemi, abym wygładził z miasta Pańskiego wszystkich czyniących nieprawość.“ Mogł by też iemu kto rzec: aza ten czas nie modlitwie ma bydz oddany? Cesarz Constantinopolski zabity był na samo Boże Narodzenie, że nie pokarał turbatorów przed święty. Mądry urząd nie czeka pokąd się rozruch stanie, ale zabiega, żeby do niego nie przychodziło: żaden mądry nigdy tego nie ganił. A co się **(66 стр.)** tknie praw Maydeburских y zwyczaiow sądow mieyskich, tych nie iest wiadomy Verificator: niech się pyta w Wilnie y po inszych miastach, gdzie się wedle prawa Maydeburskiego porządnie y umiejętnie sądzą, dowie się, że w prawach potocznych sądy nie bywaią w takie dni, ale excesy w mieście popołnione, a tym bardziey o obrazę Maiestatu Pańskiego y zdradę Rzeczypospolitey y na same święta chwalebne gaią sądy. A mianowicie w takich excesach, w których więc bywa mora nociva. Następowaiy święta, za tym wiele aktow biskupich publicznych, więc processie, których, iako sami głosili zażywać chcieli; podkała by się iedna processia z drugą: zażarzeny z obu stron, iakiego by się tam skutku spodziewać? Więc oniż sami rozsiali, że drugiego szalberza, to iest

Boreckiego, do miasta wprowadzać mieli na święta: temu wszystkiemu przed święty zabiegać potrzeba było. A że nie przed tym, ztąd, że rozkazanie Kr. I. M. nie przyszło do nich dopiero w kilka dni przed niedzielą Kwietnią; że się tedy tobie, y hordzie twoiey proces mieyski, w te dni uczyniony, niepodoba, urząd mieyski o to nie dba, dosyć ma na tym, że Krol I. M. supremo magistratui y ich m. pp. Senatorom, przy boku I. Kr. M. na ten czas będącym, to się podobalo. Że ad instantiam instigatoris bez delatora sędzono in notoriis, gdzie wszystkim wiadomo, gdzie y sami tey sprawy delatorami byli, podawszy w druk wszystkiemu światu do wiadomości. Więc in crimine laesae Maiestatis et per duellionis extra ordinarii processus iuris bywaią. Za tym nie te processy tak duchowne, iako y świeckie, ganić, ale występki Smotryckiego, który wszyt (67 стр.)kich tych zawieruchow (zły człowiek) przyczyną był y was do takich trudności przywiódł, y do większych ieszcze przywiedzie, zganić y dużo zganić potrzeba by było.

ROZDZIAŁ IX.

O krzywdach naszych od nich.

Krzywdy, które ponosim od was tymże porządkiem, iakośmy wyższy uczynili, przełożemy: wprzód te, które w słowach, potem —które dzieią się w rzeczy samey.

Dziwować się musimy, że co gani Verificator w nas, samże w to lezie. Ieśli tak zle, iako my mowiemy, niechże on tak nie mowi! Uskarża się na słowa nasze, że są uszczypliwe, a on żadney karty niemal nie opuścił, w ktorey by nam nieuczciwych słow nie nadawał, niech się nauszcza oney łaciny: turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. Powiada, że ich zowiemy schismatykami, Naliwaykami, et caet.—To było zganić nam rationabiliter, nie łaiąc tak wszetecznie, bo oprócz tego, że nas do kilku dziesiąt razow w tey małej książece nazwał apostatami,*) naydawał różne nazwiska, umyśl-

---

*) Pag. 67—68.

nie wymyslaiąc, a iedno nad drugie gorsze:*) lud bezimienny, hermophroditae, ni ptak—ni zwierze, zdradliwi strzelcy, ogień pałaiący y pożerający, potwarliwie usta, faleszne, głupie, niedzwiedzie, na zdradzie leżący, lwi, źmie, padalce, smokowie, przepastna kuznia, ni nać dobre [(68 ctp.) niepamiętni (pag. 2). A co raz potwarce zowiecie nas apostatami. Tu wprzod nieumiejętności waszey przydzie się nam przymowić, że nie wiecie co iest u theologow właśnie apostasia. Apostata iest, który, bywszy chrześcianinem, zostanie poganinem; nic zgoła nie wierzy, co chrześcianinowie wierzyć należy. Heretyk, który będąc chrześcianinem, niektore artykuły chrześciańskie wierzy, niektore nie wierzy. Niewierny zaś, który poganinem iest, nie bywszy chrześcianinem. U was wszystko to pomieszano; ale niech to będzie apostata, iako mieć chcesz: ieśli to nam należy czyli wam, uważmy. Odstępstwo od wiary nam przypisano bydź nie może, bo my publice et privatim zawsze declaruiemy się z tym, że święte sobory powszechnie y pomiestne przyimuiemy, Oycow śś. Graeckich nauki słuchamy, y tak wierzymy, iako oni uczyli, y to przydaiąc, kto nie wierzy, iako Oycowie święci, ktorych cerkiew nasza Ruska zowie uczycielwi, to iest: Bazylego wielkiego, Grzegorza Theologa y Iana Złotoustego,—niech będzie przeklęty. Kto nie przyimuie soborow wseleńskich, ktore Oycowie Wschodni z Zachodniemi mieli y sobornie zawarli,—niech będzie przeklęty! Że nie tak wierzymy, niech ukążą, niech nas przekonaią adwersarze, wszakeśmy się im stawiti gotowem, a gdy nas przekonaią, takim nazwiskiem tytułować im nas wolno będzie. Przeciwnym zaś sposobem, iako tego nie wiedzą, że ich cerkiew pełna iest apostatow: ile bowiem tam iest główek rozumniejszych, tyle wiar. Ieden z kościołem Rzymskim, wyiawszy o zwierzchności papieskiej, we wszystkim się zgadza. Drugi y (69 ctp.) o pochodzeniu Ducha Ś. nie wierzy tak, iako wszyscy chrześcianie wierzą, a w inszych rzeczach zgadzaią się z kościołem Rzymskim. Trzeci o chlebie przasnym; czwarty—y o mytarstwach, ktore łacinicy czystcem zowią; są y tacy, ktorzy nie wierzą, żeby święci byli w niebie; nayduią się y tacy w ich gromadzie, ktorzy

---

*) Pag. 68, 72, 73, 74.

obrazy święte za balwany, a modlitwy do świętych Bożych za bluźnierstwo mają. Drudzy rozumieją, że tak y owak dobrze, chociaż to owem iest przeciwne, że katolicy y heretycy będą zbawieni. Wszystkiego tego dowiedziemy, gdy kto po nas tego będzie potrzebował: nie wspominam dawniejszych, którzy przededwudziestą lat pisali, y pisma swoje podali w druk, theologow waszych, iako: Zyzaniego, Suraskiego, Harasyrna popa, ktorego synem iest wasz Smotrycki, y Philaleta, który był nowokrzczeńcem, Cleryka Ostroskiego y innych tym podobnych. W ich scriptach naydowały się nauki Kalwinowe, nowokrzczeńskie, a niektore takie, ktorých żadna sekta dotąd nie uczyła, naprzykład, że Chrystus Pan nie iest posrzednikiem. To ci byli apostatami od wiary Oycow śś. cerkwie Wschodniej.

O waszym Smotryckim iuż zamilczeć nie mogę, co dotąd in publicum od nas ex professo nie wychodziło, y teraz ieszcze nie wszystko się powie, zostanie cokolwiek w tajemnicy, ale co do tey rzeczy właśnie należy, wspomnieć koniecznie potrzeba. Ten długi czas znosił się z przełożonemi naszymi, przy czym bywali y niektorzy świętcy, iako by sam przyść y gromadę swoją mógł przywieść do zgody z nami. Zawarł to z naszymi, że on wierzy wszystko, co wierzy kościół Rzymski, to iest o pochodzeniu Ducha Ś., o zwierzchności papieskiej y o wszystkich inszych artykułach wiary, a nie słowy tylko to mówił, ale rzeczą samą dosyć iasnie, że szczerze z nami postępował, wyświadczał, mówiąc z niektórymi z swoich, od ktorýchesmy potym słyszeli, że Rzymianie w wierze swojej będą zbawieni. Y to znakiem było szczyrości iego, że nas pobudzał, żebyśmy nastąpili na nie, wzywając ich na rozmowę, y sposoby, iakoby do tego przyść, podawał, y przez pewną osobę, nam y sobie dobrze znaną, przestrogi nam w słowach y na piśmie poryłał, y iuż był swoich przywiódł z nami do rozmowy, aż zły iakiś wiatr powionął y czarnymi chmurami światło słoneczne, żeby na nie nie patrzyli; zakrył; a gdy się iuż tak z nami stawić na rozmowę, trzema tylko dniami przed nią odmowili, a przez dwie całe niedziele nas y przednich senatorow próżną cieszyli nadzieją. Onże radził przełożonym naszym, żeby przecie ich wezwali, choć przyjdą, choć nie przyjdą; ksiąg samych słowieńskich, to co było potrzebn do

obrony iedności, ukazali; y stało się tak: duchowni ich nie przybyli, ale świeccy ludzie zacni, oboiey płci, będąc zosobna wezwani od nas, przybyli y ochotnie słuchali. A iż nas oniż sami prosili, żeby to w druk wydano było—wydaliśmy. Przy tym do kilkudziesiąt Theses ręką swą własną spisawszy o tajemnicy Troyce Przenaświętszey, a mianowicie o pochodzeniu Ducha Ś., Smotrycki posłał do nas, perswadiąc, żebyśmy y to przy tamtej książce wydali. Myśmy acz trudność czynili, że się nie zdało przy polskiej książce, w ktorej y inaksza materia by (71 стр.)ła, drukować tego tak wielką liczbę; wybrawszy iednak, cośmy rozumieli potrzebniejszego, drukowaliśmy y nazwaliśmy tę książkę: Obrona Iedności. Nie przestał się on znaszać z nami y owszem przysposabiał do siebie niektórych świeckich, aż go spotrzeżono. Wyiawiło się zatym wszystko y był chudzina u małorozumnych w zatrudnieniu. Ten człowiek, ieśli teyże wiary iest teraz, ktorej w ten czas był, to brat nasz; ieśli inakszego, to on własnym y istotnym apostatą iest, bo odstąpił od poznaney y iuż przed ludźmi (a kilka ich tam było duchownych y świeckich) wyznaney wiary. A zatym się mówić mu może ono Terentianum: Lepus tute es et pulpamentum quaeris; a po polsku tak iest: sam rad w piecu legasz, a drugiego ożogiem sięgasz.

Przystępuie do inszych przymowisk twoich, a wprzod, że my unitowie ludzie bezimenni, y wiele inszych plugawych fraszek, ktorycheś tam nakładł. Odpowiadamy to, co powiedział nigdy Patianus, ktory był onych dawniejszych czasow w cerkwi Bożey, w liście do Semproniana: „imię nam—chrześciance, a przezwisko katholiccy.“ To imienni. Mowisz: ani wy nabożeństwa Rzymskiego, bo inaczey nabożeństwo w cerkwiach odprawuiecie, ani Graeckiego, bo Patriarsze Graeckiemu nie podlegacie. Dam wprzod instantią: Moskwa nie podlega Patryarsze Graeckiemu, ale swemu, ktory w Moskwie iest, także Serbowie y Bulgarowie mają swego, a nie podlegają Graeckiemu, a przecie nie rzeczesz, żeby ci y oni nie byli nabożeństwa Graeckiego. Odpowiadam potym directe, że podlegać pasterzowi powszechnemu, od (72 стр.) Chrystusa Pana postanowionemu, nie iest rzecz należąca do religiey tey abo owey, abo rozdzielaiąca iedną religią od drugiey, ale iest artykuł wiary, ktory ludzie wszysey re-

ligiey chrześcijańskiej wierzyć powinni, nie tylko Rzymskiej, ale y Graeckiej, Chaldeyskiej, Armeńskiej, Syryjskiej, Abissińskiej, które religie są w krajach wschodnich y południowych, a różne między sobą. Słuchać zaś tego, abo owego pasterza partykularnego, którego prawo iakiekolwiek duchowne, abo zwyczaj postanowił, potąd, pokąd związek ma z tamtym, każdy w nabożeństwie swym powinien; ale kiedy ten odstąpi pasterza powszechnego, tedy ludzie tej religiey nie tylko nie są powinni słuchać go, ale są powinni nie słuchać, czym nic nie naruszają religiey swojej,—y tak się zawsze zachowało w cerkwi Bożej. Był ten czas, że za obrazoborstwa czterech Patryarchow było ieden po drugim obrazoborcami, kwoli niezbożnym cesarzom, a było tego wszystkiego czasu do lat 70. Ci, którzy takich Patryarchow nie słuchali, pytam—ieśli byli mere religiey Graeckiej? Rozumiem, że inaczej nie rzeczesz, chybaś chciał iawnie być niezbożnym. Żebyś tę sprawę prędzej zrozumiał,—w chwale Bożej, którą ludzie Panu Bogu oddają, dwie rzeczy uważać masz: iedną wewnętrzną, drugą powierzchwą. Wewnętrzna iest wiara, nie wyliczając na ten czas inszych cnot. Powierzchowne są różne ceremonie, a wiara iest iedna. Te ceremonie powierzchowne w pospolitym używaniu zowiemy: po łacinie—ritus Graecus, ritus Lacinus, po polsku zaś—religia Graecka, abo nabożeństwo Łacińskie. **[(73 стр.)** Powiedziawszy to, ukazuje, że my unitowie iesteśmy mere religiey Graeckiej, tegoż ięzyka, tychże ubiorow y tychże ksiąg w odprawowaniu chwały Bożej w cerkwiach naszych używamy, iako y wy; niceśmy starego nie wyrzucili, nowego nie przyczynili: krzywdę tedy nam na tym czynicie, gdy mowicie, że nie iesteśmy mere religiey Graeckiej, abo nie umiejętność swoje tym ukazuiecie, rozumiejąc, że posłuszeństwo należy ad ritum, a po naszymu do nabożeństwa. Y to mi dziwna, że siebie zowiecie ludźmi merè religiey Graeckiej y katolickiej, ludzi zaś zachodniego posłuszeństwa merè religiey Rzymskiej y katolickiej. *) A ieśli oni katolicy, to wy nie, bo nie wszystko to wierzycie, co oni wierzą; ieśli zaś wam ten tytuł służy, to im służyć nie może; nam ten właśnie tytuł służy, którzy iesteśmy merè religiey Graeckiej y wyznania katolickiego, iako się ukazało.

---

*) Pag. 68.

W tychże (iako piszesz) dolegliwościach swoich wspominasz kłamstwa, iakoby ie naszymi zasiewali, czegoś tam długi regestr napisał, znać, że doma druk macie, że ładaco drukiecie; ia zaśię to wiem, co wszystko Wilno wie, że w Bractwie Wileńskim schizmatyckim, zawsze się rodziły niepewne wieści y z tamtąd iako ze zrzodła na wszystkie strony tego krolestwa wychodziły. Nie wspomnę fraszek dawnych, bośmy tak ich poważali, iako konni głosy psow szczekających; terazniejsze przypomnę: a kto na dokończeniu seymu bliskiego przeszłego rozsiał nowiny w Wilnie, a potem po wszystkim państwie o Metropolicie y Władkach naszych, iakoby iednemu beneficia pewne w kościele Rzymskim na (74 ctp.)znaczone, drugich tam porozniu rozprawiono, a metropolią y władctwa od Kr. I. Mości inszym osobom dane? Przyjazd pseudometropolity swego na kazaniach obwoływali, oycom naszym zakonym, że za wolą Kr. I. M., wszystko to się działo, perswadować usiłowali, groźby przydawali, ieśliby do nich nie przeszli,—in summa, tak zagęszczone takimi wieściami było Wilno, że naszych wielka część umyśliła już była przenieść się do nabożeństwa Rzymskiego, rozumiejąc, że tak jest, iako oni udawali. Te rzeczy były tak iawne, że każdy wiedział o nich, pewnie nie od nas, to od was, a przecie przycie się tego, powiadając, że to fałszywie na was mówią: iak się Boga nie boicie y ludzi niewstydzicie! Mowiliście y to, że ten concess krolewski y na piśmie macie; rozniosło się to z Wilna po wszystkich krainach Lithewskich y Białoruskich, y tak temu uwierzono, że przy publikowaniu uniwersału Kr. I. M. w Połocku mowiono, iakoby te uniwersały zmyślone były; tak się to już było w sercach ludzkich wkorzeniło, nikt bowiem nie wierzył, żeby kto stał się tak szalonym, tak bezpiecznie sobie poczynąć bez consensu Kr. I. M. Ieśli to nie tak było, kto chce, w Wilnie y na ustroniu dowiedzieć się może.

ROZDZIAŁ X.

O krzywdach w rzeczy samey.

Yawniejszych nie wspominam, że powstałiście przeciwko zwierzchności waszej duchowney, w tym państwie uprzywileiowaney, bez za-

[(75 стр.)]dneý winy ich, postawiliście ołtarz przeciwko ołtarzowi; nie wspominam topienie, mordow, więzienia wielu osob z nienawiści ku nam, zabrania iurisdikcii, cerkwi, monasterow całych,—o czym swego czasu, teraz to tylko napisze: w Połocku za łaską Bożą, a staraniem świętobliwego pasterza tameyszego w krotkim czasie do takiej doskonałości zewnętrzney rzeczy przyszły, że już ninaczem nie chodziło, wszyscy iednemi usty błogosławili Pana Boga, że im posłał takiego pasterza; cerkwie były pełne, duchowieństwo dobrze sporządzone, majątności cerkiewne podyskowane, w cerkwi cathedralney ochędostwo, okrasa, y odprawowanie chwały Bożej porządne, pokoy był wielki, dum różnych, iako tu w Wilnie naszym, nie było, zdało się wszystkim serce iedno y dusza iedna. Wydarł się czort z piekła, a zayrzając dobra takiego w chrześcijaństwie, przez to przekłete instrumentum swoje, rozerwał rzeczy tak dobrze sporządzone, pomieszał on miły pokoy, animusze ludzkie tak poturbował, że ciż, którzy kilka miesięcy przed tym mówili: „Błogosławiony przychodzący w imie Pańskie, Hosanna na wysokości,“ — teraz mówią: „ukrzyżuy, ukrzyżuy!“ — Zkądże to poszło? — Ztąd, że Smotrzycki rozesłał uniwersały swe po wszystkiey tamtey diecesiey, pełne iadu ku nam, pełne buntow przeciwko przełożonym naszym, przydawszy y czerncow, którzy te uniwersały roznosili y posolstwa pewnie, nie lepsze niż listy, odprawowali. Co tym łączniey sprawili, im odlegleyszy od Połocka był oyciec władyka. Bo pod ten czas z oycem Metropolitą odiachali byli na koniec [(76 стр.)] seymu; a sam Smotrzycki, osiadszy w Wilnie w monasterzu Brackim, tak hardzie sobie poczynął, iakoby Boga w niebie, Krola y żadney zwierzchności duchowney y świeckiey na ziemi nie było; publikował siebie Władyką, a drugiego Metropolitą, w druk to podał, w ubiory nie episkopskie, ani archiepiskopskie, ale Metropolitom samym, y to nie wszystkim, według zwyczaju cerkwie Orientalney służące, ubierał się, liturgie pontificaliter celebrował, popy, diakony nie tylko do Władcytw Połockiego, ale y do Metropoliey, iako universalis pastor, święcił, czerncow gdy nie stało, ludzi świeckich w habicie zakonnym, czyli on sam, czyli delegatowie iego, po różnych stronach na bunt y rozsyłali, aż też ich łapać poczęto, y przyznali się, że świec-

kiemi byli, habit tylko mając zakounny. Ci nowi, ganiąc starego a chwając nowego władkę, narozsiewali, upewnając o prędkim przyjeździe iego, y tak obiegali nie tylko Połock, ale Witebsk y Mstisław. Kłócito się to do zwrocenia się przełożonych naszych z Warszawy, którzy gdy zwrocili y takie rządy w domach swoich naleźli, Krolowi Iego Mości donieli. A Kr. I. M., iako się wyżey pomieniło, Ich Mości pp. Senatorom niektórym to polecił, potym y uniwersał y swe wysłał, oznaymując, że nie są tymi, czym się bydz mienią. Iuż po publicathey uniwersałow, Smotrzycki przedsię omnia episkopalia odprawował, iako y przed tym, przedsię y listow posyłać do Połocka y inszych mieysc, także iadowitych y ludzi buntujących, nie przestał; miał by go przestrzedź Verificator w tem, co napisał w Verificathey swoiey, że gdy Krol broni rozpo||**(77 стр.)**ścierać władze biskupiey — biskup iey zażywać niema.*) Zatym przyść musiało do takich processow, na iakie styskuie Verificator y na potym przyidzie, aż się to scandalum w oyczyźnie naszej niesłychanie odeymie.—mówię niesłychanie, bo chociaż na metropoliey było ich trzy abo cztery, iednakże na inszych episkopiach po iednemu.

A w Kiiowie co wasz mniemany Metropolita Borecki kłócił? Urząd Kr. I. M. przybiia po miastach uniwersał y Kr. Iego Mości, żeby go łapano, a on tamże przybiia swoje groźne, żeby popi do niego na sobor iachali; iuż ieden sobor na popy odprawował w Kiiowie, drugi na szlachtę w Żytomierzu. A nie rebellia to? Zamilczec przy tym nielzia grubey potwarzy złego człowieka, który, snadź mało się kochając w swoim uczciwym y mało go mając, targa się na uczciwe przełożonych naszych, ludzi zacnych. Powiada, że za przyczyną ich mieysca ołtarzowe na meczety Tatarskie, na karczme, na kuchnie, obrocone są.**) O wszeteczno gębo! iako to rzec podobna y kto temu uwierzy! Bo ieśliby się Boga nie bali, wzdam by się ludzi, obcuiąc ustawicznie z niemi, wstydzali. Do tego iawne kłamstwo, ktorego każdy domacać się może: meczyt w Mińsku stoi od lat kilkudziesiąt; unia od lat 25. Coż w tym unia winna?—day to, że na

---

*) Pag. 38.

**) Pag. 18.

mieyscu ołtarzowym meczyt stoi, to winni ci, co przed unią byli, a to pozwalali. Ale y to nie iest tak, bo iuż koło tego chodzono. Oyciec św. pamięci Pocięj Metropolita mandatami spożywał był Tatarow, ale kiedy nie miał na to dowodow; zaniechał; terazniewszy, iak był w Minsku, czynił wywiadowanie iakie mógł u ludzi ((78 crp.) starych: nie tylko nic dowodnego nie znalazł, ale znalazł, że tam cerkwi nigdy nie było, ieno ogród popowski, y na to tylko iest goła powieść ludzi tych starych, którzy od swoich starych słychali o tym; z drugiey strony rzecz przed oczy położona dowodzi, że tam nie tylko cerkwi, ale y cerkiewnego nic nie było, bo Tatarowie w koło mieszkają. Ale ieśli oni mają co dowodnego z tey rzewności, którą pobudzeni przymawiają nam, niech ukażą nam, cobyśmy za przystęp do tego placu mieli. A my im podziękuiemy y czynić pilno oto ofiaruiemy się. O karczmy y kuchnie tak powiadamy: przed dziesiątkiem lat Pan Bog ogniem tak gwałtownym Wilno nawiedził, że ledwie co w miescie całego zostało; między inszemi kościołami zgorzało pięć cerkwi naszych murowanych, a sześć drzewianych, to wszystko zaraz zabudować, trzeba by poborow W. X. Lith. Wybyście też iakoście łaskawi na nas, nie dali na to nic, wszakeśmy doznali. Katolicy nabożeństwa Rzymskiego mają co czynić z kościołami swoimi, y nas ratują, ale nie mogą tak, żeby to w kilku lat stanęło, co za kilka godzin zgorzało. Unitowie też nie wydołają temu, a oyciec Metropolita pogotowiu: czynili iednak pilność iaką mogli, uprosiwszy u Kr. I. M. dochody z pewnych bractw w Wilnie, y za to się dotąd budowało, ale nim się dokończy wszystko, minie ieden a snać y drugie dziesiątek lat; po cmentarzach tych cerkwi pogorzałych iako przed tym były budowania, gdy całe były cerkwie za pozwoleniem popow, przy tych cerkwiach będących, pobudowane, czego im starszy, na ten czas będący, słusznie nie bronili, bo inszey prowi- ((79 crp.) siey ubodzy popi nie mieli, gdyście się wy oderwali od Metropolita y parafie, zkąd oni wychowanie miewali, pomieszali; na tychże placach, y teraz ci, którzy tamże pogorzeli pobudowali się, ale nie na mieyscach ołtarzowych, iako kłamliwie udaie falsifikator. Ieśli w tych domach są karczmy, abo kuchnie, o tym nie wiemy, a nie dziw, bo po karczmach y po kuchniach mieyskich nie chodzimy; wy, iako wiadomi, mielibyście nas przestrzedź.

Wiele inszych rzeczy tamże mianuiecie, na ktore odpisuiąc, z osobna drugiey by takiey książki potrzeba; teraz iako gołymi słowy twierdzicie, tak też na to krotkimi słowy płacimy: nie iest tak. Ażeby się wam nie zdał tak krotki respons za krzywdę, sprawuiemy się wam w miłości braterskiej, tymże porządkiem iako nam zadaiecie:*) o chwałę Bożą w cekwiach naszych, staramy się; w Wilnie opócz nabożeństwa zwykłego trzy służby Boże niepochybnie na każdy dzień odprawuią się u trzech ołtarzow, a to iest naygłównieysza, ieśli się znacie na tym, chwała Boża, czego u was niemasz. Wspominaliście raz z kathedry (nie mając snadź na kathedrze co inszego mówić), że u nas swiec do cerkwie y prosphor, to iest chleb na ofiarę, nie noszą, panachid, to iest wspominania umarłych, nie odprawuią,—byście w cerkwiach naszych bywali, inaczey byście mówili: to śpiewamy y czytamy, co y wy. W ołtarzu koło naświeszego sakramentu uczciwość y ochędostwo większe niż u was,—przyzna to każdy, ktory bywa u nas y u was. O duchowieństwo, żeby nie było w grubiańskiej, iako mowicie, prostocie, staramy się, y iuż (80 стр.) za łaską Bożą w tych dziesięciu leciech zebrało się ich do zakonu więcej sta, a takich, ktorzy iuż abo nauki odprawili, abo ie odprawuią, poznacie ich, dali Bog, czasu swego. Aże ieszcze nie przyszło do przepolerowania duchowieństwa świeckiego: z starymi rzecz trudna, że nie rzekę—niepodobna, a o młodych iest staranie, iakie na ten czas bydź może. Szkoły są, ieno wy o nich wie dzieć nie chcecie, y o dalszych iest przemysł. Co się tknie ięzyka słowieńskiego, nigdyśmy im nie pogardzali; ktoś wam omylną sprawę dał, y owszem z ksiąg słowieńskich przeciwko wam dowodzimy y pilno ie chowamy, kochamy się w nich, y owszem z waszey gromady był ktoś, ktory im wiary dawać nie kazał, ruskiego ięzyka y publice na kazaniach zażywamy y privatim im mawiamy: potwarz, żeby u nas był naśmiany.

O życie porządne, zakonne, staramy się; szrodki y sposoby za łaską Bożą mamy, ktorych wy nie macie, a do tego radzi się przyznamy, że wewnętrzną doskonałość więcej poważamy, niż zewnętrzną,

---

*) Pag. 18.

takośmy bowiem naukę od Oycow śś. wzięli, y wybyście toż mówili, kiedybyście się na tym znali. Prawa duchowne nie tylko nie są od nas podeptane, iako w inszych sprawach naszych, tak y w tey terazniejszey przemierzley. Że wiara u nas nie ohaeretyczona, sprawić się chcemy każdego czasu na każdym mieyscu, u was zaś widzimy haeretyctwo y dowieść gotowiśmy, kiedy nam mówić z sobą dopuścicie. Sumnienie nasze P. Bogu samemu wiadome iest, nikomu się im przysługować nie chcemy z urazą iego.

Byśmy miłości ku wam dla Boga nie mieli, nie pra||**(81 ctp.)** cowaliśmy w tych sprawach tak pilnie, iako pracuiemy, dawnobyśmy ich porzucili, a mielibyśmy u braci swoiey w nabożeństwie Rzymskim tak względem uczciwego, iako y pożytecznego, stokrotnie więcej niż u was mamy. Owo wszystko, to, coście w tym liście § 1 scriptu swego zreiestrowali, u was samych iest, a nie u nas: dowieść każdy z tych rzeczy zosobna gotowiśmy, tylkobyście się widali z nami.

Powiadacie, że seymiki y seymy są w hałasach,—prześciancie ieno rozsyłać listy, posły y pieniądze—będzie cicho. O prawa, banicye, poeny y insze tym podobne: kto tego przyczyną iest, ieno wy?—pobraliście Metropolitowi Pocieiowi cerkwie wszystkie w Wilnie y dwor iego Metropoliey przez gwałt: coż miał czynić, ieno do prawa się uciec? Ten ci ieden iest z najsłuszniejszych sposobow każdemu ukrzywdzonemu. Że trybunał duchowny za oppressią nakazał na was winę, że Kr. I. M. potwierdził, że drugich na banicyą zdał: wszystko się to według prawa stało, et quod iure fit, iuste fit.

Że dziatki bez chrztu, a dorośli bez świętości ciała y krwi Pańskiej umierają, że bez małżeństwa żyją: wasz Smotrycki tak rozkazał w Połocku y w tantym wszystkim kraiu, żeby u władycznych popow sakramentow nie przyjmowano, y inakszych też tam popow niemasz, gdy tak czynią, śmiercią nie chrześciańską na dusze Smotryckiego umierają.

Nabożeństwo we wszystkich tych miesciech odprawuie się w cerkwiach, chociaż niektore z nich są popieczętowane; żadne miasto y miasteczko bez cerkwi otworzonych y nabożeństwa nie iest.

[(82 стр.) ROZDZIAŁ XI.

Apostrophe do narodu Ruskiego, że żył terazniejszy postępek Smotryckiego.

By swego Smotryckiego Verificator nauczył dobrze sentencjiyki, ktorey nas uczył: diu delibera, cito fac,—długo się namyslay, a rychło czyni. *) Nie pobłądził by w sprawie swej a choć by nie długo deliberował, iedno dobre, nigdy by się nie ważył tego czynić, co uczynił. Iego deliberatia zła była z tych miar: 1) Że nie iest proportia między szrodkami a koncem. Obiaśniam: to iest dobra rada, która nayduie szrodki sposobne, przez które mogło by się przyść łacnieniu do pożądanego końca. Koniec tej sprawy iego nie rozumiem, żeby inszy bydz miał, ieno to, co tak często mawiaią—uspokoienie religiey graeckiey; szrodek, przez który chce dostępować tego końca, obrał sobie degradatią terazniejszych Metropolita y Episkopow, a osadzenie drugich na mieyscach ich. Ale szrodek ten iawnie prowadzi do tumultow, y tumultow takich, w których wiele by poledź musiało, a przecię by z tej sprawy na stronę iego nie było nic. Dowod na widoku: przydzie wieść do Władyków, że chcą ich zsadzać przez gwałt adwersarze z stolic ich,—iako rozumiesz, co czynić będą? Byś chciał iako nagorzey rozumieć (iako to nieprzyiaciel), że oni są naiemnikami, a nie pasterzami, y dla tego, midząc wilka przychodzącego, będą uciekać y nie dbać o owce. Ale (83 стр.) rozumieć nigdy nie możesz, żeby każdemu nie był miły honor swoy y dla niego nie miał wszystko ważyć co ma y mieć może, y ieśliby samego nie było..., nie miał radzić o sobie, zasiągając rady y pomocy tych, których może, y czynić wszystko to, co ludzie, w takich terminach będący, czynić zwykli. Rozumiem, że widzisz, iedno ieszcze niedoskonałe: otworzę ja tobie lepiej oczy. Nie o honor swoy (choć y ten każdemu z nich miły iest), ale o chwałę Bożą byli by tak serdeczni y odważni. Wprzod wszystkie dostatki swoje,—nie wspomnę daley, czego się y sam domyslisz,—nakoniec żywot każdy swoy ważył by na odparcie takiego gwałtu et quod sequitur spectat: dohaday się, coby za tym było, do iakiego by końca przywiodła nierozsądna waszych szalonych głów rada?

---

*) Pag. 31.

A choćby się wam nadało przez ten sposób gwałtowny y rozlanie krwi Archiereyskiej znieść pewnych osob, o którychbyście rozumieli, że są wam na przeszkodzie, przeciębyście uniey nie zniesli, ale ią raczey utwierdzili. Sanguis matrirum est semen Christianorum: krew męczennikow nasieniem iest Chrystusowym; a choćbyście y wszystkie władcyctwa osiedli, końca wam pożądnego nie dostąpilibyście, bobyśmy na on czas, nie mając iuż rozerwania, ktore nam czynią władcyctwa właśnie, zakonnie żyć poczęli,—y w ten czas zakwitnęła by lepiey y iedność y zakon, bobyśmy zostali w teyże gromadzie, w tymże krolestwie, y w tymże nabożeństwie Greckim, pomoc dając duszom, pomocy duchowney w tym narodzie y nabożeństwie bardzo potrzebującym, w tychże monastyrach zostawalibyśmy, ktore abośmy sami fundowali, a tylko **[(84 стр.)]** dla unitow, z dobrymi warunkami w funduszach wyrażonymi, abo ktore są fundowane od inszych fundatorów naszych dla unitow, którychbyście nam odiać nie mogli; a w ten czas wszystkobyśmy toż czynili, co teraz czyniemy, y więcej, a ieśliby szło o Episkopa, y tego by nam nikt bronić nie mógł, a dopierobyśmy mieli przystęp do pp. katolickich, otrzymać od nich, coby y powinni wedle sumnienia uczynić, żeby popi ich byli pod posłuszeństwem tego Episkopa. W ten czas obaczylibyście na oko, że żadney rzeczy na świecie nie szukamy, iedno zbawienia dusz ludzkich. Przeciwnym sposobem za tak gwałtownym waszym postępkiem swoiębyście raczey schizmę pospołu z władcyctwy y z nabożeństwem znieśli, wszelkaby zwierzchność powstała przeciwko wam na wyniszczenie wasze. A Lwięta pozostałe, ktorych wy teraz znieważacie, stałyby się na on czas lwami na złe wasze. Do takiegobyście końca przez ten srzodek przyszli: rugowano by waszych y z Rad mieyskich y z Cechow, y od wolności mieyskiej odcięto.

2) Zła rada; że srzodki same z siebie są złe, dla tego dobrego końca mieć nie mogą: kiedy' rzrodło ma w sobie truciznę, nie zdrowa będzie woda w potoku. Theologow ta iest reguła nieodmienna: non sunt facienda mala ut eveniant bona, co się tak może przełożyć—nie czynić złego w nadzieię dobrego. Srzodki są te przeciwne słuszności y prawu pisanemu, przeciwne Maiestatowi Kr. I. M. y zwyczajowi tey oyczyny, iako się w tym traktaciku naszym na swych mieyscach ukazało y dowiodło.

3) Głupia rada: poradca, gdy naydzie szrodki, [(85 ctp.) przez ktore może przyiść do końca zamierzonego, y te szrodki nie mają w sobie nic złego, nie dosyć do skuteczney rady, ale potrzeba, żeby te szrodki były w mocy iego, inaczey nie potrzebnie myśli o końcu, ktorego dostąpić nie może; naprzykład: Podobać się maiętność, że przyległa, że ma te y owe przymioty, a wszystko dobre, zakochasz się w niey, y radzisz się sam z sobą, iako masz przyiść do tey maiętności. Nayduiesz, że inszego szrodku niemasz, ieno pieniądze, y nie małe. Ieśli masz—to niedaremna rada, a ieśli niemasz y mieć ich nie możesz, a przecie dostać maiętności usiłujesz—głupi zamysł, tylko mu się naśmiecie, kto o tym się dowie. Szrodku, ktoregoście zażywać do dostąpienia onego końca uradzili, to iest degradacy iednych, wsadzenie drugich, nie mieliście w ręku swych. Degradacya potrzeba żeby uprzedzał sąd, a ten przez własnego sędziego, a nie takiego, iakiego ty własnym bydź rozumiesz, przed ktorego pozwany nie stanie, y ty go gwałtem przymusić nie możesz, ty też do należnego iemu sędziego, do ktorego się on odzywa, nie pozwiesz,—to z tey sprawy nie będzie nic! Y excusatorem kto będzie? Nie degradowawszy też iednych, wsadzać drugich, iest—chcieć bydź umyślnie turbatorem w oyczyźnie, iak iego zowie ius civile—hostem patriae et perduellem, ad legem Juliam Majestatis in Digestis et in Lexicone juris civilis. A to prawo pisano w kraiach Wschodnich, za Iustyniana cesarza Graeckiego.

[(86 ctp.) ROZDZIAŁ XII.

Że dobry iest postępek unitow.

Oycowie naszy, ktorzy iedność ś. w tym krolestwie dawno zaczęta y obwołana, odnowili według tey sententey—diu delibera, cito fac,—zachowali się y przeciwko tym regułom dobrej porady, wyższej położonym, nie tak oni, iako y my, nie wykrocili y owszem wszystkiemu dosyć uczynili. Co się tknie pierwszey części tey sententey, dosyć długo deliberowali, oczym nielzia się na ten czas szyrzyć, niech tak będzie, iako mowi Verificator, rok ieden, choć y trzy lata było. Aczci w takiej sprawie, którą nie oni zaczynali, dość było

y mniejszego czasu; półtora bowiem lat przed tym zawarta już ta sprawa była soborem powszechnym Florentskim. A kto soboru powszechnego nie słucha, decret najwyższego sędziego już iest nanisany y obwołany: niechci będzie iako poganin. Uczynili dosyć y drugiey—cito fac, by bowiem z tą sprawą zadzierżeli się dłużey, iako niektorzy z pp. świeckich nabożeństwa naszego (sami bywszy oycom Władynom naszym powodem do tego) zaczęli się o tym radzić z heretykami, a mianowicie nowo'krzeńcami, nicby nie było z tak zbawiennej sprawy; sam Pan Bog imi na on czas kierował, że m tey sprawie postępowali opatrnie, żeby nieprzyiaciel dusz ludzkich nie przeszkodził.

Co się tknie reguł dobrej porady, że im dosyć ||(87 стр.) uczynili tak ukazue: to było umiarkowanie szrodkow względem końca, bo koniec ich był ziednoczenie się z bracią swoją, z którą przed tym iedno byli, y z pasterzem tym, do którego się oycowie naszy święci odzywali, mając niedawne przykłady kilku metropolitow Ruskich, ktorzy po soborze Florentskim żyli y ten sobor przyjmowali. Szrodku zażyli takiego, przez który właśnie może przyść do tego końca, to iest, żeby Metropolita y Władysławie oddali posłuszeństwo Biskupowi Rzymskiemu; zezwolili na to wszyscy, nemine penitus penitusque repugnante, bo y Kopysteńskiego, Władysławie Przemyskiego, y Bałabana—Lwowskiego, mamy podpisy. 2) W tym szrodku nic złego nie było, coby się prawu iakiemukolwiek przeciwowało. Najwyższe bowiem prawo soborow powszechnych, a mianowicie Florentskiego upewniało upewnieniem, iakie mogło bydz najpewniejsze na świecie, że idąc za nimi, zbłądzić nie mogli, y dla tego szrodek ten słuszny y bezpieczny dobru wewnętrznemu y zewnętrznemu. 3) W mocy tych przełożonych naszych był ten szrodek, to iest ziachać się, zezwolić, spisać się, do Kr. I. M. wyprawić,—y tak dobra rada była u oycow naszych; niesłusznie tedy Verificator zowie tę sprawę nieporządnym przedsięwzięciem. *)

Nam zaś w sprawie naszej koniec iest pomnożenie iedności; szrodek—sposabiać robotnikow dobrych, y wielu takiego szrodku, ta-

---

*) Pag. 81.

ki koniec potrzebuie; bo nie przez anyoły, ale przez ludzie, a ludzie pobożne y umiętne prowadzona y pomnożona byǳ ma, ktorych im bęǳie więcey, tym sporzey ta sprawa **[(88 стр.)** poyǳie, y byśmy więcey nie czynili, ieno to: bierze iedność swoię pomnożenie. 2) Ten srzodek iest dobry y względem Boga y względem ludzi. 3) Iest w mocy naszey. To dobra rada u nas.

Pytacie, co za pożytek z tey iedności? Odpowiadamy: Zbawienie duszne, ktore bez niey byǳ nie może: „Ieden Bog, iedna wiara, ieden chrzest,“—mowi Apostoł,*) zatym iedna cerkiew. Inszych też dobr doczesnych w tey sprawie (chociaǳ są) nie szukamy y owszem więtszą zasługą u Pana Boga rozumiemy byǳ, gdy nie tylko pociechy z pracy rąk naszych tu nie odniesiemy od tych, dla ktorych pracuiemy, ale y niewdzięczność, złorzeczenia, a bęǳieli wola Boża y daley nic nas, za Bożą pomocą, od tey sprawy nie odstraszy. Rzeczecie, iż od dwudziestu pięciu lat zaczęła się iedność, a nieznaciey. Odpowiadam: znać dobrze, ieno wiedzieć nie chcecie. Żołnierza wprzod zbieraia y ćwiczą w sprawach rycerskich, nim woynę zaczyniają. Tośmy czynili w tych dziesiątku leciech, y teraz czynimy. A iż sposobnych do boiu żołnierzow w nabożeństwie naszym nie znaleźliśmy, zbierać się na młodź było potrzeba, dając im dobre wychowanie, iako w pobożności, tak w nauce,—y takich iuż mamy za łaską Bożą w zakonie więcey sta, iedno, iż długo koło nich pracować przyǳie, nim wszystkie nauki tey sprawie potrzebne odprawia, a zatym niż sami pracować poczną: niedziw, że czasu wziąć cokolwiek musi, y oracz, zasiawszy, nie tęskni z sobą, że nie zaraz źnie: czeka aż kłos doyrzeie. 2) Na soborach naszych, ktore co rok mamy po wszystkich niemał władcytwach, ciż popi bywaią, ktorzy y przed tym, y mało ich barzo **[(89 стр.)** co w tych kraiach Lithowskich przez schizmę ubyło, bywaią, tacy, ktorzy uchodząc karania, biega od nas, czego są przykłady, ale to nie iest przygana iedności, y owszem zalecenie. 3) Są w tey iedności ludzie zacni nie tylko niższych, ale y wyższych stanow, to iest, senatorowie, urzędnicy ziemscy y dworscy, y powiatowi, szlachta y mieszczenie po miastach, a o lud pospolity wątpić nie trzeba, ten iako własne

*) Ephes. 4.

owieczki idą kędy ich prowadzą przełożeni duchowni y świeccy, tylko by w cerkwi wszystko było po staremu. 4) Że nie sporo postępuie iedność—są tego wielkie y ważne przyczyny.

Wprzod względem Pana Boga, gniew iego sprawiedliwy za odszczepeństwo tak wielu lat, który iako iest ciężki—przykłady karania dwu schism od nas wyżey mianowane. W starym zakonie ukazują, oprócz wielu inszych w duchownym y świeckim stanie występku, przekłętstwo Boże na siebie ciągnących: w duchownym pijaństwa obrzydłe, a potem bez spowiedzi przystępowanie do ołtarza Bożego y przyjmowanie w przemierzłe usta strasznych Świątości Ciała y Krwie Pańskiej, bez żadnego skrupułu, skąd abo nie wierzą, że w najsświętszym sakramencie iest prawdziwe Ciało Pańskie, abo ieśli wierzą, wielkimi są przed P. Bogiem przestępcami,—przytym nie wiedzą y nie starają się wiedzieć tego, co należą do urzędu kapłanskiego. Doznawamy tego bardzo dobrze, z wielkim żalem naszym, gdy nas przełożeni naszy na visitacie wysyłają, y wy to znacie przednie dobrze, iakoż tu ma Pan Bog błogosławić, iak dla dobrych kapłanow daie obfite łaski swoje ludziom, ||(90 стр.) tak dla złych odeymuie y to, co u nich było dobrego. Są tego obojga przykłady w piśmach dawnych. W stanie zaś świeckim wielka niewiedomość rzeczy, do wiary należących, a wiara fundament iest zbawienia, przytym niezażywanie pomocy duchownych, których gdy dusza nie ma, nie iest żywa—skąd się rodzi wiele inszych występku, które oni za występkę nie mają, a P. Bog się imi obraża. 2) Tę sprawę iedności dziwnie zatrudnia nieprzyjaciel Boży, który iako nigdy się nie przeciwi sprawie duszom ludzkim mało pożyteczniew, tak na tę potężnie powstaie, o ktorey rozumie, że ludzie prowadzi do nieba; taka to iest prawda, że dowodu żadnego niepotrzeba, doświadczy tego każdy na sobie, który koło takich spraw pochodzi, a tym bardziej sroży się, gdy go ruszają z possessyi iego dawney. Zkąd cerkiew Boża nie przyszła do pokoju, aż po trzechset leciech po rozlaniu krwi tak wielu tysięcy męczenników. Naszych zaś czasow w Iaponii, z iaką się trudnością zatrzymywa, a pogotowiu pomnaża chrześcijaństwo, krew się chrześcianow od poganow obficie leie, a do pokoju nie przyszło: przecie nie ustają słudzy Boże pracować w

tamtey winnicy y nie tęsknią z sobą, że nie sporo postępuią rzeczy chrześcijaństwa. 3) Niamiała przytym przeszkoda iest pomnożenia iedności—trudna sprawa z bracią naszą: iedni niemi będąc y głuchy, mówić z nami y słuchać nie chcą, a takich naywięcey, bo iuż takim radzić bardzo trudno, tylko trzeba stąpić z gory onemu Medykowi, który uzdrowił niemego y głuchego, a nie mogli go uzdrowić uczniowie iego, chociaż inszych uzdrawiali. To iednak nas cieszy, że ta choroba iest [(91 ctp.) w mocy każdego, tą chorobą choruiącego: może ią rzucić kiedy chce. Tego by nam potrzeba, naymilsza bracia, żebyśmy mówili z sobą, a posłuchali się: nie będzie to bez pożytku. Drudzy nie poymuią, nie tak przez niesposobność, iako że się badać y pracować koło tego nie chcą, y owszem za niepotrzebną rzecz rozumieią. Niektorzy do obrządkow cerkiewnych tak są przywiązani, że w tych samych wszystko swoje zbawienie pokładaią. Ano te same nie zaprowadzą nikogo do nieba; o tym zaś, co gruntowniejszego iest, nie pytaią się y widzieć nie chcą, co samo bez ceremoniey, abo przy iakichkolwiek ceremoniach, byleby od cerkwie powszechney przyjętych, zbawić może.

Te nieznaski między nami, ludźmi iednego narodu y nabożeństwa, nie gwałtownym a bezrozumnym, iakie iest terazniejsze, na nas następowaniem, nie trybunalskiemi, nie seymikowemi, nie seymowymi, iako ie Verificator zowie, hałasami y wymaganiem tych y owych konstituciy (te bowiem sposoby dotąd rozżarzały barziej), ale zianianiem się na iedno miejsce y zniesieniem się zobopolnym w miłości braterskiej, maiąc tylko przed oczyma Pana Boga y iego prawdę, uspokaiać potrzeba. W czym iakoście nas naydowali przez niektórych ludzi zacnych, tak wszyscy zgodą spólną postanowcie to u siebie. A pokuśmy się o to, będzie dali Bog dobrze. Do czego racz dopomódź Chryste Iezu, Odkupicielu nasz, kroluiący z Oycem y Duchem Ś. w wiecznney y doskonałej iedności na wieki wiekow. Amen.

|| (92 стр.) Przydatek na odpis Verificathey.

Gdy ten na Verificatią odpis z druku wychodzić miał, dostała się nam książka teyże Verificathey, w Bractwie sw. Ducha powtore drukowana, y kilkom z ich religiey Graeckiey w unii będącym przypisana. Przyczynę wtorego drukowania tę dawali: że im przywieziono nowe listy do Verificatii Niewinności ich służące. Przypisano zaś przyczynę taką, iż te zacne osoby obrażali się grubemi ich przemowiskami, ktorych pełno było w pierwszym scripcie. Na pierwsze krotko płacimy. Z tych nowych listow nie ukazuje się, żeby się im święcić wolno było bez presentacley Kr. I. M., co było potrzebno do Verificathey Niewinności,—iako to każdy, czytając te listy, zrozumieć łączno może. A iż tego z tych nowych productow nie wywodzią, to po staremu: *Rei sunt criminis laesae majestatis et perduellionis*. Na wtorym zabawić się kęs przyidzie. Rozum wam Pan Bog, mili panowie, odiał, że ten script, ktorym się obrazili ludzie zacni nabożeństwa naszego, przedrukowawszy znowu imże ofiaruiecie: a chociażci wyrzucili iedno słowo dla poszanowania ludzi zacnych y skromności zakonney, iako sami mowicie, ale tak wiele ich zostało y nowych przyczyniono, że się barziej wtorym scriptem obrażać im przychodzi niż pierwszym, czego z waszey nowey przedmowy dowodzim. Apostatami zowiecie unitow przed unitami, ichże samych przed nimiż: lżeysza gdy mi kto za oczy łaie, coście czynili w pierwszym scripcie niż we wtorym, y barzey słowo apostata uraża, niż owo, coście wyrzucili, bo apostata, iako u || (93 стр.) Theologow to słowo brzmi, iest poganinem bydź z chrześcianina. Zkąd Iulianowi takie nazwisko dała starożytność y po dziś dzień wszytek świat daie; zowąc tedy unitow apostatami, zowiecie ich poganami, ktore słowo, iako może bydź przyjemne człowiekowi uczciwemu, uważcie sami, ieśli się w uczciwym kochacie. Rzeczecie podobno, że samego Metropolite y Episkopow unitow tak zowiecie; niech tak będzie, ale uważ, ieśli to syna dobrego boleć nie musi, gdy łżą oycą przed nim? Iesli tego nie znacie, rozumu przyrodzonego nie macie. Przytym niezbożnie świętey pamięci oycą Pocieia Metropolite pomawiasz, iako by on miał ganić sobie, że do iedności z kościołem

Rzymskim przystąpili. A iż ten św. hierarcha na tak ciężką kolumną odpowiedzieć sam przez siebie nie może, ia,—wiadomość wzięwszy od godnych a wiadomszych, niż kto z waszych iest abo był, od tych, którzy przez dziesiątek lat z nim y przy nim będąc, nie tylko spraw y słów publicznych, ale tajemnic iego wszystkich wiadomi są,—odpowiadam, że to iest wielkie kłamstwo, nie przewiey on bowiem przystąpił do iedności, aż o wszystkich artykułach, które różność między cerkwią Rzymską a Grecką czyniły, doskonałą wziął wiadomość, co poświadczaiały księgi ręk opisania iego, na które wpisywał miejsca z Oycow śś., ku temu końcowi służące, zaczym nie miał żadney przyczyny tęsknić sobie z iednością. Wyświadcza pięcioro książek, od niego w druk podanych; wyświadczaiały kazania, których kilka ksiąg, ręką swą własną pisanych, zostawił, y dzisiay są, każdy ie widzieć może. Wyświadczaiały mowy iego publiczne (94 ctp.) na wielu miejscach, które w świeżey ieszcze pamięci ludzkiej. Więc pospolite wszystkich ludzi o nim rozumienie, że hamulca raczey niż pobudki w odprawowaniu tey świętey sprawy potrzebował, świadkiem ostatnia mowa, którą miał do successora swego a dzisieyszego pasterza naszego w Brześciu, trzema miesiący przed śmiercią swoją, na którą mowę, nie powiadaiać nikomu na co, przyzwał duchownych tak nabożeństwa Graeckiego, iako y Łacińskiego, y niektórych świeckich,—wszyscy ci, iednego wyiawszy, żywi są y przyznaią, że tak iest. Powiedział iako prorockim duchem, że się z nim widzieć nie miał, że na urząd pasterstwa iego nastąpić miał, na którym iako by się sprawować miał nauczaiąc, ztąd zaczynały, żeby iedność św. pomnażał, dla ktorey on tak wiele pracował y y ucierpiał, co potwierdzaiąc podiał rękę ochromioną, y ukazuiąc palce dla obrony iedności świętey obcięte, łzami ie kropił, co przytym mówił, łączno się każdy domysli. Nakoniec testament iego nieomylnym tego wszystkiego świadkiem iest, w którym oświadcza się, idąc przed maiestat Boży, że z kościołem Rzymskim zehodzi z tego świata. Iest ten testament w aktach Brzeskich, a oryginał u synow iego, którzy dobrze są znaioimi wszystkim w W. X. Lith.: ukazaż każdemu, który będzie tego potrzebował.

Śmierć nakoniec naydoskonalszym tego wszystkiego iest świadkiem, gdy bowiem przy wielu ludzi od Iego Mości oycy Władyki Włodzimierskiego był pytany, coby rozumiał o iedności, tamże sam o niey mówił dosyć wysoce, zalecając ią, nie tak, iako falcificator udaie.—Są y insze przydatki w tey nowodrukowaney książce, na ktore odpowiada summa[(95 ctp.)tim. A wprzod powiada, że są wzgardzeni Metropolitowie y Episkopowie unici. Niech tak będzie, tym samym ukazuje się, że w tey świętey sprawie nie szukali chwały świeckiey, ani teraz szukaia, iako oni fałszywie udaia. Powiada, że mu się w sumnieniu iego y w wierze praeiudicium dzieie, że Władkow nowoświęconych cierpieć nie chcą. Dway Episkopi nie mogą bydź na iedney stolicy y w iedney dioecesiey, tak mowi prawo świętego soboru Niceńskiego 10 y 12, Chalcedońskiego 15, soboru siódmego. Ieśli te canony w cale zostawać maia, to waszy nowi Episkopi mieysca w tym krolestwie nie maia. Mówić też tak grubo nie możecie, że ci, ktorzy siedzą na tych stolicach, nie są Episkopami, bo to będzie przeciwko pierwszemu prawu Apostolskiemu, ktore mieć chce, że dway abo trzy Episkopi stawia Episkopa, a oni tak są poświęceni. Ieśli zaś w czym inszym winni, dla czego y Episkopami bydź nie mogli, przekonać wprzod prawem y degradować trzeba, potym o drugich prosić, nie naruszając praw duchownych y świeckich, iako się w tey książce wyższy mowiło; inaczey przestępcami będziecie prawa y turbatormi pokoju pospolitego. Powiada, że unia nasza terażniejsza różna iest od Florentskiej. Odpowiadam: przyimicie wy unia Elorentską, a my się z wami zgodzimy we wszystkim, nic nie przydaiać do tego; a co się tknie wyznania wiary, od Episkopow waszych przy oddaniu posłuszeństwa uczynionego, nic w niey niemasz nad unia Florentską y uchwałą soboru Trydentskiego, ktora była przeciwko Lutrowi y inszym heretykom terażniejszym, a nie przeciw cerkwi Graeckiey, ktora to wszystko zdawna wierzyła co tam uchwalono.

„Justificacia niewinności,“ —

прошение, поданное королю Сигизмунду III западно-русскими православными іерархами, съ объясненіемъ причинъ законности ихъ посвященія отъ іерусалимскаго патріарха Теофана.

1622 года.

(2 л.)*) Naaśnieyszemu Zygmuntowi III, z łaski Bożey Krolowi Polskiemu, Wielkiemu Xiążęciu Litewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Żmudzkiemu, Mazowieckiemu, Liflantskiemu y Szwedzkiemu; Gottskiemu, Wandalskiemu dziedzicznemu Krolowi, Panu, Panu, Panu swemu Miłościwemu; łaski, pokoia, zbawienia dusze, ciała zdrowia, y wszelkiey błogosławionej w szczęśliwym panowaniu pomyślności, — starożytney Religiey Graeckiey św. cerkwie Ruskiey Hierarchia, od Pana Boga zyczy y winszuie.

Naaśnieyszy Miłościwy Krolu, Panie, Panie, Panie nasz Miłościwy.

Błogosławiony Apostoł narodow, Bogiem wybrane naczynie, ktore roznieść miało y rozniosło imię P. Chrystusowe przed narodami y krolmi, y synami Izraelskimi, ((2 л. об.) poddanych ku przełożonym powinność, a przełożonych ku poddanym władzę opisując, oboim, iakiey powolności owi, a iakiey poważności przełożeni być powinni, — owo pobożne prawo stanowi: „Omnis anima potestatis sublimioribus subdita fit. Non est enim potestas nisi a Deo:

---

*) Заглавнаго листа въ единственномъ, извѣстномъ намъ, экземплярѣ издаваемой брошюры не сохранилось.

quae autem sunt, a Deo ordinata sunt. Itaque, qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac et habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum.“*)

„Każdy, mowi ten Apostoł święty, człowiek niechay będzie poddany zwierzchnim przełożenstwom: abowiem nie iest przełożenstwo ieno od Boga. A przełożenstwa, ktore bywaią, od Boga są porządnie postanowione. Przetoż, który się zastawuie przełożenstwu, sprzeciwia się postanowieniu Bożemu, a który się sprzeciwiają, ci sami sobie karanie wnoszą. Abowiem nie są ku strachowi za dobre uczynki, ale za złe. A chcesz się nie bać przełożenstwa, co iest dobrego czyni, y odniesiesz chwałę od niego: abowiem iest służą Bożym tobie ku dobremu.“—To błogosławiony ten Apostoł. Od czasu szczęśliwie przed sześćciaset lat zawitałego do krain Ruskich zbawionego imienia Pana Chrystusowego, gdy przy nim zaraz, za zdarzeniem Boskim, ze Wschodu y tajemnicą krztu św. naród nasz Rusky stał się oświecony, y oboiego zakonu Bogiem natchnionemi pismy |(3 π.) stądże, z kąd y krztem św. był nadarzony: od tego samego czasu y tey przełożoney nami Apostolskiey Ewanielskiey zwiastowania nauki stał się nauczony, na ustawicznę to pamięci y w codziennym używaniu mając: władzy, którą nad sobą od p. Boga postanowioną znał, niwczym się niezastanawiać, niwczym się niesprzeciwiać, ale we wszem być iey powolnym, posłusznym, y to co iest dobrego czyniącym,—wszytko to, cokolwiek iey w użytek powinien, ochotnie oddającym, tribut y cło, a przytym boiaźni y cześć. Oddawał to pomienione wszystko, (zdrowie swoje przy tym y krew swoją, za zdrowie y za honor ich, państw ich, a swey oyczyzny pokładając y wylewając) naprzod xiążętom Ruskim, potym Krolom Ich M. Polskim y Wiel. xiążętom Litewskim. A oddawał w boiaźni Bożej, całą duszą, dobrym sumnieniem, szczyrą życzliwością, uprzejmą wiernością, ochotną powolnością, czułą gotowością: aby się przezeń zrządzeniu Boskiemu y temu zbawionemu Apostolskiemu wyrokowi y w najmniejszym punkcie nie uwłoczyło, ale we wszem zupełnie do-

*) Rom. cap. 13.

syć się działo. Postrzegał tego wszystkiego naród nasz Ruski po wszystkie prze^(3 x. 06.)szle chrześcijaństwa swego wieku, postrzega y czasow dzisiejszych pilno, postrzegać y w następujące czasy, za pomocą Bożą, usiłuje. Za którą swoją wierność, powolność, uprzejmość y zyczliwość odniósł od nich, iako od sług Bożych, ku dobremu iego danych, chwałę,—odniósł od nich to, quod et maximum et optimum inter homines est. To od nich odniósł, czego człowiek z natury pożąda. Takie dobro od nich odniósł, które iest między wszystkimi święta tego dobry y nawiętsze, y naylepsze, y naymilsze, y naporządaisze. Odniosł, mowimy, od nich sławę swey dobroczynności, to iest, wolność od nich odniósł, prawy nadaną, przywilejami warowaną, constituciami stwierdzoną, a przysięgami w nieporuszność przyszyłm, poki ich stawać będzie, wiekom podaną. Ktora to złota abo raczey nieoceniona, że ią tak nazowiemy, wolność: co, y iakiey wagi iest?—ten sam tego nie wie y nie widzi, który iey na szalę cnoty nie wkładał, y ze wszem tegoświatnim dobrem nie ważył. To dobro, iako powiedział Salustius—„Nemo bonus nisi cum anima simul amittit.“*) Dobra tego dobry człowiek, iako własney dusze swey strzeże y niepuszcza się go aż wespół z duszą. Za te pomienione zacnego naro^(4. x.)du naszego Ruskiego ku wielkim Xiążętom, Panom swoim, Krolom Ich M. Polskim, uczciwe zadziały y przeważne odwagi dana iest iego od nich wolność, obok Ich M. zarowno z dwiema narodami Polskim y Litewskim w senatorskiej poważności siadać, o dobrym państw ich a oyczyzny swey radzić, y ze wszystkich krolestwa Polskiego dostoięństw, praerogatiw, urzędow zawołania, swobod, praw, y wolności cieszyć się. Dano to iest iemu iako rownemu do rownego, iako wolnemu do wolnego narodu Polskiego w społeczeńość czci y w iedność ciała złączonemu y wcielonemu narodowi: xiążętom, paniętom, szlachcie y rycerstwu, duchownym stanom y świejskim. Dane są tegdyż zaraz y ludziom tegoż narodu condiciei mieyskiey za tegoż poddaństwa wierność, y zyczliwości uprzejmość, swoje im prawa y wolności. Ktorą to nieocenioną naszą wolność pospolicie krwią kupionym kleynotem naszym raczymy. Ktora

---

*) Salust. De conjur. Catil.

w doczesnym tegoświatnim pożyciu iest nam wdzięczniejsza niż y nawiętsze majątności, miłsza niż zdrowie, ważniejsze niż żywot: iako ta, ktora na żywocie wszelkiej doczesności, to iest, na uczciwym po“(4 π. 06.)bożności y męstwa cnotą zadziałanym iest ufundowana. Ktorey utrata czyni człowieka żadnych dignitarstw niegodnym, nieuczciwym, beiecznym, y wywołanćem: iako, w przeciw, nabyć iey czyni y napodleyszego wyniosłym, okazałym, zacnym, sławnym, do wszelkich dostoięństw przystępnym, wszelkiej czci y zawołania sposobnym. Stąd Diogenes, coby w żywocie ludzkim było najlepszego zapytany, odpowiedział: „Libertas: haec enim semel amissa non facile recuperatur.“*) Wolność, ktora raz utracona, niełatwo zaś bywa pozyskana. Tenże w całości wolności, sol Athenieńską lizać raczey, niż w teyże zmaloney na hoynych dostatkach Craterowych przestawać zezwolił. Co bowiem u nas wolność iest, ieśli nie władza swobodnego pożycia? to iest, żyć nie z skinienia przełożonych, ale według praw dobrowolnie przyiętych. Nad niewolę zaś w żywocie ludzkim co cięższego, co niecznośniejszego? ktorey względem, lud ony wolny Lacaedemonsky do Philippa Macedońskiego krola, śmiercią mu grożącego, y coby ped ten nagły niebezpieczeństwa y śmierci swey czas myślił pytał, co, mowia, inszego, „nisi quod fortiter moriemur;“ y nawodzi tamże Plutarchus: „Quam dulce bonum est libertas, quae morte ||(5 π.) emitur; quam misera res est servitus, cui mors antepositur.“**) Słodka, zaiste słodka iest wolność, ponieważ wzamiane iey nietylko majątność, nietylko zdrowie, ale y samy żywot bywa miło odważany. Odwaga, iako baczymy, żywota, nabywa wolności, odwaga tegoż nabytey strzeże, y tracona nie bywa, aż z żywota odwagą. „Nemo servire cogitur, qui mori paratus est.“ Zniewolnym ten nigdy być nie może, ktory za wolność gardło swe pokłada. Stąd Brutus ony znamienity, zniewolnym spólmieszczanom swoim radę dając, „iedno, mowi, ze dwoyga obrać nam należy: aut vitam liberam, aut mortem gloriosam. Nierowno abowiem pożyteczniejsza iest rzecz uczciwie umrzeć, niż beiecznie

---

*) Laer. lib. 6

**) Plut. in Lac.

żyć.“*) Czego się w swej iemu sprawie y błogosławiony ten Apostoł, któregośmy naukę w fundament mowy naszej założyli, podpisał, gdy mówi: „Satiush est mihi mori, quam quis gloriam meam evacuet.“***) Lepiej mi umrzeć, niżliby kto przechwalenie moje miał próżne uczynić. Taka sławnej śmierci odwaga. Narod nasz Ruski przy Xiążętach swych wolności tej nabył; z tą przeznaczemu królestwu Polskiemu jest incorporowany; tę od Królów Ich M. Polskich przywilejami y przysięgą ma potwierdzoną; tę po wszystkie przeszłe wieki trzymał **[(5 p. 06.)** nienaruszoną,—y dziś też zatrzymać, na potomki swe wlać, y poki jego y wielkich jego Xiążąt, to jest, aż do skończenia świata, za pomocą Bożą, wlewać powinien. Z tą taką wolnością z wolnymi narodami Polskim y Litewskim, Ruski narod złączył się w iedno ciało, o iedną się głowę spoił y opar. Ktoremu św. pamięci Król Zygmunt August, w sprawach iemu nadanych, takie świadectwo wydawać raczy: „Ruska ziemia wszytka z dawnych czasów od przodków naszych Królów Polskich między innymi przedniejszymi członkami do Korony Polskiej jest przyłączona; ktorej my obywateli zaraz wszytkich, z każdego z osobna ku królestwu Polskiemu, iako równych do równych, wolnych do wolnych ludzi, iako własny a prawdziwy członek, ku własnemu ciału y głowie, w społeczność w cześć, w własność przywracamy y łączamy, z innymi koronnymi obywatelami porównujemy, y one wszytkich wolności swobod y zawołania Korony Polskiej uczestnikami czynimy y być znajdujemy: a wedle cnoty y godności każdego a upodobania naszego na urzędy zamków, dzierżaw y dworów naszych przekładać, y do ławice rad naszych xiążąt, **[(6 p.)** pniać, szlachtę y rycerstwo, tak Rzymskiego iako Graeckiego zakonu będących,—przypuszczać obiecujemy, y powinni będziemy.“****)

Coż? Samemuż to tylko wolnemu narodowi jest ku sławie, że słynie wolny? Samemu to tylko ku ozdobie, że się tym nieocenionym wolności klejnotem zdobi? Nic. Ma stąd ozdobę y uciechę pierwszą,

---

*) Bruson. lib. 3. cap. 33. ex Liv.

**) 1 Cor. cap. 9.

***) W przywileju incorporacyi.

pierwszy y przedniejszy w cieie tym członek, głowa, która ze wszystkich ciała ozdób, iako z swych własnych, przedniejszym względem cieszy się y raduje. Wolności ozdoba na poddanych, ich jest własna ozdoba; przełożone ich iednak Xiążęta y Krole przedniejszym względem zdo bi y cieszy. Iak bowiem szlachetnemu każdemu narodowi kleynot wolności jest ucieszny y miły: tak wspa niałego animuszu przełożonym Krolom y Xiążętom tenże wolności ich kleynot ucieszny iest y miły—nad wolnym narodem w wolności krolować. Ponieważ iak zdrowy, aby mu chorzy służyli, nie pragne, aby iego serdeczni przyjaciele chorzeli, nie pożąda, ale y zdrowymi być im zyczy, y z zdrowia ich iak z swego własnego cieszy się y raduje: tak y spaniały pan, aby mu niewolniczy służyli, nie pragnie, y aby na niewolę lubych so(6 п. 06.)bie przyjaciół patrzał, nie żąda; ale wolny wolnemu narodowi krolując, z ich wolności, iak z swej własney, cieszy się y raduje.

Aczkolwiek nam, ktorzyśmy w Chrystusie Panie wolności nabyszy, świata umarłymi, a samemu Christu Panu żywymi być powinni, nie tę, która iest tegoświatnia tylko doczesna, y częstokroć rozpuszcie y sweywoli przyczynna, wolności zalecać by należało,—ale owę, którą Duch Boży sprawuie, o ktorey iest rzeczono: „Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.“ *) Tam iest wolność, gdzie Duch Pański. Którą nam Syn Boży krzyżową śmiercią sprawił, iak o tym samże do nas mowić raczy: „Si vos Filius liberaverit vere liberi eritis.“ **) Ieśli was Syn oswobodzi, prawdziwie wolni będziecie. To iest ganić by nam należało wolność świata w rozpustach iego, y wolność ciała w żądzach iego, y wolność szatana w pokusach iego: a zalecać niewolą Pana Chrystusowę w niemiłowaniu świata, ani tych rzeczy, które są na świecie, iako—„pożądliwości ciała, żądze oczu, y pychi żywota“ ***); „każdy abowiem, który wezwan iest wolnym, mowi błogosławiony Apostoł, iest sługą Chrystusowym;“ ****) kto zaś sługą Pana Chrystusowym iest, każdy takowy darowan iest wolnością w

---

*) 2. Cor. cap. 3.

**) Ioan. 8.

***) 1. Cor. cap. 7.

****) Ibid.

Pa' (7 п.) nie,—wolnością tą, która uczy dobrze mówić, y dobrze czynić, to iest dobrze żyć y dobrze umierać. *) Abyśmy tę wolność zalecali, która uczy nas stawiać członki nasze sługami sprawiedliwości ku świętobliwości; **) która upomina być nam wolnymi grzechu, a sługami sprawiedliwości: abyśmy wyswobodzeni będąc od grzechu, którego koniec śmierć y stawszy się służebniki Bogu, mieli pożytek nasz ku świętobliwości, a koniec—żywot wieczny. ***) Niewolę tedy raczy Pana Chrystusową, niż wolność świata, nam światu umarłym zalecać by należało, iako mówi błogosławiony Apostoł: „Servus vocatus es, non sit tibi curae, sed etsi fieri liber, magis utere.“ ****) Iesteś mowi, wezwany sługą, niefrasuyże się o to, ale ieśli możesz być wolnym, bardziej się zniewalay.

Iakoż się w to potrafić może, aby się w oboiego tego wolności, mowimy, y niewoli zaleceni bez obrazy sumnienia od nas wygodziło, poniewasz te rzeczy są sobie è diametro przeciwne—wolność y niewola. Tak się wygodzi, y łączno, gdy się fundamentowi oboiego tego wewnątrznie, a nie pozwierzchnownie przypatrzymy. Fundament wolności, o ktorey nam słowo—cnota: bez ktorey y wolność nabyta y trwała być nie może. Fundament niewoli Pana (7 п. 06.) Chrystusowej—cnota: która w zniewolonym ciele czyni duch wolny. Zaczynam zalecać wolność poddaństwa y niewolę duchowną ciała—iest zalecać cnotę. Bez obrazy przeto sumnienia oboie to, wolność, iakośmy rzekli, y niewola, y od nas światu umarłych zalecać się może taką wzajemną ku sobie zamianą, aby zalecenie wolności naszej nosiło w sobie spotrzeby niewolę ciała w iego poządliwościach y namiętnościach: iako y zalecenie niewoli, aby spotrzeby nosiło wolność ducha w iego sprawiedliwości ku świętobliwości. *****) Abyśmy tak sporządzeni, iako ceną nieocenionę krwie Pana Chrystusowej kupieni, nie chcieli być niewolnikami ludzkimi; ale żebyśmy wolności tey tak zażywali, iako zażywać iey mieć nas chce wola Boża: „abyśmy dobrze czyniąc za-

---

*) Iacob. cap. 2

**) Rom. 6.

***) Ibid.

****) 1. Cor. cap. 7.

*****) 1. Cor. cap. 7.

hamowali nieumiejętność szalonych ludzi; iako wolni, a niemając wolności iako zasłony złości, ale iako słudzy Boży.“*) Będąc poddani Bogu w skrytościach serca y wnętrzości naschych, które on włas-telsko, iako Stworzyciel ich wybadywa. Poddani będąc y każdemu urzędowi ludzkiemu dla Pana, choć Krolowi, iako przednieyszemu, choć przełożonym, iako tym, którzy od niego posłani bywają, tak na [(8 π.) pomstę złoczyńcom, iako ku chwale tych, którzy dobrze czynią.**)

Zażywając tedy my y wszystek narod nasz Rusky oboiego tego swobodnie, wolności przereczoney y niewoli, poddani zawždy powolni y wierni byliśmy, iesteśmy, ile na nas, za pomocą iego świętą iest, być chcemy Panu naszemu Bogu, iako stworzycielowi, wszelkich dobrdawcy y o dobrym dusz y ciał naszych pieczołownikowi. Po-wolni y wierni poddani byliśmy, iesteśmy, y być za pomocą Bożą chcemy, w przodkach, w nas samych, y w potomkach naszych pa-nom naszym, Wielkim Xiążętom Ruskim, Krolom Ich M. Polskim, iako władcom, pokoiu pospolitego postrożcom, y od wszelkiej nie-sprawiedliwości obroncom naszym. Byliśmy, mowimy, powolni y wier-ni poddani panom swoim, iesteśmy y być da Bog chcemy. Niedaw-szy, niedając y dać da Bog niechcąc poszlakować się y w namniej-szej niepowolności y niewierności. Przeszłe wieki temu, co mowie-my, świadkami są wiary godnymi, są y lata teraznieysze, będą da Bog y przyszłe. Cnota bowiem poki tą z własności swej słynie, od-miany nie ponosi, y choć zazrosliwych Theo(8 π. 06.)now dente mordaci roditur, non tamen arroditur. Śmiadcza, mo-wiemy, przeszłe wieki o tey narodu naszego Ruskiego cnocie, to iest, o powolności iego y wierności całej ku Wielkim Xiążętom Ruskim panom swoim, Krolom Ich M. Polskim. Świadczą latopiscy y kroy-niki; świadczy y świeża iednemu od drugiego, potomkom od przod-kow, potomnymi wieki podawana pamięć,—że nauczywszy się narod nasz Rusky wiary chrześciańskiej, nauczył się zaraz y w fundament tey mowie naszej założoney Apostolskiej nauki, nanieconą ia w sobie

---

*) 1. Pet. cap. 2.

**) Ibid.

y do używania podaną samym prawem natury miawszy: przełożenstwom, od Boga sobie danym, ni w czym się nie zastawiać, ni w czym się nie swprzeciwić; ale być im we wszem posłusznym y wiernym. Są munimenta wieczne, gdzie y iak wierne, y iakiemi siłami, iaką odwagą maiętności, zdrowia, y żywota powolność swoją y wierność narod nasz ku Krolom Ich M. Polskim Xiążętom, pp. swoim, oświadczał. Są pola trupem nieprzyjaciół przezeń ościłane; są rzeki w krwawe struie czasow swych męstwem ich odziewane. Tu w oycyznie y w pogranicznych krolestwach y xięstwach. Co oboje (Θ π.) wierności narodu Ruskiego ku Xiążętom Panom swoim, Krolom Ich Mości Polskim, znakiem iest pewnym y munimentem wiecznym.

Którą to zycziwą narodu naszego Ruskiego ku przełożoney sobie zwierzchności powolność y szczera iego ku niey wierność czasow terażniejszych, za szczęśliwego nad nami panowania Waszey Kr. M., Naiśniejszy Krolu, Panie, Panie, Panie nasz Miłościwy,—nieszczęsny któryś, na żadną prawa pospolitego srogość, na żadną przyrodzonego prawa powinność y na żadny prawa przykazanego obowiązek niepamiętny człowiek, mimo boiaźń Bożą y dobrą u dobrych ludzi reputację, w podeyrzenie podać kusiwszy się, narod ten niemal wszystek (niemal wszytek, mowiemy, bo wszytek ten, który iest pod starożytnym posłuszeństwem duchownym Wschodnim) bezecną potwarzą obelżyć ważył się, y namniejszego słuszney okazyey cieniu mieć do tego nie mogszy. Zdrady zmazą wierność iego obezecznić, y wszelkieszy czci godnym Waszey Krolewskiej M. uszom, których nic płounego dochodzić niema, aby zatym, iako mowi mędrzec, z ust Krolewskich płonne co nie wyszło,—*) nie prawdę o nim, ((Θ π. οδ.) miasto prawdy, podać smieć ważył się. A w iaki czas? Pod iakie Państw Waszey Krolewskiej M. postanowienie? Kiedy nieprzyjaciół krzyża ś. ogniem y mieczem na chrześciany dyszał. Kiedy Bisurmianin osobą swoją z niezliczonemi woyski do państw Waszey K. M., oycyzny naszej miłey, ciągnął,—w ten czas ten nieszczęsny człowiek nas y wierny narod nasz Rusky religiey Graec-

---

*) Prov. cap. 24.

kiey strożytney wszytek za zdrajcy oyczyzny z poganinem porozumiałe, do prześwietnych uszu Waszey Krolew. M. podał. Z iakiey słuszności? Z iakiego occasiey cienia?

Roku 1620 przybył do państw Waszey Kr. M., Pana naszego M., do Kiiowa, iakim zrządzeniem, Bogu to samemu wiadomo, mąż pobożny Theophan Patriarcha Ierozolimsky, pewne o sobie, że tym, czym słynął iest, od trzech społ Patriarchow, braci swey, y od tych, ktorzy w Konstantinopolu mieszkaią iezuitow, świadectwo maiący. Ktory za prozbą swoią y zmieszkanie w państwach Waszey Kr. M. y przejazd przez nie wolny, z tak wysokiego dostoiństwa godnym poszanowaniem pozwolone od Waszey Kr. M. otrzymał. Zaty takim (10 π.) Waszey Krolewskiey M. pozwoleniem y miłościwey łaski swey Krolewskiey ku niemu okazaniem, mieszkaiąc w Kiiowie czas niemały, cześcią z powinności swey pasterskiey, cześcią za prozbą tych, ktorym w narodzie naszym o duchownych niedostatkach radzić należało, in locum illegitimorum pastorum, na mieysze tych, ktorzy Patriarchy Konstantinopolskiego, z woli y z przezrzenia Bożego narodowi Ruskiemu podanego nawyższego pasterza, przełożeni Ruskiey cerkwie duchowni mimo prawa duchowne odstąpili, legitimos pastores surrogował: Metropolitę y Episkopy poświęcił. Po ktorym poświęceniu mieszkał w państwach Waszey K. M. blizu półroka bez żadnych o sobie nieposzanownych głosow, bez żadnego w iakieyże kolwiek ku państwam Waszey K. M. nieprzyiaźni podezrzenia. Niepospiał za granice, en subitam metamorphosin; ali go, tak wielkiego chrześciańskiego od grobu Bożego zrządzeniem Boskim do państw Waszey Krolewskiey M. szczęśliwie zawitałego Archiereia, tak wysokich cnot świętey Ierozolimskiey stolice nawyższego, wysoce od waszey K. M. uczczonego pasterza, niepomowny któryś ięzyk do Ma(10 π. 06.) iestatu Waszey Krolewsk M., Pana naszego M., podał za szpiega Tureckiego, za człowieka prostego, layka, państwam Waszey Krolewskiey M. nieprzyiaciela głównego; a podniesionej od niego Hierarchiey osoby, Metropolitę y Episkopy, za zdrajcy oyczyzny, ktorzy by na zmojwie przez tego szpiega z Turczynom, to przedsię wzięli, aby Państwa Waszey K. M., Pana naszego miłościwego, a swoię miłą oyczyznę do rąk pogańskich wy-

dali. Za którym tym omylnym udaniem y ten pobożny Patriarcha, ni w czym złym ku państwom Waszey Krolewskiej M. niepodeyzzrany, za impostora, y z nas podniesioney przezeń Hierarchie, męże uczciwi, W. Krolewskiej M., Panu swemu M., we wszem wierni poddani, Metropolita Borecki y dwa Episkopi—Kurcewicz y Smotrzysky, za zdrajcy przez uniwersały Waszey Krolewskiej M., z obu kancelarii—Koronney y Wielkiego Xięstwa Litewskiego—wydane, są publikowani. Ktorą Waszey K. M. na te trzy z miedzy nas osoby publicację odstępcy ś. Wschodniej cerkwie tym, którym to sercem mieć pożąдали, porwawszy, więcej się domyslaiąc y nienależnie, niż się w uniwersa^l(11 X.)le Waszey Krolewskiej M. naydowało: nie tylko uniwersały te z kancelariey Waszey K. M. wydane w każdym mieście po wszytkiej niemal Litwie y Białey Rusi, na insze osoby przy trzech specjaliter wyrażonych przeformowane, przybiiac roskazowali; ale wszytkę zgola tę Ruś, którzy pod zwykłym nam posłuszeństwem Patriarchy Konstantinopolskiego zostaiemy, pod te, o zdradę z roskazania Waszey Krol. M. wydane uniwersały zaciągnać ważywszy się,—całe miasta, całe wojewodstwa, całe bratstwa, za teyże zdrady complices, pod swym y pod cudzym imieniem, do xiąg Bracławskych grodzkich, ieśli y niegdzie indziej, w Wiel. Xięstwie Litew. podali. Należało to zwierzchności świejskiej, chociaż za złym udaniem dla zatrzymania pokoiu pospolitego, choć się y namięny z łaski Bożey na niepokoy nie zaniesło; a nie tym, którzy się za duchowne per nefas wenditują.

A coby za dowody impostury y zdrady,—od tychże owe się dwa głosiły. Pierwszy, iakoby ten święty Patriarcha woysko W. Krol. M. Zaporozskie miał zbuntować, aby przeciwko Tureckiemu poganinowi Waszey Krolew. M., Panu swemu M., służyć odmowiło,—sprawu^l(11 X. 06.)jąc to wszystko przez te pomienione osoby, Boreckiego, Kurcewicza y Smotrzyskiego, którzy iakoby do Waszey Krolew. M. zły umysł wziawszy, smakując sobie panowanie Tureckie, nad to się samo poświęcili, aby tym rychley y snadney temu poganinowi na zgubę oyczyznę wydać mogli. Drugi, iakoby na znieśienie y zniewagę zwierzchności Maiestatu Waszey Kr. M. bez woli, wiadomości, podania y pozwolenia Waszey Krol. M. Metropolite y

Episkopy pomieniony ociec Patriarcha poświęcił. Te się dwa dowody nieiako y w uniwersale, z kancellarii Waszey Kr. M. wydanym, głosiły. Ktore oba iakiey wagi są, skutek samy Waszey Krolewskiey M. iawne okazał.

Bo co się pierwszego dotyczy, samo to chutliwe woyska Waszey Krol: M. Zaporoskiego na tę expedicię praesentowanie się y znamienita iego posługa znosi y wyświadcza, że iak z tego ś. Archiereia Bożego, Patriarchy Ierozolimskiego, w zaturbowanie zwykłej powolności y ustawiczney na posługę W. Kr. M., P. swego M.. gotowości żołnierza, nie nigdy nie wychodziło: tak ani z nas nieśluszenie obwinio (12 п.)nych osob. Nie słowy tsczyni, ani prożnym głosem, ale sercem swym rycerskim woysko to Waszey Kr. M., za pomocą wszechmocnego Boga, a za błogosławieństwem tego świętego męża, y za podniesioney od niego Hierarchiey bogomodlstwem, we krwi pogańskiej przy siłach Polskiego y Litewskiego rycerstwa do woli nabrodziwszy się, tę calumnę z spotwarzonych osob zniósło y wprzod, za pomocą Bożą, na przeciwko każdemu Waszey Kr. M. nieprzyjacielowi znosić zostaje gotowe.

Drugiego dowodu co się dotyczy, aby na zniesienie y zniewagę zwierzchności Maiestatu waszey Krolewskiey M. oprimowana w cerkwi naszey Ruskiey przez odstępcę Hierarchię Patriarcha Ierozolimsky podniósł: wiadomości Waszey Kr. M., iako się rzecz ma szczyrze donosimy, że w pokornym umyśle y w pobożnym tego świętego Patriarchy sercu nigdy to nie było, aby iaka w nim zniewaga prześwietnego Maiestatu Waszey Krol. M. mieysce mieć była mogła. Bozskich zakonow, iako mówią, szedł on drogą; prawy szedł ś. Wschodniey cerkwie, od śś. synodow powszechnych, przez kanonne uchwały (12 п. 06.) podanymi y wiecznym zwyczajem stwierdzonymi. Święta abowiem Wschodnia cerkiew poświęcać pierwey wybraną osobę zwykłą, potem praesentować. Tą praw synodalnych uchwałą y ustawicznym po wszystkie czasy cerkiewnym zwyczajem ubezpieczony, nie na żadną zniewagę, nierzkać na zniesienie zwierzchności Maiestatu Waszey Kr. M., ale w postroge powinności urzędu swego Archiereyskiego, oprimowaną w cerkwi Ruskiey Hierarchię podniósł, Metropolitę iey y episkopy poświęcił: acz bez podania, nie bez woli iednak y

zezwoienia Waszey Krol. M., Pana naszego M. Na ten czas abo-
wiem ieszcze wolę y pozwolenie Wasza Krol. M., Pan nasz M., li-
bere y deliberate uczynić na to raczył, aby nie inszy kto, tylko
Patriarcha Konstantinopolsky przez się lub przez exarchę, abo kto-
regożkolwiek duchowney eminenciey plenipotentą swego Metropolitę
Ruskiego poświęcał, kiedy Wasza Krol. M. prawa nasze, swobody
y wolności przysięgą swoją Krolewską warować y potwierdzić raczył.
Prawo obowiem to narodu Ruskiego wieczne iest, y wolność to iego
naprzednieysza, z którą krolestwu Polskiemu iest in **(13 π.)** corporo-
wany: którą wszyscy przodkowie W. Krolew. M., Krolowie Ih. M.
Polscy, następując na to szlachetne państwo, zostawali, a iako sa-
crosanctum po wszytek wiek swoy nieporuszną chowawszy, w swej
całości, y na on świat ustępując, zostawowali. Tey woli y pozwolenia
swego Wasza Kr. M. potomnym wiekom poważne specimen zosta-
wić raczył, po poprzysiężonym Ruskiemu narodowi ptawie tym, osob-
nym to swoim uniwersalnym listem błogost. pamięci oycu Ieremia-
szowi. Patriarsie Konstantinopolskiemu, danym, warowawszy y wia-
domo to uczyniwszy przezeń, że w krolestwie Polskim nad duchow-
nictwem Ruskim z dawnych czasow iuridicowania władzę Patri-
archowie Konstantinopolscy mają. A że bez podania abo bez prae-
sentaciey Waszey Kr. M. to się poświęcenie stało, nie ku żadney
Maiestatu Waszey K. M., Pana naszego M., zniewadze y to się
stało, ale samo prawo nasze, przez odstępcy nasze naruszone, to
sprawiło. Powiedział niektory z mędrców: „Quemadmodum in aedi-
ficio ruunt omnia uno aliquo ligno exempto: sic unius legis mutatio,
ruinam trahit omnium.“ Że iak w budowaniu wszystko upadywa,
gdy tylko iedno bierwno będzie wyjęte, **[(13 π. 06.)** tak y iednego
prawa odmiana, upadek wszystkich praw za sobą ciagnie y niezli-
czone stąd mieszaniny necessarily powstawać muszą. Pogotowiu gdzie
fundamenta domu upadają, upaść tam muszą y sciany. Praesentacia
od Waszey Krolew. M., Pana naszego M., iść zwykłą, miała nabu-
dowaną na sobie praesentację do W. Kr. M. iść zwykłą: ona iako
fundament, że odmianę z naruszeniem praw naszych poniosła, y owę
drugą do Waszey Krol. M. iść zwykłą na niey nabudowaną obaliła.
Poki ona w swej całości zostawała, poty y owa s potrzeby w teyże

całości zostawać musiała; za upadkiem oney, upaść z potrzeby y owa musiała. Wiadomo abowiem to iest, że gdzie ś. pamięci Krol Iego M. Zygmudt August w danym od siebie narodowi Ruskiemu przywileiu, za siebie y za potomki swe Krole Polskie przyrzekaiać, obiecować raczy: „Dostoięństw duchownych Graeckiego zakonu, w państwach swych będących, nieumniejszać ani zatłumiać, y owszem wcale zachować.“ Rownie y gdzie Wasza Krol: M., Pan nasz M., w danym od siebie narodowi naszemu Ruskiemu przywileiu, także za siebie przyrzekaiać, warować raczy, „iż do(14 x.)stoięństw y dobr duchownych religiey Graeckiey inakszym prawem Wasza Kr. M. rozdawać niema, iedno wedle fundaciey narodu Ruskiego y dawnego iego zwyczaiu.“ Wiadomo to, wowiemy, iest, iż y ś. pamięci Krol Iego M. Zygmunt August y Wasza Kr. M., Pan nasz M., nie nowe iakie, niydy niebyłe prawo narodowi Ruskiemu nadawać, ale dawne ich prawo y zwyczaje starożytne, z ktoremi on Koronie Polskiej est incorporowany, stwierdzać raczą y warować. Wiadomo przy tym iest y owo, że przywiley od ś. pamięci Krola Iego M. Zygmunta Augusta dany iest tegdy, kiedy duchowni przełożeni Ruskiey cerkwie y wszytek Rusky narod religiey Graeckiey, według praw y zwyczaiow zakonu naszego Graeckiego, byli pod posłuszeństwem Patriarchy Konstantinopolskiego. Przywiley zaś od W. K. M. nam dany iest tedy, kiedy duchowni przełożeni Ruskiey cerkwie, mimo prawa y zwyczaje zakonu naszego Graeckiego z posłuszeństwa pasterza swego własnego Patriarchy Konstantinopolskiego wystąpili. Ktore to przełożonych duchownych od posłuszeństwa Patriarszego odstąpienie, iako nieprawne, [(14 x. 06.) mimo prawo fundaciey y dawny zwyczaj uczynione, do swey kluby Wasza Kr. M., Pan nasz M., iako stroż y obrońca praw naszych przywrócić chcąc, warować raczy, duchowne przełożone nam, narodowi Ruskiemu, wedle fundaciey y dawnego zwyczaiu, in posterum podawać. Ktora to napotym, wedle fyndaciey y dawnych praw naszych, podawania przełożonych duchownych Waszey Kr. M., Pana naszego M., obietnica y prawo praesentaciey, od Waszey Kr. M. iść zwykley, naruszone być ukazanie, y naprawę naruszonego prawa tego obiecanie. Ktore do swey kluby y naprawy nigdy przyść inaczey nie mogło, aby według młściwey

obietnice Waszey Kr. M. duchowni przełożeni, wedle fundacley swey y dawnego zwyczaju, pod posłuszeństwem Patriarchy Konstantinopolskiego będący y od niego poświęceni, cerkwi naszej Ruskiej przywróceni byli.

Z tey tedy przyczyny, Najjaśnieyszy Miłościwy Krolu, Panie nasz M., praesentacja do Waszey Kr. M. iść zwykła na ten czas, gdy to poświęcenie brane było, iako upadła, omilczana być musiała: ponieważ od Waszey Kr. M. (15 x.) dziać się zwykłą praesentację odstępnę duchowieństwo Ruskie gwałtem obaliło. Ta swoim powstaniem podniesie y onę. Bo praesentować electom Ruskiej cerkwie należnemu pasterzowi, nie iest iey nabywać przełożonych duchownych, ale zbywać: nie iest iey prawo fundacley y zwyczaj dawny zachować, ale tłumić. Ktore fundacley prawo y zwyczaj dawny, iż Wasza Kr. M., Pan nasz M., pomienionym przywileiom swoim, iako y przeszłoroczną constitucją podnieść y w swey klubie postawić obiecować się raczy: aby tym rychley y łączney ta miłościwa Waszey Kr. M. obietnica pożądaný skutek swoy odniosła, oyciec Patriarcha Ierolimsky na te duchowne przełożenstwa, nie na żadną, tak z swey osoby iako y z poświęconych, maiestatu Waszey Kr. M. zniewagę, ale w postrogę powinności urzędu swego pasterskiego, pewną y odmianie nie podległą, oznaymioną iemu obietnicą Waszey Krol. M. za praesentację przedsięwzięwszy, Metropolitę y Episkopy poświęcił, z tym pilno inculcowanym nam nakazem, abyśmy, co nam od Waszey Kr. M. *ratione iuris patronatus Regii* do potwierdzenia należało, od Waszey Kr. M., (15 x. 06.) Pana naszego M., na to czekali, co y czynimy.

Stawił się z posrzedku nas przed Maiestatem Waszey Kr. M., Pana naszego M., pod blisko przeszły seym dla dania o sobie y dwu inszych spotwarzonych sprawy, od nas posłany oyciec Ioseph Kurcewicz, na Episkopstwo Włodzimierskie y Brzeskie poświęcony Episkop; ktorego, po wzięciu od niego w niewinności iego y naszej dostateczney sprawy, do łaski y do ręki swey Pańskiej miłościwym dopuszczeniu, z takimi słowy od Maiestatu swego Krolewskiego Wasza Kr. M., Pan nasz M., odpuścić raczył: masz łaskę naszą; powiedz y drugim, aby to uczynili, też łaskę na-

sze odniosą. Przytym gdy y drugie tym podobne Waszey Krol. M., Pana naszego M., słowa, w punctach woysku Zaporoskiemu od Waszey Kr. M. na piśmie danych, wiadomości naszej doszły owe: czyni to iednak Iego Krol. M. z wrodzoney dobrotliwości swey, że się nieskwapią z exequucią tych mandatow swoich; czeka, że się uznaią ci sami, co zgrzeszyli przeciwko Maiestatowi Iego, iako też iuż ieden dał Iego Kr. M. o sobie sprawę. To takie W. Kr. M., Pana naszego M., słowa, my obwinieni słyszawszy, na seym blisko przeszły ochotnie [(16 X.) stawiliśmy się, przytomni dać W. Kr. M., Panu naszemu M., sprawę z słow tych, iakoby z ustnego roskazania W. Kr. M., przedsiębiorwszy. Lecz że nam pod tak wielkie oyczyzny niebezpieczeństwo nie więcej na honor swoy niż na całość iey baczenie mieć należało, za radą tych y swoią, ktorym o tym zdrowo radzić godziło się, abyśmy się nie zdali komu sprawę ta naszą priwatną publicznie Rzeczypospolitey sprawy pod tak ciasny y ten niebezpieczny czas zatrudniać, (ponieważ niespokoyne głowy y naspokoyniejsze nasze sprawy za turbacie podawać zwykły): przedsiębiorzemy sprawy tey swey na ten czas zaniechać musieliśmy, szczęśliwшему ią czasowi, ieśli by nam Pan Bog żywota przedłużyć y zdrowia użyzyć raczył, poruczywszy. Z ktorą za pomocą Bożą na tym terażniejszym seymie przed W. K. M., P. naszym M., (stawiwszy się pierwszey przez Verificację, y przez społ Epi-skopa naszego tak wiele w tey calumnii, iako y my winnego,) przez tę oto Justificację naszą stawimy się, y w uniżoney powolności y w całej uprzejmości, iako wierni poddani Waszey Kr. M., Panu naszemu M., o niewinności swey taką sprawotę czynimy.

[(16 X. 06.) Żnamy Waszey Krol. M., Pana naszego M., nad nami przełożenstwo być od Boga, ktoremu ieślibyśmy się w czym zastawiać chcieli, postanowieniu Bożemu sprzeciwiać byśmy się musieli; a sprzeciwiając się postanowieniu Boskiemu, sami byśmy sobie według przełożoney od nas Apostolskiey nauki,*) karanie wnosili, wiedząc, że wszelkie przełożenstwo nie darmo miecz nosi, gdyż iest

---

*) Rom. cap. 13.

sługą Bożym, miścicielem ku gniewu tego, który by złe uczynił. Dla czego, żeśmy przeciwko zwierzości W. K. M., P. naszego M., ani ku zniesieniu iey, ani ku zniewadze nigdy nie czynili, Bogiem Stworzycielem naszym, u którego nic tajnego nie iest, y szczyrością sumnienia naszego świadczymy. O zdradzie ku miłey oyczyźnie naszej, a państwowi W. K. M., nierzkąc żadnych namow ni z kim nie mieliśmy, ale niezbożność ta y na myśl naszą nigdy, za łaską Bożą, nie przychodziła. Wzieliśmy z przerzeczonych przyczyn minio praesentację Waszey Kr. M. duchowne dostoięństwa Metropolitańskie y Episkopskie, lecz y to nie na żadną Maiestatu Waszey Kr. M., Pana naszego M., strzeż Boże, zniewagę, ani privat swoich zasięgając, ale z musu aż nazbyt opprimowanego (17 ж.) w Ruskiej cerkwi przełożęństwa duchownego, bez ktorego narod nasz Rusky w duszach swych nieoszaczowaną szkodę ponosił. Juris patronatus Waszey Kr. M. ni dziełem ni słowem nie tykamy się, ale na miłościwą łaskę Waszey Kr. M., Pana naszego Miłościwego, w pokoiu czekamy.

Narod nasz Rusky we wszelkim swoim dobrym duchownym y świętskim, na ręce Krolow Ich M. Polskich, panow swoich, patrzyć y z nich wszelkiego swego pożytku czekać przywykszy, nie inakszym się y ku Waszey Kr. M., Panu swemu M., za szczęśliwym na te państwa Waszey Kr. M. nastąpieniem, stawil y stawić w ustawiczeney pamięci miał, tylko takim, iakim się y ku św. pamięci przodkom Waszey Kr. M., Krolom Ich M. Polskim, panom swoim miłościwym, po wszystkie poddaństwa im swego wieki, stawić był zwykl: oboiego nami pomienionego dobra swego, duchownego y świętskiego, y wszelkiego z nich pożytku z rąk Waszey Kr. M., Pana naszego M., patrzeć y czekać. Y stało się, że w roku panowania Waszey Kr. (17 ж. 06.) M. praesentacy Metropolit y na rząd y sprawowanie cerkwi swey Ruskiej, na ktory przy prośbie swey y obraną na to dostoięństwo osobę Michaila Rahożę Waszey K. M. praesentował. Wasza Krol. M. z powinney przełożęństwa swego zwierzchniego dostoięności, praesentowaną sobie osobę błogosławioney pamięci Ieremiaszowi, Patriarsie Konstantinopolskiemu, w Wilnie na ten czas pod bytność W. Krolow. M. w tymże mieście będącemu, ku poświę-

ceniu, według wiecznego zwyczaju y praw fundacye naszej, praesentować raczył. Ktora od Waszey Kr. M. Pana naszego M., iako y od przodkow Waszey K. M. czynić się zwykłą praesentacya, nie od kogo innego z nawyższych przełożonych duchownych czyniona, y na potym być miała, (poki prawa nasze starożytney fundacye, przywilejami y constitucjami warowane, w swey całości zostawaia), tylko od przyrodzonego cerkwi naszej Ruskiej zwierzchniego pasterza, Patriarchi Konstantinopolskiego. Ta od Krolow Ich M. Polskich, według praw naszych, od Patriarchi czynić się zwykłą praesentacia, fundamentem, iakośmy powiedzieli, jest praesentacye od cleru cerkwie Ruskiej do (18 π.) Krolow Ich M. czynić się zwykłej, za ktorey odmianą y owa odmianę popadać musi. Odmiana abowiem oney prawa nasze łamie, wolność nabożeństwa Graeckiego znosi y wiarę świętą Wschodniej cerkwie z cerkwie Ruskiej wygranicza. Bo skąd kto przełożonych duchownych nabywa, stądże zaraz przez nie nabywa y wiary. Zaczym y w ten samy czas, gdy pierwey do iedności się politeczney z narodem Polskim narod nasz Rusky przychyłał, y gdy potym do Korony Polskiej w iedno ciało pod iedną głowę incorporować się pozwolili, nie pierwey to uczynił, aż mu od Krolow Ich M. Polskich całość wiary tego przyrzeczona była, prawy y przywilejami warowana y przysięgą stwierdzona*). Ktora wiary całość y przełożone duchowne cerkwie naszej Ruskiej od Konstantinopolskiego Patriarchi poświęcone, y Wasza Krolewska M. za szczęśliwym swym, z przeyrzenia Bożego, na Krolestwo Polskie nastąpieniem zastać, przywilejami warować, y samą do Konstantinopolskiego Patriarchi uczynioną praesentacją zwyczaj iey y prawo fundacye oświadczyć raczył. Ta tedy od Waszey Krolew. M. do Konstantinopol[(18 π. 06.)skiego Patriarchi, zwierzchniego w Duchu pasterza naszego, czynić się zwykłą praesentacia, odmianę, iakoś my powiedzieli, podnioszy, y do Waszey Krolewskiej M. uczynić się mianey praesentacye omilczenie uczyniła. Za odmianą abowiem praesentacye do Biskupa Rzymskiego, a za podaniem od niego cer-

*) Crom. lib. 12, pag. 263—264, et lib. 15. pag. 313. et lib. 20, pag. 399.

kwi Ruskiej przełożonych duchownych, nauka cerkiewna, a za tym y wiara odmianę popaść by musiała, w tych zwłaszcza punktach, w których się Zachodnia od Wschodniej cerkwie, mimo wiadomość iey, (co według należney prawom cerkiewnym poważności dźać się nie miało,) rozroźniła. Za taką praesentaciy od Waszey Krolewskiej M., Pana naszego M., iść zwykłej odmianą, iuż nam tak szyrokiemu y ludnemu narodowi Ruskiemu, który się przed tym siedmią Episkopow a osmym Metropolitem w sprawach swych duchownych ledwo contentować mógł, jednym tylko Episkopem Lwowskim (do ktorego po poświęcenie z białey Rusi przejazdu mil około dwustu) contentować się ukazowano. Zaczyn narod nasz Rusky na wszystkich spraw duchownych cerkwie naszey Ruskiej szkodliwy upadek, y na wszelkich iey ozdób za (19 X.)brudzenie, a osobliwie na żalosne rozbieżenie się po roznych sectach, y na nieznosną w duszach oppresję, (że dźiatki beze krztu, dorośli bez żywotdajacych Eucharistiy ś. Ta- iemnic y bez zwykłych obchodow w pogrzebowaniu ciał chrześciań- skich, po wielu miastach z tego świata zehodzić musieli) za zatur- bowaniem przez unię ludzi nabożństwa Graeckiego patrząc, usta- wiczne co seymowe Waszey Kr. M., Panu naszemu M., płacziwymi proźbami swymi, aż y do uprzykrzenia się molestacie, przez lat dwadzieścia siedm czynił y czyni, aby go Wasza K. M. przy pra- wach iego, swobodach y wolnościach (bez których on niewolniczym iarzmem opprimowan czuć by się musiał: bo w wierze niewolnik, w czym wolny?) zostawiwszy, duchowne przełożone pod zwykłym po- słuszeństwem mieć mu pozwolić raczył. Za którymi proźbami swymi odnosił obietnicy Waszey Kr. M. y upewnienia, constituciami y przy- wilejami zaraz warowane, że się to iemu in posterum od Waszey K. M. stać miało, y od zwykłego nam pasterza przełożeni duchowni in futurum dawani być mieli. *) Pod ktore takowe miłościwe Waszey Kr. M., Pana naszego Miłościwe (19 X. 06.)go, obietnicy, Bog wszechmogący z niepojętego o nas przemyśłu swego**) tempestiwé do państw Waszey K. M. wysz mianowanego oycy Patriarchę Iero-

*) W constituciy roku 1607; w constituciy w roku 1620.

**) Rom. cap. 11.

zolimskiego przyniosł, y przezeń narodowi Ruskiemu Hierarchię w osobach naszych podniósł. Który nasz postępek, że do Waszey K. M., Pana naszego M., udany iest za występek y obrazę,—my z powinności wiernego poddaństwa naszego czuć się w tym powinni bywszy, na tych miast daliśmy Waszey Kr. M., Panu naszemu M., przez Verificację naszą na piśmie o sobie sprawę; daliśmy wrychle potym y przez społ-Episkopa naszego, oycę Iozepha Kurcewicza, iednego z między nas trzech, o zdradę y obrazę Waszey K. M. obwinionych, sprawę ustną; daliśmy przez tę Iustificację naszą y teraz: y wiernym, nigdy odmiany nieponiosłym poddaństwa sercem Waszą Kr. M., P. naszego M., uniżenie y poddaństwo prosimy, aby Wasza Kr. M., iak zdrady podeyzrzenia, tak y obrazy Maiestatu swego Pańskiego o nas do serca swego Krolewskiego dopuszcząć nie raczył. Ufamy abowiem, sprawiedliwości ś., że poydzie po nas u Waszey Kr. M., Pana naszego M., prawo cerkwie zakonu Graeckiego duchówne, ||(20 п.) ktorego Wasza Kr. M. całe zachowanie przysięgą swoją Krolewską y przywilejami narodowi Ruskiemu warować raczył. Poydzie prawo nasze świeckie, ktore nam od Waszey Kr. M. praesentację do Konstantinopolskiego Patriarchi ukazie. Poydzie od Waszey Kr. M. iść zwykłej praesentaciey przez odstępcy nasze uczynione naruszenie, przyczyną nam zamilezancy do Waszey Kr. M. iść zwykłej praesentaciey zostały. Poydzie nakoniec po nas y to, żeśmy to z musu uczynili, a z musu inaczej paść niemogłego: ponieważ narod nasz Ruski, pod posłuszeństwem Patriarszym będący, bez duchownych swoich własnych żadnym sposobem obeyść się nie mógł. Oycu Patriarsie Ierolimskiemu w państwach Waszey Kr. M. długo trwać nielza było. My się też iego puściwszy, łaski Bożey, z ktorey tego świętego męża do państw Waszey Krol. M. szczęśliwe zawitanie zrządzone było, niewdzięczni być sądzeni byliśmy; a Wasza Krol. M., Pan nasz M., nam o taką praesentację niełacno przystępny. Zaczym w tak ciasnym a dwoietnym razie, była nam na wysli boiaźń Boża, była y boiaźń Waszey Kr. M. Bo gdziebyśmy tego ||(20 п. 06.) nie uczynili, cośmy uczynili, karał by nas Pan Bog, iako niewdzięczniki łaski iego ku nam widoczney; a za uczynieniem mieli być ci, ktorzy tę naszą sprawę dobrą

zle do waszey Kr. M. udać smieli. Co się y stało; widząc abowiem odstępcy nasi rzecz sobie nie kmysli, przypięli do niey potrwarz, aby się tak y wielką być zdała, y srogiego karania godna. My, gdybyśmy tym byli, czymesmy są spotrwarzeni, prożno o przebaczenie prosilibyśmy. Lecz za łaską dobrotliwego Boga,^{*)} sumnienie nasze nam w tym nie zayrzy, nieczbożność ta, nierżkąc z dzieła, ale ani z myśli naszej nas nie strofuie, którzy całość oyczyzny bardziey niż własne zdrowie swoje miłuiemy, a przed honorem Waszey Kr. M. swoy za nie ważymy. Ufaiąc my tedy prawom swym duchownym y świeckim, zbawienney swey sprawie y niewinności, łasce wprzod Bożey a wrodzoney Waszey Krol. M. dobrotliwości, to, co po nas Bog mieć chciał, uczynić zezwoliliśmy, to, co iest w ręku Waszey Krolewskiej M., Pana naszego M., sartum rectumque zachowawszy. Bog abowiem sumnienia naszego świadkiem iest, że nic w tey sprawie swego nie szukamy, tylko Bożego, nic własnego, tylko (21 π.) bliźnich, nie doczesnego, tylko wieczne. Proźniśmy z łaski Bożey w sprawie tey ambiciey, proźni złego umysłu, proźni y zasięgow swych privatnych, którzy przed Maiestatem Waszey Kr. M., Pana naszego M., iako wierni poddani z tym libere y sancte obtestuiemy się, że gdzie Wasza Kr. M. z osob naszych na insze, według duchownych y świeckich praw naszych y starożytnych zwyczaioy ś. cerkwie naszej Ruskiey wybrane, tego dostoiestwa godne osoby, to poświęcenie przez nas wlać, rozkazać nam raczy: woli y roskazaniu Waszey Kr. M., Pana naszego M., chutliwie podlegszy, tym, którym Wasza Kr. M. na Ruskiey Metropoliey y Episkopskich stolicach wnieść zezwoli, z radością przyzwolimy. Zaczym uffamy, że Wasza Kr. M., Pan nasz M., z nami wiernymi poddanymi swymi, iako y ze wszystkim narodem naszym Ruskim starożytney religiey Graeckiey, według Bożego y ludzkiego prawa, abyś się będzie raczył. Ludzkie prawo oyczyzny naszej mamy, które nam praesentację od Waszey Kr. M. do Patriarchi ukazuje. Mamy y prawo Boże, które nam to, co iest Cesarskie, we wszelakiey powolności oddawać Cesarzowi; a co iest Boże, we wszelakiey pobożności (21 π. 06.) ści oddawać Bogu, przykazuje.^{*)} Ale oto my, co iest w nas omilezane, nadeżaiąc, W.

^{*)} 1. Ioan. cap. 3.

^{**) Luc. 20. Rom. 13.}

K. M., Panu naszemu M., z poświęceniem praesentuiemy, y z nim łasce, woli, y baczeniu Waszey Kr. M., Pana naszego M., podlegamy. Uniżenie prosząc, aby ta na niewinność naszą per calumniam wzniesiona infamia, z rozkazania W. Kr. M., Pana naszego M., była zniesiona, y honor nasz nienaruszony przy nas aby zostawał. Co gdy zarowno z nami odstępcy naszy uczynią, a to, w czym prawa nasze wieczne naruszyli, z siebie złożą, — natychmiast oboiey praesentaciey prawo do swey się kluby wroci, y stanie się w narodzie Ruskim y w państwach Waszey Kr. M. pożądany pokoy. Ktorego day nam Chryste Panie za dni Waszey Kr. M., Pana naszego M., doczekać. Należało mi zaprawdy przytomnemu społecznie z oycem Meletiuszem Smotrzyiskim, archiepiskopem, do Maiestatu Waszey Kr. M., Pana naszego M., stawić się, a za miłościwą łaską Pańską W. Kr. M., Panu naszemu M., uniżenie podziękować, za gleyt nam od Waszey Kr. M. przysłany. Lecz y niedostatek nasz y wielka zdrowia mego niesposobność stać się temu nie dopuścili.

Uffamy iednak wysokiemu b*o*g*o* (22 *α*).czeniu y wrodzoney dobrotliwości W. K. M. Pańskiej, że poddańskie podziękowanie, ktore przy tey Iustificaciey naszej, Waszey Kr. M., Panu naszemu M., uniżone czynimy, za ustne y przytomne Wasza Kr. M., iako y tę naszą na piśmie podaną Iustificację, przyjąć, nas opacznie do Waszey Kr. M., Pana naszego M., udanych, do łaski swey Pańskiej przypuścić, y przez uniuersały W. Kr. M. publicowaną na nas infamię znieść, a nam uczciwe nasze, iak wiernym y niwczym niepodeyzzrzanym poddanym W. Kr. M., Pana naszego Miłościwego, przywrocić będzie raczył. O co uniżenie poddańsko Waszey Kr. M., P. naszego M., do prześwietnych Maiestatu Waszey Kr. M. nog upadając, prosimy. — Z Kiiowa, monastera św. Michaela Archaniota. Roku 1622. Decembris 6 dnia.

*Waszey Krol. M. Pana swego M. wierny poddany,
ustawiczny bogomodlca y sluga naniższy,*

Jow Borecki metropolit,
ze wszytkiemi Episkopami Ruskiemi nizko czołem biie.

ΣΥΝΟΤΙΣ, — сочиненіе въ защиту правъ православной западно-русской церкви, изданное Виленскимъ братствомъ ко времени конвокаціоннаго сейма послѣ смерти короля Сигизмунда III.

1632 года.

(загл. л.) **ΣΥΝΟΤΙΣ**, albo krotkie spisanie praw, przywileiow, swiebod y wolności od najaśnieyszych św. pamięci Krolow Ich Miłości Polskich, y Wielkich Xiążąt W. X. L. y Ruskiego, et caet., et caet. Przezacnemu starowiecznemu narodowi Ruskiemu, pod posłuszeństwem św. Oycy Patriarchy Konstantinopolskiego stale y nieodmiennie od okrzeczenia się swojego trwającemu nadanych y poprzysiężonych.

Na kształt rocznych dzieiow Ruskich w osobie obywatelow Koronnych y Wiel. Xiąż. L. religiey starożytney Graeckiey w Chrystusie braci duchownych y świejskich Bractwa cerkiewnego Wileńskiego uprzywileiowanego.*)

Nowo teraz na świat wydane z drukarni tegoż Bractwa.

(об. загл. л.) А gdy podniósł oczy swe, ukazali mu się trzy mężczyźni stojący blisko niego, które uyrzawszy wybierzał przeciwko im ze drzwi namiotu: y pokłonił się do ziemi y rzekł: Panie, ieślim znalazł łaskę w oczach twoich, nie miałay sługi twego. *Genes. 18***)

А ото я иestем з вами przez wszystkie dni aż do skończenia świata. *Math. ultimo.*

*) Въ подлинникѣ послѣ означенныхъ словъ помѣщена картинка, изображающая сошествіе св. Духа.

**) Послѣ означеннаго текста помѣщена картинка, изображающая приѣзъ Авраамомъ трехъ странниковъ.

EPIGRAMMA.

Najświętszey Troyce Obraz Bractwu za Herb dano
Wileńskiemu: dla tego aby zachowano
Wszystkie w nim cnoty, Pawłem świętym mianowane;
Przy stateczności w wierze świętey, tudzież miane
Były zawsze w pamięci owe powinności:
Boga się boycie, Krola mieycie w ucziwości;
Bractwo zaś swe miłuiąc, wszyscy pamiętaycie
Na Patriarchę: w iego posłuszeństwie trwajcie.
A że za łaską Bożą nieupośledzone
We wszystkim tym to Bractwo, z tych miar za obronę
Ma Herb święty. Niech że ten nasz kleynot zostaje
Wiecznie w tym Bractwie naszym, choć zły złe udaie.

(1 X.) Przeoświeconemu, Iaśnie Wielmożnemu, Wielmożnemu przezacney Korony Polskicy y W. X. L., oboiego stanu Duchownego y Świeckiego, Senatowi. Tudzież: Iaśnie Oświeconym, Wielmożnym, a nam wielce Młściwym PP. Ich MM. PP. Posłom z Woiewodstw y Powiatow Koronnych y W. X. L. na Generalną Convocatią Warszawską w tym roku 1632 przybyłym y zgromadzonym.

Krotkie opisanie praw y przywileiow przezacnego narodu Ruskiego. Pomienione Bractwo uprzywileiowane pokornie ofiaruie, dedicuie y oddaie.

Przezacny starowieczny narod Ruski od kilku dziesiąt lat w iakimby powodzeniu y terminach był aż po dziś dzień, Bogu, ludziom, y niemal wszystkiemu światu, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni M. PP. Senatorowie oboiego stanu, y iaśnie oświeceni M. PP. Posłowie oboygą narodu,—iest to bardzo wiadomo. Iak bowiem niegdyś lud Bogiem umiłowany, lamentuiąc głośno wolał o powodzeniu swym w

ten sens: iesteśmy dziś podli na wszytkiej ziemi, nie mamy tego czasu Xiążęcia y Hetmana y Proroka, ani całopalenia, ani ofiary, et caet., et caet., żebyśmy mogli znaleźć miłosierdzie Twoe, ale z umysłem skruczonym y duchem upokorzonym niech będziemy przyęci. Tak w te nieszczęsne czasy narodowi naszemu Ruskemu, w tym uciężeniu przez niemały czas zuaydującemu, przychodziło, rzewliwie lamentując, toż mówić o sobie. A co w przyczynie? Odstępstwo (1 x. 06.) niektórych z Rusi od zwierzchniego pasterza swego, za którym na tych miast te exorbitantie urosły. W summieniu gwałt nieznosny, prawom, przywileiom, swiebodom, wolnościom praecjudicium wielkie; dioecesij, monasterow, cerkwy zdawna fundowanych odbieranie, a niektórych y po dziś dzień zapieczętowane; w budach Bogu w Troyczy iedynemu modlić się niedopuszczanie; z magistratu rugowanie; w miastach J. K. M. mieszczanom osiedłym żyć zabronianie, y inszy tym podobne urazy y dolegliwości. A tego swiadkiem, aż do granic tego przezanego państwa, wszystkie są kraie. O co zewsząd iakich quaerell, iakich suplik, iakich hałasow y acclamacij pełno było po seymikach y seymach aż do tego czasu,—nasłuchali się ś. pamięci Antecessorowie Przew. y Wielm. waszych. Napełnione ich są uszy y W. M. samych. Nie poiednoktoć abowiem, niemal krwawemi łzami oblewając się, obywatele Koroni y Litewscy wołali o to, że w wolnym państwie wolnego nabożeństwa swego starożytnego nie mamy. Duchowni żalosnie uskarżali się na odstępnych od należnego im y świeckim y duchownym prawem pasterza, że za tym ich odstępstwem oddaleni są od monasterow, cerkwi y wszystkich dobr duchownych, im należących. Ubodzy zaś mieszczanie, z roznych miast, wtąż z serdecznym żalem przekładaiąc, pokornie supplikowali o pozwolenie zażywania wolnego nabożeństwa swego starożytnego: przywodzili na plac cerkwie iednie per vim zabrane, drugie zapieczętowane, a niektóre z nich penitus już wyniszczone. Dokładali y tego, że za taką oppressią, dziatki nasze bez przyęcia krstu ś. z tego swiata schodzą, dorosli bez szlubow żyją, bez spowiedzi y przyęcia saktamentu ś. umierają, ciała nakoniec ludzi chrześciańskich bez żadnych obrzędow cerkiewnych (2 x.) kryjomko po polach, ogrodach, sadach y lasach grzebią.

Te tedy y tym podobne dolegliwości, ieśli nie są gwałtem w sumnieniu? ieśli nie są zgwałcenem naszej złotoy wolności? ieśli nie będą te duszy zmarłych wszystkie na tych, co taką unią na powasnenie narodu w tym Państwie sklecili, o pomstę do Boga na strasznym sądnym dniu wołać? Wysokim baczeniem swoim uważcie, rozsądzicie, Przeoswieceni, Jasnje Wielmożni, a nam wielce M. P. P. Senatorowie oboiego stanu: y Jasnje Oswiecen i a nam wielce M. P. P. Posłowie oboygą narodu. A nie dosyć na tym mając, że do tak wielkicy desolathey, do tak ciężkicy oppresshey, ten przezacny starowieczny naród Ruski, ś. pamięci królom panom y świeżo w Bodze zmarłemu królu P. y wszystkiey Rzeczy Pospolitey dobrze zasłużony, przywedli, w sniadaniach y inszych paskwiluszach swych do złęgo mniemania złym udaniem swym podali: lecz ieszcze kusili się y tego wydrzeć nam ludziom merę Religiey Graeckiey hanc auream libertatem, y sobie nienależnie przywłaszczyć, z takim okrzykiem, iakoby uniatom prawa, przywileie, wolności y insze wszystkie praerogatiwy, od Patriarchy odstepnym, służyć y należeć miały, et omnes conatus suos, aby się tak stało, obrocili byli. Lecz że w Bogu zmarłego Naiasnieyszego Zygmunta III tak sercem kierował Król nad królmi y Pan nad pany, iak niegdyś króla Asswerusa, atoli nie otrzymali za łaską Bożą żądności ich effectu swego. Mając bowiem przed oczyma jurament swoy królewski, w pamięci ustawiczney to obnozcząc, że szczęśliwie na to przezacne państwo następując, został naród Ruski pod posłuszeństwem Patriarszym, y onemu w takim posłuszeństwie, prawa, swiebody, y insze wolności poprzysiąć y sam barzo wielom nadac raczył. Pamiętał y na to, że się ta unia wsczęła bez wiadomo (2 л. 06.)ści nie tylko wszytkich, ale y samego Metropolity na on czas będącego w roku 1592; a w roku 1595, gdy się rozgłosiła, że bardzo a bardzo wiele protestatij na się zaraz nawłókła. A stych miar protunc tyle constitutiami nas uspakaiając, gruntowne uspokojenie recessem od seymu do seymu, chcąc tandem nas gruntownie uspokoić, odkładać raczył. A że teraz po żalosney smierci a gorzkiego opłakiwania godney w Bodzie zmarłego Pana, forum otworzyło się na domowiane się gruntownego Religiey naszej starożytney Grackiey uspokojenia, wszelkich exorbitantij y dolegliwości naszych do-

skonałego uleczenia, stanowiliśmy się z uniżoną supliką naszą przed conspekt Wiel. W. oddłaiemy pro vera informatione to krotkie spisane złotey wolności przeznacnego narodu naszego Ruskiego. Wysokim baczeniem, Przeoświeceni Jaśnie Wielmożni, Wielmożni M. PP. Senatorowie y Jaśnie Oswiecenii M. PP. Posłowie, zdrowym rozsądkiem uważcie, a okiem łaskawym przez miłoserdzie Boże prosimy chcieycie weyrzec w te Roczne dzieie Ruskie, a pewne, da Bog, iaśney nad słońcie obaczycie, że odstępna od nas Ruś tak należnie przypowiađa się do praw y swiebod naszych, iak niegdyś za Solomona mądrego niewłasna matka do dziecięcia, instiguiąca, aby one wpoł rozsięte było.

Zachowaycie tedy ten narod Ruski w dalsze czasy nie naruszony przy tych iego praerogatiwach, przy tey złotey iego wolności: z powinności względem tak wysokiego urzędu swego, y affectatiam gorącym braci swey wygadzaiać, ponieważ iusta petimus. A że Deo favente et possidebimus przy łasce Bożej, po wrodzoney dobroci Pańskiej Wiel. Waszych, iż się tandem nad nami bracią swą wielce strapioną ulituiecie, pewni iesteśmy.

— 322 —

(3 II.) KROTKE SPISANIE PRAW NARODOWI RUSKIEMU NADANYCH.

Rok Pański 325.

Za panowania na Wschodzie Cesarzow religiey prawosławney Graeckiey, generalne convocatie, główne ze wszytkiego świata duchowne ziazdy, bywały niegdyś, Przeoświeceni Wielmożni M. PP., na których od oycow świętych, za rządem y directorstwem świętego y żywot dającego Ducha. iakie prawa, iakie statuta dobrym, pobożnym, świętobliwym są nadane: iakie zaś ustawy y karności na złych y nieposłusznych ograniczone,—synodowe dzieie czytaiać, snadniuchno każdy dowiedzieć się może. Z tych walnych duchownych ziazdow inter alia, gdy się o rozdanie vacantii y Beneficii cerkiewnych na pierwszy św. Niceński, w roku 325 celebrowany synod actia wytoczyła, a przysło do consultatiew o tym: barzo porządnie Wschodnim

Patriarchom y Zachodniemu Biskupowi kościoła Rzymskiego, w miłości braterskiej pokornym duchem z sobą żyjącym, prowincye ograniczone, vacantie y beneficia cerkiewne rozdano; a każdy z nich, sua sorte contentus zostawszy, w cudzą diacecesią nie ważył się wstępować, a ile pamiętając na conclusią takową: „Tak się zdało Duchowi św. y nam.“ Na tym tedy pierwszym św. Nicenskim synodzie po inszych provinciach podana y przysądzona została Patriarsze Konstantinopolskiemu **Barbaria** (iako osmy canon tego synodu wyraźnie opiewa), Ruski naród w ten czas w pogaństwie będący, w sobie zawierającą. Y najpierwszym Patriarchą był św. Andrzej Apostoł, który w tym mieście, na on czas Bizantium nazwanym, stolicę swą Apostolską wprzod założył, ufundował, a odchodząc successora swego Stachiusza na niego zostawił, według świadectwa dwóch Nicephorow historikow, a trzeciego Kalistusa, wyraźnie o tym, libro 8, capite 7, wzmiankującego. Tą tedy uchwałą synodową naród Ruski starowieczny obowiązany będąc, po te wszystkie czasy św. stolice Apostolskiej Konstantinopolskiej Patriarchom, cale zupełne posłuszeństwo, iako legitimis successoribus najpierwszego, oddawał, oddaie teraz, y w potomne czasy oddawać powinien zostacie.

W dalszych kilku set leciech, przed przyięciem krztu św. od Rusi, coby się działo w Graecciey na Wschodzie, statuta synodalne y Graceckich historykow czytając, mamy nieomylną wiadomość, że przy nauce prawdziwey, od oycow św. na conciliach siedmiu powszechnych podaney, iako wierzyć o św. nierozdzielney Troycy, o wcieleniu Syna Bożego, o pochodzeniu Ducha św. od Oycy, o przyięciu przenaświętszego Ciała y przenadroższej Krwie Chrystusa Zbawiciela, prawdziwie, istotnie pod osobami chleba y wina, y o [(3 x. 06.) inszych artykułach wiary y sakramentach cerkiewnych, władza Apostolskiej Konstantynopolskiej stolice nie tylko nienaruszona, ale ieszcze względem przeniesienia się tam stolicy Caesarskiej potwierdzona y nad insze wschodnie wywyższona została, y po dziś dzień zostacie.

Rok Pański 946.

Pisząc historikowie o przyięciu krztu św. w narodzie Ruskim, tak historie swoje zaczynają. Wyprawiwszy się bogato w okręt²...

do Konstantinopola Holha, okrzyła się tam od Patriarchy Konstantynopolskiego w wiarę chrześcijańską, imię iey dano Nelena. A to się działo tego pomienionego roku. Cromer fol. 43. Strykowski fol. 125.

Rok Pański 988.

Włodzimierz Świętosławowicz okrzczony iest przez posłanego ze Wschodu od Patriarchy Metropolite, y od tego czasu wszystkie Ruskie, Białe y Czerne, wschodniey, północney y na południe leżącey Rusi, narody w wierze chrześcijańskiej, według obrzędow y ceremonij Graeckich, pod zwierzchnością Patriarchy Konstantynopolskiego stale y statecznie trwają. Cromer fol. 43. Stryk. fol. 139 et 141. Gwagnin, y drudzy.

A od tego czasu iak zaraz władza Patriarchy Konstantynopolskiego za posyłaniem z Konstantinopola od Rusi Metropolity, Archiepiskopow, Episkopow y inszego duchowieństwa szerzyć się y krzewić zaczęła: tak z Rusi do Patriarchy praesentatia y posyłanie po sacrę nastąpiło. Tenże Włodzimierz zaraz prawa nadał, w których na początku to sobie pisze, iako w dawnych latopiscach Ruskich y Moskowskich znajdujemy. Przyjąłem św. krzest od Photiusza Patriarchy Carogrodzkiego y nayszybszego Metropolite od niegoż wzięłem, który okrzył wszystkie ziemie Ruską.

Rok Pański 1009.

Tego Roku Iarosław Włodzimirowicz, począwszy bezpiecznie panować na wszystkiey Rusi, władzę Patriarchy Konstantynopolskiego, zasięganiem Metropolity y Episkopow ze Wschodu, bardziey ieszcze rozmnażał. Cerkiew św. Sophiey y insze pobudował, z Metropolitą Gilarionem Graeckim z nomocanonow informowawszy się Graeckich, także prawa Rusi nadał,—o czyw Strykowski,—fol. 1252.

(4x.) Rok Pański 1068 aż do roku 1252.

W tych y dalszych leciech, że wszystko Graekowie ze Wschodu bywali Metropolitami, Władykami, Archimandrytami w narodzie Ruskim, których tu zawsze Patriarcha Konstantynopolski przysyłał,—o tym Strykowski, fol. 271, y drudzy piszą.

Rok Pański 1260.

Po tym roku w następujących także żadney unii nie było. Bo Ruś bojąc, aby za cudzoziemskiego pana wiary swojej, przy której statecznie stoją (iako Cromer. fol. 165 twierdzi), nie musieli odstąpić, z Mieczysławem byli przeciwko Polakom. Tychże czasow zgoda Graekow z Łacinnikami, po trzynaście kroć rozrywana, lubo się trochę skleić była, ale nie długo trwała, y po zeyściu Kolomna Krola Galickiego, Xiążę Daniło Romanowicz, z rodu Ruskich Monarchow, pragnąc wszytkiey Rusi być Krolew, lubo to z Graeckiey wiary przewierzgnął się był w Rzymską, nie uniatem jakimś stanawszy, ale merè do nabożeństwa Rzymskiego przystąpiwszy. Lecz y ten wrychle Rzymskiey poniechawszy, do Graeckiey znnowu się nawrócił,— o czym wszytkim Cromer, fol. 206 y 207, a Stryk. fol. 331.

Rok Pański 1340.

Po seymie, w Krakowie odprawionym, gdy Krol Kazimierz, do Rusi wpadszy, Lwow, stolicę tamieczną, obleg, poddali mu w prawdzie Rusacy, ale z tą conditią, że wolne używanie wiary swojej dawney wymowili y warowali sobie. Nie byli tedy na on czas w unii Lwowianie, y po dziś dzień za łaską Bożą nie są, mając z dawnych wiekow Lwowskiego Episkopa pod posłuszeństwem Patriarszym, a cerkwie uniatskiey w mieście samym y na przedmieściu y z świecą nie naydzie. Cromer o tym fol. 263. Stryk. zaś fol. 429.

Iakoż nie tylko używanie wolnego nabożeństwa Rusi w Rusi Krol Kazimierz pozwolił, ale ieszcze wrychle społeczny zjazd na pany Ruskie uczyniwszy, Ruś na powiaty obrocił, w których woiewody, kasztellany, starosty, sędzie y urzędniki insze, obyczaiem Polskim poczynił, y jednym prawem Rusi, posłuszney Patriarchy, z Polaki szczić się pozwolił. Iako o tym Cromer wyraźnie fol. 264. A takowe prawa Kazimierzowe nam to są poprzysiężone, a niekomu inszemu od św. panięci na Krolestwo Polskie successorow iego.

Rok Pański 1386.

(4 x. 06.) Iagiello Xiążę Litewskie, gdy okrzczony był y chrześcianinem Władisławem uczyniono go, okrzczono z nim bracia

iego, radnych Panow, y wszystkich przy nim będących. Ale Xiążąt Ruskich, pro sacrosancto przyiąwszych Ruski krzest, uwolniono. A iak wiele na ten czas Xiążąt Ruskich pod posłuszeństwem w Rusi Patriarszym było,—czytay fol. 314, Cromera; a Strykowskiego fol. 474.

Tenże Władisław Krol, acz warował to był prawem, aby żaden Rzymskiego nabożeństwa z ludzmi wiary Ruskiej małżeństwa niezaciągał, ale zaraz przyczynę położył: Żeby iakimkolwiek sposobem sami Litwinowie w wierze Katholickiej nowoszczepieni od posłuszeństwa y nabożeństwa Kościoła Rzymskiego nie odrywali. A nie rzekł: wyiąwszy kiedy by Rusin albo Ruska, w swej wierze Ruskiej trwając do unii z kościołem Rzymskim przystąpiła. Ale wyraźnie tego dołożył: wyiąwszy kiedyby Rusin albo Ruska od swej Graeckiej religii na Rzymską przystać chciała. O czym Cromer fol. 316. A ieśli tak, to y na on czas unii nie było.

Rok Pański 1434.

Władisław Jagiełłowicz, Krol Polski y Węgierki, na koronaciej swojej, Ruską, Podolską, Wołyńską, Belzką, et caet., szlachtę, pod posłuszeństwem Patriarszym będącą, z Polską szlachtą w iednakich wolnościach y prawach porównał y ziednoczył. Cromer o tym fol. 410, a Stryk. fol. 581.

Rok Pański 1439.

Historykowie piszą, iakoby tego roku stać się miała iedność używania w kościele Rzymskim y cerkwi Graeckiej caeremonij; ale dokładając zaraz y tego, że to nie długo trwało. Strykow. fol 587. Cromer dostatoecznie fol 330 y fol. 418, a naydostateczniej fol. 426.

Po tym roku pomienionym coby się działo w Rusi, opisując niebozczczyk X. Pociej w xiążce iedney, pod imieniem iego wydanej, o przywileiach, to powiada: że tu w państwie Iego Kr. M. nie tylko od Rzymianow, ale y od Rusi od Metropolity y od Władyków wszystkich, od Panow, Xiążąt Ruskich, przez Isidora, z Metropoliey Cardinala utworzonego, unia przepowiadana przyięta była: a historikowie temu rzecz przeciwną pisali. Cromer. fol. 450, libr. 22, tak pisze:

Isidorus od Rusi swoiey, iż się na synodzie Florentskim z kościołem Rzymskim ziednoczył, wygnany będąc, nazad do Rzymu iachał. Strykowski zaś libr. 17. fol. 591. (5 π.) dokładniefy ieszcze w te słowa: Isidor Metropolit y Cardinal nowy Růski skoro przyiachał do Rusi, a iedność onę przepowiadał, ze wszystkich skarbow złupiony, z więzienia uciekł, y tak zdrowie swoje zachował, a unii Grackom z Rzymiany więcey nie przepowiadał. Otoż mamy prawdę, od unitow w xiążce ich o prawach y przywileiach opisaną.

Rok Pański 1443.

W teyże pomienioney xiążce, pełney, iakoście słyszeli, takiey prawdy, o przywileiach,—szczegulny ieden tylko de data w Budzyniu od Władysława Krola Polskiego, roku tego 1443 na obronę iedności swey położyli, ktorego te są contenta: Ponieważ kościół Wschodni, który ach(sic) przez długi czas w nierowności iakiey kościołu Rzymskiemu być się zdał, a teraz decretami Eugeniusza Papieža czwartego przywiedziony iest do uniey, przeto duchowieństwu Grackiego y Ruskiego nabożeństwa te wszystkie wolności nadaiemy, iakich wszystkie kościoły Krolestw naszych zażywaią.... et caet.

Radzibyśmy, Przeoświęceni Wielnożni, a nam Wielce M. PP., wiedzieli, ktoremu to zuniowanemu Graeckiemu y Ruskiemu nabożeństwu ten przywilej dano? ponieważ w Graeciey iakośmy przypomnieli nie długo to trwało, a snąc ledwo się zaczęło. U Rusi zaś nie przyjęto Isidora z unią tą, trzema laty przed wydaniem tego przywileiu do Rusi zawitałego. Do tego ieśli, iak stekaiąc, ach napisano przez długi czas nie było iedności, to iuż dziewięcią lat przed tym tenże Władysław na koronaciey swoiey wszystką Ruską szlachtę, iako sam przyznawa, nie w unii będącą, ale pod posłuszeństwem Patryarszym nie odmiennie znayduiącą się, z Polską szlachtą w iednakich prawach y wolnościach porównał: a ieśli się cieszą z tego, że zuniowane duchowieństwo iako by miało być porównane z duchowieństwem kościoła Rzymskiego, barziefy my cieszymy się, że niezuniowane duchowieństwo nasze, a iest z duchowieństwem kościoła

Rzymskiego we wszystkim porównane. Iako o tym roku 1589 będzie niżej. Nieniniejsza y to, że ten Budzynski przywilej nigdy nie był w używaniu, y od wszystkich ś. pamięci Królów Polskich nie iest confirmowany.

Rok Pański 1501.

Alexander Kazimierzowicz, Wielkie Xiążę Litewskie, tego roku na Krolestwo Polskie koronowany zostawszy, między innymi przywilejami nadaie też takowy miestu niegdyś (5 X. 06.) sławnemu Witepskiemu: Że kto będzie Litwinem albo Lachem, aby krzczeni byli w Witepsku w Ruską wiarę, a kto zaś tegoż urodzenia y teraz żyie, tego nam nie naruszać y prawa ich chrześcijańskie niwczym nie łamać. et caet... de data z Wilna, od stworzenia świata roku 7011, Iulii 11, Indicta 6; a od Narodzenia Pańskiego roku 1503,—z podpisem Iego Kr. M. y na ten czas pisarza Wiel. X. Lit. Iwana Sapiehi.

Weyrzyz tedy, Przeoświęcony Iaśnie Wielmożny Mściwy duchownego y świeckiego stanu przezacney Korony Polskiey y W. X. L. y Ruskiego Senacie, weyrzyz mściwym y łaskawym okiem, przezacne koło rycerskie oboyga narodu, w te Annales Ruskie od roku 980, aż do roku 1510: iakie prawa, iakie świebody, iakie wolności, iakie przywilecia; poczawszy od Włodzimierza Xiążęcia Ruskiego samowładcy, Iaroslawa Włodzimierzowicza, Mieczysława, Kazimierza Króla Polskiego, Iagiełła, X. L., a potym y Króla Polskiego, Władysława Iagiełłowicza Króla Polskiego y Węgierskiego, Alexandra Kazimierzowicza Króla Polskiego y Xiążęcia Litewskiego, ś. pamięci przodkom naszym narodu Ruskiego były nadawane, poprzysięgane, a przy tych wszystkich y owych ieszcze, które będziemy producować, powtore uniżenie prosimy zezwolić nas zachować.

Rok Pański 1510.

Słyszeliście, Przeoświeceni Iaśnie Welmożni Panowie, że się pierwszy Niceński synod odprawował na wschodzie roku Pańskiego 325. Następnie teraz nieomylna powieść o synodzie przez Metropolite ś. y nieśmiertelney pamięci Iozepha y Episkopow, pod posłu-

szeiństwem Patryarchy Konstantinopolskiego tudziesz wszytkiego duchowienstwa będących, w Wilnie tego roku odprawowanym. Na którym iak wielkie y zacne grono było, poczawszy od Metropolity prawosławnego, Episkopow, Archimandritow, ihumenow, protopopow,—oryginał samy, w Pieczarskim y cudownym monasterze y do dziś dzień będący, z podpisami rąk na tey uchwale synodowey na pargaminie y pieczęciami do niego zawieszonemi, kożdemu chcącemu wiedzieć daie. A coraz te złote słowa przypominając:

Iak z początku nasza soborna wielka cerkiew Mądrość Boża ś. Sophia trzyma. Y zaś iako y teraz powszechna wielka Konstantinopolska cerkiew trzyma. A przy końcu: od teyże cerkwie Konstantinopolskiej excommunicatia nieposłusznym grozi.

|(6 x.) Rok Pański 1511.

Ś. pamięci Zygmunt Krol Polski y Wiel. X. Litew. na instancją pomienionego Metropolity y intercessią Iaśnie oświeconego Xiążęcia Konstantego Iwanowicza Ostrogskiego y inszych Xiążąt y Panow zakonu Graeckiego,—iak listy antecessorow swoich Witolda, Kazimierza, Alexandra, et caet... Metropolicie Kiiowskiemu, y Episkopom pod nim będącym, na rząd y sprawowanie, według kanonow ś. soborney Wschodniej cerkwie, tego roku przywileiem swoim potwierdza, tak y synod Wileński, w Wilnie odprawowany, we wszytkich punctach y paragraphach, na pargaminie wypisanych, z warunkiem, iżby Rzymskiego zakonu y duchowni y świątscy niwczym nie naruszali, approbuie, confirmuie na kilku mieyscach w przywileiu tym, te słowa przypominając: Wedle ustawy y canonow ich soborney Wschodniej Cerkwie wypisane na pargaminie w świetku, albo zebraniu praw ich duchownych według zakonu Graeckiego, potwierdzamy to wszytko w liście naszym na wieczność. Maią oni wszytkie rzeczy duchowne sprawować, według dawnego obyczaiu ś. Wschodniej Cerkwie. Stało się to y dano z Brześcia, na wielkim seymie, roku od stworzenia śwata 7019. a od Narodzenia Pańskiego roku 1511.

Rok Pański 1514.

Była niegdyś controversia dwóch person o iedne dziecie przed sądem Salomonowym, nie ustała jeszcze y po dziś dzień o cerkiew S. Troyce y monaster przy niej zbudowany. A nim się niżej powie kto jest, y kto być ma, legitimus possessor oboygą: wprzod o tym godzie się wspomnieć, kto ią za consensem Krolewskim kosztem swym zmurował. In unione będące udaią, że im ta cerkiew od dawnego czasu należy, a w przywileiu tego roku 1514, w Wilnie od ś. pamięci Zygmunta Krola danym, to opiewa, iż votum zaszło było od pomienionego Xiążęcia Constantina Iwanowicza, Kasztelana Wileńskiego, Hetmana Wiel. X. L., et cact., świętey nieśmiertelney wieczney pochwały y pamięci godnego pana y fundatora, że ieśli mu zdarzy P. Bog na polu Kropidlnie zwycięstwo nad nieprzyjacielem Moskwiecinem otrzymać: tedy na cześć y chwałę przenaświetszey Troyce w mieście Wileńskim cerkiew z gruntu, z kamienia y cegły zmurować iedną, a drugą w rynku, na imię ś. Mikołaja, obiecuie. A gdy za łaską y pomocą Bożą tryumph szczęśliwie odniósł nad nieprzyjacielem, tedy nie uniat iaki, ale ten, ktoremu na myśl unia nie przychodziła. Potomstwo (6 X. 06.) iego, exceptis iunioribus et posterioribus, a właśnie iuż ultimis, wysoce sławne, w niey nigdy nie było. A ciało pogrzebiono iest w cerkwi ś. cudotworney Pieczarskiey, która nigdy unią sprofanowana nie była, y da Bog nie będzie, tego ś. pamięci fundatora.

Rok Pański 1550.

W tym roku poprzysięgając ś. pamięci Krol Zygmunt August wszystkie prawa y przywileia, stanom Koronnym nadane, poprzysięga też y ten od nas pokazany.

Rok Pański 1557.

Gdy tego roku elect Sylwester Metropolit, a godney Pan Iwan Gornostay, wojewoda Nowogrodski, marszałek nadworny, podskarbi ziemski, starosta Słonimski, dzierżawca Kiiowski, oznaymili w listach swych, iż dworzanin Iego K. M. po sacrę do Konstantinopola posyłany, z oną od Patriarchi Iosaphata zwrocił się, błogosławieni-

stwo y sacrę na Metropolią wszytkiey Rusi przyniosł, na tych miast wydać roskazuie z cancelarii swey szczęśliwie na ten czas panuiący Zygmunt August uniwersały, składaiąc pewny termin stanowienia się w Wilnie wszytkiemu duchowieństwu dla bycia przy poświęceniu przez Episkopy electa pomienionego na Metropolitaństwo, a po poświęceniu dla oddania posłuszeństwa onemu, iako legitimo pastori, za consensem y błogosławieństwem supremi legitimi w tym państwie consecrowanemu; ktorych to uniwersałow kilka się y u nas nayduie, de data tego roku.

Rok Pański 1567.

Dziesięć lat na Metropolitaństwie Kiiowskim pożywszy, pożegnał się z tym światem w Bogu zmarły Sylwester Metropolita, po ktorego śmierci znowu Zygmunt August listy swe posyła do oycy Patriarchy Konstantinopolskiego Metrophana, żądaiąc po nim tego, aby iak z wiekow należny pasterz w tym państwie, Ionasa Episkopa Tyrowskiego y Pińskiego, na miejsce w Bodze zmarłego Sylwestra, electa Metropolita, z władzy sobie daney od Boga, poświęcił, przy którym liście był też list iako napokorniey do ś. oycy Patriarchy na ten czas Metrophana pisany, z barzo, a barzo wielą pieczęci, nayduiący się na wieczną pamiątkę y po dziś dzień w skarbie cerkiewnym od obywatelow W. X. L. z podpisem takowym: Panowie Rada W. X. L., xiążęta y panowie wojewody, kasztellani, starosty y dzierżawcy, zakonu Graeckiego Przeol.(7 x.)świeszczeństwu twemu panu y oycu naszemu nisko czołem biią.

Rok Pański 1568.

Na seymie walnym Grodzieńskim tenże Zygmunt August na czołembicie wszytkich stanow W. X. L. z pany radami swemi, uważywszy wszytkie przezacne zasługi z wiekow stanow Ruskich ziem, na wszytkie potemne czasy do wszytkich dostoięństw y dignitarstw, iako y przed tym bywało, aby stany pomienione Ruskie przypuszczane były: y iednako z pany szlachtą tak Korony Polskiey, iako y W. X. L. z praw, swiebod y wolności im nadanych weselili się

y spokojnie ich zażywali: przywileiem swoim seymowym, de data Iulii I die, waruie. A ieśli by iakie przed tym in praeiudicium praw y wolności stanom Ruskim wydane były, tedy wszystkie takowe tym swym przywileiem annihuluie y wniwecz za czołembiciem, iakośwy rzekli, wszystkich stanow W. X. L, obraca.

Rok Pański 1569.

Czasu incorporatij Xięstw Ruskich y ziemie Wołyńskiej do Korony Polskiej, iakowe by praerogatiwy rownych do rownych, wolnych do wolnych ludziew przywracając, ludziom Graeckiego zakonu nadane były: przywileia tego z druku wydane iaśniey nad słońce pokazują. A wdzięczno pamiętne w tych przywileiach te są słowa: Ku temu też obiecuiemy y powinni będziemy wszech przerzeczonych Xiążąt, obywatelow y potomkow ich, tak Rzymskiego iako y Graeckiego zakonu będących, w ich starodawney czci y dostojności, iako z przodkow swoich y do tego czasu byli, zachować, y one wedle cnoty y godności każdego a upodobania naszego, bez zawady artykułow w statucie Koronym o Xiążętach opisanych, na urzędy zamkow, dzierżaw y dworow naszych, iako y inne szlacheckiego narodu ludzie przypuszczać. A trochę niżej: Tymże sposobem obiecuiemy, y powinni będziemy, dostojenstw y dignitarstw y urzędow duchownych y świeckich, wielkich y małych, tak Rzymskiego, iako y Graeckiego zakonu będących, nie umniejszać ani (7 п. 06.) zatłumiać y owszem w cale zachować. Wdzięczno pamiętne y dalsze w constitutiach drukowanych fol. 161, 163. 165. 167. et caet. A nad to co może być droższego, znamienitszego, narodowi Ruskiemu pod posłuszeństwem Patriarszym znajdującemu się? Iudicate et discernite Przeoświeceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce Miłsiwi Panowie.

Rok Pański 1573.

Confederacya generalna Warszawska w tym roku, iako w Rzeczypospolitey zabiegając szkodliwym seditiom, pokoy waruie pod obowiązkiem przysięgi, pod wiarą, poczeiwością y sumnieniem między rozroznionemi w relligiey: życzylibyśmy, aby każdy z Wielm. waszych, te charactery, ktore są opisane, fol. 209, w pomienionych constitutiach drukowanych, miał na dobrym baczeniu.

Tegoż roku Henrik Krol nowo obrany, przysięgając na Krolestwo, pokoy poprzysięga między rozroznionemi w wierze, a że niwczym nie ma naruszać swey przysięgi, tą conclusią kończy: sic me Deux adjuvet, to iest: niech mi tak Bog pomoże. A czegoż więcej potrzeba?

Rok Pański 1584.

Między inszemi roki szczęśliwy y ten rok był, względem przeczynego narodu Ruskiego, przeoświeceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce PP., a nayszczęśliwszy w Chrystusie braci naszej, do bractwa naszego Wileńskiego pod tytułem św. Troycy nazwanego, wpisane y po dziś dzień wpisujące się. Abowiem naypierwiy tego roku Metropolit Onisiphor Dziewoczka bractwo nasze założył, porządki napisane podał, z podpisem ręki swey y przyłożeniem pieczęci Metropolitańskiej approbował, ktore porządki oryginałem nie poiednokroć iuż na seymach pokazywane były, a u nas, y po dziś dzień znaydujące się, gotowiśmy y teraz one, gdy tego czas y potrzeba ukaże, pokazać.

Rok Pański 1585.

Za szczęśliwego panowania św. pamięci Krola Stephana tymż ludziom starożytney wiary Graeckiey y nam successorom ich nadany iest przywiley, de data w Niepołoniczach, te paragraphy zawieraiący w sobie: Nie uwłaczać nie chcemy, a zwłaszcza ludziom relligiey Graeckiey, ktorzy w Krolestwie naszym y w Wiel. X. L. caeremonie (8 π.) Graeckie zachowuią y Relligią starą wyznawaią, ponieważ od starego kalendarza porządku odstąpić y świat od

zwyczajnego biegu odmienić bez Patriarchow pozwolenia onym się nie godzi. A trochę niżej w tymże przywileju: A żeby bezpieczniejszy y mocniejszy na potomne czasy pokoy między ludźmi różney wiary był zachowany; iudziom religiey Graeckiey, y którzy w W. X. L. żyją, uchwały wszytkie relligiey Graeckiey y cacremonie według starego kalendarza porządku y opisania wolno y spokojnie w Xięstwie naszym obchodzić, używać y zachować, y ze wszytkich inszych porządkow y uczynkow pobożnych cieszyć się, cerkwie nabożeństwa swego, szpitale y szkoły, tak murem, iako y drzewem budować, ubogacć, y wszytko zwyczajem starodawnym approbowane y od przodkow naszych powolne y przywilejami stwierdzone dzierżać, mieć, wszelaką moc y wolność dać, pozwolić y stwierdzić umyśliliśmy, iakoż terazniejszym listem naszym dаемy, pozwalamy, fundujemy, także poki o kalendarza używaniu między Papieżem Rzymskim y Patriarchami Graeckimi skończono y rozstrzygniono nie będzie.

Rok Pański 1586.

Na confaederathey generalney Warszawskiej pokoy między różnionemi w wierze zachować, także obietnice czynią, żeby się przeciwko prawu przywilejom y świebodom nic nie działo.

Rok Pański 1587.

Za szczęśliwym tym początkiem, gdy de die in diem rośło w Chrystusie bractwo nasze Wileńskie, a im daley tym więcej do rejestru brackiego, począwszy od Metropolity Rahozy ieszcze nie odstępnego, Iasnie Wiel. Ich M. PP. Senatorowie y Ich M. Pano wie obywatele Koronni y Litewscy poczęli się wpisywać, a przy nich iak z magistratu Wileńskiego burmistrze, raycy, ławnikowie prawosławni, tak y P^ř. ||(8 x. 06.) mieszczanie imiona swe wno sić. A o tym posłyszawszy w inszych miastach Iego Krolewskiej

Mści wtaż bractwa, za consensem Iego Krolewskiey Mści, przykładem naszym zakładać, a do nas o przepisy porządkow posyłać poczęli. Za słuszną się rzecz zdało z druku na świat one wydać, iakoż y wydano, dedikuiąc ie godney pamięci społbratowi swemu Wielmożnemu Panu Bogdanowi Sapiezie, Kasztellanowi Smoleńskiemu. Do ktorych drukowanych porządkow, zawitawszy w te kraie, św. pamięci Ieremiasz Patriarcha chętnie rękę swą podpisał y pieczęć na lepsze potwierdzenie przyłożył. Co obie iak nieiakiie dwa kley-noty oryginałami chowaiąc u siebie, a za okkazyią temu się przypatruiąc, że przy Ich M. niektórych PP. Senatorach do kilku set Ich M. PP. obywatelow y Koronnych y Litewskich w bractwie naszym wpisanych, znayduie się w tych uciskach naszych y traduc-tiach, iako iednę uciechę odnosimy. Iż inaczey się w samey rzeczy, a inaczey się w powieści odstępných znayduie.

Rok Pański 1588.

Tęgo roku w Bodze zmarły niaśnieyszzy Zygmunt III, szczęśliwie na to państwo następując, a poprzysiegaiąc od ś. pamięci antecessorow swoich prawa y przywileia nadane, poprzysiegać rączy y te od nas producowane. Dokładaiąc w iuramencie swym y tych słow zlotemi literami godnych pisania. *Pacem quoque tranquillitate inter dissidentes de religione tuebor, manu tenebo, nec ullo modo, vel iurisdictione nostra, vel officiorum nostrorum et statuum quorumvis auctoritate, quanquam afficiam, opprimique causa religionis permittam, nec ipse afficiam, nec opprimam.*

Rok Pański 1589.

Mędzy szczęśliwemi szczęśliwszy, między wesółemi weselszy ten rok był przeznaczemu narodowi Ruskimu, a to względem hoy-nie a szczodrobliwie za wolą y zrządzeniem Boskim pokazaney łaski od w Bodze zmarłego Niaiśnieyszego Krola Pana. Był pierwszy seym po szczęśliwszey koronaciey walny Warszawski tego roku, na który Metropolit w Bodze wielebny Onisiphór Piotrowicz z Episkopami, pod nim będącymi, y barzo z wielkim gronem duchowieństwa

przyiachał, y niektóre obciążenia y dolegliwości swoje publice przekładał. A Krol Iego M. ś. pamięci y z wrodzoney dobroci swey Pańskiej y za prozbą wszystkich stanów, seymu należących, miłściwie y łaskawie onego wysłuchawszy, y temu zabiegając, aby się już więcej to nie działo, (9 II.) rozkazuje zaraz wydać z cancellarii swojej między inszemi takowy przywilej, w którym za iedno z duchowieństwo Graeckiey religiey pod posłuszeństwem patryarszym będące porownywa, mówiąc te słowa: A będąc fundatorem y naywyższym obruncą cerkwi Bożych y danin na nich, te dostojenstwa duchowne—Archiepiskopstwo, Metropolitaństwo, Episkopstwa, Archimandrytstwa, Ihumenstwa y wszytek stan duchowny zakonu Graeckiego niwczym nienaruszając, wcale y przy zupełney mocy, władzy, w zacności y dostojenstwie, iako duchowieństwo zakonu Rzymskiego zostawuiemy, y z łaski naszej Gospodarskiej mocą seymu terazniejszego, za prozbą wszystkich stanów seymu należących, to onym daiemy, y tym listem przywileiem naszym na wszystkie potemne czasy wiecznie waruiemy y tak mieć chcemy. Coż przeciw tego rzekniecie panowie uniaci? Ieślibyście chcieli żądać, nie był taki przywilej wadany? Durum est contra stimulum calcitrare, bo originaleni mamy go ad manum: ieślibyście też chcieli, według swego biegu dawnego y zwyczaju, sami się ubrać w tę kosztowną czatę, długa barzo na was y nie proportionalis, bo w takiej nigdyście nie chodzili, ponieważ y na myśl ta unia drugiemu nie przychodziła, ale raczey na potłumienie waszych terazniejszych powieści, a na wieczną sławę y pociechę wszystkich prawosławnych to, czego pilnie słuchaycie, nastąpiło.

Tegoż roku szczęśliwego, y nadder szczęśliwego, nawiedził Bog lud swoy wybrany: posłał do nich oycą w Duchu y pasterza, z wiekow onemu należnego, który szczęśliwie ze Wschodu z stolice swey Konstantinopolskiej do państw Iego Kr. M. Korony Polskiej y W. X. L., dla doyrzenia y sporządzenia porządnego w cerkwiach nabożeństwa Graeckiego, iako do własney dioecessiey swey, gdy iachał, św. pamięci Krol Iego. M., iako własnego pasterza y zwy-

kłego w religiiy Graeckiej, chętnie przyiąwszy, onemu według dawney zwykłej władzy iego universale swoim, od Metropolity zacząwszy, wszystko duchowieństwo sądzić, rząd między nimi czynić y występnych karać, miłościwie y łaskawie pozwala, specificie te słowa w pomienionym universale wyrażając: Wszystkie sprawy cerkiewne duchowieństwu Iego M. z dawnych czasow w Państwach naszych należące odprawować... et caet.

To już nie novum emergens iuridica Patriarchi: nie nowa Ruś, która onemu posłuszeństwo oddać.

!!(9 x. 06.) A gdy się szczęśliwie zwracał z tego państwa do stolicy swej Przeoswiecony Patriarcha, powtore wydane były universale, iżby wszędzie był przyjmowany, spokojnie do granic Korony Polskiej przeprowadzony, y nieiakiś Paisy archidiakon, prowadzący go, gdy się zwroci nazad, dobrowolnie wszędzie przepuszczony; de data w Wilnie tegoż roku, Julij 26 die.

W tymże roku bardzo wiele stanow rocznych, y sławetni mieszczanie, chcąc nasze bractwo, cerkiewnym Troieckiem nazwane mieć od św. pamięci Krola Pana confirmowane, udają się z uniżoną prośbą swą y szczęśliwy effect otrzymują. Wydać bowiem rozkazano w Wilnie, Julij 21 die, przywilej takowy, w którym porządki pomienione brackie approbowano, a o iuridice Patriarszey w tym Państwie tak wspomniano: Na co y błogosławieństwo zwierzchnieyszego pasterza Ich Archiepiskopa Konstantinopola y Wsieleńskiego, to jest Accumenici, abo Powszechnego Patriarchy Oyca Ieremiasza przed nami Krolew pokazywali. W tymże przywileju za insignia nadany nam jest Obraz św. Troycy na początku od nas położony. Nie nowo tedy w roku 1608 utworzonemu uniatskiemu Bractwu nadany, y sprawiedliwie sądząc, służy ten przywilej, ale temu, które na on czas pod posłuszeństwem Patriarszym znaydując się, pod tymże posłuszeństwem, aż do tego czasu stale y nieodmiennie trwa. A że za łaską y pomocą Bożą lubo to w codziennych niemal uciskach bractwo to nasze znaydujące się, y po dziś dzień nie odstąpiło od pasterza swego y duchownym y świeckim prawem iemu należnego: iakoż może które, w kilka dziesiąt lat po nim sklecone, naciągać ten przy-

wiley sobie, ponieważ ieszcze y na świecie iego nie było. Kto zaś odstępuje Patriarchi, tenże y przywileiu sobie tego usurpować y naciągać nie może: sam to rozum ukazuje.

Rok Pański 1591.

Iak niegdyś za złotych y szczęśliwych wieków Apostolckich rosło y krzewiło się chrześcijaństwo, tak tego wieku złotego w Koronie y w Litwie wszyscy prawosławni garneli się do związku w Chrystuste: y budując się z Bractw Wileńskiego y Lwowskiego za błogosławieństwem Metropolity y Episkopow prawosławnych Bractwa także fundowali. Czego świadkiem między inszych barzo wielu owe nam pamiętne: Brzeskie, Lubelskie, Bielskie, Krasnostawskie, Hołoborskie, Buzskie, Halickie, Gorodeckie y insze, których teraz ledwo pamiątka za wyniszczeniem przez zuniowanych zostaje. A każdy z Episkopow w miastach dioecesii swoey błogosławąc (sic) mieć Bractwo, napierwiey [(10 п.) przypomniał błogosławieństwo Patriarchi Konstantinopolskiego, bo się też y sam pod iego władzą naydował.

Do tego acz ieszcze w roku 1585 od ś. pamięci Krola Stephana na seymie wolnym Warszawskim za instantią Onisiphora Metropolity potwierdzony już był przywilej ś. pamięci Zygmunta Krola Polskiego, anno Domini 1511 dany Metropolicie ś. pamięci Iosephowi na potwierdzenie synodu, w Wilnie roku 1510, iakośmy wyzszey już przypomnieli, celebrowanego. Iednak y w tym roku 1591 otrzymaliśmy powtorne potwierdzenie pomienionego przywileiu od zmarłego w Bogu Zygmunta III.

Rok Pański 1592.

To też trzeba widzieć kożdemu, że Bractwo y błogosławione y przywileiem konfirmowane nie wiązało się do wszytkiej cerkwi Ś. Troyce, ale tylko do iednego ołtarza, słowieńskim dialectem Strzetenia Hospodnia, to iest Purificationis Beatae Marie Virginis, a vulgo, święta Gromnić. Nie wszytki cerkiew y monaster był nam dany, bo to oboie za przywileiem Krolewskim magistrat religiey Grackiey prawosławny, pod posłuszeństwem Patriarszym będący, nie uniatski terazniejszy, z mieszczany y wszytkim pospolstwem, nie z temi, co

się od nas, iedni dla mieysca w radzie, a iak radzić mało co umie-
iąc, drudzy dla poratowania siebie w niedostatkach swych z proven-
tow cerkiewnych, ktore przed tym dokilkunastu cerkwi należały, a
teraz iedna ich odbiera, każdego roku odrywaią, ale wtąż z prawo-
sławnymi pod tym że posłuszeństwem Patriarszym miał w swym
zawiadywaniu. Ale tylko trapeza albo refectarz y szkoła pozwolone
były, na co wszystko dał też był błogosławieństwo swe w tymże
roku y Michał Rahoza Metropolit ieszcze nie odstępný, y lubo to
za pomocą Bożą a za łaską ś. pamięci Krola Pana nieschodziło nam
na mieyscu, gdziebyśmy modły Panu Bogu oddawać y consultacie
swoie w zebraniu się na schadzkę braterskim miewać mogli, ale że
im daley tym więcey przybywało z wielu stanow roznych do Brac-
twa naszego, a za tym y na przestronności względem nabożeństwa
nam schodziło, z tych miar staraliśmy się o insze mieysce prze-
strzenieysze, gdzie y względem nabożeństwa tutiores być moglibyśmy,
y insze powinności w artykułach brackich opisane bez przeszkod do
skutku požądanedo przywodzić.

Na ktore się za zrządzeniem Boskim zdobywszy, nie wprzod do
fundatij iakich, do budowania y murowania cerkwie y monastera
udaemy się, ale zaraz na seymie uniżone proźby swe ścielemy pod
nogi Maiestatu ś. pamięci Krola Pana naszego o pozwolenie tego
wszytkiego, y otrzymywamy ie za łaską y pomocą Bożą na seymie
walnym Koronnym, za włożeniem się w to Wielmożnych ich pp. Se-
natorow relligiey naszej Graeckiey, także z koła rycerskiego barzo
wielu znamienitych person y sławetnych miecz¹⁰ (10 л. 06.)czan mia-
sta Wileńskiego, do Bractwa naszego wpisnych, z miłościę łaski
ś. pamięci Krola Pana. W którym same słowa wyrażone usta ta-
mują odstępcom naszym.

Oni udaiają, że na proźbę mieszczan tyle ten przywilej wydany,
a w przywileiu tak napisano: Za doniesieniem nam prośb na
czołembicie stanow wielu roznych, tak osob pew-
nych z panow rad naszych, iako y koła rycerskiego—
mieszczanie co? Appendix: y sławetnych mieszczan miasta
naszego Wileńskiego, ludzi narodu Ruskiego, zako-
nu Graeckiego. Daley co w tym przywileiu? Według artiku-

łowy porządkow ich Bratskich na piśmie z druku wydanych y przed nami Hospodarem pokładanych, także według listow y błogosławieństwa zwierzchniego pasterza w relligiey ich Patriarchy Konstantinopolskiego, oyc a Ieremiasza. Gdzież tu wsmianka o Bractwie uniatskim w roku 1608 skleconym? Gdziesz tu wzmianka o tym pastyrzu, ktoremu oni w roku 1595 posłuszeństwo samowolnie oddali? Iudicate discernite, Przeoświeceni, Iasnie Wielmożni, a nam wielce Miściwi Panowie. A my po te czasy wołaliśmy z prorokiem: Iudica nos Deus et discerne causam nostram. Ciz in unione przeciwko iasney prawdzie smieią udawać y z motyką się na słońce rzucając, temi słowy uszy ludzkie napełniać; „Nowa to Ruś nową cerkiew swawolnie zbudowała.“ A to ieśli nie iawna calunnia? O Boże miłościwy!

Do przywileiu te inter alia contenta były podane Bratstwu Wileńskiemu pewne domy y kamienice, iedne kupnym prawem, drugie zaś darowanym dostali się; a te mianowicie, na których teraz wpiśni bracia a duchowni oycowie naszi monaster założyli, celi y szkoły pomurowali.

Samego św. pamięci w Bogu zmarłego Pana zaszła ta deklarata. Bili nam Hospodaru czołem, abyśmy im te domy za iedno na dom Bractwa ich cerkiewnego złączone, na szkoły y na wychowanie w nim ludzi uczonych duchownych y świeckich y innych wszelakich sług Bratskich przywileiem naszym stwierdzili, w czym my Hospodar, widząc być prośbę ich słuszną, na czołembicie ich uczyniliśmy to, y iak wprzod tego z szcudrobliwey łaski naszej na wolne używanie wszelakich świebod w nabożeństwie ich ku rozszyrzeniu chwały Bożey to Bractwo cerkiewne im nadaliśmy y przywileiem naszym na wszystkie potomne czasy stwierdzili. Ktore Bractwo ich pomienione y tym przywileiem naszym na wieczne czasy nieporuszenie ze wszystkimi wolnościami y świebodami od nas Hospodara nadanymi umacniamy. Tak y one do-

my ich na Bractwo cerkiewne kupione, darowane, w granicach swych zwyż opisanych, w iedno mieysce złączone, w którym iuż oni szkoły Graecką, Ruską, Łacińską y Polską założywszy, ludzi na to godnych duchownych y świeckich, tak do nauk narodu chrześciańskiego y dziatek małych y do wszelakich posług y ozdob tego Bractwa y nabożeństwa swego chowaią, z łaski naszey Hospodarskiey, wiecznie nieporuszenie utwierdzamy. Maią y wolni będą oni pomienieni bracia Bractwa cerkiewnego, iako w monasteru św. Troycy w mieście Wileńskm na zwykłym mieyscu schadzki swe mieć, gdzie y przed tym mieswali: tak y do tego swego domu Brackiego schodząc się, namawiać, y wszelakie potrzeby Bractwa swego odprawować, gdzie im tego potrzeba okaże. Także ludzi w piśmie uczonych, duchownych y świeckich, tak wiele iako potrzeba okaże, chować, szkoły Brackie na naukę dzieciom ięzyka Graeckiego, Ruskiego, Łacińskiego, w tym domu swym mieć, gdzie wszelakie nowego y starego zakonu ku nauce dzieciom wszytkiego narodu chrześciańskiego, y inne wszelakie sprawy duchowne y świekie pismem Graeckim, Ruskim, Łacińskim y Polskim drukować, dzieci braci wpisney narodu chrześciańskiego y ubogich sierot, w szkole ich Brackiey darmo uczyć, y inne uczynki pobożne y młosierdne, wedle postanowienia y artykułow Brackich, na piśmie z druku wydanych, przed nami Krolem pokazywanych, odprawować maią. A ieśli takim przywileiem grunty nasze brackie są warowane, na coż się działy po te czasy za podżogą wa (11 X. 06.)szą niepoiednokrotne na nie invazie? Czemu różne despecta y obelgi wyrządzywano nie tylko studentom szkół naszych, ale y samym w nich professorom, a pod czas y szafarzom tajemnic Pańskich? Czemu schadzki nasze na dobro cerkiewne swowolnym zgromadzeniem określono? Co za potrzeba była starać się wam y biegać po mandaty o drukarnią?

A zatym ludzi niewinnych turbując, do szkody ich wielkiej przywodzić? W iaki cel y koniec spisowaliście z woźnemi tych, co do cerkwie świętego Ducha chodzą? Co za okazją y przyczynę mieliście instantią czynić o wydanie mandatow? a potym y wymoc u sądu Assessorskiego bezстыдnie to, iżby pod dwiemakroć statysięcy kop. litowskich zaczęta cerkiew murować zakazali? Ponieważ takie nas, gdy was ieszcze nie było, pozwolenie od św. pamięci Krola Zygmunta III uprzedziło. Wedle przemożenia swego y cerkiew nabożeństwa swego na tych pomienionych grunciech domow ich Brackich, iaką mieć zechcą, wolno im będzie murem y drzewem budować y wszelakich caeremonij nabożeństwa ich, według zwyczaju chrześciańskiego, świecbodnie y dobrowolnie zażywać pozwalamy. Na co, nakoniec, łączycie w iedno z cerkwią y monastyrem św. Troyce, gdyż Bractwo nasze, tytułem tylko św. Troyce nazwane? gdyż w tymże przywileiu *distinctio* albo rozdzielenie takowe zaszło:

A iż pierwiew tego z łaski naszej Hospodarskiej monaster cerkiew założenia św. Troycy zakonu Graeckiego, w mieście naszym Wileńskim, z folwarkami do niego należącemi, także z domami na grunciech cerkiewnych y z placami ku tey cerkwi y monastyrami z dawna przysłuchującemi, w opatrność y w dozor burmistrzom y raycom miasta naszego Wileńskiego, ludziom nabożeństwa Graeckiego, daliśmy. A to Bractwo ich w postanowieniu ich Brackim iest nazwane cerkiewnym założenia św. Troycy monastera Wileńskiego, co oni czyniąc dla spraw pobożnych onym imieniem to Bractwo nazwali, iż się to na miłoserdne y pobożne uczynki postanowiło. Lecz aby się to pod władzą y *jurisdictią* ich urzędową z onym monasterem być nie rozumiało, tedy z tych przyczyn y dla snadniejszego odprawowania onych wszystkich spraw, w postanowieniu ich y przy-
(12 п.)wileiach naszych Hospodarskich opisanych,

iak one samo Bractwo cerkiewne, ze wszystkimi sprawami iego, tak y te obadwa domy, wprzod mianowane kupione y darowane, y w ieden dom na Bractwo cerkiewne, złączone, tak y to, coby oni napotym do tego domu swego wszyrz y wdłuż, bądź kupnym, darowanym, y iakimkolwiek obyczaiem, gruntow, placow, domow, y budowania nabyć, y przybawić mogli. Tedy iako to wszystko, tak y ludzi w tym domu ich Brackim mieszkających, wszystkich duchownych y świeckich, których oni dla potrzeb tego Bractwa swego chować zachcą, iako rzecz cerkiewną pod władzę y obronę naszą Kroiewską, wyiąwszy od wszelakich przysądow y praw Trybunalskich, Marszałkowskich, Ziemskich, Grodzkich, Mieyskich, zwierzchnością naszą Krolewską na wieczne czasy uwolniamy.

Niepotrzebnie tedy zaiste, a właśnie na szkodę wielką ludzi niewinnych mieszczan religiey starożytney Graeckiey, świeżo przeszłemi czasy wprzod do sądu ławniczego zapozywano, a potym za dworem odsyłano, o prawa, przywileia, o dobra Brackie cerkiewne, y z nich sprawować się należnym roskazywano: universały ad malè narratta upraszano, aby tylko Bractwu naszemu więcey kamienic skupować, co iest przeciwko tak iasnemu prawu, zabronili y od tego wszystkiego, coby kto chciał nam dać, darować, zapisać, oddalili. Iakoż za takowym swoim postępkim wiele dobr Bractwu naszemu testamentem legowanych y zapisanych gwałtem pozabierali y na swe pożytki obrocili, a to wszystko czynią przeciwko zwierzchności od P. Boga nam podaney, która iak starostow w Bractwie naszym z stanu szlacheckiego tak y wszystkie dobro leżące y ruchome na Bractwo legowane wiecznymi czasy tak, iakoście słyszeli, warowała y ieszcze daley posłuchaycie.

Wszakże gdzieby się komukolwiek z tego domu Brackiego od ludzi w nim mieszkających iakiegokolwiek stanu krzywda iaka działa: tedy z takowego starostowie y dozorczy tego Bractwa roczni każdemu ukrzywdzonemu sprawiedliwość czynić będą powin-

ni, według prawa pospolitego y statutu ziemskiego (a mieszczanin, co ma do prawa pospolitego y stanu ziemskiego y według onego sądzić). A gdzieby się takowemu z krzywdą sprawiedliwość być zdała, tedy tych starost rocznych w sobie wszytkiego Bractwa do sądu ziemskiego wojewodztwa Wileńskiego przypozwać takowy ukrzywdzony ma. (To iuż nie mieszczanina bo iemu forum na ratuszu stanowić się.) A sąd ziemski, według prawa, sprawiedliwość z nich czynić będzie powinien, od którego iuż appellatia nigdzie indziey, iedno do nas Hospodara, iako nadawcy y obrony tego Bractwa iść ma, y ten sąd iey każdemu takowemu dopuścić powinien będzie. A trocha niżej. I ktoby z dobrej woli swej na to Bractwo ich cerkiewne co nadał, albo testamentem odpisał, y potym chocia y bez testamentu co nadał, albo odpisał, tak rzeczy ruchome, iako y leżące, to na wszytkie potomne czasy przy onym Bractwie ich cerkiewnym wiecznie zostawać ma. Czego im żaden urząd Trybunalski, Marszałkowski, Ziemski, Grodzki y Mieyski, tak przy bytności naszej w tym Państwie naszym Wiel. X. Lit., nigdy bronić, ani się w to wstępować y przeszkody żadney w tym czynić im nie mają, y nie będą mogli; takiakoby krom żadnych przeszkod we wszelakich swiebodach y wolnościach w tym Bractwie cerkiewnym chwała Boża w naukach y ozdobach zakonu ich należących rozszerzać y mnożyć się mogła.

Zgańcież tedy Przeoświęceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce m. PP. Ich M., pp. uniatom takowe ich wszytkie postęпки, pociągające za sobą wzruszenie pokoju pospolitego. Pokazuycie te wszytkie ich processa ku szkodzie barzo wielkiej naszej wyniesione, a sądząc sądem Salomonowym, przysądźcie nam co naszego własnego iest, y to, co oni niesłusznie zabrali, niech nam koniecznie wrocą, bo swego własnego nigdy nie opuścimy.

Rok Pański 1594.

W tym roku 1594 złożony był synod w Brześciu Iunij 24 die od Michała Rahozy Metropolity, ieszcze nie odstępnego, na ktory, wyprawując Bractwo (13 π.) nasze Wileńskie posły swe w instructyey te nayprzednieysze paragraphy podało:

Bractwa cerkiewne od ś. Patryarchow podane, aby in suo robore zostawały.

Cerkiew Bracka aby niwczym nie była zniewolona, a mianowicie w Wilnie.

Exarcha albo Legat od Patriarchi, lub tuteyszy, lub tameszny, aby tu ustawicznie był.

U tey instructyey barzo wiele podpisow y pieczęci Ich M. PP. obywatelow rożnych wojewodstw y powiatow przyciśnionych, a Iaśnie Wielnożnych Ich M. PP. Senatorow y niektórych Dignitarzow owe są podpisy przy ich pieczęciach; iako to: Theodor Skumin, wojewoda Nowogrodski, Gryhorey Woyna, Kastelan Brzeski, Siemion Woyna, Kasztelan Mściśławski, Bohdan Sapicha, Michał Drucki Sokoliński, Ian Tryzna, Lukasz Haraburda, Ierzy Masalski, et caet, et caet.

Na ktore paragraphy, w instructyey citowane, gdy przyszło odpisować Metropolicie z Episkopami y wszytkim duchowieństwem, zgodnie namowiwszy się, taki respons na postulata Bractwa naszego Wileńskiego uczynił w liście swym z synodu posłom Brackim danym (a co się tycze Bractw, te in toto approbuia). Gdy zaś przyszło wzmiankować o cerkwi Brackiej Wileńskiej szyrzey się iuż tu zabawili, odpisuiąc w te słowa: Swieszczennicy Bractwa cerkiewnego Wileńskiego, iż przeszkody w monasteru ś. Troycy w odprawowaniu spraw duchowrych urzędu ich należących, od swieszczennikow burmistrzowskich cierpią: Tedy Bractwu Wileńskiemu swoją cerkiew na grunciech Brackich, według przywileiu K. I. M. na to danego, iaką zachcą y możność ich znieść może, budować błogosławienstwo daiemy. A do tego czasu poki swą cerkiew mieć będą, wolno ich swieszczennikom brackim według błogosławienstwa na-

szego Archiepiskopskiego wszelakich swiebod y wolności w sprawach duchownych w tey cerkwi Ś. Troycy monastera Wileńskiego zażywać. Y troche niżej tamże: Iednakże y po zbudowaniu im cerkwi swey przed się ołtarz Stretienia Pańskiego w tey cerkwi Ś. Troycy, według błogosławieństwa Patryarszego y przywileiem potwierdzenia Iego Kr. M., na wieczne czasy (13 x. 06.) niwczym nieporuszenie dla odprawowania chwały Bożey przy Bractwie ich zostawać ma.

Izali tedy swawolnie wprzod zbudowało drzewem, a teraz mrować cerkiew poczeło Bractwo nasze? gdy wprzod zaszedł consensus Krola Pana na to, a wrychle y błogosławieństwo synodalne nastąpiło takowe, przy wielu pieczęciach y podpisach, y tych person pieczęci y podpisy mające: Michał Metropolit, Ipatiey Episkop, Gregory Protonotary, Gedeon Brolnicki, Paisiey, co potym był Pińskim Władką. A przeto koždy, co mowi że swawolnie, niech się z sumnieniem porachuie, a więcej iuż nie grzeszy.

Rok Pański 1595.

Przypatrzysz się zdrowym okiem y uważysz dobrze wszystko, co się tego roku działo, wybornie przyrównać ten rok do onego widoku,—głowę ze złota naprzedniejszego, piersi y ramiona ze srebra przewybornego, biodra z miedzi, golenie z żelaza, a nogi częścią z żelaza, częścią z gliny,—iako Daniel Prorok c. 2. wypisnie,—mającego. Wszystko bowiem porządnie sporządziwszy ś. pamięci Ieremiasz Patryarcha między Episkopami, zostawiwszy tu na mieyscu swym za consensem zgodnym wszystkich Exarchę Thronu Konstantinopolskiego Cyrilla Terleckiego, y listem swym, de data w Brześciu roku 1589, aug. 6, na tym przełożeniu potwierdził. A iżby sporki iakiey nie było na synodach, każdego roku zwyczajnie odprawujących się, warował drugim listem, objaśniwszy który po którym z Episkopow ma zasiadać. A obiema temi listami Patryarszymi, gdy wyprawiono na tegoroczny walny seym do Krakowa, prosząc o confirmatię seymową, tak się y stało: bo oba te listy Patriarsze były confirmowane, w przywileie wpisane y z cancellaricy potrzebującym wydane.

Tegoż roku 1595 tak szczęśliwego, februarij 9 die, gdy się okazała pierwsza część tego roku—głowa złota, piersi y ramiona srebrne maiąca—poczęła się też y miedź z żelazem pokazywać. Bo tegoż (ach! ach! żałośnie y wspomnieć) roku zapuścili się samowolnie niektory persony (obawiając się, aby dla excessow swoich wielkich nie byli karani y z urzędow swoich degradowani) do Rzymu dla oddania posłuszeństwa ś. oycowi Papieżowi: o czym gdy się głosy między ludźmi poczęły nosić (gdyż to było niesłychane novum w Rusi emergens, y w tym Państwie) zaraz y pierwociny tey wielbney uniey w słownych powieściach od pozostałych tu, a na to już przypadłych, pokazały się: na tych miast generalna protestatia przy bytności bardzo wielu zacnych y znamienitych pierson, zaniosł na urządzie grodzkim Włodzimierskim ś. pamięci ociec Gedeon Bałaban, Władyka Lwowski, Galicki y Kamieńca Podolskiego, Archimandryt Zydziczyński, obciążliwie uskarżając się na tych pierwszych wszystkich odstępcow, twierdząc (14 X.) to, że mimo wiadomość wszystkich stanow tak duchownych, iako y świeckich, to czynić wazyli się,—dokładając y tego, że nigdyśmy listow o to, tak do ś. oycy Papieża, iako y do Iego Kr. M., nie pisali: a ieśli teraz popisano y pooddawano imieniem naszym, tedy czyniono to podstępnie z nami. Pisano na gołych memranach naszych nie na to, ale na co inszego, z synodu Brzeskiego niektorym z nich od nas powierzonych. Szukaycie ieno iey iulii 1 die: tego roku tam ią panowie uniatowie znaydziecie.

Przyjął ci in gremium ich Ecclesiae Romanae ś. ociec Papież na ten czas będący, lecz z tą conditią, iż wprzod przysiąc musieli, że od wszystkiego narodu Ruskiego duchownych y świeckich, o czym się żadnemu nie śniło, z tymi listami są posłani. A zwrociwszy się z Rzymu, gdy zawitali do Krakowa, pilnie a pilnie o nowe obrony prawne (iako nowa Ruś) starając się, usiłowne proźby do w Bogu zmarłego Krola Pana o przywilej donosili (ktorego iakoby dostąpić mieli), aby z duchowienstwem kościoła Rzymskiego porownani byli. A obawiając się, aby za taką swą robotkę karności nie odnieśli, za najpotężniejszy warunek być sobie rozumieli: aby Patryarcha Konstantinopolsky, ktoremu iuridika w tym państwie według prawa

duchownego y świeckiego należy, albo Exarcha iego, więcej iuż tu nie bywał, y do nas nie miał, tedy na granicach zabronić im przyjazdu wolnego. Owdzie zaś w państwie tym, ieśliby kto przecznym był, snadnie się zabieży; czym że? Mandatami, universałami y dalszym processem prawnym, czego wszytkiego, iak z oycem naszym w Duchu y z nami po wszytkie te lata odstępstwa swego postępowali, iawnieśmy doznawali y teraz doznawamy, iako o tym niżej posłyszycie.

Niestusznie tedy PP., w unij będący, praw, świebod y wolności nam nadanych usurpują y nimi się szczycą, ponieważ samowolnie y bez dania żadney przyczyny od oycy y pasterza swego, który ich z wody y Ducha odrodził, odstąpili. A dawszy taką sprawotę o sobie y PP. uniatow, skąd się ta unia y dla iakich przyczyn wszczęła, progres niemal wszytek a sprawiedliwie do wiadomości ludzkiej (bo nie każdemu to wiadomo) podawszy, do dalszych dzieiow a tych żałosnych nowej Rusi z starą przystępujemy.

Rok Pański 1596.

Dwa synody na ten czas w Brześciu się odprawowały: ieden na którym unia promulgowana była; drugi, z ktorego Władykowie, Archimandrytowie y barzo wiele duchowieństwa znamienitego, także Xiążęta, Dignitarze, Urzędnicy z barzo wielą pp. obywatelow Koronnych y Wiel. X. Lit., wyprawili posły swe iego M. P. Lawrentiego Drewińskiego, terazniejszego czasznika z ziemie Wołyńskiej, z iego M. P. Matfiejem [(14 X. 06.) Malińskim, sekretarzem, protestując się solenniter przeciwko unii y synodowi od zuniowanych odprawowanemu, de data w Brześciu Litewskim 9 oktobris.

Tegoż roku za instantią pp. uniatow zaczęły się owe wszytkie Rzeczypospolitey szkodliwe kłotnie: wprzod Bractwu naszemu trapeze albo refectarz odzięto gwałtem, na co iest relatia woznych y protestatio solennis nasza, aprillis 6 et 12 die.

Tegoż roku protestatią o toż y zaś przeciwko X. Metropolitowi zuniowanemu, iunii 25 die.

Tegoż roku odięto ołtarz Bracki ze wszytkimi aparatami y skarbami cerkiewnemi, y szyroce wszytko wypisuiąca na urządzie

grodzkim Wileńskim, decembr. 29 die zaniesiona o to relatio et protestatio.

Tegoż roku, użaliwszy się tak wielkich persecutij naszych, zgodnie wszyscy pisali list z koła Trybunalskiego do Oświeconego Xiążęcia Radziwiłła, na ten czas Woiewody y Hetmana, prosząc pilno, aby takowym persecutiam zabiegał. Iakoż Iaśnie Oświecone Xiąże nie dopuszczało tego roku dalszey krzywdy nam czynić.

A interim trochy pokoiu zaściągszy, a nie mając mieysca gdziebyśmy Panu Bogu modły swe oddać mogli, na gruntach przeczacney familiey Ich M. PP. Wołłowiczow od Wielmożnych Paniey Iey M. P. woiewodziney Brzeskiej y Iey M. P. woiewodziney Smoleńskiej Bractwu naszemu nadanych y przyznanych, ale że na to iuż y consens Krolewski y błogosławieństwo synodalne zaszło, kosztem y nakładem szlacheckim (a nie tego złego y niezbożnego człowieka, ktorego zli też y niezbożni w ustawicznej pamięci imię y na ięzyku swym mając fundatją tey św. cerkwie przypisują y onę bluźniąc na Ducha Św. niezbożnie mianują) zaczęto drzewem budować y zbudowano cerkiew, Zeyścia Św. Ducha nazwaną.

Rok Pański 1598.

Następuje w tym roku św. pamięci Krola Pana odiażd do dziedzicznego państwa swego, pod który spostrzegłszy, że się za takimi postępkami uniatow na zło w Rzeczyp. zanosi, a zabiegając, aby (czego Boże nie day) do iakich rozruchow y tumultow nie przyszło, roskazuje wydać uniaśy z cancellariey swoiey ab utrinque pokoy warując, do szczęśliwego zwrocenia się swego, de data w Warszawie, kwietnia 13 dnia. Lecz y na to oni nic nie dbali.

Rok Pański 1601.

A w nim zaraz protetestatia zachodzi na urządzie grodzkim Wileńskim od Bractwa naszego o otrzymanie mimo rozpis zaocznie decretu assessorskiego na skasowanie praw y przywileiow naszych Brackich.

!(15 ж.) Tegoż roku, novembris 4 die, list pisze koło wszystkie Trybunalskie zgodnie do Iego M. Pana Kanclerza, aby się z wy-

daniem decretu tego, prawom, przywileiom y wolnościom szlacheckim praeiudicium czyniącego, zatrzymał.

Rok Pański 1604.

Ten rok to w sobie zamyka: skoro się za błogostawieństwem Bożym Brastwo nasze zaczęło natychmiast porządki approbowane do skutku przywodząc, według przywileiu od nas pokazanego, obierano z stanu szlacheckiego dwie persony na starostwo, a czterech z panow mieszczan, aby w niebytności Ich M. w Wilnie obecnie residuiąc dozorcami byli, y klucze u siebie mieli od spraw wszystkich, apparatow y skarbow naszych Brackich cerkiewnych, z których iednego, a snać przedniejszego dozorcę uwiodła pokusa folwarkiem iednym pod Lidą, nazwanym Lubartowo: nic nie trwając o wstyd od ludzi, nic nie dbając na sławetne urodzenie swoje, rzekszy o nim (salvo honore) prawdę, potajemnie zabrał wszystkie oryginaly przywileiow nam należących. O co zaraz, zaraz też zanesione były protestatie. Iedna na Trybunale w tymże roku maj 28 die. Druga na ratuszu u sądu gaynego iunii 18 die. Gdzie zaraz y na piśmie podano, ktore prawa y przywileia oryginałami nam poginęli. Trzecia drugi raz na Trybunale maii 28 czyniona z przypomina-
niem iuż inszego skarbu Brackiego, na ten czas zabranego.

Te wszystkie prawa y przywileie potajemnie zabrane, lubo to wszyscy twierdzili y pro carto wiedzieliśmy, że są u iednych ludzi, ale że z nimi nie odzywali się, przystęp do nich prawny był przytrudniejszy; lecz skoro na sądzie Iego Kr. M. Assessorskim w roku 1630 X. Pachomiusz Orański y nieiakiś Ian Korzenkowski, krawiec Wileński, z onemi się pokazali, natychmiast na zamku Warszawskim Iego M. P. Ławrenty Drewiński, chesznik ziemie Wołyńskiej, imieniem swym, iako starosta tegoroczny Bractwa naszego, y Iego M. P. Iana Ogińskiego, dzierżawcy Kormiałowskiego, iako collegi swego, także starosty tegorocznego w Bractwie naszym, solennem protestationem zaniósł, forum wolne sobie tak o prawa y przywileia, iako y o insze skarby nasze Brackie cerkiewne, y następcom swoim, gdzie prawo drogę ukaże, zostawiwszy.

Rok Pański 1605.

Tak gdy się zniewierzył ieden z panow dozorcow, nie owszeki iuż od tego czasu poczęto wszystko dowierzać drugim, raczey z stanu szlacheckiego dwóch obebrawszy, onym w zawiadywanie przy duchownych wszystko poruczono.

A gdy w tym roku seym następował, wiele Ich M. PP. Sena-
torow y Ich M. PP. obywatelow Wiel. X. L. podpisało się, pieczęci swe przyłożyli do instructij na seym, primario prosząc o to przez PP. posły swe, od siebie z Bractwa postane, aby znowu Metropolitę y Władkow mieć mogli pod posłuszeństwem Patryarszym, a instructia ta de data w Wilnie. Gdy zaś wyniesione były mandatem za dworem po Ich M. PP. starostow z stanu szlacheckiego, o takie praeiudicium nie omieszkaliśmy iednę protestatją w Minsku octobris 4 die zanieść, a dwie podać do urzędu grodzkiego Krakowskiego.

Stało się też y to tego roku, że dwiema decretami sądu głównego Trybunalskiego, iednym 20 iunii, a drugim augusti 12 die, odstrychniono nieboszczyka Pocicia od władzy, którą zamysłał y kusił się nad nami, a Bractwo nasze, pod posłuszeństwem Patryarszym statecznie trwające, przy prawach y przywileiach onemu należących nienarusznie zachowano.

Rok Pański 1607.

Otrzymaliśmy tego roku za pomocą Bożą, za włożeniem się w to wszystkich stanow seymowych, nie tylko constitutją, ale y przywilej, de data na scymie walnym iunii 18 die, w constitutiei, że przy obietnicy rozdawania beneficij cerkiewnych nie odstępnym od nas, ale naszym ludziom merè religiey Graeckiey; Bractwo też nasze przy przywilejach zachowano, a między inszemi processami prawnymi, decret assessorski w roku 1601, o którym przypomnieliśmy, był skasowany. Dzięki y za to Panu Bogu oddaliśmy y teraz oddaiemy.

Z przywileiu cieszyliśmy się po te wszystkie czasy względem tylko, że nas mianowano ludźmi wiary starożytney chrześcijańskiej,

Katholickiey, Graeckiey, Orientalney, pasterzow nam podawać miano: day to Iezu najsłodszy, — abyśmy tą rzecz z dawna pożądaną y skutkiem wrychle mieć u siebie mogli.

Rok Pański 1608.

Owo tu w tym roku będzie nowe Bractwo, spostrzegszy abowiem to pp. nniaci, że między inszemi Bractwo nasze cerkiewne Wileńskie uprzywileiowane, constitutią przeszłego roku na seymie walnym zostało approbowane, rzucili się, a nie mając na to żadnego pozwolenia od ś. pamięci Krola Pana, do zakładania Bractwa swojego nowego, y poczęli kłębić to przeciwko naszemu dawnemu uprzywileiowanemu swoje nowe. O czym dowiedziawszy się, zaraz obciążliwie protestowaliśmy się na rokach ziemskich Wileńskich, ianuarii 26 dnia, na nieboszczyka X. Pocieia, iak o to, że Iego M. do Wilna przyiachawszy, następo|(16 X.)wał na wszystkie prawa y wolności nasze, tak y o to, że Bractwo iakieś nowe przeciwko wszystkim prawom, świebodom y wolnościom naszym, przy cerkwi Ś. Troycy ważył się założyć.

Rok Pański 1609.

Iaka constitutia o religiey Graeckiey na tym seymie stanęła między drukowanemi znayduie się. Wprawdzie, drukując typograph, wydrukował na końcu: „przed Trybunałem compositi iudicii,” ale protestatie od różnych person, na różnych zaraz sądach zanesione, vitium w tym, albo pomyłkę typographowi przypisują, że inaczej namowiono było na gorze, a inaczej on wydrukował. A naypierw nieboszczyk X. Pociey, oblicznie stanąwszy in curia Regia Varsaviensi feria quinta ante Dominicam quinquagesimae proximae, protestuie się imieniem swym y imieniem wszystkiego duchowienstwa uniatskiego przeciw artykułowi w constitutiei o religiey Graeckiey napisanemu, że ieśliby się ktorey stronie praeiudicium iakie działo, tedy tego ukazano dochodzić przed Trybunałem zupełnym. A że przed całym Trybunałem dochodzić krzydy każdemu z duchownych ukrzywdzonemu nakazano; tedy y powtore solleniter się oto protestował.

Z typographiey zaś Warszawskiej drukowane constitucie tego-
roczne, gdy się rozniosły już po wojewodztwach y powiatach, a
między inszemi doszły też rąk ś. y godney pamięci Bohdana Ogiń-
skiego, podkomorzego Trockiego, posła na ten seym z tegoż woie-
wodztwa, y godney pamięci Eiedora Obuchowicza, sędziego ziem-
skiego Mozyrskiego. Ci postrzegszy to, że inaczey przy conclusiey
seymu namowiono y owe słowa—przed Trybunałem zupeł-
nym—zgodnie do constitutiey o religiey Graeckiey wpisano, zaraz
protestacie swoje zanoszą o słowko to compositi iudicii. Ieden
z nich na urządzie grodzkim Lwowskim, a drugi na urządzie
grodzkim Liwskim.

Tegoż roku za wytoczeniem się sprawy przed sąd główny Try-
bunalski z nieboszczykiem X. Pociem y terazniejszym X. Rut-
skim o odjęcie gwałtowne cerkwi y monastera św. Troyce y inszych
wszystkich cerkwi Wileńskich: otrzymaliśmy kilka dekretow, w
których wszystkie prawa y przywileia nam służyć y należeć uznaw-
szy, cerkiew św. Troycy, monaster y wszystkie cerkwie, ktore są
w Wilnie, nie będącym w unii przysądzono: mandaty zadworne y
assessorski dekret w tym roku na ubliżenie praw y przywileiow na-
szych udziałany, skasowano. A kto nie dopuścił stać się tak wszyst-
kiemu według tych dekretow xięgi tegoroczne Trybunalskie zawie-
raią go w sobie.

[(16 л. о6.) Rok Pański 1611.]

Seym walny w tym roku gdy złożony był, nie zaniechaliśmy z
posrzodku siebie wyprawić z instructią, przy pieczęciach sześciudzie-
siąt y ośmiu podpisow rękami zacney y rodowitey szlachty, zleciw-
szy onym starać się pilnie przy uspokoieniu gruntownym religiey
naszey, aby constitutią ieszcze decret ten Assessorski, 11 anni wy-
niesiony, był annihilowany.

Rok Pański 1613.

Na seymie tego roku walnym także zgodnie w Kole Poselskim
namowiona była constitucia, uspakaiąca gruntownie religią naszą,
a processa wszystkie y dekreta zadworne kasuiąca y znosząca. Lecz

przy conclusiey seymu, że prze nawalność spraw y krotkość czasu do tego przyść nie mogło, do drugiego seymu odłożono. Świadkiem tego progres na urzędzie grodskim Liwskim Iego M. P. Iana Ogińskiego, na tey seym posła z powiatu Kowieńskiego, de data feria quinta post Dominicam quadragesimaleni, Ramis Palmarum proxima, eiusdem anni.

Rok Pański 1614.

Gdy się ogłosił Metropolitą X. Rutski y tego roku w Wilnie na Metropolią naiezdzał, bardzo wiele protestatij przeciwko niesłusznemu naiazdowi Iego M., tak w Koronie iako y w Litwie, do xiąg ziemskich y grodskich w roznych wojewodstwach y powiatach pozanoszowano.

Rok Pański 1618.

Tu bo to dosyć łagodna constitutia tegorocznego seymu o relligiey Graeckiey stanęła, a iednak w unii będący protestowali się na owe słowa: Zachowuiemy w pokoju y w wolnym zwykłym nabożeństwie, do ktorego nie mają być przymuszani, a ni prawem pociągani.

Znając to do siebie bardzo dobrze, że ani kazaniem, ani spowiedzią do siebie nikogo nie pomkną, tedy roznych sposobow y fortelow, wrzkomo to postępkim prawnym idąc, zażywaią: a za tym wielu do złych terminow przywodzą.

A że na tymże seymie processa prawne dla uspokojenia do przyszłego seymu suspendowane były: attestatią na to mamy Wielmożnego Iego M. P. Krzysztopha Wiesiełowskiego, etc. etc., marszałka na ten czas Koła Poselskiego, de data w Warszawie 27 martii, eiusdem anni, z podpisem y pieczęcią Iego M.

[(17 π.) Rok Pański 1619.]

Na tegorocznym seymie po staremu acclamatij y hałasow bardzo siła była o uspokojenie starożytney relligiey Graeckiey, a że na nim nie przyszło do constitutiey, gruntownie nas uspakaiaiącey, zaszy o to protestatii od Ich M. PP. posłów, ktorym za nayprzed-

nieyszy artykuł o uspokoieniu religiiy Graeckiey starać się podano. Roskażcie tylko szukać w xiegach zamkowych Capitaneatus Branscensis. Tam o tym dostatecznie wypisano.

Rok Pański 1620.

Miedzy inszemi constitutiami niemal nakrotsza iest ta, ale my z niey contentissimi: bo reassumowano constitutią 1607. Za którą otworzyło się nam było pole domawiać się, że Metropolity y Władkow według tey constitutiei nie mamy: iakoż y zaraz prosiliśmy o to, aby pod posłuszeństwem Patryarchi Konstantinopolskiego świętey y nieśmiertelney pamięci oycu Iowowi Boreckiemu z łaski Bożej pierwszemu (po odstępstwie zuniowanych) prawosławnemu Metropolitowi Kiiowskiemu, Galickiemu y wszytkiey Rossii, y innym Episkopem beneficia, legitime im należące, oddane były. Ale do tego nie przyszło: w przyczynie pp. uniacy, ktorzy nie tylko beneficia cerkiewne niesłusznie zabierają, ale y na prawa y wolności szlacheckie następują; bo wielu electom nabożeństwa naszego na dostojenstwa y urzędy od braci zgodnie et nemine contradicente obranym, aby im conferowane nie były, powiadaiąc, że non est in unione, nie iest uniat: wielką przeszkodę czynią y czynić nie przestają. My y z tego contenci byli, że Bractwo nasze uprzywileiowane in suo robore zostało; a miedzy innemi dekretami y processami prawnemi, względem nas, wszystkie decreta zadworne y processy prawne tą constitutią seymową pokasowano.

Rok Pański 1621.

Po wielkich persecutiach, ktore się działy tego roku w stołecznym mieście Wileńskim: iak iednych w Chrystusie braci naszej, mieszczan niwczym niewinnych, do ciemnice podratuszney sadzano, drugich na ratuszu więziono y z magistratu Wileńskiego godnych ludzi, pod praetextem suspensu, y po dziś dzień rugowano, o co pełne są xiegi ziemskie y grodskie protestatij, niemal łzawi krwawemi napełnionych: z przypomnieniem y z rozných cechów do bractwa naszego (w ktorym za iedno są ubodzy z bogatemi) wpisanych, bo y tam wtaż się praeiudicia na ten czas działy: Otrzymaliśmy

dwa dekrety sądu głównego Trybunalskiego, a w nich post nebulam Phoebus tak się okazał, że nie unitom terazniejszym, ale nam ludziorz religiey starożytney Graeckiey wszystkie prawa y przywilecia należące być uznano.

(17 л. о6.) Rok Pański 1623.

Constitutia y tego roku o religiey Graeckiey zaszła, pokoy ab utrinque waruiąca, a processa prawne y suspensa od magistratu znosząca. Ale z oboygą nie się nie stało, za powodem y instantią gorącą niepokoioi cheiwych niektorych z pp. unitow.

Rok Pański 1624.

W tym roku miedzy inszemi exorbitantiami uspokojenie religiey Graeckiey za nieposlednieyszą exorbitantią przyjęto y w recessie seymowym miedzy inszemi inclusive położono.

Rok Pański 1625.

Toż się działo na seymie tego roku, co y przeszłego. Gdy bowiem absente ś. pamięci Serenissimo Ich M. PP. Senatorowie simul et semel z Ich M. PP. posłami exorbitantie, z Koła rycerskiego podane, uważali, miedzy innemi religia Graecka nie uspokojona od wszystkich Ich M. za exorbitantią uznana y przyjęta także była, z doniesieniem proźby do Ich M. P. posłów religiey Graeckiey, aby uleczenie oney gruntowne do przyszłego seymu odłożyli, co Ich M. na żądanie Ich M. y uczynili.

Rok Pański 1627.

Gdy przyszło do seymu w roku 1627 złożonego, nie uspokojono y naymniey gruntownie religiey Graeckiey, iednakże constitutia z upewnieniem uspokojenia na drugim seymie stanęła.

Rok Pański 1628.

W tym roku podstępnie z nami idąc Meletius Smotrycki, podobnym się być antecessorowi swemu (ktory inszego co usty mowił, a inszego co na sercu miał) obiawił. Lubo to publice w cerkwi ś.

cudotworney Pieczarskiej na fest Zaśnienia Przenaświętszey Panny, żadnego na się gwałtu nie mając, ale sam dobrowolnie napisawszy revocatią, według niey, w posrząd cerkwie na liturgiey ś. (przy bardzo wielkim zgromadzeniu duchowieństwa inszego y przybytności, tak z Korony, iako y z Litwy wielu godnych y znamienitych ludzi) zaraz po przeczytaniu Ewangelii A p o l o g i ą swą szarpał, palił, a iednak zwrociwszy się spokojnie do monastera Dermańskiego, wroczył się znowu nieborak in vomitus suos, a to dla intraty biednych kilku tysięcy złotych.

Bractwu też naszemu w zabranii nienależnym y zatrzymaniu nieprawnym od złota, srebra, pereł y drogich kamieni, apparatow [(18 π.) cerkiewnych, y tym podobnych ozdób: niemniej y bardzo wiele xiąg z biblioteki naszej Brackiey, Theologow tak Wschodnich iako z Zachodnich, tudziesz y rożnych historykow, przy inszych wszystkich rzeczach, z monastera naszego za usiłowną iego prozbą onemu przesłanych, na kilkanaście tysięcy złotych zaszkodził. O co wszystko zaszły iuż y processa niektore prawne, y czasu swego z nim samym y z kim prawo drogę ukaże prawem czynić pewnie nie omieszkamy.

Rok Pański 1629.

Na tym seymie o religiey Graeckiey constitutiey nie było, ale między innemi exorbitantiami y o relligiey Graeckiey exorbitantia policzona, y na łono iuż Rzeczypospolitey przyięta. Do tego nie poiednokroć proponowana y w responsach od ś. pamięci lego Kr. M., Pana naszego Młściwego, nie opuszczona, recessem tegorocznym seymowym do przyszłego seymu sześćcioniedzielnego dla uspokojenia gruntownego została odłożona.

Rok Pański 1631.

Z sześćcioniedzielnego ostatniego tego seymu za szczęśliwego panowania ś. pamięci Nayiaśniejszego Zygmunta III w constitutiey o relligiey Graeckiey wtąż reassumowano przeszłe constitutie: a interim pokoy ab utrinque, tak duchownym iako y świeckim ludziom,

tak w Koronie iako y w Wielkim X. Litewskim warowawszy, na przyszły seym wolny sześcioniedzielny uspokojenie odłożono było.

A co się tycze processow prawnych, tak o murowanie cerkwi w Wilnie, iako też o prawa, przywileia, Bractwu naszemu nadane, tudzież o suspensę z magistratu Wileńskiego iednego tylko iuż p. Iwana Szycika, raycy Wileńskiego, bo drudzy skoro się X. Rutskiemu poklonili y unią przyieli, na tych miast ich do magistratu przyjęto,—acz y z niego iuż ta suspensa roku 1623 constitucją iest zniesiona. Tedy te wszystkie pomienione processa, w którym kolwiek sądzie zasze, y na którym kolwiek stopniu prawnym zawisłe, przytym wszelką securitatem w odprawowaniu wolnego nabożeństwa et exercicio religionis Bractwu naszemu Wileńskiemu obwarowawszy, y aby się praeiudicia iakie onemu nie działy, autoritate sna Regia y wszystkich stanow seymowych zabroniwszy, za włożeniem się w to na tym seymie Ich M. PP. Senatorow, y na instantie po kilkakrotne zgodne z Koła poselskiego y gruntowne uspokojenie relligiey Graeckiey specifice do przyszłego sześcioniedzielnego seymu odłożono, na co iest attestatia Iego M. P. marszałka koła poselskiego.

Rok Pański 1632.

[(18 X. 06.) Iuż tu w pisaniu dalszych rocznych dzieiow Ruskich supersedować nam przychodzi, ponieważ według powieści philozophow de futuris contringentibus non datur scientia. Więcey też wyliczać o relligiey wszystkich urazow y angarij naszych przeszlorocznych nie zdało się za słusznie. Sama bowiem terazniejszego czasu ścisłość drogę nam do tego ukazała, a gdyby przyszło wszystkie podrobno na plac wywodzić musielibyśmy decisivè et conclusivè rzecz rzeczzone niegdyś owe słowa: co wszystko gdyby się podrobno spisało, et caet. et caet., nie mogłby y sam czas ogarnąć tego.

Do tego naydostateczniej citować wszystkie prawa, przywileia, świebody, wolności narodowi Ruskiemu z wiekow nadane, et hanc nostram Sinospsin otiułowac wszystkich ich dostatecznym spisaniem, było by y to summum inconveniens: podeymować się generalia specialibus defendere. Bogaci abowiem y nadder bogaci obywatele Ko-

ronni y W. X. L. relligiey starożytney Graeckiey w takie prawa, ktoremi się y po dziś dzień zdobią, szczycą. Nam dosyć było z temi się odezwać, ktore są ad manum w ubogim y strapionym Bractwie naszym, a niektore z nich w cudotwornym monasterze Pieszar-skim. Nakoniec w tych naszych a barzo krotkich rocznych dzieiach Ruskich przywodzić na świadectwo autorow nieznaomych, history-kow niepewnych, iako-to z Krewa, albo skąd inąd, owszeki się nam nie podobało, gdyż nie każdy uwierzy, co od takowych zapisano bywa. Dwuch tylko upodobaliśmy sobie, a ieszcze inszey confessiey: iednego biskupa War., a drugiego kanonika K. Aby w uściech dwoch, albo trzech świadkow stanęło każde słowo.

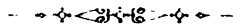
Daley coby czynić? Winni zostaiemy o to ieno, iż naywyższego Pana y Monarchę S. y żywot daiącego Ducha w ustawicznych codziennych y conocnych modłach naszych prosić, iakośmy iuż zaczęli y publice y privatim prosić y prosimy, aby on z nieprzebraney skarbnicy swey Pańskiej hoynie y szczodrobliwie darow swych św., ieśli kiedy, iak w te czasy interregni, Przeoświeconemu Senatowi oboiego stanu w tym przeznaczym państwie, y Przekraczemu Kołu rycerskiemu oboiego narodu, na convocatią tą generalną Warszawską zgromadzonym, użyczyć raczył. A primario Przewiel. Twoiey w Chrystusie, Przenaywielebniejszy Oycze, a nam wielce Młściwy Panie, a Panie Młściwy, Xieże Arcybiskupie Gnieźnieński, iako Primasowi y godnemu administratorowi pod to osierocenie nasze wszystkiego tego przezacnego państwa, iżbyś y sam autoritate tua summa w to się włożyć raczył ex innata clementia et benignitate tua: y Pana nam takiego, władzą sobie od Pana Boga daną, iak drugi Samuel oleo sancto consecrował na szczęśliwe y (10 x.) długoletne, z postrachem wszystkich nieprzyjaciół postronnych, panowanie nad nami, nad którym by Duch się Pański, iako niegdyś nad Dawidem, nosił. Y tego nam ogłosił, ktoryby będąc mężem po sercu Bożym, zgodnemi głosy od wszystkich za Krola y Pana obrany, powinnością antecessorow swoich, św. pamięci Krolow Polskich y Wielkich Xiążąt Litewskich obowiązany, na szczęśliwey koronacyey swojey poprzysiegając wszystkim prawa y wolności od przodkow swoich nadane, y te prawa y przywileie narodowi Ruskemu, iako

z wiekow cale wiernym poddanym Panom swym, poprzysiągł y nieporuszenie przy nich nas zachować zezwolił.

Wielmożnościom zaś waszym, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni, a nam wielce Młściwi Panowie Senatorowie oboiego stanu, tenże w dary swe nieprzebrany Krol Pan y Monarcha niebieski, aby z teyże skarbnice swey dodawał na tak ważnych consultatiach Ducha umiejętności, Ducha mądrey rady, Ducha łaskowości: łzami się niemal zalewając o to prosimy. Iakoby Wielmożność W., stopami idąc św. pamięci antecessorow swoich: wszelako się w to włożyć skłonili, aby relligia nasza starożytna, wszystką Rzeczpospolitą zachodzącą, y między innemi exorbitantiami nie pośredniejsza, skłaniając się w tym y do woli św. pamięci Nayiaśniejszego Zygmunta trzeciego, w constituciach oświadczoney, y dosyć czyniąc obietnicam po kilkakrotnym seymonwym, na tym głównym zieżdzie Wiel. Waszych, gdy iuż do seymu sześcioniedzielnego nie przyszło, cale y gruntownie uspokoiona była, a wszystkie nasze oppressie y dolegliwości, tandem, tandem, iuż koniec swoy wzięły.

W waszym też przezacnym Kole Rycerskim, na was Iaśnie Oświeceni Wielmożni, a nam Młściwi PP. Posłowie oboygą narodu, z pomienoney Boskiej skarbnice, iżby także dary hojne wylane były, o to skruszonym sercem Pana y Dawce ich prosiliśmy y prosić będziemy. Iżbyście pilnym obmyszlewaniem swym, a gorącą instantią do Ich M. PP. Senatorow, braci swey starszey, pożądaný pokoy y długo oczekiwany braci swey doma pozostały (od ktorey we wszystkich niemal wojewodstwach y powiatach starać się serio o gruntowne uspokoienie relligiey Graeckiey y o doskonałe uleczenie wszystkich urazow y oppressij za nayprzedniejszy artykuł w instructii Wiel. Waszym podano), iak niegdyś gołębica rozczkę oliwną do Noego na znak, że iuż ustały wszystkie kłotnie y turbatie, iuż się więcej oppressie y angarie o wiare, ktora iest darem Bożym, dzać nie będą,—szczęśliwi zdrowi przynieśli. A każdy z nas doznawszy niewymownego takiego miłosierdzia Boskiego, nam pokazanego, doznawszy w skutku tak wielkiey miłościwey łaski od Przeoświeconego Senatu, y od Przezacnego Koła Rycerskiego nad nami bracią swą, aż po te czasy w utrapieniu wielkim znaydującą się, przy od-

daniu uniżonych dzięki Bogu w Trojcy Jedynemu, przy ustawicznym dziękowaniu Wiel. Waszym, wesóło owy hymn z staruszkim Sy-
[(19 π. 06.)meonem zaśpiewa: Teraz Panie odpuszczasz
sługę twego w pokoju, według słowa twego. Gdyż
oczy moje oglądały zbawienie twoie, któreś zgotował przed oblicznością wszystkich ludzi. Światłość
na objawienie poganom y chwałę ludu twego Izra-
elskiego.

Supplementum Synopsis,—

сочинение, изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ ко времени избирательнаго сейма по смерти короля Сигизмунда III.

1682 года.

(загл. л.) Supplementum Synopsis, albo zupełniejszye objaśnienie krotkiego spisania praw, przywileiow, świebod y wolności, od nayjaśnieyszych św. pamięci Krolow Ich Mości Polskich y wielkich Xiążąt Wiel. X. Lith. y Ruskiego etc. etc., narodowi Ruskiemu przeznaczemu w cerkwi ś. Wschodney pod posłuszeństwem św. Oycy Patriarchi Konstantynopolskiego nieodstępnie od okrzszczenia się swojego znaydującemu, nadanych y poprzysiężonych, tudzież manifestatio prawdziwa progressu sprawy, na przeszłej generalney pod Interregnum convocathey Warszawskiej, ludzi starożytney religiey Graeckiey, z niektórymi PP. unitami przed wspomnianemi personami mianego, z revelatią nieomylną inszych ieszcze niektórych processow strony zuniowaney, nie każdemu po te czasy wiadomych, przez tychże obywatelow Koronnych y Wiel. X. Lit. braci w Chrystusie duchownych y świejskich Bractwa Wileńskiego uprzywileiowanego religiey starożytney Graeckiey.

Nowo teraz na świat wszystkim ku wiadomości z drukarni tegoż Bractwa podana.

(ob. загл. л.) *Imiona person, tak z Senatu, iako y z Koła Poselskiego, do Najjaśnieyszego Pana a Pana Władysława Zygmunta Krola Jego Mości Szwedzkiego, Krolewicza Polskiego, obranego Cara Moskiewskiego, etc. etc. etc., Pana naszego Miłościwego, iako naywyższego medytatora między rozroznionemi w religiey Graeckiey, ku przysłuchaniu się tey sprawy na przeszłej convocathey deputowanych.*

Z Senatu: Przeoświeceni Iaśnie Wielmożni, Wielmożni a nam wielce miłościwi Panowie: *Jacobus Ządzik*, episcopus Culmensis Regni Cancellarius; *Leo Sapieha*, wojewoda Wileński, hetman wielki W. X. L., Brzeski, Mogilewski etc. administrator; *Stanisław Koniecpolski*,

wojewoda Sędmirski, hetman wielki Koronny, Buzski, Barski, Kowelski starosta; *Raphał Leszczyński*, na Leśnie, wojewoda Bełzki; *Stephan Puc*, podskarbi ziemski y pisarz W. X. L.

Z Koła Poselskiego: Iaśnie Oświeceni Wielmożni a nam wielce M. Panowie: *Krzysztofh Radziwiłł*, xiążę na Birżach y Dubinkach, hetman polny W. X. L., marszałek Koła Poselskiego; *Jerzy Ossoliński*, z Tęczyna, podskarki nadworny Koronny, starosta Pilźnieński, poseł wojewodztwa Sędmirskiego; *Jakob Sobieski*, kraczy Koronny, starosta Krasnostawski, poseł wojewodztwa Ruskiego; *Alexander Trzebiński*, podkomorzy Lwowski, poseł ziemi Halickiej; *Adam Eychowski*, sędzia y poseł ziemi Halickiej; *Krzysztofh Białozor*, marszałek y poseł powiatu Upitskiego.

~~~~~
[(2 л. ненум.)] Przeoświeconemu, Iaśnie Wielmożnemu, Wielmożnemu, przezacney korony Polskiej y W. X. L. oboiego stanu duchownego y świeckiego, Senatowi, tak też Iaśnie Oświeconym, Wielmożnym a nam wielce miłościwym PP. Ich MM. PP. M. obywatelom y posłom z wojewodztw y powiatow Koronnych y W. X. L., na świętobliwy akt electey przyszłego da Bog Krola y Pana pod Warszawą w tym roku 1632, września 27 dnia, przybyłym y zgromadzonym,—Supplementum Synopsis z manifestacją prawdziwą y revelacją nieomylną, pomienione Bractwo Wileńskie uprzywileiowane pokornie ofiaruie y oddaie.

Do doskonałego uleczenia urazow, uwolnienia od ciężkiej oppressiey, naprawienia tego, w czym się aż nadder już było exorbitowało, niegdyś narodowi od Boga wybranemu y umiłowanemu: coby za primitie były? z iakiey occasiey y z iakiego fundamentu poszły? y kto temu causa principalis? Słuchanie y czytanie historiey w xięgach Hester w rozdziale 6 opisaney, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni, Wielmożni a nam wielce miłościwi Panowie, każdego snadnie uwiadamia: *Nic nie spał tę całą noc Krol, y kazał sobie*

przynieść historie y kroniki pierwszych czasow, ktore przed nim czytano. Z ktorego to czytania wstręt się stał rzeczom już napiętym, y opak koła poszły: bo owdzie już conclusum było, funditus delere illam nationem, aby y pamiątka ich w potomne czasy niepozostała. Już uniuersały ad malè narrata z cancellariey Asswerusowey wydane rozesła||**(ob. 2 л. нем.)**no wszędzie, penitus extirpatią y eradicią im grożące: zaczym nulla u nich spes owszeki ex tanto malo evasionis była, et omnium ferme salus ledwo tak tenui pendebat filo. Ale providentia Divina, praeter spem wszystkich, inszego coś sprawiła. Podała bowiem to do serca Krolowi, odiąwszy mu sen, aby się noc iednę zabawił na medytacjach y dedicował noc tę na przysłuchanie się, co się działo w Państwie iego przed tym: kto w iakich terminach był; kto z iakich świebod y wolności się cieszył; kto z poddanych iego iest bene meritus miłej swoiey oyczyźnie; kto się za całość zdrowia Rzeczypospolitey na każdym mieyscu y placu piersiami swemi, iak niedobytym szancem y wałem zastawiał; kto też odmiennym szczęściem omamiony na dworze płużył et quod lubet to czynił. O wszystkim tym pilno wysłuchiwał Krol w historiach y kronikach, et dexterè informatus zostawszy, do inszych się conceptow tamże wyrażonych udał, odmieniwszy abowiem edict, przywrocił każdego do iego wolności, a takowa odmiana nie może się inaczey otiułowac: „*nisi haec est mutatio dextrae Exelsi:*“ „*Ta iest odmiana prawicy Naywyższego.*“ Taż wszechmocna prawica Naywyższego, o ktorey napisano w Psalmach Dawidowych: (Psalm 120). „*Otoc nie będzie drzemał ani spał, ktory strzeże Izraela.*“ I dla tego: „*Głos wesółości y zbawienia w przybytkach sprawiedliwych, bo prawica Pańska czyni moc, prawicu Pańska wyrwyższa.*“ (Psalm 117). I w te czasy nieszczęsne, a gorzkiego opłakiwania, względem utrapie-

nia Rusi starożytney, godne, w ktore według powieści Piotra św. (1. Petr. 2.) rodzaju Boskiemu wybranemu, kapłaństwu krolewskiemu, narodowi św., ludowi krwią Chrystusa Pana przenaadroższą nabytemu, iako żywemu kamieniu (na instructey iegoż duszezbawienney polegając), buduiącemu się na kamieniu żywym, od ludzi wzgardzonym, ale od Boga wybranym y uczczonym, w podobnych terminach, dla szczególnego nieoddawania pokłonu odstępnemu pasterzowi, znaydować się przez lat kilkadziesiąt przychodziło,—sprawiła to, że podała do serca Naiśnieyszego Krola (§3 л. нем.) Iego M. Szwedzkiego, a Krolewicza Polskiego, Pana naszego M., Przeoświeconego Senatu y Przechacnego Koła Rycerskiego, iż sam Krol Iego Mość, użaliwszy się nad nami, z wrodzoney dobroci swey pańskiej, propter bonum pacis, nic nie respectuiąc na insze wielkie, a wielce ważne, pod ten zwłaszcza czas, zabawy swoje, pracę się tey podiać raczył; y iuż nie iedną noc, ale kilka dni na przesłuchanie z obu stron, tak praw, ktorey stronie służy, iako y urazow, ktora od ktorey więcej ponosi, dedicowawszy, na mediatorstwo się między rozroznionemi w relligey Graeckey wdał. Ich M. też laśnie Wielmożni, Wielmożni, a nam wielce M. PP. Senatorowie, y Ich M. PP. Posłowie Koła Rycerskiego, lubo to dosyć mieli z sobą co ad agendum, a ile pod takowy czas osierocenia tego państwa, atoli y ci za zrządzeniem Boskim w tym idąc, nie denegowali fatig y prac swoich, in consultatione de alio bono publico długi czas sprawiwszy, y o tym na mieyscu naznaczonym czasu pewnego consilium w teyże materii inire. A wprzod złożyli termin obiema stronom stanowienia praw, przywileiow y inszych swiebod y wolności nadanych, y dowodzenia w czym komu się praejudicium od kogo działo y dzieie; a to wszystko in eum finem czyniono, aby tandem tandem, według mno-

gich obietnic seymowych, dosyć się stać mogło affectationem słusznym starożytnego narodu Ruskiego.

Do czego niemniejszym też powodem były y artykuły naprzedniejsze Ich M. Panom posłom z seymikow w instructiach podane, ażby wprzod gruntownie y doskonale religia Graecka uspokojona była. Słusznie tedy pierwszego dnia sessiey Ich MM. na tej sprawie, ieden z naszych prawosławnych, przed zaczęciem produkowania oney, owe słowa z Dawidem prorokiem zawołał: „*Haec est dies quam fecit Dominus exultemus et laetemur in ea.*“ A nie (ob. 3 l. nenum.) tylko „*in ea,*“ ale „*in subsequentibus*“ toż czynić przystało. Dobrze bowiem inculcowano, od tego dnia zacząwszy, in memoriam Naiśnieyszemu Krolowi Iego M. y obok Iego Krolewskiey M. praesentibus DD. Deputatis, tam ex Senatorio, quam Aequestri ordine, quis status causae między Rusią starą a nową, quae pars laesa, która strona praejudicium tak ciężkie w sumnieniu swym ponosi y zároveň z drugimi w iednych deszczkach zawartych praw, przywileiow y swiebod nie zażywa, ale raczey w wielkim prześladowaniu ustawicznie aż nadder stęka. Ale że in conclavi, in tam pauco numero, przy Naiśnieyszym z obojga stanow to się działo, aequum et justum visum est nobis y drudzy za słuszną osądzili, nim, da Bog, in facie totius Reipublicae, czasu przyszley electiey toż proponowano, co się w *Synopsisim* y tu pomieniło, originalami swemi probowano będzie (a ieszcze, da Bog, z nierowno większym Supplementem, bo nie z iednego iuż Bractwa naszego Wileńskiego y monastera Cudotwornego Pieczerskiego, prawa y przywileia in lucem się na ten czas okażą, ale wszystkiey Korony y W. X. Lit.), wprzod przez druk światu ogłosić, zupełniejszą testificatią: iżby iak nieiaki rozdzielony na paragraphy Veridicus starożytney Rusi rąk każdego doszedłszy, Supplementum to, nie w discursach

iakich, ale w munimentach y dowodach zasadzone być verificował: approbował to, że manifestatia progressu w tey sprawie zaiste prawdziwa, dowiodł y tego że y revelatio processow adversae partis nie kożdemu była wiadoma, utwierdził na koniec lub niewiadomych, lub sinistrè interpretuiących, iż wszystkie prawa, wszystkie swiebody, wszystkie przywileia nie tym, co za naszych wiekow do uniey poszli, ale nam ludziom merè religiey starożytnego nabożeństwa w cerkwi św. Wschodniey, pod posłuszeństwem ś. oycy Patriarchi Konstantinopolskiego nieodstępnie znaydującym się, służą y należą; y że my to właśnie (4 л. неным.) a nie kto inszy z zachowania ich in suo esse, a przywrocenia nam tego, co od nienależnych nienależnie zabrano, iako legitimi possessores, gdy in pristinum statum, da Bog, Hierarchia cerkiewna przyidzie, cieszyć się będziemy powinni. Ażebyśmy confusiey iakiey niezdali się czynić w tym naszym Supplemencie, eundem ordinem, tenże trib, quàm succinctissimè et honestissimè przedsięwzięliśmy zachować, którym się na tamtym miejscu publicznym postępowało. To tylko w Supplemencie będzie nad tamten progress dołożono, że na respons x. Korsaka, nomine pp. unitow sprawy tey broniącego, nie dosyć czyniący documentom naszym, ktore tu przypominemy, solutio krotka będzie: a iuż nie słowy, iako od niego na on czas, y ukazowaniem iakichś przywileiow, listow y historikow gdzieś indziey, ale rzeczą samą dowodnie et probaliter. A do tego quod succus rei est, prawa ob nich zamilezane, ktoremi by się oni powinni byli, iako swemi, a nie naszymi (co im iako widzimy in usum iuż poszło) szczycić y zasłaniać, in medium cum iuramento ich w Rzymie przywiedzione będą: aby się to światu wszystkiemu okazało za tą okazyą, quo fine, quo tempore, w iaki cel y dla czego ta unia ich w tym

państwie wszczeła się. Tylko chcecie Iaśnie Wielmożni, Wielmożni, a nam wielce M. PP. chętnie w to Supplementum nasze, iak przed tym Synopsim, weyrzeć y zdrowym rozsądkiem uważyc, a doznacie skutkiem, że tego nie gołymi słowy y nie za nowemi iakiemi, in praejudicium pierwszych, prawami domawiamy się, ale swemiż własnymi. A ulitowawszy się nad nami, bracią swą, uleczyć hoc vulnus Reipublicae doskonale, ukoić sufficienter tą exorbitantią, wszytką Rzeczpospolitą zachodzącą, uniżenie prosimy nie raczcie odmowić; ponieważ tego czas na to właśnie consensu omnium ordinum naznaczony requiruię. A potym przyszedłemu, da Bog, za zgodą WM., naszych M. PP., obranemu Panu wszytko to ad confirmandum iuramentum. (06. 4 л. неным.)toque roborandum podać raczyli. A novum hoc emergens, tych, mowiemy, co za naszej pamięci należnego sobie pasterza odstąpiwszy, kościcłowi Zachodniemu in toto się oddali, iako rzecz iuż kościelną, kościołowi przez nichże ofiarowaną (nie includuiąc w to dusz ludzkich, które za pasterze ich znać nie mogą) y dobr metropoliey, episkopstwom, monasterom y cerkwiam Ruskim prawosławnym należących, oddać y incorporować raczyli, żeby iuż więcej tych kłotniey y turbatiey dla ich obojętności w Rzeczypospolitey nie było.

[(1 π.) Supplementum Synopsis z Manifestacją y Revelacją.

PIERWSZY PARAGRAPH,

w którym tractuie się o tym, iaki introit był z obu stron do produkowania praw na pierwszej sessiey u Nayaśniejszego Krola Jego Mości, Pana naszego Miłościwego, y Ich Mości PP. Senatorow y PP. Posłow na to deputowanych, z przypominaniem sobie urazow, iakie która strona od ktorey ponosi y cierpi.

Z strony prawosławney syn cerkwie ś. Wschodney prawdziwy Iego M. Pan Michał Kropiwnicki, podsądek Braclawski, za użyciem y zleceniem od drugich ich mościow teyże relligiey PP. posłow, collegow swoich, a błogosławieństwem przytomnego ad hunc actum w Chrystusie przewielebnego oycy Piotra Mohiły, archimandryty monastera Pieczarskiego, z prorokiem zawoławszy: (Psalm 117) *Haec est dies quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea*,—duo contenta miał w oratyej swojej: przy podziękowaniu Panu Bogu, że podał to do serca, tak Krola I. M. Szwedzkiego, P. naszego M., iako y Ich M. PP. Senatorow y PP. posłow, iż zezwolili strony ukrzywdzoney urazow y praw przestuchać, dziękował Nayaśnierzszemu, iako napokorniey, y wszystkim obok Iego Kr. M. siedzącym za podjętą pracę, y prosił uniżenie, aby chętnie oboie to wysłuchano, a potem urazy za mediatorstwem Nayaśniejszego, a włożeniem się Ich M. poleczone zostały; a relligia starożytna nasza Graecka, za przywrocnem Metropolicie prawosławnemu y Episkopom władze duchowney y dobr, niestusznie zabranych, y pozwoleniem liberum exercitium, tak w Koronie, iako y w Wiel. X. L., nabożeństwa niebędącym w uniey, gruntownie uspokoiłona była.—Z strony zuniowanej Iego Mość Xiądz Rutski, także wprowadzie zaczął peroracją swoją z tegoż psalmu: *Haec est dies, et c.*, ale w dalszym mowieniu swym przepomniawszy, że de mortuis aut bene aut nihil, tknął post funera beatum, możemy rzeć, ś. y nieśmierteiney pamięci godnego X. Konstantego Ostrogskiego, iakoby on miał być niemal przedniejszym wodzem do przyięcia uniey z kościołem Rzymskim, y słownie to bez dowodu powiedziawszy, wyliczać począł zaraz swe urazy, a te mianowicie: Władykę Połockiego okrutnie za-

bito y utopiono; nieboszczyka Pocięia w Wilnie raniono; Grekowicza w Kiiowie utopiono; czterech czernców od ołtarza pod czas odprawowania liturgiey ś. w cerkwie ś. Sophiey pobrano, więziono, mordowano y potopiono; y ieszcze coś o Szarogrodzkim iakimś protopopie y nieiakimś czerncu w Przemyślu zabitym przypomniawszy, odzywał się do praw swoich, o których tu będzie niżej.

[(1 p. 06.) Taką swą mowę gdy skonczył x. Rutski, dway z assistantow miedzy innemi duchownemi y świeckimi, na ten czas tam będącemi, ieden z duchownych, drugi z świeckich, a mianowicie Iego Mość Pan Lawrenty Drewiński, czasznik Wołyński, kociuchno, a sprawiedliwie, że inaczey w rzeczy samey, niż w słowach Iego M. było, solwowali.

Iego Mość Pan czasznik ztąd zacząwszy: „ieszcześ W. M. xięże Rutski w szkole na naukach był, gdym ia iuż posługi moje ronił na dworze xiążęcia ś. pamięci od W. M. wspomnianego, że in mentem to nigdy w Bodze temu panu zmarłemu nie przychodziło, lepiej wiem.“ Y ustąpił placu na probowanie dokumentami tego iednemu z duchownych, który że nie dał tytułu metropolitańskiego x. Rutskiemu, uraził się był w prawdzie Iego M. o to, ale umitigowano go tym z gory, że tu nie o tytuły, ale o przysłuchanie się praw, przywileiow y urazow idzie. A ieden ex numero Orthodoxorum, mianowicie Iego Mość Pan Ierzy Puzyna, łowczy Wołyński, sopitam fecit hanc propositionem temi słowy: „gdybyśmy W. M. tytuł metropolitaństwa przyznali, a o coż iuż mielibyśmy y alterkować?“ Interim nastąpiła probatio temi dokumentami.

Świętey y nieśmiertelney pamięci xiąże Ostrogskie, że nigdy nie myślał o tey uniey probatur attestatią iego, z druku na swiat wydaną, anno 1595 iulii 25 dnia, w ktorey y samego siebie z przodkow swoich prawosławnym y nieodmiennym wszytkiemu światu ogłasza, y po innych wszytkich teyże stateczności requiruje, a świeżych odstępcow tegorocznych strzec się iak wilkow przestrzega, dowodziło się generalną protestatią tegoż ś. pamięci xiążęcia, do xiąg seymowych anno 1596 podaną, ktorey te są słowa:

„Ia Konstantyn xiąże Ostrogskie, wojewoda Kiiowski, marszałek ziemie Wołyńskiej, starosta Włodzimierski, etc. do sądu Krola Ich

M. y xiąg seymu Warszawskiego terażnieyszego przyszedszy, czynię opowiadanie: iż dway Władykowie, Pociey Włodzimierski y Cyryl Terlecki Łucki, bez wiadomości inszych duchownych y nas wszystkich relligiey Graeckiey, tak narodu szlacheckiego, iako y człowieka pospolitego, iachawszy do obcego państwa, mimo starszych przełożonych w duchowienstwie swoim, pod których posłuszeństwem zawsze bywali, bez wiadomości do posłuszeństwa inszego sami, a snąc y nas wszystkich y duchownych naszych w toż zaciągając, poddali, y za starszego sobie inszą osobę przyznali, y niektore nowe rzeczy, w relligiey naszej niebywałe, do naszego nabożeństwa nienależnie ztamtąd przynieśli. Zaczym wiedząc my wielką odmianę przez osoby wyż mianowane w starożytney relligiey naszej, a zwłaszcza prawom, wolnościom naszym, przywileiciom y confederathey Warszawskiej rzecz przeciwną, zleciliśmy byli wszyscy obywatele ziemie Wołyńskiej, Kiowskiej, Brasławskiej, Ruskiej y niektorzy z W. X. Lit. posłom naszym tu na seymie proźby nasze do Iego K. M. donieść, aby Iego K. M. takowych duchownych, prawu naszemu przeciwnych, cierpieć dopuszczać nam nie raczył, według praw naszych uprzywileiowanych y confederatii, o tym uczynioney, od przodkow Iego K. M. y od Iego K. M. samego nam poprzysiężonych, zachować raczył, a nam nie inszey wiary y posłuszeństwa, ie||**(2 x.)**dno od starszych Graeckiej cerkwie władykow dać raczył. A iż na ten czas od Iego K. M. otrzymać ieśmy tego nie mogli, iako przez posły nasze, tak y sam z osoby mey, ostatniego dnia seymu we wtorek opowiadaliśmy y oświadczały Iego Kr. M., Panu naszemu, y wszystkiemu Senatowi y panom posłom ziemskim, nie z uporu, ani z wasni, iedno postrzegając praw y wolności naszych, iż władykow takowych posłowie naszy, my sami y człowiek pospolity w maiętnościach naszych słuchać y ich za duchownych naszych mieć, także y w dobrach swych ciercieć niehcemy, y iurisdictioney im rospościerać nie dopuścimy. Tak y teraz sam od siebie zosobna w też słowa, w tym wszystkim, iako wyżej pomieniono iest, przeciw osobom wyszey pomienionym protestuie y oświadcza się, y przy tym oświadczeniu moim poki mi prawa stawać będzie, stać chcę y będę.“ Działo się w Warszawie na głównym seymie, we srzode roku 1596. Stanisław Smiatyński, ziemski Warszawski pisarz.

Probowało się y instructią z senodu Brzeskiego tegoż roku, octobris 9 die, daną panom posłom do w Bodze zmarłego Krola Pana, do ktorey ręką swą własną podpisawszy się, uniatow, z Rzymu zawitałych, za pasterzow prawdziwych nie uznawa, uniey od nich, sine scitu omnium skleconey, iak nie słychaney inventey, wszelako odbiega. Iakże tedy to prawdą być może, co x. Rutski powiedział? ponieważ takie są dokumenta.

A co się tycze urazow wspomnionych od niegoż, a mianowicie smierci niespodzianey Iozophatowey, że przepomniawszy boiaźni Bożey, srogości prawa pospolitego, tak okrutnie tego człowieka zamordowano: chibaby szalony był, żeby temu applaudował; niezbożnie czynili ci, co hoc nefandum scelus popełnili, y dobrze się nagrodziło, że za iednego kilkanaście, między ktoremi y niewinnym się snadź dostało, po mękach okrutnych legło na placu; lubo to iegoż Doroficyko author był temu wszytkiemu złemu, który niezuniowanego swieszczennika pozwawszy więził, okrwawił. A oto vulgus, pospolstwo, iak się brać pospolicie zwykło, przysłuchać by się, od Adriana Mangotiusa Goudana citowanym dokumentom. Iednemu o ś. Ambrozyusie w tę słowa: „Ita a plebe sua amabatur D. Ambrosius, ut in persecutione, quam patiebatur ab imperatrice ariana Iustina, excubaret in ecclesia pia plebs, mori parata cum episkopo suo, servo tuo Domine, inquit“ (Augustinus libr. 9, confess. cap. 7); to iest: „Tak był miłowany od pospolstwa swego ś. Ambrozy, że pod czas prześladowania, ktore cierpiał od cesarzowey arianeki Iustiny, znachodził się pobożny lud ustawicznie w cerkwi, będąc pogotowiu umrzeć z Ambrozyuszem Episkopem swym, sługą twoim Panie“ (a to pisze z ś. Augustyna xiąg).—Drugiemu o ś. Bazyliusie w owe słowa: „ita etiam a suis D. Basilius amabatur, ut cum rescivissent illum a praefecto Imperatoris affligi, statim cum armis, facibus, fustibus, saxis, et quisquid se offerebat, mulieres etiam cum radiis adessent, ut illum liberarent; ac ipsi praefecto grave etiam periculum imminebat, ni Basilius sui reverentia plebem repressisset“ (Nazianzenus in oratione de laudibus D. Basilii); (2 π. 06.) to iest: „Tak też y Bazyliusz ś. od swoich był miłowany, że gdy się dowiedzieli, iż w wielkim prześladowaniu był od przełożonego cesarskiego, na tych miast z bro-

niami, z pochodniami, z kiiami, z kamieniami y coby kolwiek mogło być do obrony brali, a nakoniec y niewiasty z orężem przypadli, aby onego z przesładowania wyzwolili y samemu temu przełożonemu wielkie niebezpieczeństwo nastąpiło było, y gdyby sam Bazylusz ś. powagą swą lud pospolity nie hamował, okrutnie był by zhańbiony.“

Drugi uraz, że nieboszczyka Pocięią ranił hayduk, wszakże y ten był na quaestiach: męczono go, pytano kogo on powołał; czemuż y tego także okrutną śmiercią nie stracono? „kożdy abowiem, który miecz przyjmuie, od miecza ginie.“ Matt. 26.

Trzeci uraz, utopienie Graekowicza Antoniego, z ktorego mieysca, y przez kogo to się działo, że ten kray od nas odległy, tam się o tym pytać: oni sprawę dadzą, a w ostatku parcimus auribus.

Czwarty uraz, pobranie gwałtowne czterech czernców z cerkwi ś. Sophiey, a to iakoby za instinciem naszych przełożonych w duchowieństwie, co że się inaczey działo, dowodziło się tego listem x. Rutskiego pisanym na seymik do powiatu Pińskiego z Nowogrodka 26 nowembra anno Dimini 1622, ktorego oryginał z podpisem ręki y pieczęcią iego mamy, w te formalia słowa: „Trzy miesiąca temu, w dzień Narodzenia Panny Mariey, cztery braci zakonney, dwu kapłanow a dwu klerykow w Kiiowie, w cerkiew moią cathedrałną ś. Sophiey, w ktorey y ia sam służywałem będąc w Kiiowie, y moi dotąd bez przekazy żadney służywali, gwałtownie wpadli, y tych czterech zakonników, liturgią ś. iuż odprawuiących, od ołtarza porwali, odzienie na nich rozerwali y wszytek sprzęt cerkiewny zabrali, samych kiiami, obuchami y czym kto miał pobili, przez miasto prowadzili, w turunie kozackiey osadzili y w nocy w Dnieprze potopili.“—To w iego liście; w liście zaś Iego M. xiędza biskupa Kiiowskiego, pisanym do ś. pamięci w Bogu zmarłego oyca Iowa Boreckiego Metropolity Kiiowskiego et c. z Fastowa tegoż roku, 17 die novembris, bo także oryginał ad manum mamy ten sens: „Przez Iego M. pana Monasterskiego y insze towarzystwo, Iego M. pan hetman y woysko Iego K. M. Zaporozskie, odesłać mi raczyli tych czernców uniatow, przypominaiąc wielką w tym muie ofiarowaną łaskę W. M. y staranie, ktoreś czynić raczył gorące w eliberatij ich, za co ia wielce dziękuje W. M., memu M. Panu, na każdym placu

taką ludzkość W. M. przeciw nim, y łaskawe obeyscie zalecić nie zaniecham.“

Co większa samego Alexandra Szkoldyckiego do tegoż w Bodze zmarłego I. M. oycza Metropolity iest ceduła u nas takowa: „W Bodze Wielebny m. oycze Metropolita, Panie y dobrodzieiu moy miłościwy. Za przestrożę od niebezpieczeństwa, pokornie swemu M. P. dziękuje. Moy M. P. dawno byśmy iuż iachali, tylkoż po tym pogromieniu nie możemy się obeyrzeć, uniżenie proszę, iakoż W. M. z miłościwey łaski swey z gorszego razu staraniem swym nas wydzwignąć raczył, etc... y teraz radbym w. mego Pana nawiedziać, a przy oddaniu pokłonu mego, ((3 п.) za tak wielkie dobrodzieystwa podziękował, ale mi trudno. Zatym niegodne modlitwy moje w miłościwą łaskę W. M. oddaie. Z gospody w dzień ofiarowania Panny Mariey, roku 1622, W. M. mego M. P. y dobrodzieia powolny sługa, *Inok Alexander*.“

Komuż tu Przeoświęceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni a nam wielce M. PP. większa wiara ma być dana? Czy xiędzu Rutskiemu, że rzeczy nigdy niebyłe na świecie roznaszał, iątrząc animusze ludzkie przeciwko nas w niewinności naszej po wszystkich seymikach, czy Iego M. x. biskupowi Kiiowskiemu, który pilnie sumnienia swego postrzega, aby rzeczy niebyłe za byłe nie były udawane, czyli też nakoniec samemu temu z kompanią iego według słów x. Rutskiego utopionemu, po ktorego śmierci ceduła y po dziś dzień iest u nas, ponieważ y według przypowieści zwykłej, fides est penes authorem. To wszystko zrozumiawszy, niech nie będzie w podziwieniu drugich, iż mu posłuszeństwa nie oddają, quoniam non loquitur veritatem cum proximo suo.

Piąty uraz, którym się uraził xiądz Rutski protopopy iakiegoś Szarogrodzkiego, czy utopienie, czy zamordowanie,—odpowiadamy na to: że iak tego nie wiemy, czy szarey, czy białey, czy iakiey inszey farby ten grod, bo żaden z nas snąć y od porodzenia swego tam nie był, tak y protopopy tego nigdy niewidziliśmy y nie znali.

Szosty uraz w Przemyszu czernca zabicie—pytać się o to w tamtym kraju: powiedzą wiadomi, że na złym uczynku pierwszego dnia Wielkiej Nocy, własni chłopi, poddani x. Krupieckiego to mu uczynili.

A gdy po tych y inszych długich aż ad nauseam powieściach tak prawdziwych supersedował Iego M., nastąpiło czytanie urazów strony prawosławnych, które, nim podrobnu, a to od części tylko, tak w Koronie, iako y w W. X. Lit., specificowane były, mieli arenę tak długą przed sobą.

Urazy narodu Ruskiego, które od roku 1596, aż do terazniejszego 1632, tak w Koronie, iako y w W. X. Lit. działy się onemu, y po dziś dzień jeszcze się dzieją, a causa principalis ta.

Tego roku 1596 na senodzie Brzeskim degradowano przez Exarchę Patriarchi Konstantinopolskiego y Episkopów nieodstępnych, przy bytności barzo wielkiej duchowieństwa obywatelów Metropolite Michała Rohozę y czterech Władyków za to, że na membranach na co inszego, iako się z protestatiew we Włodzimierzu anno 1595, Iulii 1 die zanesionej, wiedzieć daie, w sprawach cerkiewnych roku 1594, na senodzie Brzeskim sobie powierzonych, bez wiadomości duchownych y świeckich, posłuszeństwo oycowi ś. Papieżowi Rzymskiemu przez Terleckiego y Pocieia oddawszy, in toto fidei romanam amplexi sunt, pro formā tylo zostawiwszy ritus ceremoniasque Graecorum, y to z tym appendixem zaraz, quorum ipsi tenacissimi sunt et ut non confradicerent fidei catholicae: y ryzami samemi tylko Rusią się być mianując, beneficia y dobra wszytzkie cerkiewne zaraz, (3 л. 06.) im nienależące, nienależnie zabrali, dzierżeli y po dziś dzień dzierżą.

O które to beneficia, gdy posłowie z tego zaraz senodu od stanów duchownych y świeckich K. I. M. prosili, aby według praw starożytnych, na mieyscu odstępnym pasterzów insze dano, tego otrzymać nie mogli, tylko obietnicą aż w roku 1606, że post decessum modernorum possessorum to się stać miało, w constitutiew y przywileju seymowym upewniono y contentowano, a nie rzeczą samą; bo w roku 1613 po zeyściu x. Pocieia, metropolią y Włodzimierskie władcytwo dzierżącogo, oddano znowu mimo ten przywilej y constitutią tym, co są merè religiew Rzymskiej, a nie Graeckiej, ut parebit z przysięgi ich Clemensowi Osmemu, oycowi ś. Papieżowi Rzymskiemu uczynionej (o ktorey sufficientissime Baron. ad finem tomi 7,

Annal. Eccl. impres. Magunt. Anno 1601, wypisał). Przeciwno którego rozdania vacantij y beneficij tym nienależnym personam, in diversis subseilis, na tych miast protestacie zaszyły.

A gdy o to K. I. M. sollicitowano, aby te beneficia własnym pasterzom pod posłuszeństwem ś. oycy Patriarchi Konstantinopolskiego ecclesiae Orientalis oddano, na to respons od Iego K. M., przez zeszcłego Iego M. Pana Kryskiego, canclerza Koronnego, taki uczyniono: iż Iego K. M. nie rozumie inaszey, iedno że to władcytwo y metropolia ludziom godnym, ktorzy na tych dostoięństwach godnie nosić te urzędy mogą, dano; lecz tu nie o godność, ale o władze idzie. Znowu zaś w roku 1620 na prozbę gorącą narodu Ruskiego za instantią stanów seymowych też constitutią anni 1607 odnowiwszy, także tylo pogłaskano, że post decessum modernorum possessorum im właśnie rozdawać obiecano, a in re ipsa et effectu ze wszystkiego tego aż poty nic nie było.

Za ktorym samowolnym odstępstwem niektorych z Rusi od zwierzchniego pasterza swego, natychmiast te exorbitantie wrosły. Napierwey przez uniwersały z cancellariey wyprawiono, anno 1595, data z Krakowa, lipca 28 die, interdict, aby żaden od Patriarchi Konstantinopolskiego nie był przypuszczony do tego państwa dla poświęcenia duchownych; zaczym w summieniu gwałt nieznośny; prawom, przywileiom, świebodom, wolnościom praejudicum wielkie; diocessij, monasterow, cerkwiey zdawna fundowanych odbieranie, a niektorych y po dziś dzień zapieczętowanie; w budach Bogu w Troycy iedynemu modlić się niedopuszczanie; z magistratu rugowania; w miastach Iego Kr. M. mieszczanom osiadłym żyć zabranianie; ludzi niewinnych y nie w czym niepodeyzzanych do więzienia ciężkiego sadzanie; w cechach rzemiosł robić, handlow zażywać, ciał zmarłych publice do grobu prowadzić z najswiętszym Sacramentem do chorych chodźć zakazywanie, y insze tym podobne urazy y dolegliwości nastąpili.

Za którą to tak ciężką oppressią dziatki małe bez przyięcia chrztu świętego z tego świata schodzili y zchodzą, dorośli bez ślubow żyli y żyją, bez przyięcia Sacramentu ś. y spowiedzi umierali y umierają, ciała nakoniec ludzi chrz ściańskich bez żadnych ob-

rzędow cerkiewnych kryiomko po polach, ogrodach, sadach y lasach grzebli y grzebią.

|(4 π.) A lubo oto, ex benignitate et clementia Regia, listy od w Bodze zmarłego Pana na pozwolenie pewnych cerkwy dla używania nabożeństwa wynoszone były, nic iednak y na to niedbano; nakoniec uniwersałami krolewskimi ubogim y ułomnym ludziom z Rusi po Polski żebrzec zakazywano, iako o tym wszystkim dostatecznie particulariter niżej położy się.

Potym exordium urazow krociuchne nastąpiło spisanie y wylizanie specifice tak w Koronie, iako y w W. X. Lit., exorbitantij dziejących się. Iako w Kiiowie cerkiew św. Sophiey y insze spustoszone; iako monaster Wydubicki za unitow possessią pustkami stanął; iako w Łucku cerkwie na karczmy obrocono; iako w Chełmie, Lwowie y indziej publice iść z naświętzym Sacramentem do chorego, a zmarłych ciał chrześciańskich do grobu prowadzić zabroniano y z Rady rugowano; iako w Wilnie cerkwie na karczmy, kuchnie y na arendy obrocono; iako ludzi niewinnych z magistratu y z cechow rugowano, do więzienia ratusznego y podziemnego niewinnie sadzano, a gdy zaś, kto co z pobożności swey na cerkiew niezuniowaną testamentem odpisze, brać zabraniano; iako cerkwi mrować na gruntach szlacheckich za przywileiem Iego Kr. M. zakazywano, mandatami za dworem y inszemi zapozwy niewinnie turbowano, y insze nieżnośne oppressie y angarie przez rozne wymysły wyrządzaną; iako w Mińsku plac cerkiewny na mieczet Tatarski obrocono; iako w Połocku przez więzienie do uniey przymuszano, a drugich z miasta wygnano; iako w Turowie gwałtem cerkwie z skarbami odebrano, y oyca władykę niezuniowanego z Turowa wypędzono; iako w Pińsku świeszczennikow niezuniowanych, w beczki zabiwszy, mordowano; iako w Orszy, Mogilowie, Mścislawiu y indziej po roznych miastach y miasteczkach, cerkwie popieczętowano, nawet w budkach Panu Bogu modlić się nie dopuszczano; iako w Kownie cerkiew wyniszczono, y grunta cerkiewne pozabierano; iako monastery: Trocki, Ławraszewski, Grodzieński y inszych barzo wiele spustoszone, iako w Bielsku decret taki: iż ieśliby który z mieszczan za processią z cerkwi do kościoła nie szedł, aby był na

gardle karanym, otrzymano: iako w Miadziele ludzi nabożeństwa Graeckiego do uniey od starosty tameyszego gwałtem przymuszano, y na wygnanie przez dekret z miasta iako arianow wskazano, y insze nieznośne krzywdy, więzienia, prześladowania, morderstwa, oppressie y angarie, tak w Koronie, iako y w W. X. Lit., dla samego tylko nieoddania posłuszeństwa Rusi zuniowaney, za onychże instantią y pobudką cierpią. Krore że dla przedłużenia się authenticie nie były probowane, abowiem na koždy z nich są probatie prawne y dowody, non nos in culpa, ale ścisłość czasu, która tego nie dopuściła, okazałi tego potrzeba gotowiśmy, ale ile co się tycze Wileńskiego naszego bratswa, wszystkie ad amussim wyliczyć y extractami z xiąg trybunalskich ziemskich, grodzkich probować. A toż pewnie uczynią y inszy obywatele tak Koronni, iako y W. X. Litewskiego. A w tym pierwszego paragraphu koniec.

(4 x. o6.) DRUGI PARAGRAPH,

w którym będzie o tym, iakie prawa produkowane były od prawosławnych, y iaki respons był na to przez x. Korsaka w osobie uniátow.

Zwykłej pokory zakonniczey zażywszy, nie narażaliśmy się tego dnia do pokoiu Nayiaśnieyszego Krola Iego Młści Szwedzkiego, Pana naszego miłościwego, praecipitanter w tym adversa pars postąpiła, ale ią wysłano, a w małej liczbie z duchownych y świejskich ab utrinque praesentować się z documentami wskazano; na którym placu gdy przyszło, laesae parti in medium ex Synopsi wyczerpnąwszy, prawa oryginałami samemi y wypisami niektoremi produkować, ta dispositia ich rzeczą samą approbowana była, takie mająca exordium:

„Naiasnieyszy miłościwy Krolu, Panie a Panie nasz M., Iasnie-wielmożni M. PP. Senatorowie, Iasnieoświeceni, Wielmożni, a nam wielce M. PP. Posłowie! Proponowaliśwy wczorayszego dnia summarie exorbitantie starożytnego narodu Ruskiego y aggravatie, które ten starożytny Ruski nasz narod, aż po dziś dzień ponosi y zawsze uciążony zostawa, teraz krotkości czasu wygadając, ad singulas declarandas et-probandas condescendimus.

Naprzód, iż przeciwko prawom, zwyczajom y przywilejom starożytnym beneficia cerkiewne, iako metropolie, władcytwa, archimandryie y insze officia et munia cerkiewne ludziom odstępnym od wiary y relligiey są dane, ktorych beneficiey odstępní y po dziś dzień zażywaią, a my Ruś starożytnego nabożeństwa destituti beneficij Graeckiey obire nie możemy, y Metropolitow, Władyków, Archimandritow y inszym praesbiterow za takową privatą dobr nie mamy, y wielkie praejudica od unitow ponosimy.

Probuujemy y dowodzimy tego, iż przeciwko przywilejom, zwyczajom dawnym, prawom pospolitym odstępní, alias unici, beneficia cerkiewne odzierzeli. Pominąwszy antiquiora documenta: ab anno 1510 senod w Wilnie przewielebnego w Chrystusie Panie oyca Jozepha, Metropolity wszytkiey Rusi, przywodzimy, na ktorym per expressum powszechną cerkiew Graecką Konstantinopolską mianuic y pod posłuszeństwem św. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego ią być uznawa, co deduciebatur contextu, y czytano pismo z senodu y oryginału samego.

A że był Metropolitem y pod posłuszeństwem Patriarszym temi ratiami rokowano: naprzód, że iurisdictioną swoją Metropolitańską rozciągał w Rusi sine omni cujusvis protestatione et contradictione. Druga, iż adversa pars in contrarium tego nie pokaże, żeby był kto inszy Metropolitem. Trzecia, iż w przywileiu św. pamięci Najaśniejszego Krola Iego M. Zygmunta I, expresse lucet ||(5 ж.) to, iż po śmierci Jozepha, Metropolity wszytkiey Rusi, drugiemu Metropolicie Jozephowi za poświęceniem św. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego, Metropolia iest conferowana; ad probandum czytano ten przywilej. Zaczym ex probatis constabat to, że Jozeph y Metropolitem był, y pod posłuszeństwem Wschodney cerkwi Apostolskiej.

Druga ratia: iż successive in anno 1511 ś. pamięci Najaśniejszy Krol Iego M. Zygmunt pierwszy, ś. pamięci Najaśniejszy Krol Iego M. Stephan y ś. pamięci Najaśniejszy Krol Iego M. Zygmunt III, recentissime w Bogu zmarły, approbował duchowieństwu Graeckiemu, pod posłuszeństwem ś. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego, przywilegie, co liquidowano contextu ipso, y czytano Zygmunta pierwszego, a drugie confirmatie wspomniano tylko y położono.

Trzecia ratia: iż te przywilegia allegowane, constitutione anni 1550 są approbowane y mają być in robore; probatur contextu constitutionum y czytano.

Czwarta ratia: Krol ś. pamięci Zygmunt August, in anni 1557, po sacrę y po błogosławieństwo w Chrystusie Panie oycowi Sylwestrowi, Metropolitowi wszytkiej Rusi, do ś. oycy Patriarshi Konstantinopolskiego posyłał, co probowano contextu y czytano przywiley.

Piąta ratia: Ionas Episkop Turowski y Piński, per electionem obywatelów za confirmatią ś. pamięci Krola Zygmunta Augusta, dla poświęcenia na Metropolią wszytkiej Rusi, do Konstantinopolskiego Patriarchi odesłany był,—probatur privilegio anni 1567 y czytano.

Szosta ratia: przy incorporathey xięstw Ruskich y ziemie Wołyńskiej, ś. pamięci Zygmunt August obecnie przy dostoięństwach, duchownych wiary Graeckiej zachować,—y czytano constitutią anni 1569.

Siodma ratia: confederatio generalis Varsaviensis Graecką religią w pokoju zachowuiąca; czytano constitutią anni 1573.

Osma ratia, ś. pamięci Krol Henryk poprzysięga pokoy religiey Graeckiej, a nie unitskiej, bo iey nie było; czytano constitutią anni 1573.

Dziewiąta ratia: ś. pamięci Krol Stephan daie przywiley wszytkiej Rusi, żeby przy świętach starożytnego zwyczaju Ruskich zostawali, gdyż bez Patriarchi Konstantinopolskiego odmienić nie mogą, skąd się to pokazuie, że Patriarcha, a tanto seculo iurisdictioni miał w Koronie,—y czytano contenta tego przywileiu in anno 1585.

Dziesiąta ratia: przysięga niaśnieyszego Krola Iego M. ś. pamięci, novissime mortui, liquiduie prawa y wolności religiey Graeckiej,—y czytano constitutią anni 1588.

Iedenasta ratia: in anno 1589 przywileiem swym ś. pamięci Naisniejszy Krol Iego M., novissime defunctus, wielbnemu Onisiphorowi Piotrowiczowi Metropolitowi Ruskiemu danym, aequiparuie duchowieństwo religiey Graeckiej, pod postuszeństwem Patriarszym będące, z Rzymskim,—y czytano ten przywiley.

[(5 x. 06.) Dwunasta ratia: Sigismundus Tertius piae memoriae daie facultatem iurisdictioni w Koronie Patriarsze Konstantinopolskiemu exercendi, iakoż y odprawował sine quavis contradictione, co probatur documentis authenticis, y czytano in anno 1589.

Trzynasta ratia: list ś. pamięci tegoż Najaśniejszego Krola Iego M. Zygmunta trzeciego, novissime zmarłego, testimonium wydaie, gdy wolne przepuszczenie oycu Paizemu, przewodnikowi ś. oycy Patriarchi, mieć y pozwalac rozkazuie, anno 1589.

Czternasta ratia: z confirmathey Bractwu Wileńskiemu prawosławnemu, tytułem Ś. Troycy mianowanemu, in anno 1589 od Najaśniejszego ś. pamięci K. Iego M. Zygmunta, novissime zmarłego, daney, elucet to, że Patriarcha iurisdictionem miał w Koronie, gdy inscriptis podane bractwom roznym obserwantie in rito Graeco przez Patriarchę approbuie,—y czytano tę confirmatią.

Piętnasta ratia: confirmatia in anno 1592 Najaśniejszego K. I. M. Zygmunta, ad praesens defuncti, evidenter to declarat, że ś. oycie Patriarcha iurisdictioni swoię w Koronie miał, gdy Bractwu nadane porządki od oycy ś. Patriarchi approbuie; probabatur confirmatione y czytano.

Szesnasta ratia: że sam Pociey, Władyka Brzeski, także Melety Chrebrowicz, Władyka Włodzimierski, daią Bractwu Brzeskiemu consensy na Bractwo pod posłuszeństwem Patriarchi, co się pokazało contextu, y czytano context przywileiow anni 1591, y drugi anni 1592.

Siedmnasta ratia: senod Brzeski in anno 1594 pod posłuszeństwem Patriarszym ad affectationem obywatelow, bractw y inszych odprawowano, a patet ex contextu authentico, który czytano.

Ośmnasta ratia: in anno 1595 Zygmunt w Bogu zmarły approbuie listy ś. oycy Patriarchi Konstantinopolskiego, porządek zasiadania duchowieństwa y Exarchow zostawuie w mocy, co patet ex contextu privilegiorum, ktore czytano.

Dziewiętnasta ratia: na senodzie Brzeskim in anno 1596 od Ich M. P. obywatelow przeciwko odstępnym od posłuszeństwa Patriarszego instructia dana pp. posłom, aby odstępnym beneficia cerkiewne pobrane były, y oryginałem tę instructią pokazano.

Dwudziesta ratia: protestatia na Rahożę Metropolitę, że on sine consensu ordinum tak spiritualis, iako y secularis status, posłuszeństwo oycu Papieżowi oddał in praeiudicium starożytney religiey Graeckiey.

Dwudziesta pierwsza ratia: przywilej in anno 1597, na swiebobodne nabożeństwa starożytney religiey Orientalney używanie od ś. pamięci Krola Iego M., novissime zmarłego, dany.

Dwudziesta wtora ratia, constitutia in anno 1607 declarowała to, iż beneficia cerkiewne mają być rozdawane według fundatij y zwyczajow ludziom szlacheckim y merè religiey Graeckiey, co patet ex contextu constitutiey, którą per constitutionem anno 1620 (6 x.) reasumowano y aby in futurum beneficia ludziom merè religionis Graecae rozdawany były, warowano.

Dwudziesta trzecia ratia: protestationes obstiterunt przeciwko Iego M. xiędzu Rutskiemu y inszym uniatom, nie przyznawając im legitimitatem bonorum possessorum cerkiewnych et legalitatem officii spiritualis.

CONCLUDEBATUR PROPOSITUM.

Że contra privilegia, contra consuetudines, contra iura publica, officia et beneficia cerkiewne ludziom religionis merè Romanae są conferowane, dowodziło się, iakowe prawa, iakowe zwyczaje w rozdawaniu beneficij cerkiewnych hactenus były rozdawane. Iż za błogosławieństwem ś. oycy Patriarchi per electionem obywatelow, per confirmationem principum, rozdawane były, dowodziło się y to iuribus publicis, iż według fundatij y zwyczajow, ludziom narodu szlacheckiego merè religionis Graecae, beneficia cerkiewne miały być conferowane.

Pokazało się in Supplementis, pierwsza, że nie merè religiey Graeckiey rozdane są beneficia ludziom, a to z kilku ratij: naprzod, że nie Wschodniego y Graeckiego posłuszeństwa, ale Rzymskiego, a Rzymianin nie może być ex aetimo vocis Graeckiem, a Graek e converso Rzymianinem nazwanym.

Druga: iż post tot privilegia et iurisdictiones Patriarchi, posterius niektorzy odstępní posłuszeństwo, mimo Wschodniego własnego pasterza, Zachodniemu oddali.

Trzecia: że unio stetit per privatum consensum kilku tylko osób, a nie za consensum omnium statuum utriusque ordinis.

Czwarta: że przysięgała ad formam et normam merè religionis Romanae, co constat ex contextu juramenti.

Piąta: iż constitutiones nie ad instantiam unitow y posłuszeństwa Patriarszego odstępných stały, ale nas, iako ukrzywdzonych, y nie ad instantiam unitow z exorbitantią in gremium Rzeczypospolitey nieuspokoienie religiey Graeckiey przyjęto, ktorzy żadnego praejudicium nie mieli, bo na beneficiach cerkiewnych zostawali y po dziś dzień zostają.

Szosta: sama constitutia anni 1620 comentuie, iż unitowie są merè religionis Graecae, gdy mowi, in futurum mają być ludziom merè religionis Graecae beneficia dawane, ex quo constabat et inferebatur, że do tych czas nie merè religionis Graecae ludziom beneficia rozdawane były.

Quibus omnibus sufficienter deductis, prosił narod Ruski starożytnego nabożeństwa y posłuszeństwa Wschodniego, aby circa privilegia producta, circa consuetudines, privilegia approbata, jura communia et publica, był zachowany y beneficia cerkiewne przez unitow, contra jūra otrzymane, y possessa nam oddane były.

A gdy się za łaską y pomocą Bożą, tak iasnie, tak iawnie, tak wido(6 x. 06.)me munimenta y documenta cum stupore niewiadomych, a uciechą prawosławnych pokazały, pozwolono też x. Korskowi respons czynić, ktorego ta summa była.

Non agitur ad praesens de extremis sed de medio tantum, że Ruś bywała pod posłuszeństwem Patriarszym, tego non improbamus, żeby zaś Ruś nie miała się referować do Papieża, tego non modo non concedimus sed omnino probamus, idque duplici ratione. Od przyjęcia chrztu św. Baroniusz historyk deklaruie, że Ruś oddawała posłuszeństwo summo Pontifici. Druga, historia Ecclesiastica dowodzi tego, gdy powiada, że Ruś anno 868 przyjęła nabożeństwo w Rzymie, prosząc Nicolaum Pontificem, aby im pozwolono było odprawować nabożeństwo swoje matutinum, alias wsienoszczne. Trzecia: że Olga za świtkiem, z Rzymu przyniesionym, chrzciła się. Czwarta: Włodzimierz chrzcił się a Nicolao Phryga, a nie przez

Phociusza Patriarchę, bo stem lat potym chrzcił się, anno 988, a Pocyusz pierwszy był Patryarchą 886.

Unia za Witolda że była, probował statuto Herburti, który powiada tak się w sobie ma: *Hujusmodi non eligantur ad ordinem ecclesiae, nisi sint fidei cultores et adiecti Romanae ecclesiae.*

Przywileiem, pod Budzyniem danym od Władysława Krola, dowodził tego, że w unii była Ruś, gdy unitom na *libertates* dany jest, y że za dekretem Eugenii papae Ruś *subjecti sunt*.

Jozeph Metropolita Kiiowski, Hiphona iakoby Patriarchi radził się, iezeli ma pozwolić na concilium Florentskie, y twierdził, że pozwolił mu, mówiąc: y iabym sam pozwolił na to gdybym mógł.

Jozeph Sołtan Metropolit, anno 1566, iakoby wyprawował *confirmatią* unitom, czego nie dowodził, bo *contrarium* się pokazało, że Wshodniey cerkwi on był posłuszny.

Incorporatia in genere, że wszystkim służy *sine omni discrimine*.

Że po sacrę posyłano do Patriarchi, to *non vitiabat unionem*, bo wolno było przed tym, gdy Patriarcha w unii był z Papieżem.

Anno 1405, Michael metropolita przed Florentskim concilium iakoby unią przyjął, na co *documenta in archivo* gdzież powiadał. Wołyn do wolności przypuszczony *in utroque ordine in genere* służy, *confederatio* uczyniona *ab utrinque cavet pacem*.

Że Patriarsze dane w Koronie *jurisdictia* przez Krolow, to *medium* być twierdził.

Że *constitutia*, anni 1607 w rozdawaniu *beneficij* opiewa, że mają być rozdawane *merè religiey Graeckiey*, *respondował* tak: *religio est cultus externus* w ceremoniach obrzędach istotnych, *my cultum externum in omnibus colimus*, tedyśmy są *merè religionis Graecae*.

Takowy *respons* x. Korsaka iako *agenta* na ten czas wszystkich *zuniowanych*, lubo tamże zaraz był *naganiony*, bo ieden wielki *senator publice* mu rzekł: „nie umiecie się oycowie bronić, bo *prawilow* (7 *ж.*) *cerkiewnych* nie czytacie,” y niektore z nich *przypominał*,—ale *przestrzeżony* będąc tym, że *judices summus*, sędziami ic-

steśmy, poniechać raczył dalszey ich obrony, a że się iuż dobrze spożniło było, odłożono do sessiey dalszey na respons obudwom stronom.

TRZECI PARAGRAPH,

zamykający w sobie na respons x. Korsaka citowany solutią krotką y iuż nie słowy, ale rzeczą samą dowodnie y probabilliter.

Gratulamur nobis, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni a nam wielce M. PP., na ten act św. electiey zgromadzeni, że się przyznała na samym wstępie odstępna Ruś do tego, iż bywała pod posłuszeństwem Patriarszym, ale żeby kiedy Ruś, iako agent ich prawit, miała się z Patriarchą swym referować do oycy Papieży, negamus et pernegamus, a koždy punkt x. agenta ad rutinam wzięwszy tego dowiedziemy.

Declaratia Baroniusza (ieśli tylko iest, bo folium nie powiedział), że Ruś od przyięcia chrztu św. oddawała posłuszeństwo summo Pontifici, tak będzie dowodna, iako y owa; lecz potym kościół z inney przyczyny, iako się niżej powie, te słowa włożył do Kreda „y od Syna,“ bo nie tylko niżej, ale y do końca nie doczytasz się tey wspomnianey przyczyny.

Uważcież tedy wysokim baczeniem iaka tu x. agenta uniatow prawda będzie, bo my tego dowiedziemy z tego Baroniusza pism, że Ruś się ochrzciła w ten czas, gdy nie było społeczności kościołowi Rzymskiemu z cerkwią Orientalną.

Między historykami zgody niemasz o czasie y roku ochrzczenia się Rusi. Kromerus y Strykowski kładą rok 980, Bielski w kronice swey kładzie rok 990, Długosz Ian, kanonik Krakowski, rok wspomina 992, Baroniusz zaś rok 886,—rozie rozni pisali o czasie, ale nam unum instat ad probandum, a mianowicie, że ktoregokolwiek roku z pomienionych ochrzczona Ruś, tedy tego roku iuż uniey cerkwie Wschodniej z kościołem Zachodnim (a to względem przydatku) nie było, a poczniemy od Baroniusza iako kardynała.

Pisze Curopalates, mowi Baroniusz, fol. 961, iż Bazilius cesarz Wschodni, z Rossią uczyniwszy przymierze, aby chrzest św.

przyjęli, Arcybiskupa im posłał, któremu gdy się Ruś trudną do chrztu czyniła, a cud iaki widzieć oni ludzie pogańscy chcieli—Biskup, Pana Boga wezwawszy, ewangeliey sięgi w wielki ogień na to uczyniony wrzucił, y w kilka godzin, gdy już ogień zgasł, sięgi one całe bez żadney szkody wyjęli y tym cudem wszyscy wzruszeni ochotnie do chrztu św. przystępowali. Był Bazilisz wielkiego ku Panu Bogu nabożeństwa, któremu Pan Bog y wielkimi nad Saraceny zwycięstw y płacił.

A ieśli tego roku Ruś ochrzczono, to już nie w uniey, ponieważ za Phociusza Patriarchi, którego kościół Rzymski (ieśli słusznie (7 X. 06.) niech uważy) niedobrze wspomina, bo samże Baroniusz, na teyże karcie 961, niżej te słowa o Phociuszu Patriasze Konstantinopolskim mowi: „Po śmierci Bazylego cesarza, Leo syn iego na państwo nastąpiwszy, mając przyczynę na onych dwu Phociusza y Santabarena, iż powinnego Phociuszowego na państwo wtrącać chcieli, Phociusza z Patriarchowstwa zrzucił y na wygnanie do klasztoru Armenow posłał.“

A nim go zrzucił, (ieśli ieszcze zrzucił), to Phociusz był na stolicy, a ieśli był na stolicy, to za iego Patriarchowstwa Ruś ochrzczona, a ieśli za iego, to już nie w uniey; bo na on czas już zgody nie było. A ieśli się z staroświeckich xiąg pisanych przypominało in Synopsi: „Przyjąłem św. chrzest od Phociusza Patriarchi Carogrodzkiego, y nayszybszego Metropolitę od niegoż wziętem, który ochrzcił wszytkę ziemię Ruską.“ To sam Baroniusz, iako nayszybszy historyk, approbował,—y niesłusznieś to WM., sięgę agencie unitow, uczynił, żeś to zadał y zadajesz tak zacnemu y wielkiemu obrońcy kościoła Rzymskiego: o czym gdy się dowiedzą w Rzymie, zganią te assertie WM.

Od Kardynała przystapiemy do nominata Arcybiskupa Lwowskiego Iana Długosza; ten twierdzi, że w roku 992. A że y w tym roku y w przyszłych, y po nich ktore były, wtaż nie było uniey, sam Baroniusz fol. 1011, przyznawa mowiąc: „Na Carogrodką stolicę po Sysyniusie wstąpił Sergius opat ze krwie Phociuszowej odszczepieństwa Graeckiego przodka, który dwadzieścia lat na oney stolicy będąc, a powinnego swego grzechow y odszczepieństwa naśla-

dując, szkodę wielką kościelney zgodzie uczynił: wydał list na Łacinniki sprośny, ale nie z swoiey głowy, bo się pokazuje, iż ten-że iest, ktory Phociusz pisał.“ Według tych słów Baroniuszowych nieprzerwana była, nie unio, od Phociusza począwszy y daley ieszcze trwała, a ieśli tak, to y tego roku uniey nie było, zaczym w niewinności swey cierpisz Baroniuszu takie przymowki, aż nam lubo dissidentibus z tobą in religione od części niemiło.

A na powieść Bielskiego, że anno 990, krociuchno odpowiadamy: działo się to interea temporis, gdy się z dokumentow citowanych wiedzieć daie, w takimże ziednoczeniu Graecka cerkiew z kościołem Rzymskim była.

Ieśli zaś według Cromerusa biskupa, Strykowskiego kanonika, rok 980 przyimiemy, na lepsze to nasze będzie, bo w tym roku o takiej uniey Baroniusz prawi, fol. 999: „Prosili ś. Nila opat y bracia w Kaszynie klasztorze ich wielkim, aby po Graecku służbę Pańską odprawiał, pod on zwłaszcza czas, gdy rozerwanie miedzy Graeki y Lacinniki zaczęte było, aby zgodę y iedność potwierdził.“ Stąd duo sunt sibi contraria w powieściach x. agent unitow twierdzi: że unia była, Patriarchowie pod Papieżem naydowali się; a godny w tey mierze wiary Baronius secus: rozerwanie bowiem, powiada, tego roku miedzy Graeki y Lacinniki zaczęte było. Komuż tu większa wiara ma być dana? Sam rozum ukazuje, że kardynałowi, niżeli coadiutorowi; ponieważ tenże ieszcze Baronius, wypisując na liście (8 л.) 967, co się działo, tych słow dołożył: „Na wschodzie się odszczepienstwo (według nas, niepoddanie się Pontifici Romano sub iugum) za Photiusza zaczęło, a na Zachodzie domowe woyny.“ Y troche niżej: „co trwało mało nie przez całą te sto lat.“ A ieśli tak—to wszystko prawda, cośmy mowili y pisali.

Co się tycze historij cerkiewnych, od nich pro sacrosancto citowanych, że iakoby Ruś miała przyiąć w Rzymie nabożeństwo z iakimsi ieszcze dziwowiskiem, a to iakoby z nieba na ten czas coś przemowiono, mało y tym, abo zgoła y nic nie wierzymy; bo inaczej sprawiedliwszy historykowie, a przodkuie tenże Baroniusz, iakoście słyszeli, z Curopalatesem wyszey od nas wspomnionym.

Następie za nim kanonik Krakowski, tak wypisujący o chrzcie Rusi (tomo 1, libro 2, fol. 104): „Sollicitatus tunc Wladimirus Russiae dux, primum a Machumetistis, ut ritum pseudo Machmet susciperet, deinde a Latinis, tertio a Iudaeis ut legem Hebraicam, postremo a Graecis, ut fidem Christianam assumeret, nuntios quidem ritus praefatos sibi persuadentes, benignè tractatos, etiam remuneratos remisit: cum suis vero Ruthenis quatenus fides acceptanda esset consultat; placuit autem ad omnes nationes rituum praedictorum nuntios speculatum mitti, et cuiuslibet ritum explorari. Missi itaque ad Bulgaros, Latinos et Graecos nuntii, singulorum ritus, ut iussi erant, speculantur et explorant, et Machmeti quidem ritus, plura habens in se foeda et turpia, illico ab eis profanus et iniquissimus iudicatus est. Latinorum verò ceremoniae parum illis religiosae, et templa parum ornata videbantur. Cum verò in Constantinopolim pervenissent, Basilius et Constantinus Graecorum tunc imperatores, intellecto eos speculandi gratia ritus suos illuc venisse, coetu religiosorum vocato, magnam solennitatem instituunt, et in splendissimis ornamentis caelebritatem missae per Patriarcham teneri disponunt, Ruthenorumque nuntios ad Ecclesiam introductos in loco eminentiori, ex quo omnes caeremonias videre possent, locant, honoreque mensae exceptos splendide tractant, et muneratos remittunt. Qui ad ducem suum Wladimirum reversi, de singulis ritibus, quos viderant dixerunt, sectamque spurcissimam Machometi contemnendam prorsus et repudiandam esse persuadent, et Graecorum sectam omnium praestantissimam contestantur, in Graecorum ecclesiis plura et magis cultiora ornamenta quam in Latinis consistere. Tantam insuper in missa Graecorum, cui intererant, testabantur se dulcedinem sensisse, ut paene extra se rapti magis coelesti, quam terrenae solennitati se putaverint interfuisse. Ad ritum igitur Graecorum suscipiendum omnium procerum sententiae inclinabant, persuadendoque Wladimiro dicebant, si fides Graecorum bona non esset, non avia tua Olha, inter mulieres prudentissima, illam accepisset. Assensit itaque Wladimirus procerum sententiae, et baptismi ritu Graecorum accepit.“ To iest: „Był żądanym y proszonym na ten czas Włodzimierz książę Ruskie, naprzod od Machometczykow, aby nabożeństwo Machometzańskie, powtore od Łacinnikow,

potrzebie od Żydów, aby zakon żydowski, nakoniec od Graekow, aby wiarę **[(8 x. 06.)** chrześcijańską przyjął; posłów w prawdzie nabożeństwa wyszmianowanego, którzy mu radzili y prosili go o to, hoynie uczestowawszy y obdarzywszy upominkami, od siebie odprawił, od swojego zaś Ruskiego narodu rady nabywa, którą by wiarę miał przyjąć. Upodobała się tedy od wszystkich tych narodów nabożeństwa zwyszpomienionego posłów dla przypatrzenia się wyprawić y każdego zosobna nabożeństwa dobrze doświadczyć y wyrozumieć. Wyprawieni tedy byli postowie do Bułgarow, Łacinnikow y Graecow, do każdego zosobna nabożeństwa, y iako im roskazano było; przypatrując się y doświadczaiąc Machometańskie nabożeństwo, ktore ma w sobie wiele rzeczy szpetnych y brzydkich, natychmiast od nich za przekłete y niezbożne było osądzone; Łacinnikow zaś obrzędy albo ceremonie mało im nabożne y kościoły mniey ozdobne być się zdały. Gdy zaś do Constantinopola przybyli, na ten czas cesarzmi byli Graeckimi Baziliusz y Konstantin, ktory wyrozumieli z posłów, iż dla przypatrzenia się nabożeństwa ich do Konstantinopola przyszli, zgromadziwszy niemało duchowieństwa, wielce poważną światość ustanawiają y rozporządzają, aby w nakosztowniejszych apparatach ś. liturgia przez Patriarchę odprawowana była; posłów zaś Ruskich wprowadziwszy w cerkiew na miejscu wyniesleyszym, z ktorego aby lepiey ceremoniam przypatrzeć się mogli, postawiają. Potym z uczeiwością y poszanowaniem do stołu przyiąwszy, hoynie czestując y obdarzywszy upominkami odprawują; ktorzy do xiążęcia swego Włodzimierza, gdy się zwrocili, o każdym zosobna nabożeństwie, ktorem się przypatrowali, dają sprawę. Sektę brzydką Machometańską przekłętwnu być zgola podległą pokazawszy, aby oddalona była, radzą; Graecką zaś wiarę y nabożeństwo nayosobliwsze za wszystkie y nayporządniesze będące, takie świadectwo wydają: iż w cerkwiach Graeckich daleko więcey y ozdobniejszych y kosztowniejszych apparatów znajduie się, niż w kościołach Łacińskich. A nadto pod czas odprawowania liturgiey ś. u Graekow, na ktorey byli przytomnymi, powiadali: iż tak wielką uciechę w sercach swych słyszeli, że zgola zdumiawszy się raczey rozumieli się być przytomnym świętościom niebieskim, a niżeli ziemskim; do przyięcia tedy

Graeckiego nabożeństwa wszystkich zgodne zdania postów byli schyłone, y radząc Włodzimierzowi xiążęciu mówili: gdyby wiara Graecka nie była dobra, snąć by nie przyięła oną babka twoia Olha, między niewiastami najmędrsza. Przypadł tedy Włodzimerz do zdania postów swoich y chrzest nabożeństwa Graeckiego przyjął.“ Poty z Długosza.

Nie odrzucaymyż y Bielskiego dawnego historyka, który tak wzmiankuje (w xięgach 3, list 237): „Włodzimierz był namawian od Tatar, aby wiare ich przyjął: nie chciał; Żydowskiey też nie chciał, też y Łacińskiey nie chciał; ale postowie Konstantinopolscy namowili go, iż Graecką wiare przyjął, a niżeli przyjął, żądał siostry u Bazylusa a Konstantina Graeckich cesarzów, którzy mu odmowili, iż iey niegodzien, ponieważ nie iest chrześcianinem: on się obiecał ochrzcić. A gdy przyiachał do Carogroda olsnął na oczy y posłał do panny ((Θ π.) skarżąc się, iż tak niefortunna. Ona rzekła: skoro się ochrzci, zbędzie ślepoty; także się stało: bo skoro go ochrzcił biskup z Korsona, lata 990, przeyrzał, a potym brał z nią szlub, kto-rey było imie Anna; przyiachał z nią do Rusi; wrociwszy zaś Korson cesarzom Carogrodzkim, roskazał wszystkim poddanym, aby się pochrzcili, y uczynili tak, iż się wszyscy razem w Dnieprze pochrzcili, y synów iego dwanaście, które miał z pierwszemi żonami, dawszy ich uczyć Graeckiego piśma, rozdzielił im za żywota zamki. Ten też rozmaite rzemieśniki przywiodł z Graeciey, którzy cerkwie kosztowne, a ozdobne w Kiiowie robili.“

Cromerus y Strykowski, iakoby o tym chrzcie rozumieli, gdzie y korego czasu, odsyłamy od Synopsim, xiążki od nas wydane, a teraz daley postępujemy, płacąc x. agentowi uniatów na iego powieści.

Olha też, że żadnego paszportu z Rzymu nie potrzebowała y nie miała y to sprawiedliwsza, ponieważ że drugich pominiemy, sam Baroniusz podiął się zganić taką powieść, y gani mówiąc (fol. 989): „Wspomina Curopalates, iż żona Rossa abo Russa na imie Elga, (a miało być z Polska Olga) po śmierci męża swego, który wojny wiodł z cesarzmi Wschodniemi, iachała do Carogrodu, y tam chrzest ś. wzięła, y udarowana odiachała.“ — Na coż tedy z Rzymu paszport potrzebny był, gdyż się to działo na Wschodzie?

Włodzimerz, że nie od Mikołaja Papieża iakiego Phryga, ale w Konstantinopolu chrzest ś. przyjął, iuż się dosyć dowodnie wy-szey powiedziało. A o imie Fociusza, który by był, nie zachodźmy w dalszą, ponieważ niema cerkiew we zwyczaju, iak Baroniusz tego postrzega, dokładać: pierwszy, drugi, trzeci etc.

Daley w probie swojej uniey przyszedł x. agent do Witułta Krola, y z statutu Herburti dowodził, iż „non eligebantur ad ordines nisi sint fidei catholicae cultores et subjecti Romanae ecclesiae,”— „nie obierano, powiedział, na urzędy y dignitarstwa iakich inszych, tylko tych, co byli katholickiego nabożeństwa y poddani kościołowi Rzymskiemu.“ Mogło to być za Witułta, a nietylko za panowania iego, ale y drugih; lecz ztąd iednak nie naciągnie się unia z kościołem Rzymskim Rusi. Bo iak teraz waruią tego y dokładaią w Constitutiach, że merè relligiey Graeckiey ludziom beneficia cerkiewne maią być rozdawane, a nie tym, co pozwierzchownie od Wschodu się być powiadaią, a wewnątrz są od Zachodu. Tak y na on czas tego pilno postrzegano, nie inszego iakiego nabożeństwa, tylko aby meré Rzymskiego nabożeństwa ludziom dignitarstwa y urzędy świeckie były dawane. Bo iak w przywileiu anno 1413, w miasteczku Hrodle nad rzeką Bugiem, na seymie głównym, pazdziernika wtorego dnia, danym, tak y w inszych, od nichże wspomnianych, nayduie się ta clausula: tylko Rzymskiemu kościołowi posłusznym, to iest, meré Litwinowi, a nie Rusinowi. Iako się y z dalszych przywileiów wiedzieć daie, a między inszemi Krola Zygmunta w Grodnie, anno 1522, z cancellariey wydanym, w którym nieobojętnie, ani subintelligendo iakich z Rusi uniatow, ale wyraźnie te słowa opisano: „Non debemus neque debebunt ejusmodi dignitates atque officia cuicunque [(9 x. 06.) Rutheno dare, aut conferre, absque consilio maiorum consiliariorum, sed duntaxat Lithuanis catholicae et Romanae fidei eadem dignitates conferri debent.“ To iest: „Nie będziemy mogli takowych dostoięństw y urzędów żadnemu Rusinowi dawać y pozwalać bez rady większych Senatorow, ale tylko Litwinom katholickiey y Rzymskiey wiary te dignitarstwa dawane być maią.“ A gdy dolożono tylko Lithwinom, to iuż nie Rusi, choćby ona zuniowana była, a to względem owych słow: żadnemu Rusinowi.

Do rady zaś większych PP. Senatorow gdy przyszło, na którą się tu Krol Zygmunt odzywał za consultatią ich zgodną, iakięby potym nastąpiły przywileie w pierwszych melioratią czyniące, barzo to dobrze wiedzieć raczycie, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni, a nam wielce MM. Panowie, a dla niewiadomych dwa tylko przez tę manifestatią podaiemy,—pierwszy de data, z seymu Wileńskiego, anno 1563, w te słowa:

W imie Pańskie nich się stanie, ku wieczney pamięci tey to rzeczy.

„Gdyż wszystkie sprawy z czasem z pamięci ludzkiej płyną y w zapamiętanie przychodzą, y dla tego wynaleziono iest, aby piśmem objaśnione były y do wiadomości potym będącym przychodziły. A przeto my, Zygmunt August, z łaski Bożey Krol Polski, Wielkie X. Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, Inflantkie y innych P. dziedzic,—czynimy wiadomo tym listem naszym terazniejszym y napotym będącym, komu będzie potrzeba tego wiedzieć, iż gdyśmy przez listy nasze wezwali na seym walny, w stołecznym mieście naszym Wilnie złożony, panow Radnych naszych y wszystkich stanow pomienionych: dozwoliliśmy y dozwolamy przywileia, praw y wolności ziemskich w Statut. nowopisany włożyć y wpisać takowym sposobem, iakowym y w Koronie Polskiej przywileia y wolności szlacheckie w Statut wpisane są; za co wszystkie stany, czyniąc dzięki z czołembiciem nam Hospodarzu y Panu swemu przyrodzonemu, donieśli nam y w tym prośbę swą, iż w tychże przywileiach ziemskich. niektore artykuły potrzebują obszerniejszego objaśnienia, dla łatwiejszego wyrozumienia, a to w tym naprzod, iako się stało (10 X.) darowanie od pradziada naszego sławney pamięci Iagieła Krola Polskiego, naywyższego W. X. Litewskiego, w których to iest opisano: Za złączeniem państw pod jednym czasem Korony Polskiej z W. X. Lit. y za wydaniem tego przywileiu, także w Koronie Polskiej w Grodle, iż PP. szlachta, bojarze ziem naszych Litewskich, darowaniem, przywileiami y nadaniem im danym, uczynionym y podanym, tylko powszechney wiary chrześciańskiej y Rzymskiemu kościołowi nadane, y którym kley-

„noty, to iest, herby szlacheckie są nadane, mają się z tych wolnoś-
„ciey cieszyć, uczestnikami być y używać, iako PP. szlachta Korony
„Polskiej swoje wolności dzierżą y ich używają. A drugi artykuł:
„Iż na dostojństwo y przełożenstwo nie mają być dopuszczani ani
„w nich bywać. Iakoż potym tego pod przywilej, na wolność dany,
„w potwierdzenie dziada naszego Zygmunta pierwszego sławney pa-
„mięci Krolow Polskich y W. X. Lit. y potym w nasze potwierdze-
„nie temiz słowy wpisano. Oto wszyscy iednostaynie bili nam czo-
„łem, abyśmy to w porownanie słuszne przywiodszy, naszym listem
„y przywilejem dostatecznie objaśnili.—My z Pany Rady naszymi oba-
„czywszy, iż przed tym, niżeli ten przywilej w Grodle wydany, stany
„y narody szlacheckie, znacznemi służbami Rzeczypospolitey y przod-
„kom naszym zasługujące się, zacnie wywyższone y uczczone były,
„iako to y w samym tym przywileiu na początku iego mianowicie
„opisano; iakowe stany na ten seym do Grodla przyiachali, iż też
„będąc nie tylko Rzymskiego kościoła posłuszni, ale y Graeckiego,
„w ławicy Rad przodkow naszych, także y naszej, y inne wszystkie
„stany na roznych służbach naszych bywając wierność y stałość ku
„służbom przodkow naszych y naszym chętnie, iako dobrym y wier-
„nym poddanym należy, zawsze z wszelaką stałością pokazowali.
„A tak uważając te wszystkie zacne zasługi, y wiedząc, że w tym
„(10 p. oś.) przywileiu ku nieiakiemu poniżeniu y wzgardzeniu
„onych, kto herbow nie brał, także y tych, kto wiary Graeckiey
„trzymając się, przeciwko przodkom naszym y nam Hospodaru wier-
„ność swą stale pokazuje. Ieno iż nie wszyscy na tym seymie byli,
„a zwłaszcza stany Ruskich ziem: przeto nie uymuiąc ani nie na-
„ruszając onych pierwszych przywileiow, od przodkow naszych y od
„nas Hospodara nadanych, ale we wszystkim przy mocy zasta-
„wuiąc, tylko dwa artykuły wyżey opisane objaśniając y row-
„nając, za radą y pozwoleniem PP. Rad naszych duchownych
„y świeckich, uchwalamy y mieć chcemy, iż od tego czasu nie-
„tylko ci panowie szlachta albo potomkowie ich wszystkich ziem
„naszych, tego wszystkiego Państwa naszego darowania przywi-
„leiow y nadania wszystkich wolności y praw ziemskich używać
„y z nich się cieszyć mają, ktorzy są poddani kościołowi Rzymskiemu,

„y ktorych też przodkowie kleynoty y herby w Koronie Polskiew
„przyimowali, ale też y inne stanu rycerskiego, szlacheckiego, iako
„Litewskiego y Ruskiego narodu, iednoby byli wiary chrześciańskiej.
„Y chociaż ktorych przodkowie kleynotow albo herbow z Korony nie
„brali, iednako y zarowno tego wszytkiego wiecznemi czasy używać,
„y z ich wolności cieszyć się mają, iako przedtym zdawna y do tego
„czasu tych wolności stan rycerski szlachecki oboygą narodu, iak Li-
„tewskiego tak Ruskiego, używali y z tego się weselili. Tak też na do-
„stojenstwa y przełożenstwa wrzelakie, y do rady naszey y na urzędy
„dworne, ziemskie, nietylko poddani kościołowi Rzymskiemu od tego
„czasu obierani y przekładani być mają, ale iednako y zarowno wszyscy
„rycerskiego stanu, z narodu szlacheckiego ludzie wiary chrześciań-
„skiej, iako Litwa, tak y Ruś, każdy według zasług y godności
„swoiey od nas Hospodara na mieysca zacne y przełożenstwa z ła-
„ski naszey brani być mają, a żaden z stanu rycerskiego y szla-
„checkiego strony zakonu swego, będąc wiary chrze||**(11 X.)**ściańskiej
„człowiek, niema być od tego oddalony y odłączony, dla tych
„dwuch artykułow y członkow w tych pierwszych przywileiach opi-
„sanych. Iednak iż te nadania wolności y praw ziemskich w przy-
„wileiu Krola Iagieła y Wielkiego X. Witolda spólnym opisaniem
„postanowiono iest w Koronie, tak iako ten pomieniony przywiley
„świadczy: przeto na pierwszym blisko przyszłym walnym seymie,
„ktory od nas złożony iest, obudwum tym państwom, Koronie Polskiew
„y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu te porownania, będzieli potrzeba
„ieszcze z inszym przymnożeniem wolności y listem naszym wznosić,
„za spólnym pozwoleniem oboichi stanow państwa naszego Korony
„Polskiej y W. X. Lit. PP. Rad naszych, chcemy y obiecuiemy.
„Lecz nie umniejszając iuż, ani uymuiąc ni wczym temu listowi na-
„szemu, y owszem przy mocy nieporusznic zostawuiąc iego na wieczne
„czasy, a na potwierdzenie tey rzeczy pieczęć naszą Maiestatową
„kazaliśmy przywiesić do tego naszego listu, podpisawszy ręką na-
„szą Hospodarską. Przy tym byli PP. Rada nasza: Ich M. X. Wa-
„leryan, biskup Wileński. X. Ianusz Andruszewicz, biskup Łucki y
„Brzeski. X. Mikołay Pac, biskup Kijowski. P. Mikołaj Radziwiłł,
„na Ołyce y Nieświżu xiążę, wojewoda Wileński, marszałek ziemski,

„kanclerz nasz naywyższy W. X. Lit., starosta Brzeski, Kowienski
y Borysowski. P. Mikołay Radziwił, x. na Dubinkach y Birzach,
woiewoda Trocki, hetman W. X. L., starosta Lidski, Mozyrski y
Bielicki, P. Trocki, hetman nasz dworny W. X. Lit., sprawca sta-
rostwa Żmudzkiego y dzierżawca Kormiałowski. P. Hrehory Chod-
kiewicz, woiewoda Kiiowski, marszałek ziemi Wołyńskiej, staro-
sta Włodzimierki. Xiążę Konstantin Konstantinowicz Ostrożski, wo-
iewoda Nowogrodzki. P. Paweł Iwanowicz Sapieha, woiewoda Wi-
tepski. Xiążę Stephan Andrzejewicz Zbarański, woiewoda Podlaski,
starosta Miński, marszałek nasz. P. Ba(II п. оѢ.)yli Szyszko-
wicz, podskarbi ziemski W. X. Lit. y pisarz nasz, starosta Mogi-
lowski. P. Ostaphi Wołowicz, podczaszy nasz W. X. Lit., staro-
sta Drogicki. P. Mikołay Kiszka z Ciechanowca, kracyczy nasz
W. X. Lit., starosta Bielski. P. Ierzy Alexandrowicz Chodkie-
wicz, stolnik nasz W. X. Lit., starosta Płotelski, dzierżawca Tel-
szowski. P. Ian Chodkiewicz starosta Żytomirski. Xiążę Roman
Fedorowicz Sanguszkowicz, koniuszy nasz dworny W. X. Lit.,
starosta Mielnicki, dzierżawca Cieronoiński. P. Ianusz Kozycki,
podskarbi nasz dworny W. X. Lit., dzierżawca Piński y Żytmor-
ski. P. Stanisław Zachariewicz Włoszek, miecznik nasz W. X. Lit.
P. Szczęsny Hercyk, marszałek y pisarz nasz, starosta Tyłociński.
P. Ian Szyszkowisz, pisarz nasz, koniuszy Grodzieński, dzierżawca
Oszmiański, Wiłkijski y Krasnosielski. P. Ian Mikołajewicz, pisarz
nasz, dzierżawca Markowski y Miadzielski. P. Mikołay Narusze-
wicz, y inni PP. marszałkowie, starostowie y dzierżawcy urzędnicy
naszy ziemscy y dworni. Pisan w Wilnie, anno Domini 1563 iunii
7 die.“

A drugi de data z seymu Grodzieńskiego, anno 1568, w ten
sens:

W Imię Pańskie stań się ku wieczney pamięci.

„Yż wszelkie rzeczy wielkie y małe, zwłaszcza ktore się po-
trzebnie, sławnie y pożytecznie na wieczne czasy stanowią, zawsze
pismem zamykają się y utwierdzone bywają, bo by inaczey w za-
pamiętanie przychodziły, a czasy po długim wieku z wiadomościę

„y z pamięciey ludzkich wespół z ludzmi upływały. Przeto my Zy-
„munt August, z Bożey łaski Krol Polski, Wielkie X. Lit., Ruskie,
„Pruskie, Zmudzkie, Mazowieckie, Inflantskie,—przykładem zwycza-
„idąc y korzystując w tym, dogłędamy z pilnością y wszelakim sta-
„raniem y usiłowaniem naszym, aby czasu szczęśliwego panowania
„(12 X.) naszego (iakoż to należy na Krola chrześcijańskiego) nie
„tylko uymowały się (czego Boże uchoway) wolności wiernych a
„cnotliwych poddanych naszych—kniaziow, panow, szlachty y wszyt-
„kich obywatelow W. X. Lit., duchownych y świeckich, y wszystkich
„ziem ku niemu należących,—ktore oni z wiecznych przodkow swych,
„iako ludzie y narod zacny wolny z zasadzenia swego pierwszego
„w tym państwie mieli, y rowno a iednako ze wszystkimi państw-
„y chrześcijańskimi niemniej z bracią y sąsiady swemi obywatelami
„Korony Polskiej używali, y też z nadania przodkow naszych Kro-
„low Polskich y Wielkich Xiążąt Litewskich dla zacnych y wielce
„ważnych zasług, wiary stateczney, a wylewania krwi swej prze-
„ciw kożdego nieprzyaciela Ich M. y tego państwa, mając niemało
„wolności y praw, z nich się weselili; ale też ieszcze, aby od nich
„samyh przymnażały się, iako stateczney wiary a prawdziwey sta-
„łości ludziom y narodu takowemu zacnemu y uczciwemu pozwa-
„lamy; y nie iedno ich samych teraz będących, ale przodkow onych
„wprzod wspomnionych, nam Hospoparu y przodkom naszym Krolom
„y Wielkim Xiążętom, iednako zawsze a nigdy nie odmiennie poka-
„zanych, tego wszystkiego godnych czyniemy. Iakoż za takim doglą-
„daniem y staraniem a uczynnością naszą, gdyśmy byli na seymie
„wielkim walnym zastarodawna zwykłym bywać w tym państwie
„naszym W. X. Litewskim w mieście naszym Wileńskim, w roku
„tysiąc pięćset sześćdziesiąt trzecim, miesiąca Junia siodmego dnia,
„z pany Radami naszemi y ze wszystkimi stany do seymu należą-
„cemi, potrzebującym wszego stanu widzieć praw y przywileiow y
„wolności swych im nadanych, aby pokazali y widzieli; ktore to
„wszelakie prawa, iako przedtym obiecaliśmy, tak y teraz słowem
„naszym obiecuujemy, przyrzekamy y terażnieyszym przywileiem
„upewniamy y utwierdzamy, wszem obywatelom (12 X. 06.) W. X.
„Lit., iż przy drukowaniu tego Statutu W. X. L. Ruskiem ięzy-

„kiem wszystkie przywileia, prawa, wolności do onego wnieść y wpisać (co też bez omieszkania ma być uczyniono), który Statut oniz „sami za dozwoleńiem naszym, iako ludzie wolne, wolnie sobie sprawa- „wowali, spisali y postanowili; a my onego w Bielsku na seymie „walnym przywileiem naszym, a potym na drugim takowymże seymie „w Wilnie osobliwym drugim przywileiem naszym stwierdzili y o- „nych wszystkie prawa y przywileia y wolności włożyć, wnieść y „wpisać dopuściliśmy y dopuszczamy. Potym iako się to zachowało „w Koronie Polskiej, że wszelakie nadania wolności, prawa y przy- „wileia ich są włożone y wpisane w Statut ich Korony. Tak też „obywatele Wielkiego Xięstwa Litewskiego—xiążęta, panowie y szlachta „uczynić mogą, y mają zatym przywileiem y pozwoleniem naszym „wnieść, wprowadzić y wpisać wszystkie spawy nadania przywi- „leia, wolności swoje w Statut Wielk. Xięstwa Litewsk. przed dru- „kowaniem, albo przy drukowaniu iego, kiedy chcą, y ich używać „y z nich się weselić sami y z potomkami swemi na wieczne czasy. „A iż w ten czas na seymie wielkim walnym Wilenskim wprzod „mianowanym, mając wszystkie prawa, wolności y przywileia sławney „y godney pamięci przodków w własnych rękach swych y przeglą- „dając ich, obaczyli artykuły w przywileiach pradziada naszego „Krola Polskiego y naywyższego wielkiego xiążęcia Lithewskiego „sławney y godney pamięci Władysława Jagieły y teyże sławy y „pamięci godnego Alexandra Witołta; ktore przywileia wydane są „przy postanowieniu uniey abo złączeniu w braterstwo y spólną „przyjaźń obywatelę Korony Polskiej z obywatelami W. X. Lit. „w Grodnie; a pierwszy z tych: Co się tycze na on czaz nadanych „użyczonych praw, przywileiów, panom szlachcie, boiarom W. X. L. „darowanych y podanych do rąk ich,—tylko powszechney, to iest so- „borney [(13 X.) wiary chrześcijańskiej y Rzymskiemu kościołowi „poddannym, y tym zaś, którym kleynoty, to iest herby szlacheckie „są nadane, mają się tedy z tych wolności weselić, uczestnikami być „y używać, y nie inaczey iedno, iako panowie szlachta Korony Pol- „skiej, swe wolności dzierżąc, ich używają. Drugi artykuł: iż na do- „stojenstwa y przełożenstwa nie mają być obierane, iedno ieśliby „był powszechney wiary chrześcijańskiej y poddani kościołowi Rzym-

„skiemu, ani też urzędy ktore ziemskie, wiecznie, iako są dostoięń-
„stwa, kaszteiaństwa nie mają być przypuszczane, ani w nich bywać;
„iakoż potym ten przywiley na wolności dany od dziada naszego
„Zygmunta pierwszego, sławney y ś. pamięci Krolow Polskich y W.
„Xiążąt Litewskich, potym też w nasz przywiley wpisane temi słowy:
„Dla czego bili nam czołem wszystkie stany tego W. X. Ł., a osob-
„liwie zakonu Graeckiego, abyśmy to w porownanie słuszne przy-
„wiodszy, naszym listem y przywileiem dostatecznie objaśnili. My
„tedy Krol z Pany Radami naszymi, obaczywszy to, iż przed tym,
„niż ten przywiley w Grodnie wydan, stany y narody szlacheckie
„W. X. I. znacznemi służbami Rzeczypospolitey tego państwa y
„przodkom naszym zasługując się, zacnie wywyższone y uczczone
„byli (iako to y w samym przywileiu tym na początku iego miano-
„wicie opisano), iakowe stany na seym do Grodna przyiachali, a do
„tego, iż też nietylko kościoła Rzymskiego, ale y Graeckiego bywa-
„jąc posłuszni, w Ławicy, Radzie y inszey powinności przodkom
„naszym, także y wszystkie stany na różnych służbach naszych by-
„wając, wierność y stałość swą ku służbom przodków naszych y
„nam chętnie, iako wiernym poddanym należy, ze wszelaką statecz-
„nością pokazowali. A tak uważając te wszystkie zacne zasługi y
„y widząc w tym przywileiu tego ||(13 x. 06.) być w poniżeniu, kto
„herbow nie brał, także y tego, ktory wiary Graeckiey dzierżąc się,
„przeciwko przodkom naszym y nam Hospodarowi wierność swą stale
„pokazował. Jedno iż nie wszyscy na tym seymie byli, a zwłaszcza
„stany Ruskich ziem y temu państwu przystuszących, te dwa
„członki y artykuły wyszey opisane objaśniając y równając, na ten
„czas y na tymże seymie walnym Wileńskim z poradą Rad naszych
„y z przyzwoleniem wszystkich stanów uchwaliliśmy, y przywileiem
„naszym potwierdziwszy, objaśniliśmy, chcąc mieć, aby od onego
„czasu nietylko te panowie szlachta y boiarze, abo potomkowie ich,
„wszystkich ziem naszych tego państwa naszego W. X. L. darowa-
„nia przywileiów y nadania wszystkich wolności y praw ziemskich
„używali y z nich się weselili, ktorzy są poddani kościołowi Rzym-
„skiemu y ktorych też przodkowie kleynoty y herby w koronie Pol-
„skiej przyimowali; ale też y wszystkie insze stanu rycerskiego y

„szlacheckiego, iako Litewskiego, tak y Ruskiego narodu, iedno by
„był wiary chrześciańskiej y ci też, ktorych przodkowie kleynotow
„abo herbow z Korony Polskiej nie brali, iednako y zarowno tego
„wszytkiego wiecznemi czasy używać y z tych wolności się wieselić
„maią, y iako przed tym zdawna po wszystkie czasy wszystkich wol-
„ności stan rycerski szlachecki oboiego narodu, iak Litewskiego tak
„y Ruskiego, używali y z tego się weselili. Tak też na dostoięństwa
„y przełożęństwa wszelakie y do Rady naszej na urzędy dworne y
„ziemskie, aby nie tylko poddani kościołu Rzymskiemu obierani y
„przekładani byli, ale iednako y zarowno ludzi stanu rycerskiego
„szlacheckiego, iak Litewskiego tak Ruskiego narodu, każdy według
„zasług y godności swej od nas Krola na miejsce zacne y przeło-
„żeństwa z łaski naszej brani byli. A żaden stanu rycerskiego y
„szlacheckiego strony zakonu swego, będąc wiary chrześciańskiej
„człowiek, nie ma być od tego oddalon y odłą(14 x.)czon. Dla tych
„dwuch tedy członkow w tych pierwszych przywileiach opisanych,
„co takżę w onym przywileiu naszym opisano y dołożono, gdyż te
„nadanie wolności y praw ziemskich w przywileiu Krola Iagieły y
„W. X. Witołta dostatecznie opisano, postanowiono y sprawiono iest
„w Koronie Polskiej. Tedy na pierwszym przyszłym seymie wal-
„nym, który by od nas złożon był, obiema tym państwom Koronie
„Polskiej y W. X. L. mielibyśmy porownanie uczynić, okazałi tego
„potrzeba ieszcze z większym przymnożeniem wolności inszym listem
„naszym wznosić za spolnym dozwozeniem obojga tego państwa Ko-
„rony Polskiej y W. X. L., PP. Rad y wszelakich stanow, lecz
„nie naruszając iuż ani uymuiąc iuż ni wczym onemu listu naszemu,
„y owszem przy mocy iego zostawuiąc na wieczne czasy. Ktory ten
„przywilej nasz pod pieczęcią y z podpisem ręki naszej wszystkim
„stanom iest wydany. Do tego, ktoby kolwiek z xiążąt PP. szlachty
„Litew., bądź Rzymskiej abo Ruskiej, tylko chrześciańskiej wiary
„będąc, pierwey herbow z Polski za Kr. Iagieła y' W. X. Witołta
„w Grodnie nie przyimował“ (skąd daie się znać, że nie mnogich
„domow y narodow ludzie tam byli, tylko pewne osoby posłane z
„W. X. L., abo wezwane od PP. swych Kr. Polskich y W. X. L.),
„aby owdzie przyjeżdżali y herby przyimowali, a to nie z ktorey

„inney przyczyny y potrzeby, tylko chcąc zawrzeć przyiaźń y spo-
„winowacić się z nimi w zgodzie y miłości spolucy. A będąc iuż
„przed tym z dawnych wiekow przy starowieczney uczciwości y zac-
„ności takowey, iakową uczciwym szlachcicom y narodu takowego
„ludziom należy mieć, przyiachali y w domach nieposlednią, ale taką
„bracią swą wielekroć liczbą więcej zostawiwszy odiachali, niżli
„owdzie w Grodnie ich było, y od których posłani oni byli sami,
„iako to w przywileiu Iagielowym na początku opisano, poswiadcza-
„jąc z kim y z iakiemi ludzmi się zbracili y złączyli w ten czas,
„przeto żaden wynaszać się, ani podnosić niema, y ieden narod
„nad drugi zacnieyszym się ||(14 X. 06.) czynić y być nie może.
„Co tym przywileiem naszym obiasniamy, stanowimy y utwierdzamy
„wiecznemi czasy. Iż wszyscy ci, którzy w Grodnie herby przyimu-
„jąc, złączyli się y przyiaźń zawarli, także y ci, którzy w Litwie y
„na Rusi doma nie iezdząc tam zostawali y tego nie uczynili, iako
„y ci, którzy w Grodnie byli iednako zarowno xiążęce, pańskie y
„ziemskie, rycerskie narody y osoby w iedney mierze poczytane,
„chowane y policzane do Rady y do wszelakich dostoięństw, woie-
„wodstw, kasztelanstw, urzędow ziemskich y dwornych w W. X. L.,
„kożdy według zasług y godności swey przychodzili, a od nas y po-
„tomkow naszych teraz, y na wszystkie potomne czasy przypuszczane
„być mają, niwczym nie uwłaczając ani uymuiąc. Iakoż we wszystkim
„będąc stany rowne, pańskie, szlacheckie, od nas y przodkow na-
„szych wolności y swiebod swych używając, do wszelakich dostoi-
„ęństw y urzędow tam w Polsce z łaski naszej przychodzili y
„przychodzą. Co też w tym Wileńskim przywileiu na seymie wyda-
„nym, nowe objaśnienie stanowiac, opisano: Iż gdzieby tego była po-
„trzeba ku rozszerzeniu, objaśnieniu y większemu nadaniu y przy-
„sporzeniu dō tych praw y wolności. Żeśmy to uczynić mieli na
„spolnym seymie za dozwozeniem tych stanow wszystkich, obywatel-
„low oboygą państwa, nie uwłaczając iuż niwczym temu, co w onym
„przywileiu opisano, ieno tego artykułu poprawienia y przysporze-
„nia y takich rzeczy potwierdzenia inszym przywileiem naszym. Lecz
„z spolnego teraznieyszego seymu wszystkie stany W. X. L. z pra-
„wych y słusznych przyczyn nie potrzebuiąc oderwali się. Co my

„od nich wiedząc, uchwalili, a między inszemi przyczynami widząc
„to, że zarówno y iednako, iako Rzymskiego, tak y wszelakiego
„chrześcijańskiego zakonu y wiary ludzie w W. X. L. y we wszyt-
„kich ziemiach ku niemu przysłuszających, do seymu spólnego
„należą. Gdyż spólnie między sobą w iednym ||(15 п.) państwie
„W. X. Lit. y w granicach iednych mieszkając, iednym naro-
„dem są. A tak iż ten naród Ruski do takowego spólnego złą-
„czenia, braterstwa y uniey chciwy y gotowy iest, y iednako ze
„wszystkimi temi, to iest wespół z bracią swą Litwą tego żądają, y
„ku temu się mają y mieć chcą. A iż też na seymach wielkich wal-
„nych tuteyszego państwa W. X. L. z starodawna bywać zwykłych
„y iako zawsze przed tym nam Krolowie y przodkom naszym Kro-
„lom Polskim y W. X. L. w oboygach tych państwach naszych z
„wolnego obrania, iako y w W. X. L. zasiadшы na stolcach tych
„państw, z wolnego obrania wszystkich obywatelów na seymach z
„Rad naszych, y zezwolenia stanów każdego państwa seymowi na-
„leżących, to wszystko, co się godzi czynić y stanowić wolno bywało,
„y teraz czynić pozwalamy. A co się kolwiek postanowi, mocno y
„nieporuszenie w każdym państwie naszym od wszystkich trzymano
„być ma. To też ustawuim y uchwalamy na seymie terazniejszym
„wielkim walnym Grodzińskim, y tym przywileim waruim y
„stwierdzamy. Iż tego artykułu już na spólnym seymie wznawiać,
„wzmianki y nanowo o nim czynić y potwierdzać onego znowu po-
„wtore My, Krol, nie mamy ani będziemy móc, ale chować chcemy
„y będziemy powinni, nie tylko my sami Krol, ale y potomkowie
„naszy Krolowie Polscy y Wielcy Xiążęta L. y wszystkie stany W.
„X. L. w tych dwóch artykułach, wprzód mianowanych, w przywi-
„leiu Krola Iagieła y W. X. Witołta, także w przywileiach przod-
„ków naszych na to potwierdzenia według tego objaśnienia y po-
„stanowienia przez nas Krola w przywileiach naszych na seymie
„pierwszym Wileńskim y na tym terazniejszym Grodzińskim opi-
„sanego, nie odmienając y nie poruszając tego wiecznie trzymać y nie-
„poruszenie chować obiecuim, y żadnym sposobem nikomu tego na-
„ruszać nie dopuścimy. Do tego osobliwie tymże przywileim naszym
„upewniamy ||(15 п. 06.) y zmacniamy, iż wszelakie przywileia, tak

„ziemskie, iako y pospolite, osobliwie stare od przodkow naszych,
„y nowe od nas komukolwiek pismem y ięzykiem Ruskim opisane
„y nadane są, nie tylko te dwa terazniejsze przywileia y listy na
„prawa y wolności, ale y na iakąkolwiek rzecz od przodkow naszych
„y od nas Krola z cancellariey naszej Ruskim piśmem wydane y
„nadane, tak przedtym, iako y potym (*gdyż z cancellariey naszej*
„*tym pismem Ruskim wychodzu*), iednako y zarowno z Łacińskim
„pismem złączone, y mocno chowane być mają wiecznemi czasy.
„Y na to wszystko daliśmy wszystkim stanom W. X. L. ten nasz list
„y przywiley pod naszą Maiestatową pieczęcią tuteyszego państwa,
„na seymie walnym Grodzieńskim, y podpisaliśmy go ręką naszą
„Krolewską. A przy tym byli panowie Rady naszej W. X. L. du-
„chowni y świętcy, xiążęta, panowie, urzędnicy ziemskie y dworne,
„posłowie ziemscy y wszystkie stany seymu należące. Pisan w Grod-
„nie, roku od Narodzenia Syna Bożego 1568, miesiąca Iulii pierw-
„szego dnia.“

Wielkiey wagi są te przywileia, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni a nam wielce MM. PP., ponieważ nie prywatnie, lecz za radą większych senatorow, do których się odzywano y których przytomność iest wypisana, nam narodowi Ruskiemu, niezuniowanemu, na wieczne czasy są nadane, y kto ieno zachce uważyć rzecz w nich opisaną, snadnie się nauczy y dowie iakiey wagi narod Ruski był przedtym. Nie przeczeli na on czas podpisow Przeoświeceni, Iaśniewielmożni św. pamięci PP. Senatorowie do takiego przywileiu. A to się działo tych czasow, których po sacrę do Konstantinopola, za uniwersałami św. pamięci Zygmunta Augusta, posyłano. Uwłaczać tedy im co et in dubium one umocować, rozumiemy, że żaden z PP. obywatelow tego państwa niepozwoili: bo *successu temporis*, iako się w Synopsim przypomniało, wszystko to approbowano, a za incorporatią xięstw Ruskich do Korony zapadła klamka wszystkim, pogrzebione pierwsze z martwych wskrzeszaiącym; y ktokolwiek na poprawione, objaśnione, et in perpetuum do zachowania y wypełnienia podane, sarka, czyni niesłusznie.

Daley w responsie x. Korsaka, iako agenta PP. uniatow, był na placu przywiley Budzyński: ten, że ma *satisfactiā* in Synopsi

dostateczną na się, szkoda już tu iterować y przypominać, słuszniejsza raczey na niektóre insze słowa rzec co, a naybardziej te: „Modo jam mise“(16 x.)rante Domino, decretis Sanctissimi Domini Eugenii nostri Papae quarti et aliorum patrum plurimorum, fidei sanctae zelatorum, cum ipsa sancta Romana ac universali ecclesia reducta fit ad identitatem dudum desideratae unionis.“ To iest: „*Teraz już z litości Pańskiej dekretami najsświętszego Pana Engeniusza naszego Papieża czwartego y innych bardzo wiele oycow wiary świętej y zelatorów, albo gorliwych miłośników, z samym świętym Rzymskim y powszechnym kościołem przywiedziony iest do iedynstwa dawno pożądanej uniey.*“

Była niegdyś quaestia agitowana: „Jeśli się godzi tribut dawać cesarzowi, albo nie?“ (Matt. 22.) Gdy przyszło do monety, a postrzeżono effigiem caesaris y napis, przykazano: „Oddawaycie, co iest Boskiego, Bogu; a co cesarskiego, Cesarzowi.“ Niedawnymi czasy urosła też była o tym inter iuristas quaestio: „Jeśli ma potestatem Tribunał condendarum legum,“—y iak concludowana: iest gdzieś constitutia o tym. Stąd pochop wzięwszy, gdybyśmy zadali: „Utrum habet pontifex Romanus potestatem w tym państwie condendarum legum,“—wszyscy niemal sub regimine onego zawołaią: „habet, habet,—ma, ma.“ A biskup Krakowski godney pamięci Vincentius Kadłubek in historia Polonica, Dobromili edita, (fol. 531.) hamuie ich mówiąc: „non habet, non habet, niema, niema,“—pisząc w historyey swey te imiennie siowa: „Nec impedit a vita institutio, qua cautum erat, ut penès maiorem natu semper sit principandi auctoritas, quod per Papam Alexandrum et Fridericum Imperatorem, quamvis jus non habent apud nos condendi leges, est consultum.“ To iest: „Nie na przeszkodzie znajduje się owo postanowienie przodków naszych, ktorym warowano było, aby zawsze urząd Krolestwa przy starszym bracie zostawał, co też przez Papieża Alexandra y Friderika Cesarza, chociaż nie maią mieysca u nas do stanowienia praw, uchwalono iest.“

Iakoż y nie przywiodło się w tey iurisdice czasu iednego opisanego od historika wiary godnego, piszącego o Polskim Krolestwie w xiegach trzecich (fol. 278.) temi słowy: „Lata 1460. Po śmierci

Tomasza Strzepeczyńskiego, biskupa Krakowskiego, były wielkie różnice około biskupstwa, abowiem trzech na nie wybrano. Kapituła Krakowska dwu obrała: Lutka z Brześcia, doctora, a Iana biskupa Wrocławskiego; trzeci, Iakob z Senna, ktorego byli posłali do Mantue na concilium za papieża Piusa; ten też sobie wyprawił prawo na toż biskupstwo u Papieża pierwey pietnastym dniem niż ci wszyscy, przeto go przyjęli; o czym gdy się Krol dowiedział, będąc ieszcze u Choynie, kazał tego Iakuba z ziemie wywołać y mnicha sufragana Krakowskiego, który go poświęcał, y tych wszystkich, którzy iego stronę trzymali y pomagali tego, z Krakowa wygnać, gdyż to prawo tylko samemu Krolowi służy. A dla pewnieyszey rzeczy posłał Krol z Prus Piotra Kurowskiego, kasztellana Lubelskiego, y Dobka Kmitę, kasztellana Woynickiego, aby tey rzeczy executią uczynili z starostą Krakowskim Pieniążkiem; a oblegli Iakuba przerzeczonego na zamku Pieńczowie. A tak Mikołay Pieniążek, podkomorzy y starosta Krakowski, pobrał kanonikom Krakowskim imienia, Pawłowi dziekanowi, ||(16 x. 06) Ianowi Długoszowi; Dzierzka Krzyżanowskiego proboszcza Wiślickiego a kanonika Krakowskiego z iego domu wywlokł, oblokszy go w dalmucyą, z Krakowa broną przecz wywiodł y wypędził; tak też Mikołaja Bogdana, obu też Długoszow kanoniki, Iana Białka, Iana Lelowskiego wikarie ich, Marcina Ryncę, Mansionarza y inszych wiele, którzy przyimowali Rzymskie processy, to iest listy, y przyzwalali na nie przeciwko prawu Polskiemu,—w dalmaciach z kościołow wywlokszy, z miasta wyganiał.“— Ieśli tedy y Ruś tak postąpiła z Isidorem, iak historikowie opisali, to ich przywiodło do tego, że z decretu Eugeniusza papieża unią im przyimować nakazano, a oni nigdy decretom tak im nie podlegali y po dziś dzień podlegać niechęą.

Po Budzyńskim tym przywileiu, od nas przypomnionym, dostało się od mianowaney osoby y Iozephowi św. pamięci Metropolicie, iakoby on miał do Niphona Patriarchi pisać list, radząc się ieśli ma pozwolić na consilium Florentskie y twierdził, mówiąc: y iabym sam na to pozwolił, gdybym mógł; a list ten de data iakoby miał być roku Pańskiego 1492. Tak ten list ad manum pod ten czas niebyły był interpretowany. A gdy się w xiążkę o prawach, od PP.

uniatów wydaną, weyrzało, inszy sens a różny od interpretatij iego M. tak daleko, iako my teraz z onemi dissentimus.

W którym, że tytuł pięknie Patriarchow Konstantinopolskich wypisali, kładziemy go, y listu samego niektore słowa wypisuiemy:

Niphon misericordia Dei Archiepiscopus Constantinopolis novae Romae et Oecumenicus Patriarcha, piüssimo et Deo amantissimo Iosepho fratri et comministro Metropoliae Kioviae et totius Russiae, in Domine salutem.

Accepimus a tua charitate missas nostrae mediocritati literas, in quibus significasti Romanae Ecclesiae, in Russia et Lithuania degentes Episcopos, molestos vobis esse, et ad unionem factam Florentiae vos cogere.

To iest:

Niphon z miłosierdzia Bożego Arcybiskup Carogrodzki nowego Rzymu y Wsieliński Patriarcha naypobożniejszemu y Boga wielce miłującemu Iosephowi, bratu y społsłudze, Metropolicie Kiowskiemu y wszytkiej Rusi, zdrowia.

Wzięliśmy od twej miłości posłany list naszej mierności, w którym dałeś znać Rzymskiemu kościołowi, że Biskupi na Rusi y w Litwie żyjący są wam przykrymi, a iż was do iedności we Florenciey uczynioney przymuszaią.

A ieśli na ten czas przymuszano (co y teraz czynią) do uniey, iak samiż napisali, to iuż iey nie było. Na pytanie zaś o synodzie Florentskim byli przyięty w Graeciey, taka powieść nieomylna w tymże liście: „*Plerique nostri generis, qui domi manserant, eam recipere et amplecti noluerunt.*“ „Wszyscy, prawi, rodzaju naszego, ktorzy doma pozostali byli, niechcieli oney przyiąć.“ Trzeci punkt w tym liście ten: „*Sed tua charitas* [(17 ж.) *non parvum praetextum et excusationem habebit, si dicat absque sententia Constantinopolitani, tui videlicet Patriarchae, se nihil posse agere.*“ „Ale (słowa to są Patriarsze) twoia iednak miłość niemalą masz zasłonę y wymówkę, ieśli rzeczesz, że bez zdania Carogrodzkiego, to iest swego Patriarchi, nie czynić nie możesz.“ A trochę niżej: „*et patriam religionem et*

aliam omnem Ecclesiasticam observantiam Orientalis ecclesiae accurate conservet.“ „Y oyczystą religią y wszelkie inne cerkiewne zwyczaje Wschodniey cerkiew pilno zachowuy.“ Po tych puctach conclusia takowa nastąpiła: *Habes vero non paucos principes spirituales filios in universa Russia et Lithuania, qui Graecam ecclesiam in honore habent et nostram mediocritatem sincerè venerantur, ad quos dedimus mandata et literas, ut tuam pietatem Serenissimo Regi commendent et nostram libertatem tuentur.* To iest: „Masz też niemało książąt duchownych synów we wszytkiey Rusi y Litwie, którzy Graecką cerkiew we czci mają y naszą mierność szczerze szanują, do których daliśmy mandaty y listy, aby twoię pobożność nayiaśnieszemu Krolowi zalecili y naszej wolności bronili.“

Gdy tedy pisał taki list Metropolit, to w tych państwach uniey nie było; gdy opisywał w te słowa Patriarcha, to w Graeciey z łaski Bożey taka się unia nie nachodziła; gdy do książąt ucieczkę czynić w przenagabaniu swym o unią radził, to iuż prawosławni byli, Patriarsze Konstantinopolskiemu a nie komu inszemu posłuszni. Co ieszcze sponte na się przyznali, radzimy, prosimy, nawroćcie się ad patrem et patriam, a my przyczynić się obiecujemy, aby was pokutujących łaskawie przyjąć zaczył.

Daley była wzmianka o Sołtanie Iozephie, iakoby 1566 miał confirmacją iakąś PP. unitom wyprawować, a że samiż o roku wątpią y niewiedzą do ktorego z nich,—bo dwóch powiadaia być Iozephow,—list punctatim citowany był pisany, y my bezpotrzebnie papieru zagęszczacz tym nie chcemy.

W tymże responsie na incorporatią od nas wspomnianą, że wszystkim służy sine discrimine, przyznano, prawda to, że wszystkim, ale nie wam; bo czasu incorporatiew uniey nie było, iako się zewsząd pokazuje; incorpatia się stała za św. pamięci Zygmunta Augusta, a za szczęśliwego iego panowania Patriarsza iuridica w tym państwie przeznaczym była. Ci też co po sacrę posyłali, iż nie byli in unione, świadkiem św. pamięci Iozeph, między inszemi Metropolit od nas wyszey wspomniany; iesli też Misael nieiakiś 1405 r. unią przyjął ieszcze przed synodem Florentskim: na coś stękano na synodzie Florentskim, że przez długi czas oney nie było y tych słów

dołożono: *A teraz przywiedziony iest docretami do oney?* Wkrotce insze słowa były x. Korsaka, succincte y tu: lubo confaederatia, lubo incorporatia, lubo constitutia, anni 1607, przypominana,—tedy nasza to wszystko zasłona y obrona; myśmy to naród Ruski starożytny, niezuniowany, incorporowani, confaederatią zasłonieni, a constitutiami warowani, przy nadziei uspokojenia nas aż po dziś dzień zachowani. Niechcieycież przeto, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni a nam wielce M. [(17 л. 06.) PP., uniżenie prosimy, niechcieycie nas braci swey w tak wielkim bezprawiu y w tych nieznosnych angariach y oppressiach zaniechiwać.

CZWARTY PARAGRAPH.

Prawa y przywileia po te czasy od PP. unitow zamilczane nieomylnie revealing, z przypomnieniem wprzod protestatij niektorych y relatij, nietylko o zabranie praw potajemnie, ale y xiąg ich y inszych munimentow niewydawanie.

Snać na owe przywitanie pomniąc: „towarzyszu, iakoś tu wszedł, szaty weselney nie mając,” (Matt. 22.), przedsięwzięli PP. unici w naszą sukienkę się tak kosztowną ubierać, a owego y przypomnieli, że z cudzego konia y w błocie zsiadać pod czas musi. Ptaszek też ieden zwykł się cudzym pierzem zdobić, ale y to ludzie postrzegli, ganią. Że tedy prawa y przywileia potajemne u nas originalami zabrane, tam się dostali, y po te czasy były, haec recens protestatio wyświadcza.

Actum in curia Regia Varsaviensi Sabbatho ipso faesto sanctorum Vitti et Modesti martyrum, anno Domini millessimo sexcentesimo trigesimo.

Ad officium praesens castrense capitaneatus Varsoviensis actaque praesentia, personaliter veniens generosus Laurentius Drewinski, Pincerna terrarum Volliniae, uti praefectus Fraternitatis Vilmensis Sanctissimae Trinitaris ad Ecclesiam sancti Spiritus, ritus Graeci existentis, suo et collegae sui generosi D. Joannis Oginski, Tenutarii Cormialoriensis, aliorumque confratrum nomine, coram officio praesenti protestatus est coram religiosum Pachomium Oranski et Joannem Korzenkowski civem et sartorem Vilmensem, quia privilegia et

jura Fraternitatis sanctissimae Trinitatis ritus Graeci ecclesiae Orientalis inservientia, in anno millesimo sexcentesimo quarto, furto oblata ab eis, nunc in judicio sacrae Regiae Maiestatis assessoriali originaliter sunt producta, quo nomine non solum inherendo anteriorum antecessorum suorum in diversis subselliis factorum protestationibus protestantur, sed et de damnis inde emanatis in foro fori cum citatis judicialiter experientur.

||(18 II.) (*Ex actu castrensis capitaneatus Varsoviensis Regni, et caet.*)

Ażeby wszyscy zrozumieli, gdzie nasze prawa y przywileia potajemnie zabrane aż po te czasy znajdowały się, y na kim mamy dochodzić przytym y szkod swoich, po Polsku też protestatią przełożyliśmy.

„Działo się na zamku Krolewskim Warszawskim w sobotę na „same święto śś. Vitti y Modesti męczenników, roku Bożego tysiąc „sześćsetnego trzydziestego.“

„Na urządzie terażniejszym grodzkim starostwa Warszawskie- „go, pod czas odprawowania spraw, stanąwszy oczewisto sam osobą „swą urodzony Ławrenty Drewiński, czasznik ziemie Wołyńskiej, „iako starosta Bractwa Wileńskiego ś. Troycy przy cerkwi św. „Ducha, nabożeństwa Graeckiego będącego, y collegi swego urodzone- „go P. Iana Ogińskiego, dzierżawcy Kormiałowskiego, y inszych społ- „braci do tegoż rejestru Bratskiego wpisanych imieniem, przed „sądem terażniejszym protestował się na zakonnika Pachomiusza „Orańskiego y Iana Korzenkowskiego mieszczanina y krawca Wi- „leńskiego, iż przywileia y prawa Bratstwa św. Troycy y nabożeń- „stwa Graeckiego, cerkwie Wschodniej służące, w roku tysiąc sześć- „setnym czwartym pokradzione od ónych y produkowane teraz na „sądzie Iego Kr. M. assessorskim oryginałami się pokazały. Na „których nie tylko stojąc zaniesionych protestatiach oto protestuie „się; ale y o szkodach przytym poczynionych u należnego sądu y „prawa z onemi prawnie oto czynić chce.“

A ktoby tę robotkę zrobił w roku 1604, pamiętając częścią na to, że de mortuis aut nihil aut bene, częścią, że y on sam przed śmiercią swą żałował tego swego występku y rzewnie opła-

kiwał, słowo w słowo nie wypisuiemy, boby się imię iego y przezwisko wspomnieć musiało, ale tylko protestatiami dowodzimy, że tak a nie inaczey iest: Pierwszą, na trybunale przez P. Iana Swatka Łuczyckiego w tymże roku, 1604 maia 28 dnia uczynioną; drugą na ratuszu u sądu gaynego przez p. Bazilego Charzewskiego y p. Iana Tyszkiewicza eodem anno, 18 dnia iunii, gdzie zaraz y regestr podano ktore prawa, przywileia oryginałami nam poginęli; trzecią powtore na tribu(18 л. 06.)nale uczynioną przez p. Bohdana Bohuszewicza z przypomnieniem y inszego skarbu Bratskiego pod ten czas zabranego, tegoż roku, miesiąca iulii 5 dnia, no co iest y relatia dwuch woznych do xiąg głównych trybunalskich tegoż roku miesiąca maia 28 dnia podana, gdzie y sam nieboszczyk do tego się przed nimi przyznawał, że mając w zawiedowaniu swoim wszystkie prawa, przywileia, onych Bratstwu naszemu nie oddał.

Do ktorego to postępku, śmiemy rzec tak nieubożnego, ktoby iemu powod y radę dał, sam by nieboszczyk przed wszystkim światem zapytany iawne wyznał, że nikto inszy, tylko ci, ktorzy tych praw y przywileiow, iak ony ptaszek pior przydobywszy, nimi się niesłusznie szczycąc, nam onych z metrik wyimować niedopuszczają, mandatami nas nadwornymi nieżnośnie ciemieją, do wydania zaś mandatów podpisanych z cancellariey, gdy kogo lubo ich samych w krzywdach naszych pozywać chcemy, wielką przeszkodę czynią. A co nieżnośnieysza, za instinctem ichże na niektórych mieyscach urzędnicy grodzcy, protestatij naszych do xiąg urzędowych nie przyjmują; generałow y umocowanych, ktorych do prawa tego zaciągamy, poenują, więzią y pod gardłem, aby nam nie służyli, zakazuia; relatie nasze iuż referowane z xiąg wyszarpywają, czego między wielą innemi w roku terażniejszym 1632 po Convocatiey trzeciej niedzieli świeży przykład mamy, gdy do xiąg grodzkich Wileńskich o gwałtowne odicie od strony zuniowaney ciała zmarłej niewiasty wyznania naszego, tak też y zbiecie y skrwawienie gospodiniey, w w ktorey to ciało domu stało, nietylko nie przyjęto, ale y relatią generałow z xiąg wyszarpano y im samym, aby się tego na inszym urzędzie przyznawać nie wazyli, przygrożono, zaczym y generałowie przy sprawie bywszy y pieniądze pobrawszy, relatij swych do xiąg

nie podają, a nawet y pisarze mieyscy z xiąg ratusznych spraw nam należnych nie wydają. A na to wszystko y insze takie obchodzenia się z nami munimentow extractami z xiąg pełno u nas, byleby był czas pozwolony one in medium przywodzić.

A co się tycze revelatii nieomylney inszych ieszcze niektórych processow strony zuniowaney niekoźdemu po te czasy wiadomych, a mianowicie przywileiow niektórych na początku uniey, PP. uniatom (iako oni powiadają y chlubią się) danych, y z ktoremi się po te czasy, ani in foro fori, ani na deputatiach, tak z senatu iako y z koła Rycerskiego nigdy nie odezwali, czyli się wstydząc niemi, czyli też insze iakie consideracie swoje mając, o czym lepiej sami wiedzą, my z nichże samych pochop wzięwszy, że oni nasze co raz to in lucem, co raz to one revelują, dla pokazania samey różności między sobą y ukazania wszystkiego świata obławimy y dowiedzimy z nich wprzód, że ta unia ich bez wiadomości Metropolity y innych Episkopow y wszystkiego duchowieństwa, a pogotowiu cleru cerkiewnego zaczęła się y kłębiła. A świadkiem tego będzie przywilej św. pamięci Krola Pana, czterem Władynom, iako principałom tej sprawki, dany roku 1592. Senod ||(19 x.) bowiem Metropolita z Episkopami y innym duchowieństwem w Brześciu roku 1594 odprawując, pod posłuszeństwem Patriarszym siebie być uznawał, iako się z wspomnianego w Synopsim scriptu iego y instructiey znać daie, a owdzie dwiema laty wprzód na unią iuż zezwoliły pewne persony, a to się da z tego przywileiu, widzieć ktorego te są słowa:

„Zygmunt Trzeci z łaski Bożej Krol Polski et. Oznaymuiemy „tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna komubykolwiek „to wiedzieć należało, terażnieyszym y na potym będącym, iż my „Hospodar widząc być przychilnych ku porownaniu w wierze ś. Epis- „kopow religiey Graeckiey: Łuckiego Episkopa, Lwowskiego, Pińskiego „y Chełmskiego, którzy do nas Hospodarza z tym przysłali, chcąc „pod zwierzchnością y pod błogosławieństwem iednego pasterza na- „świętszego być y onemu starszeństwo y zwierzchność przyznać, za- „chowawszy sobie wcale wszystkie sprawy y porządek y ceremoniae „w cerkwiach Bożych. Co my Hospodar widząc przedsięwzięcie ich „potrzebne do rzeczy zbawienych, to od nich z wdzięcznością przy-

„imuiemy, a iżby za taką chęć swą łaski naszej Hospodarskiej byli
„wdzięczni y pewni, tedy tym terażniejszym listem przywileiem na-
„szym (Hospodarskim) onym samym wszystkim pomienionym Episko-
„pom, praesbiterom y wszystkiemu duchowieństwu cerkwie Wschod-
„niej relligiey Graeckiey waruiemy, upewniamy y słowem naszym
„Hospodarskim przyrzekamy y obiecuiemy sami za siebie y za na-
„iaśniejsze potomki nasze, Ich MM. Krolow Polskich, że choćby na
„tych wyż wspomnianych Episkopow, po dacie tego listu przywileiu
„naszego, od Patryarchow y Metropolitow z iakieykolwiek przyczyny
„ku niebłogosławieństwu byli na nich wynaydowane y kłątwy wyno-
„szone y wydawane, iż to im Episkopom samym y wszystkiemu du-
„chowieństwu ich namniey nigdy niwczym szkodzić niema. Y obie-
„cuiemy słowem naszym Krolewskim dla większego oskarżenia y
„kłątwy y ogłoszenia, by y dobrze przeciw stanom ich wedle praw
„duchownych y świeckim było, dla wszystkich takowych przyczyn tych
„dostoieństw, władctw, na których oni mieszkają z dawnych przod-
„kow naszych, od nich tego nie odeymować y przy ich żywocie inszym
„osobom nie dawać, ale zachować ich obiecuiemy wcale z przymno-
„żeniem łaski naszej y wywyższeniem uczciwości w pokoju naszych
„władctwach, iako wiernych poddanych y bogomodlcow naszych, poki
„aż ostatniego żywota ich stawać będzie. Przydając im ieszcze nad-
„to y koźdemu, ktoby się do takiej iedności y porządku przychilił,
„swiebod y wolności, tak iako Ich M. duchowni Rzymscy mają, tak
„y oni mają mieć. Co my obiecuiemy ieszcze y inszemi przywileiami
„naszemi im nadawać z przymnożeniem łaski naszej Hospodarskiej.
„A to wszystko obiecuiemy my, Hospodar, za nas y za potomki nasze
„tym wspomnianym Episkopom: Cyryllusowi Terlieckiemu, władcyce
„Łuckiemu, Gedeonowi Bałabanowi, władcyce Lwowskiemu, Leontemu
„Pełczyckiemu, władcyce Pińskiemu, Dionizyzuszowi (19 x. 06.) Zbi-
„ruykiemu, władcyce Chełmskiemu, wcale trzymać do ich żywotow.
„A na potwierdzenie tey rzeczy daliśmy im ten nasz list przywiley,
„podpisawszy naszą Krolewską ręką, do którego y pieczęć Koronną
„przycisnąć kazaliśmy. Pisan w Krakowie, miesiąca maja 18 dnia,
„anno Domini 1592.“

SIGISMUNDUS REX.

Matiasz Petrokowski.

Uważcie tedy w tym przywileiu, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, a nam wielce miłościwi PP., ieśli z Boga y dla Boga ta ich iedność zaczęła się, y ieśli ona dawna ś. iedność Wschodney cerkwi z Zachodnią potajemnie tak miała być reassumowana, a przyznacie to nieomylnie, że to novum emergens w Rusi, ponieważ nigdzie się ani wspomniata przed tym unia. Do tego, gdyby cum consensu omnium, na coby warunek ten położono: *Choćby na tych wysz wspomnianych Episkopow, po dacie tego listu przywileiu naszego, od Patriarchow y Metropolitow z iakieykolwiek przyczyny ku niebłogosławieństwu były na nich wynaydowane y kłtwy wynoszone y wydawane, iż to im Episkopom szkodzić niema.*

Dalsze puncta w tym przywileiu nie exagieruiemy, a między innemi owy: *By dobrze przeciw stanom ich wiedle praw duchownych y świeckich było;* raczej à scintilla hac incendium: od skry tej iak pożar wczął się, powiadamy.

Y gdy potem podstępnie oszukany Metropolit y Władykowie niektorzy z nim odstąpili Patriarchi Konstantinopolskiego, a udali się także do Pana zmarłego, dano im przywilej, ale z conditiis temi co raz: ieśli unia do skutku przyidzie, iako o tym na kilku miejscach dzieie się wzmianka w przywileiu roku 1595, ktorego te są słowa:

„Zygmunt III, z Bożey łaski Krol Polski, etc.

„Oznaymuiemy tym naszym listem wszem wobec y każdemu z „osobna, komu o tym wiedziec należy, ludziom stanu duchownego y „świeckiego, iż donieśli do nas uniżone prośby wielebny Adam Ipatey, „Prototrony Władyka Włodzimierski y Brzeski, a Cyryllus Terlecki „Exarcha Władyka Łucki y Ostrożski, imieniem w Bogu wielebnego „Michała Rahozy Archiepiskopa Metropolity Kiiowskiego, Halickiego „y wszytkiey Rusi, także też imieniem przełożonych starszych Episkopow, Archimandrytow, Ihumenow y wszytkiego duchowienstwa zakonu Graeckiego Ruskiego, w potrzebach pewnych y w sprawach „relligiey ich około ziednoczenia ich z kościołem powszechnym y porządku pewnego postanowienia, ktore do stwierdzenia stanu y powołania ich należą obyczaiem niżej opisanym. Naprzod prosili nas, aby

„metropolia, władcyta y insze relligiey Graeckiey dostoięstwa
„nie byli dawane tylko ludziom Ruskiego narodu y ich własney relli-
„giey; także aby byli od nich cztery osoby godne do takiej władzy
„obierane, z kto^{rych} (20 p.)rych aby jeden na taki urząd przez nas był
„podawany, a ten aby naydaley do trzech miesięcy na stan duchowny
„święcić się był powinien. Co my im pozwolimy y potwierdzimy, gdy
„do iedności kościoła powszechnego Rzymskiego y do posłuszeństwa
„iego przystaną y trwać w nim trwale y nieodmiennie będą, także
„y o poświęceniu przełożonych na zwierzchności mianowane duchowne
„naydaley do trzech miesięcy od daty uznawamy być rzecz powinna
„y utwierdzoną postanowieniem przodków naszych. O mieysce w Ra-
„dzie,—o tym, gdy ta iedność da Pan Bog statecznie się zamknie, chcemy
„y obiecujemy na seymie z Pany Radami naszymi y stany Rzeczy-
„pospolitey, do tego należącemi, tractować, gdyż ta rzecz iest właśnie
„seymowi należąca. Nadto aby władza żadna insza tak duchowna, iako
„y świejska, za tym ziednoczeniem nie była nad nimi, aby ani ludzie,
„a zwłaszcza z Graecij inąd, ktoreby onych odrywać od tego świętego
„ziednoczenia albo iakimkolwiek sposobem trudnić chcieli, nie byli do
„państw tey Rzeczypospolitey przypuszczeni, abo y domowi, którzyby
„się zwierzchności ich z tey miary sprzeciali, a do iedności ś. ko-
„ścioła Rzymskiego abo się dać przywieść nie chcieli, albo y prze-
„szkadzali: temu wszytkiemu, aby się zwierzchnością naszą zabiegło,
„rozkazemy przeciw takowym uniwersały y mandaty z cancellariey
„naszey wydać y napotym, aby takie różnice, ktoreby iednostayney
„ich wiary powszechney rozumienie zamieszać mogli od oboich ludzi
„wnoszone y rozsiewane nie byli, chcemy iako gdzie potrzeba okaże,
„ratować y do tego niedopuszczać; toż y urzędowi naszym, aby tego
„postrzegali, pilnie zlecimy. Co strony dobr cerkiewnych, ktore od
„przodków ich roznym osobom iuż dane y zawiedzione są, na ktoreby
„tych possessorowie prawa nie mieli, aby byli do cerkwi przywroceni,
„a ci, którzyby prawo iakie mieli, arendy niecoś z tych dobr, ktore
„dzierżą, płacili, a po zeyściu z swiata aby takowe maiętności na
„cerkiew przypadali; także y o zachowaniu cerkwi przy dawnym ich
„nadaniu w dobrach, na ktoreby choć żadne nie byli przywileia, tyl-
„koby się w ewangeliach wpisane naydowali, pozwalamy, aby takie

„dobra od cerkwie odjęte, ktoreby kto niesłusznie trzymał, wolno było
„pozywać, a prawem onych dochodzić; do płacenia arendy żadnego
„się nam przymuszać nie zda, lecz takie dobra, ktoreby za prawem
„swym possessorowie terażnieysze trzymali do żywota swego, a po
„śmierci ich do cerkwi wracać się mają, a my ich żadnemu inszemu
„oddawać ani potwierdzać nie mamy. Także y nadania dobr cerkiew-
„nych, tak tych, na ktorych prawa są, iako też y na tych, na ktoreby
„prawa nie było, a tylko w ewangeliach starych naydowali się wcale
„zachować chcemy; dobra y majątności cerkiewne, aby po śmierci
„Metropolity y inszych przełożonych duchownych w mocy y szafunku
„kapituły zakonu Graeckiego dotąd zostawali, aż od nas urząd wa-
„kniący podany będzie komu. Przywilej, który iuż na to dany mają,
„chcemy im wcale zachować y za pozwoleniem wszystkich stanów
„Rzeczypospolitey na seymie walnym wolno to im będzie Constitutją
„sobie warować; do sądów trybunalskich, aby dla postrzegania spraw
„duchownych z przodku siebie dwóch osob, iako inszy duchowni rel-
„ligiey Rzymskiej, wysadzali || (20 x. 06.) pozwalamy, o czym iednak
„z przełożonymi duchownymi wiary naszej katolickiey znieść y po-
„rozumieć się mają. Przełożone ich duchowne, począwszy od zwierzch-
„nieyszego ktorzykolwiek y na iakimkolwiek stopniu duchowieństwa
„będące, chcemy, aby w poszanowaniu y poważaniu takim, iako y du-
„chowni katolickiey wiary byli, gdy iuż pod zwierzchność stolicy
„Rzymskiej y pod posłuszeństwo św. oycy Papieża poddadzą się y
„pszyłączą, o czym także z duchownymi naszymi znieść się y poro-
„zumieć mają. Co się tycze, aby monastery y cerkwie na kościoły
„nie obracać, tego w dobrach naszych krolewskich zakazujemy, a w
„majątnościach szlacheckich tego uczynić nie możemy. Bractwa du-
„chowne cerkiewne, tak iako są od Patriarchow postanowione y od
„nas potwierdzone, aby pod posłuszeństwem Metropolity y innych
„przełożonych swych duchownych wcale zostawali, iednak aż się
„wprzod pod zwierzchność kościoła Rzymskiego przyłączą, pozwalamy
„y onych przy prawach, ktore od nas na to mają, zachować chcemy;
„strony zakładania szkół y seminarij Graeckiego y Słowieńskiego ie-
„zyka, także aby im wolno było drukarnią swoją mieć pod władzą Me-
„tropolity y Władyków, pozwalamy tym sposobem, aby nic tam prze-

„ciwnego kościołowi powszechnemu nie drukowano, ale wszystko roz-
„sądkowi iego podlegało, a co się tycze, aby zbytki y nieposłuszeń-
„stwa, które od popow niektórych religiiy ich Graeckiey po mia-
„steczkach naszych y szlacheckich pod zasłoną y obroną niektórych
„urzędników naszych y inszych szlacheckiego stanu ludzi dzieią, ka-
„rać y hamować się mogli, tego Metropolitowi y Władynom y in-
„szym przełożonym religiiy ich nietylko niebronimy, żeby w mająt-
„nościach stołu naszego tego postrzegali y porządek dobry czynili;
„lecz też y urzędnikom naszym mieysc onych, gdzie potrzeba będzie,
„aby im w tym pomocni byli, przykażemy y innym, aby temu prze-
„ciwni nie byli, napomnimy. Porządek y władza ich duchownych chce-
„my, aby była wcale zachowana, to iest, aby w miastach krolew-
„skich cerkwie iakiegokolwiek nabożeństwa podlegali władzy Metro-
„polity y Episkopow, a żaden się inszy w to nie wdawał, co też y
„urzędom naszym roskażemy, kiedy będzie potrzeba, aby tego Wła-
„dykom y inszym przełożonym ich pomagali. To nakoniec onym wa-
„rujemy, aby żaden inszy obcy człowiek krom tego, który od nas na
„to obrany y potwierdzony będzie, żadney sobie zkąd inąd zwierzch-
„ności nad nimi nie przywłaszczał ani duchowieństwem ich sądzić y
„sprawować miał y mógł, owszem, aby tacy do państw naszych przy-
„puszczani nie byli, pilno tego postrzegać każemy. Aby też do fun-
„dowania kapituły przy cerkwiach Graeckiey religiiy przyiść mogło,
„by się więcej tym chwała Boża pomnażała y rząd cerkierwny tym
„lepiej się dotrzymywał, kiedy się co takowego z dobr ichże mona-
„sterow poda, chcemy radzi temu być y przychylnemi, iednakże tak,
„aby y fundacie stare słuszną iaką częścią dochodow byli zachowane,
„do tego tym więcej y pilniey chcemy się pokazać chętnemi onym
„y łaskawemi, gdy iedność powszechna utwierdzona będzie y posłu-
„szeństwo stolicy świętey Apostolskiey Rzymskiey oddano od nich y
„zachowano będzie. Co wszystko na ten czas utwierdzając, ręką naszą
„(21 x.) podpisaliśmy y pieczęć tak Koronną iako y W. X. L. przy-
„cisnąć roskazaliśmy. Pisan w Krakowie, anno Domini 1595, miesiąca
„Augusta wtorego dnia, a panowania Krolestw naszych, Polskiego
„osmego, a Szwedzkiego wtorego roku.“

SIGISMUNDUS REX etc.

Ten przywilej napierwszy unitom dany po zwroceniu się ich posłów z Rzymu, zda się zrazu prae se ferre ich piam intentionem, gdy za fundament to położono, aby relligiey Graeckiey duchowieństwu inszym nie były dawane tylko ludziom Ruskiego narodu, lecz tylko to był praetext, bo nie o to im w rzeczy samey szło y nie to ich propositum, ale fundamentalna owa przyczyna: mieysce mieć w Senacie,—dla czego snąć y do iedności przystąpili, iakoż y zachodzi obietnica według owego, ut petitur, ita datur. Iednakże servatis servandis, bo co paragraph w przywileiu, to conditionaliter ieśli, ieśli, kiedy, kiedy, ta iedność zaczęta statecznie się zamknie. aże y podziś pień ieszcze się nie zamknęła, z tych miar y oni w niektórych postulatach swoich na expectatiwie tak długiey zostaią.

Waruią przytym y to sobie, a naybarziefy mowiąc sami w sobie, dato że my w Senacie być (co u nas niepodobna) możemy, y przy tych beneficiach iakożkolwiek ostaiemy się, ale się nam bać potrzeba Oyca w Duchu y dobrodzieia naszego, z dawna pasterza w Rusi naywyższego, pod ktorego posłuszeństwem antecessorowie naszy zawsze bywali, y my sami znaydowaliśmy się, a przetoż trzeba koniecznie y temu zabieżeć. A iakże? Niepuszczać go do Państwa tego z Graecii y posłannikow iego. Dla czego? Bo dla samego wstydu niełza y oczy pakazać, gdyżemy dla swych privat odstąpili onego, a nie dla Boga, ani dla cerkwi.

Kożdemu abowiem z przełożonych duchownych zadrżała była na on czas skora, gdy św. pamięci Hieremiasz Patriarcha władzę swą rościągając, od głowy zaczął exorbinantią tę w sprawach cerkiewnych leczyć. Gdy iednego Metropolitę degradował, a drugiego na iego mieysce poświęcił. Ulękli się y PP. Władykowie przytomni, ktorzy trocha licentiosius podżyli iuż byli sobie. Rzekł snąć ieden do drugiego na on czas: Pater res nostra agitur, dum paries proximus ardet. Ale iednak nie desperuymy, poddaymy się pod kościół św. Rzymski, a Krola Pana prosmy oto, aby nas iako przychylnych do świętey iedności wziął pod swą miłościwą protectią y obronę.

Tym tedy sposobem przez te środki y dla tych respectow zaczęła się unia ta w tym Państwie, Przeoświeceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce Miłościwi Panowie, ktorey y daley klecić przedsię-

wziąwszy, natychmiast do persecutij, do turbatij ludzi niewinnych w pokoju za prawem swym siedzących udali się y nayıpierwey poczęli praeiudicia czynić Bratstwu naszemu, nie zezwalającemu na tę ich unią y posłuszeństwa im oddawać nie chcącemu. Aże trudniejsza sprawa z nami stanem szlacheckim, poniechano nas, a bracią naszą mieszczan miasta Wileńskiego, do tego Bractwa naszego wpisanych y należących pozywano o prawa y przywileia na ratusz, o czym my ||(21 X. 06.) zasłychawszy, iako principaliora membra, lubo to in competens tam forum było, y nienależnych osob pozywano, zanosiliśmy iednak protestatie, oświadczaliśmy się woznemi, y siebie za starostow przy obmowie stojąc, a nie kogo inszego z mieszczan ogłosiliśmy; według praw y przywileiow naszych, iako się to dostateczniey wiedzieć daie z relatij y protestatij naszych barzo wielu in diversis subseliis, a między inszemi roku od Narodzenia Syna Bożego 1595, miesiąca Maia na Trybunale 31 dnia, uczynionych.

Znieść tedy te prawa ich nowo im nadane, ktore oni pro sacrocanteto (iako sami twierdzą) mają y chępią się, z naszymi starodawnemi, a obaczcie co tu za corporatią y iakowe w obuch są contenta. Tu bowiem w tym przywileiu wspomnianym futurum y conditia ieśli unia będzie, tedy to y to będzie; a w uniwersale danym św. pamięci oycu Patriarsze na jurisdikę w tym państwie złote te litery dawno napisane: z dawnych czasow należące sprawy odprawować; co ieśli tak, nie potrzeba tedy iuż y sądu Solomownego na rozeznanie, ktoreby matce dziecię naieżało, gdyż w Bodze zmarły Naiśnieyszy Zygmunt III rozsądził nas, nad nami zdawnych czasow Patriarszą jurisdikę, którą y został szczęśliwie na to państwo następując, przyznawszy y w tym przywileiu przypomniawszy, a unią w przyszły czas, że może być, obiecuiąc, iako takową rzecz, ktora żadnemu z prawosławnych, ani na myśl w tym państwie nie przychodziła.

Nie neguiemy y tego, że kożdemu z uniowanych na ich przełożenstwo, nad niezezwalającą być pod ich pastwą, iako nienależnych pasterzow, biedną Rusią (z wzmianki o tey unii pochop wziąwszy cum additione simili y przypomnieniem posłuszeństwa kościoła Rzym-

skiego) się świeże privilegia in praeiudicium pierwszych podano; ale to nas cieszy, że w nowszych przywilejach to się wszczęło, a w owych dawniejszych od okrzeczenia się Rusi ani nota o tym, iako się to y z piątego, a już ostatniego paragraphu ieszcze wyraźniej okaże.

PIATY PARAGRAPH,

wypisuiący przysięgę PP. uniów z niektórymi documentami tak z Boroniusza, iako y drugih, a za tym y conclusią tey xiążce czyniący.

W pierwszym paragraphie Supplementum tego Synopsis tractowaliśmy o tym, iaki był introit z obu stron do produkowania praw przed Ich M. P. Deputaty przy Naiśnieyszym Krolu Iego Mości Szwedzkim, P. naszym M., tak z Senatu iako y z Koła Poselskiego; a w tym piątym y ostatnim nastąpi już transitus PP. uniów ze Wschoda na Zachod, od należnego pasterza ich do nienależnego, z rewelacją przysięgi Ich M., ktorey tu puncta wypisane będą. Ale że obiecało z nie^(22 X.)ktoremi documentami y munimentami tego dowieść, tedy z tych miar oni wprzod się położą. Za św. pamięci w Bodze zmarłego Krola, gdy na seymie anni 1623 agitowana była sprawa, tamże przed Ich M. Pany Senatory y PP. Posły niektórymi, tenże co y teraz był xiądz Rutski maiori tamen numero collegow swoich, bo wszystkie byli zuniowani Władykowie, wyiawszy terażniejszego Smoleńskiego; między inszemi przywiódł był na plac spis nieiakiś Władykow za W. X. Lit. nazwanego Widołda, rozumiejąc, że po Ich M. stronie decisia o nim padnie, ktorego że się dostał z ichże metryki na on czas przepis, umyślnie gwoli temu, aby y on w pamięciach ludzkich quasi stronę Ich M. dzierżący przeciwko nas nie był w niewiadomych rzeczy za dokument iaki, objaśniamy go punctami temi dwiema, z niegoż wypisanemi: „Posłał (tam napisano) do Carogrodu do Cesarza y Patriarchi, prosząc, aby mu dali inszego Metropolitę;“ a trocha nieżej: „według daru Ducha św. od Boga nam danego, posławszy Fotiusza do Carogrodu, poświęciliśmy na metropolią,“—nie szczycił się w prawdzie tym spisem teraz na convocatii xiądz Korsak (bo snąc uważył, że tak by mu

służył ten spis, iako służył czytany przywilej św. pamięci Zygmunta na instantią w Bodze zmarłego xiążęcia Konstantego Ostrożskiego Iozephowi Metropolicie, pod Panem Naywyższym teraz będącemu, anno 1511 dany), a luboby się im y ochraniał, po nas by drudzy interpretowali. Nam iednak za niepośledniejszą tarczę stoi y ten spis, ponieważ iak xiąże Witołd posyłał do Carogrodu po sacrę, za ktorego panowania uniey nie było, tak y duchowieństwo w Rusi pod posłuszeństwem Patriarchi nieunita na on czas znaydowało się.

Poproźnicy też y xiądz Orański na sądach Asessorskich za dworem roku 1630 naszymi własnymi broniąc się z Korzenikowskim kramcem przywilejami, ważył się zadać to, iakoby św. pamięci Patriarcha Hieremiasz miał być iakim uniatem, a drukowaną xiążeczkę porządkow naszych Bratskich czytaiąc, tak (a ponieważ się ieszcze theologicie) argumentował: w praefatii tych porządkow nazywa Patriarcha Hieremiasz Piotra św. wierzchowym, ergo unit był. Druga— w miłości y w iedności aby żyli, tego potrzebuie, ergo unita approbował; a te zaiste assertie dwie poszły coś na owo: „baculus stat in angulo, ergo caelum ruet.” Ieśli tedy był unit, czemużeście za iego Patriarchowstwa od niego odstępowali, ale że nie był y on y antecessorowie iego aż do terażniejszego Cyrylla, dostowiernie są dowody na to, niż te dwie invectiwy, a wrzкомо ieszcze z Theologiey. A że nie był in unione Hieremiasz św. pamięci, temi się documentami dowodzi; z ktorych ten pierwszy.

Daie się to wiedzieć z listow tegoż samego oyca Patriarchi pisanych, a niektórych z nich drukowanych, tak in genere do wszykiey Rusi w tym państwie, iako in specie do św. pamięci Xiążęcia Ostrożskiego, Episkopow niektórych, Bractwa naszego y do inszych barzo wielu miast y ludzi, nakoniec do Niemiec,—ktorych w Turco-Graccii pełno, a w tych wszytkich expressè przeciwnym iest wyznaniu kościoła (22 п. 06.)a Zachodniego.

Drugi: Xiądz Sokołowski, ktory iest za doktora od kościoła Rzymskiego przyjętym, w Annotaciach swoich te listy Patriarchi wspominając, columnie na nie wznosi.

Trzeci: Xiądz Skarga w niedzielę drugą Adwentową w kazaniu swym wylicza być sekt, między ktoremi Graecką wiarę także sektą być tytułuje, a Ieremiasza sektarzem starszym nazywa.

Czwarty: Tenże xiądz Skarga w Obronie soboru Bzieskiego (fol. 528.) w obidzie podaje Patriarchę Ieremiasza y wszystkich Graekow narodowi Ruskiemu.

Piąty: Przed Patriarchą Ieremiaszem był Matheusz, był Ioanicius, był Gabriel, y drudzy, tak się pisali iako y Ieremiasz y po nim będący: Hieremiasz Misericordia Divino novae Romae Archiepiscopus, Oecumenicus Patriarcha, a gdy był pod posłuszeństwem biskupa Rzymskiego, broniony by usorpować tego słowa Oecumenicus onemu.

Szesty: Gdyby Patriarcha Ieremiasz był unitem z drugimi Patriarchami, czemu Niemcow do kościoła Rzymskiego nie odsyłał, ale do religiiy św. starożytney Graeckiey ten narod zaciągał?

Wtąż drudzy Patryarchowie, że także nie byli in unione, okaże się y to barzo wiele oryginałów, nie tylko do prawosławnych stolic ich pisanych, ale y do samego w Bodze zmarłego Naiśniejszego Krola, także do św. pamięci xiędza Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, przesłanemi z Egiptu, a mianowicie od nieśmiertelney pamięci Meletiusza Patriarchi Alexandriyskiego.

Ci dway od nas wspomnieni z taką obroną iedności swey są ieszcze in vivis, trzeci zaś, a imiennie antecessor Iego M. xiędza Rutskiego nieboszczyk Pocię także rozumiał, że contra nas list iakiś Krewski z przerobionym sławosłowiem Troycy Przenayświętszey na co inszego będzie w książce pod imieniem iego wspomniony, lecz y ten iż raczey po nas z contextu samego (lubo my, aby był in ipsa rei veritate, y nie wierzymy) snadniuchno wyrozumieć, gdyż słowa nieboszczykowskie są takie: „Temu poselstwu kto się pilnie przypatrzy, a będzie stosował z listem Patriarchi Niphona, ktoregom wprzod położył, obaczy iasną prawdę, y nie będzie miał żadney wątpliwości o tym poselstwie. Bo iako w onym liście Niphonowym tak y tu z tego poselstwa znaczy się, że Ruś miała na siebie iakieś naleganie do Rzymian strony iedności, gdyż w tym poselstwie uskarżają się na Rzymian przed Papieżem, że ich gwałtem do wiary swoiey przywodzą y znowu chrzcić usiłują.“

Za Iozepha Metropolity (iakośmy wyszey przypomnieli) gwałtem do uniey przymuszono, za Misaela wtąż gwałtem przymuszano; a ieśli gwałtem P. Rzymianie przywodzili (co teraz czynić za łaską y pomocą Bożą, za prawami, przywilejami, confederatiami, przysięgami Kr. Ich M., constitutiami seymowemi, dekretami sądow głównych Trybunalskich, jest zabroniono y pod srogiemi poeny consensu omnium ordinum w pokoiu liberum exercitium religionis nostrae orthodoxae Graecae mieć uchwalono), to nie zbita nasza assertia, iż gdzie się ieno obrocimy, tam uniey niemasz. Do tego to ||(23 π.) poselstwo twierdzi być za wolą y wiadomością świejskich, a za naszych wiekow tamże poselstwo wszystkim niewiadome, a zgółta potajemne było. Co się daie widzieć y z tey protestathey, podaney do xiąg Grodskich Rodzieiowskich roku 1596, przez Pany posły Graeckiey religiey naszey, w te słowa:

„Bacząc być wielki uraz praw y wolności naszych, a naywięcey obrażę sumnienia przez niektore osoby duchowne religiey Graeckiey, ktore mimo wiadomość wszystkich nas tey religiey Graeckiey z starodawnych czasow będących, uczyniwszy oderwane sami z prywatnych osob swych, wzięwszy z niektórymi także oderwancy porozumienie,—opowiadali Kr. Iego M., Panu naszemu M., przyznawiając naywyższą głowę cerkwi Graeckich Papieża Iego M., także też poprawę kalendarza być słuszną, y niektore artykuły wiary naszey starodawney Katholickiey Graeckiey być przeciwnie, iakoż potym, nad wolą naszą iachawszy, posłuszeństwo Iego M. Papieżowi imieniem nas wszystkich relligiey Katholickiey Graeckiey ludzi w państwie Iego K. M. mieszkających, tak w Koronie Polskiey, iako y w W. X. L. będących, oddali, czego iż się ważyć smieli, my takich nie przyznawiając za starszych duchownych naszych, ale mając ich za oderwance posłuszeństwa, iako z osob naszych duchownych y świejskich, tak y z strony poddanych, czynić y pełnić nie będziemy. A iż nam prawa, przywilej, confaederatia roku 1573, ianuarii 28, Warszawska, ktora iako od przodkow Iego Krolewskiey Mości, tak też y od samego Krola Iego Mości jest nam wszystkim poprzysiężona, przy tey mocne stojąc, w dobrach y w cerkwiach naszych własnych, przez przodki nasze na stan duchowny relligiey Graeckiey nadanych, żąd-

ney odmiany pozwolić nie chcemy y nie możemy, y owszem nie tylko tych za duchowne nasze, którzy do Rzymu iezdźili, ale żadnych, którzyby taką odmianę w cerkwiach Bożych zdawna relligiey Graeckiey czynić chcieli, albo y czynili, przyjmować nie chcemy ani będziemy. A iż też idzie niemniej o ju|| (23 x. 06.) risdictią naszą we własnych majątnościach naszych, którzy iako cerkwie, tak y duchowne relligiey Graeckiey w dobrach naszych mamy, przeto w nich iurisdictiey żadney zwłaszcza takim, którzy by oderwanie uczynili, nie przyznawamy ani ich postąpić chcemy we wszystkich majątnościach, nadaniach przodków naszych y nas samych, według teyże confaederatiey Warszawskiey, nie odłączając żadnych stanów do confaederatii należących, co wszystko dotrzymać y zyscić sobie obiecuiemy się za siebie y potomki nasze, według teyże confaederatiey Warszawskiey; a teraz tak swym imieniem, iako też y braci naszej doma pozostałych, opowiadamy y oświadczamy, iakoż dla lepszey wiary zleciliśmy to opowiadanie nasze osobie pewney z pośrzedku siebie deputowanej, mianowicie I. M. Kniazia Ierzemu Horskemu, posłowi woiewodstwa Kiiowskiego, do Act Grodskich Warszawskich donieść, y one do Act pospolitych wnieść, y wypisy do woiewodstw wziąć. Pisan w Warszawie w roku 1596, maia 6 dnia.“—Podpis ten: Ierzy Drucki Horski ręką własną.—A z xiąg grodu (bo w Warszawie nie przyjęto) Radzieiowskiego wyięło, z podpisem onego Albertus Zboży Zakrzewski, sędzia Grodski Radzieiowski, Marcin Wichorski, pisarz Grodski Radzieiowski.

Po tey protestatii iużbyśmy przystąpili do Baroniusza, ale nas zatrzymał niciakiś Ioannes Boemius z tą powieścią w xiążce swojej, w Antwierpiey drukowanej roku 1542. Który ani od nas będąc oto proszony, ani nam znaiomy, napisał tak: „Rutheni alii ad meridiem et Moscovitae ad septemptrionem habitantes Graecorum ritum tenent, obedientiamque non Romano verum Constantinopolitano Pontifici promittunt.“ To iest: „Ruś iedna na południe a Moskwa na północy mieszkająca, Graeckiego nabożeństwa zażywaią, a posłuszeństwo nie Rzymskiemu, ale Constantinopolskiemu Papieżowi oddaią.“ — Będzili ten miał wiarę u czytelnika, abo niemniej nam oto, pewniejszymy

tego, że Biskupowi Krakowskiemu Ianu Długoszowi nikt słowa nie rzeknie oto, że on w roku 1205, nie przyznawa uniey, wzmiankuiąc o Episkopie Włodzimierskim (fol. 52). Tak się y nam zda, że barziefy uwierzą temu historikowi, ale u nas naydostowiernieysza w tey materiefy ta powieść, która iest od kardynała Baroniusza wypisana ad finem tomi 7, Annal. Eccles., a z niego niektore puncta wyczerpnione tu się będą trutinować, nim przysięga P. unitow nastąpi.

Z narodu Ruskiego żaden nie mógł, Przeoświęceni, Iaśnie Wielmożni, [(24 x.) a nam wielce M. Panowie, wiedzieć y opisać to, co się działo pod czas ten w Rzymie, iakie listy y od kogo były do Clemensa Papieża, co było za przyjmowanie od nas odstępných do kościoła Rzymskiego, iaka peroratio oddaiących się, iaki respons przyjmuiącego, iaka nakoniec odprawa: bo poselstwo to, iakośmy nie poiednokroć przypominali w tym Supplemencie, było bez wiadomości (wyiawszy trzech abo czterech ludzi) wszytkiego narodu Ruskiego, y w duchownym y świeckim stanie, tak w Koronie, iako y w W. X. L. będącego. Ale że na wieczną pamiątką od tak zacney persony wszytek progres ten opisany, godziło się nam o tym dowiedzieć, a dowiedziawszy się samym y drugim też niewiadomym podać do wiadomości, lubo to powinniejsza y blizka była strona Panow uniatow ten postępek antecessorow swych dawno iuż na świat przez druk światu ogłosić, ale coż temu rzec, gdy Ruzkie listery przelane (iak powiadaia) z miłości do Ruskiego piśma na Polskie, a Polskimi wolą placy sliskie Gicyniuszow, suiadanie przez Mikulicza nadziane y natkone słowy uszczypliwemi, a ieszcze z obrazkiem Przenayświętszey Panny, z drukarni swey wydawać, y ztychmiar od nas w krotce wypisuie się to poselstwo Ich M. ponieważ Ich M. z nim zapadli.

Opisawszy wprzod Baroniusz (fol. 952), że Ruś od Patriarchi Konstantinopolskiego krzest ś. przyięła, uczyniwszy y o tem wzmiankę, że Moskwa także, iako y Ruś zawsze była pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego, a teraz za consensem iego ma swego osoblwego, a potem o Metropolicie Ruskim pod tymże posłuszeństwem znajduiącym się y Episkopach naypierwey odstępuiących, tak rzecz prowadzi: „Isti septem una cum Metropolitano suo cupientes

iterum uniri Ecclesiae, a qua multo tempore alieni erant, ablegarunt huc duos ex medio sui Reverendos dominos: Hypatium Pociey, Prototronium Vlodimiriensem Brestensemque, et Cyrillum Terlecki, Exarcham Luceoriensem, Ostrosiensemque Episcopos, primos consilii istius auctores, qui id contenderent a sancta hac sede, obedientiamque illi suo et ipsorum nomine deferrent.“ To iest: „ci siedm wespoł z Metropolitom swym, pragnąc znouu złączyć się z cerkwią, od ktorey przez niemały czas odstąpili byli, z między siebie wystali dwoich: Wielbnego X. Hipatiusza Pocieia, Władyki Włodzimierskiego y Brzeskiego, y Cyrylla Terleckiego, Exarchę Luckiego y Ostrożskiego, nayspierwszych tey rady autorow, w ten koniec, aby tego żądali od świętey stolice, y posłuszeństwo onemu swoim y drugich imieniem oddali.

To oznaymivszy, a daley w traktacie swym o teyże materiei postępując, przypomina, iak xiążga Ewargieliei ś. niezgorzała w ogień wrzucona, na pokazanie tego z przeyrzenia Boskiego, że wiara ta, którą bez uniey ze Wschodu Ruś przyięła, iest Orthodoxa, Katolicka, Prawosławna. A o tym skonczywszy, przystępuje do tey narratiwy: „Relabens autem miserè rursum Ecclesia Graecorum in schizma, in eadem secum praecipitem traxit ruinam Ruthenorum Ecclesias: sed dormientibus illis adhuc, post centum et quinquaginta annos ex oblivionis sopore haec tandem expergefacta.“ A po Polsku tak: „A (24 X. 06.) gdy się znouu zchyliła cerkiew Graecka do schizmy, do tegoż upadku, wespoł z sobą zawiodła y cerkiew Ruska; ale gdy oni ieszcze spali, po stu y pięćdziesiąt latach z zapamiętania znouu się ocuciła.“—Zaczym to idzie, iż co po te czasy my, M. Panowie, powiadali z wiary godnych historykow informowawszy się, że nie było uniey za nas y przodkow naszych w tym państwie, to iuż nam Baroniusz teraz approbował, ogłosiwszy to wszytkiemu światu: Połtorasta lat uniey Rusi z kościołem Rzymskim nie było.

Po skończeniu tey narratiwy, pierwszy list za pierwszych odstępstow naszych factią utworzony, od słowa w słowo wypisuią. Anni 1594, Decembris 2 die, de data, a nie wiedzieć zkąd: w którym liście, szczegolnie summienie wymogło na nich inferować, y te słowa: „Spectando semper superiores nostros et expectando fide hac ipsa unione inciperent esse solliciti, verum cum nostra spes hac in re, u

ad aliam rem, quam quod ipsi servitate paganorum oppressi, etiam si fortasse vellent, non possunt.“ To iest: „Patrząc zawsze na starsze nasze, y czekając ieśliby oni kiedy o tey to uniey starania poczęli przykładać, ale że nadzieia nasza w tym, żeby to za ich staraniem odprawić się mogło, dzień ode dnia się umnieysza, nie dla inszey rzeczy tylko że oni, będąc niewolą pogańską zciążeni, chociażby chcieli, nie mogą.

Nieśmiertelne dzięki nieśmiertelnemu za to oddaemy, iż na samym wstępie do uniey wiare naszą Katholicką, wiare Prowostawną, naypierwszy odstępcy naszy, którzy radziby nie tylko ukazali na-gość iaką Oyca swego innym, ale zębami by wszelką calumnią y infamią nań nadciągnęli, nie zhańbili św. wiary naszey, nie otitutowali haeretycką, nie nazwali nas schizmatikami [iako teraz mają we zwyczaju w niewinności naszey nas nazywać: ale my dla Chrystusa głowy naszey nieśmiertelney, od ktorey się nie odłączamy, lubo słownie, lubo nas, o czym na wielu iest mieyscach, przez druk tak ze złości tytułuią, wdzięcznie przyjmujemy, pomniąc na owe słowa: „Błogosławieni iesteście, gdy was będą przyklinać ludzie, y będą was prześladować, y złe mówić przeciwko was, kłamaiąc na was dla Mnie“ (Mat. cap. 5.)], ale dobrowolnie przyznali się do tego, y przyczynę położyli: iż dla panowania Tureckiego w Graecicy to czynimy; złe y przekłete to panowanie, y boday iako nayrychley upadło, przepadło, y wniwecz się obrociło. A że w niewoli z dopuszczenia Boskiego, dla tego odbiegać Oyca niemiłosierny to wasz uczynek. Uważniejszy byli ci, którzy mając iedno miasto w niewoli pod Gottami y Longobardami, a przedsię w Duchu Oyca y Pasterza swego nie odbiegali, y nie odstępowali od nie niego, a wam nie godziło y na to pamiętać: „Lubo to ia iestem y związany, ale słowo Boże nie da się wiązać.“

Po roku 1594 nastąpił 1595 a tego, iakoby iuż (o czym się drugiemu y nie śniło) za wolą y wiadomością wszystkich, drugie było poselstwo y list taki pisany, w którym były te słowa: „Expectantes si forte superiores et pastores nostri Orientalis Ecclesiae, sub quorum obedientia hucusque fuimus, de inēunda unitate et concordia, quam (25 π.) in Liturgiis quotidie a Deo afflagitant, cogitare serio

atque diligenter in eam rem et curam incumbere vellent; sed cum videremus frustra tale quippiam sperari ab illis, non tam malevolentia et temeritate fortasse eorum, quam quod sub gravissimo servitutis jugo crudelissimi tyranni et a religione Christiana alieni gemunt, tentare id, quod maxime vellent, nullo modo possunt: nos nihilominus," etc. Wiedźcież wszyscy, bo po polsku tak: „Oczekiwając ieśliby snąć starsi y pasterze nasi Wschodniej cerkwie, pod których posłuszeństwem pote czasy byliśmy, o postanowieniu uniey y zgodzie, o którą w liturgiach na każdy dzień od Boga proszą, pomyslić uważnie y pilnie staranie w tym przyłożyć chcieli. Ale gdyśmy obaczyli, że próżno co takowego od nich się spodziewać, nie tak snąć dla złości y uporu ich takiego, ale że ciężką niewolą na sobie noszą od onego tyrana, Chrystusa nieznaiącego; przetoż tego dokazać, czegoby bardzo chcieli, żadnym sposobem nie mogą: my jednak," etc. Na coż tu więcej potrzeba dowodów, gdy sami się przyznają dobrowolnie, że przez ten wszytek czas w unii nie byli; uciążąc wprawdzie Baroniusz (za co mu Boże zapłać), że przez półtorasta lat uniey nie było: a odstępcy pierwsi, y czasu nie zamierzają, ale bez żadnych circumstantij przyznawają siebie być pod posłuszeństwem Patriarszym. A ieśli y odstępują, tedy nie dla tego, aby miał być Patriarcha abo haeretyk, abo schyzmatik, ale dla tej szczególney przyczyny, że w niewoli Tureckiey.

Który to ich list z tą obtestacją zaczynających unię, iak był oddany Clemensowi Papieżowi, z iaką ceremonią, iak się stali po ziemi posłowie, wrzkomo od Rusi, z iakiem nabożeństwem do pocałowania nog przychodzili, y iak przyięci byli, iak wysłuchani w poselstwie swoim, o tym wszytkim dostatecznie tenże Baroniusz (fol. 990.) wypisał. Puszczamy to mimo siebie, a słowa tylko te do uważenia bierzemy: „His auditis Silvius Antonianus, Praefectus cubiculi Pontificii atque inhaerens ipsi summo Pontifici a secretis, ad eos conversus ejusmodi ejusdem Pontificis jussu habuit orationem. Ad petram fidei, supra quam Christus Dominus Ecclesiam suam aedificavit, ad montem sanctum, in quo habitare beneplacitum est Deo, ad matrem et magistram omnium Ecclesiarum, sanctam Romanam Ecclesiam reditis Rutheni Episcopi, post annos centum et quinqua-

genta.“ To iest: „Tedy gdy wysłuchali, Sylvius Antonianus, starszy nad komornikami y sekretarz przedniejszy zacnego Papieża, do nich obrociwszy się, taką za rozkazaniem Papieskim oracją miał. Ku opocy wiary, na ktorey Christus Pan cerkiew swą zbudował, do gory świętey, w ktorey przemieszkiwać Bogu się podobało, do matki y nauczycielki wszystkich kościołów, do Rzymskiej mowią stolicy zwracacie się Episkopowie Ruscy, po lat stu y pięćdziesiąt.“

Taki respons a Pontifice Romano przez starszego pokoiowego y secretarza słyszące, y w tey mierze wiarę onemu dawszy, nie więcej nie zostaje do czynienia, tylko zrachować wiele lat było od synodu Florentskiego do tego czasu, ktorego ta exorbitantia zaczęła się. Synod Florentski, iak w książce swey Pociey twierdził, odprawował się (25 л. 06.) roku 1439, a posłuszeństwo niektorzy z naszych Biskupowi Rzymskiemu oddawali roku 1595, substrate itaque półtorasta lat, alie zostanie tylko 1445. Nim tedy przywlokł się z Rzymu z unią do Rusi Isidor wzięło cokolwiek czasu, nim się też ogłosił za uniata w Rusi y to cokolwiek czasu wzięło, nie minęło temu po synodzie tym Florentskim kilka lat; a natychmiast y inntentor y unia zanim z Państwa tego, iako się z historykow w Synopsim dowodnie pokazało.

Owoż cokolwiek praw, przywilelow Ruskiemu narodowi nadanych, ktore sobie Panowie uniacy przywłaszczają nienależnie, tedy te wszystkie nam należą, ponieważ według responsu Clemensowego półtorasta lat uniey nie było. Listy też abo poselstwa od nas wspomniane, że do Patriarchow od Metropolitow o unią nie były, nie my, ale sam Baroniusz, a co mowimy Baroniusz, nie Baroniusz, ale sam oyciec Papież Clemens przyznawa, że to były podmioty: bo lubo się to ktory excessivus y udawał tam, ale effectu w tym według iego prośby nie było, ponieważ nie z Boga takowa unia. Iak też ilekroć w Graeciey zaczynała się według Strykowskiego, Cromerusa, a potem rozrywała; tak y w Rusi ilekroć nie swym sposobem zaczynała się (iesli się tylko zaczynała, bo Baroniusz y sam Clemens nie przyznawa), tylekroć, kłotni narobiwszy, przerywała. A każdy ją przyjmujący, tak koniecznie przysięgać musi, iako wynalazcy iey przysięgali, y po drugich toż obiecowali (nie mając ani noty w zez-

woleniu od pozostałych duchownych y świejskich w miłcy tej oyczynie, ale tylko nadzieją karmiąc), iż na nie Archiepiskop y Episkopowie pozwolą, ochotnie y wdzięcznie ią ogłoszą y dzierżać będą, y czasu swego wzmocnią y stwierdzą, a to ani na pamięć posłannym nie przyszło, że de futuris non datur scientia.

A tu iuż słuchaycie, słuchacze mili, rot y iako odstępcy przysięgaią.

„Wierzę w iednego Boga Oyca wszechmogącego, Stworzyciela nieba y ziemię, widomych wszytkich y niewidomych. I w iednego Pana Iezusa Chrystusa, Syna Bożego iednorodzonego, y z Oyca urodzonego przed wszytkimi wieki: Boga z Boga, Światłość z Światłości, Boga prawdziwego z Boga prawdziwego, urodzonego a niestworzonego, iedney istności z Oycem: przez ktorego się wszytko stało. Który dla nas ludzi y dla naszego zbawienia zstąpił z niebios, y wcielił się od Ducha świętego z Mariey Panny y człowiekiem stał się. Ukrzyżowan też dla nas przy Pontskim Piłacie, umęczon, y pogrzebion iest. Trzeciego dnia zmartwychwstał, według pism. Y wstąpił na niebo, siedzi na prawicy Oyca. Y znowu ma przyść w chwale sądzić żywe y zmarłe, ktorego Krolestwu nie będzie końca. Y w Ducha Świętego, Pana ożywiającego, który od Oyca y Syna pochodzi, który z Oycem y Synem spolnie chwalony y sławiony iest, który mówił przez Proroki. Y iedną świętą Katholicką y Apostolską cerkiew. Wyznam ieden chrzest na odpuszczenie grzechow. Y oczekiwam wstania umarłych. Y żywota wieku przyszłego. Amen.

[(26 π.) Wierzę też y przyjmuję, y wyznam to wszytko, co święty powszechny synod Florentski o ziednoczeniu Zachodniej z Wschodnią cerkwią ustanowił y objaśnił, to iest, iż Duch Św. od Oyca y Syna wiekuiście iest, y istność swoją y bytność personalną ma z Oyca społem y z Syna: y od obudwu wiekuiście, iako od iednego początku y iednego tchnienia, pochodzi, ponieważ to, co doctorowie y oycowie śś. od Oyca przez Syna Ducha św. pochodzić mówią, do tego się rozumienią ściągają, aby się przez to znaczyło, że Syn według Graekow causa abo przyczyną, a według Łacinnikow początkiem bytności Ducha Świętego y iako Oyciec iest. Y ponieważ

wszytko co iest Oycowskie, sam Oyciec Synowi swemu iednorodzonnemu dał rodząc, opocz Oycem być: tedy to samo, iż Duch Sw. od Syna pochodzi, sam Syn przed wieki ma od Oyca, od ktorego przed wieki iest urodzony. Ów też onych *y od Syna* słów wykład, dla objaśnienia prawdy y z przepadłey na on czas potrzeby, słuszenie y licite do Symbolum się włożył.

Do tego: wierzę, przyjmuję y wyznawam, iż w praśnym albo kwaśnym przennym chlebie Ciało Chrystusowe prawdziwie się obchodzi, y kapłani w iednym z tych to samo Ciało Pańskie poświęcać mają; to iest, każdy z nich, według zwyczaju swego kościoła, bądź Zachodniego, bądź Wchodniego.

Przytym: wierzę, przyjmuję y wyznawam, iż dusze tych ludzi, którzy prawdziwie pokutują y w miłości Bożej, przed dosyć uczynieniem za popełnione y opuszczone występki, w godnych pokut owocach z tego świata schodzą, czyscowym karaniem po śmierci wyczyszczone bywają; ażeby się im takowe karania ulżały, są im pomocne żywych wiernych ludzi wspomagania: to iest, mszy, offiary, modły y iałmużny, y insze pobożne sprawy, ktore od wiernych za insze wierne, według postanowienia kościelnego, bywać zwykły.

Że też dusze tych, którzy po przyjęciu chrztu żadnym się grzechem nie zmazały, y ktore duszy po zgrzeszeniu w ciełe, albo po rozłączeniu z ciałem (iako się wyszey rzekło), stawiają się wyczyszczone, do nieba zaraz przyjęte bywają, y iaśnie samego Boga w Troycy iednego, iako iest, widzą: zasług iednak różnością ieden nad drugiego doskonalszym iest. Tych zaś duszy, którzy w popełnionym grzechu, albo samym pierworodnym z tego świata schodzą, zaraz do piekła z stępują, męki iednak rozne cierpią,—wierzę, przyjmuję y wyznawam.

Ku temu: wierzę, przyjmuję y wyznawam, iż święta Apostolska stolica y Rzymski Biskup po wszystkim świecie pierwszeństwo trzyma: y iuż Biskup Rzymski błogosławionego Piotra, xiążęcia Apostolskiego successerem, y prawdziwym Chrystusowym Namiestnikiem, wszystkiego kościoła Głową, y wszystkich chrześcian Oycem y Nauczycielem iest. Y że iemu w błogosław. Pietrze rządzić, y sprawować powszechny kościół od Pana naszego Iezusa Chrystusa

zupielna władza iest dana: iako się to w dzieiach concilij powszechnych y kanonach śś. zamyka.

|(26 II. 06.) Nadto: przyznawam y przyjmuję insze wszystkie rzeczy, ktore z dekretow ś. powszechnego generalnego synodu Trydeńskiego, święty Rzymski y Apostolski kościół, y nad contenta w przełożonym Nicaeno—Konstantinopolskim Symbolum, wyznawać y przyjmować roskazał, y na piśmie podał; te mianowicie:

Apostolskie y kościelne tradicie y insze tegoż kościoła obrządy y postanowienia, iako namocniey pochwałam y przyjmuję.

Piśmo święte według tegoż sensu, ktore trzymała y trzyma ś. matka cerkiew, ktorey samey o prawym rozumieniu y wykładzie Piśma Ś. rozsądek należy, przyjmuję: nigdy go inaczy, iedno według iednomyślney zgody śś. oycow, rozumieć y wykładać nie będę.

Wyznam też siedm być prawdziwe y własne sacramento nowego zakonu, od Iezu Chrysta Pana naszego ustawione y ku zbawieniu ludzkiego rodzaju, acz nie wszystkie każdemu potrzebne; to iest, Chrzest, Potwierdzenie, Eucharystie, Pokutę, Olekiem pomazanie, Kapłaństwo y Małżeństwo,—ktore wszystkie łaskę podają. A powtarzanie chrztu, confirmacy y kapłaństwa, świętokradstwo być wyznawam.

Przyjęte też y approbowane kościoła Katholickiego obrządy, we wszystkich pomienionych sacramentow poważnym odprawowaniu, pochwałam y przyjmuję.

Wszystko ogołem y każdą rzecz zosobną, co o grzechu pierwotnym y o usprawiedliwieniu na świętym Trydeńskim synodzie uchwalone iest y objaśnione, pochwałam y przyjmuję.

Rownie y to wyznawam, że się we mszy prawdziwa, właściwa y ubłagalna za żywe y umarłe Bogu ofiara przynosi, y że w najświętszym sacramencie prawdziwie, rzeczywiście y istotnie z duszą y Bostwem pospołu iest Ciało y Krew Pana naszego Iezusa Chrystusa. Y że się wszystka istność chleba w Ciało, a wszystka istność wina w Krew obraca: ktore obracenie Katholicki kościół transsubstantiatją, to iest, przeisnoczeniem nazywa.

Przyznawam też, iż pod iedną osobą wszytek y cały Chrystus y prawdziwy sakrament przyjmowany bywa.

Stale dzierżę, iż czyścić iest, że dusze w nim zatrzymane wiernych ratunkiem wspomagane bywaią, ze świętych pospołu z Chrystusem kroluiących czcić y wzywać potrzeba, że oni modły za nami do Pana Boga przynoszą y że reliquiae ich w uczciwości być maią.

Mocno twierdżę, iż obrazy Pana Chrystusowe, Panny naświet-szy y inszych świętych, miane y trzymane być maią, y że im po-winna cześć y poszanowane być ma.

Władze odpustow od Chrystusa w kościele zastawiona być y ich używanie chrześciańskiemu narodowi wielce zbawienne być twierdżę.

Święty Katholicki y Apostolski Rzymski kościół, wszystkich kościołow matką y nauczycielką być przyznawam, a Rzymskiemu Biskupowi błogosław. Piotra, xiążęcia Apostolskiego successorowi, ¶(27 π.) y Iezu Chrysta namiestnikowi, prawdziwe posłuszeństwo przy-rzekam y przysięgam.

Równym sposobem y insze rzeczy wszystkie, w kanonach śś. na conciliach powszechnych, a osobliwie na ś. Trideńskim synodzie po-dane, uchwalone y objaśnione, niewątpliwie przyimuie, a wszystkie przeciwne rzeczy, schizmy y haerezie, ktorekolwiek kościół potępił, odrzucił y wyklął, oraz y ia potępiam, odrzucam y wyklinam.

A że prawdziwą Katholicką wiarę, procz ktorey żaden zbawien być nie moży, którą tu dobrowolnie wyznawam y prawdziwie trzy-mam zupełną y nienaruszoną, aż do ostatniego tchu żywota mego za pomocą Bożą trzymać y wyznawać, y od mnie poddanych, albo tych, ktorych piecza z urzędu mego mnie należyć będzie, trzymaną, uczoną y przepowiadaną być, ile iest na mnie, starać się będę, ia tenże Hipaty Pociej, Protothroni, Episkop Włodzimirski y Brzezcki, poślannik zwysz rzeczonych PP. Archiepiskopa y Episkopow Ruskich za zleceniem ich y moim własnym imieniem, iako wyższej przy-rzekam, ślubuję y przysięgam. Niech mie tak Bog wspomaga, y to święte Boskie Ewangielium.“

Według obietnicy naszej hoc Supplementum Synopsis, z mani-festatią prawdziwą progressu sprawy na przeszłej Convocatie y a revelatią nieomylną inszych ieszcze processow strony zuniowanej,

temi słowy w druk podawszy, a W. M., naszym M. PP., Przeoświęconemu, Iaśniewielmożnemu, Wielmożnemu, przezacney Korony Polskiej y W. X. L. oboiego stanu duchownego y świeckiego Senatowi: także też Iaśnie Oświęconym, Wielmożnym, a nam wielce M. PP., Ich M. Panom obywatelom y posłom z wojewodstw y powiatow Koronnych y W. X. L. na świętobliwy act elektiey przyszłego da Bog Krola y Pana, pod Warszawą w tym roku 1632, września 27 dnia, przybyłym y zgromadzonym pokornie ofiarując y oddając, uniżenie wprzod oto prosimy, abyście, Nielitowali przyłożyć do przeczytania tey małej xiążeczki, a stąd informowawszy się, która strona ukrzywdzona, tę doskonale uleczyć, ktorey merè jura privilegia et libertates serviunt, tey one przywrócić y iuż następować na nie daley nie dopuścić. A pewnie się da Bog to okaże, że nos sumus pars laesa, nam się po te czasy praeiudicie działy, myśmy to narod Rossiyski, starowieczyny, od PP. uniatow, tak w Koronie, iako y W. X. L. przez lat te kilkadziesiąt opprimowani byli. Uciekaliśmy się wprawdzie o toż na Convocatiey przeszłej do Wielmożności Waszych, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni, a nam wielce M. Panowie, ale z pewnych przyczyn, consensu omnium ordinum, odłożono hoc vulnus, hoc gravamen, ta exorbinantią niepoślednieyszą na doskonale uleczenie do tego actu electiey (która iak się zaczęła szczęśliwie y skonczone była, day to Chryste) nowego Pana, a nas pewnym piśmem tylko, z podpisem y pieczęcią Nayiaśnieyszego K. Iego M. Szwedskiego, P. naszego M., który się z miłościwey łaski swey Pań||**(27 x. 06.)**skiey powagą Maiestatu swego w to wkładać raczył, iakoby religia Graecka uspokojona być mogła, y pewnych Ich M. deputatow z senatu y z Koła Poselskiego na to wysadzonych, w barzo też malusienikiey częstce tylko (bo czego nigdy w ręku swoich nie mieli PP. uniacy, to nam w tym piśmie dawali) z pozwoleniem odniesienia iednak do braci, a mianowicie wracaniem niesłusznie zabranych dwuch monasterow—Żydyczeńskiego y Unieiewskiego, a cerkwiey w niektórych miastach odpieczętowaniem (acz ieszcze nie wiemy, iesli odpieczętowane poczęto było), wrzкомо, cieszyć.

Y lubo to, iako z tego memoriału wiedzieć się daie, dla nas ob pertinatiam suam nic nie chciała uczynić pars adversa, y mało

co był nam potrzebny ten script, do braci wzięli; ale wielce poważając sobie mediatorstwo Najjaśniejszego Pana Iego Mości Szwedzkiego, Pana naszego Miłościwego, tudzież prace y fatygi Ich M. Pp. deputatow z Senatu y z Koła Rycerskiego, na moderatią tey sprawy deputowanych, wzięty był y do braci odniesiony, niemniej y ku woli temu, aby się to wszystkiemu światu z tego scriptu ogłosiło y oznayimiło, że wszelakich turbacij, wszelakich kłótni, wszelakich urazow y oppressij w tym państwie nać ludźmi relligiej starożytney Graeckiej, nikt nie iest przyczyną, wynalazcą, tylko Pp. uniatowie, bo takie exordium w tym punctatim scripcie: *A parte Ich M. P. unitow, pozwolono Ich M. Pp. nie uniatom.* Ieśli tedy Panowie unitowie teraz pozwalają nam mieć liberum exercitium religionis nostrae, tak w Koronie, iako y w W. X. L., to oniż po te czasy y zabraniali, czyniąc to przeciwko kilku constitutiam seymowym y namniej na poeny nie dbając. Ieśli oni pozwalają cerkwie niektore aż teraz odpieczętować, odenknąć, to in vanum z cancelariey uniwersały w Bodze zmarłego Pana na to wydawano y maior ich autoritas była, niżli Pomazańca Bożego. Ieśli oni pozwolili cerkiew o Wilnie Bractwu naszemu murować, (acz y w tym pozwoleniu coś toż namowiono, contradicowano im, zabraniano, o cośmy się też nie nadder y uganiali), to oni y zabraniali. A na coś tu pod praetestem instigatora mandaty wynosili, na stotysięcy kop worki poszyte mieli, a przed ludźmi zaś iustificowali się, co się listem oryginałem x. Rutskiego na każdym mieyscu pokaże. Ieśli panowie unitowie znoszą y kassują z Bractwa naszego Wileńskiego wszystkie zaruki, processy, suspensy, mandaty, uniwersały y decreta, a quacunque persona pochodzące, na coś zdradą z Turkiem pomowiwszy, do turm y ciemnic niewinnych ludzi sadzano, z magistratu ludzi godnych rugowano, y inne wszelakie urazy y dolegliwości, ktore ieno mogły się wynaleść z znacznem uszczerbkiem zdrowia y majątności nas y braci naszej brano, wyrządzono, ponieważ się to teraz pokazało, z ichże declaratij, iż wszystkie te praeiudicia dla uniey ludziom nabożeństwa starożytnego Ruskiego, działały się. Przebaczeź nam M. Pp. unitowie. Nihil est occultum, quod non revelabitur (Luc. 8.); samiście się teraz z tym na świat wynurzyli y

okazali wszytkiemu światu, że non nos, Ruś starożytna, tur¹ (28 π.)
bamus Israel (3. Reg. 14.): nie my niepokoju wewnętrznego autorami,
sed vos, za naszych wiekow zuniowana, to wszytko czyniliście, y po
dziś dzień czynicie; ale żeby wždy koniec kiedyż-tedyż temu złemu
był: zdarz to, przenaydroższy Iezu, y poday do serca wszytkich na-
leżnie na tę Electią zgromadzonych, aby nas gruntownie uspokoić
unami consensu skłonili się,—o co ustawicznie w modlitwach naszych
we dnie y w nocy prosimy.

**„Rozmowa albo rellatia rozmowy dwoch Rusinow
schismatika z unitem,”—**

полемическое сочинение К. Скупинскаго, направленное противъ издан-
наго Виленскимъ православнымъ Братствомъ „SYNOPSIS'A“

1634 г.

**Rusin albo Rellatia rozmowy dwoch Rusinow shizmatyka z
unitem, o rozmnożeniu wiary Katolickiey o Patryarchacie Ca-
rogradzkim, o schizmatach, o soborach, o uniey, y chrzcie Rusi,
o wolnościach duchowieństwa Ruskiego, y insze miscellanea.**

Przez Kaspra Thom. Skupleńskiego, pisarza Ławniczego starey Warszawy
spisana y wydana.

W Warszawie u wdowy Jana Rossowskiego Krola J. M. Typographa.

ROKU PAŃSKIEGO 1634.

[(об. загл. л.) DO CZYTELNIKA.]

Rozmowę, która niedawno u mnie dway Rusinowie y przy mnie
czynili, in publicum podaie. Przywiódł mię do tego respons unita
nieprzyganny, y Synopsis Rusi schizmatyckiey pod czas Convo-
catiey anni 1632 wydana, iakoby wolności religiey Ruskiey wysta-
wiaiąca. Tę abowiem Synopsim, kto historiey nie świadom czyta, a
udania opaczego tego Synopsisty w wielu niepostrzeże, bydź może
że iey da wiarę. Aby tedy Synopsis ta nieostrożnych nie obcho-
dziła, odpowiedź tego uniata na Synopsim przez schizmatyka alle-
gowaną, w wielu mieyscach z pism y historiey (ile na to mogłem

mieć) podparłem. Nie liszże się tedy czytelniku prawowierny tey rellathey przeccić. Rozumiem o tym, ieśliś rozsądny, że nie przyganisz, gdy ta rozmowa w miłości między collequentami była, a ciebie też do dalszego czytania w tey wierze historiey y pism przywiedzie. A ieśli co przygannego wyszperasz (iakoż non omnia possumus omnes y difficile est placere omnibus), nie mnie rellatorowi, ale colloquentom, albo słabey moiey pamięci w tym przypisz. Wszakże chceśli się w tey wierze powiadomszym pokazać, licet per me: nie będę nayrzał, rad się nauczę, wiedząc to iednak, iż łacna barzo iest sprawom ludzkim przyganiać y inventis addere. Rzeczesz podobno, żem się nierychło ozwał z tym, będąc do tego inszey professyey, ktoremu by raczey w zwierciedle się Saskiem albo Chełmskiem należało przyglądać, niż w Ruskiey mowy oglądać. Ale wiedz o tym, że dawniey ta rozmowa pisana, do druku przyść nie mogła dla przeszkody zabaw y śmierci potym naszego drukarza, a ieleniowi też dwa rogi nie ciążą. Z łaski Bożey, kiedy utrumque bydz może, nieprzyganno iest. Rozumiey iednak, że nalaśbyś y co inszego do praw naszych należałego, tylko na druk nie żałuy. Vale. W Warszawie, z mieszkania moiego, die 8 Augusti, anno Domini 1634.

Na insigne miasta Lwowa Lwa.

Lew iest primas zwierzęcy, ogromny, y duży,
W nim wspaniałość y męstwo, tak czuyność płuży,
Ma go za Herb Lwow miasto, bo w nim Lwowe cnoty.
Niech w nich trwa długo: z szczerey życzę mu ochoty.

|(3 ctp.) *Zacnie sławnym Panom Burmistrzowi y Raycom
miasta Lwowa.*

W wierze katolickiey pobożnym zelatorom, w rządzie czuynym praesidentom, w radzie mądrym senatorom, w sądach sprawiedliwym sędziom, Rrzeczypospolitey swoiey gorącym miłośnikom, krzywd miasta żarliwym a porządnym propulsatorom, w wierności swoiey Naiasniey-

szych Krolow Polskich y Koronie Polskiey nienaruszonym poddanym, niebespieczeństw miasta mężnym y opatrznyim zabieżycielom, osob do usługi miastu przygodnych chętlwym promotorem, a prawie wszelkich cnot do rządzenia miasta przykładny wizerunek na sobie ponoszącym,

tę **Relatiją rozmowy Rusinow,**

iako tym,

ktorzy cerkwie oboygą narodu Polskiego y Ruskiego w mieście swym maia, a rozmaitych roznic między Rusią schizmatycką y uniacką słuchaczami y roziemcami bywaią, y to, co bydź zdrowego do uspokojenia tych dissydiy należy, mądrze sprawuią. Z uprzejmey swoiey chęci tey Relatией autor, o wdzięczności ich nic nie wątpiący, swym miłościwym PP. deducie y ofiaruie.

[(4 str.) **CENSURA.**

Ego Fr. Fabianus Bircovius, S. Theologiae Doctor Ordinis Praedicatorum, et ex commissione Adm. Rever. D. Ioannis Zmijewski, canonici et officialis Varsaviensis librorum censor, testor in hoc libro, cujus titulus est: *Rusin albo Relacya rozmowy dwu Rusinow schismatyka y unita, et caet.*, conscripto ab Honor. ac Prudenti viro Caspero Thomae Skupiński, Notario veteris Civitatis Varsaviensis, nihil contra sanam et orthodoxam et Catholicam Romanam doctrinam scriptum esse: imo non male per eum schismata Graeca et haereses confutari, quae his temporibus per insolentiam quorundam schismaticorum sunt exortae. Faxit Deus Opt. Max., ut redeant corda filiorum ad patres, et dissidentes ad unionem charitatis, in qua seu in vero sole, Deus posuit tabernaculum suum, ut quantocius videamus unum ovile et unum pastorem in Ecclesiis Orientis et Occidentis. Varsaviae in conventu sancti Hyacinthi. Anno Domini 1633, die 4 Mai.

[(crp. 5) Rozmowa dwóch Rusinow schizmatyka z unitem.]

Schizm. Czołem P. bratenku, cosz to czytasz?

Unit. Co się działo blisko przeszłych czasow na ziazdach stanow Koronnych y W. X. L. w dyfferenciach między Rusią schizmatyką y uniacką.

Sch. Coż ci się widzi, a zwłaszcza umitygowanie Rusi w exorbitancyach zobopolnych. Myśmy contenci. Bo na co się byli rospasali uniacy, aby nam imiona cerkiewne poodeymowali y nas samych w masse zmienności swoiey zaciągęli, ich rospasanie obuzdane iest prawami: a tak iż wkrótce mamy w Hospodym nadzieię, że ta mania, raczey nie unia, iako niedawno wzniecona, tak niedługo sama ugaśnie. Bo co nie z Boga iest, długo trwać nie może¹⁾.

Un. Choć mi to wszystko się nie podoba; musi się podobać. Wierzę ia, że schizmatycy contenci, że im przy swym schizmacie dobra niektore cerkiewne trzymać popuszczono iest, do których nie nie należeli. Bo cokolwiek imion było y iest tych, tedy duchownym Ruskim, którzy w społeczności z Zachodna cerkwią byli, nadane są. A my życzymy tego, abyśmy w kościele powszechnym iedno corpus byli, iako nasi dawni przodkowie.

Sch. Dziwuję się że ty, bywszy naszyniec, odstąpiłeś od nas y dałeś się pouniaczyć, coś nie rozsądnie uczynił.

Un. Dziwu twego to nie zasłużyło, żem się wrocił z błędu do prawdy, która dawna iest, z odszczepieństwa do społeczności wiary y nauki z kościołem Zachodnem, która przez Greki y przodki nasze zachowana była. Raczey się sami sobie dziwuiecie, że niektory wasi cerkiewni nauczyciele, naśladowując Gemusa złego, od tey społeczności (którą unią zowią pospolicie) oderwali się, a nowości nauki chwycili się. Za to Hospod pochwalon niech będzie, że mi się dał obaczyć y na drogę prawdy mię nakierował.

Sch. Alboś nie czytał xsiążski Synopsis nazwaney, którą nasza Ruś pod czas Convacatiey Warszawskiej, anno 1632, wydała. Tam prawe serdenko y treść dowodow naszych.

¹⁾ Actor. 5.

Un. Czytałem, ale prawdę rzekę, że wiele opaczego udania, błędow, potwarzy naskrobał, y iak grzyby nanic powtykał, aby widziany był inter coecos monoculus rex. A kto nieostrożny, abo pism y historii nie powiadam, może się dać pobałamucić, nie pomniąc na ono, verte folium, etc.

Sch. Ukasz mi, coć się nie podoba w tej książce.

Un. Barzo wiele, ale niechci nudno nie będzie, abyśmy sobie nieco z tej okazyey pomowili¹⁾ o rozmnożeniu cerkwie Chrystusowey, o schizmatach, o soborach, o uniey, o chrzcie Ruskim, y o wolnościach, Ruskim duchownym służących. Zkąd uznasz, że społeczność cerkwie Chrystusowey Zachodniey y Wschodniey dawno była, a wolności te duchownym Ruskim unitom należą. A to wszystko dowodnie powiem,²⁾ choć nie po theologicku, ale barzies po historycku; tylko bądź cierpliwy w słuchaniu y w uważaniu krociuchno, y albo przyznay ieśliś wiadom, abo ieśli nie wierzysz, uday się do tych xiąg, u ktorých ci mieysca dowodow moich będę mianował, a zwłaszcza Graeckich, ktoremi się wy szczycicie, a to wszystko sprawmy w miłości Chrzześciańskiej.

Sch. Arast pobratyme. Będę słuchał, tylko prawdu praw.

[(стр. 7.) O rozmnożeniu cerkwie Chrystusowey, a przy tym o przodkowaniu w niey św. Piotra apostoła.]

Un. Iest w historyach kościelnych,³⁾ iż po zesłaniu św. Ducha z nieba przez Chrystusa Pana na apostoły,⁴⁾ gdy się wszyscy apostołowie na przepowiedanie św. Ewangieliey rozešli,⁵⁾ św. Piotr wedle władzy, od Pana Chrystusa sobie daney, nad insze apostoły przodkując,⁶⁾ o wszystkich kościołach zawiadował,⁷⁾ zostawiwszy Iakoba

¹⁾ Противъ этой строки на поляхъ написано: *Propositio*.

²⁾ На поляхъ: *Dowody skąd unitowie*.

³⁾ Act. 2, 11.

⁴⁾ Epiph. haer. 51. Bar. An. Eccl. 44, 45.

⁵⁾ Math. 10, 16, 28. Mar. 3. Luc. 6, 22, 24. Ioan. 20, 21.

⁶⁾ Act. 8, 9.

⁷⁾ Bar. An. 35, 45, 57, 68. c. Anic. et Anacl. Papae in Epist. Bar. An. 31, 34, 167, 174.

Alpheyczyka apostoła w Hieruzalem,¹⁾ Evodiusa w Antyochiey,²⁾ Marka Ewangelistę w Alexandriey, uczniów swoich Patriarchami postanowił,³⁾ a sam w Rzymie stolicę swoją cerkwie Chrystusowej powszechney, iako pasterz najwyższy, zagruntował,⁴⁾ kapłany ordynował y stanowił, heretykom powstającym onym⁵⁾—Magusom,⁶⁾ Ebionitom,⁷⁾ Cheryntom y inszym, silnym oppugnatorem był.⁸⁾ Inszych wiernych wiarą y nauką stwierdzał,⁹⁾ sobor Hierozolimski o zniesieniu obrzezania z chrześcian kupił y decydował, y gdy iuż miał śmierć męczeńską z sw. Pawłem w Rzymie podjąć,¹⁰⁾ testamentem swoim na miejscu pasterstwa swego Clemensa ucznia swego z zupełną władzą, iaką sam od P. Chrystusa wziął, postanowił. Zaczym Patryarchowie od niego postanowieni y Biskupi inszych potym święcili, a wiara katolicka po wszytkiem prawie świecie mnożyła się. Heretycy iednak rozmaici cerkiew Chrystusową, a naywięcey ze wschodnych kraiow, oppugnovali, a zwłaszcza oni:¹¹⁾ Cerdoniani,¹²⁾ Gnostikowie,¹³⁾ Walentiniani,¹⁴⁾ Donatistowie,¹⁵⁾ Montanistowie,¹⁶⁾ Novatiani,¹⁷⁾ Samosetani,¹⁸⁾ Sabelliani,¹⁹⁾ Manicheowie,²⁰⁾ Ariani, y inszy

1) Act. 11. Bar. An. 39, 45.

2) Euseb. lib. 1, cap. 14. Bar. 45, 51.

3) Bar. An. 44.

4) Act. 8, 9.

5) Act. 8. In vita ss. Nerei et Achil. Bar. An. 35, 43, 51, 60, 61, 62, 120, 264. Clem. lib. 10. Recogn.

6) Bar. A. 74.

7) Bar. A. 61, 62, 120, 264.

8) Luc. 22, 24. Mat. 28. Marc. 6. Ioan. 20, 21. Act. 8 Bar. An. 255.

9) Act. 15. Ad. Gal. 1. Bar. A. 31, 45, 74.

10) Clem. discip. S. Petri Papa Epist. ad Iacov. frat. Domini.

11) Bar. A. 146, 167, 183, 196.

12) Bar. A. 62, 120.

13) Bar. A. 143, 167.

14) Bar. A. 254, 314.

15) Bar. A. 167, 176, 191, 205, 215.

16) Bar. A. 254, 314.

17) Bar. A. 167, 265.

18) Bar. A. 260, 263.

19) Bar. A. 277, 336, 355, 410, 444.

20) Bar. A. 314, 315. Ś. Cocil. Nic. 1. A. 325, 523, 626.

similis fecis, tak iż gdy się Ariańska sekta szerzyć poczęła, Patriarchowie, Biskupowie y inszy duchowni sobor w Nicei Bityńskiej zgromadzili y to Aryaństwo za przodkowaniem iednak Sylwestra Papieża, iako namiestnika św. Piotra na stolicy Rzymskiej Apostolskiej, y insze herezye ¹⁾—(cyp. 8.) Appollinarystow, ²⁾ Palagianow, ³⁾ Macedonianow, ⁴⁾ Nestoryanow, ⁵⁾ Eutychanow, Obrazoborcow ⁶⁾ y inszych soborami walnemi potępilli.)

Sch. Wszystko to prawda coś mówił, ale kiedy dowodzisz historykiem Baroniuszem nie we wszystkim wiarę daię, bo to pismienik łaciński, a ty nim dowodzisz, by cygan swemi dziećmi.

Un. Baroniusz godzien wiary, bo on z rozmaitych historykow kościelnych, świeckich, pogańskich, chrześcijańskich, żydowskich, greckich, łacińskich y inszych historie zbierał. Ieśli w czym nie wierzysz, idźże do źródła autorow, od których Baroniusz wypisał naydziesz to wszystko.

O Patryarchacie Constantinopolskim.

Sch. Pytałbym cię o schizmatach, zkąd urosły, ale żeś namienił wyżej, iakoby cztery tylko Patriarchowie mieli bydź, a Synopsis mowi nasza, że Barbaria na Niceńskim soborze 1 Patriarsze Carogrodzkiemu w zawiadowanie dano, to znać że też był Patriarcha Constantinopolski. ⁷⁾

Un. Czterech tam tylko Patriarchow mianowo: 1 Rzymskiego, 2 Alexandryjskiego, 3 Antyocheńskiego, 4 Hierozolimskiego, o piątym Patriarsze Carogrodzkim nikako. Bo Carogrodzki Episkop

¹⁾ Bar. A. 370.

²⁾ Bar. A. 410, 431, 492.

³⁾ Bar. A. 347, 381. 2. Concil. Constan. Pol. y A. 381.

⁴⁾ Bar. A. 428, 430, 431. 3. Con. Ephes. An. 431.

⁵⁾ Bar. A. 448, 451. 476, 483, 514, 532, 534. 4 Concil. chalc. A. 451. 5 Conc. Costan. 2. A. 546.

⁶⁾ Bar. A. 633, 638, 641, 658. 6 Conc. Constan. Trull. A. 980.

⁷⁾ Bar. An. 711, 714, 726, 728, 732, 752, 757. 7 Conc. Nicen. 2 An. 787.

⁸⁾ Bar An. 103, 325, 451, 492. 1 Con. Nicen. 1. A. 325.

pod Metropolitą Heracleyskiem był. Toć tedy ta Synopsis pośliznęła się w prawdzie.

Sch. Ale musisz przyznać przecię, że iest Patriarchat Carogrodzki.

Un. Iest, ale nie w ten czas, kiedy ten Synopsista mowi: w kilka set lat po tym. Gdy Constantinus [(отр. 9) wielki, Cesarz Rzymski, ¹⁾ zostawszy katolikiem na wschod słońca przeprowadził się ²⁾, a Bizancyum miasto zacnie wystawił, Constantinopolem go od swego imienia nazwawszy, ktore my Polacy Carograd zowiemy. Biskupi też tamteczni Carogrodzcy, przytomnością Cesarza nadęci, poczęli się w pychę wnosić y Patriarchat sobie przypisując, Carograd nowem Rzymem nazywać. Abowiem gdy sobory walne ³⁾ Carogrodzki i in Anno 381 potym Chalcedoński in anno 451 były, ⁴⁾ w te czasy wschodni Biskupi po Rzymskiey cerkwi Patryarchat Carogrodzkiey przypisali do kanonow tych soborow bez pozwolenia y wiadomości posłów papieskich ⁵⁾. Przeciw czemu się a prima notitia protestowali, a Papieżowie tego nie stwierdzili, owszem się zprzeciwili; iż to było przeciw ustawom soboru i Niceńskiego. O co wielkie kłopoty y na zdrowie następowanie Papieżowie od Cesarzow y Exarchusow z instructey tych miłych Patryarchow miewali, o czym niżej będzie. Odtąd dopiero tytuł Patryarstwa Carogrodzkiego irrepsit ⁶⁾. Aż potym, gdy Photius nieiaki wałach, laik łakomy, ambitiosus, zepchnąwszy z tego biskupstwa Biskupa świątobliwego Ignacyusa, ten stolec Carogrodzki gwałtownie y niecanonice osiadł, ⁷⁾ a osmem Carogrodzkim soborem z tego oddalony będący, znowu po śmierci Ignaciusa, obiecuiący byđż unitem, tytuł Patryarstwa od Iana 8 Papieża in anno 879 otrzymał, y choć ten Castrat

¹⁾ Bar. A. 325.

²⁾ Oros. lib. 7. cap. 28. Euseb. de vita Constan. l. 3. c. 7. Zonara tom. 3. Socr. l. 3, c. 5. Concil. Chalc. A. 45. act. 16. Bar. A. 324, 330, 381.

³⁾ Conc. Const. 1, 381 a. can. 5.

⁴⁾ Conc. Chalc. A. 451, act. 6.

⁵⁾ Bar. A. 381. 451, 452. Synod. Rom.

⁶⁾ Bar. An. 858, 360, 861, 862.

⁷⁾ Bar. A. 869.

nie dosyć uczynił obietnicy, przecię się tym Patryarstwem szczylił. A choć ten tytuł Carogrodzki Biskupi sobie pisali, przecię Patryarchowie obrani po Pallium Patryarchalne do Papieżów stali y bierali aż za żądaniem Cesarza wschodniego Constancyusa za poniewoleniem Alberyka tyrana na ten czas Rzymskiego ¹⁾, Ioannes 2 Papież Pallium Patryarchalne Theophilaktowi Patryarsze Carogrodskiemu z privileiem wolności używania takowego płaszcza bez pozwolenia napotym Papieżów in anno 934 posłał. A tak odtąd po Pallium Patryarchowie **[(ср. 10)]** nie stali. Potym na soborze Laterańskim walnym in anno 1215 ten Patryarchat przypisano, ²⁾ na którym soborze byli Patryarchowie Carogrodzki y Hierosolimski y Biskupów 170. A toż masz tego Patryarchatu wywód prawdziwy nie od Concilium Niceńskiego 1, iako ten Synopsista opacznie napisał.

Sch. Przecię ty Baroniuszem dowodzisz, a inszych historyków miiasz, ktoemu ia (nie?) we wszystkim wierzę.

Un. Wszakem ci powiedział wyżej, że Baronius ³⁾ z inszych historyków wybrał, a immensum by to było opus każdego historyka za każdym punktem dowodu w krotkim tym czasie rozmowy naszej praesentować; onych Eusebiusów, Sokratesów, Sozomenów, Euagryusów, Iordanów, Curapatatów y inszych wielu przewartuy sobie powoli wedle Baroniusa.

Sch. Ieszcze to mnieysza, kiedy Biskupi Carogrodzcy Patryarchami zostali, dosyć na tym nam że są naszej Rusi zwierzchni cerkiewni, od których my Ruś chrzest powzieli, choć ten Synopsista (ad cuius verba non iuravimus, w tey mierze poblądził: y koniowi na czterech nogach potknąć się często trafia) inaczej pisał. Puśmyż to przecz. Chciał bym wiedzieć od ciebie, skąd te różności między Wschodnią y Zachodnią cerkwią urosły.

¹⁾ Bar. A. 934.

²⁾ Thom. Concil. Later. can. 5.

³⁾ На поляхъ: Іеслі Historiey Baroniusa ma być dana wiara.

O schizmatach, ich początku y rozmnożeniu.

Un. Nie tylko w tym, ale w wielu ten Synopsista zchibił prawdy. Zródło tej różności jest pyszna y bezprawna affektacya tego Patryarstwa. Bo gdy Papieżowie tego tytułu, iako kanonom soboru Niceńskiego przeciwnego a nie pożądnie wpisanego, nie pozwalali y przeciwiali się temu Biskupi Carogrodzcy, z gniewu upornego oderwawszy się od iedności cerkwie stoliczney Rzymskiej, co **[(cyp. 10)]** da-
ley to gorsze y większe punkta schizmatow zmyślali y pisali; a po-
minawsze inszych,¹⁾ on Akacius za Simplicyusa Papieża in anno 467,²⁾
Arthemius za Agapita Papieża in anno 534 obranych³⁾ Ian⁴⁾, Pir-
chus⁵⁾, Pawieł y inszy ci wszyscy dla tej ambicyey się oderwali.
Ktorych następncy zaś do uney, to iest iedności z cerkwią Za-
chodną na soborze Carogrodzkim szostem, na Trullu in anno 680,
przyszli byli. Znowu to schizma ożyło in anno 692, także za powo-
dem Kalinika, Patryarchy Carogrodzkiego, wiele kanonow od spo-
lecności cerkwie Rzymskiej odrywających się pod tytułem y praec-
textem soboru 6 Carogrodzkiego na Trullu bez wiadomości y pozwo-
lenia Papieżow nadpisali, ktorych⁶⁾ stolica Apostolska Rzymska
wszytkich przyznać, tylko niektore przybrawszy, nie chciała. O co y
Papieżowie od Cesarzow⁷⁾ y Exarchusow ich na zdrowie swoje na-
stępowanie z podszczuwania tych Patrzyarchow miewali,⁸⁾ ktore schiz-
mata potym na siódmym soborze Niceńskim 2, za Tarasiusza, Pat-
ryarchy Carogrodzkiego, in anno 787 są ukcione.⁹⁾ Wbudził znowu
schismę mianowanowany Photius, ktory Ignaciusa, Patryarchy świę-
tobliwego, w społeczności z cerkwią Rzymską będącego, z Patryar-
stwa Carogrodzkiego gwałtownie zrzuciwszy, a sam to Patryarstwo

¹⁾ Bar. A. 467, 488.

²⁾ Bar. A. 534.

³⁾ Bar. A. 587.

⁴⁾ Bar. A. 641, 648.

⁵⁾ Bar. A. 647.

⁶⁾ Bar. A. 680, 692, 787. 7 con. Nicen. A. 787.

⁷⁾ Loc. supra citat.

⁸⁾ Bar. A. 692, 701, 705, 708.

⁹⁾ Bar. A. 787, 7 con. Nicen. 2. A. 787.

osiadłszy, iż od Mikołaja, Papieża in anno 858 obranego ¹⁾, chociaż o społeczność prosił potwierdzenia, nie miał, schismata umorzone, ze złości przeciw stolicy Apostolskiej, wbudził, zborzysca nierządne zakupił, prawa cerkiewne stanowił, tyranizował, do podpisów swego zborzyszcza duchownych mocą y gwałtem niewolił, *scripta* fałszywe zelżywe, podrzutkowe, potwarliwe przeciw stolicy Apostolskiej Rzymskiej pisał y publicował ²⁾. O co na ósmym soborze Carogrodskim walnym anathemowany z swoimi actami, był od Patryarstwa odsadzony, a Ignacius znowu na Patryarstwo posadzony.

Sch. Pohody lisze mało. Graecy y Ruś tylko soborow **[(crp. II)** siedm tych, ktoreś mianował, przyznawamy,—o inszych nie chcemy wiedzieć.

Un. Nie przeryway mi aż dopowiem, będziesz o tych soborach mówił, a słuchay daley. Po śmierci tego Ignaciusa tenże Photius na toż Patryarstwo za Bazyliusa Macedona Cesarza wschodnego, a za Papieża Iana 8, in anno 879, społeczność obiecawszy, wpłatał się, a iako zły ptak zle spiewać był zwykł, znowu zborzysko zgromadził ³⁾ in anno 880, w Carogrodzie, na którym swoje schismata y pierwsze haeresie zpisawszy, do podpisów duchownych y posłów Papieskich, na to mandatu od Papieża niemających, przymusił. Który to Photius w swoich zdradach posłakowany od Papieżów, ⁴⁾ Marina I, anno 882, Hadriana 3, anno 884, Stephana 5, anno 885, obranych etc., z zborzyszczami y actami wszytkimi iego wyklęty iest, a przez Leona Basilidesa Cesarza wschodnego wygnany, niewiedzieć tedy zdechł. ⁵⁾ Po którym iedność była cerkwie Chrystusowej, która się niżej dowiedzie. Nastal potym Patriarcha Carogrodsky Michał Cerialarius circa annum 1054, ⁶⁾ który zamorzone schismata y haeresie wzruszył był, ale potym za Alexiusa Carogrodskiego a Triderika Rzymskiego Cesarzów, a za Innocenciusa 3 Papieża, in anno

¹⁾ Locis supra citat. de Photio.

²⁾ Loc sup. citat. Bar. A. 869.

³⁾ Bar. A. 880.

⁴⁾ Bar. A. 884, 885, 886. 887, 888.

⁵⁾ Bar. A. 1049.

⁶⁾ Bar. A. 1053.

1215, na soborze Laterańskim (na którym Patriarchowie Constanti-nopolsky y Hierosolimski z inszemi Graekami byli) do iedności przy-szedł był tak, iż potym Cesarz Constantinopolsky Piotr od Papieża Honoriusza III, in anno 1216 obranego, w Rzymie, w kościele Late-rańskim, na Cesarstwo Carogrodskie koronowany był.¹⁾ Znowu to schisma odrodziło się: ktore potym przez ziednoczenie cerkwie Graec-kiej y Lacińską za Michala Paleologa, Cesarza Carogrodskiego, a za Papiera Grzegorza 10, na soborze Lugduńskim in anno 1274 zniesione iest.²⁾ Naostatek na zborze Florentskim in anno 1439, za Papieża Eugeniusza 4 w zgodzie skończonym, po wielu y długich disputacyach strony schismat, ziednoczenie (срп. 12) między Laciń-ską y Graecką cerkwią stało się.³⁾ Na tym soborze był Cesarz wschodny Ian Palaeolog, y Patriarcha Carogrodski Ioseph, y Metro-polita Ruski Isidorus y inszy Graeccy duchowni. Ale y ta unia po niectomy czasie rozerwała się przez Graeki. Ktorego schismatu wasza Ruś trzyma się. A toż przełożyłem ci, schismatyku Rusinie, że Wschodne cerkwie a osobliwie Carogrodzka w schismata y w haeresie często wpadały:⁴⁾ zaś się obaczywszy do iedności z cerkwią Zachodną przychodziły. Iako wiele Graekow onę opisało, ale teraz naprętcie list Studity Graecką świętego cudotworce, męczenika, w dyp-tychach będącego Graeckich, przywodzę, który pisał do wszystkich dla obrazoborstwa cierpiących. Między inszemi słowami te są o cerkwi Rzymskiej y Carogrodzkiej:⁵⁾ „Kościoła się powszechnego trzy-majcie. Bo Carogrodski kościół iest podsiewanie haeretykow. Który ma na ten zwykły y zawolany obyczay, iż się od inszych kościołow odrywa.“ Ktorego listu y inszych do zalecenia stolice Apostolskiej Gen-nadius często przeciw Graekom, sam Graekiem świętobliwym bywszy, używa. A toż swoich Graekow Carogrodzkiej cerkwie oderwancami nazywa ten święty męczenik Studita. Za którą niestateczność y

1) Plat. de vit. Pontific.

2) A. 1273. Th. Concil.

3) Thom. Concil. A. 1439.

4) На поляхъ: Schismata od Carogrodzkiej cerkwie są.

5) На поляхъ: Studita Grek peknie wymalował schisma Patryar-chow Carogrods.

upor Pan Bog y herstow schismat śmiercią ladaiaią wielu karał,¹⁾ iako oni: ²⁾ Acatius ³⁾, Kalinik ⁴⁾, Photius y Cerularius Patryarchowie Carogrodzcy, swoimi ochydzeni, od Cesarzow wygnani, marnie pozdychali y pozdychami nieuraczeni są,⁵⁾ y pogaństwo Machomeckie Saraceńskie y Tureckie na nie dopuścił, takż wschodne państwa z cerkwiami, z świętościami y ozdobami cerkiewnemi przez pogany te opanowane są y y Patriarchie wszytkie cztery z swoimi duchownemi do tych czas w niewoli Tureckiej ięczą y stękaia.⁶⁾ A że niechcieli głowy słołice Apostolskiej Rzymskiej w iedności wiary y nauki Chrystutomey słuchać, teraz Graeckie państwa Turczyzna słuchaia. Iako im to Mikołay ś. Papież w liście swoim prawie duchem **[(13 ctp.)** prorockim, do Cesarza Constantinopolskiego Constantyna Palaeologa (gdy unią rozrywać Patryarchom pomagał) in anno 1451 pisany, strofiąc go o schismata, obiecował y onemu karaniem Bożem groził w te słowa: „Boysię karania Bożego, aby się tak niestało, iako nad onym niepłodnym figowym drzewem, ktore do trzech lat okopane y gnoiem obłożone byǳ pozwolono było, a potym ieśliby zostało niepłodne, aby po trzech leciech było wycięte, żeby y ziemie nadaremno niezastępowało.“ Dziwna rzecz iest, że po tym pisaniu we trzy lata Turcy Constantinopol opanowali in anno 1453, za Constantina tego Cesarza, tam zabitego. Proszę cię, co też tu widzisz ieszcze w tym upadku Constantinopola?

Sch. Nie mogę się domyślić. Powiedz mi.

Un. A to-to. Ten Constantinopol miasto iako Constantina wielkiego Cesarza Rzymskiego, ktory miał matkę Helenę, dla iedności wiary powszechney wyniesło się było; tak też za tegoż imienia Constantina Palaeologa Cesarza y tegoż imienia Heleny, matki iego, dla rozerwania iedności wiary powszechney za pokaraniem Bożym przez

¹⁾ На поляхъ: Dla schismat P. B. wschodne państwo podał Turkom.

²⁾ Bar. A. 488.

³⁾ Bar. A. 703.

⁴⁾ Bar. A. 1044.

⁵⁾ Bar. A. 1058. Hierusalem wsięte A. 635. Bar. A. 636. Constantinopol A. 1453. Cael. Aug. Cur. lib. hist. Sarac.

⁶⁾ Mel. Smotrz. Apolog. et ejud. fid. proces. S. Spiritus.

Turki zniżone iest y odpadło od chrześcian.¹⁾ Iako też za Iuliusa Augusta Imperium Rzymskie Monarchicum powstało: tak też za tegoż imienia Augusta także Imperium ustało y w tyraniją pošlo,— y inszych wiele naydziesz.²⁾ Iako Iornandes Historik mowi: „In eis saepe regna deficiunt, a quorum nominibus inchoantur.“³⁾ A Ruś zaś nieposłuszna stolicy Apostolskiej a do Graekow schismatykow wiążąca się, sąsiadow sobie Tatarow, z inszego kraiu od morza Caspijskiego in anno 1212 zabległych, dostała, od nich ustawiczne intestatie mająca.⁴⁾ A stolica Apostolska Rzymska trwa y trwać będzie ad plenitudinem temporis od Pana naznaczona, chociaż bramy piekielne y rozmaici nieprzyjaciele przeciw niej powstawali y powstają, wedle słow Chrystła Pana, którzy non praevaluerunt nec praevalerunt. Bo wiara Piotra ś. w namiastkach iego nie ustaie. Zdami się tedy, żem ci wykłół oczy powieścią dowodną, że cerkiew y wiara była iedną Graekow y Lacinikow, aże scisury te piekielne z Carogrodzkich osobiwie praelatow pysznych wyszły. Czytay sobie historie wszelakie y latopisow.

Sch. Znam to dobrze, że Wschodny kościół z Zachodnym różnice między sobą w pewnych punctach wiary y nauki mają, ale kto przyczyną tego tu cardo negotii. Widzę, że tych różnic przyczynę kładziesz na Patryarchy Carogrodzkie (pod których my Ruś posłuszeństwem iesteśmy) w tym, że Graeci zwierzchności kanonow, ustaw, nauk, decretow, rad, decisiey objaśnienia wątpliwości w wierze Apostolskiej stolice nie słuchali. A czemu też mowić nie mogę: że Lacińska cerkiew⁵⁾ od Graeckiej, a nie contra odrywała się y do tych czas odrywa, gdy na decisiey Graeckiej cerkwie Lacińska przedstawać nie chciała y nie chce, wiedząc o tym, iż Evangelia na Wschód słońca pierwey przepowiadana, niż na Zachod była, y pierwey cerkwie były na Wschodzie, niż na Zachodzie, y nauka Evangeliey ze

¹⁾ Loc. sup. citat. Leona Chinen. Chalcoc. lib. 8. -

²⁾ Grant. Saxon. 1. 1 c. 33.

³⁾ Iornan. Gotl. histor. lib. 1.

⁴⁾ Herbor. hist. Pol. lib. 6, c. 6. Cromer. lib. 7, tit. Lesko 3.

⁵⁾ На поляхъ: Czy Wschodna cerkiew, czy Zachodna iest początką schismatu.

Wschodu na Zachod y do Rzymu przeniesiona iest. Toć tedy po-
winniejsza była y iest cerkiew Zachodna słuchać Wschodney.
A iesli nie słuchała y nie słucha, toć tedy Lacińska cerkiew iest
odstępna, a nie Graecka. Qui enim prior tempore, potior
et jure. (Regul. jur.)

Un. Prawda iest, że Evangelia św. naprzod na Wschod słońca
przepowiadana była, ale przyday że przez duchowne, od św. Piotra
rozesłane; gdyż on iako pasterz od Pana postanowiony¹⁾ o tym za-
wiadywał. Ten bowiem św. Marka Ewangelistę ucznia swego do
Alexandryey posłał y tam Patrem Patrum, to iest Patryarchę
postanowił.²⁾ Pod którą Patryarchią była Metropolia Heradiyska,³⁾
a Biskupstwo Carogrodzkie pod Metropolią Heradiyską. A toż wi-
dzisz, że wprzod ci wprowadzie in Oriente, ale za przodkowaniem
y naywyższem pasterstwem św. Piotra. Że powiadasz przeniesiona
iest ||(cTp. 15) Evangelia ze Wschodu na Zachod. Tak iest: ale
nie z Carogrodu, lecz z Hierusalem; a przez kogoż, ażali nie przez
św. Piotra? który y w Hierusalem y w Antyochiey pierwey uczyw-
szy do Rzymu się przeniósł.⁴⁾ Patryarcha Hierozolimski ieszcze by
był mógł tego argumentu zażyć, ktorego ty do Patryarchatu
Carogrodzkiego zażywasz, bo miał praetext pierwszości mieysca
przepowiedania Ewangeliey św., ale temu nieprzecznym był, bo wie-
dział, iż rząd y przodkowanie przy św. Pietrze było. Na który Pa-
tryarchat⁵⁾ św. Iacob Alpheyczyk od św. Piotra postanowiony był,
gdzie tedy głowa wiary świętey widoma zasiadła, do tey członki
maią się ściągać y iey słuchać y particularne duchowieństwo
dependes ma byǳ posłuszne uniwersalnemu y absolutnemu, to
iest pasterzom naywyższym w Rzymie stolicę od św. Piotra przez
męczeństwo zasądzona mającym. Nie Wschodna tedy cerkiew w tey

¹⁾ Loc. sup. citat.

²⁾ Actor. 89. Bar. A. 45. 57. 68.

³⁾ Bar. A. 41. 51.

⁴⁾ Bar. A. 325.

⁵⁾ Bar. A. 39. 45.

⁶⁾ Anic. et Anaclet. Papae in Epist. B. A. 31. 34. 167. 174.

wierze primatum, ale Zachodna ma. Zaczyn Wschodna odszczepna y z wami Rusią niezachodną.

Sch. Tak iest, że św. Piotr był xiążęciem Apostołom; ¹⁾ ale namiestnikowie iego mogli też w błąd wpaść, ktorego błędu niechcąc wschodni Biskupi naśladować, odłączyli się od nich.

Un. ²⁾ Nigdy kościół Rzymski y Biskupi iego w wierze prawdziwey y nauce ³⁾ nie pobiłdzili. Iako też św. Studita Grek w listach swoich toż opowiada, tam możesz czytać. Bo są namiestnikami ⁴⁾ opoki św. Piotra wiary, w ktorey tak był utwierdzony, że żadna pokusa z oney go zwalić nie mogła, ⁵⁾ a on miał być Confirmator fratrum suorum in fide. Zaczyn iaką władzą y naukę podał, ktorey pomiastney cerkwi intra cancellos też podania tego trzeba posłusznym successorom bydz. Inakszą władzą podał Patryarchom, inakszą swoim namiestnikom zostawił: onym partykularną, tym uniwersalną. Iako to oprócz słow pisma św., ale y w testamencie św. Piotra, ⁶⁾ w ktorym Clemensa ucznia swego takim pasterzem powszechnym ||(отр. 16) cerkwie Chrystusowej stanowił, ⁷⁾ iako sam był od Pana postanowiony, czytamy. Był św. Piotr mocny w wierze, byli też y są namiestnikowie takowisz. Był on nauczycielem y primasem, byli też y są namiestnikowie iego. A toż to nierostropna, aby owce pasterza, a nie pasterze owiec mieli nauczać y paść. Przeto lubo by się lepiej y smarowniej co było zdało wschodnym pomiastnym Biskupom y duchownym w wierze, w nauce, w porządku cerkiewnych, tedy niepolegać było na swej opiniej, ale na decisiej stolice Apostolskiej, na tym zafundowanej przykładem Apostołow y starożytnych katolików. Zdałość ⁸⁾ się też niektórym

¹⁾ Matthaei 4. Ioan. 1. Act. 4. 5. Loc. sup. citat. et infra de primatu S. Petri et Eccl. Rom.

²⁾ На поляхъ: Іесли Zachodny kościół w wierze błdził.

³⁾ Con. Const. Pol. 3. in Trul. act. 4 et infra Bar. A. 817. 818. 826.

⁴⁾ Math. 10. 16. Mar. 3. Luc. 6.

⁵⁾ Ioan. 22.

⁶⁾ Clem. disc. S. Petri Papa epistola ad Iacob. Fr-em D-ni.

⁷⁾ Ioan. 20.

⁸⁾ Act. 15. Ad Galat. 1. Bar. A. 31. 45. 74.

uczniom Apostolskim w Antiochey y indziej za nauką Cherintusa y inszych, że chrześcianom trzeba się obrzezywać po żydowsku, ale na tym swym zdaniu niezasadzili się, lecz zdanie swoje pod decisią na soborze Hierozolimskim za czasow Apostołów świętemu Piotrowi podając, znając go za pasterza zwierzchnego y nauczyciela naywyższego. Tak też była powinniejsza y iest Wschodney cerkwi do Zachodney, stolice św. Piotra, udać się w wątpliwościach y na decisiey przestać. A toż masz na to krotką odpowiedź, że stolica Apostolska nigdy nie zbłądziła y zbłądzić nie mogła w wierze y w nauce Chrystusowey.

Sch. Widzę, że Grekom schismatism zadawasz samym.¹⁾ A zaś nie iest w historyach y w tym twoim Baroniusie, że schizmata były między Papieżmi, tak, że nie tylko dwu Papieżow, ale kilku wspoł y oraz dla niezgod y różnic obierano? ²⁾ iako Cornelius z Nowacyanusem, ³⁾ Liberius z Felixem, ⁴⁾ Damas z Ursicynusem, ⁵⁾ Bonifacyus z Eulalusem, ⁶⁾ Symachus z Laurencyusem, ⁷⁾ Bonifacyus z Dioscorusem, ⁸⁾ Silverius z Vigiliusem, ⁹⁾ Alexander z Victorem Paschalisem, Calixtusem y Innocencyuszem, ¹⁰⁾ Ioannes 21 z Nicolausem antipapami byli.

Un. Nie schismata to były, ale rozroźnienie cleru Rzymskiego w obieraniu Papieżow, albo przez Cesarzow, albo tyranow [(ср. 17)] na Papiestwo bez pozwolenia kanonicznego duchownego wsadzenie. Ale iakokolwiek był Papież obrany y posadzony, przecię rozerwania nie było w wierze katolickiey między niemi, iednaż wiara, iednaż powszechność. A schizma to właśnie się rozumie, kiedy duchowień-

¹⁾ На поляхъ: Ieśli schismata między Papieżami bywały.

²⁾ Bar. A. 254.

³⁾ Bar. A. 352.

⁴⁾ Bar. A. 367.

⁵⁾ Bar. A. 419.

⁶⁾ Bar. A. 498.

⁷⁾ Bar. A. 530.

⁸⁾ Bar. A. 536.

⁹⁾ B. Plat. de vit. Pont. A. 1159.

¹⁰⁾ B. Plat. de Pont. A. 1316.

stwo namiestne, iako członki oderwą się od głowy stolice Rzymskiej w prawosławney wierze y nauce, przy którym schismacie zaraz się też w heresis wiąże y concomitantią ma. A Zachodna cerkiew lubo między sobą miała dissidia w obieraniu Papieżów, żadna się haeresią nie zmazała, ale Wschodnia odszczepiająca się wiele haeresiey narodziła. W wielu miejscach wprawdzie naydziesz, że iakiekolwiek różnice między duchownemi schismatami się zowią largo modo sumendo; ale proprio, schizma takie się rozumie, iakie to w Graekach iest y w was Rusi.

Sch. Nie chwalsię tak barzo z temi Papieżami.¹⁾ A zaś nie byli między niemi żywota rozpustnego, okrutnego, łakomego, a s pogorszeniem owiec swoich?²⁾ Onych Formosusow,³⁾ Bonifacyusow,⁴⁾ Vigiliuszow,⁵⁾ Ianow,⁶⁾ Benedictow, y inszych wielu.

Un. Tak iest, znaleźli się.⁷⁾ Ale przewartuy tylko pilnie iako daleko więcej Patryarchow Carogrodzkich, choć pośledzey dobrze nastali. Bo oprócz schizmatyctwa y haeretyctwa rozpustnych wielu, bez pokuty zeszlých naydziesz. Papieżowie zaś rozpusty swe pokutą prawdziwą zmazywali w wierze y w nauce prawosławney cerkiewney trwali. Przyganiaasz kotle garcowi, ale upatrz, kto czerniejszy w tym.

Sch. A na to co rzeczesz,⁸⁾ co niektorzy historycy piszą, że po Papieżu Leonie 4, a przed Papieżem Benedictem 3, niewiasta Papieżem była, Ian nazwana?⁹⁾ A toż widzisz, że też około Papieżów błąd zewsząd.

Un. Po heretycku idziesz ze mną z twemi objectiami. My mamy quaestią o schismatach między sobą, który ich autor y

¹⁾ На поляхъ: Ієслі Papієże byli złego żywota y przyкладu.

²⁾ Bar. A. 891.

³⁾ Bar. A. 895. 896.

⁴⁾ Bar. A. 540.

⁵⁾ Bar. A. 931. 955. 912.

⁶⁾ Bar. A. 1031.

⁷⁾ На поляхъ: Carogrodzcy Patryarchowie rozpustni, odszczepni, kacerscy.

⁸⁾ На поляхъ: Ієслі niewiasta była Papієżем.

⁹⁾ Marian.

promotor, a tyś z terminow ustąpił: iuż nie o wierze, ale o niewieście ||(**срп. 18**) gadasz. Ale y na tobym czas miał, po temu dowodnie bym ci odpowiedział racyami y historyami, że to fałsz. Bo kiedy ta niewiasta miała by bydź to iest circa anni Domini wedle udania baynego 853, żaden historyk, w ten czas żyjący, o niej w swych historiach nie pisał, iako Anastasius bibliotecarius, żyjący za Leona 4, Benedicta 3, Mikołaja 1, Adriana 2 Papieżow, y onych historie piszący: Ademar, Annomi mnich, Otto Frisingensis,¹⁾ y inszy historycy. Do tego w tym roku 853 ieszcze był Leo 4 żyw, a umarł in anno Domini 855. Po którego śmierci tylko dni piętnaście stolica wacowała, na którą był Benedict 3 obrany, iako ten Anastasius pisze; Ian Papieżnica zatym nie był y nie mógł bydź. A ta też baśń przez niepewne powiadacze y heretyki udana, iako ci samisz historykowie, ktorzy o niej, pośledzey żyjący, piszą, powiadają, to iest Sigibertus, Martinus Polonus mnich, B. Platina de vit. Pontific, Luitbrandus Tycinensis, Florimundus, Onuphrius Pamuinus, y inszy. Ale tylko się do rozumu uciecz, sam to możesz powiedzieć, że to fałsz iest. Weś sobie przed oczy swoich Patryarchow nieunitow, ale schizmatyków, zwłaszcza choć Phociusa, Michała Cerulariusa, Niceta, więc też swego Clericusa Ostrogskiego Ruskiego. Obaczże, że ci wszyscy na to się udali byli, aby oderwania swego słuszne motiva y wielkie od stolice Apostolskiej mieli. Bo naprzod Photius Patriarcha Carogrodzki,²⁾ bezbożny schizmat ożywiciel, nieprzyjaciel główny stolice Apostolskiej, prawie pod ten czas, kiedy o tym Papieżu niewieście biał, na Patryarstwie Carogrodzkim brodzil. Także po nim Michał Cerularius,³⁾ podobny przeciwnik, chociaż wiele fałszow, calumnij, hańby, potwarzy, opaczności na poniżenie y ohydę y wzgardę zwierzchności Papieskiej pisali y publicowali, a przecię tey baśni w piśmach swoich szkalownych nigdy Rzymskiej stolicy niezarzucali.

¹⁾ S. Sigibertus. Martinus Pol. B. Plat. de vit. Pontific. Bielski hist. Pol.

²⁾ Loc. sup. cit. de Photio.

³⁾ B. A. 1053.

Sch. Bo podobno nie wiedzieli o tym.

Un. Mogli wiedzieć, a zwłaszcza Photius, który na ten [(otp. 19) czas żyw był, kiedy ta niewiasta miała papieżować, y kłócił się z Papieżami o Patryarstwo. Pewnieby byli ci schismatyarchowie na hańbę Papieżów tego nie pominęli. Insze kładą przygany nierządu Rzymskiej cerkwie, a tego by minąć mieli, którzy na rozmaite prawie potwarzy y ochydy by ić było y od Acheronta dostać przeciw Papieżów wyuzdali się byli. A tym barziej gdy Leo 9 Papież tego to Cerulariusa z haeresiey y odszczepieństwa strofując w liście do Greków pisany, położył te słowa: *) „Iż kościół Rzymski nigdy niewiast y rzezańców nie miał na Papiestwie a Carogrodzki miał.“ Co rozumiesz, czyby był ten Cerularius z swoimi odherentami Grekami minął tę baykę? y nie odmierzyłby był? y ieśliby też był Leo Papież śmieie to niewieścistwo Grekom zarzucił, gdyby był czuł to, że też kiedyś niewiasta Papieżem była? Przyniesłby był na swoy grzbiet miotelkę. Insze dowody miłam, które sobie u historyków czytay, y da Pan Bog u mnie potym w inszym scripcie moim.

Sch. Ale to znajdujemy w historyach pisano, to znać że to było.

Un. Zła to y niepotężna conclusia, że niektorzy historycy pisali o tym, ergo była niewiasta Papieżem; ba pytać się o circumstance: kto to pisał? kiedy? iakim sposobem? dla czego? y ieśli to mogło bydz albo nie? A w historyach żaden lepiej pisać nie może, tylko ten, co oczy iego widziały. Żaden z tych historyków tego nie widział. Wiatr ułapili, wiatr przewiewają, gruntu nie masz. Dłuższego trzeba z tobą czasu w tym o tym potym. Ale concluduiąc powiadam, iż schismatow autorowie są wschodni Biskupi, a osobliwie Carogrodzcy, ktoremi się wy Rusnacy nierozsądnie szczycicie. Mali corvi, malum ovum.

Ieśli Papież ktory heretykiem był?

Sch. Zaniechaymyż tey historyey o niewieście Papieżu [(otp. 20) na ten czas. Co rzeczesz na to, ²⁾ że też wasi Papieże w wierze

¹⁾ Bar. A. 1053.

²⁾ На поляхъ: Ieśli Liberius y Felix Papieżowie arianami byli.

pobłędzili? Liberius Papież in anno 352 obrany y iego antipapa Felix 2, a zaś oba nie arianami byli? Bo Liberius na Papiestwo przez Cesarza Constantiusa nie byłby był przywrocon, gdyby był w Syrmie na zborze secty ariańskiej nieprzyjął. A Felix zaś nie byłby też na stolicy Papieskiej zwoli Cesarskiej, gdyby był nie był arianem.)

Un. Krotko na to odpowiada. Dato, non tamen concessio, że Liberius arianismem się pomazał y Felix, ale czytaj daley a uważniey. Liberius w pokucie wrociwszy się znowu z ciemiegi wygnania na stolicę Papieską przeciwnikiem był arianom, dla czego od tego Cesarza potym z Papiestwa wygnany był drugi raz, y tam na wygnaniu iako męczennik umarł.²⁾ Ale są wywody ludzi świętobliwych cerkiewnych, że Liberius w Syrmie pozwolił na tę sektę arianąską (ktorych na on czas trzy sekty były, a różniące się między sobą), która najmnieyszą obrazą Bostwa Chrystusowego była. Bo Homousion z katolikami nieprzydaiąc, tylko iakieś podobieństwo Oycza Boga z Synem Iezusem Chrystusem w Bostwie przyznawała, y to pozwolenie Papieża z wielkiej niewoli ciemiegi y dolegliwości było.³⁾ Ktore pobłędzenie Liberius pokutą potym męczenną nagrodił. A zaś też był Piotr św. xiążę Apostołów, gdy się Pana z przysięganiem zaprzął, nie pobłędził? A zaś y Marcellinus Papież, gdy dla pogaństwa na stronę wiarę katolicką odłożył, nie wpadł był w błąd? Ale ich błąd z boiaźni wielkiej przyszedł, zaczym ustami prawdy zeprzeli, ale sercem prawdę znali, a ten błąd ich potym pokutą serdeczną zmazany był. Felix zaś Papież, chociaż arianism podeyrzany był, dla sprzeciwienia się Cesarzowi temu o arianism śmierć ściętą męczeńską podiął. Dowod tego taki masz. W roku 1582 za Papieża Grzegorza 13,⁴⁾ przy kalendarza corrigowaniu y rewidowaniu, gdy sporka była między duchownymi w Rzymie, ieśli tego Felixa in Martyrologio położyć ((**ctp.** 21) y między świętami rocznemi, pod ten czas prawie złodzieie kościoł

¹⁾ Bar. A. 352, 355. Bar. A. ibidem.

²⁾ Bar. A. eodem.

³⁾ Math. 25. Marc. 14. Lucae 23. Ioan. 18. Bar. A. 296.

⁴⁾ Cicarell. in vitis Pontific. Gregor. 13 et aliis.

tytułu św. Kosmy y Damiana w Rzymie wylupili, tam między skar-
bami należona iest tabliczka z tym napisem starodawnych liter:
Ciało św. Felixa Papieża y męczennika, który Con-
stantiusa potępił, to iest, wykłął. A toż, schismatyku, że ci
Papieżowie nie zhaeretyczali y owszem dla wiary prawdziwey a
sprzeciwiania się arianismowi męczennikami byli. Dla tego żaden
z tych Papieżów, którzy w błąd mogli wpaść, błędu swego uporem
nie popierał, ani go z kathedry desiniował contra fide[m] et doc-
trinam Ecclesiae Orthodoxam, iako wasi Carogrodzcy
Patryarchowie pobłądziwszy przy uporze drugich błędu ex cathedra
uczyli y desiniowali. Pobłądzić tedy iest ludzka, ale trwać w
błądzie y ieszcze drugich go uczyć diabelska.

Sch. A Honorius I Papież, in anno 626 obrany, azasz herety-
kiem monotelitą nie był, iako szosty sobor Carogrodzki świadczy? ¹⁾

Un. Honorius ten od Biskupów wschodnych za powodem Kali-
nika Patryarchy Carogrodzkiego monotelitą ²⁾ między kanony szostego
soboru Carogrodzkiego położony iest dobrze po śmierci iego. ³⁾ Ale
że ten Honorius monophisitą ani monotelitą nie był, y to położenie
w tak rzeknący synod Carogrodzki opaczne iest, słuchay, powiem ci
dowodnie oboie. Naprzód, że monotelitą nie był. Bo mu tego za
żywota żaden nie zarzucał y od wszystkich cerkiew (gdy się ta mo-
notelia zakrzewiała y iego w tym mniemania przez pisanie różne
mieysca dochodziły) za prawosławnego wrenika był, a był też praw-
dziwie. Sergius Patryarcha Carogrodzki z inszemi był monotelitą, iako
sami Grecy tego nieprą y sobor szosty Carogrodzki prawdziwy ma.

Sch. A zaś nie czytał listu odpisowego, który pisał Honorius
do Sergiusa Monotelity? ⁴⁾ z ktorego nauczysz się, iż w monotelic-
twie był; a słowa te prawie są w liście tym. Iż P. Iezus Chrys-
tus, [(ср. 22) Syn y Słowo Boga, On sam iest ieden
Działacz albo Sprawca Boskich y ludzkich spraw,
pełne są piśma święte iaśniej to pokazujące, etc. Z kto-

¹⁾ Bar. An. 626. etc.

²⁾ На поляхъ: Іесли Honorius I Papież heretykiem monotelitą był.

³⁾ 6 Conc. Costan. A. 680.

⁴⁾ Bar. A. 626. etc.

rego odpisu dowodzą przeciw Honoriusowi, że był monotelitą: to iest, że wedle dwu natur Boskiey y człowieczey, iednoż działanie było w personie Chrystusowey, a nie dwoie, według dwu natur, to iest Boskiey z ludzkiey powiadał, iako prawowierni Katolicy wierzyli y uczyli y uczą. Zaczym słusznie na tym synodzie monotelitą był ten Honorius poczytany.

Un. Nie Theolog ia, ale krotko odpowiem. Że z listu tego nie może byđz Honorius za monotelitę miany: bo nie mowi Honorius, żeby Chrystus miawszy dwie naturze (co tu *supponitur ex fide Catholica*) miał działanie ze dwu natur tych pochodzące iedno mieć, ale mowi, że persona Chrystusowa iednymże Działaczem była y spraw ludziom należących y spraw Bogu należących. Bo iako Chrystus Pan Bog prawdziwy był prawdziwym człowiekiem w doskonałości istoty człowieka, to iest: że z ciała y dusze rozumney prawdziwych był złożony, tak też dwie naturze, dwie woli y dwie operatie, to iest, ludzkie y Boskie ukazował. Ukazował, iako człowiek, ludzkie, ukazował, iako Bog, Boskie,—a iedenże. Iako to Maximus męczennik świętobliwie wywodzi y tego Honoriusa list prawowiernie tłumaczy. Więc Cyrillus y Ian Damascenus y Agatho Papież objaśniaią. O tym iednak disceptować Honorius rozumiał za rzecz niepotrzebną, dając w liście tym (tylko daley czytaj) przyczyny, aby heretycy pochopu, to iest Nestoriani, albo też Eutyciani nie mieli z tey okazyey. A toż ten Papież monotelitą nie był. Przeto y tu sobie wspomni, co wyżej powiedziałem, że *dato non tamen concesso*, żeby Honorius pobłądził: ale prywatny list pisał takie mający rozumienie, iakom przełożył, ale o tym monotelictwie disceptować zakazał; ale *ex cathedra* nie publikował tego, iako waszi Patriarchowie monotelitowie: Sergius, Pirchus, Pawieł, Piotr y ||(ср. 23) inszi. Zatym Honorius Papież monotelitą nie był.

Sch. A czemuż go między insze monotelity na szostym synodzie Carogrodzkim położono?

Un. Wszakiem ci powiedział, że to położenie opaczne iest¹⁾ y tak wywodzę drugi punct obietnice moiey. Ten Honorius I Papież

¹⁾ Bar. A. 626.

obrani in anno 626 na Papiestwo. Monotelictwo to się w Alexandryey zaczęło in anno 633;¹⁾ trwało za Patryarchow Carogrodzkich monotelitow: Sergiusa, Pircusa, Pawła, Piotra, Theodora. Na szóstym synodzie Carogrodzkim 3 na Trullu, in anno 680, za Agathona Papieża, a za Patryarchy Carogrodzkiego Serzego a Cesarza Constantynusa Pogonata, przy posłach Papieskich odprawowanym,²⁾ iż Honorius nigdy w tym heretyctwie poczytany nie był, żadney zaiste o iego monotelictwie wzmianki nie było: owszem na początku zaraz po przeczytaniu listu od Papieża Agathona, na ten sobor przed posły posłanego, zaraz wszyscy zborowi ten list pochwalili y ktorych on mianuiąc z imienia przezwiska y rzędu potępiał w monotelictwie (między ktoremi tam Honorius mianowany nie był), tych też oni, nic nie przydaiąc ani umnieyszaiąc potępilli³⁾).

Sch. Czytay tylko daley acta⁴⁾ tego synodu, naydziesz act. 4, 12 y 13 anathemazatią tego Honoriusa przez zborowe.

Un. Negatur to. Nie było tego nigdy, fałsz to wsiany przez Greki Wschodne Biskupy y opaczne to udanie. Coć tak wywodzę. Na tym synodzie szóstym Carogrodzkim, in anno 680 na Trullu odprawowanym, tylko to było, że monotelity mianowane (oproc Honoriusa, bo y monotelita mianowany nie był) anathemowano; żadnych kanonow nie było stanowionych cerkiewnych aż w lat kilka, to iest in an. 692,⁵⁾ za Iustinianusa Cesarza Wschodniego, syna Pogonatusa, a za Sergiusza I Papieża, a za Kallinika Patryarchy Carogrodzkiego, zgromadziwszy się wschodni Biskupi za powodem [(cтp. 24) tegoż Kallinika do Carogrodu, bez wiadomości y pozwolenia posłów Papieskich, y tego Honoriusia między monotelity włożyli, kanonow nowych naczynili y apocryphne (z ktorych schismata urosły) przypisali, nazywaiąc y udaiąc te kanony bydź szóstego synodu na Trullu. A synod ten był in anno 680, a zbor

¹⁾ Bar. A. 633.

²⁾ Bar. A. 680.

³⁾ 6 Sinod. Constant. in Trullo act. 1. 4.

⁴⁾ Act. 4. 12. 13.

⁵⁾ Bar. A. 692.

Wschodnych był pośledzey in anno 692. Na synodzie posłowie Papieski byli; na zborze nie byli. A toż obacz, że to fałsz iest y przypisek chytry pod tytułem synodu szostego, co re vera nie było. Taka falsitas y praeposteritas w Graekach według dawney powieści Graeca fides. Krorych kanonow poślednych Papieże, choć wielkie pogroźkie y na zdrowie następowanie od Cesarzow z podszczewania Patryarchow Carogrodzkich miewali, approbować y confirmować nie chcieli, y nie confirmowali, y do tych czas (wyiawszy niektore, ktore cerkiew Zachodna trzyma) Rzymiańcy Papieżowie Sergius 1, anno 692, Ian 6 in anno 701, Ian 7 in anno 705, Constantinus in anno 708, y insi Papieżowie nie mają ie za nic.¹⁾

Sch. Coż na tym, że Papieże nie approbowali tych kanonow, chociaż pośledzey stanowionych?

*Un.*²⁾ Na tym barzo należy, bo soboru każdego walnego, aby swoię władzę miał doskonałą, tedy te są requisita: 1) aby de consensu summi Pontificis Romani był; 2) aby albo sam Papież, albo iego legatowie, cum informatione y z mandatem na ten sobor pierwszość mieysca y votow mający, na soborze byli; 3) aby na acta synodalne wedle woli y mandatu Papieskiego pozwolili y podpisali się; 4) na ostatek, aby Papież ten synod confirmował, a ieśli partycularny synod, choć tam legatow Papieskich nie będzie, Papieżowie stwierdzą: toż dopiero synod synodem prawdziwym iest. A iż na tym poślednym zborze in anno 692 posłowie Papiescy nie byli, confirmatia nie zaszła: toć tedy nie ważne acta iego. Sobor on Hierosolimski³⁾ o obrzezaniu dla decysiey confirmatiew [(25 стр.) ś. Piotra wagę miał, Niceński I Constantinopolski y insze confirmatiami Papieżow są ugruntowane. A samisz to Wschodni Biskupi widzieli, y widzieli, że kiedy te kanony, albo co inszego uczynili, tedy po confirmacie do Papieżow słali, y Cesarzow na to Carogrodzcy Biskupi naprawowali, aby confirmacie od Papieżow by-

¹⁾ Bar. 692. 701. 705. 708.

²⁾ На поляхъ: ieśli bez confirmatiew Papieżow sobory ważne y kanony.

³⁾ Actor. 1, 5. Ad. Galat. I.

ły¹⁾ iako y o te kanony o Ectesin,²⁾ o Enoticon,³⁾ o Capitularia⁴⁾ y insze, y ktore Papież nie confirmował, te wagi nie miały. Czytaj sobie w wielu mieyscach o soborach naydziesz tak, iako mówię. A tożęś, schismatyku, tylko tych trzech Papieżów przyciaiąc nasłapał, o których powiedasz, że z wiary prawdziwey zdrożyli, a niewinnie iakoć się wywiodło. A Patryarchow Carogrodzkich azasz niewięcey było? ktorzy w tych wszystkich heresiach mianowanych y inszych przedtym y potym, a soborami powszechnemi zniesionych byli y kilkanaście razy odszczepiali się od stolice Apostolskiej Rzymskiej,⁵⁾ iako Eusebius, Demophilus, Eudoxius, Anatolius, Kallinikus, Anthemius, Nestorius, Macedonius, Maximinus, Akatius, Sergius, Ioannes, Pirchus, Petrus, Paulus, Theodorus, Photius, Cerularius, y inszych wiele, tylko czytaj historie. Tak kształtownych Patryarchow y pasterzow mieliście. Ba y terazniejszy Patryarcha Carogrodzki Cyrillus mancipium Tureckie, iako są dowody pewne heretykiem iest y daleko od wiary starodawney Graekow:⁶⁾ a wy Ruś schismatycy nimi się chełpicie nieopatrznie y nierozsądnie. Widzę talis est civitas, quales sunt principum mores. Kształtowane zaiste posłuszeństwo wasze, obaczcie się niech nie będzie som inveteratum errorem et pertinaciam zrućcie a na drogę prawdziwą prawowiernych nauczycielow cerkiewnych starodawnych wroćcie się. Bo gdy caecus caecum ducit, in foveam wpadną obadwa.⁷⁾

O punktach schismatu Wschodney cerkwie od Zachodney.

||(26 crp.) Sch. ^oIuż dosyć o schismatach zkąd początek ich. Prosze cię, odpowiedź mi na puncta różności Wschodney cerkwie

¹⁾ Bar. A. 692 et sequentibus.

²⁾ Bar. A. 638, 639.

³⁾ Bar. A. 483 et sequent.

⁴⁾ Bar. A. 540 et sequent.

⁵⁾ Crom. hist. Polon. lib. 9, sub Bolesł. Fudico, y sam Synopsysta pisze to.

⁶⁾ Melet. Smotrz. Apolog. Parenes. et Epist. ad Patriarch. Cyrill.

⁷⁾ Math. 15.

od Zachodney porządnie, coć zagadnę, a potym o soborach pomowiemy.

Un. Nie na theologaś trafił, ale na ziemianina, który gospodarstwem swoim zabawiony będąc, succiduo tempore pisma y historie czytam: przeto nie po theologicku y nie discurssem theologickiem, ale po historycku krociuchno odpowiem, ukazując to, iż cerkiew Wschodna, od Zachodney uporem idąc, schismat wzruszonych y z wami Rusią trzyma się. Pytay że mię.¹⁾

I. O przodkowaniu ś. Piotra y Rzymskiego kościoła.

Sch. Wprzod o prymacie Papieżów Rzymskich.²⁾ Y iak mówię: że prawda iest, iż ś. Piotr był Xiążęciem Apostolow, Archipasterzem owiec Chrystusowych, budowniczem, sprawcą y rządzcą powszechnym cerkwie Chrystusowej: gdyż to mamy w Ewangeliach śś. y dziejach Apostolskich, w soborach y u naszych cerkiewnych doktorow Greckich ludzi świętobliwych Originesa,³⁾ Basiliusa,⁴⁾ Nanzianusa,⁵⁾ Cyrillusa Hierosoliwskiego,⁶⁾ Theophilactusa,⁷⁾ Chrysostoma,⁸⁾ Epiphaniusa,⁹⁾ Hilariusza,¹⁰⁾ Ephrema, Gennadiusa,¹¹⁾ Patryarcha Carogrodzkiego. Także w świętelnicy Ruskiej 11, w hymnach o ś. Pietrze y Pawle, Ruskich y Greckich y inszych wielu. Zaczym y wielką uroczyść świętemu Piotrowi, posty wielkie ku niemu poszcząc, wyrządzamy: ale żebyśmy mieli Papieżów Primatum przyznawać toby nie do rzeczy było, gdyż też nasi Patryarchowie Carogrodzcy, iako

¹⁾ Act. 5, 4. Loc. sup. titul. O schismatach quaest.

²⁾ На поляхъ: Ieśli kościół Zachodny w wierze błądzi.

³⁾ In. cap. 6 ad Rom.

⁴⁾ Serm. de iud. Dei.

⁵⁾ Orat. de moder. in disp. ser.

⁶⁾ Catheches. 3, et in Ioan. c. 64.

⁷⁾ In cap. 22. Lucae.

⁸⁾ Hom. in Math. 11 et 55 et lib. 2. de sacerdotio.

⁹⁾ In Anachor. et haeres. 51.

¹⁰⁾ In Math. cap. 16. 4. Con. Chal. 45; w Ruskich świętelnych Hymnach.

¹¹⁾ De prim. cap. 1.

pasterze y oycowie nasi, pod których my Ruś posłuszeństwem, iako synowie w chrzcie od nich urodzeni iesteśmy, nie przyznawają, równą z Papieżami władzą [(стр. 27) nad owcami swemi mając, a na wszystkich też Duch ś. z nieba spuszczony iest y porządnie ordynowani są.

Un. Jużem ci na to powiedział wyżej, możesz się tam nauczyć o tym, ale iż znowu powtarzasz, nieco też ieszcze powiem. Ieśli Piotr ś. był przednim Biskupem y Pasterzem cerkwie Chrystusowey Powszechnym, a był Biskupem Rzymskim: tedyć zwierzchność iego z nim nie umarła, ale przy namiestnikach iego została; bo kościół Chrystusow aż do skonczenia świata ma stać, a zatym ś. Piotra namiastkowie w Rzymie przedniejszymi bywali y są nad insze Patryarchy y Biskupy. A iako ś. Piotr nad insze Apostoły w powołaniu, w wierze, w nauce, w miłości, w urzędzie, w władzy, w straży, w sądzie prodek miał, tak też namiestnikowie iego tym wszystkim wszystkie pomięstne Biskupy przechodzili y przechodzą: a to wedle obietnice Chrystusa Pana, iż wiara ś. Piotra w nim y w następach iego reprezentowana ustać nie miała. Zaczym szło, że kościoły wszystkie Wschodne w trudnościach cerkiewnych y w wątpliwościach zawsze do Rzymskiej stolicy Papieskiej uciekały się y otrzymawały. Przyznawali to nauczyciele prawowiernie y święci Cerkiewni Lacińscy y Grecy, iako Ireneus,¹⁾ Socrates,²⁾ Theodoretus,³⁾ Zozomenus,⁴⁾ Evagrius,⁵⁾ Theodorus,⁶⁾ Cassiodorus,⁷⁾ Nicephorus Callixtus,⁸⁾ Xantopulus Ignatius Archiepiskop Antiocheński,⁹⁾ Policar-

¹⁾ Lib. 3, cap. 3.

²⁾ Lib. 2, c. 11, 13.

³⁾ Lib. 1, c. 8 et Epist. ad Leonem Pap. lib. 5, c. 23.

⁴⁾ Lib. 3, c. 7, 9. lib. 6, c. 11.

⁵⁾ Lib. 2, c. 18, lib. 3, c. 14, 21.

⁶⁾ Lib. 2. Coll.

⁷⁾ Lib. 4, hist. tripartite c. 9, 19.

⁸⁾ Lib. 9, c. 8, 10.

⁹⁾ In scrip. Epist. ad Romam.

pus Biskup Smerneński,¹⁾ Origenes,²⁾ Eusebius,³⁾ Athanasius,⁴⁾ Basilius,⁵⁾ Gregorius Nazyanzenus,⁶⁾ Biskupi Egipscy,⁷⁾ Epiphanius,⁸⁾ Chrysostomus,⁹⁾ Cyrillus Alexandr.¹⁰⁾ Gennadius Scholarius, Patriarcha Carogrodzki,¹¹⁾ który Theodora Studitę ciuie, y insi mnohoppassim. Więc sobory Niceńskie 2, Constantinopolski 3, Chalcedoński, Sardicen., Lugduński y insze, tak iż Biskupi Rzymscy powszechni władzą mieli wątpliwości decidować, Biskupy wszędy stanowić, schismata odrzucać, appellatie sądzić, Biskupow nakazować, sobory na nich, przed||(**срп. 28**)nie mieysca mieć y wykonywać y one confirmować. Pełno tego w pismach y historyach y w inszych Ruskich pismach. Czytay sobie naprędce w tym Eusebiusa lib. 5. histor. c. 24, Zozomena lib. 3. c. 7, Nicephora lib. 3. c. 34., Cyrillusa Zonarasa in vita Iustiniani, Theodoretusa lib. 5 histor. c. 23. A toż masz dowody de primatu Ecclesiae Romanae. A coż inszego przywiodło było Grekow do tego, że ciała śś. Piotra z Pawłem ukradli byli w Rzymie, ktorego obieżeć musieli na półtory mile od Rzymu przez grzmoty straszliwe tylko że widzieli to, iż gdzie ciało leży, tam też cathedra iego zwierzchności namiestników iest.

Sch. Zkądże wždy ta przeciwność przeciw cerkwi Rzymskiej od Grekow pośledniego tego czasu urosła?

Un. Powiedziałem ci wyżey, że z affectacyey pyszney Patriarchatu Carogrodzkiego, a z nieposłuszeństwa, zaczym, gdy ich stolica Apostolska strofowała, oni zagniewani rozmaite nauki schismatyczne knowali. Tym strychem Arius y Luter szedł y insi heretycy,

¹⁾ S. Hierom. de vir. illustr. in Policarp.

²⁾ Lib. 6. c. 12 de orig.

³⁾ Eccles. hist. lib. 7, c. 2, 4.

⁴⁾ Apolog. 2. contra Arian. Epist ad Filecem Papam.

⁵⁾ Epist ad Athan. 52.

⁶⁾ Orat. 2 de vita sua.

⁷⁾ Thom. conc. 1.

⁸⁾ Haeres. 68.

⁹⁾ Epist. ad. Innoc. 1 Pap.

¹⁰⁾ In thesauris.

¹¹⁾ De primatu c. 2, 12, 7. Bar. A. 817, 818, 826. Bar. An. 103, 203, 590, 721, 342, 401, 419, 439, 440, 492, 532, 347. Bar. 221.

iako i wasi Patryarchowie, którzy pierwey przeciw władzy y zwierzchności Papieskiey lubo mową, lubo scriptem stawili się, a gdy im to ganiono, z gniewu y uporu większe fałsze y heresie nasiali. Czytay historie, tak znaydziesz.

II. O pochodzeniu Świętego Ducha.

Sch. My naśladowiemy w tym Patryarchow naszych. Podź daley o pochodzeniu św. Ducha mówić. My z Grekami wyznawamy nie tak, iako Macedonius, który św. Ducha powiedział byź nierównym Bogu Oycu y Bogu Synowi, y to że nic a nic św. Duch od Syna nie pochodzi, który zborem Carogradzkim a. 381 zniesiony jest, a do Creda Soboru Niceńskiego I, ktore ma: Wierzemy y w Ducha św. przydano słowa te: Pana y Ożywiciela z Oycy pochodzącego, z Oycem y z Synem adorandum et conglorificandum. ||(срп. 29) Wyznawamy tedy tak wedle soboru Niceńskiego iako y Carogradzkiego pochodzenia św. Ducha od Oycy, a przydają niektorzy Grecy przez Syna. A że nic pochodzi od Syna, mamy swoje z pism dowody. A wy zaś katolicy Rzymscy mowicie, że Duch święty pochodzi y od Syna. Czego ani w piśmie niemasz, ani na soborach nie przyłożono do Creda.¹⁾

Un. Tak zdawna oycowie święci y wszyscy katolicy wierzyli, iż Duch święty, Bogu Oycu y Bogu Synowi we wszytkiem rowny, od Oycy y od Syna pochodzi, nie iako od dwu początkow, ale od iednego w istostwie nie w personach rozumiejąc, chociaż tego do Creda ani Soboru Niceńskiego I, ani Carogradzkiego I mianowanych wyraźnie nieprzyłożono, — gdyż sam Chrystus mowi: Ego et Pater unum sumus, to iest Bostwem.

Sch. W piśmie świętym tego nie masz ani na żadnym soborze tego nieprzyłożono, że Duch święty pochodzi od Syna, iakoż tedy y czemu łacinnicy śmieją wyznawać że pochodzi Duch Św. y od Oycy y od Syna?

¹⁾ Taras. Patriarch. Carogradzki. Epist. ad Episc. Alex. Antioch. Hierosol.

Un. Pierwey nim ci na to odpowiem, powiedz mi: dla czego na soborze Carogrodzkim I przyłożono do Creda Niceńskiego I pochodzącego z Oyca, gdyż tego na soborze Niceńskim w Credzie nie było? Alboć przedtym nie tak wierzyli katolicy prawowierni?

Sch. Że tak wierzyli pierwey a wierzyli wedle św. Ewangeliey że Duch św. pochodzi od Oyca, przyłożyli to a osobliwie dla tego, iż Macedoniani przeciw pismu mówili, że Duch św. Bogu Oyca y Synowi nierowny y niepochodzi od Oyca.

Un. Tośmy doma, że katolicy chociaż tego w Credzie Niceńskim I nie było, że Duch pochodzi od Oyca, wierzyli tak, a dla heretykow y potrzeby to włożyli w Credo Carogrodzkie, aby się pokazało, iako wierzono, tak też wyznano. (срп. 30) Podobnym sposobem też iest u Łacinnikow, ba zgoła u każdego prawowiernego. Że co wszyscy katolicy wierzyli że Duch św. pochodzi od Oyca y od Syna, to też przykładają. A że przedtym nie przykładano, przyczyna była, bo żadney wątpliwości nie było, ale mocno tak wierzono, a skoro kacerze ozwali się wprzod Macedoniani, mówiący, że Duch św. nie pochodzi nic od Oyca, zaraz Carogrodzkim objaśnili katolicy tak wierzący, że pochodzi od Oyca. Potym że się ozywali drudzy, mówiąc iż nie pochodzi od Syna tylko od Oyca, zaraz też katolicy a zwłaszcza takim heretykom Pryscillianistom na Synodzie Tolezańskim y inszych Wschodnych objaśnili tak wierzący, że pochodzi św. Duch y od Oyca y od Syna, co iest przez stolicę Papieską confirmowano.¹⁾ Iakie tedy motivum było przykładu tego od Oyca na Carogrodzkim soborze I, takie też motivum przykładu y od Syna na objaśnienie wiary, aby vox esset interpretis.

Sch. Ale dla tego w Carogrodzkim Credzie przyłożono, że Duch św. pochodzi od Oyca: bo tak wierzono wedle pisma Ewangeliey św., która wyraźnie mówi toż. A w piśmie tego nie masz wyraźnie, żeby miał pochodzić y od Syna, co Łacinnicy

¹⁾ Bar. A. 589. Tom. concil. Toleran.

przydali. Z czego przygany godni y od drogi prawdy Ewangeliey odstąpili.

Un. Szkoda, żeś nie rzekł że Łacinnicy godni są klątwy. Ale ieśli łacinnicy godni klątwy przeto że do Creda przydają, że Duch św. pochodzi tylko od Oyca, wedle was, ale y od Syna, nad contenta soborow Niceńskiego y Carogrodzkiego I, daleko więcej Grecy godni są klątwy, że nad contenta soboru Carogrodzkiego przydają, że pochodzi Duch św. od Oyca samego, a tego słowa samego nie masz w tym Credzie Carogrodzkim ani w Ewangeliach. Bo co Łacinnicy mówią, że Duch św. pochodzi od Oyca y Syna, to pospolicie wszystko katolictwo wierzy. A co Grecy mówią, że pochodzi od Oyca samego, to niewierzą, gdyż zaś Grecy sami mówią iakoby z poprawką, że Duch święty pochodzi od Oyca przez Syna. Ieśli tak, toć nie od samego Oyca. Ale niech się obaczą schismatycy, że tego słowa nie masz samego w piśmie św. z strony pochodzenia św. Ducha wyraźnie, bo też pochodzenie iego nie iest od samego Oyca praecisè. Niech się obaczą, że w piśmie św. nie masz, ani tego słowa, że Duch św. pochodzi od Syna, ani tego słowa przez Syna wyraźnie: a przecię z inszych słów Ewangeliey to y my y Grecy wnoszą nie zdroźnie. Bo Duch św. nie od samego Oyca, ale też y od Syna pochodzi. Aza iednasz się może rozumieć to oboie wyznanie, że Duch św. pochodzi od Oyca przez Syna, iako że pochodzi od Oyca y Syna. A że pochodzenie św. Ducha takie iest, czytaj sobory Lugduński, który był przy Cesarzu wschodnym Michale Palaeologu y Patryarsze Carogrodzkim Ianie Bekusie za Papierza Grzegorza 10 in anno 1274.¹⁾ Potym Florentski, który był przy Cesarzu wschodnym Ianie Palaeologu a Patryarsze Iosephie, a przy Metropolicie Ruskim Isiodorusie za Papieża Eugeniusa 4 in anno 1439.²⁾ Tam się nauczysz, iż w tey różnicy unia była cerkwie Zachodney z Wschodną,

¹⁾ Thom. Conc. An. 1274, Lugdun. 1.

²⁾ Thom. Concil. An. 1439.

a iż się Łacinnicy dowodnie z tego wywiedli y explikowali, iż to za iednosz się ma wyznać, że Duch św. pochodzi od Oyca przez Syna, iako y to, że pochodzi od Oyca y od Syna. Ale co większa, że pochodzenia św. Ducha od Oyca y Syna wyznanie nietylko u naszych Łacinników naydziesz, ale y u waszych Greków doktorów cerkiewnych y świętobliwych, które wy exosculuiecie: Gregorius Nazyanzenus,¹⁾ Anastasius,²⁾ Irenaeus,³⁾ Gregorius Neocesariensis,⁴⁾ Gennadius Scholarius,⁵⁾ Dydimus,⁶⁾ Basilius magnus,⁷⁾ Cyrillus Hierosolimitanus,⁸⁾ Gregorius Nisenus,⁹⁾ Epiphanius,¹⁰⁾ Chrysostomus,¹¹⁾ Cyrillus Alexandrinus,¹²⁾ Bekus, Patryarcha Constantinopol.,¹³⁾ Studita y inszych wiele Greków, między ktoremi kilka iest waszych Patryarchów (ср. 32) Carogrodzkich. A toż masz dowody, że cerkiew Zachodna, tak wierzy o pochodzeniu Ducha św., iako się z pismem, prawdą y nauką cerkiewną prawą zgadza. Przeto schismatycy macie też tych nauk naśladować.

Sch. Ale my mamy podania naszych Patryarchów Carogrodzkich, że to pochodzenie św. Ducha iest od Oyca przez Syna, ale nie mamy tego, aby miało bydz y od Syna: przeto tak się trzymamy tego mocno.

Un. Ktoregoż Patryarchę macie takiego nauczyciela? Ieśli Photiusem albo też Cerulariusem y temi, co od nich wyrażeni (kto-

¹⁾ Orat. 49 in tract. de fide.

²⁾ Ser. 3, contra Arian.

³⁾ Con. Haeres. Valent. lib. 4, c. 28.

⁴⁾ In conf. fidei.

⁵⁾ In suo opere.

⁶⁾ Lib. I et II, de S. Spiritu.

⁷⁾ Con. Eunomium. 1, 2, 3, 5, hom. 28. Cont. Sabell. Epist. ad. Freg. Nizen. in serm. ad Monach.

⁸⁾ Cathech. 17.

⁹⁾ Hom. 34 in Orat. Domin.

¹⁰⁾ De incar. ver. et haeres. et in Ancor.

¹¹⁾ Hom. I et II, in Simb. Apost.

¹²⁾ Libr. 4, ad Palladium in Job. Proph.

¹³⁾ Conc. Lug. An. 1273.

rzy pośledzy przeciw naukom świętobliwych starych waszych Patryarchow uczyli) szczerzycie się, *est frons meretricis* u was: słuchać tego w tym który lichotą był *et lapis offensiois* y nie godzien, aby w waszych dyptychach był, a odrzucić tego naukę, który dyptycha zasłużył.¹⁾ *Redeant corda vestra filiorum ad patres vestros veros non adulterinos*. Atożemci wywiodł ten punct o św. Duchu pochodzeniu nie po theologicku, ale *testimoniis sacris* soborow y doctorow cerkiewnych Greckich świętobliwych.

Sch. Jużci tak iest, iako dowodzisz soborami siedmią y doctorami świętymi w tey materzey, dziwuie się odmienności tey Grekow przodkow naszych, ale niewierzę temu przecie, aż przeczytam te mieysca albo swego popa spytam. A co się tknie soborow inszych, to iest, Lugduńskiego y Florentskiego tym wiary nie daię, bo iako ci powiedział nie przyznawamy ich.

Un. Mieyże tylko na pamięci o soborach tych, o których niżej mowę będziem mieć, tylko postąpmy teraz do inszych punctow schismatu, to iest o czyscu y sądzie pojedynkowym.

3. Ieśli iest czyścić y sąd pojedynkowy.

Sch. Wschodna cerkiew y my z nią tak wyznawamy, że y sądu pojedynkowego duszy ludzi zmarłych y czyscu niemasz, ale dusz zmarłych *ⲙⲉⲧⲁⲣⲥⲁ 33*) dwa są stany y mieysca: sprawiedliwych w raju ziemskim, zatraconych w ciemnościach, a to oboie zatrzymane są tam aż do sądu ostatniego Pańskiego, po którym w ciach swoich sprawiedliwi do nieba, a zli do piekła wiecznego odesłani będą; o trzecim mieyscu, to iest, o piekle czyscowym dusz ani w Ewangeliey, ani w piśmie żadnym kanonicznym nie znaydziesz.

Un. My katolicy Zachodney cerkwie takie rozumienie mamy, że dusze zmarłych ludzi na dwa stany się dziela: zbawionych y zatraconych.²⁾ W czym z strony stanow tych dwu z Graekami się zgadzamy, ale z strony mieysc dusz od nas Grecy różnią się. Abo-

¹⁾ Ruś słucha Patryarchow lichotow, a dobrych nie.

²⁾ Concil. Tom. Florent. ult.

wiem my tak wyznawamy, że dusze zatracone zaraz swoje zatracenie cierpią w wiecznym piekle, a nie w zatrzymaniu są ciemnym do sądu Pańskiego, a dusze zbawionych na dwoje miejsca dzielą się.¹⁾ Dusze doskonale sprawiedliwe, albo usprawiedliwione na tym świecie, wyznawamy że prosto bez wszelakiego zatrzymania do raju niebieskiego, wiecznego, nieziemnego, nie czekające sądu ostatniego Pańskiego, idą; a dusze grzeszne grzechami powszechnymi, albo w pokucie zmarłe, które za grzechy swoje na tym świecie pokutą, nie dosyć uczyniły, na miejsce piekła czyscowego, doczesnego, ogniewego dla expiowania idą. A co teraz dusze tak zbawienne, jako zatracone odnoszą, to po sądzie Pańskim y w ciele odniosą, według zasług swoich. Zaczynam dusze zatracone, w piekle wiecznym będące, żadnych od nas żywych pomocy przez ofiary, jałmużny, posty, modlitwy, jako im nic niepomocne do poratowania, aby zbawienia dostały, nie potrzebują. Także też dusze doskonale sprawiedliwe, w niebie będące, tegoż od nas nie potrzebują, gdyż już nieba dostąpiły, chybaże się dzięłowanie P. Bogu działa za ludzkie święte. Ale dusze w czyscu zatrzymane od nas tego ratunku potrzebują, aby mogły z tego zatrzymania czyscowego do raju niebieskiego przysść. Przeto musisz mi przyznać, że dusze każdej, z ciała wychodzącej, nim (срп. 34) się obroci albo w tę albo w ową stronę, musi być sąd pojedynkowy, gdy mówisz, że dusza sprawiedliwa (choć wedle twej opiniei będzie się teraz mówiło), z ciała wychodząca, w stronę raju ziemnego, nie w stronę ciemności, a dusza zatracona w stronę ciemności, nie w stronę raju ziemnego, zaniesiona bywa, a pewnie sprawiedliwa od anioła dobrego, a zatracona od złego. Zkądże wždy to, pytam się, tym duszom, że każda wie obrachowawszy y osądziwszy się sama w sobie żywot twój y sprawy, w którą stronę udać się tylko z pojedynkowego sądu z woli Bożej duchownie odprawowanego? Idzie dusza każda z ciała (że względem iścia takie podobieństwo dam), iak każda rzecz przyrodzona do macicy, albo centru swego: ogień do góry, tam gniazdo jego y centrum sub luna; kamień do ziemi, bo tam centrum jego; wiatr na powietrze na pośrzodek,

¹⁾ August. in Enchirid. c. 110.

między ogień, a ziemię, bo iest centrum iego; a będzie iako corpus naturale mixtum, ktore więcej partycypuie z iednego elementu, niż z drugiego tam będzie się brało, z kąd więcej ma w sobie. Y tam corpus naturale pojedynkowy sąd (że tak rzekę) odprawuie. Tak y dusza do swego centru, do ktorego się na świecie y iak gotowała idzie. A my przydaiemy katolicy, że też dusza, w powszednich grzechach będąca, albo ktora w pokucie z świata zesza, a niedosyć uczyniła za grzechy swoje, sama się sądzi, że do nieba zaraz wprost iść nie godna ani też piekła wiecznego zasłużyła: przeto na zatrzymanie do mąk piekielnych czyscowych dla expiatiey zaniesiona bywa. Bo gdyby sąd w ten czas pojedynkowy nie był, tedyby dusze dobre z trafunku w złe miejsca weszły, a złe też w dobre miejsca, y takby wielka Boża niesprawiedliwość była, żeby dusze dobre, w złe miejsca trafiwszy, czekałyby (wedle rozumienia waszego) sądu Bożego na potępienie piekielne, gdyż ze złego miejsca gorzeby ich czekało. A złe dusze, trafiwszy w dobre miejsca, czekałyby też nieba po sądzie Bożym, gdyż z dobrego miejsca lepsze by ich czekało. Albo by też dusze (crp. 35) sprawiedliwe y zatracone w iednym miejscu pomieszały się, czekając sądu Bożego ostatniego, na którym by dopiero lęksa była złych od dobrych. Czego Bog nie dopuści: Quae enim comonio filiorum lucis cum Belial y z sługami iego? A samisz wasi Grecy powiedaią, że dusze sprawiedliwe do raju ziemnego osobno, niesprawiedliwe do ciemności bolesney na zatrzymanie idą: zaczym to nie iest bez partikularnego sądu dusz rozdzielenie. Pošli wasi Grecy z wami Rusią, tak o duszach powiedaiący na one philosophy pogańskie, ktorzy powiadali, że mundus non providentia divina, sed casu regitur. A to longe a veritate est. Bog albowiem iako świat stworzył, tak nim rządzi. Dixit—et facta sunt, mandavit—et creata sunt, praeceptum posuit—et non praeteribit. Zaczym y to dusz oddzielenie na swe zasłużone miejsce nie iest sine providentia seu iudicio particulari divino. O którym sądzie pojedynkowym nie tylko doktorowie kościelni Łacnicy, ale y Grecy świątobliwi w wielu miejscach, iako niżej się powie, z piśma ś. pisali. Ale prawdę mowiąc, tylko się obaczcie a mgłę z

z oczu swoich chcecie odegnąć, y Grecy schismatyczali y z wami Rusią zdacie się czyscu tego nie przyznawać *explicite*, iednak o nim rozumiecie *implicite*.¹⁾ Bo powiedacie, że dusze zmarłych ludzi złych cierpią boleści w ciemnicach, od nas żądaiące ratunku y folgi. A coż was przywodzi do tego, że y Grecy y wy sami w liturgiach y hymnach modlitwy odprawuiecie, iałmużny y ofiary czynicie, wzdychania częstę odnawiacie za dusze zmarłych? pewnie nie za te, które są w raju wedle wzajemnym, a wedle nas w niebieskim: gdyż te dusze, iako iuż zbawienie maiące, takiego wzdychania y utrapienia waszego żałosnego nie potrzebują, bo iuż do portu pożądanego szczęśliwego przypłynęły.²⁾ Nie za te też, które w zatrzymaniu ciemności wedle was, a wedle nas w wiecznym piekle: gdyż te dusze, iako iuż potępione, żadney pomocy ztąd nie mają y mieć nie mogą. Bo in inferno nulla est redemptio, ale raczey te do **(36 ctp.)** bre uczynki za dusze odprawowane ściągają się na ratunek dusz zatrzymanych w czyscu ognienym, aby z boleści w wesele, z smutku w radość, z ciemności w światłość, z gorącości w ochłodę chwały wieczney niebieskiey domieszczone były. A toż, schismatyku, obacz się, że iest poiedynkowy sąd dusz y czyścowe męki duszom, na zbawiennej drodze będącym, które wy chaosem nazywacie y za nie się modlicie, iako Zachodny kościół te boleści duszom tym w materialnym ogniu piekielnym bydź rozumie; wiedz o tym, że u Rzymianow nie iest to w tym artykuł wiary sine quo non:³⁾ dosyć na tym że y wy przyznawacie że boleści, smutki, wzdychania y gorącości choć nie ognia materialnego dusze cierpią y ratunku od nas przy miłoserdziu Bożym żądaią y dosięgiwaią. Niechże będzie y tak wedle was, że dusze złe gorączkę cierpią y to męka. Ieśli gorączka taka, która może bydź uleczona: to uciecha z nadzieie przyszłego zbawienia wiecznego. Ieśli ta, która lekarstw się żadnych nieboi: to piekło wieczne. Co rzeczesz na to, schismatyku?

¹⁾ Grecy z Rusią nie *explicite* ale *implicite* o czyscu trzymają.

²⁾ Ruś modły za umarłe czyni, a nie potrzebnie wedle ich wiary.

³⁾ Ogień czyscowy ieśli materialny iest albo nie, nie iest to artykuł wiary u cerkwie Zachodney. Ś. Gregor. 4. Dialog. c. 29.

Sch. To rzekę, że w piśmie św. nie mogę nigdziey *expresse* znaleźć, aby iakie miało być miejsce trzecie duszom oprócz dwu zbawionych y zatraconych: przeto też o czyscu Rzymianskim nie-trzymamy.

Un. Czemuż w modlitwach waszych dusze wspominacie y za nie dobrze czynicie, gdyż sprawiedliwe tego nie potrzebią a niesprawiedliwym nic nie pomogą?

Sch. Dziękujemy Panu Bogu za sprawiedliwe temi modlitwami y dobrymi uczynkami. A że wzdychamy y żałośnie za dusze też czynimy dobrze: bo nie wiemy tedy się która y w którą stronę obroci dusza.

Un. Słuszna rzecz dziękować Bogu za sprawiedliwe, ale za niesprawiedliwe wedle was niepotrzebna. A dusza sprawiedliwa na dobre miejsce obroci się; niesprawiedliwa na |(37 ctp.) złe, z którego już żadne wasze wzdychania iey niewydurują. Insza modlitwa jest dziękować za dobrodzieystwo, a insza jest prosić o co, aby dano, albo uczyniono było. A toż obacz, że *implicite* o czyscu rozumiecie y chociaż chodzicie około płotu, przecię na też opinią przypadniecie, która jest podobna o tym czyscu z pisma św.¹⁾ y w podobieństwach. Ale czytaj tylko pilno y rozważnie pisma nauczycielow cerkiewnych, nie mówię Łacińskich, nie mówię waszych ostatnich lichotow, z dyptychow *exleges*, ale waszych Greckich dyptychowych świątobliwych o tym czyscu y sądzie pojedynkowym, naydziesz nie *implicite*, ale *explicite*, tak iako zachodny kościół trzyma. Píše o tym Clemens²⁾ uczeń św. Piotra Papież anno 60, Dyonisius Areopagita³⁾ anno 60, Origenes⁴⁾ anno 150, Tertulianus⁵⁾ anno 200, Cypryanus⁶⁾ anno 260, Augustin⁷⁾ w wielu

¹⁾ Math. 22, 25. Lucae 12. Święci Grecy starzy czyścić przyznawali.

²⁾ Lib. 5. Const. Apost. cap. 30 et lib. 6. c. 41.

³⁾ Eccl. hier. cap. 71.

⁴⁾ Hom. 6 in ekod. hom. 25 in num. hom. 12 in Hier. lib. 3 in Iob.

⁵⁾ Lib. de Mon.

⁶⁾ Lib. 4. Epist. 2.

⁷⁾ Orat. Funeb. Fratr. suū Sat.

miejscach co też y w Carthagińskim Synodzie 4 canon. 79 iest, Ambrosius an. 360 y inszych wiele Łacinnikow. A Grecy Cyrilus Hierosolimski¹⁾ an. 300, Athamasius magnus²⁾ anno 310, Eusebius³⁾ anno 304, Ephrem⁴⁾ an. 305, Gregorius Nazyanzenus⁵⁾ an. 305, Basilius⁶⁾ an. 305, Chrysostomus,⁷⁾ Petrus Chrysologus⁸⁾ an. 420, Epiphanius⁹⁾ anno 460, Theophilactus,¹⁰⁾ Gregorius Nissenus,¹¹⁾ Damascenus¹²⁾ y inszych wiele znaydziesz. A toż masz dowody o czy-scu y sądzie pojedynkowym.

Sch. Podźmy daley o tych duszach ieszcze mowić, że dusze sprawiedliwe są w raju ziemskim, a złe w ciemności, czekaiąc sądu ostatnego Pańskiego wedle pism y nauki cerkwie Wschodniej. Iako mi to dowiedziesz, że dusze sprawiedliwe zaraz do nieba wiecznego a niesprawiedliwe (wedle ciebie doskonale) do piekła wiecznego, nie czekaiąc sądu ostatnego.

(crp. 38.) IV. Dusze sprawiedliwe zaraz do nieba idą, złe do piekła.

Un. Wywiode z tłumaczow pisma św. świątobliwych tak Łacinskih iako Greckich. Czytay sobie naprętcie Chryzostoma,¹³⁾ Ba-

¹⁾ Mistag. Cathech. 6.

²⁾ Quaest. 34 et orat. de dorm.

³⁾ Hom. 3 de Epiph.

⁴⁾ Or. pro mortuis.

⁵⁾ Orat. Funeb. pro fratre.

⁶⁾ In liturgia.

⁷⁾ Hom. 21, Act. Apost. Hom. 41. in 1. Cor. homil. 69 ad Antioch. hom. 3, Thilip.

⁸⁾ Ser. 127 de Lazar. hom. 69 ad popul. Antioch.

⁹⁾ Epit Doctr. Cathol.

¹⁰⁾ In Luc. cap. 12.

¹¹⁾ Oratio et Epist. ad Olimp.

¹²⁾ Serm. de his, qui in fide dormierunt.

¹³⁾ Ser. paren. de his, qui in D-no obdormien.

silinsa,¹⁾ Athanasiusa,²⁾ Grzegorza Niceńskiego³⁾ Grzegorza Theologa,⁴⁾ Cyrillusow obu,⁵⁾ Epiphaniusa,⁶⁾ Damascena,⁷⁾ Theophilacta,⁸⁾ Maxima,⁹⁾ Theodoreta Studitę, Typhona piętnowanego, Iosepha Pieśniopisa y inszych wielu. Więc wspomni sobie nasze piosuki cerkiewne¹⁰⁾ y pisma Ruskie, Homilie, Hymny, Octoichy,¹¹⁾ Tryody, Minoy, Soborniki y insze, azasz tam niemasz, że dusze sprawiedliwi nie w raju ziemnym, ale iuż w niebie twarzą w twarz Bożą patrzą, nie czekając sądu Pańskiego. O duszach zaś zatraconych w wiecznym iuż piekle iest w piśmie św. wiele podobieństw y Grecy ludzi świętobliwi świadczą, iako Chrysostom,¹²⁾ Maxim mnich w Moskwie,¹³⁾ który przyznawa bydź ogień podziemny na męki niebożników zgotowany, kędy zaraz o pociesze Łazarza a mękach bogacza tłumaczenie czyni. Więc czytaj historią w stycherach Ruskich ba y Polskich o xiążętach Ruskich Hlebie y Borysie,¹⁴⁾ których brat Swiatopełk pozabiał, kędy tam iest *expressè*, że iuż oni święci koron dostąpili, a zaboynik ich w piekle się męczy. Nie mowi ta historia y wspomnianie, że te xiążęta święte zabite są w raju ziemnym, a zaboynik w ciemnościach y będzie się męczył, ale że się *realiter* iuż męczy. To tedy masz dowody y tego.

Sch. My za naszemi Patryarchami idziem w tym mniemaniu o czyscu sprawiedliwych y niesprawiedliwych domieszczeniu.

¹⁾ Ser. paraen. in Martyr.

²⁾ Vision. Beat. Ammonii in vita s. Anton.

³⁾ Serm. Paren. de Ephrem.

⁴⁾ In vita s. Basilii.

⁵⁾ Hieros. cath. 13. Alexand. lib. 1, c. 36 in Ioan.

⁶⁾ Haeres. 78.

⁷⁾ In vita Barlaami.

⁸⁾ Exeges. hodie mecum.

⁹⁾ In. Psal. 9, 90. cap. 5.

¹⁰⁾ Kan. pospol. swiescen. pieśn. 5.

¹¹⁾ Piątek na stychyr. głos 6. Kan. śś. Piotra y Pawła Apost. pieśn. 9.

¹²⁾ Ser. w sław. Margar. pag. 71, Tom. 2, lib. 4, moral. c. 28.

¹³⁾ Loc. sup. citat. et psal. 9. cap. 50, 73.

¹⁴⁾ O Hleb. y Borys. Alex. Guagnius hist. Polon. Cromer. hist. Pol. lib. 3 tit. Boleslav. 1 Charbri anno 1008. Melet. Smotrz. in Apolog. contr. schism. Ruten. et Paraen.

Un. Ale to wasze naśladowanie y obediaientia irrationalis iest.¹⁾ Bo wasi Patryarchowie teraznieysi daleko od cerkwi (orp. 39.) kiewnych nauczycielow świętych Greckich w tey nauce, iako y w inszych, odstąpili. Wzdyc lepsza iest rzecz trzymać się ludzi starych świętych, niż lichotow, ktorzy inaczey uczą, niż ludzie święci, a ieśli zdrożyło się, nadrożyć się.

Sch. Zkądże wždy to, że Grecy niektorzy przeciwni byli temu rozumieniu o czyscu katolikom Rzymianom?

Un. Ztąd, że rozumieli o zachodney cerkwi, że według Origenesa miała mieć to rozumienie, że choćby naygorszy grzesznik y niebożnik był, dusza iego miała z mąk piekielnych wynieść. Ale nie tak my katolicy, iakom ci powiedział, rozumiemy.

Sch.) Ba wlezło mi to w hołowu, coś mi powiedział o czyscu y o modlitwach naszych za zmarłe, ktore widzę, że nic niepomocne tak sprawiedliwym, iako y zatraconym, y niewiem zkąd to u nas w obyczay weszło.

Un. Powiem ia tobie. Zastarzała rzecz nierychło wywietrzeie z nałogu y przymiotu swego. Grecy y przodkowie Ruś, będąc w iedności z cerkwią Łacińską, toż o duszach czyscowych, iakom ci doctorow Greckich mianował, trzymali, a trzymając, toż za dusze czynili. A choć schismatismus nastąpił o tym czyscu, przecię jednak stary obyczay ten nie zagasł między Grekami y Rusią, ktorego się napili z przodkow swoich. A toż to popowie wasi czynią: iedni głupi, ktorzy obyczaiow się w tym starych trzymając, wedle swoiey secty, cardinem hujus rei niewiedzą, drudzy choć wiedzą, toż przecię czynią sami za dusze, y was nieodstraszaiać od tego, dobrze się w tey wierze od was w iałmużnach mają z popadiami, dońkami y dietkami swemi.

Sch. Prawda iest, że ten zwyczay iest u nas, ale mi to przykro, że powiadasz, iż nasi popowie dla tego te modły za dusze

¹⁾ Nierozumna Ruś schismatycka w posłuszeństwie Patryarchom swoim.

²⁾ На поляхъ: Zkąd obyczay u Rusi, że się za umarłe modlą y za nie iałmużny czynią, chociaż o czyscu nie trzymają.

czynią choć niepotrzebne, aby iałmużny od nas mieli. A wasi xięża azaż też niebiorą na msze za dusze y ofiar, to też dla chciwości?

Un. Dispar ratio między xiędzmi Rzymskimi a waszemi [(crp. 40) popami.')] Bo ieśli nasi xięża biorą iałmużny, z ubogiem i tedy niebiorą, aby się modlili za dusze zmarłych, ani za te, które są w piekle wiecznym, ale za te, które w zatrzymaniu są piekła czyscowego, ufając, ieśli są w czyscu, że te modlitwy y iałmużny przy miłosierdziu Pańskim uprzedzającym pomocne im będą do dostąpienia nieba. Zaczyn taki skutek y kres u naszej xiężey iest. Ale wasi popowie nadaremnie biorą iałmużny na modlenie się za zmarłych dusze, gdyż trzymają, że iałmużny nie ani duszom zbawionym, ani zatraconym nie pomogą. Toć tedy nie dla pomocy duszom czynią popowie, ale dla dare et des.

Sch. Zagadłeś mię teraz. Bohme, pomowlu z swoim popem o tym. Ny mene tudy, ny mene sudy. Podźmy daley. A o różnicy tey co mowisz, że nasza Wshodnia cerkiew zdawna Eucharistiey św. w kwaszonym chlebie, a Zachodnia w praśnym zażywa?

V. O Eucharistiey w kwaszonym y praśnym chlebie.

Un. Ta różnica bacznych Grekow starych nigdy od kościoła Zachodniego Rzymskiego nie odrywała y was by odrywać nie miała. Wiedz o tym, że Rzymianie pewne motiva mieli swoje tak z pisma św., iako y czasowy służąc dla czego to czynili y teraz czynią. Czytaj sobie pisma, historye, doktory, sobory, bo się długo w tym z tobą bawić nie będę. A tenże iest sakrament ołtarzowy w chlebie praśnym iako y kwaszonym, byle go sacrifice, canonice ordinowany wedle pisma y nauki cerkiewney w wierze prawosławney y doskonałej powszechney conficiował y consecrował. I tak my wierzymy gdy Grek albo Rusin prawowierny w chlebie kwaszonym, a Łacinnik w praśnym canonice odprawuie tę ofiarę, że prawdziwa iest Eucharystya. A za[(crp. 41.)dnego też doktora święto-

*) На поляхъ: Popowie iałmużny biorą, modląc się za dusze niepotrzebnie.

bliwego chociaż y Greckiego nie naszłapasz, aby to mieli ganić Łaciniſkiej terkwi. Photius to on z Cerulariusem laikowie, Patryarchat osiągszy nie canonice, w swych schismatach włożyli,—którym y golenia brody xięzcy zawadziły y insze bałamuckie obiectie Łacinnikom są u nich. Iakożkolwiek iest chleb, byle chleb z mąki zboża zmełtey, a ofiara wedle pisma św. y podania cerkiewnego sprawiona była, niemasz nic przeciwności w tym, przeto łacne porownanie w tym schismatu bywało y bydź może.

VI. O communicowaniu Eucharystiey pod iedną csobą.

Sch. A na to co mowisz, że Grecy y my Ruś Eucharystiey pod dwiema osobami używamy, a Łacinnicy pod iedną przeciw dawnym obyczajom ieszcze od Apostołów.

Un. Wszystko to niegodno oderwania. I w tym krotko się zabawię. W cerkwi Zachodniej zdawna ten obyczaj bywał, że dla słusznych y poważaych przyczyn niektórych czasow pod dwiema osobami, niektórych pod iedną Eucharystey ludzie zażywali, ale żeby to miało bydź co gruntownego przeciw wierze, y Grekow od Łacinnikow odrywać, nie było y nie iest. Albowiem ieśli gdy y wierzymy bydź prawdziwe ciało Chrystusa Pana żywego w chlebie y używaniy go, zaraz też wierzymy y wyznawamy, że w tymże cieie iest krew. A takiego używania Eucharystey świętey, żeby kiedy miał przyganę dać który doktor św. Grecki nieznaydziesz, bo nie było to ani iest przeciw wierze prawosławney.

VII. O bezżenności xiędzow.

Co też rzeczesz, że nasi popowie żonaci bywaią, *(отр. 42.)* a wasi bez żon przeciw pismu św. y kanonom soborowym.

Un. Iest jus positivum canonicum, którym to w Zachodnym kościele duchownym osobom kanonami zabroniono ¹⁾

¹⁾ Can. Apost. Clem. Papa. Bar. A. 95, 311, 255, 325. Con. Neosae-sar. can. 1, sub Melch. Papa. 1 Con. Nicen. c. 7. synod. Carth. c. 3, sub. Silv. Pap. Bar. A. 406, 590. Synod. Carth. c. 45, 47, A. 384. 1. Conc. Rom. A. 754, et alibi.

co sine, aby commodius duchowni Panu Bogu służyli. Ale o to mała by sporka była.

VIII. O kalendarsu.

Sch. A to y kalendarz stary papieżowie pobałamucili.

Un. I to różnica mniey potrzebna. Bo kościół Zachodny, iż tego potrzeba była dla embolismu, sporządził go wedle zwyczaju dawnego.) Nie gniewał się był ani różnił kościół Zachodny, gdyby był Wschodny dla wprawienia do kluby swej embolismu to sprawił. Maszże co jeszcze mówić?

Sch. Miał ci bym, ale mniejsze rzeczy. To u mnie grunt o com z tobą mówił wyżej.

Un. A toż rozumiem żem ci nie po theologicku, ale po historycku dosyć uczynił y te schismata, że są ladaiake mało animo et genio wzbudzone pokazał. Pokazałem y to, że wasza Ruś starodawnych nauczycielow cerkiewnych odstąpiła, a nowych lichotow się chwyciła y trzyma. Przeto słuchay mię y rady moiey, iako masz w tym postąpić sobie, żebyś się obaczył, że błędzisz, a żebyś z błędu wyszedł. Trzymay się starodawnych nauczycielow cerkiewnych Greckich świętych, a tych poślednych, którzy y nauką y postępkami przeciwni byli świętobliwym, odstęp, gdyż in malevolam animam non intrabit spiritus sapientiae, iakom ia uczynił, za co niech będzie chwała Bogu.

O Soborach.

Sch. Iuż dosyć o tym. O soborach nam trzeba pomoć (стр. 48) wić, bo ich wiele wspominasz, a Grecy y my z niemi tylko ich siedm przyznawamy, zwłaszcza ktore były na zniesienie heretykow a nasi Patryarchowie na nich byli. To iest pierwszy Niceński w Bithyniey przeciw Arianom in an. 325.²⁾ Drugi Constantinopolski I.

¹⁾ Bar. A. 198, 325 in Conc. Nicen, et A. 417, 416, 526.

²⁾ На поляхъ: I-Synod Niceński.

Un. Postoy trochę. Ażaz też (pominąwszy Gangrenski, Arelateński, Carthagiński na ten czas) nie był sobor Sardyceński in an. 347,¹⁾ na którym było Biskupow 176 Wschodnych y Zachodnych?²⁾

Sch. My tego za walny sobor nie mamy, iako y inszych wielu, ale za particularny.

Un. Wierzę. Grekow z wami boli ten sobor. Bo w brew iest teraznieyszym *inversiom y impressom* Greckim. Bo wiem kanony 1 Niceńskiego soboru de primatu Ecclesiae Romanae et praeceminentia auctoritatis eius są tam objaśnione. Aza też tam biskup Carogrodzki nie był między inszemi biskupami Greckimi? czemuś go miasz? a jeśli był, czemu go odrzucasz? Nie dziwowałbym gdybyś arianinem był, ale nie iesteś, bo go ariani nie przyjmowali.

Sch. Prawda, że tam był biskup Carogrodzki, ale nie dosyć na tym, aby ten synod walnym nazwać dla tego, ale trzeba żeby był na zniesienie heretykow, a tam nie było tego, tylko sąd między Anastasiusem a arianami.

Un. Iakożkolwiek ale przy sądzie tym zaraz też kanony uczyniono y Niceńskiego soboru approbowano albo objaśniono. O czym niżej będzie. Zaczyn Sardyceński iest supplement Niceńskiego porządzany y kanoniczny. Praw daley.

Sch. Drugi sobor Constantinopolski I in anno 381, przeciw heretykom Macedonianom.³⁾ Trzeci Epheski przeciw Nestorianom in anno 430.⁴⁾ Czwarty Chalcedoński przeciw Eutychanom in anno 451.⁵⁾ Piąty Carogrodzki 2 przeciw Origenistow in anno 551.⁶⁾ Szosty Carogrodzki 3 na Trullu przeciw Monotelitow in anno 680.⁷⁾ Siódmy (стр. 44.) ...

¹⁾ На поляхъ: Synod Sardyceński.

²⁾ Bar. A. 347.

³⁾ На поляхъ: 2 Carogrodzki kanoniczny. Anno 381.

⁴⁾ На поляхъ: 3 Epheski A. 430.

⁵⁾ На поляхъ: 4 Chalcedoński A. 451.

⁶⁾ На поляхъ: 5 Carogrodzki 2 A. 551.

⁷⁾ На поляхъ: 6 Carogrodzki 3, A. 680

Un. Poczekay mało. Nie wspominasz onego zborzysca, ktore w kilka lat po tym szostym soborze w Carogrodzie in anno 692,¹⁾ za powodem Kallinika Patryarchy Carogrodzkiego wschodny Biskupi czynili, Monotelictwo na..... Honoriusa I. włożyli, kanonow apocryphnych nakładli, tytułem szostego synodu na Trullu przypierzywszy opacznie bez pozwolenia y confirmathey Papieskey. A dobrześ uczynił, żeś nie wspomniał, bo nullitatis est. I kiedybyście go nie wspominali (bo ani uniwersalnym ani particularnym bez confirmathey Papieskey nie był), tedy by schismata takiey pullulathey nie miały. Wstydadcie się go kłaść uniwersalnym soborem, bo nie taki był, a nie wstydadcie się z niego schismat semina brać. My się Sardiceńskiego nie wstydamy, bo cum consensu et auctoritate summi Pontificis Romani był, choć iest supplementem Niceńskiego pierwszego. Okrzywać go też trudno płaszczem synodu Carogrodzkiego szostego, macie bo nieprawda. Nie tedy do lasa chodzą. Lycz dalej sobory te twoie.

Sch. Siodmy Niceński w Bitiniey 2 przeciw obrazoborcom in anno 787,²⁾ ktore siedm soborow Grecy y my z niemi chwalemy, iako też Nicephorus Patryarcha Carogrodzki do Leona Papieża pisze po siodmym soborze w lat 24, to iest in anno 811, o tym iako y Studita znał tylko te siedm.³⁾

Un. Iest więcey uniwersalnych soborow; ale powiedz pierwey, ieśli pomiestne sobory przyznawasz oprócz tych walnych po te czasy?

Sch. Nie przyznawam.

Un. To też y Carogrodzkiego in anno 692 odprawowanego w Carogrodzie nie przyznawasz? czemuś się go trzymacie?

Sch. Ten ia przyznawam, bo ten należy do synodu na Trullu Carogrodzkiego.

¹⁾ На поляхъ: Sobor Carogrodzki niekanoniczny, A. 692.

²⁾ На поляхъ: 7 Sobor Niceński 2. An. 787.

³⁾ Bar. An. 811, 812, 826.

Un. Jużem wyżej dowiodł, że nie należy y niekanoniczny, ale jeśli go ty przyznawasz, a wiesz o tym, że na tym so(otr. 45)bory wszystkie particularne pochwalone są canon. 2; iest też tam Sardyceński, Gangreński, Ancyrski i inszych wiele, które się działy przed tym zborzyscem anni 692. A jeśli iest pochwalony, toć primatus et praeminentia autoritatis summorum Pontificum Romanorum approbata est, bo tam też iest o tym objaśniono. A choćby też nie była tam approbata, to minus valet bo approbatores nie byli tantae potestatis. Ażaż nie był walny 8 sobor in anno 866 za Papieża Adriana 2, za Basiliusa Macedona cesarza Wschodnego,¹⁾ na którym było Biskupów 300 przeciw Photiusowi, na Patryarstwo Carogrodzkie wtętu?*)

Sch. Wiemy to, że Photius był Patryarchą Carogrodzkim, ale do soboru żadnego nie przyznawamy się za niego.

Un. Iakoż się to do soboru tego niemacie przyznać? Wzdyc requisita synodu walnego w nim były, któreś mianował, tylko ie wspomni, to iest: I. aby sobor był przeciw heretykowi, a heretyk był Photius, bo wiele pisał y czynił contra fidem Orthodoxam, iako się wyżej powiedziało, a przeciw niemu ten zbor był. II. Aby był Patryarcha na nim Carogrodzki: był Ignatius. Przydam ex supradictis: posłowie Papiescy byli, assensum dali, Papież Adrianus 2 confirmował. Toć tedy ten soborza walny policzony słusznie ma być. Wierzę, że P. Bog was zaślepił in caput vestrum. Do Photiusa iako Patryarchy znacie się, który był rozsiewcą schismat lada iako na Patryarstwo nie canonicè władzo y w kakoptychach diabelskich położony, a do Ignatiusa człowieka świętobliwego dyptychowego nie znacie się. Nauki wyklętego niezbożnego naśladowiecie, a Ignatiusową praceminentią wzgardzacie. Effundat Deus spiritum veritatis na was, życzymy tego.

Sch. Jeśli tak iest, niewiem czemu to o tym soborze u nas nieradzi wspominają?

¹⁾ На поляхъ: 8 Sobor Carogrodzki 4.

²⁾ Bar. An. 868.

Un. Powiem ia tobie czemu. Możesz się domyslić. Bo się (46 стр.) za sprawy tego Photiusa wstydaia, Grecy¹⁾ a wam też Rusi iawnie tego nie powiadaia, uporem swoim nierozsądnym idąc. Bo ten Photius, iakom ci wyżey powiedział, na tym soborze osmym wykłety y wygnany ladaiaiko nie wiedzieć kędy zadechł, tak że periit memoria ipsius cum sonitu.

Sch. Zgoła nie slyszatem żadnego scriptu tego soboru osmego: u Grekow niemasz

Un. Iest ten sobor u nich, ale go taja. W prawdzieć post-rzeczy tego, że ten Photius ladaiaiko postępował y skończył²⁾, y scripta wszystkie iego, y to co się działo między nim a Ignatiusem starali się popalić y palili, y tak udaia, że nic nie było za niego, a to fałsz.

Sch. Iakoż Łacinnicy alleguia tym soborem, kiedy, iako powiadasz, popalone są wszystkie pisma przez Greki?

Un. Ba ieszcze powiem coś po ramieniu twoim. Nie tylko popalono, ale też y na morzu, gdy posłowie papiescy z tego osmego soboru nazad z scriptami kanonow tego soboru wracali się, rozboynicy morscy one im powydzierali z naprawy snadź naśladowcow Photiusa.³⁾

Sch. To tak. Toć sobie ten sobor 8 Łacinnicy zmyślili.

Un. Negatur. Słuchay daley. Nieiaki Anastasius bibliotecarius zaiechał z posłami Ludowika Cesarza Zachodnego na ten sobor, człowiek mądry, opatrzny, uczony, który wszystkie acta tego soboru spisał.⁴⁾ A iż z posłami temi iachał nazad wcale ie do Rzymu zawiosł, a owe, które były osobno u papieskich, wydarte są. A toż tedy iest ten sobor 8. Toć go tedy przyznać musisz. Było ieszcze synodow kilka Laterańskich, na których Biskupow bywało po kilku set Zachodnych y Wschodnych, zwłaszcza on Laterański⁵⁾

¹⁾ Bar. A. 886.

²⁾ Bar. A. eod.

³⁾ Bar. An. 869, 871.

⁴⁾ Bar. ibidem.

⁵⁾ На поляхъ: Sobor Laterański in an. 1215.

in anno 1215 za Innocentiusa 3 Papieża, na którym Biskupow było czterysta siedmdziesiąt. Był też tam Carogrodzki y Hierozolimski dla reformatiey cerkiew. Tam ci to wasz Patryarchat iest stwierdzony, ut supra dictum. Był potym sobor Lugduński in anno (стр. 47.) 1273¹⁾, na którym Patryarcha Carogrodzki był z inszemi wielu Biskupami. Były też sobory: Wiedeński anno 1311²⁾, Constantiensi anno 1414³⁾, Basiliyski anno 1431⁴⁾, Florentski anno 1439⁵⁾, Trydentski anno 1545⁶⁾.

Sch. Tych my nie przyznawamy, bo u nas nic o nich niemasz. O Florentskim⁷⁾ tak mówię, że acz tam był Carogrodzki Patryarcha y Cesarz Ian Palaeolog, ale w niezgodzie y gwałcie był odprawowany a nieskończony. Albowiem Zachodni duchowni Grekow na sobor ten zwabiwszy, gdy onych disputatiami przemoc nie mogli, do uniey gwałtownie przymuszali. Z których Grekow iedni pouciekali, drudzy bici, męczeni y dawieni byli, a do podpisu tego soboru Cesarza Wschodnego groźliwie Łacinnicy przymusili, Iosepha Patryarchę tey uniey przeciwnego udusili, a odchodząc od niego testament mu w ręce włożyli zmyślony, w którym iakoby miał przyznać unią przyjąć y potwierdzić napisano. A toż tego soboru Florentskiego nie wspominami, bo to nie sobor, ale raczej rozboy był.

Un. Fałsz to iest co mówisz, y owszem ten sobor w miłości, w zgodzie, po wielu wprawdzie o schismatach disputacyach, przychyliwszy się do pierwszych starodawnych iedności, przy tychże osobach mianowanych y przy naszym Ruskim Metropolicie Isidorusie odprawowany y skoncony iest, iako Thom. Concil.⁸⁾ y Xięgi Cerkiewne⁹⁾

¹⁾ На поляхъ: Sobor Lugduński in An. 1273.

²⁾ На поляхъ: Wiedeński A. 1311.

³⁾ На поляхъ: Constant. A. 1414.

⁴⁾ На поляхъ: Basiliyski A. 1431.

⁵⁾ На поляхъ: Florentski A. 1439.

⁶⁾ На поляхъ: Trydeński A. 1545.

⁷⁾ На поляхъ: O Florentskim soborze.

⁸⁾ Thom. Con. Florent. A. 1439.

⁹⁾ Melet. Smot. Apol. cont. Rut. schism. et Paren.

Ruskie prawidłowe, Słowiańskim językiem napisane, świadczą. Co też y Ruś soborna w liście do Sixta 4 Papieża, in an. 1476 pisanym, przyznawa, który list znaleziony był w cerkwi siola Wielbowna pod Ostrogiem, pismem starym pisany. Do tego wielkim dowodem iest przywilej Władysława III, krola polskiego y Węgierskiego, w Budzynie in an. 1443 po synodzie Florentskim w lat 4 na wolność duchowieństwu Ruskiemu pisany, że tam unia doszła ¹⁾). A acta tego soboru świadczą, iż Ioseph Patryarcha Carogrodzki, na tym zborze będący, tamże [(otp. 48) we Florentiey umarł na dokończeniu tego soboru, zostawiwszy script swą ręką pisany w te słowa: Ioseph z miłosierdzia Bożego Constantinopola y nowego Rzymu Arcybiskup y Oekumenicki Patryarcha. Ponieważem do ostatniego dnia żywota tego przyszedł, przeto z powinności moiey synom miłym za łaskawością Bożą moje zdanie tym pisaniem moim objaśniam: iż to co Pana naszego Iezusa Chrystusa Katholicki y Apostolski kościół Rzymu starego trzyma, wierzę y wyznawam, y na nim wielce polegam. A że przebłogosławiony Ociec Oycow y nawyższy Biskup Rzymu starego papież P. naszego Iezusa Chrystusa iest namiestnikiem, pozwalam, y czyścić dusz budź nieprę. Dan w Florentiey dnia 8 czerwca, roku 1439. Poty list ten. Daie świadectwo o tym soborze zgodnym Gennadius Scholarius, potym Patryarcha Carogrodzki, lib. 1, de Spiritu S. c. 1. Także Greczyn Laonicus Cacocondila—De rebus Turc. lib. 1. A toż masz dowod tego soboru. Ale powiedz mi, skądęś się na tę historią udania z tego soboru zdobył, gdyż żaden historik, choć Grecki, o tym nie pisał y owszem tak, iakom ci przełożył, było?

Sch. Wyczytałem w xiążetce jedney klerika iednego Ostrogskiego, niedawnych lat naszego wieku wydaną in publicum.

Un. Ale dla Boga, czemuście tak nierozumni y nieopatrzni w tey mierze, że lada scriptom wierzycie? nie przegryzicie pierwey z kąd wiatr. A to y ten script authora, ktorego sam iakiemsi zowiesz,

¹⁾ Privil. Wladisl. 3, Reg. Anno 1443.

płochu do wiary waszey przyszedł y trafił na subiecta proportionalne, sobie żadnych circumstantey tey historyey nie upatruiecie. Przypatrzeć się temu powiadaczowi było, że położył się bydz klerikiem Ostrogskim, czemu imienia swego nie położył? Alboć się przy takim fałsie wstydał imienia swego położyć? ¹⁾ Albo tylko ten ieden był klerik Ostrogski, ale bez imienia, przecie nie był albo Fedor, albo Harasim, albo Iwan, albo Hawryło iaki. Więc pytać się było iakiey wiadomości y sławy. Zkąd to wyrwał tę hramotę, gdyż tak dawno tego słyhać nie było, ani żaden historik ani Grecki, ani Łaciński, ani Heretycki, chociaż wielcy nieprzyjaciele byli stolicy Apostolskiej Rzymskiej o tym nie pisał y owszem unia soboru tego Florentskiego po wszystkim prawie świecie ogłoszona była. A toż widzę, że upor to robi, choć nieprawda byle co było na z hańbienie cerkwie Zachodney to sobie odszczepieńcy podawaia y iak na vendycie choboty przedaia. A kto mądry y baczny w circumstantie weyrzy, ieśli to prawda albo nie. A toż to fałsz o tym soborze Florentskim zmyslony miew.

Sch. Y mnieć ten script podeyzzrany. Bo y ten Synopsista przyznawa w swoim Synopsisim, że był sobor Florentski y unia na nim stanowiona była ta, ale nie powieda, by gwałtownie, by tyrańsko, ale tylko że ta unia niedługo trwała.

Un. Atożemci wywiodł, że nietylko siedm synodow, ale więcej walnych było, na których Patryarchowie Carogrodzcy bywali. Coż daley będziemy mówić?

Sch. O uniey y o czasie chrztu nas Rusi.

O uniey y o chrzcie Rusi.

Sch. Co się tknie uniey, przyznawam, że bywały schismata przed nawroceniem naszym do wiary Chrystusowey między Wschodną y Zachodną cerkwią y ziednoczenia zaś następowały, y widzę, że to one kanony synodu 6 na Trullu Carogrodzkim tey niezgody nasiały.

¹⁾ На поляхъ: Fałsz kleryka Ostrogskiego iakiegoś o Florentskim zborze.

Un. Tak iest. Bo nieprawdziwie one pod synod ten szosty Wschodni Biskupi włożyli, iakoć sie dowiodło wyzey.

Sch. Ale te kanony na ten czas w stronę odłożywszy. Po siódnym synodzie Niceńskim 2 między cerkwią Wschodną y Zachodną rozerwanie było, w którym my Rus od Patryarchow Carogrodzkich chrzest wzięli.

[(стр. 50). Un. Pokasz mi to, co mówisz. Bo ia wiem, że kiedy Rus nasza chrzcila się, tedy unia była, przeto oraz będziem mówić o uniey y tym chrzcie y dalszym postępku Rusi.¹⁾

Sch. Dobrze, ale tak będę prawil, iako ten Sinopsista rozporządził. Ruś nasza przodkowie, siedliska swoje mający dosyć szerokie słowiańskiego narodu, iako y Cachowie pogranicni z Tracją będący, wiele wojen a zwłaszcza z Cesarzmi Carogrodzkimi²⁾ czynili y onym żołnierską swoją ochotą dokuczali; przyszło potym do tego, że z przeyrzenia Bożego do wiary Chrystusowey przystąpili. A naprzód Helena Xiężna Ruska chrzest przyjęła od Patryarchy Carogrodzkiego, iako ten Sinopsista pisze in anno 946, a w ten czas uniey nie było.

Un. A ia czytałem u Baroniusa y inszych, że dawniey Rus tak północna iako y południowa wzięła chrzest od Patryarchy Carogrodzkiego y niż ten Sinopsista mówi. Bo samże Photius, antesignanus schismatykow, pisząc list do Biskupa Alexandrijskiego in an. 863³⁾, daie znać, iż Ruś niektora część chrzest przyjęła, a to było za Ignatiusa Patryarchy Carogrodzkiego unita. Doyrzrzyć było tego Synopsiście, co iego Patryarcha napisał. Potym Ruś południowa, to iest Halicka, ztamtądże circa an. 872⁴⁾ za tegoż Ignaliusa, a ten Ignalius byl w uniey. Zaś Zonaras pisze,⁵⁾ że Rus circa an. 886 chrzest wzięła z tamtądże cudownie: to było za Leona

¹⁾ На поляхъ: Kiedy Ruś wzięła chrzest y ieśli w ten czas unia była.

²⁾ Zonar. Hist. tom. 3. Bar. A. 886. 795. etc.

³⁾ Loc. supr. citat. Bar. An. 863.

⁴⁾ Bar. A. 872, Mel. Smotrz. Paren. ad. Ruth. schism.

⁵⁾ Zonar. Ann. tom. 3. Bar. A. 886. Crom. Hist. Pol. tit. Pol. y Słow.

Cesarza wschodnego, który unitem był y tego Photiusa wtręta z Patryarchiey Carogrodzkiey wyrzucił,¹⁾ a Stephan brat cesarski Patryarchą został y unitem był. A że unia pod ten czas była zawzięta, ztąd możesz uznać. Bo Grecy w swych liturgiach Łacińskim językiem pierwey Ewangelią y epistolę czytali potym Greckim.²⁾ Także mianowana Olga albo Helena Xiężha Ruska, że się ochrciła, iako Synopsista mowi circa an. 946, nie iestem przeczny temu, ale Cromer historyk polski powiada że an. 950.³⁾ Kiedykolwiek quod parum distat, nihil distare videtur, ale y ten chrzest w uniey był, ztąd dowod masz. ||(отр. 51) Bo Patryarchowie przedtym y potym w uniy byli, a zwłaszcza, gdy Theophilactus Patryarcha Carogrodzki⁴⁾ u Iana 11 Papieża wymogł Pallium Patryarchalne z przywileiem, iż bez słańia napotym po Pallium miała posteritas Patriarcharum liberam electionem mieć Patryarcha,⁵⁾ a to było in an. 934. Bo wszyscy Patryarchowie przedtym po Palliuse do Papieżow, z ktoremi unią mieli, słałi. A toż masz chrzest Rusi z historikow wywiedziony. Masz też że za uniey cerkwi Zachodney z Wschodną ten chrzest był. Do tego żaden historik nie pisze, aby unia nie miała bydz po brozdzeniu Photiusowym, chyba że nieco było sporki między Wschodną y Zachodną cerkwią o chrzczenie y uczenie Bulgarow, ale to schismy żadney nie urodziło⁶⁾.

Sch. Ale Synopsista powiada, że uniey nie było w ten czas, gdy się Rus, zwlaszcza Helena, chrzcila.

Un. Powiadać a niedowieść to, co mowi, lekkiego człowieka iest. A ia zaś powiadam y dowodzę, że unia na ten czas była. Niech ukaże contrarium, zapłaci się mu.

Sch. Po tey Helenie, iako Synopsis powiada, Włodzimierz, Xiążę Ruskie Kiiowskie, z inszą swoją Rusią ochrcili się od Metropolit

¹⁾ Loc. sup. cit. de Photio. Bar. A. 886.

²⁾ Bar. 865.

³⁾ Crom. Histor. Pol. tit. Mieciśl. lib. 3.

⁴⁾ Baron. An. 934.

⁵⁾ На полахъ: Patryarchowie pod płaszcz Patryarski do Papieżow słałi.

⁶⁾ Bar. loc. sup. citat.

z teyże Patryarchiey posłanego według obrzędów Greckich in an. 980 za Photiusa Patryarchy, iako sam Włodzimierz w piśmie swoim wspomina, a w ten czas też żadney uniey nie było.

Un. Tu zda mi się ten Synopsista w powieści swojej pośliznął się. Bo ten Włodzimierz ¹⁾, bękart Świętosławow, ieśli był ochrzczo-ny in anno 980, wedle tego Synopsisty, a Ditmarus histor. pisze, że się ochrzczył in anno 1008: toć nie za Photiusa wtęta na Patryarchią Carogrodzką, ale za Chrysoberga Patryarchę Carogrodzkiego ²⁾. A ten Chrysoberg był in unione z cerkwią Zachodną za Papieża Benedicta 7. Bo tegoż roku Nilus Grek ³⁾, mnich świętobliwy, cudotworca, z Calabriej przyszedłszy do Włoch, do Rasinskiego klastora, mszą |(cyp. 52.) po Grecku miał y punctom Zachodney cerkwie, ktoremi teraznieyszy schismatycy szermują, przeciwny nie był, unią mając, oprócz obrzędów Greckich swoich. ⁴⁾ Nie za Photiusa mówię, bo Photius za Mikołaja 1 in anno 858, także za Adriana 2 in anno 867, y Iana 8 in anno 872, Papieżow obranych, za Cesarza Macedona Basiliusa, domniemanym Patryarchą był, a od Leona Cesarza Wschodnego za Stephana 5 Papieża, in anno 886, wygnany, więcey się nie wrociwszy z wygnania tego, zadechł niewiedzieć kędy, po którym Stephan Patryarcha unit nastąpił. Iakoż tedy tego Włodzimierza Metropolita od Photiusa posłany miał chrzcić in anno 980, ktorego iuż na świecie nie było? A ieśli był ochrzczo-ny za Photiusa, toć nie in anno 980, ale wyżey circa annum 880 y niżey, bo o tych latach ten Photius brodził w Patryarchiey Carogrodzkiey. To tu iakiś niedozor Synopsisty tego. Ieśli tedy Włodzimierz chrzcił się lubo in anno 980 za Chrysoberga Patryarchy, lubo in anno 1008, toć się chrzczył in unione iako się supra powiedziało, bo są tychże historykow świadectwa. ⁵⁾

¹⁾ Crom. histo. Pol. lib. 3 tit Pola y słow.

²⁾ На поляхъ: Grecy uniaci msze miewali obrzędem Greckim u Kacinnikow.

³⁾ Mel. Smotrz. in paraen. ad Ruthem schism.

⁴⁾ Bar. A. 910. Ditmarus l. 71. Bar. A. 1008.

⁵⁾ Bar. A. 1009

Sch. Ale sam Włodzimierz, iako ten Synopsista pisze, zna się do tego w te słowa: Że od Photiusa Patryarchy Carogrodzkiego przyjąłem chrzest. Nie wiem, iak się to ma rozumieć.

Un. Bale tu myłka, iakomci wywiodł. Bo Photius in anno 980 iuż nie był żyw, albo Synopsista źle historiją zrozumiał, chyba żeby Włodzimierz nie o swoim chrzcie mówił tak dalece, tylko o chrzcie Rusi przodków swoich, to iest Heleny osobiwie, która pod czas tego wtętu Photiusowego ochrzciła się. Ieśliby tak się rozumiało w tych słowach Włodzimierza, tedy by nie z drogi było, gdyż a principaliori et famosiori sit de nominatio. Iakożkolwiek ten chrzest Włodzimierzow był lubo in anno 880 y niżej, lubo in anno 980, tedy pod ten czas unia była, iako się wyżej pokazało.

Sch. Nie rad to słyszę, że często powtarzasz, że ten Photius [(orp. 53) iakby miał bydź wtętem na Patryarstwo Carogrodzkie¹⁾], a sam na początku przyznałeś to, że na soborze 8 Carogrodzkim in anno 869 Patryarstwo cerkwi Carogrodzkiej przyznano mu. A że on Biskup był po Ignatusie: toć był Patryarcha. Więc y to mi nie-miło, że allegujesz y dowodzisz mowi twej Meletiusem Smotrzyckim, który zmiennik iest y niestateczny unit.²⁾

Un. Reguła prawna iest. Iż idem est aliquid, non esse quam illegitime et perperam esse et illegitimus actus pro nullo reputatur. A toż, że ten Photius illegitime, ani canonice Patryarchat opanował, przeto rozumie się, iakoby nie był. A gdyby był, mielibyście go w dyptychach, iako Ignatiusa macie. A przeto ten Photius niewinnie się chwali w liście do Biskupów Alexandrijskich pisanym³⁾, że za niego Ruś chrzest wzięła, bo on Patryarchą kanonicznym nie był, ale Ignatius unit. A co się tknie Meletiusa, czytaj iego świętobliwą iustificatią in Paraenesi, przeciw wam Rusi schismatycznej wydanej rozważnie. Ktoż mógł

¹⁾ На поляхъ: Ieśli Patryarstwo Photiusa ważne.

²⁾ На поляхъ: Ieśli dowody z Meletiusa Smotr. godne wiary.

³⁾ Bar. A. 863.

lepiej wiedzieć o waszym Ruskim chrzcie, iako on, który był y iest przełożonym cerkiewnym y theologiem y który wszystkie okoliczności Rusi naszey wie y w rękach ma? Atoż masz, że na ten czas, gdy się nasza Ruś chrzciła, był kościół Zachodny z Wschodnym w społeczności.

Sch. Coż to mówisz? dawno tey uniey nie masz.

Un. Nie o to teraz gadkę mamy, czy niedawno unia była, tylko o to, ieśli pod czas chrztu Rusi unia była. A ia niestownie, iako Synopsista, ale dowodnie pokażę, iż na ten czas była. Ieśli po chrzcie Ruskim była, daley będziem potym mówić; ale pierwey ieszcze powiedź, co daley z Rusią było.

Sch. Dobrze. Ten Synopsista pisze, że Iarosław Włodzimierzowicz cerkwie budował za Hilariona Metropolity circa annum 1009.

Un. ¹⁾ Nie ma to nic do tego, że budował: dobrze czynił, ale ieśli unia była o tych czasiech, o to gadka; a że była—było podobieństwo. Bo ten Iarosław był syn Włodzimierza, który, ((стр. 54) iakom wyżej powiedział, ochrzcił się pod unią in anno 980, lubo in anno 1008. Może to bydź, że Carogrodzcy Patryarchowie temi czasy odrzucali się w błąd: nie ma to nic do tego kiedy przecie Ruś w uniey chrzest wzięła. Zaczym te budowania y imiona cerkiewne Rusi uniackiey należą. •

Sch. ²⁾ Ruś Metropolity swoje, wedle Synopsisty tego, miewała od Patryarchow Carogrodzkich prawie ab an. 1068, aż ad an. 1252, a uniey po te lata nie było.

Un. Dwu tu rzeczy trzeba dowieść. Naprzod, że Metropolito-
wie Ruscy, począwszy ab anno 1009 aż ad an. 1252 od Patry-
archow Carogrodzkich wszyscy byli stanowieni. Druga, że uniey po
te lata nie było. Co ty powiedaiąc, nie dowodzisz. A ia powiadam,
że się inaczey naydowało. Bo co się tknie Metropolitow,—prawda,
że od Patryarchow bywali, ale nie wszyscy. Azaż Ruś wasza sama

¹⁾ На поляхъ: Budowania cerkiew od unitow y dobra cerkiewne.

²⁾ На поляхъ: Ieśli Ruś Metropolity wszystkie miewała od Pa-
tryarchow Carogrodzkich.

sobie z siebie nie obrała Hielariona Metropolite circa an. 1051,¹⁾ postrzegszy swego Patryarchę Michała Cerulariusa bydź odszczerpieńcem? to nie od Patryarchy. Nuż Clemensa także circa annum 1146.²⁾ Nuż y inszych potym usłyszysz odemnie. Atoż to sorom było mówić, że wszyscy Metropolitowie byli od Patryarchow, gdyż nie wszyscy, iako się powiedziało. Co się tknie uniey,³⁾ ieśli pod te lata ab an. 1009, aż ad an. 1252, przy tych to Metropolitach bywała: powiedam z dowodami, że acz schisma się odmiołało, ale zaś uniami często przeplatane bywało. Iako pięknie niestateczność Grekow Studita wyżej opisał.⁴⁾ Azaż Dimitr xiąże Ruskie in anno 1075 do Papieża Grzegorza 7 niestał syna swego, krolestwo swoje św. Piotrowi oddając?⁵⁾ a to przyszło z uniey. Azaż Michał siódmy Duka, cesarz Constantynopolski, z swoimi Patryarchami nie był unit anno 1078?⁶⁾ Azaż w ten czas, to iest anno 1097, uniey nie było, kiedy święto uchwalone było od Urbana 2 przeniesienia śś. reliquij Mikołaja z Miry Likańskiej do Baru miasta Włoskiego?⁷⁾ bo tamże Metropolita Ruski Ephrem |(срп. 55) unit był y hymnami ten dzień święty w cerkwie Ruskiej ozdobił, ktore y po dzis dzień po wszystkiej Ruskiej ziemi die 9 mai Ruś obchodzi, w którym Barze było concilium y sporka z Grekami o pochodzenie św. Ducha y unia stanęła, o którym zborze sw. Anselm wspomina. Azaż za Clemensa anno 1146,⁸⁾ za Ioanna in anno 1176⁹⁾ y inszych niżej Metropolitow Ruskich unia nie była? Azaż unia nie była na zborach Lateranskich in anno 1215, także anno 1439? na których

¹⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Ruten. schism.

²⁾ Ibidem.

³⁾ На поляхъ: Ieśli unia za Metropolitow Ruskich potomnie bywała.

⁴⁾ Bar. A. 814. supr. tit. o schism.

⁵⁾ Bar. A. 1075.

⁶⁾ Bar. A. 1078.

⁷⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Rut, schism. Tom. 3. bibliot. ss. Patrum 1 Tom. Concil.

⁸⁾ Mel. Smotrz. Paraen. con. schism. Rut.

⁹⁾ Ibidem. Bar. A. 1097. Tom. Conc. Lateran. A. 1215.

z inszemi Biskupami Carogrodzey Patryarchowie byli. Także in an. 1180. Aż y z soboru Lugduńskiego in anno 1273 uniey nie było, na którym Michał Palaeolog był? Atoż masz dowody, że się unie po te lata przeplatały.

Sch. Puśmy to precz. Ale począwszy od roku 1252, wedle Synopsisty, aż do tych czas społeczności nie było Zachodney cerkwi z Wschodną, a zaty m z naszą Rusią.

Un. Y tu Synopsista chybił prawdy barzo. Kromerem historykiem y inszym podpira swey allegathey, ale opacznie: albo impertinenter, albo saltatim. Aż unia cerkwie Ruskiej nie była in anno 1253, kiedy przy kanonizathey św. Stanisława Biskupa Kralow Metropolita Ruski Gerardus był, a unit był także Wit Litewski Biskup? ¹⁾

Sch. ²⁾ Często mi zadasz, że ten Synopsista miia się z prawdą w powieściach swoich, zwłaszcza gdy mowi, że uniey w Rusi nie było, a to prawda iest co mowi. Bo iako cerkiew nasza Ruska, córka Patriarchey Carogrodzkiej, przeciwna była y iest cerkwi Lackiey, corce cerkwie Rzymskiej, zawsze niechcąc nauki, nabożeństwa, obrzędow Zachodney cerkwi przyjmować, tylko Wschodney naśladować. Zaczyn było że też woyny wielkie toczyli Ruśnacy nasi z Lachami, bisowemi synami, o to, ktorzy na to stali, aby Ruś do swoiey religiey posłuszeństwa Papieskiego pociągnęli. A iесли kiedy bywała unia, tedy kilkanaście razy rozrywała się, sam to Synopsista przyznawa.

[(crp. 56) O wolnościach duchowieństwa Ruskiego.

Un. Dwie rzeczy mowisz tu. Iedna (choć przełożę twoie obietie), że unia rozerwana bywała. Druga, że Ruś o to walczyła z Polakami, aby nie byli papieżnikami. Co się tkanie rozerwania uniey, tak mowię. ³⁾
Turpitudinem ibycam chwalić w sobie nierozsądnego iest,

¹⁾ Crom. hist. Pol. lib. 9. sub Boleslao Pudico.

²⁾ На поляхъ: Iесли Ruś woynę toczyła z Polakami o religią czyli o drapież.

³⁾ На поляхъ: Kto uniey do zerwania powodem.

wstydać się raczey tego, że unia wiele razy rozerwanie miała, acz ia wiem że nie tak dalece przez nas Ruś, ale przez nasze Patryarchy, za ktoremi przodkowie nasi nieostrożnie dali się uwodzić. Gdyż Chrystus Pan tego chciał, aby iedne sakramenta, ieden kościół, iedna owczarnia była, a ta iedność his *seculis exulat*, ktorey się starzy świętobliwi Grecy y nasza Ruś świętobliwa naśladowując nauczycielow cerkiewnych świętych, nie Photiusow, Anicetow, Cerulariuzow y inszych, *qui traditi sunt in reprobum sensum*, trzymała. Co się tknie wojen,—powiedasz, że o religią Ruś z Lachami bili się: zaiste inaczey historie ukazują.¹⁾

Sch. Co mówię, to mówię z Synopsistą naszym, że tak iest. Bo Ruś nasza, będąc naśladowcami nauki y obrzędow Patryarchiey Carogrodzkiej, aby od panow cudzoziemskich Zachodney religiey w tym gwałtu nie miała, wojnę toczyła, iako Synopsista mowi sub a. n. 1260.

Un. Nie dla religiey Ruś z Polakami wojny. miewała, gdyż pod ten czas była Zachodney cerkwie z Wschodną iedność w wierze y nauce, oprócz różności w ceremoniey, w nabożeństwach y ięzyku. Bo circa hunc annum 1260 Daniel Xiążę Ruskie, znając *superioritatem sedis Apostolicae Romae* y iego legatow *de latere*, uniey przyznawszy, posłał posłow swoich do Opi-sona, legata Papieskiego, w Polszcze mieszkającego (nie do Patryarchy swego, bo też tey mocy nie miał), aby krolewski dał mu tytuł.²⁾ Iakoż otrzymał to, co potym dla schismatu zstracił odnowionego. Była y daley unia z Lugdunskiego soboru in anno 1274.³⁾ Była unia (стр. 57) za Iana Beka, Patryarchy Carogrodzkiego, a Maxima Metropolite Ruskiego in an. 1283.⁴⁾ Nie dla religiey mówię Polacy z Rusią walczyli, ale dla drapieżu,⁵⁾ którą Rus *more latrocinantium*

¹⁾ На поляхъ: Woyna Rusi z Polakami o co.

²⁾ Hist. Polon. Herbovel. 7. cap. 11. Crom. lib. 9. tit. sub Boleslao Pudico.

³⁾ Bar. A. 1274. Crom. lib. 9. tit. sub. Boleslao Pudico.

⁴⁾ Mel. Smotrz. Par. ad Rut. schism.

⁵⁾ Herb. Hist. Pol. lib. 4. c. 9, 10 etc. Crom. lib. 3. tit. Miccial. A. 985 duobus in loc. lib. 3. tit. Bolesl. I. Chron. libr. 5. tit. Wladisl.

w Polsce czyniła tak, iż po wszystkie wojny, które były, nie było żadnej inszej przyczyny podniesienia od Polaków wojny Rusi tylko o gwałtowne incursie, grabienia y plondrowania przez Ruś Polski. Czytaj sobie pilno historików. A tak się była Rus na drapiestwo puściła, że też z Tatarami kompanią wzięwszy, incursie czyniła z swoimi sąsiadami. Nie dla religii ta wojna była, gdyż iednasz była oprócz obrzędów różnych, a zwłaszcza w roku 1260, iako Synopsista mowi, ale dla tego że Kolomana Krolewica Węgierskiego, na Hallickie państwo od samychże Rusi wziętego, bali się, ¹⁾ ale nie Polaków o wiarę.

Sch. Nie o drapież, ale o odejmowanie nabożeństwa Greckiego Rusi od Polaków te wojny były. Bo gdy Kazimierzowi 2 wielkiemu, królowi Polskiemu, Ruś wasza Lwów obleżony podała in an. 1340, tedy pod tą conditią, aby było im wolne używanie wiary dawney swojej, iako Synopsista Cromerem dowodzi tego: to znać, że o wiarę wojny były.

Un. Nie o wiarę, ale o plondrowanie y rebelliją Polacy Ruś wołowali; czytaj mieysca, którem namienił w historiach. A że to sobie Ruś wymowiła o dawney wiary swojej używaniu circa deditionem Lwowa, tedy nie ea mente conditia ta przyięta iest od króla Kazimierza, aby mieli wolność mieć popuszczoną w schismacie Greckim Rusi bydz, bo na ten czas o schismatach u historików nie masz, ale żeby mieli wolność używania ritus dawnych w nabożeństwach swoich y circa spiritualia, to iest obrzędy w liturgiach, chrzciech, śpiewaniach cerkiewnych, słowiańskim językiem, nie iako Lachowie Lacińskiem odprawują, ale iednasz wiara Lachów była iaka y Ruska, tylko rozność była obrzędów. Tych tedy ritus y o(срp. 58)brzędów starych król Kazimierz dopuścił: nie schismata tuczyć, których y teraz żaden Lach niegani y owszem chwali, bo się zięgaiają na chwałę

I. duobus loc. Lib. 5. tit. Boles. Krzywoust. lib. 6. tit. Kazimierz. lib. 7. tit. Wladisl. Laskonogi et Leszek Biały. lib. 9. tit. sub Bolesl. Pudico bis. 1. 10 tit. Lesz. Czarny. lib. 11. tit. Wacław. lib. 12 tit. Kazim. 2.

¹⁾ Crom. lib. 7. tit. Leszek Biały. Crom. lib. 12. tit. Kazim. II. Wielki. Loc. supr. cit.

Boża. Omnis spiritus et lingua laudet Dominum. A że to słowo w polszczyźnie u tłumacza Cromerowego iest: wiara; to słowo wiara nie znaczy fides, ale religią polacinie, a religio nie własnie znaczy fides, ale nabożeństwo, iako Herbort w te słowa mowi: ut retinere sibi veteris religionis ritus liceret; ¹⁾ nie mowi, veteris fidei, ale religionis. Zatym się ta wolność ściaga do nabożeństwa, dawno przez Ruś zawziętego. A że Rusi szło zawsze naywięcej o obrzędy swoje dawne, iawnie to w kilku mieyscach u Cromera historyka, przekładania Błażeiowskiego, naydziesz, ale miey na ten czas iedno mieysce. Gdy Iacek św. Dominican klasztory Rusi fundował nabożeństwa y ritus Romanae Ecclesiae, Ruś obawiała się, aby w te ritus łacińskie zaciągniona (gdyż ona słowiańskiem ięzykiem zdawna ie odprawowała) nie była, przeto temu zabiegali. Tak albowiem mowi historik: ś. Iacek asz w Kiiowie y Haliczu regułę swoją krzewił, ale nie długo go tam cierpiał Kiiowski Xiążę Włodzimierz, w swych nieraz wspomniony, bojąc się, aby Rusacy przez ich naukę od Greckich obrzędów nie odpadali. A toż widzisz, nieszło Rusi zawsze o wiarę, bo unę częste bywały, tylko o obrzędy dawne. Także też circa deditionem Lwowa to sobie precustodiowała Ruś.

Sch. Ale tam są te słowa: dawney wiary.

Un. Są, ale się rozumie nie fidei, lecz religionis, to iest nabożeństwa ceremonialnego dawnego. A co się tknie tego słowka: dawney, niepociągay tak barzo tego słowka. Wzdyć dawniejsza religia y wiara w Rzymie, niż w Carogrodzie, niż u Rusi. Chyba żeby się rozumiało, że dawna religia u Rusi względem Lachow, gdyż Ruś pierwey ochrzczona, a Polacy posledzey, in anno 965, za Miecisława Xiążecia Polskiego od duchownych Rzymskiego kościoła: ²⁾ prze¹⁾(**ctp. 59**)ciw temu nie iestem. Dawney się tedy religiey używania Ruś dopomogała, nie tey, która od cerkwie Łacińskiej zagęszczona bywała y zachowana też iest.

¹⁾ Her. hist. Polon. lib. 4. cap. 9. Her. hist. Pol lib. 6. cap. 8. Crom. lib. 7. tit. Leszek Biały.

²⁾ Herb. hist. Pol. lib. 2. cap. 1. Crom. lib. 3. tit. Miecisław.

Sch. Atoli widzisz, że Ruś miała wolność religii swojej, a teraz Lachowie nam z wami unitami przeszkadzają y nas do unii iakieysi ciągną nad wolność naszą, ktorej między nami od czasu Lwowa podanego nie było.

Un. Była unia o tych czasach, kiedy ś. Alexi Metropolita Ruski unit circa annum 1364 żył.¹⁾ Nuż kiedy Metropolita Ruski Hrehory Cemiulak od xiążęcia Litewskiego y Ruskiego Alexandra Witolda do Rzymu dla potwierdzenia jedności cerkwi Ruskiej z Rzymską iezdził y otrzymał circa annum 1411²⁾. Więc kiedy sobor Florentski był in anno 1439,³⁾ na którym Patryarcha Ioseph a Metropolita Ruski Isidor byli⁴⁾. Nadto kiedy Hrehory Ihumen Constantynopolski Metropolitą Ruskim od Piusa 2 Papieża był pasadzonym in anno 1442. A widzisz że unie były do tych czas y dalej pokazę.

O przywilejach nawalności Ruskim duchownym.

Sch. Ale oprócz wolności, od Kazimierza 2 Krola nadaney, duchowienstwo nasze Ruskie ma wolność taką, iaką ma duchowienstwo Rzymianskie, to iest przywilej Władysława 2 krola polskiego, w Budzinu dany in an. 1443. A przecię Lachowie chcą ią nam przełomić bezprawnie.

Un. Dobrześ z tym przywilejem wyiechał. Bo się z niego nauczem trzech rzeczy, o ktore mamy gadki. I. Że sporka była barziej o obrzędach, nie tak dalece o wierze. II. Że Ruś duchowna odszcepna wolności nie miała. III. Że dla unii przez Rus przyiętej na Florentskim soborze ta wolność dana. Mam ia ten przywilej. Przeczytam go, tylko słuchay pilno w te słowa.

¹⁾ Mel. Smotr. Paraen. ad Ruth. schism.

²⁾ Ibidem.

³⁾ Ibidem. Tom. Conc. An. 1439.

⁴⁾ Mel. Smotr. Paraen. ad Ruth. schism.

[(стр. 60.)¹⁾ In nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam.

„Ne gestarum notitia rerum ab humana evanescat memoria, cautum est, actiones legitimas, quae recorde indigent, per scripti continentiam et testium annotationem in notitiam transmitti posteriorum. Proinde Nos Vladislaus, Dei gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Rausciae, Serviae, Sclavoniae, Galliciae, Comatiaeque Rex, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Lanciciae, Cujaviae, Lithuaniaeque, Princeps supremus, Pomeraniae, Russiaeque Dominus et Haeres, etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis praesentibus et futuris, harum notitiam habituris: Quod dum in mente nostra crebrius revolvimus et aequo rationis libramine caelestia pensamus cum terrenis, non aliud per vehementiam laboriosae meditationis accepimus, quam quod spretis mundi fallaciis, et accrescentis saeculi seductrice gloria prorsus evulsa mentis nostrae aciem in caelistia figamus, ubi candor lucis aeternae cunctorum fidelium mentes illustrat, corda conciliat et extinctis odiorum flammis universorum efficit animorum voluntates unanimes. Quanquam autem ex assumptae dignitatis officio singulorum regimini nostro subjectorum utilitari intendere teneamur: cura tamen efficacior nos sollicitat, ut ad ea, quae divini cultus ampliationem, decus, et gloriam, ac laudem, aediumque sacrarum unionem. „Notuy tu motif tego przywileiu, panie bracie:“ statumque felicem et quietum respiciunt, convertamus animum, disponamus et mentem. Nam in coelestes thesauros reponi ea indubie confidimus, quidquid ad magnificandum Deum et sa-

¹⁾ На поляхъ: Privilegium Vladislai Reg. Pol. Rutenis unitis serviens.

rum Ecclesiarum augmentum, ipso largiente, ordinamus. Cum igitur^a, słuchay tu pilno pobratymce, „Spiritus sancti cooperante clementia Ecclesia orientalis ritus videlicet Graeci et Ruthenorum, quae longis heu temporibus in disparitate quadam et scissura fidei sanctae [(*orp.* 61) et Divinorum Sacramentorum non sine multorum salutis dispendio ab unione sanctae Romanae Ecclesiae fluctuare videbatur^a. To już nie de toto fluctuabat, tylko ratione rituum,—odfirmuy to.

Sch. Nie commentuy, jużci ia pilno y uważnie słucham. Wzdymci też bywał we szkole Łacińskiey.

Un. „Et quam unionem patres nostri, imo tota plebs Catholica temporibus nostris videre cupiebant, modo iam miserante Domino decretis sanctissimi Domini Eugenii nostri Papae (IV), quam et aliorum patrum plurimorum fidei sanctae zelatorum, cum ab ipsa sancta Romana ac universali Ecclesia reducta sit ad identitatem dudum desideratae unionis^a. A toż widzisz uniey przyznanie ¹⁾, y dla uniey tey ten przywilej: „pro tanto ut ipsa Ecclesia Orientalis praelatique et clerus univ^{er}sus ejusdem ritus Graeci et Ruthenorum in amplitudine dominorum nostrorum, et ditioni nostrae sub^{je}ctorum, ubilibet consistentes, qui alias stante ejus^{mo}di disparitate et scissura, quandam depressionem sustinebat, toiest, clerus Ruthenorum²⁾ restituta ipsis libertate divino cultui insistere possit^a; to tu widzisz, że ona conditia Casimiri Regis przy Lwowie tylko circa ritus była, a potym gdy Ruś wierzgała y w tym im wolność odeymwana, iako subjugatis, z tych słówek: „Libertate restituta^a uznać możesz; „et Salvatoris nostri clementiam pro salvandis fidelium animabus, et sanctae fidei conservando statu in pacis dulcedine uberius exorare valcant,

¹⁾ На поляхъ: Unia.

²⁾ Wolności przed tym duchowni Ruscy nie mieli.

ad laudem et gloriam Dei Omnipotentis, qui nos suo redemit pretiosissimo sanguine, universis Ecclesiis earumque Episcopis seu Vladicis, Praelatis, Clero, et caeteris personis Ecclesiasticis ritus Graeci et Ruthenorum, haec omnia jura, libertates, modos, consuetudines, et immunitates universas, duximus in perpetuum concedendas, et praesentibus concedimus, quibus omnes Ecclesia Regnorum nostrorum, Poloniae et Hungariae etc., earumque Archiepiscopi, Episcopi, Praelati, et caeterae personae Ecclesiasticae uti fruuntur atque gaudent. Volumus insuper et praesentibus decernimus, quod a modo nullus Dignitatorum, Capitaneorum, Officialium, Terrigenarum et caeterorum subditorum nostrorum cujuscunque status et conditionis existunt, et praecipue Regni nostri Poloniae praedicti, singulariter autem terrarum nostrarum Russiae, Poloniae et aliarum ipsis annexarum de jurisdictione praefatorum Episcoporum, Vladicarum et Praelatorum ejusdem ritus Graeci et Ruthenorum, sed neque de judiciis Sacerdotum seu Plebanorum ipsorum, imo de causis matrimonii aut divortiorum se deinceps impendant quoquo modo, non obstante quavis consuetudine ad hactenus in terris praescriptis quomodolibet in contrarium observata. Praeterea ut iidem Episcopi seu Vladicae caeterique Praelati et Ecclesiasticae personae saepe dicti ritus Graeci et Ruthenorum vitae adminiculis sustentati, ad laudes Deo exolvendas eo commodius intendere possint, ipsis et eorum Ecclesiis universis in Dominiis nostris ubique existentibus omnes villas et possessiones quaslibet, quibuscunque nominibus censeantur: quae ab antiquo ad ipsas Ecclesias pertinere videbantur¹⁾, et per quascunque personas

¹⁾ На поляхъ: Dla uniey imiona cerkiewne są przywroczone Rusi.

et in quibuscunque terris et districtibus nostris in praesens habitas, cum omnibus eorum juribus pia mansuetudine duximus restituendas, et restituimus per praesentes temporibus in aevus successuris, harum, quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio litterarum. Actum et Dat. Budae, Feria Sexta proxima ante Dominicam Oculi, anno Domini 1443. Praesentibus etc. Dat. per manus Magnifici Ioannis de Koniecpole, Regni Poloniae Cancellarii, et Petri de Szekocin, Vicecancellarii Fidelium nostrorum sincere dilectorum. Ad relationem Magnifici Petri de Szekocin Regni Poloniae Vicecancellarii praedicti“.

Un. Atoż masz ten przywiley, że wolności duchowni Ruscy nie mieli y dobra im woyną pobrano nie dla wiary, ale iak to nieprzyiaciołom, że dla uniey y wolność y dobra są przywroczone Rusi uniackiey. Bo dato, żeby dobra były fundowane od schismatykow, ale krolowie Polscy wstępem woennym to pobrali. Wolno czynić było z niemi co chcieli ale krolowie Polscy wstępem woennym to pobrali. Wolno czynić było z niemi co chcieli, ale dla uniey wroczone są quasi postliminio. Iuż tedy te dobra cerkiewne może rozumieć iakoby od Władysława tego darowane duchownym Ruskim dla uniey, bo per bellum Rusacy desierunt esse Domini.

¶(crp. 63.) *Sch.* Nie długo ta miła unia trwała. A myśmy in usu tych dobr byli cerkiewnych y wolności. Bo iako Patryarchowie zaniechali iey, my iey też, iako posłuszni synowie, zaniechali.

Un. Swym się kozikiem zacziesz. Bo tym barziefy przeciw wam idzie. Dla uniey wolność ta dana była, y dobra cerkiewne przywrocowe wam są, żeście ią przyięli, słuszną też, abyście do nich nie należeli, żeście ią nie pokinęli. Bo cessante causa motiva legis, cessat et lex:*) Trangenti fide, fides trangatur eidem. Trzymaliście tedy schismatycy dobra unitow Rusi y trzymacie impertinenter et nullo. A co się tknie posłuszeń-

*) Cessante causa motiva legis, cessat et lex.

stwa waszego, to iest, irrationabile wedle św. Pawła. Bo kiedy się trafiło, że Patryarcha zschismatyczał, to Ruś za niemi często szła, a kiedy unit był toście wy Repugnantes byli.¹⁾ A za jakie obedientia? A zwłaszcza, że się chwalicie, iż przodkowie wasi Isidorusa Metropolitę Ruskiego, który był unitem y kardinałem na soborze Florentskim, przodkowie nasi wygnali y do schismy się wrocili.²⁾ A niemasz co chwalić probatis meliora, deteriora sequimini, sententia Philozopha Greckiego.

Sch. Atoż przecie uniey potym Florentskim rozboiu, albo chcę rzecz soboru, nie było, aż do tych czas³⁾.

Un. Przecie ty cuduiesz, obaczysz się da Pan Bog, gdyżmy w miłości chrześcijańskiej te mowy mamy z sobą. Y temi czasy unia przeplatała się Ruskiey cerkwie z Rzymską.⁴⁾ Była unia in anno 1476, kiedy do Sixtusa 4 Papieża wszytka Ruś z Misalem Metropolitą swym sobornie pisała.⁵⁾ Ale się przypatrz, iako się Patryarcha Carogrodzki z swoiemi cerzami w schisną odrzuciła, tak też zguba Carogrodu nastąpiła.⁶⁾ Bo wszytkie wschodne państwo y Carogrod Turczyn pobrał. Nie chcieli bydź unitami z Rzymianami, są teraz unitami z Turczynami.

Sch. Ale też wolności nasze są zaś odnowione, przez krole Polskie wedle Synopsisty, zwłaszcza in anno 1501.

Un. Tu nic nie należy do tego. Bo w tym prawie tylko iest declaratya o chrzcie, że wolno Ruskim duchownym chrzcić. A taki iest chrzest y Rusi, iako y u Lachow. Gdziekolwiek kto ochrzczony będzie, byle w imię św. Troyce chrzczonym był, ważno iest. O czym są kanony cerkiewne⁷⁾. Za Alekxandra krola Polskiego, dopiero poczęło się Ruskie schisma odnawiać, podobieństwo iest in anno 1501⁸⁾.

¹⁾ Obsequium vestrum sit irrationabile.

²⁾ На поляхъ: Ruś schismatyczna w posłuszeństwie nie ostrożna.

³⁾ На поляхъ: Jeśli unia była po soborze Florent.

⁴⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Rut. Schism.

⁵⁾ Loc. sup. cit.

⁶⁾ Constantinopol wzięty od Turkow.

⁷⁾ Bar. A. 309. 314. Syn. Avel. an. 314.

⁸⁾ Ruś iako dawno schisną odmówiła. Loc. sup. cit. An. 1502.

Bo ten mając żonę Helenę Moskiewkę schismatyczkę, dopuścił być Metropolitą Kiiowskim nieiakiemu Ionasowi Moskicinowi.

Sch. Są też y konfirmaty od Krolow Polskich naszych, Ruskich praw y wolności, ale mianowicie od Zygmunta Augusta in an. 1550, wedle Synopsisty, zaczym prawa nasze ważne.

O confirmatiach praw y wolności Ruskich duchownych.

Un. Odpowiedam na to confirmacie tych wolności: tak ważne są, iako res confirmata¹⁾. Ieśli res confirmata, to iest przywilej Władysława, krory Rysi dany dla uniey, nie ważny iest tej Rusi, która unią porzuciła przez to porzucenie, to cteż y confirmacie nieważne. Bo wiem quod ab initio vitiosum est non potest tractu temporis convalescere²⁾, et nihil est tam naturale, quam eo genere aliquid dissolui, quo solligatum est. A przywilej yiego confirmacie iż plerumque są praeter jus commune, y ad instantiam, a pod czas importunam, albo informationem, a często siuistram apud priuilegiantem seu confirmantem per priuilegiandum seu confirmandum uproszono bywaią (Nie o tych się przywilejach mowi, które motu proprio bywaią, bo te inszą auctoritatem mają³⁾), tedy iuxta Iur. Consult. strictissimas mają mieć nie largas interpretationes, [(ctrp. 65) tak żeby się nic nie zchybiło przyczyny gdyż każdej ustawy iest przyczyna, która monet Legislatorem seu Priuilegiantem, dla ktorey przywilej albo confirmatia dane są⁴⁾]. Która przyczyna motiua ieśli integra iest toć też y przywilej y confirmacia iego z tej przyczyny urosle saluari possunt: Iest⁵⁾ u Liuiusa Historika Rzymskiego że

¹⁾ Ff. de Regni Jur. Reg. 29. 210.

²⁾ Ff. de Regn. Jur. Reg. 35. sum. Silvestr. sup. Phot. Piuil. et Confirmatio Num. 123.,

³⁾ De interpretatione-Privilegiorum

⁴⁾ Causa motiva Privilegii consideranda.

⁵⁾ Liu. de cad. 34.

była lex Oppia, którą zbytki y strojne wyniosłości y nakłady białych głów na też stroie wielkie były ukrocone y okryślono stroie pomierne. Tego prawa causa motiua była niedostatek skarbu pospolitego na kończenie wojen y na zapłacenie żołdu żołdatom, aby dostatki białogłowskie zwłaszcza od złota kleynotow na potrzeby wojenne obrocone były. Gdy potym taki scisk y potrzeby gwałtowne ucihły ona Lex Oppia cassata et antiquata była. Bo cessavit causa legis, cessavit et lex. Tak też tu cessavit u Rusi schismatyckiey unia, tanquam causa motiua privilegii, necesse est ut itiam priuilegium cesset et confirmationes allegatae nihil operentur. Cuius est enim velle eiusdem est et nolle.).

Sch. Ale ty się niz tak dalece tunduimy na tym Władysławowym przywileju, duchownym Ruskim danemu, ale na prawach y wolnościach naszych przedtym.

Un. Wždyście ich byli utracili y z dobrami wojennym wstępem krolow polskich a nie mieliście ich aż ie Władysław wrocil tym przywileiem. Iuż tego nie wspominać coście nie mieli od Władysława dane wam nazad są imiona cerkiewne y wolności dla uniey, ztąd to trzeba rachować. Do tego przypatrz się tylko słowom confirmatiy tych. Iest tam aby Rus circa spiritualia obyczay dawny zachowała, a obyczay dawny iest ritus circa spiritualia, to iest obrzędy dawne. Ale żeby miały bydz schismata confirmane, nie wyslabizuiesz tego. Bo tych pozwalać pan świecki chrześciański nie może sine auctoritate summi Pontificis. A ritus Ruskie circa spiritualia (o ktore się Rus . . . by im popsowane [(**ср.** 66) były) nie są contra fidem orthodoxam sacramenta ecclesiae y auctoritatem summorum Pontificum. A toż masz solutią taką na allegowane confirmacie tylko się dobrze przypatrz Frustra enim legis auxilium invocat, qui contra legem peccat. Regul. iur. Toż się wyczyta w confirmatyey Stephani Regis a. 1585

⁴⁾ Ff. de Reg. sup.

de ritibus et ceremoniis, toż w confirmathey Sigis. 3 a n. 1588. to rozumey.

Sch. A na to co rzeczesz według Synopsisty że Metropolitowie nasi Ruscy bywali od patryarchow po tym przywileiu y confirmatiach, iako in an. 1557, 1567. Więc incorporatie Rusi y ziednoczenie Slachty Ruskiey z Polską in. anno 1568, 1569. Więc confederatie nam poprzysiężone in anno 1573, 1586. Więc obietnice częste a statibus Regni et M. D. Lit., że wolności duchownych Ruskich miały bydz confirmowane. Więc decreta y insze aż do tych czas.

Un. O patryachy nic nie mowię, bo nie masz co mowić. O wolność Slachty nie mowię, bo nam idzie o wolnościach duchownych Ruskich, które zawisły były z przywileiu Władysława krola. O obietnice—obiecowano, a nic nie sprawiono Ex non ente uczynić Ens¹⁾, nie człowiecza iest. Znać że niepewne macie prawa wolności Rusi duchowney, bo się ustawicznie na Seymach upominacie confirmathey seymowych. Confederatie z heretykami czynicie, które iako niezbożne y nieporządne wagi niemają, bo są retragantes Sedi Apostolicae. Mieycie unią nazad też prawa będą. O to za sprawą S. Ducha niektora Rus wasza temi czasy obaczywszy²⁾ błąd swoy y utracenie wolności dla zrucenia Uniey przodkow swych, do iedności cerkiewney wrocili się, a zatym wolnościami bezpiecznie się szczycący, wmnostwo rosna, a schismatycy nieporządnie sobie przypisują te wolności. Których praw y wolności od Papieża in. a. 1595³⁾, iako sam Synopsista pisze, confirmatią otrzymali y na Brzeskiem prawdziwym Synodzie tę unią ztwardzili.

[(стр. 67) *Sch.* Nie wszystka Ruś o tym wie y nie pozwalala, aby ci uniacy po confirmatią do Papieża posylali, zaczym ta confirmatia za nic. Bo quod omnes tangit ab omnibus approbari debet (regul. iur.), a iedna iaskołka wiosny nie czyni.

Un. Tak iest że nie wszystka Rus, ale ci osobiwie primates Ecclesiae, ktorzy unią z cerkwią Rzymską przyznali, na ktorych

¹⁾ Ex non ente nihil sit naturaliter.

²⁾ На поляхъ: Ruś się obaczyła uniacka.

³⁾ На поляхъ: Confirmatją uniacy od Papieża mają.

dosyć iest. Bo Nieuniaci nie są de numero Privilegiatorum, ale uniaci, bo per respectum uniey wolności y confirmacie zaszły.

Sch. Hippatlus Pociey Metropolita Kiiowski z swemi nie wielą niestatkow Rutckim y Smotrzyckim pod te czasy zakurzyli tą tak rzeknącą unią ¹⁾). Z których iuż iedni od nas pobici, drudzy podespectowani, trzeci tu w oczach naszych są obmierzli; gdyż nie dla nabożeństwa, ale dla łakomstwa y wyniosłości y nieposłuszeństwa do tego się udali. Bo y ten Smotrzycki Apologią, którą napisał przeciw nam, revocował in anno 1628 według Synopsisty powieści.

Un. Niemasz się czym chwalić że do uniey y zgody nieściągało zle ale to iuż zganiono dobrze. A co się tknie Rutckiego y Smotrzyckiego ²⁾). Ludzie byli duchowni żywota pobożnego, a widząc exorbitantie swoiey bracy z prawdziwey nauki pisma wydawali dosyć pobożne a uczone przeciw błędom y disuniom. Rusi swoiey baranefice y dowodnie. Których wy czytać rozważnie niechcecie in caput vestrum. Bo onemi Smotrzycki tak pokazał ³⁾), że puncta sahismatow są łączne do porownania y ziednoczenia tylko się obaczyć trzeba, a sribentow płochych Ruskich świeżych Zyzaniow, Orthologow, Philaletow, Clericusow Ostrogskich, iako opacznie piszących, odrzucić. A co się tknie rewocowania przez Smotrzyckiego Apologiey, to sinistre udaia. Czytaj in Paraenesi tego Smotrzyckiego a b Rut. schism. Czytaj protestatią iego na Pogibeli, inaczey znajdziesz. Udawacie to tym, którzy nie wiedzą statum rei y iakoscie z Smotrzyckim postępowali na swoich schadzkach quasi sobornych.

M i s c e l l a n e a.

Sch. Iuż tam chwał, iako chcesz, unitow, niedam się przeinaczyć z inszemi⁴⁾). Chwała Bogu, że complanatia zaszła. Ale gdyby

¹⁾ На поляхъ: Unici Biskupi Martyres.

²⁾ Apol. Smotrz. Orthodoxi.

³⁾ На поляхъ: Ieśli Smotrzycki Apologią swoię rewokował.

⁴⁾ На поляхъ: Ruś Schismatyczna łączy się z kozakami y heretykami przeciw Lachom.

była nie była pewnie z kozactwem Nizowskim, a z heretykami chcieliśmy o nie prosić. Sed praestat.

Un. Nie trzeba prosić tak, iako mi powiedano. Gotowa wolność tylko niech będzie społeczność cerkw. A co się tknie Praesidiarios, a wprzod kozakow,¹⁾ to intentia była nierozsądna. Nie pamiętali na to: Non facienda esse mala, ut bona acquirantur, który człowiek dobrze dobrego nabywa, ten prawdziwie dobry. A który człowiek do swego nabycia złego, wedle iego impressy dobrego, złych sposobow zażywa, zły człowiek iest. Aż to rozsądnosc takich patronow szukać swoich zamysłów w duchownych stankach, ktorzy, łaikami będąc, sami niemal nie wiedzą iako wierzą?²⁾ O postępках zakonnych nie pytały. Do tego ci mieli być patronami³⁾ waszemi, ktorzy nietylko, żeby was mieli bronić, ale waszemi poddanemi bywszy, Tatarow przez slaki puściwszy, plony oł was przez Tatary pobrane odbieraiały. Zaczynam wy u poddanych swoich swowolnych nietylko pomocy niemacie, ale u poddanych poddanemi iesteście, ktorzy gdy narokiem przeciw Tatarow na expeditie, albo wpadnienia do Turek poburzą się, a z swoich kucz wyiadą gromadnie (bo tylko w kupę ufaiały), iakie wam bezprawia, krzywdy y gwałty, płatek iaki na kiy wywiesiwszy, czyniały więcej. J poddanemu swemu, albo parobkowi musicie differować, czołem bicia. Kształtowni defensores intentiey waszych, egregii custodes ovium lupi. A ia wam tak powiadam: kiedyby kwarciane woysko nad niemi niewisiało, a z Polski się nie oglądali, tedy ci defessorowie wasi poddani, iużby panami waszemi byli, o wiarę mnieysza u nich dusza w ||(срп. 69) tele. Bożyszczce bud łaskaw. Odrodzili się kozacy⁴⁾ teraznieyszy od onych pierwszych, ktorzy za świętey pamięci Zygmunta I. krola Polskiego z młodzi ochotney Polskiey przeciw Tatarom nastali y Katholicy byli, a tylko przeciw poganom bez krzywd ludzkich stawiali się. Przemyślał Osman cesarz Turecki

¹⁾ На поляхъ: Strony kozakow.

²⁾ На поляхъ: Z kozakow nie obrona ale ciemiega.

³⁾ Similis simili gaudet.

⁴⁾ Bielski hist. Polski.

w Wołoszech od lat kilku przez drogę schismatu tego Polskę sub-
iugować, na co mu wasi Grecy perswasiami swemi pomagali,¹⁾ ale
Bog inaczej sprawił y sprawi. Lecz niedziwnie. Wasi Patryarcho-
wie w niewoli u Turka, wy też chcecie bydz u Tatarzyna, czego
Boże uchoway. Okazyey tedy ziednoczenia nie opuszczaycie. Bo a
fronte capillata, a tergo occasio calva, a dziękuycie
Bogu, że do tych środków coście myśleli nie przyszło. A co się
heretykow tknie, z ktoremi znowiliście się byli²⁾ dla dopięcia swych
intenczey, niedziw. Bo dato una absurdo, plurima absurda
sequuntur. Tak to bywa, że z schismatycztwa heretyctwo rośnie y
iak po obengu idzie. Tak też wasi Patryarchowie robili. Prima-
tum Ecclesiae Romanae wzgardziwszy, w wielkie heresie wpadli.
Wždy się wam było obaczyć,³⁾ żeście wy przecie bliscy są siebie,
Rzymianie z Grekami y z wami Rusią, niż z heretykami. My oboy
narod wierzymy w Boga w Troycy iedynego, iesteśmy chrześciance,
msze y modły za umarłe czyniemy, pościemy, Sakramenta cerkiewne
odprawuiemy, także invocationem SS. czyniemy, cbrazy y reli-
quie SS. w uczciwości mamy, zakonny żywot chwalemy, duchowne
swoie mamy traditiones Apostolicas y cerkiewnych wiele
trzymamy y insze społeczności między sobą mamy, oprócz ceremo-
niy circa spiritualia różności, ale y te nas nie dzielą od was.
A heretycy nic społku w tym z wami y z nami katolikami nie
mają,⁴⁾ sami sobie będąc przeciwni w naukach swoich kacerskich,
opócz tego com powie||(ср. 70)dział wyżey, że mają commune
z wami schismatykami, iż primatum y supereminentiam
cerkwie Rzymskiej powszechney znać nie chcą, y przeciw niey roz-
maite hańby czynią, a żenić się swym sinistrom pozwalają czym
was inescuią. Bo co się tknie schismat punctow te łączne do uspo-

1) На поляхъ: О войне Турецкой против Ляхом з побудки
Греков schismatykow.

2) На поляхъ: Strony heretykow.

3) На поляхъ: Ближшы są schismatycy katolików, Ruś Lachow,
niż heretycy.

4) На поляхъ: W czym spólność heretykow z schismatykami.

koienia,¹⁾ były animus w was P. Bog zporządził, y które iuż soborami są uspokojone, y iuż nie trzeba o tym mówić, co raz św. oycowie sobornie postanowili. Zaiste latet fraus heretykow tanquam geniminum viperarum. Bo oni zgola tak nasze cerkiew Zachodną,²⁾ iako y waszę Grecką odio prosequuntur plus quam Vatiniano y radziby nas obu zniesli ci Vangelistowie, a na dobra kościelne kły wędzą, radziby tak Łachow, iako y nas Ruś po Lutersku albo Calvinsku reformowali. A gdybyście baczni byli y chytróść ich zrozumieć chcieli, moglibyście mówić: abite filii tenebrarum.³⁾ Idte k biesu, ne czuďte, ta pak my ne durnowe. Tożci też przed tym chcieli variantes Confesstonalistowie Augsburscy,⁴⁾ kiedy, spisawszy punkta swej wiary w Tubingu, posłali sub censuram Patryarchy naszego Carogrodzkiego niegdy Hieremiasza, chcąc go też sobie mieć za Patryarchę, a wyuzdać się z zwierzchności Papieskiej. Ale iak ich ten Patryaraha, choć schismatyk, iako ostrożny, w tey wierze postrzegłszy ich wilczey chytróści y parszywości, przystoynie odprawił responsami swemi;⁵⁾ czytał sobie a osobiwie trzeci respons iego, które responsy według Sokółowskiego⁶⁾ theologa, kanonika Krakowskiego y profesora sław. akadem. Krakowskiej, ex zelo Christianitatis et Catholicismi heretykow oppugnatora, sami heretycy z greckiego na łacińskie przetłumaczyli y w aktach publicznych Tubingskich y scriptach Theologow swoich Wirtembergskich o Augsburskiej confessiey po Łacinie y po Grecku wydali. Takiemby kształtem wam schismatykom odprawić heretykow przystało było y mówić im: Bliższyśmy są Łachow katolików, iak względem punktow wiary y

¹⁾ На поляхъ: Schismata łacne do uspokojenia.

²⁾ На поляхъ: Heretycy nieprzyjacieli są tak Grekom, iako Łacinnikom chrześcianom.

³⁾ На поляхъ: Nie trzeba im wierzyć.

⁴⁾ На поляхъ: Ślali heretycy Ausburskiej confessiey do Patryarchy Carogrodzkiego Heremiasza, aby ich pod swoją wziął zwierzchność.

⁵⁾ На поляхъ: Nie chciał przyjąć ich dla heresiey.

⁶⁾ Censura Eccles. Oriental. Sokolovii.

ceremo||((срп. 71)niey tak dialectu, samsiedztwa, obyczaiow, stroiu, armaty, animusu, źródła iednegoż słowiańskiego, niż was heretycy, ktorym nieszło oto, aby was promowowali, ale żeby swego heretyctwa świebody przy was došli y was y Lachow zarazą swoją zarażali. Alboście chcieli z niemi w heretyctwie być?

Sch. My się z niemi nie bratamy, ale iż do nas się też wiazali, a agitur de dissidio religionis nieodrzucałiśmy ich nie dla przyjęcia ich heresiey, ale abyśmy śnadniey wolności dostąpili, w kupę się złączywszy, a z kozakami się porozumiewszy: funiculus triplex fortius ligat. Bo znać, że był Pan Bog za niemi teraz.

Un. Zkądże to znać, że P. Bog za heretykami?

Sch. A za nie iawno, że za powodem Gustawa xiążęcia Sudermańskiego ¹⁾ przeciw Polakom y cesarzowi chrześciańskiemu heretykom się szczęśliwie powodzić y do wolności swojej religiey przychodzić poczynąło, przeto my też z niemi złączywszy się prędey intentiey naszych dostąpilibyśmy byli, imiona cerkiewne od unitow odebraliśmy, a iarzmo to woli w religiach z siebie Lachow zrzucilibyśmy.

Un. Nierozsądny to był discurs, że szczęście ma z sobą Gustaw, ergo Boga ma ²⁾. Nie idzie za tym. Ale tak było discurować. Iesli ma szczęście wedle Boga, to szczęście prawdziwe. Iesli nie to, obłudne, ktorego in transversum poda. A że nie wedle Boga, iawno. Bo przeciw katolikom prawowiernym, owcom Chrystusowym, woynę podnosi, a prawa żadnego do tego niema, zaczym to szczęście iego nieszczęście. Większych P. Bog dopuszczał na katoliki persecutorow, onych Neronow, Diocletianow, Deciusow, Iulianusow y inszych Cesarzow y Rzymskiego Państwa naieżdczow: ³⁾ onych Gottow, Uandałow, Alanow, Tatarow, Hunnow, Longobardow, Tur-

¹⁾ На поляхъ: Iesli się prawdziwie szczęściło Gustawowi y heretykom przeciw katolikom.

²⁾ На поляхъ: Nie każde szczęście godno tytułu szczęścia.

³⁾ На поляхъ: Rzym wiele miał nieprzyjaciół y katolicy a... zagineli.

kow etc., a przecię pokarawszy za grzechy Bog katolików, Rzym Rzymem iest y państwa iego, a ((стр. 72) nieprzyiaciele ztalieli a facie Bożey woli y żaden z nieprzyaciół niezwoiował stolice Apostolskiey Rzymskiey postronny: by były niezgody wewnętrzne nie zaszkodziły. Y tak mogliście sobie mówić, że ten Gustaw nie prędzey przestanie z szczęściem swoim aż go Bog sam zniesie. Bo portae inferi non praevalerunt contra Ecclesiam Christi Petri petram. Do tego coż miał za szczęście? Nie wojenną ręką nie wziął tylko co mu heretycy zdradliwi nagotowali y podali, z nim się zmowiwszy; ¹⁾ ale gdy się mu kto szczerze opierał in vanum laborabat. To tak było discurrować. A toż że szczęście iego nie wedlebożne było, przeto od niego wierzgnęło y zginął, nie zwoiowawszy katolicytwa ani papiestwa dostąpiwszy. ²⁾ Takby też y z wami było, iako z temi, którzy złemi szrodkami a nie od Boga chcieliście iść w zamysłach swoich.

Sch. Nie mówię, że P. Bog z Heretykami iest ³⁾, ale że za Heretykami, to iest że pomocnikiem za niemi iest.

Un. Iesli P. Bog z niemi nie iest, to pewnie y za niemi nie iest. Ze P. Bog z Abrahamem, Isaakiem, Iakubem, Moyzesem, Iosuem, Dawidem y inszemi ludzmi świętobliwemi na woynach przeciw nieprzyiacielom, tak Bożym iako y ich był, toć za niemi był y bił a że z ich nieprzyaciółmi nie był, przeto też nie był za niemi, ale przeciw nim. Iesli tedy z Heretykami nie iest, toć z nami y za nami iest. Si Deus nobiscum, quis contra nos? Bo on Bog nasz y obrońca owiec swoich, nie kozłów Heretyckich, którzy z owczarnie Christusowey wypadli a Metaphormosim wilków drapieżnych na się wzięli. Iesli tak rozumiesz, że Bog za Heretykami iż wołował Gustaw katoliki, tedy nie tak za Heretykami, żeby katoliki miał znieść, ktore sam fundował, tylko żeby przez Heretyki pokarał ie, a pokarawszy, pożałował. Atoli Gustaw już też ustał y który się

¹⁾ На поляхъ: Gustaw nigdziey nie wygrał, tedy zdradliwie heretycy nie pomogli.

²⁾ На поляхъ: Szczęście odmienne.

³⁾ На поляхъ: Iesli P. Bog z heretykami y za heretykami iest.

czynił Augustem zabity iest nie z dobrym Heretykow gustem. Bo cucurrit adversus Denm erecto collo, et pingui ceru((czp. 73)ice armatus erat.¹⁾ Ale my katolicy mowiemy: śmieley że Bog y z wami y z niemi nie iest. Bo iako Heretycy wilkami tak wy schismatycy wolkonami iesteście cerkwie Chrystusowej nieprzyjaciołami, która ma trwać usque ad consummationem saeculi a petra Petri mocno stać. Do takich tedy media schitmatykom udawać się nie rozsądno było.

Sch. Mysmy niedbali nic, bylesmy ładniejszą drogę mieli do wolności religiey swey iakożkolwiek gdyż Gustaw dla podobney wolności heretykow wojue podnosił.²⁾ Ani się barzo radycie, że Gustaw zginął, narodzi się takich Gustawow więcej ieszcze, to nie koniec. Nie mowcie: hup aż przepłyniecie katolicy.

Un. Nie dla wolności tak dalece Augustańskiej confessiey Gustaw woiował,³⁾ ale raczej dla habere. Aż Gustawowi o wolność religiey heretyckiey szło kiedy niedawno pewną rześć Moskwy zdradliwie zagrabił. Wiara katolicka ani Iezuici z inszemi zakonnikami nie zawadzali mu tam raczej o habere. Y owszem do wiary Moskiewskiey heretykow Niemieckich żołdatow tamże naprowadził. Aż mu szło o tę wolność kiedy w Iflańciech Rygę wziął w ten czas kiedy expeditią wielką przeciw Turkom w Wołoszech Polacy mieli, tylko raczej o habere? A za y w Prusiech contentował się tym że swoich sectarzow animował, ale też przez irruptią a zdradnych heretykow z niem się porozumienie kilka miast od Polski oderwał, a aż nie dla habere? A co powiadasz że Gustawow się więcej narodzi. Tedy tak tez narodzeni skończą, iako narodziciel: iakoż P. Bog cudownie y onych y ich factie sności. Haeresis tedy choć zakłóci przecie non praewalebit, nadzieia w Bogu, który w prawdzie nieomylny iest. Nam laqueus conteretur et Catholici liberabuntur, Haereticorum autem mensa coram ip-

¹⁾ Iob. 5.

²⁾ На поляхъ: Gustaw zginął, Gustawianie żywi.

³⁾ На поляхъ: Ieśli dla wiary Gustaw woiował.

sis in laqueum et captionem et in scandalum et in
rettibutionem illis erit.¹⁾

Sch. Niewiem dla czego Gustawa ganisz. Jeśli z tego, że z niewoli Cesarzskiej heretyków wyzwalał, kościoły y imiona kościelne katolikom odbierał, a heretykom rozdawał, niemasz go czego ganić.²⁾ A zaż też Lachowie, z wami unitami porozumiawszy się, tegoż nie czynią? ktorzy cerkwie nasze, manastery y imiona cerkiewne od nas odbierają a wam unitom rozdać ie. Toć Lachowie y z wami unitami tak dobrzy, iako Gustaw był w tej wierze. A turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum.

Un. Nie równay katolików Lachów y nas Unitów z heretykami y w tej wierze. Bo Ruś nasza uniacka to odbiera, co iey iest od was schismatyków, do czego prawa nie mieliście, gdyż nam Unitom, iako wyżey dowiodło się, wszystko przy wolnościach służy Ale Gustaw z heretykami odbierał to od katolików, co heretyckiego nie było nigdy, ale prawowierne katolickie. Bo nie od heretyków ani za heretyków nowonastających, ale od katolików y za katolików starych to wszystko budowano y fundowano było. Przeto consilium malum Consultori pessimum było. Ale gdyby się Niemcy z heretyczali obuczili że Gustaw y iego naśladowcy przecię tam panować nie będą y owszem znędziwszy Niemiecką Rzeszę y skarby wywiozszy onych ładać zostawią. A Papież Papieżem, Cesarz Cesarzem będzie, y katolictwo katolictwem.

Sch. A toli z tych zamysłów naszych nic. Bo puncta uspokojenia nas z wami unitami w religii pod terazniejsze ziały stanów koronnych y W. X. L. zaszyły za pracą y usiłowaniem Króla I. M., ktorem się kontentuiemy. J to nie masz co chwalić, że wasi iako na on zjazd Brzeski in anno 1596, tak y na Electiey K. I. M. blisko przeszły do tractowania o uspokojeniu was z unitami deputowali

¹⁾ Ad Roma. II.

²⁾ На поляхъ: Jeśli Gustaw odbierający kościelne katolikom na heretyki równy iest Lachom, odbierającym dobra cerkiewne Rusi Schismatyckiej na unity.

nie dosyć uczynił obietnicy, przecię się tym Patryarstwem szczycił. A choć ten tytuł Carogrodzki Biskupi sobie pisali, przecię Patryarchowie obraui po Pallium Patryarchalne do Papieżów ślali y bierali aż za żądaniem Cesarza wschodnego Constancyusa za poniewoleniem Alberyka tyrana na ten czas Rzymskiego ¹⁾, Ioannes 2 Papież Pallium Patryarchalne Theophilaktowi Patryarsze Carogrodskiemu z privileiem wolności używania takowego płaszcza bez pozwolenia napotym Papieżów in anno 934 posłał. A tak odtąd po Pallium Patryarchowie ²⁾ nie stali. Potym na soborze Laterańskim walnym in anno 1215 ten Patryarchat przypisano, ³⁾ na którym soborze byli Patryarchowie Carogrodzki y Hierosolimski y Biskupow 170. A toż masz tego Patryarchatu wywod prawdziwy nie od Concilium Niceńskiego 1, iako ten Synopsista opacznie napisał.

Sch. Przecię ty Baroniuszem dowodzisz, a inszych historykow miasz, ktoremu ia (nie?) we wszystkim wierzę.

Un. Wszakem ci powiedział wyżej, że Baronius³⁾ z inszych historykow wybrał, a immensum by to było opus każdego historyka za każdym punktem dowodu w krotkim tym czasie rozmowy naszej praesentować; onych Eusebiusow, Sokratesow, Sozomenow, Euagryusow, Iordanow, Curapatow y inszych wielu przewartuy sobie powoli wedle Baroniusa.

Sch. Ieszcze to mnieysza, kiedy Biskupi Carogrodzcy Patryarchami zostali, dosyć na tym nam że są naszej Rusi zwierzchni cerkiewni, od których my Ruś chrzest powzieli, choć ten Synopsista (ad cuius verba non iuravimus, w tey mierze poblądził: y koniowi na czterech nogach potknąć się często trafia) inaczey pisał. Puśćmyż to przecz. Chciał bym wiedzieć od ciebie, skąd te różności między Wschodnią y Zachodnią cerkwią urosły.

¹⁾ Bar. A. 934.

²⁾ Thom. Concil. Later. can. 5.

³⁾ На поляхъ: Ieśli Historiey Baroniusa ma być dana wiara.

O schizmatach, ich początku y rozmnożeniu.

Un. Nie tylko w tym, ale w wielu ten Synopsista zchibił prawdy. Zrzodło tej różności iest pyszna y bezprawna affektacya tego Patryarstwa. Bo gdy Papieżowie tego tytułu, iako kanonom soboru Niceńskiego przeciwnego a nie pożądnie wpisanego, nie pozwalali y zprzeciwiali się temu Biskupi Carogrodzcy, z gniewu upornego oderwawszy się od iedności cerkwie stoliczney Rzymskiej, co **(crp. 10)** dalej to gorsze y większe punkta schizmatow zmyślali y pisali; a pominałszy inszych,¹⁾ on Akacius za Simplicyusa Papieża in anno 467,²⁾ Arthemius za Agapita Papieża in anno 534 obranych³⁾ Ian⁴⁾, Pirschus⁵⁾, Pawieł y inszy ci wszyscy dla tej ambicyey się oderwali. Ktorych następny za do uniey, to iest iedności z cerkwią Zachodną na soborze Carogrodzkim szostem, na Trullu in anno 680, przyszli byli. Znowu to schizma ożyło in anno 692, także za powodem Kalinika, Patryarchy Carogrodzkiego, wiele kanonow od społeczności cerkwie Rzymskiej odrywających się pod tytułem y praetextem soboru 6 Carogrodzkiego na Trullu bez wiadomości y pozwolenia Papieżow nadpisali, ktorych⁶⁾ stolica Apostolska Rzymska wszystkich przyznać, tylko niektore przybrawszy, nie chciała. O co y Papieżowie od Cesarzow⁷⁾ y Exarchusow ich na zdrowie swoje następowanie z podszczuwania tych Patrzyarchow miewali,⁸⁾ ktore schizmata potym na siódmym soborze Niceńskim 2, za Tarasiusza, Patryarchy Carogrodzkiego, in anno 787 są ukcione.⁹⁾ Wbudził znowu schismę mianowanowany Photius, ktory Ignaciusa, Patryarchy świętobliwego, w społeczności z cerkwią Rzymską będącego, z Patryarstwa Carogrodzkiego gwałtownie zrzuciwszy, a sam to Patryarstwo

¹⁾ Bar. A. 467, 488.

²⁾ Bar. A. 534.

³⁾ Bar. A. 587.

⁴⁾ Bar. A. 641, 648.

⁵⁾ Bar. A. 647.

⁶⁾ Bar. A. 680, 692, 787. 7 con. Nicen. A. 787.

⁷⁾ Loc. supra citat.

⁸⁾ Bar. A. 692, 701, 705, 708.

⁹⁾ Bar. A. 787, 7 con. Nicen. 2. A. 787.

osiadłszy, iż od Mikołaja, Papieża in anno 858 obranego ¹⁾, chociaż o społeczność prosił potwierdzenia, nie miał, schismata umorzane, ze złości przeciw stolicy Apostolskiej, wbudził, zborzysca nierządne zakupił, prawa cerkiewne stanowił, tyranizował, do podpisów swego zborzyszcza duchownych mocą y gwałtem niewolił, scripta fałszywe zelżywe, podrzutkowe, potwarliwe przeciw stolicy Apostolskiej Rzymskiej pisał y publicował ²⁾. O co na ósmym soborze Carogrodskim walnym anathemowany z swoimi actami, był od Patryarstwa odsadzony, a Ignacius znowu na Patryarstwo posadzony.

Sch. Pohody lisze mało. Graecy y Rus tylko soborow **ⲙⲉⲧⲣⲉⲛⲁ** 11) siedm tych, ktoreś mianował, przyznawamy,—o inszych nie chcemy wiedzieć.

Un. Nie przeryway mi aż dopowiem, będziesz o tych soborach mowił, a słuchay daley. Po śmierci tego Ignaciusa tenże Photius na toż Patryarstwo za Bazylusa Macedona Cesarza wschodnego, a za Papieża Iana 8, in anno 879, społeczność obiecawszy, wpłatał się, a iako zły ptak zle spiewać był zwykł, znowu zborzysko zgromadził ³⁾ in anno 880, w Carogrodzie, na którym swoje schismata y picrwsze haeresie zapisawszy, do podpisów duchownych y posłów Papieskich, na to mandatu od Papieża niemających, przymusił. Który to Photius w swoich zradach posłakowany od Papieżów, ⁴⁾ Marina I, anno 882, Hadriana 3, anno 884, Stephana 5, anno 885, obranych etc., z zborzyszczami y actami wszytkiemi iego wyklęty iest, a przez Leona Basilidesa Cesarza wschodnego wygnany, niewiedzieć tedy zdechł. ⁵⁾ Po którym iedność była cerkwie Chrystusowej, która się niżej dowiedzie. Nastal potym Patriarcha Carogrodsky Michał Cerularius circa annum 1054, ⁶⁾ który zamorzone schismata y haeresie wzruszył był, ale potym za Alexiusa Carogrodskiego a Triderika Rzymskiego Cesarzow, a za Innocenciusa 3 Papieża, in anno

¹⁾ Locis supra citat. de Photio.

²⁾ Loc sup. citat. Bar. A. 869.

³⁾ Bar. A. 880.

⁴⁾ Bar. A. 884, 885, 886. 887, 888.

⁵⁾ Bar. A. 1049.

⁶⁾ Bar. A. 1053.

1215, na soborze Laterańskim (na którym Patriarchowie Constantinopolsky y Hierosolimski z inszemi Graekami byli) do iedności przyszedł był tak, iż potym Cesarz Constantinopolsky Piotr od Papieża Honoriusza III, in anno 1216 obranego, w Rzymie, w kościele Laterańskim, na Cesarstwo Carogrodskie koronowany był.¹⁾ Znowu to schisma odrodziło się: ktore potym przez ziednoczenie cerkwie Graeckiej y Lacińską za Michala Paleologa, Cesarza Carogrodskiego, a za Papiera Grzegorza 10, na soborze Lugduńskim in anno 1274 zniesione iest.²⁾ Naostatek na zborze Florentskim in anno 1439, za Papieża Eugeniusza 4 w zgodzie skończonym, po wielu y długich disputacyach strony schismat, ziednoczenie (срп. 12) między Lacińską y Graecką cerkwią stało się.³⁾ Na tym soborze był Cesarz wschodny Ian Palaeolog, y Patriarcha Carogrodski Ioseph, y Metropolita Ruski Isidorus y inszy Graeccy duchowni. Ale y ta unia po niektorym czasie rozerwała się przez Graeki. Ktorego schismatu wasza Ruś trzyma się. A toż przełożyłem ci, schismatyku Rusinie, że Wschodne cerkwie a osobliwie Carogrodzka w schismata y w haeresie często wpadały:⁴⁾ zaś się obaczywszy do iedności z cerkwią Zachodną przychodziły. Iako wiele Graekow onę opisało, ale teraz naprętkie list Studity Graecką świętego cudotworce, męczenika, w dyptychach będącego Graeckich, przywodzę, który pisał do wszytkich dla obrazoborstwa cierpiących. Między inszemi słowami te są o cerkwi Rzymskiej y Carogrodzkiej:⁵⁾ „Kościoła się powszechnego trzymajcie. Bo Carogrodski kościół iest podsiewanie haeretykow. Który ma na teń zwykły y zawolany obyczay, iż się od inszych kościołow odrywa.“ Ktorego listu y inszych do zalecenia stolice Apostolskiej Genadius często przeciw Graekom, sam Graekiem świętobliwym bywszy, używa. A toż swoich Graekow Carogrodzkiej cerkwie oderwancami nazywa ten święty męczenik Studita. Za którą niestateczność y

¹⁾ Plat. de vit. Pontific.

²⁾ A. 1273. Th. Concil.

³⁾ Thom. Concil. A. 1439.

⁴⁾ На поляхъ: Schismata od Carogrodzkiej cerkwie są.

⁵⁾ На поляхъ: Studita Grek peknie wymalował schisma Patriarchow Carogrods.

upor Pan Bog y herstow schismat śmiercią ladaiaią wielu karał,¹⁾ iako oni: ²⁾ Acatius³⁾, Kalinik⁴⁾, Photius y Cerularius Patryarchowie Carogrodzcy, swoimi ochydzeni, od Cesarzow wygnani, marnie pozdychali y pozdychami nieuraczeni są,⁵⁾ y pogaństwo Machomeckie Saraceńskie y Tureckie na nie dopuścił, takież wschodne państwa z cerkwiami, z świętościami y ozdobami cerkiewnymi przez pogany te opanowane są y y Patriarchie wszystkie cztery z swoimi duchownemi do tych czas w niewoli Tureckiej ięczą y stękaiają.⁶⁾ A że niechcieli głowy słołice Apostolskiej Rzymskiej w iedności wiary y nauki Chrystutomey słuchać, teraz Graeckie państwa Turczyna słuchaiają. Iako im to Mikołaj ś. Papież w liście swoim prawie duchem ||(13 ctp.) prorockim, do Cesarza Constantinopolskiego Constantyna Palaeologa (gdy unią rozrywać Patryarchom pomagał) in anno 1451 pisanym, strofuiąc go o schismata, obiecował y onemu karaniem Bożem groził w te słowa: „Boysię karania Bożego, aby się tak niestało, iako nad onym niepłodnym figowym drzewem, ktore do trzech lat okopane y gnoiem obłożone bydz pozwolono było, a potym iesliby zostało niepłodne, aby po trzech leciech było wycięte, żeby y ziemie nadaremno niezastępowało.“ Dziwna rzecz iest, że po tym pisaniu we trzy lata Turcy Constantinopol opanowali in anno 1453, za Constantina tego Cesarza, tam zabitego. Proszę cię, co też tu widzisz ieszcze w tym upadku Constantinopola?

Sch. Nie mogę się domyślić. Powiedz mi.

Un. A to-to. Ten Constantinopol miasto iako Constantina wielkiego Cesarza Rzymskiego, ktory miał matkę Helenę, dla iedności wiary powszechney wyniesło się było; tak też za tegoż imienia Constantina Palaeologa Cesarza y tegoż imienia Heleny, matki iego, dla rozerwania iedności wiary powszechney za pokaraniem Bożym przez

¹⁾ На поляхъ: Dla schismat P. B. wschodne państwo podał Turkom.

²⁾ Bar. A. 488.

³⁾ Bar. A. 703.

⁴⁾ Bar. A. 1044.

⁵⁾ Bar. A. 1058. Hierusalem święte A. 635. Bar. A. 636. Constantinopol A. 1453. Cael. Aug. Cur. lib. hist. Sarac.

⁶⁾ Mel. Smotrz. Apolog. et ejud. fid. proces. S. Spiritus.

Turki zniżone iest y odpadło od chrześcian.¹⁾ Iako też za Iuliusa Augusta Imperium Rzymskie Monarchicum powstało: tak też za tegoż imienia Augusta także Imperium ustało y w tyranią poszło,— y inszych wiele naydziesz.²⁾ Iako Iornandes Historik mowi: „In eis saepe regna deficiunt, a quorum nominibus inchoantur.“³⁾ A Ruś zaś nieposłuszna stolicy Apostolskiej a do Graekow schismatykow wiążąca się, sąsiadow sobie Tatarow, z inszego kraiu od morza Caspiyskiego in anno 1212 zabległych, dostała, od nich ustawiczne intestatie mająca.⁴⁾ A stolica Apostolska Rzymska trwa y trwać będzie ad plenitudinem temporis od Pana naznaczona, chociaż bramy piekielne y rozmaici nieprzyiaciele przeciw niej powstawali y powstają, wedle słow Chryśła Pana, którzy non praevaluerunt nec praevalerunt. Bo wiara Piotra ś. w namiastkach iego nie ustaie. Zdami się tedy, żem ci wykłół oczy powieścią dowodną, że cerkiew y wiara była iedną Graekow y Lacinikow, aże scisury te piekielne z Carogrodzkich osobiwie praelatow pysznych wyszły. Czytay sobie historie wszelakie y latopisow.

Sch. Znam to dobrze, że Wschodny kościół z Zachodnym różnice między sobą w pewnych punctach wiary y nauki mają, ale kto przyczyną tego tu cardo negotii. Widzę, że tych różnic przyczynę kładziesz na Patryarchy Carogrodzkie (pod których my Ruś posłuszeństwem iesteśmy) w tym, że Graeci zwierzchności kanonow, ustaw, nauk, decretow, rad, decisiey objaśnienia wątpliwości w wierze Apostolskiej stolicy nie słuchali. A czemu też mowić nie mogę: że Lacińska cerkiew⁵⁾ od Graeckiej, a nie contra odrywała się y do tych czas odrywa, gdy na decisiey Graeckiej cerkwie Lacińska przestawać nie chciała y nie chce, wiedząc o tym, iż Evangelia na Wschód słońca pierwey przepowiadana, niż na Zachod była, y pierwey cerkwie były na Wschodzie, niż na Zachodzie, y nauka Evangeliey ze

¹⁾ Loc. sup. citat. Leona Chinen. Chalcoc. lib. 8. -

²⁾ Grant. Saxon. 1. 1 c. 33.

³⁾ Iornan. Gotl. histor. lib. 1.

⁴⁾ Herbor. hist. Pol. lib. 6, c. 6. Cromer. lib. 7, tit. Lesko 3.

⁵⁾ На поляхъ: Czy Wschodna cerkiew, czy Zachodna iest początką schismatu.

Wschodu na Zachod y do Rzymu przeniesiona iest. Toć tedy po-
winniejsza była y iest cerkiew Zachodna słuchać Wschodney.
A ieśli nie słuchała y nie słucha, toć tedy Lacińska cerkiew iest
odstępna, a nie Graecka. Qui enim prior tempore, potior
et jure. (Regul. jur.)

Un. Prawda iest, że Evangelia św. naprzod na Wschod słońca
przepowiadana była, ale przyday że przez duchowne, od św. Piotra
rozesłane; gdyż on iako pasterz od Pana postanowiony ¹⁾ o tym za-
wiadywał. Ten bowiem św. Marka Ewangelistę ucznia swego do
Alexandryey posłał y tam Patrem Patrum, to iest Patryarchę
postanowił. ²⁾ Pod którą Patryarchią była Metropolia Heradiyska, ³⁾
a Biskupstwo Carogrodzkie pod Metropolią Heradiyską. A toż wi-
dzisz, że wprzod ci wprowadzie in Oriente, ale za przodkowaniem
y naywyższem pasterstwem św. Piotra. Że powiadasz przeniesiona
iest ||(срп. 15) Evangelia ze Wschodu na Zachod. Tak iest: ale
nie z Carogrodu, lecz z Hierusalem; a przez kogoż, ażali nie przez
św. Piotra? który y w Hierusalem y w Antyochiey pierwey uczyw-
szy do Rzymu się przeniósł. ⁴⁾ Patryarcha Hierozolimski ieszcze by
był mógł tego argumentu zażyć, którego ty do Patryarchatu
Carogrodzkiego zażywasz, bo miał praetext pierwszości mieysca
przepowiedania Ewangeliy św., ale temu nieprzecznym był, bo wie-
dział, iż rząd y przodkowanie przy św. Pietrze było. Na który Pa-
tryarchat ⁵⁾ św. Iacob Alpheyczyk od św. Piotra postanowiony był,
gdzie tedy głowa wiary świętey widoma zasiadła, do tey członki
maią się ściągać y iey słuchać y particularne duchowieństwo
dependes ma bydź posłuszne uniwersalnemu y absolutnemu, to
iest pasterzom naywyższym w Rzymie stolicę od św. Piotra przez
męczeństwo zasądzona mającym. Nie Wschodna tedy cerkiew w tey

¹⁾ Loc. sup. citat.

²⁾ Actor. 89. Bar. A. 45. 57. 68.

³⁾ Bar. A. 41. 51.

⁴⁾ Bar. A. 325.

⁵⁾ Bar. A. 39. 45.

⁶⁾ Anic. et Anaclet. Papae in Epist. B. A. 31. 34. 167. 174.

wierze primatum, ale Zachodna ma. Zaczyn Wschodna odszczepna y z wami Rusią niezachodną.

Sch. Tak iest, że św. Piotr był xiążęciem Apostołom;¹⁾ ale namiestnikowie iego mogli też w błąd wpaść, ktorego błędu niechcąc wschodni Biskupi naśladować, odłączyli się od nich.

Un. *) Nigdy kościół Rzymski y Biskupi iego w wierze prawdziwej y nauce²⁾ nie pobłądzili. Iako też św. Studita Grek w listach swoich toż opowiada, tam możesz czytać. Bo są namiestnikami³⁾ opoki św. Piotra wiary, w ktorey tak był utwierdzony, że żadna pokusa z oney go zwalić nie mogła,⁴⁾ a on miał być Confirmator fratrum suorum in fide. Zaczyn iaką władzą y naukę podał, ktorey pomiestney cerkwi intra cancellos też podania tego trzeba posłusznym successorom bydz. Inakszą władzą podał Patryarchom, inakszą swoim namiestnikom zostawił: onym partykularną, tym uniwersalną. Iako to oprócz słów pisma św., ale y w testamencie św. Piotra,⁵⁾ w którym Clemensa ucznia swego takim pasterzem powszechnym ||(отр. 16) cerkwie Chrystusowej stanowił,⁶⁾ iako sam był od Pana postanowiony, czytamy. Był św. Piotr mocny w wierze, byli też y są namiestnikowie takowisz. Był on nauczycielem y primasem, byli też y są namiestnikowie iego. A toż to nierostropna, aby owce pasterza, a nie pasterze owiec mieli nauczać y paść. Przeto lubo by się lepiej y smarowniej co było zdało wschodnym pomiestnym Biskupom y duchownym w wierze, w nauce, w porządku cerkiewnych, tedy niepolegać było na swej opiniei, ale na decisiey stolice Apostolskiey, na tym zafundowaney przykładem Apostołow y starożytnych katolików. Zdałość⁷⁾ się też niektórym

¹⁾ Matthaei 4. Ioan. 1. Act. 4. 5. Loc. sup. citat. et infra de primatu S. Petri et Eccl. Rom.

²⁾ На поляхъ: Ieśli Zachodny kościół w wierze błądził.

³⁾ Con. Const. Pol. 3. in Trul. act. 4 et infra Bar. A. 817. 818. 826.

⁴⁾ Math. 10. 16. Mar. 3. Luc. 6.

⁵⁾ Ioan. 22.

⁶⁾ Clem. disc. S. Petri Papa epistola ad Iacob. Fr-em D-ni.

⁷⁾ Ioan. 20.

⁸⁾ Act. 15. Ad Galat. 1. Bar. A. 31. 45. 74.

uczniom Apostolskim w Antiochey y indziej za nauką Cherintusa y inszych, że chrześcianom trzeba się obrzezywać po żydowsku, ale na tym swym zdaniu niezasadzili się, lecz zdanie swoje pod decisią na soborze Hierozolimskim za czasow Apostołów świętemu Piotrowi podając, znając go za pasterza zwierzchnego y nauczyciela naywyższego. Tak też była powinniejsza y iest Wschodney cerkwi do Zachodney, stolice św. Piotra, udać się w wątpliwościach y na decisiey iey przestać. A toż masz na to krotką odpowiedź, że stolica Apostolska nigdy nie zbłądziła y zbłądzić nie mogła w wierze y w nauce Chrystusowej.

Sch. Widzę, że Grekom schismatism zadawasz samym.¹⁾ A zaś nie iest w historyach y w tym twoim Baroniusie, że schizmata były między Papieżmi, tak, że nie tylko dwu Papieżow, ale kilku wspoł y oraz dla niezgod y różnic obierano? ²⁾ iako Cornelius z Nowacyanusem, ³⁾ Liberius z Felixem, ⁴⁾ Damas z Ursicynusem, ⁵⁾ Bonifacyus z Eulalusem, ⁶⁾ Symachus z Laurencyusem, ⁷⁾ Bonifacyus z Dioscorusem, ⁸⁾ Silverius z Vigiliusem, ⁹⁾ Alexander z Victorem Paschalisem, Calixtusem y Innocencyuszem, ¹⁰⁾ Ioannes 21 z Nicolausem antipapami byli.

Un. Nie schismata to były, ale rozroźnienie cleru Rzymskiego w obieraniu Papieżow, albo przez Cesarzow, albo tyranow (срп. 17) na Papiestwo bez pozwolenia kanonicznego duchownego wsadzenie. Ale iakokolwiek był Papież obrany y posadzony, przecię rozerwania nie było w wierze katolickiey między niemi, iednaż wiara, iednaż powszechność. A schizma to właśnie się rozumie, kiedy duchowień-

¹⁾ На поляхъ: Iesli schismata między Papieżami bywały.

²⁾ Bar. A. 254.

³⁾ Bar. A. 352.

⁴⁾ Bar. A. 367.

⁵⁾ Bar. A. 419.

⁶⁾ Bar. A. 498.

⁷⁾ Bar. A. 530.

⁸⁾ Bar. A. 536.

⁹⁾ B. Plat. de vit. Pont. A. 1159.

¹⁰⁾ B. Plat. de Pont. A. 1316.

stwo namiestne, iako członki oderwą się od głowy stolice Rzymskiej w prawosławney wierze y nauce, przy którym schismacie zaraz się też w heresis wiąże y concomitantą ma. A Zachodna cerkiew lubo między sobą miała dissidia w obieraniu Papieżów, żadna się haeresią nie zmazała, ale Wschodnia odszczepiająca się wiele haeresiey narodziła. W wielu mieyscach wprawdzie naydziesz, że iakiekolwiek roznice między duchownemi schismatami się zowią largo modo sumendo; ale proprio, schizma takie się rozumie, iakie to w Graekach iest y w was Rusi.

Sch. Nie chwalsię tak barzo z temi Papieżami.¹⁾ A zaś nie byli między niemi żywota rozpustnego, okrutnego, łakomego, a s pogorszeniem owiec swoich?²⁾ Onych Formosusow,³⁾ Bonifacyusow,⁴⁾ Vigiliuszow,⁵⁾ Ianow,⁶⁾ Benedictow, y inszych wielu.

Un. Tak iest, znaleźli się.⁷⁾ Ale przewartuy tylko pilnie iako daleko więcej Patryarchow Carogrodzkich, choć pośledzey dobrze nastali. Bo oprócz schizmatyctwa y haeretyctwa rozpustnych wielu, bez pokuty zeszlých naydziesz. Papieżowie zaś rozpusty swe pokutą prawdziwą zmazywali w wierze y w nauce prawosławney cerkiewney trwali. Przyganasz kotle garcowi, ale upatrz, kto czerniejszy w tym.

Sch. A na to co rzeczesz,⁸⁾ co niektorzy historycy piszą, że po Papieżu Leonie 4, a przed Papieżem Benedictem 3, niewiasta Papieżem była, Ian nazwana?⁹⁾ A toż widzisz, że też około Papieżów błąd zewsząd.

Un. Po heretycku idziesz ze mną z twemi objectami. My mamy quaëstią o schismatach między sobą, który ich autor y

¹⁾ На поляхъ: Іесли Папіеже были злого жывота y przykładu.

²⁾ Bar. A. 891.

³⁾ Bar. A. 895. 896.

⁴⁾ Bar. A. 540.

⁵⁾ Bar. A. 931. 955. 912.

⁶⁾ Bar. A. 1031.

⁷⁾ На поляхъ: Carogrodzcy Patryarchowie rozpustni, odszczepni, kacerscy.

⁸⁾ На поляхъ: Іесли niewiasta była Папіежем.

⁹⁾ Marian.

promotor, a tyś z terminow ustąpił: iuż nie o wierze, ale o niewieście ||(*отр. 18*) gadasz. Ale y na tobym czas miał, po temu dowodnie bym ci odpowiedział racyami y historyami, że to fałsz. Bo kiedy ta niewiasta miała by bydź to iest circa anni Domini wedle udania baynego 853, żaden historyk, w ten czas żyjący, o niey w swych historiach nie pisał, iako Anastasius bibliotecarius, żyjący za Leona 4, Benedicta 3, Mikołaja 1, Adriana 2 Papieżow, y onych historie piszący: Ademar, Annomi mnich, Otto Frisingesis,¹⁾ y inszy historycy. Do tego w tym roku 853 ieszcze był Leo 4 żyw, a umarł in anno Domini 855. Po ktorego śnierci tylko dni pietnaście stolica wacowała, na którą był Benedict 3 obrany, iako ten Anastasius pisze; Ian Papieżnica zatym nie był y nie mógł bydź. A ta też baśń przez niepewne powiadacze y heretyki udana, iako ci samisz historykowie, ktorzy o niey, pośledzey żyjący, piszą, powiadaia, to iest Sigibertus, Martinus Polonus mnich, B. Platina de vit. Pontific, Luitbrandus Tycinensis, Florimundus, Onuphrius Pamuinus, y inszy. Ale tylko się do rozumu uciecz, sam to możesz powiedzieć, że to fałsz iest. Weś sobie przed oczy swoich Patryarchow nieunitow, ale schizmatykow, zwłaszcza choć Phociusa, Michala Cerulariusa, Niceta, więc też swego Clericusa Ostrogskiego Ruskiego. Obaczże, że ci wszyscy na to się udali byli, aby oderwania swego słuszne motiva y wielkie od stolice Apostolskiej mieli. Bo naprzod Photius Patriarcha Carogrodzki,²⁾ bezbożny schizmat ożywieciel, nieprzyziaciel główny stolice Apostolskiej, prawie pod ten czas, kiedy o tym Papieżu niewieście biał, na Patryarstwie Carogrodzkim brozdził. Także po nim Michał Cerularius,³⁾ podobny przeciwnik, chociaż wiele fałszow, calumnij, hańby, potwarzy, opaczności na poniżenie y ohydę y wzgardę zwierzchności Papieskiej pisali y publicowali, a przecię tey baśni w piśmach swoich szkalownych nigdy Rzymskiej stolicy niezarzucali.

¹⁾ S. Sigibertus. Martinus Pol. B. Plat. de vit. Pontific. Bielski hist. Pol.

²⁾ Loc. sup. cit. de Photio.

³⁾ B. A. 1053.

Sch. Bo podobno nie wiedzieli o tym.

Un. Mogli wiedzieć, a zwłaszcza Photius, który na ten [(otp. 19) czas żyw był, kiedy ta niewiasta miała papieżować, y kłócił się z Papieżami o Patryarstwo. Pewnieby byli ci schismatyarchowie na hańbę Papieżów tego nie pominęli. Insze kładą przygany nierządu Rzymskiej cerkwie, a tego by minąć mieli, którzy na rozmaite prawie potwarzy y ochydy by ić było y od Acheronta dostać przeciw Papieżów wyuzdali się byli. A tym barziej gdy Leo 9 Papież tego to Cerulariusa z haeresiey y odszczepieństwa strofując w liście do Greków pisany, położył te słowa: ¹⁾ „Iż kościół Rzymski nigdy niewiast y rzezańców nie miał na Papiestwie a Carogrodzki miał.“ Co rozumiesz, czyby był ten Cerularius z swoimi odherentami Grekami minął tę baykę? y nie odmierzyłby był? y ieśliby też był Leo Papież śmieie to niewieścistwo Grekom zarzucił, gdyby był czuł to, że też kiedyś niewiasta Papieżem była? Przyniesłby był na swoy grzbiet miotelkę. Insze dowody miłam, które sobie u historyków czytay, y da Pan Bog u mnie potym w inszym scripcie moim.

Sch. Ale to znajdujemy w historyach pisano, to znać że to było.

Un. Zła to y niepotężna conclusia, że niektorzy historycy pisali o tym, ergo była niewiasta Papieżem; ba pytać się o circumstance: kto to pisał? kiedy? iakim sposobem? dla czego? y ieśli to mogło bydz albo nie? A w historyach żaden lepiej pisać nie może, tylko ten, co oczy iego widziały. Żaden z tych historyków tego nie widział. Wiatr ułapili, wiatr przewiewaia, gruntu nie masz. Dłuższego trzeba z tobą czasu w tym o tym potym. Ale concluduiąc powiadam, iż schismatów autorowie są wschodni Biskupi, a osobliwie Carogrodzcy, ktoremi się wy Rusnacy nierozsądnie szczycicie. Mali corvi, malum ovum.

Ieśli Papież który heretykiem był?

Sch. Zaniechaymyż tey historyey o niewieście Papieżu [(otp. 20) na ten czas. Co rzeczesz na to, ²⁾ że też wasi Papieże w wierze

¹⁾ Bar. A. 1053.

²⁾ На поляхъ: Ieśli Liberius y Felix Papieżowie arianami byli.

pobłądzili? Liberius Papież in anno 352 obrany y iego antipapa Felix 2, a zaś oba nie arianami byli? Bo Liberius na Papiestwo przez Cesarza Constantiusa nie byłby był przywrocon, gdyby był w Syrmie na zborze secty ariańskiej nieprzyjął. A Felix zaś niebyłby też na stolicy Papieskiej zwoli Cesarskiej, gdyby był nie był arianem.¹⁾

Un. Krotko na to odpowiada. Dato, non tamen concessio, że Liberius arianismem się pomazał y Felix, ale czytaj daley a uważniey. Liberius w pokucie wrociwszy się znowu z ciemiegi wygnania na stolice Papieską przeciwnikiem był arianom, dla czego od tego Cesarza potym z Papiestwa wygnany był drugi raz, y tam na wygnaniu iako męczennik umarł.²⁾ Ale są wywody ludzi świętobliwych cerkiewnych, że Liberius w Syrmie pozwolił na tę sektę arianąską (ktorych na on czas trzy sekty były, a różniące się między sobą), która najmnieyszą obrazą Bostwa Chrystusowego była. Bo Homousion z katolikami nieprzydaiąc, tylko iakieś podobieństwo Oyca Boga z Synem Iezusem Chrystusem w Bostwie przyznawała, y to pozwolenie Papieża z wielkiej niewoli ciemiegi y dolegliwości było.³⁾ Ktore pobłądzenie Liberius pokutą potym męczenną nagrodił. A zaś też był Piotr św. xiąże Apostołów, gdy się Pana z przysięganiem zaprzął, nie pobłądził? A zaś y Marcellinus Papież, gdy dla pogaństwa na stronę wiarę katolicką odłożył, nie wpadł był w błąd? Ale ich błąd z boiaźni wielkiej przyszedł, zaczym ustami prawdy zeprzeli, ale sercem prawdę znali, a ten błąd ich potym pokutą serdeczną zmazany był. Felix zaś Papież, chociaż arianism podeyrzany był, dla sprzeciwienia się Cesarzowi temu o arianism śmierć ściętą męczeńską podjął. Dowod tego taki masz. W roku 1582 za Papieża Grzegorza 13,⁴⁾ przy kalendarza corrigowaniu y rewidowaniu, gdy sporka była między duchownymi w Rzymie, ieśli tego Felixa in Martyrologio położyć [(CTP. 21) y między świętami rocznemi, pod ten czas prawie złodzieie kościoł

¹⁾ Bar. A. 352, 355. Bar. A. ibidem.

²⁾ Bar. A. eodem.

³⁾ Math. 25. Marc. 14. Lucae 23. Ioan. 18. Bar. A. 296.

⁴⁾ Cicarell. in vitis Pontific. Gregor. 13 et aliis.

tytułu śś. Kosmy y Damiana w Rzymie wylupili, tam między skar-
bami należona iest tabliczka z tym napisem starodawnych liter:
Ciało św. Felixa Papieża y męczennika, który Con-
stantiusa potępił, to iest, wykłął. A toż, schismatyku, że ci
Papieżowie nie zhaeretyczali y owszem dla wiary prawdziwey a
sprzeciwiania się arianismowi męczennikami byli. Dla tego żaden
z tych Papieżów, którzy w błąd mogli wpaść, błędu swego uporem
nie popierał, ani go z kathedry desiniował contra fide[m] et doc-
trinam Ecclesiae Orthodoxam, iako wasi Carogrodzcy
Patryarchowie pobłądziwszy przy uporze drugich błędu ex cathedra
uczyli y desiniowali. Pobłądzić tedy iest ludzka, ale trwać w
błądzie y ieszcze drugich go uczyć diabelska.

Sch. A Honorius I Papież, in anno 626 obrany, azasz herety-
kiem monotelitą nie był, iako szosty sobor Carogrodzki świadczy? ¹⁾

Un. Honorius ten od Biskupów wschodnych za powodem Kali-
nika Patryarchy Carogrodzkiego monotelitą ²⁾ między kanony szostego
soboru Carogrodzkiego położony iest dobrze po śmierci iego. ³⁾ Ale
że ten Honorius monophisitą ani monotelitą nie był, y to położenie
w tak rzeknący synod Carogrodzki opaczne iest, słuchay, powiem ci
dowodnie oboie. Naprzód, że monotelitą nie był. Bo mu tego za
żywota żaden nie zarzucał y od wszystkich cerkiew (gdy się ta mo-
notelia zakrzewiała y iego w tym mniemania przez pisanie różne
miejsca dochodziły) za prawosławnego wrenika był, a był też praw-
dziwie. Sergius Patryarcha Carogrodzki z inszemi był monotelitą, iako
sami Grecy tego nieprą y sobor szosty Carogrodzki prawdziwy ma.

Sch. A zaś nie czytał listu odpisowego, który pisał Honorius
do Sergiusa Monotelity? ⁴⁾ z ktorego nauczysz się, iż w monotelic-
twie był; a słowa te prawie są w liście tym. Iż P. Iezus Chrys-
tus, (crp. 22) Syn y Słowo Boga, On sam iest ieden
Działacz albo Sprawca Boskich y ludzkich spraw,
pełne są piśma święte iaśniewy to pokazujące, etc. Z kto-

¹⁾ Bar. An. 626. etc.

²⁾ На поляхъ: Iesli Honorius I Papież heretykiem monotelitą był.

³⁾ 6 Conc. Costan. A. 680.

⁴⁾ Bar. A. 626. etc.

rego odpisu dowodzą przeciw Honoriusowi, że był monotelitą: to iest, że wedle dwu natur Boskiej y człowieczej, iednoż działanie było w personie Chrystusowej, a nie dwoie, według dwu natur, to iest Boskiej z ludzkiej powiadał, iako prawowierni Katolicy wierzyli y uczyli y uczą. Zaczym słusznie na tym synodzie monotelitą był ten Honorius poczytany.

Un. Nie Theolog ia, ale krotko odpowiem. Że z listu tego nie może byđ Honorius za monotelitę miany: bo nie mowi Honorius, żeby Chrystus miawszy dwie naturze (co tu *supponitur ex fide Catholica*) miał działanie ze dwu natur tych pochodzące iedno mieć, ale mowi, że persona Chrystusowa iednymże Działaczem była y spraw ludziom należących y spraw Bogu należących. Bo iako Chrystus Pan Bog prawdziwy był prawdziwym człowiekiem w doskonałości istoty człowieka, to iest: że z ciała y dusze rozumney prawdziwych był złożony, tak też dwie naturze, dwie woli y dwie operatie, to iest, ludzkie y Boskie ukazował. Ukazował, iako człowiek, ludzkie, ukazował, iako Bog, Boskie,—a iedenże. Iako to Maximus męczennik świętobliwie wywodzi y tego Honoriusa list prawowiernie tłumaczy. Więc Cyrillus y Ian Damascenus y Agatho Papież objaśniaią. O tym iednak disceptować Honorius rozumiał za rzecz niepotrebną, dając w liście tym (tylko daley czytaj) przyczyny, aby heretycy pochopu, to iest Nestoriani, albo też Eutyciani nie mieli z tey okazyey. A toż ten Papież monotelitą nie był. Przeto y tu sobie wspomni, co wyżej powiedziałem, że *dato non tamen concesso*, żeby Honorius pobłądził: ale prywatny list pisał takie mający rozumienie, iakom przełożył, ale o tym monotelictwie disceptować zakazał; ale *ex cathedra* nie publikował tego, iako waszi Patriarchowie monotelitowie: Sergius, Pirchus, Pawieł, Piotr y ||(ср. 23) inszi. Zaty m Honorius Papież monotelitą nie był.

Sch. A czemuż go między insze monotelity na szostym synodzie Carogrodzkim położono?

Un. Wszakiem ci powiedział, że to położenie opaczne iest¹⁾ y tak wywodzę drugi punct obietnice moiey. Ten Honorius I Papież

¹⁾ Bar. A. 626.

obrani in anno 626 na Papiestwo. Monotelictwo to się w Alexandryey zaczęło in anno 633;¹⁾ trwało za Patryarchow Carogrodzkich monotelitow: Sergiusa, Pircusa, Pawła, Piotra, Theodora. Na szóstym synodzie Carogrodzkim 3 na Trullu, in anno 680, za Agathona Papieża, a za Patryarchy Carogrodzkiego Serzego a Cesarza Constantynusa Pogonata, przy posłach Papieskich odprawowanym,²⁾ iż Honorius nigdy w tym heretyctwie poczytany nie był, żadney zaiste o iego monotelictwie wzmianki nie było: owszem na początku zaraz po przeczytaniu listu od Papieża Agathona, na ten sobor przed posły posłanego, zaraz wszyscy zborowi ten list pochwalili y ktorych on mianuiąc z imienia przezwiska y rzędu potępiał w monotelictwie (między ktoremi tam Honorius mianowany nie był), tych też oni, nie nie przydaiąc ani umnieyszaiąc potępilli³⁾).

Sch. Czytay tylko daley acta⁴⁾ tego synodu, naydziesz act. 4, 12 y 13 anathemazatią tego Honoriusa przez zborowe.

Un. Negatur to. Nie było tego nigdy, fałsz to wsiany przez Greki Wschodne Biskupy y opaczne to udanie. Coć tak wywodzę. Na tym synodzie szóstym Carogrodzkim, in anno 680 na Trullu odprawowanym, tylko to było, że monotelity mianowane (oproc Honoriusa, bo y monotelita mianowany nie był) anathemowano; żadnych kanonow nie było stanowionych cerkiewnych aż w lat kilka, to iest in an. 692,⁵⁾ za Iustinianusa Cesarza Wschodniego, syna Pogonatusa, a za Sergiusza I Papieża, a za Kallinika Patryarchy Carogrodzkiego, zgromadziwszy się wschodni Biskupi za powodem [(срп. 24) tegoż Kallinika do Carogrodu, bez wiadomości y pozwolenia posłów Papieskich, y tego Honoriusia między monotelity włożyli, kanonow nowych naczynili y apocryphne (z ktorych schismata urosły) przypisali, nazywaiąc y udaiąc te kanony bydź szóstego synodu na Trullu. A synod ten był in anno 680, a zbor

¹⁾ Bar. A. 633.

²⁾ Bar. A. 680.

³⁾ 6 Sinod. Constant. in Trullo act. 1. 4.

⁴⁾ Act. 4. 12. 13.

⁵⁾ Bar. A. 692.

Wschodnych był pośledzey in anno 692. Na synodzie posłowie Papieski byli; na zborze nie byli. A toż obacz, że to fałsz iest y przypisek chytry pod tytułem synodu szostego, co re vera nie było. Taka falsitas y praeposteritas w Graekach według dawney powieści Graeca fides. Krorych kanonow poślednych Papieże, choć wielkie pogroźkie y na zdrowie następowanie od Cesarzow z podszczewania Patryarchow Carogrodzkich miewali, approbować y confirmować nie chcieli, y nie confirmowali, y do tych czas (wyjąwszy niektore, ktore cerkiew Zachodna trzyma) Rzymiańcy Papieżowie Sergius 1, anno 692, Ian 6 in anno 701, Ian 7 in anno 705, Constantinus in anno 708, y insi Papieżowie nie mają ie za nic.¹⁾

Sch. Coż na tym, że Papieże nie approbowali tych kanonow, chociaż pośledzey stanowionych?

*Un.*²⁾ Na tym barzo należy, bo soboru każdego walnego, aby swoię władzę miał doskonałą, tedy te są requisita: 1) aby de consensu summi Pontificis Romani był; 2) aby albo sam Papież, albo iego legatowie, cum informatione y z mandatem na ten sobor pierwszość mieysca y votow mający, na soborze byli; 3) aby na acta synodalne wedle woli y mandatu Papieskiego pozwolili y podpisali się; 4) na ostatek, aby Papież ten synod confirmował, a ieśli partycularny synod, choć tam legatow Papieskich nie będzie, Papieżowie stwierdzą: toż dopiero synod synodem prawdziwym iest. A iż na tym poślednym zborze in anno 692 posłowie Papiescy nie byli, confirmatia nie zaszła: toć tedy nie ważne acta iego. Sobor on Hierosolimski³⁾ o obrzezaniu dla decysiey confirmatiew ||(25 стр.) ś. Piotra wagę miał, Niceński I Constantinopolski y insze confirmatiami Papieżow są ugruntowane. A samisz to Wschodni Biskupi widzieli, y widzieli, że kiedy te kanony, albo co inszego uczynili, tedy po confirmacie do Papieżow śłali, y Cesarzow na to Carogrodzcy Biskupi naprawowali, aby confirmacie od Papieżow by-

¹⁾ Bar. 692. 701. 705. 708.

²⁾ На поляхъ: ieśli bez confirmatiew Papieżow sobory ważne y kanony.

³⁾ Actor. 1, 5. Ad. Galat. I.

ły') iako y o te kanony o Ectesin,¹⁾ o Enoticon,²⁾ o Capitularia³⁾ y insze, y ktore Papież nie confirmował, te wagi nie miały. Czytay sobie w wielu mieyscach o soborach naydziesz tak, iako mówię. A tożęś, schismatyku, tylko tych trzech Papieżów przyciając nasłapał, o których powiedasz, że z wiary prawdziwey zdrożyli, a niewinnie iakoć się wywiodło. A Patryarchow Carogrodzkich azasz niewięcey było? ktorzy w tych wszytkich heresiach mianowanych y inszych przedtym y potym, a soborami powszechnemi zniesionych byli y kilkanaście razy odszczepiali się od stolice Apostolskiey Rzymskiey,⁴⁾ iako Eusebius, Demophilus, Eudoxius, Anatolius, Kallinikus, Anthemius, Nestorius, Macedonius, Maximinus, Akatius, Sergius, Ioannes, Pirchus, Petrus, Paulus, Theodorus, Photius, Cerularius, y inszych wiele, tylko czytay historie. Tak kształtownych Patryarchow y pasterzow mieliście. Ba y terazniejszy Patryarcha Carogrodzki Cyrillus man c i p i u m Tureckie, iako są dowody pewne heretykiem iest y daleko od wiary starodawney Graekow:⁵⁾ a wy Ruś schismatycy nimi się chełpicie nieopatrznie y nierozsądnie. Widzę talis est civitas, quales sunt principum mores. Kształtowane zaiste posłuszeństwo wasze, obaczcie się niech nie będzie sorom inveteratum errorem et pertinaciam zruć a na drogę prawdziwą prawowiernych nauczycielow cerkiewnych starodawnych wroć się. Bo gdy caecus caecum ducit, in foveam wpadną obadwa.⁷⁾

O punktach schismatu Wschodney cerkwie od Zachodney.

||(26 стр.) Sch. *Iuż dosyć o schismatach zkąd początek ich. Proszę cię, odpowiedź mi na puncta różności Wschodney cerkwie

¹⁾ Bar. A. 692 et sequentibus.

²⁾ Bar. A. 638, 639.

³⁾ Bar. A. 483 et sequent.

⁴⁾ Bar. A. 540 et sequent.

⁵⁾ Crom. hist. Polon. lib. 9, sub Bolesł. Fudico, y sam Synopsysta pisze to.

⁶⁾ Melet. Smotrz. Apolog. Parenese. et Epist. ad Patriarch. Cyrill.

⁷⁾ Math. 15.

od Zachodney porządnie, coć zagadnę, a potym o soborach pomo-
wiemy.

Un. Nie na theologaś trafił, ale na ziemianina, ktory gospodarstwem swoim zabawiony będąc, *succiduo tempore* pisma y historie czytam: przeto nie po theologicku y nie discurssem theologickiem, ale po historycku krociuchno odpowiem, ukazując to, iż cerkiew Wschodna, od Zachodney uporem idąc, schismat wzruszonych y z wami Rusią trzyma się. Pytay że mię.¹⁾

I. O przodkowaniu ś. Piotra y Rzymskiego kościoła.

Sch. Wprzod o prymacie Papieżów Rzymskich.²⁾ Y iak mówię: że prawda iest, iż ś. Piotr był Xiążęciem Apostolow, Archipasterzem owiec Chrystusowych, budowniczem, sprawcą y rządzącą powszechnym cerkwie Chrystusowej: gdyż to mamy w Ewangeliach śś. y dzieiach Apostolskich, w soborach y u naszych cerkiewnych doktorow Greckich ludzi świętobliwych Originesa,³⁾ Basiliusa,⁴⁾ Nanzianusa,⁵⁾ Cyrillusa Hierosoliwskiego,⁶⁾ Theophilactusa,⁷⁾ Chrysostoma,⁸⁾ Epiphaniusa,⁹⁾ Hilariusza,¹⁰⁾ Ephrema, Gennadiusza,¹¹⁾ Patryarcha Carogrodzkiego. Także w świętelnicy Ruskiej 11, w hymnach o ś. Pietrze y Pawle, Ruskich y Greckich y inszych wielu. Zaczym y wielką uroczystość świętemu Piotrowi, posty wielkie ku niemu poszcząc, wyrządzamy: ale żebyśmy mieli Papieżów Primatum przyznawać toby nie do rzeczy było, gdyż też nasi Patryarchowie Carogrodzcy, iako

¹⁾ Act. 5, 4. Loc. sup. titul. O schismatach quaest.

²⁾ На поляхъ: Ieśli kościół Zachodny w wierze błądzi.

³⁾ In. cap. 6 ad Rom.

⁴⁾ Serm. de iud. Dei.

⁵⁾ Orat. de moder. in disp. ser.

⁶⁾ Catheches. 3, et in Ioan. c. 64.

⁷⁾ In cap. 22. Lucae.

⁸⁾ Hom. in Math. 11 et 55 et lib. 2. de sacerdotio.

⁹⁾ In Anachor. et haeres. 51.

¹⁰⁾ In Math. cap. 16. 4. Con. Chal. 45; w Ruskich świętelnych Hymnach.

¹¹⁾ De prim. cap. 1.

pasterze y oycowie nasi, pod których my Ruś posłuszeństwem, iako synowie w chrzcie od nich urodzeni iesteśmy, nie przyznawaią, równą z Papieżami władzą *[(отр. 27)]* nad owcami swemi maiąc, a na wszystkich też Duch ś. z nieba sposzczony iest y porządnie ordynowani są.

Un. Iużem ci na to powiedział wyżej, możesz się tam nauczyć o tym, ale iż znowu powtarzasz, niecoć też ieszcze powiem. Ieśli Piotr ś. był przednim Biskupem y Pasterzem cerkwie Chrystusowej Powszechnym, a był Biskupem Rzymskim: tedyć zwierzchność iego z nim nie umarła, ale przy namiestnikach iego została; bo kościół Chrystusow aż do skonczenia świata ma stać, a zatym ś. Piotra namiastkowie w Rzymie przedniejszymi bywali y są nad insze Patryarchy y Biskupy. A iako ś. Piotr nad insze Apostoły w powołaniu, w wierze, w nauce, w miłości, w urzędzie, w władzy, w straży, w sądzie prodek miał, tak też namiestnikowie iego tym wszystkim wszystkie pomiętne Biskupy przechodzili y przechodzą: a to wedle obietnice Chrystusa Pana, iż wiara ś. Piotra w nim y w następach iego reprezentowana ustać nie miała. Zaczym szło, że kościoły wszystkie Wschodne w trudnościach cerkiewnych y w wątpliwościach zawsze do Rzymskiej stolicy Papieskiej uciekały się y otrzymawały. Przyznawali to nauczyciele prawowiernie y święci Cerkiewni Lacińscy y Greccy, iako Ireneus,¹⁾ Socrates,²⁾ Theodoretus,³⁾ Zozomenus,⁴⁾ Evagrius,⁵⁾ Theodorus,⁶⁾ Cassiodorus,⁷⁾ Nicephorus Callixtus,⁸⁾ Xantopulus Ignatius Archiepiskop Antiocheński,⁹⁾ Policar-

¹⁾ Lib. 3, cap. 3.

²⁾ Lib. 2, c. 11, 13.

³⁾ Lib. 1, c. 8 et Epist. ad Leonem Pap. lib. 5, c. 23.

⁴⁾ Lib. 3, c. 7, 9. lib. 6, c. 11.

⁵⁾ Lib. 2, c. 18, lib. 3, c. 14, 21.

⁶⁾ Lib. 2. Coll.

⁷⁾ Lib. 4, hist. tripartite c. 9, 19.

⁸⁾ Lib. 9, c. 8, 10.

⁹⁾ In scrip. Epist. ad Romam.

pus Biskup Smerneński,¹⁾ Origenes,²⁾ Eusebius,³⁾ Athanasius,⁴⁾ Basilius,⁵⁾ Gregorius Nazyanzenus,⁶⁾ Biskupi Egipscy,⁷⁾ Epiphanius,⁸⁾ Chrysostomus,⁹⁾ Cyrillus Alexandr.¹⁰⁾ Gennadius Scholarius, Patriarcha Carogrodzki,¹¹⁾ który Theodora Studitę cenił, y insi mnohopassim. Więc sobory Niceńskie 2, Constantinopolski 3, Chalcedoński, Sardicen., Lugduński y insze, tak iż Biskupi Rzymscy powszechni władzą mieli wątpliwości decydować, Biskupy wszędy stanowić, schismata odrzucać, appellatie sądzić, Biskupów nakazować, sobory na nich, przed~~||~~(**crp. 28**)nie mieysca mieć y wykonywać y one confirmować. Pełno tego w pismach y historyach y w inszych Ruskich pismach. Czytaj sobie naprędce w tym Eusebiusa lib. 5. histor. c. 24, Zozomena lib. 3. c. 7, Nicephora lib. 3. c. 34., Cyrillusa Zonarasa in vita Iustiniani, Theodoretusa lib. 5 histor. c. 23. A toż masz dowody de primatu Ecclesiae Romanae. A coż inszego przywiodło było Greków do tego, że ciała śś. Piotra z Pawłem ukradli byli w Rzymie, którego obieżeć musieli na półtóry mile od Rzymu przez grzmoty straszliwe tylko że widzieli to, iż gdzie ciało leży, tam też cathedra jego zwierzchności namiestników iest.

Sch. Zkądże wždy ta przeciwność przeciw cerkwi Rzymskiej od Greków pośledniego tego czasu urosła?

Un. Powiedziałem ci wyżej, że z affectacyey pyszney Patriarchatu Carogrodzkiego, a z nieposłuszeństwa, zaczym, gdy ich stolica Apostolska strofowała, oni zagniewani rozmaite nauki schismatyczne knowali. Tym strychem Arius y Luter szedł y insi heretycy,

¹⁾ S. Hierom. de vir. illustr. in Policarp.

²⁾ Lib. 6. c. 12 de orig.

³⁾ Eccles. hist. lib. 7, c. 2, 4.

⁴⁾ Apolog. 2. contra Arian. Epist ad Filecem Papam.

⁵⁾ Epist ad Athan. 52.

⁶⁾ Orat. 2 de vita sua.

⁷⁾ Thom. conc. 1.

⁸⁾ Haeres. 68.

⁹⁾ Epist. ad. Innoc. 1 Pap.

¹⁰⁾ In thesauris.

¹¹⁾ De primatu c. 2, 12, 7. Bar. A. 817, 818, 826. Bar. An. 103, 203, 590, 721, 342, 401, 419, 439, 440, 492, 532, 347. Bar. 221.

iako i wasi Patryarchowie, ktorzy pierwey przeciw władzy y zwierzchności Papieskiej lubo mową, lubo scriptem stawili się, a gdy im to ganiono, z gniewu y uporu większe fałsze y heresie nasiali. Czytay historie, tak znajdziesz.

II. O pochodzeniu Świętego Ducha.

Sch. My naśladowiemy w tym Patryarchow naszych. Podź daley o pochodzeniu św. Ducha mowić. My z Grekami wyznawamy nie tak, iako Macedonius, który św. Ducha powiedział byź nierównym Bogu Oycu y Bogu Synowi, y to że nic a nic św. Duch od Syna nie pochodzi, który zborem Carogradzkim a. 381 zniesiony jest, a do Creda Soboru Niceńskiego I, ktore ma: Wierzemy y w Ducha św. przydano słowa te: Pana y Ożywiciela z Oycy pochodzącego, z Oycem y z Synem adorandum et conglorificandum. ||(ср. 29) Wyznawamy tedy tak wedle soboru Niceńskiego iako y Carogradzkiego pochodzenia św. Ducha od Oycy, a przydają niektorzy Grecy przez Syna. A że nie pochodzi od Syna, mamy swoje z pism dowody. A wy zaś katolicy Rzymscy mowicie, że Duch święty pochodzi y od Syna. Czego ani w piśmie niemasz, ani na soborach nie przyłożono do Creda. ¹⁾

Un. Tak zdawna oycowie święci y wszyscy katolicy wierzyli, iż Duch święty, Bogu Oycu y Bogu Synowi we wszytkiem rowny, od Oycy y od Syna pochodzi, nie iako od dwu początkow, ale od iednego w istostwie nie w personach rozumiejąc, chociaż tego do Creda ani Soboru Niceńskiego I, ani Carogradzkiego I mianowanych wyraźnie nieprzyłożono, — gdyż sam Chrystus mowi: Ego et Pater unum sumus, to iest Bostwem.

Sch. W piśmie świętym tego nie masz ani na żadnym soborze tego nieprzyłożono, że Duch święty pochodzi od Syna, iakoż tedy y czemu łacinnicy śmieją wyznawać że pochodzi Duch Św. y od Oycy y od Syna?

¹⁾ Taras. Patriarch. Carogradzki. Epist. ad Episc. Alex. Antioch. Hierosol.

Un. Pierwey nim ci na to odpowiem, powiedz mi: dla czego na soborze Carogradzkim I przyłożono do Creda Niceńskiego I pochodzącego z Oyca, gdyż tego na soborze Niceńskim w Credzie nie było? Alboć przedtym nie tak wierzyli katolicy prawowierni?

Sch. Że tak wierzyli pierwey a wierzyli wedle św. Ewangeliey że Duch św. pochodzi od Oyca, przyłożyli to a osobliwie dla tego, iż Macedoniani przeciw pismu mówili, że Duch św. Bogu Oyca y Synowi nierowny y niepochodzi od Oyca.

Un. Tośmy doma, że katolicy chociaż tego w Credzie Niceńskim I nie było, że Duch pochodzi od Oyca, wierzyli tak, a dla heretykow y potrzeby to włożyli w Credo Carogradzkie, aby się pokazało, iako wierzone, tak też wyznano. **[(ср. 30)]** Podobnym sposobem też iest u Łacinnikow, ba zgoła u każdego prawowiernego. Że co wszyscy katolicy wierzyli że Duch św. pochodzi od Oyca y od Syna, to też przykładają. A że przedtym nie przykładano, przyczyna była, bo żadney wątpliwości nie było, ale mocno tak wierzone, a skoro kacerze ozwali się wprzod Macedoniani, mówiący, że Duch św. nie pochodzi nic od Oyca, zaraz Carogradzkim objaśnili katolicy tak wierzący, że pochodzi od Oyca. Potym że się ozywali drudzy, mówiąc iż nie pochodzi od Syna tylko od Oyca, zaraz też katolicy a zwłaszcza takim heretykom Pryscillianistom na Synodzie Toleranńskim y inszych Wschodnych objaśnili tak wierzący, że pochodzi św. Duch y od Oyca y od Syna, co iest przez stolicę Papieską confirmowano.¹⁾ Iakie tedy motivum było przykładku tego od Oyca na Carogradzkim soborze I, takie też motivum przykładku y od Syna na objaśnienie wiary, aby vox esset interpretis.

Sch. Ale dla tego w Carogradzkim Credzie przyłożono, że Duch św. pochodzi od Oyca: bo tak wierzone wedle pisma Ewangeliey św., która wyraźnie mówi toż. A w piśmie tego nie-masz wyraźnie, żeby miał pochodzić y od Syna, co Łacinnicy

¹⁾ Bar. A. 589. Tom. concil. Toleran.

przydali. Z czego przygany godni y od drogi prawdy Ewangeliey odstąpili.

Un. Szkoda, żeś nie rzekł że Łacinnicy godni są klątwy. Ale ieśli łacinnicy godni klątwy przeto że do Creda przydaią, że Duch św. pochodzi tylko od Oyca, wedle was, ale y od Syna, nad contenta soborow Niceńskiego y Carogrodzkiego I, daleko więcej Grecy godni są klątwy, że nad contenta soboru Carogrodzkiego przydaią, że pochodzi Duch św. od Oyca samego, a tego słówka samego nie masz w tym Credzie Carogrodzkim ani w Ewangeliach. Bo co Łacinnicy mówią, że Duch św. pochodzi od Oyca y Syna, to pospolicie wszystko katholicstwo wierzy. A co Grecy mówią, że pochodzi od Oyca samego, to niewierzą, gdyż zaś Grecy sami mówią iakoby z poprawką, że Duch święty pochodzi od Oyca przez Syna. Ieśli tak, toć nie od samego Oyca. Ale niech się obaczą schismatycy, że tego słówka nie masz samego w piśmie św. z strony pochodzenia św. Ducha wyraźnie, bo też pochodzenie iego nie iest od samego Oyca praecisè. Niech się obaczą, że w piśmie św. nie masz, ani tego słówka, że Duch św. pochodzi od Syna, ani tego słówka przez Syna wyraźnie: a przecię z inszych słów Ewangeliey to y my y Grecy wnoszą nie zdrożnie. Bo Duch św. nie od samego Oyca, ale też y od Syna pochodzi. Aza iednasz się może rozumieć to oboje wyznanie, że Duch św. pochodzi od Oyca przez Syna, iako że pochodzi od Oyca y Syna. A że pochodzenie św. Ducha takie iest, czytay sobory Lugduński, który był przy Cesarzu wschodnym Michale Palaeologu y Patryarsze Carogrodzkim Ianie Bekusie za Papierza Grzegorza 10 in anno 1274.¹⁾ Potym Florentski, który był przy Cesarzu wschodnym Ianie Palaeologu a Patryarsze Iosephie, a przy Metropolicie Ruskim Isiodorusie za Papieża Eugeniusa 4 in anno 1439.²⁾ Tam się nauczysz, iż w tej różnicy unia była cerkwie Zachodney z Wschodną,

¹⁾ Thom. Conc. An. 1274, Lugdun. 1.

²⁾ Thom. Concil. An. 1439.

a iż się Łacinnicy dowodnie z tego wywiedli y explikowali, iż to za iednosz się ma wyznać, że Duch św. pochodzi od Oyca przez Syna, iako y to, że pochodzi od Oyca y od Syna. Ale co większa, że pochodzenia św. Ducha od Oyca y Syna wyznanie nietylko u naszych Łacinnikow naydziesz, ale y u waszych Grekow doktorow cerkiewnych y świętobliwych, ktore wy exosculuiecie: Gregorius Nazyanzenus,¹⁾ Anastasius,²⁾ Ireneus,³⁾ Gregorius Neocesariensis,⁴⁾ Gennadius Scholarius,⁵⁾ Dydimus,⁶⁾ Basilius magnus,⁷⁾ Cyrillus Hierosolimitanus,⁸⁾ Gregorius Nisenus,⁹⁾ Epiphanius,¹⁰⁾ Chrysostomus,¹¹⁾ Cyrillus Alexandrinus,¹²⁾ Bekus, Patryarcha Constantinopol.,¹³⁾ Studita y inszych wiele Grekow, między ktoremi kilka iest waszych Patryarchow [(cyp. 32) Carogrodzkich. A toż masz dowody, że cerkiew Zachodna, tak wierzy o pochodzeniu Ducha św., iako się z pismem, prawdą y nauką cerkiewną prawą zgadza. Przeto schismatycy macie też tych nauk naśladować.

Sch. Ale my mamy podania naszych Patryarchow Carogrodzkich, że to pochodzenie św. Ducha iest od Oyca przez Syna, ale nie mamy tego, aby miało bydź y od Syna: przeto tak się trzymamy tego mocno.

Un. Ktoregoż Patryarchę macie takiego nauczyciela? Ieśli Photiusem albo też Cerulariusem y temi, co od nich wyrażeni (kto-

¹⁾ Orat. 49 in tract. de fide.

²⁾ Ser. 3, contra Arian.

³⁾ Con. Haeres. Valent. lib. 4, c. 28.

⁴⁾ In conf. fidei.

⁵⁾ In suo opere.

⁶⁾ Lib. I et II, de S. Spiritu.

⁷⁾ Con. Eunomium. 1, 2, 3, 5, hom. 28. Cont. Sabell. Epist. ad. Freg. Nizen. in serm. ad Monach.

⁸⁾ Cathech. 17.

⁹⁾ Hom. 34 in Orat. Domin.

¹⁰⁾ De incar. ver. et haeres. et in Ancor.

¹¹⁾ Hom I et II, in Simb. Apost.

¹²⁾ Libr. 4, ad Palladium in Job. Proph.

¹³⁾ Conc. Lug. An. 1273.

rzy pośledzy przeciw naukom świętobliwych starych waszych Patryarchow uczyli) szcztynie się, est frons meretricis u was: słuchać tego w tym który lichotą był et lapis offensiois y nie godzien, aby w waszych dyptychach był, a odrzucić tego naukę, który dyptycha zasłużył.¹⁾ Redeant corda vestra filiorum ad patres vestros veros non adulterinos. Atożemci wywiodł ten punct o św. Duchu pochodzeniu nie po theologicku, ale testimoniis sacris soborow y doctorow, cerkiewnych Greckich świętobliwych.

Sch. Jużci tak iest, iako dowodzisz soborami siedmią y doctorami świętymi w tey materzey, dziwuie się odmienności tey Grekow przodkow naszych, ale niewierzę temu przecie, aż przeczytam te mieysca albo swego popa spytam. A co się tknie soborow inszych, to iest, Lugduńskiego y Florentskiego tym wiary nie daię, bo iako ci powiedział nie przyznawamy ich.

Un. Mieyże tylko na pamięci o soborach tych, o których niżej mowę będziem mieć, tylko postąpmy teraz do inszych punctow schismatu, to iest o czyscu y sądzie pojedynkowym.

3. Ieśli iest oczyszcieć y sąd pojedynkowy.

Sch. Wschodna cerkiew y my z nią tak wyznawamy, że y sądu pojedynkowego duszy ludzi zmarłych y czyscu niemasz, ale dusz zmarłych ((срп. 33) dwa są stany y mieysca: sprawiedliwych w raju ziemskim, zatraconych w ciemnościach, a to oboie zatrzymane są tam aż do sądu ostatniego Pańskiego, po którym w ciach swoich sprawiedliwi do nieba, a zli do piekła wiecznego odesłani będą; o trzecim mieyscu, to iest, o piekle czyscowym dusz ani w Ewangeliey, ani w piśmie żadnym kanonicznym nie znaydziesz.

Un. My katolicy Zachodney cerkwie takie rozumienie mamy, że dusze zmarłych ludzi na dwa stany się dziela: zbawionych y zatraconych.²⁾ W czym z strony stanow tych dwu z Graekami się zgadzamy, ale z strony mieysc dusz od nas Grecy różnią się. Abo-

¹⁾ Ruś słucha Patryarchow lichotow, a dobrych nie.

²⁾ Concil. Tom. Florent. ult.

wiem my tak wyznawamy, że dusze zatracone zaraz swoje zatrzenie cierpią w wiecznym piekle, a nie w zatrzymaniu są ciemnym do sądu Pańskiego, a dusze zbawionych na dwoje miejsca dzielą się.¹⁾ Dusze doskonale sprawiedliwe, albo usprawiedliwione na tym świecie, wyznawamy że prosto bez wszelakiego zatrzymania do raju niebieskiego, wiecznego, nieziemnego, nie czekające sądu ostatniego Pańskiego, idą; a dusze grzeszne grzechami powszechnymi, albo w pokucie zmarłe, które za grzechy swoje na tym świecie pokutą nie dosyć uczyniły, na miejsce piekła czyscowego, doczesnego, ogniewego dla expiowania idą. A co teraz dusze tak zbawienne, iako zatracone odnoszą, to po sądzie Pańskim y w ciele odniosą, według zasług swoich. Zaczym dusze zatracone, w piekle wiecznym będące, żadnych od nas żywych pomocy przez ofiary, iałmużny, posty, modlitwy, iako im nic niepomocne do poratowania, aby zbawienia dostały, nie potrzebują. Także też dusze doskonale sprawiedliwe, w niebie będące, tegoż od nas nie potrzebują, gdyż już nieba dostały, chybaże się dziękowanie P. Bogu działa za ludźmi świętymi. Ale dusze w czyscu zatrzymane od nas tego ratunku potrzebują, aby mogły z tego zatrzymania czyscowego do raju niebieskiego przyść. Przeto musisz mi przyznać, że dusze każdej, z ciała wychodzącej, nim (срт. 34) się obroci albo w tę albo w ową stronę, musi być sąd pojedynkowy, gdy mówisz, że dusza sprawiedliwa (choć wedle twej opinii będzie się teraz mówiło), z ciała wychodząca, w stronę raju ziemnego, nie w stronę ciemności, a dusza zatracona w stronę ciemności, nie w stronę raju ziemnego, zaniesiona bywa, a pewnie sprawiedliwa od anioła dobrego, a zatracona od złego. Zkądże wždy to, pytam się, tym duszom, że każda wie obrachowawszy y osądziwszy się sama w sobie żywot twój y sprawy, w którą stronę udać się tylko z pojedynkowego sądu z woli Bożej duchownie odprawowanego? Idzie dusza każda z ciała (że względem iścia takie podobieństwo dam), iak każda rzecz przyrodzona do macicy, albo centru swego: ogień do góry, tam gniazdo jego y centrum sub luna; kamień do ziemi, bo tam centrum jego; wiatr na powietrze na pośrzodek,

¹⁾ August. in Enchirid. c. 110.

między ogień, a ziemię, bo iest centrum iego; a będzie iako corpus naturale mixtum, ktore więcej partycypuie z iednego elementu, niż z drugiego tam będzie się brało, z kąd więcej ma w sobie. Y tam corpus naturale pojedynkowy sąd (że tak rzekę) odprawuie. Tak y dusza do swego centru, do ktorego się na świecie y iak gotowała idzie. A my przydaiemy katolicy, że też dusza, w powszednich grzechach będąca, albo ktora w pokucie z świata zesła, a niedosyć uczyniła za grzechy swoje, sama się sądzi, że do nieba zaraz wprost iść nie godna ani też piekła wiecznego zasłużyła: przeto na zatrzymanie do mąk piekielnych czyscowych dla expiatiey zaniesiona bywa. Bo gdyby sąd w ten czas pojedynkowy nie był, tedyby dusze dobre z trafunku w złe miejsca weszły, a złe też w dobre miejsca, y takby wielka Boża niesprawiedliwość była, żeby dusze dobre, w złe miejsca trafiwszy, czekałyby (wedle rozumienia waszego) sądu Bożego na potępienie piekielne, gdyż ze złego miejsca gorzeby ich czekało. A złe dusze, trafiwszy w dobre miejsca, czekałyby też nieba po sądzie Bożym, gdyż z dobrego miejsca lepsze by ich czekało. Albo by też dusze [(ctp. 35)] sprawiedliwe y zatracone w iednym miejscu pomieszały się, czekając sądu Bożego ostatniego, na którym by dopiero lęksa była złych od dobrych. Czego Bog nie dopuści: Quae enim comonio filiorum lucis cum Belial y z sługami iego? A samisz wasi Grecy powiedaią, że dusze sprawiedliwe do raju ziemnego osobno, niesprawiedliwe do ciemności bolesney na zatrzymanię idą: zaczym to nie iest bez partikularnego sądu dusz rozdzielanie. Pošli wasi Grecy z wami Rusią, tak o duszach powiedaiący na one philosophy pogańskie, ktorzy powiadali, że mundus non providentia divina, sed casu regitur. A to longe a veritate est. Bog albowiem iako świat stworzył, tak nim rządzi. Dixit—et facta sunt, mandavit—et creata sunt, praeceptum posuit—et non praeteribit. Zaczym y to dusz oddzielenie na swe zasłużone miejsce nie iest sine providentia seu iudicio particulari divino. O ktorym sądzie pojedynkowym nie tylko doktorowie kościelni Łacini, ale y Grecy świątobliwi w wielu miejscach, iako niżej się powie, z piśma ś. pisali. Ale prawdę mówiąc, tylko się obaczcie a mgłę z

z oczu swoich chcecie odegnąć, y Grecy schismatyczali y z wami Rusią zdacie się czyscu tego nie przyznawać *explicite*, iednak o nim rozumiecie *implicite*.¹⁾ Bo powiedacie, że dusze zmarłych ludzi złych cierpią boleści w ciemnicach, od nas żądające ratunku y folgi. A coż was przywodzi do tego, że y Grecy y wy sami w liturgiach y hymnach modlitwy odprawuiecie, iałmużny y ofiary czynicie, wzdychania częstę odnawiacie za dusze zmarłych? pewnie nie za te, które są w raju wedle wzajemnym, a wedle nas w niebieskim: gdyż te dusze, iako iuż zbawienie mające, takiego wzdychania y utrapienia waszego żałownego nie potrzebiuą, bo iuż do portu pożądanego szczęśliwego przypłynęły.²⁾ Nie za te też, które w zatrzymaniu ciemności wedle was, a wedle nas w wiecznym piekle: gdyż te dusze, iako iuż potępione, żadney pomocy ztąd nie mają y mieć nie mogą. Bo in inferno nulla est redemptio, ale raczey te do **(36 ctp.)** bre uczynki za dusze odprawowane ściągają się na ratunek dusz zatrzymanych w czyscu ognienym, aby z boleści w wesele, z smutku w radość, z ciemności w światłość, z gorącości w ochłodę chwały wieczney niebieskiey domieszczone były. A toż, schismatyku, obacz się, że iest pojedynkowy sąd dusz y czyścowe męki duszom, na zbawiennej drodze będącym, które wy chaosem nazywacie y za nie się modlicie, iako Zachodny kościół te boleści duszom tym w materialnym ogniu piekielnym bydź rozumie; wiedź o tym, że u Rzymianow nie iest to w tym artykuł wiary *sine quo non*:³⁾ dosyć na tym że y wy przyznawacie że boleści, smutki, wzdychania y gorącości choć nie ognia materialnego dusze cierpią y ratunku od nas przy miłoserdziu Bożym żądają y dosięgiwaią. Niechże będzie y tak wedle was, że dusze złe gorączkę cierpią y to męka. Ieśli gorączka taka, która może bydź uleczona: to uciecha z nadzieie przyszłego zbawienia wiecznego. Ieśli ta, która lekarstw się żadnych nieboi: to piekło wieczne. Co rzeczesz na to, schismatyku?

¹⁾ Grecy z Rusią nie *explicite* ale *implicite* o czyscu trzymają.

²⁾ Ruś modły za umarłe czyni, a nie potrzebnie wedle ich wiary.

³⁾ Ogień czyścowy ieśli materialny iest albo nie, nie iest to artykuł wiary u cerkwie Zachodney. Ś. Gregor. 4. Dialog. c. 29.

Sch. To rzekę, że w piśmie św. nie mogę nigdziey *expresse* znaleźć, aby iakie miało być miejsce trzecie duszom oprócz dwu zbawionych y zatraconych: przeto też o czyscu Rzymianskim nie-trzymamy.

Un. Czemuż w modlitwach waszych dusze wspominacie y za nie dobrze czynicie, gdyż sprawiedliwe tego nie potrzebują a niesprawiedliwym nic nie pomogą?

Sch. Dziękujemy Panu Bogu za sprawiedliwe temi modlitwami y dobrymi uczynkami. A że wzdychamy y żałownie za dusze też czyniemy dobrze: bo niewiemy tedy się która y w którą stronę obroci dusza.

Un. Słuszna rzecz dziękować Bogu za sprawiedliwe, ale za niesprawiedliwe wedle was niepotrzebna. A dusza sprawiedliwa na dobre miejsce obroci się; niesprawiedliwa na ¹⁾(37 ctp.) złe, z którego już żadne wasze wzdychania iey niewydurują. Insza modlitwa jest dziękować za dobrodzieystwo, a insza jest prosić o co, aby dano, albo uczyniono było. A toż obacz, że *implicite* o czyscu rozumiecie y chociaż chodzicie około płotu, przecię na też opinią przypadniecie, która jest podobna o tym czyscu z pisma św.²⁾ y w podobieństwach. Ale czytaj tylko pilno y rozważnie pisma nauczycielow cerkiewnych, nie mówię Łacińskich, nie mówię waszych poślednych lichotow, z dyptychow *exleges*, ale waszych Greckich dyptychowych świątobliwych o tym czyscu y sądzie poiedynkowym, naydziesz nie *implicite*, ale *explicite*, tak iako zachodny kościół trzyma. Píše o tym Clemens³⁾ uczeń św. Piotra Papież anno 60, Dyonisius Areopagita⁴⁾ anno 60, Origenes⁵⁾ anno 150, Tertulianus⁶⁾ anno 200, Cypryanus⁶⁾ anno 260, Augustin⁷⁾ w wielu

¹⁾ Math. 22, 25. Lucae 12. Święci Grecy starzy czyścić przyznawali.

²⁾ Lib. 5. Const. Apost. cap. 30 et lib. 6. c. 41.

³⁾ Eccl. hier. cap. 71.

⁴⁾ Hom. 6 in ekod. hom. 25 in num. hom. 12 in Hier. lib. 3 in Iob.

⁵⁾ Lib. de Mon.

⁶⁾ Lib. 4. Epist. 2.

⁷⁾ Orat. Funeb. Fratr. sui Sat.

miejscach co też y w Carthagińskim Synodzie 4 canon. 79 iest, Ambrosius an. 360 y inszych wiele Łacinnikow. A Grecy Cyrilus Hierosolimski¹⁾ an. 300, Athamasius magnus²⁾ anno 310, Eusebius³⁾ anno 304, Ephrem⁴⁾ an. 305, Gregorius Nazyanzenus⁵⁾ an. 305, Basilius⁶⁾ an. 305, Chrysostomus,⁷⁾ Petrus Chrysologus⁸⁾ an. 420, Epiphanius⁹⁾ anno 460, Theophilactus,¹⁰⁾ Gregorius Nissenus,¹¹⁾ Damascenus¹²⁾ y inszych wiele znaydziesz. A toż masz dowody o czy-scu y sądzie poiedynkowym.

Sch. Podźmy daley o tych duszach ieszcze mowić, że dusze sprawiedliwe są w raju ziemskim, a złe w ciemności, czekaiąc sądu ostatnego Pańskiego wedle pism y nauki cerkwie Wschodniej. Iako mi to dowiedziesz, że dusze sprawiedliwe zaraz do nieba wiecznego a niesprawiedliwe (wedle ciebie doskonale) do piekła wiecznego, nie czekaiąc sądu ostatnego.

(crp. 38.) IV. Dusze sprawiedliwe zaraz do nieba idą, złe do piekła.

Un. Wywiodę z tłumaczow pisma św. świętobliwych tak Łacinskih iako Greckich. Czytay sobie naprętcę Chryzostoma,¹³⁾ Ba-

- ¹⁾ Mistag. Cathech. 6.
- ²⁾ Quaest. 34 et orat. de dorm.
- ³⁾ Hom. 3 de Epiph.
- ⁴⁾ Or. pro mortuis.
- ⁵⁾ Orat. Funeb. pro fratre.
- ⁶⁾ In liturgia.
- ⁷⁾ Hom. 21, Act. Apost. Hom. 41. in 1. Cor. homil. 69 ad Antioch. hom. 3, Thilip.
- ⁸⁾ Ser. 127 de Lazar. hom. 69 ad popul. Antioch.
- ⁹⁾ Epit Doctr. Cathol.
- ¹⁰⁾ In Luc. cap. 12.
- ¹¹⁾ Oratio et Epist. ad Olimp.
- ¹²⁾ Serm. de his, qui in fide dormierunt.
- ¹³⁾ Ser. paren. de his, qui in D-no obdormien.

siliusa,¹⁾ Athanasiusa,²⁾ Grzegorza Niceńskiego³⁾ Grzegorza Theologa,⁴⁾ Cyrillusow obn,⁵⁾ Epiphaniusa,⁶⁾ Damascena,⁷⁾ Theophilacta,⁸⁾ Maxima,⁹⁾ Theodoreta Studitę, Typhona piętnowanego, Iosepha Pieśniopisa y inszych wielu. Więc wspomni sobie nasze piosuki cerkiewne¹⁰⁾ y pisma Ruskie, Homilie, Hymny, Octoichy,¹¹⁾ Tryody, Minoy, Soborniki y insze, azasz tam niemasz, że dusze sprawiedliwi nie w raju ziemnym, ale iuż w niebie twarzą w twarz Bożą patrzą, nie czekając sądu Pańskiego. O duszach zaś zatraconych w wiecznym iuż piekle iest w piśmie św. wiele podobieństw y Grecy ludzi świętobliwi świadczą, iako Chrysostom,¹²⁾ Maxim mnich w Moskwie,¹³⁾ który przyznawa bydź ogień podziemny na męki niebożników zgotowany, kędy zaraz o pociesze Łazarza a mękach bogacza tłumaczenie czyni. Więc czytaj historią w stycherach Ruskich ba y Polskich o książętach Ruskich Hlebie y Borysie,¹⁴⁾ których brat Swiatopełk pozabiał, kędy tam iest *expressè*, że iuż oni święci koron dostąpili, a zabojnik ich w piekle się męczy. Nie mowi ta historia y wspomnianie, że te książęta święte zabite są w raju ziemnym, a zabojnik w ciemnościach y będzie się męczył, ale że się *realiter* iuż męczy. To tedy masz dowody y tego.

Sch. My za naszemi Patryarchami idziem w tym mniemaniu o czyscu sprawiedliwych y niesprawiedliwych domieszczeniu.

¹⁾ Ser. paraen. in Martyr.

²⁾ Vision. Beat. Ammonii in vita s. Anton.

³⁾ Serm. Paren. de Ephrem.

⁴⁾ In vita s. Basilii.

⁵⁾ Hieros. cath. 13. Alexand. lib. 1, c. 36 in Ioan.

⁶⁾ Haeres. 78.

⁷⁾ In vita Barlaami.

⁸⁾ Exeges. hodie mecum.

⁹⁾ In. Psal. 9, 90. cap. 5.

¹⁰⁾ Kan. pospol. swiescen. pieśn. 5.

¹¹⁾ Piątek na stychr. głos 6. Kan. śś. Piotra y Pawła Apost. pieśn. 9.

¹²⁾ Ser. w sław. Margar. pag. 71, Tom. 2, lib. 4, moral. c. 28.

¹³⁾ Loc. sup. citat. et psal. 9. cap. 50, 73.

¹⁴⁾ O Hleb. y Borys. Alex. Guagnius hist. Polon. Cromer. hist. Pol. lib. 3 tit. Boleslav. 1 Charbri anno 1008. Melet. Smotrz. in Apolog. contr. schism. Ruten. et Paraen.

Un. Ale to wasze naśladowanie y obediaientia irrationalis iest.¹⁾ Bo wasi Patryarchowie teraznieysi daleko od cerkwi (ср. 39.) kiewnych nauczycielow świętych Greckich w tey nauce, iako y w inszych, odstąpili. Wzdyc lepsza iest rzecz trzymać się ludzi starych świętych, niż lichotow, którzy inaczey uczą, niż ludzie święci, a ieśli zdrożyło się, nadrożyć się.

Sch. Zkądże wždy to, że Grecy niektorzy przeciwni byli temu rozumieniu o czyscu katolikom Rzymianom?

Un. Ztąd, że rozumieli o zachodney cerkwi, że według Origenesa miała mieć to rozumienie, że choćby naygorszy grzesznik y niebożnik był, dusza iego miała z mąk piekielnych wynieść. Ale nie tak my katolicy, iakom ci powiedział, rozumiemy.

Sch.) Ba wleżło mi to w hołowu, coś mi powiedział o czyscu y o modlitwach naszych za zmarłe, ktore widzę, że nic niepomocne tak sprawiedliwym, iako y zatraconym, y niewiem zkąd to u nas w obyczay weszło.

Un. Powiem ia tobie. Zastarzała rzecz nierychło wywietrzeie z nałogu y przymiotu swego. Grecy y przodkowie Ruś, będąc w iedności z cerkwią Łacińską, toż o duszach czyscowych, iakom ci doctorow Greckich mianował, trzymali, a trzymając, toż za dusze czynili. A choć schismatismus nastąpił o tym czyscu, przecię jednak stary obyczay ten nie zagast między Grekami y Rusią, ktorego się napili z przodkow swoich. A toż to popowie wasi czynią: iedni głupi, którzy obyczaiow się w tym starych trzymając, wedle swoiey secty, cardinem hujus rei niewiedzą, drudzy choć wiedzą, toż przecię czynią sami za dusze, y was nieodstraszaiąc od tego, dobrze się w tey wierze od was w iałmużnach mają z popadiami, dońkami y dietkami swemi.

Sch. Prawda iest, że ten zwyczay iest u nas, ale mi to przykro, że powiadasz, iż nasi popowie dla tego te modły za dusze

¹⁾ Nerozumna Ruś schismatycka w posłuszeństwie Patryarchom swoim.

²⁾ На поляхъ: Zkąd obyczay u Rusi, że się za umarłe modlą y za nie iałmużny czynią, chociaż o czyscu nie trzymają.

czynią choć niepotrzebne, aby iałmużny od nas mieli. A wasi xięża azają też niebiorą na msze za dusze y ofiar, to też dla chciwości?

Un. Dispar ratio między xiędzmi Rzymskimi a waszemi (ср. 40) popami.¹⁾ Bo ieśli nasi xięża biorą iałmużny, z ubogiem i tedy niebiorą, aby się modlili za dusze zmarłych, ani za te, które są w piekle wiecznym, ale za te, które w zatrzymaniu są piekła czyscowego, ufając, ieśli są w czyscu, że te modlitwy y iałmużny przy miłosierdziu Pańskim uprzedzającym pomocne im będą do dostąpienia nieba. Zaczyn taki skutek y kres u naszej xiężey iest. Ale wasi popowie nadaremnie biorą iałmużny na modlenie się za zmarłych dusze, gdyż trzymają, że iałmużny nie ani duszom zbawionym, ani ztraconym nie pomogą. Toć tedy nie dla pomocy duszom czynią popowie, ale dla dare et des.

Sch. Zagadłeś mię teraz. Bohme, pomowlu z swoim popem o tym. Ny mene tudy, ny mene sudy. Podźmy daley. A o różnicy tey co mówisz, że nasza Wshodnia cerkiew zdawna Eucharistiey św. w kwaszonym chlebie, a Zachodnia w praśnym zażywa?

V. O Eucharistiey w kwaszonym y praśnym chlebie.

Un. Ta różnica bacznych Greków starych nigdy od kościoła Zachodniego Rzymskiego nie odrywała y was by odrywać nie miała. Wiedz o tym, że Rzymianie pewne motiva mieli swoje tak z pisma św., iako y czasowy służąc dla czego to czynili y teraz czynią. Czytaj sobie pisma, historye, doktory, sobory, bo się długo w tym z tobą bawić nie będę. A tenże iest sakrament ołtarzowy w chlebie praśnym iako y kwaszonym, byle go sacrifice, canonice ordinowany wedle pisma y nauki cerkiewney w wierze prawosławney y doskonałej powszechney conficiował y consecrował. I tak my wierzymy gdy Grek albo Rusin prawowierny w chlebie kwaszonym, a Łacinnik w praśnym canonice odprawuie tę ofiarę, że prawdziwa iest Eucharystya. A za (ср. 41.)dnego też doktora święto-

¹⁾ На поляхъ: Popowie iałmużny biorą, modląc się za dusze niepotrzebnie.

bliwego chociaż y Greckiego nie naszłapasz, aby to mieli ganić Łacińskiey terkwi. Photius to on z Cerulariusem laikowie, Patryarchat osiągszy nie canonicie, w swych schismatach włożyli,—którym y golenia brody xieżey zawadziły y insze bałamuckie obiectie Łacinnikom są u nich. Iakożkolwiek iest chleb, byle chleb z mąki zboża zmełtey, a ofiara wedle pisma św. y podania cerkiewnego sprawiona była, niemasz nic przeciwności w tym, przeto łacne porownanie w tym schismatu bywało y być może.

VI. O communicowaniu Eucharystiey pod iedną csobą.

Sch. A na to co mowisz, że Grecy y my Ruś Eucharystiey pod dwiema osobami używamy, a Łacinnicy pod iedną przeciw dawnym obyczaiom ieszcze od Apostołów.

Un. Wszystko to niegodno oderwania. I w tym krotko się zabawię. W cerkwi Zachodniey zdawna ten obyczaj bywał, że dla słusznych y poważnych przyczyn niektórych czasow pod dwiema osobami, niektórych pod iedną Eucharystey ludzie zażywali, ale żeby to miało być co gruntownego przeciw wierze, y Grekow od Łacinnikow odrywać, nie było y nie iest. Albowiem iesli gdy y wierzymy być prawdziwe ciało Chrystusa Pana żywego w chlebie y używaniy go, zaraz też wierzymy y wyznawamy, że w tymże cieie iest krew. A takiego używania Eucharystey świętey, żeby kiedy miał przyganę dać który doktor św. Grecki nieznaydziesz, bo nie było to ani iest przeciw wierze prawosławney.

VII. O bezżenności xieżow.

Co też rzeczesz, że nasi popowie żonaci bywaią, **(срп. 42.)** a wasi bez żon przeciw pismu św. y kanonom soborowym.

Un. Iest jus positivum canonicum, którym to w Zachodnym kościele duchownym osobom kanonami zabroniono ¹⁾

¹⁾ Can. Apost. Clem. Papa. Bar. A. 95, 311, 255, 325. Con. Neosarsar. can. 1, sub Melch. Papa. 1 Con. Nicen. c. 7. synod. Carth. c. 3, sub. Silv. Pap. Bar. A. 406, 590. Synod. Carth. c. 45, 47, A. 384. 1. Conc. Rom. A. 754, et alibi.

co sine, aby commodius duchowni Panu Bogu służyli. Ale o to mała by sporka była.

VIII. O kalendarsu.

Sch. A to y kalendarz stary papieżowie pobałamucili.

Un. I to różnica mniey potrzebna. Bo kościół Zachodny, iż tego potrzeba była dla embolismu, sporządził go wedle zwyczaju dawnego.¹⁾ Nie gniewał się był ani różnił kościół Zachodny, gdyby był Wschodny dla wprowadzenia do kluby swej embolismu to sprawił. Maszże co jeszcze mówić?

Sch. Miał ci bym, ale mniejsze rzeczy. To u mnie grunt o com z tobą mówił wyżej.

Un. A toż rozumiem żem ci nie po theologicku, ale po historycku dosyć uczynił y te schismata, że są ladaiake mało animo et genio wzbudzone pokazał. Pokazałem y to, że wasza Ruś starodawnych nauczycielow cerkiewnych odstąpiła, a nowych lichotow się chwyciła y trzyma. Przeto słuchay mię y rady moiey, iako masz w tym postąpić sobie, żebyś się obaczył, że błędzisz, a żebyś z błędu wyszedł. Trzymay się starodawnych nauczycielow cerkiewnych Greckich świętych, a tych poślednych, którzy y nauką y postępками przeciwni byli świątobliwym, odstąp, gdyż in malevolam animam non intrabit spiritus sapientiae, iakom ia uczynił, za co niech będzie chwała Bogu.

O Soborach.

Sch. Już dosyć o tym. O soborach nam trzeba pomoć (стр. 48) wić, bo ich wiele wspominasz, a Grecy y my z niemi tylko ich siedm przyznawamy, zwłaszcza ktore były na zniesienie heretykow a nasi Patriarchowie na nich byli. To iest pierwszy Niceński w Bithyniey przeciw Arianom in an. 325.²⁾ Drugi Constantinopolski I.

¹⁾ Bar. A. 198, 325 in Conc. Nicen, et A. 417, 416, 526.

²⁾ На поляхъ: I Synod Niceński.

Un. Postoy trochę. Ażaz też (pominąwszy Gangrenski, Arelateński, Carthagiński na ten czas) nie był sobor Sardyceński in an. 347,¹⁾ na którym było Biskupów 176 Wschodnych y Zachodnych?²⁾

Sch. My tego za walny sobor nie mamy, iako y inszych wielu, ale za particularny.

Un. Wierzę. Greków z wami boli ten sobor. Bo w brew iest terazniejszym *inversiom y impressom* Greckim. Bo wiem kanony 1 Niceńskiego soboru de primatu Ecclesiae Romanae et praeceminentia auctoritatis eius są tam objaśnione. Aza też tam biskup Carogrodzki nie był między inszemi biskupami Greckimi? czemuś go miiasz? a iesli był, czemu go odrzucasz? Nie dziwowałbym gdybyś arianinem był, ale nie iesteś, bo go ariani nie przyjmowali.

Sch. Prawda, że tam był biskup Carogrodzki, ale nie dosyć na tym, aby ten synod walnym nazwać dla tego, ale trzeba żeby był na zniesienie heretyków, a tam nie było tego, tylko sąd między Anastasiusem a arianami.

Un. Iakożkolwiek ale przy sądzie tym zaraz też kanony uczyniono y Niceńskiego soboru approbowano albo objaśniono. O czym niżej będzie. Zaczyn Sardyceński iest supplement Niceńskiego porządzany y kanoniczny. Praw daley.

Sch. Drugi sobor Constantinopolski I in anno 381, przeciw heretykom Macedonianom.³⁾ Trzeci Epheski przeciw Nestorianom in anno 430.⁴⁾ Czwarty Chalcedoński przeciw Eutychanom in anno 451.⁵⁾ Piąty Carogrodzki 2 przeciw Origenistow in anno 551.⁶⁾ Szosty Carogrodzki 3 na Trullu przeciw Monotelitow in anno 680.⁷⁾ Siódmy (стр. 44.)...

¹⁾ На поляхъ: Synod Sardyceński.

²⁾ Bar. A. 347.

³⁾ На поляхъ: 2 Carogrodzki kanoniczny. Anno 381.

⁴⁾ На поляхъ: 3 Epheski A. 430.

⁵⁾ На поляхъ: 4 Chalcedoński A. 451.

⁶⁾ На поляхъ: 5 Carogrodzki 2 A. 551.

⁷⁾ На поляхъ: 6 Carogrodzki 3, A. 680

Un. Poczekay mało. Nie wspominasz onego zborzysca, które w kilka lat po tym szóstym soborze w Carogrodzie in anno 692,¹⁾ za powodem Kallinika Patryarchy Carogrodzkiego wschodny Biskupi czynili, Monotelictwo na..... Honoriusa I. włożyli, kanonow apocryphnych nakładli, tytułem szóstego synodu na Trullu przypierzywszy opacznie bez pozwolenia y confirmathey Papieskiej. A dobrześ uczynił, żeś nie wspomniał, bo nullitatis est. I kiedybyście go nie wspominali (bo ani uniwersalnym ani particularnym bez confirmathey Papieskiej nie był), tedy by schismata takiey pullulathey nie miały. Wstydacie się go kłaść uniwersalnym soborem, bo nie taki był, a nie wstydacie się z niego schismat semina brać. My się Sardiceńskiego nie wstydamy, bo cum consensu et auctoritate summi Pontificis Romani był, choć iest supplementem Niceńskiego pierwszego. Okrzywać go też trudno płaszczem synodu Carogrodzkiego szóstego, macie bo nieprawda. Nie tedy do lasa chodzą. Lycz daley sobory te twoie.

Sch. Siodmy Niceński w Bitiniey 2 przeciw obrazoborcom in anno 787,²⁾ które siedm soborow Grecy y my z niemi chwalenmy, iako też Nicephorus Patryarcha Carogrodzki do Leona Papieża pisze po siodmym soborze w lat 24, to iest in anno 811, o tym iako y Studita znał tylko te siedm.³⁾

Un. Iest więcey uniwersalnych soborow; ale powiedz pierwey, ieśli pomiestne sobory przyznawasz oprócz tych walnych po te czasy?

Sch. Nie przyznawam.

Un. To też y Carogrodzkiego in anno 692 odprawowanego w Carogrodzie nie przyznawasz? czemuś się go trzymacie?

Sch. Ten ia przyznawam, bo ten należy do synodu na Trullu Carogrodzkiego.

¹⁾ На поляхъ: Sobor Carogrodzki niekanoniczny, A. 692.

²⁾ На поляхъ: 7 Sobor Niceński 2. An. 787.

³⁾ Bar. An. 811, 812, 826.

Un. Jużem wyżej dowiodł, że nie należy y niekanoniczny, ale ieśli go ty przyznawasz, a wiesz o tym, że na tym so(кр. 45)bory wszystkie partycularne pochwalone są canon. 2; iest też tam Sardyeński, Gangreński, Ancyrski i inszych wiele, które się działy przed tym zborzyscem anni 692. A ieśli iest pochwalony, toć primatus et praeminentia autoritatis summorum Pontificum Romanorum approbata est, bo tam też iest o tym objaśniono. A choćby też nie była tam approbata, to minus valet bo approbatores nie byli tantae potestatis. Ażaz nie był walny 8 sobor in anno 866 za Papieża Adriana 2, za Basiliusa Macedona cesarza Wschodnego,¹⁾ na którym było Biskupow 300 przeciw Phothiusowi, na Patryarstwo Carogrodzkie wtępowi?²⁾

Sch. Wiemy to, że Photius był Patryarchą Carogrodzkim, ale do soboru żadnego nie przyznawamy się za niego.

Un. Iakoż się to do soboru tego niemacie przyznać? Wźdyć requisita synodu walnego w nim były, któreś mianował, tylko ie wspomni, to iest: I. aby sobor był przeciw heretykowi, a heretyk był Photius, bo wiele pisał y czynił contra fide[m] Orthodoxam, iako się wyżej powiedziało, a przeciw niemu ten zbor był. II. Aby był Patryarcha na nim Carogrodzki: był Ignatius. Przydawam ex supradictis: posłowie Papiescy byli, assensum dali, Papież Adrianus 2 confirmował. Toć tedy ten soborza walny policzony słusznie ma być. Wierzę, że P. Bog was zaślepił in caput vestrum. Do Photiusa iako Patryarchy znacie się, który był rozsiewcą schismat lada iako na Patryarstwo nie canonicè władzo y w kakoptychach diabelskich położony, a do Ignatiusa człowieka świętobliwego dyptychowego nie znacie się. Nauki wyklętego niezbożnego naśladowanie, a Ignatiusową praceminentią wzgardzacie. Effundat Deus spiritum veritatis na was, życzymy tego.

Sch. Ieśli tak iest, niewiem czemu to o tym soborze u nas nieradzi wspominają?

¹⁾ На поляхъ: 8 Собор Carogrodzki 4.

²⁾ Bar. An. 868.

Un. Powiem ia tobie czemu. Możesz się domyślić. Bo się (46 ctp.) za sprawy tego Photiusa wstydaia, Grecy¹⁾ a wam też Rusi iawnie tego nie powiadaia, uporem swoim nierozsądnym idąc. Bo ten Photius, iakom ci wyżey powiedział, na tym soborze osmym wyklęty y wygnany ladaiaiko nie wiedzieć kędy zdechł, tak że periit memoria ipsius cum sonitu.

Sch. Zgoła nie słyzałem żadnego scriptu tego soboru osmego: u Grekow niemasz

Un. Iest ten sobor u nich, ale go taia. W prawdzieć post-rzeczy tego, że ten Photius ladaiaiko postępował y skończył²⁾, y scripta wszystkie iego, y to co się działo między nim a Ignatusem starali się popalić y palili, y tak udaia, że nic nie było za niego, a to fałsz.

Sch. Iakoż Łacinnicy alleguia tym soborem, kiedy, iako powiadasz, popalone są wszystkie pisma przez Greki?

Un. Ba ieszce powiem coś po ramieniu twoim. Nie tylko popalono, ale też y na morzu, gdy posłowie papiescy z tego osmego soboru nazad z scriptami kanonow tego soboru wracali się, rozboynicy morscy one im powydzierali z naprawy snadź naśladowcow Photiusa.³⁾

Sch. To tak. Toć sobie ten sobor 8 Łacinnicy zmyślili.

Un. Negatur. Słuchay daley. Nieiaki Anastasius bibliotecarius zaiechał z posłami Ludowika Cesarza Zachodnego na ten sobor, człowiek mądry, opatrzny, uczony, który wszystkie acta tego soboru spisał.⁴⁾ A iż z posłami temi iachał nazad wcale ie do Rzymu zawiosł, a owe, które były osobno u papieskich, wydarte są. A toż tedy iest ten sobor 8. Toć go tedy przyznać musisz. Było ieszce synodow kilka Laterańskich, na których Biskupow bywało po kilku set Zachodnych y Wschodnych, zwłaszcza on Laterański⁵⁾

¹⁾ Bar. A. 886.

²⁾ Bar. A. eod.

³⁾ Bar. An. 869, 871.

⁴⁾ Bar. ibidem.

⁵⁾ На поляхъ: Sobor Laterański in an. 1215.

in anno 1215 za Innocentiusa 3 Papieża, na którym Biskupow było czterysta siedmdziesiąt. Był też tam Carogrodzki y Hierozolimski dla reformatiey cerkiew. Tam ci to wasz Patryarchat iest stwierdzony, ut supra dictum. Był potym sobor Lugduński in anno **[(ср. 47.) 1273¹⁾**, na którym Patryarcha Carogrodzki był z inszem wielu Biskupami. Były też sobory: Wiedeński anno 1311 ²⁾, Constantiensi anno 1414 ³⁾, Basilijski anno 1431 ⁴⁾, Florentski anno 1439 ⁵⁾, Trydentski anno 1545 ⁶⁾.

Sch. Tych my nie przyznawamy, bo u nas nic o nich niemasz. O Florentskim ⁷⁾ tak mówię, że acz tam był Carogrodzki Patryarcha y Cesarz Ian Palaeolog, ale w niezgodzie y gwałcie był odprawowany a nieskończony. Albowiem Zachodni duchowni Grekow na sobor ten zwabiwszy, gdy onych disputatiami przemoć nie mogli, do uniey gwałtownie przymuszali. Z których Grekow iedni pouciekali, drudzy bici, męczeni y dawieni byli, a do podpisu tego soboru Cesarza Wschodnego groźliwie Łacinnicy przymusili, Iosepha Patryarchę tej uniey przeciwnego udusili, a odchodząc od niego testament mu w ręce włożyli zmyślony, w którym iakoby miał przyznać unią przyjąć y potwierdzić napisano. A toż tego soboru Florentskiego nie wspominami, bo to nie sobor, ale raczej rozboy był.

Un. Fałsz to iest co mówisz, y owszem ten sobor w miłości, w zgodzie, po wielu wprawdzie o schismatach disputacyach, przychylwszy się do pierwszych starodawnych iedności, przy tychże osobach mianowanych y przy naszym Ruskim Metropolicie Isidorusie odprawowany y skoncony iest, iako Thom. Concil. ⁸⁾ y Xięgi Cerkiewne ⁹⁾

¹⁾ На поляхъ: Sobor Lugduński in An. 1273.

²⁾ На поляхъ: Wiedeński A. 1311.

³⁾ На поляхъ: Constant. A. 1414.

⁴⁾ На поляхъ: Basilijski A. 1431.

⁵⁾ На поляхъ: Florentski A. 1439.

⁶⁾ На поляхъ: Trydentski A. 1545.

⁷⁾ На поляхъ: O Florentskim soborze.

⁸⁾ Thom. Con. Florent. A. 1439.

⁹⁾ Melet. Smot. Apol. cont. Rut. schism. et Paren.

Ruskie prawidłowe, Słowiańskim językiem napisane, świadczą. Co też y Ruś soborna w liście do Sixta 4 Papieża, in an. 1476 pisanym, przyznawa, który list znaleziony był w cerkwi siola Wielbowna pod Ostrogiem, pismem starym pisany. Do tego wielkim dowodem iest przywilej Władysława III, krola polskiego y Węgierskiego, w Budzynie in an. 1443 po synodzie Florentskim w lat 4 na wolność duchowieństwu Ruskiemu pisany, że tam unia doszła ¹⁾). A acta tego soboru świadczą, iż Ioseph Patryarcha Carogrodzki, na tym zborze będący, tamże **[(crp. 48)** we Florentiey umarł na dokończeniu tego soboru, zostawiwszy script swą ręką pisany w te słowa: Ioseph z miłosierdzia Bożego Constantinopola y nowego Rzymu Arcybiskup y Oekumenicki Patryarcha. Ponieważem do ostatniego dnia żywota tego przyszedł, przeto z powinności moiey synom miłym za łaskawością Bożą moie zdanie tym pisaniem moim objaśniam: iż to co Pana naszego Iezusa Chrystusa Katholicki y Apostolski kościół Rzymu starego trzyma, wierzę y wyznawam, y na nim wielce polegam. A że przebłogosławiony Ociec Oycow y nawyższy Biskup Rzymu starego papież P. naszego Iezusa Chrystusa iest namiestnikiem, pozwalam, y czyścić dusz budź nieprę. Dan w Florentiey dnia 8 czerwca, roku 1439. Poty list ten. Daie świadectwo o tym soborze zgodnym Gennadius Scholarius, potym Patryarcha Carogrodski, lib. 1, de Spiritu S. c. 1. Także Greczyn Laonicus Cacocondila—De rebus Turc. lib. 1. A toż masz dowod tego soboru. Ale powiedz mi, skądęś się na tę historią udania z tego soboru zdobył, gdyż żaden historik, choć Grecki, o tym nie pisał y owszem tak, iakom ci przełożył, było?

Sch. Wyczytałem w xiążetce iedney klerika iednego Ostrogięskiego, niedawnych lat naszego wieku wydaną in publicum.

Un. Ale dla Boga, czemuście tak nierozsądni y nieopatrzni w tę mierze, że lada scriptom wierzycie? nie przegryziecie pierwey zkąd wiatr. A to y ten script authora, ktorego sam iakiemsi zowiesz,

¹⁾ Privil. Wladisl. 3, Reg. Anno 1443.

płochu do wiary waszey przyszedł y trafił na subiecta proportionalne, sobie żadnych circumstantey tey historiei nie upatruiecie. Przypatrzeć się temu powiadaczowi było, że położył się byź klerikiem Ostrogskim, czemu imienia swego nie położył? Alboć się przy takim fałsie wstydał imienia swego położyć? ¹⁾ Albo tylko ten jeden był klerik Ostrogski, ale bez imienia, przecie nie był albo Fedor, albo Harasim, albo Iwan, albo Hawryło iaki. Więc pytać się było iakiey wiadomości y sławy. Zkąd to wyrwał tę hramotę, gdyż tak dawno tego słyhać nie było, ani żaden historik ani Grecki, ani Łaciński, ani Heretycki, chociaż wielcy nieprzyjaciele byli stolicy Apostolskiey Rzymskiey o tym nie pisał y owszem unia soboru tego Florentskiego po wszystkim prawie świecie ogłoszona była. A toż widzę, że upor to robi, choć nieprawda byle co było na z hańbienie cerkwie Zachodney to sobie odszczepieńcy podawaia y iak na vendycie choboty przedaią. A kto mądry y baczny w circumstantie weyrzy, ieśli to prawda albo nie. A toż to fałsz o tym soborze Florentskim zmyslony miey.

Sch. Y mnieć ten script podeyzzany. Bo y ten Synopsista przyznawa w swoim Synopsim, że był sobor Florentski y unia na nim stanowiona była ta, ale nie powieda, by gwałtownie, by tyrańsko, ale tylko że ta unia niedługo trwała.

Un. Atożemci wywiódł, że nie tylko siedm synodow, ale więcej walnych było, na których Patryarchowie Carogrodzcy bywali. Coż daley będziemy mówić?

Sch. O uniey y o czasie chrztu nas Rusi.

O uniey y o chrzcie Rusi.

Shc. Co się tknie uniey, przyznawam, że bywały schismata przed nawroceniem naszym do wiary Chrystusowey między Wschodną y Zachodną cerkwią y ziednoczenia zaś następowały, y widzę, że to one kanony synodu 6 na Trullu Carogrodzkim tey niezgody nasiały.

¹⁾ На поляхъ: Fałsz kleryka Ostrogskiego iakiegoś o Floreńskim zborze.

Un. Tak iest. Bo nieprawdziwie one pod synod ten szosty Wschodni Biskupi włożyli, iakoć sie dowiodło wyżej.

Sch. Ale te kanony na ten czas w stronę odłożywszy. Po siódmym synodzie Niceńskim 2 między cerkwią Wschodną y Zachodną rozprawianie było, w którym my Rus od Patryarchow Carogrodzkich chrzest wzięli.

||(**отр. 50**). Un. Pokasz mi to, co mówisz. Bo ia wiem, że kiedy Rus nasza chrzcila się, tedy unia była, przeto oraz będziem mówić o uniey y tym chrzcie y dalszym postępku Rusi.¹⁾

Sch. Dobrze, ale tak będę prawił, iako ten Sinopsista rozporządził. Ruś nasza przodkowie, siedliska swoje mający dosyć szerokie słowiańskiego narodu, iako y Cachowie pogranicni z Tracją będący, wiele wojen a zwłaszcza z Cesarzmi Carogrodzkiemi²⁾ czynili y onym żołnierską swoją ochotą dokuczali; przyszło potym do tego, że z przejrzenia Bożego do wiary Chrystusowey przystąpili. A naprzód Helena Xiężna Ruska chrzest przyjęła od Patryarchy Carogrodzkiego, iako ten Sinopsista pisze in anno 946, a w ten czas uniey nie było.

Un. A ia czytałem u Baroniusa y inszych, że dawniey Rus tak północna iako y południowa wzięła chrzest od Patryarchy Carogrodzkiego y niż ten Sinopsista mówi. Bo samże Photius, antesignanus schismatykow, pisząc list do Biskupa Alexandrijskiego in an. 863³⁾, daie znać, iż Ruś niektora część chrzest przyjęła, a to było za Ignatiusa Patryarchy Carogrodzkiego unita. Doyrzec było tego Synopsiście, co iego Patryarcha napisał. Potym Ruś południowa, to iest Halicka, ztamtądże circa an. 872⁴⁾ za tegoż Ignaliusa, a ten Ignalius byl w uniey. Zaś Zonaras pisze,⁵⁾ że Rus circa an. 886 chrzest wzięła z tamtądże cudownie: to było za Leona

¹⁾ На поляхъ: Kiedy Ruś wzięła chrzest y ieśli w ten czas unia była.

²⁾ Zonar. Hist. tom. 3. Bar. A. 886. 795. etc.

³⁾ Loc. supr. citat. Bar. An. 863.

⁴⁾ Bar. A. 872, Mel. Smotr. Paren. ad. Ruth. schism.

⁵⁾ Zonar. Ann. tom. 3. Bar. A. 886. Crom. Hist. Pol. tit. Pol. y Słow.

Cesarza wschodnego, który unitem był y tego Photiusa wtręta z Patryarchiey Carogrodzkiey wyrzucił,¹⁾ a Stephan brat cesarski Patryarchą został y unitem był. A że unia pod ten czas była zawzięta, ztąd możesz uznać. Bo Grecy w swych liturgiach Łacińskim językiem pierwey Ewangelią y epistolę czytali potym Greckim.²⁾ Także mianowana Olga albo Helena Xiężna Ruska, że się ochrzciła, iako Synopsista mowi circa an. 946, nie iestem przeczny temu, ale Cromer historyk polski powiada że an. 950.³⁾ Kiedykolwiek quod parum distat, nihil distare videtur, ale y ten chrzest w uniey był, ztąd dowod masz. ||(отр. 51) Bo Patryarchowie przedtym y potym w uniy byli, a zwłaszcza, gdy Theophilactus Patryarcha Carogrodzki⁴⁾ u Iana 11 Papieża wymogł Pallium Patryarchalne z przywileiem, iż bez słania napotym po Pallium miała posteritas Patriarcharum liberam electionem mieć Patryarcha,⁵⁾ a to było in an. 934. Bo wszyscy Patryarchowie przedtym po Palliuse do Papieżów, z ktoremi unią mieli, słali. A toż masz chrzest Rusi z historikow wywiedziony. Masz też że za uniey cerkwi Zachodney z Wschodną ten chrzest był. Do tego żaden historik nie pisze, aby unia nie miała bydz po brozdzeniu Photiusowym, chyba że nieco było sporki między Wschodną y Zachodną cerkwią o chrzczenie y uczenie Bulgarow, ale to schizmy żadney nie urodziło⁶⁾.

Sch. Ale Synopsista powiada, że uniey nie było w ten czas, gdy się Rus, zwłaszcza Helena, chrzciła.

Un. Powiadać a niedowieść to, co mowi, lekkiego człowieka iest. A ia zaś powiadam y dowodzę, że unia na ten czas była. Niech ukaże contrarium, zapłaci się mu.

Sch. Po tey Helenie, iako Synopsis powiada, Włodzimierz, Xiążę Ruskie Kiiowskie, z inszą swoją Rusią ochrzcił się od Metropolity

¹⁾ Loc. sup. cit. de Photio. Bar. A. 886.

²⁾ Bar. 865.

³⁾ Crom. Histor. Pol. tit. Miecisl. lib. 3.

⁴⁾ Baron. An. 934.

⁵⁾ На поляхъ: Patryarchowie pod płaszcz Patryarski do Papieżów słali.

⁶⁾ Bar. loc. sup. citat.

z teyże Patryarchiey posłanego według obrzędów Greckich in an. 980 za Photiusa Patryarchy, iako sam Włodzimierz w piśmie swoim wspomina, a w ten czas też żadney uniey nie było.

Un. Tu zda mi się ten Synopsista w powieści swojej pośliznął się. Bo ten Włodzimierz ¹⁾, bękart Świętosławow, ieśli był ochrzczony in anno 980, wedle tego Synopsisty, a Ditmarus histor. pisze, że się ochrzcił in anno 1008: toć nie za Photiusa wtęta na Patryarchią Carogrodzką, ale za Chrysoberga Patryarchę Carogrodzkiego ²⁾. A ten Chrysoberg był in unione z cerkwią Zachodną za Papieża Benedicta 7. Bo tegoż roku Nilus Grek ³⁾, mnich świętobliwy, cudotwórca, z Calabriei przyszedłszy do Włoch, do Rasinskiego klasztoru, mszą **|(cyp. 52.)** po Grecku miał y punctom Zachodney cerkwie, ktoremi teraznieyszy schismatycy szermują, przeciwny nie był, unią mając, oprócz obrzędów Greckich swoich. ⁴⁾ Nie za Photiusa mówię, bo Photius za Mikołaja 1 in anno 858, także za Adriana 2 in anno 867, y Iana 8 in anno 872, Papieżow obranych, za Cesarza Macedona Basiliusa, domniemanym Patryarchą był, a od Leona Cesarza Wschodnego za Stephana 5 Papieża, in anno 886, wygnany, więcey się nie wrociwszy z wygnania tego, zadenął niewiedzieć kędy, po którym Stephan Patryarcha unit nastąpił. Iakoż tedy tego Włodzimierza Metropolita od Photiusa posłany miał chrzcić in anno 980, ktorego iuż na świecie nie było? A ieśli był ochrzczony za Photiusa, toć nie in anno 980, ale wyżey circa annum 880 y niżey, bo o tych latach ten Photius brodził w Patryarchiey Carogrodzkiej. To tu iakiś niedozor Synopsisty tego. Ieśli tedy Włodzimierz chrzcił się lubo in anno 980 za Chrysoberga Patryarchy, lubo in anno 1008, toć się chrzcił in unione iako się supra powiedziało, bo są tychże historykow świadectwa. ⁵⁾

¹⁾ Crom. histo. Pol. lib. 3 tit Pola y słow.

²⁾ На поляхъ: Grecy uniaci msze miewali obrzędem Greckim u Kacinnikow.

³⁾ Mel. Smotrz. in paraen. ad Ruthem schism.

⁴⁾ Bar. A. 910. Ditmarus l. 71. Bar. A. 1008.

⁵⁾ Bar. A. 1009

Sch. Ale sam Włodzimierz, iako ten Synopsista pisze, zna się do tego w te słowa: Że od Photiusa Patryarchy Carogrodzkiego przyjąłem chrzest. Nie wiem, iak się to ma rozumieć.

Un. Bale tu myłka, iakomci wywiodł. Bo Photius in anno 980 iuż nie był żyw, albo Synopsista złe historiją zrozumiał, chyba żeby Włodzimierz nie o swoim chrzcie mówił tak dalece, tylko o chrzcie Rusi przodków swoich, to iest Heleny osobiwie, która pod czas tego wtrętu Photiusowego ochrzciła się. Ieśliby tak się rozumiało w tych słowach Włodzimierza, tedyby nie z drogi było, gdyż a principaliori et famosiori sit de nominatio. Iakożkolwiek ten chrzest Włodzimierzow był lubo in anno 880 y niżey, lubo in anno 980, tedy pod ten czas unia była, iako się wyżej pokazało.

Sch. Nie rad to słyszę, że często powtarzasz, że ten Photius [(стр. 53) iakby miał bydź wtrętem na Patryarstwo Carogrodzkie¹⁾, a sam na początku przyznałeś to, że na soborze 8 Carogrodzkim in anno 869 Patryarstwo cerkwi Carogrodzkiej przyznano mu. A że on Biskup był po Ignatusie: toć był Patryarcha. Więc y to mi nie-miło, że alleguesz y dowodzisz mowi twej Meletiusem Smotrzyckim, który zmiennik iest y niestateczny unit.²⁾

Un. Reguła prawna iest. Iż idem est aliquid, non esse quam illegitime et perperam esse et illegitimus actus pro nullo reputatur. A toż, że ten Photius illegitime, ani canonice Patryarchat opanował, przeto rozumie się, iakoby nie był. A gdyby był, mielibyście go w dyptychach, iako Ignatiusa macie. A przeto ten Photius niewinnie się chwali w liście do Biskupow Alexandriyskich pisanym³⁾, że za niego Ruś chrzest wzięła, bo on Patryarchą kanonicznym nie był, ale Ignatius unit. A co się tknie Meletiusa, czytaj iego świętobliwą iustificatią in Paraenesi, przeciw wam Rusi schismatycznej wydanej rozważnie. Ktoż mógł

¹⁾ На поляхъ: Ieśli Patryarstwo Photiusa ważne.

²⁾ На поляхъ: Ieśli dowody z Meletiusa Smotr. godne wiary.

³⁾ Bar. A. 863.

lepiej wiedzieć o waszym Ruskim chrzcie, iako on, który był y iest przełożonym cerkiewnym y theologiem y który wszystkie okoliczności Rusi naszej wie y w rękach ma? Atoż masz, że na ten czas, gdy się nasza Ruś chrzciła, był kościół Zachodny z Wschodnym w społeczności.

Sch. Coż to mówisz? dawno tey uniey nie masz.

Un. Nie o to teraz gadkę mamy, czy niedawno unia była, tylko o to, ieśli pod czas chrztu Rusi unia była. A ia niesłownie, iako Synopsista, ale dowodnie pokażę, iż na ten czas była. Ieśli po chrzcie Ruskim była, dalej będziem potym mówić; ale pierwey ieszcze powiedz, co dalej z Rusią było.

Sch. Dobrze. Ten Synopsista pisze, że Iarosław Włodzimierzowicz cerkwie budował za Hilariona Metropolity circa annum 1009.

Un. ¹⁾ Nie ma to nic do tego, że budował: dobrze czynił, ale ieśli unia była o tych czasiech, o to gadka; a że była—było podobieństwo. Bo ten Iarosław był syn Włodzimierza, który, **(стр. 54)** iakom wyżej powiedział, ochrzcił się pod unią in anno 980, lubo in anno 1008. Może to bydź, że Carogrodzcy Patryarchowie temi czasy odrzucali się w błąd: nie ma to nic do tego kiedy przecie Ruś w uniey chrzest wzięła. Zaczym te budowania y imiona cerkiewne Rusi uniackiey należą. •

Sch. ²⁾ Ruś Metropolity swoje, wedle Synopsisty tego, miewała od Patryarchow Carogrodzkich prawie ab an. 1068, aż ad an. 1252, a uniey po te lata nie było.

Un. Dwu tu rzeczy trzeba dowieść. Naprzod, że Metropolito-
wie Ruscy, począwszy ab anno 1009 aż ad an. 1252 od Patry-
archow Carogrodzkich wszyscy byli stanowieni. Druga, że uniey po
te lata nie było. Co ty powiedaiąc, nie dowodzisz. A ia powiadam,
że się inaczey naydowało. Bo co się tknie Metropolitow,—prawda,
że od Patryarchow bywali, ale nie wszyscy. Azaż Ruś wasza sama

¹⁾ На поляхъ: Budowania cerkiew od unitow y dobra cerkiewne.

²⁾ На поляхъ: Ieśli Ruś Metropolity wszystkie miewała od Patryarchow Carogrodzkich.

sobie z siebie nie obrała Hielariona Metropolite circa an. 1051,¹⁾ postrzegszy swego Patryarchę Michała Cerulariusa bydź odszczerpieńcem? to nie od Patryarchy. Nuż Clemensa także circa annum 1146.²⁾ Nuż y inszych potym usłyszysz odemnie. Atoż to sorom było mowić, że wszyscy Metropolitowie byli od Patryarchow, gdyż nie wszyscy, iako się powiedziało. Co się tknie uniey,³⁾ ieśli pod te lata ab an. 1009, aż ad an. 1252, przy tych to Metropolitach bywała: powiedam z dowodami, że acz schisma się odmiotowało, ale zaś uniami często przeplatane bywało. Iako pięknie niestateczność Grekow Studita wyżej opisał.⁴⁾ Azaż Dimitr wiąże Ruskie in anno 1075 do Papieża Grzegorza 7 niesłał syna swego, krolestwo swoje św. Piotrowi oddając?⁵⁾ a to przyszło z uniey. Azaż Michał siódmy Duka, cesarz Constantynopolski, z swoimi Patryarchami nie był unit anno 1078?⁶⁾ Azaż w ten czas, to iest anno 1097, uniey nie było, kiedy święto uchwalone było od Urbana 2 przeniesienia śś. reliquij Mikołaja z Miry Likańskiej do Baru miasta Włoskiego?⁷⁾ bo tamże Metropolita Ruski Ephrem |(ctp. 55) unit był y hymnami ten dzień święty w cerkwie Ruskiej ozdobił, ktore y po dzis dzień po wszystkiey Ruskiej ziemi die 9 mai Ruś obchodzi, w którym Barze było concilium y sporka z Grekami o pochodzenie św. Ducha y unia stanęła, o którym zborze sw. Anselm wspomina. Azaż za Clemensa anno 1146,⁸⁾ za Ioanna in auno 1176⁹⁾ y inszych niżej Metropolitow Ruskich unia nie była? Azaż unia nie była na zborach Lateranskich in auno 1215, także auno 1439? na których

¹⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Ruten. schism.

²⁾ Ibidem.

³⁾ На поляхъ: Ieśli unia za Metropolitow Ruskich potomnie bywała.

⁴⁾ Bar. A. 814. supr. tit. o schism.

⁵⁾ Bar. A. 1075.

⁶⁾ Bar. A. 1078.

⁷⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Rut, schism. Tom. 3. bibliot. ss. Patrum 1 Tom. Concil.

⁸⁾ Mel. Smotrz. Paraen. con. schism. Rut.

⁹⁾ Ibidem. Bar. A. 1097. Tom. Conc. Lateran. A. 1215.

z inszemi Biskupami Carogrodzey Patryarchowie byli. Także in an. 1180. Aż y z soboru Lugduńskiego in anno 1273 uniey nie było, na którym Michał Palaeolog był? Atoż masz dowody, że się unie po te lata przeplatały.

Sch. Puśćmy to precz. Ale począwszy od roku 1252, wedle Synopsisty, aż do tych czas społeczności nie było Zachodney cerkwi z Wschodną, a zatym z naszą Rusią.

Un. Y tu Synopsista chybił prawdy barzo. Kromerem historykiem y inszym podpira swey allegathey, ale opacznie: albo impertinenter, albo saltatim. Aż unia cerkwie Ruskiej nie była in anno 1253, kiedy przy kanonizathey św. Stanisława Biskupa Kralow Metropolita Ruski Gerardus był, a unit był także Wit Litewski Biskup? ¹⁾

Sch. ²⁾ Często mi zadaiesz, że ten Synopsista miał się z prawdą w powieściach swoich, zwłaszcza gdy mówi, że uniey w Rusi nie było, a to prawda iest co mówi. Bo iako cerkiew nasza Ruska, córka Patriarchiey Carogrodzkiej, przeciwna była y iest cerkwi Lackiey, corce cerkwie Rzymskiej, zawsze niechcąc nauki, nabożeństwa, obrzędów Zachodney cerkwi przyjmować, tylko Wschodney naśladować. Zaczyn było że też wojny wielkie toczyli Ruśnacy nasi z Lachami, bisowemi synami, o to, którzy na to stali, aby Ruś do swoiey religiey posłuszeństwa Papieskiego pociągnęli. A iесли kiedy bywała unia, tedy kilkanaście razy rozrywała się, sam to Synopsista przyznawa.

[(crp. 56) O wolnościach duchowieństwa Ruskiego.]

Un. Dwie rzeczy mówisz tu. Jedna (choć przełożę twoie obietcie), że unia rozerwana bywała. Druga, że Ruś o to walczyła z Polakami, aby nie byli papieżnikami. Co się tćnie rozerwania uniey, tak mówię. ³⁾ Turpitudinem ibycam chwalić w sobie nierozsądnego iest,

¹⁾ (Crom. hist. Pol. lib. 9. sub Boleslao Pudico.

²⁾ На поляхъ: Iесли Ruś wojnę toczyła z Polakami o religią czyli o drapież.

³⁾ На поляхъ: Kto uniey do zerwania powodem.

wstydać się raczej tego, że unia wiele razy rozerwanie miała, acz ja wiem że nie tak dalece przez nas Ruś, ale przez nasze Patryarchy, za ktoremi przodkowie nasi nieostrożnie dali się uwodzić. Gdyż Chrystus Pan tego chciał, aby iedne sakramenta, ieden kościół, iedna owczarnia była, a ta iedność his *seculis exulat*, ktorey się starzy świętobliwi Grecy y nasza Ruś świętobliwa naśladowując nauczycielow cerkiewnych świętych, nie Photiusow, Anicetow, Cerulariuzow y inszych, *qui traditi sunt in reprobum sensum*, trzymała. Co się tknie wojen,—powiedasz, że o religią Ruś z Lachami bili się: zaiste inaczey historie ukazują.¹⁾

Sch. Co mówię, to mówię z Synopsistą naszym, że tak iest. Bo Ruś nasza, będąc naśladowcami nauki y obrzędow Patryarchiey Carogrodzkiey, aby od panow cudzoziemskich Zachodney religiey w tym gwałtu nie miała, wojnę toczyła, iako Synopsista mowi *sub an. 1260.*

Un. Nie dla religiey Ruś z Polakami wojny. miewała, gdyż pod ten czas była Zachodney cerkwie z Wschodną iedność w wierze y nauce, oprócz różności w ceremoniey, w nabożeństwach y ięzyku. Bo *circa hunc annum 1260* Daniel Xiążę Ruskie, znając *superioritatem sedis Apostolicae Romae* y iego legatow *de latere*, unionem przyznawszy, posłał posłow swoich do Opi-sona, legata Papieskiego, w Polsce mieszkającego (nie do Patryarchy swego, bo też tej mocy nie miał), aby krolewski dał mu tytuł.²⁾ Iakoż otrzymał to, co potym dla schismatu zstracił odnowionego. Była y daley unia z Lugdunskiego soboru *in anno 1274.*³⁾ Była unia (ср. 57) za Iana Beka, Patryarchy Carogrodzkiego, a Maxima Metropolite Ruskiego *in an. 1283.*⁴⁾ Nie dla religiey mówię Polacy z Rusią walczyli, ale dla drapieżu,⁵⁾ którą *Rus more latrocinantium*

¹⁾ На поляхъ: Woyna Rusi z Polakami o co.

²⁾ Hist. Polon. Herbovel. 7. cap. 11. Crom. lib. 9. tit. sub Boleslao Pudico.

³⁾ Bar. A. 1274. Crom. lib. 9. tit. sub. Boleslao Pudico.

⁴⁾ Mel. Smotrz. Par. ad Rut. schism.

⁵⁾ Herb. Hist. Pol. lib. 4. c. 9, 10 etc. Crom. lib. 3. tit. Miccial. A. 985 duobus in loc. lib. 3. tit. Bolesl. I. Chron. libr. 5. tit. Wladisl.

w Polsce czyniła tak, iż po wszystkie wojny, które były, nie było żadnej innej przyczyny podniesienia od Polaków wojny Rusi tylko o gwałtowne incursie, grabienia y plondrowania przez Ruś Polski. Czytaj sobie pilno historików. A tak się była Rus na drapiestwo puściła, że też z Tatarami kompanią wzięwszy, incursie czyniła z swoimi sąsiadami. Nie dla religii ta wojna była, gdyż iednasz była oprócz obrzędów różnych, a zwłaszcza w roku 1260, iako Synopsista mowi, ale dla tego że Kolomana Krolewica Węgierskiego, na Hallickie państwo od samychże Rusi wziętego, bali się, ¹⁾ ale nie Polaków o wiarę.

Sch. Nie o drapież, ale o odejmowanie nabożeństwa Greckiego Rusi od Polaków te wojny były. Bo gdy Kazimierzowi 2 wielkiemu, królowi Polskiemu, Ruś wasza Lwów obleżony podała in an. 1340, tedy pod tą conditią, aby było im wolne używanie wiary dawnej swojej, iako Synopsista Cromerem dowodzi tego: to znać, że o wiarę wojny były.

Un. Nie o wiarę, ale o plondrowanie y rebelliją Polacy Ruś woiowali; czytaj mieysca, którem namienił w historiach. A że to sobie Ruś wymowiła o dawnej wiary swojej używaniu circa deditionem Lwowa, tedy nie ea mente conditia ta przyięta iest od króla Kazimierza, aby mieli wolność mieć popuszczoną w schismacie Greckim Rusi bydz, bo na ten czas o schismatach u historików nie masz, ale żeby mieli wolność używania ritus dawnych w nabożeństwach swoich y circa spiritualia, to iest obrzędy w liturgiach, chrzciech, śpiewaniach cerkiewnych, słowiańskim ięzykiem, nie iako Lachowie Lacińskiem odprawuią, ale iednasz wiara Lachow była iaka y Ruska, tylko rozność była obrzędów. Tych tedy ritus y o(**crp.** 58)brzędów starych król Kazimierz dopuścił: nie schismata tuczyć, których y teraz żaden Lach niegani y owszem chwali, bo się zcięgają na chwałę

I. duobus loc. Lib. 5. tit. Boles. Krzywoust. lib. 6. tit. Kazimierz. lib. 7. tit. Wladisl. Laskonogi et Leszek Biały. lib. 9. tit. sub Bolesl. Pudico bis. 1. 10 tit. Lesz. Czarny. lib. 11. tit. Wacław. lib. 12 tit. Kazim. 2.

¹⁾ Crom. lib. 7. tit. Leszek Biały. Crom. lib. 12. tit. Kazim. II. Wielki. Loc. supr. cit.

Boża. Omnis spiritus et lingua laudet Dominum. A że to słowo w polszczyźnie u tłumacza Cromerowego iest: wiara; to słowo wiara nie znaczy fides, ale religią polacinie, a religio nie właściwie znaczy fides, ale nabożeństwo, iako Herbort w te słowa mówi: ut retinere sibi veteris religionis ritus liceret; ¹⁾ nie mówi, veteris fidei, ale religionis. Zatym się ta wolność ściąga do nabożeństwa, dawno przez Ruś zawziętego. A że Rusi szło zawsze najwięcej o obrzędy swoje dawne, iawnie to w kilku miejscach u Cromera historyka, przekładania Błażeiowskiego, nadszies, ale miew na ten czas iedno miejsce. Gdy Iacek św. Dominikan klasztory Rusi fundował nabożeństwa y ritus Romanae Ecclesiae, Ruś obawiała się, aby w te ritus łacińskie zaciągniona (gdyż ona słowiańskim językiem zdawna je odprawowała) nie była, przeto temu zabiegali. Tak albowiem mówi historik: ś. Iacek asz w Kiiowie y Haliczu regułę swoją krzewił, ale nie długo go tam cierpiał Kiiowski Xiążę Włodzimierz, w swych nieraz wspomniony, bojąc się, aby Rusacy przez ich naukę od Greckich obrzędów nie odpadali. A toż widzisz, nieszło Rusi zawsze o wiarę, bo unie częste bywały, tylko o obrzędy dawne. Także też circa deditionem Lwowa to sobie precustodiowała Ruś.

Sch. Ale tam są te słowa: dawney wiary.

Un. Są, ale się rozumie nie fidei, lecz religionis, to iest nabożeństwa ceremonialnego dawnego. A co się tknie tego słówka: dawney, niepociągay tak barzo tego słówka. Wzdyć dawniejsza religia y wiara w Rzymie, niż w Carogrodzie, niż u Rusi. Chyba żeby się rozumiało, że dawna religia u Rusi względem Lachow, gdyż Ruś pierwey ochrzczona, a Polacy posledzey, in anno 965, za Miecisława Xiążęcia Polskiego od duchownych Rzymskiego kościoła: ²⁾ prze^o(**ctp. 59**)ciw temu nie iestem. Dawney się tedy religiey używania Ruś dopomagała, nie tey, która od cerkwie Łacińskiej zagęszczona bywała y zachowana też iest.

¹⁾ Her. hist. Polon. lib. 4. cap. 9. Her. hist. Pol lib. 6. cap. 8. Crom. lib. 7. tit. Leszek Biały.

²⁾ Herb. hist. Pol. lib. 2. cap. 1. Crom. lib. 3. tit. Miecisław.

Sch. Atoli widzisz, że Ruś miała wolność religii swojej, a teraz Lachowie nam z wami unitami przeszkadzają y nas do unii iakieysi ciągną nad wolność naszą, ktorej między nami od czasu Lwowa podanego nie było.

Un. Była unia o tych czasach, kiedy ś. Alexi Metropolit Ruski unit circa annum 1364 żył. ¹⁾ Nuż kiedy Metropolita Ruski Hrehory Cemiulak od xiążęcia Litewskiego y Ruskiego Alexandra Witolda do Rzymu dla potwierdzenia iedności cerkwie Ruskiej z Rzymską iezdził y otrzymał circa annum 1411 ²⁾. Więc kiedy sobor Florentski był in anno 1439, ³⁾ na którym Patryarcha Ioseph a Metropolita Ruski Isidor byli ⁴⁾. Nadto kiedy Hrehory Ihumen Constantynopolski Metropolita Ruskim od Piusa 2 Papieża był pasadzonym in anno 1442. A widzisz że unie były do tych czas y dalej pokażę.

O przywilejach nawalności Ruskim duchownym.

Sch. Ale oprócz wolności, od Kazimierza 2 Krola nadaney, duchowienstwo nasze Ruskie ma wolność taką, iaką ma duchowienstwo Rzymianskie, to iest przywilej Władysława 2 krola polskiego, w Budziniu dany in an. 1443. A przecię Lachowie chcą ią nam przelomić bezprawnie.

Un. Dobrześ z tym przywilejem wyiechał. Bo się z niego nauczem trzech rzeczy, o ktore mamy gadki. I. Że sporka była barziej o obrzędach, nie tak dalece o wierze. II. Że Ruś duchowna odszczepna wolności nie miała. III. Że dla unii przez Rus przyjętey na Florentskim soborze ta wolność dana. Mam ią ten przywilej. Przeczytam go, tylko słuchay pilno w te słowa.

¹⁾ Mel. Smotr. Paraen. ad Ruth. shism.

²⁾ Ibidem.

³⁾ Ibidem. Tom. Conc. An. 1439.

⁴⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Ruth. schism.

[(cap. 60.)¹⁾ In nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam.

„Ne gestarum notitia rerum ab humana evanescat memoria, cautum est, actiones legitimas, quae recordinatione indigent, perscripti continentiam et testium annotationem in notitiam transmitti posteriorum. Proinde Nos Vladislaus, Dei gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Rausciae, Serviae, Sclavoniae, Galliciae, Comatiaeque Rex, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Lanciciae, Cujaviae, Lithuaniaeque, Princeps supremus, Pomeraniae, Russiaeque Dominus et Haeres, etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis praesentibus et futuris, harum notitiam habituris: Quod dum in mente nostra crebrius revolvimus et aequo rationis libramine caelestia pensamus cum terrenis, non aliud per vehementiam laboriosae meditationis accepimus, quam quod spretis mundi fallaciis, et accrescentis saeculi seductrice gloria prorsus evulsa mentis nostrae aciem in caelistia figamus, ubi candor lucis aeternae cunctorum fidelium mentes illustrat, corda conciliat et extinctis odiorum flammis universorum efficit animorum voluntates unanimes. Quanquam autem ex assumptae dignitatis officio singulorum regimini nostro subjectorum utilitari intendere teneamur: cura tamen efficacior nos sollicitat, ut ad ea, quae divini cultus ampliationem, decus, et gloriam, ac laudem, aediumque sacrarum unionem. „Notuy tu motifum tego przywileiu, panie bracie:“ statumque felicem et quietum respiciunt, convertamus animum, disponamus et mentem. Nam in coelestes thesauros reponere ea indubie confidimus, quidquid ad magnificandum Deum et sa-

¹⁾ На поляхъ: Privilegium Vladislai Reg. Pol. Rutenis unitis serviens.

rum Ecclesiarum augmentum, ipso largiente, ordinamus. Cum igitur¹⁾, słuchay tu pilno pobratymce, „Spiritus sancti cooperante clementia Ecclesia orientalis ritus videlicet Graeci et Ruthenorum, quae longis heu temporibus in disparitate quadam et scissura fidei sanctae [(crp. 61) et Divinorum Sacramentorum non sine multorum salutis dispendio ab unione sanctae Romanae Ecclesiae fluctuare videbatur²⁾. To już nie de toto fluctuabat, tylko ratione rituum,—odfirmuy to.

Sch. Nie commentuy, jużci ia pilno y uważnie słucham. Wzdymci też bywał we szkole Łacińskiey.

Un. „Et quam unionem patres nostri, imo tota plebs Catholica temporibus nostris videre cupiebant, modo iam miserante Domino decretis sanctissimi Domini Eugenii nostri Papae (IV), quam et aliorum patrum plurimorum fidei sanctae zelatorum, cum ab ipsa sancta Romana ac universali Ecclesia reducta sit ad identitatem dudum desideratae unionis³⁾. A toż widzisz uniey przyznanie ¹⁾, y dla uniey tey ten przywilej: „pro tanto ut ipsa Ecclesia Orientalis praelatique et clerus universus ejusdem ritus Graeci et Ruthenorum in amplitudine dominorum nostrorum, et ditioni nostrae subjectorum, ubilibet consistentes, qui alias stante ejusmodi disparitate et scissura, quandam depressionem sustinebat, toiest, clerus Ruthenorum²⁾ restituta ipsis libertate divino cultui insistere possit⁴⁾; to tu widzisz, że ona conditio Casimiri Regis przy Lwowie tylko circa ritus była, a potem gdy Ruś wierzgała y w tym im wolność odeymwana, iako subjugatis, z tych słówek: „Libertate restituta“ uznać możesz; „et Salvatoris nostri clementiam pro salvandis fidelium animabus, et sanctae fidei conservando statu in pacis dulcedine uberius exorare valeant,

¹⁾ На поляхъ: Unia.

²⁾ Wolności przed tym duchowni Ruscy nie mieli.

ad laudem et gloriam Dei Omnipotentis, qui nos suo redemit pretiosissimo sanguine, universis Ecclesiis earumque Episcopis seu Vladicis, Praelatis, Clero, et caeteris personis Ecclesiasticis ritus Graeci et Ruthenorum, haec omnia jura, libertates, modos, consuetudines, et immunitates universas, duximus in perpetuum concedendas, et praesentibus concedimus, quibus omnes Ecclesia Regnorum nostrorum, Poloniae et Hungariae etc., earumque Archiepiscopi, Episcopi, Praelati, et caeterae personae Ecclesiasticae uti fruuntur atque gaudent. Volumus insuper et praesentibus decernimus, quod a modo nullus Dignitiorum, Capitaneorum, Officialium, Terrigenarum et caeterorum subditorum nostrorum cujuscunque status et conditionis existunt, et praecipue Regni nostri Poloniae praedicti, singulariter autem terrarum nostrarum Russiae, Poloniae et aliarum ipsis annexarum de jurisdictione praefatorum Episcoporum, Vladicarum et Praelatorum ejusdem ritus Graeci et Ruthenorum, sed neque de judiciis Sacerdotum seu Plebanorum ipsorum, imo de causis matrimonii aut divortiorum se deinceps impediunt quoquo modo, non obstante quavis consuetudine ad hactenus interris praescriptis quomodolibet in contrarium observata. Praeterea uti iidem Episcopi seu Vladicae caeterique Praelati et Ecclesiasticae personae saepe dicti ritus Graeci et Ruthenorum vitae adminiculis sustentati, ad laudes Deo exolvendas eo commodius intendere possint, ipsis et eorum Ecclesiis universis in Dominiis nostris ubique existentibus omnes villas et possessiones quaslibet, quibuscunque nominibus censeantur: quae ab antiquo ad ipsas Ecclesias pertinere videbantur¹⁾, et per quascunque personas

¹⁾ На поляхъ: Dla uniey imiona cerkiewne są przywroczone Rusi.

et in quibuscunque terris et districtibus nostris in praesens habitas, cum omnibus eorum juribus pia mansuetudine duximus restituendas, et restituimus per praesentes temporibus in aevus successuris, harum, quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio litterarum. Actum et Dat. Budae, Feria Sexta proxima ante Dominicam Oculi, anno Domini 1443. Praesentibus etc. Dat. per manus Magnifici Ioannis de Koniecpole, Regni Poloniae Cancellarii, et Petri de Szczekocin, Vicecancellarii Fidelium nostrorum sincere dilectorum. Ad relationem Magnifici Petri de Szczekocin Regni Poloniae Vicecancellarii praedicti“.

Un. Atoż masz ten przywilej, że wolności duchowni Ruscy nie mieli y dobra im wojną pobrano nie dla wiary, ale iak to nieprzyiaciom, że dla uniey y wolność y dobra są przywroczone Rusi uniackiey. Bo dato, żeby dobra były fundowane od schismatykow, ale krolowie Polscy wstępem wojennym to pobrali. Wolno czynić było z niemi co chcieli ale krolowie Polscy wstępem wojennym to pobrali. Wolno czynić było z niemi co chcieli, ale dla uniey wroczone są quasi postliminio. Iuż tedy te dobra cerkiewne może rozumieć iakoby od Władysława tego darowane duchownym Ruskim dla uniey, bo per bellum Rusacy desierunt esse Domini.

⌘(crp. 63.) *Sch.* Nie długo ta miła unia trwała. A myśmy in usu tych dobr byli cerkiewnych y wolności. Bo iako Patryarchowie zaniechali iey, my iey też, iako posłuszni synowie, zaniechali.

Un. Swym się kozikiem zaczniesz. Bo tym barziej przeciw wam idzie. Dla uniey wolność ta dana była, y dobra cerkiewne przywroczone wam są, żeście ią przyięli, słuszną też, abyście do nich nie należeli, żeście ią nie pokinęli. Bo cessante causa motiva legis, cessat et lex:*) Trangenti fide, fides trangatur eidem. Trzymaliście tedy schismatycy dobra unitow Rusi y trzymacie impertinenter et nullo. A co się tknie posłuszeń-

*) Cessante causa motiva legis, cessat et lex.

stwa waszego, to iest, *irrationabile* wedle św. Pawła. Bo kiedy się trafiło, że Patryarcha zschismatyczał, to Ruś za niemi często szła, a kiedy unit był toście wy *Repugnantes* byli.¹⁾ A za jakie *obedientia*? A zwłaszcza, że się chwalicie, iż przodkowie wasi Isidorusa Metropolite Ruskiego, który był unitem y kardinałem na soborze Florentskim, przodkowie nasi wygnali y do schismy się wrocili.²⁾ A niemasz co chwalić *probat is meliora, deteriora sequimini, sententia Philozopha Greckiego.*

Sch. Atoż przecie uniey potym Florentskim rozboiu, albo chcę rzecz soboru, nie było, aż do tych czas³⁾.

Un. Przecie ty cuduiesz, obaczysz się da Pan Bog, gdyżmy w miłości chrześcijańskiej te mowy mamy z sobą. Y temi czasy unia przepłatała się Ruskiej cerkwie z Rzymską.⁴⁾ Była unia in anno 1476, kiedy do Sixtusa 4 Papieża wszytka Ruś z Misaiłem Metropolitą swym sobornie pisała.⁵⁾ Ale się przypatrz, iako się Patryarcha Carogrodzki z swoiemi cerzami w schismą odrzuciła, tak też zguba Carogrodu nastąpiła.⁶⁾ Bo wszytkie wschodne państwo y Carograd Turczyn pobrał. Nie chcieli bydz unitami z Rzymianami, są teraz unitami z Turczynami.

Sch. Ale też wolności nasze są zaś odnowione, przez krole Polskie wedle Synopsisty, zwłaszcza in anno 1501.

Un. Tu nic nie należy do tego. Bo w tym prawie tylko iest declaratya o chrzcie, że wolno Ruskim duchownym chrzcić. A taki iest chrzest y Rusi, iako y u Lachow. Gdziekolwiek kto ochrzczony będzie, byle w imię św. Troyce chrzczonym był, ważno iest. O czym są kanony cerkiewne⁷⁾. Za Alekxandra krola Polskiego, dopiero poczęło się Ruskie schisma odnawiać, podobieństwo iest in anno 1501⁸⁾.

¹⁾ *Obsequium vestrum sit irrationabile.*

²⁾ *На поляхъ:* Ruś schismatyczna w posłuszeństwie nie ostrożna.

³⁾ *На поляхъ:* Jeśli unia była po soborze Florent.

⁴⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Rut. Schism.

⁵⁾ Loc. sup. cit.

⁶⁾ Constantinopol wzięty od Turkow.

⁷⁾ Bar. A. 309. 314. Syn. Avel. an. 314.

⁸⁾ Ruś iako dawno schismą odmówiła. Loc. sup. cit. An. 1502.

Bo ten mając żonę Helenę Moskiewkę schismatyczkę, dopuścił byż Metropolitą Kiiowskim nieiakiemu Ionasowi Moskicinowi.

Sch. Są też y konfirmatye od Krolow Polskich naszych, Ruskich praw y wolności, ale mianowicie od Zygmunta Augusta in an. 1550, wedle Synopsisty, zaczym prawa nasze ważne.

O confirmatiach praw y wolności Ruskich duchownych.

Un. Odpowiedam na to confirmatie tych wolności: tak ważne są, iako *res confirmata*¹⁾. Ieśli *res confirmata*, to iest przywilej Władysława, krory Rysi dany dla uniey, nie ważny iest tej Rusi, która unią porzuciła przez to porzucenie, to cież y confirmatie nieważne. Bo wiem *quod ab initio vitiosum est non potest tractu temporis convalescere*²⁾, et nihil est tam naturale, quam eo genere aliquid dissolui, quo solligatum est. A przywilej yiego confirmatie iż plerumque są *praeter jus commune*, y *ad instantiam*, a pod czas importunam, albo informationem, a często siuistram apud priuilegiantem seu confirmantem per priuilegiandum seu confirmandum uproszono bywaią (Nie o tych się przywileiach mowi, które *motu proprio* bywaią, bo te inszą *authoritatem* mają³⁾), tedy iuxta *Iur. Consult. strictissimas* mają mieć nie largas interpretationes, [(*crp.* 65) tak żeby się nic nie zchybiło przycyny gdyż każdej ustawy iest przyczyna, która monet Legislatorem seu Priuilegiantem, dla ktorey przywilej albo confirmatia dane są⁴⁾. Która przyczyna motiua ieśli integra iest toć też y przywilej y confirmacia iego z tej przyczyny urosle saluari possunt: Iest⁵⁾ u Liuiusa Historika Rzymskiego że

¹⁾ Ff. de Regni Jur. Reg. 29. 210.

²⁾ Ff. de Regn. Jur. Reg. 35. sum. Silvestr. sup. Phot. Piuil. et Confirmatio Num. 123.

³⁾ De interpretatione Privilegiorum

⁴⁾ Causa motiva Privilegii consideranda.

⁵⁾ Liu. de cad. 34.

była lex Oppia, którą zbytki y strojne wyniosłości y nakłady białych głów na też stroie wielkie były ukrocone y okryślono stroie pomierne. Tego prawa causa motiua była niedostatek skarbu pospolitego na kończenie wojen y na zapłacenie żołdu żołdatom, aby dostatki białogłowskie zwłaszcza od złota kleynotow na potrzeby wojenne obrocone były. Gdy potym taki scisk y potrzeby gwałtowne ucichły ona Lex Oppia cassata et antiquata była. Bo cessavit causa legis, cessavit et lex. Tak też tu cessavit u Rusi schismatycznej unia, tanquam causa motiua privilegii, necesse est ut itiam priuilegium cesset et confirmationes allegatae nihil operentur. Cuius est enim velle eiusdem est et nolle.).

Sch. Ale ty się niz tak dalece tunduimy na tym Władysławowym przywileju, duchownym Ruskim danemu, ale na prawach y wolnościach naszych przedtym.

Un. Wždyście ich byli utracili y z dobrami wojennym wstępem krolow polskich a nie mieliście ich aż ie Władysław wroczył tym przywileiem. Iuż tego nie wspominać coście nie mieli od Władysława dane wam nazad są imiona cerkiewne y wolności dla uniey, ztąd to trzeba rachować. Do tego przypatrz się tylko słowom confirmatij tych. Iest tam aby Rus circa spiritualia obyczay dawny zachowała, a obyczay dawny iest ritus circa spiritualia, to iest obrzędy dawne. Ale żeby miały bydz schismata confirmowane, nie wyslabizuiesz tego. Bo tych pozwalać pan świecki chrześciański nie może sine auctoritate summi Pontificis. A ritus Ruskie circa spiritualia (o ktore się Rus . . . by im popsowane ¹⁾(*срп. 66*) były) nie są contra fidem orthodoxam sacramenta ecclesiae y auctoritatem summorum Pontificum. A toż masz solutią taką na allegowane confirmacie tylko się dobrze przypatrz Frustra enim legis auxilium invocat, qui contra legem peccat. Regul. iur. Toż się wyczyta w confirmatyey Stephani Regis a. 1585

¹⁾ Ff. de Reg. sup.

de ritibus et ceremoniis, toż w confirmathey Sigis. 3 an. 1588. to rozumey.

Sch. A na to co rzeczesz według Synopsisty że Metropolitowie nasi Ruscy bywali od patryarchow po tym przywileiu y confirmatiach, iako in an. 1557, 1567. Więc incorporatie Rusi y ziednoczenie Slachty Ruskiey z Polską in. anno 1568, 1569. Więc confederatie nam poprzysiężone in anno 1573, 1586. Więc obietnice częste a statibus Regni et M. D. Lit., że wolności duchownych Ruskich miały bydz confirmowane. Więc decreta y insze aż do tych czas.

Un. O patryachy nie nie mówię, bo nie masz co mówić. O wolność Slachty nie mówię, bo nam idzie o wolnościach duchownych Ruskich, które zawisły były z przywileiu Władysława krola. O obietnice—obiecowano, a nie nie sprawiono Ex non ente uczynić Ens¹⁾, nie człowicza iest. Znać że niepewne macie prawa wolności Rusi duchowney, bo się ustawicznie na Seymach upominacie confirmathey seymowych. Confederatie z heretykami czynicie, które iako niezbożne y nieporządne wagi niemają, bo są retragantes Sedi Apostolicae. Mieycie unią nazad też prawa będą. O to za sprawą S. Ducha niekto Rus wasza temi czasy obaczywszy²⁾ błąd swoy y utracenie wolności dla zrucenia Uniey przodkow swych, do iedności cerkiewney wrocili się, a zatym wolnościami bezpiecznie się szczycący, wmnostwo rosna, a schismatycy nieporządnie sobie przypisują te wolności. Których praw y wolności od Papieża in. a. 1595³⁾, iako sam Synopsista pisze, confirmatią otrzymali y na Brzeskiem prawdziwym Synodzie tę unią ztwardzili.

[(**срп. 67**) *Sch.* Nie wszystka Ruś o tym wie y nie pozwalała, aby ci uniacy po confirmatią do Papieża posyłali, zaczym ta confirmatia za nic. Bo quod omnes tangit ab omnibus approbari debet (regul. iur.), a iedna iaskółka wiosny nie czyni.

Un. Tak iest że nie wszystka Rus, ale ci osobliwie primates Ecclesiae, którzy unią z cerkwią Rzymską przyznali, na których

¹⁾ Ex non ente nihil sit naturaliter.

²⁾ На поляхъ: Ruś się obaczyła uniacka.

³⁾ На поляхъ: Confirmatją uniacy od Papieża mają.

dosyć iest. Bo Nieuniaćci nie są de numero Privilegiatorum, ale uniaci, bo per respectum uniey wolności y confirmacie zaszły.

Sch. Hippatlus Pocięy Metropolita Kiiowski z swemi nie wielą niestatkow Rutckim y Smotrzyckim pod te czasy zakurzyli tą tak rzeknącą unią ¹⁾. Z ktorych iuż iedni od nas pobici, drudzy podespectowani, trzeci tu w oczach naszych są obmierzli; gdyż nie dla nabożeństwa, ale dla łakomstwa y wyniosłości y nieposłuszeństwa do tego się udali. Bo y ten Smotrzycki Apologią, którą napisał przeciw nam, revocował in anno 1628 według Synopsisty powieści.

Un. Niemasz się czym chwalić że do uniey y zgody nieściągało zle ale to iuż zganiono dobrze. A co się tknie Rutckiego y Smotryckiego ²⁾. Ludzie byli duchowni żywota pobożnego, a widząc exorbitantie swoiey braciey z prawdziwey nauki pisma wydawali dosyć pobożne a uczone przeciw błędom y disuniom. Rusi swoiey baranefice y dowodnie. Których wy czytać rozważnie niechcecie in caput vestrum. Bo onemi Smotrycki tak pokazał ³⁾, że puncta sahismatow są ładne do porownania y ziednoczenia tylko się obaczyć trzeba, a scribentow płochych Ruskich świezych Zyzaniow, Orthologow, Philaletow, Clericusow Ostrogskich, iako opacznie piszących, odrzucić. A co się tknie rewocowania przez Smotryckiego Apologiey, to sinistre udaia. Czytay in Paraenesi tego Smotryckiego a b Rut. schism. Czytay protestatią iego na Pogibeli, inaczey znajdziesz. Udawacie to tym, ktorzy nie wiedzą statum rei y iakoscie z Smotryckim postępowali na swoich schadzках quasi sobornych.

M i s c e l l a n e a.

Sch. Iuż tam chwał, iako chcesz, unitow, niedam się przeinaczyć z inszemi⁴⁾. Chwała Bogu, że complanatia zaszła. Ale gdyby

¹⁾ На поляхъ: Unici Biskupi Martyres.

²⁾ Apol. Smotrz. Orthodoxi.

³⁾ На поляхъ: Ieśli Smotrzycki Apologią swoię rewokował.

⁴⁾ На поляхъ: Ruś Schismatyczna łączy się z kozakami y heretykami przeciw Lachom.

była nie była pewnie z kozactwem Nizowskim, a z heretykami chcieliśmy o nie prosić. Sed praestat.

Un. Nie trzeba prosić tak, iako mi powiedano. Gotowa wolność tylko niech będzie społeczność cerkw. A co się tknie Praesidiarios, a wprzod kozakow,¹⁾ to intentia była nierozsądna. Nie pamiętali na to: Non facienda esse mala, ut bona acquirantur, który człowiek dobrze dobrego nabywa, ten prawdziwie dobry. A który człowiek do swego nabycia złego, wedle iego impressy dobrego, złych sposobow zażywa, zły człowiek iest. Azaż to rozsądnosc takich patronow szukać swoich zamysłów w duchownych stankach, ktorzy, łaikami będąc, sami niemal nie wiedzą iako wierzą?²⁾ O postępkach zakonnych nie pytaj. Do tego ci mieli być patronami³⁾ waszemi, ktorzy nietylko, żeby was mieli bronić, ale waszemi poddanemi bywszy, Tatarow przez slaki puściwszy, plony oł was przez Tatary pobrane odbierają. Zaczym wy u poddanych swoich swowolnych nietylko pomocy niemacie, ale u poddanych poddanemi iestescie, ktorzy gdy narokiem przeciw Tatarow na expeditie, albo wpadnienia do Turek poburzą się, a z swoich kucz wyiadą gromadnie (bo tylko w kupę ufaia), iakie wam bezprawia, krzywdy y gwałty, płatek iaki na kiy wywiesiwszy, czynią więcej. J poddanemu swemu, albo parobkowi musicie differować, czołem białc. Kształtowni defensores intentiey waszych, egregii custodes ovium lupi. A ia wam tak powiadam: kiedyby kwarciane woysko nad niemi niewisiało, a z Polski się nie oglądali, tedy ci defessorowie wasi poddani, iużby panami waszemi byli, o wiarę mnieysza u nich dusza w ||(срп. 69) tele. Bożyszczc bud łaskaw. Odrodzili się kozacy⁴⁾ teraznieyszy od onych pierwszych, ktorzy za świętey pamięci Zygmunta I. krola Polskiego z młodzi ochotney Polskiej przeciw Tatarom nastali y Katholicy byli, a tylko przeciw poganom bez krzywd ludzkich stawiali się. Przemyślał Osman cesarz Turecki

¹⁾ На поляхъ: Strony kozakow.

²⁾ На поляхъ: Z kozakow nie obrona ale ciemiega.

³⁾ Similis simili gaudet.

⁴⁾ Bielski hist. Polski.

w Wołoszech od lat kilku przez drogę schismatu tego Polskę sub-
iugować, na co mu wasi Grecy perswasiami swemi pomagali,¹⁾ ale
Bog inaczej sprawił y sprawi. Lecz niedziwuję. Wasi Patryarcho-
wie w niewoli u Turka, wy też chcecie bydź u Tatarzyna, czego
Boże uchoway. Okazyey tedy ziednoczenia nie opuszczaycie. Bo a
fronte capillata, a tergo occasio calva, a dziękuycie
Bogu, że do tych środków coście myśleli nie przyszło. A co się
heretykow tknie, z ktoremi zmowiliście się byli²⁾ dla dopięcia swych
intenczey, niedziw. Bo dato una absurdo, plurima absurda
sequuntur. Tak to bywa, że z schismatycstwa heretyctwo rośnie y
iak po obengu idzie. Tak też wasi Patryarchowie robili. Prima-
tam Ecclesiae Romanae wzgardziwszy, w wielkie heresie wpadli.
Wždy się wam było obaczyć,³⁾ żeście wy przecie bliscy są siebie,
Rzymianie z Grekami y z wami Rusią, niż z heretykami. My oboy
narod wierzymy w Boga w Troycy iedyneho, iesteśmy chrześciance,
msze y modły za umarłe czyniemy, pościemy, Sakramenta cerkiewne
odprawuiemy, także invocationem SS. czyniemy, cbrazy y reli-
quie SS. w uczciwości mamy, zakonny żywot chwalemy, duchowne
swoie mamy traditiones Apostolicas y cerkiewnych wiele
trzymamy y insze społeczności między sobą mamy, oprócz ceremo-
niy circa spiritualia różności, ale y te nas nie dzielą od was.
A heretycy nie spółku w tym z wami y z nami katolikami nie
mają,⁴⁾ sami sobie będąc przeciwni w naukach swoich kacerskich,
opócz tego com powie||(стр. 70)dział wyżej, że mają commune
z wami schismatykami, iż primatum y supereminentiam
cerkwie Rzymskiej powszechney znać nie chcą, y przeciw niey roz-
maite hańby czynią, a żenić się swym sinistrom pozwalają czym
was inescuią. Bo co się tknie schismat punctow te łączne do uspo-

¹⁾ На поляхъ: О wojnie Tureckiey przeciw Lachom z pobudki
Grekow schismatykow.

²⁾ На поляхъ: Strony heretykow.

³⁾ На поляхъ: Bliższy są schismatycy katolikow, Ruś Lachow,
niż heretycy.

⁴⁾ На поляхъ: W czym spólność heretykow z schismatykami.

koienia,¹⁾ byłe animus w was P. Bog zporządził, y które iuż soborami są uspokojone, y iuż nie trzeba o tym mówić, co raz św. oycowie sobornie postanowili. Zaiste latet fraus heretykow tanquam geniminum viperarum. Bo oni zgola tak nasze cerkiew Zachodną,²⁾ iako y waszę Grecką odio prosequuntur plusquam Vatiniano y radziby nas obu znieśli ci Vangelistowie, a na dobra kościelne kły wędzą, radziby tak Lachow, iako y nas Ruś po Lutersku albo CalvinSKU reformowali. A gdybyście baczni byli y chytróść ich zrozumieć chcieli, moglibyście mówić: abite filii tenebrarum.³⁾ Idte k biesu, ne czuďte, ta pak my ne durnowe. Tożci też przed tym chcieli variantes Confesstonalistowie Augsburscy,⁴⁾ kiedy, spisawszy punkta swej wiary w Tubingu, posłali sub censuram Patryarchy naszego Carogrodzkiego niegdę Hieremiasza, chcąc go też sobie mieć za Patryarchę, a wyuzdać się z zwierzchności Papieskiej. Ale iak ich ten Patryaraha, choć schismatyk, iako ostrożny, w tey wierze postrzegłszy ich wilczey chytróści y parszywości, przystoynie odprawił responsami swemi;⁵⁾ czytay sobie a osobliwie trzeci respons iego, które responsy według Sokołowskiego⁶⁾ theologa, kanonika Krakowskiego y professora sław. akadem. Krakowskiej, ex zelo Christianitatis et Catholicismis heretykow oppugnatora, sami heretycy z greckiego na łacińskie przetłumaczyli y w aktach publicznych Tubingskich y scriptach Theologow swoich Wirtembergskich o Augsburskiej confessiey po Łacinie y po Grecku wydali. Takiemby kształtem wam schismatykom odprawić heretykow przystało było y mówić im: Bliższyśmy są Lachow katolikow, iak względem punktow wiary y

¹⁾ На поляхъ: Schismata łacne do uspokojenia.

²⁾ На поляхъ: Heretycy nieprzyjacielnymi są tak Grekom, iako Łacinnikom chrześcianom.

³⁾ На поляхъ: Nie trzeba im wierzyć.

⁴⁾ На поляхъ: Słali heretycy Ausburskiej confessiey do Patryarchy Carogrodzkiego Heremiasza, aby ich pod swoją wziął zwierzchność.

⁵⁾ На поляхъ: Nie chciał przyjąć ich dla heresiey.

⁶⁾ Censura Eccles. Oriental. Sokolovii.

ceremo||((crp. 71)niey tak dialectu, samsiedztwa, obyczaiow, stroiu, armaty, animusu, źródła iednegoż słowiańskiego, niż was heretycy, ktorym nieszło oto, aby was promowowali, ale żeby swego heretyctwa świebody przy was došli y was y Lachow zarazą swoją zarażali. Alboście chcieli z niemi w heretyctwie być?

Sch. My się z niemi nie bratamy, ale iż do nas się też wiązali, a agitur de dissidio religionis nieodrzucałiśmy ich nie dla przyięcia ich heresiey, ale abyśmy śnadniey wolności dostąpili, w kupę się złączywszy, a z kozakami się porozumiawszy: funiculus triplex fortius ligat. Bo znać, że był Pan Bog za niemi teraz.

Un. Zkądże to znać, że P. Bog za heretykami?

Sch. A za nie iawno, że za powodem Gustawa xiążęcia Sudermańskiego ¹⁾ przeciw Polakom y cesarzowi chrześciańskiemu herezykom się szczęśliwie powodzić y do wolności swojej religiey przychodzić poczynało, przeto my też z niemi złączywszy się prędzey intentiey naszych dostąpilibyśmy byli, imiona cerkiewne od unitow odebraliśmy, a iarzmo to woli w religiach z siebie Lachow zrzucilibyśmy.

Un. Nierozsądny to był discurs, że szczęście ma z sobą Gustaw, ergo Boga ma ²⁾. Nie idzie za tym. Ale tak było discurrować. Iesli ma szczęście wedle Boga, to szczęście prawdziwe. Iesli nie to, obłudne, ktorego in trans'versum poda. A że nie wedle Boga, iawno. Bo przeciw katolikom prawowiernym, owcom Chrystusowym, wojnę podnosi, a prawa żadnego do tego niema, zaczym to szczęście iego nieszczęście. Większych P. Bog dopuszczał na katoliki persecutorow, onych Neronow, Diocletianow, Deciusow, Iulianusow y inszych Cesarzow y Rzymskiego Państwa naiezdzcow: ³⁾ onych Gottow, Uandałow, Alanow, Tatarow, Hunnow, Longobardow, Tur-

¹⁾ На поляхъ: Iesli się prawdziwie szczęściło Gustawowi y herezykom przeciw katolikom.

²⁾ На поляхъ: Nie każde szczęście godno tytułu szczęścia.

³⁾ На поляхъ: Rzym wiele miał nieprzyjaciół y katolicy a... zagineli.

kow etc., a przecię pokarawszy za grzechy Bog katolików, Rzym Rzymem iest y państwa iego, a((отр. 72) nieprzyiaciele ztaieli a facie Bożey woli y żaden z nieprzyaciół niezwoiował stolice Apostolskiey Rzymskiey postronny: by były niezgody wewnętrzne nie zaszkodziły. Y tak mogliście sobie mówić, że ten Gustaw nie prędzey przestanie z szczęściem swoim aż go Bog sam zniesie. Bo portae inferi non praevalerunt contra Ecclesiam Christi Petri petram. Do tego coż miał za szczęście? Nic wojenną ręką nie wziął tylko co mu heretycy zdradliwi nagotowali y podali, z nim się zmowiwszy; ¹⁾ ale gdy się mu kto szczerze opierał in vanum laborabat. To tak było discurrować. A toż że szczęście iego nie wedlebożne było, przeto od niego wierzgnęło y zginął, nie zwoiowawszy katolicytwa ani papiestwa dostąpiwszy. ²⁾ Takòy też y z wami było, iako z temi, którzy złemi szrodkami a nie od Boga chcieliście iść w zamysłach swoich.

Sch. Nie mówię, że P. Bog z Heretykami iest ³⁾, ale że za Heretykami, to iest że pomocnikiem za nimi iest.

Un. Ieśli P. Bog z nimi nie iest, to pewnie y za nimi nie iest. Ze P. Bog z Abrahamem, Isaakiem, Iakubem, Moyzesem, Iosuem, Dawidem y inszemi ludzmi świętobliwemi na woynach przeciw nieprzyiacielom, tak Bożym iako y ich był, toć za nimi był y bił a że z ich nieprzyaciółmi nie był, przeto też nie był za nimi, ale przeciw nim. Ieśli tedy z Heretykami nie iest, toć z nami y za nami iest. Si Deus nobiscum, quis contra nos? Bo on Bog nasz y obrońca owiec swoich, nie kozłów Heretyckich, którzy z owczarnie Christusowey wypadli a Metaphormosim wilkow drapieżnych na się wzięli. Ieśli tak rozumiesz, że Bog za Heretykami iż woiował Gustaw katoliki, tedy nie tak za Heretykami, żeby katoliki miał znieść, ktore sam fundował, tylko żeby przez Heretyki pokarał ie, a pokarawszy, pożałował. Atoli Gustaw iuż też ustał y który się

¹⁾ На поляхъ: Gustaw nigdziey nie wygrał, tedy zdradliwie heretycy nie pomogli.

²⁾ На поляхъ: Szczęście odmienne.

³⁾ На поляхъ: Ieśli P. Bog z heretykami y za heretykami iest.

czynił Augustem zabity iest nie z dobrym Heretykow gustem. Bo cucurrit adversus Denm erecto collo, et pingui ceru'|(отр. 73)ice armatus erat.¹⁾ Ale my katolicy mowiemy: śmieley że Bog y z wami y z niemi nie iest. Bo iako Heretycy wilkami tak wy schismatycy wolkonami iesteście cerkwie Chrystusowej nieprzyjaciołami, która ma trwać usque ad consummationem saeculi a petra Petri mocno stać. Do takich tedy media schitmatykom udawać się nie rozsądno było.

Sch. Mysmy niedbali nic, bylesmy ładniejszą drogę mieli do wolności religiey swey iakożkolwiek gdyż Gustaw dla podobney wolności heretykow wojnę podnosił.²⁾ Ani się barzo raduycie, że Gustaw zginął, narodzi się takich Gustawow więcej ieszcze, to nie koniec. Nie mowcie: hup aż przepłyniecie katolicy.

Un. Nie dla wolności tak dalece Augustańskiej confessiey Gustaw wołował,³⁾ ale raczej dla habere. Aż Gustawowi o wolność religiey heretyckiey szło kiedy niedawno pewną rzęść Moskwy zdradliwie zagrabił. Wiara katolicka ani Iezuici z inszemi zakonnikami nie zawadzali mu tam raczej o habere. Y owszem do wiary Moskiewskiey heretykow Niemieckich żołdatow tamże naprowadził. Aż mu szło o tę wolność kiedy w Iflańciech Rygę wziął w ten czas kiedy expeditią wielką przeciw Turkom w Wołoszech Polacy mieli, tylko raczej o habere? A za y w Prusiech contentował się tym że swoich sectarzew animował, ale też przez irruptią a zdradnych heretykow z niem się porozumienie kilka miast od Polski oderwał, a zaż nie dla habere? A co powiadasz że Gustawow się więcej narodzi. Tedy tak tez narodzeni skończą, iako narodziciel: iakoż P. Bog cudownie y onych y ich factie sności. Haeresis tedy choć zakłoci przecie non praewalebit, nadzieia w Bogu, który w prawdzie nieomylny iest. Nam laqueus conteretur et Catholici liberabuntur, Haereticorum autem mensa coram ip-

¹⁾ Iob. 5.

²⁾ На поляхъ: Gustaw zginął, Gustawianie żywi.

³⁾ На поляхъ: Jeśli dla wiary Gustaw wołował.

sis in laqueum et captionem et in scandalum et in retributionem illis erit.¹⁾

Sch. Niewiem dla czego Gustawa ganisz. Jeśli z tego, że z niewoli Cesarzkiej heretyków wyzwalając, kościoły y imiona kościelne katolikom odbierał, a heretykom rozdawał, niemasz go czego ganić.²⁾ A zaż też Lachowie, z wami unitami porozumiawszy się, tegoż nie czynią? ktorzy cerkwie nasze, manastery y imiona cerkiewne od nas odbierają a wam unitom rozdają ie. Toć Lachowie y z wami unitami tak dobrzy, iako Gustaw był w tey wierze. A turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum.

Un. Nie równay katolików Lachów y nas Unitów z heretykami y w tey wierze. Bo Ruś nasza uniacka to odbiera, co iey iest od was schismatyków, do czego prawa nie mieliście, gdyż nam Unitom, iako wyżey dowiodło się, wszystko przy wolnościach służy. Ale Gustaw z heretykami odbierał to od katolików, co heretyckiego nie było nigdy, ale prawowierne katolickie. Bo nie od heretyków ani za heretyków nowonastałych, ale od katolików y za katolików starych to wszystko budowano y fundowano było. Przeto consilium malum Consultori pessimum było. Ale gdyby się Niemcy z heretyczali obuczili że y Gustaw y iego naśladowcy przecię tam panować nie będą y owszem znędziwszy Niemiecką Rzeszę y skarby wywiozszy onych lada iako zostawią. A Papież Papieżem, Cesarz Cesarzem będzie, y katolictwo katolictwem.

Sch. A toli z tych zamysłów naszych nic. Bo puncta uspokojenia nas z wami unitami w religiey pod teraznieysze ziażyły stanów koronnych y W. X. L. zaszły za pracą y usiłowaniem Króla I. M., ktorem się kontentuiemy. J to nie masz co chwalić, że wasi iako na on zjazd Brzeski in anno 1596, tak y na Electiey K. I. M. blisko przeszły do tractowania o uspokojeniu was z unitami deputowali

¹⁾ Ad Roma. II.

²⁾ На поляхъ: Jeśli Gustaw odbierający kościelne katolikom na heretyki równy iest Lachom, odbierającym dobra cerkiewne Rusi Schismatyckiey na unity.

sobie heretyków pro parte sua więcej im ufając niż katolikom. A wierzę też, że się contentuiecie.¹⁾

Un. Ale się dziwię, że się nami unitami brzydzicie wzdys²⁾ (ср. 75) my Ruś iako y wy, świeszczennikowie, iako y wasi, słowiańskim językiem y ceremoniami cerkiewne sprawy y nabożeństwa odprawujemy, iako y wy, tylko że my przykładem przodków swoich prawowiernych primat um cerkwie Rzymskiej przyznawamy, y na Soborowych decyziach strony schismat przestaiemy, a wy w tym przeciwni iesteście.

Sch. Iako Iezuici nastali tak zaraz przez nie ta burza uniey wzniecona w Polsce, przed niemi o tym słyhać nie było, onych to wszystko sprawki.³⁾

Un. Krzywdę im w tym czynisz. Albowiem oni będąc zakonnikami dobrymi żywota katolickiego nieprzyganego y zelatorami wiary kalickiey a oppugnatorami kaczerstw nie są przyczyną schismat. Ieszcze Iezuitów nie było na świecie nietylko w Polsce, kiedy wasi Grecy y z wami Rusią poschismatyczali, dać im pokoy w tey wierze.

Sch. Nie toć ia mówię, żeby mieli bydź przyczyną Iezuici do rozroznienia cerkwie Rzymskiej z Grecką, ale to, że tu w Polsce nasze Ruś pomieszali tym wprowadzeniem uniey, tak iż teraz między nami nie zgoda, ale niezgoda, nie Unia, ale nieunia czołga się.

Un. J to opaczne udanie. Może to bydź, iż Iezuici też nieco do tego pomogli, aby schisma od przodków naszych zawzięte przez nauki y kazania swoje pokinione było, a do iedności przyszło starodawney, ale raczey przełożonych kościelnych za obaczeniem się niektorey naszej Rusi pobożney y mądrey sprawa iest, ktorzy, Boże uchoway, nie godzą na rozerwanie między nami Rusią, ale godzą na to, aby unum ovile et unus pastor był. Ale tu może rzecz, co u nas po Rusku mówią, kotory ukrav to praw, a u koho ukradeno toho obesyty. Ktoś coś winien w Iezuitę uderzyć a niewinnie. A samiście przyczyną, że do iedności nie idziecie.

¹⁾ На поляхъ: Słusznie się mają miłować oboia Ruś.

²⁾ На поляхъ: Iesli Iezuici w Polsce do rozerwania dla Uniey Rusi są przyczyną.

Sch. Niech nas Lachowie zaniechają. Wierście iak chcecie, (ср. 76) a my też iako chcemy. Wszak Lachowie mają nas za prostacki y kobuźniki. Niech się z nami nie łączą Rusią.

Un. Z miłości chrześcijańskiej to czynią Lachowie, że życzą wam tego abyście schismata porzucili,¹⁾ a do iedności dawney wiary przyszli y posłuszeństwa powszechnego, nieganiąc wam cerkiewnych dawnych ceremoniy a pomniąc na to co św. Paweł mowi. Obsecro vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia.²⁾

Sch. Nie prosimy Lachow o taką życzliwość,³⁾ samych siebie niech patrzą, iako są sami w wierze w nauce y xiaża ich, z których dla ich rozpusty, pychy y łakomstwa wielkie pogorszenia są. Damy my P. Bogu rachunek z wiary y posłuszeństwa naszego. Nie o naszą im wiarę idzie y wam unitom, tylko żeby dobra cerkiewne zagrabili z wami, ktorebyście wy mając szumności Lackiey zażywali.⁴⁾

Un. Że xiądz naydzie się ktory Lacki, iż te wady ma, ktore ty mianujesz, przez to wiary nie traci ani heretykiem się zostawa, a upadek swoy pokutą prawdziwą zgładza. Kanony y decretały nasze cerkiewne⁵⁾ xiężey wszelaką czystość, wstrzemięźliwość y frugalitatem zachować każą. Coż tu wiara winna y Praelaci? Xiądz na swoje złe zły.

Sch. Ganią naszym Popom Rzymscy chrześciance, że się żenią. Lepiej iedne mieć żonę niż cudzołóstwem albo porubstwem mają się bawić.

¹⁾ На поляхъ: Z życzliwości chrześcijańskiej Lachowie wiodą Ruś do Uniey.

²⁾ Ad. Corin. 1.

³⁾ На поляхъ: O złe przykładnych xiędzach.

⁴⁾ На поляхъ: Ieśli Unitom idzie o wiarę czy o dobre mienie y wyniosłości.

⁵⁾ Loc. sup. cit.

Un. Nie masz co chwalić, że Duchowni uwikływają się kłopotami¹⁾ (których w małżeństwie po dostatku bywa) świeckimi, dla których expedite powinności kapłańskie nie mogą wygodzić. Nie chwałę też tego, kiedy xięża nad zakazanie kanonów granice czystości y wstrzemięźliwości przestępują. Dobrac rzecz iest xiędzom nie żenić się, ieszcze lepsza od [(отр. 77) wszelakiej nieczystości y cielesności chronić się; iesli który xiądz z krewkości nie z pogardy kanonów upadnie: upadnie iako człowiek, wielki sturm nieprzyjaciela domowego ciała przeciw sobie ponoszący a żadnego ugaszenia dla professiey swey niemający, niemasz się z czego naśmiewać. Ale o Boże takiego złego między waszemi popami, choć popadnie mają, wiele nayduie się,²⁾ ktorzy, świebodę mając na cielesność z żonami swemi, do cudzych y inszych z kropidłem chodzą. Iakoż lat temu kilka gdym iechał z Iarosławia do Lwowa pamiętam, że szlachcianka iedna między Iarosławiem a Iaworowem dwu popow iak zuzanistow dla cudzołostwa y zabiiactwa dała pocwiertować. Iesli nie wierzysz, pytaj się od lat kilku po wsiach y więcey tey czystości tych popow naydziesz. A toż to twoia ledaiaka obietcia. Tak żonatemu iako y nie żonatemu nie nowina z krewkości upaść (iesliś bez grzechu ciśni nań kamieniem) a on byle prawdziwie pokutował. Miałci krol Dawid żon wiele oprócz inszych, a przecię żona Uriaszowa miała miejsce u niego. A co się tknie coś mówił, że nie dla wiary, ale dla dobr cerkiewnych Unici pounicili, to nie iest. Bądźcie unitami wszyscy przy swoich godnościach y dobrach zostaniecie.

Sch. Wielcy nam są nieprzyjaciele Lachowie,³⁾ bo Tatarom w Litwie y indziey, także Ormianom y Żydom wszędzie wolno nabożeństwa swoje odprawować; meczety Tatarom, Ormianom cerkwie, bużnice Żydom mieć y budować dopuszczają, a nam Chreścianom religiey Greckiey tego wszystkiego bronią y nas turbiują, z unitami

¹⁾ На поляхъ: Duchownym żonatym przeszkoda do nabożeństwa żona.

²⁾ На поляхъ: Popi Ruscy choć żonaci rozpustni są.

³⁾ На поляхъ: O wolności Żydow, Ormianow, Tatarow w nabożeństwie.

nowonastalemi nam cerkwie y imiona cerkiewne odbierają, tak iż plus possunt filii Diaboli, niż my filii lucis. Wielkie bezprawie...

Un. Kto wolność ma na to z prawa nadaną, używa iey. Żydzi mają przywileje, na to tych też łamać przykładem inszych kraioy nie godzi się, byle buźnic nowych nie bydować, co im¹⁾(отр. 78) zabroniono. Ale Ruś Schismatycka wolności niema a opacznie się nią zasłania, iako się wyżej dowiodło. Żydzi y insi swym kosztem buźnice budowali. Rus schismatycka uniackie cerkwie y imiona cerkiewne trzyma. A toż masz na to iaką odpowiedź?

Sch. Czemuż nas pierwey cierpiano. Byliśmy pierwey dobrzy, a teraz zli w nabożeństwach naszych.

Un. Tak iest, bo Lachom, ktorzy Rzymskiey cerkwi są posłuszni,¹⁾ nie wedle czasu zdało się im was reformować, ale iż sami z między was, Ruś pobożna, niektora y kanoniczna obaczyła błąd swoy schismatycki, a pokinawszy go, do uniey wrocila się, a prawa y wolności unitom nie schismatykom były nadane, dla czego słusznie przy nas unitach Lachowie stoją. A my unici, iż wrociliśmy się do uniey, wracami się też do wolności y imion cerkiewnych, miawszy też na to confirmacją Summorum Pontificum.

Sch. Cokolwiek się działo. Niech będzie Hospod pochwalon, że nas z unitami pogleychowano za pracą y środkami K. I. M., tak przed szczęśliwą koronacją iego iako y po koronacley. Spodziewam się, że już będzie zgoda y wygraliśmy.

Un. Bogday była zgoda, ktorey my pragniemy, byle przystoyna, porządna, prawna.²⁾ Że się chwalisz, żeście wygrali. Wygraliście w tym, bo cerkwie monastery y imiona cerkiewne niektore naznaczone są wam, do ktorych mere et nullo nienależeliście. A u mnie to wygrana, kiedy consensus Summi Pontificis byłby, ale wiem, że Summus Pontifex nie iest Approbatorem schismat: kiedy ex libero velle unitow w tey complanacley byłoby: nam quae

¹⁾ На поляхъ: Dla czego schismatycka Ruś przedtym trudniona nie była.

²⁾ На поляхъ: Iaka ma być zgoda.

propter necessitatem recepta sunt non debent in argumentum trahi.¹⁾ Obaczysz się tedy, żebyście do uniey przyszedzsy legitima via imiona Duchowne trzymali, a mowcie sobie: Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum,²⁾ mając na baczeniu ||(отр 79) żądanie Christusa Pana o uniey, który mowi u Iana S. Pater Sancte serua eos in nomine Tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos unum sumus. Czego wam katolicy prawowierni życzą, y mam w Bogu nadzieie, że serca wasze Pan Bożę odmieni y da spiritum veritatis et concordiae. Bo ozdoba zaiste rzecz iest pożyteczna, sławna y zbawienna, gdy poddani K. I. M., będąc iedni poddaństwem, iedni też są wiarą, bo dissensiones wiar dissensiones animorum mnożą. Było by co więcej z tobą mowić ale niemam czasu. Tylko p. Boga prosimy,³⁾ aby nadzieiatki swoje y syny pod obronę swoje wzięwszy Naitaśnieysze K. I. M. Władysława IV, na tym panowaniu nam szczęśliwie długo sławnie y zbawiennie, na pomnożenie chwały Bożey, na zniesienie kacerstw, na ziednoczenie a pokinienie schismat, na obwarowanie granic koronnych, na oparcie się nieprzyjaciółom Koronnym, na obronę poddanych y sierot, na opatrzenie żołnierskich ludzi zastużonych prawdziwie, na obronę miast, na sprawiedliwości czynienie, chować y Ducha mądrości a przytym dobrego mienia iemu, iako Salomonowi synowi Dawidowemu udzielić raczył. Zatym bądź łaskaw. Inszym czasem możem z sobą szerzey pomowić. Czołem P. Bratniuku.

¹⁾ Conclusia de reg. iur. 162.

²⁾ Psalm. 13.

³⁾ На поляхъ: Winszowanie Krolowi I. Mości.

NA ZOILA.

Autor. Czemu Zoile marzczysz nos, a trzęsiesz głowę,
Gdy te czytasz dwoiakich Rusinow rozmowę,
Rzekłbym: żeś iest poganin. Tu nic pogańskiego
Niemasz: co by to było, nic do smaku twego.
Alboś Schismatyk, który zwykleś oprócz tego
Prace ludzkie taxować masz tu coś nudnego,
Alboś katolik: w którym farbączka iest wiary
Katolickiej, a w sercu sprośności bez miary,
Wszystkich spraw przyganczaś iest, powiedz mi dla czego?

Zoil. Bom też sam krotko mówię życia przyganego.

УКАЗАТЕЛЬ.

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ЛИЧНЫХЪ ИМЕНЪ.

А.

Авванумъ, скитникъ Аѳонскій. Сказаніе объ его мученіи, 124—131.

Авраамій, еп. Туровскій. Даетъ благословеніе Кіево-Печерскому архимандриту Петру Могилѣ совершить въ кафедральной церкви г. Турова молебное пѣніе, 91.

Агаѳонъ, папа римскій. Указаніе на его объясненіе посланія папы Гонорія 1, 672. Ересь монофелитская въ его время, 673.

Адемаръ, историкъ. Ссылка на его историческіе труды по вопросу о паписѣ, якобы занимавшей Римскую кафедру подъ именемъ Іоанна, 668.

Адріанъ III, папа римскій. Указанія на его отношенія къ Константинопольскому патріарху Фотію, 660.

Адріанъ (см. Гуданъ).

Азаровскій Алексѣй, дворянинъ. Пожертвованіе его на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Азаровскій Василій, бурмистръ. Пожертвованіе его на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Анакій, патр. Константинопольскій. Помѣстный соборъ, бывшій при немъ, 415; Его отношенія къ римской кафедрѣ, 659, 675; лишеніе кафедры и печальная кончина, 662.

Аланы. Указанія на ихъ вторженія въ христіанскія страны, 724.

Аларихъ. Упомянутое о бѣдствіяхъ, испытанныхъ отъ него христіанами, 409.

Альберикъ, тиранъ. Посылка, по его приказанію, римскимъ папою Іоанномъ XI палліума Теофилакту, патріарху Константинопольскому, 658.

Александровичъ Михаилъ, двор. Подпись его подъ грамотою Киевскаго митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 200.

Александръ, патр. Іерусалимскій. Вступленіе его на кафедру при жизни престарѣлаго Іерусалимскаго патріарха Наркисса, 381.

Александръ III, папа римскій. Киевскій митрополитъ Іоаннъ (IV) старается войти съ нимъ въ религіозное единеніе, 449; Утверждаетъ обычай перехода королевской власти въ Польшѣ, по смерти короля, къ его старшему брату, 618.

Александръ Назиміровичъ, король Польскій. Указанія на привилегіи, данныя имъ Руси, 194, 543, 544; Указаніе на церковные каноны его времени, 716.

Александръ—Витовтъ, князь Литовскій (см. Витовтъ).

Александръ (см. Велегорскій).

Александръ (см. Требинскій).

Александръ (см. Солтанъ).

Александръ (см. Острожскій).

Алексѣй, митр. Московскій. Краткое упоминаніе объ его вступленіи на митрополию и благочестивой жизни, 450; Наименованіе (латино-уніатскою партією) уніатомъ, 711.

Алексѣй, патр. Константинопольскій. Попытка свергнуть его съ кафедры, какъ неизбраннаго на нее духовенствомъ, а только утвержденнаго свѣтскою властію, 352.

Алексѣй (см. Азаровскій).

Альбертъ (см. Закревскій).

Анастасій, импер. Византійскій. Просьба къ нему освященнаго Саввы, игумена іерусалимскаго, не принуждать православныхъ къ перемѣнѣ вѣры и оставить церковь въ покоѣ, 368.

Анастасій, библіотекаръ. Указаніе на время его жизни и ссылка на историческіе труды, 668.

Анастасій. (см. Криковичъ).

Анатолій, патр. Константинопольскій. Указаніе на его отношенія къ Римской каедрѣ, 675.

Андрей, пресвитеръ. Его отписъ на листъ виленскихъ уніатовъ, 266 и слѣд.

Андрей, вел. князь. Его родство съ княземъ Θεодоромъ, подписавшимъ грамоту къ папѣ Сиксту IV, 199.

Андрей (см. Липскій).

Андрушевичъ Янъ, еп. Луцкій и Брестскій. Его подписъ подъ грамотою 1563 г., 609.

Анна, царица греческ., жена в. князя Владиміра. Бракъ ея съ Владиміромъ, 605.

Анна, жена Войчеха Души. Разсказъ, записанный П. Могилою, о прельщеніи іезуитовъ бѣсомъ, выдававшимъ себя за душу умершей Анны, 105—107.

Анноій, монахъ. Упомянутое объ его историческихъ трудахъ, 668.

Антоній, печерскій. Пещера его, 50, 68, 73, 109, 111, 119, 185. Испѣленія молитвами его, 69, 100. Обѣщаніе ему Пресв. Дѣвы до скончанія вѣка пребывать въ печерскомъ храмѣ, 161. Благодарственное пѣснопѣніе ему по случаю чудеснаго избавленія Кіево-печерской обители отъ нашествія ляхскаго войска, 163; Іоаннъ архимандритъ (1476) его обители, 199.

Анеимъ, патр. Константинопольскій. Отношенія его къ римской каедрѣ, 675.

Анеимъ, еп. Саломинскій. Его сопротивленіе патріарху Антиохійскому Петру Фуллу, желавшему подчинить своей власти церкви острова Кипра, 415.

Армяне. Вѣротерпимость къ нимъ въ Литовско-Польскомъ государствѣ, 730.

Арсеній, патр. Константинопольскій. Избраніе его на Константинопольскую патріархію 351, 352.

Арсеній, чернецъ. Его несогласія съ Супральскимъ архимандритомъ, изъ - за богослужебной обрядности, 5.

Артемій, патр. Константиноп. Его отношенія къ римской касседрѣ, 659.

Атаульфъ. Упомянутіе о немъ, какъ о притѣснителѣ христіанъ. 409.

Аѳанасій, патр. Александрійскій. Бѣгство его къ папѣ Юлію, 480.

Аѳанасій, игуменъ Сочавскаго монастыря. Бывшее ему видѣніе и обстоятельства, при которыхъ совершилось его постриженіе въ монашество, 84.

Аѳанасій. (см. Крупецкій).

Аѳанасій. (см. Пакоста).

В.

Балабанъ Гедeonъ, еп. Львовскій. Оклеветаніе его латино-уніатами въ измѣнѣ королю, 382. Сношенія его со Львовскимъ архиепископомъ Соликовскимъ по вопросу о введеніи въ литовско-русскихъ областяхъ новаго календаря, 467. Упомянутіе о протестаціи, занесенной имъ въ гродскія Владимірскія книги противъ владыкъ, измѣнившихъ православію (перешедшихъ въ унію), 562. Грамота, данная ему (вмѣстѣ съ другими южно-русскими епископами, изъявившими согласіе на унію съ римскою церковію) королемъ Сигизмундомъ III въ обезпеченіе свободы и вольностей, 626.

Бандиновичъ Лука, бурмистръ Виленскій. Кража у него Аѳанасіемъ Пакостомъ, вполнѣдствіи уніатскимъ холмскимъ епископомъ, кармазина, 114.

Барановичъ Василій. По поводу воздвигнутаго латино-уніатами гоненія на православныхъ виленскихъ гражданъ, схватывается и сажается «на ратушу», 328.

Бароній, историкъ латинскій. Ссылка на его труды по вопросамъ: объ исхожденіи Св. Духа, 271; объ инвеститурахъ, 355; о неурядицахъ въ западной церкви, 359; о невѣстательствѣ свѣт-

ской власти въ дѣла церковныя, 368; о толкованіи 8 правила 3 вселенскаго собора, 415; о присягѣ южно-русскихъ епископовъ, измѣнившихъ православію, папѣ Клименту VIII, 590; о зависимости русской церкви отъ римской столицы съ давнихъ временъ, 600, 701; о Фетіѣ, патріар. константинопольскомъ, 601; объ отношеніяхъ между восточною и западною церквами, 602, 641, 658. Указаніе на документы, помѣщенные въ его трудахъ, 633. Пользованіе его трудами на преніяхъ, бывшихъ между православными и латино-уніатами во время конвокаціоннаго сейма 1632 г., 637—639, 642. Сомнѣніе православныхъ въ достовѣрности его историческихъ трудовъ; отвѣтъ по поводу этого уніатовъ, 656.

Батеръ Андреашъ. Изгнаніе его изъ Угровлахійской земли Михаиломъ воеводою, 81.

Баторій Стефанъ, король польскій. Упомянутіе о привилегіяхъ, данныхъ имъ православнымъ южно-русцамъ о непринужденіи ихъ слѣдовать новому календарю, 316, 317. Заявленіе православныхъ, что привилегіи, данныя русскому народу, несравненно древнѣе времени сего государя, 391; Указаніе, обзоръ и критика привилегій его, данныхъ русскому народу, 394—396, 466, 467, 548, 599, 718.

Батый. Его плѣненіе земли русской, 60.

Байбуза Семеонъ, ротмистръ польскій. Посвѣщеніе его Кіево-печерской лавры, 101.

Байбуза Адамъ, сынъ его, испрошенный милитвами въ Кіево-печерской лаврѣ, 101.

Беллярминъ, историкъ. Выдержка изъ его труда о смутахъ въ римской церкви вслѣдствіе вмѣшательства свѣтской власти, 350.

Бенедиктъ III, папа рим., Занятіе передъ нимъ папскаго престола женщиною подъ именемъ Іоанна, 667; Анастасій, историкъ его времени, 668.

Бенедиктъ VII, папа рим. Во время его константинопольскій патріархъ Хрисовергъ находится въ единеніи съ римскою церковію, 703.

Берковскій Миронъ, воевода Молдавлахійскій. Посылаєть въ Кіево-печерскую лавру къ архимандриту Петру Могилѣ іеромонахъ Варлаама, 77.

Бирковіусъ Фабіанъ, докторъ теологій. Разрѣшеніе имъ къ печати сочиненія—*Rozmowa albo tellacia rozmowy dwóch Russinow schizmatika z unitem*, 652.

Богданъ Николай, каноникъ. Насиліе надъ нимъ со стороны подкоморія и старосты краковского, 619.

Богданъ, (см. Огинскій).

Богданъ, (см. Ребровичъ).

Богданъ, (см. Сапѣга).

Богушевичъ Богданъ, дворян. Упомянутое о протестаціи, занесенной имъ 1604 г., іюля 5, противъ притѣсненій, чинимыхъ со стороны латино-уніатской партіи православнымъ, 624.

Богушевичъ Филонъ, чашиникъ Черниговскій. Пожертвованіе его на возстановленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Богущъ, отецъ **Иванъ**. Пожертвованіе его на возстановленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Боемій Іоаннъ. Ссылка его на книгу, 1532 г., гдѣ говорится объ исповѣданіи Русью греческой религіи и подчиненіи ея въ іерархическомъ отношеніи Константинопольскому патриарху, 637.

Бокша Радошевскій Богуславъ, (см. Радошевскій).

Болеславъ, Кривоустый, король польскій. Его участіе въ междоусобной борьбѣ русскихъ князей, 384.

Болеславъ, князь чешскій. Его сестра Домбровка, 413.

Бологудъ, князь венгерскій. Принятіе имъ христіанской вѣры. 414.

Бондзынскій Янъ, мечникъ Волынскій. Его свидѣтельство о письмѣ Іліи пустынника, 96.

Бонифацій, папа рим. Упомянутое объ его безнравственной жизни, 666.

Борецкій Іовъ, правосл. митр. Кіевскій. Самовидецъ чуда, бывшаго въ Межигорской обители, 54. Разсказъ его Петру Могилѣ о

чудесномъ обращеніи въ православіе кальвиниста, 69. Обвиняется латино-уніатами въ замыслахъ противъ государства, подъ прикрытіемъ религій, и королевскій универсалъ, изданный противъ него, 283; защита дѣйствій его по отношенію къ іерусалимскому патріарху Теофану, 300. Несправедливое обвиненіе со стороны латино-уніатовъ о желаніи занять митрополичью катедру, прибѣгнувъ, при помощи козаковъ, къ насилію, 382. Обвиненіе латино-уніатами виленскихъ мѣщанъ о желаніи ихъ незаконно предоставить ему митрополичью катедру въ Вильнѣ, 424—431. Указаніе на его универсалъ о созваніи собора по отъѣздѣ патріарха Теофана, 432—497. Универсаломъ короля объявляется измѣнникомъ, 521. Его подпись подъ *Justificacią niewinności* 532. Просьба православныхъ о предоставленіи ему законныхъ правъ, какъ митрополиту, 570. Письмо къ нему кіевского бискупа отъ 17 ноябля 1622 г. съ благодарностію за спасеніе жизни четырехъ уніатскихъ чернецвъ, захваченныхъ козаками, 588.

Боривой, князь чешскій. Обращеніе его въ христіанство. 413.

Борись, князь, сынъ Владиміра. Указаніе на стихиры, прославляющіе его святость. 689.

Борисовичъ Богданъ. По поводу воздвигнутаго латино-уніатами гоненія на православныхъ виленскихъ гражданъ схватывается и сажается на ратушу, 328.

Боришновичъ Исаакій, еп. Луцкій. Разсказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ Кіево-печерской обители при архимандритѣ Никифорѣ Турѣ, 90.

Брезкій, староста, лютеранинъ. Неуваженіе, оказанное имъ православной церкви и послѣдовавшее чудесное наказаніе, 103.

Брольницкій Гедeonъ, епископъ Полоцкій. Отношеніе его къ уніѣ, 433.

Бруанъ Федотъ, священникъ села Мѣдина на Полѣсьѣ. Показываетъ кіево-печерскому архимандриту П. Могилѣ древнее напрестольное евангеліе съ записью великаго князя Владиміра Ольгеровича, 59.

Быковская, вдова, аріанка. Неуваженіе ея къ православнымъ праздникамъ и чудесное наказаніе за сіе, 102—103.

Бѣлка Янъ, викарій каноника Краковскаго. Насиліе надъ нимъ со стороны подкоморія и старосты краковскаго, 619.

Бѣлзоръ Христофоръ, маршалокъ, повѣту Упитскаго. Избирается королевичемъ Владиславомъ въ комиссію по вопросу о примиреніи православныхъ съ уніатами во время конвокаціоннаго сейма 1632 года, 578.

Бѣльскій, польскій историкъ. Ссылка на его труды по вопросамъ о времени крещенія Руси, 602, 605, и о паписѣ Іоаннѣ, 668.

В.

Валеріанъ, епископъ Виленскій. Его подпись подъ грамотою 1563 г., 609.

Валеріанъ, (см. Кальнофойскій).

Вальсамонъ, Историкъ — канонистъ Визавтійскій. Ссылка на его толкованія: 28 правила четвертаго вселенскаго собора, 411, 8 правила третьяго вселенскаго собора, 474, 3-го правила Сардиценскаго собора, 479—480.

Вандалы. Замѣчаніе объ ихъ вторженіи въ предѣлы Римской имперіи, 724. Упомянутіе ихъ имени въ титулѣ польскаго короля, 290.

Ваповскій. Упомянутіе объ его историческихъ трудахъ, 385.

Варлаамъ, іеромонахъ Кіево-печерскій. Прибытіе его въ Кіево-печерскій монастырь и его разсказъ Петру Могилѣ о чудѣ, совершенномъ Іоанномъ Сочавскимъ, 77, 78.

Василевичъ Христофоръ, дворян. Преслѣдованіе его латино-уніатами и заключеніе въ ратушу, 328.

Василевичъ Евстафій. Полоцкій бояринъ. Его подпись подъ грамотою православныхъ южно-русцевъ къ папѣ Сиксту IV, 199.

Василій, земледѣлецъ с. Крышина Бѣльскаго уѣзда. Наказаніе Божіе, постигшее его жену за неуваженіе къ православному празднику, 103.

Василій, (см. Острожскій).

Василій, земледѣлецъ с. Крышина Бѣльскаго уѣзда. Наказаніе Божіе, постигшее его жену за неуваженіе къ православному празднику, 103.

Василій I, Македонянинъ, Импер. Визант. Посылаетъ въ Россію Архіепископа, 600—601; Его благочестіе и упоминаніе объ его смерти, 601; Вступленіе во время его царствованія Фотія на патриархію цариградскую, 606—603; Соборъ бывшій при немъ, 696.

Василій II, Порфирородный, Импер. Визант. Пріемъ имъ посланныхъ велик. княземъ Владиміромъ пословъ 603—604; Великій князь Владиміръ проситъ руки его сестры, 605.

Вацлавъ, князь чешскій. Упоминаніе объ его сестрѣ чешской княжнѣ Домбровкѣ, 413.

Вельгорскій Александръ, рассказываетъ Кіево-печерскому архимандриту Петру Могилю о чудесномъ исцѣленіи его брата чрезъ вкушеніе вина, принесеннаго изъ Кіево-печерской Лавры, 89.

Венедиктъ (см. Гербестъ).

Веселовскій Христофоръ, маршалокъ. Свидѣтельство, выданное имъ, православнымъ южно - русцамъ о постановленіи въ пользу ихъ состоявшемся на сеймѣ 1618 года, 569.

Вигилій, папа римскій. Неурядицы при немъ въ римской церкви. (Совмѣстное его пребываніе на папскомъ престолѣ въ Сильверіемъ), 666.

Викентій, (см. Кадлубекъ).

Викторъ IV (Пасхалисъ) анти-папа римскій. Неурядицы при немъ въ римской церкви, 666.

Виталій, патр. Антійскій. Упоминаніе о немъ въ письмѣ Іеронима къ папѣ Дамасу, 484.

Виталій, казнодѣй Волынскій. Непріязненныя отношенія его къ Іоанну Вишневскому, 28.

Витовтъ, великій князь литовскій. Упоминаніе о привилегіяхъ, данныхъ имъ русскому народу, 354, 548, 612, 714, 616; Избра-

ніе во время его государстванія Григорія Самвлака, на южно-русскую митрополию 450; По вопросу объ уніи русской церкви съ римской, якобы бывшей въ его время, 509, 606, 633, 634, 711.

Вигъ, епископъ Литовскій. Канонизація при немъ Станислава бискупа Краковскаго (къ вопросу объ уніи русской церкви съ римскою), 707.

Вишневецкіе, князья. Въ ихъ имѣніяхъ находитъ пріютъ православное духовенство и высшіе іерархи (греческіе) въ концѣ XVI и началѣ XVII стол., 306.

Вишневецкій Михаилъ, князь. Письменное обращеніе къ нему Іоанна Вишенскаго. 37.

Владиміръ (въ крещеніи Василій), Святославичъ, великій князь. Крещеніе при немъ Руси, 17, 316, 333. Преданіе о сооруженіи имъ въ селѣ Мѣдинѣ, на Полѣсьѣ, церкви во имя Николая Чудотворца, 59. Промыслъ Божій, «да не устанетъ память» о немъ. 60; Преданіе о принесеніи имъ изъ Корсуня чудотворной иконы Божіей Матери, находившейся (въ XVII стол.) въ Туровѣ, 19; Прославленіе его отъ Бога, 233; Князья Острожскіе—его потомки 233; Сынъ его Ярославъ 354, 449, 539; Упомянутое о правахъ, дарованныхъ имъ русской церкви, 392, 543; Посольство къ нему разныхъ народовъ съ предложеніями принять ихъ вѣру; Посылка самимъ княземъ избранныхъ мужей къ разнымъ народамъ въ видахъ болѣе близкаго ознакомленія съ ихъ религіями, 603—605. Ошибочное мнѣніе автора Sinopsis'a о крещеніи Владиміра во время патриаршества Фотія, 704. Отношенія его къ латинскому миссіонеру Яцеку, 710.

Владиміръ Ольгердовичъ, князь. Запись его на древнемъ евангеліи, списанная П. Могилою, 59. Заключаетъ митрополита Діонисія подъ стражу, 450. Стремленіе его поддерживать права литовскихъ государей при избраніи русскихъ митрополитовъ, 451.

Владиславъ III, король польскій. Его грамота 1443, сравнивающая русское духовенство въ правахъ съ духовенствомъ католическимъ, и комментированіе ея, 637, 713—715, 717—719.

Владиславъ IV, король польскій. Молебное пѣснопѣніе о умирении православной церкви, составленное по случаю возшествія его на престолъ, 167, и слѣд. Моленія за него, 169—170. Покупка П. Могилою книгъ въ время избранія его на престолъ и во время его коронаціи, 186, 188. Благожеланія ему, 732.

Влошекъ, Станиславъ Захаревичъ, мечникъ Литовскій. Упоминается какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 года, 610.

Волковичъ Исаакъ. Во время воздвигнутаго латино-уніатами гоненія на православныхъ виленскихъ гражданъ, схватывается и сажается „подъ ратушу“, 328.

Воловичъ Евстафій, Староста Дрогичинскій. Упоминается какъ членъ королевской Рады на сеймѣ, 1563 г., 610.

Воловичи. Отношеніе этой фамиліи къ Виленскому Братству, 564.

Вольскій, коморникъ Луцкаго бискупа Богуслава Бокши Радошевскаго. Кошунство его въ кievскихъ пещерахъ и постигшее за оное наказаніе, 73.

Вороничъ Василій, земскій писарь Кіевскій. Отнятіе имъ у Межигорскаго монастыря озера и наказаніе Божіе, постигшее за сіе, 53.

Война Григорій, каштелянъ Брестскій. Его подпись подъ инструкціей Виленскаго братства, врученной посламъ оного, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Война Симеонъ, каштелянъ Мстиславскій. Его подпись подъ инструкціей Виленскаго православнаго братства, врученной посламъ оного, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Выголнъ Федоръ, дворянинъ. Пожертвованіе его на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Выхорскій Мартинъ, писарь гродскій Родзиевскій. Его подпись подъ выписью изъ книгъ гроду Родзиевскаго, заключающею протестацію православныхъ противъ владыкъ, самовольно принявшихъ унію съ Римомъ, 637.

Вышенскій Іоаннъ. Незданныя сочиненія и посланія его, 19 и слѣд. Упоминаетъ о себѣ въ началѣ посланій къ Львовскому братству, 24, старицѣ Домникіи 26, Іову Княгиницкому 36, въ сочиненіи „Позорище мысленное“, 38. Подпись его подъ посланіемъ къ стари-

цѣ Домникіи, 35. Указаніе на приводимую имъ выдержку изъ *книги о священствѣ*, 41.

Вяземскій Димитрій, благовѣрный князь, сынъ князя Константина „з Бѣлое Руси“.—Его подпись подъ грамотою Кіевскаго митрополита Мисаила къ Сиксту IV, 199.

Г.

Гавріиль I, патріархъ константинопольскій. Время управленія его патріархією и отношенія къ римской касседрѣ, 635.

Гачекъ Венцеславъ, хроникеръ Чешскій. Заимствованіе у него Стрыйковскимъ свѣдѣній о крещеніи Моравовъ, 413.

Газа Янъ (мастеръ золотыхъ и серебрянныхъ дѣлъ). Заказъ у него Петромъ Могилою церковныхъ вещей, 185.

Барабурда Лука. Его подпись подъ инструкцію Виленскаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г.

Гваньини. Ссылка на его труды по вопросамъ объ отношеніяхъ русской церкви къ римской, 385, 451, и о крещеніи Руси по греческому обряду, 579.

Гегезичовна, Пелагія Кипріановна. Ея подпись подъ отписомъ на листъ Виленскихъ унитовъ, 1616 г.—въ копіи сего отписа, хранящейся въ архивѣ греко-уніатскихъ митрополитовъ, 278.

Гедесонъ, игуменъ Межигорскій. Отнятіе во время его игуменства Вороничемъ, земскимъ кіевскимъ писаремъ, озеръ у обители, и наказаніе Божіе, постигшее похитителя, 53.

Гедесонъ, (см. Балабанъ).

Гедесонъ, (см. Брольницкій).

Гембицкій Петръ, секретарь королевскій. Его подпись подъ копією универсала Сигизмунда III къ обывателямъ Украинскимъ и Волынскимъ о безпрепятственномъ пропускѣ и оказаніи почестей іерусалимскому патріарху Теофану, 292.

Геннадій II Схоларій, патріархъ Константинопольскій. Указаніе на изданіе латино-уніатское, умышленно (ложно) приписанное Геннадію, 265. Свидѣтельство его о Флорентійскомъ соборѣ 1439 г., 696.

Генрихъ, король Польскій. Присяга его при вступленіи на престолъ, не нарушать спокойствія между диссидентами и православными, 548, 595.

Генрихъ IV. Состояніе при немъ римской церкви, 359.

Генрихъ V. Состояніе при немъ римской церкви. 359.

Генрихъ, князь Сандомірскій, братъ польскаго короля Болеслава Кривоустаго. Союзъ его съ русскимъ княземъ Изяславомъ, 384.

Генрихъ, золотыхъ дѣлъ мастеръ. Заказы, сдѣланные у него П. Могилою, 184.

Георгій, митрополитъ Кіевскій. Указаніе на фактъ присылки его въ Россію Константинопольскимъ патріархомъ. 334.

Герасимъ (см. Смотрицкій).

Гербертъ. Указаніе на его труды по вопросу объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ римскому престолу, 385. Ссылка на него по вопросу о неодинаковомъ значеніи словъ *fides* и *religio*. 710.

Герберштейнъ Сигизмундъ. Ссылка на него по вопросу объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ римскимъ папамъ. 335.

Гербестъ Бенедиктъ. Указаніе на его труды, какъ писанные въ защиту уніи и полные измышленій, 247. Выдержки изъ его сочиненія, написаннаго въ защиту новаго календаря, 250. Опроверженіе его мнѣній, несогласныхъ съ ученіемъ православной церкви.

Герботъ Эразмъ, дворянинъ. Насилія, учиненныя имъ надъ православными священниками, принуждаемыми къ отправленію праздниковъ по новому календарю и наказаніе Божіе за сіе, 104.

Герулы. Владычество ихъ надъ христіанскими народами Западной Европы. 339, 359.

Гиласъ, князь Венгерскій. Принятіе имъ христіанства. 414.

Глѣбъ, князь, сынъ св. Владиміра. Указаніе на стихиры, прославляющіе его святость, 680.

Гонорій I, папа римскій. Вопросъ объ его еретичествѣ (приверженности къ моноелитсву), 671, 672, 673, 695.

Гончовскій, отецъ Макарій, изъ Василькова. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Горностай Иванъ, воевода Новгородскій. Извѣщаетъ о благополучно окончившихся хлопотахъ относительно полученія отъ константинопольскаго патріарха *сакры* для избраннаго на Кіевскую Митрополию Сильвестра (Бѣльковича). 545.

Горскій Іеремія, князь, посолъ воеводства Кіевского. Порученіе данное ему православными занести протестацію противъ владыкъ, измѣнившихъ православію, 637.

Горскій, отецъ Ілія. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Готты. Владычество ихъ надъ христіанскими народами Западной Европы. 339, 340, 359, 367, 368, 724. Упомянутіе ихъ имени въ титулѣ польскаго короля, 290.

Грабковичъ Мартинъ, слуга князя Острожскаго. Обличеніе имъ прелести бѣсовской, 107—108.

Грижевичъ, воинъ. Кощунство его въ кіевскихъ пещерахъ и постигшее за сіе чудесное наказаніе; его раскаяніе, 73—75.

Григорій, Синаитъ. Указаніе на его произведенія „о подвигѣ иноческомъ“, 46.

Григорій, инокъ Межигорскаго монастыря. Разсказъ, записанный Петромъ Могилою, объ его чудесныхъ пустынныхъ подвигахъ. 85—87.

Григорій, Великій, епископъ римскій. Его высокое уваженіе къ постановленіямъ первыхъ четырехъ вселенскихъ соборовъ, 314. Ссылка на него по вопросу о воспрещеніи епископу вѣнчиваться въ дѣла не принадлежащихъ ему епархій, 477.

Григорій VII, папа римскій. Свидѣтельство Баронія о посольствѣ къ нему русскимъ княземъ Димитріемъ своего сына съ предложеніемъ уніи. 701.

Григорій X. папа римскій. Унія при немъ греческой церкви съ римскою. 661. Соборъ 1274 г., бывшій при немъ. 681.

Григорій XIII, папа римскій. Реформа его относительно календаря, 252, 679. Принятіе его календаря въ Польшѣ и другихъ странахъ. 395, 466.

Григорій, игумень Константинопольскій, впослѣдствіи митрополить западно-русскій. Свидѣтельство Кривзы о посвященіи его папою Піємъ II и назначеніи на рус. митрополию. 385.

Григорій (см. Война).

Григорій (см. Ходкевичъ).

Григорій (см. Цамблакъ).

Григорій, Прототроній. Его подпись подъ постановленіями Брестскаго собора 1594 г., 561.

Грицко, урядникъ села Осовца. Чудесное наказаніе Божіе, постигшее его за кражу, 52.

Гуданъ, Адріанъ. Приводимые имъ цитаты изъ Августина и Григ. Назіанзина о всеобщей любви, питаемой къ сс. Амвросію и Василю Великому, 587.

Гуны. Ихъ вторженія въ христіанскія страны, 724.

Густавъ, король. Его успѣхи по оружію, разсматриваемые въ связи съ вопросомъ о путяхъ промысла Божіяго, допускающаго ерети-ковъ и язычниковъ одерживать побѣды надъ православными хри-стіанами, 724—727.

Д.

Дамасъ, папа римскій. Упомянутое объ его смерти, 274. Волненія, бывшія при его избраніи на папскій престолъ, 456. Замѣчаніе по поводу ихъ Іеронима, 422; Выдержки изъ письма къ нему Іеронима, 484; Смуты при немъ въ римской церкви, 666.

Даніилъ Романовичъ, князь Галицкій. Обращеніе его въ католицизмъ и обратное возвращеніе къ православію, 540; его унія съ Римомъ изъ своекорыстныхъ видовъ, 708.

Даніилъ (см. Оршанскій).

Декій, императоръ римскій. Упомянуется какъ гонитель христіанъ, 724.

Демофилъ, патріархъ константинопольскій. Упомянутое объ его ерети-чествѣ. 675.

Дмижковскій, отецъ Варлаамъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Де-сятиной церкви въ Кіевѣ, 183.

Димитрій, князь русскій. Посылаетъ къ папѣ Григорію VII сына своего съ изъявленіемъ покорности, 706.

Димитрій, розстрига. Упомянутое объ его походѣ съ ляхами въ Московское государство. 109.

Димитрій (см. Вяземскій).

Диоклетіанъ, римс. импер. Упомянутъ, какъ гонитель христіанъ, 724.

Діонисій, митрополитъ. Замятательства при немъ въ русской церкви, 450; упоминаніе объ его заключеніи, 451.

Діонисій (см. Збируйскій).

Діоскоръ, еп. александрійскій. Упомянутъ соборъ подъ его предсѣдательствомъ (разбойничій), 480.

Діоскоръ, папа римскій. Настроенія при немъ въ римской церкви. 667.

Длугошъ Янъ. Ссылка на его историческіе труды по вопросамъ: объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ Римскому престолу, 385, о крещеніи Руси, 600, 601; а въ частности объ обстоятельствахъ, при которыхъ совершилось крещеніе Владиміра святаго, 603—605; объ уніи, 638. Притѣсненіе, испытанное имъ въ бытность краковскимъ каноникомъ отъ подкоморія и старосты краковского, 619.

Домбровна, княжна Чешская, жена польскаго короля Мечислава. Крещеніе при ней польскаго народа, 413, 415.

Доминія, старица. Письмо къ ней Іоанна Вышенскаго. 26—36.

Дорофейю, уніатъ, подначальный уніатскаго архіепискупа Іосафата Кунцевича. Жестокое обращеніе его съ православнымъ священникомъ. 587.

Дорофей, межигорскій намѣстникъ. Разсказъ, переданный имъ Петру Могилѣ, о кончинѣ іеромонаха Макарія (къ вопросу о нестяжательности иноковъ), 57.

Драгославъ, сербскій деспотъ. Упомянутое о присылкѣ имъ кіевскому митрополиту Кириллу двухъ экземпляровъ „правилъ“ на славянскомъ языкѣ, хранившихся (въ нач. XVII стол.) въ Виленскомъ монастырѣ, 474.

Древецій Янъ, скарбный кievскій. Разсказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ кievо-печерскомъ монастырѣ (изгнаніе бѣса) 88—89.

Древинскій Лаврентій, чапникъ волынскій. Упоминается, какъ депутатъ отъ лица православныхъ на Брестскомъ соборѣ 1596 г., 563; Рѣчь его предъ коммиссіею, назначенною королевичемъ Владиславомъ съ цѣлю соглашенія православныхъ съ уніатами, 585; Протестація его отъ имени православнаго Виленскаго братства противъ уніатовъ, похитившихъ и присвоившихъ привилегіи (документы) братскія, 622, 623.

Друговинъ Василій. Заключение его подъ стражу латино-уніатскими властями, во время гоненія на православныхъ въ Вильнѣ, 328.

Друцкій-Соколинскій, Михаилъ. Его подпись подъ инструкціею Виленскаго православнаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Е.

Евгарій, еп. кипрскій. Заявленіе его на 3 вселенскомъ соборѣ о несправедливомъ притязаніи антiохійскаго епископа на духовную юрисдикцію въ Кипрѣ, 475.

Евгеній IV, папа римскій. Упомянутое объ его декретахъ относительно уніи между западною и восточною церквами, 542, 599, 618, 619, 713; Флорентійская унія при немъ, 661, 681.

Евдокій, патр. константинопольскій. Упомянутое объ его еретичествѣ, 675.

Евлалій, антипапа римскій. Настроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Евсевій, патр. константинопольскій. Упомянутое объ его еретичествѣ, 675.

Евстафій, митр. Фессалоникійскій. Посвященіе его на митрополию, 453.

Евстафій (см. Воловичъ).

Евсимій (см. Корецкій).

Езекииль, скитскій старецъ. Разсказъ объ его строгой иноческой жизни 65—66. Обращеніе имъ къ православію княгини Корецкой, 66 и слѣд.

Елена, дочь Москов. князя, жена польскаго короля Александра Казиміровича. Вліяніе ея на положеніе православія въ литовско-польскомъ государствѣ, 717.

Елисей, внокъ, протопсалтъ Кіево-Печерской Лавры, 116.

Елисей (см. Илковскій).

Елисей (см. Плетенецкій).

Еловицкій Захарія, секретарь и писарь королевскій. Его подпись на привилегіи, данной Сигизмундомъ III русскому народу въ 1606 г., 320.

Ефремъ, митр. кіевскій. Присланъ констант. патріархомъ, 384. Празднованіе при немъ дня перенесенія мощей святителя Николая; выводъ отсюда латино-уніатовъ объ его уніи, 706.

Ж.

Жаба Григорій. Упоминается, какъ благочестивый христіюбець. 15.

Жолевскій Станиславъ, канцлеръ и гетманъ коронный. Упомянуто объ его письмахъ по случаю пріѣзда въ Литовско-Польское государство іерусалимскаго патріарха Теофана, 284; Его письма: къ мѣщанамъ кіевскимъ по поводу предстоявшаго отъѣзда изъ Россіи патр. Теофана, 289, и къ обывателямъ волынскимъ и подольскимъ о томъ же, 290.

З.

Загорскій Стефанъ. Заключение его подъ стражу во время гоненія. воздвигнутаго въ Вильнѣ на православныхъ, 328.

Закревскій Альбертъ, судья городскій Родзіевскій. Его подпись на выписи изъ книгъ городу Родзіевского, заключающей протестацію противъ южно-русскихъ владыкъ, самовольно перешедшихъ въ унію, 637.

Замоискій, дворянинъ. Его помѣстье Пискуровице въ повѣтъ Вѣльскомъ, 123.

Захарія (см. Копыстенскій).

Збаражскій Христофоръ, князь, канцелярь Краковскій. Упоминается о письмѣ его къ іерусалимскому патріарху, Теофану, 285; Самое письмо къ сему патріарху, 294; Почетъ, оказанный имъ тому же патріарху, 299; Отношеніи его поданныхъ къ патріарху Теофану 377, 378; Выдержки изъ письма его къ сему патріарху съ комментариемъ оной, 462.

Збаражскій Стефанъ Андреевичъ, князь, воевода Подляскій, староста Минскій. Упоминается, какъ членъ Королевской Рады въ грамотѣ Сигизмунда Августа, отъ 7 Іюня 1563 г., 610.

Збируйскій Діонисій, Холмскій епископъ. Упоминаніе объ его отступничествѣ отъ православія, 114. Грамота Сигизмунда III, данная ему (вмѣстѣ съ другими епископами, изъявившими согласіе принять унію) въ обеспеченіе разныхъ привилегій, 626.

Зенонъ, епископъ Кипрскій. Его заявленіе на третьемъ вселенскомъ соборѣ о незаконномъ притязаніи антиохійскаго епископа на духовную юрисдикцію въ Кипрѣ, 475.

Зигибертъ, историкъ. Его мнѣніе о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Зизаній Стефанъ, Упоминается, какъ православный богословъ, 492; Порицаются уніатами его труды, 720.

Зизаній Лаврентій (см. Тустановскій).

Зміевскій Іоаннъ. Упоминается, какъ официальный цензоръ книгъ въ Варшавѣ, 652.

Зонара, историкъ-канонистъ. Ссылка на его труды по вопросамъ: о поставленіи на высшія іерархическія должности, 352, 353; о поставленіи на кievскую митрополію Иларіона безъ сношенія съ Греціею, 384; о принятіи Венграми христіанства чрезъ посредство константинопольскаго патріарха, 414; о крещеніи Руси, 701.

Зосима, папа римскій. Его мнѣніе о величайшей важности святоотеческихъ постановленій, 313, 314.

И.

Иванъ, сотникъ (Могилевскій?). Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора. 182.

Иванъ (см. Огинскій, Сапѣга, Парееновичъ).

Иваша, старшина Запорожскихъ козаковъ, москвитянинъ. Нападенія подъ его предводительствомъ шайки козаковъ на землю Турецкую, 54.

Ивашо, кухмистръ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятиной церкви въ Кіевѣ, 183.

Игнатій, патр. константинопольскій. Ищетъ покровительства у папы Николая, 480. Отношенія его къ патр. Фотію, 657; Сверженіе съ патріаршества. 659; Возвращеніе на оное, 660; Мяѣніе о немъ латино-уніатовъ, 696; Православные укоряются за уничтоженіе памятниковъ его времени, 697; Крещеніе русскихъ во время его патріаршества, 701. Отношеніе къ его памяти православныхъ, 704.

Изяславъ, князь Кіевскій и Переяславскій. Поставленіе при немъ на митрополію Кіевскую Климента; союзъ его съ польскимъ королемъ, 384, 449; Упоминается, какъ стражъ правъ великокняжескихъ. 451.

Иларіонъ, митрополитъ Кіевскій. Обстоятельства, при которыхъ совершилось его избраніе на митрополію, 384, 449, 706. По совѣщеніи съ нимъ вел. князь Ярославъ даетъ права русской церкви, 539; Построеніе церквей во время его управленія митрополію, 705.

Илія (см. Куча).

Илія (см. Хоментовскій).

Ижовскій Елисей, инокъ, протопсалтъ Кіево-Печерской Лавры. Рассказываетъ Петру Могилѣ, какъ самовидецъ, о чудѣ бывшемъ, въ Вильнѣ. 118.

Иляковскій Стефанъ, слуга Холмскаго уніатскаго епископа Аванасія Пакосты. Его рассказъ о богомерзской жизни означеннаго епископа и позорной его кончинѣ. 116.

Иннокентій I, папа римскій. Къ его покровительству прибѣгаетъ Іоаннъ Златоустъ. 480.

Иннокентій, III, папа римскій. Латеранскій соборъ, бывшій въ его время, 661, 698.

Иннокентій, антипапа римскій. Замѣшательства при немъ въ римской церкви. 666.

Ипатій, Адамъ, (см. Поцѣй).

Исаакій (см. Борисковичъ).

Исаія (см. Козловскій).

Исаія (см. Копинскій).

Исидоръ, митр. Кіевскій, уніатъ. Упомянутое объ его письмѣ, свидѣтельствующемъ объ уніи русской церкви съ римскою. 195; Пошлаетъ въ Россію митрополита Григорія—уніата, 385; Различныя мнѣнія по вопросу объ уніи при немъ между русскою и римскою церквами, 541, 542. Отношенія къ нему русскихъ, 619, 642, 716; Его присутствіе на Флорентійскомъ соборѣ. 661, 681, 698, 711.

І.

Іаковъ съ Сенна, бискупъ Краковскій. Избраніе его на кафедру Краковскую папою, изгнаніе королей польскихъ. 619.

Іеремія патріархъ Константинопольскій. Отзывъ о немъ Ипатія Поцѣя, 195; Упомянутое о грамотѣ, данной ему Сигизмундомъ III (1589 г.) въ обезпеченіе свободной юрисдикціи по дѣламъ духовнымъ, 308, 403, 467, 523; Выдержки изъ сей грамоты съ объясненіями ихъ. 398. Упомянутое о привилегіи, данной ему тѣмъ же королемъ и касающейся Виленскаго братства, 317, 399, 468; Пріѣздъ его въ западно-русскія области, 339; Изверженіе имъ съ западно-русской митрополіи Онисифора Дѣвочки и посвященіе на оную Михаила Рагозы, 381, 385, 631; Права, предоставленныя имъ Московскому патріарху, 440; Отнятіе турками православной церкви во время его отсутствія, 479; Согласіе короля на посвященіе имъ въ митрополита М. Рагозы. 527; Утвержденіе имъ порядковъ (чина) Виленскаго православнаго братства, 550; Утвержденіе ихъ королемъ, съ упоминаніемъ о созволеніи патріарха, 552, 555; Завѣреніе ксенза Оранскаго, якобы онъ (патр. Іеремія) былъ уніатомъ; Опроверженіе этого мнѣнія православными, 634; Отзывъ П. Скарги о немъ, 635. Титулъ его. 635. Упомянутое о сношеніяхъ съ нимъ протестантовъ. 723.

Іеремія, Молдо-влахійскій господарь; Низверженіе его съ престола якобы по проискажъ протосингела цареградской патріархіи Никифора, 479.

Іоакимъ VI, патріархъ Антіохійскій. Приѣздъ его въ польско-литовское государство. 339.

Іоаннъ, православный священникъ. Чудесныя событія, при коихъ случилось назначеніе его княгинею Острожскою іереемъ для своихъ подданныхъ. 64.

Іоаннъ, архимандритъ Кіево-Печерской Лавры. Его подиись подъ грамотою митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV. 199.

Іоаннъ, епископъ Бѣлградскій. Упоминается, какъ первый епископъ г. Бѣлграда. Святая его жизнь, прославленіе, 83—84.

Іоаннъ, дворянинъ изъ Кіева, строитель градскій Троицкій, посолъ. Его подиись подъ грамотою митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV. 200.

Іоаннъ, (см. Солтанъ).

Іоаннъ, житель и арендаторъ селенія Зарубинецъ. Чудесное его избавленіе отъ вселившагося въ него бѣса. 88.

Іоаннъ, протопопъ Бѣлоцерквскій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Іоаннъ II, митрополитъ кіевскій. Указаніе на его греческое происхожденіе и назначеніе на кафедру константинопольскімъ патріархомъ. 384.

Іоаннъ III, митр. Кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду русскихъ митрополитовъ, 384; Старається войти въ единеніе съ паномъ Александромъ, 449. Унія при немъ русской церкви съ римскою, 706.

Іоаннъ, митрополитъ Архидонскій. Проклинается паномъ Григоріемъ Двоесловомъ за превышеніе власти. 484.

Іоаннъ XI, папа римскій. Посылаетъ палліумъ константинопольскому патріарху Теофилакту съ привилегією впредь употреблять оный безъ папскаго соизволенія. 658, 702.

Іоаннъ VIII, папа римскій. Даетъ соизволеніе Фотію на патріаршество Цареградское, 657. Упоминается, какъ современникъ означеннаго Фотія, 660, 703.

Іоаннъ XXI, папа римскій. Настроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Іоаннъ Бекъ, патріархъ константинопольскій. Бывшій въ его время соборъ, 681. Унія при немъ между восточною и западною церквами, 708.

Іоаннъ, патр. константинопольскій, 650. Упомянутое объ его еретичествѣ. 675.

Іоаннъ (см. Кантакузенъ).

Іоаннъ (см. Палеологъ).

Іоанникій, патр. константинопольскій. Мѣсто занимаемое имъ въ ряду константинопольскихъ патріарховъ; Титулъ употребляемый имъ, 635.

Іовъ Княгиницкій, схимонахъ. Посланіе къ нему Іоанна Вишенскаго, 36.

Іовъ (см. Борецкій).

Іона (см. Протасевичъ).

Іорнандъ, историкъ. Ссылка на его труды. 663.

Іосафъ, митр. Монеувасійскій. Пребываніе его въ Уневскомъ монастырѣ; Бесѣда за трапезою со старцемъ Езекиилемъ. 65.

Іосафатъ (см. Кунцевичъ).

Іосифъ, патр. константинопольскій. Посвященіе отъ него на русскую митрополию Исидора, 385; Упомянутое о бывшемъ при немъ Флорентійскомъ соборѣ, 661, 681; Присутствіе его на семъ соборѣ 711. Кончина его отъ рукъ ревнителей уніи. 698. Грамота, писанная имъ послѣ Флорентійскаго собора. 699.

Іосифъ, митроп. кіевскій. Его греческое происхожденіе: Назначеніе на митрополию константинопольскимъ патріархомъ. 384.

Іосифъ, отецъ эконома Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Іосифъ (см. Курцевичъ).

Іосифъ (см. Солтанъ).

И.

Иавасилла Константинъ, епископъ Диррахійскій. Упомянутое о письмѣ къ нему архіепископа болгарскаго. 453.

Надлубекъ Виентій, епископъ Краковскій, историкъ. Ссылка на него по вопросу объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ римскому престолу. 385; Выдержки изъ его исторіи о переходѣ королевской власти въ Польшу къ старшему брату, 618.

Казиміръ II, вел., король Польскій. Упомянутое объ его привилегіяхъ рус. народу, 354, 543, 711; Наказаніе, наложенное имъ на краковскаго бискупа, 365; Условія, на которыхъ покорились ему русскіе, 540, 709; Нарушеніе сихъ условій, 713.

Казиміръ, король польскій. Упомянуто его братъ Михаилъ, 199, и подскарбій Александръ Солтанъ, 200.

Каллиникъ I, патріархъ константинопольскій. Натянутыя отношенія при немъ между церквами цариградскою и римскою, 659; Неодобрительный отзывъ о немъ уніатовъ, 662; Отношенія его къ папѣ Гонорію I, 671, 673.

Каллистъ III, антипапа. Настроенія при немъ въ римской церкви 666.

Кальнофойскій Валеріанъ, іеромонахъ, уніатъ. Чудо, бывшее во время служенія его съ Рафаиломъ Корсакомъ (вино предложено въ воду), 116.

Кантакузенъ Іоаннъ VI, импер. Византійскій. Пимень, чернецъ Московскій подкупаетъ его и посвящается въ митрополита для Россіи, 450.

Карповичъ Леонтій, архимандритъ Вилепскій. Разказы объ его благочестивой жизни, 57—58.

Корсанъ Рафаиль, іеромонахъ, уніатъ. Чудо, бывшее во время его сослуженія съ В. Кальнофойскимъ, 116.

Керуларій Михаилъ, патр. Константинопольскій. Прекращеніе при немъ сношеній съ Русью, 449; Замѣчаніе по этому поводу уніатовъ. 706; Неодобрительный отзывъ о немъ уніатовъ, 682, 692.

Кизаревичъ Теофилъ, намѣстникъ Кіево-Печерской Лавры. Разказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ Лаврѣ. 77.

Кириллъ (Лунарьскій), патріархъ Александрійскій. Пребываніе его въ западно-русскихъ областяхъ (до посвященія на патріархію). 339.

Кирилль (Константинъ), епископъ Моравскій. Посылається константинопольскимъ патріархомъ на проповѣданіе евангелія; день его памяти, 412; Проповѣдь его въ Моравіи, 414.

Кирилль, архієпископъ Александрійскій. Упоминается, какъ легатъ папы Целестина I на 3-й вселенскій соборъ, 476.

Нимбаръ Сергій, Супрасльскій архимандритъ. Письмо его къ Кіевскому митрополиту Макарію, 3 и слѣд.

Нишка Николай, кравчій Вел. Княж. Лит., староста Бѣльскій. Упоминается, какъ членъ Королевской Рады (совѣта) на Виленскомъ сеймѣ 1563 г., 610.

Климентъ VIII, папа римскій. Упоминаніе о присягѣ ему южно-русскихъ епископовъ, принявшихъ унію, 590; О письмахъ къ нему русскихъ іерарховъ, 638; Торжественный пріемъ имъ южно-русскихъ епископовъ, согласившихся на унію, 641—646.

Климентъ, митрополитъ Кіевскій, русинъ. Его посвященіе на митрополию безъ сношенія съ константинопольскимъ патріархомъ, 384, 449, 706.

Кмита, каштелянъ Войницкій. Упоминается, какъ уполномоченный польскаго короля, 619.

Ноблянскій Прохоръ, схимонахъ монастыря Иверскаго. Самовидецъ чудесъ преподобнаго мученика Аѳанасія, 132.

Козель Макарій Филиповичъ, бурмистръ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Козицкій Янушъ, подскарбій Вел. Кн. Лит., державца Пинскій и Житомирскій. Упоминается, какъ членъ Королевской Рады на Виленскомъ сеймѣ 1563 г., 610.

Конбудскій Феодоръ, дворянинъ. Его пожертвованіе на возстановленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Коломанъ, королевичъ венгерскій. Упоминаніе объ его избраніи на Галицкій престолъ, 709.

Комненъ Мануль, импер. Византійскій. Его приказаніе посвятить Евстафія въ митрополита Θεσσαλονикійскаго, 453.

Комонецькій Василій, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Конецпольскій Іоаниъ, канцлеръ польскій. Упоминается въ означенной должности въ грамотѣ Владислава II, короля польскаго, отъ 1463 г., 715.

Конецпольскій Станиславъ, воевода Сандомирскій, великій гетманъ коронный и проч. Упоминается, какъ депутатъ, присутствовавшій въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ въ видахъ соглашенія между православными и уніатами, 577. Предводительство его польскимъ войскомъ въ 1630 г., 101.

Константинъ (Порфирородный), императоръ Византійскій. Крещеніе въ его время венгровъ, 414; Неудачная ссылка на него при полемикѣ между православными и уніатами, 424; Его стремленіе уничтожить зависимость патріарха Константинопольскаго отъ папскаго престола (прекращеніе посылки палліума), 558.

Константинъ I, митрополитъ Кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду Кіевскихъ митрополитовъ, 384.

Константинъ, князь з' Бѣлоє Руси. Упоминается сынъ его Димитрій Вяземскій, 199.

Констанцій, императоръ Византійскій. Возвращеніе имъ на папскій престолъ Ливеріа, 670.

Конющій Димитрій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Копыстенскій Захарія, архим. Кіево-печерскій. Чудо, бывшее во время его управленія Кіево-Печерскою Лаврою въ градѣ Черногородкѣ, 70. Приѣмъ, оказанной имъ подкоморію Каменецкому Потоцкому, 111.

Копыстенскій Михаилъ, епископъ Перемышльскій. Послѣ его кончины занятіе Перемышльской кафедрой отступникомъ Крупецкимъ, 61; Совѣтъ его православнымъ мужественно стоять за протцевскую вѣру, 104; Клеветы на него латино-уніатовъ и защита отъ этихъ клеветъ, 382; Упомянутое объ его подписи подъ грамотою о подчиненіи западно-русской церкви папскому престолу, 504.

Корецкая Анна (Ходкевичовна) княгиня. Измѣна ея православію и увлеченіе разными ересями, 66; Возвращеніе ея въ лоно православія скитскимъ старцемъ Езекилемъ, 67—68.

Корецкій Евѣимій князь, (мужъ Анны Ходкевичовны). Упомянутіе объ его смерти, 66.

Корецкіе князья. Упомянутіе о пребываніи въ ихъ помѣстьяхъ греческихъ іерарховъ (въ концѣ XVI и нач. XVII стол.), 306.

Корженювскій Иванъ, мѣщанинъ Виленскій. Его заявленіе передъ судомъ о принадлежности униатамъ привилегій, данныхъ Виленскому православному братству, 565. Уличеніе его представителями Виленскаго братства въ кражѣ означенныхъ документовъ, 623—624. Увѣреніе его, якобы константинопольскій патріархъ Іеремія былъ униатомъ, 634.

Корнилій, папа римскій. Нестроенія при немъ въ римской церкви (антипапа Новатіанъ), 666.

Корсакъ, ксендзь. Его рѣчь въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ униатами, 593. Замѣчаніе на эту рѣчь со стороны одного „великаго сенатора“, присутствовавшего въ сей комиссіи, 599. Возраженіе на рѣчь его со стороны православныхъ, 600 и слѣд. Упомянутіе о немъ, какъ агентѣ униатовъ, 617, срав. 622, 683.

Костчанна Анна, вдова князя Александра Острожскаго. Желаніе обратить своихъ дѣтей въ католичество; осуществленіе этого желанія; постигшая за сіе кара Божія, 93—97.

Костчанна, инокиня. Видѣніе ею благообразнаго мужа, повелѣннаго вразумить вдову князя А. Острожскаго не притѣснять православныхъ подъ угрозою наказанія, 62.

Котовичъ Янъ. Заключение его подъ стражу во время воздвигнутаго латино-униатами гоненія на православныхъ въ г. Вильнѣ, 328.

Котлубай Михаилъ, протопопъ, измѣнившій православію. Чудо на заупокойной литургіи, с. идѣтельствующее объ его отступничествѣ (вино въ потирѣ преложилося въ воду), 116.

Красовскій (членъ Львовскаго братства). Упомянутое Вишенскаго объ его ссорѣ съ паномъ Юріемъ (Рогатинцемъ?), 33, и отношеніяхъ къ самому Вишенскому, 34—35.

Красовскій Семенъ. Заключение его подѣ стражу во время воздвигну-
таго на православныхъ гоненія въ Вильнѣ, 328.

Кревза, писатель. Его бездоказательное мнѣніе о зависимости русской церкви отъ папскаго престола въ начальный періодъ ея существованія, 384. Указаніе на его, якобы справедливое, мнѣніе о Григоріѣ, митрополитѣ Кіевскомъ, посвященномъ и присланномъ въ юго-западную Русь паномъ Піемъ II, 385. Указаніе, что и онъ признаетъ зависимость русской церкви отъ константинопольской во время соединенія западно - русскихъ областей съ Польшею, 393. Сношенія съ нимъ Мелетія Смотрицкаго, 426. Исканіе имъ греческаго текста съ цѣлію подтвердить латинское ученіе объ исхожденіи св. Духа, 428.

Крыжановскій, пробощъ Вислицкій и каноникъ Краковскій. Притѣсненія, испытанныя имъ отъ подкоморія и старосты Краковскаго, 619.

Кримовичъ Анастасій, митр. Сочавскій. Чудо, совершившееся при немъ молитвами св. великомученика Іоанна новаго, 77—78. Разсказъ его Петру Могилѣ о благочестивой жизни Лаговета Молдо—Влахійскаго Луки Строича и чудѣ, бывшемъ въ созданномъ имъ храмѣ, 92.

Крискій, канцлеръ коронный. Его отвѣтъ православнымъ отъ имени короля Сигизмунда III касательно ихъ просьбы о замѣщеніи епископскихъ кафедръ, 591.

Кромеръ, историкъ польскій. Ссылка на его труды по вопросамъ о междоусобицахъ между древними русскими князьями, 384; Объ отношеніяхъ Кіевскихъ митрополитовъ къ папскому престолу и константинопольскому патріарху, 385; О принятіи христіанства Святополкомъ, королемъ Моравскимъ, 413; О крещеніи Руси и вел. князя русскаго Владиміра Святославича, 539, 600, 602, 605; О крещеніи вел. княгини Ольги, 702. О принятіи княземъ Данииломъ Романовичемъ Галицкимъ католицизма и возвращеніи

опять къ православію, 540; О православіи жителей г. Львова, 540; О правахъ, дарованныхъ Казиміромъ въ Галицкой области, 540; О вѣроисповѣданіи южно-руссовъ во время гражданской уніи литовско-русскихъ областей съ Польшею при Ягайло (1386), 541; О правахъ, предоставленныхъ русскимъ подданнымъ Владиславомъ Ягайловичемъ, 541; Объ отношеніяхъ между греческою и римскою церквами въ XV стол., 541—542 срав. 642. О притѣвленіяхъ русскихъ отъ татаръ, 663; Одобрительный отзывъ о немъ, 451, срав. 361.

Кропивницкій Михаилъ, подсудокъ Брацлавскій. Его рѣчь предъ членами комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 584.

Крупецкій Аванасій, уніатскій Перемышльскій епископъ. Занятіе имъ въ Перемышлѣ касседры послѣ смерти православнаго епископа Михаила Копыстенскаго, 61; Насильственное отнятіе православной церкви и чудо, бывшее при этомъ, 61; Убіеніе его подданными перемышльскаго чернца, 589.

Кулановскій Василій. Заключение его подъ стражу во время воздвигнутаго латинно-уніатами гоненія на православныхъ въ Вильнѣ, 328.

Кунцевичъ Іосафатъ, уніатскій архіепископъ Полоцкій. Убіеніе его и мнѣніе по поводу онаго, высказанное православными передъ членами комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія ихъ съ уніатами, 587.

Куріатовичи, князья. Церковь, созданная ими въ Каменцѣ-Подольскомъ; ихъ усыпальница при сей церкви, 103.

Куrowsкій Петръ, каштелянъ Любелскій. Посылается польскимъ королемъ для изгнанія изъ предѣловъ Польши Іакова съ Севна, посвященнаго папою, безъ королевскаго соизволенія, на краковскую епископію, 619.

Курцевичъ Павелъ, князь. Его мать инокиня въ Киевскомъ (печерскомъ) монастырѣ, 69; Чудесное исцѣленіе его водою отъ креста св. Марка пещернаго, 69, 185.

Курцевичъ Іосифъ, епископъ Владимірскій и Брестскій. Какъ епископъ, посвященный іерусалимскимъ патріархомъ, признается польскимъ правительствомъ бунтовщикомъ и государственнымъ измѣнникомъ, 521. Прибытіе его въ качествѣ уполномоченнаго отъ другихъ южно - русскихъ епископовъ къ королю Сигизмунду III; Пріемъ, оказанный ему послѣднимъ, 525, 526, 530.

Илія, митрополитъ Кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду Кіевскихъ митрополитовъ; отношенія къ Константинопольскому патріарху, 393, 397.

Кушелевичъ Теодоръ. Заключение его подъ стражу во время воздвигнутаго латино-уніатами гоненія въ г. Вильнѣ, 328.

Л.

Ласунскій Нипріанъ, намѣстникъ кіево - печерскій. Его совѣтъ князю Курцевичу обратиться съ мольбою объ исцѣленіи недуга къ кіево - печерскимъ угодникамъ, 69.

Лаврентій, антипапа римскій. Нестроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Лагута Андрей, запорожскій воинъ. Разсказъ его кіево - печерскому архимандриту Петру Могилѣ о чудесномъ избавленіи его самаго и товарищей по профессіи молитвами пресв. Богородицы и Архистр. Михаила, 54,

Лангобарды. Ихъ владычество надъ христіанскими народами западной Европы, 339, 359, 640, 724.

Левъ I (Великій), папа римскій. Ссылка на его мнѣніе по вопросу объ избраніи на епископскія кафедры, 314. Замѣчаніе по поводу означенной ссылки, 477. Обращеніе къ нему съ просьбою о покровительствѣ Флавіана, патріарха константинопольскаго, 480.

Левъ III, папа римскій. Указаніе на письмо къ нему константинопольскаго патріарха Никанора I съ отзывомъ о седьмомъ вселенскомъ соборѣ, 695.

Левъ IV, папа римскій. Анастасій, историкъ его времени, 668.

Левъ IX, папа римскій. Выдержка изъ его письма къ константинопольскому патріарху Мих. Керуларію (отзывъ о римской и констан. кафедрахъ), 669.

Левъ „чотырнадцатый“ (sic), папа римскій (очевидно св. Левъ III). Его сопротивленіе внести въ символъ вѣры прибавку—*Filioque*, 270—271.

Левъ V армянинъ, импер. Византійскій. Выдержка изъ письма къ нему православныхъ, гдѣ высказывается взглядъ на значеніе притѣсеній, чинимыхъ цркви свѣтскою властію, 427.

Левъ VI Мудрый импер. Византійскій. Изгнаніе имъ съ константин. патріаршей кафедръ Фотія, 601, 660. 701, 702, 703; называется уніатомъ, 702.

Левъ (см. Сапѣга).

Левновскій Іоаннъ, гражданинъ Ровенскій. Упоминается въ числѣ лицъ, читавшихъ письмо Іліи пустынника къ княгинѣ Аннѣ Костчанкѣ (къ вопросу объ уніи), 96.

Леловскій Янъ, викарій краковскаго каноника. Притѣсенія, испытанныя имъ отъ подкоморія и старосты краковскаго, 619.

Лементовскій, слуга. Кошунство его въ Кіевскихъ пещерахъ и наказаніе Божіе, постигшее за оное, 50.

Леонтій (см. Пельчицкій).

Лещинскій Рафаилъ, сенаторъ польскій, воевода Вѣльскій. Назначается королевичемъ Владиславомъ въ комиссію по предмету соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Ливерій, папа римскій. Занятіе при жизни его римской кафедръ Феликсомъ II, (антипапа), 381, 666; Приверженность его къ аріанству, 670.

Ливій, историкъ римскій. Ссылка на его труды, 417.

Липскій Андрей, бискупъ Луцкій. Упомянутъ въ его письмѣ къ іерусалимскому патріарху Теофану, 285; самое письмо 293—294.

Ломондъ Прокопъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной цркви въ Кіевѣ, 183.

Ломскій Іоаннъ Максимовичъ, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 181.

Ломскій Михаилъ Максимовичъ, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 181.

Ломская Елена Максимовичова, мать вышеупомянутых Ломскихъ. Ея пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 181.

Лучицкій Янъ, дворянинъ. Подача имъ отъ имени Виленскаго православнаго братства протестаціи противъ уніатовъ, 624.

Лужень. Избраніе его въ кандидаты на краковское бискупство, 649.

Лыховскій Адамъ, судья земли Галицкой. Назначается королевичемъ Владиславомъ въ комиссію по дѣлу соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Людмила, жена князя Боривоя Чешскаго. Память о ней, какъ святой, 413.

Луитбрандтъ, историкъ. Ссылка на него по вопросу о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Лядинскій Криштофъ Григорій, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

М.

Магометъ, султанъ турецкій. Его отношенія къ патриарху цареградскому по взятіи Константинополя, 353—354.

Манарій, іеромонахъ Межигорскій. Его просьба къ братіи передъ кончиною (къ вопросу о нестяжательности иноковъ), 56.

Манарій, архим. Виленскій. Его подиесь подъ грамотою митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 199.

Манарій II, митрополитъ кіевскій. Письмо къ нему супрасльскаго архимандрита, 3 и слѣд.; назначеніе имъ епископа для львовской епархіи, 455.

Македоній, патр. Константинопольскій. Упомянутіе объ его еретичествѣ, 675.

Максимъ, исповѣдникъ. Его отношенія къ папѣ Мартину I, 480.

Малакса Еммануиль, историкъ. Разсказъ на основаніи его исторіи объ отношеніяхъ султана турецкаго Магомета къ цареградскому патриарху по взятіи Константинополя, 353—354.

Малинскій Матвѣй. Протестъ его отъ имени православныхъ противъ введенія въ литовско-польскомъ государствѣ уніи, 563.

Марія, княжна Тверская, вторая жена Литовского князя Ольгерда.

Распространение при ней христианства в Литву, 414.

Маринъ I, папа римскій. Отношенія его къ константинопольскому патриарху Фотію, 660.

Маркеллинъ, папа римскій. Упомянутое объ его заблужденіи, 670.

Маркъ святой. Исцѣленіе отъ его креста, находящагося въ Кіевскихъ пещерахъ, 69, 70.

Мартинъ I, папа римскій. Покровительство, оказанное имъ Максиму исповѣднику, 480.

Мартинъ мнихъ, польскій историкъ. Ссылка на него по вопросу о написаніи Іоаннѣ, 668.

Масальскій Юрій. Его подпись подъ инструкціей Виленскаго братства, врученною депутатамъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Матеей, митроп. Кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду Кіевскихъ митрополитовъ, 384.

Матеей II, патр. Константинопольскій. Титулъ, имъ употребляемый, 635.

Матеей іеромонахъ, братъ Авраамія епископа Туровскаго. Чудесное исцѣленіе его, 91.

Мацовка Стефанъ, мѣщанинъ кіевскій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви, 183.

Мачеха Матеей, бурмистръ кіевскій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Мелетій, патриархъ Александрійскій. Уваженіе, питаемое къ нему православными южно-руссами, 267—270; Посѣщеніе имъ (еще до посвященія на патриархію) западно - русскихъ областей, 339; Упомянутое объ его участіи въ противленіи уніи, 470; Проклятіи, изреченныя имъ на Михаила Рагозу, 479; Указаніе на его письмо, какъ доказательство его непричастности къ уніи, 635.

Мелетій, патр. антиохійскій. Занятіе имъ кафедры антиохійской совместно съ Виталиемъ и Павлиномъ, 422; Упомянутое объ этомъ Іеронима въ письмѣ къ папѣ Дамасу, 484.

Мелетій (см. Смотрицкій).

- Мехедовичъ Кирилль.** Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.
- Мечиславъ I,** князь польскій. Принятіе имъ христіанства 413, 414, 710; его жена, 413.
- Меоодій,** епископъ. Упоминается, какъ просвѣтитель Моравіи, 412, 414.
- Меоодій I,** патр. константинопольскій. Отправленіе имъ свв. Кирилла и Меоодія на проповѣдь къ славянамъ, 412, 414.
- Николай,** дворянинъ. Извѣстенъ I. Вишенскому, 35.
- Николай,** золотыхъ дѣлъ мастеръ. Работа его для П. Могилы, 185.
- Николаевичъ Янъ,** писарь корон. Его подпись подъ грамотою, 1563., 610.
- Мисаиль,** митроп. кіевскій. Упомянуто объ его грамотѣ къ папѣ Сиксту IV, 195, 197, 635, 716. Его подпись подъ сею грамотою, 199; Самая грамота 200 и слѣд. Невѣрное указаніе на время его жизни, 599, 621.
- Митрофанъ III,** патріархъ константинопольскій. Посвященіе имъ въ митрополита кіевского Іоны Протасовича, 393, 439; Указаніе на письмо къ нему п. короля Сигизмунда Августа съ просьбою о посвященіи на митрополию означеннаго Іоны, 546.
- Михаиль,** господарь Угровлахійскій. Его дѣятельность на пользу православія; чудо, бывшее при немъ къ обличенію латинянъ, 81, и слѣд.
- Михаиль III (Пьялый).** Выдержка изъ письма къ нему Θεодора Студита о невмѣшательствѣ свѣтской власти въ дѣла духовныя, 368, 427.
- Михаиль,** митроп. Кіевскій, (1130—1145 г.) Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду другихъ кіевскихъ митрополитовъ; его греческое происхожденіе, 384.
- Михаиль VII Дука,** импер. Византійскій. Указаніе на его увію съ римскою церковію, 706
- Михаиль** (см. Палеологъ).
- Михаиль** (см. Рагоза).
- Могила Петръ,** архимандритъ кієво-печерскій. Собственноручныя его записки 49 и слѣд.—Упоминаетъ о себѣ въ сихъ запискахъ на стр. 49, 51, 52, 54, 56, 59, 64, 76, 96, 99, 118, 119,

133, 143, 162. 167, 171, 174, 181, 182, 183, 184, 186.

Присутствуетъ въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ по дѣлу соглашенія православныхъ съ уніатами, 584.

Могила Георгій, митроп. Молдо-Влахійскій. Чудо, бывшее при немъ въ митрополіи Сочовской, 79—80.

Могила Іеремія, господарь Молдо-Влахійскій. Упоминается, какъ дядя Петра Могилы, 79. Чудо, бывшее во время его управленія въ митрополіи Сочавской, 79.

Мольскій Янъ. Кошунство его слуги въ кіевскихъ пещерахъ и постигшее за оное наказаніе Божіе, 50.

Монсвелъ Генрихъ, нѣмецъ. Похищеніе имъ въ кіевскихъ пещерахъ перста отъ руки святаго и послѣдствія сего святотества, 111.

Музеля Александръ, врачъ, родомъ грекъ. Исцѣленіе отъ мура, истекающаго изъ главъ святыхъ, почивающихъ въ кіевскихъ пещерахъ, 85.—Его разсказъ П. Могилѣ о чудесахъ отъ означенныхъ муроточивыхъ главъ, 119.

Мѣховитъ, польскій хроникеръ. Ссылка на него по вопросу о независимости русскихъ митрополитовъ отъ папскаго престола, 358.

Н.

Наливайко, атаманъ запорожскій. Ругательное названіе *Наливайками* православныхъ южно-русцевъ, 325, 326.

Наркиссъ, патр. іерусалимскій. Совмѣстное занятіе имъ патріаршей катедры со св. Александромъ, 381.

Нарушевичъ Николай, дворянинъ. Его присутствіе въ королевской Радѣ на сеймѣ, 1563 г., 610.

Негребецкій, отецъ Константинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Немилскій Іоаниъ. Упоминается, какъ читавшій письмо Іліи пустынника къ княгинѣ Аннѣ Костчанкѣ по поводу непринужденія дѣтей ея къ католицизму, 96.

Неофитъ II, патр. константинопольскій. Указаніе на печальное положеніе его, какъ патріарха, 196.

Несторій, патр. константинопольскій. Соборъ, созванный противъ него, 418; Отношенія его къ папѣ Келестину I, 476. Упомянутое объ его еретичествѣ, 675.

Нешика Іосифъ, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Соф. собора въ Кіевѣ, 181.

Нижита, митроп. кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду кіевскихъ митрополитовъ, его греческое происхожденіе, 384.

Никифоръ историкъ. Выдержка изъ его труда по вопросу о порядкѣ избранія на высшія іерархическія должности, 351, 352.

Никифоръ I, митроп. кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду кіевскихъ митрополитовъ; его греческое происхожденіе, 384.

Никифоръ II, митроп. кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду кіевскихъ митрополитовъ, 384.

Никифоръ (великій протосинкелъ патріаршаго константиноп. престола). Его дѣятельность на Брестскомъ соборѣ; отзывъ о ней латинюніатовъ, 478; клевета на него со стороны послѣднихъ, 479.

Никифоръ I, патр. константинопольскій. Указаніе на его письмо къ папѣ Льву II съ отзывомъ о вселенскихъ соборахъ, 695.

Николай. Упомянутъ, какъ отступникъ отъ вѣры во времена апостольскія, 241.

Николай, митроп. кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду кіевскихъ митрополитовъ; Его греческое происхожденіе, 384.

Николай I, папа римскій. Игнатій, патр. константинопольскій ищетъ у него покровительства, 380. Время его избранія на папскій престолъ 660; Упомянутое объ Анастасіѣ, какъ писателѣ его времени, 668; Фотій, патр. константинопольскій, его современникъ, 703.

Николай II, папа римскій. Нестроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Николай V, папа римскій. Выдержка изъ его письма къ византійскому императору Константину XI (XII) Палеологу, съ предсказаніемъ наказанія за небрежное отношеніе къ дѣлу уни, 662.

Николай (см. Миколай).

Нифонтъ, патр. константинопольскій. Упомянутое о просьбѣ къ нему кievскаго митроп. Іосифа—высказать мнѣніе о флорентійской уніи, 599; Выдержки изъ его отвѣтной грамоты по означенному вопросу, 619—620. Упомянутое о той-же грамотѣ, 635.

Новатіанъ, антипапа римскій. Нестроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Номатенъ, архіепископъ болгарскій. Выдержка изъ его письма къ архіепископу Диррахійскому по вопросу объ отношеніи свѣтской власти къ избранію на іерархическія должности, 453.

О.

Обуховичъ Ѳеодоръ, судья земскій Мозырскій. Упомянутое о занесенной имъ въ Львовскія городскія книги протестаціи противъ неточнаго выраженія, допущеннаго въ конституціи 1600 г., 568.

Огинскій Богданъ, подкоморій троцкскій. Упомянутое объ объясненіи, представленномъ ему архіеп. Мелетіемъ Смотрицкимъ по поводу возстановленія іерусал. патріархомъ Ѳеофаномъ западно-русскій православной іерархіи, 289; Пребываніе митроп. Борецкаго съ козаками въ его маѣностяхъ, 382; Занесеніе имъ протестаціи противъ неточнаго выраженія, допущеннаго въ конституціи 1609 г., 568.

Огинскій Иванъ, староста Виленскаго братства. Занесеніе отъ имени означеннаго братства протестаціи противъ уніатовъ, 565, 622, 623. Упомянутое, какъ посолъ на сеймъ 1613 г., 569

Одоакръ. Упомянутое объ его вторженіи въ римскую область, 409.

Олховинъ, инокъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви, 183.

Ольга (Елена) в. княгиня русская. Ея крещеніе въ Константинополѣ, 539, 701, 702; Упомянутое объ ея мудрости, 605.

Ольгердъ, князь Литовскій. Его первая и вторая жены; Принятіе христіанства; дѣти, 414.

Ольшевскій Тимошей, войтъ Ровенскій. Врученіе ему письма Иліи пустынника къ княгинѣ Аннѣ Костчанкѣ, съ увѣщаніємъ не принуждать дѣтей къ переходу въ латинство, 94 и слѣд.

Онисифоръ Дѣвоча, митроп. кіевскій. Упомянутое о низверженіи его съ митрополіи константиноп. патріархомъ Іеремією, 381, 385; 397. Утверждаетъ уставъ (чинъ) Виленскаго братства, 548, Присутствіе на сеймѣ 1589 г., 550; Ходатайство его передъ королемъ о подтвержденіи привилегій православнымъ, 553; Дарованіе при немъ правъ правосл. духовенству, 595.

Онуфріевичъ Иванъ. П. Могила расчитываетъ получить отъ него матеріальную помощь на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 182.

Описонъ, папскій легатъ въ Польшѣ. Просьба къ нему русскаго князя Даниіла (Галицкаго) о дарованіи ему папою королевскаго титула, 708.

Оранскій Пахомій, законникъ (ксѣнзъ). Жалоба на него со стороны Виленскихъ братчиковъ по поводу присвоенія имъ братскихъ привилегій, 622, 623, 565; неосновательныя доказательства его, приводимыя въ подтвержденіе мнѣнія о приверженности къ униі копс. патріарха Іереміи, 634.

Оранскій, отецъ Феодосій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятиной церкви въ Кіевѣ, 183.

Орлицкій Василій, староста Радомышльскій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятиной церкви, 183.

Османъ, турецкій султанъ. Его походъ подъ Хотинъ, 77; Обвиненіе грековъ въ подстрекательствѣ его на войну съ поляками, 721.

Оссолинскій Георгій, подскарбій коронный. Упомянутъ, какъ членъ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для разсужденій по предмету соглашенія православныхъ съ униатами, 578.

Оттонъ IV. Упомянутое объ отношеніяхъ его къ церкви, 359.

II.

Павель, деканъ краковскій. Притѣсненія ему отъ старосты краковскаго, 619.

Павель II, патріарх константинопольскій. Отношенія его къ римской кафедрѣ, 659; Упрекъ въ еретичествѣ (моноелитствѣ) 672, 673, 675.

Павлинъ, патр. антиохійскій. Упомянутое о немъ въ письмѣ Іеронима къ папѣ Дамасу I, 384.

Павловскій Павелъ, сотникъ. Его пребываніе около Кіева во время войны козацко-польской 1630 г., 101.

Паисій, отецъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви, 183.

Паисій, архидіаконъ. Упомянутое, какъ проводникъ патріарха Іереміи, 552, 596.

Паисій, вполѣдствіи епископъ Пинскій. Его подпись подъ инструкціею, данною посломъ на Брестскій соборъ 1594 г., 561.

Палеологъ Андроникъ II, императоръ Византійскій. Разрывъ при немъ уніи греческой церкви съ восточною, 450, 453.

Палеологъ Іоаннъ V, импер. Византійскій. Его присутствіе на Флорентійскомъ соборѣ, 661, 681.

Палеологъ Мануилъ II, импер. Византійскій. Назначеніе имъ Фотія на митрополію кіевскую, 450.

Палеологъ Михаилъ VIII, импер. Византійскій. Унія при немъ греческой церкви съ римскою и соборъ, бывшій при немъ по этому предмету, 450, 661, 681, 707.

Палеологъ Константинъ XI (XII), импер. Византійскій. Выдержка изъ письма къ нему папы Николая V (о ней см. подъ этимъ именемъ), 662.

Памуинъ (Pamuinus) **Онуфрій**, историкъ. Ссылка на него по вопросу о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Парееновичъ Иванъ (и его братъ тоже Иванъ). Ихъ пожертвованія на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 182.

Пацъ Николай, бискупъ кіевскій. Упомянутое, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 609.

Паць Стефанъ, подскарбій земскій и писарь В. К. Литовскаго. Упоминается какъ членъ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Пашудская Марина. Чудесное исцѣленіе ея св. муромъ, полученнымъ изъ кіево - печерской Лавры, 99; Распространеніе слуховъ объ этомъ исцѣленіи, 100.

Пельчицкій Леонтій, епископъ Пинскій. Грамота, данная ему Сигизмундомъ III съ другими іерархами, изъявившими согласіе принять унію, 625—626.

Петръ, дворянинъ. Поклонъ ему отъ Іоанна Вишенскаго, 37.

Петръ (зъ Щекоцинъ) вице-канцлеръ польскаго короля. Его подпись подъ привилегією Владислава II, 713.

Петръ, десятникъ Ровенскій. Передаеть княгинѣ Аннѣ Косчанкѣ посланіе Іліи Пустынника, 96.

Петръ, импер. Византійскій. Избраніе его на престолъ папою Гогоніемъ IV и коронація въ Латеранскомъ соборѣ, 661.

Петръ, игуменъ Ратенскій. Его русское происхожденіе и посвященіе на митрополію всероссійскую (будто - бы) въ Россіи, 450.

Петръ, сотникъ изъ Могилева. Его пожертвованіе на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 182.

Петриковскій Матей. Его подпись подъ грамотою Сигизмунда III, данною (1592 г.) русскимъ іерархамъ, изъявившимъ согласіе на принятіе уніи, 626.

Печарный, отецъ Исакій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Пигловскій Янъ, латинянинъ. Его посѣщеніе кіевскихъ пещеръ; чудо, бывшее при этомъ; рассказъ о немъ П. Могилѣ, 49, 51. Чудо съ его дочерію въ кіево-печерской Лаврѣ, 99.

Пимень, митр. русскій. Подкупъ имъ Византійскаго императора для полученія митрополіи; неурядицы при немъ въ русской церкви, 450.

Пирръ, патріархъ константинопольскій. Отношенія его къ римской каеодрѣ, 659; упрекъ въ еретичествѣ (моноелитствѣ), 672. 673, 675.

Пій II, папа римскій. Посвященіє имъ на западно-русскую митрополію константинопольскаго чернца Григорія, 385, 711; Утвержденіє имъ Якова съ Сенна бискупомъ краковскимъ, 619.

Плутинъ, историкъ. Ссылка на него по вопросу о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Плетенецкій Елисей, архимандритъ кіево-печерскій. Чудеса, совершившіяся въ кіево-печерской Лаврѣ во время его управленія сею обителію, 55, 73, 76, 119; Наказаніє имъ умершаго инока за стяжательность, 75; Вопросъ о немъ пустынника, 87; Вино, присланное имъ больному, 89; Торжественная встрѣча части мощей, святотатственно похищенныхъ изъ кіевскихъ пещеръ, 110.

Подберезная Евдонія.

Подберезскій Стефанъ—Тобіашъ.

} Ихъ пожертвованія на возобновленіє кіево-софійскаго собора, 181.

Паность Аеанасій, холмскій уніатскій епископъ. Его развратная жизнь и позорная кончина, 114 и слѣд.

Полевитъ, патріархъ константинопольскій. Вмѣшательство при немъ императора Никифора II Фоки въ дѣла церковныя, 352; коронація имъ Іоанна Цимисхіа; едиктъ императора, изданный тогда, 353.

Потоцкій Іоаннъ, священникъ села Улховцевъ. Разсказъ его Петру Могилѣ о церкви св. Архистратига въ означенномъ селѣ, 49.

Потоцкій Станиславъ, подкоморій, (впослѣдствіи) каштелянъ каменецкій. Очевидецъ чуда, бывшаго въ кіево-печерской лаврѣ; разсказъ объ ономъ П. Могилѣ, 111—112.

Потоцкій Стефанъ, воевода брацлавскій (и волынскій). Разсказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ кіево-печерской Лаврѣ, 112; Упомянутіє объ его маестности, 49.

Потоцкій Янушъ, воевода брацлавскій. О церкви въ его помѣстьи, чудесно на половину разрушившейся и на половину уцѣлѣвшей, 121.

Поцѣй Ипатій, епископъ брестскій, затѣмъ уніатскій митрополитъ. Неодобрительный отзывъ о немъ Іоанна Вишенскаго, 31; Чудо,

бывшее при совершеніи имъ службы, 117; Грамота митрополита Мисаила къ панѣ Сиксту IV, имъ обнародованная, 193 и слѣд. Представленіе имъ означенной грамоты въ судебное учрежденіе, 197; Упомянутія о сей грамотѣ, 541, 635, 642; Отзывъ о немъ православныхъ, 277; Декреты суда трибунальскаго относительно его, 321, 322; Упомянется, какъ умершій, 478; Упомянутіе объ его отношеніяхъ къ татарамъ (ихъ мечетямъ) 498; Отнятіе у него православными двора и церквей, 500; Раскаленіе (якобы) его по поводу принятія уніи, 508; Его подпись (въ санѣ епископа) подъ привилегією Виленскому братству, 561; Отношенія его къ Виленскому братству, 561, 566—568, 596; Рана, нанесенная ему въ Вильнѣ, 585, 588; Обвиненіе въ измѣнѣ православію, 586, 590, 720; Выдержка изъ Баронія о принятіи имъ (совмѣстно съ другими южно-русскими іерархами) уніи, 639; Присяга, произнесенная имъ передъ папою, 643—646.

Почановскій, коморникъ короля. Порученіе, данное ему правительствомъ проводить іерусалимскаго патріарха Теофана до границъ Польши, 289, 290, 592 (грамота короля ему относительно этого), 293, 294, 461.

Предримирскій Иванъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 103.

Претинскій Оедоръ. Его пожертвованіе на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 182.

Протасовичъ Іона, митроп. кіевскій. Его назначеніе и посвященіе на митрополию Митрофаномъ III, патріархомъ константинопольскимъ, 393, 439; Просьба короля Сигизмунда Августа къ означенному митрополиту объ его носвященіи; занятіе его передъ тѣмъ епископіи Туровской и Пинской, 546; Посылка его къ патріарху для посвященія, 595.

Пузина Григорій, ловчій Волынскій. Его заявленіе во время засѣданій комиссіи по дѣлу соглашенія православныхъ съ уніатами (1632 г.), 585.

Р.

Радзивилль Николай, князь на Дубинкахъ и Биржахъ, воевода Троцкій, гетманъ В. К. Литов. и проч. Его участіе въ королевской Радѣ на сеймѣ 1563 г., 610.

Радзивилль Христофоръ, князь на Дубинкахъ и Биржахъ, польный гетманъ В. К. Литовскаго. Назначеніе его въ комиссію по предмету соглашенія православныхъ съ уніатами (1632 г.), 578.

Радошевскій Богуславъ, католическій бискупъ кіевскій. Его разсказъ Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ Черногородѣ, 70.

Ребровичъ Андрей , бурмистръ изъ Могилева.	} Ихъ пожертвованія на возобновленіе кіево-со- фійскаго собора, 182.
Ребровичъ Богданъ , бурмистръ Могилевскій.	
Ребровичъ Романъ , изъ Могилева.	

Рынца Мартинъ, членъ краковской капитулы. Притѣсненія, испытанныя имъ отъ подкоморія и старосты краковского, 619.

Рагоза Михаилъ, митрополитъ кіевскій. Осужденіе его константинопольскимъ патріархомъ за принятіе уніи, 310; Упомянутіе объ его отступничествѣ, 381, 597; Посвященіе его въ санъ митрополита кіевского констант. патріархомъ Іеремією, 385, 397, 528; Упомянутіе о кіевскихъ митрополитахъ до него, какъ послушныхъ констант. патріархамъ, 393; Отношенія къ нему православныхъ южно-русцевъ, 478; Упомянутіе о проклятіи его Мелетіемъ (Пигасомъ), патріархомъ Александрійскимъ, 479; Утвержденіе его избранія королемъ Сигизмундомъ III, 527; Вступленіе его (до измѣны православію) въ число членовъ Виленскаго братства, 549; Отношенія его къ сему братству. 554; Созваніе имъ собора въ Брестѣ на 24 іюня 1594 г., 560; Подпись его подъ постановленіями означеннаго собора, 561; Осужденіе его (вмѣстѣ съ прочими іерархами, измѣнившими православію) на Брестскомъ соборѣ 1596 г., 590; Протестація противъ него православныхъ вслѣдствіе перехода его въ унію, 597; Упомянутіе о немъ въ грамотѣ короля Сигизмунда III, какъ о верховномъ пастырѣ, давшемъ свое созволеніе на унію, 627.

Рагуцкій, сотникъ. Нападеніе воиновъ, бывшихъ подъ его предводительствомъ на церковь св. Николая въ селѣ Смѣдинѣ и чудо, совершенное при семъ нападеніи, 60.

Радіонъ, игуменъ межигорскій. Постриженіе имъ инока Макарія, 56.

Россовскій Янъ, типографъ Варшавскій. Изданіе въ его типографіи брошюры—*Rozmowa albo rellatia rozmowy dwoch Rusinow schizmatika z unitem* (1634 г.), 650.

Романъ, староста путивльскій. Его подписъ подъ грамотою кіевскаго митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 199. (Подписъ брата его Ивана, 200).

Ростиславъ (Мстиславичъ), вел. князь кіевскій. Нежеланіе его принять присланнаго констант. патріархомъ митрополита Іоанна (IV) и принятіе его послѣ присылки византійскимъ императоромъ даровъ, 449; Объясненіе этого поступка князя, 451.

Ростиславъ, князь славянскій. Принятіе имъ христіанства по греческому обряду, 413.

Рутскій Вельяминъ, митрополитъ кіевскій (уніатъ). Сношенія съ нимъ М. Смотрицкаго, 426; Столкновенія его съ Виленскимъ братствомъ, 568; Протестаціи противъ него православныхъ при вступленіи его на митрополію, 569, 597; Занекиваніе передъ нимъ Виленскихъ гражданъ, 573; Рѣчь его предъ членами комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для разсужденій о соглашеніи православныхъ съ уніатами, 584; Отвѣтъ на эту рѣчь со стороны православныхъ, 587; Письмо его на сеймикъ въ повѣтъ Пинскомъ о притѣсненіяхъ, чинимыхъ уніатами 588; Замѣчанія на означенное письмо со стороны православныхъ, 589; Присутствіе его на сеймѣ 1623 г., 633; Его предшественникъ по митрополіи, 635; Упомянутое объ его письмѣ, какъ доказательствѣ притѣсненій, испытанныхъ отъ уніатовъ Виленскимъ братствомъ, 648; Причина (указываемая православными) перехода его въ унію, 720.

С.

Савва освященный. Выдержки изъ его письма къ императору Византійскому Анастасію (Дикору) (см. Анастасій, импер. Византійскій).

Сагайдачный, Петръ Нанашевичъ, гетманъ занорожскій. Наставленіе, преподанное ему съ запорожскимъ войскомъ іерусалимскимъ патр. Теофаномъ, 340.

Сапѣга Богданъ, каштелянъ Смоленскій. Посвященіе ему чина Виленскаго братства, изд. 1588 г., 550; Его подпись подъ инструкцію Виленскаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 года, 560.

Сапѣга Иванъ, писарь В. К. Литовскаго. Его подпись подъ привилегію, данною въ 1503 году вел. княземъ Литовскимъ Александромъ Казимировичемъ городу Витебску, 543.

Сапѣга Левъ, воевода Виленскій. Его присутствіе въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 577.

Сапѣга, Павелъ Ивановичъ, воевода Витебскій. Упоминается какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Свиридовичъ, Гавріиль Θεодоровичъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Святополкъ (окаянный), князь русскій. Убіеніе имъ своихъ братьевъ Бориса и Глѣба, 689.

Святополкъ, король Моравскій. Упоминается его жена; называется первымъ христіаниномъ, 413. Ознакомленіе его съ христіанствомъ свв. Кирилломъ и Меѳодіемъ, 414.

Семашко Іоаннь, ланвойтъ Оршанскій. Его обѣщаніе сдѣлать пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Сенчиловичъ Филиппъ, членъ Виленскаго братства. Притѣсненіе его латино-уніатами, 328.

Сербистый Василій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Сергій I, патріархъ константинопольскій. Упрекъ ему въ ереси (моноеллиствѣ) 671, 672, 673, 675. Упомянутое о письмѣ къ нему папы Гонорія I, 671.

Сергій II, патріархъ константинопольскій. Отзывъ о немъ Баронія, какъ о лицѣ, враждебно настроенномъ къ папскому престолу, 601—602.

Сигизмундъ I, король польскій и вел. князь литовскій. Утвержденіе имъ привилегій русскому народу, данныхъ его предшественниками, 544; Упомянутое о привилегіяхъ, данныхъ имъ русскимъ подданнымъ, 194, 545, 594, 606, 634. Унія при немъ русскихъ земель съ польскою короною; Русскіе митрополиты его времени, 394; Козаки въ его время, 721.

Сигизмундъ II Августъ, король польскій и вел. князь литовскій. Выдержка изъ его привилегіи по поводу люблинской уніи, 515; Объясненіе сей привилегіи, 524; О присягѣ и привилегіяхъ его при вступленіи на польскій престолъ, 545, 717. Упомянутое о грамотѣ, приглашающей русское духовенство для присутствованія при посвященіи митрополита Сильвестра, 546, 595. Просьба его къ константинопольскому патріарху о посвященіи на киевскую митрополию Іоны, епископа Пинскаго и Туровскаго, 546, 595. Привилегіи его 1563 и 1568 годовъ, 607—617.

Сигизмундъ III, король польскій и вел. князь литовскій. Его грамота, данная на сеймѣ 1607 г. объ успокоеніи греческой религіи, 318—320. Посвященіе ему брошюры—*Iustificacia niewinności*, 511. Сочиненіе, изданное во время конвокаціоннаго сейма послѣ его смерти; посвященіе онаго ему, 333 и слѣд. Упомянутое объ его смерти, 536, 550, 553. Упомянутое объ его вступленіи на престолъ, 550. Упомянутое о привилегіяхъ, данныхъ имъ Виленскому братству и вообще православнымъ, 553, 557, 572, 594, 596. Сочиненіе, изданное во время избирательнаго сейма послѣ его смерти, 577 и слѣд. Грамота, данная имъ православнымъ іерархамъ, изъявившимъ согласіе принять унію, 625—626; Привилегія, данная имъ по случаю ожидаемой уніи русской церкви

съ римскою, 627 и слѣд. Дарованіе константинопольскому патріарху права духовной юрисдикціи въ западно - русскихъ областяхъ, 632. Оффиціальныя письма его: къ іерусалимскому патріарху Теофану, 290—392, къ каморнику Почановскому о сопровожденіи патр. Теофана до границы Польши, 292, къ украинскимъ обывателямъ о томъ же, 293 (сынъ его королевичъ Владиславъ, см. Владиславъ IV).

Сидоровичъ Захарія, дворянинъ изъ Могилева. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Синистъ IV, папа римскій. Грамота къ нему Кіевского митрополита Мисаила, обнародованная Ипатіемъ Поцѣмъ въ 1605 г., 193 и слѣд. Упомянутіе о сей грамотѣ, 195, 197, 716. Обращенія къ нему въ самой грамотѣ, 200, 208, 209, 227, 230.

Сильверій, папа римскій. Владычество при немъ въ Римѣ Готовъ; Сношенія по поводу сего съ императоромъ Іустиніаномъ I. Замѣшательства при немъ въ римской церкви (совмѣстное занятіе имъ папскаго престола съ Вигиліемъ), 666.

Сильвестръ, игуменъ Кіево - печерской Лавры. Разсказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ Кіево-печерской Лаврѣ, 75.

Сильвестръ (Бѣлькевичъ), митрополитъ Кіевскій. Упомянутіе объ его грамотѣ съ извѣщеніемъ о присылкѣ ему сакры отъ константинопольскаго патріарха, 545; Упомянется какъ умершій, 546; Посылка королемъ посольства къ константинопольскому патріарху съ просьбою о присылкѣ сакры для него, 595.

Сильвестръ I, папа римскій. Первый вселенскій соборъ, бывшій во время его управленія римскою церковію, 656.

Сильвій Антоній, секретарь папы Климента VIII. Его рѣчь отъ имени папы къ южно-русскимъ іерархамъ, изъявившимъ согласіе на унію съ римскою церковію, 641—642.

Симмахъ, папа римскій. Замѣшательства при немъ въ римской церкви (антипапа Лаврентій) 666.

Симплицій, папа римскій. Отношенія къ нему константинопольскаго патріарха Акакія, 650.

Симоновичъ Богданъ. Заключение его подъ стражу во время воздвигнутаго латино-уніатами гоненія (въ г. Вильнѣ), 328.

Снарга Петръ, іезуитъ. Указаніе на его сочиненіе—Оборона Берестейскаго собора, гдѣ передается разсказъ о случаѣ, имѣвшемъ мѣсто при совершеніи первой уніатской литургіи [въ потирѣ оказалась одна вода], 119. Объясненіе его сего случая ошибкою (а не чудомъ какъ думали православные) 118; Характеръ его трудовъ, 247; Ссылка на его отзывы о константинопольскомъ патріархѣ Іереміи и вообще всѣхъ грекахъ, 635.

Снаревскій Николай, дворянинъ. Чудо надъ его сыномъ по молитвамъ Богородицы и Кіево-печерскихъ угодниковъ, 112.

Скуминъ Ѳеодоръ, воевода Новгородскій. Его подпись подъ инструкцію Виленскаго православнаго братства, врученной посланъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Скупинскій Каспаръ, нотаріусъ старой Варшавы. Авторъ брошюръ—*Rozmowa albo relacja rozmowy dwoch Rusinow—schismatika z unitem*, 650, 652.

Смотрицкій Герасимъ Даниловичъ, священникъ. Упомянутіе объ его литературныхъ трудахъ, 492. Упомянутъ какъ отецъ Мелетія Смотрицкаго, 428. Заслуги его для родины и церкви, 429.

Смотрицкій Мелетій, (въ міру Максимъ), архіепископъ Полоцкій. Ослушаніе его приказанію настоятеля (Леонтія Карповича) и постигшее за это наказаніе, 58. Обвиненіе со стороны латино-уніатовъ въ незаконномъ посвященіи отъ іерусалимскаго патр. Ѳеофана; возмущеніи противъ правительства и оправданіе противъ сихъ обвиненій, 282, 283, 424—429, 431, 432, 434—437, 442, 444, 487—488, 490, 496, 497, 500, 501, 521. Отношенія къ нему іерусалимскаго патріарха Ѳеофана, 300. Обстоятельства, при коихъ совершилось его посвященіе въ архіепископа, 437; Сношенія его съ латино-уніатами и сочувствіе церковной уніи, 493. Проклятіе имъ своей Апологіи, вторичная измѣна православію, удаленіе въ Дерманскій монастырь, 571—572; Ссылка на его Апологію, 662, 710; Ссылка на его

Рагапеніс, 701, 703, 706, 708, 711, 716. Отзывъ о немъ, какъ измѣнникъ праотцевской вѣрѣ, 704; Рѣчь его Троицкому подкоморію въ защиту себя и прочихъ посвященныхъ патріархомъ Теофаномъ іерарховъ, 289.

Смятинскій Станиславъ, земскій варшавскій писарь. Его скръбъ протестаціи князя К. К. Острожскаго, противъ южно-русскихъ іерарховъ, измѣнившихъ православію, 586.

Соболь Лука. Притѣсненія, испытанныя имъ отъ латино - уніатовъ, 328.

Собѣсскій Яновъ, крайчій коронный. Его участіе въ комиссіи, избранной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Соколовскій, каноникъ краковскій, профессоръ краковской академіи. Ссылка на него по вопросу объ отношеніяхъ константинопольскаго патріарха Іереміи къ протестантамъ, 723. Его клевета по поводу грамотъ означеннаго патріарха къ южно-руссамъ, 634.

Соликовскій, архієпискупъ Львовскій. Его сношенія съ православнымъ епископомъ Г. Балабаномъ по вопросу о введеніи въ литовско-русскихъ областяхъ новаго календаря, 467.

Соломонъ, протопопъ Полоцкій. Его нежеланіе перейти въ унію, 433.

Солтанъ Александръ, рыцарь Божіаго гроба, подскарбій двора короля Казимира. Его подпись подъ грамотою кіевскаго митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 200.

Солтанъ Іосифъ, митрополитъ кіевскій. Его пожертвованіе на Супральскую обитель (кѣиторомъ которой онъ былъ) Часослова, 6; Упомянутіе объ его путешествіяхъ; хорошій отзывъ о немъ, 7. Возраженіе православныхъ противъ мнѣнія латино - уніатовъ о немъ, какъ приверженцѣ уніи, 599, 621.

Солицкій Александръ, дворянинъ. Чудо, совершившееся надъ нимъ въ кієво-печерской обители, 100.

Софроній, патріархъ іерусалимскій. Его пребываніе въ Іерусалимѣ во время управленія Теофана іерусалимскимъ патріархатомъ, 379, 380; Добровольное уступленіе имъ каведры Теофану, 381.

- Стадницийъ.** Въ его дворѣ заболѣваетъ старшій сынъ князя Александра Острожскаго Константинъ — Адамъ, 97.
- Станиславъ,** ксендзъ костела св. Іакова, въ предградіи Ярославскомъ. Увѣщеваетъ княгиню Анну Костчанку, вдову князя Александра Острожскаго, не принуждать своихъ дѣтей къ измѣнѣ православію, подѣ угрозой за сіе кары Божіей, 93.
- Станиславъ,** золотыхъ дѣлъ мастеръ. Заказъ ему отъ Петра Могилы, 185.
- Станицийъ,** староста перемышльскій. Насильственное отнятіе имъ у православныхъ кафедральной церкви перемышльской и страшная кара Божія за это, 61.
- Стахийъ,** епископъ Византійскій. Св. апостолъ Андрей первозванный назначаетъ его епископомъ Византіи, 538.
- Стеткевичъ Богданъ,** подкоморій Мстиславскій. Его пожертвованіе на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 181.
- Стеткевичова Анна** (Огинская). Ея пожертвованіе на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 181.
- Стефанъ,** господарь Волошскій. Вступленіе его на Волошскій престолъ послѣ низверженія Іереміи (Могилы), 479.
- Стефанъ V,** папа римскій. Его враждебное отношеніе къ константинопольскому патріарху Фотію, 660.
- Стефанъ,** вполсѣдствіи инокъ Аѳанасій. Его благочестивая жизнь въ бытность его слугою у родителей П. Могилы; Видѣніе, бывшее ему; Поступленіе въ монашество, 84.
- Стребчинскій Тома,** бискупъ краковскій. Нестроеніе въ церкви при избраніи ему преемника, 619.
- Строичъ Лука,** великій лаговетъ Молдо-Влахіи. Отзывъ объ его благочестивой жизни; Монастырь, основанный имъ, 92.
- Стрыйковскій,** историкъ польскій. Ссылка на его труды по вопросамъ: объ отношеніяхъ русской церкви къ константинопольской, 310. 384, 385, 539. О Кириллѣ и Меодіѣ, какъ просвѣтителяхъ славянъ, 412—413. Его значеніе, какъ историка, пользующагося при своихъ работахъ русскими лѣтописями, 451, 452, срав.

361; О правахъ, данныхъ русской церкви вел. княземъ Ярославомъ (Владиміровичемъ), 539; О состояніи православія въ литовско-русскихъ областяхъ во время присоединенія ихъ къ Польшѣ при Ягайлѣ (1386 г.), 541; Объ отношеніяхъ русскихъ къ митрополиту Исидору, 542; О времени крещенія Руси, 600, 605; объ уніи восточной церкви съ западною, 642.

Студитъ Антоній (III), патріархъ константинопольскій. Избраніе его на патріархію по низверженіи патр. Василія I, 352.

Студитъ Ѳеодоръ. Выдержки изъ его письма къ Византійскому императору Михаилу III (пьяному) по вопросу о невмѣшательствѣ свѣтской власти въ дѣла духовныя, 368, 427.

Суботовичъ Данииль. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Суражскій. Упомянутіе объ его литературныхъ трудахъ на пользу православія, 492.

Т.

Тарасій, патріархъ константинопольскій. Седьмой вселенскій соборъ, бывшій при немъ, 659.

Тарновскій Янъ, историкъ польскій. Ссылка на него по вопросу объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ папскому престолу, 385.

Татары. Упомянутіе объ ихъ вторженіи въ христіанскія страны Западной Европы, 724. Свободное отправленіе ими богослуженія въ литовско-русскихъ областяхъ, 730.

Терлецкій Кирилль, епископъ Луцкій. Назначеніе его екзархомъ западно-русской митрополіи, 561. Измѣна его православію (принятіе уніи), 586, 590. Грамота Сигизмунда III, данная ему вмѣстѣ съ другими южно-русскими іерархами, измѣнившими православію. 625—626. Выдержки изъ Баронія о принятіи имъ (вмѣстѣ съ другими іерархами) уніи, 639.

Тимосей II, патріархъ константинопольскій. Упомянутіе о грамотѣ, данной имъ іерусалимскому патріарху Ѳефану и предоставляющей

право полной юрисдикції въ духовныхъ дѣлахъ Россіи, 286, 288. Текстъ самой грамоты, 297—298.

Тржебинскій Александръ, подкоморій львовскій. Его участіе въ коммисіи назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Тржебенецъ Іоаннъ, братъ Византійскаго императора Михаила IV Пафлагонянина. Его интриги съ цѣлю занять патриаршую кафедру въ Константинополѣ, 352.

Третьякъ Станиславъ, слуга Петра Могилы. Его разсказъ Петру Могилю о чудѣ претворенія освященной воды, данной ему Могилою, въ вино, 113—114.

Тризна Иванъ. Его подпись подъ инструкцію Виленскаго православнаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Туръ Никифоръ, архимандритъ кіево-печерскій. Чудо, бывшее при немъ въ кіево-печерской Лаврѣ (матеріалъ для характеристики Тура) 90.

Тустановскій Лаврентій Зизаній. Упоминается, какъ учитель дѣтей Александра (Константиновича) Острожскаго и его жены Анны Костчанки, 93.

Тышневичъ Казиміръ, воевода минскій. Самовидецъ чуда, бывшаго въ кіево-печерской лаврѣ, 102.

Тышневичъ Янъ. Упомянутое о протестаціи, занесенной имъ отъ имени Виленскаго православнаго братства, противъ латино-уніатовъ, 624.

У.

Уліанія, княжна Витебская, первая жена вел. князя Литовскаго Ольгерда. Вліаніе ея на мужа въ дѣлѣ религіи (принятіе имъ христіанства), 414.

Уляницкій. Упоминается, какъ „писменникъ добрый“, прочетшій письма Іліи пустынника; 94, Его отзывы о семъ пустынникѣ, 96.

Урбанъ II, папа римскій. Учрежденіе имъ праздника по случаю перенесенія мощей Святителя Николая изъ Муръ-Ликійскихъ въ г. Баръ, 706.

Урсинъ, антипапа римскій. Замѣшательство при немъ въ римской церкви (совмѣстное занятіе имъ папскаго престола съ Дамасомъ), 666.

Уяздовскій, сотникъ. Его хуленія св. Іоанна Сочавскаго; наказаніе Божіе, постигшее его за сіе. и прощеніе вслѣдствіе молитвъ святаго, 79—91.

Федько, прозваніемъ грѣшникъ. Совѣтъ его обратиться съ мольбою къ Богу объ изобличеніи вора, 52.

Феликсъ II, антипапа римскій. Совмѣстное занятіе имъ папскаго престола съ Ливеріемъ, 381, 666; Обличеніе его въ приверженности къ аріанству, 669—670.

Филалетъ, (псевдонимъ). Упомянутіе объ его литературныхъ трудахъ, 492.

Флоримундъ, историкъ. Ссылка на него по вопросу о написаніи Іоаннѣ, 668.

Фона Никифоръ II, императоръ Византійскій. Изданіе эдикта, посягающаго на права духовенства, 352; недовольство этимъ духовенства, 353.

Формозъ, папа римскій. Мнѣніе православныхъ о римской церкви со времени его управленія ею, 242.

Фотій, митрополитъ русскій. Указаніе латино-упіатовъ на забраніе имъ вещей изъ Кіево-софійскаго собора, 450; замѣчаніе по поводу этого со стороны православныхъ. 450; упоминаніе объ его посвященіи на митрополию, 633, и изгнаніе съ нея, 451.

Фотій, патріархъ константинопольскій. Опроверженіе ошибочнаго мнѣнія, будто вел. князь Владиміръ крестился въ его время, 509, 704; объясненіе этой ошибки православными въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православ-

ныхъ съ уніатами, 601—602, 606, срав. 704. Выдержки изъ Баронія о сверженіи его съ патріаршества, 601 Неодобрительный отзывъ о немъ латино-уніатовъ и его отношеніяхъ къ патріарху Игнатію, 657, 559; соборъ, бывшій при немъ; разрывъ съ западною церковію, 660; наказаніе Божіе, постигшее его (по мнѣнію латино-уніатовъ) за ересь, 662, 697. Упоминается, какъ главный противникъ римской церкви, 668, 669, 701, и, вслѣдствіе этого еретикъ, 675, 682, притомъ незаконно занявшій патріаршій престолъ 692, 691, 697. Его свидѣтельство о крещеніи Руси, 701.

Фридрихъ II, императоръ Состояніе при немъ римской церкви, 359.
Фулло (Кнофей?) **Петръ**, (анти) патріархъ Антиохійскій. Его препирательства съ епископомъ Саламинскимъ о правѣ духовной юрисдикціи на островѣ Кипрѣ, 415,

Ж.

Харшевскій Василій. Упомянутое о протестаціи, занесенной имъ отъ имени Виленскаго православнаго братства противъ латино-уніатовъ, 624.

Ходневичъ Григорій Александровичъ, стольникъ вел. княжества Литовскаго и проч. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Ходневичъ Григорій, воевода Кіевскій, и проч. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Ходневичъ Иванъ, намѣстникъ Витебскій, маршалокъ вел. княжества Литовскаго. Его подпись подъ грамотою кіевского митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 199.

Ходневичъ Янъ, староста Житомирскій. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Хоменецкій Гавріиль, подстароста Грубешовскій. Его разсказъ Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ Грубешовѣ во время совершенія уніатской литургіи (вино въ потирѣ въ воду приложися), 119 и предъид.

Хоменецкій Станиславъ. Его разсказъ Петру Могилѣ о чудесномъ наказаніи Божіемъ, постигшемъ жену нѣкогого земледѣльца за непочтеніе къ православному празднику, 103—104.

Хоціевичъ Іеремія, райца города Вильны. Притѣсненія, испытанныя имъ отъ латино-уніатовъ. 328.

Хойскій Гавріилъ. Упомянутое о болѣзни, постигшей нѣкогого Музелю въ его „градѣ“ Хойщи. 120

Хребтовичъ Мелетій, епископъ Владимірскій. Отношенія его къ Брестскому братству, 596.

Хрисовергъ (Николай II), патріархъ константинопольскій. Мнѣніе о крещеніи во время его патріаршества вел. князя русскаго Владимира; отзывъ о немъ латино-уніатовъ, какъ о лицѣ, находившемся въ единеніи съ римскою церковію, 703.

Ц.

Цамбланъ (Семивлахъ) Григорій, митрополитъ кіевскій. Посвященіе его на митрополию безъ согласія константинопольскаго патріарха и отзывъ о немъ латино-уніатовъ, какъ о лицѣ, желавшемъ единенія съ римскою церковію, 450, 711.

Целестинъ I, папа римскій. Листъ отъ его имени на 3-й вселенскій соборъ, 476.

Целестій, еретикъ. Смѣшеніе его съ папою Целестиномъ; разсужденія по этому поводу православныхъ, 418, и латино-уніатовъ, 475—476.

Цимисхій Іоаннъ, императоръ Византійскій. Условія, предъявленныя ему духовенствомъ предъ его коронованіемъ на царство (возвращеніе правъ, отнятыхъ у духовенства его предшественникомъ Никифоромъ II Фокою), 353.

Ч.

Чайна Симеонъ, протопопъ Грубешовскій. Его заявленіе о чудѣ, бывшемъ во время совершенія уніатской литургіи (вино въ потирѣ въ воду приложися и потиръ разсѣдся), какъ явномъ знакѣ еретичества епископовъ, принявшихъ унію, 117.

Четвертинскій Григорій, князь. Его разсказъ Петру Могила о знаменіи, бывшемъ въ лѣто 1617 („въ неже благочестивый родъ и племя князятъ Острозскихъ скончася“), 121.

III.

Швейковскій Христофоръ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 181.

Шицкь Іоаннь. Упоминается, какъ единственное лице изъ числа райцевъ магистрата Виленскаго, оставшееся вѣрнымъ православію; прекращеніе дѣла объ удаленіи его изъ магистрата, 573.

Шишковичъ Василій, подскарбій земскій вел. кн. Литовскаго, и проч. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Шишковичъ Янь, писарь короля, конюшій гродненскій, и проч. Упоминается, какъ членъ королевскій Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Шковлянинъ Аванасій Матѣевичъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Шолдыцкій Алексанръ, инокъ. Его письмо къ кіевскому митрополиту Іову Борецкому съ изъявленіемъ благодарности за избавленіе его отъ угрожавшей (отъ козаковъ) опасности, 589.

III.

Щенскій Г., маршалокъ и писарь короля, староста Тыкоцинскій, и и проч. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Щенютинская. Чудесное исцѣленіе ея очнаго недуга чрезъ помазаніе водою изъ сосуда, содержавшаго св. миро изъ кіево-печерской обители, 100.

Ю.

Юліанъ (богоотступникъ). императоръ Византійскій. Упомянуто объ его гоненіяхъ на христіанъ, 724.

Юлій, папа римскій. Упомянуто объ аппеляціи къ нему на Сардійскій помѣстный соборъ, 420; Аванасій, патріархъ Александрійскій, ищетъ его покровительства, 480.

Юрій (Роготинскій? членъ львовскаго братства?). І. Вишенскій въ письмѣ къ старицѣ Домнікиі дѣлаеть замѣчанія и упрёки ему, по поводу его письма къ себѣ, 26—35.

Юстиніанъ, императоръ Византійскій. Упомянутое о трудахъ по церковному праву, относимыхъ ко времени его царствованія, 503.

Юстиніанъ II, (сынъ Константина Погоната). Соборъ, бывшій при немъ въ Константинополѣ, 673.

Я.

Ягайло (въ крещеніи Владиславъ), король польскій и вел. князь литовскій. Упомянутое о привилегіяхъ, данныхъ имъ русскому народу 354, 543, 609, 612, 614. Крещеніе его и его братьевъ, 540—541. Отношенія его къ православію, 541. Сынъ его Владиславъ, 543.

Яновъ святый. Костель его имени въ предградіи Ярославскомъ, 93.

Яновъ (Якубъ), наивысшій писарь вел. князя литовскаго. Его подпись подъ грамотою кіевскаго митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 200.

Янъ, (сынъ Пелагеи Кипріяновны Гечевичевны). Письмо къ нему отъ имени матери, содержащее обличеніе уніи (отпись на листъ виленскихъ унитовъ) 266 и слѣд.

Янъ, бискупъ Вроцлавскій. Избраніе его краковскою капитулою въ число кандидатовъ на Краковскую кафедру по смерти Томы Стржепчинскаго, 619.

Ярчаковы Александръ и Иванъ. Ихъ пожертвованія на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Ярославъ, вел. князь кіевскій. Упомянутое объ уставѣ, данномъ имъ русской церкви, 17; Упомянутое о правахъ, данныхъ имъ духовенству, 392, и вообще русскому народу, 543. Посвященіе при немъ на кіевскую митрополию русина Иларіона, безъ сношенія съ константинопольскимъ патріархомъ, 449. Упомянутое о построеніи имъ церквей, 705.

Ө.

Теодоръ, „благовѣрный князь з' Бѣлоѹ“. Его подпись на грамотѣ кѣвскаго митрополита Мисаила къ Сиксту IV, 199.

Теодоръ I, патріархъ константинопольскій. Продолжавшееся существованіе монофелитской ереси во время его патріаршества, 673. Упрекается латино-уніатими въ еретичествѣ, 675.

Теодоръ, сотникъ изъ Могилева. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Теодосій (св.) печерскій. Разказы о чудесныхъ исцѣленіяхъ молитвами его, 69, 100, 112. Чудесное присутствіе его на предстоятельскомъ мѣстѣ во время всеобщаго бдѣнія въ кѣво-печерской церкви, 90. Пещера его, 101; Упомянутіе его имени въ благодарственныхъ пѣснопѣніяхъ въ честь Пресвятой Богородицы, 161. Благодарственное пѣснопѣніе ему (и Антонію св) по случаю чудеснаго избавленія печерской обители отъ нашествія ляхаго войска, 167. Іоаннъ. архимандритъ обители его (и Антонія св.) имени, 199.

Теодосій, старецъ печерскій (москвитянинъ). Испытаніе его діаволомъ и чудесное предостереженіе отъ грѣха, 76—77.

Теодосій, духовникъ болгарскій въ Ксеновскомъ скиту. Наставленіе, сдѣланное имъ преп. Аввакуму, 124; Сомнѣніе его въ святости мощей означеннаго Аввакума и, по убѣжденіи, прославленіе ихъ, 128.

Теопемптъ, митрополитъ кѣвскій. Упомянутъ, какъ предшественникъ митрополита Иларіона, 449.

Теофанъ, патріархъ іерусалимскій. Сочиненія, изданныя православными южно-руссами въ защиту возстановленной имъ южно-русской іерархіи 279 и слѣд., 511 и слѣд. Обвиненія его со стороны польскаго правительства въ возмущеніяхъ южно-русцевъ, 283. Защита его дѣйствій со стороны православныхъ, 339, 381. Пріѣздъ его въ юго-западную Русь и пріемъ сдѣланный православными, 283, 520. Письма къ нему: короля Сигизмунда III, 290—293, Луцкаго бискупа Андрея Липскаго, 294. Гра-

мота, данная ему константинопольскимъ патріархомъ Тимоѳеемъ относительно права духовной юрисдикціи во время пребыванія въ Россіи, 297—298. Добровольное уступленіе ему патріархіи престарѣлымъ іерусалимскимъ патріархомъ Софроніемъ. 381.

Теофилактъ, патріархъ константинопольскій. Крещеніе во время его управленія церковію венгерскаго князя, 414. Испрашиваетъ у папы Іоанна ХІ палліумъ съ привилегією впредь не посылать за онымъ въ Римъ, 702 *).

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ГЕОГРАФИЧЕСКИХЪ ИМЕНЪ.

А.

Англія, 473.

Антіохія, 655.

Асія, 302. 313, 314.

Аѳонская гора, 24, 26, 38.

- Діонисіатскій монастырь, 122, 185.
- Ксеновъ монастырь, 24.
- Зуграфъ монастырь, 26, 37.
- Симопетра монастырь, 122, 185.
- Иверскій монастырь, 131.

В.

Бары, 706.

Богемія, 411.

Болгарія, 358, 411, 440, 448, 493.

Брацлавль, 318, 400.

Брестъ-Литовскъ, уѣзд. г. Гродн. г., 118, 480, 509, 544,
560, 561, 563, 619, 625.

Бугъ (западный) рѣка, правый притокъ Вислы, 606.

Будзинъ, 542, 617, 699, 711.

*) Въ Указатель именъ не вошли авторы книгъ, купленныхъ П. Могялою (см. стр. 181—189).

Бутовичево, 52.

Буремчъ, 318.

Бѣлая-Церковь, м. Кіев. губ., 99, 112.

Бѣлградъ, столичный гор. Семиградскаго воеводства, 81, 83.

Бѣлиловцы, 68.

Бѣлогодцы, 68.

Бѣльскъ, уѣздн. гор. Гродн. губ., 103, 123, 592, 612.

— Правосл. братство, 553.

В.

Вавилонъ, 249, 273, 274, 277, 278.

Валахія, 358, 411, 722, 726.

Варшава, 186, 292, 293, 294, 320, 497, 564, 569, 578,
586, 637, 647, 650—652.

Васильковъ, уѣздный гор. Кіев. губ., 183.

Вельбовна, село близъ Острога, 699

Венгрія, 411, 414, 473.

Вильна, губ. г., 57, 114, 116, 118, 195, 198, 199, 231, 281,
308, 322—324, 327, 328, 344, 345, 381, 382, 424,
425, 431, 432, 435, 437—439, 443, 461, 485, 487,
489, 495, 496, 498, 499, 500, 527, 543—546, 552,
553, 556, 557, 560, 565—569, 570, 585, 595, 606,
610, 612, 632, 649.

— Прав. братство, 116, 279, 305, 317, 322, 344, 345,
399, 424, 425, 432, 435, 443, 444, 468, 474, 495,
496, 508, 533, 534, 548, 549, 552, 554—557, 560,
561, 564, 566—568, 570, 572—574, 477, 578, 581,
596, 622—624, 632, 634, 649, 650.

Витебскъ, губ. г., 414, 496, 543.

Вздыхальница гора (въ Кіевѣ), 70.

Владиміръ, уѣздн. гор. Волын. губ., 476, 590.

Водерады, дер. Луцкаго уѣзда, 318.

Волынь, 89, 284, 318, 324, 376, 400, 429, 547, 599.

Воля Рыжкова (недалеко отъ Ярославля), 64.

Вышлоговъ, село, 60.

Г.

Галичъ, 49. 121, 710.

— Правосл. братство, 553.

Галлія, 270.

Ганусовка, с. Езупольскаго у., 121.

Городокъ, с. Ровенскаго у. (имѣніе К.-Печ. Лавры), 119, 121.

Городло (при Западн. Бугѣ), м. Грубешов. у. Любл. г., 606—608.

Греція, 65, 448, 450, 478, 621, 642.

Гродно, губ. г. 606, 612—615, 617.

Грубешовъ, у. г. Любл. губ., 117, 118.

— монастырь св. Николая, 117.

Д.

Далмація, 411.

Дамаскъ, 428.

Данія, 413.

Днѣпръ, рѣка, 49, 70, 101, 102, 434, 588.

Дерманскій монастырь, въ Дубен. у. Волын. г., 572.

Е.

Египетъ, 249, 264, 635.

Езуполь, г. въ Брацлавскомъ воеводствѣ, 121.

Ж.

Житомиръ, губ. г., 497.

Жолква, 289, 290.

Журовичи, м. Гродн. губ. Слонимскаго у., 89.

З.

Забилочъ, дер. К.-Печ. Лавры, 50.

Загорево, Волын. г., Дубенск. у., 200.

Зарубенецъ, д. Вилен губ., 88.

И.

Иберія (Испанія), 440.
Иллирикъ, 41, 411, 440.
Индія, 41.

І.

Іерусалимъ, 23, 24, 41, 87, 158, 159, 373, 381, 437, 463,
520, 555, 662, 664.

К.

Калварія, 89.
Каменецъ-Подольскій, 84, 103, 289, 290, 292, 293, 461.
Караагень, 4.
Кашинъ монастырь, 602.
Квасовъ, 318.
Кипрт, 415, 450, 475.
Кіевъ, губ. г., 85, 95, 110, 111, 199, 200, 277, 284, 289,
292, 293, 299, 318, 328, 400, 432, 434, 449, 450,
461, 520, 532, 585, 588, 592, 605, 710.
— Печерская Лавра, 49, 55, 69, 70, 76, 77, 89, 90,
99, 100, 101, 109, 110, 112, 116, 118, 119, 160,
162, 199, 287, 333, 544, 545, 572, 581.
— Михайловскій монастырь, 532
— Николая пустыннаго монастырь, 111.
— Софійскій соборъ, 181, 450, 539, 585, 592.
— Десятинная церковь, 181, 182.
— Братскій монастырь, 389, 465.
Ковно, губ. г., 569, 592.
Концепольт, 715.
Константинополь (Царьградъ), 16, 17, 269, 287, 288, 297,
298, 348, 358, 373, 412, 414, 420, 430, 449, 450,
451, 473, 479, 485, 486, 520, 539, 544, 545, 552,

601, 605, 634, 657, 660, 662, 664, 673, 695, 699,
710, 716.

Кореунъ (Херсонъ), 91, 605.

Коруковъ, 110.

Косоръ (озеро), около Межигорья, 53.

Краковъ, 95, 107, 186, 188, 540, 561, 591, 619, 626, 631.

Красный Ставъ, у. г. Любл. губ., 114.

Крѣвъ, 574.

Кременецъ, у. г. Волын. губ., 285.

Крышино, село Бѣльскаго у., 103.

Л.

Лаврышевскій монастырь, Минской г., Новогрудскаго у., 592.

Лежанскъ, 89.

Лида, у. г. Вилен губ. 565.

Липляны, 318.

Луцкъ, у. г. Волын. губ., 592

Лвовъ, г. въ Галиціи, 28, 37, 41, 95, 184, 237, 250, 324.

540, 592, 651, 709, 710, 713, 730.

— Правосл. братство, 24, 533.

— Монастырь св. Георгія, 95.

Любартовъ, имѣніе Вилен. братства, Лидск. у., 565.

Люблинское братство, 553.

М.

Мавританія, 41.

Межигорье, 87.

Межиречь, 68.

Минскъ, губ. г., 274, 497, 498, 566, 592.

Могилевъ, губ. г., 182, 386, 433, 436, 592.

Москва, 14, 109, 358, 380, 389, 441, 448, 465, 485, 486,
493, 637, 638, 726.

Молдавланія, 77, 78, 84, 92, 448.

Мстиславъ, у. г., Могилев. губ., 497, 592.

Мультапія, 411.

Мунино, село Перемышльскаго у., 105—107.

Мѣдвѣнь, село Пинскаго у., Минской губ., 59.

Мядзіель, м. Вилейскаго у. Вилев. губ., 593.

Н.

Неполоничи, 548.

Никея, 269, 347, 450.

Новогрудокъ, у. г. Минской губ., 450.

Нѣсвижъ, зашт. г. Минской г., Слуцкаго у., 609.

О.

Олица, 609.

Орша, у. г. Могилев. губ., 386, 436, 592.

Осовецъ, дер. 52.

Острогъ, у. г. Волынской губ., 95, 121, 429, 479.

П.

Папортея, 200.

Пенгово, 619.

Перемышль, г. въ Галиціи, 102, 104, 105, 585, 589.

Пинскъ, у. г. Минской губ., 592.

Пискуровицы, село Бѣльскаго у., 123.

Подолія, 324, 429.

Покуть, 49.

Полоцкъ, у. г. Витебской губ., 323, 382, 424, 433, 434,
436, 476, 495—497, 500, 592.

Понтъ, 39, 302, 313, 411.

Потокъ, м. въ Галиціи, 112.

Р.

Рига, губ. г., 726.

Римъ, 201, 211, 213, 241, 245, 270, 272—274, 313, 339,
360, 367, 368, 375, 392, 409, 422, 481, 484, 542,

582, 587, 601, 602, 605, 637, 638, 642, 655, 661,
664, 670, 671, 675, 678, 697, 699, 710, 711, 725.

Ровно, у. г. Волын. губ., 94.

Рубежовъ, 118.

Рубежовка, дер., 113.

Рось, рѣка около Вѣлой церкви, Кіев. г., 112.

С.

Сардинія, 420.

Семиградское воеводство, 81, 83.

Сербія, 358, 411, 440, 493.

Сирія, 415, 448.

Славонія, 411.

Слонимъ, у. г. Гродн. губ., 545.

Слуцкъ, у. г. Минской губ., 266, 278.

Смѣдинъ, дер., 60.

Сокаль, г. въ Галиціи, 89.

Соколовская, дерев., 52.

Солунъ, 124, 125, 128, 132.

Сочавскій градъ (въ Молдовлахіи), 77.

Сочавская митрополія, 77—79, 81.

Сочавицкій монастырь, 84.

Сочава, рѣка, 77.

Т.

Тернки, дер. Луцкаго уѣзда, 318.

Тенчинъ, 578.

Тережное, село Луцкаго у., 318.

Тисмяница, г. въ Галиціи, 121.

Торки, село Перемышльск. у., 102.

Туровъ, м. Мозыр. у., Минской губ., 91, 592.

Тюбингенъ, 723.

У.

Угровлахія, 81, 84.

Украина, 324, 376, 465, 485.

Улховцы, село (за Днѣпромъ), 49.

Уневъ, село въ Галиціи, 26.

Уневскій монастырь, 35, 65.

Ф.

Фастовъ, г. Кіев. губ., 588.

Флоренція, 699.

Х.

Халкедонъ, 420.

Хоищи, Кіев. г., 120.

Холмъ, г. Любл. г., 592.

Хотиничи, село Житомир. уѣзда, 77, 289, 479.

Хорватія, 411.

Хойнъ, 619.

Ц.

Цехановцы, 610.

Царьградъ (см. Константинополь).

Ч.

Ченстоховъ, 89.

Черкасы, у. г. Кіев. г., 54.

Чехія, 411, 413, 414, 473.

Черногородка, 70.

Щ.

Щекотинъ, 715.

Я.

Яворовъ, г. въ Галиціи, 730.

Яневичи, дер. Влад. у., Волин. губ., 318.

Японія, 506.

Ярославль, 94, 105, 107, 730.

Ө.

Өракія, 302, 313, 411.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

	Страницы
Предисловіе	I—XVI
I. Письмо супральскаго архимандрита Сергія Кимбара къ кіевскому митрополиту Макарію, около 1536 г.	1— 15
II. Форма церковнаго отлученія, составленная южно-русскими іерархами въ 1544 г.	16— 18
III. Незданныя сочиненія и посланія Іоанна Вишенскаго:	
1) Обличеніе діавола міродержца	19— 24
2) Посланіе ко львовскому братству и прочимъ православнымъ южно - руссамъ	24— 26
3) Посланіе къ старицѣ Домникии	26— 35
4) Посланіе къ Іову Княгиницкому	36— 37
5) Позорище мысленное (сочиненіе, написанное по поводу изданной во Львовѣ въ 1614 году книги о священствѣ Іоанна Златоустаго)	37— 48
IV. Собственноручныя записки Петра Могилы:	
1) Сказанія Петра Могилы о чудесныхъ и замѣчательныхъ явленіяхъ въ церкви православной (южно-русской, молдо-влахійской и греческой)	49—132
2) Каноны и другія церковныя пѣснопѣнія, составленныя Петромъ Могилою	133—170
3) Разсужденія П. Могилы о высокомъ значеніи иноческой жизни	171—180
4) Замѣтки П. Могилы о пожертвованіяхъ на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора и Десятинной церкви	181—183
5) Хозяйственныя и нѣкоторыя другія (мелкія) замѣтки П. Могилы	184—185
6) Каталоги книгъ, купленныхъ Петромъ Могилою въ Варшавѣ и Краковѣ въ 1632—1633 г.г.	188—189

II

- V. Грамота Кіевскаго митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 1476 г., обнародованная Ипатіємъ Поцѣмъ въ 1605 г. („Посельство до папежа“) . 193—231
- VI. „Ключъ царства небснаго“, — западно - русское полемическое сочиненіе, 1587 г. . 232—265
- VII. Отписъ на листъ виленскихъ унитовъ, 1616 г. . 266—278
- VIII. *Verificatia niewinności*, — сочиненіе, изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ въ защиту возстановленной іерусалимск. патріархомъ Теофаномъ западно-русской іерархіи, 1621 г. (изд. 1-е) 279—344
- IX. *Obrona Verificaciey*, — сочиненіе, изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ въ 1621 г. . 345—442
- X. *Sowita wina*, — сочиненіе, изданное латино-уніатами въ 1621 году . 443—510
- XI. *Justificatia niewinności*, — прошеніе, поданное королю Сигизмунду III западно-русскими православными іерархами, съ объясненіемъ причинъ законности ихъ посвященія отъ іерусалимскаго патріарха Теофана, 1622 г. . 511—532
- XII. *Synopsis*, — сочиненіе въ защиту правъ православной церкви, изданное Виленскимъ братствомъ ко времени конвокаціоннаго сейма послѣ смерти короля Сигизмунда III, 1632 г. . 532—576
- XIII. *Supplementum Synopsis*, — сочиненіе, изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ ко времени избирательнаго сейма по смерти короля Сигизмунда III, 1632 г. . 577—649
- XIV. *Rozmowa albo rellatia rozmowy dwoch Rusinow schismatika z unitem*. — полемическое сочиненіе, направленное противъ изданнаго Виленскимъ православнымъ братствомъ *Synopsisa*, 1634 года . 630—732
- Алфавитный указатель личныхъ именъ и географическихъ названій . 735—800

*Въ Археографической Коммисіи (Елизаветинская улица, домъ № 9)
имѣются еще для продажи слѣдующія ея изданія:*

цѣны:

- 1) Памятники Кіевск. Коммисіи, т. IV, 1859 г. 2 р. —
- 2) Лѣтопись Сам. Величка, т. IV, 1863 г. 1 „ 25 к.

Архивъ Юго-зап. Россіи:

- 3) и 4) Части I-й томы II и III. Матеріалы для исторіи православія въ Западной Украинѣ въ XVIII ст. 1864 г.
Оба тома составляютъ одно цѣлое и продаются вмѣстѣ . 3 „ —
- 5) Части 1-й т. V. Акты о подчиненіи Кіевской митрополіи Московскому патріархату. 1873 г. 2 „ —
- 6) Части 1-й т. VI. Акты о церковно-религіозныхъ отношеніяхъ въ Юго-зап. Руси (1322—1648 г.г.) 1883 г. . 3 „ 50 „
- 7) Части 3-й т. II. Акты о козакахъ (1679—1716 гг.) 1861 г. 2 „ 50 „
- 8) Части 3-й т. III. Акты о гайдамачествѣ. 1876 г. . . 3 „ 25 „
- 9) Части 4-й т. I. Акты о происхожденіи шляхетскихъ родовъ въ Юго-зап. Россіи. 1867 г. 2 „ —
- 10) Части 6-й т. I. Акты о крестьянахъ въ Юго-зап. Россіи въ XVI—XVIII вв. 1876 г. (въ двухъ книгахъ) . . 5 „ 50 „
- 11) Части 6-й т. II. Акты о крестьянахъ въ XVIII в. 1870 г. 2 „ —
- 12) Части 7-й т. I. Акты о заселеніи Юго-зап. Россіи, 1886 г. 3 „ —
- 13) Сборникъ матеріаловъ для исторіи Кіева. 1874 г. . . 1 „ 50 „
- 14) Лѣтопись Самовидца по ново-открытымъ спискамъ. 1878 г. 2 „ —

Указатели къ изданіямъ Коммисіи:

- 15) Томъ I. Имена личныя. 1878 г. 4 „ —
- 16) Томъ II. Имена Географическія. 1883 г. 4 „ —

Тамъ-же продаются отдѣльными брошюрами слѣдующія историческія изслѣдованія:

- 1) Послѣднія времена козачества на правой сторонѣ Днѣпра.
В. Антоновича 1 р. —
- 2) Одревнихъ сельскихъ общинахъ въ Юго-зап. Рос. Н. Иванішева — 50 к.
- 3) Изслѣдованіе о подчиненіи Кіевской митрополіи Московскому патріархату. С. Терновскаго — 50 „
- 4) Изслѣдованіе о гайдамачествѣ. В. Антоновича — 50 „
- 5) Очеркъ исторіи крестьянскаго сословія Юго-зап. Россіи въ XV—XVIII вв. И. Новицкаго 1 „ —
- 6) О началѣ Христіанства въ Польшѣ, 1886 г. — 40 „

Примѣчаніе. Изданія Коммисіи, не помѣщенные въ этомъ списокѣ, разошлись въ продажѣ и не имѣются въ складѣ Коммисіи.

Дѣна настоящаго тома 3 р.

